

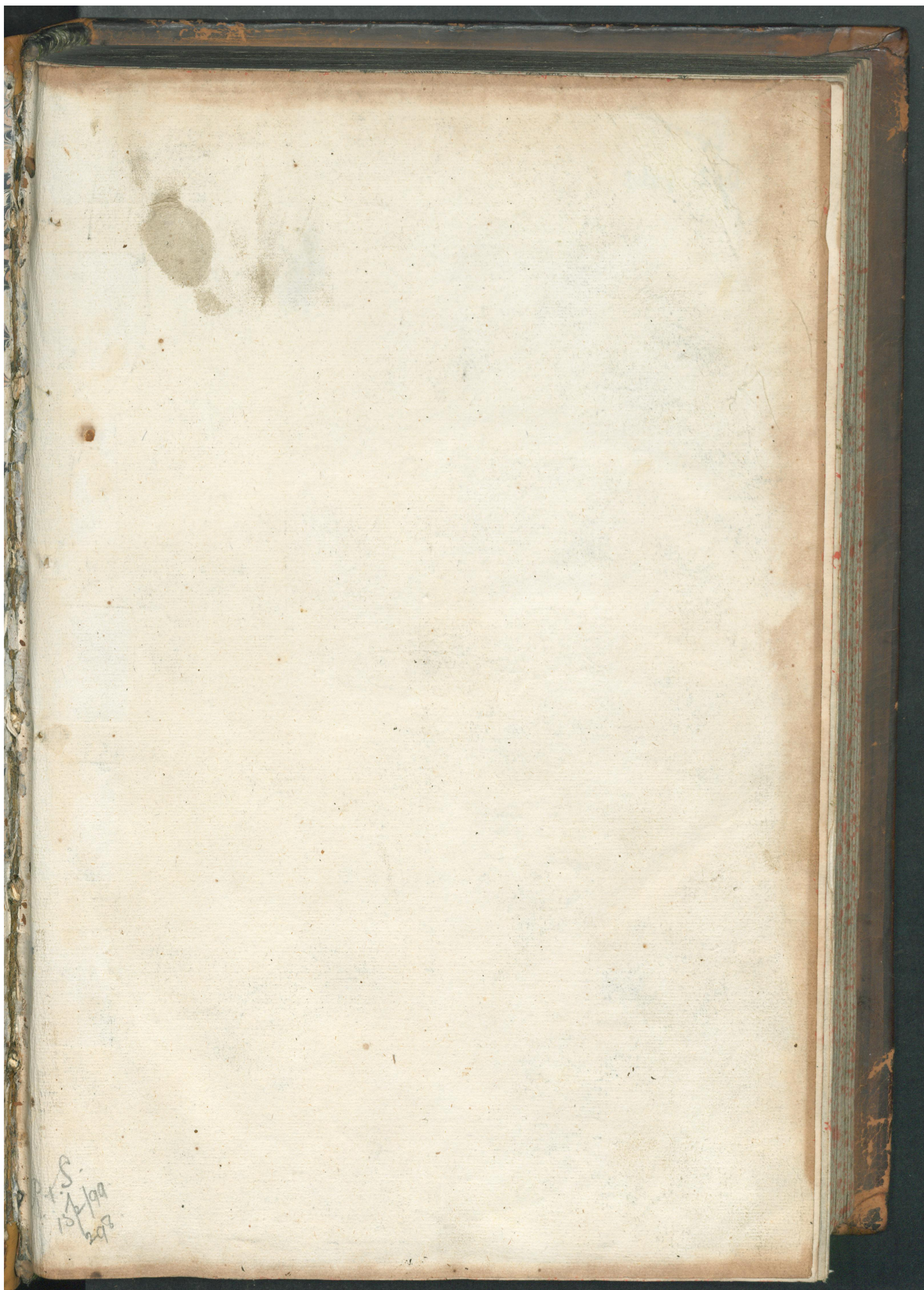

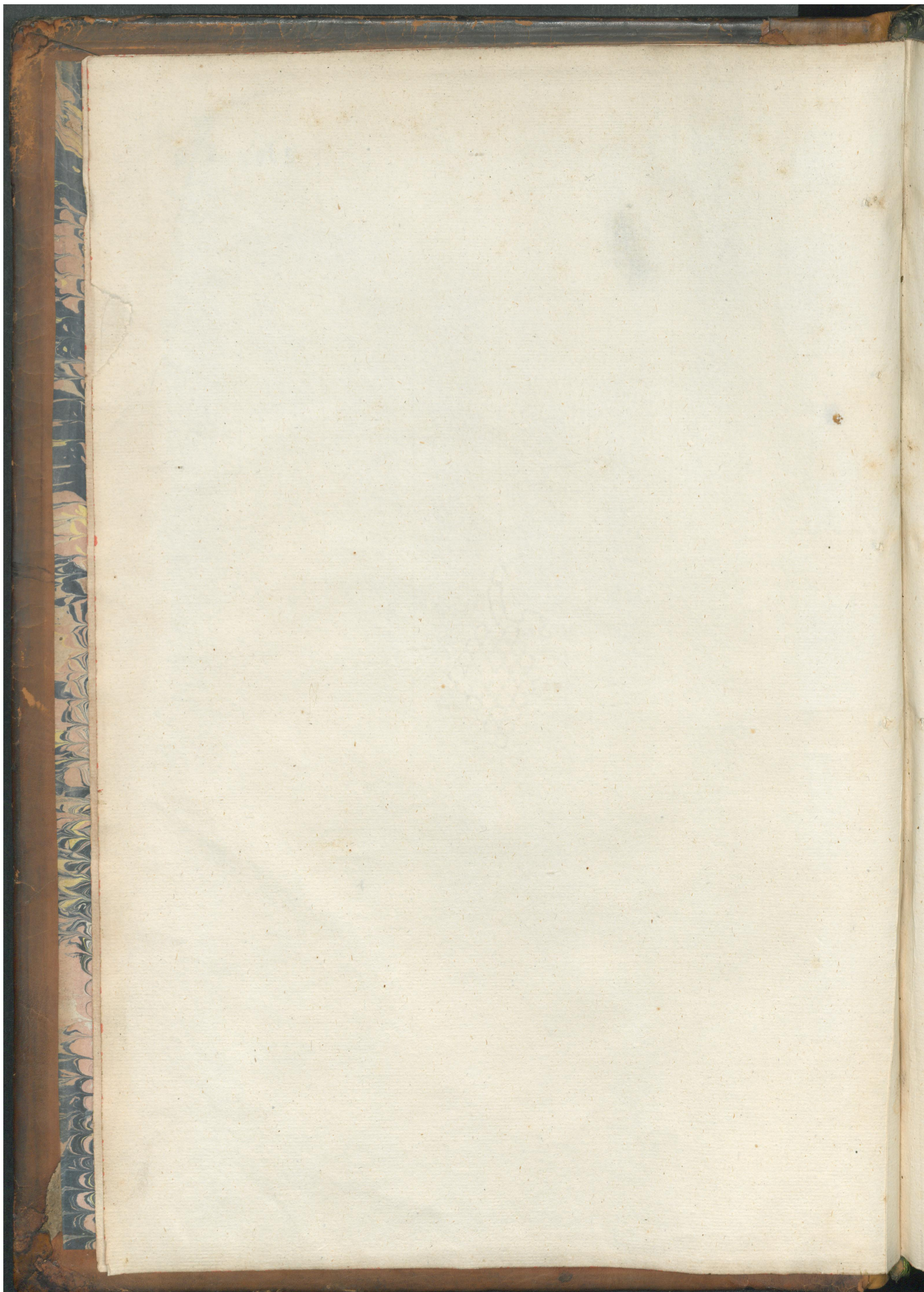

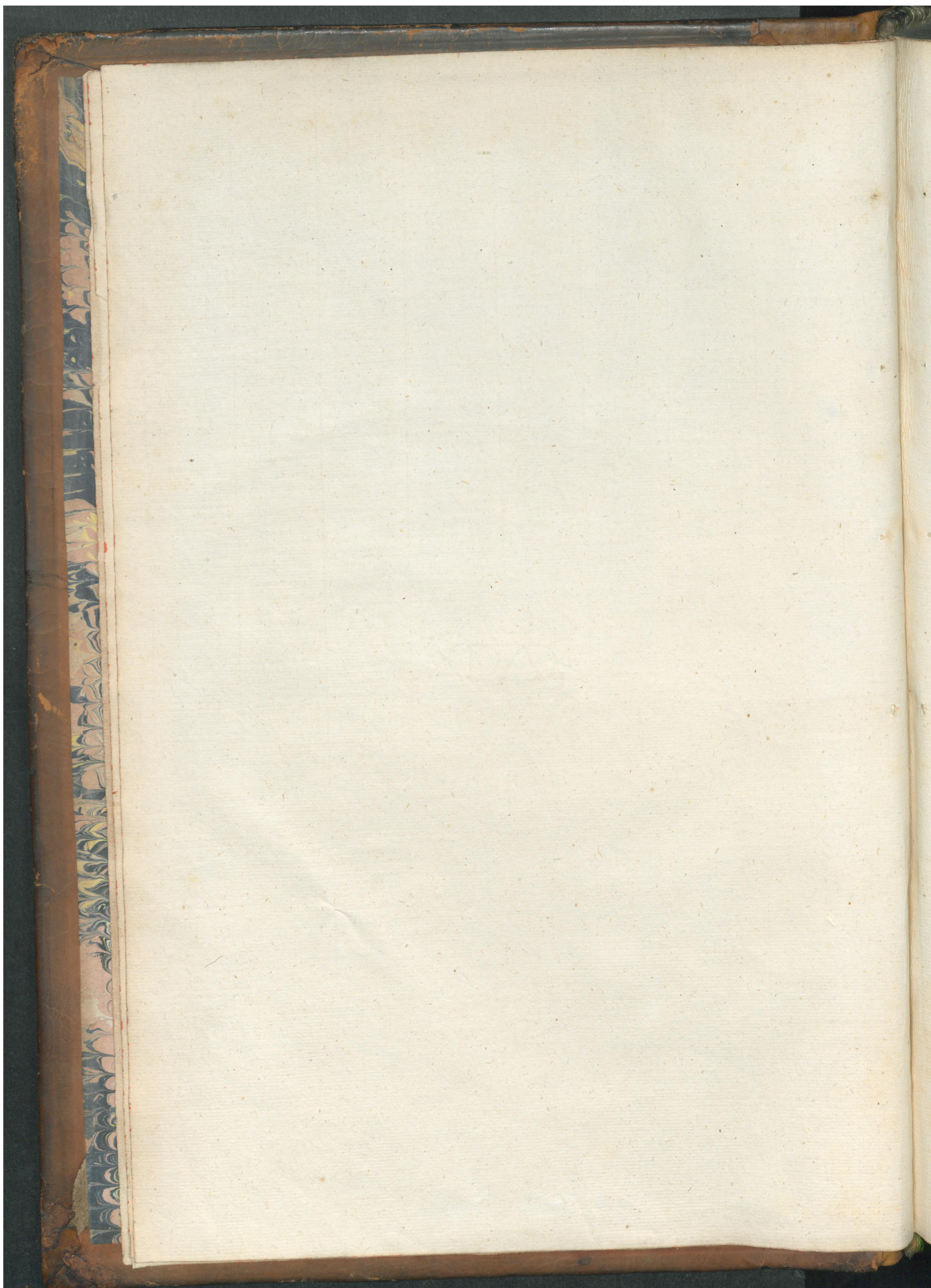

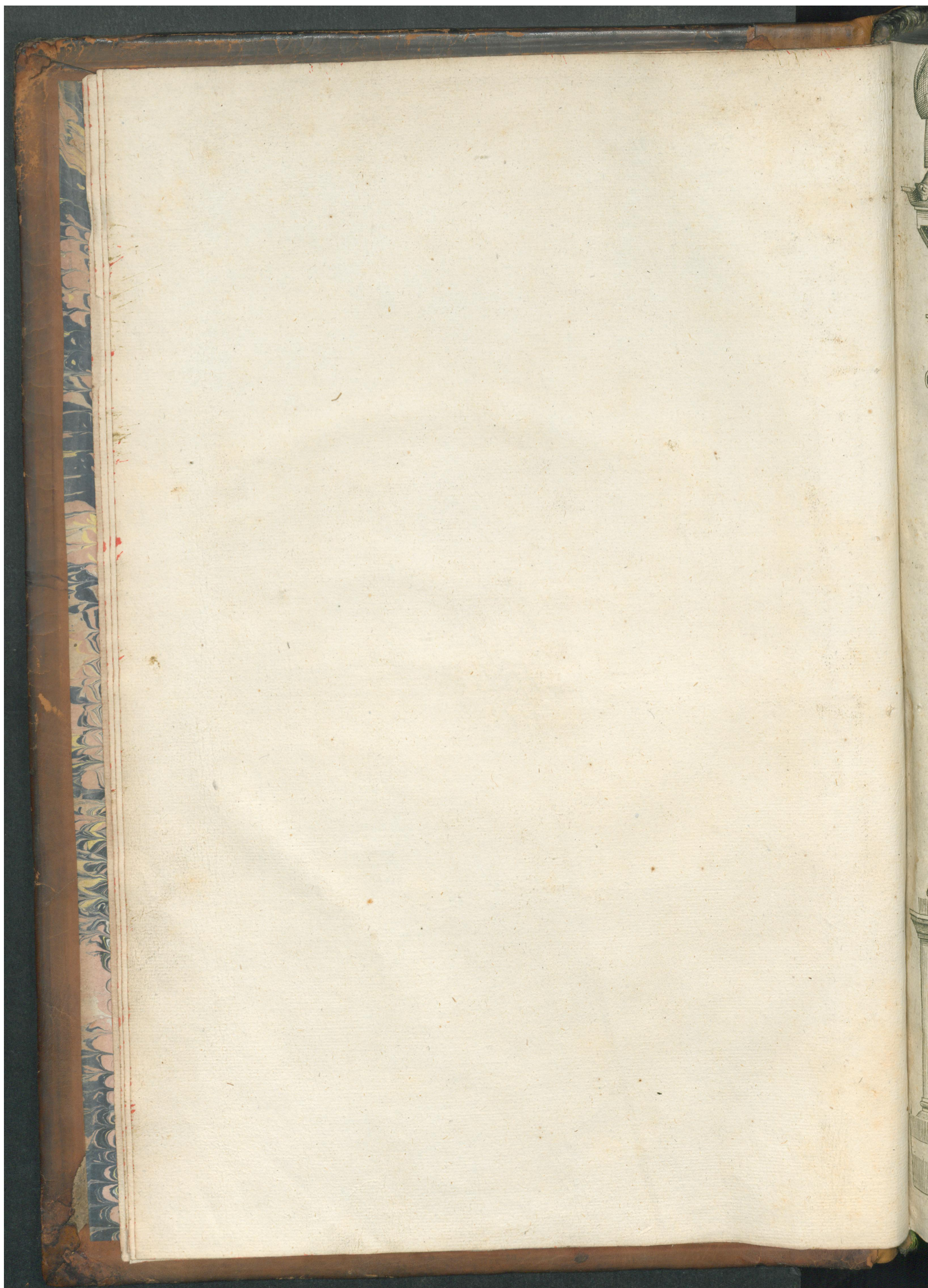

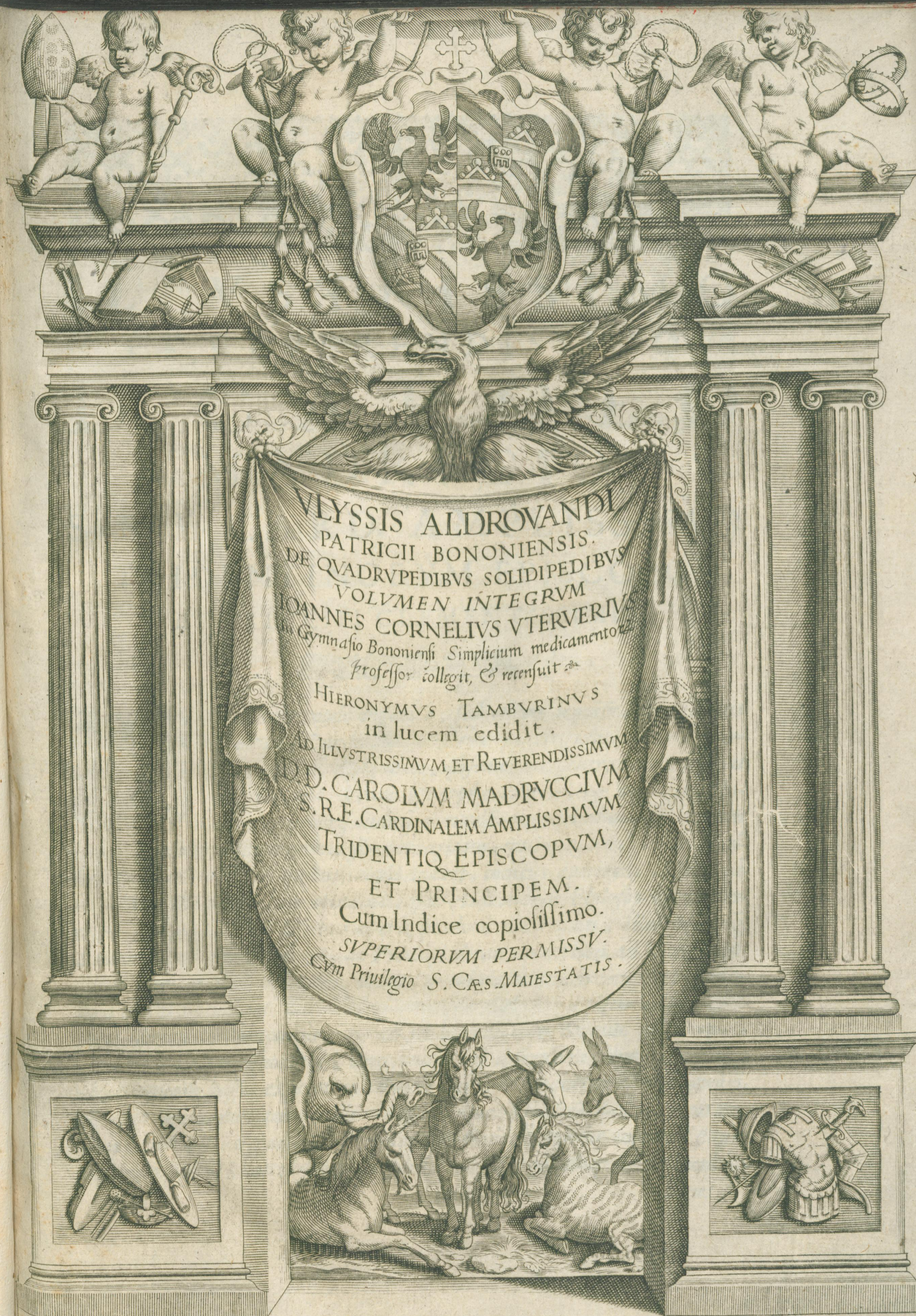

DEO DUCENTE

13/2/99
298

VLYSSIS ALDROVANDI
PATRICII BONONIENSIS.
DE QVADRVPEDIBVS SOLIDIPEDIBVS
VOLVMEN INTEGRVM
IOANNES CORNELIVS VTERVERIVS
in Gymnasio Bononiensi Simplicium medicamentorum
professor collegit, & recensuit
HIERONYMVS TAMBVRINVS
in lucem edidit.
AD ILLVSTRISSIMVM, ET REVERENDISSIMVM
D.D. CAROLVM MADRVCCIVM
S.R.E. CARDINALEM AMPLISSIMVM
TRIDENTIQ. EPISCOPVM,
ET PRINCIPEM.
Cum Indice copiosissimo.
SVPERIORVM PERMISSV.
Cum Priuilegio S. Cæs. Maiestatis.
Io: Bapt.ª Coriolanus inu. incid.
BONONIAE, Apud Victorium Benatium M.D.C.XVI.

ILLVSTRISSIMO ET REVERENDISSIMO D. CAROLO MADRVCIO S. R. E. CARD. AMPLISSIMO TRIDENTINORVM EPISCOPO. ET PRINCIPI CLEMENTISSIMO.

A est non modò ingenitæ, sed etiam acquisitæ benignitatis tuæ vis, Cardinalis ac Princeps Augustissime, vt præsentes in tui obsequium, absentes in venerationem alliciat singularem. Hanc ego, præ cæteris, & boni genij ductu, & proprij iudicij compulsu mente indutam nunquam exui; quinimmo illud animo semper agitaui, vt intimis inhærentem affectum, exterioribus, quibuscunque liceret, indicijs aperirem. Vnde ab re minus me fecisse sum opinatus, qui Aldrouandi Philosophorum omnium sapientissimi de piscibus operis prælo à me traditi, Illustrissimoq́; Salisburgensi Archiepiscopo, ac Principi dicati exemplum ad te miserim. Illud verò duplici de causa: altera, quoniam eiusmodi munus, & maiora etiam liberalitati tuæ debebantur, quæ Salmerini piscis ad nos missione librum locupletiorem, & ob id litteratorum Senatui gratiorem effecerit: altera, quoniam, cum nulla vel disertissima lingua meam obseruantiam posset exprimere, hanc ipsam tibi, æquè ac meo Numini, elingues animantes humili silentio testarentur. Quid de authore cum cæteris bonarum litterarum Mecœnatibus sentires, optimè cognito, statim animum appuli, vt eiusdem de solidæ vngulæ quadrupedibus lucubra-

tiones, quarum diuturno desiderio Resp. litteraria angebatur, in lucem editas tibi, Illustrissime Carole, sacrarem; cuius præter Cardinalitiæ dignitatis splendorem biceps in Episcopatu Tridentino auctoritas authoris demortui famam longè, latèq; propagatam in æuum tueretur sempiternum. Neque renues, confido, & propter iucundam scriptoris memoriam, cui studiosissimè faues, & propter libri argumentum non vulgare; cuius lectione animum tuum mirificè detineri non ignoro. Quadrupedes igitur ad te veniunt, ea spe concitati, vt à maioribus tuis gregibus non arceantur. Equus certè non excludetur, cuius generoso tergo toties insederunt Ioan. Gaudentius, Aliprandus, Fortunatus, Georgius Io. Federicus, Renatus Emanuel maiores tui, armorum peritia in Belgio, Illyrico, Insubria, Germania, Mauritania adeo illustres, vt fortem, ac prudentem belligerandi normam posteritati reliquerint vniuersæ. Istam ad viuum exprimit Comes Gaudentius, qui adhuc mortalis duplicis Germanorum legionis Tribunus, & Tyrolensis militiæ Imperator infracto animi robore ad immortalem famam iter est aggressus. Quod Equus à te liberaliter, Elephas, credo, impetrabit: Enimuerò se tibi mansuetissimus sistit, &, nisi naturæ vinculis teneretur, ad maiorem venerationem genua curuaret, vt oculis tibi obijciat typum Ludouici in Cardinalatus, Præsulatusq; fastigio prædecessoris tui meritissimi: quem assiduo pietatis, religionis, nec non temperantiæ cultu virum sanè augustum Gregorius XIII. P. M. agnoscens Augustanis comitijs præfecit, Hispania suorum Cardinalium Ductorem sapientissimum, Germania vigilantissimum Protectorem habuit: quem, (vt vnico verbo expediam,) in hæretica prauitate, cuius supremus Inquisitor fuit, abolenda Catonis mores, vt in cæteris publicis muneribus renouantem, ne Roma in Vaticano aliquando maximum videret, eius sola magnitudo repugnauit. Ecquis inficiatur, hunc totis viribus æmulatum merita Cardinalis Christophori Tridentinæ, Brixinensisq; Ecclesiæ Episcopi, & Principis omnium fama celeberrimi? Hic sacrosancto Cardinalium Collegio à Paulo III. adscriptus primæ Concilij generalis sessioni sub eodem Pontifice in propria Ecclesia, iterum sub Iulio III. interfuit, &, quoniam animi celsitudine, grauitate, doctrina, sapientia, rerumq; gerendarum dexteritate plurimùm vigebat, grauissimis Marcelli II. & Pij IV. iussu legationibus functus est; cum non pauca munera ad Romani Imperij gloriam Caroli V. Imp. plurima eius filij Regis Hispaniarum Philippi II. nomine admirabili prudentia obiuisset: ex quibus illud satis fuerit in medium attulisse, quòd Mediolani Gubernator arcem in summa rerum angustia nutantem ammoto Custode proprij consilij, & vigilantiæ munimentis Regiæ ditioni confirmauit. Præclaras maiorum tuorum vir-

tutes

tutes eo libentiùs attingo; quòd aliæ in alios dispertitæ, omnes in te vnum confluunt, & virum perfectum in publica hac orbis scena certatim ostendunt. Talem te vidit, qui Reip. Christianæ gubernaculum tenet, Paulus V. cum Ratisbonensi cœtui Legatum interesse voluit: vbi quantum prudentiæ, dictorum, factorumq; constantiæ specimen dederis, omnes, qui aderant, absentibus magna cum laude prædicarunt. Quid verò Monoceroti sperandum? Eum quæso, ne reijcias; cuius imago humilitatem virtutum omnium fundamentum effingens, præter stemma gentilitium, tuos mores apprimè deceret: in tui namq; demissionem adeo propendes, vt laudes etiam meritas quàm maximè auerseris. Auersaris profectò, sed quid proficis? ampliorem laudatoribus de te loquendi materiam ingeris: cum merenti multo laudabilius sit nolle, quam debere laudari. Restant, qui propriæ impuritatis conscientia clarissimam aspectus tui non audent subire maiestatem, Mulus, Asinus, & Zebra. Hosce Christianæ Religionis oppugnatorum petulantiam referentes ad te, (quæ tua est humanitas,) amanter compelle: vt istic morum nequitia defæcata, mundissimis quibusq; armentis aggregentur. O felices quadrupedes, si vobis aditus pateat ad alteram Arcam refugij Carolum Madrucium Cardinalem, Episcopum, & Principem, seu potius dicam, ob clementem in rebus administrandis iustitiam, Tridentinorum parentem amantissimum! Si læto vultu excipiamini ab eo, & per Italiam, & vltra montes sine vllo periculo licebit diuagari. Felices quadrupedes nuncupaui, sed me feliciorem nomino, si quorum clientelam suscepi, eosdem apud te patronos experiar: si quos tibi, Purpuratorum Patrum sapientissime, do, dico, & sacro, gratiam tuam non minùs optatam, quàm speratam mihi concilient. Id vnum supplex obsecro, atq; obtestor; quod si impetraro, satis superq; mihi retributum arbitrabor. Diù Apostolicæ Sedis, ac Tridentinæ Ciuitatis splendori, Amplissime Princeps, viue, & vale. Bononiæ X. Cal. Sept. MDCXVI.

Cliens tuus addictissimus

Hieronymus Tamburinus.

HOc opus excellentissimi, & celeberrimi Vlyssis Aldrouandi Patricij Bononiensis, de Quadrupedibus, solidipedibus volumen integrum perlegi diligenter. Ego Don Marcellus Baldassinus Clericus regularis Congregationis Sancti Pauli, pro Archiepiscopali Curia Bononiensi reuisor deputatus, & quod nihil contra sanctæ fidei dogmata, vel probatos mores, aut sacri iudicis regulas contineret, vt typis mandaretur probaui.

Idem qui supra Don Marcellus Baldassinus.

EGo Fr. Hieronymus Onuphrius Romanus, ex Conuentu S. Mariæ Gratiarum Doctor collegiatus, & Lector publicus, ac sanctissimæ Inquisitionis consultor, mira quadam animi oblectatione, atque attentione totum hoc aureum opus, ac satis copiosum, inscriptum de Quadrupedibus, solidipedibus, & conscriptum ab Illustrissimo, atque Excellentissimo Viro Vlysse Aldrouando Patricio Bonon. perlegi; cumque in eo nihil repererim, quod aut pias piorum hominum aures offendat, aut sit contra ecclesiasticas regulas, ac sanctiones, quin potius multum vtilitatis inde toti homini emergere cognouerim, ideo in Dei gloriam, ac communem omnium vtilitatem typis excussum in lucem prodire censui.

Imprimatur igitur.

Idem qui, & supra Fr. Hieronymus, &c. nomine Reuer. P. M. Pauli de Gareß. Inquis. Bonon.

Summa Priuilegij S. Cæsareæ Maiestatis.

PRiuilegio Sacræ Cæsareæ Maiestatis cautum est, ne quis aliquam historiarum Vlyssis Aldrouandi Bonon. quæ agunt de animalibus, & per consequens, etiam de Quadrupedibus solidipedibus, vel in parte absque voluntate, & proprio authoris, aut eius hæredum consensu, intra decennium, à die quo absolutum fuerit volumen inchoandum, recudat, aut alibi recusam vendat, sub pœna, quotiescunq; deprehensus fuerit, priuationis omnium librorum, & decem marcharum auri puri, prout latiùs patet in dyplomate Cæsareo dato in arce regia Pragæ, die prima Aprilis, anno millesimo quingentesimo nonagesimo nono.

Rodulphus Imperator.

Rodulphus Coraduttius.

Ad mandatum Sacræ Cæsareæ Maiestatis proprium

Io. Barnitius.

IOANNES CORNELIVS VTERVERIVS DELPHO BATAVVS BENEVOLO LECTORI. S.P.

FVIT semper author noster ita publicæ vtilitatis appetens, vt in ijs obeundis, quibus omnium commoda procurari poterant, nec laboribus parceret, nec sumptibus, id quod tam ex editis, quàm deinceps edendis lucubrationibus eius notissimum vnicuiq; esse non ambigo. Arduum enim, ac supra omnem propemodum mortalium cõditionem difficile fuit, ex tam varijs antiquorũ, recentiorumq; scriptis tam diuersas sententias, seu flores mauis vocare, colligere, transcribere, suis quasque locis aptè ordinatimq; disponere, connectere, ac tandem velut aulæis quibusdam inde confectis, prælo publicare. Quàm verò ingens, ac regius planè sumptus fuerit, tot fossilium, plantarum, animaliumq; millia inuestigare, emere, corradere, parietibus affigere, chartis agglutinare, abacis recondere, conseruareq;, & vt proprijs, ac natiuis coloribus exprimerentur, moxq; rursus quàm artificiosissimè in ligneis tabellis delinearentur, atq; exsculperentur, curare, ac tandem describere, & de singulorum nomenclaturis, differentijs, loco natali, natura, vsu, ac viribus quàm accuratissimè disserere, ijs præsertim, qui harum rerum scientes sunt, haud difficile fuerit æstimare. Quamobrem cùm esset ipse tantis sumptibus impar, homo scilicet nobilis quidem ac patritius, cæterùm animi magis, quàm fortunæ opibus ornatus, non semel ab illustrissimo huius vrbis Senatu, & à viris alijs splendidissimis, D. Io. Baptista Campegio, episcopo Maioricensi primùm, mox ab illustrissimo Cardinale Montalto, ac tandem à Serenissimo Francisco Maria Vrbinatium Duce, munificentissimè adiutus fuit. Supersunt nihilominus plantarum simulacra exsculpẽda, estq; earum tantus numerus, vt vix fidem apud te Lector humanissime sim meriturus, si eum indicauero: quæ vt exactissimè delinearentur, elegantiaq; ab alijs editas vincerent, peritissimum simul ac ingeniosissimum pictorem, nulla prorsus mercedis habita ratione, quantuncunq; modum excederet, Francofurto acciuit, ac omnem in id operam nauare iussit, vt earum esset minimè fallax imitatio, & quæ repræsentarent, imaginis veritate & venustate spectantium oculis approbarentur. Si quis itaq; heroũ illorum liberalitatem imitatus, in plantis istis exsculpendis impensas faceret, & in medicorum, aliorumq; herbariæ rei studiosorum gratiam istiusmodi commentarios typis euulgandos susciperet, is me herculè immortalem sibi apud omnes laudem compararet: & vt longè nunc latèq; omnes oræ partesq; terrarum illorum munificentia ita personant, vt & viui gloria sua perfruantur, & cùm è vita discesserint, magis magisq; in ore doctorum, aliorumq; præclarissimorum virorum sint versaturi; eodem pariter modo etiam is sempiternæ hominum memoriæ traderetur. Ego saltem si abundantia ingenij eloquentiaq; præstarem, & cæteris præterea rebus instructus, paratusq; essem, quæ laudare aliquem instituẽti necessariæ sunt, eniterer tantorum virorũ rebus præclarè gestis, ac priuatim tantæ liberalitati dare testimonium laudis æuiternum: cæterùm aliũ illi præconem, aliam in laudando virtutem & copiam desiderant, nec vulgari aliquo & obsoleto, sed accurato, exquisitoq; ac bonis artibus instituto genere orationis exsequendi sunt, vt rerum ipsarum splendor & dignitas verbis explicetur. Cùm verò omnis labor, vt Ambrosius ait, suo aliquando fructu permutetur, ne hilum dubito, quin & isti labores suum sint habituri Mœcenatem. Quæ enim trophæa, quæ statuæ & currus, quæ imagines diuturniores, quàm doctorum virorum lucubrationes, quæ nunquam pereunt, & nunquam eorũ sinunt perire nomina, à quibus promouentur? nec desunt hodieq;, qui olim, laudis quidam gloriæq; igniculi ita in multorũ animis à natura ingenerati, vt exoptent æternitatis nominis sui, aliorumq; post mortem memoriam, id quod tum maximè fit, cùm euulgatum ab eruditis volumen aliquod magnis viris consecratur. Accipe interea Lector candidissime eadem quæ editos fronte labores istos de quadrupedibus solipedis, curiosos, iucundos, atq; vtiles omnibus, sed nobilibus maximè, qui istiusmodi animalibus, equis (inquam) mulis ac elephantis vehi gaudent, ac superbiunt: quin & Carneades referente Plutarcho dicebat, regum & diuitum liberos nihil magis decere, quàm equitandi scientiam, de qua in hoc volumine abundè agitur, quantũq; sæpenumerò illis hęc profuerit, docetur, sicut & è contrario quãtopere probro data sit eiusdem imperitia, vel vnus ille Ramirius ex monacho in Hispania in regem cooptatus demonstrauit, cùm eapropter equo simul & imperio spoliaretur. Habent præterea nobiles multa præclara alia, nominatim de ludicris certaminibusuè curulibus Græcorum, Romanorumq;, ac aliarum gentium, de vsu item equorum in bello, & in triumpho: quæ tamen & alijs quoq; ita accepta fore, mihi confido, vt vel ob hosce solos labores & authori & mihi benè sint precaturi, qui in ijs in lucem emittendis non semel sudaui, & alsi, quod si cognouero, propediem alterum de bisulcis volumen, quod nunc præ manibus est, euulgabo, vt tandem de digitatis cùm viuiparis, tum ouiparis, quod postremum erit volumen, tibi parturire queam. Vale.

ILLV-

ILLVSTRISSIMI CARDINALIS BARBERINI

In laudem Auctoris Epigramma.

Οὐκ Αλδοβράνδος ποιέει ξένε γνώριμον εἰκὼν
Σοὶ μόνον, ἀλλὰ βίβλον καὶ δόμον ἐστὶν ὁρᾷν
Ποικίλα εἰ ποθέεις ἴδμεν βλαστήματα γαίης,
Χερσαίων, πτηνῶν, νηχομένων τὸ γένος.
Βίβλον ἄνοιγε, βλέποις κόσμου κειμήλια, λάμπει
Ανδρὸς ἐκεῖ σοφίη, μέτριος ὧδε βίος.
Ζηλωτὸς βίος, ἐν πενιχρῷ γὰρ πλούσιος οἴκῳ
Παγγενετείρας ἦν τῆς φύσεως ταμίας.

Eiusdem in eumdem.

MVltiplices rerum formas, quas pontus, & æther
Exhibet, & quicquid promit, & abdit humus,
Mens haurit, spectant oculi, dum cuncta sagaci
Aldobrande tuus digerit arte liber:
Miratur proprios solers industria fœtus
Quamq́; tulit moli se negat esse parem:
Obstupet ipsa simul rerum fœcunda creatrix,
Et cupit esse suum, quod videt artis opus.

VLYSSIS ALDROVANDI PATRITII BONONIEN.

DE QVADRVPEDIBVS

LIB. I. CAP. I.

ORDINIS RATIO.

PEDES brutorum animantium, quibus Natura ſanguinem largita eſt; vel bini ſunt, vt auibus, vel quatuor, vt quæ quadrupeda Latini, Græci τετράποδα, Ariſtoteles etiam πεζὰ, nuncuparunt. Si quod enim vel plures, vel pauciores acceperit, id in monſtris haberi, naturæq. erratum
C appellari debet. De auibus aliàs dictum à nobis eſt abundè: nunc quadrupedum tractationem præ manibus aſſumpſimus. Horum tria ſunt ſumma genera, vnum ἀχιδὲς, id eſt, non ſciſſum, integris nempe pedibus, ideoq. μονώνυχον ſiue μώνυχον, aut μονώνυξ ſiue μώνυξ dictum, Euripidi etiam μονόχηλον, quaſi vna tantùm præditum vngula, ſeu ſimplices aut indiuiduas vngulas habens, Plinius ſolidipedē, Theodorus Gaza ſolipedem vocat: alterum quorum pedes binis fiſſuris vtrimq., hoc eſt à parte priore, & poſteriore deducuntur, vnde biſulca Latini, δίχηλα Græci vocauerunt, qualia chelas Ariſtoteles ſiue forcipes pro vngulis habere dixit: tertium πολυχιδὲς & πολυδάκτυλον, quaſi multifidum, & multipliciter digitatum; quandoquidem pedes manuum noſtrarum inſtar multifidos habent: digitata non incongruè dicentur, nam & Plinius auium alias digitatas eſſe dixit, alias palmipedes. Omnibus quidem pedes ad ingreſſum dati ſunt: ſed digitata prioribus præterea ad manuum officia vti nituntur, quod ſolipedes poſterioribus facere Ariſtoteles annotauit; ſed & biſulca id facere quotidie obſeruamus. Quæ anterioribus cibum ori admouent, Galenus ferè carniuora eſſe putat, & ex rapto viuere; cætera herbiuora: Cuniculus tamen, & lepus herbis victitant. Carniuora omnia digitata ſunt. Mouentur
D in omnibus poſteriora (inquit Ariſtoteles) ad priora per diametrum. Poſt enim dextrum prius, ſiniſtrum mouetur poſterius; cauſa eſt, quoniam ſi priora ſimul & prius; diſtraheretur ſanè aut procidua eſſet ambulatio, & quaſi tractis extenſione poſterioribus: præterea etiam non progreſſus huiuſmodi eſſet, ſed ſaltus: difficile autem eſt mutationem continuam facere ſalientem; huius autem rei ſignum, quòd citò laſſeſcunt equi illi, qui hoc mouentur modo, vt ij qui in pompis agitantur, ſeorſum quidem prioribus ob hoc non mouentur. Si autem vtriſque dextris primis; extra ſanè fulcrorum fierent ſuſtentacula, ruerentq. Pariunt alia viuum animal, alia ouum. Hæc ὠοτόκα, id eſt ouipara, illa ζωοτόκα, id eſt viuipara nominantur. Ouipara cortice teguntur, viuipara pilis, quanquam erinaceus & hiſtrix aculeos pro pilis habeant, nam aculei, vt Philoſophus ait, in his, quodam pilorum genus putandum eſt, propterea quod pilorum, non pedum vicem, vt fit in echinis marinis, præſtent. Ouipara, etſi totidem habeant, quot viuipara ſenſus, ingenio tamen conſtat eſſe hebetiore: quare pleraq. eorum in terræ hiatibus degere Natura voluit, vt lacertos, vel aqua abdi, vt crocodilum, vel alijs locis, longè ab humano conſortio remotis, vt terreſtrem teſtudinem:

Quadrupedum diuiſio.

Pedum uſus

Lib. 3. de Vſu part. cap. 2.

Motus.

Partus.

Tegumentum.

Senſus.

Iumēta quæ.

ideoq. in vltimum hiſtoriæ noſtræ locum iſthæc reijciemus; à viuiparis ceù multò præſtantioribus E exorſuri, vtilioribusq., inter quæ præcipuam nobis vtilitatem præbent, quæ à iuuando noſtras operas iumenta Latinis appellari meruere; Græci, quod equidem ſciam, ſimile vocabulum non habent; nam κτῆνος latiorem habet ſignificationem, cùm ſit omne ipſis illud pecus, quod mactari, atque immolari ſolet, aut in quo præcipuæ priſcorum ſitæ erant diuitiæ. Aeſchylus tria quadrupedum genera enumerabat, quæ noſtris quàm maximè laboribus ſubeunt, fœtus equorum, aſinorumq., & boum genus.

Aſinus.
Lib. 3. Rhetor.

Aſino autem quantum præſtet equus, ſciunt omnes. Priſci autem præſente equo, tam vile, tam bardum ſtupidumq. brutum ne nomine quidem dignabantur. Et Simonidem poetam teſtatur Ariſtoteles, in mulorum certamine, cùm is qui vicerat, dixiſſet exile pretium pro carmine, recuſaſſe, indignantem nimirum aſinorum ſobolem ſuo celebrari carmine: verùm vbi victor dediſset ſatis magnum pretium, carmen tale feciſſe: χάιρετ' ἀελλοπόδων θυγατέρες ἵππων, id eſt, *Saluete volucripedum ſoboles equarum*: ſiluiſse enim, quòd ex aſinis etiam eſſent nati, & quod honeſtius erat, expreſſiſse, equarum filios appellando.

Bos, & equus præcipua iumēta.

Bos verò ſuas etiam laudes habet, atque nonnullas etiam quibus equum fortaſſis ſuperat, nam quod boue pluribus modis victum iuuet humanum, animal equidem nullũ eſt: vnde apud Homerum negat Achilles ſeſe Troianis moleſtum iniuriumq. fore, quoniam nunquam ei vel boues, vel equos, id eſt, bina omnium animantium vtiliſſima, ſubduxiſſent. F Iuxta enim antiqui ſeculi ritum, cùm vita mortalium adhuc eſſet paſtoralis, prima belli mouendi cauſa fuere abacta pecora.

Οὐ γὰρ πώποτ' ἐμας βȢ̃ς ἤλασαν, ȣ̓δὲ μὲν ἵππȢς.
Non enim equos vnquam mihi ſubduxere bouesq̨.

Cæterùm ſi conferantur inter ſe vſus omnes, quos nobis equus, & bos præbent, equum, licet vno & altero vincatur, pluribus ſemper vincere fatendum erit, animal nempe, quod à Deo ipſo in oraculo laudatum Plato teſtatur, in Hippia maiore. Bos domi tantùm vtilis: equus domi foriſq. vtiliſſimus. Si arandum, boui minimè cedit, ſaltem in planitie: currui iunctus, boui præſtat, tardus enim huius greſsus eſt, equi celerrimus: ſi dorſo ferendum, ſolis cedit elephanto, & camelo: vbi bos planè inutilis: atque hinc puto eſt, quòd pleriq. veterum equum peculiariter, & quadam prærogatiua iumentum vocauerint, & diuinus poeta quadrupedem, quaſi non aliud ſit πολυχρήςερον, & præſtantius:

Lib. 2. Eleg. ad Cynthiā.

& Propertius equum ſumpſit pro re quapiam præ omnibus ex alijs exoptanda, ac deſideranda, inquiens.

Quod ſi vera mea comitarem caſtra puellæ,
Non mihi ſat magnus Caſtoris iret equus.

G Generoſum verò etiam quiddam, magnificumq. & ferocitate exultans in hoc in primis animali conſpicitur, fides item atque amor erga dominum ſuum, facilitasq. ad multiplices vſus & obſequia.

Bello aptum eſſe.
In Syracuſis.

In bello nullum animal aptius, ideoq. virilem, non fœminilem ſexum decens, quin fœminis legimus, non item viris naturæ quodam inſtinctu, equos timori eſſe: imbelle autem muliebre genus eſt. Apud Theocritum Gorgo, Eunoe & Praxinoe feſtum ſpectaturæ Adonidis, cùm prodirent equi regis, totæ pauidæ, animo conſternuntur, & vbi mox ſeſe nonnihil recepere, vna earum ait:

Ἵππον καὶ τὸν ψυχρὸν ὄφιν ταμαλίςα δεδόικω,
Ἐκ παίδος. id eſt:
Equum enim & frigidum anguem ſemper timui,
Inde vſque à puero.

Mulieres animoſæ.
In Laconicis.

Fuiſſe tamen etiam nobilioris animi mulieres certum eſt, quæ non ſolùm non timuere equos, ſed vti etiam potuere viriliter, vt Camilla, & Pentheſilea à Virgilio celebratæ, &, vt Amaſones taceam, Gyniſca Archidami regis filia, cuius ad Plataneium, vt Pauſanias ſcribit, heroicum fuit monumentum, quòd prima fœminarum omnium equos alere inſtituiſset, primaq. ludis Olympicis de quadrigis palmam meruiſset.

Cur bello aptus.

H In equo verò teſte Ariſtotele in libris Ethicorum ea præcipuè virtus laudatur, quòd ſit ad currendum, portandumq. hominem apprimè idoneus, & ad inuadendum, expectandumq. hoſtem minimè formidoloſus: ita & Galenus præualidum animal dixit & generoſum, cùm ἴσχυρον dicit, neque ἄθυμον eſſe. Aegyptijq. animoſitatis typum equum fecère. Et in ſacris literis legimus: *Equo virtutem dedit Deus, & ſoluit de ceruice eius formidinem, vt exultet in campo, & occurrens regibus irrideat, odoretur bellum, eminus excitetur ſono tubæ.* Inſuper Plutarchus tradit equum ſolum omnium animalium in partem certaminum, & coronarum venire: quandoquidem ſolus in prælio homini adſit. Quid mirum ergò ſi militare animal Plinius, ſi duellicam equorum prolem Lucretius appellârit.

Equus inter vrbis munitiones recenſitus.

Gloriatur Demoſthenes ſe non lapidibus, non latere cocto vrbem muniuiſſe, ſed ſi meas (inquit) munitiones conſiderare velis, arma inuenies, equos atque ſocios, quaſi ſine equis vrbs tuta ſecuraq. eſſe non queat; id quod & alios credidiſſe, nobis perſuadet Hippocrates in epiſtola ad Damagetum, inquiens: *Alij canes emunt, alij equos, alij multam regionem circumſcribentes, propriam ſibi inſcribunt, & multis imperare volentes, ne ſibi ipſis imperare poſſunt.* Equidem Ammonius equi perfe-

ctionem

A ctionem esse asserit, velocem esse, acrem, & bello idoneum. Atqui hinc etiam est, quòd in multis regionibus lege cautum sit, ne quis equum, militiæ tantoperè idoneum extra prouinciam emittat: sed & vrbium curatoribus, quorum est omnia recensere, quæ domi forisq. necessariam functionem habent, equos quoque recensere præcipitur: hinc in Codice, equorum productio, siue vt Græci dicunt, hipparchia. Apud Romanos in primis huius animantis semper fuit summa cura, adeo vt in emptione eius dena æris millia è publico persoluta fuisse legamus: publicum enim equum miles habebat, habebant & equestris ordinis viri, aureo à militibus, quibus ferreus erat, annulo distincti, quem cum patricijs & Senatoribus cõmunem habebant, quòd ex ipsis senatorius ordo suppleretur, quanquam ex plebeis etiam Senatores, quandoq. fierent: sed hi annulum quidem retinebant Senatores facti, equum verò publicum minimè; vnde equum possidere pro ex equestri ordine esse poëtæ aiunt. Horatius.

Lex de equis vendendis.

Equestris ordo.

> *Offenduntur enim quibus est equus, & pater, & res,*
> *Nec si quid fracti ciceris probat, & nucis emptor,*
> *Aequis accipiunt animis.* id est,

In arte poëtica.

diuites & qui ex ordine sunt patritio, & equestri, offenduntur (si quid obscœnè dicatur) etsi popel-
B lus, qui fracto cicere, & nucibus viuit, probet. Publicus ille equus à censore asignabatur, vt notum est ex hoc Liuij. *Senatusconsultum factum est, vt consul cum tribunis plebis ageret, vt ad plebem primo quoque tempore ferrent, vt P. Ebutio emerita stipendia essent, ne inuitus militaret, neué censor ei equum publicum asignaret.* Quod si verò vel malè curarent, macilentumq. & strigosum habere deprahenderentur; siq. ipsi nimium pingues, atque adeo bello inutiles essent, vel si minus strenuè se in bello gessissent; vel aliud quicquam commisissent, equus eis censoria seueritate adimebatur: testis est idem Liuius: *Illis* (inquit) *equi adempti, qui publicum equum habebant.* Imò verò, & censoribus ipsis equos per ignominiam adeptos inuenio. In Arniensi enim siue Narniensi tribu cum Liuius censor nomen ferret, à Claudio Nerone, cum quo censuram frequẽtem iurgijs egit, quòd non syncera fide secum redijsset in gratiam, equum vendere iussus est, atq; ita illatæ sibi prius ignominiæ talionem reddidit; quippe Liuius citato nomine Claudij in Pollia tribu, ob veterem simultatem equum vendere coegerat. Meminit quidem huius quoque rei Liuius, sed aliter narrat. *Equitum* (inquit) *deinde census agi cæptus, & ambo fortè censores equum publicum habebant: & Nero M. Liuium collegam censorem, quia populi iudicio esset condemnatus, equum publicum vendere iussit.* Equus idem publicus honoris causa ob rem bene gestam donabatur; quin & eorum parentibus, qui equo stipendia iusta
C meruissent, prætextam concessam fuisse discimus ex Macrobio, etsi minus ex patritijs essent, cùm alijs ea esset interdicta. Amissa verò mox repub. cùm omnia ab vno Imperatore & darentur & expectarentur, quoniam magni æstimabatur, quidquid beneficij munerisuè loco ab illo acciperetur, vt opinor, acceptus equus publicus inter primos honores connumerari cœpit; quasi Cæsaris de equite Romano accipiente iudiciũ quoddam præclarum beneuolentia plenum fieret, aut certè census ipsius testimonium. Extant equo publico donatorum sexcentæ lapidum inscriptiones, non solùm magnorum hominum, verùm interdum eorum quoque, quos existimes ex ijs verbis ab Imperatore in ordinem equestrem lectos; cùm aut equites antea non fuissent, aut censi non essent, credasq. equum publicum videri, quod reipub. temporibus annulus fuit, quo donabantur, quicunque in equitum numerum recipiebantur. Moris verò etiam fuit florente repub. vt equites, cùm constitutum legibus tempus militassent, equos in forum ad censores adducerent, redderentq. & quoties & quibus sub ducibus meruissent, enarraret, quocunque tandem ex ordine essent, seu patritio, seu equestri, seu plebeio; nam & Cn. Pompeium, qui fuit ex primarijs, legimus, cùm aliquando consulatum gereret, equum ad censores, Gellium, ac Lentulum deduxisse, interrogatumq. pro more; Omnesné obijsset
D militias, respondisse, omnes, & quidem sub me ipso imperatore. Catonem verò refert Plutarchus, equum quo in expeditionibus vsus fuerat, ne reip. imputaret naulum, reliquisse in Hispania. Consulis verò etiam aut cuiusuis imperatoris præcipuum erat ornamentum equus phaleris pulcherrimè exornatus, vt Dionysius Halicarnassæus asserit, qua parte de L. Quinctio agit dictatore electo. *Vt paulò propior* (inquit) *erat, equos ei phaleris decorè ornatos adduxerunt, & secures cum fascibus, vestesq. purpureas, & alia insignia, quibus olim regium imperium decoratum erat, obtulerunt.* Similiter cum eodem ornatu, consulari nempè per exercitum cuiusq. ducis, dummodo eum aliquando magistratum gessisset, transducebantur, ad dignitatis splendorem, vt habemus apud Plutarchum de Crassi infelicis cum Parthis certaminis omine; ait enim, *Equus ex imperatorijs insigniter ornatus, tracto per vim rectore, in flumen submersus disparuit.* Tacitus de Cæsonio Pæto in eodem Parthos ducente: *Turbatus equus qui insignia consularia gestabat, retrocessit.* Hosce quoque phaleratos equos ex publico fuisse, Lipsio facilè crediderim. Dictatori verò, cuius alioqui apud Romanos dignitas tam sacrosancta erat, vetusta quadam lege, nefas fuit, nisi cùm ad bellum proficisceretur, equo vehi, siue quòd maiores vires pedestribus copijs inesse arbitrarentur, ideòq. oportere imperatorem in phalange perma-

Lib. 39. *Equus publicus.* *Equus quibus adeptus.* *Lib. 24.* *Lib. 29.* *Lib. 1. Satur. cap. 6.* *Equus publicus redditus.* *Equus phaleris ornatus.* *Lib. 10. de antiq. Rom.* *Lib. 15.* *Dictator cur equo non veteretur.* *Plutarchus in Fabio.*

nere, neque locum deserere, siue quòd eius principatus authoritas & magna esset, & quodammodo B tyrannica in reliquarum omnium rerum administratione, voluerint tamen in hoc dictatorem populo inferiorem videri. Fabio tamen Maximo dictatori designato post cladem ad Thrasymenum acceptam, primùm equus concessus in tanto rerum discrimine, quo principatus magnitudo, ac moles ostenderetur, maiorisq. apud omnes authoritatis haberetur. Aliàs lege Curiata, qua dictator creabatur, vt ascendere equum liceret, ad populum nominatim ferendum erat, id quod Liuius etiam ostendit, de M. Iunio dictatore agens. *Dictator M. Iunius* (inquit) *rebus diuinis perfectis, latoq; (vt fieri solet) ad populum, vt equum ascendere liceret*; Est enim equus animal superbum, & equitare, magnificum iudicabant; quamobrem etiam in equis triumphabant à superatis hostibus. Cùm verò omnium militarium artium peritissimi haberi vellent, equitandi quoque peritia alios quosq. vincere studuerunt, à pueris huic arti serio seduloq. omnem nauantes operam: quòd equitandi studium tetigit Horatius, dum canit:

Fabio Max. dictatori equus concessus.
Lib. 3. dec. 3.
Equitãdi ars Romanorũ.
Lib. 1. Car. Od. 8.

Lydia dic per omnes
Te Deos oro, Sybarim cur properas amando
Perdere, cur apricum
Oderit campum patiens pulueris, atq; solis
Cur neq; militares
Inter æquales equitet, Gallica nec lupatis
Temperet ora frenis.

F

Quin Vegetius author est iuniores apud Romanos in equis ligneis, sese quoque exercuisse, atque adeò vt non solùm à dextris, sed etiam à sinistris partibus, & insilire & desilire scirent, euaginatos tamen gladios aut contos interim manibus tenerent. Cæterùm sicuti in alijs omnibus equitandi peritia laudi vertebatur, ita maior adhuc inde gloria accedebat reipub. regnorumq. rectoribus. Neroni plurimum quidem semper sermonem fuisse scribit Suetonius, de Circensibus, quanquam vetaretur, sed & equorum studio vel ab ineunte ætate præcipuè exarsisse, laudandum innuens, quòd equitandi peritus esset, damnandum, quòd cùm de hominibus regendis, quod imperãtis est, meditari debuisset, de quadrigarijs regendis, quod est aurigæ, cogitaret continuè. Iulius Cęsar, testante eodem, huius artis fuit peritissimus; Plutarchus verò equitandi vsum ita ei facilem fuisse affirmat, vt reflexis in tergum manibus, equum velocissimis concitare cursibus posset. Ne verò quis apud Romanos tantùm militaris huius animantis, equitationisq. studium excultum fuisse existimet, de alijs etiam populis aliquid proferendum. De Græcia canebat Horatius:

Nero equitãdi peritus.
Iulius Cæsar.
Lib. 2. Epist.

Vt primùm positis nugari Græcia bellis
Cœpit & in vitium fortuna labier æqua.
Nunc in athletarum studio, nunc arsit equorum. G

Audistin, inquit Plato, *Themistoclem filium suum Cleophantum in equestri facultate strenuum effecisse, adeò vt equis rectus insisteret, rectusq; ex equo iacularetur cæteraq; permulta perficeret stupenda, in quibus ille diligenter erudiri curauit, sapientemq; in singulis quæ præceptores eruditi callebant, effecit.* Alexander Magnus, adolescens adhuc, Bucephalum equum insignem, à patre nuperrimè emptum, cùm à nullo subigi posset, vt equitem pateretur, primus indomitæ peruicaciæ domandæ rationem ostendit: mox præter omnium opinionem quadrupedem ascendit, & citrò vltroq. effusis aperto campo habenis ad lassitudinem agitauit, vt suo pòst loco ex Plutarcho ostendemus. Hoc etiam nomine illustris fuit Alcibiades, vt est apud Thucydidem & eundem etiam Plutarchum: nec enim alium meliores equos aluisse aiunt, aut septies Olympijs cucurrisse, vicisseq. *Aluit* (inquit Plutarchus) *equos cum splendore, & nomine, etiam ob multitudinem curruum. Huius studij admiratione plurimum ei vel hostes detulerunt.* Gelo tyrannus, cùm aliquando lyra in conuiuio circumferretur, eamq. conuiuæ ordine componerent, atque canerent, ipse equum iussit adduci, & in eum facilè insiluit, vt idem Plutarchus prodidit. Nestor verò ἱππηλάτης cognominari meruit, quòd equorum moderationem apprimè calleret. Mithridates rex Ponti, vt apud Iustinum, aliosq. legimus, sexiuges equos regere poterat. Persæ referente Xenophonte filios suos tria potissimum docebant, equitare, sagittare & vera dicere. Parthos verò etiam Iustinus tradit adeo equorũ studio teneri, vt equis omni tẽpore vectentur, illis bella, illis cõuiuia, ac priuata peragere officia, super equos ire, consistere, mercari, colloqui consueuisse. Apud Indos, vt Arrianus ait, regiũ erat elephanto vehi; proximus honor quaternis equis, tertius camelis: vno equo vile habebatur. Massyli, & Numidæ populi Libyæ, tantam habuere equitandi scientiam, vt equos non freno, sed virga gubernarent, vt meminit Lucanus, inquiens: H

In Menone.
Themistocles.
Alexander Magnus.
Alcibiades.
Gelo tyrannus.
In apophthegmat.
Nestor.
Mithridates.
Persæ.
Parthi.
Indi.
Lib. de reb. Ind.
Massyli.
Numidæ.
Lib. 4.

Et gens quæ nudo residens Massylia dorso
Ora leui flectit, frenorum nescia, virga.

Vnde Virgilius infrenos vocat Numidas. Meminit eorundem etiam Silius:

Hic passim exultant Numidæ, gens inscia freni,
Queis inter geminas per ludum mobilis aures
Quadrupedem flectit non cedens virga lupatis.

Procopius de agilitate Totilæ Gothorum regis, eo ipso die, quo cum Græcis acie dimicaturus erãt,

sic

A ,, sic ait: Armis indutus processerat auro abundè cælatis, & ex equo, vt ornatissimis phaleris, ita & ,, pilo, & lancea noscitabatur, purpureaq. & regia veste, & ex prædicto equo præcipuè, quo miræ ,, magnitudinis vehebatur. In medio autem campo, vt bellicæ (equestris, Sigonius) artis peri- ,, tus, ac ludibundus processerat, equum diuersim calcaribus concitando in orbem frenis agiliter ,, agere, obequitandoq. telum in auras sursum versus aptè diuerberare, & ipsum id rursum ad ter- ,, ram delatum impigrè per manus translatum, gloriæ id artis plurimum ducere, supinandoq. se de- ,, super equum, inclinandoq. vtrimque ad terram, & vicissim in latera, vt qui à puero fuisset desul- ,, tandi, ac tripudiandi artem edoctus, & ludicra peragendi. Gothis autem istiusmodi exercitatio- nes iam indè à prima iuuentute familiares tradit Olaus Magnus. Temporibus Romani III. Imp. quendam fuisse scribit Cedrenus nomine Philoræum, qui iniecta veste equo celerrimo, ei insiste- bat rectus, gladium manibus gestans, quem equo concitatissimè currente rotans, euripum Circi per- currebat, gladiũ sursum, deorsumq. versans, & ne minimũ quidem vestigio suo elabens. Admiran- dam quoque equitandi scientiam in Galeacio Bardassimo equite quodam Siculo sub Alphonso se- niore Neapol. rege celebrat Fulgosus, eum nempè armis tectum, ephippio inter coxas accepto, in- gentem equum crinibus apprẹhensum saltu conscendisse, statimq. nullis firmato vinculis ephippio,

Lib. 3. Totilas.

Gothi.

Lib. 8. c. 15. regni Septent.

Lib. 3. c. 2.

B equum ad cursum adegisse, coxarum, ac crurum firmitate pro cingulis vsum. Carolo V. Cæsari tan- ta fuit, teste Iouio, cum dignitate equitandi peritia, vt nullus eo armato, atque equum incitante, & in gyrum reflectente, vel pulchrior, vel viuidior, vel in ferendo armorum pondere patientior eques reperiri posset. Quemadmodum itaque laudi vertitur equitandi ars, ita contrà ignominiæ est vi- ro nobili, nescire equitare. Refert Collenutius Ramirirum, nothum Sanctij maioris, è Monacho Hispanorum regem factum, contra Saracenos suscepta expeditione, cùm sinistro brachio scutum, dextro lanceam adaptasset, mox frena equi apprẹhensare iussum, respondisse: qui possim, vtraque manu occupata, nisi dentibus hæc retinenda quis porrigat? ideoq. irrisum à proceribus propter re- rum imperitiam, regni & filię tutelam Alphonso VII. Castulonensi commisisse, & ad monachos redijsse. Sed vt ignominiam taceamus, non semel ex imperitia equitandi vitæ periculum subse- quitur, maximè si ferocuius fuerit equus, vt magnorum virorum esse ferè solet, quare pulchrè dice- bat Carneades, referente Plutarcho, diuitum & regum filios nihil rectiùs discere quàm equitare, cùm præceptor inter literarum exercitationes ijs palpari possit, & antogonistę in palæstra se commit- tere, & vinci sinere: equus verò sitne princeps an priuatus, diues an pauper sessor, ignoret, indo- ctumq. moderatorem dorso excutiat. Etsi enim equus sua natura hominis amans sit, tamen nisi

Carolus V. Lib. 27.

Equitãdi imperitia quibus ignominiæ.

Lib. 1. hist. Neap.

Equitatio regibus curvtilis.

C probè curetur, atque tractetur, infensus fit, & alienus, vt idem ille clarissimus author asserit, in libro de fraterno amore. Minus ergò mirum videri debet, si cùm regia planè sit equitandi sciẽtia, equus fuerit in summo semper honore, & pretio. Verùm, vt fit in omni alia re, cùm alij pluris, alij minoris æstimentur pro bonitate singulorum, sic ignominiæ dabatur viro ingenuo, ac nobili, si equos vilio- res, paruiq. pretij aleret. Hinc Isæus: *nunquam equum habuisti pluris quàm trium minarum*. Romæ talento generosos equos emptos habemus apud Varronem Sesquiulisse his verbis: *nunc emũt Trossuli nardo nitidi, vulgò Attico talento equum*. Alicubi etiam equum publicum mille assariorum esse ait. Theognis verò equos inter præcipuas opes recenset, inquiens:

Ἴσον τι πλουτοῦσιν, ὅτῳ πολὺς ἄργυρός ἐστι
Καὶ χρύσος καὶ γῆς πυροφόρου πεδία,
Ἵπποι θ' ἡμίονοί τε. id est
Aequaliter diuites sunt, is cui multum argentum est,
Et aurum, & terræ farriferæ arua,
Et equi, & muli.

D Quamobrem etiam tùm ob pretium, tùm ob maximas quæ equis alendis insumuntur, impensas, vt olim, sic & hodie, qui eos alunt, diuites censentur, ac illustres. Cassiodorus quendam tanta patrimo- nij vbertate gloriatum esse scribit, vt inter reliqua bona equinis gregibus principes vinceret, eosq. cùm in Gręcia, tùm in Italia nobilissimos habitos, quorum maiores alendis equis famam quæsissent. Dolet Iulitta (inquit D. Basilius) quia non est patricia, neque septem è maioribus numerare po- test, qui fortunas omnes alẽdis equis, aut gladiatoribus exhauserint. Nec defuere certè quos equo- rum studium, & in eos impensæ ad extremam vsque compulere miseriam: idq. in primis fabula do- cet Glauci Potniæi, quem, cùm magnis sumptibus equos aluisset, atque in extremam tandem ege- statem esset redactus, fingunt ab equis suis laceratum, Virgilius:

Scilicet ante omnes furor est insignis equarum,
Et mentem Venus ipsa dedit, quo tempore Glauci
Potniades malis membra assumpsere quadrigæ.

Nec alio sensu equos Diomedis Thraciæ regis, quòd in eos omnes suas opes prodegisset, amici ἀνθρωποφάγους appellarunt: indeq. etiã fabulis datum, quòd equos suos hospitũ sanguine saginaret,

Alere equos, quorum sit.

Lib. 1. Epist.

Glauci fabula, & Diomedis.

Lib. 3. Georgicor.

cùm videlicet ſubditorũ etiã opes exhauriret. Apud Spartanos igitur, inter ſæuiſsimas execrationes E
fuiſſe ἱπποτροφίαν, quam caballationem recentiores vocant, id eſt equorum enutritionem, ſcribit
Lib. 23. cap. 22. Alexander ab Alex. eò quòd magno ſtaret impendio, & homines ſuaui captu ad pernitiem duceret.
Nam modus alendi equos (inquit ille) non pauperes, vt aiunt, ſed arua frumentifera ſectatur. Certè
Lib. 6. Polit. 7. rectè dixit etiam Ariſtoteles, equos alere proprium eſſe eorum, qui ampla patrimonia habent.
quamobrem & iuxta Græcam legem opulentioribus præcipi ſolere legimus, vt equos alerent, nõ tam
ad ornamentum ciuitatis, quàm ad reip. commodum: ad quem ritum alludens Pindarus, Xeno-
Athenienſium populorum diuiſio. cratem, equitatum Græcorum more, curare cecinit. Solon, vt annotauit Suidas, populum Athenien-
ſem in quatuor claſſes deſcripſit, pro ratione cenſus, & rei familiaris, quarum prima nomen habebat à
D. medimnis, quòd nimirum tantum frugis è rure ſuo excolerent: hiq. diuites erant: altera erat
equitum, qui de CCCC. medimnorum reditu, ſi eſſet neceſſe, ſingulos equos poſſent alere. Ho-
rum ſacrificia θυσίαι ἱππάδες inde dicebantur, id eſt equeſtria, hisq. licuit & honores petere & co-
mam alere. Tertia Zeugitarum, quorum bini vnum equum præbebant; Quarta mercenariorum,
ſeu proletariorum, & capite cenſorum, quibus nullus magiſtratus conceſsus erat. Apud Plutar-
chum quoque in Chalcidenſium repub. ἱπποβόται dicuntur, qui opibus & gloria inter alios excel-
lerent; quales ἱπποτροφοῦντες dicebant Athenienſes: ex quibus cùm eſset pater Polemonis, Antigo- F
Lib. 1. ſat. 6. nus Cariſtius apud Laërtium, eum ex primarijs ciuitatis eſse colligit. Ita & Horatius ſe neque diui-
tem eſse, neque nobilem ſignificare cupiens, ait:

Non ego me claro natum patre, non ego circum
Me Satureiano vectari rure caballo,
Sed quod eram, narro.

Et Ariſtippus apud eundem, vt Diogenis vilitatem damnet, inquit eſse

Splendidius multò, equus vt me portet, alat rex.

Huc ſpectat illud Strepſiadę de prodigo ſuo & hippicæ dedito filio, ἱππαζάταιτε καὶ ξυνωρικέυεται,
celere vehitur, & iam in animo ſuo perpendit, quomodo in Olympijs victoriam acquirat: vel equos
educat, ceu heroes, & inſigniores equites quorum animi ad Olympicam palmam aſpirant: non ani-
maduertens ſe Strepſiadæ filium eſse. Antiſthenes philoſophus referente Laërtio, ſicubi ornatam
vidiſset mulierem, ad domum illius proficiſcens, iubebat virum equum proferre & arma, vt ſiquidem
hæc illi eſsent, delicijs eam vacare ſineret, ſin aliàs, cultum amoueret: quaſi diuitis, ac nobilis viri po-
tius ſit equum alere, quàm bene ornatam habere vxorem. Xenophontis æuo apud Perſas moris
erat, vt nullus ex claris pedes incedere conſpiceretur: atque ita nobiles à vulgo diſtingui. Et Iuſti- G
nus tradit inter ſeruos, & liberos hoc diſcriminis eſse apud Parthos, quòd illi pedibus, hi niſi equis
incederent. Circaſsos quoque equos plebeis permittere hodieq. negant: & Cairi, teſte Bellonio,
peregrino equiti ingredi non licet, niſi illuſtris ſit aut ſatrapas. Sub regibus primùm Romanorum,
pòſt libera ciuitate, demum principibus, præſertim florentiſsimis, quandoq. nullum equorum vſum
Lib. 9. Romę triumph. fuiſse in vrbibus, & in itinere, præterquam apud nobiles, & patritios, ſcribit Blondus, maximè ſi ali-
quando magiſtratum aliquem geſsiſsent: vt minus miremur, ſi in Menam Pompeij libertum qui
prius ſectus flagellis triumuiralibus prætoris ad faſtidium, mox ab Auguſto eques factus,

Arat Falerni mille fundi iugera,
Et Appiam mannis terit.

inuectus ſit Horatius. Pœna itidem abactorum ex legibus Valentiniani, & Valentis affectos eſse
Lib. 37. cap. 5. annotauit Pet. Gregorius Toloſanus in ſuo Syntagmate iuris, qui equum, equamue præter ſenato-
Leges de equis. res, honoratos, adminiſtratores prouinciarum, & decuriones conſcenderent. Claudius etiam Cæſar
edicto vetuit, teſtante Suetonio, viatores, ne per Italiæ oppida, niſi pedibus, & ſella, aut lectica tran-
ſirent: denique Iulius Capitolinus affirmat, M. Antoninum Pium in ciuitatibus ſedere in equis, aut
In Pompeio. vehiculis prohibuiſse. In caſtris verò etiam equo vehi non licebat, authoremq. habeo Plutarchum, H
Tigranes. neminem vnquam viſum qui in caſtris equitauerit; ideoq. Tigranem Armeniæ regem, cùm eques
ad Pompei caſtra veniſſet, duos Pompeianos lictores equo deſcẽdere, peditemq. ire ad Pompeium
Equo deſcendere, qui, & quando cogebantur. iuſsiſſe. Notum item à lictoribus dictatori, aut conſuli, aut prætori præeuntibus pro imperij maie-
ſtate, obuium quemq. ſemita cedere, denudare caput, & maioris obſequij honoriſq. cauſa equo de-
Epiſt. 65. ſcendere iuſſos: Hinc enim illud Senecæ: *Si conſulem videro, aut prætorem, omnia quibus honor ha-*
beri ſolet, faciam, equo deſiliam, caput aperiam, ſemita cedam. Apuleius quoque ritum hunc graphi-
Lib. 3. Floridor. cè depinxit, inquiens: *Si quem conſpicantur ex principalibus viris, benè conſultum, benè cognitum quan-*
quam opidò feſtinant, tamen honoris eius gratia cohibent curſum, releuant curſum, retardant equum, &
ilicò in pedes deſiliunt: fruticem, quem verberando equo geſtant, eam virgam in læuam manum transfe-
runt: itaq. expedita manu adeunt, ac ſalutant. Tanti autem deſcenſum ex equo fecere, vt Dio te-
ſtetur Seruilio Iſaurico, cùm fortè obuius quidam equo non deſcendiſſet, re delata ad iudices, cau-
ſam ſatis idoneam viſam hominis eius damnandi. Digniores tamen, conſpicuis virtute, & amicis
eundem

A eundem nonnunquam honorem reddidisse discimus ex hoc fragmenti Salustiani loco: *Quibus de causis Syllam in victoria dictatorem, equo descendere sibi vni, aßurgere de sella, caput aperire solitum.* Loquitur autem ipse Pompeius: nisi dicamus id adulationis præcipuæ causa factum à Sylla; nam aliàs nec patris ratio habebatur, vt constat Q. Fabij exemplo, qui Fabium Maximum patrem ad se venientem descendere ex equo per lictores iussit. Simile quid legimus de Iudæis: Erat enim Hierosolymis, vt notauit Christianus Adrichomius, porta equorum nominata, quod ad illum vsque locum equitare homines possent, sed inde dimissis equis, in templum pedites procederent. Perseus Macedoniæ rex, magno prælio ad Pidnam victus à L. Aemilio, cum equitibus fugiens, vt cum amicis colloqueretur, ex equo descendens, equum manibus traxit, quod officium nunquam antè sibi ipsi præstiterat. Author Plutarchus. Quare cùm magnificum haberetur, & magnorum tantum virorum, in equo conspicuum esse, non pauci ab equitatione sibi omnino temperarunt. Seneca id ostendit, de Catone Seniore: *O quantum erat* (inquit) *seculi decus, imperatorium, triumphalem, censorium, quod supra omnia est, Catonem vno caballo contentum, & ne toto quidem: partem enim sarcinæ ab vtroq; latere dependentes occupabant.* Iuniorem verò Catonem tradunt peditem legationem per Asiam obiuisse, & in Demetrium Pompeij libertum turma equitum sociatum incidisse. Platonem etiam,

Equorũ porta.
In Theatro terræ sanctæ.
Equitare magnificũ esse.
Cato senior.
Cato iunior.

B cùm equum aliquando conscendisset, dixisse ferunt, vereri se ne ἱπποτυφία id est, equino fastu contaminaretur: & Masinissam testatur Cicero, cùm equo descẽdisset, vt iterum ascẽderet, adduci non potuisse: quin & ipsum Ciceronem Tyroni scripsisse legimus. *Equum & mulum Brundusij tibi reliqui.* Superbum enim animal equus est, & maximo fastu tumidum, ideoq. humilibus submissisq. & qui exemplari vitæ sanctimonia conspicui fuere, abominabile, imo & Deo ipsi, quia non pauci in equis maiorem sæpius, quàm in Deo spem fiduciamq. collocasse arguuntur: vnde in sacris literis legimus. *Hi in curribus & in equis, nos in nomine Domini inuocabimus*: ideo Israëlitarum regibus multitudo equorum fuit interdicta, vt habetur in Deuteronomio, ne propter illorum studium populus reduceretur in Aegyptum equorum feracissimam, & cum Aegyptijs conuersaretur, qui nimirum in his animantibus, & in armis potius quàm in Deo fidebant. Equidem D. Basilius in hæc Psalmistæ verba: *Fallax equus ad salutem: in multitudine autem virtutis suæ non seruabitur*: eiectus (inquit) est, & exclusus ab vsu sanctorum equus: sed ne Israel in obeundis bellis quamuis prosperè se gesserit, videtur vsus aliquando equestri potentatu: nec sanctorum aliquis priuatim equo vti pulchrum existimauit. Pharao, equestri vsus exercitu, & Sennacherib superbus, equorum multitudine narrantur. Quamobrem Pharaonis equum, & ascensorem Deus deiecit in mare, & Sennacherib mili-

Plato.
Masanissa.
Lib. de senect.
Cap. 17.
Homil. 33.
Sãctis equus prohibitus.

C tes dormitauerunt, qui ascenderunt equos. Et lex per Mosem promulgata de regibus sanxit. *Non multiplicabit sibi equum.* Idem Basilius in hoc Esaiæ: *Et repleta est terra, & non erat numerus curruum eorum.* Nullo non loco (inquit) scripturæ obseruauimus Sanctos deuitasse vsum equorum, quin etiam de his qui in procinctu instruuntur ad bellum, neque reliquis istius vitæ indigentijs accensetur numerositas equorum. Quia enim volebat Deus, vt toti penderent à suo præsidio, & succursu, non item illi in medio conflictu consistentes, spem suam reponerent in suo militari apparatu, & ob hoc vetuerat fieri, dum dicit lex; *ne quando multiplicauerit tibi equum*; quin tandem repræhensi sunt, quòd sibi tantam comparassent equorum multitudinem, adeò vt numerum supergrederentur. Vnde etiam est, quod in Salomone rege luxuriæ ascribitur, quòd citra omnem bellicũ vsum tot millia equorum aleret, præsertim iugatorum. Qui verò à luxu, pompisq., alijsq. huius sæculi delicijs, honoribusq. sibi temperare, vetteresq. Sanctos æmulari student, hodie equos quoque conscendere respuũt, etiamsi duriora asperioraq. facienda sint itinera. Bonifacius Misniæ inferioris Archiepiscopus, vt testatur Marulus, cùm ad illas gentes euangelizaturus proficisceretur; equitantibus qui cum illo erant, ipse medio brumæ tempore sine equo nudis pedibus incessit: Cùm verò ad asperiora montium itinera peruenissent, equum quidem conscendit, sed tamen calceamenta minimè in-

Sanctis equitatio exosa.
Equi cõtempti.
Lib. 3. c. 10.

D duit, ita vt sæuiente hyeme, & niue quæ pedibus insederat, gelascente, plantas de stapede amouere non potuerit, donec aqua feruente superfusa, glacies solueretur. Cauisse verò etiam Ecclesiæ antistites, ne equi vsu à diuino cultu abstraherentur, nemo nescit. Britannos scribit Beda, & prælatos Anglos circa annum sexcentesimum trigesimum primum cœpisse equis ire, cùm prius (inquit) pedites, & in necessitate non nisi super equas veherentur. Et Pierius Valerianus perseuerasse ait in nostra vsque tempera, vt primores antistites equo per vrbem vehi solemnibus præsertim diebus, contra morem, & decorem haberetur, præterquàm vno maximè omnium festo die, quo nouus Pontifex Max. ad Lateranum (inquit) deducitur. Tunc enim in albis equis omnes præsules conuehi moris esse. Volaterranus tamen, & Polydorus testantur Innocentium Quartum circa annũ M.CCLIIII. publico decreto sanxisse, vt Cardinales equis deinceps insidentes rubro vterẽtur galero, quo maior huic ordini accresceret maiestas, quæ nunc eousque efferbuit, vt ducentis quandoq. antecedentibus equis egrediantur, ipsi verò vehuntur mannis & Asturconibus: Sed & abbates numerosis equis vti ostendit D. Bernardus, inquiens: *Mentior si non vidi abbatem sexaginta equos, & eo amplius in suo du-*

Cardinaliũ pompa.

cere

cere comitatu. Dicas si videas eos transeuntes, non patres monasteriorum, sed dominos castellorum, non E
Honores sæ- *rectores animarum, sed principes prouinciarum.* Sublimes autem huius seculi honores per equum si-
culares per gnificari etiam D. Augustinus testatur, hoc Dauidicum explicans: *Hi in curribus, & hi in equis:* Hi
equum indi- (ait) volubili successione temporalium bonorum trahuntur, & in superbis præferuntur honoribus,
cati. atque in his exultant. Nec aliam ob causam equus ipse apud poëtas nobilis, cæsareus, μεγαλοπρε-
Psal. 19. πής, siue magnificus, seu potiùs magnos decens, & potentes viros, & περίβλεπτος, conspicuus, illu-
Equi magni- stris, & qui admirationi est, vocatur, & ἱπποβάμονα ῥήματα apud Aristophanem dicuntur grandia
fica epithe- verba, & quæ quasi equò inuehuntur sublimi, & magnifico. Quemadmodum ergò regium quid &
ta. sublimioris animi viri habitum semper fuit equitare, eodem pariter modo equorum curam gloriæ,
In Ranis. honoriq. vertebant non vulgares homines, adeo, vt Plutarchus testetur, eum qui equi gubernandi
Lib. de For- ignarus est, equitare dedecere, non aliter, ac musicæ ignarum, canere fistula. Ipsi enim viri princi-
tuna. pes equilia sedulò, sericq. curabant, vt generosæ notæ equos ad Circum, & bellum haberēt. Atheas
Equos cura- Scytharum rex, ipse equum suum strigili purgabat, vt idem Plutarchus meminit, & cùm Philippi
re non igno- Macedoniæ regis legati ad eum venissent, rogauit, an hoc quoque rex eorum faceret. Idem rex
bile. Ameiniam tibicinem præstantissimum cùm aliquando cepisset, canere iussit quidem, sed admiranti-
In Apoph- bus qui aderant, dicebat se maiori cum voluptate equos audire hinnientes. Alcibiades, referente F
thegm.
Atheas rex.
Alcibiades. eodem Plutarcho, equos, quibus in Olympia vteretur, tāta cura, & studio ipse enutriuit, vt ad quin-
quennalem ludorum celebritatem septem quadrigas perduxerit, quod antea nemo (inquit) vel re-
gum, vel priuatorum hominum adhuc fecerat. Vnde equorum (quos eò duxerat) alacritate quar-
tùm victor euasit, vti indicant versus Euripidis, quos ibidem Donatus Acciaolus latinos fecit. Pin-
Hiero. darus Hieronem Syracusanorum regem ἱπποχάρμαν vocat, quasi equis gaudentem, idq. duplici
sensu, gaudentem scilicet equis, quod celete in Olympijs vicisset, & quòd summa equos cura aleret,
Androma- curaretq. Andromachen Hectoris coniugem tradit Homerus, suis ipsam manibus, fœnum, & aue-
che. nam, mariti sui equis præbuisse, quòd delectari ijs eum sciret, & in bellorum vsum accuratissimè, &
In quæst. indulgenter alere. Oenomaus Eleorum rex, narrante Plutarcho, omnium regum studiosissimus
Græcis. equorum, hæc animantia, ita dilexit, vt multa, & dira execraretur in capite equorum, qui ineunt Eli-
Oenomaus de equas. Iuba verò author est equum à Semiramide tam ardenter adamatum, vt se ei submittere
rex. posse exoptaret, quasi animal esse, quod humanis non indignum esset amplexibus, indicatura. Non
Semiramis. minor erga hoc animantis genus amor, seu potius insania fuit Caij Caligulæ, qui equum suum no-
Caligula. mine Incitatum ad cœnam adhibebat, eiq. in aureo vase hordeum apponebat, in poculis aureis vi-
num propinabat, salutem eiusdem, & fortunam curabat, consulem eum facturum se pollicitus, quod G
si vixisset, præstitisset etiam, si Dioni credimus; & Suetonio, qui tamen paulò aliter isthæc enarrat:
Incitato (inquit) *equo* (cuius causa pridie Circenses ne inquietaretur, vicinia silentium indicere so-
lebat) *præter equile marmoreum, & præsepe eburneum, præterq. purpurea ornamenta, ac monile è gemmis,
domum etiam, & familiam, & supellectilem dedit, quo lautius nomine eius inuitati acciperentur: consu-
latum quoque traditur destinasse.* Addit insuper idem Dio, eundem Caligulam cùm aliquando Deum
ageret, ipseq. suijpsius sacerdos esset, equum collegam assumpsisse. Cuspinianus dicit Theophila-
Theophila- ctum Lacapeni Imp. filium, Patriarcham Constantinopolitanū habuisse vltra duo millia equorum;
ctus Patriar & in alendis fuisse perpetuò intentum, sed neque fœnum proposuisse edendum, neque hordeum,
cha. sed inter alios fructus, pistachia, pineas, palmulas, & vuas passas, & caricas, eaq. omnia lectissima, vi-
no fragrantissimo temperata, admixtis etiam croco, cinnamomo, alijsq. pretiosissimis aromatibus,
Verus Imp. in hoc luxu Verum Imp. superans, qui, vt ait Capitolinus, equo suo nomine Volucri vuas passas, &
nucleos in vicem hordei in præsepe ponebat. Fuit autem in Theophylacto minus id damnandum,
sed quòd allato nuncio, quòd nobilissima equarum peperisset, sacrificans & iam preces recitans my-
steriorum, præ nimio gaudio re sacra necdum absoluta ad stabulum accurreret, vt Cedrenus testa-
tur, visoq. pullo recens nato satiatus spectaculo, mox in templum rediret, vt rem sacram ad finē per- H
duceret, ferri æquo animo à pio homine non potest. Impium verò etiam, atque planè execrandum
Gensericus in Genserico Vandalorum principe, quòd cùm Carthaginem cepisset, omnesq. opes interfectis in-
rex. colis in suum ius vertisset, adiecto ad Ecclesiarum spoliationem animo, equorum suorum eas stabu-
la fecerit, cuius rei testis Victor, & ex eo Rauisius Textor. Iam & hoc quoque impium esse videtur,
Equi sepul- quod equos multis in locis, honore sepulchri, non apud barbaros tantùm, sed apud Græcos etiam,
ti. atque Romanos affecere. Cimon Miltiadis F. Atheniensis equabus suis, quibus tertiùm vicerat in
Cimon. certamine Olympiaco, sepulchrum propè suum monumentum, statuendum curauit, vt ex Plutarchi
Agrigētini. Catone refert Pontanus, meminitq. etiam Herodotus. Agrigentini tanti suos faciebant equos, vt
post mortem non solùm sepelirent, sed tumulis etiam eorum pyramides erigerent, vt Plinius ait. So-
Parthenia, linus verò eorum populorum regionem, equorum sepulchris frequentem esse tradit, idq. supremo-
& Eripha rum meritis datum credi. Partheniam & Eripham equas fuisse Marmacis ferunt vnius ex procis
equæ. Hippodamiæ, easq. ab Oenomao puellæ patre iugulatas, sed postmodum sepeliri iussas. Pausanias
etiam

A etiam de Tyndarei equo terræ commisso sic loquitur. *Progressis paulò longiùs* (ab Achillis fano, quod à Sparta in Arcadiam rectà euntibus sese offert,) *est equi monumentum; quo in loco Tyndareus dicitur conuocatis Helenæ procis, super exectí equi testibus iusiurandum concepisse, cuicunque Helena desponsaretur, armis se illius iniuriam, si à quopiam nuptiæ illæ violatæ fuissent, vindicaturum: cùm hoc illos sacramento adegisset, equum eo ipso in loco defodit.* In Patrocli rogo comburebantur etiam equi apud Homerum. Bucephala, siue Bucephalia Indiæ vrbs fuit, iuxta Hydaspen fluuium, ab Alexandro condita (inquit Strabo, & meminit etiam Plinius) sic appellata à Bucephalo equo, quo vicit Porum, & eo ipso in loco sepultus est. Equum Augusti à domino suo etiam sepulturam meruisse Romana testatur historia: de quo Germanici Cæsaris carmen extitisse, Plinius tradit: quòd cùm interciderit, aliud de eodem recitabo ex Ausonio, quod tale est

In Laconicis. *Tyndarei iuramentum.* *Equi combusti.* *Iliad. Ψ.* *Alexander.* *Augustus.* *In Epitaphijs heroū.*

Prosphore, clamosi spatiosa per æquora Circi,
Septenas solitus victor abire vias.
Improperanter agens primos à carcere cursus,
Fortis prægressis, vt potereris equis,
Promptum & veloces erat anticipare quadrigas:
Victores etiam vincere laus potior.
Hunc titulum vani solatia sume sepulchri,
Et gradere Elysios præpes ad alipedes.
Pegasus hinc dexter currat tibi, læuus Arion.
Funis & ad quartum det tibi Castor equum.

B Boristhenes equus fuit Hadriani Imper. quo in venando propter alacritatem plerunq. vtebatur. Dio asserit, mortuo, ab Imperatore sepulchrum factum, columnamq. erectam cum inciso etiam epigrammate. Verus quoque Volucri suo aureum, vt Capitolinus testatur, simulachrum fecit, idq. semper secum portauit, ac tandem sepulchri honore cohonestari voluit, & quò grauius stomachemur (inquit Petrarcha) in Vaticano, tot inter sacra ossa ibi condita & condenda. Scythæ, authore Herodoto, cum rege defuncto, aliquam eius pellicum strangulatam sepeliunt, & eum qui vina miscebat, & cocum, & hippocomum, & ministrum, & qui erat à nuncijs, necnon equos, & alias res. Circumacto anno rursum hoc agunt. E famulis regis, qui ingenui Scythæ sunt, intimos sumunt. Horum quinquaginta cùm strangularunt, ac totidem præstantissimos equos, eductis intestinis, expurgatis paleis replent, ac consuunt. Et vbi dimidium fornicis super duo ligna resupinatum statuerint, alterumq. dimidium super altera duo ligna, & item alia multa huiusmodi defixerint, tum super ea equos imponunt, crassis tignis in longum ad ceruicem vsque traiectos, ita vt priores fornices sustineant armos equorum, posteriores verò iuxta femora suscipiant vteros, vtrisque cruribus supernè pendentibus. Equos infrenant, eorumq. habenas ad palos extentas alligant. Dehinc desuper eorum singulos quinquaginta iuuenum strangulatorum, hunc in modum. Vnicuique eorum re-
C ctum stipitem per spinam ad ceruicem vsque transfigunt; quod inferius stipitis extat vltimum, infigunt tigno illi quo equus traiectus est. His equitibus sepulchro circumpositis abeunt. Hunc in modum reges sepeliunt. Hucusq. Herodotus. Maior verò etiam equis exhibetur à Moxijs Tartariæ populis honor, qui constituto, & solemni quotannis die equum post aliquot cæremonias corio exuunt, carneq. in mensa absumpta, palea implent, & mox erectæ aræ impositum ceu propitium numen adorant, pellesq. pretiosiores offerunt, vt Iosaphat Barbarus in suo tradit itinerario. Apud Persas quoque equi, vt apud Molossos, canes sepulchra, & exequias meruerunt, vnde Statius:

Boristhenes equus. *Volucer equus.* *Dial. 31. de equis.* *Scythæ vt reges sepeliāt.* *Lib. 2. Sylu.*

—— Gemit inter bella peremptum
Parthus equum, fidosq. canes fleuere Molossi;
Et volucres habuere rogum, ceruusq. Maronis.

Eosdem Persas scribit Alexander ab Alex. detonsis coniugibus, lugubri vlulatu, corpora extulisse, & in funere etiam clarorum virorum seipsos, equosq. atque alia iumenta totondisse. Herodotus autem de morte loquens Masistij, quem Græci Macisium vocauere, Vbi in castra (inquit) rediere
D ingens luctus cùm omnem exercitum, tùm verò Mardonium honoratissimū tam apud Persas, quàm apud regem impleuit, ita vt eiulatus eorum omnem Bœotiam peruaderet, seq. ipsos, & equos tonderent. Itaque & Plutarchus Alexandrum asserit in luctu mortui Hiphæstionis equos mulosq. totondisse: cumq. moris etiam esset apud priscos, detonsa, vel euulsa coma, funera eorum honestare, quibuscum aliquam haberent necessitudinem, ita etiam Thessali cum sua coma equorum quoque iubas detondebant, vt Plutarchus meminit. Ne quis verò priscam tantùm, non modernā istiusmodi amentiam esse suspicetur, redire ei ad memoriam iubet Petrarcha, nec longè, seu loco, seu tempore requirendum. Adhuc enim (inquit) viuit, necdum senuit: & in terra Italica nobiscum degit is, quem nominare non est necesse: fortunæ vtiq. vir ingentis, nec parui ingenij, consilijq. vir, alioquin magni animi, nec insulsi, vbi quid seriò agendum incidit, qui tamen ægrotanti equo quē amabat, aureum puluinar, ac sericum cubile substrauit. Cumq. ipse interim podagra vinctus, atq. immobilis medicorum legibus regeretur, nihilominus tamen, aut seruorum vectus manibus, aut equo altero vix iniectus, & suos medicos secum ducens, equum ægrum suum bis terq. quotidiè visitabat, illi suspirans, atque anxius assidebat, illum leniter manu tractans, blando murmure solabatur. Quid multa? Nullum medicinæ genus intentatum, nil languenti amico debitum prætermissum fuit.

Lib. 3. c. 7. *Equi vbi tonsi.* *Lib. 9.* *In Pelopida.* *Aureū puluinar equo substratum.*

Fabulam

Fabulam fortaſſis poſteritas vocet: vera res, & magno in populo nota eſt: Sic vir fortis curam equi geſſit, vt propriam, ſic extinctum luxit, vt filium. Quidam ſanè apud Suidam ait, ſe alia ex alia regione fugere, ſæui domini metu, qui equos plus quàm homines curaret. E

Ornatus equorum.

Idem verò etiam amor ſtudiumq. ex ornatu cognoſcitur, quo vt olim, ita & noſtro tempore equos cohoneſtant. Tradit Ludouicus Romanus Narſingæ regis potentiſſimi equum tanti pretij eſſe credi, quanti eſt quæpiam ex noſtris vrbibus: propter incredibilẽ margaritarum, quibus oneratus eſt, copiam. Latinus rex apud Virgil. donat Aeneæ legatis

Lib. 4. Nauigat. c. 11.
Lib. 7. Aeneid.

Inſtratos oſtro alipedes, pictisq. tapetis
Aurea pectoribus demiſſa monilia pendent
Tecti auro, fuluum mandunt ſub dentibus aurum.

Iſtiuſmodi monilia, ornatiſſimas ceruicis equorum diuitias appellat Apuleius. Caij principis equus ornatum habebat ex purpura, & gemmis, & Verus Volucrem ſuum niſi ſagis fuco tinctis ad ſe adduci patiebatur: apparetq. vulgatiſſimum iſtiuſmodi fuiſſe ornatum, nam & Ouidius ait:

Lib. 6. Metamor.

Conſcendunt in equos, Tyrioq. nitentia ſucco
Terga premunt, auro grauidis moderantur habenis.

Nunc Cardinales purpura equos, mulosq. inſternunt, quod primùm fieri voluit, teſtante Platina, F Paulus Secundus, qui pontificio apparatu maiores omnes ſuperauit. Poppæa Neronis vxor cùm equis delectaretur delicatiſſimis, corũ ſoleas nõ ferro, ſed puriſſimo auro fecit, vt Tacitus, & Suetonius prodiderũt: & Sigonius refert quendam Marchionem nomine Bonifacium circa annum 1057. cùm ad ſponſam ducendam proficiſceretur, equos omnes argenteis calceatos ſoleis habuiſſe.

Poppæa.
Lib. 8. de regno Ital.

Humanitas erga equos.
De liberal. cap. 36.
Ferdinãdus rex.

Hiſce modò quæ hucusq. dicta ſunt, omnibus; multorum erga equos humanitas haud præter rationem addi poterit, vt maior adhuc equi dignitas, & erga eum ingenuorum virorum affectus declaretur: dignumq. ſcitu in primis, quod prodidit Pontanus de Ferdinando Aragonio, quia nempe equum ſuum, quo egregiè fuerat aduerſus inſidiantes vſus, freno liberauit, vacuumq. labore omni eſſe voluit, ſtabulario cuidam data paſcendi eius cura. Similiter Selimus Baiazetem patrem imperio ſpoliare conatus, victusq. ab eo prope Bizantium, cum paucis incitato perniciſſimi equi curſu, ſeſe vtiq. fatis ſuis reſeruans, Varnam profugit: (inquit Iouius.) Erat is equus vnicolor abſoluta nigritie, cui Carabulo, id eſt, atræ nubi nomen fuit. Huic poſteà rerum mortuo patre potitus, tanquam emerito vacationem dedit, ſic vt in honore habitus, ſine ſeſſore, ſola ex textili auro ſtragula tectus, ad Perſas vſque & mox in Aegyptum deueheretur, eiq. demum mortuo ad Memphim, Alexandri Magni exemplum ſecutus ſepulchrum condidit, regio quidem animo, niſi necati ab eo fratres ſepulturæ honore caruiſſent. G

Selimus Imperat.
Carabulus equus.

Alexander tantiſper dum in acie inſtruenda, vel dandis imperijs, vel monendo, vel inſpiciendo obequitabat, alio quam Bucephalo vehebatur equo, quoad Bucephalo velut emerito, & qui iam ætate grauis eſſet, parceret. Vbi verò prælium iniret, admouebatur ille, in quem cùm tranſiliſſet, ilicò iubebat claſſicum canere, vt apud Plutarchum legimus. Mexicani verò, cùm pro rege ſuo, & pro libertate dimicantes contra Ferdinandum Corteſium, nulla magis re extimuiſſent, quàm equeſtris turmæ impetu, equitemq. integrum eſſe animal Centauri ſpecie putaſſent, poſtquam equi duo Indicis confoſſi ſparis, mactatiq. clauarum ictibus concidiſſent, deprehenſo errore, detracta ſtatim equi ſcoria vſque adeo exactè tomento repleuerunt, vt viuorum effigiem repræſentarent, & in templo tanquam admirabilis rei ſpectaculo ſuſpenderunt, vt Iouius refert.

Lib. 34. Hiſtor.
Equi donati.

Tanta verò etiam huius animantis inter alia præſtantiora eſt prærogatiua, vt nullum aliud gratius donum nobilioribus offerri queat, ideoq. Agamemnon iracundiam Achillis remiſſurus, duodecim pingues perniciſſimosq. equos ei donat: ipſe verò etiam Aetham à Sycionio illo accipit, eumq. propterea immunem à militia reddit: Cuius exemplo poſtea Ageſilaus, cùm aliquando equis deſtitueretur, opulentis iniunxit, vt pro ſe quiſque equum, virumq. præberet, ipſe verò vacationem haberet. Ita etiam videmus reges à Romanis, & hos quoque à regibus, equis phaleratis donatos fuiſſe. H Latinus rex è trecentis, altis in præſepibus ſtantibus, centum electos legatis Aeneæ donat apud Maronem, vt modò recitaui. Et vt de noſtri temporis principibus etiam aliquid dicamus, Pace ad Vercellas compoſita (inquit Iouius) cùm Mantuanus princeps Carolo VIII. Gallorum regi priuato nomine pacem congratularetur, certatumq. vtrimq. eſſet muneribus, Mantuanus regiæ liberalitati minimè ceſſit; nam cùm duos eximiæ proceritatis equos quorum alter mille aureis venerat, dono accepiſſet, aliud ipſe nobiliſſimum equorum par regi dedit, quorum alter ſpadiceo erat colore, natus in Calabris, qui incredibili ad ſeſſoris nutum agilitate & in gyros circumflexus, & curſu, & ſaltibus incitatus, ſtupentibus Gallis, regem magnopere delectauit. Idem Iouius teſtatur Galeacium II. Mediolanenſium Ducem Leonato Clarentio Britanniæ regis filio inter alia pluſquam regalia munera, ſeptuaginta equos inſignes argenteis, & ſericeis ephippijs ſtratos dono miſiſſe. Huc ſpectat facetum illud à Ludouico XI. factum donum, de quo Aegidius Corrozetus ſic ſcribit. Gallus quidã nobilis animaduertens regem illum pro rapo ſibi à ruſtico quodam donato, mille donaſſe

Lib. 13.
Donum facetum.
Lib. de dict. & fact. memorab.

aureos,

A aureos, beneficium fœneraturus, generosum equum regi dono dedit. Hilari eum animo rex suscepit, & rapum syndoni inuolutum ex ærario deprromptum homini dari iussit. Explicatoq. munere, cùm indignabundus nobilis se delusum conquereretur. Quæ verò hæc ludificatio, inquit rex, mille emptum aureis rapum equo centum aureorum pretium vix æquanti opposuisse? Fiebant verò potissimùm munera ob egregiè domi, forisq. nauatam operam, & ne à patrum nostrorum memoria recedamus, Benedictum Pisauricum, tradit Iouius, Magno Consaluo Veneti Senatus nomine ob benè, feliciterq. præstitam in oppugnanda Cephalenia operam, inter alia regia dona, decem Thracios equos dono obtulisse. Cn. Martius Coriolanus ob captum oppidum Volscorum Coriolos, ex omnibus quæ illi oblata sunt ab Imp. muneribus, nihil preter vnius captiui hospitis salutē, & equum quo in acie vteretur, accepit, vt de eo testantur Liuius, & Plutarchus. Clœliæ puellæ Romanæ datus equus à Porsenna rege, referente eodem Plutarcho, ob fortitudinem, quòd obses cum nouem alijs virginibus ipsi data fluuium equo traiecisset, suoq. exemplo ad idipsum conandum inuitasset reliquas. Ouidius, quia aliquando ab Augusto equum dono accepisset, sese illi prius gratum, & amicum fuisse colligit, inquiens:

Consaluus magnus. *Coriolanus.* *Clœlia.* *In Publicola.*

At memini, vitamq. meam, moresq. probabas,
B *Illo quem dederas prætereuntis equo.*

Dignum verò etiam memoratu est, quòd scribit Petrus Gregorius Tolosanus in Syntagmate iuris de Theophilo Orientis Imp. ducem nempè quendā dignitate spoliasse, & perpetuo insuper damnauisse exilio, quòd militem strenuū equo, quo sepè se incolumē periculo extulerat, priuasset, & tanquā suum Imperatori donasset, eiusq. equi inopia, miles fusis suis postea interisset: iussisseq. viduæ militis restitui equum, & bona ei, liberosq. eius adiecisse. Cùm igitur reges terreni, atque mortales, ita sibi deuotissimos (inquit D. Chrysostomus) remunerare consueuerint; quanto magis omnipotens Deus, quia rex regum, & dominus dominantium est, Eliam suum tota se corporis, & animæ deuotione zelantem, post multorum laborum sudores, post dirarum persecutionum magnas illustresq. victorias, opima de mundo, & diabolo spolia referentem, igneo curru, & flammantibus equis impositum triumphali gloria præfulgente ad sua regna voluit peruenire? Ingens verò etiam honor, & pretium equi inde cognoscitur, quòd non pauci vbiq. ferè terrarum militare hoc animal tributi nomine sibi solui volunt. Pipinus Francorum rex victis Saxonibus eam dedit parendi legem, vt quotannis trecentos bellatores equos ad Francum perducerent. Eisdem & Gotricus Danorum rex hanc quoque tributi legem edixit, testantibus Saxone, & Crantzio, vt eorum Duces, quoties C apud Danos regni mutatio obuenisset, centum equos niueos nouo regi penderent: Quòd si verò nouus Saxonibus Dux daretur, is quoque consimili pensione subiectionis suæ solenne præberet indicium. Vladislaum Polonorum regem tradit Cromerus Valachis tributum centùm equorum, quadringentarum purpurarum, totidem boum, ducētorum curruum in singulos annos imposuisse. Henricus verò Secundus Imp. Babenbergæ scribit Cuspinianus, in honorem DD. Petri, & Pauli, ac martyris Georgij episcopatum erexisse, prædijs ditauisse, instituisseq., vt quotannis albus equus Romano præsuli tanquam eius sedis defensori ab episcopo mitteretur. Iam & hoc amplius est, pro non solutis equis vrbium excidia subsecuta inuenimus. Hercules Ilium cepit, destruxitq. cùm Laomedon Trois equos, quos pro filiæ salute fuerat pollicitus, non soluisset. Huc referri potest memoratu digna vindicta cuiusdam equitis propter ereptū sibi equum, quam nobis in hæc ferè verba recitauit Sigonius: Ardouinus Lombardus spectatæ virtutis, atque ingentis animi vir, à Ducliano Græci Imper. Catapano, grandi data pecunia Candidati honore affectus, & oppidis quibusdam Apuliæ præpositus fuerat. Is cùm in Siciliensi expeditione Saracenum quendam in Sicilia prostrauisset, insignem D eius equum, quem sibi pugnās pepererat, à Maniaco Catapano, Ducliani præcessore impetrare non potuit, verùm eo cum dedecore spoliatus est. Huius vlciscendæ iniurię cupidus consilium eripiendæ Græcis Apuliæ cepit. Itaque simulato voti causa Romam itinere, Auersam ad Ranulphum comitem genere Normannum, se contulit, atque eius animum ad Apuliam inuadendam accendit; effœminatos appellans Græcos, terram opulentam, Normannos iam numero, armisq. præstantes, turpe esse exiguis parui atque obscuri oppidi finibus esse contentos. Consilio comprobato Ranulphus strenuos ei duces duodecim cum trecentis militibus, pactus, vt quæcunque occuparentur æqua inter omnes sorte diuenderentur; quibus rebus sacramento firmatis, repente omnes impetū in Apuliæ fines fecerunt, atque imparata omnia nacti Melphim totius Apuliæ claustrum, atque inde Venusium, aliaq. oppida ceperunt. Hucusq. ille. Præ cæteris verò, quæ hactenus recitauimus, maximè equorum gloriæ etiam ascribi debet, quòd non solùm amissos, furtoq. ablatos in omni terrarum angulo non sine vitæ periculo seriò, seduloq. quærerent, sed etiam ob repertos dijs immortalibus templa erigerent, cuius rei de Vlysse testimonium præbet Pausanias, inquiens: *Vlysses equos per totam Græciam quærens, tandem reperit, illicq. loci Dianæ templum erexit, quam Eurippen inde cognominauit, addito item equestris Neptuni signo.* Possim modò non paucas rationes alias adducere, cur primum

Lib. 36. cap. 37. *Miles propter ablatū equum punitus.* *Homil. de Ascens. Eliæ.* *Elias.* *Equi pro tributo.* *Ex equis nō solutis damna.* *Lib. 8. reg. Ital.* *Vindicta propter ereptū equum.* *Templa propter repertos equos erecta.* *In Arcadicis.* *Diana Eurippe.*

in hac

in hac noſtra hiſtoria locum equo dederim, ſed quantum cæteris præſtet corporis, ac animi potiſſimùm dotibus, robore nempè, curſu, agilitate, pernicitate, ingenio, docilitate, magnanimitate, fide, amoreq́. erga dominos, in proſequenti tractatu diligenter oſtendemus; nunc tamen hoc vnum ceu pro epilogo adijciemus, quòd, ac ſi equos continuò cogitarent, per ſolam pleriq́. Hipponam equorum præſidem iurarent; id quod teſtatur Iuuenalis: *Iurat Solam Eponam & facies olida ad præſepia poſtas*. Quin & de ſuo etiam nonnulli nomine equorum greges appellabant, vt ad poſteros ſui memoriam, equorum propagatione tranſmitterent, vt Baſilius meminit. E

Per equorū Deam iurare.

SYNONYMA. ÆQVIVOCA.

Sus. Suſah.

SVS, Hebræis, equus eſt, Suſah verò equa: & quemadmodum ἵππος apud Græcos in fœminino genere, tùm equam, tùm equitatum ſignificat, ita quoque Suſah nonnulli primo Canticorum, equitatum, vel multitudinem equorum exponunt. Sus autem nonnulli equum dici credunt quaſi à gaudio; alij verò, quòd in bello ſit agilis, & non caput tantùm, ſed & corpus totum, & vocem attollat, à F Nus, quam etymologiam improbat Pagninus. Apud Hieremiam loquentem (*Cap. 8.*) de auibus, quæ tempus ſuum norunt migrandi, & redeūdi, Sus, vel Sis exponitur grus, Ionathan tamen reddidit equum: ſicuti etiam Aquila; D. Hieronymus alibi pro eadem voce Miluum, alibi Hirundinis pullum: Septuaginta & Symmacho eſt χελιδών, id eſt hirundo. Mihi magis placet, vt ſit grus, quoniam apud Eſaiam, vbi dicitur (*Cap. 38.*): *Sicut grus, & hirundo, ſic garriebam, meditabar ſicut colūba*, pro grue Hebraicè Sús legitur. Pro Sus Exodi nono Chaldaicè legitur Suſuatha (*Suſuatha.*). A Sus σωσίας factum etiam videtur, quo nomine Syris equum vocari Varinus tradit. ReKeſch (*ReKeſch.*) ſunt qui equum præſtantem, & qui annis minimè ſit confectus, exponūt, quidam etiam equum velociſſimum, cuius ſit vſus in bello (*Cap. 14.*): alij verò vertunt mulum, D. Hieronymus veredarium, ſed in Geneſi per reKeſch intelligit equitatum, per reKuſch verò poſſeſſionem. Idem Achaſtranim (*Achaſtranim.*) Eſther 8. vertit veredarios, alij mulos, alij camelos celeriter currentes. Dicuntur verò etiam equi per excellentiam, ſicuti & tauri, abirim (*Abirim.*), id eſt robuſti. RamaKim (*RamaKim.*) dicunt pro equo Chaldei, Arabes RamaKa, quo modo etiam Iſmaëlitica lingua vocari equum inuenio. Syluaticus pro faras (*Faras.*) exponit equum, & hara faras ſtercus caballinum, & anfeſcalferas coagulum caballinum, & dheneb hachil, caudam equinam herbam, vt hachil (*Hachil.*) equus ſit, nam dunab ſiue denab pro cauda apud alios quoque reperitur. Græci ἵππον dicunt, & vt Etymologus vult, παρὰ τὸ ἵεσθαι τοῖς ποσὶ, quòd pedibus mittatur: additq́. π. duplicari ad differentiam τοῦ ἶπος, quæ vox laqueum ſignificat. Atticis tàm fœminino, quàm maſculino genere proferri, necnon & poëtis Lexicographi paſſim tradunt; quæ tamen res non paucis cauſam præbuit, vt modò equum, modò equam redderent, prout ſcilicet Græcè prolatam eam vocem offenderent: nec contenti etiam nonnulli dixiſſe τὴν ἵππον, addere etiam θήλειαν volunt, nō ſine eruditorum riſu. Iones verò addunt diſtinctionem, nam cùm τὴν ἵππον, τὴν ὄνον &c. dicunt, iſtiuſmodi animantium greges, ſiue armenta indicant. Oppianus equam ἱππάδα vocat. Iam verò quemadmodum equitem pro equo (*Eques pro equo, & equ° pro equite.*) veteres quidam poſuerunt, vt Virgilius: *Atq́. equitem docuere ſub armis inſultare ſolo*, vt Ennius apud Nonium Marcellum: *At non quadrupedes equites, &c.* & equum pro equite, vt idem Virgilius (*Lib. 3. Geor.*).

Lib. 8. Aeneid.

Vt belli ſignum Laurenti Turnus ab alto
Extulit, & rauco ſtrepuerunt cornua cantu
Vtq́. acres concuſſit equos, vtq́. impulit arma.

Sic & ἵπποι pro ipſis equitibus dicuntur apud Homerum in hoc verſu: H

Ὀτρύνων ἱππῆάς τε καὶ ἀνέρας ἀσπιδιώτας, id eſt,

Inſtigans tùm equites, tùm viros ſcutatos, hoc eſt pedites armatos: & equitare (*Equitare.*) tam de equite, quàm de equo ipſo dicitur, vt notat Nonius ex hoc Lucilij:

Quis hunc currere equum, non æquè equitare videbat?
His equitat, curritq́. oculis. Alij ſic citant ex Lucilio:
Nempe hunc currere equum nos, atque equitare videmus.

Sic enim citat Macrobius. Ἵππος præterea alias habet ſignificationes: eſtq́. in primis ſyderis nomen apud Proclum: de quo Cicero hos verſus recitat ex Arato (*Libro 2. de nat. Deo.*):

Huic equus ille iubam quatiens fulgore micanti
Summum contingit caput aluo, ſtellaq́. iungens
Vna.

Hunc equum Aratus, vt Higinus refert, & alij complures Pegaſum (*Pegaſus.*) Neptuni & Meduſæ Gorgonis filium dixerunt; qui in Helicone Bœotiæ monte vngula ſaxum feriens, fontem aperuit, qui ex eius

nomine

A nomine Hippocrene est dictus; alij verò dicunt, quo tempore Bellerophontes ad Prœtum Aban-
tis filium, Argiuorum regem deuenerit, Antiam regis vxorem hospitis amore inductam, petijs-
se ab eo, vti sibi copiam faceret, promittens ei coniugis regnum. Quæ cùm impetrare non po-
tuisset, verita ne se ad regem criminaretur, occupat, eum sibi vim afferre voluisse Prœto dicit:
qui quòd eum dilexerat, noluit ipse supplicium sumere, sed quòd æquum esse sciebat, mittit eum
ad Iobatem Antiæ patrem, quam alij Sthenobœam dixerunt, vt ille filiæ pudicitiam defendens,
Bellephorontem obijceret Chimæræ, quæ eo tempore Lyciorum agros flamma vastabat. Vnde *Chimera.*
victor profugiens post fontis inuentionem cùm ad cælum contenderet euolare, neque longè iam
abesset, despiciens ad terram, timore permotus decidit, ibique perisse dicitur: equus autem sub-
uolasse, & inter sydera ab Ioue constitutus existimatur. Alij non criminatum ab Antia, sed ne sæ-
pius audiret quod nollet, aut precibus eius moueretur, profugisse Argis dixerunt. Euripides au-
tem in Menalippa: Hippen Chironis Centauri filiam, Thean antè appellatam dicit, quæ cùm ale- *Hippe.*
retur in monte Pelio, & studium in venando maximum haberet, quodam tempore ab Aeolo Hel-
lenis filio Iouis nepote persuasam, concepisse, cumque iam partus appropinquaret, profugisse in
syluam, ne patri, cùm virginem speraret, nepotem procreasse videretur. Itaque cùm parens eam
B prosequeretur, dicitur illa petisse à deorum potestate, ne pariens à parente conspiceretur. Quæ
deorum voluntate, postquam peperit, in equam conuersa, inter astra est constituta. Nonnulli eam
vatem dixerunt fuisse, sed quòd deorum consilia enunciaret, in equam esse conuersam. Callima-
chus autem ait, quòd cum desijsset venari & colere Dianam, in equam ab ea conuersam esse. Hęc
dicitur etiam hac re non esse in conspectu centauri, quem Chirona nonnulli esse dixerunt, dimi-
diamque apparere, quòd noluerit sciri se fœminam esse. Hæc itaque omnia Higinus. Ptolemæus
verò duos in cælo equos collocat, aut vt rectiùs dicam (inquit Ioan. Stœflerus) duas equorum *Comm. in*
partes. Vnus dicitur prior equus, aut caput equi, cui Ptolemæus numerat quatuor stellas occul- *Sphæram*
tas, suo tempore in Capricorno, nostro in Aquario, de eo præter commemoratos, alij verbum *Procli.*
non faciunt. Alter Arabicè Alpheratz, latinè equus secundus; aërius, volans, Pegasus, equus *Equus prior.*
dimidius, cuius prior pars patens vsque ad vmbilicum. De ortu huius equi sic cecinit Manilius. *Equus secundus.*

Piscibus exortis cùm pars vicesima prima
Signatum terræ lumen fulgebit & orbi, *Lib. 14.*
Aëreus nascetur equus, cæloque volabit,
Velocesque dabit sub tali tempore partus,
C *Omne per officium vigilantia membra ferentes,*
Hic glomerabit equo gyros. Et rursus:
Vilibus ille etiam sanabit vulnera succis *Lib. 5.*
Quadrupedum, medicas artis in membra ferarum
Nouerit, humanos & quæ nascentur ad vsus.

In vulgari Athenæi codice ἵππος legitur pro pullo gallinaceo, his verbis: καὶ γὰρ ὀρνίθων πλῆ- *Pullus gal-*
θος τῶν ἀεὶ καὶ χηνῶν: ἔτι δὲ τῶν νεοσσῶν ὀρνίθων, οὓς ἵππους τινὲς καλοῦσι; id est, *erat & gallinarum* *linaceus.*
& anserum ingens multitudo, tum etiam pullorum gallinaceorum quos quidam equos vocant. Sed hîc
Dalechampius pro ἵππους restituit πίππους, quo nomine appositè & significanter dici posse putat
pullos per onomatopœiam; pipiant enim. Hermolaus tamen Athenæum arbitratur harum auium
pullos ἵππους quasi equulos dixisse: pulli enim propriè sunt equorum, vt modò patebit. Et reue-
ra κόττος non solùm etiam est gallinaceus, sed idem quoque ἵππος teste Hesychio dicitur, & non
D incongruè gallinaceus dicetur equus, cùm sit æquè alacer, æquè animosus, instabilis, & sa-
lax. Ἵππος quidem Aristoteli auis genus est, quam Gaza piponem reddidit, vt in Orni- *Hippos auis*
thologia nostra ostendimus: & ἵππος Hesychio & Varino magnus est piscis marinus: & *Pipo auis.*
Athenæus citat Numenij versus & Antiphanis Colophonij, qui hippos inter pisces nume- *Hippos piscis.*
rant; cæterùm is dubitat, an hippi pisces ijdem sint, quos Epicharmus ἱππίδια cum epitheto
λεῖα vocat, id est, equuleos læues, nimirum sine squamis: & ipsi etiam Hippidion genus piscis es- *Cācer eques*
se docent. Nos verò suo loco cancros in Phœnice ἵππους vocari diximus, id est, equites, & sic vo-
cari ex Plinio ostendimus, quòd tantæ sint velocitatis, vt consequi non sit. Est verò ἵππος etiam *Oculi affectus equus*
oculi affectus ab ipso ortu proueniens, quo instabiles sunt oculi ac semper mouentur, vtique mo- *dictus.*
tum sustinentes in concussu & tremore assiduo consistentem. Accidit oculum firmanti musculo, qui
visorij instrumenti basim complexus est. Meminit eius affectionis præter authorem definitionum *Comm. in*
medicarum Galeno attributarum, ipse quoque Galenus his verbis: *Stridere dentibus ex natura, si-* *Prognost.*
mile est affectui oculorum insito quibusdam, quem appellitant equum, cùm nullo tempore manere possint *Hipp. c. 9.*
requieti (nimirum à motu illo sursum deorsumque facto, qualis equitantibus contingit) *sed in*
modum intremiscentium subinde nictant. Postremò ἵππος accipitur pro pudendo cùm viri, tùm
mulieris, cuius significationes fortassis ratio dari potest, quòd vterque in libidinem apprimè

Pulli Veneris. pronus est: nam & meretrices, item adolescentes, puellaq; & virgines πῶλοι, quasi τῆς Ἀφροδίτης E
πῶλοι teste Hesychio dicuntur, id est Veneris pulli. πῶλος autem propriè de equino pullo dicitur
poëtis equus simpliciter, vnde πωλεύειν & πωλοδαμνεῖν est pullos equorum domare, vel doman-
Pullus. dos locare, & πωλεία apud Vlpianum in tractatu de ædilitio edicto armentum. Latini quidem
etiam pullum dicunt de cuiusq; animantis paruo fœtu, siue id quadrupes sit, siue auis, frequentiùs
tamen iumentorum fœtus, vt equi, & asini, pullos appellant; quin Hermolaus pullos propriè
equorum esse asserit: & Scholia apud Aristophanem in Pace, vbi πωλίον meminit, πῶλους addunt
Alla. propriè dici fœtus equorum, & aliarum quadrupedum, quas κτήνη Græci nominant. Ἄλλα Cari-
bus equum significabat: hinc Allabando cuidam nomen, quòd in equestri prælio strenuè nauasset
De vrbibus. operam, ab alla scilicet, id est equo & banda, id est, victoria, vt legitur apud Stephanum, qui ab eo
Caccabe. Alabandam vrbem conditam fuisse addit. Κακκάβη olim vocabatur Carthago; quam quoque
Calpis. vocem incolarum lingua caput equi significare Stephanus tradit. Κάλπις Hesychio, & Varino ex-
ponitur ἵππος βαδιστὴς καὶ εἶδος δρόμου, equus gradarius, & genus cursus: δάμνος verò eisdem secun-
Moriæ. dum Ligures equus est, vti etiam ἴκκος Etymologo in ἱπποσύνη. Μωρίαι verò illis sunt equi &
Polion. boues secundum Arcades, & μέρφων, πωλίον, φοράδες, αἰθήλεαι ἵπποι, id est equæ; Σκάλακες ge-
Scalaces. nus quoddam equorum, & talpæ significantur eadem voce. Κυβάλλος eidem Hesychio (nam F
Græci aliàs καβάλλην ferè dicunt.) est ἐργατης ἵππος, id est operarius equus: in quo sanè sensu ac-
Lib. de non fœnerando. cepisse etiam videtur Plutarchus, dum ait: ὄνῳ τινὶ τῷ τυχόντι καὶ καβάλλῃ χρώμενος, non expe-
Caballus. ctans videlicet ἱπποσύνας μηδὲ ὀχήματα ζευκτά. Similiter apud Latinos quoque caballus vilitatis
ferè significationem habet. Seneca de Catone: *O quantum erat sæculi decus, imperatorium, trium-
phalem, censorium, & quod super omnia Catonem, vno caballo esse contentum.* Lucilius.

Succussator tetri, tardiq; caballi. Horatius:

Aut Olitoris aget mercede caballum.

Idem elegantissima metaphora indicauit Ausonius, inquiens:

Cui subiugabo de molarum ambagibus,
Qui machinali saxa voluunt pondere
Tripedes caballos, terga ruptos verbere.

D. Hieronymus explicatus. Hinc falli Cælium innotescit, qui caballos intelligi à Diuo Hieronymo putat maiores equos, si-
cuti mannos (inquit) accipimus minores. Verba Hieronymi hæc sunt. *Vt statim cernamus tia-
ras galeis, caballos equis cedere.* nam horum verborum sensus est: sicuti galea militare capitis vela-
mentum validius est tiarâ in pace apud Persas & Medos gestari solita: sic equus quasi per excel- G
lentiam de animoso, & bellatore equo dictus, caballo præfertur, qui pacis tempore ad diuersos la-
bores seruit. Est tamen etiam quando caballus pro equo bellico accipitur, *In castris permansi in-
de caballum reduxi ad censorem.* Apud Græcos paullò antiquiores caballi vocem non reperias, ap-
paretq; à Latinis accepisse, id quod etiam ex diuersitate scribendi arguitur, nam modò β. dupli-
cant, modò etiam per simplex λ. efferunt: quemadmodum & in alijs plerisq; Latinis scribendis
Græci plurimùm variare solent. Suidas tamen à Græcis etymoligiam petit; καβαλλὶς (oxyto-
Caballus vnde dictus. num, non proparoxytonum, vt Etymologus habet) ὁ ἀπὸ κάπης ἅλις ἐσθίων. κλίνεται δὲ καββαλῖ-
νος. ἐγκεῖται δὲ ἡ κάπη, καὶ τὸ ἅλις. περίττωμα γάρ ἐστι τῶν ἀπὸ κάπης ἐσθιόντων ἀλόγων. hoc est, vt
vertit Gesnerus, Caballis, nomen compositum est à nomine κάπη, quod præsepe sonat, & aduer-
bio ἅλις, quod est abundè. Ferè enim tanquam abundans aliquid in terram delabitur iumentis
quæ ex præsepibus pascuntur. Latini aliam nominis rationem reddunt, alij caballum dictum di-
Lib. 12. Etymol. c. 43. centes, quòd cauet terram vngula impressa. Sic enim Isidorus: *Caballus à cauando dictus, pro-
pter quod gradiens vngula impressa terram concauat, quod reliqua animalia non habent.* Camera-
Hinnus. rius verò vocem ab antiquis fictam conijcit à sonitu, quem edunt pulsu vngularum. Ἴννος, hin-
Ginnus. nus, & γίννος ginnus ferè confunduntur & pro pumilo equo accipiuntur; sed haud scio an bene. H
Vtramque enim vocem pro specie ab equo diuersa, in equino tamen genere accipi certo certiùs
noui. Hinni patrem habent equum, asinam verò matrem: ginni contrà matrem equam, pa-
trem mulum. Vtraque assertio veterum testimonio authoritateq; roboratur. *Muli & hinni* (in-
quit M. Varro) *bigeneri, atque insitij, non suopte genere ab radicibus: ex equa enim & asino fit mu-
lus, contrà ex equo, & asina hinnus, vterq; eorum ad vsum vtilis, partu, fructu, ventre.* Et pau-
lò pòst: *Hinnus minor est quàm mulus corpore, plerunq; rubicundior, auribus vt equi, iu-
bam & caudam similem asini habet.* Columella. *Qui ex equo & asina concepti generan-
tur, quamuis à patre nomen traxerint quod hinni vocantur, matri per omnia magis similes
sunt.* Plinius: *Equo & asina genitos mares, hinnulos antiqui vocabant: contraq; mulos quos
Ginni ortus. asini & equæ generarent.* Alterius sententiæ author est Aristoteles: *Mulus* (inquit) *cum
Lib. 8. c. 44. equa coniunctus* γίννον procreauit, Gaza Innum reddidit, Plinium fortassis secutus, qui
hoc ita transtulit: *In plurium Græcorum est monumentis, cum equa muli coitu natum,
quem*

A *quem vocauerint hinum, id est paruum mulum.* Vbi quoque hinum scribit per simplex n. Cæterùm
omnes Aristotelis Græci codices γίννον habent. Est verò etiam eidem Aristoteli ginnus, pumi-
lio equus, vel pumilio asinus: *Ex equo, & asino* (inquit alibi) *ginni proueniunt, cum conceptus* Lib. 6. de ge
in vtero ægrotauit. Et rursus: *Prodeunt quos ginnos vocant, ex equa, cùm in gerendo vtero* ner. animal.
ægrotauit, more pumilionum in ordine hominum, & porcorum, quos posthumos vocant; & quidem vt pumi- Lib. 6. Hist.
lio, sic ginnus modum suo genitali excedit. Vnde Varino & Suidæ ἴννοι sunt οἱ κολοβοὶ τῶν ἵππων, 24.
νάννοι verò οἱ κολοβοὶ τῶν ἀνθρώπων, id est pumili: In quo sensu etiam ὕννος scribitur apud eundem *Porci posthumi.*
Varinum, nec non Hesychium, ὕννος, πῶλος ὁ ἐν τῇ γαστρὶ νοσήσας πρὶν κυηθῆναι, id est pullus in ven- *Hynnus.*
tre ægrotus, antequam prodit. Quia verò sic natus pullus, semper pumilio erat, neque ad solitam
magnitudinem excrescebat, factum puto, vt postmodum pumiliones equi omnes ginni diceren-
tur, atque hinni, quia hinnos à ginnis nescirent distinguere, & haud scio, nunquid etiam Hesy-
chius, & Varinus formata inde voce νίννον exponunt τὸν καβάλλην ἵππον. Notandum verò omnes *Ninnus.*
hinnum vocari dicere, quasi de mare tantùm intelligant. Nonius tamen, vt & Hermolaus obser-
uauit, capite de cornu cerui apud Dioscoridem, si fæmella sit ex asina concepta, equi coitu, hinnas
appellauit. Alibi etiam Aristoteles ἴννον à ginno manifestissimè distinguit, quæ sunt iumenta do- *Hinna.*
B cens: *Generis* (inquit) *quadrupedum quæ animal gignunt, plures quidem species intelliguntur, sed nul-* Lib. 1. Hist.
lis ferè notatæ nominibus. Singulorum enim nomina habentur, vt hominis, leonis, equi, cerui, canis, re- cap. 6.
liquorumq́ ad hunc modum. Nullis ferè inquam, quoniam genus vnum, vel super ijs omnibus, quæ iu- *Iumenta.*
menta nominamus, vt equo, asino, mulo, ginno, hinno, & mulis, quas terra Syria fert, &c. Hinnulus *Hinnulus.*
idem quod hinnus, sed præter ex equo & asina genitum Plinio authore, est etiam fœtura capreo-
lorum, caprarum, damarum, leporum, similiumq́; , vt errauerit (inquit Hermolaus) qui distinctio-
nis studio confinxit, hinnulos ceruini generis esse pullos, equini verò inulos vocari: quin si mutare *Inulus.*
oportet, verius sit inulos per simplex n. & sine flatu ceruinos pullos accipi: hinnos autem &
hinnulos per duplex n. & cum aspiratione ex asina conceptos equi coitu. Hesychius ἴννες præte-
rea exponit παῖδας, item ἴννην κόρην μίκραν καὶ τὴν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ, significans dici de puella
paruula, item de pupilla oculi: quibus addi iubet Henricus Stephanus ἴννις, quod vocabulum idem *Hinis.*
Hesychius exponit υἱὸς νέος, παῖς βρέφος, ἀνάγονον, νήπιος. Ἦνις verò ei est βοῦς ἡ ἐνιαυσιαῖα, bos
annicula, ἤνιος, τελεῖε, νέε. Κέλης non simpliciter equus est, sed qui ab vno sessore agitatur, & re- *Celes.*
gitur, & vt Eustathius, & Varinus aiunt, ὁ ἄζευκτος, siue ἄζυξ, ὁ καταμόνας ἐλαυνόμενος, ᾧ εἷς ἀνὴρ
C ἐπικαθῆται, ὁ μονάμπυξ, καὶ δρομικὸς, ὁ νῦν σελλάριος λεγόμενος καὶ γύμνος· hoc est, equus singu-
laris, non iunctus ad currum, idoneus ad currendum, qui nunc sellaris, seu sellarius dicitur, & nudus.
Aristophanis interpres celetem ait esse equum generosum, quem ad certamen alerent equites, *Sellaris*
quoue ipsi sigillatim vterentur, quique ad bigas, aut currus non submittitur. Sunt qui desulto- *equus.*
rium equum Latinè interpretentur, desultorios autem aiunt esse ephippiatis equis contrarios, hoc *Equus desul*
est, sine ephippijs, quales scilicet ἀμφίππες Græci dicunt, sed desultorij potiùs sunt, qui cùm bini, *torius.*
vel plures etiam ab equite trahuntur, alternatim insidentur, prout hic vel ille insidentis, aut cursu,
aut onere lassus est, vt suo loco fusiùs ostendetur, celes verò vnicus tantùm semper intelligitur,
quasi μόνιππος, præterea desultorij ἀμφίπποι erant, cum celes tam de strato, quàm non strato in-
telligatur. Homerum tamen celetes pro desultorijs dixisse certum est, & ab multis annotatum. *Iliad. O.*
Κέλητες verò etiam dicuntur ipsi equitantes, qui non bigis, aut quadrigis, sed vno tantùm equo
certabant. Hinc equites Romanos, qui postea Trossuli dicti sunt ab oppidi nomine, quod sua ipsi
opera sine peditatu expugnassent, prius Celeres dictos esse Iulius Cæsar Scaliger dicit. Dictus au- Lib. 1. poet.
tem κέλης videtur, vel à verbo κελεύειν, quod exponitur iubere, hortari, & excitare voce, vel à ver- cap. 22.
bo κέλλειν, quod est τρέχειν siue βαδίζειν, id est currere, vel quòd διεσκελισμένον, id est diuaricatis
D cruribus insidere mos sit. Quia verò celete equo vnus tantùm sessor vehitur, nauigium paruum,
quod vnicum ferè tantùm ferre potest, κελήτα etiam & κελέτιον vocauerunt. Baysius ait naui- *Lib. de re*
gium esse actuarium, quod vno remo, non binis, aut ternis per sedilia agebatur, cùm tamen plures *nauali.*
(ait) remiges haberet. Celocem Latini interpretantur authore Gellio. Hesychio item nauigij *Celetium nauigium.*
pars est. Χρυσάμπυξ epitheton potius est, quàm synonymum equi verum, siquidem sic dicitur
propterea, quòd ἄμπυξ teste Eustathio dicitur σειρὰ κατὰ χρύσος τὰς περὶ τὸ μέτωπον τρίχας τῶν *Celox.*
ἵππων συνδέουσα, id est, catena, seu funiculus auratus, quo comæ in equorum frontibus sparsæ colli- *Chrysampyx.*
gantur: cæterùm non solùm equis tribuitur hæc ἄμπυξ, sed & mulieribus, vt idem Eustathius indi-
cat, dicens ἄμπυγα fuisse mulierum διάδημα τι πρὸς ἀνάδεσιν τριχῶν, ἃς περιστέλλοντες οἱ παλαιοὶ ὑπὸ
τοῦτον ἦγον, nam his verbis indicat ampyga nominatum fuisse, & vinculum illud quo constringuntur
fluxi crines, & verò etiam vittam, quæ comis iam colligatis superinducebatur. Nunc Latina prose-
quemur. Sunt qui hoc animal equum Latinis vocari volunt ab æqualitate, siue paritate, eò quòd *Equus vnde dictus.*
pares antiquitùs iungebantur, sed Isidorus dictos ait equos eò, quòd quando quadrigæ iungebãtur, Lib. 12. cap.
æquabantur, paresq́; forma & similes cursu copulabantur. Ab equo fit equulus siue equuleus, vt ab 43.

Equulus. Equuleus.

ἵππος, ἱππάριον, ἱππίδιον, ἱππίσκος, quibus nominibus equus nouellus, aut pullus equinus intelligitur: ἱππίδιον tamen Varino, & Heſychio piſcis nomen eſt. Cicero aliquando equuleũ, vt dum ait: *Vt fama debilitetur equuleorum nimis effrenata vis*: &, *vt iniecto equulei freno repentè exagitatur nouo*: aliquãdo equulum, dixit: *vt Equulos argenteos nobiles, qui Q. Maximi fuerunt, aufert*. Et: *Omnia in perfectis, & maturis decet eſſe meliora, vt in equo quàm in equulo, in cane quàm in catulo, in viro quam in puero*. Liuius equuleum dixit, *Bos equuleum peperit*: Varro equulum. *Sunt qui dicunt poſt annum, & ſex menſes equulum domari poſſe*. Hic & equulam; Hermolaus equilam legit: & reuera eiuſdem Varronis verba citantur apud Nonium ex lege Menia, hoc modo: *Nemo eſt tam negligens, quin ſumma diligentia eligat aſinum qui ſuam ſaliat equilam*. Equi vis pro ipſo equo apud poëtas loquendi modus vſitatus vtriuſque linguæ. Hinc apud Ciceronem in Arato, vbi habetur: E

Equula. Equila. Equi vis.

Serius hæc obitus terrai iuſsit equinis.

Lib. 8. Aduerſ. cap. 17. Hadrianus Turnebus legit equi vis. Iam verò equus apud Horatium accipitur pro ipſo coitu, & amplexu, vbi ait:

Lib. 2. ſat. 7. Equus pro coitu.

Te coniunx aliena capit, meretricula Dauum,
Peccat vter noſtrum cruce dignius? acris vbi me
Natura incendit; ſub clara nuda lacerna
Quæcunque excepit turgentis verbera caudæ,
Clunibus, aut agitauit equum laſciua ſupinum,

Nec non apud Martialem:

Lib. 11. Epigram.

Maſturbabantur Phrygij poſt oſtia ſerui, F
Hectoreo quoties ſederat vxor equo.

Pro labore. Lib. 4. Eleg. Et quia equus animal eſt nulli non operi faciendo aptum accipitur etiam pro ipſo ſudore, ac labore. Propertius:

Sacra dieſq́. canam, & cognomina priſca locorum,
Has meus ad metas ſudet oportet equus.

Lib. 7. c. 56. Pro machina murali. Equuleus quale tormentum. Lib. 4. de finibus. Lib. 5. Tuſcul. Lib. 5.

Plinius tradit equum fuiſſe vocatam muralem eam machinam, quæ ſuo tempore aries appellabatur, eamq́; ab Epeo ad Troiam inuentam. Arietem à Carthaginenſibus excogitatum Vitruuius, & Tertullianus quidem memorant, Higinius tamen Troianum equum, machinam oppugnatoriam fuiſſe ſcribit. Sed plura de equo Troiano, ſiue Durio inter prouerbia dicentur. Equuleus verò etiam tormenti genus, vt meminit Cicero: *Nec ſi ille ſapiens* (inquit) *ad tortoris equuleum à tyranno ire cogatur, ſimilem habeat vultum, & ſi ampullam perdidiſset*: Et rurſus: *Hæc etiam in equuleum inijciuntur, quo vita non aſpirat beata*. Seneca. *Sæuitia commenta eſt equuleos, cruces, vncum, & tunicam illam alimentis ignium illitam, & intextam*. Quale autem tormenti genus eſſet alij aliter tradunt. Sunt qui machinam ligneam fuiſſe dicunt, & Sozomeno ξύλον βασανιστήριον appellari his verbis: καὶ δημοσίᾳ προσαγαγὼν πρὸς τὸ βασανιστήριον ξύλον αἰωρεῖσθαι προσέταττεν. ex quibus tamen G verbis de forma tormenti nihil expiſcari poteſt; βασανιστήριον tamen ſiue exploratorium lignum non malè vocari potuit, ſi verum eſt, quod eſſet ſtipes, cui velut equo rei imponebantur, ac variè torquebantur, & cruciebantur, & diſtendebantur, ſicuti ex Prudentio oſtendit Turnebus, qui cùm in D. Romani martyrio ſcripſiſſet: *Iuſſerat*

Euiſcerandum corpus equuleo eminus
Pendere & vncis vinculiſq́. creſcere: Subijcit:
Iubet amoueri noxialem ſtipitem.

Lib. 2. Epiſt. 14. Lib. 2. Miſcell. cap. 9. In Aſinaria.

Seneca verò ſtipitem longè aliud tormenti genus facit: *Cogita* (inquit) *hoc loco carcerem, & cruces & equuleos, & vncum & adactum per medium hominem qui per os emergat, ſtipitem*. Brodæus verò equuleum putauit, cùm vinctis ſupernè alicui rei manibus, vtrique pedi grauiſſima pondera appenduntur. Apparet autem id colligi poſſe ex Ammiani Marcellini his verbis: *Intenduntur equulei, expediuntur pondera plumbea*. Sed non eſt neceſſe: duorum enim tormentorum meminiſſe ſic poteſt: præterea pondera non ſemper pedibus, imo & manibus appendebantur: Plautus. *Nudus vinctus centum pondo es, quando pendes per pedes*. Habeo ego inter rariores picturas cocleatum tormentum binis fultum cochleatis ſtipitibus, in quo homo manibus, pedibuſq́; alligatus hinc inde latiſſimè quadratim diſtenſus à terra ſuſpenditur: hoc autem veterum equuleum eſſe mihi perſuadent hæc Nonij verba: *Et vbi inſilui in cochleatum equuleum, vbi tolutim tortor*. De hoc etiam tormento loqui apparet Prudentium in vita Sancti Laurentij martyris. *Vinctum retortis brachijs Surſum ac deorſum extendite; Compago donec oſsium Diuulſa membratim crepet*. Item Plautus in Milite: *Ducite iſtum ſi non ſequitur, rapite ſublimem foras, Facite inter terram, atque cælum, vt medius ſit, diſcindite*. Cur verò equuleus dicatur iſtiuſmodi tormentum, non video, niſi quòd eius qui quatuor alligatus equis, in totidem artus diſcerpitur, ſimilitudinem gerat. Sunt tamen qui eculeum malunt ſcribere. Calepinus eſſe ſcribit, qui ardentem laminam eſſe tradunt, qua homines cruciabiliter torquerentur. Ab iſtiuſmodi modò tormẽtis, quæ recenſui, differt omnino illud equi planè figura ex ære, quod his verbis recẽſet Plutarchus: In Aegeſta ciuitate Siciliæ Aemilius Cenſorinus crudelis tyrannus dona conferebat in illos, qui noua tormentorũ genera fabricaſſent. Cùm autẽ Aruntius Paterculus equũ æreum à ſe conflatum ei dono dediſſet, vt ſontes includeret, tyrannus tum primùm H

In Parallelmin.

iuſtus,

A iustus, muneris authorem primum iniecit, vt quod alijs excogitasset tormentum, ipse experiretur.
Similem historiam de vacca aut boue Perilli suo loco recitabimus. An modò Plutarchus scribens *In Lucullo.*
fœnore pressos à publicanis coactos pati χοινίσμους, κιγκλίδας καὶ ἵππους, istiusmodi æneos equos in-
telligat, aut equuleos, arduum omnino iudicatu est. Gesnerus considerans, quòd κέντρων Varino sit
fur manifestarius, quoniam per tormenta aculei, siue stimuli eis admouebantur, ἵππους Plutarcho
nihil aliud esse conijcit quàm istiusmodi aculeos, vt vna litera mutata aliqui eculeos dixerint, alij
equuleos, id quod non animaduertentes Græci ἵππους potius quam κέντρα transtulerint: nisi quis
(inquit) inde potius hippos, & eculeos dictos putet, quòd homines eis stimularentur, vt equi sti-
mulis, & calcaribus. Sed vt ad synonyma reuertamur. Apud Firmicum Eniochus legitur pro *Eniochus.*
equus, vt notat Scaliger filius. Canterius, siue (vt alij efferunt) cantherius, quamuis propriè sit *Canterius.*
equus spado Vegetio dictus, cui scilicet adempti sunt testiculi, tamen simpliciter pro equo accipitur,
vt constat in primis ex veteri prouerbio, *Minimè scis canterium in fossa?* Arnobius cantherios vbiq; *Lib. 7.*
vocat equos currentes in Circo. Ab alijs ferè pro viliori potius equo accipitur. Seneca: *M. Cato
Censorius cantherio vtebatur.* Plautus: *Tum piscatores, qui præbent populo pisces fœtidos, Qui aduehun- In Captiuis.
tur quadrupedanti, crucianti cantherio.* Vbi cruciantem interpretantur succussatorem. Et rursus:
B *Ego faxim muli pretio qui superant equos, sint viliores Gallicis canterijs.* Hieronymus tamen cante-
rios Gallicos tanquam probioris notæ equos dixisse videtur: *Illi gaudeant* (inquit) *Gallicis cante-
rijs, nos solutus vinculis asellus Zachariæ delectet.* Nonius etiam cantheria dixit: *Præsepia, non tantùm
quibus, aut cantheria, aut iumenta cætera, aut vetera animalia pabulantur: sed & omnia loca clausa, &* *Cantheriũ.*
tuta dicta præsepia. Apud Varronem Aboriginum citante eodem Nonio legitur cantherus his ver-
bis: *Sed neque vetulus cantherus, quàm nouellus melior, nec canitudini comes virtus.* quo loco Gesne- *Cantherus.*
rus legendum conijcit cantherius. Cælius canterios à multis intelligi tradit mulos, quos ad vella-
turam pascere moris est, atque hordeum inde cantericium (canterinum potius) dici, sed vt hor- *Cãterius qui multis.*
deum canterinum, vt Ruellius etiam sentit, potius sic dictum videtur, quòd folliculo castratum ena- *Hordeũ canterinum.*
scatur, ita ego canterium pro mulo non reperio, dici tamen posse, non nego. Canterium autem ab
eo, quòd castratus est dici quasi carenterium, quòd semine careat, author est M. Varro, inquiens: *Canterius vnde dictus.*
*In vijs habere malunt placidos: propter quod discrimen maximè institutum, vt castrentur equi. Dem-
ptis enim testiculis fiunt quietiores: & ideo, quòd semine carent, ij canterij appellati, in suibus majales,
in gallis gallinacei capi.* Quia verò cauterium ijs inuri solet, nonnulli vocem inde trahi opinati
sunt per vnius duntaxat elementi demutationem. Iam verò canterium non de equis tantùm, seu
C equino genere, sed de alijs etiam animantibus dici, Turnebus colligit, ex Pomponio, qui cante-
rium de homine dixisse videtur his verbis: *Magnus manducus, Camillus canterius:* quanquam hîc *Lib. 17. Aduersar. c. 23.*
(inquit) in quibusdam libris camelus etiam scriptum reperio. Cælius & in vitibus canterium es-
se docet ex Columella, iugum simplex, cum depositis hostilibus (vt hic scribit) adnectuntur sin-
gulæ per transuersum perticæ in vnam ordinis partem. Id ferè Plinius quoque prodit. Peda-
mentum etiam canterium vocant, vnde apud eundem Columellam canteriolus in cepinis, id est,
ceparum locis, munimentum scilicet ceparum, ne thalli earum ventis prosternantur: sicuti in rapi-
nis etiam cantherios dicit, cùm operiuntur rapæ, vt à pruinis semina defendantur. Vitruuius de-
nique cantherios in architecturæ ratione nominat; nec non Columella his verbis: *Et cantherij pro- Lib. 5.*
minentes ad extremam suggrundationem, super cantherios templa. Deinde quæ pedaminibus adnixæ Lib. 5.
singulis iugis imponuntur, eas rustici cantheriatas appellant. Cælius Vitruuij locum explicans ait vul-
go crassiores, & robustiores ramos canterios appellari, nil deluxato admodum verbo. Veredus *Veredus.*
qui, & quare dicatur equus, alij aliter intelligunt. Festus & Isidorus rhedarios esse volunt, quod
enim veherent, id est ducerent rhedas, veredos ab antiquis dictos attestantur, addit præterea Isi-
D dorus, vel quòd vias publicas currant, per quas etiam rhedas ire solitum erat. Turnebus cùm prius *Lib. 18. c. 1.*
communem eam opinionem, qua à rhedis ratio vocis deducitur, à præceptoribus acceptam secu-
tus fuisset, tandem re diligentiùs inuestigata veredum credidit equum esse, qui neque rhedam,
neque cisium trahit, sed vice tamen rhedæ est, idq; adeo ex Martiale, & Ausonio conijci li-
cere: ille enim inquit:

Parcius vtaris moneo rapiente veredo
Prisce, nec in lepores tam violentus eas.

Non enim vt opinor (inquit ille) qui venabatur, rheda vectabatur: sed & equum esse non rhe-
dam, sequens versus indicat:

Decidit excussus, nec rediturus equo.

Ausonius autem apertissimè id etiam indicat his verbis:

Non cisium, aut pigrum cautus conscende veredum
Non tibi sit rhedæ, non amor acris equi.

Iterum. *Vel celerem mannum, vel ruptum terga veredum.*

Vbi in equis viatorijs numeratur veredus. Sed & in antiquo Lexico exponitur πῶλος. Hæc ille, E
quibus & hoc quoque Martialis addo:

Stragula ſuccincti venator ſume veredi,
Nam ſolet à nudo ſurgere ficus equo.

Procopio verò equus eſt curſus publici, & veredarius, qui celeriter, aut celeri equo inuectus regum
Mannus. literas, aut mandata prouehit. Manni quoque frequens apud veteres mentio. Acron & Porphy-
rio apud Horatium mannos exponunt paruos equos, aiuntq́. dici, quòd manſuetudine manuum
familiariùs ſequantur. Vſus eorum quandoq́. iunctorum, quandoq́. ſolutorum, vt indicat hoc Pli-
In Epiſt. nij: *Habebat puer mannulos multos, & iunctos & ſolutos.* Solutos puto tollutares cognominat Seneca:
Epiſt. 88. alias tamen mannos a tolutaribus equis diſtinguens, inquit: *Ita non omnibus obeſis mannis, & Aſtur-*
Lib. 3. *conibus & tolutarijs præferres vnicum illum equum ab ipſo Catone defrictum?* Frequentior, vt conij-
cio, iunctorum fuit vſus, Martialis: *Nuſquam mulio, mannuli tacebunt.* Horatius: *Et Appiam man-*
nis terit. Lucretius: *Currit agens mannos ad villam.* Propertius:

Huc mea detonſis auecta eſt Cynthia mannis.

Burdo. Iſtiuſmodi puſillos equos aliàs burdones, & burichos vocari, ſiue burdos aut buridos ſcribunt Por-
Burichus. phyrio, & Acron: & Cælius à iuriſconſulto quoque burdones dici videri annotauit: ſed & apud Ve- F
Digeſt. 32. & 3. de leg. getium minores equos buricos vocari legimus. Geſnerus burdum dictum conijcit ἀπὸ τῶν φόρτων,
id eſt oneribus: nam & Græcè (inquit) apud quoſdam recentiores ὁ φόρτων legitur, vel quòd bar-
Lib. 4. c. 2. dum, id eſt, ſtupidum, & fatuum ſit animal; aut fortè ab Hebraica voce pered, quæ mulum ſignifi-
ficat: cæterùm mannos fuiſſe in delicijs, & pueris potentum, atque diuitum paratos conſtat, & ob
Lib. 12. paruitatem ferendis oneribus parum vtiles: & ſtupiditas equi naturæ parum conuenit. Iſidorus
Gygenius. mannum interpretatus breuiorem equum, vulgo brunitum, vel brunitiũ vocari tradit. Strabo equos
puſillos gygenios appellat, ſed hos Hermolaus Ariſtotelis ginnos eſſe vult, qui matris, & vteri vitio
breuiores quàm deberent, procreantur: ſed & idem Hermolaus hinnulum, qui ex aſina, & equo
Muſimon. ortum habet, aliquibus bardones vocari aſſerit. Quærendum an mannis idem eſt muſimon, cuius
mentio apud Lucilium: *Pretium emit, qui vendit equum muſimonem:* & apud Catonem: *Aſinum,*
aut muſimonem, aut arietem: nam Nonius: *Muſimon* (inquit) *aſinus, mulus, aut equus breuis.* dicti
autem forſitan fuerint equi muſimones, quòd iiſdem ex locis haberentur, vnde muſimones, ſeu po-
tius muſmones oues, nempe ex Hiſpania, quam inter alios etiam paruos miſiſſe equos notum eſt,
Quadrupes. quales Aſtures, & Aſturcones nominabant. Iam verò quadrupes, etſi pro equo paſſim ſumatur,
Sonipes. vti etiam ſonipes, & cornipes, epitheta tamen potius ſunt, quàm ſynonyma: Quintilianus enim qua- G
Synonyma aliarum gentium. drupedem in proſa de equo dici negat. Nobis Italis equus vulgò etiamnum cauallo quaſi cabal-
lus nominatur, Arioſto tamen etiam equo hoc verſu: *Ricchi di gente, & quei d'equino gregge.* Aliàs
apud poëtas deſtriero ferè dicitur, quaſi dextrarius, vt Hermolaus credidit; Dignum eſt (inquit)
notatu dextratio verbum apud Solinum (de curſu equorum quadriiugum) vnde modò equos ma-
ximè bigarios, Hetruria dextrarios appellat. Mihi poetis inſigniores celetes ſic potiſſimum appel-
lari certum eſt. Palafreno interpretantur mannum, vnde palafreniro ſeruus qui equitantem do-
minum comitatur: Acchinea Aſturconem, mannus tamen vulgò etiam roncino dici poteſt, quan-
Runcinæ. quam Hermolaus iſtiuſmodi equuleos ab agreſti vulgo runcinos dici putet, idq́; à runcinis, quę Pli-
nio ſunt maiores ſerræ, quibus fabri materiarij ſecant arborum moles, ſubiectis canterijs. Caual-
lino verò equi pullus eſt. Galli quoque mutuato à Latinis nomine equum Cheual dicunt; Pau-
Marca. ſaniæ tempore Marcam dicebant, vnde Marcomannis nomen factum exiſtimatur: hinc & Italo-
rum marchiare, id eſt migrare, quod tamen militum profectioni deſtinatum verbum eſt: noſtro qui-
dem tempore Germani ſuperiores Mar ſiue Mer, de equo, de equa Meri etiam dicunt, Angli mare,
In Saxonicis. Illyrij mrcha, alioqui apud Germanos equus frequentiùs Roſs vocatur, exiguo, vt ait Ioan. Goro- H
pius, ſoni quadrati in rotundum deflexu, à ras, quòd eſt celer: à quo etiam fit (inquit) rus, vento-
rum vehementi & procelloſo impetu ſpirantium proprium: nonnullis etiam hors, nonnullis guil,
& gaul. Apud Saxones hodie equus caſtratus appellatur Vuallachus, quod ex ea regione (Vual-
lachia) quæ olim Dacia erat, habeantur. Belgæ ſi mas eſt Peert, item heinſt dicunt, ſi fœmina
Merri, ſi caſtratus ruyn, ſi admiſſarius, ſprinck heinſt. Indi pacos dicunt, Vandali & Illyrij etiam
Kobyla, Angli horſe, Bohemi Kum, Poloni Kony, Hiſpani Italos ſecuti cauallo. Vandali eum, qui
merces portat, Saumar, fortè à ſummarijs aſinis.

GENVS.

A

GENVS. DIFFERENTIÆ.

Descriptio.

EQVORVM duo genera apud veteres, & recentiores quosdam reperio, domesticum vnum, ad quod historia ferè tota pertinet, alterum syluestre, & ferum, quod ἱππάγρον propterea Oppianus, Plinius equiferum nuncupauit, alicubi tamen etiam equum ferum, vt dum ait: *Septentrio fert & equorum greges ferorum*. *Hippagrus. Equiferus.* Sed alij alijs etiam in regionibus reperiri tradunt. Erasmus Stella quidem Plinio subscribens, hodieq; in Brussia equos syluestres esse scribit, neque à Græcis, *Lib. de Brussor. origin.* neque à Latinis descriptos, penitus equis similes, nisi quòd dorsa satis mollia habent, & ad insidendum inepta: neque temerè cicurari vnquam. Esse autem edendo, nec esse eorum carnes palato insipidas. Et Olaus testatur apud Moscouitas agrestes equos esse. Et Herodotus apud Hypanim Scythiæ fluuium equos ait esse syluestres colore candido. *In Melpomene.* Gordianus Imp. inter alias feras rario-
B res, equos syluestres triginta in sua enutrijsse sylua scribitur; vt meminit Pontanus cap. 14. de magnificentia. Strabo verò alpes dum dicit equos agrestes habere, in omnibus alpibus reperiri indicare videtur, quod tamen alij non tradunt, nec verum esse putem. Idem Hispaniam syluestribus equis abundare testatur, quòd & Varro affirmat, in citerioris Hispaniæ regionibus dari eos tradens. Aristoteles Syriam eosdem ferre ait, famamq. esse, iunioribus qui ad fœminas accesserint, testiculos mordicus abscindere, cursu persequentes, & capite per posteriora crura immisso. *In Mirabilibus.* Quem locum Plinius nō viderit, de equiferis Græcos scripsisse negans, quoniam illæ terræ non gignebant. Et reuera multa in libris de mirabilibus leguntur, quibus fides haberi non potest. Equos tamen feros dari Aristoteles meminit in problematibus. Hos colore cinereo esse, per dorsum linea fusca è capite ad caudam porrecta scribit Albertus. Feris quoque annumerandi sunt, de quibus sic meminit Herodotus: *Lib. 5.* *Trans Istrum plagam vastam, atque ignotam solos audio habitare homines Sigynas veste Medica vtentes, eorumq́; equos toto corpore hirsutos esse ad quinque digitos altitudine pilorū, eosdemq́; pusillos ac simos, inualidosq́; ad viros gestandos, sed currui iunctos esse pernicißimos; atque his curribus indigenas vehi.* Cardanus etiam equos feros apud Scotos, & Orcades asinis maiores esse negat. *De variet. rer.* Inuenio & apud Psyllos vocatos populos Indiæ hircorum esse magnitudine. Herodotus Indiæ equos
C Medicis minores esse scribens, de domesticis intelligit, miratur verò paruitatem, cùm cæteræ quadrupedes, atq; volucres multò quàm in cæteris locis grandiores ibi esse soleant. Haud scio ferine' an potiùs domestici fuerint illi quos Franciscus Aluarez, qui diù apud Preteiānem legatione Christiana functus est, scribit ei principi ex Aegypto missos triginta numero, elephantorum magnitudine. *Lib. 3. Cap. 117. sui itinerarij.* In domesticis quidem magnitudo nulla certa statui potest: ad quos, cùm Plinius domesticos simpliciter equos vocari debere indicet his verbis: *De equiferis non scripserunt Græci, quoniam terræ illæ non gignebant*: *Veruntamen fortiora omnia eadem quàm in equis intelligi debent*, quæ deinceps dicentur, omnia referri volo. Columella totum hoc equinum pecus tripartito diuidit. *Differentiæ ab vsu.* *Est enim* (inquit) *generosa materies, quæ circo sacrisq́; certaminibus equos præbet. Est mularis quæ pretio fœtus sui comparatur generoso: est & vulgaris, quæ mediocres fœminas maresq́; progenerat: vt quæq́; est præstantior, ita vbere campo pascitur.* Varro verò etiam alios ait idoneos ad rem militarem, alios ad vecturam: itaque peritum belli alios eligere atque alere, ac docere; aliter quadrigarium, ac desultorem; & aliter rursum qui vectarios facere vult. Sed ad animum isthæc referenda, nam ad belli, & cir-
D corum vsum generosam, animosamq; sobolem requiri suis locis ostendetur. Differunt verò etiam gradiendi modo: Alijs enim gressus, atque incessus mollis, & quietus, alijs durus, & inquietus, qui *A gressu.* succussatim, & subsultim molestè ingredientes equitantem quàm maximè inquietant, caput offendentes, collumq; dorsum, & nates, quales equos Germania frequentes producit; succussores, *Succußores.* succussonesue', & succussatores propterea dicti, cùm succussare authore Marcello sit sursum frequenter excutere. Quare & gressum ipsum quoque succussaturam vocant nonnulli. Nonius eosdem *Tortores.* vel saltem consimiles tortores vocauit, vulgus nunc teste Hermolao trotones, (video & trottonarios vocari Vegetio & trepidarios) Ausonius cruciantes. Qui verò molliter incedunt, & sine succussatura gestant, *Lib. 1. c. 56.* Simon, quem sæpenumero Xenophon citat, ἔυδρομους & ἐυθύδρομους nominabat, *Gradarius.* Latini gradarios dicunt, quare Ciceronem Seneca per metaphoram vocauit gradarium, quòd oratio eius lentè incederet & molliter. *Epist. 40.* Vt verò succussatores improbabantur, vt ostendit Lucilius:

Succußatores tetri, tardiq́; caballi. Et alibi:
Campanus sonipes succussor nullus sequatur.

ita gradarij erant in pretio: Hinc idem poëta:

Ipse equus non formosus, gradarius optimus victor.

Plautus.

Tollutaris. Plautus: *Demam Herenle iam de hordeo, tollutim ni badizas.* E

A gradario tolutarem nihil, vel parum ſaltem differre putem, ſiue tolutarium: nam Varro, *Qui te gradu* (inquit) *tollutim* (aliàs tolutili) *meliùs quàm tutè molliter vectus, citò relinquas.* A pedum volubilitate vocari docet Nonius, *tolutim quaſi volutim, hoc eſt volubiliter dictum aſſerens.* *Thieldones. Aſturcones.* Plinius thieldones, ſiue (vt Hermolaus legit,) Tieldones, & Aſturcones vocare videtur, his verbis: *In Hiſpania Gallica gens, & Aſturica equini generis, quos thieldones vocamus, minori forma Aſturcones gignunt: quibus non vulgaris in curſu gradus, ſed mollis, alterno crurum explicatu glomeratio: vnde equis tolutim carpere incurſus traditur arte.* *Manni. Epiſt.40.* Seneca in epiſtolis mannos etiam tollutares vocat, & alicubi etiam tolutarium à mannis & Aſturconibus diſtinguit, inquiens: *Ita non omnibus obeſis mannis, & Aſturconibus, & tolutarijs præferres vnicum illum equum ab ipſo Catone defrictum?* tolutarios fortè hoc loco cum tieldonibus eoſdem faciens, vt tolutares ſint manni, Aſturcones & Tieldones. Ad Tieldonum vocem accedere videtur Belgis à numerandis greſſibus vulgò tellenaer, Germanis zeltner dictus equus, (quem Iunius Aſturconem interpretatur,) nam quod tollutim incedere Varro, & Plinius tollutim carpere inceſſus dixit, id Martialis de Aſturcone ad numerum colligere vngulas, hoc verſu: *Hic breuis ad numerum rapidos, qui colligit vngues*, Virgilius greſſus glomerare vocat. Sunt qui vulgò exponunt andar à lambro, vel ad agio, vel etiam il tracco. F Memini autem etiam alicubi me legiſſe ὑποκρέκειν de molli ingreſſu equi gradarij, & tollutaris, qui cùm ad numerum ferè factus eſſe videatur, quidam in Lexico Græco Latino ὑποκρέκειν exponit reſonare, placidè pulſare fides in concinnanda ad numeros cithara, ex interprete ſcilicet Pindari. Inuenio & in Lexico Græco, ſed ſine authoritate ἱπποφορεὺς pro gradarius. *Tyddones.* Hermolaus verò pro tieldones apud Plinium, aliquando ſcribendum putauit Tyddones, à Tydda oppido citerioris Hiſpaniæ, Græcorum originis iuxta Gallecos; ſed nec diſcerno id (inquit) magnoperè, nec refello. *Chinea.* Arlumnus equum mannum, thieldonem & Aſturconem, Italicè exponit vbino, & chinea, malim acchinea, vt ſit Germanicæ originis, aut Gallicæ quaſi hacquenè aut hacKeneij à ſono nimirum, quem alternatim eleuatis pedibus ſimilem edit illi qui auditur, cùm olera, aut aliquid quippiam geminis cultris minutatim ſuper abaco ligneo inciditur; quod Germani hacKen dicunt, Galli hacquer. Ratio huius illiusq; inceſſus aliàs reddetur. *Differentiæ à partibus.* Inuenio & in partibus quibuſdam differentiam: nam præterquam, quòd multæ his grandes, illis paruæ ſunt, puta caput, oculi, aures, iuba, cauda, pes, vngulæ, Abſyrtus tanquam præcipuam differentiam ponit, quòd τῇ ῥάχει ἄτομοι καὶ κοῖλοι, id eſt, indiuidua, & caua *Spina.* ſpina ſint equi Argolici & Iſtrij; Hiſpani verò ἔντομοι. *Vngulæ.* Vngula verò etiam alijs mollior, alijs durior, G vt mox fuſiùs oſtendetur inter probioris equi notas, quibuſdam etiam tam dura, atque ſolida, vt ſoleis ferratis non egeant, *Lib.1. c.34.* vt Paulus Venetus teſtatur his verbis: Balaſciæ (Galaſſiam alij vocant) prouincia, cuius reges ab Alexandro Magno originem duxiſſe feruntur, equos habet multos & optimos, magnos & veloces, qui tam duras, ac fortes in pedibus habent plantas & vngulas, vt ferramento opus non habeant, etiam quantumlibet per ſaxa & montes currant. Hos itaque ſi cognouiſſent poëtæ, priuatim χαλκόποδες ſiue æripedes appoſitiſſimè nominaſſent, & cornipedes, quamuis alioqui hæc epitheta non ſolùm qui firmis, validisq; ſunt vngulis conueniant, ſed etiam qui pedibus reſonant, vt ſonipes etiam apud alios. Equum deſcribere ſuperuacaneum duxi, electioris (qualis hic exprimitur, præ cæteris ſpectatiſſimus, quòd cùm frons illi ſit alba, ſtellam in ea habeat vndecim radiorum cæſij coloris, cuius & totum corpus eſt, præter iubam quæ fulueſcit.) poſtmodum notas traditurus, cùm ſit notiſſimum animal: partes tantùm quaſdam enumerabo, a pedibus *Monychus. Sat. 1.* ſumpto exordio. Eſt autem equino generi vngula indiuiſa, vnde μώνυχες ἵππους dici oſtendimus, vnde & centaurus quidam Iuuenali monychus nominatur. Eleganter id oſtendit Ouidius in Ocyroë Chironis filia in equam immutata:

> *Tum digiti coeunt, & quinos alligat vngues*
> *Perpetuo cornu leuis vngula.* H

Ὁπλὴ quidem etiam pro cuiuſuis quadrupedis vngula accipitur; nam & apud Heſiodum de boue, apud Xenophontem de ſue, apud Ariſtophanem de agno dici legitur, tamen ſignificantiùs priuatim de vngula dicetur equina; Varinus enim ὅπλας dictas eſſe ait ἅπλας, id eſt ſimplices, quòd nec bifidæ, nec multifidæ ſint, vt in alijs quadrupedibus. *Hirundo. Cap.14.* Concauitatem vngularum χελιδόνα hoc eſt hirundinem vocant, a nido hirundinis, vt ait Abſyrtus interprete Ruellio; *In aſino* (inquit) *admiſſario requiritur vngula dura, ſubter concaua, interiore ſinu paruo, quã à nido hirundinis chelidona vocant,* vbi Græcè ſic legitur: παχὺν τὸν ὄνυχα, καὶ κάτωθεν κοίλην τὴν ὁπλὴν, καὶ χελιδόνα μίκραν ἔχουσαν. *Cap.8. Rana.* Qui in canibus etiam dici volunt, authorem puto nullum habent. Idem Abſyrtus de hordeatione ſcribens, partem quandam vnguis, aut vngui proximam βάτραχον, id eſt ranam vocat, *Frictio* (inquit) *ſecundum pilos ad imas partes ſpectet: ſi quidem per pedes huiuſce morbi impetus erumpere creditur; quapropter pecus vngulas abijcit: in quibus partes illæ, quas batrachos, id eſt, ranas vocant, teneræ fiunt & ſanguinem emittunt, quas inferius ſcarificare & circumcidere oportet.* Ruellius hoc in loco

aliter

aliter vertit, & ranas incrementa linguæ (vt in homine accipi ſolent) interpretatur, abſurdo ſenſu, inquit Geſnerus, quod enim vngulæ pars ſit, oſtendit ex Geoponicis Grçcis, vbi pulli eligendi ſigna ex Abſyrto traduntur, & inter cætera laudanturr ὁπλὴ εὐπερίγραφος καὶ πάντωθεν ὁ μαλῶς συμπεπηγυῖα, βάτραχος μίκρος, ὄνυξ ςερεὸς. *Lib. 16. c. 1.* Vegetius etiam vngulæ partem, vel ſaltem proximam fecit, inquiens: *Oportet ferramento conciſorio ſoleas ranulasq́ purgari*, vbi tamen in vulgaribus codicibus ramulas legitur, ſine vllo ſenſu. *Lib. 1. c. 56.* Arbitratur itaque Geſnerus batrachon ſiue ranam eam partem eſſe, quæ clauis ſæpe ſolearum malè adactis læditur; teneritas (inquit) quædam oſſium eſt referens formam vngulæ, quam nutrit etiam, eiusq́. radices in ſe continet. Ruſſius & alij barbari ſcriptores tuellum vocant, *Tuellum.* Germani indigite voce Kernen quaſi nucleum, nimirum quòd mollior intra duriorem tanquam nucleus in teſta ſua contineatur, niſi quis à carne nomen deductum malit, quòd carnis ſubſtantia conſtet. Andreas Lacuna batrachon eſcharam ſingulis cruribus adnatam tranſtulit.

D A batrachos apud Abſyrtum verbum legitur βατραχίζειν, quod Ruellius tanquam ſibi ignotũ præterit nonnunquam, aliàs etiam vertit, diſtrahi, vt innatantes ranas imitetur, vt hoc loco: *Deterit autem vngulam tractim ingrediens* ὀλισθήσῃ, καὶ πεσὼν διασυρῇ, καὶ ὅ λέγουσι, βατραχήσῃ, vertit ille, *Cap. 26.* *cùm curſitans lapſatur, & ita caducus diſtrahitur, vt innatantes ranas imitetur*, id βατραχίζειν *Græca conſuetudine nominant*; cùm ipſi vertendum fuiſſet; ad ranulam ſic dictam pedis partem offendere. Si vngulæ pleniores fuerint, carnoſæq́; citra cauitatem, Xenephon teſtante Cælio χαμηλὰς vocat. Commiſſuram vngulæ cum pede, vel vngulæ exortum, Græci ςέφανlω, id eſt coronam dicunt. *Cap. 117.* Hippocrates etiam τοῦ ὄνυχος ἁρμονίαν, quo loco περιςεφανίδος quoque meminit, inquiens, αἷμα λαμβάνων ἀπὸ τῆς περιςεφανίδος, Ruellius vertit, *è parte coronam cingente*: ſed fortaſſis vena quædam eò loci ſic vocetur. Sunt & κύνες Heſychio, & Varino vngularum in equis pars: alij verò non vngularum partem, ſed vicinam eis eſſe volunt, ideoq́; etiam κύνοπλον appellari. *Cynes. Cynoplon.* Geſnerus à Laur. Ruſſio putat appellari falcem, dicit enim (inquit) locum eſſe delicatum & neruoſum, parumq́. carnoſum, *Falx.* ſed hæc forſan potiùs fuerit μεσοκυνίον, cynoplon verò idem quod corona, id quod & ipſe quoque Geſnerus credidiſſe prius videtur ex his Abſyrti verbis: Στρέμματος γενομένου ἐν τῷ μεσοκυνίῳ ἢ κυνόπλῳ λεγομένῳ πρῶτον ἀφειρεῖν αἷμα ἐκ τοῦ μεσοκυνίου τὸ δὲ κύνοπλον ὁ ςεφάνlω λέγουσι μὴ κεντεῖν. *Meſocynion.*

Hinc

Hinc (inquit) apparet coronam etiam cynoplon dici, meſocynion verò proximam (ſuperiùs nimirum paulò) partem, & ipſam quandoq; propter vicinitatem eodem nomine venire. Ruellius in harum vocum tranſlatione admodum variat. Eſt enim vbi meſocynia calces reddidit, vt hoc loco: *Aſinus admiſſarius habeat* τὰ μεσοκύνια μὴ λίαν ὑψηλὰ, μηδὲ ταπεινὰ, μηδὲ κυνοβάτης ἔστω: *calces neque præter modum altos, neque nimium depreſſos, ſed neque nixus talis ingrediatur*, quaſi κύνες tali ſint, quos tamen alicubi etiam tranſtulit pro μεσοκύνια, vt hoc loco: Ἐπὶ κριθιάσεως διακόπτετε τὰς ἐν τοῖς μεσοκυνίοις τοῖς ἐμπροσθίοις φλέβας, ἐκ τοῦ ἐντός μέρους ἢ τοῦ ἐκτὸς. *In hordeatione* (vertit) *morbo venæ ſub anterioribus talis interna, vel externa parte feriantur*. In capite verò de domitura pulli, vbi Abſyrtus habet, καὶ ἕως τὰ μεσοκύνια χθαμαλὰ γίνεται, Latinè habet, *id quod pedis articulos, ac ſuffragines infirmat*. Et mox in ſequenti capite, στρέμματος γινομένου ἐν τῷ μεσοκυνίῳ ἢ κυνόπλῳ, habet, *ſi os luxetur in articulo pedis, aut corona*: & ibidem ἐκ τοῦ μεσοκυνίου *ab articulo ſuffraginis*. Rurſus alicubi ἐν τοῖς μεσοκυνίοις, *in ſuffraginum articulo*, & mox, *ÿ vngulas ad internam calcium partem, ſeu malleolos potiùs vocare placet*, vbi Græcè legitur κυνοπόδων ἢ σφυρῶν λεγομένων. Alicubi etiam apud eundem Abſyrtum μετακύνιον legitur, vbi articulum reddidit, Geſnerus vocem corruptam eſſe ait pro μεσοκύνιον, conijcitq; κύνας & inde deriuatis nominibus has partes appellari, à colligando quod Græci (inquit) κυνοῦσθαι dicunt: ſiue quoniam vngula illic adnata ſit carni, vt κυνοδέσμον, vbi præputium glandi alligatur: ſiue quoniam ea in parte numellis, & vinculis aſtringi ſolent equi. Leoniceno tamen alia etymologia placet, quòd calli illic tanquam in caninis pedibus ſubſint. Vertens.n.hoc Xenophontis, τὰ ἀνωτέρω μὲν τῶν ὁπλῶν, κατωτέρω δὲ κυνηπόδων ὀστᾶ, vertit, *Oſſa quæ ſunt ſupra vngulam infra talos, qua parte, vt in caninis pedibus, callus ſubeſt, κυνήποδας dixere*. Et Pollux etiam inter nomina à cane deriuata equos κυνηπόδας recenſet. Iſtiuſmodi autem oſſa Geſnerus, vel totam hanc partem μεσοκύνιον appellari arbitratur. Talos verò an habeat equus dubitandum, Xenophon quidem eos ei tribuit, vt Pollux teſtatur, cæterùm Ariſtoteles ſolipedum nulli aſtragulum, ſiue talum eſſe dicit, & ne aſino quidem, præterquam Indico, cui cornu à fronte eminet. Suffrago verò id eſt in poſterioribus pedibus quadrupedum, quod in prioribus genu, vel eſt nodus, aut articulus ſub crure, quo pedis verſura conſtat, tibiæq; ita annectitur pes, vt verti poſſit, id quod ſpectamus in bobus, equis, & alijs armentis. Dictæ ſuffragines, quòd ſuffringantur, hoc eſt in altum frangantur, vel quòd ad greſſum ſuffragentur. Conſtat ſanè genua animalium, quæ animal generant, ante ſe flecti, ſuffraginum verò artus in aduerſum. Quemadmodum igitur poplites dicti ſunt, quòd poſt plicentur: ita ſuffragines quòd ſubter frangantur. Barbari ſuffraginem garrectum nominant. Ruellius in hoc loco Abſyrti εἰς τὸ ἐντὸς μέρος τῆς ἀγκύλης ἐν τῇ ἰγνύϊ tranſtulit, *interno poplitis ſinu, aut interiore crure*. Vegetius oſſa quædam ſub tibijs, baſes vocat, calcaneos fortaſſis intelligens. Περόνην in equo, quidam pedis commiſſuram vertunt, in qua ſignificatione ego hanc vocem non reperio, Galeno eſt alterum tibiæ os, exterius & tenuius, aitq; interdum ſic appellari oſſis huius epiphyſim, interdum & eius protuberantiam, quæ non ſit aliud quàm malleolus: vnde etiam Geſnerus in equo os tibiæ eſſe putat, quod radium vocant, vt in homine etiam, & ſic alibi quoque Ruellius apud Abſyrtum tranſtulit: alij ſimiliter fibulam vertunt. Cirros pedum nominat Vegetius his verbis: *In equis non ſolùm vtilitas, verùm etiam decoris ratio ſeruanda eſt. Nunquam enim niſi neceſſitas paſsionis exigit, de articulis reſecandi ſunt cirri. Naturale enim ornamentum pedum natura in illis conſtituit*. Eſt vbi ſubcirros etiam vocat. Idem Vegetius crura equi, aliorumq. iumentorum gambas vocat, quaſi campas (inquit Hermolaus) Nam & Ariſtoteles campen nominat in pedibus, quæ ſuffragines poplitesq; habentur. Hippiatri Græci βραχίονας & χήλη vocare videntur, etſi tamen interdum diſtinguat Ruellius, vt dixi, pro μεσοκύνια ἐν βραχίοσι vertit, ſuffragines in cruribus, & alibi etiã pro βραχίοσι crura repoſuit, Vegetius etiam Latinè brachiola in equis dixit. Coxendices maximas, & validiſſimas habet, ijſq; plurimùm valet, indeq; fieri putat Ambroſius Nolanus, quòd ſeſſorem ephippiumue iuxta humeros amet, contrà ac aſini, & muli qui ob earundem partium debilitatem ea libentiùs admittunt in lumbis. Sed verba eius adſcribam. Quærens itaque cur equi ſuper humeris equitem ſedere amant, & ob eam rem ephippium ad equi ſpatulas accommodatur: muli & aſini ſuper lumbis libentiùs tolerant: an quia tum equus (inquit) valet vel eundo, vel ſaltando, vel currendo, quum poſteriores pedes ſub prioribus ſubmiſerit; vbi enim id facilè poterit facere, tum valebit cæterum corpus etiam cum equite perquam vegete promouere: quandoquidem plurimum à coxendicibus valet equus. Signum, nam coxendices maximas, & validiſſimas habet, quin etiam ſaltus, & curſus eius, qui ferè è ſaltibus plurimis continuatis conſtat, indicant magnam potentiam poſteriorum partium. Harum enim ſolarum opera omnis fit, ſicuti etiam in leonibus, canibus, leporibus, ceruis, capreolis, damis videre licet, quorum coxendices magnæ, ac valentes habentur. Si igitur equi ſuper lumbis ſeſſorem pondusue aliquod haberent, veluti impediti, & non potentes prioribus ſubplantare poſteriora, tardarentur. In mulis verò qui ſemiaſini ſunt, vt aiunt Græci, atque aſinis coxendices longè minores, & exanclatiores ſunt;

Margin notes: Calces. — Lib. 5. c. 11. — Equi cynepodæ. — Tali. — Suffrago. — Poplites. — Garrectus. — Baſes. — Perone. — Cirrus. — Subcirrus. — Gamba. — Campe. — Brachiola. — Coxendix. — Probl. 131. Cur ephippium iuxta humeros amet.

Signatures in right margin: E, F, G, H

quamobrem

A quamobrem multò debiliùs ea parte valent, vel currendo, vel saltando, atque cùm coxas depressiores quàm dorsum medium lumbosue' habeant, videntur lumbi super quatuor pedibus, perinde ac super quatuor fulcris subsistere. Quocirca tàm muli, quàm asini laudantur, vt in parte longè valentiore. Nam citerius, vel vlterius posita tanquam debilioribus membris, eisq; quæ à nullis alijs adiuuentur, addita essent, impedimento magno sunt, ac ineptius absportantur: Esse quin imo asini, & muli videntur veluti scamna quæ in medio quàm in extremitatibus meliùs pondera suscipiunt: atque idcirco super lumbis mulorum, & asinorum aptiùs, in equis liberiùs ad humeros sedetur. Huc vsque ille. Ea autem dorsi pars, qua insidetur, Xenephonti ἕδρα nominatur his verbis: *Curator spinæ pilos ne attingito, nisi manu, qua illos premat & mulceat, sequens situm eorum. sic enim quasi sedili in equo minimè nocuerit*, ἥκιστα γὰρ ἂν βλάπτοι τὴν ἕδραν τοῦ ἵππου: alioqui ἕδρα eidem etiam sella est, & sedes, alijs etiam sedes quæ alicui honoris gratia ponitur, & ἕδρα medicis est meatus inferior continendis, transmittendisq; excrementis destinatus; cui scilicet homo insidet, vt hinc fortè eam dorsi partem ita nominauerit Xenephon, quanquam vtraque ab eodem verbo ἕζω quod est sedeo, rectè deducatur, cùm vtrique insideat homo. Plinius in sedem recipere cùm dicit de Bucephalo, sedem pro edra, ea scilicet, quam dixi, dorsi parte accipere potuit, nisi quis de sella potiùs accipiat. *Edra.* *Coccyx.*

B Κόκκυγα vocant veterinarij partem quandam inter armos, siue scapulas, Ruellius lumbos reddidit Latine, rectiùs Græcam vocem relicturus, nam præter quàm quòd lumbos ὀσφὺν dicunt, mouere ipsum debuisset Absyrtus, qui expressè scribit coccygem esse ἐν συνωμίᾳ, id est interscalpio, vt Gesnerus ait, siue medio scapularum, aut armorum loco. Et pertinet sanè ad humeros συνωμία, vertitur enim ab ipso etiam Ruellio compages humerorum, vel armorum, qua humeri committuntur, & ab alijs etiam dicitur esse scapularum contractio, qua scapularum discrimen confunditur, & ἀκρωμία est humerorum sumitas. Absyrtus alio in loco coccygem videtur appellare κόκκον his verbis: Quosdam (equos) aëtogenes vocant à genitiua quadam nota ἐν τοῖς ὤμοις καὶ τῷ κόκκῳ, quos ceu bonos Sarmatæ commendant, Ruellius hic imprudenter reddidit, in armis & clunibus, cùm tamen mox subsequatur, Sarmatas quidem in armis, & cocco hanc notam probare, in posteriore autem parte circa coxas, & caudam improbare. Gesnerus coccon siue coccyga conijcit esse partem in medio dorso, iuxtam spinam eminentem, quod mihi quoque persuadet vinariorum vasorum operculi vernacula apud nos significatio, coccon' enim dicitur, & vasa in medio dorso meatum habent, per quem vinum infunditur. Armus idem quod humerus, sed hic de homine, ille de quadrupedibus significantiùs dicitur. Græci in vtrisque ὦμον dicunt. Dorsum in equo hippiatri barbari, vt Russius, *Lumbi.* *Cap. 14.* *Synomia.* *Cap. 114.* *Aëtogenes equi.* *Armus.*

C garresum, vel garrese appellant. Μάλαι & μασχάλαι sunt equi axillæ. Mammas tam mares in hoc genere quàm fœminæ habent, fœminæ quidē omnes, omnes verò mares non itē, sed illi tantùm qui matri similes prodiere, vt Aristoteles testatur. Fœminæ binas habent inter fæmora, quibus Horatius mammas anus cuiusdam assimilat, admirantis se tam frigidè ab eo amari, & non aduertentis se ob portentosam deformitatem fastidiri, inter cuius notas, mammas etiam recenset, inquiens: *Garresus.* *Axillæ.* *Mammæ.* *Lib. 4. de Part. ca. 10.* *Ode 8. Epod.*

Sed incitat me pectus & mammæ putres,
Equina quales vbera.

Caudam habet bouillæ contrariam; tenorem videlicet breuem, pilos prolixos, contrà boues pilos breues, prolixum tenorem, quem Plinius causem appellat. Vegetius equi caudam muscarium vocabat, à muscarij flabelli, quo muscæ abiguntur, similitudine. Pili caudæ setæ dicuntur, vt Plinius ostendit, inquiens: *Caudæ animalibus prælongis setosæ, vt equis*, & rursus: *Caulis caudæ longior asinis quàm equis, setosius veterinis.* Cicero quoque setam equinam dixit; *In hoc medio apparatu* *Cauda.* *Muscarium.* *Seta.*

D *fulgentem gladium è lacunari seta equina appensum dimitti iussit, vt impenderet illius beati ceruicibus.* Et alibi de equo simul & leone: *Oculos autem natura nobis, vt equo & leoni setas, caudam, aures ad motum animorum declarandos dedit.* Hippuriā herbam dictam quasi caudam equinam, quidam etiam equisetum dicunt. Setæ tamen priuatim de suibus potiùs dicuntur. Longiores istos caudæ equinæ pilos, quibus equi muscas fugant, σόβας vocant Græci, item & muscarium siue flebellum quo muscæ pelluntur. Apud Hippiatros exponitur etiam galea ex pilis equinis, de qua suo loco. Notauit Plutarchus istiusmodi caudæ pilos in equis quàm in equabus duriores esse, rationemque reddit, quod equarū caudæ vrinæ madefactæ setas habeāt inualidas. Idem Plutarchus memoratu digna omnino historia docet hisce setis equinis euenire, quòd omnibus etiam aliis pilis solet, nempe quòd sigillatim facilè & sine vllo labore euelluntur, plures verò simul copulatos impossibile quasi est euellere. Sertonius (inquit) cùm suis copiis ex barbara turba conflatis, rationibus persuadere non posset, in re militari plus habere momenti consilium quàm temerarias vires, posteaquam illi parum feliciter pugnassent, duos proponit equos alterum macilentum atq; inualidum; alterum vegetum, cauda pilosa, atque inualido; illi iuuenem adhibet prægrandi corpore & admirandis viribus; contrà vegeto illi pusillum & imbecillum admouet homuncionem. Hic singulos pilos paulatim vellens, breui spatio totam depilauit caudam, iuuenis verò è diuerso caudam omnem *Lib. 5. Tuscul.* *Lib. 3. de Orat.* *Lib. de solert. animal.* *In Sertorio.* *Consilium viribus præstare.*

nem ſimul manibus vtriſque comprehenſem, vi atque impetu conatur reuellere: Qui cùm fruſtrà E ſudaret, riſui fuit circumſtantibus. Sub hæc aſſurgens Sertorius, cuius conſilio nutuque hæc fuerant acta; videtis (inquit) commilitores quanto plus poſſit ingenium quàm vires. Hinc caudæ equinæ pilos paulatim vellere prouerbialiter dicebantur, qui quod viribus atque impetu fieri nequit, id tempore atque aſſiduitate conficit. Meminit eius rei Horatius in epiſtolis:

Vtor promiſſo, caudæque pilos vt equinæ
Paulatim vello, demo vnum, demo etiam vnum
Dum cadat eluſus ratione ruentis acerui,
Qui redit ad faſtus & virtutem æſtimat annis.

Iuba. *Lib. 8. c. 16.* Qui ex collo pendent crines, latini iubas dicunt, non tantùm in equo, ſed & in leone: Plinius: *leonis præcipua generoſitas tunc, cùm colla armoſque veſtiunt iubæ.* Aliàs tamen inquit: *Pili equis in iuba largi, in armis leoni.* Iubam Xenephon χάιτην vocat; (quæ vox vſurpatur etiam de frondibus vitis apud Athenæum ex Archeſtrato; & Theocritus χάιτας, appellauit cinaræ ſpinoſæ ſtirpis pappos; aliàs propriè equi iuba eſt, vnde etiam Apollonio χαιτήεις cognominatur:) Ariſtoteles λοφιὰν id eſt, vt Gaza vertit, criſtam; hinc teſte Varino ζῶα λόφυρα dicuntur ἀπὸ τȣ͂ λόφȣ ἤτοι ἀκροτάτȣ μέρȣς. Ab hoc eodem Varino πωλεά exponitur χάιτη, id eſt iuba. Nos, ſicuti & Galli crines F dicimus, Germani ſuperiores Krantz quaſi corollas, inferiores de mane, quo nomine aliàs intelligunt lunam. Sunt & aliæ iubæ in frontem deuexæ, quas latini capronas vocant, quaſi a capite pronas, vt Nonius exponit: de quibus Lucilius in ſatyris apud eundem:

Criſta. *Caprona.*

Aptari caput, atque comas fluitare capronas
Altas, frontibus immiſſas, vt mos fuit illis.

Procomium. *Lib. 2. c. 11.* Græci προκόμιον dicunt, Xenephontis interpres iubam verticalem tranſtulit. Apud Vegetium protocomium legitur. Pili ſunt, qui à vertice equi iuxta oculos & tempora propendent. Gena ſeu palpebra inferior pilis caret, propterea (inquit Aelianus) Apelli Epheſio, quòd equo ibi pilos appinxiſſet, reprehenſionem attuliſſe ferunt. Alij non Apelli hoc accidiſſe, ſed Niconi aiunt, cùm tamen ſcientiſſimè cæteras equi partes pinxiſſet: hanc partem illi vitio verſam fuiſſe. Hierocles eum pictorem Miconem (Μήκωνα) vocare videtur inquiens: *Vetus ille Micon arbitrabatur equum in inferiore gena pilos edere, quos phlebarides Græci vocant. Taxat igitur iure Simo Miconem, ac ignorantiæ inſimulat.* Alij quoque Polygnoſtum eum pictorem vocant, vt Tzerzes annotauit. Plinius ſoli equo præter hominem pilos caneſcere tradit, & apud Ariſtotelem habemus, equi pilos manifeſtè in ſenectute caneſcere, & huius canitiei alicubi etiam rationem aſſignat his verbis: *Equis* G *maximè omnium quæ nouerimus animalium canities innoteſcit, quòd os in quo cerebrum, tenuius quàm cætera pro magnitudine habeant: argumentum eſt, quòd ictus eo in loco periculoſus eſt, vnde illud Homeri:*

Palpebræ. *Equum caneſcere.*

Et quia ſetæ hærent capiti, lethaleque vulnus
Præcipuè fit equis.

Lib. 1. de morb. cutis cap. 6. Quam philoſophi ſententiam Mercurialis conatus eſt explodere, arbitrans canitiem fieri ab animantis temperamento frigido, & ratione frigiditatis facilè putreſcere humores in ipſo equo, quãquam ſi veritas (inquit) non eſt omnino celanda, debemus dicere, non eſſe canitiem pilorum veram, ſed potius albedinem. Atqui ſi propter communem hanc cauſam, diminutum ſcilicet calorem tantùm caneſceret equus, cur non & alijs quadrupedibus canities communis? occultior itaque cauſa erat tradenda: alioqui pilos equorum albeſcere ob caloris inopiam manifeſtè nos docet idẽ Ariſtoteles in problematibus. Quærens enim cur equis & aſinis pili è cicatrice promere ſe poſſint, hominibus autem non poſſint: *An quod cæteris (ait) animantibus tergus, per ſe pars corporis eſt: hominis autem cutis, velut affectus carnis exultat, quippe quæ ſumma illius forma refrigente, ſolidinſcula exiſtere videatur, quemadmodum cruſtæ in pulte ſuperducuntur, quas vetulas appellamus. Cùm itaque illæ non niſi farina elixa ſint, hominis quoque cutis nominata, non niſi caro putanda eſt. Vbi igitur hæc vel vulnus acceperit vel attrita fuerit, incidit, vt hominis quidem caro condenſetur: quam-* H *obrem ſumma corporis parte immutata, vulnus non eandem compagem capit, quæ corpus iam inde ab ortu naturæ extitit: cùm itaque hæc immutata ſit, nihil profectò abſurdum fuerit, ſi ex ea non idem præterea proficiſcatur. Sicut in areis quoque appellatis licet percipere, nam illas etiam corporis ſummi corruptionem, immutationemque eſſe nouimus: At iumentis attritis, vbi ad ſanitatem redierunt partes vitiatæ, corporibus denuo eiſdem replentur, quanquam debilioribus, quàm principio fuerint. Sed cùm etiam cutis eorum pars ſit, confici pili prouenireq́ poſſunt: cute namq́ pilos enaſci certum eſt: ſed candidi propterea exoriuntur, quoniam vt ſecunda hæc cutis imbecillior quàm prima eſt, ſic pilus candidus ille imbecillimus exit.* Hiſce itaque verbis Ariſtoteles pilos indicat ſub ephippijs in cicatrice ſemper albos prouenire, propterea quòd cùm ſit debilis ea pars, nutrimentum non vt anteà digeritur, ſed quodammodò fit quædam corruptio, ex qua pili quidem, ſed digeſtionis debilitatem indicantis coloris,

Sect. 10. Probl. 29. *Pili in cicatricibus renaſcuntur in equis.* *Cutis humanæ & equinæ diſcrimen.*

A coloris, albi scilicet producuntur. Sed quod ad ortum attinet istiusmodi pilorum in cicatricibus, illius aliam omnino rationem quàm philosophus reddit Alexander Aphrodisiensis, videlicet quòd cùm cutis hominum spissior sit, quàm equi, foramina in ipsa cicatrice, quæ longè quàm cutis spissior est, omnino excæcantur, quod in equis (inquit) fieri non potest, quia cutem habent laxiorem. Cutem autem humanam spissiorem esse ostendit inditio pilorum, qui molles sunt ac tenues, equinis comparati, qui sunt duri & crassi, & ex laxiori cute exeuntes. Quare cùm subiecta collectaque excrementa per meatus tenues qui relicti sunt, exeant & concrescant, pilos (inquit) gignunt & augent. Reddit itidem rationem, cur hordeum tostum redactumque in pulverem cicatricibus equorum conspersum faciat, vt pili non albi, sed cæteris vnicolores oriantur: quoniam nimirum vim discutiendi purgandique obtinens, detergit atque absumit excrementa pituitæ, atque materiam omnem vitiosam, quam vulnus per membri infirmitatem collegerat. Sed vt ad canitiem reuertamur, eam equo soli præter hominem euenire non putem, nam & canes canescunt, & fortè multa etiam alia animantia, quod Scaliger asserit in quintum Theophrasti de causis plantarum: *Color (inquit) equi mutatur per ætatem bis: Alius color pullo per menses aliquot; alius post ad canitiem vsque: qui affectus multis communis animantibus:*

Lib. 1. Problem. 146.

Vt pili in cicatricibus concolores nascantur.

Color pili mutatur ætate.

B Colorum in hisce animantibus tanta varietas, vt vix vllum sit reperire, qui in equis non reperiatur; albos tamen nasci nullos volunt sed canos, qui tandem progressu temporis dealbescant. Sed de coloribus mox in electione optimi equi. Vbi ostendetur qui colores probentur, quique improbentur, lectorisque omnino satisfiet desiderio. Dentes vtraque oris parte habere continuos tradit Plinius, & Aristoteles inter ἀνεπάλλακτα etiam recenset, id est, dentium continuam seriem habentia animalia: idem numero quadraginta esse dicit, quos Vegetius sic distinxit; molares viginti quatuor, caninos quatuor, (vulgus Scaliones vocat aut fasciolos) rapaces duodecem: similiterque Absyrtus, inquiens habere in anteriori parte superiores octo, & totidem inferiores, cum caninis: & molares in maxilla superiore senos ac inferiores totidem, & in altero latere similiter. Itaque præter agnatos (ἐκτὸς τῶν προσφυῶν) quadraginta dentes equus possidet. Agnatos puto vocat, quos Germani teste Gesnero lupinos aut syluestres: postrema parte maxillæ adnascuntur, pullis præsertim; ante cæteros dentes parui, magnitudine fabæ, in cibo capiendo impediunt, vnde iumentum strigosius euadit, quamobrem extrahendi sunt. Aristoteles maribus plures quàm fæminis dentes esse annotauit. Eos pro ætatis ratione equus

Color.

Dentes.

Dentes agnati.

2. Hist. c. 5.

C mutat, vt & alia veterina, non solùm quæ solidas vngulas habent, vt Absyrtus ait, sed cornuta siue bisulca etiam, vt Varro testatur; Dentes anteriores, qui primùm mutantur, Græci ἐμπροσθίας & τόμεις vocant, quasi sectores aut incisores, latini medios, Vegetius lactantes, fortè lactentes: Plinius pullinos, in fallor, appellauit. Hos facilè principes & maiores esse Absyrtus tradit. Sunt autem numero duodecim, sex nempe in superiori, totidem in inferiori maxilla. Xenophon γνώμονες, vt & alij etiam Græci nominarunt, quasi indices, quòd ætas ex ijs indicetur equi: quod ferè fit in hunc modum: Cùm pullus triginta mensium est (inquit Absyrtus) primùm dentes medios, quos sectores appellant, amittit, duos superiores & totidem inferiores. Vbi quartum annum agere cœperit, semestri spatio proximos abijcit: nec multò post in eodem quadrimatu superiorem vnum, & inferiorem alterum vtrinque proijcit, quo tempore caninos edit, eosque secutis duodecim mensibus complet: intra sextum deinde annum molares superiores cadunt. Sexto anno quos primùm mutauit, adæquat: à septimo ad octauum omnes explet æqualiter. Sic ille, in eo ab alijs varians, quòd secunda vice binos tantùm abijcere scribit, cùm quatuor abijci cæteri scribant. *Primores quatuor* (inquit Aristoteles) *dentes mense tricesimo mutantur, bini vtrinque, supra dico & subter: tum vbi præterea an-*

Aetas equi vt cognoscatur.

D *num compleuerit, quatuor item modo eodem mittuntur, duo superiùs, totidem inferius: rursusque anno altero peracto, simili modo, quatuor alij mutantur: quibus iam præteritis quatuor annis & mensibus sex, nullus præterea mittitur, quanquam euenisse in aliquo certum est, vt cùm primis omnes amitterentur: atque etiam in alio, vt cum vltimis omnes, sed hæc rarò.* Similiter Varro, *equus* (inquit) *triginta mensium, primùm dentes medios dicitur amittere, duos superiores & totidem inferiores. Incipientes quartum agere annum, itidem eijciunt & totidem, proximos eorum quos amiserunt, & incipiunt nasci quos vocant columellares. Quinto anno incipienti item eodem modo amittere binos, quos caninos habent, tum renascentes eis, sexto anno impleri. Septimo omnes habere solent renatos, & completos.* Sic etiam Plinius: *Amittit equus tricesimo mense primores vtrinque duos, sequenti anno totidem proximos, cùm subeunt dicti columellares. Quinto anno incipiente binos amittit, qui sexto anno renascuntur; septimo omnes habet, & renatos & immutabiles.* Idem Absyrtus cùm paulò pòst rursus dixisset, esse qui editis primis dentibus interiecto octimestri spatio secundos proferant, & eminentes vltimos pari mora dentitionem interpellant, *cæterùm prima* (inquit) *tempora* (triginta menses scilicet, quo tempore

Columellares.

Canini.

primi dentes mutantur) *nullus eorum qui primores amittunt dentes , pertranſit, neque linquitur.* E *In reliquis verò non omnes ſors eadem manet, nec ſimile tempus obſeruatur ; ſed ſecundi primos aſſequuntur,* (hoc eſt, eodem tempore mutantur) *vltimique ſecundos. Exploratum autem habemus eos qui primorum iacturam faciunt, eodem tempore columellares* (γομφίους) *anterius, vnum ſuperiorem & inferiorem alterum emittere & ab vtroque latere primos ex eis cum agnatis ipſorum mutare. A complemento cùm reliquum trimatum agunt, dens rumpitur & rotundatur, & in triangularem figuram exit: quo tempore præcipuè defluxio in ora equorum decumbit.*

Morſus.
Dentes quadrati.
Dentes brochi.

Creſcentienſis dentes qui primi mutantur, primos morſus vocari tradit; equum verò eos mutantem, pullum primi morſus, quod quidem dicit fieri ſecundo anno, & poſtea mutare alios quatuor proximos, qui (inquit) vocantur quadrati, id eſt tertius morſus. Fiunt nonnunquam à ſeptimo anno prominuli, quos προτεπτωκότας Abſyrtus, Varro brochos vocauit his verbis: *Septimo* (anno) *omnes habere ſolent renatos & completos. His maiores qui ſunt, intelligi negant poſſe, præterquam cùm dentes ſunt facti brochi & ſupercilia cana, & ſub ea lacunæ* (id eſt partes ſubiectæ ſupercilijs cauæ, vt Abſyrtus habet, qui & oculos cauos eſſe ait,) *ex obſeruatu dicunt eum equum habere annos ſedecim.* Columella quoque & Palladius ſeptimo anno omnes expleri æqualiter aſſerunt, & ex eo cauatos gerere, poſtea verò quot annorum ſit, manifeſtò comprehendi non poſſe: decimo tamen anno tempora cauari & ſupercilia caneſcere & dentes prominere. F Addit inſuper Vegetius, duodecimo anno nigredinem in medietate dentium apparere. Ariſtoteles verò cùm cæteris animantibus in ſenectute dentes nigreſcant, equo contrà candidiores reddi teſtatur. Plinius pro nigreſcunt, habet rubeſcunt: apud quem etiam inuenio, equo caſtrato prius non decidere dentes. Varro Ariſtoteli atteſtatur, niteſcere in ſenecta, equorum dentes inquiens. Porrò Ariſtoteles poſt enatos vltimos dentes ætatem difficulter diſtingui etiam docuit, & quomodo differant, his verbis. *Viget & equus & mulus à dentium ortu, cumque prodierint omnes, non facilè ætatem dignoueris: quamobrem dici ſolet, certa ſub ortu, incerta ab ortu: denique poſt dentium ortum, eo maximè declaratur ætas, quem caninum vocamus: breuior enim hic ſeptennibus eſt, propter freni attritum, quod ad eum inijcitur; non ſeptennibus maior quidem, ſed non vertice extans adactiore. Iunioribus acutior & procerior eſt.*

Dentium pro ætate varietas.

Et Varro poſt ſeptimum annum fallacia eſſe omnia ætatis indicia aſſerit, & Xenephon denique malè emi equum, poſtquam iſtiuſmodi dentes indices excidiſſe compertum ſit: ſed præter dentes alia quoque inſpicienda eſſe breuiter mox ſuo loco docebimus. Λιθογνώμων Heſychio & Varino equus dicitur adultus & ſeneſcens, nullum ex dentibus reliquum ætatis habens indicium, vt quos amiſerit omnes. G Idem & προβατογνώμων & ἀγνώμων dicitur: contrà ἄβολος ſiue ἀβολήτωρ, qui eos dentes nondum amiſit, δευτερόβολος, qui ſecundùm eos dentes proijcit, πρωτοβόλος qui primùm. Petrus Creſcentienſis authoritate viri cuiuſdam prudentis & experti, præter indices iſtos dentes, habere inſuper ait ſcaliones & molares, fierique poſſe, vt nonnulli plures habeant, ſed tunc dentes eſſe duplices: item fieri etiam poſſe, vt equus eijciat ex his aliquos qui non renaſcantur, quod quidem equo (inquit) obeſt ad paſtum. Paſcitur enim per dentes anteriores. Quamobrem minoris erit pretij. Mandit per dentes molares.

Cur ſemper firmi ad ſenectutem vſque.

Iam verò Cardanus in aphoriſmis Hippocratis dentibus ob id equos & canes vſque ad ſenectutem firmis vti certum eſſe ſcribit, quamuis duriſſimis veſcantur cibis, quòd à calidis cibis abſtineant: ideoque qui dentes ſimiliter ad extremam vſque ſenectam validos conſeruare cupiunt, calida omnia fugienda eſſe: à frigido enim membra quæ exanguia vocantur, cogi, roborarique. M. Aurelium Claudium Gothicum tam robuſtis fuiſſe digitis inuenio, vt equo dentes pugni ictu excuteret.

Morſus pro ore.
Lib. 1. c. 33.
Lib. 1. c. 13.

Morſum pro ore dixit Vegetius his verbis: *ſi os fractum fuerit, vt morſum claudere non poſſit*: ſed clariùs adhuc Nonius: *Poſtomis dicitur ferrum, quod ad cohibendam equorum tenaciam naribus vel morſui imponitur.* Sumitur & ῥόγχος, id eſt roſtrum de equis: Eſt enim vbi ἀλφόρυγχους equos vocat Abſyrtus, qui tardiùs ſeneſcere creduntur.

Labra.
Maxilla.
Pſalium.

Ruellius in hippiatricis χελύνια tranſtulit labra, idque probè, nam & Varinus χελὺν & χελύνιον H interpretatur χεῖλος, id eſt labrum: labra autem in equo Xenephon quoque χεῖλη dixit. Γνάθος quidem & in homine maxillam denotat, dicitur tamen de equis potiſſimum, quanquam Homerus γνάθον ἱππείην in carmine ad figulos dixerit. Hippiatri eandem vel ſaltem proximam partem ψάλιον videntur appellare in exordio capitis vigeſimi octaui, συμβαίνει πάθος ἐν τῷ ψαλίῳ, Ruellius vertit, ſi vitium freni iniuria creauit, ſed ſine ſenſu, nam etſi ψαλιόν vulgò frenum ſit, monuiſſe ipſum debebat capitis titulus, πρὸς σηπεδόνας τὰς ἐν τῇ γνάθῳ, id eſt ad putrefactiones in maxilla. Galenus equi ſimiliumque animalium maxillas ait maximas eſſe, & à maximis moueri muſculis, quia prona erant ſumptura cibum. Equi totius anatomen diligentiſſimè explicauit, pluribuſq; iconibus illuſtratauit nuperrimè Carolus Ruinus Senator Bono. & Iulius Caſſerius

Fel.

Placentinus priuatim partes equi internas oſtendit voci faciendæ famulantes, quos qui exactè omnia volet, lector adire poterit, nobis autem integrum non eſt, hæc fuſiùs proſequi, de corde tamen & felle omnino aliquid dicendum, quòd in harum partium traditione euarient authores.

Veteres

A Veteres enim in equino corde os reperiri tradunt , Ruinus id negat , non negaturus forsitan si multa corda dissecuisset; nam non de omnibus veteres, sed de quibusdam tantùm id tradunt. Plinius: *In equorum corde & boum, ossa reperiuntur aliquando.* Aristoteles: *Equorum cor, sicut & boum quorundam , suo in corde osiculum continere aiunt.* Quo loco Theodorus in sua versione de boue tantùm id reddidit, de equis omisit, cùm tamen Græcè legatur sic: ἔχει δὲ καὶ ἡ τῶν ἵππων καρδία ὀςοῦν. Idem Aristoteles alicubi , *Cor* (inquit) *sine osse est omnium quæ nos nouerimus, præterquam equi , & generis boum cuiusdam.* Denique ex Hippiatris Hierocles in equorum & mulorum quorundam corde os inuentum esse testatur. Iam verò quidam fel habere , quidam etiam carere dicunt. Ex negantibus est Aristoteles. *Equus* (inquit) *fel non habet*; Et rursus; *Equus omnino & omnia solipeda felle carent.* Aristoteli astipulatur. Plinius, *equos, mulos, asinos fel habere negans*: & Absyrtus, equum dicit non habere fellis vesicam in hepate, sed quendam inhærere solutiorem neruulum, in quem se genus hoc humoris insinuet. Cui hippiatro ceu calculum addens Ruinus, istiusmodi bilis receptaculum à dextris ait esse hepatis in ipsa cauitate, plurimisq; in ipsius visceris substantijs ramulis inseri, atque adeò facillimè ob omni bilioso onere iecur exonera-
B re; deponere verò etiam in duodenum intestinum : additque etiam naturam in hoc animante, folliculo, vt in homine & alijs animantibus, recludi bilem noluisse, propterea quòd cùm animum habeat semper in patinis, voracitatisque modum nullum , ventrem quoque exonerare multò quàm alia cogatur frequentiùs, ideoque bilis stimulus in promptu semper adesse debeat. Apud Aristotelem itaque & Plinium pro felle folliculus intelligi debet. Nam aliàs idem Plinius , non solùm fel equo attribuit, sed & inter venena etiam collocat, inquiens: *Damnabitur fel equinum tantum inter venena, ideò flamini sacrorum equum tangere non licet, cùm Romæ publicis sacris equus etiam immoletur.* Vulua equo durior, ideoque tardiùs parit, vt suo loco ex Aristotele dicetur. In figura huius animantis obseruandum, quod tradit idem Aristoteles, pullos paulò suis parentibus submissiores esse inquiens , atque adultos posteriore crure caput attingere non posse, quod nouelli facilè attingunt: quasi diceret, posterior pulli pars altior est anteriore , sed accedente incremento ætatis, anterior sublimior fit. Pulli iamiam in lucem editi partem esse hippomanem ex multis notum est scriptoribus, sed alij vt tradit Aelianus , carunculam esse dicunt in fronte pulli, alij ad lumbos, alij ad genitalia adhærescere; sed hic pullium confundit cum hippomane , quod rursus duplex est, vnum quod pulli fronti adnasci tradunt: alterum quod ex genitali equæ manat.
C De priori sic Aristoteles; *Cum equa peperit, statim secundas deuorat, atque etiam quod pulli nascentis fronti adhæret, hippomanes dictum, magnitudine minus carica parua, specie latiusculum, orbiculatum, nigrum* (nigrum etiam Plinius dicit, Solinus fuluum, fortè legendum fuscum,) Et alibi: *Quod hippomanes vocant, hæret quidem fronti nascentis pulli, vt narratur; sed equæ perlambentes abstergentesque id abrodunt.* Scholiastes Theocriti carunculam quoque esse scribit in fronte pullorum strigmentosam, carica minorem quam abedant & ablambant statim equæ; idque si faciant, naturali amore persequi partum: sin minus, odio prosequi, nec ad vbera admittere, id quod Plinius quoque tradit his verbis: *Proditur equis amoris innasci veneficium, hippomanes appellatum, in fronte, caricæ magnitudine, colore nigro, quod statim edito partu deuorat fœta, aut partum ad vbera non admittit: olfactu* (nempe huius carunculæ) *in rabiem id genus agitur.* Alterius hippomanis meminit etiam Aristoteles in descriptione immoderatæ equarum libidinis, tum aliquid emittere dicens quod hippomanes appellatur, *eodem* (inquit) *quo illud quod nascitur, nomine.* Tale hoc esse, quale suis illud quod καπρία (apria, Gaza) vocatur. Hesiodo hippomanes, vt Seruius testatur, nomen herbæ est, item Theocrito in Pharmaceutria, quam edentes equi in furorem agantur;

D
> Ἱππομανὲς φυτόν ἐςὶ παρ' Ἀρκάσι, τῷδ' ἐπὶ πᾶσαι
> Καὶ πῶλοι μαίνονται ἀν' ὤρεα, καὶ θοαὶ ἵπποι, id est,
> *Hippomanes planta est apud Arcades, qua concitati omnes*
> *Et equulei insaniunt in montibus, & celeres equæ.*

Sed hæc quæ sit nemo hactenus , quod equidem sciam, tradidit. Hipppomanes idem (inquit Gesnerus) quod apocynum, quod & Hermolaus obseruauit: est & inter nomenclaturas capparis apud Dioscoridem. Interpres Theocriti secundum Crateiam plantam esse dicit fructu cucumeris syluestris, folio nigriore, tanquam papaueris, spinoso: alij legunt spinosum & ad fructum referunt spinas. Quod si autem ad fructum essent referendæ, conijcerem hoc postremum hippomanes eam esse quæ nunc stramonia, aut eam quæ datura dicitur. Fuit autem hippomanes omne olim in amoribus admodum famosum. De primo sic Aristoteles: *Hoc si quis prærepto odorem moueat, equa excitatur, furitque agnito eo odore: quapropter id à veneficis petitur & percipitur muliercul1is.* De eodem Virgilius.

> *Quæritur & nascentis equi de fronte reuulsus,*

Margin notes: Lib. 2. c. 12. — Lib. 2. Hist. 15. — Lib. 3. de part. 4. — Fel. — Lib. 3. ca. 2. — Lib. 28. c. 9. — Vulua. — Pullus qua parte ab adultis differat. — Hippomanes. — Pullium. — Lib. 6. Hist. 22. — Lib. 6. Hist. cap. 19. — Apria. — Hippomanis herba, & equæ. — Stramonia. — Lib. 6. Hist. 19. — Aeneid. 4.

Et matri præruptus amor.

Sic & Scholiastes Theocriti, cùm naturali quadam vi ad φιλοστοργίαν conferat, à pastoribus præripi veneficisque vtile esse ad philtra paranda scribit, ex Aeliano, ni fallor, qui super hac re fusiùs scribens inquit: Carunculam vnà cùm pullo enatam, nuncupatam hippomanes, primùm vt ex se equa peperit, continuò deuorat, & Dei benignitate misericordi in equinam stirpem occultat, ne si, vt ferunt, idipsum vsque ad extremum vitæ diem pullus semper insitum in se perseueraret habere, ad effrenationem impotentis veneris, tam mas quàm fæmina rueret, & libidinis rabie equinum genus funditus periret. Quod quidem ipsum penitus cognitum pastores habent, ac si quando ad moliendas alicui amatorias insidias egeant, vt ipsum ad cupidinem veneris inflamment, diligenter obseruant, quando equa ventrem ferens pariat, atque statim a partu pullium (hoc aliud esse iam diximus) à pullo abscindunt, & in equæ vngulam inijciunt: (nam in hanc abditum & conditum optimè seruatur) simul & pullum quòd ipsum postea non lactaret mater illa, insigni & propria beneuolentiæ nota carentem exorienti Soli immolant: nam ideo pullum vehementer amare ingreditur, quòd illam deuorarit carunculam. Iam quicumque per insidias carnem illam gustauerit, proiecta & præcipite amatoria libidine constrictus tenetur, furit & perbacchatur & vociferatur, atque effrenatus ad omnem muliebris sexus ætatem, cupiditatis adijcit oculos, ac morbum testans obuijs omnibus quemadmodum conflagret amoris flamma, exponit. Tum ex illo illius corpus diffluit & extabescit, quòd veneris insania animus exagitetur. Hæc itaque Aelianus, & aliàs rursus: Hi autem (inquit,) qui præstigias & captiones mulieribus illudere solent, vim aiunt quandam alliciendi ad libidinem atque amatoriam flammam excitandi habere. eamque ob rem equa furens inuidia, non homini has præstigias permittit assequi. De altero modò hippomane Aristoteles scribens, hoc præcipuè ad amoris veneficia peti tradit. Plinius qui hoc vocat equarum virus à coitu, tantas ait habere vires in veneficijs, vt affusum æris misturæ in effigiem equæ Olympiæ admotos mares equos ad rabiem coitus agat. Olympiæ Phormis Arcas (vt Gillius ex Pausania vertit) ex ære equum posuit, in eundemque, quemadmodum in sermonem Eliensium venit, hippomanes inclusit: in hunc, etsi abscissa cauda turpior est, equi tamen ruptis vinculis libidinis furore feruntur, ac si de manibus ductorum effugerint, in eum ipsum ardentiùs multò, quàm in pulcherrimam equam & viuam & se iniri sustinentem, insiliunt: neque enim quod vngulæ cùm ad æream statuam adhærescere cupiunt, lubrico lapsu eludantur, idcirco coitum desperant, imò verò magis magisque ore hiante atque imminente adhinniunt, & violentiùs inuadunt: neque priusquam flagris & magno robore equisonis abstrahantur, ab æreo simulacro abstrahi possunt. Eadem Aelianus scribens, Abstrusa quædam (inquit) artificis machinatione hippomanes reconditum intra æream statuam equos alliciebat; neque enim erat tam accurata fabrica, vt ex ea equi eatenus fallerentur & inducerentur, vt tantoperè ad illius conspectum in venerem stimulari deberent. Virgilius hoc quoque hippomanes à veneficis expeti testatur.

Hippomanes equo inclusum.

Georg. 3.

Hinc demum hippomanes vero quod nomine dicunt
Pastores, lentum distillat ab inguine virus.
Hippomanes, quod sæpe malæ legere nouercæ
Miscueruntque herbas & non innoxia verba.

Li. 2. Eleg. 4 Tibullus inter alia philtra siue pharmaca amatoria recenset:

Quicquid habes Circe, quicquid Medea veneni,
Quicquid & herbarum Thessala terra gerit.
Et quod vbi indomitis gregibus venus afflat amores,
Hippomanes cupidæ stillat ab inguine equæ.

Lib. 4. Similiter Propertius.

Consuluitque stryges nostro de sanguine, & in me
Hippomanes fœtæ semina legit equæ.

Iam verò Aristoteles de primo hippomane loquens, negat ei tale venenum inesse, fabulosumque esse tradit: quæ autem de hoc fabulantur, (inquit) figmenta muliercularum & professorum carminis incantamentorum esse credendum potius est. Caium tamen Caligulam à Cæsonia vxore amatorio medicamento potionatum fuisse aiunt, adeo vt valetudinem neque animi neque corporis integram habuisse dicatur. Satyricus hoc etiam poculum ex hippomane primo apparatum fuisse ait:

Caligula.

---------- Si non
Et furere incipias, vt auunculus ille Neronis
Cui totam tremuli frontem Cæsonia pulli
Infudit.

Aelianus,

A Aelianus ; vt iam præmonui confudit cum hippomane pullium seu pulium, vt Gaza vocat, apud Aristotelem, cui est πώλιον; Plinius teste Hermolao duobus locis non polion, sed poleam vocat, quo tamen nomine alicubi intelligit pulli asinini fimum, quod primum edidit, cùm polion siue pulium sit Aristoteli, quod prius quàm pullum emittit. *Emitti etiam* (inquit) *ab equa prius quàm pullum, quod pulium dicitur, certum est.* Polea.

ELECTIO.

ETSI M. Varro equorum alios dicat idoneos esse ad rem militarem, alios ad vecturam, alios ad prædam: itaque diuersos quoque esse in electione equorum scopos, ego tamen quas allaturus sum probioris eligendique equi notas, de bellico & qui ad ephippium pompamque à nobilibus alitur, præcipuè intelligi volo. Super hac re admirabilem librum scripsit Simon Atheniensis teste Suida. B In generosis igitur equis, quatuor spectari voluere veteres, formam, pulchritudinem, meritum, colorem: quibus ego locum natalem, & claritatem generis, aliaq; nonnulla addam: Vergilius optimi equi signa à præcipuis corporis partibus, à colore, ac potissimum à moribus, ab ingressu scilicet & audacia accipiendas docet. Omnium absolutissimus dici debet equus, in quo omnia probitatis signa reperiuntur, sed talem vel nunquam, vel rarissimè dari puto: quare vti non improbo, in quo nonnulla desiderantur, ita eum probo maximè, qui pluribus exornatus est. Qui omnibus numeris absolutum dari credit: audiat obsecro Synesium Cyræneum Vranio amico suo scribentem. *Mitto tibi donum equum generosissimum in omni virtute equo conuenienti, quo vteris quidem in sursum certaminibus; vteris autem & cùm in venationem exiueris, & in certaminibus bellicis, & cum reduxeris ob Lybicum trophæum pompam victorialem. Non enim noni quòd potius est venatoriusne an desultorius in decertando, aut ad pompam, aut ad bellum aptior. Si equis Nissæis aspectu minus speciosus est, vtpote caluaria tuberosior, & lumbis minus carnosus: fortassis quidem neque equis, quemadmodum neque hominibus omnia simul dat Deus.* Cùm formam examino, integrum contemplor equum, cùm pulchritudinem, partes omnes, cùm meritum, animi accidentia, C quibus minus semper quàm formæ ignoscendum esse puto: addita tamen etiam distinctione, vt in equo domito magis mores, in pullo & indomito corpus potius examinemus. Dicebat enim Xenophon equi nondum domiti corpus diligenter explorandum esse, propterea quòd animi haud satis claras significationes dare soleat equus, qui nondum conscenditur. Virgilius equi optimi signa enarraturus, eas in pullo describit. Palladius itaque in pullo corpus probat magnum, longum, musculosum & argutum. Varro quidem corpus multum, membra non confusa: sed *forma* (inquit) *oportet esse magnitudine modica, nec tamen vasti & minuti sint.* Palladio subscribit Columella, Xenophon item & Oppianus, & apud Homerum equi Rhæsi etiam ob magnitudinem celebrantur, μεγίςυς enim dicit. Statius de equo Domitiani:

Nota quot.

Sforsie pr. ... (faint marginalia)

Epist. 40. Equum generosum non posse habere omnia bonitatis sign a.

Magnitudo

Hunc neque discissis cepissent Pergama muris
Nec grege permixto pueri, innuptaque puellæ,
Ipse nec Aeneas, nec magnus duceret Hector. Lib. 1. Syl.

Probanda itaque magnitudo, dummodo robur altitudini respondeat, & corpus omne musculorum densitate sit nodosum, vt ait Palladius. Plato statum corporis vult rectum esse & articulatum: altumque honorem in equo celebrat Nemesianus. Corporis habitudinem Crescentiensis D & ex hoc Lau. Ruffius probant mediocrem, hoc est inter obesam & macilentam mediam: nam si modum (inquiunt) excedit, multos illa & prauos humores morbis fomenta suppeditat, hæc vires imminuit, & corpus aspectu turpe reddit: meliùs tamen pulchritudinem in macilento apparere quàm in pingui, quoniam pinguitudo vitia quædam sæpe occludit. Istiusmodi macilentum equum strigosum dicunt quasi stringosum, quòd corpora eorum restricta sint fame aut alia vitij causa; Hermolaus Aristoteli, Theophrasto, Pausaniæ σφηκώδη & λαγαρὸν appellari scribit: cæterùm λαγαρὸν propriè dicitur animal, quod circa λαγόνας id est ilia & partem qua cingimur, gracilius est, quem habitum in puellis plerique laudare solent, & quoniam σφῆκες, id est vespæ, qua thorax cum ventre inferiore conseritur, gracili filo cohærent, idem σφεκώδης appellatur: at strigosus habitus totius corporis est, pleno & nitido carnosoque contrarius, λεπτὸς, ἰσχνὸς, λεπτόκρεως, siccus & veluti strijs (seu strigis) quibusdam asperior, squalidus aspectu, & semper vitiosus: λαγαρὸν verò in nonnullis corporis partibus commendamus vt in equi ceruice, qua capite iungitur apud Xenophontem. Post totius corporis contemplationem partes singulas examinabimus à calcibus ad verticem potiùs quàm à vertice ad calcem;

Habitudo.

Strigosus qui.

Pedum præcipuam habendam eſſe rationem. cùm ſit pedum præcipua habenda ratio. Nam vti fruſtra elegantiam ſpectaueris ſuperioris ędificij, E
ſi fundamentum ſit ruinoſum:ita equi neque militi neq; agricolę,neque viatori vſui eſſe poterunt,
qui pedum ſanitate deſtituuntur. Horum poſitus primùm, mox partes explorandæ. Si ſuper om-
Equi poſitus Sani indicia nes in principio, precipuè anteriores diu & æqualiter coniunctos inſiſtat, ita vt vnum pedem an-
tè,alterum non extendat aut eleuet, aut vno quàm altero lentiùs ac debiliùs terræ innitatur,
Vngulæ. membra inferiora ſe bene habere & firma declarat. Pedum partes multæ, vngulæ infimæ & con-
ſiderationis maximæ, ſpiſſæ longè præſtant tenuibus, noſcendumque, vt ait Xenophon, vtrum
ſint arduæ, ac tam priori parte quàm poſteriore depreſſæ ſiue humiles. Nam arduæ chelidôna ſi-
ue hirundinem altiùs à ſolo eleuatam habent: at depreſſæ ſic gradiuntur, pedis vt molliores &
duriores partes æquabiliter fulciant inceſſum, vt fit in hominibus quoque qui planci vel plauti di-
cuntur, quòd pedibus planis ſint. Probantur deinde duræ, improbantur teneræ in tantum, vt
breuiorem etiam vitam viuere dicantur. *Ab complemento* (inquit Abſyrtus) *viribus pollet equus
annos octo qui molli conſtitit pede, ſed qui duriore nititur decem; quoniam ſi vehementiore motu conci-
taueris, poſt hoc tempus malè valebit, impatiens itinerum, nec par erit labori. Nam in prioribus pedi-
bus coronæ & meſocynia à malleolis dimittuntur, nec ingredi poſtea, nec pedibus inſiſtere valet, ſeque
ipſe proijcit. A primo lucis fundamento ad ſenium ſolido pede fultus, octo & viginti annos, vel vnde-* F
*triginta viuit, nec facilè trigeſimum implet: porro molli pede præditus, quatuor & viginti annos de-
git.* Facilè eiſdem quoque ferrum excutitur; ſeſſoreſque ſæpe de vita periclitantur, vnde ma-
Sfortiæ præceptum filio datum. gnus ille Sfortia Mediolanenſium dux Franciſco filio in bellum ſe accingenti, inter alia præce-
pta, hoc ceu primum referente Iouio dedit, vt nunquam indomiti oris equum aſcenderet, nun-
quam eo vteretur, qui ab vngula molliore facilè ſoleam excutere conſueuiſſet, quòd ſe ab equo
alioqui longè optimo, ſed in frenum contumaci,cui draconi ob id nomen erat, cum ſuborto ex in-
Draco equus. ſidijs Bracciano hoſte, irriſa habenarum contentione abreptum ſe & in Auerſæ foſſam præcipita-
tum memoraret. In Vmbris autem tumultuaria in pugna cùm ex equo cui à colore auis, picæ no-
Pica. men erat, depugnaret, eo inter colluctationes omnibus ſoleis diſcalciato, vix ipſe pedibus eo re-
Lib. 1. Ser. licto è manibus hoſtium effugiſſet. Improbat eandem mollitiem Horatius:

Regibus hic mos eſt, vbi equos mercantur, apertos
Inſpiciunt, ne ſi facies vt ſæpe decora
Molli fulta pede eſt, emptorem inducat hiantem.

Cardanus tamen qui vngulam teneram habent, ſi alioquin ſint præſtantes, leues eſſe & agiles aſ-
ſerit, argumento quòd ob teneritatem non multum premunt terram, ſed dorſo & lacertis innixi, G
agiles & prompti & leues fiant. Sed propter teneritatem vngularum cæteris agiliores eſſe non pu-
tem; apparere tamen, maximè ſi per glareoſa loca & aſperiora iter eſt. Durities ſonitu depre-
henditur, maximè ſi caua fuerit vngula, tunc enim non ſecus ac cymbalum reſonat,
Virgilius: *Et ſolido grauiter ſonat vngula cornu.*
Ennius: *Conſequitur, ſummo ſonitu quatit vngula terram.*
Idem: *It eques & plauſu caua concutit vngula terram.*
Horatius; *Et vrbem Eques ſonante verberabit vngula.*
Hinc cornipedem & ſonipedem latini poëtæ dixere, quin & vngulam pro ipſo equo vſurpauere.
Virgilius: ——— *& agmine facto*

Quadrupedante putrem ſonitu quaſit vngula campum.

Quin ipſa vngula pro ipſo equo accipitur, eodemq; velociter currente, vt apud Horatium lib. 1.
Vngula pro equo. Serm. *Vt cùm carceribus miſſos rapit vngula currus.* Similiter puto Græci χαλκόποδες ἵππους di-
cunt, Homerus etiam ἐριγδούπους & ὑψηχέας id eſt altè reſonantes, quamuis de magnis præcipuè
equis hæc epitheta dici non negauerim. Dicuntur & εὔποδες qui pedibus & vngulis bene conſtitu-
ti ſunt: & tota pedum laudata conſtitutio εὐποδία. Abſyrtus στερρόπους appellat qui pedibus valet,
contrà μαλακόπους quibus molles ſunt vngues. Improbantur verò etiam Xenophonti pleni & car-
noſi, quoniam facilè tales equi claudicant. Præter modò altitudinem,concauitatem,duritiamque H
requiritur etiam rotunditas: Palladius enim in admiſſario & matrice pulchritudinis partem eſſe
Coronæ. ait; rurſus duris, altis, concauis, rotundiſque coronas mediocres ſuperponi volunt Varro & Co-
lumella: Abſyrtus denique ranam laudat exiguam. & hirundinem longam damnat, & qui tales
habent, improbos eſſe ait, & molles pedes habere. Oſſa ſupra vngulam, neque procera, vt capra-
rum, quæ ſuccuſſatione ſeſſorem affligere ſolent, & crura huiuſmodi facilè inflantur; neque de-
preſſa nimis, ne ſalebroſis locis exulcerentur. Meminêre horum oſſium Xenophon & Abſyrthus,
Cynepodes equi. ſed nonnihil euariant. Xenophon interprete Omnibono Leoniceno, *Oſſa quæ ſunt ſupra* (inquit) *vn-
Elaphopodes. gulas infra talos, qua parte vt in caninis pedibus callus ſubeſt, κυνήποδας dixere, neque erunt procera*
(ὀρθὰ id eſt, recta, videtur tamen pro ὑψηλὰ accipi, cùm ταπεινὰ eis opponantur, id eſt humilia)
vt caprarum, (ceruorum Abſyrtus, qui inde elaphopodes dici ait) *ſic enim cum ſuccuſſatione equi-*
tem

A *tem affligunt, tum ipsa facilè crura huiusmodi inflammantur; neque verò depressa: sic enim deglubi isti & exulcerari calli solent, seu per glebas, ceu per lapides agatur equus.* Apud Absyrtum hæc legũtur sic, ex versione Ruellij: *Qui suffraginum articulo* (ἐν τοῖς μεσοκυνίοις) *recta* (procera potius,) *ossa continent, ij pessimo gressu nituntur, vectoremque contundendo fatigant* (φέροντες συγκόπτουσι, concutiunt, nimirum vt equi succussatores) *ij quòd ceruino pede constant, Elaphopodes nominantur. At qui eisdem in locis breuia condunt ossa & humilia, ob idque cynobatæ dicuntur, ij vngulas ad internam calcium partem, seu malleolos potius vocare placet* (κυνοπόδων ἢ σφυρῶν λεγομένων) *adferunt, ac pedes tractim agunt, in eisque claudicant. Sunt ex ijs qui facilè vngulis aberrent.* Crura Varro & Columella volunt esse æqualia atque alta, rectaque. Pullus enim, cuius à primo statim ortu altiores tibiæ fuerint, eum maximum futurum dicunt; & reuera tibiæ quorumcumque quadrupedum processu temporis parum crescunt, & secundum has consentiente magnitudine corpus reliquum augetur. Sint item tibiæ citra venarum ac carnium obesitatem aut tumorem aliquem. Nam si carne & venis obesæ sint, ea duris itineribus facilè inflantur & claudicationi occasionem præbent, sicuti Xenophon testatur his verbis: Tibiarum ossa sint spissa, vtpote totius corporis stabilimenta: sed spissitudo non erit venarum neque carnium: nam hoc pacto cùm per aspera agitur equus, B impleri hæc sanguine necesse est & existere κρίσους (nodos vertit interpres, malim varices) inflariq; crura & cutem rescindi, qua laxata sæpe commissuræ discedunt & equus claudicat. Idem Xenophon crura probat mollia & flexilia, asserens quoque si pullus lubrico ingrediatur flexu, coniecturam ex hoc fieri posse, in equitatiane similiter crura lubricum motum habitura: quamquã enim mollities illa flectendi procedente tempore maior fit, meritò tamen in pullis laudari. Absyrtus quoque tales equos minus cæteris deerrare scribit, minusque offendere, aut cespitare, nec sessori periculum afferre, minus item fatigatos in obeundis operibus elassescere, quàm qui duris genibus, non secus ac si vallis & palis niterentur: quales illi sunt quos ὀρθοκώλους & πασσάλους nuncupat. Xenophon autem cum hac crurum mollitudine coniunctam esse erigendi facultatem, quæ in pompico requiritur, falsum esse asserit. Si crura eorumque iuncturæ numerosis longisque pilis vestiuntur, partes eæ quidem validas Russius habere tradit, sed equum ipsum plerumque non esse celerem. Idem de pulchritudine agens admissarij equi, crura desiderat ampla, pilosa & sicca, eorumque iuncturas crassas, minimè tamen carnosas, propinquas vngulis ad similitudinem boum: talemque equum censeri robustum asserit. Varro tamen & Columella parua genua probant, rotundaque & quæ introrsum non spectet. C Absyrtus quosdam equos ἑτεροσκελεῖς & ἑτερόποδας vocat, quos claudicare ait & infirmos habere lumbos. Ruellius vertit, quibus crura vel pedes discoloribus maculis euariant, præter authoris puto mentem, nam licet & ἑτεροθαλὴς de planta quoque vel alia quauis re dicitur, quæ altera tantùm parte viret, de coloris tamen Absyrtus loqui non potest varietate, quandoquidem Oppianus στικτόποδας, id est quorum pedes maculis distinguuntur, in venatu ceruorum, vbi celeritate laboreque cursus opus est, adhibet: quare ἑτεροσκελεῖς & ἑτερόποδας interpretor, qui in alteram partem vergunt seu inclinant, quasi ἑτερορρεπεῖς, aut ἑτερομερεῖς aut ἑτερομήκεις, quemadmodum & ἑτερογνάθους equos Xenophon vocat, quorum maxillæ dissimiles sunt, Phocilides verò σταθμὸν ἑτερόζυγον trutinam in alteram partem propendentem. Tales enim vt claudicent, necesse est. Inuenio item introrsum spectantia crura maximoperè damnari. item quæ rigida sunt. Coxas latas & carnosas esse oportet, vt sint consentaneæ cum pectore & lateribus; author est Xenophon, & femur sub armis si crassum sit, habere vt in virili corpore, non solùm robur, sed venustatem insuper. Oppianus μηροὺς, id est femora laudat εὐπαγέας, hoc D est bene compactos, & μυώδεας id est musculosos, Camerarius pro μυώδεας legit μυοειδέας propter carmen, Gesnerus ex Polluce ἰνώδεις, id est neruosos, quoniam neruosum solidius est musculoso. Varro tamen etiam & Columella torosa & numerosa femina requirunt. Xenophon tradit, si femina sub cauda, latioris interualli linea distinxerit, crura posteriora spatiosiùs attrahi, ideoque & progressionem ac equitationem terribiliorem & firmiorem esse. Commendantur item si multum distent, quod in asino admissario quoque probat Absyrtus. Armorum verò in primis ratio haud mediocris haberi debet. Columella grandes & rectos, Varro latos desiderat. Absyrtus præstantiores haberi asserit equos, qui armorum originem sublimiorem prætendunt: non enim sessoribus tutos modò, sed firmioribus etiam armis stabiliri putari. Κάτωμος vocatur, cui humiliores existunt, κακωμιστὴς verò Hesychio & Varino, ὁ ἀπὸ τῶν ὤμων ῥίπτων ἐπὶ τὴν γῆν, qui ex armis sessorem in terram excutit. Qualem fortè indicauit nobis Maro:

——Effusumque equitem super ipse secutus
Implicat, eiectoque incumbit cernuus armo.

Quintilianus decentiorem equum esse ait, cuius astricta sunt ilia, si idem velocior. Sed Absyrtus, qui substrictis & paruis sunt ilijs, etsi magni sint Cyrenaici, δρομικοὺς tamen esse asserit, id est, ad curule certamen aptos, pedum velocitate præstantes, inter equitandum longiore animæ ductu.

Capi. 112.
Cynobatæ equi.
Crura. Tibiæ.
Genua.
Heteroscelès & heteropodes equi.
Coxæ.
Femora.
Armi.
Lib. 10. Aeneid.
Lib. 8. Inst.
Ilia.

Latera. contrà qui magnis turgent, eos imbecillioribus viribus, deformioreſque intelligi. Latera Xeno- E
phonti probantur demiſſiora, oblenga, & ſupra ventrem turgidiuſcula, quoniam tum aptiorem
ad reſidendum, tum robuſtiorem meliorisque de paſtu ſucci equum indicent. Talia immodica di-
Pectus. xit Nemeſianus, inſlexa Columella: Palladius in admiſſario longiſſimum latus expetit. Pectore
Varro vult eſſe lato (Palladius quoque pectus latè patens in admiſſario & matrice deſiderat) ple-
no & muſculorũ toris numeroſo. Hoc eſt quod in pullo generoſo dicebat Maro: *Luxuriatq́, toris a-*
nimoſum pectus. Latitudo autem præcipuè commendatur, propterea quòd Xenephonte teſtante
Coſtæ. idoneum eſt & ad formam, & ad robur, & ad longiores greſſus, vbi non implicentur crura, quod
aliàs fit, cùm breuiori interuallo diſtant. De coſtis apud veteres nihil inuenio, Ruſſius groſſas com-
Venter. mendat, & qui tales habet, patientem eſſe ait, & laboribus ſufficientem. Venter ab Abſyrto
laudatur ἔυογκος, id eſt, moderatus; Andræas à Lacuna ineptè vertit amplum; cùm tamen Var-
ro modicum, Columella ſubſtrictum laudet, necnon & Xenophon. Sed fefellit forſitan Lacunam
Forioli equi. idem Varro, qui in matrice latos ventres probat, & Ruſſius amplo ventre & deorſum pendente
præditum equum, labori ſufficientem patientemque iudicari ſcribit. Inuenio qui ſoluto ſunt ven-
tre, foriolos nuncupari. Dorſum quod non ſubſidet penitus, equos indicare Cardanus ait valdè
Dorſum. robuſtos, & qui in laboribus non facilè deficiunt: at ſi etiam id aſcendente equite contrahunt, F
hoc roboris & tolerantiæ ſignum eſſe. Ruſſius curtum & quaſi planum laudat, & inter alia pulchri-
tudinis ſigna reponit. Nemeſianus hanc planitiem ęquor videtur appellaſſe, vbi de generoſa Cap-
padocum propagine loquens, inquit:

Illis ampla ſatis læui ſunt æquora dorſo.

Lib. 2. Virgilius etiam *duplici dentali dorſo* dum dicit, dorſum intelligit craſſum & latum; eodemq́; ſenſu
Spina. duplicem ſpinam dixit: quo loco Seruius; ſpina (inquit) duplex, aut reuera duplex, aut lata, vt
alibi: *duplicem gemmis auroque coronam.* Columellæ quoque in equo duplex ſpina probatur; nec
non etiam Varroni, ſin minus, non extenta: hoc eſt vt Geſnerus exponit, gibboſa, vel promi-
nens, Græci (inquit) κυρτὴν dicunt, quæ cauæ opponitur. Leguntur autem eadem verba apud
Abſyrtum in Geoponicis Græcè hoc modo, ῥᾶχιν μάλιϛα μὲν διπλῦν, εἰ δὲ μὴ, κυρτὴν: contra-
rio ſenſu, quem & Ruellius in Hippiatricis hoc caput exponens (quanquam Græcus codex im-
preſſus non habeat) ineptè imitatur: ſed negationem addendam ad κυρτὴν, tum ex Varrone
clarum eſt, tum ex Hippiatricorum Abſyrti ca. 103. vbi in equo ad iugum idoneo ῥᾶχιν μὴ κυρτὴν
requirit. Hæc ille. Xenophon tamen ſpinam equi ſupra armos paulò elatiorem, præbere equiti
opportunius ſedile tradit, & armos ad reliquum corpus firmius compingi, ſi illa duplex fuerit: tum G
Lumbi. etiam & equitem reſidere mollius, & formam delectabiliorem eſſe. Quamobrem & duplices lum-
bos laudat, maximè illam partem cui inſidetur. Quo enim latiores (inquit) erunt & breuiores,
hoc faciliùs attollet priores pedes & poſterioribus ſubſequentur: ita etiam ilia eſſe minima vide-
buntur, quæ vaſtitate ſua partim deformant, partim etiam debilitant & grauant equos. Latitu-
do itaque ſpinæ omnino probanda, tenuis tamen & exilis toleratur, ſi cætera equus habeat. Gra-
tius in Aetneis equis hanc celebrat, vt ſuo loco citabitur. Columella lumbis quoque ſit latis cupit
Clunes. & ſubſidentibus, Varro deorſum verſus preſſis. Cui lumbi ſunt molles & ſuccincti & robuſti, is po-
terit ſpatioſè prioribus cruribus ſubijcere poſteriora, quòd in pompico equo deſideratur maximè,
vt ex Xenophonte conſtat. Paruas ingentibus aluos Nemeſianus celebrat: & Maro etiam in gene-
roſo pullo. Varro & Columella rotundas clunes, Xenophon ſolidas lataſque: latas etiam Varro
in equa matrice: Palladius maximas & rotundas non tam in matrice, quàm in admiſſario. Si au-
tem amplæ & carnoſæ fuerint, ita vt pectori lateribuſque reſpondeant, & coxas femoraque ha-
beat lata, ita vt poſterioribus parum diuaricari videatur, greſſum aiunt firmiorem præbere. Te-
Teſtes. ſtes habeat pares & exiguos, vt Columella monet, atque Palladius, item Xenophon, vnde apud
Abſyrtum pro μακρὺς reſtitui debet μικρὺς. In pullo tamen hoc notari non poſſe, idem Xenophon H
aſſerit. Qui vnico teſte conſtant, ad admiſſaram aſciſcere non oportet; cùm ex maxima parte in-
fœcundi reputentur, aut pullos ſuæ ſtirpi mutilæ ſimiles progenerent, inquit Abſyrtus. Quibus
varices in teſticulis prominent, ſeminandæ ſoboli non ſunt idonei, hos κρισσοκάβωνας id eſt, vari-
Collum. coſos vocant. Admiſſarium enim corpore eſſe integro, & omni vacare culpa oportet. Collum eſto
mediocre, nec longum nimis, nec nimis breue, βραχυτράχηλον ſeu collo anguſto equum Plato
In Phædro. improbat. Hippiatris autem colli breuitas ſemper commendatur, prolixitas verò inſtar gruis mi-
rum in modum vituperatur. Abſyrtus collum vult eſſe ἁπαλὸν, Lacuna vertit tenue, malim mol-
le, vt Columella quoque habet. Ceruicem etiam Varro optat mollem, latamque, longam impro-
bat. Hanc de pectore non oriri volunt, tanquam porci, vel vt alij, hirci, pronam, ſed vt eminens
pertineat ad verticem, vt gallinacei ardua & ad flexibilitatem idonea: Ita enim futurum, vt collum
ſit ante equitem, oculi autem ſpectent ante pedes. Aiunt etiam iſtiuſmodi equum, vtcumq; ani-
moſum, minimè violentum eſſe poſſe. Violentia enim vti equum, non cùm extendit, ſed cùm
inflectit

A inflectit collum. Pollux verò etiam ex Xenophonte à ceruice alta & erectâ commendari equum scribit, qui ad ostentationem, & formæ merito alitur, propterea quòd hoc animal cùm fœminæ quam desiderat, visendum se præbet, ceruice erecta superbit, & cursu fertur procaci: præcipuè itaque elegantem esse: si ceruicem natura tollat & extendat, quod Nemesianus sic expressit:

——— Capiteque decoro
Plurima se validos ceruix resupinat in armos.

Cardanus, si erecta ceruice habenas molles relinquant, hos non ex actione tales factos esse putat, sed ex actione signum præbere generosi animi & robustæ ceruicis. Platoni ὑψαύχην is equus dicitur, Homero ἐριαύχην, eiusque proprium est ὑψαυχεῖν, id est ceruicem attollere: vnde arduus quoque & sublimis epitheta equi, de ceruicis & capitis habitu potissimum intelliguntur. Ardua ceruix Virgilio & Horatio, comendatur. Huc spectat illud Lucani ——— *Totumq́ per agmen Sublimi prouectus equo.* Quanquam hoc ad caput solummodo quoque referri queat, cùm præ cæteris laudentur quoque equi qui erectum habent caput, concinno quodam decentique situ. Belisarius alta idcirco voluit esse capita, vt si quando equum cespitare contingat, subleuari faciliùs, quò minus corruat, freno possit. Ceruicem præterea laudant crassiusculam, & vt talem acquirat, ar- Caput.
B mos frequenter aqua calida ablui iubent, & iubam subinde manibus digeri. Capite esto (inquit Varro) exiguo, non magno. Tale argutum dixit Maro, Seruius exponit breue. Xenophon osseum dum vult, macilentum ni fallor intelligit, nam grande & propter carneam molem graue, pigri & hebetis indicium esse reperio. Pollux etiam in admissario & matrice caput exiguum & siccum, pelle propemodum solis adhærente ossibus, pulchritudinis signum esse annotauit: maximè si vertex fuerit maiusculus, quem nempe magnum quoque commendauit Xenophon. Os Oppiano lau- Os.
datur ἄκριον, Gesnerus exponit mediocre aut moderatum, sed Belisarius Aquiuiuus (inquit) Oppianum secutus in libro de venatione non os mediocre vertit; sed largissimo, ait, sint ore, longoque, ne freno inobientes esse iudicentur. Russius quidem etiam equum ore magno, scisso, seu valde diducto facilem fræno se præbere ait, taleque os etiam requirit in admissario. Nec aliud puto intellexit Oppianus ἄκριον cupiens, id est, adiuuans, nimirum frenantem, amplitudine oris sui: Xenophon considerari iubet & hoc, vtrum buccæ sint teneræ, an asperæ, an verò etiam inæquales. Nam imparitas (inquit) harum facit plerumque, duri & contumacis vt oris equi reddan- Buccæ.
tur; Heterognathos vocat. Caput turpiter prætendunt, & in alterum latus vt & maxillam vt plu- Heterognathi equi.
C rimum vertunt, & ne freno quidem facilè in contrarium flectuntur, in vnum duntaxat latus flecti volentes. Iidem ab eodem Xenophonte dicuntur quoq; ἄδικον τὴν γνάθον ἔχοντες, teste Budæo, quasi improbam aut iniuriam habentes maxillam. Est autem ἑτερογνάθος, qui habet μὴ ὁμοίας τὰς γνάθους, id est dissimiles maxillas, dispares nempe; cùm earum altera durior & asperior, alte- Maxillæ.
ra mollior & tenerior est. Sint itaque æquales; Xenophon præterea paruas vult; Russius graciles & siccas ad pulchritudinem præter cætera commendat in admissario: crassas verò, sat commodè frenari negat. Cùm frena mandunt, os humidum maximè probatur, siccum improbatur. Vnde poëtæ de generosis equis loquentes, spumanti ore eos delineare solent. Claudianus: Lib. 6.

Parte alia spumis fumantem serica frena
Purpureo primæ signatus flore iuuentæ
Eucherius flectebat equum.

Hoc etiam generositatis & magnanimitatis signum Apelles in Alexandri equo expressit, summopere ea de re solicitus. Cæterùm memoriæ proditum est, cùm eam repræsentare conaretur, tam
D malè rem ei successisse, vt de ea omnino desperaret, ideoque spongiam, in quam abstergebat penicilli sui colores, in illam imaginem impegisse, spongiam autem, quum equum attigisset, spumæ Promuscis
similitudinem expressisse. Promuscis sit breuis. Plato præstantiorem equum ἐπίγρυπον fingit, qua- Rostrum.
si acuto aut aquilino rostro, σιμοπροσώπῳ id est aspectu simo contrarium. In Hippiatricis inuec- Dentes.
nio, quæcumque in veterino genere sic nascuntur, vt habeant λαγώδοντα aut ἐξόδοντα, id est, vt Nares.
Ruellius vertit, eam notam quam Leporinum dentem vocant, subrumari non oportere. Difficile etiam est, equum probum os habere, nisi scalliones dicti extrahantur. Naribus (inquit) Varro, sit apertis, non angustis. Patulæ enim multò quàm conniuentes, & apertiores meatus habent animæ & ad spirandum accommodatiores, & faciunt videri equum (inquit Xenophon) γοργότερον viuaciorem aut terribiliorem. Nam & irascens equus equo & inter agitandum ferociens, deducere vehementiùs nares consueuit. Athletas autem legimus ob astrictiores & angustiores nares in certaminibus suffocatos, quibus videlicet spiritales viæ per nares essent angustiores: cuius rei conscij veterinarij suis equis nares diuidunt, ne in cursu inopia frigidioris spiritus extinguantur. Aristoteles eadem de causa vrinatores & spongiarios solitos sibi discindere nares testatur: efficitque item naturalis aut parata arte narium amplitudo, vt ne tam celeriter suffocentur ægri. Palladius nares istiusmodi patulas, in equo admissario partem esse ait & in matrice pulchritudinis. Russius verò

verò qui naribus eſt inflatis, natura vt plurimùm audacem eſſe aſſerit. Σιμὰς dicunt qui naribus ſunt preſſis. *Oculi.* Qui oculis ſunt prominentibus, exophthalmos vocant, qui concauis cælophthalmos. Illi laudantur tanquam vigilantes & alacres: hi damnantur, & Ruſſio, lenti, remiſſi & molles dicuntur. Albertus magnos celebrat & quaſi ante caput ſitos. Et Ruſſius, qui magnis eſt oculis, non concauis, natura vt plurimum audacem eſſe dicit. Palladius ſignum pulchritudinis. De colore dicemus poſtea. *Lib. 11. cap. 37.* *Aures.* Aures teſte Plinio in equis & omnium iumentorum genere indicia animi præferunt; feſſis nimirum marcidę, micantes pauidis, ſubrectæ furentibus, reſolutæ ægris: Et alibi: *Equorum* (inquit) *animi indices aures, ſicut leonum cauda: namque & has notas generoſiſſimo cuiq; natura tribuit.* Eas Varro breues vult & arrectas, necnon & applicatas, Xenophon breues & minutas. Palladius breues & argutas, partem in admiſſario & matrice pulchram eſſe ait, & Pollux quoque ſi minores quàm pro capitis modo fuerint. Albertus non ſolùm breues commendat, ſed quæ ſimul etiam acutæ ſunt & quaſi antrorſum porrectæ. Qui pendulas habet, eum Ruſſius lentum, remiſſum & mollem eſſe aſſerit: quare Nemeſianus agiles probat, hoc eſt quæ perpetuò penè mouentur. *Cent. 7: Aphor. 79.* Qui verò aures retrò proijcit, eum Antonius Mizaldus ex Simoneta Cardinale plerumque ſurdum eſſe autumat. Improbantur item hirſutæ Platoni, περὶ ὦτα λάσιος. Imo verò, non dicente Platone (inquit Syneſius Cyrenæus) neceſſe eſt ſurdum eſſe eum, qui hac parte hirſutus eſt qua audimus. Illiq; etiam canes ſapientiſſimi ſunt, quorum aures & ventres nudi ſunt: hirſuti verò ſtolidi ſunt & temerarij, præſtatque illos à venatione abeſſe. Cui verò pellis inter aures, vbi iuba deſinit, cranio tenaciùs hæret, Ruſſio laudatur, tanquam præſtans ad bellicum vſum. Atque de partibus hactenus, venio ad pilos, caudæ potiſſimum, capronæ ſiue procomij & iubæ. Cùm non vtilitatis tantùm ſed & decoris ornamentiq; etiam gratia, eos natura equis donauerit. *Iuba.* *Cauda.* Nam præterquam quod cauda muſcas abigit, procomium ſiue capronæ oculos tuentur, ne quid moleſti incidat, nihil interim impedito pilorum prolixitate viſu, iuba conſcenſori adminiculum præſtat, eoque magis quo fuerit prolixior ipſi etiam equi iuba ipſa ſuperbiunt & quaſi gloriantur, quamobrem prorigæ, qui aſinos equabus admittunt ad mulorum procreationem, cùm aſinos ab equabus deſpici & iniurijs inſuper affici, morſu ac calce lædi, animaduertunt, iubis detonſis ad fontes tanquam ſpecula ducunt, in quibus turpitudinem ſuam & ademptum comæ decus contemplatæ, ignobiles illos admiſſorios non amplius dedignantur. Rectè itaque pulchrè comatam iubam laudat Xenophon, βαθεῖαν, id eſt promiſſam Abſyrtus, Varro denſam, non anguſtam, crebram, ſubcriſpam, tenuibus ſetis implicatam. Palladius comam & caudam profuſiorem, partem pulchritudinis in admiſſario & matrice celebrat: & Homerus equos Neptuni καλλίθριχας propterea nuncupat. Sunt qui iubam per ſiniſtram profundi volunt, Varro per dextram: ſic & Maro:

Li. 4. Eleg. 4 *Denſa iuba, & dextro iactata recumbit in armo.*

Lib. 8. ca. 1. Et Propertius: *Cui Tatius dextra collocat ipſe iubas.*

Quo loco Turnebus ex quibuſdam codicibus legit dextras. Et Ouidius de Ocyroe Chironis filia in equam conuerſa:

------Vtque vagi crines per colla iacebant
In dextras abiere iubas.

Idem Ouidius tanti iubas in equo fecit, vt ſit ipſi

Turpis equus, niſi colla iubæ flauentia velent.

Cauda. Similiter cauda prolixa & pilis denſa, præcipuum equi ornamentum eſt, ſed præter prolixitatem ſit quoque ſetoſa & criſpa. Ruſſius ex cauda virium robur quomodo cognoſci poſſit, docet: Cùm per caudam (inquit) trahitur, quò firmius preſſiuſque eam ad ſe trahit, tanto præſtantior, & ad bellicum vſum laudatior. Hæc autem opinio adeò firmiter omnium animo infixa hæret, vt vix equum quiſpiam emat, niſi eo modo ex cauda de robore periculum faciat, fallax tamen, vt audio, indicium eſt in equis, ex itinere laboreq; alioue incōmodo languidis. Alicubi idem Ruſſius, equus (inquit) truncum caudæ ſtrictum ad ſe tenens & fortiter, magnà ex parte fortis & patiens eſt, ſed non eſt celer. Germani verò equis ſolent gaudere quibus cauda omnino eſſet truncata: refertq; Iouius equis eorum qui Maximilianum II. Rom. Imp. in Italiam contra Florentinos pro Piſanis euntem comitati ſunt, omnibus caudas penitus abſciſſas fuiſſe, Italis quidem ridendo, ſed veteri probatoque Germanorum Belgarumque more, quòd ob id equi certa contractioris alimenti ratione pinguiores, & ſpinæ robore fortiores euadere exiſtimentur. *Pili partes corporis.* Cæterùm præter caudam & iubam cæteri quoque pili negligi minimè debent, cùm non vt in homine, qui nullam eorum habet neceſſitatem, extrementa ſint in equo, ſed partes officiales adeo atq; vtiles & neceſſariæ, vt oſtendit doctiſſimus Scaliger in Ariſtoteli attributis libris de plantis. Camerarius eſſe ſcribit, qui pilorum firmitatem probant. Inuenio autem ſplendorem & tenuitatem pilorum, præſtantiores mores declanare: craſſitiem & duritiem, maius robur: Cùm autem dico mores, intelligo quòd

ſint

A sint dociles ac generosi, quodque vitijs careant; cùm corporis robur, etiam laboris tolerantiam. Iam de signis quæ à moribus indoleque equi desumuntur, dicendum esset, nisi quædam prius enumerandæ essent partes quæ ex alijs animantibus in equo desiderantur ab equisonibus quibusdam. Teutones teste Camerario in generoso equo oculos requirunt, ceruicemque validam lupi; (alij verò etiam vulpis.) aures vulpis breues, pectus & comam mulieris, iubam densam Leonis; caudam longam vulpis, alij similiter etiam pilosam: Sunt qui pectus Leoninum probant, clunes mulieris, coxas pedesque asini, & eiusdem imprimis vngulas; oculorum aciem ac gyros serpentis. Russius costas & ilia vt bouina, pulchra putat. Idem posteriorem partem corporis, si altior sit, vt fit in ceruo, anteriore, inter pulchritudinis quoque notas in admissario recenset. Quod modò ad mores & indolem attinet: ex his aliter sæpe bonitatis notas examinamus in adultis, quàm in pullis. *Cum natus est pullus (inquit Columella) confestim licet indolem æstimare, si hilaris, si intrepidus: si neque conspectu, nouæque rei auditu terretur, si ante gregem procurrit, si lasciuia & alacritate interdum & cursu certans æquales exuperat: si fossam sine contractatione transilit, pontem flumenque transcendit. Hæc erunt honesti animi documenta.* Similiter Varro: *Equi boni futuri signa sunt,*

Partes aliorum animantium in equo desideratæ.

Indolis probæ signa in pullo.

B *si cum gregalibus in pabulo contendit, in currendo aliave qua re quoque potior sit: si cùm flumen traijciendum est, gregi in primis prægreditur, nec respectat alios.* Et ex his Virgilius;

Continuo pecoris generosi pullus in aruis
Altiùs ingreditur & mollia crura reponit.
Primus & ire viam, & fluuios tentare minaces
Audet, & ignoto sese committere ponti;
Nec vanos horret strepitus. ——— Et mox
——— *Tum si qua sonum procul arma dedere,*
Stare loco nescit: micat auribus, & tremit artus,
Collectumque premens voluit sub naribus ignem.

Pelagonius quoque hippiater probæ indolis argumentum esse scribit, si stans moram non patiatur, sed pede pulsans solum, cursitare cupiat. Nemesianus:

Nec pes officium standi tenet, vngula terram
Crebra ferit, virtusque artus animosa fatigat.

Ab hoc pedum pulsu animosiores selectioresque equos puluereos poëtæ dicunt. Xenophon, equum

C ad pompam idoneum si quis (inquit) requirit, qui sese erigere & præclarus videri solet, is sciat, non cuiusuis equi hæc esse opera, sed eorũ qui sint animis ingentibus & validis corporibus præditi. Mores Columella laudari in pullis tradit, qui sunt ex placido (videtur addendum, conciti, vt Pelagonius quoque habet, qui de admissario eligendo hoc scribit) & ex concitato mitissimi: hoc est, vt exponit Palladius, qui ex summa quiete facilè concitantur, & ex incitata festinatione non difficilè tenentur: hos enim & ad obsequia reperiri habiles, & ad certamina laborum patientissimos. Quo quis acrior fuerit speique maioris, eò profundiùs dicitur Solino nares mersitare in bibendo. Hoc & apud Plinium, aliosque legimus. Frequentiùs idem quoque hinnit, super qua re callidum legimus Antisthenis in Platonem dicteriũ: cùm enim hic vehementer laudaret equum in pompa quadam equestri, hinnitu crebro ferociaque excelsos spiritus præ se ferentem, Antisthenes qui hominis iactantiam libenter incessebat: & tu (inquit) videris bonus equus euasurus. Ouidius autem hinnitus frequentiam ferocis generosique animi in equo typum esse indicaturus, eos Solis equis, qui velocissimi finguntur, tribuit:

Mores.

Hinnitus.

Lib. 2. Metam.

Interea volucres Pyrois, Eous & Aethon
Solis equi, quartusque Phlegon hinnitibus auras
D *Flammiferis implent, pedibusque repagula pulsant.*

Eleganter autem hinnitus vocat flammiferos, non tam quia Solem vehunt, quàm quòd calidi è naribus fumi eiusdem animi signa sint. Nemesianus:

Fumant humentes calida de nare vapores.

Cælius, equus (inquit) Tiberij videbatur flammas ore euomere, indicio magnæ alacritatis; imò verò quasi terrorem naribus ostendens. Plato equum meliorem, honoris quoque cupidum esse scribit, temperantiæ pudorisque participem, ac veræ opinionis amicum, nullis indigere stimulis, sed sola cohortatione & ratione gubernari. Vnde illud Satyrici: ——— *Nempe volucrem*

Lib. 8. c. 26.

In Phædro.

Honoris cupiditas.

Sic laudamus equum, facili cui plurima palma
Feruet, & exultat rauco victoria circo.
Nobilis hic quocunque venit de gramine, cuius
Clara fuga ante alios & primus in æquore puluis.

Nam, vt Ferretrius quoque testatur, in cursu & armis (bellicus nempe) se lætum offert, sono lætatur & gaudet, strepitum tubarum & tympanorum non exhorrescit, sed illis lætatur. Iubet itaque

Fortitudo animi.

Lib. 3. de repub. que Plato, vt de pulli indole periculum facturi, ad strepitus eum & tumultus adducant. Sunt qui E tintinabulis periclitabantur, quos κωδωνωφαλαροπώλας inde dictos fuisse inuenio. Nonnulli vt Xenophon, volunt, vt equum empturus in cliuos sursum & per decliuia & in obliquum agitet: sic enim deprehendi & animi fortitudinem & corporis sanitatem. Haud tamen, si quis fortè non in omnibus istis satisfaciat, ideo omnino repudiari debere: multos enim, quia inexercitati sunt, non quia parum valent, in illis deficere, sed si quis instituat & exerceat, eadem præstare, dummodo sano sint corpore, animique non degeneris. Animi autem præclari, hoc certum argumentum esse, si post exhaustum laborem non recusent laborare. Qui suspicaces sunt, eos omnino relinquendos esse, quoniam formidolosi non sinunt à se malum dari hostibus, quin etiam equitem sæpe frustrati in maximas difficultates conijciunt. Eosdem Absyrtus quoque optimum esse ait non possidere, cùm nos non fugiat (inquit) plerumque sarcinas & onera quæ subuectant, pernitiosè deturbare: quod minori vitio vertetur, nisi rectorem excutientes, malo sæpius afficerent. Suspicacibus accenseri debent, qui dysgargales Xenophonti dicuntur, δυσυπότακτοι, difficiles, qui ne tactum quidem aut titillationem pati possunt, γαργαλισμὸν Græci dicunt. Sæuitiam equi nosci quoque vult idem Xenophon, si qua sit illius vel erga homines, vel alios equos: quoniam tales non minus quàm titillationi obnoxij, sunt improbandi. Sunt qui frenationem & conscensionem detractat, F quorum vitium qui experiri volet, detractis post labores frenis, rursus eos frenabit, nam cùm prius ea admiserint, secundùm sæpè laborem veriti, admittere recusant. Sunt item quibus vt frenentur & conscendantur, multis blandimentis aliaque cura opus est. Hos quoque bello inutiles censet; primùm enim equitis manibus assiduum negotium faciunt, deinde in periculis animum perturbant. Nonnulli ita feroces sunt & sessoris impatientes, vt toto semper conamine eum prosternere tentent, quos sternaces Politianus nuncupat. Plato improbum equum esse ait intortum, multiplicem, temerè se contorquentem, ceruicosum; pertinacem, vix flagello stimulisque obtemperantem; sæpe nec habenis nec verberibus coërceri potest, sed inter equitandum calcitrat, ac domitis frenis regi nequit; quò fit, vt quando hostibus obuiam eundum est, necesse sit equitem aut postremum in agmine consequi, aut eorum malignitate inutilem reddi. Xenophon istiusmodi immorigerum equum non inutilem tantummodò, sed sæpenumerò proditoris vicem obtinere ait. Pollux probi & improbi equi ceu epitheta ab indole moribusque sic collegit. Ab indole (inquit) laudare licet equum, si facilis sit ad portandum, furibundus, aptus, facilis, decorus, mansuetus, magnanimus, superbus, elatus, superbiens, venerabilis, liber, liber ad opera, equitabilis, G splendidus, circumspectus, arrogans, generosus, cordatus, magnanimus, sublimis, fastuosus, venustus, audax, temerarius, celer, truculentus, bellicosus, mitis, obediens, facilis ductu, habenis obtemperans, mansuetus, benignus, equitis amans, beneuolus eidem, ad tubam exiliens, exurgens, acer, velox, volipes, humanus, equorum amans, indies roboratus, hostes agnoscens, versatilis, facilis ad vertendum, morigerus, ordinem obseruans, facilis, correctis genis, iustus in maxillis, æquales habens maxillas, institutus, facilè proruens, facilè exurgens, flagelli non indignus, neque stimuli, cursu facilis, citus, ventos cursu æquans, non suspectus, intimidus, fortis, studiosus ascendendi accliuia & decurrendi prona, & murum superare, fossam supersilire, torrentem transilire, fluuium tranare, de tumulo de currere, in tumulum subsilire & de tumulo desilire. Ex contrario verò tardus, segnis, hebes, otiosus delicatus, simplex, piger, malis pedibus præditus, malè spirans, cunctator, timidus, trepidus, tremens, suspectus, hæsitabundus, timens, tardus, mollis vngulas, duri oris, impares maxillas habens, vnam tantùm maxillam habens, grauis capite, despiciens, asininus, vorax, difficilis incitatu, immorigerus, habenas negligens, difficilis ductu, impudens, imbellis, stupidus, humilis, pusillanimis, deformis, indecens, facilis captu: qui neq; turbam tolerarat, nec militarem clamorem sustinet, equorum osor, mordax, calcitrator, indomitus, malè institutus, non promptus, rudis, incompositus, sæuus, difficilis ad portandum, effrenis, impudentibus maxillis, refrenans, decutiens, incuriosus, equitis excussor, freni impatiens, H subtimidus, deficiens. Idem priuatim de vultu equino, equi vultum (inquit) laudans vocabis trucem, temerarium, impudentem, fumidum, ignitum, audacem, acrem, furibundum, iracundum, hinnibilem: spiritum quoque vocabis audaciorem, furiosum & temerarium. Vituperabis autem pigrum appellans, hebetem, frigidum, ira carentem, pusillanimem, ignauum, non equinum, cui contrarium est ἱππωδέστερον. His denique addendum quod ex aliorum animantium moribus in equo desiderant nonnulli. Teutones (inquit Camerarius) cùm bonum & generosum equum depingunt, diuersorum animantium concinnatis virtutibus, vt Homerus fingit de dijs Agamemnonem suum, à lupo tria & à vulpe tria & à muliere tria ἐπιτηδεύματα seu ἀρετὰς assumunt: lupi oculos, voracitatem, validam ceruicem; vulpis aures breues, caudam longam, gressum lentum. Mulieris pectus, superbiam, comam. Alij magis pudendo intellectu inter muliebres in equo virtutes posuere, conscensionis patientiam. Itemque alij hæc ita exposuere, generoso equo vt attribuerent

Ardnas vias tentandas esse.

Suspicaces malos esse.

Dysgargales qui.

Sæuitiam noxiam esse.

Sternaces qui.

Improbi equi signa.

Equi non emendi nomina.

Signa ex vultu.

Animantiū mores qui in equo requiruntur.

A tribuerent duas Leporis, velocitatem & agilitatem; duas vulpis, bonorum oculorum & pilosæ caudæ: Lupi duas, lenitatem gressus & voracitatem; duas asini, coxas valentes & firmitatem pilorum, vel vt quibusdam placet, bonas vngulas: mulieris duas superbiam & subiectionem. Atque etiam alij aliter hoc modo: de lupo (Lucium intelligit) pisce adesse debere equo voracitatem & exiliendi facultatem: de anguilla agilitatem & (vt meminisse videor) celeritatem, de serpente oculorum aciem & gyros: de Leone amplum pectus & densam inbam. De fæmina quæ diximus; de fele nitorem & lenitatem gradus. Accedo ad colores, de quibus Oppianus nihil, at Xenophon, Maro, Palladius & Columella bonitatis inde quoque trahunt argumenta. Equidem & Ferretrius hippiater pilum bonorum equorum non curari ait, cùm certum sit ex omni pilo aliquos bonos & aliquos malos reperiri, & mangonum artibus quocumque placuerit colore concipi pullos atq; nasci. Etenim equiente equa admissarium bellè ornatum & pulchris pictum coloribus ei ostendunt, & in conspectu eius aliquandiu retinent, vt desideratam illa speciem diutius imaginetur, & oculis animoque hauriat imprimatque: demum admittunt, vnde pullus similis patri concipitur. Gesnerus in hippocomicis libris Germanicè editis, nigrum colorem albis equorum pilis induci se reperisse

Equi boni signa ex coloribu.

Pullis colorem quemlibet conciliari.

B profitetur, si abluantur filicis radicum & saluiæ in lixiuia decocto; dealbari verò pilos qui illiti sunt pinguedine collecta ex decocto talpæ: vel sic: pilis euulsis locus illinatur melle crudo cum adipe melis: alios denique aliter idem moliri. Attamen elegantiæ delectus atque virtutis quoque in colore equorum plerumque inquiritur, imo verò nonnullos inuenio qui huius vel illius coloris equos à se feliciùs agitari putarunt. Colores in optimo admissario Palladius enumerat badium, aureum, albineum, russeum, myrteum, ceruinum, gilbum, scutulatum, album, guttatum, candidissimum, nigrum; pressum. Cardanus colores magis notos septem facit; album, saurum (rubeum interpretatur) leucoteum, quem vocant (inquit) griseum, saggenatum, grisco obscuriorem & purum, fuscum, vocant (inquit) morellum; & castaneæ cortici similem, vocant baium obscurum, nam roseus (inquit) & ipse baius dicitur: & generaliter saurus medius est inter baium & fuscum, maximè saurus maurus: liardus autem, albus est cum maculis fuscis prægrandibus. Nos in recensendis ex coloribus equi probioris signis, colores diuidemus in simplices, & in mixtos, eosdemque examinabimus vel in toto corpore aut in peculiaribus partibus. Cardanus colores synceros omnes damnandos in equis arbitratur, quòd vnum tantùm humorem, vnamque qualitatem demonstrent, hanc.n. qualiscunque sit, in animali docili non probari: aut enim immondicè ira-

Colores optimi.

Lib. 7 de Variet. rer. cap. 33.

Colores synceri.

C cundos, aut segnes, aut contumaces esse, aut alio vitio animi laborate: indeque quibus nullus candor est neque in fronte, neque in pedibus, ancipitis animi atque dubij esse. Si itaque equus fuerit totus albus, talem ait timidum esse, segnem & mollem, quia à pituita is color procedit: si niger, melancholicum, grauem, vilem, contumacem, esse & fuscos tales plerumque si à nigra bile is color procedat: sed si ab adusta bile, tunc adustionis notas adesse in ilijs, hæc enim esse rubicundiora: tales autem plerumque esse fortes, ingenio præditos, furibundos, sed magna ex parte fallaces, malorumqne morum. Qui natura sunt sanguinea, plerumque baios esse, coloremque eum ad roseum declinare, lætos, agiles, bonorumque morum: sed tamen nihil syncerum probari. Optimos ergo colores ac temperatos esse qui corticis castaneæ colorem referunt, & quos vocant liardos maculis vndique conspersos; & saggenatos præcipuè, qui nigram zonam quasi transuersam in fronte & collo habent seu simplicem, seu multiplicem; & sauros metallinos, quos Hispani vocant abazan tostado, hos enim robustiores, nobiliores, moribusque præstantioribus esse. In vniuersum autem, maculosos, maximè nigris maculis & zonis distinctos, seu per crura extensis, seu per dorsum seu in collo, nobilissimos haberi, eoque fore præstantiores, quo in his ordinem natura quendam seruasse videbitur, seu numeri seu paritatis ac loci, seu rectitudinis: post hos esse qui

Equi maculati.

D maculas aut zonas habent rubras aut rubiginosas. Causam omnium horum, esse naturæ vim & robur, permixtionemque decentem atque humorem exustum, sine quo non solùm in equis, sed etiam hominibus nihil egregium fieri posse, multis (inquit) persuasum est. Se verò inter cætera ignauiæ signa; hoc habuisse, vt nullius exustionis, nisi in cute notas præferret, sed quia in nobis pituita & sanguis naturalisq; nigra bilis dominatur, ex institutione potius, aut cælo, aut aliqua alia virtute scientiam & cognitionem rerum pendere arbitratur. Fortitudinis verò & celeritatis & promptitudinis, in actionibus atque efficaciæ vim, à bile exusta pendere, se non negare: ergò has maculas & zonas, insignem animum acremque ac nobilem in equis referre, à quo corpus quod regitur, præstantius (inquit) reddi solet, specie potiùs quàm re. Cæterùm esse maculas, quæ actionum sunt potiùs signa quàm temperamenti; veluti quæ in ilijs fiunt. Has enim inde prouenire, quòd equus natus mensibus quibus sol peragrat Leonem, paruus tunc & imbecillis, ilia ore attingere nequeat, nec possit se à multitudine crabronum tueri: inde enim fieri, vt cutis sauciata, in ilijs maculas albas, præferat: tales igitur inualidos esse, triplicem ob causam:

prima, quòd eo tempore à crabronibus ſauciati, moleſtiamque intolerabilem ſentientes, viribus & corpore deſtituantur, ac manci euadant. Inde etiam ſucceſſu temporis, equas, deficiente herba, lac paucum & prauum generare, vnde pullus nutriri nequeat. Cùm verò hyems ſuperuenit, nondum tantum virium contraxiſſe, vt ab iniuria frigoris ſe protegere poſſint. Hos igitur equos, in ilijs aut humeris albas habere maculas & paruas, ob contractam cicatricem, ex validis & frequentibus crabronum ictibus. Maculas verò albas in toto corpore & exiguas probari, nigrumque colorem in extremis partibus, pedibus, ſcilicet, cauda & auribus: quæ omnia ſi nigricent, generoſitatis argumentum eſſe: Eodem tradente Cardano equorum inſigne eſt, vt ex fronte & pedibus (ſunt autem quinque loci) exiguo candore fulgeant, aut linea quapiam ſeu zona potiùs in fronte, quæ neque os neque ſupercilia tangat. Sunt & qui probant frontem candida ſtella inſignem, ſeu nullus pes, ſeu vnus aut plures candidi ſint, ſi enim poſteriores pedes ac ſiniſtri, dicunt optimum, quod ignobilioribus locis ſit inſignis. Si omnes, adiecta frontis ſtellula, ſuperiora vincunt. Optimi igitur ſunt qui ſtellulam in fronte albam habent & præter id zonam, quæ nec os, nec ſupercilia tangit. Quod ſi pedes poſteriores etiam candidi ſint, nihil poteſt addi. Atque eò magis inſpectare ſemper oportet, vt parua pars ſit candida & pes poſterior magis, quam anterior & pedes poſteriores præſtant anterioribus. Omiſſo igitur ſigno quod in fronte eſſe ſolet, tum zona, quæ ſemper equum præſtantiorem eſſe docent, poſt eum qui pedes poſteriores ſolos habet album, conſtituamus eum qui pedem poſteriorem ſiniſtrum ſolum habet album: is enim audax & leuis eſt. Poſt hunc collocatur, qui ambos pedes poſteriores habet albos, ſiniſtrumque anteriorem; inde qui ambos pedes poſteriores habet albos & dextrum anteriorem: inde qui habet quatuor pedes albos, is enim animi vitio carebit, licet non adeò validus ſit ac robuſtus: poſt hunc ille eſt qui pedem dextrum anteriorem album ſolum habet, is enim docilis erit, ſed ſiniſtri euentus. Septimo loco eſt qui pedem ſiniſtrum anteriorem album habet: qui verò pedem dextrum poſteriorem album habet, ſpecie quidem fortis & acer eſt, ſed tamen ſuperbus & infelix eſt, animoque improbo. Poſt hunc eſt is qui albos ambos anteriores habet, alterumque poſteriorum; ſed horum præſtantior, qui ſiniſtrum. Vilior & vndecimo loco qui ſolùm anteriores pedes habuerit albos. Peſſimi ſunt, quos vocant trabeatos, ſcilicet dextros ambos aut ſiniſtros pedes habentes albos, quorum qui dextra albi ſunt, deteriores habentur his qui ſiniſtra. Omnium deteriores ſunt, quos tranſtrabeatos, id eſt alternatim pedes habentes candidos, ſeu dextrum anteriorem cum ſiniſtro poſteriore aut viciſſim poſteriorem dextrum, anteriorem autem ſiniſtrum: quorum etiam deterior eſt is qui ſiniſtrum anteriorem, dextrum verò poſteriorem album habet. Huc vſque Cardanus, iſthæc omnia à generationis origine cauſiſque initium ducere docens, eſſe autem rationem vnam in omnibus, vnumque modum. Primùm igitur oportere hæc principia ſupponere, candorem in equis à pituita procedere; vt verò hæc moderatior fuerit, modeſtum & patientem facere: ſi abundet, pigrum, timidum, ſegnem: ſi nulla ſit, præferocem, ſtolidum & indomitum: robuſtam verò naturam & rectè agentem quæcumque non neceſſaria ſunt, ad viliora loca protrudere: ſunt autem viliora ſiniſtra dextris, poſteriora anterioribus, infima ſupremis. Quartum principium eſt, quæcumque ſimilia fiunt, connaſci: quæ verò connata ſunt, facilè etiam temporis ſucceſſu in idem tranſire. Sextum, naturam vti cerebri diſpoſitione ad animi qualitates fabricandas; & vt totum toti, ita pars, cùm totius rationem ſubit, partes habet comparati ne dignas: veluti caput totum equum refert, oculi autem & os veluti cor & iecur, in toto. His ſuppoſitis linea vel zona alba in fronte, moderatam cerebri qualitatem ſignificat, nec præferocem, nec contumacem nec iracundum, nec doloſum, nec ancipitis animi aut dubij. Neque poteſt corporis vitia ſignificare, cùm à cerebro pendeant hæc: neque natura abſque ratione protrudit has maculas, cùm nec ſupercilia nec os attigerit: quod ſi fecit, timidioris animi & inconſtantis nota eſt. Cùm verò ad pedes hæ maculæ protruduntur, temperamentum ſignificant, maximè ſi (vt dixi) paruæ & ad ſiniſtros & ad poſteriores propulſæ ſint. Trabeatorum cauſa eſt, quoniam pedes iuncti in vtero matris erant, ob id ſimul contraxere maculam, quod etiam in trànſtrabeatis contingit: allidentur igitur ambulando & ſæpè in periculum caſus incident, & maximè cùm ex aduerſo pedes implicabuntur: atque hæc conſtans eſt ratio equorum quos vocant materna lingua balſanos, vt etiam Federicus Griſonius patritius Neapolitanus disertè docuit in ſuis libris de equitandi arte. Quodque de pedum candore dictum eſt, etiam caudæ ſummitati aſcriberetur meritò, niſi forte quadam magis illi pili ob longitudinem albeſcere quàm natura viderentur, nihilominus & hoc ſignum eſt egregij equi. Atq; hæc ſigna à generationis ratione ſumpta ſunt. Nunc his veterũ ſuper coloribus equorum, placita recenſeamus. Abſyrtus improbos eſſe ait præ cæteris vt plurimum qui album aliquid in pedibus aut cruribus habent & qui alba fronte ſunt aut roſtro albo, præcipuè verò ſi phœnicei coloris equi tale quid habuerint. Palladius in admiſſarijs præcipuè legi iubet, clari & vnius coloris equos, cæteros deſpiciendos putat, niſi magnitudo meritorum, culpam coloris excuſet.

Equi pedibus & fronte albis.

Trabeati qui. Tranſtrabeati.

Candor vnde.

Linea alba in fronte quid notet.

Trabeati vnde.

Balſani equi.

Caudæ pili cur albeſcant in ſummitate.

Vnicolores.

Candidos

A Candidos Plato in tantum probauit, quasi huiusmodi coloris fastigia (inquit Pelagonius) laudari velit, cùm tamen in alijs colorum generibus bonos etiam inueniri sæpe contingat. Sed magis eos laudat Plato, si oculos contingat habere nigros. Nostro etiam tempore commendatur plurimum albus color, maximè in Britannicis tellonibus, quos in delicijs haberi videmus, quò sunt candidiores. Pius secundus Perusiam referente Ioanne Campano in eius vita ingressus est equo vectus cādidissimo, duodecim eodem candore præcedentibus stratis purpura fine sessoribus, & qui per frenos aureos manu agerentur. Similiter etiam Romani quondam equis candidis triumphantes vrbem ingrediebantur, vt inter alios quoque Claudianus ostendit de Stilicone suo.

Ipse albis veheretur equis, currumque secutus
Laurigerum, festo tremuisset carmine miles

Nec alijs quàm albis equis Nero Domitius Neapolim intrauit, vt apud Suetonium legimus. Quin vbi quempiam aliqua in re alijs superiorem esse significamus longoque anteire interuallo, eum albis equis præcedere dicimus. Suntque etiamnum apud Tartarorum regem teste Paulo Veneto, in magno pretio, quanquam ab initio cuiusque anni interdum ad centum millia ei donentur. Cyllarum Castoris equum præ cæteris longè excellentissimum, huius quoque coloris fuisse non obscurè indicat Statius, dum canit: *Theb. 6.*

B

——Tua furto lapsa propago
Cyllare, dum Scythici diuersas ad ostia ponti
Castor, Amyclæas remo permutat habenas,
Ipse habitu niueus, niuei dant colla iugales
Concolor est albis & cassis & infula, cristis.

Esse autem veloces istiusmodi coloris equos discimus in primis ex Homero, apud quem Rhesi Thraciæ regis equi sunt.

Λευκότεροι χιόνος, θείειν δ' ἀνέμοισι ὁμοιοι,
Ventis æquales cursu, niue candidiores.

Quod Claudianus sic expressit:

Graiaque rettulerit, captos ad castra iugales,
Quorum, si qua fides, augentibus omnia Musis,
Impetus excessit Zephyros, candorq; pruinas.

E quos albos celeres esse.

C Candidissimi apud eundem Homerum sunt pernicissimi equi Dardani & Aenææ, quos Diomedes victor lætus abducit. Nec aliam ob causam Plautus albas quadrigas dixit, quàm quòd equos albos celeriores arbitraretur. Virgilius tamen hos præ cæteris improbauit, inquiens *In Asinaria*

——Color deterrimus albis,
Et giluo. Hæc cùm perpenderet Seruius, colorem album à candido distingui asserit: cùm enim alias poëta de Turni laudatissimis equis dicat imitatione Homerica:

Qui candore niues anteirent, cursibus auras,

Aliud (inquit) est candidum, id est, quadam nitenti luce perfusum; aliud album quod pallori constat esse vicinum. Inuenio tamen album colorem à latinis poëtis celebrari: Horatius: *Candor & albor vt different.*

Baros vt equis præcurreret albis.

Palladius album æquè ac candidum in admissario commendat, & Sylla referente Plutarcho equum habuit album, qui & animosus erat, & velocissimus. Fuère autem, vti tradit idem Seruius, qui legerent, deterrimus albis & giluo, quasi non vel album & giluum, sed albogiluum vituperare crederet, ego de equo gilui coloris nihil apud veteres reperio, præterquam apud Palladium, qui inter admissarios bonos eum quoque nominat, vt meminimus: Author quidem de natura rerum, dum dicit in coloribus equorum nigrum esse optimum, rufumque & glaucum, album etiam plerumque bonum, cæteros verò deteriores iudicari, giluum colorem improbare videbitur. Cæterùm quis sit color ille giluus, siue vt habet gilbus, non satis clarum est. Seruius interpretatur melinum, quem vulgò (inquit) fuluum vocant: sed melinus color mali cydonij pallorem imitatur, (alioqui melinus Plinio albus est & candidus à Melo insula nomen habens, cui hic peculiaris est) à quo fuluus diuersus est, ruffo scilicet obscurior: sunt qui giluum, buxeum esse volunt, alij flauum qui ex viridi, ruffo & albo concretus est: Gellius vult esse medium inter nigrum & album: sunt qui ex Palladio cinereum accipiunt: Plutarcho alijsque pro candido accipitur. Iunius in suo nomenclatore giluum Virgilio vult esse qui Varroni heluus appellatur, atque medium esse inter album & ruffum, qualis est lateri semicocto. Sed ne albi equi ex manibus elabantur, notandum ex Aristotele, tales cæsios habere oculos, quemadmodum & homines: reddit autem philosophus rationem, quòd cùm oculi triplici ratione distinguantur, nigro, caprino & cæsio, corporis totius colorem, oculi quoque color consequatur. Nigricantes equos nonnulli laudibus efferunt, maximè si in fronte vel asteriscum vel lineam albicantem, vel denique altero pede candoris aliquid

Serm. 1. sat. 7.
Equus giluus.

D

Giluus color qui.

Albis equis cur cæsij oculi
Lib. 10. Probl. 13.
Nigri equi.

aliquid habeant : & αἴθωνες apud Homerum nonnulli interpretantur nigros, & quaſi igne exuſtos ideoque agiles, & feruidos curſu, ardentes flagranteſque, qui cum ardore feruntur, vel ardente impetu : ſed & apud eundem αἴθων σίδηρος exponitur ferrum ſplendidum aut nigrum : Pro acribus verò & audacibus inuenio etiam dici de hominibus, & apud Sophoclem οἵαν ἐδήλωσας ἀνδρὸς αἴθωνος ἀγγελίαν, interpres vertit ignei ardentis in prælijs. Αἴθων Heſychio eſt λαμπρὸν, πυῤῥὸν μέλαν, ſplendidum, rufum, nigrum. Αἴθονας & πυριλαμπέας equos in aprorum venatione commendat Oppianus. Πηγὰς equos aliqui quoque teſte Varino ſolidos interpretantur & firmos; veteres verò (inquit) interpretabantur nigros, tanquam illi optimi ſint. Exponitur tamen etiam de colore albo ſeu niueo, qualis eſt glaciei, Heſychius pecus πηγεσίμαλλον verti teſtatur, cui ſolidior & denſior eſt lana ſiue alba ſiue nigra. Vtcunque eſt niger color in equis minimè improbatur. Gratius ;

In Aiace.

Venanti melius pugnat color, optima nigri.

Mirum verò quod de nigris equis ſcribit Cardanus, nempè fortiùs manum ductam ſuper eorum collum, noctu ſcintillas ſpargere, interdiu tamen minimè. Heſiodus Arionem κυανοχαίτην vocat, interpres vertit nigricantibus pilis veſtitum, cùm ſit tamen κύανος color cæruleus, id quod eiuſdem nominis auis, lapis & flos quoque nos admonent. Sed cùm color iſte teſte Platone mixtus ſit ex ſplendido & albo, plurima nigredine addita, quid mirum ſi pro fuſco & nigro etiam accipiatur. Oppianus quidem diuerſos ab æthonis facit, & ceruis agitandis vtiles eſſe dicit. Virgilio honeſti deſcribuntur equi ſpadices glaucique, ſed quos ſpadices vocet, alij aliter ſentiunt. Hermolaus apud Dioſcoridem in capite de palma, color baius (inquit) vulgò idem qui ſpadiceus & phœniceus, hoc eſt, palmeus, quia ipſos palmæ termites cum ſuo fructu baia & ſpadices Græci, Dores præſertim appellant : alioqui phœniceus propriè is eſt qui vermiculus & puniceus vocatur ab Euſebio ſiue Hieronymo in Chronicis, nomen habens à Phænice illo qui literas inuenit. Reperio & parium & balium colores equis attributos, ſed pro vario apud Euripidem eſt balius. Scio & Achillis equum Baliam vocatum, & equos balias pro celeribus quoque acceptos à poëtis. Alciatus quoque cum ſpadicibus eoſdem putat, qui iuriſperito palmati dicuntur : putat tamen palmatos equos dici poſſe, quibus vtebantur aurigæ in circo, à palma, vt Hermogeniani etiam in ſimili (inquit) ſignificatu capiuntur ab Hermogine aliquo auriga ſeu agitatore alicuius factionis. Sanè tunicæ palmatæ ſunt, quibus conſules aut alicuius magiſtratus viri vtebantur. Innominatus verò legum interpres qui tempore Iuſtiniani aut certè paulò pòſt Græcè ſcripſit equos palmatios vocari putat; fuiſſe enim Palmatium equorum diuitem, cuius bona per tyrannidem proſcripta ſint, cuius in hunc propemodum meminit : *Illuſtris Eſichous philoſophus Mileſius Chronicarum diuiſionum lib. 5. Tempore Valeriani in Cæſarea* Cappadocia *Palmatius habitabat, ſupra regiam præfectus, equorum indomitorum & etiam diuitiarum acquiſitor, factionis plebeiæ princeps & petulans vt quiuis alius* : Cæterùm potes etiam legere Palladios equos. Caſſiodorus hiſtoriar. lib. 14. ait ; *Theodoſius quendam virum, animi habitu corporiſque fortiſsimum, qui tanta velocitate veredos agebat, vt tribus diebus perueniret ad terminos Romanorum atque Perſarum, & rurſus totidem remearet ad Conſtantinopolim.* Is enim Romani imperij terminos velociter tranſibat, de quo quidam eloquentiſſimus ſic ait : Iſte vir cùm ſit lata Romanorum reſpub. eam paruulam ſua velocitate demonſtrat. Erat autem illi nomen Palladius. Non tamen à veteri ſcriptura reor diſcedendum. Eiuſdem opinionis quoq; eſt Scaliger his verbis : Meliorem colorem in equis Græci vocant balium. Vnde Valus equus Beliſarij. In quo ſi fulgeat nitor ſpadiceus, ab eo quaſi ardore, baliardum vulgus vocat. Spadix verò ille eſt in equis commendatus, penè ſanguineus fulgor, à colore palmei ſurculi, qui dictus ita fuit ab antiquis. Sic & Gellius, apud quem C. Baſſus equum Seianum colore ait fuiſſe exuberantiſſimo, quem colorem (inquit ille) nos puniceum, Græci partim φοίνικα, alij σπάδικα appellant, quoniam palmæ termes ex arbore cum fructu auulſus, ſpadix dicitur. Nicolaus Erythræus ſpadiceum colorem quoque palmeum interpretatur, quoniam palmarum termites cum ſuo fructu ſpadices & baia Græcia nuncupat, vnde & nunc baius equus (inquit) qui badius Varroni, vt eſt apud Feſtum & balius Caſſio medico nominari videtur, nam is in problematis generoſos ait equos eſſe balios. Color hic aliàs lionato dicitur. Hæc ille. Hos ſpadices ſiue balios equos Volaterranus Græcè etiam βαΐας vocari ait. Seruius ſpadices phœniciatos vocari ſcribit & profeſſos myrteos interpretatur. Alijs puniceus color lætius rubere creditur, non ſiue ſua nigredine tamen qualis in roſarum quodam genere apparet, tanquam purpura ſaturata & nigricante, qualis forſitan apud Phœnices populos, à quibus & oſtrum Tyrium dictum, tingebatur, vt inde potius ei nomen ſit, quàm ab arbore : ſpadix verò idem qui caſtaneus, ſed obſcurior paulo, qualem colorem hodieque imprimis commendamus, Germani Belgæque caſtanienbruijn dicunt quaſi atrocaſtaneum aut fuſcocaſtaneum. Iam verò nunquid ob hunc colorem abſolutè equos probarit poëta dubitat Adrianus Turnebus, quin ei videtur hoc Maro dixiſſe ex illorum locorum

Lib. 7. de Var. rer. c. 33. *In Scuto Herculis.* *Cæruleus.* *In Timæo.* *Spadices equi.* *Balia equus.* *Palmati equi.* *Palmatius.* *Exerc. 325. 13.* *Valus equus.* *Baliardus.* *Lib. 3. c. 9.* *Spadices vt poëta probarit.*

D 2 feminio,

A ſeminio, in quibus illius coloris præſtantiſſimi equi naſcebantur, vt Mycęnis & Pellæ. Vt enim ad Clytumnum boues eximiæ formæ, hique candidi naſcebantur: ita Mycænis equi glauci naſcebantur egregiæ dignitatis & Pellæ ſpadices inſignis formæ: atque illorum equorum ſpecies iactantior & formoſior, & vt Maro dicit honeſtior quàm fortior & animoſior, laborumque tolerantior erat. Vt ita Maronis verba accipi debere (inquit) putem, mihi Gratius qui Maronis ferè æqualis fuit, perſuaſit. Nam & de equis ita ſcribit:

Conſule Penei qualis perfunditur amne
Theſſalus aut patria quem conſpexere Mycenæ.
Glaucum, nempe ingens, nempe ardua tollet in auras
Crura, quis Eleas potior luſtrabit arenas?
Ne tamen hoc attingat opus, iactantior illi
Virtus, quàm ſyluas durumque laceſſere Martem.

Et iterum:

Spadices vix Pellei potuere Ceraunî
B *Et tibi deuotæ magnum pecuaria Cyrrhæ*
Phœbe decus noſtras agere in ſacraria thenſas.

His itaque ex Gratij locis Turnebus equos ad ſpeciem & pompam potiùs, ſacraque curricula, quàm ad bellicum opus aut venatorium munus à Marone deſcriptos intelligit, vel potiùs ſignatos. Veruntamen cùm huius coloris fuiſſe conſtet Seianum equum, quid vetat ſi & bellicos eſſe poëta intellexerit. Infelix quidem ille equus fuit, in bello tamen laudatiſſimus. Ioannes Goropius Becanus equos ſpadices & glaucos à poëta laudari putat, quia albedinem nigredini ſic habent admiſtam, vt nigredo ſuperet, illos verò ad vſum quia faciliùs domari queant: ſed ad generoſum animum & freni impatientem ſignificandum, nigrum colorem præferendum eſſe. A nigro autem, inquit, glaucus non multum differt: nam mare aliàs cæruleum, aliàs glaucum, aliàs nigrum vocatur. Theocritus: *In Saxonicis.* *Glaucus qui.*

Τὰν γλαυκὰν δὲ θάλασσαν ἔα ποτὶ χέρσον ὀρεχθεῖν,
Interea glauci feriant ſine litora fluctus.

Horatius: *Aequoris nigri fremitum & trementes*
Verbere ripas.

Homerus

C ——Τοὶ δ' ἐπὶ θινὶ θαλάσσης ἱερὰ ῥέζον
Ταύρους παμμέλανας ἐνοσίχθονι κυανοχαίτῃ. id eſt.
——*Sacrificant tauros in littore nigros,*
Quaſſanti terram Neptuno cyanochetæ.

Cyanochætæ autem Didymus interpretatur, μελανοχρῶτι: addens propter nigrum maris colorem qui de profunditate exiſtit, tauros nigros Neptuno immolari. Vicinus igitur glaucus eſt cyaneo & cyaneus nigro, cùm iratum mare glaucum, cyaneum & nigrum vocari videamus. Niger igitur longiſſimè ab albo cùm abſit, proximo gradu cyaneus, tertio glaucus. Pauſanias in Atticis ob eã cauſam Palladi glaucos oculos tribui ait, vt Neptuno à quo genita eſt è Tritonide palude, ſimiles habeat: & Cicero cæſios Mineruæ, Neptuno cæruleos tribuit, vt hinc colligatur, proximos hos colores eſſe, atq; ad nigrum accedere, alterum tamen altero propriore interuallo abeſſe. Aethiopes Calaber cyaneos vocat. *Tauri nigri.* *Palladis oculi.*

Μέμνων κυανέοισι μετ' Αἰθιόπεσσιν ἀνάσσων,
Memnon Aethiopum regnator cæruleorum.

Eodem modo in carmine Sibyllino apud Politianum αἶγας κυανέας, id eſt, capras ceruleas pro nigris poni videmus. Pindarus Palladem κυαναίγιν πάρθενον vocat, id eſt, virginem ægida ceruleam habentem, ad oculos, vt videtur, alludens. Virgilius igitur glauco colore videtur proximos etiam comprehendiſſe, nec equos ceruleos & nigros excluſiſſe; quos ſcimus omnium eſſe bellicoſiſſimos, atque idcirco hunc colorem Neptuno placuiſſe, qui cum equa Erichthonij rem habiturus, ſe equo cerulei coloris ſimilem fecit. Quo quid aliud poëta voluit, quàm hunc colorem ita Neptuno, equorum domino & datori, arridere, vt ſi ſe ipſe in equum admiſſarium mutare vellet ad generoſam ſobolem excitandam eum potiſſimum ſibi aſſumeret. Sed vt certiùs, quod de diſcrimine dixi, conſtet, conſulendus Ariſtoteles libro de generatione, ſi rectè memini quinto, vbi oculos nigros eorum eſſe dicit, quibus in ijs multus & profundus eſt humor cæſius, quibus parum humoris, perinde atque in mari, quantum eius perſpicitur, cæſium, quantum minus perſpicitur, aquinum; quantum præ alto gurgite, quaſi in obſcuro diliteſcit, nigrum. Principium igitur nigredinis ex albo cæſium ſuccedit, inde aquilum, ſequitur nigrum. Niſi memoria me fallit Michael Angelus D. Pauli conuerſionem ad Chriſtianiſmum in Vaticano ſic depinxit, vt equum eius glaucum ſiue cæſium fecerit, ad Virgilium, ni fallor, alludens. *Lib. 2. Paralip.* *Miſcell. ca. 29.*

Cærulei equi celeres. Hactenus Goropius, qui mox Homeri etiam hoc teſtimonio equos huius vel ſimilis coloris pernices eſſe oſtendit. E

Δάρδανος αὖ τέκεθ' υἱὸν Ἐριχθόνιον βασιλῆα,
Ὃς δὴ ἀφνειότατος γένετο θνητῶν ἀνθρώπων,
Τοῦ τρισχίλιαι ἵπποι ἕλος κάτα βουκολέοντο,
Θήλειαι πώλοισιν ἀγαλλόμεναι ἀπαλῆσι,
Τάων καὶ Βορέης ἠράσατο βοσκομενάων,
Ἵππῳ δ' εἰσάμενος παρελέξατο κυανοχαίτῃ.
Αἱ δ' ὑποκυσάμεναι ἔτεκον δυοκαίδεκα πώλους,
Αἱ δ' ὅτε μὲν σκιρτῷεν ἐπὶ ζείδωρον ἄρουραν,
Ἄκρον ἐπ' ἀνθερίκων καρπὸν θέον, οὐδὲ κατέκλων.
Ἀλλ' ὅτε δὴ σκιρτῷεν ἐπ' εὐρέα νῶτα θαλάσσης,
Ἄκρον ἐπὶ ῥηγμῖνος ἁλὸς πολιοῖο θέεσκον, id eſt,
Hinc & Erichthonion regem ſibi Dardanus edit,
Quo non mortalis fuit vnquam ditior alter.
Paſcebantur equæ cui ter mille humida prata, F
Gaudentes teneris pullis, quas arbiter axis
Arctoi Boreas adamans & corpus equinum
Cæruleum ſimilans inijt, quo ſemine fœtæ
Biſſenos pullos diti peperere patrono;
Quæ per agros celeres ſaltus ſi quando tuliſſent,
Per ſummos culmi curſu pendente volabant
Fructus, nec pedibus confringebantur ariſtæ:
Quod ſi ſaltarent per dorſa immania ponti,
Radebat ſummos cani ſalis vngula fluctus.

Glaucum dicide oculis. Alij glaucum colorem in equis de oculis dici putant, vt Nicolaus Perottus, qui glaucos equos interpretatur felineis oculis, aitque vulgò glauciolos nuncupari, vt Vincentius Bellunenſis (ex Iſidoro) qui glaucus eſt (inquit) velut oculos pictos habens, & quodam colore perfuſos: Et Cælius Rhodiginus grammaticos noſtros ait, Seruium intelligens, glaucos dici equos interpretari, felineis oculis, id eſt, (inquit) quodam ſplendore perfuſis. Et in Geoponicis laudatur equus γλαυκὸς, & paulò pòſt τὴν χροιὰν καθαρῶς μέλας: vnde apparet glaucum colorem de oculis tantùm illic accipi, nigrum verò de reliquo corpore: & Oppianus equos κυανώπεας (Gillius cęſios reddit) id eſt cæruleis oculis contra ceruos probat. Atqui glaucum colorem non tam de oculorũ, quàm de totius corporis colore vſurpari certum eſt, & de inanimatis quoque rebus dici. Virgilius enim glaucas ſalices dixit & oliuas & vluam: quod admixtum habeant viridi colori alborem quendam. Gellius viridem colorem videtur exiſtimare; inquit. n. *Sed ne viridis quidem color pluribus quàm à nobis vocabulis dicitur. Neq. non potuit Virgilius colorem equi ſignificare viridem volens, ceruleum magis dicere equum, quàm glaucum, ſed maluit verbo vti notiore Græco quàm inuſitato latino.* Quæ expoſitio philoſopho planè videtur aduerſari, qui in animalium pilis, puniceum, purpureum, & porraceum colores nunquam extare ſcribit. Porraceus enim viridis eſt. Quod verò eundem colorem; cæruleum vocari poſſe arbitratus ſit, hoc magis ferendum eſt, quanquam vt oſtenſum eſt, nonnihil varient. Oppianus equos glaucos in venatione vrſorum commendat. De his quoque hoc Gratij intelligi volunt: G

Lib. 2.

Lib. de color. circa finem.

Et quorum feſſas imitantur terga fauillas..

Alij cinereos vel canos exponunt. His proximi ſunt quos Oppianus in aureis ſuis verſibus de venatione χαροποὺς vocat & ad Leones venandos celebrat. χαροπὸς autem Heſychio eſt περιχαρὴς id eſt admodum lætus, vel oculis lætitiam afferens, id eſt εὐόφθαλμος. Sed cùm pro colore, vt hîc accipitur, creditur cæſius eſſe ſiue cæruleus, & glauco proximus, intenſior ſcilicet, & in confinio fului poſitus, cum glaucus ſit dilutior, ad album potius vergens; vnde etiam eſt quòd propter affinitatem confunduntur inuicem. Scholiaſtes Apollonij γλαυκὸν & χαροπὸν ſynonymῶs accipi ſcribit, idque ex Theocrito patet, dicente, ὄμματα χαροπώτερα πολλὸν Ἀθήνας. nam vt is Mineruam dicit habere ὄμματα χαροπὰ, ita Homerus eam vocat γλαυκῶπιν: & quemadmodum τὸ γλαυκὸν ὄμμα in Minerua γλαυκώπιδι putatur eſſe animoſitatis & virilitatis ſignũ, ſic & Ariſtoteles inter alia virilis corporis ſigna poſuit ὄμμα χαροπὸν: & Homerus χαροποὺς λέοντας appellauit, quod animal ſcimus eſſe robuſtiſſimum. Eſſe tamen aliquid diſcriminis inter γλαυκὸς & χαροπὸς patet ex Ariſtotele, qui cùm dixiſſet hominum oculos eſſe πολυχρόους, ſubiungit probationis loco, καὶ γὰρ γλαυκοὶ καὶ χαροποὶ, καὶ μελανόφθαλμοι τίνες εἰσι, οἱ δὲ αἰγωποί. Præterea χαροπὸς nonnunquam pro ceruleo accipitur, vt apud Epigrammatarios χαροπὸν κῦμα, id H

Lib. 5. de Generat. animal.

eſt

A est cæruleus fluctus, & χαροπῷ πελάγει. Est enim, vt antea etiam monuimus, irascentis maris color glaucus & cæruleus. Atque vt Plutarchus Germanorum oculos esse ait χαροποὺς, ita Tacitus ipsis truces ac cæruleos oculos esse scribit. Recteque ij colores χαροποὶ nominari queunt, glauci nimirum cæruleiq́ue, quoniam oculis grati sunt & lætitia quadam voluptateque eos afficiunt. Sunt porrò qui χαροπὸν accipiunt etiam pro fuluo & rauo: quos inter colores non vsque adeo magnum est discrimen, nam Porphyrius apud Horatium rauum exponit fuluum: & Festus raui coloris esse dicit, qui sunt inter flauos & cæsios, quos rauistellos vocat Plautus: Ac quod ad fuluos attinet, conuenire id queat, in quo dicit οὐρανόθεν χαροπὴ ὑπολάμπεται ἠὼς, cùm Scholiastes quoque ibi tradat γλαυκὸν & χαροπὸν poni ἐπὶ τοῦ λαμπροῦ: talem autem esse colorem fuluum: Quod verò ad rauus, nec id testimonio destituitur: legimus enim in Geoponicis arietes oportere esse χαροποὺς τοῖς ὄμμασι δασυμετώπους; pro his Varronis: *Inprimis videndum vt arietes sint rauis oculis, lana operti.* Iam verò equos χαροποὺς vocans Oppianus, de totóne corpore, an priuatim de oculis intelligi debeat, dubitari video, Camerarius de oculis accepit, vertitque flammantibus oculis ac renidentibus, qui nunc (ait) vitrei vocantur: contrà Gesnerus rectiùs ad totius corporis, non oculorum

In Mario. Germanorū oculi.

Fuluus.

Rauus.

B duntaxat colorem referri debere contendit, & reuera poëta per venationum genera equorum colores distinguens, de totius corporis coloribus loqui potius videtur, quanquam & Hercules fuerit χαροψ cognominatus, cui in toto corpore talis color esse non potuit. Idem Oppianus equis διαφοινοῖς contra apros vti iubet, interpres vertit fuluis, rectiùs fortè interpretaturus rubicundis, vel sanguineo colore, sasinatum puto hodie quasi saginarium equisones vocant; & haud scio an Aristoteli πάρωος sit, vbi scribit bonasum iubam habere τὸ χρῶμα μέσον τι τεφροῦ καὶ πυῤῥοῦ, οὐχ οἷον αἱ παρῶαι ἵπποι καλούμεναι, id est colore, vt Gaza vertit, *inter cinereum & russum, non qualis equorum quos partos* (sic in omnibus impressis codicibus legitur, sed puto scribendum esse paroos, vt Græcam vocem reliquerit) *vocant, est*: interpres verò vetus reddidit, inter nigrum & rufum: & sunt certè τέφραι lignorum aliorumque rerum vstarum reliquiæ, quæ non tam de cineribus quàm de carbonibus intelligi possunt. Aristoteles autem in sequentibus bonasos neq; nigros admodum, neque rufos inueniri tradit. Mirari etiam subit, cur Gaza hoc loco Græcam vocem reliquerit, cùm vbique ferè, etiamsi desint, latina fingere soleat. Gesnerus quòd videret ab Hesychio & Varino παρωὰς equos exponi τὸ χρῶμα πυῤῥὰς, id est colore ruso, conijcit paroos dici qui inter rufum & cinereum est, vt οὐκ negatio abundet; Ego veterem interpretationem magis probauerim, cui &

Sasinatus equus.

Lib. 9. Hist. cap. 45.

Bonasus.

Parous equus.

C ipsum etiam mox paucis interpositis adhærescere apparet. Nunc de maculatis dicamus, quos vocat Oppianus ὤρυγας, quanquam eis nomen inditum putet, vel à montibus, vel à libidine, hisce versibus:

Equi maculati.

Ἤ ὅτι καλλικόμοισιν ἐν οὔρεσιν ἀλδήσκουσιν,
Ἤ ὅτι πάγχυ θέλουσ' ἐπὶ θηλυτέρῃσιν ὀρούειν. id est,
Siue quod innati ipsis montibus esse ferantur,
Vel quod amore ruant in equas, Venerisque furores.

Addit enim alios eorum maculis siue tænijs oblongis frequentibus ornari, quales tigridum spectantur: hos puto Palladius scutulatos dicit, vulgus liardos & pomaceos siue pomelatos, alios rotundis, vt pantheræ, atque has maculas cauterio adhuc pullis adhibito fieri. Palladio, ni fallor, guttati dicuutur, Græcis στικτοὶ: quales meo iudicio fuerint Solis equi illi quos Plautianus Seuero imperante omnium Romanorum potentissimus, tigribus simillimos ex insulis maris rubri, missis centurioribus furatus est teste Xiphilino: Ceterùm istiusmodi guttatorum equorum alij maculas habent albas, alij verò nigras, vt equa Admeti, de qua sic Statius,

In Seuero

lib. 6. Theb.

Quin & Thessalicis felix Admetus ab oris
D *Vix steriles compescit equas, centaurica dicunt*
Semina, (credo) adeo sexum indignantur, & omnis
In vires adducta Venus, noctemque diemque
Assimilant maculis internigrantibus albæ.

Virgilius albas videtur prætulisse inquiens,

Improuisus adest, maculis quem Thracius albis
Portat equus, *Lib. 9. Aen.*

Atqui aliàs albus & niger maculatus commendatur, vt placet Xenophonti citante Ferretrio Hippiatro. Ego maculatos equos omnes fortes & robustos esse reperio; vnde etiam ψὰρ & ψαρὸς (ψαροὶ enim istiusmodi equi maculati vocantur, ab aue eiusdem nominis, quam nos Sturnum esse suo loco indicauimus) pro veloce quibusdam exponitur, nimirum παρὰ τὸ ψαίρειν, id est, vt exponit Suidas, accelerare, properare, festinare. Et ψαυκροπόδης epitheton equi Arionis à celeritate factum est. Dicuntur eidem equi etiam ποικιλοδέρμονες, quasi variegati, nisi potiùs hos eosdem putemus cum ijs quos picas nonnulli vocant, quòd picæ instar nigro & albo varient, qui penè ab

omnibus

omnibus reijciuntur, maximè ſi albedo nigredinem exuperet. Hermolaus Barbarus colorem pſaron, cùm murino à mure dicto eundem eſſe ſcripſit, quem ſequitur Iunius in ſuo nomenclatore, qui color cireneus eſt & leucophæus quoque dicitur, qui teſtante Columella vulgaris eſt in aſinis, quod non probo, ſicuti nec eos qui apud Homerum αἰολόπωλυς putant, qui vario ſunt colore, cùm ex Porphyrij ſententia ſint potius celeres. Cæterùm non corpora tantùm equorum colore variant, ſed & oculi; quam varietatem ipſis ſolis homine excepto conuenire Ariſtoteles atteſtatur: prouenire enim ijs aliquando cæſios: & alicubi etiam aliquos altero oculo cæſios naſci ſcribit. Sunt qui ἑτερόφθαλμυς Græcis dici volunt, quos quibuſdam (Parthos puto intelligit.) Pelagonius medicus veterinarius κάλλιςυς, id eſt pulcherrimos niſi mauis, nobiles aut primæ claſſis vocat, argumento quòd talem fuiſſe Alexandri bucephalum commemorent, modò linguam habeant tenuem & longam, faciem ſubſimam, erectam ceruicem, ventrem compreſſum, mediocrem magnitudinem, prominentes in corpore toto venarum toros, nigrum colorem ſaturatum. Interpres vertit, *qui oculorum varietate nobiles &c.* Nunquid verò hæc oculorum varietas de colore, vel aliter exponi debeat, ſummoperè addubito. Ruellius de coloris varietate quidem in oculis dici arbitratur, ſed non (vt ex Ariſtotele diximus,) interpretatur, hoc eſt in quibus oculorum alter alterius coloris, ſed quorum oculi maculis variegati ſunt. *Heterophthalmi* (inquit) *qui varietate oculorum notantur equi, non eandem* (Abſyrti hæc verba ſunt) *rem oculis cernunt. Nam quemadmodum* ἑτεροσκελὴς & ἑτερόπυς *claudicare ſolet & labori itineris cedere; ſic etiam illos hac diuerſitate variegatos viſus deficit. Quin & ob hanc oculorum varietatem & improbi & rerum eis occurrentium verentes, necnon ad ſpeciem rerum oculis obiectarum conſternabiles ſunt. Hos tamen Parthi magno in pretio habent & pro generoſiſsimis aſſumunt: apud quos primùm procreatos fuiſſe conſtat.* Nos qui heteroſceles & heteropodes ſint dicendi, iam antè indicauimus, cur verò iſthæc vocabula (ἑτερόφθαλμος, ἑτερόσκελὴς, & ἑτερόπυς) de colorum varietate & maculis dici crederet Ruellius, eiuſdem puto Abſyrti impulerunt hæc verba, καὶ ὅσοι δὲ ποικίλοι τῷ χρώματι εἰσι, καὶ ἔτι δοκῦσι παρ᾽ ἐκείνοις πρώτοις γεγονέναι. Nam cùm hæc ſtatim poſt heterophthalmiæ vitium eodem in capite ſubijciantur, Parthicos ſcilicet equos appellatos à veteribus qui varij colore eſſent, illam de coloris oculorum varietate intellexit, cùm Abſyrthus nihil circa colorem eis commune, ſed nomen tantum à gente, apud quam vtrique nati primùm celebrentur, inſinuet. Proinde improbandum, quod vertit Ruellius: *qui verò diſcolores notas in tergore referunt &c.* quaſi verò etiam heterophthalmi ſimiles, id eſt, diſcolores notas in oculis referrent. Aliam igitur quandam varietatem & diuerſitatem heterophthalmos equos habere neceſſe eſt, vnius ſcilicet oculi ad alterum collati, ſiue ea in colore ſit, ſiue alio quodam affectu. Mihi inclinat animus, vt ſint heterophthalmi, quorum oculi aut non aquè magni ſunt, vel alter altero humilior, quales in hominibus quandoq; etiam obſeruamus: nam quemadmodum heteroſceles oſtenſum eſt claudicare, ita hos puto res obiectas non rectè diſtinguere, id quod in bucephalo etiam non tacuit Plutarchus, dum vel ſola vmbra terrefactum tradit. Parthi autem ideo fortaſſis huiuſmodi equos præferebant, quòd pauidi eſſent & fugæ apti, cùm ipſi fugiendo pugnarent, nec vellent cominus hoſtem aggredi. Andreas à Lacuna verò toto etiam cælo errat, dum heterophthalmos equos reddit monoculos. Inter optimos (inquit) monoculos à quibuſdam cenſeri Pelagonius ait, ſi à natura talem orbitatem contraxerint, nam ſi à caſu, abſurdum eſſet id dicere. Reprehenditque alios, quod heterophthaluιos interpretentur, ab alterius oculi varietate ſic dictos. Videntur autem Lacunæ impoſuiſſe verba Ammonij, qui in libro de vocabulorum differentijs heterophthalmon exponit, qui ab altero oculo κατὰ περίπτωσιν (id eſt, caſu aliquo, ſiue fortuitò ſiue per verbum, vt doctiores accipiunt, quanquam Varinus ſcribat κατὰ τύχην) orbatus ſit: monophthalmum verò qui vnicum duntaxat oculum habeat, vt cyclops, etſi Varinus non ita accipere videri poteſt. Itaque monophthalmus niſi monſtrum aliquod fortaſſis, nemo fuerit: heterophthalmi verò Ammonio dicti quicunque altero oculo cæci, altero tantùm vident, ſiue ita nati ſint, ſiue caſu poſtea ſuperueniente; ſed huiuſmodi equi qua ratione laudari debeant, aut etiam poſſint, non video. Sed vt ad oculorum varietatem reuertamur, quam equo & homini propriam eſſe ex Ariſtotele diximus, hanc duplicem eſſe ex Ruffij diſcimus, his verbis: Pilorum in colore varietas, itemque oculorum (vt ſi vnus oculus albi coloris fuerit, alter nigri, vel vnus albus & alter varius) mutari non poteſt, quia contingunt in ipſa generatione. Hinc enim colligitur oculorum colorem quandoque caſu in alium conuerti: præterea apparet innuere etiam eam varietatem ſiue fortuita ſit, ſiue ab ipſo ortu, vitio dandam eſſe. Si equus leucoma (inquit Abſyrtus) id eſt albuginem aut albicantem notam in oculis oſtendat, non ictu contractam ſed genitiuam (vt Ruellius vertit; Græcè legitur ἀπὸ ταυτομάτυ, id eſt ſponte natam, nulla ſcilicet externa ſed interna & latente cauſa,) ad ſeminandam prolem repudiatur: namque editum hoc parente pecus cùm ad eandem deuenerit ætatem, ſimili modo cæcitate afficietur: equam verò tali genitore procreatam, propter aduerſariam purgationem, id malum non manet, ſed mas quem ea peperit

[Margin notes: *Oculi varij.* — *Heterophthalmi equi* — *Opinio propria.* — *Parthi cur heterophthalmos equos præferent.* — *Oculorum varietas duplex.* — *Albuginem in oculis habens cur improbetur.* — Section letters in right margin: E, F, G, H]

perit

A perit mater, auitum referet vitium. Color verò naturalis oculorum in equis Platoni, Varroni & Columellæ laudatur niger. Pollux igneos vult & quasi sanguineos ὕφαιμον βλέποντες, quos & Oppiano probari reperio, sed Plato equum deteriorem & immorigerum γλαυκόμματον & ὕφαιμον, id est glauco & subcruento aspectu facit. Idem Pollux laudandi equi aspectum siue oculos his ornat epithetis, βλέμμα γοργὸν vocans, id est visum agilem, facilè mobilem, versatilem, ἰταμὸν, quasi præcipitem ad aliquid agendum, aut audacem, aut inuerecundum, ἀναιδὲς, impudentem, ὑπόθερμον, subcalidum, ἔκπυρον, ardentem, τρασὺ, audacem, πίκρον, paruum, θυμικὸν, animosum, ὀργίλον, iracundum, κρεμνεστικὸν pensilem. Nemesianus quos igneos Pollux, dixisse videtur *vago splendore micantes.* Crescentiensis minoris ait esse pretij, cuius oculi fuerint albi, quia ductus ad niuem vel locum alium frigidum, non cernit, contrà in loco lucido & tempore calido videt optimè. Iam reuertor ad maculatos. Absyrtus quosdam equos ἀετογενεῖς vocari scribit à genitiua quadam macula quam in armis & cocco referunt, quos Sarmatæ sibi vt probos asciscunt, apud quos cum reliquis de pernicitate certant: quare ijs ad bellicas excursiones vtuntur. At verò qui aquilinam notam (hæc eadem est cum superiore, vnde eis nomen, ἀέτος enim aquila est) ponè ferunt, circa coxas & caudam, ij ab ipsis improbantur. Quin & obseruatum esse apud se tradunt,

B ne ex eis prælientur: quippe aut equitem facilè ijs insidentem perire, aut in quippiam molestiæ incurrere. Sunt & ἀλφόρυγχοι eidem dicti, qui tardiùs senescere creduntur, vt & ἀλφοπρόσωποι illos albo rostro, hos alba facie præditos dicemus. Equus rufus cum albo in fronte signo rotundo, similitudine lunæ apud Homerum, in curuli certamine cæteros pernicitate vincit. Magis verò preterea laudatur equus, si in priori pede similis candoris macula fuerit. Virgilius: *Quem Thratius albis*

Portat equus bicolor maculis, vestigia primi
Alba pedis, frontemque ostentans arduus albam.

Statius de Panchate: *------ Sed proximus ibat*
Astur Panchates, patrium frons alba nitebat
Insigne & patrio spes omnis concolor albo.

Quibus albæ sunt vngulæ, eos quoque ceu celeres probari reperio, vt apud Sophoclis scholiastem in hunc locum in Electra: ἢ καὶ χαλαργαῖς ἐν ἁμίλλαις ἔτως ὡς κείνῳ δυσάνῳ τμητοῖς ὁλκοῖς ἐγκύρσαι. χαλαργὺς ἁμίλλας vocari ait τὰς ἱππικας ἁμίλλας, & exponit λευκόποτι & ταῖς ταχείαις ἐν ταῖς χηλαῖς: Sed & Hesychius χαλαργὺς quoque affert pro ποδαργὺς seu ταχύποδας: Et Pausanias de Neptuni loquens statuis, Tritonum & Amphitrites: Quæ intus (iuquit) sunt, dedica-

C uit ætate nostra Herodes Atheniensis, equos quatuor inauratos, præter vngulas tamen quæ ex ebore sunt. Russius verò qui vngulas omnes albas habent, nunquam aut vix saltem fortes esse asserit. Iubam corpori concolorem probarunt veteres, nunc tamen (inquit Camerarius) in fuluis laudantur albicantis comæ quasi canities, & ij equi magni fiunt & velatuli appellantur. Veteres autem concolorem probasse indicat Pollux his verbis: ἀμείνων δὲ ἡ ὁμόχρυς χαίτη, καὶ εὔθριξ, id est: optima aut pulcherrima vnicolor iuba, & bene comata. In Arione tamen celeberrimo Neptuni equo iuba commendatur rutila. Atque hactenus de colore: nunc cætera merita prosequamur, inter quæ patriæ generisque claritatem iure reponi posse non dubitamus, quanquam poëta Iuuenalis eos tantùm equos cæteris præstare dicat, qui cursu præcellunt, nulla vel patrij soli, parentumque ratione habita.

Dic mihi Teucrorum proles, animalia muta
Quis generosa putet nisi fortia? nempe volucrem
Sic laudamus equum, facili cui plurima palma
Feruet & exultat rauco victoria circo.
D *Nobilis hic quocumque venit de gramine, cuius*
Clara fuga ante alios & primus in æquore puluis,
Sed venale pecus Corithæ posteritas &
Hirpini, si rara iugo victoria sedit,
Nil tibi maiorum respectus, gratia nulla
Vmbrarum, dominos pretijs mutare iubentur
Exiguis, tritoque trahunt epiredia collo
Segnipedes, dignique molam versare Nepotis.

Hippiatri tamen parentes bonos & pulchros eligi volunt, tum corpore tum moribus, vt pulli etiam similes generentur, idque vt plurimùm succedere felicissimè, & vt contrarium accidat, necesse esse, vt grauis quædam alia causa superueniat. Etenim, vt Horatius ait:

Fortes creantur fortibus & bonis
Est in iuuencis, est in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces

In Phædre.
Color oculorum qui laudetur.
Equi aetogenes.
Alphorynchi equi.
Macula alba in pede
Lib. 5. Aen.
Vngulæ albæ.
In Corynthiacis.
Iubæ quæ laudetur.
Velatuli equi.
Lib. 4. Car. Od. 4.

Progene-

Progenerant aquilæ columbam.

Lib. 5. Syl. Quanti verò referat, vt ex generoso admissario proles quæratur, pulchrè, vt omnia, ostendit Statius:

------Romulei qualis per iugera circi
Cùm pulcher visu, titulis generosus auitis
Expectatur equus, cuius de stemmate lungo
Felix demeritos habet admissura parentes:
Illum omnes acuunt plausus, illum ipse volantem
Puluis, & incurnæ gaudent agnoscere metæ.

Sic & Virgilius cùm ætatis rationem in primis habendam esse docuisset, in admissarijs nempe, subdit:

-------Ergò animos æuumque notabis
Præcipuè: hinc alias artes, prolemque parentum.

Lib. 16. Similiter Silius:

Vnus erat leuis vt Zephyri noua flamina, campis
Vectonum eductum genetrix eduxerat Harpe
Nobilis; hunc Durius stimulabat in æquore currum.
Camphasus antiquo fidebat Atlante magistro
Ipsum Aetola vago Diomedi condita Tyde
Miserat, exceptum Troiana ab origine equorum
Credebant, quos Aeneæ Simoentis ad vndas
Victor Tytides magnis abduxerat ausis.

Et mox:

Attonitus tum spe tanta genitore Pelore
Te Zephiro eductum nunc nunc ostendere tempus
Discant, qui pecudum ducunt ab origine nomen
Quantum diuini præcellit seminis ortus.

Maiori verò laude digni, si non animo tantùm, sed & pulchritudine, maculisque parentes referant: vt suprà ex eodem docuimus: Quin tanti honestiorum equorum prosapiam fecere veteres, vt inscijs dominis clam furtimque matrices eis supponerent. Homericus Diomedes sic Sthelenum Capanei regis filium alloquitur. Si Pallas mihi palmam de amborum cæde concesserit, nulla in re mora fuerit, quin insiliens in Aeneæ equos à curru frena corripias & bigam ad nostra tentoria adducas. Sunt enim ex genere equorum, quos Iupiter pro adempto Ganymede filio Troi soluit, præstantissimos inter omnes qui sub sole sunt ac sub aurora; ex quibus princeps Anchises furtim Laomedonte inscio suppositis equabus, quatuor sustulit pullos, apudque se maiore cum cura educauit. Ex ijs duos (vt cernis) feroces Aeneæ filio ad belli præsidium contulit, atq; tribuit; quos si ceperimus, & prædam & egregiam sanè laudem retulerimus. Virgilius quoque Circen Solis filiam eodem modo furtim ex patris sui equis pullos suscepisse canit:

Iliad. 5.

Aeneæ equi.

Absenti Aeneæ currum, geminosque iugales
Semine ab æthereo, spirantes naribus ignem,
Illorum de gente, patri quos dædala Circe
Supposita de matre, nothos furata creauit.

Nothi qui. Ne quis verò degeneres ac illaudatos intelligi à poëta cogitet, quia nothos vocat: is sciat nothos vocare istiusmodi pullos, quia matrem habuerant mortalem, patrem verò diuinum; propriè enim nothi dicuntur, quos nobilior pater ex ignobili matre procreauit. Ecquid verò aliud indicare voluit idem poëta, cùm Turni præstantissimos equos ex Orithia natos scribit, & alibi duodecim pullos in armento Dardani patre Borea genitos, nisi vt patrum, ex quibus suscepti essent, pernicitatem indicaret? Huc spectat & hoc Statij:

Lib. 6. The.

Oebalios sublimis agit, spes proxima palmæ,
Amphioraus equos, tua furto lapsa propago
Cyllare, dum Scythici diuersus ad ostia ponti
Castor Amyclæos remo permutat habenas.

Eodem quoque modo patrium natiuumque solum inspiciendum est: Eleganter Cyrus apud Xenophontem, quemadmodum equos (inquit) quæritis, non qui patrij sint, sed qui optimi, sic etiam homines quæritote, innuens non semper domi haberi viros rerum gubernaculo idoneos, quemadmodum nec equos sæpè, quos aliundè petimus. Varro autem in primis loci in quo natus est pullus, curam rationemque habendam ostendit his verbis: *De stirpe magni interest qua sint, quòd genera sint multa. Itaque ad hoc nobiles à regionibus dicuntur.* Sic Nemesianus ait:

Lib. 2. Pædiæ.

Patriam cõsiderandam esse.

Cornipedes igitur lectos det Græcia nobis: Et mox:

Cappa-

A *Cappadocumque notas referat generosa propago.*
Claudianus eodem sensu: ——— *Delectus equorum*
Quos Phrygiæ matres, Argæaque gramina pastæ,
Semine Cappadocum sacris præsepibus edunt. De laud. Serenæ.
Idem de equo Honorij;
O felix sonipes tanti cui fræna mereri
Numinis & sacris licuit seruire lupatis.
Seu tua per campos vento iuba lusit Iberos
Seu te Cappadocum gelida sub valle natantem
Argeæ lauere niues, seu læta solebas
Thessaliæ rapido perstringere pascua saltu.

Harum autem regionum equos præ ceteris in pretio fuisse mox suo loco palam fiet. Quare cùm sint
equorum genera, quot hominum nationes discretæ, vt Oppianus testatur, in permutandis vel di-
strahendis vendendisue equis maximam fraudem patriæ solet afferre mendacium. Volentes enim
B cariùs vendere, generosissimos fingunt. Quæ res compulit nos (inquit Vegetius) qui per tam di-
uersas & longinquas peregrinationes equorum genera vniuersa cognoscimus, & in nostris stabu-
lis sæpè nutriuimus, vniuscumque nationis explicare signa & merita. Quibus omnibus addi etiam
potest tempus partus: nam cùm auaritia nostra singulis annis cupiat equas fœtas esse, tamen lon- Partus tẽpus.
gè præstantiores haberi pullos aiunt, si alternis tantùm submittantur, perfectiores scilicet ac fir-
miores: Præterea Hierocles author est, quod si contingat equas maturiùs, hoc est mensibus (in-
quit) nouem & viginti diebus partum edere, pullum quidem educari & ad iustam magnitudinem
adolescere consueuisse: eum tamen ab armento abigi debere, quoniam ad obsequium præstan-
dum sit futurus iners. Hisce ætatem addemus, motum, & vocem. Aetatis enim omnium primò Aetas.
ratio habenda, quæ vt sit cognoscenda, mox suo loco docebitur: & partim etiam docuimus. Mo- Motus.
tũ potissimùm in pullo experiri licebit. Hic enim si genua lubrico flexu moueat ingrediens, conie-
cturam ex eo facere possis, in equitatione crura similiter lubricum motum habitura esse: quãquam
enim mollities illa flectendi procedente tempore maior fit, meritò tamen in pullis statim animad-
uersa laudatur. Sunt qui lenem gressum, qualis vulpis est, in generoso equo desiderant, vt Teu-
tones teste Camerario: alij lupi gressum probant, & à Lucio pisce exiliendi facilitatem, ab anguil-
C la agilitatem desiderant. De voce vt inde de generositate quid possit indicari, his verbis ostendit
Cardanus. Habet præterea equus quinque voces, affectus eius significantes; hinnitum alacrem, Vox.
quo alacritatem declarat; longus est, non tamen multùm, & in fine vox exaltatur, calcitrat sed Lib. 7. de
innoxiè: cùm verò hinnit, longa voce quam in fine remittit, desiderat & vocat socium, aut equam, rer. variet.
cum qua concubuit, in hoc non calcitrat. In dolore nullam vocem: sed si multum premat, gemi- cap. 32.
tum emittit, submissa voce. Hinnitus breuissimus iræ signum est: tuncque aures dimittere solet, si-
cut vox rauca quam naribus solùm emittere videtur, estque similis rugitui leonis, timorem decla-
rat: atque in his duobus affectibus, calcitrat & ferit equus, si generosus est: cæterùm vt in ira au-
res ad collum demittit, ita in timore erigit, atque in anteriora tendit. Habes igitur voces princi-
paliorum affectuum, lætitiæ, desiderij, iræ, doloris & timoris: nec fallit in his: alias non habet.
Hæc ille. Quia verò frequens hinnitus animi indicat generositatem, poëtæ generosos equos fre-
mentes nuncuparunt. Virgilius de Scyphio Neptuni equo: ——— *Cui prima frementem*
Fudit equum magno tellus percussa tridente. Horatius: Georg. li. 1.
Et frementem mittere equum medios per ignes. Rursus: Lib. 4. car. Od. 14.
Ad hunc frementes verterunt bis mille equos Galli canentes Cæsarem. Iam verò quamuis quæ ha- Od. 9.
D nus sunt dicta, etiam de admissario & matrice intelligi & possint & debeant, placet tamen quæ-
dam de ijs priuatim tradere: cùm maximè intersit admissarium egregium esse, vt tota ab eo proge-
nita soboles, laudabilis habeatur. Admissarium itaque in primis integro corpore esse volunt, om-
nique vocare culpa, nec hoc quoque satis esse aiunt ad seminandam prolem, nisi etiam insiliendis
equabus impiger sit. Pigritia autem vel à natura est, vel senio acquiritur. Qui natura pigri sunt, vt Admissarius qualis
pote cùm operi cedant, Absyrtus segregari vult & tanquam inutiles haberi: ætate verò affecti, pul- esse debeat.
los teste Aeliano cum cæteris in rebus debiles, tum pedibus infirmos generare solent. Virgilius:
Hunc quoque vbi aut morbo grauis, aut iam segnior annis
Deficit, abde domo; nec turpi ignosce senectæ (id est, & senectæ non turpi ignosce.)
Frigidus in Venerem senior, frustraque laborem
Ingratum trahit: & si quando ad prælia ventum est:
Vt quondam in stipulis magnus sine viribus ignis,
In cassum furit.

Russius eligi vult parentes pulchros & bonos, vt pulli etiam similes generentur, tum corpore tum
moribus;

moribus: idque ſi tales ſint parentes, vt plurimùm fieri aſſerit: nam vt contrarium accidat, alia quædam cauſa ſuperueniat, oportere. Ipſe autem ad equi pulchritudinem præter cætera, maxillas graciles & ſiccas commendat, os magnum & laceratum, gareſe (ſpinam ni fallor) verò acutum & quaſi tenſum & rectum: dorſum curtum & quaſi plauum: coſtas & ilia, vt bouina: anchas longas & tenſas, coxas intus foriſque laxas & carnoſas; garetta (ſuffragines) ampla & ſicca & tenſa: falces curuas & amplas, ceruinis ſimiles: crura ampla piloſa & ſicca; iuncturas crurium groſſas & non carnoſas, propinquas vngulis, ad ſimilitudinem boum. Poſterior pars corporis altior ſit anteriore, vt in ceruo. Hactenus ille, Palladius in admiſſarijs quatuor ſpectanda eſſe ſcribit, formam, colorem, meritum, pulchritudinem. In forma hoc ſequendum: vaſtum corpus & ſolidum, robori conueniens altitudo, latus longiſſimum, maximi & rotundi clunes, pectus latè patens, & corpus omne muſculorum denſitate nodoſum, pes ſiccus & ſolidus & cornu concauo altiùs calciatus. Pulchritudinis partes has eſſe: vt ſit exiguum caput & ſiccum, pelle propemodum ſolis oſſibus adhærente: aures breues & argutæ, oculi magni, nares patulæ, coma & cauda profuſior, vngularum ſolida & fixa rotunditas. Eadem in equabus quoq; vult conſiderari, ſed præcipuè vt ſint longi & magni ventris & corporis. Similiter Varro: *Equos ad admiſſuram* (inquit) *quos velis habere legere oportet, amplo corpore, formoſos, nulla parte corporis inter ſe non congruente.* Et rurſus: *Forma eſſe oportet magnitudine media, quod nec vaſtos nec minutos decet eſſe. Equas clunibus & ventribus latis.* Abſyrtus verò etiam equas, ex quibus propagare ſtudemus, oportere ait eſſe bene compactas, magnitudineque decenti, viſu præterea ſplendidas & ſpectabiles, ventre & ilibus magnis: ætate non minores quàm trium, nec maiores quàm decem annorum, ſed hoc ad generationem pertinet. Hoc tamen hic recitabo quod de admiſſarij ſemine examinando tradit Pelagonius: Si vtilem (inquit) admiſſarium & ad creandam prolem idoneum libeat experiri, digitis duobus comprehenſum genitale ſemen laneis lacinijs diſtrahes: ſi reſiliat in ſe, ac ſeſe cohibeat, ita vt non diſcindi patiatur, vtilem admiſſarium oſtendit: hoc Hipparchus aſſeuerat: ſin protinus tactu diſtractum diffindatur, nec viſci more glutinatum lenteſcat, ſeminandis filijs vt inutile repudiatur: talis equus ad ineundas matrices non eſt adſciſcendus.

Forma. *Pulchritudo* *Equæ matrices quales eſſe debeant* *Semen admiſſarij quale eſſe debeat.*

E F

L O C V S.

G

LOCVM paſcendis equis idoneum ἱππόφορβιον vocant, vt vult Homeri Scholiaſtes. Paludibus & riguis pratis gaudere hoc genus animaliũ teſtis eſt Ariſtoteles. Gaudere autem planitie ex veteri quoque prouerbio diſcimus: *In planitiem equum*; quo de ſuo loco. Idem eleganter apud Homerum docet Telemachus, equos à Menelao ſibi oblatos aſpernatus, quoniam Ithaca propter loci montiumque aſperitatem alendis equis minus eſſet idonea. Montes alioqui, modò rigui ſint, non aſpernatur, quin Columella, *equorum gregibus* (inquit) *ſpatioſa & paluſtria, nec non montana paſcua eligenda ſunt; rigua nec vnquam ſiccanea, vacuave magis quàm ſtirpibus impedita, frequenter mollibus potius quàm proceris herbis abundantia.* Vulgaribus equis paſſim maribus ac fœminis paſci permittitur. Sed pompicus & bellicus equus ſtabulo ferè continetur; id equile dicunt; Varro etiam equariam his verbis: *Quòd & ipſe pecuarias habui grandes, in Apulia ouiarias, & Reatino equarias*: Grapaldus propriè ait dici præſepe. Græcis dicitur ἱππών, necnon ἱπποστάσιον (nam & equum ab armento, ſeu equitio ſiue vt vulgò vocant, mandra ſequeſtratum iam & ſtabulo ac præſepi applicitum, Græci eleganter στατὸν dicunt annotante Cælio,) ἱππόστασις, σταθμὸς, φάτνη, vt Pollux annotauit. Heſychius & Varinus apud Lacones ἱππάκλυ dici tradunt, & iiſdem σταθμοὶ, ſunt οἶκοι ἢ ἐπαύλεις, ὅπου ἵστανται ἵπποι καὶ βόες, domus, aut caſæ, vbi ſtabulantur equi & boues. Xenophon in libro de re equeſtri ſtabulum equorum ea domus parte ædificatum haberi vult, vt quàm frequentiſſimè ob oculos domini verſetur; ipſiuſque equi veluti conclaue ita conſtrui ait optimum, vt non magis pabulum de præſepi quàm cibus domini de penu furto ſubduci poſſit. Eum verò qui in hoc negligens eſt, ſeipſum opinatur negligere: cùm ſit clariſſimum, equum in periculis, corpus domini accipere tanquam depoſitum. Neque illum locum ideo ſolùm muniendum eſſe, ne furto pabulum diminuatur: ſed quia etiam, ſi fortè effundatur ab equo, ita cognoſcitur. Columellæ ſtabulum eſt integrum equile; præſepia verò ad quæ religantur iumenta. Vult enim vt in ſtabulo ampla ſint præſepia, ſuper quæ tranſuerſi aſſeres in modum iugeri, à terra ſeptem pedibus elati, configantur, ad quod religari poſſint iuuenci. Cæterùm Grapaldus iſtiuſmodi lignum, ad quod equos cæteraque iumenta capiſtris (ita enim ipſa lora dicuntur) religare ſolemus, non aliter quàm ad anſulam vel vncinum, Vacerram nominari aſſerit: præſepe verò ipſum propriè ſtabulum eſſe. Idem Xenophon vt pedum in primis præcipuam fieri debere rationem

Loca plana amare. *4. Odyſſ.* *Equile.* *Equaria.* *Præſepe.* *Stabulum vbi ædificandum.* *Vacerra.*

H

A tionem indicaret, partem stabuli exteriorem rotundis lapidibus palmari magnitudine sternendam esse monet, vt insistentis vel incedentis per eos equi chelidon siue hirundo solidior reddatur.

LOCA EQVIS CELEBRIA.

EGIONES quarum equi vel celebrantur, vel improbantur, lubet ordine recensere alphabetico, vt omnis euitetur confusio. Abydum Homerus equis alendis aptum celebrat Iliados quarto:

Ille nothum Priami transfixit Domocoontem
Pernices qui nuper equas pascebat Abydi.

Est autem Abydus Ptolomaeo, Straboni, alijsque Aegypti vrbs Memnonis olim regia. Sed Stephano & Suidae Macedoniae quoque regio est circa Axium fluuium: de hac regione Homerum hîc loqui volunt expositores. Acarnanum & Aetolorum solitudinem pascendis equis esse accommodatam non minus quàm Thessaliam, habemus apud Strabonem. Acarnania quidem Epiro proxima est, & equi inde Acarnanici dicti dicuntur fuisse maximi, cessereque in prouerbium de re quapiam maxima, vt suo loco dicetur. Achaios, siue Achiuos Oppianus ad bellum ait esse idoneos. Aegyptus equorum feracissima fuit. Eapropter dominus interdixit Israëlitarum regibus, ne multis equis vterentur, ne populum ad conuersandum cum Aegyptijs propter equos inducerent. Ex Aegypto certè Salomoni regi adducebantur singuli centum quinquaginta argenteis, vt legimus in sacris biblijs. Aethiopia pennatos equos ferre & cornibus ornatos ferunt. Nos de feris eius equis antea quid diximus. Vulgares equi à calore ibi malè habentur, vt annotauit Scaliger. Africa, vt testatur Vegetius equos ad vsum sellae praestat velocissimos. Ait autem Hispani sanguinis esse: sed de his mox plura, vbi de Libycis dicetur & Mauris. Alanicos quoque velocissimos esse putem, ac robustissimos. Probi enim imperatoris Alanicus equus, & in bello contra Alanos captus, tanta celeritate fuisse perhibetur, vt diurnis spatijs centum obiret miliaria, vel in decimum diem haud interpellato labore: non erat tamen decorus, aut staturosus. Dionysius poëta Alanos vocat πολυίππους. Agrigentinos equos prae caeteris extollit Pindarus inquiens eos ad agones Graeciae olim missos, victoresque recessisse, vt meminit Seruius enarrans illud Virgilij lib. 3. Aeneid. *Magnanimum quondam generator equorum.* Celebrantur & à Gratio:

Acarnaici.
B
Reg. 3. c. 10.
Aethyopici.
Alanici.
Agrigentini

C
Possent Aetnaeas vtinam se ferre per artes, Qui ludus Siculis, quid tum si turpia colla
Et tenuis dorso curuatur spina? per illos Cantatus Graijs Acragas.

Legimus etiam illud, cùm in Cappadocia greges equorum perissent, Delphici Apollinis responso adduxisse greges de Agrigento & reparasse meliores. Vrbs est Siciliae. In Anglia referente Polydoro Virgilio armenta equorum, boum & ouium greges interdiu noctuque passim errare per montes & valles, per agros compascuos ad pascendum cõmuniter relictos videre est, aut per fundos quos post collectos fructus consuetudine quadam peruetusta vicinus quisq; communes habet, ad alendum pecus: Idcirco autem equis testiculi amputantur. Idem asserit bonam partem equorum non succussare, & nos obiter Britannicos tellones mannosque maximè si candidi sint, hodieque in pretio esse apud magnates diximus. In Apamia Syriae regione vbere vt (inquit Strabo) milites recensebantur & equi alebantur & regis equae, numero supra triginta millia: & earum emissarij trecenti. Hic erant equorum domitores; hic bellici ludi magistri conducebantur & quicumq; rei militaris erant periti. Apulos equos laudat Varro, & Volaterranus bello eos aptissimos facit, & Scholiastes Horatij in declaratione huius versus ---*Non ego circum Me Satureiano vectari rure caballo,* In apulia (inquit) temporibus Horatij, fundi Satureiani fuisse dicuntur satis ampli ac nobiles, per

Lib. 1. Hist. Angli
Lib. 16. Geogr.
Apuli.
Lib. 6.

D quos Apulum equum significat. Apulum aut equum pro optimo vtique accipere debemus. Caeterùm Iacobo Cruquio, videntur haec potius commentitia quàm vera, & hoc item quod Seruius de Satureio oppido apud Tarentum dicit: eius enim nulla (inquit) est mentio apud eos qui ex professo totam nobis Italiam delinearunt: apud Strabonem autem inuenire licet Vreum vrbem ad extremum circumflexum Gargani promontorij: agenis te (inquit) omnis generis fructus, tum verò copiosissimos producit, equis & ouibus aptissimus, lana quàm Tarentina longè mollior, minus verò candida; regio ipsa propter camporũ conualles, tranquilla. Hinc itaque arbitratur Horatium (vt fuit in componendis & vsurpandis vocibus mirabiliter audax) concinnasse hanc vocem Satureianum propter vbertatem soli equis alendis aptissimum. Plinius hanc vrbem in Apulia vocat Vriam. Arabes quorum principem Zambeium appellant, equabus vehuntur tantae celeritatis, vt per diem noctemq; circiter centena milia itineris conficiant, vt Vartomarus tradit, volare potiùs quam equitare videntur: ephyppijs vulgus non vtitur, sed proceres tantùm: qui etiam soli vestiuntur, reliqui indusijs contenti sunt. Arabes qui in Africa sedem posuere, equos suos empturi aut vendituri non solùm Lantferç, inquit Scaliger pernicitate probãt, sed etiam si Struthiocamelũ cursu assequantur.

Lib. 3. c. 11.
Arabes.

Et Aloiſius Cadamuſtus Arabes ait equos habere pernices, vocarique barbaros. Caret equis quæ E felix cognominatur.

Arcadici.

In Arcadia fuiſſe fertilia pecori paſcua, præſertim equis atq; aſinis admiſſarijs ad mulos procreandos, equorumque genus Arcadicum excellere habemus apud Strabonem. Ex Arcadia autem ad vicinam Epirum mox deinde ſtirps equorum trãſlata videtur, eò quòd Virgilius ei hanc laudem aſcripſerit. Ἀρείας πῶλυς Heſychius & Varinus exponunt Τερσικὰς, legendum περσικὰς, Nam Aria regio Stephano eſt Perſica.

Argolici.

Idem Strabo mox Argolicos celebrat: hinc Argos Homero ἱππόβοτον, id eſt equorum alumna vocata eſt, vel ab equorum qui ibi alebantur copia, vel potiùs quòd alendis equis apprimè aptus eſſet locus, vt Horatius teſtatur, inquiens:

Aptum dicet equis Argos, diteſque Mycænas.

Quanquam priuatim ob Agenoris equo Argos hippotrophon dictum eſſe Etymologus ſcribat: alij etiam ab Hippe Danai filia. Argolicos iſtos equos Abſyrtus probis eſſe pedibus & capite, clunibus non item, aſſerit: indiuidua ſpina, grandi, ſed curta, vt Ruellius vertit, (Græcè legitur, τῇ ῥάχει ἄτομοι, κοῖλοι, εὐμεγέθεις, βραχεῖς: duo poſteriora ad totum equi corpus potius referri debere credit Geſnerus. Fuit autem Argos vetus eademque nobilis Achaiæ in Argolide vrbs; item alia in Peleponneſo & ipſa ſimiliter Hippium dicta: necnon & alia in Apulia à Diomede condita, & primùm à nomine relictæ patriæ Argo hippium quoque nuncupata. F Varinus Homerum de Argo Peloponneſiaco loqui tradit, ab Argo illo oculatiſſimo ſic dicto; hippoboton autem dixiſſe, quod multos & præſtantes equos ferret, vt hiſtoria (inquit) teſtatur. Heſychius verò ἱππόβοτον exponit equorum paſcuis idoneum, vel μεγαλόβοτον & εὔγεον, vt hippos hic nihil quàm augeat. Equos verò iſtos è Cappadocia originem traxiſſe docet Claudianus, dum canit:

------- Delectus equorum
Quos Phrygiæ matres Argeaque gramina paſtæ
Semine Cappadocum ſacris præſepibus edunt.

Et rurſus:

------- Iam paſcua fumant
Cappadocum volucrumque parens Argeus equorum.

Armenij.

Armenios ad belli vſum aptos ait Opianus: præſtareque Siculis, cùm tamen prius dixiſſet Siculos qui ad Ætnam degunt, cæteros omnes celeritate vincere. Horum equorum mox fiet mentio inter equos Niſæos. Satrapes huius regionis teſtante Strabone quotannis per ſe viginti millia pullorum ex Mithracina mittebat. Abſyrtus hos vocat βαρυκέφαλυς. A Parthis genus ducere inuenio, capite tantùm grauiores eſſe. G

Aſtures. Li. 14. Epi.

Aſturio in Hiſpania gens inclyta equorum genere, quos Aſtures & Aſturcones vocant, quibus forma minori præditis, mollis eſt alterno crurum explicatu glomeratio, vt ſuo loco obiter tetigimus, & meminit etiam Martialis:

Hic breuis ad numerum rapidos qui colligit vngues
Venit ab auriferis gentibus Aſtur equus.

Et Silius Italicus de his loquens populis:

Hic paruus ſonipes, nec Marti notus, at idem
Aut inconcuſſo glomerat veſtigia dorſo
Aut molli pacata celer trahit eſſeda collo.

Aſtures fuiße in pretio.

Fuiſſe autem olim in pretio atque honore, haud obſcurè nos docet Seneca; etenim cùm Catonem vno caballo contentum fuiſſe dixiſſet, addit; *ita non omnibus obeſis mannis & Aſturconibus & tollutaribus præferes illum vnicum equum.* Clariùs Cicero ad Herennium: *Aut Aſturconi locus ante oſtium detur.* Clariſſimè Plinius: *Volcatium nobilem Acturcone è ſuburbano redeuntem, canis à graſſatore defendit.* Piſis in antiquiſſimo marmore inſcriptio quædam Aſtyrum mentionem facit, vt refert Fran. Robertellus: qui Aſtyres putat intelligi equites, qui equis Hiſpanis, ab Aſturia regione vterentur: ni fortaſſe malis (inquit) ab Aſtura oppido Latij vocatos Aſturas. H

Lib. 2. Var. annot. c. 31.

Virgilius opinor ad hos equites alludens nomen illud ita protulit, cùm ait: *Aſtur equo fidens*: etſi ille Latinus non erat. Hæc ille. Sed cùm inſcriptio illa ſic habeat: *Præfectus cohortis ſecundæ Aſtyrum*, Aſtures verò, vt ex præcedentibus conſtat, bellis apti non ſint, Robertelli coniectura placere non poteſt.

Attici.

Atticam Chorus apud Sophoclem equis fœcundam eſſe ait, & mox cùm ab olearum copia eam commendaſſet, addit: Laus alia adhuc memoranda reſtat, qua vel maximè hæc lucida tollitur vrbs ad ſydera. Hoc magni inſigne Dei munus, quòd equis excellat præſtantibus.

Barbari.

Barbaros vulgò vocamus equos quoſdam celerrimos, quorum in curulibus certaminibus vſus eſt. Hi ex Tuni Africæ ac Maſſylia, Numidiaque habentur. Hoc genus equorum Ioan. Stradanus, qui plurimarum regionum equos ſculpſit, & edidit, ita pinxit, vt apud nos ferè in curuli certamine, perniciſſimo curſu feruntur; Picturæ additi hi verſus:

Hic celer ante alios valido quatit impete campos
Ocior aut iaculo, aut ventos æquante ſagitta,

A *Plerumque & varijs maculis distinctus, anhelò*
Est comites reliquos assuetus vincere cursu.

Babyloniæ regi erant teste Herodoto peculiares equi præter bello destinatos, admissarij octingenti, cum equarum, ad quas admittebantur, sexdecim millibus: nam singuli à vicenis admittebantur. Qui nauigationes suas in nouum orbem scriptis mandarunt, in Bengala aiunt maximam esse equorum copiam. Balasciæ prouincia, vt tradit Paulus Venetus, Mahumeti addicta, equos habet multos & optimos & magnos & veloces, qui tam duros & fortes pedes & vngulas habent, vt ferreis soleis non indigeant, vtcumque per saxa & montes currant. Bibilim Celtiberiæ Hispaniæ vrbem celebrat Martialis: Lib. 1. Lib. 1.

Videbis altam Liciane Bibilim, Equis & armis nobilem.

In Bisinagar vrbe, cui Narsingæ rex moderatur, equum non minoris quàm quadringentis aut quingentis pardais (ij sunt aurei numi) vendi tradit Ludouicus Romanus lib. 4. suæ nauigationis cap. 10. vsu autem quandoque euenire, vt octingentis aureis quis equum emerit. Pretij hanc immanitatem efficere, quòd aliunde aduehantur, ibiq; nulla sint equarum armenta, prohibentibus B regibus, qui portus asseruari iubent maritimos, ne importentur equæ. Habere tamen regem supra quadringenta equitum millia in armis semper excubantia. Britones nos vulgò vocamus equos crinibus & auribus mutilos: sed huius tamen nomine populi (Galli sunt) aures non amputant: si modò Stradanus in sua pictura diligenter aduertit: quæ iubam quidem detonsam, sed integras aures ostentat. Adiecti sunt hi versus: Brito.

Britonijs euectus agris hic gaudet amœnis
Vallibus, & pratis & apertis gramine campis:
Crinibus & mutilis per iter festinat anhela
Terga sequi, properos gaudens coniungere gressus.

Burgundiones post Huniscos commendat Vegetius, vt iniuriæ tolerantes. De Brussiæ syluestribus equis dictum est antea. Burici equi à Buris vrbe Achaiæ, vbi erant laudatissimi. Calpe mons est Hispaniæ, Abylæ Africæ monti oppositus, quæ duæ dicuntur columnæ Herculis. Eius equos fuisse celeberrimos indicat nobis præ cæteris Nemesianus:

Quin etiam gens ampla iacet trans ardua Calpes
Culmina cornipedum latè fœcunda proborum.
G *Namque valent longos pratis intendere cursus:*
Nec minor est illis, Graio quàm in corpore forma:
Necnon terribiles spirabile numen anhelæ
Prouoluunt flatus, & lumina viuida torquent,
Hinnitusque cient tremuli, frenisque repugnant,
Nec segnes mulcent aures, nec crure quiescunt.

Iustinus lib. 44. natum putat, quòd in Hispania ex vento concipi credantur: Sunt & Callaici Hispaniæ populi, qui & Callæci & Gallæci dicuntur, vt Xilander annotauit, Hodie Galitiam regionem incolunt. Illorum quoq; equos celebrat Silius Italicus, de certamine curuli Scipionis loquens: Callaici. Lib. 16.

Euolat ante omnes, rapidoque per aëra cursu
Callaicus Lampo, fugit, atque ingentia tranat
Exultans spatia, & ventos post terga relinquit.

De Calabriæ equis hæc prodidit Bernardus Saccus Ticinensis: Calabria aëre puriore fruitur quàm Apulia pabuloque ac omnium fructuum genere feracissima est, suasque laudes in pecoribus, equitioque armento non inferiores habet quàm Apulia, nisi quòd staturæ magnitudine Apuli Ca-D labris supereminent, sed itineri faciendo Calabri aptissimi sunt. Expressit hunc quoque Stradanus, hoc addito encomio: Lib. 1. Hist. cap. 5. Calabri.

Fortis & armipotens Calabris prognatus in oris,
Est equus, argutumque cui caput, & breuis aluus,
Tergaque obesa, feris voluens sub naribus ignem,
Sæpius & solido tellurem concauat vngue.

Cappadociam ante alias terras, equorum altricem esse scribit Solinus, & prouentui equino accommodatissimam. Et Strabo testatur Cappadoces Persis præter argentum mille & quingentos equos quotannis soluisse. Celebrantur autem hi equi tanquam omnium ferè optimi. Nemesianus: Cappadoces

Cappadocumque notas referat generosa propago
Armata, & palmas nuper grex omnis auorum.

Oppianus inclytos & celeres eosdẽ cognominat; additq; dum ætate minores sunt, pullinis adhuc dẽtibus & lacteo corpore, imbecilles haberi: fieri verò eo velociores, quò maiores natu fuerint: animosos audacesq; esse, bellis pariter & venationibus aptos, propterea quòd nec arma, nec cominus cum

feris congredi metuāt. In prouincia Caraian, referente Paulo Veneto, equi optimi ſunt, qui à mer- E
Nodi in cauda adempti & cur. catoribus in Indiam ducuntur. Incolæ verò ſolent illis equis auferre (inquit) de oſſe caudæ nodos duos vel tres, ne equus currens ſeſſorem cauda feriat, neúe caudam in latera ſubinde flectat, quod turpe exiſtimant.
Lib. 3. *Celtiberi.* Celtiberorum Hiſpaniæ populorum equos Strabo ὑπόψαρυς eſſe ſcribit, interpres ſubalbos reddidit: quod ſi in exteriorem traducantur Hiſpaniam, colorem permutare: eſſe autem Parthicorum ſimiles: nam & agilitate & currendi dexteritate reliquos anteire.
Lib. 15. *Carmani.* Idem tradit Carmaniæ incolas equarum inopia laborare, aſinis verò in bello vti.
Chalambri. Chalambrij equi à loco quodam Lybiæ nominantur, vt Heſychius & Varinus annotarunt.
Chaonij. Chaonij equi commendantur à Gratio, de Siculis equis dicente his verbis:

——— *Quis Chaonias contendere contra*
Auſit, vix merita quas ſignat Achaia palma.

Vbi ſuſpicandum eſt legendum eſſe Chaonios, & quos: de equis enim loquitur, niſi equas maluerit, quam equos dicere Græcorum more. Eſt autem Chaonia pars Epiri alpeſtris, licet quandoque ſumatur pro tota Epiro. Inter Chinæ inſulas vnam eſſe aiunt quæ ab equis nomen habet: cæterum nominis rationem non reperio.
Cilices. Cilicia equorum feraciſſima. Eapropter Dario Perſarū regi annuatim trecenti ſexaginta albi equi & argenti quinquaginta talenta pendebantur, quorum centena & quadragena erogabantur in eam Ciliciæ regionem quæ equos producebat. Hoc autem memini me legiſſe apud Herodotum. F
Colophonij. Colophonij in alendis equis plurimum operæ impenderunt: habitant enim Colophonij in planitie, vt apud Græcum quendam authorem legiſſe ſe memorat adagiorum author.
Lib. 14. Strabo ſcribit Colophonios olim cùm naualibus copijs abundaſſe, tum equeſtribus vſque adeò præcelluiſſe, vt vbicumque gentium bellum gereretur, quod confici non poſſet, Colophoniorum equitum auxilio profligaretur; atque inde vulgò natum prouerbium, Colophonem addidit.
Corſici. Corſicos & Sardinios breues admodum eſſe aiunt, ſed animo generoſo & audaci ingreſſu. Procopius lib. 3. tradit paulò ſupra oues eſſe magnitudine, eorumque armenta vagari paſſim. Equum Corſum, niſi clauſis obequitetur oculis, ſeſſorem excutere ait, quiſquis ille eſt, qui Stradani equis verſus adiecit:

Lumine Corſus atrox viſo furit, atque nitentes
Et duro reÿcit phaleras & ephippia dorſo,
Lumine nec viſo ſeßorem admittit & hoc eſt
Quod teneant oculos bubulo velamine tectos.

Lib. 8. de legib. In Creta, vt teſtatur Plato) equorum vſus nequaquam eſt frequens: idcirco neceſſe eſſe ait hiſce G
Cretenſes. in locis minora eſſe ſtudia nutriendorum equorum & equeſtrium certaminum. Cretenſes (κρῆτας) tamen equos celebrat laudatque Oppianus, & alicubi ἄπλειτα κρήσια φῦλα vocat, tanquam genus eſſet equorum elatioris animi, qui acceſſum ægrè ferrent.
Cyrenaici. Cyrenaici magnitudine pollent, vt tradit Abſyrtus, ilibus ſubſtrictis & paruis, ideo ad curule certamen idonei, pedum bonitate præſtantes, inter equitandum longiore animæ ductu:
Dacus. Dacia quam nunc Vuallachiam dicimus, equos mittit perniciſſimos, & quorum iuba ab armis ad terram vſq; propēdet, & cauda præ cæteris denſa ac prolixa eſt: caput paruū dūmodo bene expreſſit Stradanus, nam de eo in adiectis verſibus nihil:

Hic ad bella ferox Valachus, iuba cuius ad imos
Pendet criſpa pedes, celeres præteruolat Euros
Curſibus: ex facili ſeſſorem deÿcit: atque
Sæpius ingentes quatit atris calcibus vros:

Danus. Specioſus quoque eſt Danus, vt ex icone ab eodem Strabo edita diſcimus, & viribus in primis etiam commendari, adiecti verſus atteſtantur.

Saltu Danus atrox, faſtoſus pectore celſo
Iungere cum celſa greſſus grauitate ſuperbos H
Gaudet, & inſigni curſu conſcendere colles,
Ruraque depreßis necnon proſcindere aratris.

De Dalmatis equis mox fiet mentio inter Epirotas. In Darana propter ſoli vbertatem quàm alibi grandiores eſſe tradit Petrus Martyr.
Dorcades. Dorcades Libyæ quanquam mirabili ſunt velocitate, tamen inferiores ſunt currendo equis Libycis, ſi Aeliano credimus. Elandiam Gothici maris inſulam, plurimos greges equorum paruorum ſed validiſſimorum habere ſcribit Olaus Magnus,
Lib. 2. c. 13. vt putà qui fortitudine & agilitate multis eximij corporis equis præualent, quoſque domeſtici & exotici negociatores pro voluptate emunt, atque in terras remotas veluti naturæ miracula venales exportant. Eſſe enim totius orbis minimos, ſed perdociles. Elidis rex Oenomaus celerrimos legitur habuiſſe equos, quibus omnes in curuli certamine ſuperaret.
Elei. Fuitque haud ſegnis horum populorum in equis propagandis cura, quippe qui equas finibus ſuis eductas iniri faciebant, quod eſſet experimento cognitum, miræ felicitatis prolem inde prouenire:

quare

A quare & in magno erant honore ac pretio. Antinous vnus ex procis Penelopes apud Homerum gloriatur se in Elide equas habere duodecim. Et Nestor iactat se ex Elide centum & quinquaginta flauas equas cum suis quasque pullis abduxisse. Virgilius ceu præstantissimas quoque celebrat. Lib. 1.

——— Eliadum palmas Epirus equarum.

Propertius inde ditem factam fuisse Elidem ostendit, inquiens.

Et quas Elis opes antè pararat equis.

Commendabantur autem potissimùm à pernicitate, quod ostendit Lucanus de Cæsare loquens:

In bellum prono tantum tamen addidit iræ Accenditque ducem, quantum clamore iuuatur
Elæus sonipes, quamuis iam carcere clauso Immineat foribus pronusque repagula laxet.

Strabo omnem eam regionem quæ inter Messeniam & Achaiam media iacet ad mare vsque, Elæam vocat. Lib. 4. Equos Eleos Oppianus Epeos dicit; nam Epeorum agri Eleorum sunt, eidemque populi, vt alicubi idem Strabo docet. Sunt autem Epei Achaiæ populi, & Achaici etiam equi Epei. ab eodem Oppiano celebrantur. Idem Strabo libro postremùm citato equos Epidaureos excellere asserit, Lib. 8. & Virgilio quoque vocatur *domitrix Epidaurus equorum.* Aliàs tamen Strabo Thes- Epidaurij.
B salicos Epidaurijs præfert. Xenophon elegantiæ studiosus (inquit Aelianus) equum habuit Epidauricum. Epiroticos in Olympicis certaminus haud in postremo loco fuisse ex Virgilio discimus vbi ait: *——— Eliadum palmas Epirus equarum.* Vbi Seruius, Epirus (inquit) creat equas Li. 1. Georg. optimas, quæ apud Elidem palmas merentur in Iouis Olympici curuli certamine. Et rursus in Epirotici. hoc eiusdem poëtæ:

Quamuis sæpe fuga versos ille egerit hostes Et patriam Epirum referat: Lib 3 Geor.

Quia (inquit) in Epiro sunt equæ optimæ, quibus exercetur curile certamen Iouis Olympici. Absyrtus equos Epiroticos, mordaces vocat & peruersos. Apud Vegetium, vbi ait: *Epirotas, Sarmaticos ac Dalmatas licet contumaces ad frena ac viles, armis ac bellis asseuerant cruribus,* Gesnerus legit, licet contumaces ad frena, ac viles armis, at bellis, &c. Et in hoc eiusdem Vegetij loco, *Epirotas ac siculos non despexeris si mores ac pulchritudo non deserat*, copulam nouissimam ac abundare existimat, Nunc Albanos vocant: Pinxit & hoc equorum genus Ioan. Stradanus: picturæ hi additi versus:

Herbida fundit equos, bellis furialibus aptos
Epirus calidis voluentes naribus ignes
C *Qui vel ad Elei metas vel maxima campi*
Sudabunt spatia, & spumas flant ore cruentas.

Erembi equi nominantur ab Oppiano. Dat & Flandria nobiles equos, de quibus ille qui Stra- Erembi. dani equos versibus illustrauit: Frigisci.

Fortes fundit equos, fruticanti Flandria gleba
Diues & attrito Cereales vomere sulcos,
Et doctos grauibus terram proscindere rastris
Necnon & phaleras redamant; & ephippia dorso.

Vegetius Frigiscos non minus velocitate, quam continuatione cursus inuictos commendat. Quærendum nunquid Frisiorum equos intelligat, quorum scilicet equi celebrantur, & ipse subinde post Huniscos & Burgundiones eos nominat. De Frisijs mox, vbi de Hollandicis. Gallicos equos haud magni fuisse pretij, multoque viliores Gallicos canterios ait Dionysius Lambinus explicans illud Gallici. Plautinum:

Ego faxim muli pretio qui superant equos Sicut viliores Gallicis canterijs. In Ausul.

L. Apuleius tamen iumenta Gallicana commendauit: quibus (inquit) generosa soboles perhibet
D generosam dignitatem: necnon D. Hieronymus: *Illi gaudeant Gallicis canterijs, nos solutus vinculis asellus Zachariæ delectet.* Lib. 1. Car. Inuenio etiam à Gallis magnum Romanis equitatum fuisse suppeditatum: ideoque equitatum eorum semper in pretio fuisse. Horatio equi Gallici ora Gallica nominantur, vt ostendit Turnebus: *Gallica nec Lupatis temperat ora frenis.* Gallia autem hominum Lib. 11. Ad paradisus, sed equorum infernum vulgato dicto appellatur. Viatores enim lautè, equos pessimè uers. c. 27. tractant. Γέλανιες Hesychius & Varinus exponunt genus equorum ignobilium & ad bellum ineptorum. Gelanij. Quod nomen, nunquid à regione aliqua factum sit, aut qua nam alia re, incertum est. Gelas quidem Siciliæ fluuius est, sed equi Siculi in magna sunt existimatione. Sunt verò & Geloni Scythiæ populi, qui in equis fugiendo pugnabant, de quibus Lucanus.

Massagetes quo fugit equo, fortesque Geloni: Et Virgilius:

Bisaltæ quo more solent, acerque Gelonus, Cùm fugit in Rhodopen, aut in deserta Getarum,
Et lac concretum cum sanguine potat equino. Geldricrijdem cum Menapijs. Germanorum equos nec forma, nec velocitate conspicuos esse asseuerat Tacitus. Germani Cæsar eosdem etiam improbat Li 4 de bel. his verbis: *Iumentis importatis Germani non vtuntur, sed quæ sunt apud eos nata praua atq; deformia:* Gal.

Lib. 9. *hæc quotidiana exercitatione ſummi vt ſint laboris, efficiunt.* Et rurſus: *Eorum (Germanorum) aduentu quòd minus idoneis equis vtantur, à tribunis militum reliquiſque equitibus Romanis atque euocatis equos ſumit; Germaniſque diſtribuit.* Nos paullò antea grauiores eſſe diximus, & ſuccuſſarios, ſubſultimque moleſtè ingredi. Qui verò nunc à Ioan. Stradano pictore delineatus proſtat, nequaquam ſuccuſſator eſt, nec vt veteres illi aiunt, deformis & piger, ſed vt ipſius ſubſcriptum eſt eiconi: E

Ipſe carens cauda, ſeſſorem tergore duro
Germanus per prata gerit, hinnitibus auras
Implet & arrectis volat auribus, ocyor Euro:
Nec vanos horret ſtrepitus, Martiſque furores.

Getici. Tranſyluani. Iazyges. Getici equi authore Aeliano celerrimè feruntur: Tranſyluanos hodiè vocant, docilitate ab alijs vinci inuenio, curſu verò iugi & longo nullis cedere. Ricardus Bertolinus Iazyges equos vocat, quamuis Iazyges inferioris Pannoniæ populi ſint, Tranſyluanis contigui, vnde optimi ad curſum ætate noſtra equi aducuntur:

Lib. 12. Auſtriad.

Quin & Pannonio properans de vertice Lynceus
Iapyge præſtat equo & curſus regit ille volantes. F

Getuli. Getuliam aut potius Gætuliam præſtantes quoque equos habere, non obſcurè indicat Statius, inquiens:

Getulo ſic pulcher equo, Troianaque quaſſans
Tela, nouercales ibat venator in agros
Aſcanius.

Huius regionis reges plurimùm equorum gregibus ſtudere tradit Strabo, vt ad centena pullorum millia quotannis recenſeantur. Equos verò ipſos μακροχαλότερυς eſſe noſtris, id eſt longioribus labris, interpres ineptè vngulis vertit. Græcanici, ἑλλαδικοὶ in ſummo quoque fuere pretio. Nemeſianus:

Græcanici.

Cornipedes igitur lectos det Græcia nobis.

Abſyrtus ait pedibus bonis fultos eſſe, vaſto corpore, capite venuſto, ardua antica parte ſtatura (ὄρθιοι τὴν προτομὴν, id eſt capite recto) concinnoque corpore, ſed clunium compage incommoda nec reſpondente: pernices & animoſos. Heluetios equos bellis quoque idoneos eſſe ait Camerarius & præcipuè Algoicos, qui durare (inquit) diutiſſimè putantur. Habent & Hetruſci equos præſtantiſſimos arguto capite, quod maximè probatur, & denſa iuba, vt cùm ex Stradani pictura, tum ex aſcriptis ei verſibus conſtat, qui tales ſunt: G

Heluetij. Hetruſci.

Tuſcus acer medijs cùm ſeſe vallibus effert,
Effert argutum caput, auribus emicat, armo
Denſa iuba in dextro ſemper iactata recumbit,
Concutiens ſolido paſsim frondentia cornu.

Hippobotæ. Hippolaitæ ſeu Hippobotæ, populus Chalcidenſis, cuius meminit Plutarchus in vita Periclis, olim opibus gloriaque cum primis clarus. Nam ipſum nomen ab agrorum fertilitate inditum eſt quaſi dicas equorum altores: quorum regionem pulſis ijs & deducta colonia occuparunt Athenienſes. Huius rei mentionem facit Herodotus in Terpſichore. Hirpini in pugna præſtantiſſimi & potentiſſimi habebantur, vt ſcribit Iulius Pomponius in hoc Virgilij: *Hinc bellator equus*: inde Apuli, poſteà Lucanici, nam præter vires, ipſa corporis magnitudine cæteros præcellunt equos. Hiſpani ſimiliter teſte Abſyrto magno ſunt corporis habitu, concinno & erecto, eleganti capite, compage corporis luculenter diuidua: ſed aſtrictis clunibus, itineribus obeundis pares & robuſti, corpore nec gracili, nec ad maciem oportuno: cæterùm ad curſuram inhabiles (ἄδρομοι, legendum apparet εὔδρομοι, nam curſu valere ex ſequentibus conſtabit.) in equitatione calcaribus non incitantur. Quin & ab ortu ad integram vſque ætatem morati & obſequentes: deinde improbi & mordaces fiunt. Strabo ait ſimiles eſſe equis Spartarum, reliquos omnes mira celeritate ſuperantes. Volaterranus equos in Hiſpania quoque leuitate atque elegantia conſpicuos eſſe tradit, Camerarius celeritatis & agilitatis opinione à magnatibus expeti. Vegetius, *Cappadocum* (inquit) *glorioſa nobilitas: Hiſpanorum par vel proxima in circo creditur palma*: Hinc apud Symmachum legimus: *Euectionem impetraui, amicos in Hiſpaniam miſi ob curulium equorum coemptionem.* Sed & in bello vtiliſſimi ſunt, quin Rodericus Santius par. 1. hiſt. Hiſp. c. 2. tantam eorum fidem dici eſſe ait, vt cùm ſe percuſſos in bello ſentiunt, ſeſſores ſuos incolumes inter hoſtes mira probitate extra prælium exponant. Claudianus in laudibus Serenæ reginæ Hiſpaniam inter alia laudat, quia eſt H

Hirpini. Hiſpani.

Lib. 4. Ep. 6.

Diues equis, frugum facilis, pretioſa metallis.

Iſtiuſmodi equos vulgò Iannettos vocant, Hiſpani (vt inuenio) genetos à genibus vt quidam conijcit: quòd cùm celeberrimum hoc genus equorum ſit, vectorem genibus ad ſellam & latera equi

inniti

A inniti oporteat, vt tutiùs vehatur. De Asturconibus & Callaicis siue Gallàicis dictum est. Vtrosque autem Hispanici generis esse Plinius testatur: *In Hispania (inquit) Gallaica gens & Asturica equini generis, quos thildones vocamus; minori forma appellatos Asturcones gignunt: quibus non vulgaris in cursu gradus sed mollis, alterno crurum explicatu glomeratio: vnde equis tolutim carpere incursus traditur arte.* In Hispaniolam noui orbis insulam equi ex Hispania illati multiplicem de se sobolem dedere. Iberi an ijdem sint Hispanicis dicam subinde. Equos generosos, præstantes, torosos, idoneosque ferendæ panopliæ, sed succussatores plerosque ea pars Hollandiç producit, quæ Cisrhenana Frisia dicitur & Cannefatum regio, fæcundior equarum nobilium, quæ ducendis matronarum pilentis in Italia expetuntur ad luxus ostentationem; australior regionis pars lacertosos quoque & optimos profert. Ingentem equorum nobilium vim exportari docent pagi aliquot mercatu equorum frequentissimo celebres, vt scribit Adrianus Iunius in sua Batauia. Expressit hoc quoque equorum genus Ioan. Stradanus, additis his versibus: *Hollandic.*

Tardior est Phrysys equus educatus in aruis,
Curribus aptus, & attrito sub vomere rastris,
B *Dentalis pingues doctus conuellere glebas:*
Densa cui dextro iuba semper pendet ab armo.

Hunnuscorum longè prima (inquit Vegetius) docetur vtilitas patientiæ laboris, frigoris, famis. Est autem eis, vt mox addit, grande & aduncum caput, extantes oculi, angustæ nares, latæ maxillæ, robusta ceruix & rigida, iubæ vltra genua pendentes, maiores costæ, incurua spina, cauda syluosa, validissimæ tibiæ, paruæ bases, plenæ & diffusæ vngulæ, ilia cauata, totumque corpus angulosum, nulla in clunibus aruina, nulli in musculis tori, in longitudine magis quàm in altitudine statura, propensior venter exhaustus, ossa grandia, macies grata, & quibus pulchritudinem præstet ipsa deformitas, animus moderatus & prudens & vulnerum patiens. Alias Hunnicos vocat: nos Vngaros aut Vngaricos, ni fallor, dicimus. Nec de alijs puto equis loquitur his verbis D. Hieronymus ad Oceanum. *Hunnorum examina pernicibus equis huc illucque volitantia, cædis pariter ac terroris cuncta compleuerunt.* Scribit Camerarius equos Pannonicos (Pannonia eadem quæ Vngaria) multos reperiri castratos in tenera ætate, atque ijs dentes cadere negari: ad bellum idoneos esse, sed plerosque mordaces & calcitrones, & ab eis prouerbium malignitatis ortum, non ferè nisi irritatos aut opinione aut metu offensæ ferocire. Audio in Polonia magno in honore esse. *Hunisci.* *Hungarici.*

C Iberi (Ἴβηρες) equi Oppiano authore Parthis sunt præstantiores: celeritate enim tantum præstant inter equos, quantum aquila ac circus accipiter in aëre, & in mari Delphinus, sed exigui sunt & viribus paruis & animo imbelli; & cursus celeritatem pauca emensi stadia amittunt, corpore venusto, sed vngulam habent parum solidam. Disputant expositores, an Iberi Oppiano ijdem sint cum Hispanis: qui id affirmant Strabonis testimonio nituntur, qui similiter ac Oppianus Parthorum equos cum Iberis comparat, eo scilicet libro, in quo de Hispania tractat. Negantibus verò eosdem esse fauet Absyrtus, qui equos Hispanos magno corporis habitu esse scribit. Est autem & alia regio hoc nomine iuxta Pontum inter Colchida & Armeniam, à qua vt Varro scribit, profecti dicuntur, qui in Hispania habitauerunt, quanquam Dionysius tradat Iberos populos à Pyræneis montibus profectos, in Asia sedes posuisse: vt minus miremur, si de Iberis simul cum Hispanis loquatur Strabo, fierique potest, vt loci ratione corporis magnitudine differant. In India animantes multò sunt grandiores quàm cæteris in locis, præterquam equi: nam Indici equi vincuntur à Medicis qui Nisæi vocantur, vt author est Herodotus. Sed de natura, indoleque equi Indici & vt ad pugnam quæ fit ex curru, instituatur sic loquitur Aelianus: *Indicum equum exultantem & immoderatiùs excurrentem continere & coërcere, habenas adducere vel remittere non est cuiusuis, sed hominum qui à primis temporibus ætatis ad rerum equestrium scientiam instituti sunt: Si freno ipsos sustinere consueuerunt, simul & refractarium lupatis refringere, quos quidem equinæ tractationis bene periti, ex indomita effrenatione in exiguum gyrum compellunt: Veruntamen ad hunc gyrum agendum, atque ad conficiendum orbem manuum robore opus est, & summa rei equestris scientia. Qui huius disciplinæ sunt experientissimi & callidissimi agitatores, currum versare in orbem planè norunt: cuius certamen non est contemnendum, præsertim cum duos milites pugnantes ferre queat.* De equo Indico vnicorni dicam in monocerote. Iones equos ceu præstantes memorat Oppianus. Claudianus eximiam eis præ cæteris ascribit cursus agilitatem, dum canit: *Iberi.* *Li. 3. Geog.* *Indi.* *Iones.* *Lib. 21.*

D

Vobis Ionia virides Neptunus in alga
Nutrit equos, qui summa freti per cærula possint
Ferre viam, segetemque leui percurrere motu,
Nesciat vt spumas, nec proterat vngula culmos.

Lectissimos equos quoque præbet Insubria, ardua præ cæteris ceruice, micantibusque oculis, vt scribit ille qui Stradani equis versus appendit:

Corni-

Insubri. *Cornipedes lectos diues Insubria præbet*
Immodicum quibus est latus, & quibus ardua ceruix,
Altus honos, oculique vago splendore micantes,
Continuè calidos qui fumant nare vapores.

Istrij. Istrij teste Absyrto, pedibus valent, perquam proceri sunt, indiuidua spina cauaque, sed cursu pernici. Italici. Italicos qui vernaculi dicebantur, in circo probatissimos fuisse legimus apud Plinium. Lib. vlt. c. vlt. Ithacam patriam suam Telemachum Vlyssis filium scimus ob asperitatem equis vtendis ineptam iudicasse, equosque propterea à Menelao donatos ceu inutiles recusasse, quoniam ea regio esset potius

Αἰγίβοτος καὶ μᾶλλον ἐπήρατος ἱπποβότοιο, id est:

Capris alendis idonea, & gratior quàm si equis alendis esset accommoda. Meminit huius doni Horatius ad Mecænatem scribens: Lib. 1. Epi.

Haud male Telemachus proles patientis Vlyssei;
Non est aptus equis Ithacæ locus: vt neque planis
Porrectus spatijs, nec multæ prodigus herbæ;
Atridæ magis apta tibi tua dona relinquo.

Lacertosus admodum, ideoque robore præstans est Iuliacus, vt ex imagine à Stradano exhibita constat: cui hi additi sunt versus:

Aëra Iuliacus tremulis hinnitibus implet,
Auribus arrectis insignis, cui iuba collo
Dependet rigido atque armi vibrantur in orbes,
Sessorem duri qui lædit verbere dorso.

Iuxta Lampsacon in Asia equos magnanimos esse docet Strabo. Lapithis genti Thessaliæ, cùm fuerint teste Virgilio frenorum inuentores & equitationis periti, equos quoque præstantes possedisse ratio persuadet. Lib. 13: Lappones equos non habent, sed eorum loco feram domant, quam Reen dicunt, de quo suo loco. Libyci. Libyes siue Lybicos Oppianus Mauris subiungit propter formæ similitudinem, communemque durabilem celeritatem: nisi quod (inquit) robusti Libyes maiores sunt, corpore oblongo, costis & lateribus crassioribus & ampliore ad rectum impetum pectore. Vtriq; solis æstum & sitim meridianam facilè tolerant. De Libycis equis (inquit Aelianus) hæc ex hominibus eiusdem gentis audiui, equorum velocissimos esse, nullo laboris sensu affici, ex habitus gracilitate & tenuitate macilentos esse, totosq; ex se aptos existere ad fortissimè sustinendam dominorum negligentiam: pabulum enim dominos eis nec largiri, nec eos cum laborauerint, strigile perfricare, nec eis cubilia substernere, nec vngulas expurgare, sed simulatque iter institutum confecerunt, ex equis desilientes, hos ad pastiones dimittere, atque ita homines Libycos grandi macie confectos & squalore sordidos huiusmodi equis vehi. Lib. 4. Ligures. In Liguria teste Strabone equi nascuntur quos gegenios (γεγήνιας) vocant. Lituania referente Ioan. Botero in suis relationibus septuaginta millia equorum dat. Sed Polonis deteriores sunt. Lydi. Lydi in Asia Cræsi tempore fortes & strenui, & ex equis pugnabant, & hastas prælongas gestabant, vt apud Herodotum licet legere. Lusitani. Lib. 44. Lusitanos equos tantæ pernicitatis esse ait Iustinus, vt ex vento concepti esse vulgò dicantur, qua de re postmodum. Hos ex Arcadia originem trahere putat Goropius Becanus. Magnetes populi quod in alendis equis essent studiosi & pugnæ insuper equestris apprimè periti, passim à veteribus celebrantur. Lib. 6. Lucanus:

Et Magnetes equis, Minyæ gens cognita remis.

Est autem Magnesia Macedoniæ regio Thessaliæ annexa, item vrbs & regio Asiæ ad Mæandrum. Mantuani. Lib. 9. Oppianus eosdem quoque equos celebrat. Nostra ætate apud Mantuanos (inquit Goropius in Veneticis & Hyperboricis) generosa equorum proles magna cura educatur, qui cùm loca colant palustria & paludibus plena, non multùm à Venetorum (de quibus mox) natura & prisca consuetudine recedunt. Geographus enim Venetiæ eam naturam quasi propriam facit, vt tota sit paludibus & fluminibus plena, quæ ei cum Mantuanorum agro prorsus est communis. Videtur itaque hæc vrbs in lacu sita & generosissima equorum sobole nobilissima, vetustam hanc Venetorum in Lib. 3. Hist. equis alendis laudem vindicasse. Iouius verò neminem quidem totius Europæ regum Mantuano principe omnis generis militares equos vel plures vel nobiliores aluisse asserit, sed magno sumptu ad propagandam sobolem, ex omni transmarina prouincia conquisitis equabus admissarijs, domi miro felicique prouentu instituisse, id quod cæteros postmodum duces etiam fecisse certum est. Massyli. Massyli Libyæ populi optimos dicuntur habere equos, eosque non freno, sed virga regere: Martialis lib. 9. *Et Massyleum virga gubernat equum.* Proximi sunt Massæsylis, qui & ipsi sola virgula Mauri. suos equos gubernant. Hos equis vti paruis & celerrimis discimus ex Strabone. Lib. 17. Mauros Oppianus Libycis præfert, inquiens esse præstantissimos, tùm in longis cursibus, tum duris laboribus ferendis. Hos

A dis. Hos quoque paruos esse aiunt, celeres tamen, & obtemperantes, adeò vt freno non sit opus, sed virga sufficiat ad regendum. Pugnant frequentiùs ex equo hastati; equi aut collaria habent ex ligno aut pilo confecta, è quibus habena dependet. Antonius Augustinus numum ostendit Hadriani, in quo mulier militaribus induta armis, ferocem equum dextra ducit, sinistra virgam tenet. Numi inscriptio MAVRITANIA. Hunc ita pinxit Stradanus, vt in curuli certamine à sessore ad cursum impelli solet; quidam hos addidit versus:

Maurus acer cursu reliquos supereminet omnes,
Ocior aut aura, aut ventos æquante sagitta,
Emicat, & summam celeri pede libat arenam,
Posse putes sicco freta cærula radere cursu.

Cum Mauris eidem sunt Straboni Maurusij, quorum quoque equos celebrat Nemesianus, cuius iam iam versus recitabo inter equos Mazaces. Forma similes sunt Lybicis, vt diximus ex Oppiano, qui item horum equorum ἄιολα φῦλα dicit, id est genera agilia & velocia, non varia. Idem Oppianus Mazaces equos (sed apud eum Μάζικες pro Μάζηκες legitur) celebrat, necnon Nemesianus, qui fusiùs eos delineat. *Mazaces.*

B

Sit tibi præterea sonipes, Maurusia tellus
Quem mittit, modò sit gentili sanguine firmus:
Quemque coloratus Mazax deserta per arua
Pauit, & aßiduos docuit tolerare labores.
Ne pigeat quod turpe caput, deformis & aluus
Est ollis, quodque infrenes, quod liber vterque,
Quodque iubis pronos ceruix diuerberet armos:
Paret in obsequium lentæ moderamine virgæ.
Verbera sunt præcepta fugæ, sunt verbera freni,
Quin & promißi spatiosa per æquora campi,
Cursibus acquirunt commoto sanguine vires,
Paulatimque auidos comites post terga relinquunt.
Haud secus effusis Nerei per cerula ventis,
Cùm se Threicius Boreas superextulit antro &c.

C

Horum tarda venit longi fiducia cursus:
His etiam emerito vigor est iuuenilis in æuo
Nam quæcumque suis virtus bene floruit annis
Non prius est animo quàm corpore passa ruinam.

Sed obseruandum duos loco distinctos populos Mazacas appellari. Plinius enim eos inter populos qui Tanaim accolunt, recenset. Et Mazaca (neutrum plurale) vt Eusebius in Chronicis meminit, ciuitas est Cappadociæ sub monte Argæo, quæ nunc (inquit) Cæsarea dicitur. Contrà Strabo & Ptolomæus Mazaces in Africa locauerunt. De hac autem loqui Nemesianum non dubito: Maurusijs enim eos coniungit, & Mazacem coloratum appellat, quod Cappadociæ non conuenit. Oppianus etiam Mazaces equos à Cappadocibus distinguit: fierique potest, quod hoc cum Cappadocibus commune habeant, quòd in simili ætate celeres adhuc sint, animoque vigeant. Media, vt & Armenia, eximiè equis pascendis apta est, vt inquit Strabo: Pratum quoddam hippoboton vocatur, per quod iter faciunt, qui ex Persia & Babylone in Caspias portas proficiscuntur: in eo pasci dicuntur equorum quinquaginta millia, quæ armenta regia sunt. Herbam quæ præcipuè equos nutrit, eò quòd ibi abundet, propriè Medicam vocamus. Artauasdes rex M. Antonio præter alios equos cataphractorum instructorum septem millia ostendit, cum in Mediam cum eo ingressus est. Idem Strabo Persis Medos ait quotannis equos ter mille pendisse. Aelianus quoque Medos homines scribit corporis habitu optimo esse, & luxu more equorum suorum diffluentes adeò nitescere se audiuisse, equosque more dominorum & magnitudine corporis & pulchritudine, atque adeò lauto extra corpus cultu delectari, vt magnitudinem & pulchritudinem suam sentire videantur. Eximia autem corporis magnitudine esse huius regionis equos notum quoque est ex Absyrto. Herodotus Medicos vocat. Menapios olim dictos, nunc Geldricos dicunt. Hos Germanicorum equorum solos, vt bellatores in pretio esse scribit Camerarius, Cæsarique Gallicos vocari & Rugos. Eosdem & Sicambros dici volunt. Iconem huius equorum generis exactissime expressit Stradanus, naturam verò expressit, qui icones eius versibus explicauit:

Lib. 6. *Medici.* *Lib. 11. & 12.* *Menapij.* *Geldrij.*

D

Hic pugilem gaudet dorso gestare superbum,
Fulgentes phaleras, nec ephippia dura recusat:
Atque cataphractus media inter prælia gaudet
Vincentum lituos, sonitusque audire tubarum.

Mosci

Moſci. Moſci referente Sigiſmundo Barone, habent equos paruos, caſtratos, ſoleis carentes, leuiſſima E
frena, tùm ephippia in eum vſum accommodata, vt ſe in omnes partes nullo negocio vertere arcumque intendere queant: pedibus vſque adeo attractis inſidentes equis, vt nullum haſtæ aut teli paullo vehementiorem ictum ſuſtinere queant. Calcaribus pauciſſimi, flagello plerique vtuntur,
Murcibij. quod ſemper minimo digito dextræ inhæret, vt id quoties opus ſit, apprehendant & vtantur, rurſus ſi ad arma deuentum fuerit, proiectum è manu pendeat. Gratius Murcibiorum equorum meminit, qui, vt canit, *vix ora tenacia ferro concedunt.* Mycænas tanquam præſtantiſſimorum equorum patriam Virgilius prædicat, ſimulque cum Epiro nominat, inquiens:

Lib. 3. Geor.

Quamuis ſæpe fuga verſos ille egerit hoſtes
Et patriam Epirum referat, forteſque Mycænas.

Lib. 1. Car. Od. 7. Horatius quoque Mycęnas equis dites vocat:

——— *Plurimus in Iunonis honorem*
Aptum dicet equis Argos, diteſque Mycænas.

Gratius verò equum deſcripturus, aptum venationi, his verſibus vtitur:

Conſule, Penei qualis perfunditur amne
Theſſalus, aut patriæ quem conſpexere Mycænæ
Glaucum, nempe ingens, nempe ardua fundit in auras F
Crura, quis Eleas potior luſtrauit arenas?
Ne tamen hoc contingat opus, iactantior illi
Virtus, quàm ſyluas durumque laceſſere Martem.

Myſi. Lib. 17. Nabatæi. Naſamones. Neapolitani. Per Mycęnas totum Peleponneſum intellegi docti volunt. Myſos vt bellatores in pretio fuiſse Camerarius aſserit. Nabatæi teſte Strabone equos non habent, ſed cameli implent eorum officium. Naſamones equi nominantur apud Gratium, ſed locus non eſt integer. Sunt autem Naſamones populi Libyæ nauium Syrtibus inuolutarum ſpoliatores. Neapolis equos in primis ſubminiſtrat, quos ceu præ cæteris electiſſimos, totius Europæ principes in ſummo honore habent, animoſos nimirum, ſpecioſos & robuſtos. De his ita canit, qui verſibus equos Stradani illuſtrauit:

Inclyta Parthenope & ſimiles Campania felix
Fundit equos, bellis aptos, & fortibus armos,
Necnon & raſtris glebas perfringere inertes,
Et perferre grauis gaudentes pondus aratri.

Nigritæ Cap. 32. Nigritæ ob iniquitatem ſoli equos non habent, nam ob æſtus penè perpetuos vix ibi creſcit herba G
qua alantur, vt refert Aloyſius Cadamuſtus his verbis: In regno Senegæ Nigritarum equos maximi pendunt, quandoquidem difficulter eò ducuntur, nec facilè ibi aluntur propter aridam terram. Nam torrida eſt plaga, quæ pabula non producit; facitque æſtus nimius vt equorum inguina intumeſcant, vt vix meiere poſſint, crepant propterea ſtranguria huiuſmodi labefactati. Pro fœno vtuntur faſeolorum laceramentis (ſeu caulibus diſſectis, poſteaquam ſiliquas dempſerunt) ſole exciccatis. Loco auenæ ſuccedit milium, quo mirum in modum pingueſcunt. Pro equo inſtrato phaleris & reliquo ornatu dant mancipia nouem, ad ſummum quatuordecim, prout equi & forma elegans & agilitas perſuaſerit dandum. Cùm autem emerint equos, mox acceſſunt faſcinatores equorum, huncque ritum ſeruant: Rogum accendunt ſarmentis & herbis quibuſdam ſuaptè natura fumum exhalantibus & equo per lorum apprehenſo, ſiſtunt ipſum ſupra fumantem rogum, ac verbis nonnullis prolatis, vnguento tenuiſſimo equum illinunt, & in domum adducunt, vbi ad quindecim vel viginti dies deliteſcit, nec à quoquam videtur. Interea etiam appendunt collo equorum effaſcinationes quaſdam corio rubeo inuolutas: & hæc agunt affirmantes ſtrenuiores tutioreſque bello futuros equos. Hæc ille. Niſæos equos à magnitudine commendat H
Niſæi. Lib. 3. & 7. Herodotus, in India inquiens animantia multo eſſe grandiora quàm cæteris in locis, præterquam equos; hos enim vinci à Medicis qui Niſæi appellantur. Et rurſus in deſcriptione exercitus Perſarum: *poſt haſtatos* (inquit) *incedebant equi decem quàm pulcherrimè ornati, qui Niſæi dicuntur, ideo ſic dicti, quòd eſt ingens Medicæ regionis campus nomine Niſæus, qui grandes fert equos. Hos ſequebantur Iouis currus quem octo equi albi trahebant. Poſt quem ipſe Xerxes vehebatur, curru equorum Niſæorum.* Ex quibus verbis etiam conſtat equos Niſæos Medos ſiue Medicos eſſe, id quod Stephanus quoque teſtatur, necnon & Ammianus Marcellinus, qui Neſeos equos vocant. *Sunt apud Medos* (inquit hic) *fœtus equorum nobilium, quibus (vt ſcriptores antiqui docent, noſque vidimus,) ineuntes prælia viri ſumma vi vehi exultantes ſolent, quos Neſeos appellant:* Vbi fortè Neſæos ſcribendum, nam & Stephanus ita vocat, & campum Mediæ, à quo ſic vocantur πεδίον νεσαῖον. Varrinus verò Niſæos equos dictos ait à Niſæa (nimirum regione ſiue Armeniæ, ſiue Mediæ) eſſeque qui Niſæum locum Perſidis faciunt, vbi Niſæi equi celerrimi naſcantur: aliquos Niſæum interpretari ξανθὸν id eſt flauum, eò quod Niſa equos omnes huius coloris habeat. Suidas

A das inter Susianam & Bactrianam locum esse scribit, qui lingua Græca νίσος vocatur, in quo equi eximij procreantur. Aliàs etiam ait, esse qui à mari rubro haberi hos equos putant, & omnes colore flauo esse. Herodotum Nisæum Mediæ locum facere, Orpheum in Dictye Nisam locum in mari rubro situm esse scribere. Sed Eustathius in Dionysium; campum Nisæum illum celebrem alicubi iuxta Medicam regionem fuisse arbitratur, qui magnos illos Nisæos vocatos equos producit. Corpore autem magno fuisse non obscurè quoque innuit Philostratus his verbis: *Quantum equo Nisæo maior est Lybicus elephas, tanto Libycis elephantis maiores sunt Indici.* Oppianus, cui Nisæi vocantur, omnium equorum pulcherrimos esse asserit, ijs reges vehi, eleganti forma, gressu molli & freno faciles, capite paruo, iuba multa & longa, comis vtrinque demissis, subflauis. Hierocles in proœmio Hippiatricorum Nysæos equos (sic scribit, nisi librariorum error sit) à Persarum regibus in pretio haberi asseuerat. Strabo verò tradit alios credere, Medorum solebem esse, alios ex Armenia genus habere velle: habere autem propriam quandam formam, quemadmodum (inquit) Parthici nunc dicti præ Græcis & alijs qui apud nos sunt. Alicubi hisce equis reges vti scribit. Ingentem autem fuisse eorum copiam alibi quoque ait, scribens viginti eorum millia

B quotannis mitti solere ad regem Persarum τοῖς Μιθραχίοις vel Μιθραχινοῖς, hoc est, sub illud tempus quo festum Mithræ Persarum Deo sacrum celebrabatur. Huius equi mentio est apud Plutarchum; ait enim *Pyrrho speciem oblatam velut Nisæo equo inscenso, ducem se illi præstaret Alexander Magnus*; id quod non percipiens interpres transiluit. Cælius Rhodoginus reprehendit quendam qui pro equis Nesæis verterit insulares. Sic quidem transtulit interpres Platonis in legibus. In sacris certaminibus maximam fuisse eorum existimationem annotauit Alexander ab Alexandro. Noruegici equi statura sunt mediocri, sed admirandæ fortitudinis & pernicitatis in montibus & saxosis vijs penetrandis. Numidia qua parte syluestris est, feras educat, (inquit Solinus) qua iugis ardua, equos alit. Equos hîc facilè inediam tolerare dicunt, neque hordea neque triticea gustare; gramine verò solo & fœno contentos esse. Iouius author est, totius Numidarum patrimonij censum esse in equo pernici, quem seminudi egentissimique homines immenso (inqnit) parant pretio, nec mirum quando vita & vigilia eorum omnis si bellum desit, in latrocinijs venationibusque consistat. Asserit item vxores eorum tam humiliter viris ancillari, vt equos curent, & insternant. Hosce equos ad sacra Iouis certamina expetitos fuisse discimus ex hoc licet corrupto Gratij loco.

Lib. 5. ca. 8. Noruegici. Cap. 39. Numidæ.

C *Fingit equos Pisis Numidæ soluer* *
Audax & patiens operum genus: ille vigebit
Centum actus spatijs, atque eluctabitur iram *
Nec magni cultus sterilis quodcumque remisit
Terra sui, tenuesque sitis producere riui.

Virgilius hos populos infrenes vocat. Hinc & Siluius Italicus cecinit:

Hic passim exultant Numidæ, gens inscia freni,
Quis inter geminans per ludum nobilis aures
Quadrupedem flectit non cedens virga lupatis.

Quamobrem Numidæ Massylis & Massesulis multis eidem esse creduntur. Odrisios equos Marti tribuit Claudianus dum ait:

In Gigantomachia. Odrisij.

Primus terrificum Mauors non segnis in agmen
Odrisios impellit equos.

Vrbs est Thraciæ: Thraciæ equi autem erant in pretio. Oebalios celebrat Statius:

Oebalij. Lib. 6. Thebaid.

D *Oebalios sublimis agit, spes proxima palmæ*
Amphiaraus equos, tua furto lapsa propago
Cyllare, dum Scythici diuersus ad ostia Ponti
Castor, Amycleas remo permutat habenas.

Oebalia Peloponnesi regio, pars autem Laconiæ. Ex Ormuz vrbe nunc celeberrima equi multi transferuntur in Indiam, vt scribunt nauigationum authores in eam plagam. Parthi teste Absyrtho magno & amplo sunt corpore, animosi, specie generosa, ac pedibus eximiè valent. Oppianus βαθυπλόκαμος vocat, id est comam gestantes densis cincinnis nexam, & Siculis, (quos dixerat, omnium quos terra dat, celerrimos esse) velociores esse asserit, Parthos rursus superari celeritate ab Iberis: Horatius itaque Parthos equis animosos cecinit. Equi autem celebrantur quoque à Gratio, sed asperis in locis parum idoneos esse ait propter vngularum teneritatem:

Parthi.

Scilicet & Parthis inter sua mollia rura
Mansit honor: veniat Caudini saxa Taburni,
Garganumque trucem, aut Ligurinas desuper alpes,
Ante opus excussis cadet vngula, sed tamen illi

Lib. 1. Car. Od. 19.

Est

Eſt animus, fingetque meas ſi iuſſus in artes; E
Sed iuxta vitium poſuit Deus.

De heterophthalmis apud Parthos commendatis equis, iiſque qui vario colore diſtinguuntur, qui ab eiſdem originem duxere, ſuperius dixi ex Abſyrto. Qui ſint Pellæi equi celebrati his verſi- *Pellæi.* bus ab eodem Gratio, non ſatis clarum eſſe puto:

Spadices vix Pellæi valeere Cerauni,
Et tibi deuotæ magnum pecuaria Cyrræ
Phœbe decus, noſtras agere in ſacraria tenſas.

Ceraunij montes ſunt Epiri; Cyrrha Phocydis oppidum in radicibus Parnaſſi montis, vbi colebatur Apollo Cyrrhæus. Pella Macedonum metropolis eſt, Philippi & Alexandri patria: quo in loco recenſebantur milites, & equi alebantur & regis equæ teſtante Strabone, numero ſupra triginta millia, quorum trecenti erant emiſſarij, erantque ibidem equorum domitores, & bellicorum ludorum magiſtri conducebantur. Nihilominus iſtiuſmodi Pellæos equos à Gratio celebratos, doctiores dictos exiſtimant à Pella Theſſaliæ, quoniam huius regionis equi, vt ſubinde patebit, præ cæteris laudarentur. Perſicos cæteris præfert Vegetius his verbis. *Perſis prouincijs omnibus præſtat* F *Perſici.* *equos patrimoniorum cenſibus æſtimatos, tam ad vehendum molles & pios inceſsibus, nobilitate pretioſos.* Et paulò pòſt. *Perſis & ſtatura & poſitione à cæteris equorum generibus non plurimùm differt, ſed ſolius ambulaturæ quadam gratia diſcernuntur à cæteris: gradus eſt minutus & creber & qui ſedentem delectet & erigat, nec arte doceatur, ſed naturæ veluti iure præſtetur. Inter colatorios* (Geſnerus legendum cenſet tolutares) *enim & eos quos totonarios vulgus appellat, ambulatura eorum media eſt, & cum neutri ſint ſimiles, habere aliquid creduntur ab vtriſque commune, ſicut probatum eſt. In breui amplius gratiæ, in prolixo itinere ſæuior patientia, animus ſuperbus & niſi labore ſubiugatus, aſſiduè aduerſum equitem contumax, tumens, prudens: & quod mirum eſt, in tanto feruore cautiſſimè decoris eſt obſeruator: incuruata in arcum ceruix, vt recumbere videatur in pectore.* Peruuiæ & nouo orbi equos penitus fuiſſe incognitos, & ob id incolis terrori maximo, lego apud illos qui ſuas in eam *Pharſalici.* plagam nauigationes prælo expreſſerunt. Campos Pharſalicos equis quoque nobiles fuiſſe non vnus tradit veterum: hincque bucephalum Magni Alexandri originem trahere inuenio: Hic equam *Lib. 2. Pol. cap. 3.* fuiſſe aſſerit Ariſtoteles nomine iuſtam quæ pullos pareret omnes admiſſarijs equis ſimiles, vnde *Iuſta equa.* fortè ei nomen factum, cùm ſit iuſti ſuum tribuere cuique. Pharſalus Theſſaliæ vrbs eſt. Phaſianos *Phaſiani.* equos à Phaſide Scythiæ vrbe horum iumentorum ferace dictos diſcimus ex Suida. Rhodoginus G verò Cælius ita dictos ſe inueniſſe teſtatur, vel ab eiuſdem nominis auis inuſtæ inſigni, vel quoniam ad Phaſin equi habeantur pulchritudine præſtantes: id quod aſſerunt ſcholia in Nubes Ariſtophanis. Equas Pheretiadas à pedum velocitate celebrat Homerus, auibus eas aſſimilans. In deſcriptione celeberrimæ illius pompæ, quam duxit Antiochus, erant teſte Athenæo, ἱππεῖς Πισαῖοι μὲν χιλίοι, πολιτικοὶ δὲ τριχιλίοι: ὧν οἱ μὲν πλεὶυς ἦσαν χρυσοφάλαροι καὶ χρυσοςέφανοι, id eſt vt vertit Dalechampius equites Piſæi mille, vrbani ter mille, & horum complures cum aureis pha- *Piſæi.* leris & aureis coronis. Sed Athenæus ἱππεῖς intelligit equos cum ſuis ſeſſoribus, ſicut arguunt ſequentia duo vocabula, χρυσοφάλαροι & χρυσοςέφανοι: nam hoc viris, illud equis conuenit. Iſaacus Cauſaubonus Polybium, ex quo hæc Athenæum ſcripſiſſe autumat, ἱππεῖς Νισαῖοι, quoniam equi Niſæi (inquit) in Media nati, in vſum regum Perſidis ſeruabantur, aut ad reges alios mittebantur, vt ſuo nos loco quoque demonſtrauimus. Cæterùm cùm Piſæ vrbs ſit in Elide Peleponneſi regione, iuxta Alpheum fluuium, circa quam quinto quoque anno celebrabantur certamina Ioui ſacra quæ Olympia dicebantur, quam totam regionem optimorum equorum alumnam *Poloni.* eſſe certum eſt, ego nihil mutarem. Poloni equi, vt ſcribit Martinus Cromerus partim ob pernicitatem & laboris incommodorumque tolerantiam, partim propter molliorem inceſſum à remo- H *Pſylli.* tioribus etiam populis expetuntur. Apud Pſyllos Indiæ populos (alij enim Pſylli ſunt in Africa) equos ſcribit Aelianus arietibus non maiores eſſe. Pygmæorum equi vt & ipſi minimi feruntur, aliqui eos perdicibus vehi aiũt. Eteſias arietes haud ſuperare aſſerit. Roſeanos à Roſeo dictos (campus eſt in agro Reatino, in quo arua rore humida ſemper ſeruantur,) Varro tradit: Volaterranus *Roſeani.* eoſdem bello aptiſſimos eſſe ſcribit. De Rugis mentio fuit inter Menapios. Sacarum (Scythiæ A- *Sacæ.* ſiaticæ populi fuere) equi ſi qui ſeſſorem excuſſerint, ſubitò conſiſtunt, vt rurſum aſcendere poſ- *Sapahreni.* ſit, vt refert Aelianus in Varijs. Qui ſint equi Saphareni, quos ſimul cum Armenis nominat Ve- *Lib 4. c. 6.* getius, poſtquam laudaſſet Perſas, apud neminem reperio. Idem Vegetius etiam Samaricos celebrat his verbis: *Epirotas, Samaricos ac Dalmatas, licet contumaces ad frena ac viles armis ac bellis aſſeuerant cruribus*: quem locum ſuprà ex Geſnero reſtituimus; nunc cuius regionis Samarici ſint, nemo etiam tradit. Sardi laudatiſſimi quoque equi ſunt, cauda procera atque lata, iuba breui, vn- *Samarici.* gulis aſininis; lacertoſo corpore, arrectis maximè auribus, ſi modo rectè expreſſit Stradanus. Sar- *Sarmatici.* matæ magna equorum armenta habent, Pauſanias rationem reddit, quoniam eorum terra non in

partes

A partes descripta, priuatorum vsui seruit, aut quicquam præter agrestem syluam fert, & tota regio est compascua, & incolæ Nomadæ, id est, pastores appellantur. Equi feroces sunt, & haud facilè magistro obedientes, vt ostendit Silius Italicus de Susana Hispaniæ vrbe loquens, quæ ex Sarmatis & Scythiæ populis orta est. Lib.3.

At non Sarmaticos attollens Susana muros
Tam lenibus persultat equis, hinc venit in arma
Haud æui fragilis sonipes, crudoque vigore
Asper frena pati aut iussis parere magistri.

Camerarius bellis dicit esse aptos, multosque eorum reperiri castratos in tenera ætate, atque ijs dentes credi numquam cadere. Strabo Scythicæ & Sarmaticæ quidem gentis proprium esse ait, equos castrare, vt mansuetiores ad parendum fiant, sed de dentibus nihil. Ait verò paruos esse ac celeres, acres, atque rebelles. Ammianus Marcellinus tradit hosce populos necnon & Quados ideo castratis vti, ne aut fæminarum visu exagitati raptentur, aut subsidijs ferocientes prodant hinnitu densiore vectores: Genus tamen equorum est teste Absyrto non inelegans, & in

B suo genere concinnum, ad cursum idoneum; simplex, grandi corporis habitu, valido capite, ceruice decora. Ipsi verò Sarmatæ equos sibi eos vt probos asciscunt, quos à genitiua quadam macula quam in armis & cocco referunt, actogenes vocari ex eodem Absyrto annotauimus, & apud eos cum reliquis de pernicitate certare, ideoque ijs ad bellicas excursiones vti. At verò qui aquilinam notam ponè ferunt contra clunem & caudam, eos improbant. Quin & obseruatum apud se esse tradunt, ne ex eis prælientur: quippe aut equitem ijs insidentem facilè perire, aut in quippiam molestiæ incurrere. Plinius eosdem hosce populos cùm longinqua acturi sunt itinera, inedia pridie præparare equos suos ait, exiguum tantùm potum impartientes, atque ita per centena millia & quinquaginta continuo cursu euntibus insidere. Pausanias scribit Sauromatas plurimos equos alere, & non tantùm ad bellum vti, sed etiam dijs immolare & cibo adhibere: In Atticis. vngulas etiam colligere, purgare, & diuidere ad similitudinem squamarum in draconibus, aut incisionum in viridi fructu piceæ: deinde perforare ac neruis equorum boumque consuere ad vsum thoracum, qui quidem Græcanicis (inquit) nec inelegantiores, neque infirmiores sunt; facilè enim ictus tum cominus inflictos, tum telorum eminus sustinere. At lineos thoraces non æquè vtiles esse in bello, cùm ferrum violenter adactum transmittant; venantibus verò conuenire. Sce-

C nitæ, vt Euagrius ait, equos habent tantæ pernicitatis, vt propter velocitatem eorum vinci nequeant. Populi sunt qui Persas contra Mauritium sequebantur. Apud Scotos Anglosque referente Iouio præcipuum robur est in pedite, & si qui adsunt in bello equites, magna pars sagittarij sunt, pauci verò cataphracti, quòd eorum equi, quanquam acres, ad iustam magnitudinem non excrescant, vt Frisij, Bætici atque Apuli, & propterea statariæ pugnæ minus idonei existimentur. In Scythia (author est Herodotus) equi ingentem & diuturnam vim hyemis perferunt, muli asinique ne incipientem quidem ferunt, cum tamen alibi stantes (inquit) in gelido equi labefiant, asini verò & muli durent. In locis verò circa Tanaim (vt scribit Dionysius Afer) & Caucasum Borealem tantum est frigus hybernum, vt præ illo non solùm muli, sed & pecora & equi moriantur. Quales autem eorum equi sint, & cur eunuchos faciant, iam dictum est. Siculi Oppiano probantur & celerrimi habentur, cedunt tamen Partis & Armenijs. Interpres reddidit Sicanos. Sicania enim Siciliæ pars est in finibus Agrigentinis, quorum equi præ cæteris laudabantur, vt dictum est.

Scenitici. Lib.5.Hist. Eccl.c.20.
Scotici.
Li.11.Hist.
Scythici.
Siculi.

Inter equos porrò quos tellus educat, omnes
D *Anteuolant celeres rapida leuitate Sicani*
Qui depascuntur Lilybæum gramine mollem,
Trinacriamque onus Enceladi populantur anheli,
Qua Aetnæ flammiuomis eructat faucibus ignes.

Sed in Græco codice pro Λιλυβήϊον legitur λιβύϊον per diæresim fortè. Lilybæum autem promontorium Siciliæ est Libyam versus. Pro Trinacria poëta habet τρικαρῆνον ὄρος, id est mons triceps. Trinacria autem Sicilia dicta est à tribus promontorijs, Pachyno, Lilybæo & Peloro. Gesnerus tricipitem montem intelligi ait Aetnam, vt quæ ignem eructet, & suppositum Enceladi gigantis cadauer tegat, quod hic de hoc monte Oppianus, alij de Aetna nominatim scribunt. Sed & Gratius equos Siculos elegantissimis celebrat versibus.

Sic (vt Libycis) *& Strymonio facilis tutela Bisaltæ*
Possent Aetnæas vtinam se ferre per artes,
Qui ludis Siculis: quid tum si turpia colla,
Aut tenuis dorso curuatur spina? per illos

Cantatus Graijs Agragas, victæque fragoſum E
Nebrodem liquere feræ. O quantus in armis
Ille meis, cuius dociles pecuaria fœtus
Sufficient, qui Chaonias contendere contra
Auſit vix merita quas ſignat Achaia palma.

Vide etiam ſuprà proprijs locis. Laudabantur autem priuatim in certamine curuli. Vegetius: *Nec*
inferiores Hiſpanis equos propè Sicilia exhibet Circo. Et rurſus eoſdem à moribus laudans, *Nec Epi-*
Lib. 14. c. 6. *rotas Siculoſque deſpexeris, ſi mores ac* (hæc copula abundat) *pulchritudo non deſerat.* Iſidorus Sici-
liam ſcribit equorum magnorum generatorem habere Alpheum fluuium, ſed fortè in omni Sicilia
magni fuerint, nam & Heſychius ex Sophocle αἰθαίαν πῶλον exponit, ἢ Σικελλὼ ἢ μέγαλην. Sye-
Syene. nes equos ſæuos vocat Gratius:

Nec ſæuos miratur equos terrena Syene.

Geſnerus intelligi vult de Aegyptijs. Eſt verò Syene vrbs in confinibus Aethiopiæ & Aegypti,
non procul à Nilo, ſuprà Alexandriam verſus Meridiem quinque millibus ſtadiorum, ſub tropico
cancri directè ſita, vnde ſole exiſtente in cancro, medio ſolſtitij die ſupra verticem ciuitatis nullam
prorſus in ea vmbram iaci inuenio. In Syria & Cappadocia equos excellere tradit Albertus. Ego F
Syri. de Syriæ equis nihil inuenio. Ariſtoteles ſeu author ille librorum de mirabilibus Ariſtoteli aſcri-
ptorum in ea regione equiferos dari aſſerit, vti ſuprà recitauimus. Sed eam partem quæ Apamia
Sueti & Gothi. dicitur, equis alendis aptam eſſe, etiam ſuo loco oſtendimus. Suethia & Gothia, vt aſſerit Olaus
Magnus, equos magnos & ad cataphractorum prælia aptiſſimos producit, qui tamen regio edicto
Li. 17. c. 16. extra regnum educi prohibentur. At minores magno numero quotannis à Germanis exportantur
Tarentini. propter tolerantiam laborum, famis, frigoris, tenebrarum laudatiſſimi. Tarentinus ager Strabo-
Lib. 6. ni celebratur equis alendis aptiſſimus. Statius Tænarios equos tanquam excelſos prædicat, & à
Li. 4. Theb. Cyllaro præſtantiſſimo illo Caſtoris equo originem ducere oſtendit:
Tænarij.

Tænarijs hic celſus equis; quàm diſpare cœtu
Cyllarus, ignaro generarat Caſtore prolem.

Tænaron promontorium eſt Laconicæ regionis, circa medium meridionalis lateris Peloponneſi,
quàm longiſſimè à mari procumbens. Equos Tartarorum pleroſque albos eſſe inuenio. Scribit au-
tem Paulus Venetus magnum Cham illorum regem habere armenta equorum alborum, equa-
Tartari. rumque eiuſdem coloris, quæ putantur excedere numerum decem millium. Matthias à Michou G
Lib. 1. c. 65. dicit tantæ velocitatis hoſce equos eſſe, vt vno die viginti milliaria magna Germanica equitent: I-
Lib. 1. c. 6. dem etiam teſtatur eoſdem equos pedibus aquam & pabulum ſub niuibus quærere. Sunt autem
depreſſa ceruice, puſillique vt Sigiſmundus Baro annotauit, ſed fortes, qui æquè inediam labo-
remque ferre poſſunt. His ad laborem aſſuefactis, commodiſſimè (inquit) vtuntur, aiuntque Moſ-
ci perniciores ſub Tartaris quàm ſub alijs eſſe. Ne dorſa eorum atterantur, gramine ſellas ſeu ar-
Thebe. borum folijs fulciunt. Theben Moſchus ἱπποτρόφον quaſi equorum alumnam cognominauit.
Theſſalici. Similiter Euripides Theſſaliam πωλοτρόφον. Theſſaliam autem paſcendis equis commodiſſimam,
Lib. 8. teſtis eſt Strabo, addens hos equos Arcadicis & Epidauricis præſtantiores eſſe. Varro etiam præ-
ſtantiſſimos putat, valereque Theſſaliam equorum optimorum gloria vetus indicat adagium, ἐπι-
κρινεῖται ἵππος Θεσσαλικὴ, id eſt *decernetur equa Theſſalica.* De hiſce eiſdem equis hoc quoque
prouerbiale aut potius oraculum Delphicum intelligi volunt Theodoritus, Tzetzes, Sophocles,
Athenæus, Herodotus, & Euſtathius.

Ἵπποι Θρηίκιαι, Λακεδαιμόνιαι δὲ γυναῖκες.

Sed in hoc differunt, quòd aliqui cenſent legendum, ἵππον Θεσσάλικὴν, λακεδαιμόνιαν δὲ γυναῖ-
κα: Tzetzes Θετΐάλας ἵππυς in hiſtorico nominatim appellat. Euſebius verò in libro de præpara- H
tione Euangelica Thraces appellat iſtiuſmodi equos: Vtcumque eſt, Theſſalis palma datur. Hinc
autem eſt quod Neptunum tradunt in campis Petreis qui ſunt in Theſſalia, impulſu tridentis e-
quos è terra excuſſiſſe, Scyphium & Arionem, & ex his poſtmodum equos cæteros eius regio-
nis procreatos eſſe. Ipſi verò etiam populi equorum fuere perquam ſtudioſi, equitationiſque in-
Lib. 6. uentores, vt oſtendetur ſuo loco. Equos autem Theſſalos in curuli certamine vtiliſſimos celebrat
Theocritus, inquiens:

Ἢ κάπῳ κυπάρισσος, ἢ ἅρματι Θεσσάλος ἵππος, id eſt, Vt in horto cupreſſus aut in curru
equus Theſſalus. Inuenio tamen apud Herodotum in eo curuli certamine quod exhibuit Xer-
xes in Theſſalia, equas Theſſalicas ſuis (Perſis) inferiores fuiſse: exhibuiſse autem id certamen
Lib. 7. quòd illic totius Græciæ equas optimas eſse audiuiſset. Atqui Homerus cùm vellet oſtendere,
qui inter duces certaturi præſtarent virtute & equorum ſtrenuitate, excellentiæ laudem
ita Eumelo tribuit, vt Achillem Theſsalum excipiat, tum ipſum, tum ipſius equos, in qui-
bus omnia quod ad præſtantiam, incomparabilia eſsent; certè Theſsalicis equis primas tribuit.
Quarè

A Quarè cùm in fine Iliadis vellet Diomedem in funebri certamine victorem declarare, implorat Mineruæ auxilium, vt victoriæ resisteret: itaque iugo fracto ipse ex curru excutitur, & vix tandem post alios omnes ad metam peruenit.

Ἕλκων ἅρματα καλὰ ἐλάυνων προσσόθεν ἵππες.

Istius verò regionis equis notam bouilli capitis inuri solere inuenio, vt bucephali appellarentur eoque nomine ibi vocatos ita signatos equos: falli autem qui putant bucephalos vocari à bouillo capite, vel à cornibus quibus Alexandri equum similiter bucephalum nuncupatum, præditum fuisse ineptè nonnulli somniant. Nam quòd equi quidam apud Thessalos bucephali dicerentur, ostendit manifestè Aristophanes ἀναγύρῳ. Gratij versus de equis Thessalis suprà recitaui in Mycenis. Apparet equos fuisse & corporis & animi robore præstantissimos. Cæsarem enim dictatorem testatur Rauisius textor, equorum Thessalicorum in tauros dimicantium eosque necantium spectaculum Romanis ferri dedisse. Thraces Absyrtus turpes esse scribit, deformi specie, rigido corpore, prægrandibus armis (κάτωμες, Grammatici κατωμιςλὼ exponunt equum quo sessor ab humeris in terram excutitur,) gibbere vel curua spina; varos atque ideo ingressu vacillante cursuque: cæterùm oraculum Delphicum illud quod paullo antè citabamus Thracias (Θρηϊκιας) equas præ cæteris extollit. Et Hesiodus Thraciam πωλοτρόφον nuncupat, & Procopius testatur solitos esse Imperatores in Thracia equorum alere sobolem. Et Virgilius præstantissimos hic fuisse equos indicat in Turno rege, *maculis quem Thracius albis portat equus.* Nec rectè à criticis reprehenditur poëta quòd pòst de eiusdem equis dicat;

Bucephali. *Thraces.* B *Lib. 9.* *Lib. 12.*

Pilumno quos ipsa decus dedit Orithyia
Qui candore niues anteirent, cursibus auras.

quasi veritati parum sit consonum probabileque Pilumno Italo notam fuisse Orithyiam puellam Atticam, quam videlicet Apollo in Thracia rapuit: nam hic potiùs laudandus quàm reprehendendus Maro est. Cum enim Pilumnus deus fingatur, dea Orithyia, quid ni alter alteri notus esse potuerit? Non enim vt de mortalibus sed vt de deis poëtam loqui (inquit Turnebus) censendū est, etsi & in ijs reuera nihil diuinitatis fuerit. Celebrat eosdem Statius de equis loquens Hippodami. *Li. 23. Aduers. c. 18.*

Vt Siculas si quando rates tenet æstus & ingens
Auster agit, medio stant vela tumentia ponto:
Tunc ipsum fracto curru deturbat, & isset
G *Antè Chromis, sed Thraces equi vt videre iacentem*
Hippodamum, redit illa fames, iam iamque frementes
Oblitus palmæ, retrò Tirinthius heros
Torsisset, victorque & collaudatus abisset.

Thracia erat etiam olim celeberrima propter Diomedis equorum stabulum, quod fuisse ait Solinus non longè à stagno Bistonio, oppidum autem fuisse nomine Tyrida: cæterùm cessisse æuo, solùmque turris vestigium suo tempore durasse. In regno Timochiam, regno Persiæ octauo & in finibus eiusdem, equos esse magnos & pulchros scribit Paulus Venetus, & à negotiatoribus venales duci ad ciuitates Chisem & Charmosam in litore maris sitas, ac inde in Indiam mitti. Toringos commendat Vegetius tanquam iniuriæ tolerantes, ita vt proximum post Hinniscos, quos omnium primos facit, locum obtineant. Populi sunt Hessis vicini, qui Plinio, vt Volaterranus conijcit, Cimbri mediterranei vocantur. Turcorum equi pernicissimi, testiculis vt plurimum sunt ademptis: quod meminit quoque qui equorum effigiebus à Stradano editis versus subiecit: Inquit enim:

Diomedis equorum stabulum vbi. *Lib. 1. c. 19.* *Toringi.* *Turcici.*

D *Turcus acer campis, paruis contentus, obesus*
Tergore, per lætos celeri pede fertur agellos
Sed plerumque suis (vt fertur) testibus orbus
Atque iuba tinctus fulgenti & murice cauda est.

Laudantur quàm maximè nostra tempestate in vsu bellico. Tyrrhenos Oppianus similiter tanquam bello aptos probat. Volaterranus ex Tyrrheni maris insulis præsertim Corsica & Sardinia breues admodum sed animo generoso atque audaci, esse ait, & ingressu irrequieto. Venetos Paphlagoniæ populos qui post bellum Troianum Antenore duce, eam Italiæ partem, quæ nunc Venetia dicitur, occuparunt, celebres olim fecit equos alendi studium, id quod Strabo his verbis asserit. *Venetos aliqui putant descendere à Venetis Paphlagoniæ populis, qui post bellum Troianum ad hæc loca peruenerint: & huius coniecturæ argumentum faciunt, industriam ipsorum in alendis equis: quæ hoc omnino tempore defecit: antea tamen in summa apud illos cura fuit. Dionysius quoq; Siciliæ Tyrannus hinc alendorum semen equorum constituit, quos ad equestre certamen tollebat: adeò vt per Græcos equinæ prolis Venetæ nobilitas maneret, & ad longum tempus propago ipsa famam vendicaret*: Ἐνέτιδες ἵπποι, nominantur quoque à Stephano in Enetis,

Tyrrheni. *Veneti.* *Lib. 5.*

vicinis, vt ait, Paphlagoniæ populis. Pro ἐνέτιδες apud Heſychium & Varinum alicubi legitur corruptè ἐνδίες, his verbis: ἐνδίες ἵπποι, ἐν τῷ Αδρίᾳ ἵπποι, καὶ λυκοπαδεῖς (lego λυκοσπαδεῖς) καὶ λυκοφόροι. (ego Lycoſpades equos à Lycophoris ſuo loco diſtinguam,) nam aliàs habent: ἐνέτιδας πώλυς ςεφανηφόρυς, ἀπὸ τῆς περὶ τὸν Αδρίαν ἐνετίδος. Vnde conſtat Venetos equos in ſacris certaminibus ſæpè nobilitatos fuiſſe, & ſæpe palmas & coronas retuliſſe.

Lycoſpades. Lycophori.

NATVRA. MORES. SOMNVS. Mundities.

Cur duce careant.

EQVORVM ducem (inquit Ariſtoteles) vt boum nullum conſtituunt, quod eorum natura non ſtabilis ſed mobilis procaxque eſt. Sunt tamen etiam gregales, aut armentales ſiue armentitij, vt ex ijs quæ dicta ſunt, partim conſtat, & ex deinceps dicendis conſtabit: Virgilius autem equam inde armentalem vocauit:

Armentalis equæ mammis & lacte ferino
Nutribat.

Cælius gregales Græcis φορβάδες dici tradit, domeſticos verò, hoc eſt quos domi alimus τροφίας: ſed & ἀγελαίυς illos dicere licet. Eſſe præterea equum animal philolutron aut philydron id eſt balneorum & aquæ amans, idem author probat Ariſtoteles, idque prius etiam notauit Homerus:

Iliad. O.

Εἰωθὼς λέεσθαι ἐϋῤῥεῖος ποταμοῖο, id eſt,
Aſſuetus lauari pellucido fluuio.

Lib. 5. Bibendi modus. Lib. 8. Hiſt. cap. 6.

Similiter volutari gaudet. Bibunt ſorbendo: Tradit autem Athenæus Parmenonem Byzantium prodidiſſe, nos qui vno hauſtu multum bibit, vaccæ potiùs quàm equo comparare, cùm tamen bouem ſorbendo quoque bibere videamus, idque non præterijt Ariſtoteles. Quod verò equi bibentes os profundiùs aquæ immergant, aſini verò & muli, vix aquam labris attingant, calidiori equi naturæ, ideoque animantis ipſius audaciæ, illorum contrà frigiditati timiditatique aſcribendum eſſe iudicarunt eruditiores. In edendo quoque auidiſſimi exiſtunt equi, & cùm celeriter propria deuorarunt, partem mox conſortis cum eadem inuadunt auiditate, vnde conſortem ſuum macreſcere non ſemel contingit. A pabulo vix vnquam ceſſant, animum verò ſimul & os interdiù noctuque habent in patinis. Inediam tamen magis quàm ſitim ferre, hinc clarum eſt, quòd Sarmatæ longinqua obituri itinera, cibum adimunt, inedia eos præparantes atque ita per centena & quinquaginta millia continuo curſu euntibus inſident. Turci quoque iter facientes interdiu equos non paſcunt, niſi fortè æſtate ad ſolis æſtum fugiendum, manè & veſperi iter faciant, ipſi verò equis inſidentes edunt quæ circumferunt, equos vbicumque aquam inueniunt, potare ſinunt: quam ob cauſam fontes ſecundum regias vias deriuandos magna diligentia curant: quemadmodum ſcribit Petrus Bellonius Cenomanus in ſingularibus ſuis obſeruationibus per Orientem. Iam verò inani ventre velociores belloque vtiliores eſſe inuenio. Refert Saxo Valdemarum nocte quam belli inſecutus eſt dies, quo Suenonum III. Danorum regem & vita & regno exuit, frenatos ſtare equos paſtuque penitus arceri præcepiſſe, ne facie-tate graues, curſu hebetes forent. Equas, vt & vaccas crebriùs mingere Ariſtoteles annotauit: nos in ipſo curſu eas veſicam exonerare poſtea dicemus, ideoque in belli vſum à Scythis deſiderari. De menſtrua earumdem purgatione hæc ferè prodidit. Equæ purgantur menſtruis, modo quidem ampliore quàm oues & capræ, ſed multò minus proportione. Rurſus. Equabus menſes fiunt & vaccis, ſed his minus. Et rurſus. Equa vacat admodum purgamentis in partu, minimumque emittit profluuium ſanguinis, videlicet pro corporis magnitudine. Item alibi: Conceptus indicium maximè in vaccis equabuſque cùm menſes ceſſarunt ſpatio temporis bimeſtri, trimeſtri, quadrimeſtri, ſemeſtri: ſed id percipere difficile eſt, niſi quis iam dudum ſecutus, aſſuetuſque admodum ſit: quamobrem non deſunt, qui menſes in his animalibus negent. Cùm peperit, ſtatim ſecundas deuorat, vt idem annotauit philoſophus. Et alicubi docet, cur plus excrementi ſicci quàm humidi, equi egerant, contrà ac hominum genus: rationem afferens quòd hæc animantia ſicco pabulo largiori vtantur, cùm homo humidis magis quàm ſiccis veſci ſoleat. Spumeſcit eorum os, maximè ſi curſu aut labore defatigentur, de cuius ſpumæ cauſa, quæ nobis reliquit Galenus, licet verboſiùs, minimè prætéribo. Is itaque explicaturus hunc diuini Hippocratis aphoriſmum: *Qui ſuffocantur & à vita deficiunt, nondum tamen mortui ſunt; non referuntur ad vitam, quibus ſpuma circa os apparet.*

Voracitas.

Inediam ferre.

Menſtruæ purgationes.

Sect. 10. Probl. 58. Stercora cur ſicca. Cur & quãdo ſpumeſcant. Lib. 2. Aphoriſm. 43.

Omnis

A Omnis spumæ (inquit) generatio ex duarum substantiarum mixtione conficitur, altera spirituosa, altera humida. Fit autem earum mixtio, ambabus in multa perfractis & multis mutuo complexu paruis ampullis ab ipsis effectis. Cùm verò tenacem habet is qui confringitur humor consistentiam: (quo spiritum complectente, ampullas contingit generari) non facilè dissolubilis, sed stabilis spuma conficitur; qualis maximè currentibus equis, vel ira percitis apris, circa os aggregatur. Ambarum verò substantiarum confarctum ac mixtionem facit nonnunquam motus violentus vel vtriusque vel alterius tantùm: nonnunquam verò & fortis calor, nisi & hunc dixerit quispiam spumam per motum operari. Verùm homini ea quæ manifesta videntur consectanti, tutius est dicere spumæ generationem: ventis quidem vehementioribus mare occupantibus, propter ictum fortiorem: in lebetibus autem, caloris ratione. Sic itaque in corporibus animalium, cùm adsunt ex morbo comitiali conuulsiones vehementia motuum solet spumam generare: in apris verò calor: in cursibus autem equorum, vtraque causa vigorem habet. Nam dum continuò per respirationes intrò & extrà fertur, saliua per ipsas extenuatur; & aliquid etiam ex pulmone instar vaporis effertur, quod saliuæ miscetur ac circumplicatur spumæ quæ generatur, substantiam vnà adaugens. Qui verò opinantur hanc spumam ex ventre prouenire, deerrant. Neque enim

B fieri potest, vt affatim & cumulatè inde proueniat, cùm neque eo tempore animal euomat, neque nauseam vllam patiatur; citra quæ symptomata, nihil è ventre potest efferri; tantum abest, vt vapor quispiam expirationi similis attolli inde possit: cùm nulla huiusmodi substantia è ventre efferatur, qualem pulmo expirat. Hæc & alia Galenus: cur verò spuma ea alba reddatur, causam esse volunt calorem & motum æquis ferè portionibus concurrentes: ita. n. & in mari accidere, cùm à ventis commouetur: ita fieri in ollis quibus ignis subijcitur, ita & in aëre, agitatum à ventis humorem hyberno tempore, colore albo reddi, & postquam albuit, ob frigus quod est in aëre, congelari in niuem: Somniare etiam hæc animantia palam est, quod & Aristoteles & Plinius quoque prodiderunt: Somniant autem de ijs maximè quibus assueuere, vt in nobis ferè euenire quoque solet: Lucretius: *Cur spuma sit alba.* *Somniare.* *Lib. 4.*

Vsque adeò magni refert studium, atque voluntas,
Et quibus in rebus consuerunt esse operati
Non homines solùm, sed verò animalia cuncta
Quippe videbis equos fortes, cùm membra iacebunt
C *In somnis sudare tamen, spirareque sæpe*
Et quasi de palma summas contendere vires.

Dormiunt autem plerumque stantes, tamen canterij, vt aiunt, magis, qui quòd castrati sint, mitiores & placidiores, somniculosique ac dormitantes, magis ob torporem videntur. Hinc iocus ex ambiguo apud Plautum: *Vt dormiant*

Certè hæc mulier canterino ritu astans hic somniat.

Nam & somniare, somnia est videre inter dormiendum, somniare etiam delirare, nugasque & deliramenta effutire valet, vt apud eundem: *Quos sumanos somnias.* Id est nugaris & blateras. Cùm irascuntur, canum modo dentes denudant, mordentque etiam, apparet autem ridere, & vulgò risum equinum id nuncupamus. Blanditiarum maximè sunt amantes, contrà verbera abhorrent, vt ex Xenophonte dicemus suo loco: Equæ pullos suos amant ardentissimè, cuius rei (inquit Aristoteles) indicium est quòd sæpius steriles auferunt pullos à matribus, quos ipsæ amore prosequentes tuentur, sed quoniam lacte carent, deprauant eos quos diligunt. Celebratur verò amor iste, maximè ab Aeliano his verbis: Equa mater optima, summa charitate & fide pullum suum amat, cuius sanè modi amoris Darius ætate inferior non imperitus, equas à partu recentes relictis *Ira.* *Gaudere palpis.* *Amor erga pullos.*

D domi pullis ad pugnas ducebat. Pulli sic alieno lacte à matribus orbi, quemadmodum homines parentibus amissis aluntur. Darius cùm inclinata iam acie in eo prælio quod ad Iassum (Issum potiùs) commiserat, Persarum res premi cœpissent, cumq; victus fuga salutem adipisci necesse haberet, in equam ascendit; quæ quòd relicti memoriam pulli recordaretur, quanto maximo potuit studio & celeritate eum ipsum prædicatur ex periculis eripuisse. Simile quid recenset quoque Paulus Venetus de Tartaris: Circa extremum (inquit) Septentrionem regio quædam est, in qua multo per annum tempore sol non apparet, ita vt non solùm noctu tenebræ sint, sed etiam interdiu aër in modum crepusculi caliginosus. Hanc regionem confines Tartari prædæ gratia ingressuri, ne propter subitò ingressuram noctem periclitentur, hoc modo cauent. Equas cum pullis accipiunt, & pullos in primo ingressu custodibus committunt, vt se illic redituros expectent. Sic equæ nocturno itinere diligentiùs obseruato, rectà ad pullos suos in reditu contendunt, idque celerrimè: Laxant enim eis sessores habenas, & liberè quò suo instinctu feruntur, ire permittunt. Similiter pullus ipse matrem sequitur quocumque euntem. Vult itaque M. Varro, vt pullus cùm firmior iam est factus, in eadē pascua, in quibus mater est, dimittatur, ne desiderio partus sui laboret equa: nam *Lib. 3. c. 49.* *Tartarorum prædandi modus.*

id præcipuè genus pecudis (inquit) amore natorum, niſi fiat poteſtas, noxam trahit. Amoris iſtius E
cauſam eſſe volunt hippomanes, quod ſtatim à fronte fœta ædito partu dicitur deuorare, vt ſuprà abundè indicauimus. Cæterùm alienos quoque pullos orphanos ſæpè nutrire viſa eſt vt proprios, id quod teſtatur Ariſtoteles. Equas ſocietate coniunctas, ſi altera fortè perierit, alteram pullum parente orbatum enutrire dicens, cuius amoris meminit ſic Tzetzes:

Αἱ ἵπποι καὶ οἰκτείρουσαι τοὺς ὀρφανοὺς τῶν πώλων
Θηλάζουσι καὶ τρέφουσι τούτους συν τοῖς ἰδίοις.

Seipſam amat equa.

Ipſa verò conſpecta ſua ipſius imagine non aliter ac Narciſſus, ſibi ipſi placet, & ad libidinem incitatur: de quo amore hæc prodidit Theomneſtus: Rarior quidem ſed hæc eſt equarum nota rabies, vt cùm in aqua ſuam viderint imaginem, amore inani capiantur & per hunc oblitæ pabuli tabe cupidinis intereant. Eius veſaniæ ſigna ſunt, cùm per paſcua velut extimulatæ concurſitant, ſubinde conſpicientes, vt aliquid deſiderare vel requirere videantur. Mentis error diſcutitur, ſi deducas ad aquam detonſa iuba: tum demum ſpeculatæ deformitatem, priſtinæ imaginis aboletur memoria. Similiter etiam vt aſinorum in coitu patiantur humilitatem, iubas tondere præcipiunt, quoniam comatæ pulchritudine atque gloria ſuperbiant: id quod meminit in primis Plutarchus in Amatorio. Qui vxorem (inquit) in arctum cogit & comprimit veluti annulum digito F
ob gracilitatem alias delapſurum, ſimilis eſt eorum qui equas tondent & deinde ad fluuium vel lacum adducunt: nam ſuam formam conſpicientes fœdatam, ferociam dicuntur amittere & pati porrò ab aſinis ſe conſcendi. Iam verò Lycoſpades dictos equos maximè ſtudere ſcribit Ælianus, vt formoſi videantur ſuis aurigis, idque ipſum cùm natant oſtendere, tum enim in aquam bene penitus procedere, vt & nitidum os efficiant, & ne ſordidum quippiam ex præſepi aut de via illitum deformet ſpecioſum nitorem: ac odorati vnguenti ſuauitatem, Homeri & Simonidis teſtimonio in amore & delicijs habere exiſtimari. Sed hoc idem aliàs equis in genere attribuit, his verbis: Ex ijs qui equinæ tractationis periti ſunt, audiui equum delectari lauatione & vnguentis.

Munditics.

INGENIVM, DOCILITAS, Memoria.

OCILITATIS mirique huius quadrupedis ingenij, infinita penè dixerim G
argumenta proferam. Homerus non tantùm intelligentiam quandam vulgarem ſed diuinam, atq; etiam orationem attribuit, nam Hectoris equos deos appellat, quam aliàs nominis prærogatiuam magnis tantùm viris dare ſolet: Xantum Achillis equum fingit, non loqui modò, ſed & acerba voce dominum increpare, non ſecus ac Balanum fecit aſinus in ſacris literis. Idem Homerus citante Platone Aenææ equos commendans, noſſe ait Κραιπνὰ μαλ᾽ ἔνθα καὶ ἔνθα διώκειν ἠδὲ φέβεσθαι, rapidè hinc atque illinc pugnare vagarique, quaſi quando vrgendum & quando fugiendum ſit, non ignorent, vnde etiam eundem celebrat Aenæam. Multa de equi ingenio Solinus de Cappadocia ſcribens. Terra illa ante alias (inquit) altrix equorum & prouentui equino accommodatiſſima eſt: quorum hoc in loco ingenium reor perſequendum. Nam equis ineſſe iudicium, documentis plurimis patefactum eſt, cùm iam aliquot inuenti ſint, qui non niſi primos dominos agnoſcerent, obliti manſuetudinis, ſi quando mutaſſent conſueta ſeruitia. Inimicos partis ſuæ norunt, adeò vt inter prælia hoſtes morſu petant. Sed illud maius eſt, quòd rectoribus perditis quos diligebant, accerſunt fame mortem. Verùm hi mores in genere equorum præſtan- H
tiſſimo reperiuntur. Nam qui infra nobilitatem ſunt ſati, nulla documenta ſui præbuerunt. Sed ne quid videamur dicendi licentia contra fidem arrogaſſe, exemplum frequens dabimus, Alexandri Magni equus bucephalus dictus, ſiue de aſpectus toruitate, ſeu ab inſigni, quod taurinum caput armo inuſtum gerebat, vel quòd de fronte eius quædam extantium corniculorum minæ protuberabant, cùm ab equario ſuo aliàs etiam molliter ſederetur, accepto regio ſtratu neminem vnquam alium præter dominum vehere dignatus eſt. Documenta eius in prælijs plurima ſunt, quibus Alexandrum è duriſſimis certaminibus ſoſpitem opera ſua extulit, quo merito effectum vt defuncto in India exequias rex duceret & ſupremis ſepulchrum daret, vrbem etiam conderet, quam in nominis memoriam Bucephalam nominauit. Idem de Bucephalo ferè in hæc verba tradidit Aulus Gellius: Equus Alexandri regis & capite & nomine Bucephalus fuit. Emptum Cares ſcripſit talentis tredecim & regi Philippo donatum. Super hoc equo dignum memoria viſum, quòd vbi ornatus erat, armatuſque ad prælium haud vnquam inſcendi ſeſe ab alio quàm à rege paſſus ſit. Id etiam de iſto equo memoratum eſt, quòd cùm in eo inſidens Alexander bello Indico & facinora faciens

Iud. ca. 22.

Militandi peritia.

Cap. 57. Iudicium.

Bucephalus vnde dictus.

Lib. 5. ca. 2.

A faciens fortia, in hostium cuneum, non satis sibi prouidens, immisisset, coniectisque vndique in Alexandrum telis, vulneribus altis in ceruice atque latere equus perfossus est: moribundus tamen ac propè iam exanguis è medijs hostibus regem viuacissimo cursu retulit; atque vbi eum extra tela extulerat, ilico concidit, & domini iam superstitis securus quasi cum sensus humani solatio expirauit. Tum rex Alexander, parta eius belli victoria oppidum in ijsdem locis condidit, atque ob equi honores Bucephalon appellauit. Sed de equorum amore fideque erga dominos suos mox plura. De ingenio verò eiusdem Bucephali meminit Q. Curtius, scribitque Alexandrum non eodem quo cæteras pecudes, animo eum equum æstimasse: quòd in dorso suo insidere non pateretur alium; se verò, cùm vellet ascendere sponte sua genua submittens exciperet, credereturque sentire quem veheret. Nos quoque Sacarum equos, si sessorem excusserint, subitò consistere, vt rursum ascendere possit, ex Aeliano diximus. Inuenio denique hunc Alexandri equum cùm in propriam statuam ab Apelle sculptam incidisset, hinnitu clamoreque edito, exactissimè atque omnibus numeris absolutissimam iudicasse, ideoque Apellem illius iudicium iudicio Alexandri qui suam præferebat, prætulisse. Similis planè intellectus in equo Neoptolemo immolando meminit Heliodorus his verbis: Dixisses & equum intelligere formam domini & quòd pulcher ipse pulcherrimum gestaret sessorem sentire: ita collum circum mouens & arrectis auribus caput attollens & trux supercilium supra oculos versans, ferebat & ferebatur exultans & superbiens & laxato freno alacriter progrediens, ac in vtrumque latus alternis sese librans, extremaque vngula terram leuiter pulsans, commotionem cum incessus tranquillitate temperabat. Equum C. Cæsaris nullum præter Cæsarem dorso recepisse idem Solinus, Suetonius, atque alij etiam testantur: Sed & Suetonius addit, ante Cæsarem nullum admisisse alium. Nos quoque vidimus (inquit Gaudentius Merula) equum Pannonici cuiusdam medici, qui pro foribus solutus donec ab ægris rediret, expectabat, etsi diem integrum abfuisset. Nullum alium admittebat assessorem. Aduentanti medico velut gratulabundus occurrebat, dorso mox illo suscepto tanquam triumphans glomerabat in gyrum, aut eum subsequebatur, si is vel frigoris vel sanitatis gratia pedibus ibat. Sed de amore in dominos mox plura. Cæterùm vt minus fortassis mirandum est quòd heros suos noscunt, qui nempe ipsis benefici sunt, ita multò admirabilius est, quod populos interstringuere nosse credantur. Scribit enim Aelianus, equos Lycospades dictos Græcorum hominum studiosos esse dici, eorumque mirificam notionem habere, vt naturali quodam sensu ad eos amandos afficiantur, neque enim palpitantibus se offendi, neque resilire, sed tanquam constrictos teneri, totum diem cum ijs traducere, atque somnum prope eosdem capere. Sin ad ipsos barbarus accedat, quemadmodum ex vestigijs sagaciter odorantes canes feras percipiunt, sic eos ab equis illis cognosci, elatoque clamore tanquam sanè feram bestiam extimescentes, in fugam sese dare. Maius adhuc in intellectu iudicium equo tribuit Chrysantas apud Xenophontem, dum non intelligere tantùm, sed multa etiam homini auribus indicare nosse ait. Vt enim peritum equitandi hippocentauris præstantiorem esse ostenderet, inter alias rationes, hanc ceu præcipuam adducit, quòd hippocentaurus duobus tantùm prospiceret oculis, duabusque auribus audiret, cùm ego (inquit) equitans quatuor prospiciam oculis, quatuorque auribus præsentiam. Aiunt enim equum manifestare hominibus quæ oculis prospicit, ac multa significare auribus, quæ antea auditu percepit. Nouit optimè discernitque si qui vel regit, vel insidet, equitandi aurigandique peritus est, vt imperiti naucleri exemplo docet Ouidius, dum canit:

Alexander ab equo seruatus.

Græcos à barbaris distinguunt.

Auribus indicat quæ audiuit.

Lib. 4. de pædia Cyri.

Equitationis peritum agnoscit.

Lib. 1. Trist. Eleg. 3.

(B and C are section letters printed in the margin.)

Nauita confessus gelidum pauore timorem
Iam sequitur victus, iam regit arte ratem:
Vtque parum validus non proficientia rector
D *Ceruicis rigidæ frena remittit equo,*
Sic non quo voluit, sed quo rapit impetus vndæ
Aurigam video vela dedisse rati.

Aegrè verò etiam imperitum aurigam ferre se equa ipsa apud Theognidem testatur, inquiens:

Ἵππος ἔγω καλὴ καὶ ἀεθλίη. ἀλλα κάκισον
Ἄνδρα φέρω. καὶ μοι τοῦτ' ἀνιηρότατον.
Πολλάκι δὴ μέλλησα διαρρήξασα χαλινὸν
Φεύγειν, ὠσαμένη τὸν κάκον ἡνίοχον. id est:

Equa sum pulchra & certatrix, sed pessimum
Virum fero, & mihi id molestissimum.
Sæpe profecto cogitaui effringens frenum
Fugere, excutiens malum aurigam.

Quòd si verò probum equitem nactus fuerit equus, eius operam maximè si sagittarius fuerit, in bello, dorsi sui nisu adiuuat, naturæ quodam instinctu, vt annotauit Plinius his verbis: *Ingenia eorum*

Iaculantem iuuet.

eorum (equorum) *inenarrabilia, iaculantes obsequio experiuntur: difficiles conatus corpore ipso, ni-* E
xuque iuuantium. Sic enim apud Plinium scribendum esse, non *inuitantium* docet Baptista Pius Bononiensis noster in explacatione versus istius Flacci:

Plinius correctus.

Lib. 6.

——— *Intentaque adiutum missile planta*

Dirigit. Adiutum (inquit) dixit, quia quando volumus mittere telum, pedem intendimus, ac alterum crus explicamus & mox iaculamur, quo corporis nisu missilia iuuantur. Quàm docile modo animal sit equus eleganter docet Gryllus apud Plutarchum, brutorum ingenia cum humanis conferens: Quæ homines (inquit) ludentes aut luxuriantes discunt ac meditantur, hæc nostra intelligentia etiam contra corporis naturam assequitur, freta vi percipiendi innata atque copiosissima. Non dicam de catulis feras indagantibus, aut pullis equorum ad certum numerum gradi discentibus, sed & corui loqui & canes per aduersos saltare orbes discunt, & equi & boues in theatris mirabiles addiscunt motus, sessiones, institutiones, choreas, itaque meminerunt artis, eamque exercent, hominum maximè studio atque industria: quæ ipsa docilitatis sunt documentum, nullam aliam ad rem prosunt. Quomodo autem ad certum numerum gradi discant, dicemus infrà, qui verò id naturæ ductu præstent, diximus iam antè. Choreas tripudiaque edoceri Sybaritarum exemplo notissimum, qui cùm eò deuenissent dementiæ, vt in symposijs equos ad tibiam tripudiare docuissent, ad internecionem vsque deleti sunt, vt meminit Aristoteles de eorum agens repub. Crotoniatæ enim hostes, hoc deliciarum studio intellecto, saltandi concinnitatem illis pararunt, tibicines, vt equos ita institutos, vt audito tibiæ cantu, sese statim attollerent arrectos, pedibusque prioribus vice manuum gestus motusque quosdam chironomiæ ederent ad numerum saltatorios, militibus suis permiscentes, quorum melodiam cùm audiuissent non solum dicuntur exilijsse, verùm etiam excussis sessoribus ad Crotoniatas hostes transfugisse. Idem scribit Charon Lampsacenus Bisaltas contra Cardianos designasse. Onarim enim Bisaltarum ducem, tibicinam Cardianam in arte erudire fecisse; vbi ergò pugna fuit cœpta, tibias inflare modulosque canere iussisse consuetos, equos autem ijs auditis in posteriores pedes erectos, in tripudium esse conuersos: & cùm Cardianorum vis in equitatu posita esset, victos facileque superatos fuisse. Olaus Magnus equos in Elandia insula Gotici maris ingeniosissimos esse testatur, vt saltibus & choreis buccinæ vel tympani sono per eos adaptari possint, quarum exercitium est, huiusmodi spectaculis acquirere quæstum: Item instrui vt circulos ferreos aut ligneos non admodum amplos, more canum, transiliant, saltuatimque viuacissima pernicicitate sese gyrando reuoluant. Proprio etiam nomine monitos magis vel minus id facere, iuxta arbitrium imperantis. Huius autem insulæ equos exiguo corpore esse suprà dixi: quare talem fuisse conijcio, de cuius mira docilitate hæc nobis prodidit Scaliger. Equum pusillum deformem circumducebat agyrta quidam, cuius iussu atque etiam solo interdum nutu ille omnia faceret; ambulare, succussim properare, currere, saltare, vel quadrupes vel bipes. Vinum bibere vidimus: (Olaus illius insulæ equos cereuisia & vino vsque ad ebrietatem potari asserit; & Cardanus in appendice librorum de varietate rerum, quia zithum siue cereuisiam & vinum bibunt, magis dociles reddi, idq; cum alijs animantibus commune habere istiusmodi equos, maximè cum auibus author est,) in clunibus sedentem; anteriores pedes ad pateram ferri: peluim siue malluuium cruribus sustinere, quasi à tonsore lauaretur; qualem pictum videmus asinum cucullatum: humo sesternere; proiectum atque porrectum iacere: ciliorum compressione annuere: caput ad heri nutum attollere; in terga vertere: supinus ostendere quo corporis situ mulier ineuntem admittat virum. Postremò nullum (inquit) canem vnquam vidimus doctiorem aut dociliorem, nisi vnus excipiatur, qui super anterioribus pedibus erectus ac bipes ambulans, elatis clunibus, illustrissimæ hominum coronæ miraculo fuit. Hæc ille. Solinus istiusmodi docilitatem, discendique promptitudinem, voluptatem vocat, inquiens. *Voluptatem equis inesse Circi spectacula prodiderunt: Quidam enim equorum cantibus tibiarum, quidam saltationibus, quidam colorum varietate, nonnulli etiam accensis facibus ad cursus prouocantur.* Hisce discendi facultatibus addendum, quòd sua sponte domum reuerti visus sit. Accepimus enim Galbam Imp. cùm de equi cuiusdam possessione disputaretur, velatum præcepisse duci ad flumen, & vbi bibisset, linteum amoueri oculis, illiusque adiudicasse equum, ad cuius ille equile iam liber factus abiret, cùm scilicet equus solitum sit adire diuersorium, sic & Horatius vltra id inuitos agi docet, dum canit:

Docilitas.

Tripudiant. F

Sybaritæ vt victi.

Athen. li. 12 c. 6. ex Arist.

Li. 12. c. 23.

Elandiæ insulæ equorũ mira docilitas. G

Exerc. 209.

Canis mira actio. H

Stabulum agnoscunt.

Lib. 1. Epist.

Mutandus locus est & diuersoria nota
Præter agendus equus: quò tendis? non mihi Cumas
Est iter aut Baias, læua stomachosus habena
Dicet eques, sed equi frenato est auris in ore.

Quasi dicat, eques à consuetis diuersorijs equum cogit auelli, & ad aliam viam ingrediendam freno incassùm impellit. Quamuis verò freno habenisque communiter regatur, institutus tamen neutro in-

A tro indiget. Deuxippi enim equus, vt annotauit Suidas in ἵππος, ita erat edoctus, vt & sine habenis ocyssimè ferretur, & illo pedetentim procedente, placidissimè staret, & declinante, vt circuiret, atque in gyrum cùm duceret, agiliter conuerteretur. Et apud Strabonem legimus Nigritarum equos absque freno & fune aliaue re dominos sponte sequi, nec alia beneuolentia dominos sequi quàm canes solent. Docentur & in ventrem cubare, ne corporis altitudine venantes heros prodant, vt Herodotus prodidit, Thyssagetis inquiens vicinos Iurcas & ipsos victitare hunc in modum: Conscensis arboribus, quæ per omnem regionem frequentes sunt, insidiantur. Singulis adest canis, & item equus, in ventrem cubare edoctus humiliùs, subsidendi gratia: Vbi quis ab arbore feram viderit, sagittaque percusserit, conscenso equo illam persequitur, comitante cane. Denique illud præ cæteris equum omnis disciplinæ capacem esse ostendit, quòd homines adorare visus sit. Neruæ enim, simul ac Parthorum & Armeniorum fines ingressus est, testatur Dion, regionis satrapas, ipsosque mox reges cum muneribus occurrisse, equumque duxisse ita edoctum, vt regem adoraret. Nam pedes anteriores, in modum supplicantis flexisse, caputque pedibus eius qui proximus esset, subiecisse. Quæ res ne fabulosa ridiculaque videatur, adducam & Textoris fidem, qui ceu testis oculatus scribit: cùm in aduentum & gratulationem Mariæ puellæ Britannicæ

Vbi frenis non egeant. *Lib. 17.* *In ventrem cubant.* *Lib. 4.* *Homines adorant.*

B (quæ Ludouico duodecimo Gallorum Regi nupserat) spectacula illa quæ torneamenta nuncupantur, Lutetiæ frequenti rerum omnium apparatu ederentur; visum fuisse sibi equum, qui sessore hortante Reginam inclinatis plerumque genibus salutabat, moxque consurgens volucri saltu in aëra sese efferebat. Quod verò Solinus ait hostes nosse, eosdemque mordicùs petere, id quoque legimus apud Herodotum de Artybij Persarum ducis equo: edoctum nempe fuisse, vt se in armatum erigeret, pedibusque simul atque ore eum, in quem agebatur, insiliret: sed artem arte illusam. Onesilum enim Cypriorum ducem, cùm in ipsum Artybius cum equo esset inuectus, iuuadentem vulnerasse, satellitem verò (vt conuenerat cum eo Onesilus) sublatos equi pedes, in Onesili scutum eos iactantis, falce abscidisse. Ob tantas itaque ingenij vires, ipsum ingenium equum vocari notum est. Ouidius:

Hostes agnoscunt. *Equus pro ingenio.* *Lib. 2. Fast.*

Adde peregrinis causas mea musa Latinas,
Inque tuæ noster puluere currat equus.

Et rursus: *Lib. 4.*

Quæ decuit primis sine crimine lusimus annis,
Nunc teritur nostris area maior equis.

C Quod si verò quis equo isthæc quæ recensuimus, conuenire minimè velit, immo animal potiùs esse stupidum, cùm in sacris literis legamus, *Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus:* Hunc ego admonitum volo, hæc Psalmistæ verba de ferocia potiùs ac superbia, quàm de ingenij hebetudine intelligi. Sic enim ad eum locum D. Augustinus: *Equus*, inquit, *& mulus erigunt ceruicem aliquam & sua ferocitate excutiunt à se sessorem suum.* Alij de libidine etiam eundem locum intelligunt. Sessore autem excusso vel amisso, incerto cursu, incertoque ordine huc atque illuc fertur, vt in mari nauis amisso gubernatore, vtq; in acie miles. Claudianus de exercitu, qui ducem amisit:

Psal. 31. *Lib. 10.*

Non peditem præcedit eques, non commoda castris
Eligitur regio, vicibus custodia nullo
Aduigilat vallo, nam explorantur eundæ
Vitandæque viæ, nullo se cornua flectunt
Ordine, confusi paßim per opaca vagantur
Lustra, per ignotas angusto tramite valles;
D *Sic orbi rectoris equi, sic orba magistro*
Fertur in abruptum casu, non pondere puppis.

Sed de superbia equi mox. Nunc memoria quoque valere est ostendendum. Id imprimis tubæ sonus indicat, quo nimirum audito aures arrigit, nares inflat, hinnit, frena cum strepitu rodit, pedibus terram quatit, loco manere difficulter potest, pugnandum esse ex assueto aliàs sono recordatus. Aristoteles verò tantum in equo memoriæ vigorem agnoscit, vt in posterum vocem agnoscat equorum quibuscum pugnauit prius. Et Gryllus apud Plutarchum artis quam didicere, optimè meminisse asserit, quin Aelianus ait rerum quas perceperunt, memoriam à nulla deleri obliuione. Memoriæ autem vim Tzetzes exemplo nobis ostendit parasiti, qui cùm equo veheretur curili, prandio, quod captabat, frustratus est. Equus enim incidens fortè in quandam columnam metæ forma, & putans Circum esse eum locum, vsque ad vesperam circum eam se flectebat cum impetu, vt in Circo assueuerat, semper currens. Sigonius verò elegantem recenset historiam, ex qua equi cognoscitur cum memoria insignis vixque credibilis ingenij iuditijque vis. Ea autem talis est. Ioannes Pontifex Romanus à Theodorico Ostrogotho ad Iustinum Imp. legatus missus, cùm

Memoria vt valeat. *Li. 19. regni Occident.* *De equo mira historia.*

cùm Corinthum adijſſet ac terra inde pergere vellet, manſuetum equum quærens, vnum'à nobili quodam viro accepit ea conditione, vt poſtquam ad certum locum veniſſet, eum remitteret: Quod cùm is præſtitiſſet, res incidit ad admirationem inſignis, quippe equus qui ſanctum pontificem detulit, poſtea nunquam dorſo ſuo inſidentem mulierem paſſus eſt. Qua re animaduerſa, ille equum remiſit, orans vt poſſideret, quem ſuum ſecundò feciſſet. Huius hiſtoriæ S. Gregorius eſt author. Similis huic ſed contrarij euentus hiſtoria à Pet. Gregorio Toloſano recenſetur his verbis: Nobilis quidam frater Epiſcopi cuiuſdam, abuſus religione, vt equum Epiſcopi extorqueret ſtrenuum & ſibi valdè idoneum, quo ſolo tamen epiſcopus equitaret, & ideò facilè ei non fuiſſet daturus: is enim, vt ſcribit liber qui dicitur Scala cæli, titulo ſeu capite de oratione, ſuper prædictum equum clam frater ſolitus erat equitare, dumque calcaribus vrgebat, dicere, Deus in adiutorium meum intende, quibus validè infixis equus ſaltu crebro ſe extollebat cum impetu, eaque tam diu conſuetudine vſus, donec equus quoties audiret, Deus in adiutorium meum intende, metuens ſibi à calcaribus, ſaltibus crebris ſe extolleret: Voluit autem in eo equitare epiſcopus, quia optimus erat, & vbi iam viam ingreſſus cœpiſſet cum capellano matutinas, & pronunciare, Deus in adiutorium meum intende, metuens ſibi à calcaribus, tam valido ſaltu ſe extulit, vt ſeſſorem epiſcopum excuteret, & in lutum proijceret, vnde miles frater, qui equo inhiabat, occaſionem captans, perſuaſit illi, ne vnquam in poſterum eum equum conſcenderet, qui potiùs requireret militem quàm epiſcopum, atque ita facilè equo potitus eſt. Hæc itaque ille. Meminit verò equus non ſolùm vigilans, verùm etiam in ſomno vt in nobis accidit, circa ea occupatur, quæ interdiu acta ſunt, vt circenſis equi exemplo oſtendit Claudianus in præfatione in ſextum Honorij Auguſti conſulatum:

Lib. 13. de repub. c. 13. 4.

Militis cuiuſdam aſtus

Equi ſomnia

Omnia quæ ſenſu voluuntur vota diurno,
Pectore ſopito reddit amica quies.
Venator defenſa toro cùm membra reponit
Mens tamen ad ſyluas & ſua luſtra redit.
Iudicibus lites, aurigæ ſomnia currus,
Vanaque nocturnis meta cauetur equis.

AMOR. GRATITVDO. ET FIDES erga Dominum.

QVAMVIS ſolum aquatilium Delphinum amare hominem, vt homo eſt, tradat Plutarchus, ex terreſtribus verò nullum eſſe, quod ita hominem amet, nam manſuetiſſima vtilitatis tantùm gratia amare eos, à quibus aluntur, & cum quibus conſueuerunt, vt canis, equus, elephas, incredibilis tamen in equo ſiue is ollaris ſit, ſiue ſyncerus à pluribus prædicatur authoribus, & ni fallor, purus ac ſyncerus, ſed & idem Plutarchus in eodem libro equum teſtatur hominum amans animal eſſe, ſed niſi probè curetur, inſenſum fieri & alienum. Oſtendit autem id eleganter Pandarus Homericus in Iliade; inuitatus enim ab Ænea, currum ſuum aſcendere, periculoſum ait, ne domini ſui voci equi aſſuefacti, ſibi præliaturo, quia eos nunquam curaſſet, quòd eorum dominus non eſſet, inutiles ſint ac damno futuri. Dicebat itaque Aelianus, ſi accuratè & liberaliter tractetur equus, cum beneuolentia erga eum qui ſibi benefecit, cumque amicitia acceptum beneficium compenſare. Philarchus, vt citat Plinius, refert Centeretrium è Galatis (Aelianus interprete Gyllio eandem hiſtoriam narrans, hominem hunc natione Gallum, nomine Centoaratum fuiſſe ait) in prælio occiſo Antiocho potitum equo eius, conſcendiſſe ouantem: at illum indignatione incenſum domitis frenis, ne regi poſſet, præcipitem in abrupta iſſe, exanimatumque vnà. Occiſo Scytharum, qui equitatus & equorum gloria ſtrepunt, regulo ex prouocatione dimicante, hoſtem cùm victor ad ſpoliandum veniſſet, ab equo eius ictibus morſuque confectum, idem Plinius atteſtatur, vt minus miremur, ſi Mithridates rex Ponti ſomnum capiens corporis ſui cuſtodiam non modò ſatellitibus, ſed & tauro & equo & ceruo manſuefactis committeret: Author enim eſt Aelianus iſthæc animantia ad dormientis eius regis cuſtodiam aduigilaſſe, & ſi quis accederet, illius ſenſum ex ipſa reſpiratione quam mox percipiebant, taurus mugitu, equus hinnitu, ceruus ſua etiam propria voce, eum è ſomno excitaſſe. Idem quoque Plinius Dionyſij equum refert ex Philiſto, cùm ab eo in cœno hærens eſſet relictus, vt ſeſe exemiſſet, ſecutum veſtigia domini, etſi apum examen tergo hæreret, in hoc ſanè domino qui reliquerat eum, multo gratior, multoque plus humanitatis, amoriſque quàm ipſe homo, oſtendens. Sed longè adhuc maiorem

Lib. de ſoler. animal.

Animantia quæ hominẽ ament.

Lib. 5.

Gratitudo.

Occiſos dominos vindicant.

Mithridatis cuſtodia corporis.

Lib 7. c. 46.

Equus Dioniſij domino gratior.

A maiorem amoris erga heros suos affectum in equis agnoscit Homerus, dum occiso Patroclo à lachrymis minimè temperare sibi queant, imo hunc *Equi flent suos dominos*

——Ἑστaότες πενθείετον, οὔδεϊ δὲ φσιν
Χαῖται ἐρηρέδαται, τῷ δ᾽ ἕστατον ἀχνυμένῳ κῆρ.
——*Stantes lugent & ad terram ipsis*
Iubæ profusæ sunt: hi autem stant tristes corde

Et rursus:

——Δάκρυα δὲ σφιν
Θερμὰ κατὰ βλεφάρων χαμάδις ῥέε μυρομένοισιν
Ἡνιόχοιο πόθῳ. *Lachrymæ autem ipsis*
Calidæ ex palpebris in terram fluebant plorantibus
Aurigæ desiderio.

Quem eundem affectum Virgilius in Pallantis occisi equo imitatus est.

Post bellator equus positis insignibus Aethon
It lachrymans, guttisque humectat grandibus ora.

B Propertius verò in Arione quem Adrasto Neptunus donasse fingitur.

Qualis & Adrasti fuerit vocalis Arion
Tristis ad Archemori funera victor equus.

Quamuis autem superlationis pöeticæ nonnulli esse velint, & extrà veritatem longo spatio tractuq; excurrentis, iumentis lachrymas tribuere, saltem concedendum erit, amoris præcipui ac beneuolentiæ equorum indicari documentum hoc figmento, si ita dicendum fuerit, quod tamen vix admitto, cùm & Suetonius historicus veridicus, id quoque de Cæsaris equis scriptum reliquerit his verbis: *Equorum greges, quos in flumine Rubicone traijciendo Marti consecrarat, ac vagos sine custode dimiserat, comperit pertinacissimè pabulo abstinere, vbertimque flere.* Et Accursius legum interpres refert, vt citat Rauisius Textor, eundem Cæsarem triduo antequam moriretur, asturconem suum flentem inuenisse, futuræ quidem mortis indicium. Idem de Caligulæ mortis præsagio dicemus ex Nipho inter prodigia. Ad lachrymas verò quod attinet, testatur & Cardanus Asturconem suum fleuisse sæpiùs vbertim, sed se causam fletus ignorasse, fleuisseque palam, maximè æstate, sed cùm nihil eueniret aduersi, credere se vel naturaliter flere, vel à morbo aliquo impelli. Vtcum-C que est, Plinius quoque tradidit eo affectu plerosque equorum in dominos esse, vt interemptos lugeant, lachrymasque interdum desiderio fundant. Et Silius Italicus ad Virgilij Homerique imitationem, haud minori affectu dicendique facilitate, alterius cuiuspiam equi amorem erga suum domiuum his versibus expressit: *Equus cur proßigato domino ...*

Agnouit sonipes, arrectisque auribus acrem
Hinnitum effundens sternit tellure Vagesum,
Quem tunc captiuo portabat in agmina dorso,
Hinc rapidum glomerans cursum per lubrica pinguis
Stante cruore soli, & mutilata cadauera cæde
Euolat, ac domini consistit in ora iacentis:
Inde inclinatus collum submissus & armos,
De more inflexis præbebat scandere terga
Cruribus, ac proprio quodam trepidabat amore.

Visus præterea equus est mortuo domino, non voluisse vlterius viuere, sed pertinaci inedia mortem sibi procurasse, sicuti de Nicomedis Bithyniæ regis equo testatur Plinius his verbis: *Interfe-* *Mortuo domino super-*
D *cto Nicomede rege, equus eius inedia vitam finiuit.* Testatur verò etiam Dio exque eo Xiphilinus, *uiuere nolit.* cùm Seuerus prætorianis militibus qui Pertinacem occiderant, equos & arma adimisset, illique dispergerentur, vnum fuisse ex ijs, qui quòd equus eum nollet deserere, sequereturque hinniens, se ipsumque equum interficeret, equum autem spectatoribus libenter domini sui manibus mori visum. Iam verò eò in quibusdam equis amorem erga altores processisse legimus, vt lasciuioris Venereæ libidinis nota minimè caruerit. Socles enim formę pulchritudine egregius Atheniensis, cùm *Amor equi lasciuus.* equum emisset pulchrum & tam vehementi in se amore incensum, vt cùm adesse sentiret dominum, exultaret & gestiret; cùm ascendere pararet, se ad conscensum præstaret obedientem; cùm ante oculos consisteret, ille suauiter & amatoriè in eum intueretur. Quæ omnia eatenus amatoria & iucunda visa sunt, quoad petulantiam in adolescente attentare (inquit Aelianus) conatus est, *Lib. 6. c. 43.* simul & fama turpitudinis de ambobus dissipata extitit: Tum eam infamiam Socles sibi conflari non passus, vt in amatorem flagitiosum & petulantem odio incensus equum vendidit. Is nonferens ab adamato suo se distractum abesse, acerrima inedia voluntariam sibi consciuit mortem.

PVDI-

PVDICITIA.

Lib. 6. Hist. 22.
Lib. 10. Metam.

QVAMVIS testante Aristotele, equi & matres & filias superueniant aliorum animantium more, vt Ouidius cecinit:

------ Coeunt animantia nullo
Cætera delectu, nec habetur turpe iuuencæ ------
Ferre patrem tergo, fit equo sua filia coniux.

Cognationum tamen intellectum equis inesse, insignia exempla testantur, quæ non solùm filios à matrum, matrumque à filiorum congressu sibi temperasse nos admonent, sed ad tam illicitum & ferinum coitum impulsos de impulsoribus debitas pœnas exegisse. Scytharum regem (inquit Aelianus) equam habuisse audio omni virtute quæ ab equo præstari queat ornatam, tum huius quoque habuisse pullum, cæteris equis virtute præstantem. Cùm igitur equum aliquem non reperiret dignum qui ipsi equæ admitteretur, sed neque equam tam generoso pullo conuenientem, ambos in eundem locum coëgisse. Veruntamen eos cæteris quidem in rebus inter se amanter gessisse & libenter versatos simul fuisse, non tamen ad coitum peruenisse; quoad per insidias admissarij vestimentis adumbrati fuissent, tum incestum stuprum admisisse, quod quidem factum primùm vt ambo intellexerunt, tam impium flagitium morte dissoluere conati sunt: sese enim præcipites agentes, mortem sibi consciuerunt. Recenset eandem historiam Aristoteles, cæterùm paulò aliter; Ferunt (inquit) regem Scytharum habuisse equam egregiam, ex qua mares generosi omnes gignerentur; quorum vnum qui præstantior haberetur, cùm vt matre procrearet, placeret, admissum omnino recusasse: opertam deinde lätuisse matrem, vt imprudens superueniret, verùm vbi à concubitu faciem matris detectam agnouerat, fugam properasse, atque seipsum actum præcipitem interemisse. Alij rursus ferunt regem Scytharum hoc fieri voluisse, cùm reliquus præstantium equorum grex peste absumptus esset; & ne ex odore inuicem noscentes coitum detractarent, vtrosque à proriga alijs pellibus obtectos & oleo odorato inunctos fuisse: postea verò cùm remotis operimentis incestum cognoscerent, vinculis abruptis magno cum hinnitu procurrisse, & capita tandem petris illisa confregisse: sic enim rem narrat Oppianus. Quod verò de fallente proriga pœnas sumpserint, authorem habemus M. Varronem his ferè verbis: *Tametsi incredibile quod vsu venit, memoriæ mandandum. Cùm equus matrem vt saliret, adduci non posset & cum capite obuoluto proriga adduxisset, & coëgisset matrem inire, cùm descendenti velum dempsisset ab oculis, ille impetum fecit in eum, ac mordicans interfecit.* Vtramque historiam breuiter atque succinctè attigit Plinius. *Alium* (inquit) *equum ferunt detracto oculorum operimento, & cognito cum matre coitu, petijsse prærupta atque exanimatum. Equam eadem ex causa in Reatino agro, laceratumque pariter aurigam inuenimus. Namque & cognationum intellectus in ijs est: itaque in grege prioris anni sorore, libentiùs etiam quàm matre, equa comitatur.* Ex nostris quoque Ioannes Lupus in tractatu de matrimonio & legitimatione aliam sed omnino huic loco inserendam historiam recitat de pullo, qui agnita matre post coitum de se ipso pœnas sumpsit. Inquit enim, in prouincia Vandaliæ id contigisse, quòd cùm equus matrem adopertam compressisset, (nam haud tectam prius recusarat) ea confestim detecta & à filio agnita, is capite reclinato sibi genitalia amputauit: exque eo & ipse Lupus naturæ assignat, quòd legibus prohibitum est, matrimonium inter parentes & liberos. Iam verò pullos Zelotypia matrum teneri aduersus custodes compertum esse, annotauit ex Eudemo Aelianus. Is enim equam adolescentem ac armenti præstantissimam, tanquam omnium formosissimam puellam ab equisone adamatam fuisse tradidit: primùmque sui amoris hunc flagrantiæ moderatum fuisse, deinde libidine inflammatum, vsque eò processisse cum equa, vt venereo complexu iungeretur, remque tandem perficeret turpem. Vbi verò equæ pullus & ipse formosus incesto stupro matrem contaminari perspexisset, eam sic à domino tyrannicè tractari acerrimè tulisse: itaque impetu facto virum interemisse: atque cùm obseruasset, vbi humaretur, eò profectum refodisse, omnibusque supplicijs cadauer iam nullum sensum ex mœrore percipiens afflixisse.

Equus post initam matrem se occidit.

Equus cur prorigam occiderit.

Pullus cur se ipsum castrarit.
Pulli Zelotypia.

MAGNA-

MAGNANIMITAS. VICTORIÆ Cupiditas.

ADAMANTIVS physiognomon μεγαλαυχίαν & φιλοτιμίαν, id est superbiam siue magnanimitatem & gloriæ studium equi ingenio attribuit. Græci verò etiam sermonem ligatum & numerosum, ἔποχον dicunt, hoc est sublimem & quasi equo inuectum, vt solutum πεζὸν id est pedestrem & humilem: Est enim equus authore Galeno velox, superbum, & generosum animal; & huic naturæ aptum corpus habet, vngulis nempe robustis, & iuba instructum. Equidem cùm festinat

Superbia & magnanimitas equo ascriptæ.

B ad alios equos, sed ad equas maximè, tum & attollit ceruicem quàm altissimè & caput maximè proclinat truci cum specie, tum crinium mollitudinem fert sublimem & caudam sursum intendit, vt ex Xenophonte discimus, vnde etiam Adamantius hominem qui humeris subcommouetur, rectus autem est & altæ ceruicis, contumacem esse ait & contumeliosum, quoniam ita graditur equus. Superbire etiam equas iubæ pulchritudine aiunt, & nisi detonsa asinum iniuntem se admittere. Testatur id Plinius; *Equarum (inquit) iubas tondere præcipiunt, vt asinorum in coitu patiantur humilitatem: comantes enim gloria superbire.* Sed disertè, vt omnia Aelianus, inter cæteras animantes (inquit) equus magno elatoque animo est. Enimuerò magnitudo & celeritas ipsa, cerui eiusque eminentia, & crurum facilis contractio, facilisque porrectio & vngularum crepitus inducunt, cùm vt audaciùs is exultet & gestiat, insolentiusque efferatur, tùm maximè comata equa mollitie & insolentia diffluens superbiat, eamque ob rem ab asinis se iniri indignissimè ferat, vt maximo vicissim gaudio compleatur, cùm equo tanquam nuptijs sociata sit, ob idque ipsum se plurimi esse arbitretur: cuiusmodi affectus gnari, qui sibi mulos gigni volunt, equæ iubam temerè & sine artificio tondent, posteaque asinos admittunt: ea verò tum mariti ignobilitatem, cuius prius pudebat, & contra quem antea resistebat, facillimè patitur: atque eius rei Sophocles meminisse videtur. Hæc itaque ille. Cæterùm etsi proprijs ornamentis superbiat equus, accrescit tamen augeturque mirum in modum superbia, animique elati vigor, si aliena accesserint, eoque magis superbire videtur quo venustiora ac pretiosiora fuerint ornamenta. Multa memoranda de Bucephalo Alexandri paulò antè diximus, cuius ingenio iudicioque hoc magnaminitatis signum adijciendum nunc existit, quod his verbis nobis proditum memoriæ reliquit Plutarchus: Bucephalus quantisper nudus erat, conscendendum se etiam equisoni dabat: ornatus verò regijs iam auleis collaribusque, neminem admittebat, Alexandro tantùm excepto: cæteris periculum facturis aut alioqui propius accedentibus, ingenti hinnitu occurrere, insultareque; ac nisi cederent, fugaque sibi consulerent, proterere solitus. Quod verò flexuosa & quasi sinuata agitatione etiam delectantur equi, id quoque magnanimitatis est indicium, cùm nisi generosi ita ingrediantur, vt non directè sed in latera euagantes vicissim pergant, vt illa apud Euripidem mulier πολλὰ πολλάκις Τένοντ' ἐς ὀρθὸν ὄμμασι σκοπουμένη. Eandem quoque superbiam frequenti indicat fremitu, vnde frementem, pro superbiente dixit Statius hoc versu:

Lib. 2. Physiogn.

Equa quando asinum admittit.

C

Equus ornatus superbior

Lib. Vtrum animal.

In incessu superbit.

Li. 3. Theb.

> *-------Et media quamuis in cæde frementes*
> *Hos asistere equos.*

D Et Horatius:

Lib. 4. Car.

> *Vexare turmas & frementem*
> *Mittere equum medios per ignes.*

Φρυάττεσθαι Græci id dicunt. Quare cùm Anthistenes philosophus equum vidisset φρυακτὴν id est frementem in quadam pompa, hoc est fremitu turgidum, Platonem, in quem libentissimè omne genus scommata iaciebat, veluti quadam ἱπποτυφίᾳ siue equina superbia superbientem taxans, inquit, *tu mihi videris etiam bonus equus*, sed interpres Diogenis Laërtij φρυακτὴν reddidit præclarum, cùm sermo sit de equa superbiente, quo sensu etiam Plutarcho equi dicuntur φρυαττόμενοι πρὸς τοὺς ἀγῶνας, quasi superbia aliqua ducti ad agones siue equestria certamina. Transferturque vocabulum metaphoricè ad hominem, vt apud Athenæum de Demea filio Demadis: ὃν φρυαττόμενον ποτε ἐπὶ τοῦ βήματος ἐπιστόμισεν ὑπερείδης, εἰπὼν, Οὐ σιωπήσῃ μειράκιον μεῖζον τῆς μητρὸς ἔχων τὸ φύσημα, hoc est quem in subsellijs frementem ac insolescentem velut ore clauso coërcuit Hyperides, sic allocutus:

Plato equus cur dictus.

In Lycurgo.

num tacebis adolescentule, maiorem flatum habes quàm mater. In quibus Athenæi verbis annotant docti, quod cùm φρυάττομαι coniunctum sit φύσημα, quandoquidem φύσημα & φρύαγμα priuatim equorum ferociam atque superbiam denotant, id quod constat in primis ex hoc Xenophontis in libro de equestri arte: ἀθρόον δὲ τὸ φρύαγμα καὶ τὸ φύσημα τῶν ἵππων συμπαρέσοιτο. Eleganter autem Torquatus Tassus equi liberi, & libertate gaudentis & incessum & hinnituum frequentiam nobis descripsit: E

Come destrier che dà le regiè stalle
Oue all' vso dell' arme si riserba
Fugge & libero al fin per largo calle
Và tra gli armenti, ò al fiume vsato à l'herba,
Scherzan su'l collo i crin e su le spalle,
Si scuote la ceruice alta e superba,
Suonano i piè nel corso, e par ch' auampi
Di sonori nidriti empiendo i campi.

Libertatem amat.

Libertatis autem amicum esse equum, equæ necdum initum passæ exemplo ostendit Horatius, F

Lib. 3. Od. 2.

Quæ velut latis equa trima campis — *Ludit exultim, metuitque tangi*
Nuptiarum expers & adhuc proteruo, — *Cruda marito.*

Fastus muliebris equæ comparatus.

Apparet Horatium æmulatum fuisse hoc versu Teium Anacreontem qui similiter muliebrem fastum, arrogantemque animum vt iocosè incesseret, puellam quandam equino comparauit pullo, in quem nemo adhuc inscendisset, atque ita assultim nullo cohibita fræno temerè vagaretur, cuius versus sic Latinos fecit Pierius Valerianus: *Pulle Thraicia ecquid, ò me Torue luminibus petitum Impiè fugis? Videris nil quidem sapere, at perita Pulchrè erit tibi si lupatos Illigauero, moxque habenas sumpsero atque circumvertero, Metæ in ambitum atque finem. At tu amœna prata pascis, Molle sed lasciuienti, Non erit magister vsquam sessor, insultare qui te, In modum probè instruat.* Similiter Lucilius equam Thessalicam eleganti traductione animosam vocat, ferocem, acrem & superbam ac propè indomitam. Illius verba sunt. *An equam te acrem atque animosam, Thessalam, vt indomitam frenis subigam antè domumque?* Animosus enim equus consimilibus epithetis ornatur ab alijs quoque poëtis. Ouidius animosum dixit, necnon magnanimum, fortem Lucretius & Virgilius, intrepidum Statius, Virgilius item acrem & ardentem, ferocem Lucanus & Ouidius, qui item terribilem dixit, Silius autem & minantem, alij aliter. Animositatem autem aut generositatem equo conuenire notat Sidonius, inquiens: *Emicatque vt equì potentis animositas.* Signum animositatis, quòd naturæ ductu abhorret ab operibus quæ seruilia sunt, quod acutè indicat Simonides poëta exemplo mulieris, quæ equam matrem habuerit, hanc enim neque molam contingere, nec cribrum leuare, nec domum verrere, nec iuxta furnum versari, sed bis terúe quotidiè comare se atque vngere. Sed & ipse Simonides pullus equinus dicebatur, quod esse natura videretur timidus, matris tamen (equæ) vestigia pulchrè sequeretur. Eò modò etiam maior in equo generositas laudari debet, quòd cum in senili ætate vires quidem remittuntur, vt notum est ex hoc Tibulli: G

Animositas.

Abhorret à seruilibus.

Simonides pullus equinus dictus.

Lib. 1. Eleg. 4.

Quam iacet infirmæ venere vbi fata senectæ — *Qui prior Elæo est carcere missus equus.*

In Oreste.

Animositas senio non perditur.

generositatem ac magnanimitatem animi nunquam remittit, vt eleganter ostendit Sophocles.

Ὥσπερ γὰρ ἵππος εὐγενὴς κἂν ᾖ γέρων
Ἐν τοῖσι δεινοῖς θύμον οὐκ ἀπώλεσεν
Ἀλλ' ὀρθὸν οὖς ἵστησιν, ὡς αὔτως δὲ σὺ
Ἡμᾶς τ' ὀτρύνεις κ' αὐτὸς ἐν πρώτοις ἔπῃ. id est, H

Generosus vt equus, consenuerit iam licet,
Animum tamen nunquam in periculis abijcit,
Sed auribus rectis stat: itidem tu quoque
Et excitas me & ipse cum primis ades.

Animositas in periculis.

Cap. 39.

Verba sunt Orestis ad pædagogum senem, cuius consilio & auxilio occidit Clytemnestram & Ægystum. Istiusmodi animositatem, vel si placet vocare animum intrepidum nullibi magis quàm vbi maiora imminent pericula, ostendit: authoremq; in primis habemus Aristotelem, equum non solùm non perhorrescere hostium impressiones, sed eodem etiam animo in eos ferri. Eundem animum infractum in hoc quadrupede agnouit D. Iobus, apud quem hæc leguntur: *Aut tu circumdedisti virtutem equo? Inseruisti autem collo eius metum? Imposuisti autem ei omnem armaturam: gloria autem pectoris eius audacia. Effodiens pede superbit. Progreditur autem in campum in fortitudine, occurrens autem sagittæ irridet, nec auertitur à ferro. Super ipsum autem gloriatur arcus & gladius & iracundia euertet terram. Et non credet, quousq; signum dederit tuba: signum autem dante tuba, dicit, Euge; Procul autem odoratur bellum saltu & clamore.* Quo loco, audit (inquit Chrysostomus) tubæ

Tubæ signo gaudet.

A tubæ vocem ac pugnæ committendæ signum nouit, atque è longinquo clamore ad pugnam incitatur. Ibidem etiam Olympiodorus, quandiu non fuerit (inquit) pugnandi signum datum, hoc quidem animal totum commouetur, haud tamen saltu se proripit. Huc enim pertinet illud, *Non credit*, ab ijs sumpta translatione qui ob nimiam cupiditatem non credunt. Buccina verò terribiliùs personante, instare prælium sentit, datoque signo lætatur. Id enim significat illud, *Dicit euge*, necnon exercitus clamore excitatus exilit, atque in medios hostes irruit. Quodsi quispiam dicat, haud isthæc in natura inesse equi, verùm in hominis disciplina, hic ipse intelligat haud ista homines docere potuisse, nisi ad percipiendam disciplinam huius animantis esset ingenium accommodatum; quando nec ipsi qui homines sumus, haurire ab alijs doctrinæ rationem possumus, nisi ad rem idonei aptique fuerimus. Non cuiusuis tamen hæc equi esse sed generosi tantummodo dicimus ex Virgilio, qui nimirum inter præstantioris equi notas esse ait: *Equi dociles qui.*

——Tum si qua sonum procul arma dedere,
Stare loco nescit, micat auribus, & tremit artus,
Collectumque premens voluit sub naribus ignem.

B Quod si verò quis sibiipsi aduersari velit poëtam scientissimum, vt puta qui aliàs Elisæ equum, quem tamen ferociæ epitheto cohonestat, stare facit, dum ait: *Didonis equus cur stare dicatur.*

——Ostroque insignis & auro
Stat sonipes & frena ferox spumantia mandit.

Eum ego admonitum volo, id data opera ab eo factum, vt maiorem ferociam in eo indicaret, non tamen pedibus, sic enim reginæ fortassis timori fuisset, sed ore, à quo minimè ei erat timendum cum id sit conscensuris frenatum. Quamobrem doctissimum hunc poëtæ locum, mysterioque plenum toto quidem conamine imitari studuit Silius Italicus, sed multorum doctissimorum virorum iudicio succubuit. Sic enim hic de equo Flamminij Consulis Romani:

Stat Sonipes, vexatque ferox humentia frena
Caucasiam instratus virgato corpore tigrim.

Sonitu autem tubarum audito equos militares commoueri, corporisque motu & fremitu quandam lætitiam & desiderium cum sessoribus in hostem præ se ferre, mille alij attestantur. Hucque spectat hoc Statij: *Lib. 11.*

Et ad lituos hilarem, intrepidumque tubarum
C *Prospiciebat equum.* Item hoc Ouidij.
Vt fremit acer equus cum bellicus ore cruento
Signa dedit tubicen.

Nullum modò animal est, quod magis victoriæ afficitur gloria atque honore, id quod in circensibus potissimum declarant certaminibus, cùm nimirum carceribus clausi, vix intus cohiberi queunt, sed vt ait Sidonius: *Amat victoriam.*

Illi ad claustra fremunt, repagulisque
Incumbunt simul & per obseratas
Transfumant tabulas & ante cursum
Campus flatibus occupatur absens,
Ardescunt, saliunt, timent, timentur,
Nec gressum cohibent, sed inquieto
Durato pede stipitem flagellant.

Torquatus Tassus qui opus suum heroicum de libertati restituta Hierosolyma varijs cohonestauit flosculis, quos tanquam dædala quædam apicula ex floridissimis veterum viridarijs colle-
D git, noluit etiam hanc equi gloriæ honorisque cupiditatem præterire. Alicubi enim sic cecinit:

Qual feroce destrier, ch' al faticoso
Honor dell' arme vincitor sia tolto
E lasciuo marito in vil riposo
Fra gl' armenti e ne' paschi erri disciolto
Se'l desta ò suon di tromba ò luminoso
Acciar, colà tosto annitrendo è volto
Già già brama l' aringo, e l' huom su 'l dorso
Portando, vrtato riurtar nel corso.

Videre autem est in eisdem certaminibus non minus inesse equis laudis victoriæque studium quàm à quibus agitantur, aurigis, æquè enim vtrisque dum adhuc carceribus retinentur, inter spem & metum fluctuat animus, æquè laxatis repagulis præcipiti feruntur cursu: nulla tum mora aurigarum, nulla equorum: illi verberibus à tergo imminent & proni habenas laxant; hi rapidissimo cursu currum promouent. Videas ibi sustolli immensum ex humo puluerem;

videas ora equorum ſpumis humeſcere: videas flatus ignitos, & feruidos è naribus emitti anhelitus. Tantus vtriſque eſt amor laudis & gloriæ, tanta victoriæ cupiditas. Virgilius itaque cùm dixiſſet ſenio confectum equum admiſſuræ ineptum eſſe, addit: E

——Erga animos æuumque notabis
Præcipuè: hinc alias artes prolemque parentum,
Et quis cuique dolor victo, quæ gloria palmæ.
Nonne vides, cùm præcipiti certamine campum
Corripuere, ruuntque effuſi carcere currus?
Cum ſpes arrectæ iuuenum, exultantiaque haurit
Corda pauor pulſans: illi inſtant verbere torto
Et proni dant lora, volat vi feruidus axis,
Iamque humiles, iamque elati ſublime videntur
Aëra per vacuum ferri, atque aſſurgere in auras,
Nec mora nec requies: at fuluæ nimbus arenæ Tollitur.

Tranſtulit autem hæc Virgilius ex Homero certamen equeſtre heroum Græcorum in Iliade deſcribente, cuius verſus Græcos quod ad manum non ſit textus, præteribo. Quid ergò intereſt (inquit Lactantius) vtrum ſcientiam ſummum bonum putemus, an illa ipſa quæ ſcientia ex ſe parit, id eſt victum, gloriam, voluptatem? quæ non ſunt homini propria & ideo ne ſumma quidem bona. Nam voluptatis & victus appetentia non homini ſolùm ſed & mutis ineſt. Quid cupiditas gloriæ? nonnè in equis deprehenditur, cùm victores exultant, victi dolent? F

Lib. 3. c. 8. *Scientia non eſt ſummum bonum.*

Tantus amor laudum, tantæ eſt victoria curæ.

Nec immeritò ſummus poëta experiendum eſſe ait:

Et quis cuique dolor victo, quæ gloria palmæ.

Nec in diuerſum eſt illud *——Exultantiaque haurit*

Corda pauor pulſans, laudumque arrecta cupido.

Vſus carminis erit, cùm quempiam victoriæ cuiuſcumque perſtudioſum aut eſſe aut fuiſſe ſignificabimus: Eleganter etiam Sidonius in Narbone eundem laudis amorem & vincendi deſiderium, & ne vincantur, timorem agitatoribus & agitatis communes facit: G

Inſtabant alij manu atque voce
Paßim & deciduis in arua guttis,
Rectorum alipedumque ſudor ibat:
Raucus corda ferit fragor fauentum
Atque ipſis pariter viris equiſque
Fit curſu calor, & timore frigus.

Lib. 6. Feliciſſimè verò præ cæteris poëtis, doctiſſimeque & aurigas & equos victoriæ cupidos oſtendit Statius:

Terrarũ decora ampla viri, decora ampla iugales
Speſque audaxque metus, vnà & fiducia pallens
Concurrit ſummas animoſum frigus in artus:
Ora ſonant morſu, ſpumiſque & ſanguine ferrum
Clauſtraq. compreſſæ transfumat anhelitus iræ:
Ante fugã, abſentemq. ferit grauis vngula cãpũ
Expediũt, firmantq. animos & plurima monſtrãt.
Exiliere loco: Quæ tantum carbaſa ponto
Amnibus hybernis minor eſt, minor impetus igni,
Diuum vtrumq. genus, ſtant vno margine clauſi
Nil fixum cordi, pugnant exire pauentque,
Qui dominis, idem ardor equis, face lumina ſurgunt:
Vritur: impulſi nequeunt obſiſtere poſtes,
Stare adeò miſerum eſt: pereunt veſtigia mille
Circumſtant fidei nexuſq. & torta iubarum
Inſonuit contrà Tyrrhenum murmur, & omnes
Quæ bello ſic tela volant? quæ nubila cælo?
Tardiùs aſtra cadunt, glomerantur tardius imbres, H
Tardius è ſummo decurrunt flumina monte.

Currendo ſuperare alios cupit. Sed de curſus celeritate poſtea: currendi verò, velocitateque ſuperandi alios promptitudinem atque voluntatem breuiter quidem, cæterùm acutiſſimè ſic demonſtrauit Virgilius:

Vt cum carceribus ſeſe effudere quadrigæ
Addunt ſe in ſpatia, & fruſtra retinacula tendens
Fertur equis auriga, neque audit currus habenas.

Doctè etiam Albinouanus dicebat de fortuna.

Quaq. ruit, furibunda ruit, totumq. per orbem
Fulminat & cæcis cæca triumphat equis.

Lib. 5. Triſt. Ouidius verò laudandi quidem neſcio quem præcipuam ſibi eſſe voluntatem, vt equorum eſt carceribus recluſorum currendi curſuque certandi, ſed ſe, eorum more prohiberi ait:

Vtq. fores nondum reſerati carceris acer
Nunc pede nunc ipſa fronte laceſſit equus:

Sic

A *Sic mea lege data vincta atque inclusa Thalia*
Per titulum vetiti nominis ire cupit.

Vt modò ad victoriæ studium amoremque reuertamur, Ouidius quoque non vno loco, sed in Halieuticis maximè eum describit elegantissimè, dum canit:

Hic generosus honos & gloria maior equorum:
Nam capiunt animis palmam, gaudentque triumpho;
Seu septem spatijs Circo meruere coronam,
Nonne vides, victor quanto sublimius altum
Attollat caput, & vulgi se venditat auræ?
Celsaue cum cæso decoratur terga leone,
Quàm tumidus, quantoque venit spectabilis actu,
Compescatque solum generoso concita pulsu
Vngula sub spolijs grauiter redeuntis opimis.

Iam verò nullum stimulum acriùs currentem vrgere certum est, quàm si æmulus riualisque nobis B objiciatur, quicum nobile illud ad famam, ad gloriam, ad æternitatem certamen suscipiatur. Friget enim nescio quomodo omnis generosa actio, quæ citra contentionem proposita est. Sanè equi qui ad metam excursitant, non tanto impetu ferrentur, ni certamen contentionemque sibi oblatam intelligerent. Tetigit breuiter hanc æmulationem Tassus: *Aemulatio quid præstet*

Sapendo ben ch'al fin s' inuecchia amore *Cant. V.*
Senza quest' arti, e diuien pigro e lento;
Quasi destrier, che men veloce corra
Se non hà che lui segua, ò chi'l precorra.

Plutarchus innuit hinc factum esse, vt equi simul iungerentur. Vt enim perniciùs (inquit) equi ad currus iuncti, quàm seorsim currunt acti; non quia maiore vi admissi aëra impellant numerosiores atque perrumpant, verùm quòd inflammet mutua hæc contentio & concertatio feruorem animi: haud aliter fortes viros æmulatione inter se egregiorum factorum ad connitendum in communem actum Gorgias æstimabat vtilissimos esse expeditissimosque. Plinius quidem inquiens: *In circo ad currus iuncti non dubiè intellectum adhortationis & gloriæ fatentur*, id quoque duabus astruit historijs, inquiens: *Claudij Cæsaris sæcularibus circensibus, excusso in carceribus auriga, albatos equos palmam occupasse opposita effundentes omnia, quæ contra æmulos debuissent perito auriga insistente facientes: cùm puderet hominum artes ab equis vinci, & peracto demum legitimo cursu ad metam stetisse*, brauium scilicet expectantes, moxque subiungit: *Maius augurium apud priscos, plebeis circensibus excusso auriga, ita vt staret in Capitolium, cucurrisse equos, sedemque ter lustrasse: maximum verò, eodem peruenisse ab Veijs cum palma & coronis, effuso Ratumena, qui ibi vicerat; vnde postea nomen portæ est.* Idem etiam intellectus, idem vincendi studium in singulariter currentibus equis est, vt partim ex ijs quæ paulò antè dicta sunt, constat, partim ex hac Pausaniæ quoque historiola innotescit: Phidotæ Corinthij equa (inquit) prætereunda non est, cui Auræ nomen fuisse memorant Corynthij. Hæc ab ipsis statim carceribus sessore suo collapso, & cursum pristinum æquè ac si rectorem haberet, retinuit, & circa metam se conuertit: audito verò tubæ sono ad cursum concitata est vehementiùs, cumque ad ludorum præfectos anteuertisset, iam victoriæ se quasi compotem intelligens, constitit. Elei Phidola victore renunciato, ei vt & equæ simulachrum dedicaret, concesserunt. Quin & ætate nostra in equorum decursionibus, visi sunt qui decussis adolescentulis, palmam occupauerunt, alijs alios equos frustra agentibus & calcaribus & flagello; quin sæpenumerò aliorum æmulatione sine vllo sessore cursum occipiunt, sessoris D officio fungentibus quæ ex tergore hinc inde pendent plumbatis pillulis. Tanta est scilicet æmulationis vis, tantusque victoriæ amor, qui eò vsque procedit quandoque, vt si pigriores nacti fuerint rectores, obedire dedignentur, & nouo quodammodò egeant domitore. Sic enim accipio hanc Ciceronis metaphoram. *Vt equos propter crebras contentiones præliorum ferocitate exultantes domitoribus tradere solent, vt ijs facilioribus possint vti, sic homines secundis rebus effrenatos sibique præsidentes tanquam in gyrum rationis & doctrinæ duci oportet, vt perspiciant rerum humanarum imbecillitatem varietatemqae fortunæ.* Cæterùm licet suapte natura honoris laudisque cupiditate ad certamen promptissimus sit, sessoris tamen aurigæque adhortatione quàm maximè afficitur, incitaturque, id quod eleganter in primis docet Ouidius, dum ait:

In Pelopida.

C *Sine auriga per se vincit certamen.*

In Eliacis. Phidotæ equa.

Rectorem imperitum negligunt. Lib. 1. Offic.

Adhortatione gaudet.

Acer & ad palmæ per se cursurus honores,
Si tamen horteris fortiùs ibit equus.

Silius non tam aurigæ monitu, quàm circumstantium clamoribus incitari ait: *Lib. 6.*

Tollitur in cælum furiali turbine clamor,
Pronoque ac similes certantibus ore sequuntur,

Quiſque ſuos currus, magnaque volantibus ijdem
Voce loquuntur equis.

Quin carceribus adhuc incluſi, populi clamore ad certamen accenduntur. Lucanus:

——— *Quantum clamore iuuatur*
Eleus ſonipes, quamuis iam carcere clauſo
Immineat foribus, pronuſque repagula laxet.

Huc ſpectat illud D. Hieronymi: *Ipſi equi veniebant ad partes, & clamoribus incendebantur.* Sed hoc parum eſſet, niſi etiam partium fauorem intelligerent, nam & hoc maximè delectantur, & vt fauentibus ſatisfiat, alacriùs currunt, id quod idem quoque Hieronymus meminit his verbis: *Equorum curſus fauore pernicior fit; pugilum fortitudo clamoribus incitatur.* Atque hinc puto eſt quod Caligula pridie viciniæ ſilentium per milites indiceret, ne inquietaretur equus ſuus: quanquam Suetonius id feciſſe Cæſarem velit, vt equus quietus, paratior agiliorque ad curſum eſſet. Sed vt quiete robur acquiritur, ita animi vigor promptitudoque langueſcit. Iam verò etſi vulgatum apud equiſones ſit dicterium, buono & malo cauallo vuol ſproni, id eſt, quilibet equus, ſiue generoſus ſiue degener, eget calcaribus, & aurigæ in agonibus certaturi, exhortationes comitarentur verberibus, vt ſuprà obiter ex Virgilio oſtendimus, atque eleganter etiam docet Heſiodus in ſcuto Herculis, vbi Iolaus Herculis auriga:

Fauore gaudent.

Adhortatio cum verberibus.

Σμερδαλέον δ' ἵπποισιν ἐκέκλετο. Τοὶ δ' ὑπ' ὁμοκλῆς
Ρίμφ' ἔφερον θοὸν ἅρμα κονίοντες πεδίοιο. id eſt,
Horrendum increpuit equos, illi autem à cominatione
Leuiter ferebant celerem currum, feſtinantes campo.

Ouidius de Circenſibus:

Hoc mihi contingat, ſacro de carcere miſsis,
Inſiſtam forti mente vehendus equis,
Et modò lora dabo, modò verbere terga notabo.

Nihilominus qui verè ſunt magnanimi, ac generoſi, non ſolùm non egent verbetibus, ſed ne minis etiam, aut adhortationibus, vt Arionis exemplo eleganter indicauit Statius:

Tunc rector genero Polynici indulget agendum
Multa monens, vbi feruor equo, qua ſuetus ab arte
Mulceri, nec ſæua manus, nec liber habenis
Impetus, Vrge alios, inquit, ſtimuliſque miniſque
Ille ibit, minus ipſe voles.

Qui verò vel in ipſo curſu, vel ante curſum verberatur equus (non enim omnes Ariones ſunt aut Scyphij aut Cyllari:) cur verberetur, probè intelligit, vt perquam doctè docet Auſonius in ludo ſeptem ſapientum.

Poſsim ego cenſuram lectoris ferre ſeueri,
Et poſſum modica laude placere mihi:
Nouit equus plauſæ ſonitum ceruicis amare,
Nouit & intrepidus verbera lenta pati.

Et licet animal ſit tantæ ferocitatis, quantæ dictum eſt, vt inde per excellentiam ferus ſimpliciter intelligatur equus, apud Ouidium: ——*Medioque è vulnere ſaxi Proſiluiſſe ferum*, id eſt equum: & apud Virgilium de equo Troiano:

Quò generoſior, eò domatu facilior.

In latus inque feri curuam compagibus haſtam
Contorſit.

Nihilominus ſi blandè, & vt decet tractentur, quo ſunt generoſiores, ferocioreſque, eò faciliùs obediunt, iugumque accipiunt; vt meminit idem, Auſonius:

Epiſt. 24.

Hoc tam mite iugum docili ceruice ſubirent
Martis equi, ſtabuloque feri Diomedis abacti,
Et qui mutatis ignoti ſolis habenis
Fulmineum Phaëthonta Pado merſere iugales.

CELERITAS

A

CELERITAS. AGILITAS.

CELERITATE, cursusque pernicitate gaudere equum, Xenophon hoc satis argumenti esse arbitratur, quia liberatus, hoc est solutus vinculis pedetentim nullus abit, sed omnes aufugiunt. Hanc enim reuera esse huius quadrupedis voluptatem, nisi fortasse ad cursuram importuniùs fuerit incitatum. Homo authore Cicerone ad duas res natus est quasi immortalis, intelligendum & agendum; inter bruta canis ad indagandum, ad arandum bos, ad cursum equus: quamobrem ἵππον Grammatici equum Græcis dici volunt ab ἵπτομαι & πῦς, quasi pedibus sit volucribus: vnde Homerus ὠκύποδες, ἀερσίποδες, ἀελλόποδες, ταχύποδες, ἐλαφρόποδες: Latini alipedes cognominarunt. Α᾽ερσίποδες autem apud eundem dicuntur, qui pedes non solùm perniciter, sed & altiùs eleuant, nam ἀείρειν eleuare est. Aliàs à celeritate etiam ὠκέες vocat & ὠκυάτας:

Celeritate gaudet.

Lib. 2. de finibus.

Etymologia.

Epitheta à celeritate.

B Virgilius modò cursibus acres, modò acres simpliciter, citos, cupidos cursus & veloces Ouidius, celeres Tibullus, pernices Silius, præcipites Flaccus, volucres Statius, Claudianus & Flaccus: rapidos Silius, & alatos, & alites, quo epitheto vsus quoque est Ouidius, qui pariter eodem sensu fugaces nominauit, sicuti & Propertius. Quod autem apud Lucretium legitur, fortis equi vis, Marcellus exponit celeris, eoque spectare volunt illud Virgilianum: *Quidnam egregium si fœmina forti Fidis equo?* Ibi enim Arruns Camillam equi pernicitate fretam, non virtute sua strenuam incusat. Equos αἰολοπώλους celeres Homero potius quàm varios intelligi Cælius annotauit ex Porphyrij sententia: Homerus verò ita equites, non equos nuncupat, quòd vt annotant Scholia in Aristophanem celeres equos haberent, vel quòd varijs equitandi modis vterentur. Alicubi aliàs apud Homerùm πόδας αἴολος ἵππος legitur, & αἴολος ἵππος apud Calabrum Homeri simiam. Dicuntur verò etiam εὐσκαρθμοι & πολυσκάρθμοι, quod notum etiam doctis ex catalogo Homeri, vbi ait in Iliensi campo tumulum quendam esse, quem homines Baricam vocant, dij verò σῆμα πολυσκάρθμοιο Μυρίνης. Tradunt enim (inquit Strabo) Myrinam vnam fuisse ex Amazonibus, coniecturam ex adiectiuo capientes: equi enim propter celeritatem εὔσκαρθμοι dicuutur; vnde & illam ab equorum celeritate πολυσκάρθμον dictam, & Myrinam ciuitatem ex eà nominatam esse: &

C σκαρθμὸς ab Hesychio & Varino exponitur ἡ κίνησις, & τὸ σκαίρειν τὸ κινεῖσθαι; equi autem à velocitate Græcis quoque εὐκίνητοι dicuntur: cæterùm ταχὺς proprium equorum epitheton esse aiunt, vt νωθὴς asini: In epigrammate Archiæ pro equo omnium pernicissimo αἰετὸς ἵππων legitur, quasi aquila, cùm sit hæc auis omnium velocissima; & Oppianus loquens de equis Iberis, tantæ eos scribit esse celeritatis, vt solæ cum eis aquilæ aut Circi dicti Accipitres certare possint. Homerus verò equorum Erichthonij filij Dardani indicaturus pernicissimum cursum, ex aquilone conceptos fingit vento, cui ab eiusdem auis vehementissimo volatu nomen est. Fingit etiam Balium & Xanthum præstantissimos Achillis equos Podargen matrem equarum rapidissimam, dum per florea prata pasceretur, ad Oceanum ex Zephyro genuisse. Podarge verò etiam à pedum velocitate dicta est. Varinus Podargen Harpyiam esse ait, & ex hac equos illos procreatos, οἳ ἅμα πνοιῇσι πετέσθην, id est qui æquali cum ventis pernicitate volabant. Eodemque modo Harpe equa Pelorum equum ex Zephyro conceptum produxisse legimus apud Silium Italicum. Quamobrem cùm volatus, siue hic sit auium pernicissimarum, siue ventorum, summam semper indicet celeritatem, quod nos volare, Græci ἵπτασθαι dixerunt, & à biga quæ δίιππον est διίπτασθαι quod est peruolare, ἱππεῖς verò etiam, id est equites in genere cancrorum,

Equus aquila cur dictus

Achillis equi.

Podarge equa.

Harpe equa Pelorus equus.

D tantæ velocitatis vt consequi non sit, vnde hoc idem cancri genus Hesychio δρόμων, id est cursor, & Aeliano similiter δρομίας nuncupatur. Nestor Homero, Hesiodo Perseus ἱππότης à celeritate mirabili dicitur. Catullus appositè pinnipedem vertit, ad eandem Persei fabulam alludens, nam acceptis à Mercurio talaribus aëra sulcabat, vt ostendit Ouidius:

------Pennis ligat ille resumptis
Parte ab vtraque pedes, teloque accingitur vnco,
Et liquidum motis talaribus aëra findit.

Inuenias etiam apud eundem Hesiodum ἱπποθόην nympham, quam pariter interpretes ob velocitatem sic dictam volunt, vim quippe aquarum eam intelligentes, qua nauigia cursu celerrimo rapiuntur: quique Neptuno appinguntur equi, symbolum pernicis eiusdem cursus habentur, qui maritima fit nauigatione: iam & prouerbium à Cicerone vsurpatum super celeritate, *tum equis, tum velis*, ad Quintum fratrem: *sic ego te sæpè excitante cursu corrigam tarditatem tuam tum equis tum velis:* De omni verò conatu adhibito officijs: *Cum his velis equisque decertandum est.* Vnde est quod πτερὰ id est alas metaphoricè quoque dicant de nauium remis quasi quod ijs naues ceu

Tum equis, tum velis.

volare

Pegasus cur alatus dicatur. volare videantur. Pegasum alatum, hoc est velocissimum equum faciunt poëtæ, quique in Hadriani & L. Papyrij Cursoris numis conspicitur, famæ, qua nihil est celerius, typus est secundum multos. Bellephorontis autem Pegasum, cum quo perfecit tot trophæa, triremim fuisse ait Tzetzes, *Chil. 12.* quæ alatis velis per aquas curreret: quod cùm venti vehementioris vi contingat, ipsius quoque impetum, siue vim impellentem, equitationem quodammodo nominauit Horatius, Euro *Lib. 4. Car. Od. 4.* vento equitandi verbum atttibuens dum ait: *Per Siculas equitauit vndas.* Audacem aiunt esse poëtæ metaphoram, quæ tamen veterum authoritate stabilitur, nam & apud Euripidem inuenio in Phœnissis, Ζεφύρου πνοιαῖς ἱππεύσαντος ἐν οὐρανῷ, id est *Zephyri equitantis flatibus per aëra.* Aequalem itaque non absurdè dicemus pernicitatem esse equorum, ventorum & auium. Poëtæ itaque celeritatem equorum delineaturi non potuere id facere aptiùs quàm si vel auium volatui, aut ventorum pernicitati, eam assimilarent. Apud Maronem ——— *Volat ecce per hostes*

Lib. 11.

Lib. 6. *Vectus equo spumante Sages.*

Arionem Neptuni equum apud Statium: ——— *Stupuere relicta*

Nubila, certantes Eurique notique sequuntur.

Lib. 15. Eleganter etiam Claudianus de pernicissimo cursu:

Iam simul emissis rapido velocior Euro
Fertur equis, strident Zephyri cursuque rotarum
Saucia diuiduis clarescunt nubila sulcis.

Sæpe etiam in describenda hac velocitate nulla vel ventorum vel auium facta mentione, elaborantes, pernicissima quæque sibi proposuêre, possimque plurimas poëtarum authoritates recensere, nisi vererer lectori me tœdio fore, quare duas tantùm recitabo, Claudiani vnam, Statij alteram, quæ talis est:

——— *Sic orsus aperto*
Li. 3. Theb. *Flagrantes immisit equos, non ocyus alti*
In terras cadit ira Iouis, si quando niualem
Othyn & Arctoæ gelidum caput institit Ossæ
Armauitque in nube manum, volat ignea moles
Sæua dei mandata ferens.

Claudianus verò de equis Plutonis:

——— *Et longa solitos caligine pasci*
Terruit orbis equos, pressis hæsere lupatis
Attoniti meliore polo, rursusque verendum
In Chaos obliquo pugnant temone reuerti.
Mox vbi pulsato senserunt verbera tergo
Et solem didicere pati, torrentius amne
Hyberno, tortaque ruunt pernicius hasta,
Quantum non iaculum Parthi, non impetus Austri
Non leue solutæ mentis discurrit acumen.

Virgilij mira industria. In Virgilio verò hoc admiratione dignum doctiores obseruant, quòd, cùm diuersa ratio sit velocitatis Romanorum equorum, qui magis robur quàm summam velocitatem quærebant, ab Parthis & Numidis, qui diuerso equorum generi insidentes, magis eludere nostros aut fugare volebant, de Romanis loquens inquiat:

Ille volat, simul arua fuga, simul æquora verrens,

De illis verò loquens, addat:

Atque leuem stipulam crepitantibus vrere flammis.

Nam vt hoc magis properat quàm illud, ita ex leuioribus vocabulis (inquiunt) est conflatum. Ad tantam modò pernicitatem, accedit, pedum corporisque agilitas. Magno enim licet sit corpore, *Agilitas equi.* sua tamen natura leuis agilisque equus est, imò verò Plutarchus equo nihil velocius, nihilque agilius esse testatur, sed hominibus currere. Lucianus, laudator (inquit) ea plerumque dicere solet, *Lib. de fortuna.* quibus natura præditus qui laudari debet, bonis, tametsi non admodum magna sint, & maiora cumulatioraque esse ostendit. Nec dubitaret dicere, equum laudare volens, natura leuem (vt ea *Lib. de imagine.* scimus esse animantia) & cursu volantem. Apparet autem ad Homericam de equorum Erichthonij mira leuitate & agilitate superlationem siue hyperbolam alludere: Homeri versus Goropius sic Latinos fecit:

Hinc & Erichthonion regem sibi Dardanus edit,
Quo non mortalis fuit vnquam ditior alter:
Pascebantur equæ cui ter mille humida prata
Gaudentes teneris pullis, quas arbiter axis

Arctoi

A *Arctoi Boreas adamans & corpus equinum*
Cæruleum ſimilans inijt, quo ſemine fœtæ
Biſſenos pullos diti peperere patrono;
Quæ per agros celeres ſaltus ſi quando tuliſſent,
Per ſummos culmi curſu pendente volabant
Fructus, nec pedibus confringebantur ariſtæ:
Quod ſi ſaltarent per dorſa immania ponti,
Radebat ſummos cani ſalis vngula fluctus.

Quam curſus agilitatem, leuitatemque Virgilius depinxit eleganter in ſua Camilla:
Illa vel intactæ ſegetis per ſumma volaret
Gramina, nec teneras curſu læſiſſet ariſtas,
Vel mare per medium fluctu ſuſpenſa tumenti
Ferret iter, celeres nec tingeret æquore plantas.

Seneca de ſumma celeritate, qua que nullius alterius tardioris collatione celeritas ſit, ſed per ſe ſumma, hæc eadem carmina citat, ſed ex quo authore, ſubticet: Goropius de Atalanta ſcripta fuiſ- B ſe exiſtimat, cuius videlicet mira velocitas à poëtis celebratur. Ouidius quidem de eadem & Hippomane eius marito curſu certantibus locum Homeri etiam imitatus ſic canit: *In Epiſt. 12. 86.*
Signa tubæ dederant, cùm carcere pronus vterque
Emicat, & ſummam celeri pede radit arenam:
Poſſe putes illos ſicco freta radere paſſu,
Et ſegetis canæ ſtantis percurrere ariſtas.

Virgilius etiam alicubi dixit: *Vix ſumma veſtigia ponit arena*, eiuſq; imitatione Torquatus Taſſus:
Egli ſe'n và ſoura vn deſtrier, ch'a pena *Cant. 18.*
Segna nel corſo la più molle arena.

Et apud Varinum & Etymologum ψαυκροπόδης Arionis epitheton eſt à ſimili celeritate, nimirum παρὰ τὸ ψαύειν ἄκροις τοῖς ποσὶ τῆς γῆς κατὰ δρόμον, id eſt quòd ſummis pedibus terram in curſu non attingeret. Homerum verò etiam elegantiſſimè imitatus eſt Claudianus, dum canit:
Vobis Ionia virides Neptunus in alga
Nutrit equos, qui ſumma freti per cærula poßint *Lib. 11.*
C *Ferre viam, ſegetemque leui percurrere motu,*
Neſciat vt ſpumas, nec proterat vngula culmos.

Quid mirum ergo ſi Maſſagetæ, vt Herodotus teſtatur, equum omnium quadrupedum perniciſſimum exiſtimarint, ideoque Soli, vtpote deorum perniciſſimo immolarint. Sed quid dices, nónne ceruus inter cæteras quadrupedes à velocitate potiùs celebratur? Celerrimus ſanè eſt ceruus, nec minus celer lepus: ſed vterque ad fugiendum, non ad pugnandum ſua celeritate vtitur, aliàs tamen Claudianus: *Equus omnium perniciſſimus creditus.* *Cerui velocitas.*
——*Ceruoque fugacior ibat,*
Sudanti tremebundus equo.

Vlyſſes ne ad bellum cogeretur ſtultitiam ſimulaturus, duo animantia, natura diſſimillima, ambo tamen aratro idonea, equum nempe velociſſimum, & bouem greſſus tardiſſimi, eidem copulabat iugo. Phocylides, vel quiſquis ille eſt huius ſententiæ Phocylidæ aſcriptæ author, mulierem ſcribit ex quatuor animalibus ortum habere, cane, ape, ſue & equa: ex hac quæ naſcitur, velocem eſſe, diſcurrentemque & pulchritudine præſtare: quæ ex ſue neque bonam eſſe, neque etiam malam; ex cane moleſtam & feram: ex apicula autem bene adminiſtrare rem familiarem, laborisq; peritia præditam; huius autem ſolius nuptias expetendas eſſe. Chryſaneas verò apud Xenophon- D tem equi pernicitatem indicaturus, ſcientiam equitandi laudat in tantum, vt exiſtimet ſe futurum hominem volaticum, vbi bonus factus fuerit eques: & ex hoc aſſerit ſe maximè adamare Hippocentauros, ſi modò fuerunt, in quibus fuiſſet & hominis prudentia, & equi velocitas & robur. Cæterùm ſicuti ei maxima, vt oſtenſum eſt, in currendo eſt pernicitas, ita admirabilior eſt eiuſdem in velocitate curſus perſeuerantia. Sarmatæ, vt præmonuimus, longinqua facturi itinera, etiamſi nihil offerant pabuli, per centena & quinquaginta millia continuo curſu inſident. Et in Arabia equas tantæ pernicitatis eſſe Ludouicus Berthena refert, vt citatiſſimo curſu diem ac noctem integram nunquam ceſſent. Dictum quoque eſt in Alanico bello à Probo principe captum equum pernicitatis tantæ, vt dici vnius tantùm ſpatio centum obiret milliaria vel in decimum diem haud interpellato labore. Hunc tamen Probum tradunt hiſtorici ſibi oblatum reſpuiſſe, quaſi fugaci magis quàm forti ac ſtrenuo congrueret militi. Rectè itaque equus inter âſtra Delphinum qui & ipſe meritò velocitatis ſummæ ſymbolum exiſtit, ita tamen vt nunquam quoque delaſſetur, equus inſequitur, vt Manilius meminit, dum canit. *Lib. 4. Pædiæ Cyri.* *Hippocentauri cur laudati.* *Curſus perſeuerantia.* *Equus delphinum cur ſequatur.*
Tum quoque de Ponto ſurgit delphinus ad aſtra *Lib. 1.*

Oceani

Oceani cælique decus, per vtrumque ſacratus: E
Quem rapido conatus equus comprendere curſu
Feſtinat, pectus fulgenti ſidere clarus.

Iuuentus equo vt aſſimilata. Theognis verò etiam ſubtiliter adoleſcentiam citiſſimo pede tranſire ſignificaturus, velociſſimorum equorum curſui aſſimilat, inquiens:

Αἶψα γὰρ ὥςε νόημα, παρέρχεται ἀγλαὸς ἥβη
Οὐδ' ἵππων ὁρμὴ γίγνεται ὠκυτέρη. id eſt,
Statim enim tanquam cogitatio, præterit ſplendida pubertas
Neque equorum impetus eſt velocior.

Equis præcurrere quid. Lib. 1. Ser. Sat. 7. Sed & eleganter equis præcurrere dicimus cum qui alios ingenij velocitate vincit. Horatius prouerbialis iſtius paræmiæ ſic meminit:

Siſennas, Barros vt equis præcurreret albis.

albos equos dicens, quia barri ſiue elephantes nigri ſunt & tardi. Summa nempe hominis celeritas meritò illius iumenti figura notatur, cuius ope homo celerrimè fertur. Nec aliam ob cauſam Virgilianus Aeneas equum pulcherrimum pulcherrimis phaleris adornatum præmium proponit ei, qui pedum curſu primus metam contingeret. Et in multis quoque numiſmatibus nunc equus currens, nunc ipſe Pegaſus alis adiectis excuſus ſumma rem velocitate geſtam indicat. Et Sacæ ſeſe Achilli ſimiles non fugaci alicui homini monſtrarunt, cùm equum pingerent, celeritatem ſimul & generoſum in bellis animum eadem nota ſignificantes: Homerus verò nullo epitheto Achillem libentiùs ornat quàm eo quo celeritas pedum explicatur, non illa quidem ceruina, ſed tali quali generoſus equus ad bella natus excellit. Inquit autem alicubi eum tanta pernicitate ad Troiana prouolaſſe mœnia: F

Achilles equo comparatus. Iliad. χ.

Σευάμενος ὥσθ' ἵππος ἀεθλοφόρος σὺν ὄχεσφιν
Ὅς ῥᾶ ῥεῖα θέησι τιταινόμενος πεδίοιο, id eſt,
Ruens velut equus victor, cum curribus
Qui facilè currit extenſus per campum.

Moxque Hectoris fugientis & eiuſdem Achillis inſequentis curſum ait tantæ fuiſſe velocitatis,

Ὡς δ' ὅτ' ἀεθλοφόροι περὶ τέρματα μώνυχες ἵπποι
Ρίμφα μάλα τρωχῶσι, τὸ δὲ μέγα κεῖται ἄεθλον: hoc eſt
Veluti autem certatores ad metam vnunguli equi,
Leuiter valdè currunt, & magnum propoſitum eſt præmium, G

Equi iuncti celerius currunt. Odyſſ. N. Ex quibus Homeri locis etiam diſcimus equos currui iunctos celeriori curſu ferri, quàm ſi ſoluti currerent; quamobrem pernicitatem quoque expreſſurus nauis Vlyſſis qua vnius tantùm diei ſpatio ex Phæacia Ithacam peruenit, aſſimilat eam quadri iugum equorum curſui, & Circi accipitrum perniciſſimi volatui.

Ἡ δ' ὥς' ἐν πεδίῳ τετράοροι (aliàs τετράοερες) ἄρσενες ἵπποι,
Πάντες ἅμ' ὁρμηθέντες ὑπὸ πληγῇσιν ἱμάσθλης
Ὑψόσ' ἀειρόμενοι, ῥίμφα πρήσσουσι κέλευθον:
Ὡς ἄρα τῆς πρύμνη μὲν ἀείρετο, κῦμα δ' ὄπισθε
Πορφύρεον μέγα θῦε πολυφλοίσβοιο θαλάσσης,
Ἡ δὲ μάλ' ἀσφαλέως θέεν ἔμπεδον. οὐδέ κεν ἴρηξ
Κίρκος ὁμαρτήσειεν, ἐλαφρότατος πετεηνῶν,
Ὡς ἡ ῥίμφα θέουσα θαλάσσης κύματ' ἔταμνεν. id eſt,
Illa autem ſicut in campo quadriiuges maſculi equi
Omnes ſimul incitati à verberibus ſcuticæ H
Altè eleuati celeriter emetiuntur viam.
Sic quidem huius puppis tollebatur, vnda autem ponè
Nigra magna ruebat perſonantis maris
Et valdè tutè currebat firmiter, neque accipiter
Circus ſecutus fuiſſet citiſſimus volucrum:
Sic illa celeriter currens maris vndas incidebat.

Hoc enim loco Euſtathius poëtam duplici ait vti comparatione, ob duplicem finem. Altera (inquit) ab equis quadriiugis ſumpta eſt πρὸς τὸ πλεῦς ερεὸν, id eſt, vt ſignificetur quàm firmiter & ſolidè nauis illa curſum ſequeretur, quod in ijs fieri ſolet, quæ cùm impetu & violentia quadam feruntur: altera verò ab accipitre, πρὸς τὸ τοῦ τάχους πτηνὸν, ad celeritatem exprimendam quæ tanta fuit, vt nauis potiùs volare, quàm currere videretur. Virgilius quoque ſignificaturus quan-*Aeneid. 5.* to gloriæ ſtudio deſiderioque & vincendi cupidine, nauali certantes certamine naues impellerent, harum ex carceribus erumpentium vim & deinde pernicitatem, equis biiugis curſu certantibus,

non

A non solutis maluit assimilare, dum canit:

Non tam præcipites biiugo certamine campum
Corripuere, ruuntque effusi carcere currus,
Nec sic immissis aurigæ vndantia lora
Concussere iugis, pronique in verbera pendent.

Et rursus alicubi simili planè comparatione vtitur à ludis circensibus ducta. *Georg. 1.*

Vt cum carceribus sese effudere quadrigæ,
Addunt se in spatia & frustra retinacula tendens
Fertur equis auriga, nec audit currus habenas.

Theoclymenus etiam apud Euripidem insequiturus raptores Helenæ non celetes equos desultoriosque sed reseratis claustris, apertisque regijs stabulis expediri iubet currus, quasi hoc modo faciliùs sit assequi. *In Helena.* Hucque pertinet illud Pindaricum περὶ τῆς εὐθυμίας. ὑφ' ἅρμασιν ἵππος, ἐν δ' ἀρότρῳ βοῦς, παρὰ ναῦν δ' ἰθύνει τάχιστα δελφίς. κάπρῳ δὲ βουλεύοντι φόνον, κύνα δεῖ τλαθύμον ἐξευρεῖν, id est, *Equus in quadrigis, in aratro bos, nauem ocyssimè præuertitur Delphinus: apro cædem molienti inueniendus est canis laborum patiens.* Significat poëta lepidissimus vnumquemq; adB hibendum ad id quo maximè valet. Cæterùm equusne an equa in cursu celerior ac pernicior sit, *Equane an equus celerior.* haud præter rem, & nostrum institutum fuerit ex antiquis inquirere. Homerus certè velocitatis palmam tribuit equabus Pheretiadis quas Eumelus ad bellum Troianum duxit,

Τίς τ' ἄρ τῶν ὄχ' ἄριστος ἔην, σύ μοι ἔννεπε Μοῦσα
Αὐτῶν ἠδ' ἵππων, οἳ ἅμ' Ἀτρείδῃσιν ἕποντο.
Ἵπποι μὲν μέγ' ἄρισται ἔσαν Φηρητιάδαο,
Τὰς Εὔμηλος ἔλαυνε ποδώκεας ὄρνιθας ὥς, id est:

Quis horum optimus erat, tu mihi dic musa
Ipsorum & equorum qui simul sequebantur,
Equæ quidem multò optimæ erant Pheretiadæ,
Quas Eumelus ductabat, veloces pedibus tanquam aues.

Antiochus verò equos suos ad currendum velociter exhortans, non curo (inquit) si ab equis Diomedis, quibus nunc Minerua velocitatem addidit, superemini, sed pudebit mei & vestri, si à Menelai Aetha quæ fænina est, superemur. Sophocles cùm dixisset: Κἀκεῖνος ἐν τούτοισι Θεσσαλὰς *In Electra.* ἔχων ἵππους ὁ πέμπτος: mox subiungit, δεξιὸν δ' ἀνεὶς σειραῖον ἵππον, εἶργε τὸν προσκείμενον. sic C cùm antea equas dixisset, mox dextrum funalem subiunxit, quasi innuens equas cursui, equos pompæ aptiores esse. Horatius quoque equam maluit quàm equum dicere, quadrigis aptam: *Te greges centum, Siculæq; circum Mugiunt vaccæ; tibi tollit hinnitum Apta quadrigis equa.* *Lib. 2. Car. Od. 16.* Atque huc spectat illud Virgilij; *Eliadum palmas, Epirus equarum.* Quo loco Seruius, equas dicit, quia velociores sunt quàm equi, quia (vt ait Plinius) inter currendum emittunt vrinam. *Equa cur velocior equo.* Pomponius tamen equas genere fæminino dixisse poëtam ait, quia in omni grege & armento fæminæ optimæ sunt eligendæ. Et Probus, quare equarum potius quàm equorum (inquit) dicat, ipse rationem suam explicat, cùm ait:

Seu quis Olympiacæ miratus præmia palmæ *Georg. 3.*
Pascit equos, seu quis fortes ad aratra iuuencos,
Corpora præcipuè matrum legat.

Mihi hoc dicere poëta videtur, vt qui equos alere volunt agonibus aptos, eos eligant ex celerrimis matribus, quales nimirum habebat Epirus, & qui boues quærunt ad arationem, eos etiam ex matribus potius quæ arare consueuere, accipiant, quàm ex ijs quæ ad mulctram tantùm enutriun- *Boues qui aratro aptiores.* D tur, quarum iuuenculos minus robustos esse vero non est absimile. Equarum autem admiranda celeritas ex multis Olympicis certaminibus prædicata est. Equa Crauxidæ octaua Olympiade omnes vicit desultorios. *Equæ in certaminibus celebratæ.* Iolaus equabus ab Hercule mutuatis cæteros in Olympico certamine anteiuit & coronatus est, vt Pausanias testatur, & octaua secunda Olympiade qui toto corpore certaret (pancratiastem vocant) & desultorius equus in curriculum rediere. Anteuertit omnes Creusidæ equa Crannonia. Hecratites Thessalus equa prægnante Olympia vicit; Plinius hunc Echecratidem vocat, cùm de equarum prægnantium natura loquens inquit: *Vicisse Olympia prægnantem Echecratidis Thessaliæ inuenimus.* *Li. 10. c. 63.* Idem & Scythis tradit vsum fuisse equabus præliari, quod vesicam cursu leuarent; sed tum ob hoc, tum quòd maribus sint velociores: optimum enim pugnæ genus censebant, si cedere loco & rursus instare possent. Zambei regis equos diem ac noctem perpetuo cursu indefessos exigere, nec vsquam quiescere & edere legimus, verùm id in equabus præcipuum esse. Contrà Oppianus mares ad venationis vsum præstare tradit, fæminasq; minus celeres esse ad longiores per nemora cursus. Vtcumque est, hoc saltem animal sua natura velox esse & leue certissimum est, ideoq; quadrupedem citum per excellentiam Maroni nuncupari hoc versu: *Aen. 11.*

Quadru-

Quadrupedemque citum ferrata calce fatigat.

Equi curſu victi ab homine.

Celeritate tamen equos ab hominibus ſuperatos fuiſſe inuenio. Saxo enim author eſt Haraldum Hybernum Noruegiæ regem apud Heſſyngam oppidum pignore cum Erico III. Danorum Rege poſito cum lectiſſimis eius equis curſu contendiſſe & duobus in certamen admiſſis, vtroque metam priorem tenuiſſe: geminis ſiquidem bacillis inter currendum innixum, crebris corpus ſaltibus concitaſſe. Sæpe etiam inter nauigandum è puppi exilientem, in proram per exerta remorum capita decurriſſe, indeque curſu in aliud nauigij latus reflexo per reliquos remorum ordines, locum quo exceſſerat, repetiſſe. Cæterùm antequam velocitati equorum calcem imponamus, ſcire refert, quid ſit equus admiſſus M. Tullio his verbis: *Num etiam cùm P. Decius ſe deuoueret, & equo admiſſo in mediam aciem Latinorum irrueret &c.* Gulielmus Budæus homo doctus & diligens in ſuis annotationibus quibus Pandectarum libros illuſtrauit, equum admittere idem eſſe arbitratus eſt quod conſcendere, ſed pro concitato & celeri accipi debere ſatis demonſtrat (inquit Hieronymus Magius) Valerius Maximus, ſic vocem interpretatus de eodem P. Decio ſcribens: *Caput ſuum pro reip. ſalute deuouit ac protinus concitato equo in hoſtium agmen, patriæ ſalutem, ſibi mortem quærens, irrupit:* Concitato equo, vt vides dixit, pro eo quod Cicero habet admiſſo. Quin ipſemet Cicero rem totam aperuit, dum tertio de natura Deorum loquitur in hæc verba: *Rebatur enim fore vt exercitus Imperatorem equo incitato ſe in hoſtem immittentem perſequeretur, id quod euenit &c.* Idem primo de diuinat. de P. Decio: *Poſt triennium autem cùm conſul eſſet, deuouit ſe, & in aciem Latinorum irrupit armatus: quo eius facto ſuperati ſunt & deleti Latini.* Vbi vides verbum irrupit, equi concitationem admittere. Cæſar quoque eodem ſignificatu verbo ipſo, quo de agitur, vtitur: *Conſidius*, inquit, *equo admiſſo ad eum accurrit, dicit montem quem à Labieno occupari voluerit, ab hoſtibus teneri, &c.* Penelope apud Ouidium:

Equus admiſſus quid Ciceroni. Lib. 2 de finib. bonor. Lib. 1. Miſcell. ca. 7. Lib. 5. c. 7. Lib. 1. de bel. Gall.

Hic lacer admiſſos terruit Hector equos.

Lib. 36. Epi.

magno Franciſci Philoſophi errore qui amiſſos legit, qui alios etiam, neque infimi ordinis ſcriptores aſſeclas habet, præter Egnatium non obſcuræ hominem famæ qui in obſeruationibus in Ouidij heroidas admiſſos in eodem verſu legendum eſſe contendit. Prædictis Ouidij eiuſdem luculentius teſtimonium accedat ex primo Metamorph. vbi ſic ait:

——— Vtque mouebat
Ipſe amor, admiſſo ſequitur veſtigia paſſu.

Veſpæ cur ex equo naſcantur. Ocium equo inimicum. Lib. 5. de Triſt. Eleg. 13.

Admiſſum paſſum pro celeri, quaſi ſeipſum Apollo ad curſum acrius concitaſſet, dictum eſſe perſpicis. Hæc itaque ille. Silentio etiam inuolui non poteſt, quod ex equi putreſcentis medulla euolent veſpæ, nimirum volucris progenies, vt ait Aelianus, ex equo animali volaciſſimo. Cæterùm tanta equi pernicitas agilitaſque magna ex parte diminuitur, ac penitus ſæpe perditur, cùm ocio ſinitur domi marceſcere, vt eleganter oſtendit Ouidius:

Tempore qui longo ſteterit, malè curret, & inter
Carceribus miſſos vltimus ibit equus.

Antigoni aſtus.

Adhæc ocium ſanitati officit, ſcabieque inficit creberrimè. Quamobrem Antigonus rex obſeſſus cum ſuo equitatu, cùm exercere equos propter loci anguſtiā non poſſet, eorum capita loro ſubſtrinxit altiùs quàm vt prioribus pedibus planè terram poſſent attingere: deinde cogebat ipſum equitatum poſterioribus exultare & calces emittere: qui motus non minus ſudorem excutiebat quàm ſi curſu terræ ſpatium decurrerent: ij poſt exeuntes caſtris ita agiles fuere, ac ſi nunquam fuiſſent obſeſſi.

LIBIDO. SALACITAS.

Lib. 2. Hiſt. ca. 26. Cap. 5. Hom. 12. in cap. 2. Geneſ. Homines cur equi dicti. Lib. 5.

SALACISSIMVM animal omnium tum fæminarum, tum marium equum eſſe memoriæ prodidit Ariſtoteles, vno homine excepto. Et Plato equum vocauit cupiditatis petulantem atque inſolentem, poſteaquam legiſſet Hieremiam dicentem: *Facti eſtis mihi equi furentes in fæminas.* Ad quem ni fallor locum alludens D. Chryſoſtomus: Diuina ſcriptura (inquit) homines interdum ob libidinem equos vocat. Nam vt equi in fæminam inſanientes: Vnuſquiſque vxori proximi ſui adhinniebat. Et D. Hieronymus: *Equi amatores in fæminas & emiſſarij facti ſunt, vnuſquiſque ad vxorem proximi ſui hinniebat.* Ita quoque interpretantur illud Pſalmiſtæ: *Nolite fieri ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus.* Hinnitu autem libidinis titillationem hoc genus animalium indicare atteſtatur Lucretius, dum canit:

Denique non hinnitus item differre videtur
Inter equas vbi equus florente ætate iuuencus

Pinnigeri

A *Pinnigeri sæuit calcaribus ictus amoris,*
Et fremitum patulis sub naribus edit ad arma?
Ac quom sic aliàs concußis artubus hinnit.

Eleganter etiam & apposite Prudentius de Saturno:

Lib. 1. contra Symmachum.

Aduena quos profugus gignens & equina libido
Intulit Italiæ, Thuscis namque ille puellis
Primus adhinniuit simulato numine mœchus.

Cicero verò translatè: *Sic tuos sensus voluptuarios omnes incitauit; sic ad illius hanc orationem adhinniuit.* Idem etiam notum est ex Herodoto, qui Darium scribit Oebaris equisonis astu regnum Persarum equi libidine prurientis atque hinnientis ope adeptum esse hoc modo: Cùm interfectis Magis qui imperium inuaserant, Persarum proceres inter se eo pacto conuenissent, vt is cuius equus prius hinniret, regno potiretur, Oebaris manum vuluæ equinæ prius admotam, naribus equi præbuit olfaciendam, quo odore incitatus equus, primus dedit hinnitum. Hinc Oppianus in electione equorum ad venationem, libidinis hinnituumque maximam rationem habuit, equas equis in venationibus permisceri propterea nolens, quòd equi frequentioribus hinnitibus seipsos feris prodant.

Lib. 2. Darius vt regnum adeptus.

B Cæterùm ab equina libidine, hominem qui sit Veneri plus æquo addictus, meretricioque amore debacchetur, ἱπποβίνον dicimus, atque ἱπποπόρνον, cùm extremam alicuius libidinem summamque cuiuspiam nequitiam & immoderatam lasciuiam exprobramus. Ἱππεραστὴς & ἵππερος etsi aliàs equorum indicent studiosum aut amatorem, accipiuntur tamen etiam sæpenumerò in malam partem pro ἱππομανίᾳ, vt apud Aristophanem hoc loco: ἀλλ' ἵππερόν με κατέχει τῶν χρημάτων, id est, ἵππικον ἐρῶτα, vt Scholiastes exponit. Ἱππομανία autem amoris est insania, & ἱππομανεῖν dicimus, qui more equini generis furijs aguntur ad coitus rabiem, quando aliàs ἱππομανεῖν etiam de ijs dicatur, qui insano equorum studio ducuntur. Cùm autem pro libidine stimulari accipitur, de equabus potissimùm sumitur, vt apud Aristotelem: αἱ μὲν ἂν αἱ ἵπποι θήλειαι ἱππομανοῦσιν: id est, *igitur equæ furiunt in equas*, Latini equire dicunt: & haud scio, num ab hac libidine pudenda seu membra libidinis tam virile quàm fæmininũ ἵππος id est equus vocetur: certè ἱπποκλείδης dicitur cunnus à claudendo equo, vt scribit Hesychius ex Aristophane. Suntque qui huc pertinere putant illud Horatij:

Equos equabus permistos inutiles esse in venationibus.
In Nebulis.
Hippomania.
Lib. 1. Hist. cap. 6.
Equire quid.

Clunibus aut agitauit equum lasciua supinum. Item illud Martialis: *Hectoreo quoties sederat vxor equo.*

C Apud Plautum Stalino: *Perij (inquit) herculè ego miser dirumpi cantando hymenæum, licet illo morbo quo dirumpi cupio, non est copia:* Respondet Olympio: *Næ tu si esses equus, esses indomabilis.* Stal. *Quo argumento?* Olymp. *Nimis tenax es.* Quo loco Dionysius Lambinus legendum censet, nimis tendax es, quia tendax equus est qui nimia & nimis crebra tentigine affectus, frænum (inquit) mordet & calcari non paret, à tendendo sic appellatus, quemadmodum & tentigo. Hunc igitur senem Olympio cum equo tendaci comparat, propter immodicam eius tentiginem qua incitatus ac distentus ardet tetra libidine & in Venerem totus ruit. Quòd autem quidam legi volunt sternax, in quibus est Pius Bononiensis, non placet, nihil enim habet commune equus sternax, cuius est equitem ac sessorem suum excutere & sternere, cum viro tentigine affecto & libidine inflammato. Vulgata autem lectio quam & libri manuscripti retinent, nihilo minus placet: nam tenax equus significat potius eum equum qui propter aliam quamlibet causam neque freno neque calcari regi potest quàm propter tentiginem. At debet hic talis equus significari & commemorari, vt similitudo & comparatio quadret. Virgilius autem tanto libidinis furore rabieque accendi equos scribit, vt vel solo equarum odore percepto à congressu Venereo nulla vi, nulloque obstaculo cohiberi queant:

In Casina.
Equus tendax qui.
Equus sternax.
Equus tenax.

D *Nonne vides, vt tota tremor pertentet equorum*
Corpora, si tantùm notas odor attulit auras?
Ac neque eos iam fræna virum, nec verbera sæua,
Non scopuli rupesque cauæ, atque obiecta retardant
Flumina, correptos vnda torquentia montes

Andræas Perusinus (referente Fulgoso lib. 9. cap. 4.) qui postea à cognomine familiæ Brachius fuit nuncupatus, cùm à Camerte vrbe, depulsis Caroli Malatestæ copijs, ipse cum parte tantùm copiarum sequeretur, reliquo pecorum præda captiuisque atque alijs rebus impedito exercitu, & in eo hostes benè gerendæ rei occasionem viderent, si ipsi Apennini iuga priores occupassent: cùm lassos iam equos vltrà vel calcaribus vel alia vrgere vi non posset, ex captiuo pecore aliquot equas delegit atque eas agmen præcedere iussit: quarum cupido equis adeò acres adegit stimulos, vt qui antea nullis calcaribus satis impelli poterant, tunc frenis vix cohiberi ac retineri possent. Obseruari itaque Geoponici diligenter volunt, vt tam equis quàm equabus, cùm pruriunt, coëundi fiat potestas, quoniam hoc præcipuè armentum, si prohibeas, libidinis

omnino excitetur furijs. Mas (inquit Arist.) omnibus temporibus init, nec cessat, quàm diu viuit, fæmina etiam quàm diu viuit, initur, nec tempus vllum certum libidinem aufert: sed ingenium hominũ arcet aut vinculo aut aliquo huiusmodi impedimento; Equũ apud Opunta fuisse accepimus, qui annos quadraginta natus posset coire: sed adiumentũ quoad sui pedes priores attollerentur, desiderabat. Plin. hoc postremum de quolibet admissario scribit, in hæc verba: *Generat mas ad annos triginta tres, vtpote cùm à circo post vicesimum annum mittantur ad sobolem reparandã; & ad quadraginta durasse tradunt, adiutum modo in attollenda priore parte corporis.* Eodem authore equæ gignunt annis omnibus ad quadragesimũ: sed Aristoteles coire mares ad annos triginta tres, fæminas ad quadraginta tradit, ita vt per totam ferè vitam coitum equis (inquit) seruari eueniat. Quot autem fæminis vnus mas sufficiat, mox examinabitur, nunc ex eodem Aristotele dixisse satisfuerit, ad libidinem & in libidine vires indicandas, tricenas fæminas vel paulò plures, maribus singulis dari: Mares autem fæminas societate coniunctas dignoscunt olfactu, etsi paucis admodum diebus vnà fuerint: quòd si fæminæ diuersæ permisceantur, mares alienas morsu expellunt, suasque singulos seorsum habentes pascuntur: quoties mas accesserit aliquis, confestim in eum maritus conuertitur, & currens gyro aggreditur pugna, & fæminam si quã se mouerit, morsu reuocat. Hactenus Aristoteles, & alibi equos scribit tempore libidinis mordere equum, sternere equites atque insequi. Cæterùm equarum quàm equorum famosior esse videtur salacitas. Nam vel eodem etiam Aristotele prodente ex omnibus fæminis equæ potissimùm libidine accenduntur. Quamobrem poetæ Cupidinem inter equarum armenta natum fingunt, vt meminit Propertius hoc tetrastico:

Quamdiu generent.

Zelotypia equorum.

Equarum salacitas.

Cupido inter equas natus.

Lib. 2. Eleg. 1.

Ipse quoque inter agros, interque armenta Cupido
Natus & indomitas dicitur inter equas;
Illic indocto primùm se exercuit arcu,
Hei mihi quàm doctas nunc habet ille manus.

Ipsæ autem equæ aliquot regionibus tanto flagrant ardore coëundi (inquit Columella,) vt etiam si marem non habeant, assidua & nimia cupiditate figurantes sibi ipsæ Venerem (cohortalium more auium) vento concipiant: sed de hac re postea: nunc de libidine equarum audiamus Virgilium:

Georg. 3.

Scilicet ante omnes furor est insignis equarum;
Et mentem Venus ipsa dedit, quo tempore Glauci
Potniades malis membra absumpsere quadrigæ,
Illas ducit amor trans Gargara, transque sonantem
Ascanium: superant montes & flumina tranant.

Quorum poetæ verborum intellectus est hic: ab eo tempore quo iuxta Potnas, in agro Bœotiæ, equæ Glaucum decerpserunt, propterea quòd eas admissura equorum prohibuisset: ipsa Venus amoris stimulum equabus indidisse mihi videtur. Ouidius ostensurus amorem debere esse reciprocum, inter alia etiam hoc adducit pentametrum:

Fæmina cornipedi semper adhinnit equo.

Aristoteles testatur equam & mulierem solas omnium animalium, grauidas coitum pati: equam quidem soliditate suæ naturæ, & quod aliquid spatij in vtero supersit, amplius quidem, quàm vt ab vno occupetur, sed arctius quàm vt alterum perfectè possit superfœtari. Libidinosam itaque natura esse equam ob eundem effectum quo solida omnia Veneris sunt appetentiora: illa enim ita (inquit) se habent, quia carent purgatione, quæ perinde est fæminis, vt coitus maribus: equa enim menstrua minimè emittit. E contrario Absyrtus equam tradit, vbi se concepisse nouit, marem vlteriùs non admittere. Absyrto fauent qui equas domi suæ enutriunt, non solùm asserentes post conceptum non admittere admissarium, sed calcitrando etiam repellere. Vtcumque est, ab hoc vno animante, equa inquam, ἱππομανεῖν Græci, quod latini equire, dicunt teste Aristotele, conuitio; siue vt hic ait, ἐπὶ τὴν βλασφημίαν, in mulieres quæ circa Venerem intemperantiores sunt: atque hinc est quod hodieque istiusmodi libidine prurientes mulierculas caballas id est equas nuncupemus, veterum imitatione. Sic enim apud Plautum legimus:

Lib. 4. de generat. anim. ca. 5.

Mulier cur equa dicatur.

Equa grauida an coitũ admittat.

Adhinnire equulam possim ego hanc, si detur sola soli,
Nam ita mustulentus æstus nares attigit.

Videtur & Aeschylus scienter hoc expressisse in Toxotidibus, his ad virgines verbis Latio redditis:

Ego nuptiales castis virginibus canam
Astus, oculorumque insidias micantium,
Non vlla experta virgo nos fefellerit;
Virum se prodit ipsa oculis flagrantibus,

Hac

A *Hac arte gnarus ipse equas diiudico.*

Diomedis verò filiæ, illius inquam Thraciæ regis insanissimi, libidinis furore famosissimæ, equis quæ aduentantes deuorarent, comparantur à poëtis. Vnde ortum tradunt authores Græci, Διαμήδειος ἀνάγκη, id est, *Diomedis necessitas*: atque hoc sanè sensu Aristophanis enarrator interpretatur hunc versum in concionatoribus, Καὶ ταύτ' ἀνάγκη μοῦσι διομηδεία. Quærit adolescens, num qua sit necessitas sibi sectari anum: respondet illa, esse & quidem Diomedeam. Dicebantur autem aduentantes deuorare, quia Diomedes rex cogebat hospites cum ea rem habere, & quicquid auri haberent, pro coitu extorquebat: quanquam interimi ab eo solitos intelligere maluerit Eustathius, & equis suis in pabulum appositos, fabulam scilicet secutus, quam à poëtis fictam vno omnium consensu repererat. Cæterùm meretrices πῶλυς id est pullos vocari, etiam annotauit Hesychius, atque ita dici, quasi τῆς Ἀφροδίτης πῶλυς, id est, pullos Veneris. Atqui in quæstionem trahi queat, salaciusne sit genus humanum, an equinum. Gryllus quidem apud Plutarchum hominum libidinem & maiorem & nefariorem & magis execrandam ostendit his ferè verbis. Vestras libidines natura quanquam legis auxilio fulta, tamen intra suos non potest coërcere fines: quin eæ instar fluuij exundantes atrocem fœditatem, tumultum, confusionemque naturæ gignunt in re venerea. Nam & capras, porcas, equas, inierunt viri, & fæminæ insano masculorum bestiarum amore exarserunt: ex huiusmodi enim coitibus vobis sunt minotauri, syluani siue ægipanes, atque (vt mea fert sententia) etiam Sphinges & centauri nati. Ad coitum nullus vnquam est homo à bestia solicitatus. Refert autem idem Plutarchus in paralellis Stellum quendam animo fuisse à mulieribus ita alieno, vt cum equa rem haberet, quæ suo tempore filiam ediderit perpulchram, Eponæq; nomen indidisse: atque hanc deam esse quæ equorum procurationem gerit. Hæc ille Agesilaum citans authorem in tertio Italicarum. Sed vt equam ex homine concipere posse non est verisimile propter membri breuitatem, ita quod à bestijs homines ad coitum solicitari negat, haud vsque adeo verum etiam est, inuenio enim apud Dionem Chrysostomum Athenis locum fuisse qui equi & virginis inaccessus dicebantur, propterea quod pater cum equo cùm inclusisset puellam, hæc ita disperierit: sed rem clariùs narrat Suidas, locum ibi fuisse inquiens qui diceretur ad equum & ad puellam, quod quidam Codridarum Hippomanes nomine, qui & postremus imperauit, filiam in loco quodam cum equo furibundo inclusit, eoquod clandestino concubitu virginitatem suam læsisset, & equus puellæ vim intulit; ex quo παρὰ ἵππον καὶ κόρην
C locum illum dixerunt.

Diomedis filiæ equæ dictæ.

Meretrices equæ dictæ.

Homone an equus salacior.

Orat. 32. ad Alexand.

COITVS. GENERATIO.
Partus.

EQVVM qui ad prolem diligenter seruatur, sæpius admissarium nuncupauimus. Idem & emissarius nominatur, quanquam & ita vocetur qui in solitudinem est emissus. Legitur hæc vox non semel in veteris testamenti D. Hieronymi translatione. Dicitur autem admissarius quod ad equas, aliasque animantes (nam & ad alias quadrupedes hæc vox extenditur) admitti soleat. Græcis plerisque ὀχεῖον neutro genere, Absyrto ὀχευτὴς appellatur, ὀχεία ipsum opus, quod Latini admissum dicunt, admissionem, sæpiùs verò admissuram. Est & κήλων in Hippiatricis idem qui ὀχευτής. Ἀναβάτης nomen admissarijs, vt equo, asino, arieti &c. commune, ἱπποβάτης proprium asino qui equam salit. Fæminæ ipsæ submitti dicuntur. Proriga vocatur ille qui admittit: eo enim adiuuante equa alligata celeriùs admittitur, neque equi (inquit Varro) frustrà cupiditate impulsi semen eijciunt. Quo fit, vt apud Plinium capite de equis, Cælius rectiùs prorigam legendum arbitretur quàm aurigã, quem ab equa laceratum scribit, vt antè recitauimus: quanquam apud Varronem historiæ eiusdem relatione auriga etiam circumfertur. Quidam prurigas scribunt & equitiarios quoque vocari inquiunt. Equimentum Varroni est merces quæ pro admissura equi persoluitur, vt Nonius citat, cuius hæc verba: *An si equam emisses quadrupedem, vt meo asino Reatino admitteres*, (fortè submitteres,) *quantum poposcissem, dedisses æquimenti*, sic scribit, non per e, vt in dictionarijs suis recentiores, ab equo deriuari existimantes, cùm potiùs ab æquitate deriuetur, proinde parem vicem exponit Nonius, scilicet mercedem pro eo quod admissum est. Hesychio fortè est ἱππόνομα, nisi sit merces quæ pro locatis soluitur. Coitus autem equis non tam laboriosus est quàm bobus, vt Aristoteles scribit: qui itidem de equi ætate qua procreationi aptus est, hæc diuersis locis ferè prodidit: Equus coire incipit bimus, tam mas quàm fæmina: sed hoc in paucis fit, pullique eorum ipsorum minores imbecillioresq; sunt.

Equus emissarius.

Admissura.

Plinius correctus.

Aequimentum quid.

Coitus.

Aetas equi generationi apta.

Quod autem plurimùm trimatu, tam mares quàm fœminæ incipiunt & proficiunt ſubinde ad pro- E
„ lis præſtantiam, in viceſimum vſque annum. Alicubi hæc eadem repetit. Et alicubi rurſus: Coire
„ itaque incipit equus vel triceſimo menſe: ſed quoad dignè procreare poſſit, tunc tempus eſt, cùm
„ dentibus mittendis ceſſauit, verùm iam nonnullos etiam cùm mutant, implere potuiſſe aiunt: id-
„ que fieri ita confirmant, niſi natura ſteriles ſint. Et rurſus: Fit itaque vt equis ferè tempus idoneum

Aetas coitui apta quæ.

maximè ſit ad procreandum, cùm annum quartum & ſex menſes complerit: ſeniores equi profe-
„ ctò fœcundiores ſunt, tam fœminæ quàm mares. Alibi etiam tum in equorum, tum in boum ge-
„ nere turgere ait prius ad coitum minores natu, quàm maiores. Denique iuniorum equorum coi-
„ tum præter ætatem contingere aſſerit pabuli bonitate & copia: Plinius verò equas poſt tertium
„ annum, aut poſt vnum ab enixu vtiliter admitti putari ait, cogique inuitas: domitas autem ſexa-

Dec. 7. ca. 9.

ginta diebus equire, antequam gregales dici. Petrus Martyr de Hiſpaniola inſula loquens equas
decimo poſtquam natæ ſunt menſe concipere & geminos ſæpe vnico partu excludere vulgò ferri
teſtatur, diutiuſque quàm ſub noſtro cælo viuere. Columella equum marem minorem trimo non
eſſe idoneum admiſſuræ nonnullos putare tradit: poſſe verò vſque ad viceſimum annum procrea-
re: fœminam verò bimam poſſe rectè concipere: vt poſt tertium annum enixa fœtum educet: eam- F
que poſt decennium non eſſe vtilem, quòd ex annoſa matre tarda ſit atque iners proles. Anato-
lius vult, vt ſit admiſſarius cùm admiſſuræ deſtinatur, quinquennis, decimum verò quartum agens
annum à ſuperuentu conquieſcat. Equarum prurientium ſigna collegit Ariſtoteles: coitus tem-
pore eas inquiens colligere ſeſe & ſocietate magis quàm antea gaudere: iactare caudam crebriùs,
vocem immutare, humorem emittere ſuis genitalibus ſimilem geniture, ſed multò tenuiorem
quàm mares, quem hippomanes nonnulli appellant, non quod pullis naſcentibus adhæret: accipi
eum humorem difficile eſſe dici, quod paulatim admodum labitur: Mingere etiam pluries, atque

Mas quando impleat.

inter ſe ludere, cùm equiunt. Mas eodem teſtante non certo dierum numero implet, ſed aliquan-
do vno, aut duobus tribuſve; aliquando pluribus; ſerius certè quàm aſinus, equam ſuperueniens
implet. Et alibi: equæ (inquit) interpoſito tempore admittuntur, quoniam ferre continuò ne-
queant. Quod verò interpoſitum tempus vocet, aliàs oſtendit, inquiens: Non ſtatim à partu equa
impletur, ſed intermiſſo tempore & melius quarto aut quinto anno interpoſito procreat. Omni-
no ſi nihil plus detur, vnum tamen interponere annum & quaſi nouale facere neceſſe eſt. Sed
Columella vulgari equæ ſolenne eſſe ait, vt omnibus annis pariat, generoſam verò conuenire al-
ternis continere, quo firmior pullus lacte materno laboribus certaminum præparetur. Ita & Var- G

Pulli vt naſcantur generoſiores.

ro, alternis qui admittunt, diuturniores equos & meliores pullos fieri dici aſſerit. Necnon Palla-
dius generoſas equas & quæ maſculos enutriunt, alternis (inquit) annis ſubmittere debebimus,
vt pullis puri & copioſi lactis robur infundant: cæteræ paſſim replendæ. Diligentiores tradunt, vt
annotauit Plinius, equos & canes & ſues initum matutinum appetere, fœminas autem poſt meri-

Coeundi tempus.

diem blandiri. Varro & Abſyrtus bis die, mane & veſperi admittere oportere inquiunt, cùm tem-
pus anni venerit; de quo nunc. Ariſtoteles initium coëundi in vere eſſe ait. Et alibi, Admiſſarios
(inquit) non vt equæ, ſic aſinæ æquinoctio admouent, ſed æſtiuo ſolſtitio, vt tempore calido pul-
li naſcantur. Ita etiam Varro, *Fœturæ initium* (inquit) *admiſſionis facere oportet, ab æquinoctio
verno ad ſolſtitium, vt partus idoneo tempore fiat.* Columella admiſſuræ certa tempora in vulga-
ribus equis ſeruari negat: generoſis verò matribus circa vernum æquinoctium mares iungi opor-
tere, vt eodem tempore quo conceperint, iam lætis & herbidis campis poſt anni meſſem paruo

Partus tempus.

cum labore fœtum educent. Nam menſe duodecimo partum edunt, inquit, maximeque curan-
dum eſt prædicto tempore anni, vt tam fœminis quàm admiſſarijs deſiderantibus coëundi fiat po-
teſtas: quoniam ſi prohibeas, libidinis extimulantur furijs, vt modò dictum eſt. Abſyrtus etiam

Tempus coitui aptum.

cur hoc tempore coitus ſit concedendus, aut potiùs procurandus, rationem reddit: Tempus con- H
greſſui aptiſſimum exiſtere inquiens ab æquinoctio verno, hoc eſt à vigeſima ſecunda Martij, vſ-
que ad vigeſimam ſecundam Iunij, vt partus videlicet fiat circa temperatiſſimam herbeſcentem-
que anni conſtitutionem. Equa ſiquidem vtero gerit vndecim menſium decemque dierum curri-
culo. Etenim quæ concipiuntur poſt æſtiuum ſolſtitium, ea ſanè infeliciter educantur, prorſuſque
inutilia ſunt. Ruſſius cùm & ipſe commodum videri dixiſſet, vt equi locis calidis menſe Aprili,
frigidioribus autem Maio admittantur, quia nimirum, vt dictum eſt, circumuoluto anno pulli eo-

Elei cur extra fines ſuos admitterent.

dem tempore nati, & aërem temperatum & copioſum inueniunt nutrimentum, ſubiungit, autum-
nus etiam eaſdem ob cauſas non incommodus eſt naſcentibus in eo pullis. Elei equas finibus ſuis
eductas iniri faciebant, quòd ſexcentis experimentis cognitũ haberent, miræ felicitatis prolem ſic

In Quæſt. Græcis.

prouenire: cuius rei Plutarchus cauſam reddit Oenomai regis execrationẽ. Equabus (inquit) equi-
entibus extra fines abactis admiſſuram dant Elei, quòd regum omniũ Oenomaus equorũ ſtudioſiſſi-
mus qui hoc animal dilexit plurimũ, multa & dira execratus eſſet in capita equorũ, qui ineunt Elide
equas, cuius metu deuotionis auerſantur eas. Quid ſi verò moderatũ illum ex itinere laborẽ, quo pi-
tuitoſus

A tuitosus veternosusque humor, quo dominante pigri procreantur pulli, & ad agonalia inepti, dissipatur, potius causam fuisse dicamus? Equi (inquit Russius) ad generandum admittendi, copiosè pasci debent, & sine labore, non prorsus tamen ocio relinquendi, ne iners & pituitosus humor augeatur, sed moderatis exercitijs recreandi magis quàm fatigandi sunt. Absyrtus quoque admissarium equum ab operibus relaxari oportere asserit: alioqui etiam eo tempore quo vocatur ad ineundas equas, non tantùm vt Veneri superesse queat, verùm quia etiam quò fortior ineat, eò firmiora semina præbeat futuræ stirpi, Columella roborari iubet largo cibo, & iam appropinquante vere, ordeo eruoque saginari: super qua re audiamus Virgilium: *Admissariorum victus.*

His animaduersis, instant sub tempus, & omnes
Impendunt curas denso distendere pingui,
Quem legere ducem, & pecori duxere maritum:
Florentesque secant herbas, fluuiosque ministrant,
Farraque: ne blando nequeant superesse labori,
Inualidique patrum referant ieiunia nati:
B *Ipsa autem macie tenuant armenta volentes:*
Atque vbi concubitus primos iam nota voluptas
Sollicitat, frondesque negant, & fontibus arcent:
Sæpe etiam cursu quatiunt, & sole fatigant
Cùm grauiter tunsis gemit aëra frugibus; & cùm
Surgentem ad Zephyrum paleæ iactantur inanes.
Hoc faciunt, nimio ne luxu obtusior vsus
Sit genitali aruo, & sulcos oblimet inertes,
Sed rapiat sitiens Venerem, interiusque recondat.

Anatolius cùm admissuræ tempus ab æquinoctio verno vsque ad solstitium æstiuum statui dixisset, addit hoc pecus vbertate verni pabuli lasciuire: cæterùm non esse permittendum, vt strigosa equa & sorde obsita saliatur, quippe cùm talium cupiditate celeriùs equum solicitari constet, perinde quasi stimulatus hac colluione gaudeat. Quamuis modò salacissimum hoc pecus sit, & libidini impensiùs addictum, fit tamen, vt salacitatem promouere cogamur. Absyrtus, vt admissarius in Venerem proruat, hoc præscribit remedium. Vstam cerui caudam cum vino terito: testes & genitale linito. Sic hebes, ait, equus voluptate solicitatur ad Venerem. Sunt qui cicer exhibent, quòd hoc legumen potissimum Venerem incitet & semen generare credatur. Quomodo autem efficiatur, vt armentitiæ concipiant, legimus in Hippiatricis Græcis. Si gregalem (inquit Hippocrates) equam concipere velis, vrticam in os equi pellito. Ocimum (inquit Plinius) Venerem stimulat, ideo etiam equis asinisque admissuræ tempore ingeritur. Idem satyrij genus erythraicon arietibus quoque & hircis ad Venerem segnioribus in potu dari ait, & à Sarmatis, equis ob assiduum laborem pigrioribus in coitu, hocque vitium prosedanum appellari. Coitum etiam in equo iuuat puluis testiculorum equi in potu datus, vt Aggregator ait citans Plinium. Quod si admissarius iners in Venerem est, Columella, odore vult perfricari detersis spongia fæminæ locis & admota naribus equi. Idem scribit Absyrtus, vt in Geoponicis legimus. Si fastidium saliendi est, Varro iubet, scillæ modicum conteri cum aqua ad mellis crassitudinem, deinde ea re naturam equæ, cùm menses ferunt, tangi: contrà, ab locis equæ nares equi tangi. Similiter si equa recusat, elicitur cupiditas, odore genitalium admoto naribus, vt Columella tradit: si verò marem non patitur, detrita scilla naturalia eius lini ait: atque ita accendi libidinem. Macer in fæminis iumentorum vrticam coitum incitare testatur, si folijs eius vulua perfricetur. Anatolius gallinaceo fimo cum resina terebinthina trito easdem partes oblinit, magis tamen libidinem prouocari putat, si scilla affricetur. Russius sæpe etiam contingere asserit, vt equa salientem quidem equum admittat, coitum tamen detrectet: quod ex defectu (inquit) caloris circa naturalia contingit: quamobrem vrtica aut scilla perfricari debent. Porro sterilis equa concipiet authore Hippocrate, si fascem porrorum in pilo tusum vini cyatho perfundes & cantharides versicolores numero duodecim, ex aqua biduum oriculario clystere in vulnam ingeres: postero die equum ad incundam fæminam emittes: postquam desiliuit, bis genitales locos elues. Aliud: Nitrum, passeris fimum, resina terebinthina simul teruntur & in vnum coacta naturalibus inseruntur. Non defuere etiam qui darent operam, vt annotauit Anatolius, quo magis equarum amore flagrent admissarij, vt iubæ suorumque capillorum venustate, necnon ceteris elegantibus honestamentis exornentur, & ad hoc si quæ pollent aliæ cupidinis illecebræ: quin eam quoque equo tanquam cursu certantem proponerent. His autem lenocinijs credere equū ad amorem inuitari. Non nunquā tamen ignobilis quoq; vulgaris equus elicit cupidinem coëundi, authore Columella: nam vbi admotus tentauit obsequiū, fæmina abducitur, & iam patientiori generosior equus imponitur.

Salacitas vt augeatur. C *Cap. 14.* D *Equa sterilis vt concipiat.* *Ornatus amat admissarius.*

Li 12.c. 44. *Equæ cantum quâ ament.*

Aelianus Lybicas equas vſque adeo tibiæ cantu oblectari aſſerit, vt huius blandimentis ad homines manſueſcant, & inſultare ac lædere deſinant, & quocumq; eas cantiuncularum blanditiæ inuitauerint, eò paſtorem conſequãtur, cùm ille inſiſtit, has etiã à progrediendo ait ſe ſuſtinere: ac ſi cãtum contentiorem ad tibiam canat, ex eo tanta voluptate affici, vt lachrymas tenere non poſſint: Earum autem paſtores ex rhododaphne arbore paſtoritiam fiſtulam excauare, eiuſque ſonoro inflatu armentum antegradientes demulcere. Euripides dicit paſtores ad tibiam canentes, ad Venerem equas incitare, atque etiam equos ad ineundas fæminas incendere. Ad hunc igitur modum equinas nuptias initiari, vt nuptiale carmen præcinant. Meminit huius rei etiam Plutarchus his verbis: Videtur autem Ariſtoteles etiam non iuſtam adferre cauſam, cur ſolæ delectationes ſpectaculorum & auditionum intemperantiæ culpa vacent: quia ſcilicet hominis ea ſint propriæ: reliquæ etiam à brutis percipiantur. Video enim multa horum quoque muſica demulceri, vt ceruos fiſtulis, & equabus cum ineuntur cantio occinitur, quam ἱππόϑορον nuncupant. Pollux verò hippophorbum genus ait eſſe tibiæ quod Libyes Scenitæ, inquit, inuenerunt; hac ad equorum paſcua vti: materiam eſſe laurum detracto cortice; nam exempta medulla acutum reddere ſonum & equorum celeritati conuenientem. Præterea quod Aelianus de Lybicis equis ſcribit, inuenio etiam de equis Myſiæ, apud eundem ipſum Aelianum. Apud Myſos, ait, cùm equinum genus coit, quidam velut hymeneum quendam nuptijs præcinunt, & cantus ſuauitate permulſæ equæ grauidæ fiunt, & formæ pulchritudine, eximios pullos ex ſeſe pariunt. Iam verò è contrario libidinem aliquoties in ſalaciſſimo hoc animante inhibere cogimur; nam alioqui robur corporis abſumitur, vt oſtendit diuinus poëta, dum canit:

3. Symp. q. 5

Hippophorbum quid.

Libido vt frenetur & extinguatur.

Sed non vlla magis vires induſtria firmat,
Quàm Venerem, & cæci ſtimulos auertere amoris
Siue boum, ſiue eſt cui gratior vſus equorum.

Tolli autem hoc faſtidium Varro & Columella docent, ſi ad equarum naturalia mares naribus admoueantur. Adhæc aliquot regionibus, vt ex Columella diximus, tanto coëundi ardore fæminæ flagrant, vt etiam ſi mas deſit, aſſidua & nimia cupiditate figurantes ſibi ipſæ Venerem vento concipiant. Quæ poëta (inquit idem Columella) licentius dicit:

Continuoque auidis vbi ſubdita flamma medullis
Vere magis (quia vere calor redit oſsibus) illæ
Ore omnes verſæ in Zephyrum ſtant rupibus altis G
Exceptantque leueis auras; & ſæpe ſine vllis
Coniugijs vento grauidæ (mirabile dictu)
Saxa per & ſcopulos, & depreſſas conualles
Diffugiunt, non Eure tuos; neque Solis ad ortus:
In Boream, Caurumque, aut vnde nigerrimus Auſter
Naſcitur, & pluuio contriſtat frigore cælum.

Cùm ſit notiſſimum etiam in ſacro monte Hiſpaniæ, qui procurrit in Occidentem iuxta Oceanum, frequenter equas ſine coitu ventrem pertuliſſe, fœtumque educaſſe, qui tamen inutilis eſt, quod triennio priuſquàm adoleſcat, morte abſumitur: quare, vt dixi, dabimus operam, ne circa æquinoctium vernum equæ deſiderijs naturalibus angantur. Hactenus Columella: ſed verumne an falſum ſit, ita vento concipere, alij aſtruunt, alij negant; Ex affirmantibus eſt M. Varro: *In fœtura* (inquit) *res incredibilis eſt in Hiſpania, ſed eſt vera, quòd in Luſitania ad Oceanum in ea regione, vbi eſt oppidum Olyſsipo monte Tagro, quædam è vento concipiunt equæ, vt hic gallinæ quoque ſolent, quarum oua hypanemia appellant: ſed ex his equis qui nati pulli, non plus trienniũ viuunt.* Vbi pro Tagro legi debet ſacro, vt ex allatis Columellæ verbis optimè reſtituit Scaliger iunior in ſuis notis. Affirmat etiã Plinius & Solinus, conſtare dicentes in Luſitania circa Olyſſiponem oppidum & Tagrum amnem, equas Fauonio flante obuerſas animalem concipere ſpiritum idque partum fieri, & gigni perniciſſimum ita, ſed triennium vitæ non excedere. Albertus quoque ex Auicenna, cum equæ proprium eſſe dixiſſet, pede aut coxa aliquantulum recalcitrare, cùm deſiderat coitum; addit, & hoc modo aperit vterum, hauritque eo meridionalem aut ſeptentrionalem ventum, quo plurimum delectatur. Scribit etiam Auicenna ſenem quendam fide dignum, natum in inſula cui Arabicum nomen Dealtufa, ſibi narraſſe, quod equa Arabica illic concepto vento non ceſſarit currere per deſiderium coitus, donec octo leucas emenſa fines inſulæ attigit. Homerus itidem hoc non impoſſibile exiſtimans neque incredibile hominibus, viſum eſſe ait equorum ſubuentaneorum genus. Ait enim Boream adamaſſe Troicas quaſdam equas, eaſque impleuiſſe ſemine, genuſque equorum inde procreatum celerrimum, vt ſuprà ex eo recitauimus. Et Silius Italicus:

An ex vento concipiãt.

Lib. 3.

Hic adeò cùm ver placidum, flatuſque tepeſcit
Concubitus ſeruans tantos grex proſtat equarum

Et

A *Et Venerem occultam genitali concipit aura:*
Sed non multa dies generi, properatque senectus
Septimaque his stabulis longißima ducitur ætas.

Diuus Augustinus idem & in Cappadocia scribit contingere. Sed & Aristoteles equas scribit ἐξανεμοῦσθαι, cùm innuit ex vento concipere, Gaza vertit euentari: Equæ, inquit, itaque equiunt: vnde vocabulum id ab hoc vno animali trahitur, maledicto in mulieres libidinosas. Necnon euentari per id tempus dicuntur: quapropter in Creta insula equos admissarios nimimè à fœminis semouendos censent. Cùm verò ita affectæ fuerint, currunt relicta societate: simile hoc vitium est, quod subare in suibus dicitur. Currunt non in Orientem aut Occidentem versus, sed ex aduerso Aquilonis aut Austri, nec appropinquare quenquam patiuntur, donec vel defatigatæ desistant, vel ad marem deueniant, tum aliquid emittunt, quod hippomanes appellatur. Hinc Virgilium accepisse, quæ suprà citauimus, ostendit Petrus Victorius. Eos verò qui per os in ventum obuersum apud poëtam, equarum naturalia intelligunt, eos errare putat Pontanus. Rabicanum celerrimum equum similiter Lud. Ariostus absque patris opera conceptum fingit, sed ex igne & vento: *Euentari quid.* *Lib. 7. Var. Lect. cap. 6.*

B Questo è il destrier che fù del Argalia
Che di fiamma e di vento era concetto
Et senza fieno & biada si nutria
Da 'l aria pura, e Rabican fù detto.

E contrario equas ita in Lusitanis Fauonio spirante concipere falsò à compluribus proditum existimat Iustinus, fabulasque vocat, quæ ex equarum Lusitaniæ natæ sint fœcunditate, pedumque & cursus pernicitate. Equidem & Aristoteles alicubi equum ijs animantibus annumerat, quæ nisi per coitum generant. Quam ob causam (inquit) animantium alia non solùm coitu, sed etiam sponte naturæ procreantur; alia coitu duntaxat proueniunt, vt homo, vt equus. An quòd etsi non aliam ob causam, tamen quod alijs gignendi tempus breue statutum est, itaque fieri non potest vt tempus quod vim obtinet generandi, amplificetur prorogeturque, sed temporum vicissitudine commutationeque vt procreentur, contingit: Alijs multò generatio ampliari solet: Etenim vel anno vel decem mensium spatio confici assolet: Quapropter vel nullo pacto vel ex coitu procreentur illa necesse est. Fit etiam in equorum genere, vt habemus apud eundem Aristotelem, vt aliæ omnino steriles sint; aliæ concipiant quidem, sed edere nequeant: cuius rei indicium aiunt, *Lib. 44.* *Lib. 10. Probl. 64.* *Equa non omnes generant.*

C quòd fœtus circum renes alia quædam specie propemodum renum, ita continet, vt rescissus quatuor renes habere videatur. Vt autem in sterili equa conceptio promoueatur, paulò antè ex Hippocrate recensui. Quidam præcipiunt (quod etiam dictum est) admissarium saginari, vt hac sagina hilaris plurimis fœminis sufficiat, veruntamen ex Columellę præcepto nec minus quàm quindecim, nec rursus plures quàm viginti vnus debet implere. Palladius æqualem omnibus numerum adhiberi posse negat, sed æstimatis viribus vniuscuiusque admissarij, submitti vult pauca vel numerosa coniugia. hæc. n. rem efficere vt admissarijs non parua ætate durare possint. Iuueni tamen equo & viribus formaque constanti non amplius quàm duodecim vel quindecim debere admitti, cæteris pro qualitate virium suarum Lucienus quoque apud Varronem tradit: *Ego quoq. aduenions aperiam* (inquit) *carceres & equos emittere incipiam, nec solùm mares, quos admissarios habeo, vt Atticus singulos in fœminas denas, è queis fœminas Commodius Equiculus vir fortißimus etiam patre militari iuxta ac mares habere solebat.* Aristoteles tamen, vt antea recitauimus, tricenas fœminas & paulò etiam plures, singulis maribus dari asserit. Cui conceptus indicium est, cùm menses cessarunt, spatio temporis bimestri, trimestri, quadrimestri, semestri: sed id (inquit) percipere difficile est, nisi quis iamdudum secutus, assuetusque admodum sit. Absyrtus an conceperit equa, hoc periculo constare asserit: si semel subacta marem postea respuerit, post dies denos rursus *Quot equę vni equo sufficiant.* *Conceptus signa.*

D concilientur: quòd si ne tunc quidem equum exceperit, secernenda erit ceu iam grauida. Varro etiam quoad satis sit admitti, ipsas significare ait, quòd se defendant. Plinius annotauit, equas cùm concepere, colorem ilico mutare rubriore pilo, vel quicunq; sit pleniore: hocque argumento desinere admittere etiam volentes. Idem testatur equas solas animalium à coitu currere ex aduerso Aquilonum Austrorumúe, prout marem aut fœminam concepere. Africanus verò si quispiam marem nasci velit, equam objici iubet, cùm Aquilonius inspiret ventus: si fœminam fingi sit in animo, cùm Auster perflat. Vbi admissarius equam superuenerit, (inquit idem) certis signis comprehendere licet, quem sexum generauerit: quoniam si parte dextra desiliuit, marem seminasse manifestum est, si læua, fœminam. Democritus verò etiam nostri arbitrij esse æstimat, vt vel fœmina vel masculus concipiatur: præcipit enim, vt cùm progenerari marem velimus, sinistrum testiculum admissarij lineo funiculo, aliove quolibet obligemus, cùm fœminam dextrum: idemq; in omnibus penè pecudibus (inquit Columella) faciendum censet. Inuenio marem edituram equam si submittatur tertio ante plenilunium die; fœminam si tertio post plenilunium. Sunt *Vt mas concipiatur, & vt fœmina.*

etiam

Vt color pro arbitrio acquiratur.

etiam inquit Abſyrtus,qui rerum perpulchrarum ſtudioſiores, aſinum, equum aut alium quemuis admiſſarium, huius coloris veſtimento contegunt, quem futuram pullationem referre velint. Siquidem qualem veſtitu colorem ij mentientur, in talem enata progenies degenerabit. Simile quid alibi etiam ex Oppiano ſcripſimus, nonnullaque coſmetica addidimus, quibus color pro arbitrio noſtro inducitur. Si admiſſarijs ſimiles omnino fœtus edat, iuſtam dicere licebit: nam Ari-

Iuſta equa.

ſtoteles lib. 2. Politicorum cap. 3. & 7. Hiſt. cap. 6. ita vocatam fuiſſe ſcribit in Pharſalia quæ ſemper ſimilem equo cui coniuncta fuerat, partum reddebat. A coitu ad curſum mox adigenda eſt equa, ne genitalem vrinam profundat. Cùm conceperit, Varro videndum eſſe ait, ne aut laboret pluſculum, aut ne frigidis locis habeatur, algorem enim maximè prægnantibus obeſſe. Itaque in

In prægnantibus quæ obſeruanda.

ſtabulis fugienda eſſe humida, amandam ſiccitatem, clauſa habenda oſtia & feneſtras, & inter ſingulas à præſepibus interijci debere longurios, qui eas diſcernant, ne inter ſe pugnare poſſint. Adhæc neque impleri cibo vult, neque eſurire etiam. Columella verò largo paſtu firmari cupit, & ſi frigore hyemis herbæ defecerint, tecto contineri, nullo aut opere aut curſu exerceri, neque frigori committi, nec in anguſto clauſoue, ne aliæ aliarum conceptus elidant: quòd hæc omnia incommoda fœtum abigere queant. Vult ſimiliter Virgilius: F

Non illas grauibus quiſquam iuga ducere plauſtris
Non ſaltu ſuperare viam ſit paſſus: & acri
Carpere prata fuga, fluuioſque innare rapaces.
Saltibus in vacuis paſcant: & plena ſecundum
Flumina; muſcus vbi, & viridiſsima gramine ripa:
Speluncæque tegant: & ſaxea procubet vmbra.

Ruſſius verò grauidas à maribus ſeparari, mox ita curari præcipit, vt neque macilentæ nimis, nec obeſæ euadant, ſed inter vtrumque habitum mediocres. Vterque enim ſi immodicus (inquit) fue-

Labores in grauidis non obeſſe.

rit, vt vel abortus fiat, aut infirmior, aut minor fœtus, in cauſa eſt. Cæterùm vt quidem iſtiuſmodi præcepta ſummoperè laudo, ita contrà inuenio nonnullis equabus grauidis labores etiam maximos nihil obfuiſſe, id quod etiam annotauit Plinius his verbis: *Nec impedit quaſdam ob opere, falluntque grauidæ. Viciſſe Olympia prægnantem equam Echecratidis Theſſali inuenimus.* Sed conceptionis tempus diſtingui etiam poteſt, ita vt vbi recens eſt, regulæ iſtæ ſint diligenter obſeruandæ, mox verò firmiter hærente fœtu, non item. Nam & Scythæ referente Ariſtotele equabus grauibus equitant, cùm primùm ſe mouerit fœtus & nimirum eam proficere (inquit) ad partus G facilitatem arbitrantur. Anatolius rerum peregrinarum obiectu abortum facilè contrahi ſcribit, ideoq; cauendum ne pabuli mutatione tententur, neque infeſtentur aquarum inſuetarum nouitate. Abortus autem non vna cauſa eſt. Ariſtoteles tradit, & multi ex eo, abortire equam odore fungi fumigantis lucernæ extinctæ, id quod mulieribus quibuſdam contigiſſe etiam certum eſt. Si cum equa ex equo prægnante coierit aſinus, fœtus iam conceptus corrumpitur teſtante eodem.

Abortus cauſæ.

Plinius conceptum ex equo ſi ſequatur aſini coitus, abortu perimere ſcribit: non item ex aſino equi. Ariſtoteles cauſam reijcit in aſinini ſeminis frigiditatem: & aliàs, equi genituram (inquit) corrumpit aſinus: ſed equus aſini minimè, cùm equa iam aſini initu conceperit. Ait etiam, cùm equus cum aſina, vel aſinus cum equa coierit, multò magis abortum conſequi, quàm ſi vnigenæ inter ſe iungantur: verbi gratia equa cum equo, aut aſina cum aſino. Vtraque equa ſcilicet & aſi-

Quamdiu vterum ferant.

na annum vterum ferunt, vt & idem Ariſtoteles prodidit, idque Varro etiam, Columella, Plinius alijque aſſerunt. Duodecimo menſe die decimo aiunt naſci, inquit idem Varro, quæ poſt id tempus naſcuntur, ferè vitioſa atque inutilia exiſtunt. Abſyrtus tamen equam ſcribit vterum gerere vndecim menſium decemque dierum curriculo. Mares citiùs in vtero quàm fæminæ perficiuntur, notante Ariſtotele, quare etiam pariendi tempus determinatum eſſe nequit. Facillimè H

Equę partus facilis.

autem omnium quadrupedum equam parere teſtatur, & cùm cæteræ quadrupedes iacentes parere ſoleant, hanc cùm tempus pariendi appropinquauerit, erigere ſe, ſtantemque emittere partum, (hoc & Plinius notauit) parere autem magna ex parte ſingulos, ſed gemellos quoque aliquando: vacare admodum à purgamentis in partu: minimumq; emittere profluuium ſanguinis, videlicet pro corporis magnitudine: cùm peperit, ſtatim ſecundas deuorare, atq; etiam quod pulli naſcentis fronti adhæret, hippomanes dictum, de quo ſuprà. Eumelus author eſt cùm tardiùs

Li. 10. Prob. Cur tardiùs quàm mulier pariat.

pullitium enititur, continuò egerituram ſi comprehenſas leniter nares conſtrinxeris. Cur verò tardiùs quàm homo pariat, alibi Ariſtoteles cauſam eſſe ait vteri duritiam, quo modo enim ſitiens ager haud citò ſuas ſtirpes enutrit: ſic durior vulua equarum in formando nutricandoque ſuo fœtu re-

Cur magna animantia raro monſtra pariant.

moratur. Sed hac de re antea etiam ſcriptum eſt. Quærit etiam cur monſtra paruæ quadrupedes pariant; homo autem grandeſque animantes omnes minus, vt equi & aſini? An quod paruæ (inquit) vt canes, ſues, capræ, oues, longè ſunt fœcundiores quàm grandes: illarum enim aliæ omnino ſingulos pariunt, alia magna ex parte. Monſtra autem tum confici ſolent, cùm plura ſemina

inter

A inter se cohærescunt, confunduntúrque, vel cùm prodeunt ex mare, vel cùm se in fœmina permiscent, vnde aues etiam monstra edere possunt. Oua namque vitello pariunt geminato. Monstrum autem ex geminatis illis consistit, quorum vitelli nulla interiecta membrana distinguuntur. Hæc ille. Cæterùm cùm in monstrorum mentionem inciderimus, hoc potiùs quàm alio loco libet obiter meminisse, reperiri in equino quoque vt in hominum genere, in quibus vtriusque sexus membra sunt conspicua. De Nerone legimus equas habuisse hermaphroditas ex agro Treuerico quas carpento suo subiuges ostentabat, ceu planè visenda res esset, inquit Plinius, principem terrarum insidere portentis. Testatur & Cardanus equum se vidisse androginum. Is erat (inquit) Principualli Vicecomitis: Vnum habebat tantùm testem proprio loco, cum mammis tumidis, vt equæ habent, inde vuluam proprio loco, & ex vulua penis emittebatur. Hinniebat ad equas, & forma masculina erat, promptus & erectus capite, crassiore autem corpore, colore griseo, (vt vocant,) caput magnum; penis non maior palmo, cùm illum exerceret. Emptus aureis triginta sex. Certum erat, cùm auerso esset pene, coire illum non posse.

Equi hermaphroditi.
Lib. 11 c. 49
Li 7. de Var. rer. c. 33.

B

V O X.

E equi voce Latini hinnire, & adhinnire dicunt; ipsam verò vocem hinnitum: Græci χρεμετίζειν, ἐπιχρεμετίζειν, & χρεμετισμὸν, vt scribit Iulius Pollux agens de vocibus animalium: addens quibusdam equorum vocem dici quoque φρυμαγμὸν, eosque φρυμάττεσθαι, omnes verò dicere equos φρυάττεσθαι. Interpres Rodulphus Gualterus Tigurinus φρυμαγμὸν vertit fremitum, φρυμάττεσθαι fremere, φρυάττεσθαι frendere. Fremere quidem de equis Latini dicunt, frendere quod sciam nunquam. *Ex fremitu equorum* (inquit Cæsar) *illata suspicione.* Virgilius:

——— *Equorum ardescit fremitus*, & alibi.

Poscit equos, gaudetque tuens ante ora frementes.

Hinnire.
Hinnitus.
Fremere.
Fremitus.

φρυμάττεσθαι aliàs apud Pollucem scribitur per iota, vbi equinæ vocis synonyma recenset: ἵππος φρυάττεται, χρεμετίζει. χρεμετισμὸς, φρύαγμα, φριμαγμὸς: Ἆσθμα, πνεῦμα, φύσημα, καὶ γαυρίαμα καὶ αὔχημα, φριμάττεσθαι, φυσᾶν, ἀσθμαίνειν, ἔκπνειν, γαυριᾶν, καὶ τὰ ὅμοια. Atque ita potiùs scribendum esse Suidas & Hesychius ostendunt. Pollux verò mox
C φριμαγμὸν & φριμάττεσθαι magis proprium caprarum esse dicit, & Ammonius de differentijs vocum φρυάττεσθαι equi esse scribit, φριμάττεσθαι hirci & φριμάγμὸν dici quasi φρυμαγμὸν, innuens non scribi quidem per ypsilon, videri tamen à φρυάττεσθαι deduci abundante scilicet μῖ, vt & apud Etymologum videre licet. Oppianus equos vocat χρεμέθοντες pro χρεμετίζοντες: quanquam & χρέμω & χρεμέθω inueniantur. Hesychius & Varinus χρεματίσαι exponunt κράξαι, vt (inquiunt) equus, χρεμετισμὸν verò equorum vocem. Sed apud eosdem alia itidem vocabula pro χρεματισμῷ id est equi voce leguntur, vt βρύχαλος, μιμιγμὸς, quod postremum per onomatopoëiam factum apparet. De mutatione verò vocis hæc legimus apud Aristotelem: Equorum etiam voces (inquit) differre palam est, fœminæ enim simulac natæ sunt, vocem exiguam mittunt ac tenuem: mares exiguam quidem & ipsi, sed pleniorem tamen & grauiorem quàm fœminæ & indies maiorem reddunt. Bimus cùm est, atque inire incipit, vocem magnam grauemque mas mittit: fœmina maiorem quàm antè & clariorem vsque ad vigesimum ætatis annum magna ex parte: sed ab hoc tempore imbecilliorem tam mares quàm fœminæ reddunt. Qui nunquam in aliorum equorum turba hinnit, hunc mutum esse scribit Mizaldus ex Cardinale Simoneta. Inuenio apud Hippocratem vel quicunque
D ille est in libro de sacro morbo, si quis acutiorem aut concitatiorem vocem emitteret, equo fuisse assimilatos, & Neptunum vbi ægrè haberent, causam morbi esse credidisse.

Vocis mutatio.

Æ T A S.

QVI authore Plinio viuunt annis quinquagenis, equæ minori spatio: Aristoteles verò maribus propter coitum vitam breuiorem attribuit in hæc verba. Vita equorum plurimis ad decimumoctauum atque etiam vicesimum annum, sed nonnulli etiam quinque & viginti atque triginta egerunt, & si cura diligenter adhibeatur, vel ad quinquaginta protrahitur ætas. Longissima tamen vita in pluribus ad trigesimum annum, quod magna ex parte fieri nouimus. Fœmina magna quidem ex parte quinque & viginti annos viuere potest, sed iam nonnullæ etiam quadraginta vixere. Minus temporis mares viuunt quàm fœminæ propter coitum, & qui domi aluntur

Quot annos viuant.
Masnè an fœmina diutius viuat.

minus

minus quàm gregarij. Hæc ille, & rurſus: Coëunt mares ad annos tricenos ternos: fœminæ ad quadragenos: ita vt per totam ferè vitam coitum equis ſeruari eueniat. Viuit enim magna ex parte mas annos circiter quinque & triginta, fœmina pluſquàm quadraginta. Iam & quinque & ſexaginta (ſeptuaginta, Athenæus & Plinius) annis equum vixiſſe proditum eſt. Hæc eadem verba leguntur etiam apud Athenæum, citata tamen ex epiſtola Epicuri. Albertus quoque refert, ſe à quodam audiuiſſe milite, quod equum habuiſſet, qui ſexageſimum annum exceſſiſſet, ſemper tamen belli vſui aptus fuiſſet. Et Auguſt. Niphus teſtatur ſe ex equiſonibus Ferdinandi primi intellexiſſe, fuiſſe in regio ſtabulo ſeptuaginarium equum. Plinio aſtipulatur Solinus: *In huiuſce* (inquit) *animalis genere ætas longior maribus: legimus ſane equum aduſque annos ſeptuaginta vixiſſe. Iam illud non venit in ambiguum quod in annum tertium & triceſimum generat, vtpote qui etiam poſt viceſimam mittantur ad ſobolem reparandam. Notatum etiam aduertimus Opuntem nomine equum ad gregariam Venerem duraſſe in annos quadraginta.* Hactenus Solinus: cæterùm Opuns oppidum eſt Euboiæ, à quo Opuntius ſinus dictus eſt. Habet autem iſta ex Ariſtotele, qui equum (vt ſuprà diximus) apud Opuntem annos quadraginta natum coire potuiſſe ſcribit, ſi priores pedes attollerentur. Quare ſic videtur legendum in Solino: *Notatum etiam apud Opuntem nomine, equum ad gregariam Venerem &c.* Ruſſius verò tradit, equum ſi diligenter curetur, & mediocriter equitetur, ita vt non nimio labore exhauriatur, vt plurimùm ad viceſimum vſque annum in vigore ſuo permanere. Differt autem ætatis tempus pro regionis diuerſitate: authorem enim habemus Vegetium ætatē longæuam eſſe Perſis, Hunnicis, Epirotis ac Siculis: breuiorem Hiſpanis ac Numidis. De equis in Luſitania ex vento conceptis, quorum vita triennium non excedit, ſuprà dictum. Ætatem autem non tantùm ex dentibus, ſed alijs etiam ſignis oportere agnoſci monet idem Vegetius, ne velamentis imperitiæ ſubeamus (inquit) incommodum, vel curantes ægrotantis ignoremus ætatem: quia ſicut hominibus, ita & equis, aliud conuenit cùm iumenta ſunt feruida, aliud cùm ſenectute iam frigida. Quomodo ex dentibus ætas dignoſcatur, & nunquid tutum inde accipiatur inditium, ſuprà in dentium mentione, aperuimus. Hîc alias notas adferemus: nam non ab illis ſolùm peti debent, vt & Anatolius atteſtatur: qui nonnullos ait à maxillis annos explorare: ipſe verò hanc notam ponit: Si cutis à corpore reliquo non ægrè diducta, trahentemque manum ſequens, perquàm facilè ſuam in ſedem reſilit, equi iuuentam denunciabit. Si verò leuata cutis ſeipſam carni tardiùs agglutinat, ſenectutem teſtabitur. Vegetius pleroſque ait aſſerere domitis & freno aſſuetis animalibus rugas quæ in labris ſunt ſuperioribus, computandas, ita vt ab angulo, vbi cœperit morſus, incipientes vſque ad extremum labrum perueniamus: quia annorum numerum, rugarum (numerus) inquit, oſtendit. Poſtremò rugarum multitudine, triſtitia frontis, deiectione ceruicis, pigritia totius corporis, ſtupore oculorum palpebrarumque caluitie ſenectus ipſa ſe prodit. Ariſtoteles etiam in libro de coloribus, animalia quæ in ſenectute albeſcunt, vt equi & canes, omnia ex natiuo colore in album mutari aſſeuerit διὰ τὴν ἀτροφίαν, id eſt propter ablatam nutritionem, vbi in vulgaribus codicibus legitur perperam διὰ τὴν εὐτροφίαν. Eſt & hoc à veteribus vt annoſitatis indicium proditum citante Camerario, ſi contracta armorum pellis lentè explicetur: ſed hoc de pelle maxillarum (inquit) ſcripſit Ariſtoteles: Dixit equidem philoſophus ætatem quadrupedum cognoſci, ſi cutis prætenta maxillis detracta, mox relaxata illico in ſuum redeat locum, idque indicium eſſe iunioris, contrà ſi rugata maneat, veteris. Inuenio & ex tota cute tracta ætatem ſciri: in iuuenibus ad ſuum ſtatim locum redire extendique: in ſenibus autem non item. Palladius prouectioribus tempora cauari, ſupercilia caneſcere, denteſque prominere ait. Sunt denique qui ex iuncturis caudæ iudicent, vbi ætas non amplius ex dentibus innoteſcit.

Solinus correctus.

Aetatis diuerſitas pro loci diuerſitate.

Aetatis equorum ſigna.

Quandiu creſcant.

Equæ teſte Plinio quinquennio finem creſcendi capiunt, mares anno addito. Addit Ariſtoteles pòſt annis ſequentibus totidem creſcere in corpulentiam, & ad viginti vſque annos pergere proficiendo: verùm celeriùs fœminas quàm mares perfici: quanquam in vtero mares quàm fœminæ citiùs, quemadmodum etiam homines: idemque vel in cæteris animalibus quæ pariunt plura, fieri ſolere. Qui ætate minores ſunt, vt labores ſuſtinere non poſſint, Homerus ἀταλὰς πώλους vocat, adultos & laboribus aptos πολύτλητους & τάλανες, vt citat Varinus. Idem Homerus equas Eumeli colore, ætate & magnitudine, figuráque dorſi per omnia ſimiles deſcribit hoc verſu:

Iliad. β.

Equæ Eumeli.

Ὄτριχας, οἰετέας, σταφύλῃ ἐπὶ νῶτον ἐΐσας, id eſt,

Similes pilo, coæuas, velut ad perpendiculum tergo æquales.

Lucretius equos ſcribit tertio ferè ætatis anno florentiſſimos eſſe, hocque potiſſimùm argumento probat Centauros neutiquam ex equis fuiſſe conceptos, quòd Centaurus etiamnum puer ſit, & vix materna vbera relinquat, cùm iam equus florem ætatis amiſit.

Centauros non eſſe equorum prolem.

Principio circum tribus actis impiger annis
Floret equus; puer haudquaquam: quin ſæpe etiamnum
Vbera mammarum in ſomnis lactantia quærit:

A

Post vbi equum validæ vires ætate senecta
Membraque deficiunt fugienti languida vita:
Tum demum pueris æuo florente iuuentus
Occipit, & molli vestit lanugine malas:
Ne fortè ex homine & veterino semine equorum
Confieri credas Centauros posse, nec esse.

GRESSVS.

DE incessus equorum differentijs suprà dictum est, nec aliud apud veteres reperio, nisi quòd cùm incedunt equi, sonitum edunt, pedibus videlicet terram pulsantes; vnde sonipedes Latinis, Homero ὑψηχέες quasi altisoni, aut altum clarumque sonum edentes, & in eodem sensu ὑψαύχενες dicuntur, vt ostendit Eustathius. Cardanus causam quærit, atque etiam reddit, cur homines cadant facillimè & frequenter descendendo, ascendendo minimè: equi pari fermè periculo in vtroque versentur. Cùm homo (inquit) descendit, nititur in inferius, si labatur pondus corporis, cum nixu iungitur, ideoque homo maximo impetu præceps agitur in inferna: at ascendendo cùm nixus sit ad superiora, etiamsi labatur, corporis pondus à nixu & viribus continetur, atque adeò non facilè ruit: equi tamen quoniam poplites non adeò flectere possunt, ascendendo longè magis fatigantur quàm descendendo, ideoq; lassi & faciliùs labuntur, & lapsi maiore cum impetu ruunt, descendendo autem magis obnituntur contra pondus, quòd quatuor habeant crura ideo faciliùs homine labuntur, dum ascendunt, rariùs verò illo dum descendunt. Boues tutiùs equis per montes incedunt, quod pede sint latiore & vngula humiliore atque diuisa & lentiùs eant: sic vt bos pedem vt B. Hieronymus testatur, posteriorem non prius eleuet, quàm priorem fixerit.

B

Cur dicantur sonipedes.

Lib. 13. de Var. rer. c. 63

Equi cur & ascendendo & descendendo facilè cadant.

Boues cur facilè per montes incedant.

CIBVS. POTVS.

C

QVIBVS cordi est (inquit Columella) educatio generis equini, maximè conuenit prouidere authorem industrium & pabuli copiam: quæ vtraque vel mediocria possunt alijs pecoribus adhiberi: summam sedulitatem & largam satietatem desiderat equinum pecus. Equidem pabuli cura neglecta fit, vt generosissimus equus pereat ac corrumpatur, & mediocris prorsus inutilis fiat: contrà futiles exiguique admodum pretij sæpenumerò illa ipsa cura exquisita & assiduo respectu, ad non spernendum vsum, mediocres autem ad præstantiam quoque nonnunquam perducantur. Quod & ipsum poëtas veteres indicasse arbitratur Camerarius, cùm Neptuni progeniem Arionem vel nescio quem alium, fecere nasci de Cerere. Quo quis non videt significare illos voluisse de bono pastu equos ad diuinitatem propemodum quandam euadere solere. *Equus* (inquit Plinius) *quia frugibus victitat inter animalia sapientissima censetur.* Frugibus tamen solis non vescitur, sed & herbis etiam, vt testatur Aristoteles, & nulli non notum est. Hippocrates boum & equorum cibos ex terra nascentia vocat his verbis: Quin vt rem altiùs expendamus, neque ipsam sanorum diætam ac alimoniam qua nunc vtuntur, inuentam fuisse censeo, si suffecisset homini idem cibus ac potus qui boui ac equo, veluti sunt ex terra nascentia, fructusque (verendum ne fruges scribendum sit, sed & fructibus equi bouesque vescuntur,) ac herbæ & fænum: Ex his enim nutriuntur & augescunt & illæsi degunt, non indigentes alia diæta: quanquam ego sanè ab initio hominem tali victu vsum esse putem. Fruges aliæ spicatæ, siue vt Ausonius loquitur, spiceæ sunt, vt frumenta, vt triticum, zea, hordeum, auena, aliæ paniculatæ, vt panicum, milium, quales equis exhiberi non solent, licet apud Indos ex esu mahiz plurimum adipis corpori adijciant. Herba item vel recens, vel arida, quæ tunc fœnum dici solet: & ex frugibus stipulæ collectæ in eundem vsum conseruantur. In herbarum quibus equi aluntur, enumeratione primò occurrit gramen, quoniam non solùm certam herbam quam ἄγρωστιν Græci vocant, denotat, sed aliàs etiam ex quibus fœnum cogitur, id quod in primis ostendit Ouidius, dum ait:

D

Lib. 7. c. 27.

Equi educationi quæ necessaria.

Li. 22. c. 25.

Lib. de vet. med.

Frugum diuisio.

Gramen quid.

Lib. 5. de Trist. eleg. 13.

Fertilis assiduo si non renouetur aratro,
Nil nisi cum spinis gramen habebit ager.

Et Virgilius: *--------Nulla neque amnem*
Libauit quadrupes, nec graminis attigit herbam. *Egloga 5.*

Idem

Iliad. 22. Idem & hoc Homeri de dracone: E

Ὡς δὲ δράκων ἐπὶ χεῇ ὀρέστερος ἄνδρα μένησι
Βεβρωκὼς κάκα φάρμακα, reddidit ſic:
Qualis vbi in lucem coluber mala gramina paſtus, &c.

Lib. 2. de Finib. Cicero: *Num igitur vtiliorem tibi hunc Triarium putas eſſe poſſe quàm ſi tua ſint Puteolis gramina.* *Gramen natiuus equorũ cibus.* Gramen autem ſiue herbam, natiuum equorum cibum eſſe poëtæ innuunt paſſim: Ouidius de equis Diomedis regis, qui humanis carnibus eos alebat:

In Ibin.
Vt qui terribiles pro gramen habentibus herbis,
Impius humano viſcere pauit equos.

In Agamemn. Seneca Tragœdus de iiſdem:

Egit Treicium gregem, Quem non Strimonij gramine fluminis
Hebrique ripis pauit Tyrannus Hoſpitum dirus, ſtabulis cruorem
Præbuit ſæuis &c.

Item Claudianus in præfatione libri ſecundi de raptu Proſerpinæ.

Sed poſtquam Inachijs Alcides miſſus ab Argis
Thracia pacifero contigit arua pede. F
Diraque ſanguinei vertit præſepia regis
Et Diomedæos gramine pauit equos,
Tum patriæ feſto lætatus tempore vates,
Deſuetæ repetit fila canora lyræ.

Eſt vbi ita ſe gramine implet equus, vt præ nimia repletione, modum ſibi præſcribere ignarus pereat: quod non ineleganter ſic expreſſit Andreas patritius & academicus Florentinus:

Præcipites timui ſaltus rupeſque pereſas
Aut miſerum triſti poſſe perire fame.
Pabula non timui pingui lætiſsima campo
Quæ rupto cauſam ventre dedere necis.

Lotus. Inter herbas modò pratenſes quibus equi potiſſimum delectantur, præcipua eſt quæ lotus nuncupatur, officinæ melilotum dicunt, in Italia alicubi trifolium caballinum. *Odyſſ. δ.* Telemachus Menelao quos ſibi donauerat, equos relinquit apud Homerum, quod cùm aſpera eſſet Ithaca equiſq; alendis inidonea, Menelaus verò latis imperitaret agris, in quo copia eſſet loti; *Cur cyperũ loto coniunxerit Homerus.* Addit autem poëta & cyperi, vt riguos eos agros fuiſſe indicaret, quibus hoc genus animalis quam maximè delectatur: G *Equorum gregibus* (inquit Columella) *ſpatioſa & paluſtria, necnon montana paſcua eligenda ſunt rigua, nec vnquam ſiccanea, vacuaue magis quàm ſtirpibus impedita frequenter mollibus potiùs quàm proceris herbis abundantia. Vulgaribus equis paſsim maribus & fœminis paſci permittitur.* Addidit item triticum, Zeam & album hordeum, vt nihil quoad cibum apud Menelaum deeſſe indicaret. Achilles verò qui omnia medicinæ præcepta à Chirone præceptore didicerat, equis ſuis in ocio degentibus, atque ideo pedum & articulorũ doloribus obnoxios lotum præbet & apium, quòd huic affectui egregiè opitulatur. Eandem laudem in nutriendis equis habet quæ vocatur à Media regione medica. Medica herba (inquit Strabo) quæ præcipuè equos nutrit, in Media abundat. *Medica.* Cæterùm in hac obſeruandum quòd teſte Ariſtotele prima falx vitio datur, & cùm fœtida aqua rigatur, incommoda eſt. Quater autem rectè, interdum ſexies, vt tradit Columella demetitur per annum. Ad maciem equorum nulla res tantum, quantum illa prodeſt. Quæ ſit vera medica, & nunquid illa ſit quæ apud Hiſpanos alfalfa vocatur, & ſumma diligentia propter pecora colitur, diligenter examinabo in plantarum hiſtoria: nunc hoc dixiſſe ſuffecerit, Hiſpanicam vocem proximè accedere ad Arabicam alfaſaſat, ſic enim nominatur ab Auicenna in capite de Cot: pro qua voce etiam legitur alaſelet, & aliſtiſcat: Bellunenſis aleſfeſt & faſfaſa eandem eſſe ſcribit: faſfaga autem eſt trifolium quod datur equis ſaginandis, ſimile ſulæ, vt vetus Auicennæ gloſſographus interpretatur: Sullam verò Syluaticus arthriticam, vel ſecundum quoſdam herbam ait eſſe dulciſſimam & gratam equis, qua Calabri equos ſaginent, Alaſfeſt authore Ebenbitar eſt vox Perſica, idemque ſignificat quod faſfaſa, quæ eſt (inquit Andreas Bellunenſis) ſpecies trifolij, quod datur equis ſaginandis & in Syria eſt pabulum omnium pecorum: ſiccum appellant cot, recens alrathbe. H

Alfaſaſat. Alaſelet. Aleſfeſt. Faſfaga. Sulla.

Cot. Alrathbe. Cytiſus. Li. 13. c. 24. De cytiſo hæc ferè Plinius: *Vtilitas quæ eruo ſed ocyor ſatietas, perquam modico pingueſcente quadrupede, ita vt iumenta hordea ſpernant:* Et mox: *Datur animalibus poſt biduum ſemper; hyeme verò quod inaruit, madidum. Satiant equos denæ libræ, & portione minora animalia.* Columella equo abundè eſſe ait cityſi viridis pondo xv. Sed antequam vlterius procedamus, in equino cibo obſeruabimus, animantis præſtantiam, locum in quo degit, anni tempus, ætatem, corporis habitum, ſexum. *Quæ in cibo obſeruanda.* Locus duplex, prata nimirum, & ſtabulum. In pratis eas amat quas diximus, ab alijs tamen minimè abſtinet. Domi paſcetur arido fœno, vel etiam ſtramento, Equus (inquit Ruſ-

ſius)

A ſius) edat fænum, paleas, herbas, hordeum, auenam, quæ ſunt naturales & proprij ſemper e- *Cibus pro-*
quorum cibi. Si tamen equus ſit iuuenis herbis & fœno cum hordeo vel alio ſimili vel ſine hor- *prius.*
deo paſcatur ſufficienter: quoniam herbæ & fænum ventrem dilatant & corpus, & humiditate ſua alunt augentque. Nam cùm omne animal natura humidum ſit, equus in omni ætate reficiendus eſt humidioribus herbis. Vbi iam adultus & labori idoneus fuerit, ſiccioribus alimentis mediocriter vtatur, vt paleis & hordeo & ſimilibus. Paleæ quidem cùm ſicciores ſint, equum *Paleæ.*
non facilè obeſum reddunt, ſed in habitu mediocri conſeruant, & robur addunt. Nam dura cùm diſſoluantur ægrius, vires diutius fouent; tenera & mollia non item. Nemeſianus quoque paleis tantùm & hordeo alendos indicat, inquiens:

Inde vbi pubentes calamos durauerit æſtas,
Lactenteſque vrens herbas ſiccauerit omnem
Menſibus humorem, culmiſque armarit ariſtas,
Hordea tum paleaſque leues præbere memento.

Quantoperè autem hordei eſu delectentur, indicat Plautinus ille, qui ferenti ſe minatur, his ver-
B bis: *Hordeo vt delectentur.*

Demam iam tibi de hordeo, tolutim ni badiſas. *In Aſinaria.*

Menelaus autem apud Homerum ſolutis Telemachi equis, iam vix ad præſepe ligatis & ſudore adhuc madentibus album hordeum & Zeam apponi iubet. Idem & Achilles præſtantiſſimum ſuis equis obijciebat, vnde poſtpodum Achilleum id nuncupari meruit cùm apud Hippocratem, tum apud Ariſtophanem, necnon apud Theophraſtum, atque alios. Albertus Magnus hordeum & ſiliginem ideo probat, quòd minus quàm auena aut triticum inflet aut etiam ſpelta. Vtra-
que tamen Germania equos ſuos multò magis auena quàm hordeo enutrit; multoque plus ſem- *Auena.*
per abſumit auenæ ad iumentorum eſum quàm ad proprium. Alberto aſtipulatur Camerarius, Germaniæque morem illum improbat. Pabulum auenæ, ait, apud nos dari ſolet; etſi nonnunquam hordeum apponunt, idque exiſtimo ſi fieret crebriùs, futurum cum equorum bono: nam alit magis hordeum, & eſt minus, crudum id eſt, ἀπεπτον: & ſanguinem gignit tenuiorem. Cum autem hordeo equus connutritur, ἀκοσῆσαι pronunciatur, vt notum eſt ex hoc Homeri:

Ὡς δ᾽ ὅτε τὶς ςατος ἵππος ἀκοςήσας ἐπὶ φάτνῃ,
Δεσμὸν ἀπορρήξηξας θείει πεδίοιο κροαίνων. id eſt, *Iliad. ζ.*
C *Veluti cùm aliquis qui diu ſtetit equus hordeo paſtus ad præſepe,*
Vinculo rupto currit per campum terram feriens.

Gloſſematarij rationem reddunt, quòd hordeum Nicandro vocetur acoſte: quanquam apud *Acoſte.*
Theſſalos cibaria omnia eo quoque vocarent nomine. At triticum modò quod attinet, Serapio ci- *Triticum.*
tans Galenum equos cum edunt frumentum, nunquam ſine detrimento id facere ſcribit. Galenus certè, vbi Hector apud Homerum ita equos ſuos affatur:

Ὑ᾽μῖν πὰρ προτέροισι μελίφρονα πυρὸν ἔθηκεν. *Lib. 1. de Aliment. facult. c. 13.*
Vobis prioribus ſuaue triticum appoſuit,

De typhæ ſemine dicit intelligi, hanc enim equis paruum eſſe triticum, hancque abſque noxa *Typhe.*
mandere, triticum autem non item. Cæterùm hîc obſeruandum eſt ſtudium & cura Andro-
machæ de equis ſui coniugis, eos chariſſimè alentis, atque adeo cum potiore & maiore diligen- *Andromachæ ſtudium in alendis equis.*
tia quàm proprium coniugem, quod ideo factum ab ea conijciunt docti, quia in ijs poſitam eſſe Hectoris ſalutem aut gloriam militarem ſiue in euitandis, ſiue in perſequendis hoſtibus intelligeret. Sic ergò eos aluiſſe, vt cùm ad pugnam deuenirent, robur & generoſitas eos non deficeret, quæ non parum incrementi ex optimis alimentis accipit: ideoque & vinum bibendum de-
D diſſe, vt mox patebit. Hoc itaque nunc ab ijs exigere Hectorem, cùm dicit, Νῶϊ μοι τὴν κομιδὴν ἀποτίνετον, id eſt, *nunc mihi pabulum rependite*, quod propriè eſt de hominibus, nam parentibus debentur & perſoluuntur alimenta quæ ab ijs accepimus, & hoc dici τὰ τροφεῖα ἀποδιδόναι.
Nonnulli etiam πυρὸν non triticum ſed panem interpretantur, id quod improbari non po- *Panis.*
teſt, nam & vbique terrarum noſtra ætate multi equis partim vt reficiant, partim vt in labore perdurent, panem vel ſimpliciter, vel immerſum vino offerunt, & apud eundem poëtam equi Diomedis electum panem comedunt. Et in quibuſdam Angliæ locis panes tradunt ex leguminibus, vt fabis & piſis confici in hunc vſum: in Belgio ſecalitios potiſſimum in itinere præbent. Quin ex eodem Homeri loco diſcimus diuerſam eſſe & fuiſſe militarium equorum rationem & eorum qui vt in ſpatijs ſolis currant, aluntur, cùm hi præſcriptis quibuſdam pabulis vtantur, vt leuiores fiant, in illis armatum hominem vecturis, magis robur quàm ſummam pernicitatem quæramus. Iam verò hordeum ſimiliaque grana ſicca offerri ſolent, quod quidem laudo in ijs qui exercentur, ſed otioſis improbo. Eumenes enim rex equis ſuis ob- *Vt hordeum*
ſeſſis, & exerceri commodè vel quantum neceſſarium fuiſſet, non potentibus hordeum obijciebat *præbendum.*

elixum, vt refert Plutarchus in eius vita, vt & conficeretur id citiùs & concoquerent melius. E
Madefacere pabulum (inquit Camerarius) quamuis plerique improbent, ratione tamen vt interdum hoc fiat, carere non videtur: ſicut neque hoc improbandum, vt fruſtum panis præbeatur nonnunquam cum ſale. Nam eſt pabuli magna ariditas, de qua vt equus ſiccitate laboret, facilè acciderit. Sed faſtidioſos hæc equos reddere putant. Id quod, ſi verò modo & hæc & alia omnia adminiſtrentur, non videtur pertimeſcendum. Multis in locis vicia manipulatim collecta equis præbetur, quod pabulum haud improbari reperio. Damaſci referente Bellonio equos & camelos alunt eruilia & eruo. Quodſi modò cogat neceſſitas, equis præter enumerata pabula, alia quoque dari poſſunt. Equi Cæſaris referente Hirtio à Scipionis exercitu in Africa obſeſſi, cùm pabuli inopia quàm maximè premerentur, alga è littore collecta & aqua dulci elota nutriebantur: Pompeiani verò ad Dyrramchiam obſeſſi propter eandem inopiam folijs ex arboribus, ſtrictis & teneris arundinum radicibus equos ſuos alebant. In regno Senegæ ob aridam tellurem quæ pabula non producit, pro fœno vtuntur phaſiolorum laceramentis, vt ſcribit Aloyſius Cadamuſtus, & loco auenæ ſuccedit Milium, quo mirum in modum (inquit) pingueſcunt. Thraces verò equos tribuli folijs ſaginant, illi ſcilicet qui ad Strymona amnem habitant, vt Dioſcorides F
& Plinius tradunt: Hic & Parthorum equos ſcribit hippice herba paſtos famem ſitimque multos dies perferre. Tartarorum equi, vt Sigiſmundus Baro notauit ramis & corticibus arborum herbarumque radicibus, vngulis è terra excuſſis euulſiſque aluntur. Matthias à Michou eoſdem equos teſtatur pedibus aquam & pabulum ſub niuibus ſibi quærere. Paulus Venetus ait in prouincia Aden equos, boues, camelos & oues veſci piſcibus, quorum ingens (inquit) illic copia, & libentiùs ſiccis quàm recentibus: nam propter immenſum calorem herbis & frugibus carent. Dulcinde Perſiæ prouincia litoralis eſt, quæ ſuis quoque equis referente Scaligero ſiccatos piſces in cibum dat. Idemque de alijs populis prodidit Ælianus in hæc verba. Herodotas & Gedruſios fama eſt tanquam fœnum piſces equis edendos objicere: Celtas audio boues & equos piſcibus alere: & nonnulli quoque teſtantur, Macedones & Lydos piſcibus equos ſuos paſcere. Et apud Herodotum legimus apud Pæonas qui Praſiadem paludem habitant (vnde breuis admodum in Macedoniam via eſt) iuxta montem Orbelum, equis & ſubiugalibus piſces pro pabulo præbere. Arabes qui in Africa ſedes poſuère, equos ſuos celerrimos vel ad venatum vel ad excurſiones non fœno alunt, ſed (vt Scaliger teſtatur) camelino lacte bis in die. Vere tantùm tenellas herbas depaſci ſinunt. Nunc ad conſueta noſtri cæli pabula reuertamur, quæ potiſſimum G
ſunt paleæ & hordeum, cuius vicem apud nos & impleriſque etiam Italiæ locis Zea ſiue ſpelta ſupplet, in Germania, vt dictum eſt, auena: ſed qui equum & ſanitate & robore validiorem habere cupit, ei ex Ruſij præcepto paleas & hordeum toto anno præbebit, & ne herbas aut farraginem tempore verno det, cauebit: cæterùm autumno herbas roſcidas dabit è pratis & nihilominus adijciet annonam hordei pro nocte. Sic equus & ſanior & laborum tolerantior & à morbis tutior ac viuacior erit, nec nimium pinguis. Qui ſunt principum equiſones, generoſiores equos & ad curſum præſertim paratos quos Barbaricos dicimus, ita alere ſolere Grapaldus tradit. Mercatores verò vt pulchriores appareant equi, vt pingues ſint, ſtudent: quos itaque hoc latere nolim, quod Albertus ſcribit, tortucas id eſt, teſtudines cum pabulo molli decoqui ab ijs qui citò obeſos efficere equos deſiderant, equos enim grandem quidem inde ſed falſam corpulentiam acquirere: Sed & ſecale inuenio falſam corpulentiæ ſpeciem in equis vendendis repræſentare, ſi elixum cum pabulo detur. Quod modo ad potum attinet, equi, vt & cameli (inquit Ariſtoteles) aquam turbulentam & craſſam ſuauiùs bibunt, quippe qui ne ex fluuio quidem prius hauriant, quàm pede inturbent: poſſunt vel ad quatuor dies tolerare ſine potu, mox bibunt quàm multùm. Et alibi: Bibunt equi aquas libentiùs tur- H
„ bidas, quod ſi clara eſt, inturbant vngulis ſuis, & cùm biberint, lauant ſe totos, lymphiſ-
„ que potiuntur: balneum. n. omnino hoc animal adamat & aquæ deditum eſt: quamobrem
„ natura etiam equi fluuiatilis ita conſtat, vt viuere niſi in humore poſſit. Bos contra quàm e-
„ quus, niſi aqua ſit clara, frigida atque lympida, bibere nolit. Author etiam quidam obſcurus obſeruari iubet, ne aqua bibenda equis ſit nimium lenta aut mollis, ſed duriuſcula, turbida & leniter fluens. Hæc enim craſſiore ſua ſubſtantia melius (inquit) nutrit: cæterùm quo frigidior aqua eſt & velociùs fluit, eò minus alit: conceditur tamen per æſtatem cùm nimium calorem temperari res poſtulat. Non parum etiam conſuetudini dandum eſt, quæ licet mala fuerit, ſubito tamen mutari non debet, ſed paulatim. Et quoniam equus niſi affatim bibat, non ſatis proficit, os ei interdum ſale (qui vino nonnunquam recenti conſpertus ſit) perfricandum eſt: ſic enim bibendi ſimul edendique auiditas acuetur. Potum omnino procurandum eſſe innuit Ariſtoteles, cùm potu maximè pingueſcere ſcribit: id quod Auicenna quoque teſtatur, & quod de turbida aqua diximus, etiam aſſerit: aſſeruntque ex eodem multi alij.

Cæte-

Marginal notes: *Equi varijs modis aluntur* — *Milium. Cap. 32.* — *Tribulus.* — *Hippice.* — *Arborum rami.* — *Piſces.* — *Exerc. 206. 5.* — *Li. 14. c. 25.* — *Camelinum lac.* — *Vt equus ſanus & robuſtus conſeruetur.* — *Vt pulchriores & pinguiores appareant.* — *Aquam qualem deſiderent.* — *Bos aquam clarā amat.* — *Vt bibat multum.*

A Cæterùm Vegetius aqua vt ſit in potu equis limpida vult & frigida, etiam perennis ac profluens. Nam quicquid importuniùs (inquit) fluit, virus non admittit. Camerarius quoque aquam cùm dixiſſet nunquam offerendam eſſe equo, quæ in vaſe aliquantiſper retenta ſitum duxerit, aut in quam illo aperto aliquid decidiſſe incubuiſſeve pulueris ſeu quiſquiliarum poſſit, ſed ſemper in ſtabulum importari debere, quandocunque hoc fieri oportebit, & offerendam eſſe equo recentem: etſi non deſunt (inquit) qui ſtagna turbida optimas & ſaluberrimas aquationes ſuppeditare exiſtiment; cuius rationem ipſi reddiderint: hoc certè videmus pleroſque equos faſtidire tales aquas, nec velle bibere quamuis ſitientes. Etſi vir peritiſſimus Ariſtoteles ſcribit camelos & equos craſſiore & turbidiore potu gaudere: neque de flumine niſi prius pedibus turbato bibere. Hæc Camerarius. Petrus Creſcentienſis mediocritatem ſeruandam eſſe innuit, dum iubet, vt aqua ſit leniter currens, vel parum turbida; tales enim aquæ calidæ (inquit) ſunt & craſſiuſculæ (miſcet autem parum etiam ſalis, quod & Ruſius facit) & magis nutriunt; frigidæ verò & veloces in motu, perparum. Addit tamen Ruſius temporibus valde calidis dulces aquas conuenire videri: ſed habendam eſſe conſuetudinis rationem. Et Andreas Baccius aquas

Aquam debere eſſe claram. — *Lib. 9. c. 5.* — *Aquæ paluſtres.*

B paluſtres ait admodum reficere iumenta in potu, & equos earum vſu impinguari: nullaque vbi ex labore aut citato incaluerint itinere, dolorum pericula incurrere, vt ſi frigidas crudaſque bibiſſent. Vinum quoque apud Homerum potus eſt equorum, quod ſuis miſceri ſolitam ait Andromachen Hector diligentiùs quidem & accuratiùs, quàm ſibi qui ipſius eſſet maritus: ſic enim Hector equos ſuos alloquitur poſt recitatum à nobis verſum de pane ab eadem Andromache exhibito.

Lib. 5. de ther. ca. 2. — *Vinum bibunt.* — *Iliad. θ.*

Οἶνον τ' ἐγκεράσασα πιεῖν, ὅτε θυμὸς ἀνώγοι, id eſt,

Vinumque immiſcens ad bibendum quando animus iuberet.

Ad quem locum commentans Ioan. Spondanus, ait variè hunc de pane & vino poëtæ locum fuiſſe multos interpretatos. Quoſdam enim, cùm abſurdum exiſtimarent, & inuſitatum, vt triticum & vinum equis porrigeretur, mirabilem & ſubtilem nimium conſtructionem horum vocabulorum confingebant: id quoniam inutile eſt, & Homeri ſententiæ potius (inquit) obeſt, apage. Alij tolerabilius verba ipſa ſimpliciter, vt à poëta diſpoſita ſunt, ſequuntur, nouumque non eſſe contendunt equos οἰνοποτεῖν vel πυροφάγειν, præcipuè ſi ad ea aſſuefiant, quod non mirum, ſi equi Diomedis illius Thracij humanis carnibus veſcebantur. Ipſe autem Spondanus ſic ſtatuit,

C his Andromachen alimentis equos animoſiores reddere voluiſſe: tritico enim (inquit) ſiue pane pingueſcebant, vino alacriores & generoſiores reddebantur. Equidem & ego ſic intelligendum poëtam exiſtimo, quando veriſimile eſt Andromachen tunc tantùm mariti ſui equos curaſſe & cibum potumque ſubminiſtraſſe, cùm ad bellum ipſi eundem eſſet. Equos etiam nonnullos vini potu delectari quotidiè obſeruamus, adeo vt etiam ſit credibile, paulatim ſubtracta aqua, id continuò vſurpare pro potu poſſe: apparetque inde etiam pingues euadere. Authorem enim habemus Columellam, qui equis ſanis ſed macilentis, vini potionem dari iubet. Vidi etiam qui vinum nollent attingere, cogerenturque aurigæ per os infundere, vt animoſiores laboriſque tolerantiores euaderent, & Camerarius tradit ſe audiuiſſe de quodam, qui cùm delectaretur ferociſſimis & acerrimis equis, quoties vellet etiam eorum augere animos, tum ſoleret adductis loco altiùs capitibus & diſcluſo ore imbrice, infundere illis vini quantum quidem viſum eſſet, quo hauſto cum incaluiſſent ſub agitatore illo veſano, ipſi planè furerent. In illis autem locis, vbi vini inopia eſt, cereuiſiam equis præbent, quod & veteres forſan fecerint, nam interprete Varino βόρτακος eſt rana, auena, & ſecundum alios frumentacea equorum potio: Heſychius verò alios ait exponere equorum potionem, alios frumentaceam, quaſi frumentacea ab equorum potione ſit diuerſa, vt

D eſt reuera, ſed & equi eadem delectantur.

Cur panis & vinum equis porrigantur. — *Vinum quibus proſit.* — *Bortachus quid.*

CVRATORIS OFFICIUM.

VRATOREM voco qui equorum curæ præfectus eſt, quem equarium Solinus, Varro equiſonem, Græci hippocomum nuncuparunt: quanquam æquè equi cura ad ipſum dominum quoque ſpectet. Scitè enim ab equiſone dictum eſſe ait Plutarchus, nihil perinde saginare equum quàm regis oculum: quod ipſum M. Cato in agrum tranſtulit. Ariſtoteles hoc quoq; dictum laudat, & aliud addit, Egregia ſunt (inquit) illa Perſæ cuiuſdam & Lybios dicta. Nam alter interrogatus, quæ res potiſſimùm ſaginaret equum, reſpōdit, Oculus domini: alter, quod ſtercus eſſet

Lib. de inſtit. liber. — *Domini oculus.* — *Li. 1. Oecon.*

cus esset optimam, domini vestigia, inquit. Huc pertinet illud quod refertur à Gellio, quod cū quidam corpulentus ac nitidus equum haberet macilentum, rogatus alius quispiam, quid esset in causa respondit, mirum non debere videri, si equo esset habitior, quandoquidem ipse se pasceret, equum curaret seruus. Tritum etiam apud veteris agriculturæ studiosos prouerbium: omnium optimum esse fimum qui ex frequenti vestigio domini (non seruorum) in agrum cadit, & sicuti equum, ita quoque & agrum impinguare domini oculum. Rectè ergò dominus ipse sæpè respicit ad equum suum, cùm vt sciat qua sedulitate curetur, tum vt equo non sit ignotus. Id enim si fecerit, ex eo non paruam voluptatem capiet, & si fortè equum contigerit, inter alios quos possidet, habere strenuum & obsequiosum, eum & amabit, charum habebit & solus potiri cupiet. Teutonum exemplo, qui dicere solent eos qui amant vxores suas, rectissimè facere, si non dimittant ad externos cœtus conuiuiorum & festiuitatum, quòd semper reuertantur cum moribus aut opinionibus nouis: itidemque qui equos quales maximè vellent, nacti sint, si vtendos eos dent alijs, hoc scire debere, illos leuiùs quidem aut vehementiùs sed omnino mutatos reuersuros esse. Sed & dominus vt cogitet oportet, præclarum & salutare ad domesticam disciplinam hoc Catonis præceptum, *Frons occipitio prior*; sic enim fiet, vt curatori eiusque ministerijs ita confidat, vt & ipse quoque aspicere crebrò ad operas illorum velit: sæpe cùm pabulum dabitur, cùm aquabuntur, distringentur, instruentur, ipse adesse cupiat. Cura enim horum animantium ab affectu quodam proficisci debet. Facilè autem hoc diligentia & obsequium (inquit Camerarius, ex cuius hippocomo hæc desumpsimus) effecerit, non solùm equus vt amet, sed vt requirat etiam atque desideret curatorem suum. Contrà si minus sedulò curentur, non modo quod ad pabulum attinet, sed in tota tractatione reliqua, fiunt strigosi & deformes, nam attenuantur & macrescunt, & coxæ eminent & depyges fiunt, non aliter quàm vel manifesto in morbo, vel occulto interdum languore. Rusius ait si diligenter curetur, & mediocriter equitetur, ita vt non nimio labore exhauriatur, vt plurimum ad vigesimum annum in vigore suo permansurum. Maximi in primis refert ad equi sanitatem, & præstantiam cùm acquirendam tum conseruandam ipsum stabulum, siue vt Varro & Cato vocat, equile: quod vt tale sit quale requiritur, ad equi dominum pertinet. In hoc & loci ipsius situs, & mox fabrica considerari examinarique debet. Eò loci stabulum (inquit Xenophon) ædificatum habere conuenit, vt quàm frequentissimè ob oculos domini equus versetur. Ipsius equi veluti conclaue ita construi optimum, vt non magis pabulum de præsepi, quàm cibus domini de penu subduci possit. Palladius vult, vt meridianas quidem plagas respiciat, non tamen egeat septentrionis luminibus, quæ per hyemen clausa minimè noceant, per æstatem patefacta refrigerent. Idem Xenophon stabulum (ἱξώςαδμον) exteriore sui parte ita rectissimè se hebebit, (inquit) & pedes equi ampliabit, si rotunda saxa palmari magnitudine, pondere libræ, quammulta, quot quatuor aut quinque plaustra vehere possint, effusè deijciantur & ferro includantur, ne à se discedant. Ac super hæc inductus equus quasi in lapidosa via singulis diebus aliquantisper gradiatur. Nam siue distringatur, seu à muscis pungatur, vti vngulis illum, non secus ac si vadat, necesse est. Etiam testudinem (chelidona) pedis hoc modo effusi lapides solidant. Hac puto authoritate Camerarius in stabulo à plerisque reprobari ait pauimentum ligneum asserum seu trabium atque axium. Columella tamen, cùm dixisset, curandum esse vt stabulentur loco sicco, ne humore madescant vngulæ, id facilè nos euitare posse scribit, si aut stabula roboreis axibus constrata, aut diligenter subindè emundata fuerit humus, & paleæ superiectæ. Et vetus quidam, nescio an Vegetius: plancæ (inquit) roboreæ supponantur stationibus equorum cum stramine, vt iacentibus molle sit, stantibus durum. Sed & Vegetius fusiùs de stabulis qualia esse oporteat, his verbis differit: *Diligens dominus stabulum frequenter intrabit, & primum dabit operam vt stratus pontilis*, (hunc etiam inferiùs in hoc capite similiter nominat: & alicubi rursus: *iumenta mundißimè stabulentur & roboreis pontibus consternantur*,) *emineat: ipsumque sit non ex mollibus lignis, sicut frequenter per imperitiam vel negligentiam euenit, sed roboris viuacis duritia & soliditate compactum. Nam hoc genus ligni equorum vngulas ad saxorum instar obdurat. Fossa præterea quæ lotium recipiat, deductorium debet habere cuniculum, ne pedes iumentorum redundans vrina contingat. Patena quæ appellatur* (Gesnerus hanc vocem conijcit factam esse à Græcorum φάτνη, id est præsepe) *hoc est alueus ad hordeum ministrandum sit munda semper ne sordes aliquæ cibarijs admisceantur & noceant. Loculi præterea vel marmore vel lapide vel ligno facti distinguendi sunt, vt singula iumenta hordeum suum ex integro nullo præripiente consumant. Nam sunt animalia ad edendum auidißima, quæ cùm celeriter sua deuorarunt, partem consortis inuadunt. Alia verò naturali fastidio tardiùs comedunt, & nisi separatim acceperint, vicinis rapientibus macrescunt. Cratis quæ iacca vocatur à vulgo, pro equorum statura nec nimis alta sit, ne cum iniuria guttur extendatur, nec nimis humilis, ne oculos contingat aut caput. Luminis plurimum stabulo infundi oportet.*

Marginalia: *Equi & vxores qua in re similes.* — *Frons occipitio prior.* — *Cura diligēs quid præstet.* — *Pedum ratio.* — *Pauimenta stabuli qualia esse debeant.* — *Lib. 1. c. 56.* — *Lib. 2. c. 58.* — *Equorum voracitas.* — E — F — G — H

A *oportet, ne tenebris assueta, cùm producuntur ad solem, vel caligent, vel aciem visus imminuant. Aestate in apertis locis tam noctibus quàm diebus iumentis libera aura praestanda est. Hyeme verò tepere debent stabula potius quàm calere: nam nimius calor licet custodiat pinguedinem & reficere videatur, tamen indigestionem facit & vehementius nocet naturæ. Propter quod diuersa genera morborum ex vapore ipso animalibus generantur; & si producuntur ad frigus insolitum, statim ægritudinem ex frigoris nouitate percipiunt.* Hucusque Vegetius. Cæterùm nostro æuo stabula procerum cratibus ferè carent, & pauimenta ex lapidibus fiunt, vel quòd meliora salubrioraque esse credantur, vel quòd Vegetij præcepta non viderint. Ego lapidea pro equabus laudauerim, pro equis verò non item, quod lotio eorum calx facilè liquescat ac corrumpatur. Laudo autem si stabulum ita extructum sit, vt cellæ vinariæ esse debent, hyeme vt tepidum, æstate gelidum vt sit, Equus enim non minus calore offenditur quàm frigore. Præsepia nunc quidam lapidea exstruunt, quod antiquitatem quoque sapit. Inuenio enim apud Pausaniam in Atticis, supra lacum Maratonis lapidea præsepia Artaphernis equorum fuisse & in saxo tabernaculi vestigia. Improbari hæc nec possunt, nec debent. Nam multi reperiuntur ita petulantes equi, vt quicquid attingere possunt, arrodant, &

B. deglutiant. Vicinum sit stabulum loco arido, stercore vel paleis mollibus adoperto, in quo ante potum animalia volutentur: hoc enim ad sanitatem conducere mox indicabimus. Præsepia alta vult Anatolius, vt sursum versus spectantes cibum capiant: qua de re infrà in pulli educatione rursus fiet mentio. Pertinet præterea ad dominum equis de pabulo abundè prospicere, quotiesque & quantum exhiberi cupiat, hippocomo præscribere. Curabit autem, vt siue fænum siue paleæ, vel quodcumque aliud pabulum pro regionum vsu aut copia præberi solet, sint incorrupta, beneque olentia & munda. De hordeo quoque non erit sollicitudo dissimilis, ne aut puluerulentum sit, aut lapidosum, aut mucidum aut vetustate corruptum. Curabit insuper dominus ne pabuli inopia laboret equus, neque etiam nimium offeratur. Vegetius monet, vt hordeum (idem de auena, Zea, similibusque pabulis alijs intelligendum,) non semel aut bis, sed pluribus portionibus præbeatur: quicquid enim paulatim (inquit) acceperint, legitima digestione conficiunt: quod verò semel & enormiter sumpserint, cum fimo indigestum integrumque transmittunt. De tempore & quantitate mensuraque exhibendi disserit Camerarius in hæc verba. Manè fœnum obijci non oportebit, sed post datum & consumptum pabulum hora tertia manipulus vnus fœni obijcietur, quod equus vbi confecerit, aquabitur. Id tempus incidet in horam circiter nonam. *Quamdo & quantum exhibendum.*

C Tum iterum manipulus fœni obijcietur, & post horas tres, id est circa duodecimam (id est meridiem,) pabulum præbebitur meridianum simile matutino. Postea hora secunda aut tertia manipulus fœni obijciatur, & mox deinde bibendi copia fiat equo. Tandem vespertinum apponatur pabulum paulò copiosius, præsertim hyeme, & vna obijciatur manipulus vnus aut alter fœni. Priusquam autem pabulum proferri sentiat equus, afferatur aqua pura & admoueatur equo, si fortè sitiat & potum desideret. Veteres, id quod Xenophon innuere videtur, bis tantùm pauere equos suos. Hæc ille: & rursus: Manè hora sexta (hæc quarta est à media nocte,) in stabulo equo pabulum præbebitur, nisi altera res & vsus, equi suaserit accelerare pastum. Nam multa possunt incidere, quæ ordinem turbent. Mensura auenæ aut hordei non potest certò præfiniri: nam æqualem non omnes expetunt: communis tamen videtur quatuor chœnicum, siue semodij id est quantum fermè sexies cauis ambabus manibus comprehendi poterit. Tantum quidem ferè apponere solent, sed largiùs parciusùe hos vel illos equos pascere oportebit. Qui quidem non multum defatigantur & quiescunt, aut raró agitantur, illis plenum pabulum nequaquam dabitur, neque merum: sed cum minuetur, tum miscebitur paleis, aut quod magis laudatur, consectis culmis frugum. Summo manè autem alendos esse equos discimus quoque ex Euripide, apud quem au- *Hordei mensura.* *In Rheso. Act. 5.*

D riga seu equi curator sic loquitur:

Κἀγὼ μελέσῃ καρδίᾳ λήξας ὕπνου
Πώλοισι χόρτον προσδοκῶν ἑωθινὸν
Ζεύξειν πρὸς ἀκλὼ ἀφθόνῳ μέτρῳ χερὶ
Λεύσσω δὲ φῶτε περὶ πολεῦνθ' ἡμῶν στρατὸν
Πυκνῆς δι' ὄρφνης, id est.

Nam ego corde sollicito, somno excitus
Dum equis prospicio de matutino pabulo,
Quo largiter expletos ad certamen instruerem
Video duos viros obambulantes exercitum
Densa sub nocte.

Suppeditabit item curatori suo dominus tegumenta, vnum lineum quo se æstiuo tempore à muscis defendat, equus, laneum alterum quo frigus repellat. Ac denique procurabit ne quid desit quo equi status integer conseruari queat. *Tegumenta.*

In curatore quid requiratur. In curatore præcipuè requiritur, vt sit fidelis & equo non solùm nihil de pabulo subtrahat, verùm etiam consuetis temporibus omnia consueta officia atque obsequia præstet; vt sit studiosus munditiei, vt sit diligens, laborisque patiens ac iracundiæ ferè expers. Cauendum enim præcipuè est, id quod à plerisque fieri videmus, ne in equum quacumque de causa in stabulo & ad præsepe sæuiatur. Hoc enim vt taceam quòd metu & fugæ cupiditate ad illas lintras præsepium adiguntur, quibus inflictos armos sæpenumerò rumpunt, & fiunt inutiles equiti; sed vt tam detrimentosum non sit, hoc certè incommodi & mali affert, quòd equum aut trepiditate & formidine aut immanitate & furore complet. Itaque animaduertas quosdam palpitantibus membris in metu sine euidenti causa ad præsepe quasi plagas vitaturos non posse consistere: alios omni vi atque impetu efferri atque irritari, tanquam à se depulsuros contraria & violenta: ideo autem fit quia sensere ad se aliquem accedere, & expectant scilicet malum, quod sæpe pertulerunt. Tales itaque morosi atque iracundi curatores fugiendi sunt, cùm ea sit equorum natura, vt demulcendo plus quàm pabulo pinguescant: Gaudent autem earum potissimum partium contrectatione & demulsione, quæ maximè sunt hirtæ, & à quibus si quid molestum inciderit, repellere minimè valent. Nemesianus tanti fecit hanc curæ partem quæ demulcendo fit, vt non rectè omnino cibum confici posse crediderit, nisi ea continuè equo præstetur: canit enim: E F

Equi demulcendo pinguescunt.

Cura sit atque toros manibus percurrere equorum
Gaudeat, vt plausu sonipes, lætumque relaxet
Corpus, & altores rapiat per viscera succos:
Id curent famuli, comitumque animosa iuuentus.

Diligentia curatoris. Diligentia curatoris plus satis laudari non potest, nam quemadmodum ex eiusdem negligentia macrescunt & sæpe etiam morbosi fiunt, ita ex illa proficiunt maximè, præsertim cùm strigile atque etiam manu sola bene & diligenter curantur. Incredibile enim est quantum & valetudini & venustati equorum comferat hæc cura. Itaque cùm in languore extenuarentur equi, in primis fricatione veteres vsos legimus. Columella enim testatur sæpè plus prodesse pressa manu subegisse terga, quàm si largissimè cibum præbeas. Nitidos etiam equos reddere solet, si mox curator manipulo stramenti puri & aridi equum detergeat, ita vt manus sequatur pili situm. Cùm autem distringetur & detergebitur equus, optimum fuerit (inquit Camerarius) extra stabulum educi, & alligari laxiori habena, vt quasi solutus & liber astet: insistere autem saxis teretibus, atque ita placidè & fricari & sordes repurgari, atque etiam flabello excuti conueniet, tum iubam & pilos verticis atque caudæ humectari & pectine disponi. Ipsum curatorem tum iubere stercora & madida stramenta efferri. Quod si quotidie factum fuerit, & equo prodest, & ministrorum laborem dispartitum minuit. Fuit veteribus in vsu, vt ligneo gladiolo perpurgarent cutem equorum, & de pilis sordes atque puluerem excuterent: itemque texta quædam de corticibus palmæ vt inducerent manibus, quibus pili detersi complanarentur & splendescerent. Quomodo autem distringendus sit equus docet etiam Xenophon, ordiendum esse inquiens à capite & iuba, quandoquidem frustra inferiora nitemur perpurgare, si superiora immunda fuerint. Atque ita deinceps per totum corpus, cunctis ijs quæ ad repurgandos equos comparata sunt, ad pilos erigendos & expellendum puluerem, vtendum: spinæ verò pilos attingi non vult nisi manu, qua illos (inquit) premat & mulceat, sequens situm eorum quo enati sunt. Docet item quo situ detergeri debeat equus, & vt ad eum accedere curator debeat. Si quis (inquit) equum detergere velit tali situ, vt oculos habeat versos in eam partem, in quam spectat equus, in periculo versabitur, ne in faciem sibi equi tum genu tum vngula incutiatur. Sin contra equum propter crus exterius iuxta scapulam procumbens defricauerit, neque ipse affligi & sic cauum pedis vngula explicata repurgare poterit. Atque similiter & posteriora crura repurgantur. Hoc meminerit equi curator, & hæc & alia quibus opus factù, nequaquam ita fieri debere, vt vel contra faciem, vel contra caudam equi accedatur, ideo quòd equus, si vim facere conetur, vtraque illarum partium sui homines vincit. Ad latera verò adiens maximè & sibi cauerit, & equum prolixè tractare poterit. Post destrictionem vtraque iuba & cauda diligenter depectitur, & caput aqua eluitur; nam cùm sit osseum, si ferro aut ligno perstringat, molestiam attulerit. Cardanus asserit caput pulli si sæpius frigida lauetur, extenuari & macrescere: contrà si collum calida, crassescere, iubamque pulchriorem euadere. Iubam verticalem (procomion) & ipsam humectare debet. Crura verò lauari Xenophonti non placet, quoniam cùm nullam (inquit) vtilitatem habeat, damnosa interim est vngulis quotidiana humectatio. Crura autem manibus destringi satis esse putat. Patroclus, vt apud Homerum ait Achilles, iubas equorum postquam abluisset, inungebat oleo. G H

Fricatio.

Vt distringendus.

Vt ad equum accedendum.

Oleo vngebantur.

——— Ὅς σφῶιν μάλα πολλάκις ὑγρὸν ἔλαιον
Χαιτάων κατέχευε λοέσας ὕδατι λευκῷ, id est,
——— *Qui ipsis admodum sæpe humidum oleum*

Iubis

A *Inbis superfudit, cùm lauisset alba aqua.*
Nonnulli vesperi crura equorum perluunt aqua calida è coquina, qua ablutá sunt vasá escaria: aut
vino collectitio, quod obiter cùm vina depromimus, aut aliàs è dolijs defluit: dorsum verò re-
centi aqua frigida cum sale. Vinum autem neruis prodesse existimant, sed Vegetius vngulas cor- *Vngulæ vt*
roborari tradit, si articuli vel suffragines post iter calido foueantur vino. Ex re equi fuerit, vt ex- *corroboren-*
tra stabulum in loco patente, vt atria & vestibula, destringatur: ita enim & excuti pulueres & sor- *tur.*
des eximi, & omnia quæ assolent, ritè geri possunt: sed famulorum ignauia plerumque laborem
fugit, & super stramenta equum astantem ad præsepe, destringit, deterget, fricat, pectit: si ta-
men hoc ab illis fit, ac non potius magna ex parte, siue etiam totum negligitur, quo admodum e-
qui vitiantur; est tamen & modus quidam his in rebus seruandus: nam Xenophon aluum & te-
nuioris pili aut glabra loca sæpe emundari non putat bonum esse: cuius quidem rationi & nos (in- *Quæ partes*
quit Camerarius) assentimur; sic tamen, ne penis quasi vtriculus quem Græci vocarunt κώρυκον *rariùs pur-*
& θυλάκιω, negligatur: quem repurgari sedulò oportet: nam illo sordibus referto, accidit ple- *gandæ.*
rumque difficulter vt mingat equus. Vult autem Xenophon inferius aluum minus repurgari e-
B quum, quod & in primis hoc sit molestum equo; & quò fuerit illa pars mundior, eò plura quæ
molestiam exhibeant equo, ipsá colligat. Sciendum etiam est, (inquit idem Xenophon) nunquam
esse lori eius, quo ad præsepe alligatur equus, astringendum nodum, ea parte capitis, in quam
verticale fremi applicatur. Cùm enim crebrò ad præsepe caput equus moueat, nisi fuerit circa au-
res verticale innoxium, sæpenumerò vlceris causa existit: his igitur exulceratis, & destrictioni & *Capistri v-*
frenationi equus refragabitur. Sciet etiam curator accommodare equo capistrum, quoties vel ad *tilitas.*
destrictionem vel volutabrum educere volet. Denique quocumque sine freno ducendus erit, ca-
pistrum induetur. Nam hoc respirationem non impedit & morsibus tamen obstat, atque subitas
inuasiones equorum coërcet. Alligari equum à capite supernè rectum est: quicquid enim os illius
offendit, declinare solet elato capite equus. Id cùm facit ita alligatus, magis laxantur quàm rum-
puntur vincula. Atque hæc de destrictione. Cùm verò hoc animal, vt ex Aristotele diximus, a-
quæ admodum sit deditum, ad balnea fluuiorum nonnunquam à curatore deduci debet. ἱπποο- *Ad balnea*
λϋτραν Græci dicunt locum vbi lauantur equi: nos aquare & mergere equos pro lauare vel ablue- *duci debet.*
re per æstatem in præterfluente dixerimus. Apparet autem rapidiora fluenta balneandis equis in-
commoda esse. Homerus. n. Paridem equo comparat, qui diu ad præsepe hordeo pastus, rupto
C vinculo per campum fertur:

Εἰωθὼς λύεσθαι ἐυῤῥεῖος ποτάμοιο, id est,
Consuetus lauari lenifluo flumine.

Nunc quotidiè bis aquatum (inquit Camerarius) equi agi solent, vt ipsis crura & venter hume-
ctetur: quorum Xenophon neutrum probat: madefactionem etiam crurum nocere dicit vngulis.
Sed hoc contrà tam receptam consuetudinem & vsurpationem omnium asserere nimiæ audaciæ
fuerit, præsertim cùm & veteres eluisse sordes tam crurum quàm ventris solitos fuisse, & hoc ali-
quoties præcepisse reperiatur. Et rursus. Ego (inquit) in ea sum opinione, in hyeme crebrò mer-
gi non oportere: omnino autem numquam adhuc æstuantes & sudantes. Aquari quidem non de-
bent prorsus in suspicione vitij morbiue, neque cùm medicari illos voluerimus, siue pharmacis, si-
ue manu. Monent quidam ne macilenti equi supra ventrem in aquam adigantur quod ventre eis
refrigerato alimentum non sentiant: pinguiores verò sæpius atque altius in aquam agendos: sic
effici ne nimium pinguescant & corpus sanum ac integrum conseruent. Equus (inquit Petrus Cre-
scentiensis) ad aquam potaturus ducatur paruo passu & tam manè quam vesperi retineatur vsque
ad genua vel paulò suprà spatio trium horarum in aqua dulci frigida vel marina: nam aquæ natu-
D raliter equis conueniunt, dulcis quidem frigiditate, marina verò siccitate sua constringendo hu-
mores qui ad crura descendunt & morborum causæ sunt. Inde rediens equus stabulum non ingre-
diatur, donec crura eius detersa & siccata sunt: nam stabuli vapores in cruribus humidis facile ex-
citant gallas & prauos humores. Iam verò volutatio teste Vegetio sanitati proficit & ægritudinis
vitium commostrat: nam quoties animal aut non solito more se transuoluit, aut omnino detractat
accumbere, scias (inquit) illud ex tœdio laborare, & ideo separari debere, atque curari. Absyr-
tus quoque optimum esse scribit, vt interdum ad volutabra ducantur quæ solidas gerunt vngulas; *Volutatio.*
locum autem ad id eligendum esse solidum, terrenum, æquabilem, non lapidosum, nec salebro-
sum, quo sese possint sine noxa saburrare: improbari lætos tractus, βαθύγεως, graminosos, ster-
coratos, quòd expeditum non reddant equum, nec corporis agilitate præstantem: porrò durum
solum & solidum, non esse eis alienum. Nos è contrario ex Vegetio diximus stabulum vicinum es-
se debere loco arido, stercore vel paleis mollibus adoperto, in quo ante potum animalia voluten-
tur. Nostri curatores in excusso ex frugibus acere, vel alicubi etiam in pratis, si foris fuerint, do-
mi verò nunquam, volutare equos sinunt. Græci Hippiatri volutare κυλίειν dicunt, & ῥοιζεῖν
etiam,

Ruellij errores. etiam, volutabrum verò siue locum in quo se volutant veterina κυλίςραν: sed Ruellius, vbi in Hippiatricis legimus; τὸν ἵππον ἄγειν ἐπὶ τὸ κύλισμα (codex impressus non rectè habet κλύσμα) καὶ ῥοίζειν: ineptè transtulit ad aquationes & lauacra: Et alibi æquè ineptè κυλιέσθω & ῥοιζέσθω vertit proluatur & ad cursum leniter incitetur, cùm ipsi vertendum fuisset, volutetur, & ad volutabrum deducatur, cùm sit ῥοία, vt videre licet apud Varinum & Hesychium, idem quod κύλισμα siue κυλίςρα; exponunt enim locum iuxta fluuium & arenam, in quo equi volutantur. Ad *Munditiã seruandam esse.* diligentiam modò curatoris præcipuè etiam pertinet munditia, vt non solùm, quicquid equo in stabulis vel vbicunque offerendum est, à puluere vindicet, vt hordei exemplo monuit Nemesianus, dum canit:

Puluere quin etiam puras secernere fruges
Cura sit.

Verùm etiam vt nihil in ipsis sit stabulis, quod vel aduentantem dominum, vel ipsum etiam equum offendere possit. Quotiescumque (inquit Camerarius) intra stabulum & ad præsepe equus curabitur, stramenta etiam furcillis cùm excutientur, tùm componentur, & immunda omnia auerrentur: hoc enim non solùm aspectu est iucundum & curatorum diligentiam studiumque mundiciæ commendat, sed etiam valetudinem equorum bonam conseruat atque auget, propter fœtoris & situs remotionem, quibus cùm anhelitus equorum facilè vitiatur, tùm squalida omnia aërem inficiunt, vt maius etiam malum metuendum sit. Quare qui diligenter & accuratè tractari equos student, hoc vident non minus vt equilia niteant, neque secus vt suo quidque loco repositum, omniaque versa & prætersa sint, quàm in conclauibus & triclinijs suis, ne quis fortè cùm ingressus sit *Instrumenta vt seruanda.* absentibus equis, non equos ibi curari, sed sues pasci existimet. Ornatum & supellectilem equestrem omnem & totum stabuli instrumentum aptè atque ordine collocato; vniuersa quidem ab equis longiusculè. Nam multi reperiuntur ita petulantes equi, & bona cùm natura tùm cura luxuriantes, vt quicquid attingere fortè potuere, id arrodant, & frusta interdum pannosa aut lorea deglutiant. Quod illis, si fecerint, nequaquam scilicet salutare fuerit. Quare serie quadam omnia erunt disposita, neque panni detersorij aut strigiles aut pecten, in præsepi abijcientur, neq; propè etiam appendent: neque strata temere quocumque infligentur, vt obliqua pronave iaceant, nihil laboret minister. Aliqui etiam post absumptum pabulum, stramenta carpunt, ne sordida quidem respuentes, quod putatur anhelitum lædere: quamuis quibusdam hoc non nocere, quibusdam etiam prodesse videatur: quod mihi quidem nemo facilè persuaserit, quo minus temerè hoc *Fœnum vt exhibendum.* referentibus assentiemur. Ergo qui stramenta carpent, ijs capistrum inducetur post pabuli comestionem, hoc animam non impediet, & stramenti pastum prohibebit. Præsepe etiam diligenter extergendum, & nisi repurgatum optimè pabulum inferendum: itidemque fœnum nunquam obijcietur equo ita, vt de fœnili est detractum, sed prius intra manus versabitur, vt pulueres & immundiciæ excidant, atque ita purum dabitur equis. In quo autem loco sues stabulabunt, eo- *Suilla equo inimica.* dem equos nequaquam deducemus, neque propè consistere patiemur. Inimica enim omnia suilla equino generi, grunnitus, fœtor, halitus, discernente hac etiam in parte natura ipsa generosissimam ab ignauissima bestiam. Remouebuntur & aues domesticæ atque altiles à præsepibus equorum, quæ propter reliquias pabuli sectari ea solent, & tum in his non solùm pinnulas excutiunt, sed etiam stercora deijciunt: illæ enim cum gutturis, hæc cum alui periculo deglutiuntur. Hæc itaque diuersis locis Camerarius, quæ ad tractationem equi diurnam ferè pertinent: sed & nocturnæ non omittendæ, quæ vt cautæ fiant, hortamur, illatis scilicet luminibus, quod diligentiores fidelioresque curatores obseruare videmus, lumine in laternis recluso. Stramen enim & fœnum flammam *Equus vt noctu tractandus.* celeriter concipit & auget: quare maximè laudantur stabula lapidea & concamerata. Hoc autem modo vbi omnia quæ equo debenter, administrauerit, cubile ei parabit è palea vel crassiore fœno, vsque ad genua, vt præcipit Crescentiensis. Camerarius vult vt istiusmodi stramenta hyeme quàm æstate pleniora suggerantur, propterea quod & noctu recubat diutissimè equus, & non minus calore offenditur atque læditur, quàm frigore. Quod si verò equi stramenta dissipent (sunt enim qui id facere solent anterioribus pedibus) sæpiusculè ijs componi debent. Curabit verò etiam si postero die magnum quid instabit equo agendum, vt præcedente nocte quiescat securius: ita. n. paratior agiliorque fiet. Quies enim nocturna auget vires & alacritatem suggerit, sicut inequita- *Quietis quæ ratio habenda.* tio subneruat & vexat. De Caligula itaque legimus apud Suetonium pridie quàm Circenses fierent, viciniæ silentium per milites indixisse, ne equus suus Incitatus inquietaretur. Cum iter faciendum est, meminerit, per quæ loca fiet eundum, nam si per montes vel quæuis asperiora loca fuerit agitandus, loco octo clauorum, quatuordecim inuenio affigendos, quod plurimum illic atterantur claui. Crescentiensis monet vt soleæ sint leues, rotundæ, & strictæ, ita vt vngulis in circuitu bene adhæreant. Nam leuitas (inquit) ferri reddit equum agilem ad leuandum pedes & strictura eius vngulas maiores & fortiores facit. Cum autem nouæ soleæ inducuntur, aut veteres

nouis

A nouis clauis firmatæ, aliquantisper equũ quiescere patiemur, ne post recentem molestiam alia mox ei obijciatur. Camerarius scribit priscos soleas vngulis affigere non consueuisse: Catullum tamen fereæ soleæ meminisse, cùm de mula loquitur & quendam optat in luto veternum & supinum animum relinquere: *Soleis carebant veterũ equi.*

Ferream vt soleam tenaci in voragine mula.

Poppæa verò etiam argenteas soleas equo induxit: Turcarum ferreæ soleæ, vt refert Petrus Bellonius Cenomanus, vix dimidium Europeæ soleæ pendent, neque eorum binæ soleæ plus materiæ requirunt, quàm vna externarum gentium. Soleas ferreas magnas & paruas iam complanatas; nondum tamen pertusas, emere (inquit) solent, quas deinde equorum pedibus accommodant, sedentes nostratium sartorum modo, hoc est, cruribus decussatim compositis: malleo autem supra incudem accommodant, deinde chalybeo stylo benè temperato perforant, alioq; quadrato bonæque aciei pugione foramina pro arbitrio augent. Hæ soleæ vncos non habent, quoniam suos equos exercendo ad plenum cursum alternis nec impellunt, nec sistunt, præterea claui quibus soleas adfigere solent, oblonga crassaque habent capita instar columbacei cordis. Cùm autem B equi gradatim incedere soleant, per semestre integrum calceandi non sunt: quæ consuetudo cum admodum laudabilis sit, de Turcarum in bello gerendo commoditate agentes, eam minimè prætenire debuimus. Cum equi pedem ad ferream soleam applicandam repurgant, eum in fornicem non excauant nostro more ferramenti concisorij aciem protrudendo, sed eum complamant, ferreo instrumento palmum lato, cuius acies versus manubrium obuersa est, attrahendo. Eorum item habenæ exiguo admodum fræno præditæ sunt: strigiles verò etsi dentatæ sint vt nostræ, manubrio tamen carent. Hactenus Bellonius. Nunc ad equum itineri aut labori accinctum reuertimur. *Lib. 3. Obseruat. c. 45. Turcicorum equorum soleæ, & habena.*

Hic quotiescumque reductus à labore fuerit in stabulum & inductus in suam cellulam, tum curator detergeat, totum quidem corpus stramento arido, diligentissimè verò pedes & aluum. Vngulas interius quoque repurgabit, & vtrum rectè atque commodè præferratæ sint, considerabit, & vt Vegetius admonet, ne quid luti vel sordium in articulis basique permaneat. Sed & alijs temporibus maximè verò vesperi vngulæ emundabuntur, ad quem vsum diligentiores ferreum vncinum habent, quo sub solea abditas arenas & lutum proruunt. Tum deinde fimus, bubulus maximè, aut si hic desit, equi, in cauam vngulam inculcabitur, applicato stramento quò minus citò excidat. Placet hoc quibusdam fieri maximè alternis diebus, quidam non dubitant singulis iubeC re, quidam malunt pluribus intermitti. Nec desunt qui hanc curam, vt superuacaneam aut etiam inutilem planè negligant: qui tamen consensu penè omnium redarguuntur. Contrà aliqui non solùm probant & obseruant, sed insuper etiam seuo aut aruina illas crebrò perungi volunt. Detergebit autem sudores atque humiditatem omnem cum magna cura. Strata sudantibus & defatigatis non statim auferet, sed sub illis patietur refrigerari & recipere vires equos. De magno autem calore & labore graui, vt paulatim refrigeretur equus, optimum. Nam celeriter vtrumque fieri, equo non solùm pernitiosum sed sæpe etiam exitiale. Quamobrem si ephippium aufertur, strato operietur, vti & rhedarij nostri longiori itinere lassi: sed omnem equum aiunt itinere defessum, adeo vt nulli omnino labori amplius par videatur, recreari ac veluti recentem effici, si sella aut clitellis ablatis, in domo vel stabulo aliquo, si occurrat, aut ipsa etiam via, liberè volutari pro arbitrio sinas, vt muli ferè & asini facere consueuere. Cauendum tamen esse, ne talis sit aëris constitutio, vt pluuia aut vento lædi possit. Gaudent verò etiam post lassitudines aquari: id quod Statius etiam meminit, aliquando etiam ociandum esse docens, cùm sit, vt ait, maior post ocia virtus: Canit autem: *Equus vt post laborem curandus.* *Volutationis vtilitas.* *Aliquando ociandum esse.*

Et sonipes operit pharetras, arcumque retendit
D *Parthus, & Eleis auriga laboribus actos*
Alpheo permulcet equos, & nostra fatiscit
Laxaturque Chelys.

Procuratio lassi & æstuantis veterini hæc legitur lib. 2. veterin. medicinæ: Lasso & æstuanti veterino adeps in fauces demittitur, merumque in os suffunditur & operimenta adhibentur, quò possit à frigore vindicari: caputque & spina tepenti adipe vel lino linuntur. Nec minus quotidiè corpora iumentorum quàm hominum defricanda sunt, ac sæpe plus prodest pressa manu subegisse terga, quàm si largissimè cibos præbeas. Multum quoque refert robur corporis seruare. Quod vtcunque custodiemus, si idoneis temporibus ad præsepia, ad aquam, ad exercitationem duxerimus. Cæterùm cum iugalia disiunguntur ab opere, substricta prius curator confricet, manibusq; comprimat dorsum, & pellem reuellat, nec patiatur adhærere. Collum subigat, merumque faucibus, si æstuauerint, infundat. Sed antè ad præsepia religari non expedit, quàm sudare atque anhelare desierint. Cùm deinde tempestiuè potuerint vesci, non multum nec vniuersum cibum, sed partibus & paulatim præbere conuenit: quem cùm assumpserint, ad aquam duci oportet, si- *Vt vires conseruantur.* *A labore vt curandi.*

biloq;

biloque allectari, quò libentius bibant: tum demum reducta largiori pabulo satiari. Absyrtus eisdem equis, qui labore viæ aut cursu fatigati sunt, ait commodum esse vti hoc remedio: Polenta tenuis mista cum vino odorato formatur in offas, quæ comprehensa lingua demittuntur in fauces. Sed insequentes (inquit) notæ lassitudinem præsagiunt. Primum equus insistere non potest, sed intremiscens perstat, demissum habens caput, & flaccidas aures: Oculi sunt concaui, ceruix intenta riget. Si ipsum stimulo lacessas, caput erigit, sed confestim demittit. Itaque primum curæ fuerit, vt stabulentur loco non duro sed molli, cui lætamen superiectum sit: dein vinum ex oleo tepefactum conuenit inspirare, postea defricare, postremò calida aqua liberaliùs eluere, manu terga subigere, vngere, fricare, vestimentis obuelare, sub tecta continere. Enimuerò qui ex itinere aut cursu spiritu distenduntur, ijs vitium tollunt vinum & aqua, cùm pares portiones habent, commistaque binas implent heminas: sed quotidiè septem dierum spatio per os infundere conuenit. Hierocles verò equo, si itinere aut cursu æstuauerit aut membra nimis ferueant, adipis suillæ veteris offas vino vetere odorato madefactæ, faucibus infundi iubet. Vegetius post sudorem si tum quoque æstus sit, posca os abluit, si hyems, muria. Vinum quoque & oleum faucibus infundi vult, æstate frigidum, hyeme tepefactum, ita vt hyeme meri sextario olei vnciæ tres, æstate autem duæ tantum misceantur. Solent verò etiam periti agasones equum antequam ad præsepe ducunt, leni deambulatione lassitudinem mulcere: cuius rei meminit Apuleius, eleganter & succinctè quid agasoni lasso equo ex itinere faciendum sit, his verbis docens: *Postquam ardua montium & lubrica vallium & roscida cespitum & glebosa camporum emersi, me equo indigena peralbo vehens, iam eo quoque admodum fesso, vt etiam fatigationem sedentariam, incessus vegetatione discuterem, in pedes desilio, equi sudorem & frontem curiosè extrico, aures remulceo, frenos detraho, in gradum lenem sensim proueho, quo ad lassitudinis incommodum, alui solitum ac naturale præsidium eliquatur. Ac dum ieiantaculum ambulatorium prataq́ præterit ore in latus detorto pronus adlectat.* Præcauendum verò etiam, vt monet Vegetius, vt in longiore vectatione vel itineribus, iumentis vrinæ copia non negetur: quandoquidem hæc res non sine periculo sæpè differtur. Curandum itaque vt in itinere equus tempestiuè semper vrinam reddat, semel saltem intra sex, septem vel octo miliaria. Aiunt autem equum quo magis vacuus est, eò magis extendi ad meiendum: sed cauendum omnino ne post talem extentionem ad cursum incitetur, ne quis neruus conuellatur aut aliter lædatur, priusquam partes paulatim in pristinum statum reducantur. Si equus, vt contingit aliquando, meiere nequeat, Cardinalis Simoneta hoc nos docuit remedium, quòd vbiq; in promptu est, Foliatis sambuli ramis vndique illius corpus diu ac blandè verbera, & tum demum folia ipsa collo & capiti, necnon vniuerso corpori coapta: nam iumentorum impedimentis (inquit) arbuscula hæc maximè confert. In æstate sub caudam subrepere solent muscæ, itemque sub ventrem ad inguina, quas maximè vesperi, sed interdiu quoque curator eximet, vt requiescere equus possit. Sunt & aliæ muscæ circa equorum capita obuolantes & fastidientes, quas ex eorundem fimo nasci tradunt, quare etiam monetur curator, vt æstiuo tempore fimum iuxta stabulum remorari, tantoque minus in ipso stabulo sinat. Si verò iter fiat hyeme, cum viæ niue horrent, curabit omnino curator, ne nix inter soleas & vngulas adhærescat: noxam enim affert sæpenumerò: quod ne fiat, quidam hoc pacto cauent: fascias ex marginibus pannorum præcipuè sectas, nouem ferè digitos longas, aqua ardente madidas ferreo instrumento inter soleas & vngulas manè equitaturi infarciunt: atque ita securi iter faciunt. Refert Olaus Magnus apud Septentrionales, flante Austro niuem sub equorum pedibus conglobatam præsens exitium in conflictu sessoribus afferre: solere itaque ferreeas eis soleas adimere, ne illis nix adhærescere possit. Mirum verò quod scribit Cardanus eosdem Boreales populos adalligare corbes ex viminibus ac virgultis equorum pedibus, sicque tutos ambulare per niues. Niuem enim sustinere: cùm aqua etiam lata pondera sustineat. Sensim autem equos & homines assuescere sportulis: ferre autem hastulas, vt si in niue mergantur, adhuc possint extrahi. Quod etsi huc non pertineat, in septentrionalium tamen mentione referre libuit. Apud Suidam lego in πτερίδειν, equis & iumentis, cùm per niues ducuntur, saccos pedibus esse circumligandos. Dorsi etiam ratio in ijs potissimum equis quorum ad sellam vsus est, non exigua haberi à curatore debet: nam vt id laboris plurimum sentit, ita testante Vegetio diligentiùs est curandum: laudabiliorque industria est, quæ incolumitatem tuetur, quam quæ cupit læsa curari. Nam diligentia (inquit ille) defendit à vitio, si centones vel saga primum sufficientia, deinde mollia imponantur & lota atq; ad tempus diligenter excussa, ne aliquid sordium aut asperitatis inhæreat, quod sub pondere inulceret pellem: tunc sagmarum & sellarum mensura conueniens & apta qualitas debet adhiberi. Si enim ista vel minora fuerint vel maiora, angustiora vel vltra modum lata, vel quæ non congruunt, grauiter nocent. Hinc enim collisiones, suppurationes, apostemataque nascuntur, cùm nimis locis inæqualibus premitur pondere, vel discentes tracturam, mercurius aut spina deteritur. Ipsorum quoque pondere, etiamsi in stratis

Lassitudinis signa.

Lib. de Asino aureo.

Vrinandi ratio habenda.

Vt meiat equus, secretum.

Muscæ equum infestant.

Li. 11. c. 39.

Lib. 13. de Var. re. c. 69

Equi vt per niuem incedant.

Dorsi ratio habenda.

A stratis nulla sit culpa, enormitas nocet, & ideo temperanda est mensura, ne inferat vulnus. Hactenus de equo ad cursum, onusque ferendum vtili, nunc quomodo tractandus à curatore sit pullus, pullique mater quædam afferemus. Si partus prospere cessit (inquit Columella) minimè manu contingendus pullus erit. Nam læditur etiam leuissimo contactu. Tantùm cura adhibebitur, vt & amplo & calido loco cum matre versetur, ne aut frigus adhuc infirmo noceat, aut mater in angustijs eum obterat. Paulatim deinde producendus erit, prouidendumque ne stercore vngulas adurat: mox cùm firmior fuerit, in eadem pascua, in quibus mater est, dimittendus, ne desiderio partus sui laboret equa. Sed de amore equæ erga pullos suos suprà dictum est. Varro ait in decem diebus secundum partum (vtor autem eius verbis,) cum matribus in pabulis prodigendum. Testatur Aristoteles vulgò dici mulum lactare semestre temporis spatium, equo autem plus temporis tribui. Anatolius equos & asinos ad biennium lactare iubet. Varro quinquemestribus factis, cùm redacti sunt in stabulum, obijci vult farinam hordeaceam molitam cum furfuribus, & si quid aliud terra natum libenter edunt: anniculis iam factis dari hordeum & furfures, vsq; quoad erunt lactentes: neque prius biennio à lacte remouendum. Quod si quis prius ablactari velit, inuenio id commodissimè fieri hoc modo: Separetur à matre triduo ante plenilunium & per horas vigintiquatuor ab ea exclusus, rursus manè ad eam admittatur, & vbi lac copiosè suxerit, adeo vt venter turgeat, remoueatur, nec admittatur amplius: sicque deinceps habitiorem manere & elegantiorem fieri. Præsepia quidem omnibus iumentis altiora esse oportere Anatolius tradidit, ad quæ capistrentur, vt sursum versus spectantia cibum capiant, id verò maximè in pullis obseruandum esse: sic enim erecta ceruice niti consuescere, quæ res (inquit) equino pecori maximam venustatem adfert. Vult iam vt equa post alterum aut tertium post editum partum, mensem exercitationibus longè magis credatur, ita enim lac in ea præstantius gigni; & sequens equuleus etiam cursibus committatur: Et si pulli molles gerant vngulas, asperis locis eos citatiùs agamus, calculos pedibus substernentes: sic enim vngulas durari: & si parum adhuc solidatæ mollescant, hanc curationem debere adhiberi: Adeps suilla vetus & hircina, sulphur ignem non expertum, & alliorum spicæ miscentur: ijs vngulæ & earum caua perunguntur. Rufius ad firmitatem vngulis comparandam, vtile esse ait, vt pullus locis nascatur saxosis & montanis, vt duris & asperis locis & aëre frigido durescant. Conducere autem montana loca duplici nomine: primùm quia pedes in ijs validiores, aptiores, crassiores ac duriores reddunt: deinde quoniam subinde per inæqualia

Pullus vt tractandus. — *Quam diu lactet.* — B — *Vt ablactetur.* — *Præsepia qualia esse debeant.* — *Vngulæ vt durescant.*

C loca descensu ascensuque exercitati, laboribus sustinendis præparantur roboranturque. Absyrtus vngulas difficilè duras reddi posse scribit, id vitium natiua conditione est insitum, quandoquidem in agendo itinere damnum è diurno detritu maius est, quàm vt per noctis quietem tantum renasci possit, quantum die subteritur. Solere tamen mangonizari quo vitium occultetur, & venustior ad vsus placeat. Nam cupressi fruticibus in aqua decoctis pedes foueri aut similiter rubi coliculis: decoctum absynthium eundem præbere effectum: acidaquoque muria perfundi prodesse: vngulas per hyemen oleo perungendas: sub æstate axungia foueri melius esse. Mangones suis fucis vngulæ detrimenta moliri. De ratione vrendi multa multos memoriæ prodidisse; longè tamen omnium optimum esse, succendere bitumen & eius pingue facibus instillare. Cæterùm si eius qui firmo stabilitur pede, subtrita sit vngula, sanguinem è suffraginibus mittendum, ne sensu inflammationis corrupta corona dehiscat. Et Pilosella quouis modo equis administrata, hoc illis adferre præsidij aiunt, ne lædi possint, dum ferreas soleas à fabro recipiunt: vnde à nonnullis clauorum herba nominatur. Curabit etiam hippocomus vt satis mollia sint pulli labra, quò faciliùs aptiori tempore frenum sentiat. Molliuntur autem fricatione manuum leui & aquæ tepidæ fotu, & oleo interdum inuncta. Frenum autem faciliùs admittent, quorum molliuscula sunt labra, vt

Ad vngulam detritam. — *Labra vt molliantur.*

D testatur Xenophon citante Camerario. Difficile verò est, imo ferè impossibile, vt probum os habiturus sit equus, nisi extrahantur ei dentes scaliones dicti & plani. Calefactus enim si hos dentes habuerit, ægrè per sessorem retineri posse periti aiunt; & morsum freni plurimum auersari: quamobrem iam dictos dentes quatuor, priusquam annorum trium cum dimidio ætatem exegerint, radicitùs extrahi debent de maxilla inferiore, bini vtrinque, ferramentis ad id aptis. Pulchritudinem pulli natiuam conseruabit atque si opus est, augebit: nam in equis non solùm vtilitas (inquit Vegetius) verùm etiam decoris ratio seruanda est. De iuba quomodo tondeatur, & quod cirri crurum non sint tondendi, ipse in hæc verba disserit. Nunquam itaque nisi necessitas passionis exegerit, de articulis resecandi sunt cirrhi. Naturale enim ornamentum pedum natura in illis constituit. Ceruicem etiam ipsam diligens debet ornare tonsura. Multi enim sicut curilibus, ita & sellaribus iumentis pressiùs colla radunt. Quæ res licet præstare creditur augmentum, tamen sub honesto sessore deformis est. Alij ita tondent, vt arcum videantur imitari. Nonnulli Armeniorum more crines aliquos in tonsura ipsa per ordinem derelinquunt. Sed gratiora sunt, quæ translata de Persis posterior vsus inuexit. Nam media iuba ad omnem accurationem ex sinistra parte tondetur;

Dentes scaliones cur extrahantur — *Tonsura.*

tondetur, à dextrâ verò omnino inſecta ſeruatur. Et neſcio quo pacto plurimum deceat, quia illud E
quod naturaliter laudatur, Virgilius imitatur:

Denſa iuba & dextro iactata recumbit in armo.

Quod ſi bicomis fuerit, vt vulgus appellat, mediæ ceruicis ſetas æqualiter oportet attonderi, ita vt tam dextri quàm ſiniſtri limitis continuatâ ſerie iubæ relinquantur intactæ: quod nihilominus inuentum conſtat à Parthis. Hucuſque Vegetius. Miratur verò Camerarius illorum rationem qui elegantiſſimos interdum equos verticis iuba præciſa & truncata cauda reddunt aſpectu fœdos quaſi infamiæ quibuſdam notis: etſi videntur (inquit) non ſine cauſa maiores hoc noſtri factitaſſe: (nos ſuprà Germanorum equos qui in Piſanorum auxilium contra Florentinos Maximiliano imp. ducente in Italiam venerant, omnes cauda mutilata fuiſſe ex Iouio diximus,) itaque illi poſtea alligata quaſi phenace pilorum, ſtuduerunt ademptum mutilatione decorem reparare. Quid autem vt naturalem non retinerent, ac defenderent potius cauſæ fuiſſe ſuſpicabimur? Equidem exiſtimo primum hoc factum fuiſſe ab aliquo, cuius equum ſtrenuum & bonum, vitiata ſcabioſâ impetigine cauda deturparet: poſtea in quouis pilorum defluuio id vſurpari cœptum, in ignoratione ſcilicet remediorum huius mali: dum nouitate, vt fit, res commendari & placere inſolentia ſua cœpit. Iam verò etiam audiui (inquit) quod haud ſcio an falſum ſit, animoſiores reddi mutilatione equos. Sed omnino barbarum hoc & corrigendum videtur, præſertim cùm eripiatur hæc contra muſcas neceſſaria illis flabelli defenſio, præciſo caudæ verbere, Græci σόβην vocarunt. Iam etiam aliqui verticis iubam implectunt, vt in fronte tanquam virgunculæ crinis, filo diſcolore implicata dependeat: quo ſi putant equum ſpecioſiorem reddi, admodun falluntur: ſin conſuli proſpectui, redarguuntur à Xenophonte, qui hos pilos viſui nihil officere, vt diximus, demonſtrat. Videmus etiam nonnullos generoſos equos à nonnullis in pretio haberi, quibus vtraque mutilata auris eſt, (bertones vocant) ſed etſi meo iudicio propterea maioris fieri non debent, cùm ex ea parte animantis indoles ac generoſitatis vigor præcipuè innoteſcat, vt ſuo loco oſtendimus. Quamobrem diligens hippocomus harum in primis partium curam habebit in pullis, ne mox malè curatas in adultis mutilare dominus cogatur. Procera autem & lata cauda fiet, ſi pectine diſtringatur, & ſæpiuſculè etiam à ſordibus detergatur, & frigida humectetur, vel etiam ſero liquidiore: hoc enim præſentem habere efficaciam quidam citante Camerario aſſerunt. Inuenio etiam, licet in obſcuro quodam authore pilum elegantiorem cùm aliàs tùm colore naſciturum, ſi menſe Maio teneras fagi frondes equis in cibum dederis. Et Albertus aſſerit equi caput macreſcere & ſiccari, ſi antequam ſeptem annos habeat, ſæpè aqua frigida abluatur & fricetur: collum autem craſſeſcere, & crines meliùs creſcere, ſi aqua calida ſæpe ac diligenter iuxta ſcapulas humectetur & crines digitis ſcalpantur & prope caput, ſed frigida, non calida aqua, quia caput (inquit) debet eſſe gracile. Fit etiam vt quibuſdam in corporis partibus hunc vel illum in equo colorem deſideramus. Id quoque commodius fiet in pullo quàm in annoſo equo. Quod ſi itaque album pilum nigreſcere cupiemus, Vegetius atramenti ſutorij ſcrupulos ſeptem, rhododaphnes ſucci ſcrupulos quatuor, ſepi caprini quod ſufficit, pariter temperari iubet & vti. Si è diuerſo albos pilos facere voluerimus, cucumeris ſylueſtris radicum libram vnam: nitri ſcrupulos duodecim in pulueres cogi, heminam mellis adijci, hiſque permixtis vti.

Cur cauda quibuſdam præcidatur. F

Equi truncatis auribus.

Vt cauda fiat lata.

Vt caput macreſcat. G

Colorem pro arbitrio induci.

CASTRANDI RATIO ET modus.

H

CASTRATIONEM Apuleius eleganti vocabulo deteſtationem nuncupat, ſimulque cauſam caſtrationis inſinuat his verbis: *Multos ego ſcio non modò aſinos inertes, verùm etiam ferociſſimos equos nimio libidinis calore laborantes, atque ob id truces veſanoſque, adhibita tali deteſtatione, manſuetos & manſues exindè factos.* Vbi execti ſunt canterios vocari inter ſynonyma dictum eſt, idque Varro in primis teſtatur, eandem caſtrationis neceſſitatem docens: *Inijs (inquit) malunt habere placidos; propter quod diſcrimen maximè inſtitutum, vt caſtrentur equi. Demptis enim teſticulis fiunt quietiores, & ideo quod ſemine carent, ij canterij appellati, &c.* Quamobrem Scythis & Sarmatis peculiare eſt equos præferoces eunuchos facere, quò mollitis animis mitiores fiant, vt ſuo loco dicetur. Animi enim vigorem fortitudinemque non parum, vbi execti ſunt, perdunt, corporis tamen robur conſeruant: contumelioſi verò vbi exciduntur, à morſu & contumelia ceſſant; nihilo tamen minus ſunt bellicoſi. Ab his itaque ſumpto argumento Cyrus teſte Xenophonte ſpadones corporis robore minimè carere iudicabat. Non placent

Lib.3. Metam. Deteſtatio. Canterij qui

Caſtrationis vtilitas. Lib.3. Pædiæ.

A cent autem qui ita degeneres atque languidos inde reddi volunt, & canterium in fossa hinc etiam dici, cùm quis lacessitus ad pugnam, mox linquitur animo, vt cominus congredi non audeat; prouerbij enim vsus est, quoties quis ad id negocij trahitur, in quo nequaquam valet, vel vbi res vehementer erit impedita: nam vt plurimùm valet equus in planitie; ita minimè in fossa. Iam verò Albertus aliam omnino castrandi equos causam refert, ne indurescant equis nerui ex calore cursus; loquitur autem de equis celeribus & ad cursum vtilibus, quos curriles haud satis peritè nuncupat. Quibus modo temporibus & quonam pacto castrare equos deceat, sic ferè Absyrtus docuit. Castrationis in hoc animali duo tempora seruantur, veris & autumni: æstate tamen quibusdam virilitatem dempsimus, nec vlla prorsus affecimus iniuria. (Palladius mense Martio omnia quadrupedia, maximè equos castrari debere tradit.) Administrandæ castrationis ratio ita se habet. Oportet deiectum equum pedibus comprendere, exceptosque testes stricta pelle claudi, aut duabus angustis ligneis veluti forficibus vinctos teneri: folliculum solum, ambientemque cuticulam non latiùs rescindi, quàm vt per impressum vulnus exprimantur testiculi. Cùm virile partem ferro resectam detraxeris, binas vtrimque fibulas lineas aut canabinas adhibuisse satis est. B Tum mediam quasi tunicam quæ interuenit duobus membris genitalibus expressam rescindito. Testium neruos, quos Græci cremasteras ab eo appellant, quòd ex illis genitales partes dependent, quà parte testiculis adhærebant, ferramento candente resecato, admouens à posteriori parte, non per anteriorem. Sed maximè ferrum ignibus incandescat vt vno, sin minus altero detraxeris. Namque si plures ardentis ferri acies imprimantur, inflammationem mouebunt, Linamenta, lanarumúe flocci, oleo & pice imbuti vulneribus induntur, fibulæ colligantur. Verùm linamenta tertio die resoluenda, vlceraque pennis, oleo & pice intinctis quotidie linenda, quousque cicatricem ducant. Abstinendus quo die castratus fuerit omni cibo: postero ad liberaliorem potum sensim inuitandus, ciboque in dies largiùs obiecto alendus: Horis quæ nonnihil refrigerationis præstant, paululum agatur: per æstum in equili manere melius est. Hac ratione curabis eum qui intra præsepe continetur. Quod si in armentis equum castraueris, candente ferramento, vti suprà dictum est, excides. Pice & oleo vulnus inunges & ad pascua religabis. Sed id tempore verno tantùm gregalibus fieri debet. Si ei qui præsepio recipitur, vulnus per inflammationem intumescat, Cimoliam cretam ex aceto linere conueniet. Qui vno teste præditi sunt, non oportet reliquo dempto canterios facere. Namque facilè iniurijs patent, & castratione periclitantur. C Cùm autem statim à dissectu consurgens equus hinnitum ediderit, non facilè sospes euadit. Fama est eum qui secundos dentes eijcit, castratum reliquos non mutare, neque caninos emittere grandes. Horum qui pullinam adhuc ætatem agunt, testiculi nobis vix conspici possunt. Non est tamen ignorandum castratos maxima ex parte malidis lue non implicari, neque destillationis quæ ad crura decumbant, facilè torqueri: addiderim neque strumas in ijs erumpere. Hæc omnia Absyrtus. Hierocles etiam de equo actum esse asserit, si amputatis testibus erigens sese confestim hinniuerit. Cum castratus est equus, à coitu omnino non abstinet. Turcarum itaque imperatorem ferunt, quòd vidisset castratum equum inire equam, eunuchis suis etiam penem detruncari iussisse: indeque natum quod eunuchos facturi pueros, penem simul cum testibus auferant.

Canterius in fossa cur dicatur.

Castrari quãdo & quomodo debeant.

Victus castrati.

Quos castrare non oporteat.

Pulli testes.

Hinnitus post castrationem quid indicet.

Coit post castrationem.

DOMITVRA. INSTITVTIO.

D

EQVVS indomitus, quamuis natura bene compositus sit, (verba sunt Ciceronis) idoneus non potest esse ad eas vtilitates, & aptus ad ea quæ desiderantur ab equo: sicuti etiam homo indoctus quamuis ingeniosus, ad virtutem non potest peruenire. Et Aristippus teste Laërtio dicebat sic differre doctos ab indoctis, vt differunt equi domiti ab indomitis. Domiti.n. parere sciunt, indomiti nesciunt, Ouidius:

Fert tamen vt debet casus patienter amaros:
More nec indomiti frena recusat equi.

Vt verò pueris adiungitur necessario pudor & laudis studium, vt dicebat Lycon Troadensis referente eodem Laërtio, ita equis additur calcar & frenum. Elegans quoque Plutarchi dictum: Sicut equos qui rectè instituunt, eos docent freno facilè parere; ita qui pueros ad audiendum promptos faciunt, docent audire multa, loqui pauca. Siue autem ad vecturam siue ad currum trahendum & sessorem vehendum assuefaciendus sit, magistro erit tradendus,

Lib. 4. ad Heren.

Domituræ necessitas.

Doctus vt differat ab indocto.

quibuscumque ex locis, quoúe semine ortum ducat, sed quo ætatis suæ tempore id fieri debeat, E
nunc videndum. Horatius ætatem probauit teneram:

Lib. 1. Epist. Qua ætate domandus.

Fingit equum tenera docilem ceruice magister
Ire viam qua monstrat eques.

Palladius ait pullos domari, vbi tempus bimæ ætatis excesserint. Columella distinguit, pro vsus ad quem domandus est, diuersitate; *Equus bimus ad vsum* (inquit) *domesticum rectè domatur, certaminibus autem expleto triennio; sic tamen, vt post quartum demum annum labori committatur.* Similiter Plinius: *Diuersa* (inquit) *circo ratio quæritur: itaque cùm bimi in alio subigantur imperio, non ante quinquennes ibi certamen accipit.* Absyrtus cùm annum & sex menses impleuit equulus, manibus vult vt sit tractandus, capistrum circum ponendum, frena præsepibus suspendenda, vt tangere consuescat, ne è motu audiens exterreatur: trimum verò rectè domari, à quo tempore scilicet farrago dari solet. Idem & Varro scripsit: atque insuper addit, cùm iam ad manus accedere consueuerit, interdum imponere ei puerum bis aut ter pronum in ventrem, postea iam sedentem: hæc facere cum sit trimus, tum enim maximè crescere & lacertosum fieri. Idem & Virgilius tradit, qui item domandos satiari cibo prohibet, domatis farraginem (la biada) apponi cupit: F

At tribus exactis, vbi quarta accesserit ætas,
Carpere mox gyrum incipiat, gradibusq; sonare
Compositis; sinuetq; alterna volumina crurum,
Sitq; laboranti similis: tum cursibus auras
Prouocet, ac per aperta volens ceu liber habenis
Aequora, vix summa vestigia ponit arena:
Hic vel ad Elæi metas & maxima campi
Sudabit spatia, & spumas aget ore cruentas:
Belgica vel molli melius feret esseda collo.
Tum demum crassa magnum farragine corpus
Crescere iam domitis sinito: namq; ante domandum
Ingentes tollunt animos, prensique negabunt
Verbera lenta pati, & duris parere lupatis.

Sit itaque ætas idonea: nam quemadmodum infans aut puer docilitatis non est capax, multò minus pullus, id quod meminit Lucret. vbi ostendit animas mortuorum non in aliorum migrare corpora: G

Lib. 3.

Sin animas hominum dicent in corpora semper
Ire humana: tamen quæram cur è sapienti
Stulta queant fieri, nec prudens sit puer vllus.
Nec tam doctus equæ pullus quàm fortis equi vis,
Si non certa suo quia semine seminioq;
Vis animi pariter crescit cum corpore toto.

Annosum tamen qui domandus instituendusque est equus, esse minimè decet, quia tales disciplinam omnem aspernantur & refractarij sunt, ostendit Plutarchus de liberorum educatione agens: Qui verò equi (inquit) à prima ætate rectè domiti non parent sessoribus? qui maturè non subacti duriceruices & feroces non extiterunt? Isidorus in octauo pullum tradit, passum cui iuuenis assuescit, siue is suauis sit, siue durus, vix iam prouecta ætate relinquere posse. In pullo autem instituendo non decet (inquit Xenophon) ipsum equitem occupari, sed potiùs domitori tradet, & quomodo institui ab eo velit, præscribit. Domari Martio mense dum dicit Palladius, non ita accipi velim, quasi tam breui tempore domari possit, nam vt ait Ouidius:

Animosi cur non domentur.

Tempore paret equus lentis animosus habenis
Et placido duros accipit ore lupos H

Lib. 1. de Arte.

Sed vt id tempus domituræ aptissimum esse indicaret. Locus vbi domatur, & docetur spatiosus esto: talem fuisse olim haud obscurè innuit Virgilius, inquiens:

Aeneid. 5.

Filius ardentes haud secius æquore campi
Exercebat equos.

Non finitur tamen iri quo ipsi pulli volunt, sed frenis coërcentur. Varius de morte ita scribit de Hippodamis agens cum renitentibus pullis quos domandos suscepere, certantibus:

Quem non ille sinit lentę moderator habenæ
Qua velit ire, sed angusto prius ore coërcens
Insultare docet campis, fingitque morando.

Auctor est Cicero in Hortensio citante Nonio, domitores equorum non verbera solùm adhibent ad domandũ, sed cibum etiam sæpè subtrahunt, vt fame delibitetur equuleorũ nimis effrenata vis, Cibum autem domandis pullis subtrahi etiam ex Virgilio diximus. Cùm verò tota equitandi scientia in

A tia in eo consistat maximè, vt equus sessori frenum moderanti obediat, & quamcunque in partem velit, ille sequatur, quod declarat locus Cæsaris, qui est de essedarijs Britannicis: *Ac tantum vsu quotidiano & exercitatione efficiunt, vt decliui ac præcipiti loco incitatos equos sustinere & breui moderari & flectere & per temonem percurrere & in iugo insistere & inde se in currus recipere citissimè possint*: Sed & Propertius dicebat: *Equitandi scientia in quo consistat.* *Lib. 4 de bello Gall.*

------ Seu frena sonantia flectes
Seruiet asper equus.

Indeque equos flectere, pro nostro arbitrio vti poëtæ vsurpant; Horatius: *Lib. 3. Car. Od. 3.*

Quamuis non alius flectere equum sciens
Aeque conspicitur gramine Martio.

Virgilius de Neptuno: *------ Cæloque euectus aperto* *Aen. 1. & 9*
Flectit equos. Rursus:
Venatu inuigilant pueri, syluasque fatigant;
Flectere ludus equos, & spicula tendere cornu.

B Nihilominus qui effrenes equorum pullos edomandos accipiunt, non statim initio freno ori iniecto natiuam eorum ferociam (inquit D. Basilius) frangunt aut inhibent aut sistunt. Ad eum enim modum refractarij redduntur & retrogradi ac discunt dorso suo excutere sessores, sed primùm nonnihil obsecundant & indulgent illorum ferocienti naturæ. Dein vbi viderint è proprio impetu feritatem iræ absumptam, tunc acceptos aliqua iam ex parte edomitos, arte moderatiores reddunt & quouis sequaces. Totam autem domandi artem in eo consistere, vt equus se mansuetum præstet atque obsequentem, ex Theopompi Spartanorum regis parœmia notum est, qui, cùm quispiam diceret eò seruari Spartam quòd reges imperare didicissent, quin propterea potius (inquit ille citans quam diximus domandi artem) quod ciues imperio parent: non enim parere illis patiuntur, qui nesciunt imperare, sed subiectorum obedientia disciplina est principis, nam qui rectè ducit, vt rectè sequatur, efficit. Quemadmodum itaque prudentis principis est blandè atque amicè cum subditis suis agere, ita etiam in re equestri est, vtilissima doctrina atque institutio, ne iracundè tractetur equus: nam ira, vt inquit Xenophon, nihil prouidet: sed ea designat plerumque, quorum pœnitentia necessario comes est. Virgilius cum de equo ad bellicum vsum aut certamina equestria instituendo, dixisset: *Homil. in Iulittam martyrem.* *Theopompi regis dictum* *Blandè tractādum esse equum.*

C *Sin ad bella magis studium, turmasque feroces* *Georg. 3.*
Aut Alphæa rotis prælabi flumina Pisæ,
Et Iouis in luco currus agitare volantes:
Primus equi labor est, animos atque arma videre
Bellantum, lituosque pati tractuque gementem
Ferre rotam, & stabulo frenos audire sonantes:

Addit blandè mox à domitore tractandum esse;

Tum magis atque magis blandis audire magistri
Laudibus & plausæ sonitum ceruicis amare.
Atque hæc iam primo depulsus ab vbere matris
Audiat: inque vicem dat mollibus ora capistris
Inualidus, etiamque tremens, etiam inscius æui.

Institutionem equi à blandimentis, mollique ac placida tractatione olim inchoasse, breuiter insinuat nobis Statius, de Arione loquens: *Li. 6. Theb.*

D *Tunc rector genero Polynici indulget agendum*
Multa monens, vbi feruor equo qua suetus ab arte
Mulceri: nec sæua manus, nec liber habenis
Impetus: vrge alios inquit stimulisque minisque,
Ille ibit minus ipse voles.

Gaudet enim equus istiusmodi demulsionibus, quæ manu fiunt, etiam cum edoctus est, & in ipso cursu, vt ostendit Ouidius: *Gaudet mulceri.*

Quadrupedes inter rapidi certamina cursus
Depexæque iubæ, plausaque colla iuuant. Necnon iam ad currendum parati: Virgilius:
Circumstant properi aurigæ, manibusque lacessunt Pectora plausa cauis, & colla comantia pectunt

Cæterùm si aliàs, tùm verò maximè equo blandiendum est, cùm quis conscendere eum cupit. Qui equum (inquit Camerarius) inscendere volet, nisi ipse fortè ducet, accedito placidè & illi blanditor verbis & sono oris conueniente, aut etiam palpis: ita gaudebit conscensione equus & libenter consistet, admittetque equitem. Hoc efficitur atque obtinetur in summa interdum ferocia equorum, conscensionem vt neque reformident, neque detractent. Itaque hoc de Alexandro Magno pro- *Vt inscendendus.*

Alexandri equitandi peritia.

ditum memoriæ eſt (à Plutarcho in eius vita, vt ſuperiùs etiam meminimus) cùm ad Philippum E
adductus fuiſſet celebris ille equus Bucephalus nomine, à Theſſalo Philonice, & indicatus imma-
ni pretio, regem exciuit, vt prodiret cum ſuis in campum, equi periculum vbi fieret. Ibi ille fe-
rocire & neminem admittere velle, ac ſi inclamaretur, concitari & reſilire, denique videri nulli v-
ſui & planè ferus. Tum rex iratus iubet abduci equum inſolentis atque indomitæ feritatis. At A-
lexander, qui & ipſe fortè aderat, querebatur equum eximium & admirabilis bonitatis amitti
atque perdi inſcitia atque formidine eorum, qui illum tractare neſcirent. Ad hæc primum tacere
Philippus & diſſimulare. Cùm verò eadem Alexander repeteret ſæpius, Túne igitur inquit, me-
lius poſſe tractare te equos ſperas quàm hos ſenes, qui reprehenduntur increpatione tua? Hunc
quidem certè, inquit Alexander, melius ego tractauero, quàm quiſquam alius. Sin verò minus,
inquit Philippus, quam pœnam vis ſuſtinere procacitatis tuæ? Egone inquit Alexander, pre-
tium equi ipſe tum ſoluam. Hic riſu ſuborto, argentique perſolutione præfinita, accedit Alexan-
der ad equum, prehenſumque loro contra ſolem conuertit, quòd conijceret illum vmbram ap-
propinquantium aſpicientem perturbari motu & ſpecie huius. Atque ita parumper circumiens
placido greſſu & equum manu demulcens, cùm intelligeret de ſpiritu animoſitatem equi maxi- F
mam eſſe, atque hanc illum quaſi colligere, ponit chlamidem, ac ſe in illum ſublatum ritè collo-
cat, frenorumque habenas ſic prehendit, vt equi os minimè læderet aut laceraret. Tum equum
nonnihil remiſiſſe de ira & commotione animi ſentiens, atque geſtire excurrere, laxatis habenis
incitat voce quoque vehementius & calcibus ferit latera. Quæ res Philippum primum & alios per-
terruit, ſed mox vbi vidêre quòd & Alexander reflexiſſet & ageret ita, vt par eſſet equum cum
exultatione & lætitia: ibi acclamare vniuerſi; Philippo verò etiam lachrymæ cadere præ gaudio,
neque poſſe ille ſibi temperare quin filium complecteretur atque exoſcularetur. Quare ſic ſe res
habet quemadmodum diximus, vtilem maximè eſſe placiditatem & moderationem in conſcen-
ſionibus, & cautionem hanc, ne qua res aut ſpecies tum obijciatur equo, quæ illum percellat &
perturbet, aut etiam perterreat. Quod ſi hoc etiam obtentum ſit, equus ſeſſorem ſuum vt cogno-

Ingrata equis ſunt remouenda.

ſcat & illo gaudeat, nihil ad commoditatem conſcenſionis iam poterit deeſſe. Idem Camerarius
ea quæ contraria ſunt equis & ingrata, remoueri ab illis omni tempore iubet, & in primis caueri,
ne quid tale de improuiſo & inopinato illis obijciatur, præſertim ſi animoſiores fuerint, quia ſic
perturbantur, & ad inſaniam quodammodo adiguntur: Cardanus corrigi quinque modis equum

Lib. 7. de Variet. rer. cap. 33.

Vt corrigatur.

tradit, voce quam (inquit) maximè timet, virga, freno, cruribus, maximè calcaribus additis & G
labore: blandiri nos ijs manu ſcalpentes crinium locum, palpanteſque leniter & voce ſubmiſſa,
tum etiam cibo, maximè pane & vino, quibus eos nobis (inquit) conciliamus. Similiter etiam
Xenophon docet, ſi cui fortè oblatus ſit ferocior aut ignauior equus, quo pacto vtroque rectè vti

Si equus fuerit ferox aut ignauus quid faciendum.

queat, edocet. Primùm ſciendum eſſe monens ferociam in equo ſimilem eſſe iracundiæ homi-
num. Vt igitur non incitantur facilè quibus nihil dicitur, neque fit, quo offendantur; ita & fero-
ciorem equum minimè commouerit is, qui (inquit) non læſerit. Quapropter ſtatim in conſcen-
dendo prouidendum, ne conſcenſor moleſtus ſit equo. Cùm autem in equo conſeſſum fuerit, ac-
quieſcendum pluſculum temporis, vel quamdiu licuerit, atque ita agitandus equus quàm blan-
diſſimo imperio: ac mox lentiſſimis à gradibus initio facto, ad celeritatem adigetur: inter quæ vix
ſentiet ille agitationem. Imperio autem repentino equus ferocior, itidem vt homo perturbatur
animo, ſiue quid tum aſpexit ſubitò, ſeu audiuit, ſeu etiam patitur. Quare hoc non ignorabimus,

Vt incitatus retinendus.

repentina omnia in equis perturbationes efficere. Verùm ſi incitatum ad celeritatem contineri fe-
rociorem in curſu volueris, non attrahes de repentè, ſed placidè adduces frenum, vt inuites, non
cogas ad conſiſtendum. Placantur etiam equi longioribus ſpatijs magis, quàm ſi crebrò conuer-
tantur: atque lenta diu equitationis ſpatia & placidos præſtant, neque ferociam equorum ſuſci- H
tant. Quòd ſi quis ſperat, ſi diu & celeriter agitet equum, fore defatigatum, deinde manſuetiorem,

Ex labore non manſuefieri.

diuerſum ſentit atque accidere conſueuit. Nam hæc inter feroces magis violentiam vſurpare, in-
que ira, quamadmodum homines iracundi, ſæpe & ſe & ſeſſorem indignis modis tractare ſolent.
Proinde ad celeritatem ſummam equos feroces non facilè incitabimus. Nequaquam autem adige-
mus ad alios equos, nam fermè improbiſſimi quique ferociſſimi ſunt. His aptiores freni quoque

Improbi qui equi.

lenes quàm aſperi. Si quando tamen aſperos indiderimus, laxando vt lenes videantur, efficiemus.
Prodeſt etiam vt ſeſſor aſſuefaciat ſeſe ad talem in equo potiſſimùm feroce collocationem, qua &
ipſe minimè commoueatur, & nulla ferè alia parte equum contingat, quàm vbi ſeſſionis firmæ
cauſa contingi illum neceſſe fuerit. Nec hoc ignorãdum, præcipi poppyſmo (id eſt cum labris com-
preſſis acutior quidam ſonus oris editur,) equos mitigari; κλώγμῳ verò (qui ſonitus fuerit palati

Poppyſmus quid.

& gutturis) incitari. Atſi quis initio equo offerat grato cum clogmo, contraria autem cum poppyſ-
mo, citò ille didicerit, poppyſmo iam incitari, mitigari verò clogmo. Atq; ſimiliter inter clamores
ac tubas cauendum, ne equo formido aliqua noſtra appareat, neúe illi hoc tempore turbulentum

aliquid

A aliquid obijciatur: sed quantum fieri poterit, quietem tum conciliare equo studebimus, & (si fieri poterit) matutina aut vespertina pabula præbebimus. Hoc autem consilium optimum fuerit, ne quis sibi equum ferocem ad bellum parare velit. Verùm de ignauis tantùm scripsisse satis fuerit, in his omnia contraria exercenda, quàm de ferocibus dicta sunt. Hactenus Xenophon. Qui autem equitare primum discit, volunt nonnulli, vt generosum eligat equum, nam si hunc sibi (inquiunt) reddiderit obedientem, eò minus negotij facessent alij. Socrates itaque recitante Laertio asperioris ingenij vxori ita congrediendum monebat, vt equis animosis equites. Nam sicut illi (ait) cùm eos semel subegerint, reliquis facilè vtuntur, ita & mihi post Xantippes vsum, reliquorum mortalium facilis toleratio obuenerit. Cæterùm calcaria non nisi cùm opus fuerit, subdi equis Camerarius iubet: ad reliqua vocem & virgulam sufficere dicit. Acres enim equos ad feritatem incitari; & placidos ad patientiam quandam ignauam, illorum crebritatem adigere, & veluti asinos ad plagas perferendas assiduitate durari: & mox ex laboribus asperiores potius, & ferociores quàm mitiores & placidiores reddi Xenophontis testimonio probabimus. Quare rectè dixit Cardanus, corriguntur, non instituuntur, & mox vitia quæ corrigenda sunt, enumerat; & maxima

Calcaribus quando vrgendi.

B esse ait, si cadat, si se prosternat, si erigat se, ac si contumax sit. Erectionem vt omnium periculosissimam virga corrigi, anteriora crura dum se erigit, verberando, nec vllum esse præstantius auxilium: si enim adhibeatur cura, breui emendari vitium. Si se prosternat, voce, oculis & baculo deterreri: contumaces baculis inter aures verberando, clauo post ephippias pungendo, igne denique corrigi. Qui sæpe cadunt, cùm vitio naturæ, non sponte, cadant, nulla cura emendari. Sunt sæpe & alia vitia equorum, quæ nisi corrigantur, inutilem planè equum reddunt, id quod Socrates ostendit ad quendam equitum magistrum futurum scribens, vt memorat Xenophon his verbis: *quod si equites* (inquit) *equos tibi adduxerint tam vitiatis pedibus ac tibijs: quosdam verò ita debiles ac strigosos vt sequi non possint: & quosdam ita malè educatos, vt non maneant quocumque in loco ordinaueris: quosdam verò tam calcitrosos, vt non sit possibile de vno in alium aciei locum transferre, quæ tibi vtilitas erit equitatus?* Equos his vitijs præditos Xenophon Græcè vocat κακόποδας, κακοσκελεῖς, ἀσθενεῖς ἀτρόφυς, ἀναγώγυς, λακτιστάς. Calcitrosi autem equi, id est λακτισταί, quos Latinè etiam calcitrones dicimus, sunt qui calcibus impetunt peruicaciùs. Corrigi aiunt vitium à diligenti curatore, si quoties animaduertit calcitraturum, baculo pedes percutiat. Alij malunt, compedibus pedes posteriores stringi, quo vsque calcitrare desierit. Neque verendum

Vitia equorum pessima.

Lib. 3. de dict. & fact. Socrat.

Calcitrosi qui & vt corrigantur.

C est inde noxam aliquam inferri equo, quin apud Xenophontem legitur, vt Suidas citat Persarum equos plerumq; ligatos pedes habere, ne fugiant, si soluti fuerint: indeque Xenophon malum esse noctè dicebat exercitum Persarum, quoniam equi eorum ligati essent. Inuenio verò etiam à multis inter secreta annotatum calcitrosum equum patienter se siniturum curari in stabulo, & ferreis apud fabrum calceari soleis, si exiguum & rotundum silicem alterutri aurium immiseris & apprehensam auriculam manibus perstrinxeris ac retinueris. Sic enim fore immobilem, & quantumuis etiam ferox sit, quieturum: si verò in vtramque aurem singulos immiserimus silices, tam mitem fore, quàm est ouis. Antonius Mizaldus se hoc secretum expertum accepisse testatur à quodam equisone regis Nauarræ. Cardanus hoc eodem remedio prospici ait, si vel sessorem respuat, vel nauem ingredi nolit, vel timeat rotas, similiaque alia: lapillum autem è filo suspensum in aurem indi. Et si hoc non prodest, vult præterea equi sensum perturbari, oculos vitta vinciri: hoc enim sæpe profuisse. Virga etiam si cędantur crura quæ retrò agere aut eleuare solet: ignem quoque caudæ submissum, tum instrumentum ferreum, quod dum retrocedit, illum pungit & sauciat: optimum enim hoc esse, ita si in humum procumbat, infra ventrem sint aculei. Sunt qui Latinis effrenes, & infrenes dicuntur, Græcis ἄστομοι, & σκληρόστομοι, quibus durum os est. Hi difficul-

Persarum exercitum cur Xenophon improbarit.

Lib. 3. de Var. rer. c. 32.

D ter flectuntur, & quamuis permittas eis frenum, minimè apprehendunt: contra qui molli sunt ore (μαλακόγναθυς dicunt Græci) facillimè. Morigerum autem iudicabimus, si laxatum frenum contracturo tibi facilè paret, & si dato ad cursum signo, alacri statim impetu procurrit, & rursus à cursu audito subsistendi signo etiam difficilibus in locis mox subsistat. Quidam autem tanta sunt oris duritia, vt ait Xenophon, vt cùm frenos quemadmodum dicitur, momorderint, frustrà in continendo sessor laboret: quos omnino ipse repudiat. Cum morsu frenum apprehendere, inclinato capite extra iter institutum violenter feruntur, & ceruice obliqua crebroque concussa, vim facere & excutere conantur, & in dorsum elatis scilicet cruribus prioribus, tergiuersando reclinant: sed quàm periculosus sit horum equorum vsus, etiam indicauit Ouidius, cùm canit:

Effrenes qui

Vt rapit in præceps dominum spumantia frustra
Ora retentantem durior oris equus. — *Li. 2. Amor.*

Et quomodo prospiciendum est, etiam docet, inquiens,

Asper equus duris contunditur ora lupatis. — *Lib. 1. Eleg.*

Aliquibus verò ora sunt neq; dura neq; mollia, magis tamē dura quàm mollia; ideoq; si initio cùm

incitaris & adegeris ad cursum aut gyrum, habenas attrahas, non obsequuntur. Faciendum igitur esse aiunt, vt talibus latissimè remittatur primùm, ita enim regere & pro voluntate quemque sua moderari facilè posse. De effræni equo locus Luciani legitur dignus qui recitetur: *In Cynico.* *Idem verò vobis vsu venit, quod contigisse cuidam ferunt, qui equum conscenderat furibundum: abreptum enim illum equus ferebat: nec vlla descendendi equo currente facultas erat: Cùm autem obuius quidam interrogaret, quonam pergeret: respondit, quò illi videtur, demonstrans equum. Hic à vobis si quis quærat quò pergatis, si verum fateri volueritis, quocunque libuerit affectibus, dicetis.* *Equus vmbratus.* Equos qui sic aufugiunt, vmbratos dici in schedis meis annotatum reperio. *Mordax.* Mordacem qui morsu aduenas offendit, Græci δήκτην vocant: ἀποκρέσικον verò quem nos sternacem dicimus, qui facilè sternit sedentem. *Sternax.* Mardacitatem remittit, si morsurus vapulet, deinde placidè tractetur, & quo delectatur, offeratur aliquid. Similiter puto sternax tractari poterit. Aiunt soleas equorum ex ferro quo aliquis occisus fuit, agiles equos reddere, & si ex eodem morsus concinnentur, tractabiles & obsequiosos fieri, etiamsi rebelles essent, morosiue ac mordaces: vt citat Mizaldus: ex Rasi videlicet & Alberto. Sunt & suspicaces qui accedere aliquopiam sæpè nolunt. His Xenophon demonstrari vult, quod ea quæ auersantur, fugienda non sint: hoc quidem planè equis animosis: F sin erunt timidiores, contractemus vt id, quod eis horribile apparet, & leniter eodem ipsos adducamus. Qui verò verberibus adigunt, plus timoris incutere equis inquit. Nam quia tum malè mulctantur, huius etiam ea quæ suspicione sua refugiunt, causam esse arbitrantur. Camerarius quoque in auersationibus & tergiuersationibus, calcaria si subdantur, magis equum perturbare ait, & terrorem & peruersitatem augere: itaque tum placandos maximè & confirmandos, vt feritatem intelligant, & sentiant non esse exhorrescenda illa quæ refugerint: ita enim horribilia etiam tandem extimescere desinere. Idem rursus: si quid per iram (inquit) in equum tergiuersantem committatur, vehementiùs ille perturbatur, & postea faciliùs terretur, quia illa obiecta alieniora exhorrescit, propter quæ afflictum se recordatur. *Quæ timere soleant.* Solent autem plerumque à fossis alijsque cauis sibi ferè timere, nisi ritè ad eas transiliendas edocti sint, quod inter cæteros indicauit *Lib. 10.* Statius:

> *Soluitur interea vallum, primæque recusant*
> *Stare moræ, iam se peditum iunxere cateruæ*
> *Manibus at patulas saltu transmittere fossas*
> *Horror equis, hærent trepidi atque immane pauentes* G
> *Abruptum mirantur equi, nunc impetus iræ*
> *Margine ab extremo, nunc sponte in frena recedunt.*

Qui itaque transiliendis fossis instituti sunt atque assuefacti, quique ex altis & præruptis se demittere & librare didicere & per decliuia celeriter vectari, hi tantò præstant inexercitatis & horum imperitis, quantum aërea & pennigera animantia agilitate terrestribus; rursus qui pedibus sunt *Bellici equi institutio.* exercitatis, tantum eis antecellunt qui sunt ad asperitates viarum inexercitati, quantum claudis integri. Quamobrem Xenophon bellicum equum primùm ita edocendum esse voluit, vt in cliuos sursum & per decliuia & in obliquum agitari possit, fossas transilire sciat, vallumque superare, in collem erumpere, & de colle desilire. Quomodo autem instituendus sit, ipse in hæc ferè verba tradit. Qui nactus est equum omnino imperitum saltuum, is vacuum illum prehenso loro ductorio transgressus fossam prior attrahito ad saltum: quod ille si renitatur, à tergo aliquis flagrum aut
„ virgam summis viribus incutiat, ita transiliet non solùm illud spatium, sed longius etiam quàm
„ debuisset, & in posterum non expectabit verbera, sed vbi senserit modò ponè accedere aliquem,
„ statim saliet. Cùm vacuum assuefeceris, ita etiam agitabis conscensum, primum quidem trans-
„ minores fossas, mox etiam latiores. In conatu autem saliendi subdes calcaria, itidemque cùm tran- H
„ silire equum & cùm desilire volueris, calcaria subdito: toto enim corpore in omnibus his annitens
„ equus, faciet ille ita, magis vt cum ipse, tum eques in tuto sint, quàm si posteriore parte sui quasi
„ deficeret, vel in transiliendo, vel in erumpendo sursum, vel in desiliendo. Cæterùm ad decliuia
„ primum leuiori in solo equos assuefieri conuenit. Ita tandem assuefacti libentiùs per decliuia,
„ quàm recto cursu ferentur. Nam quod quidam verentur, ne si per decliuia incitentur equi, armos
„ rumpant, neminem debet terrere, qui cognouerit & Persas & vniuersos Odryssas cursu per decli-
„ uia certantes, nihilo minus habere sanos equos, quàm Græcos. Porrò sessor ad hæc omnia accom-
„ modum se præbere debet. Itaque ad primum ille equi impetum proclinator, ita minimè equus
„ tergiuersabitur, aut eques succutietur: statimque reprimens equum, resupinator, ita minimè ip-
„ se iactabitur. In traiectu fossæ & cliui ascensu, non fuerit incongruum iubam tenere, ne simul &
„ loro & freno grauetur equus. Sin per decliue agetur, & resupinator eques & equum sustineto
„ freno, ne præceps vterque deorsum feratur. Hæc ille. Aliàs omnino dandam ait esse operam, vt
„ alijs atque alijs in locis, itemque modo longæ, modo breues equitationes vt fiant: minus enim

hæc

A hæc equo odiosa esse quàm si semper ijsdem locis & eodem, modo agerentur. Pollux primò agitari vult per plana & læuia loca, non rectà autem aut repentè ex contrario locorum situ in contrarium agi, sed obligari, nunc longam, nunc breuem, nunc remissam, nunc concitatam equitationem per vices institui. Ne verò armorum fremitum & gladiorum ad clypeos resonantium crepitum equi extimescant, eos (inquit Ælianus) ad strepitum ac sonitum assuescere cogunt, armataque cadauerum simulacra sub ipsum fœnum subijciunt, vt cæsorum conspectum in bello ferre consuescant, vt ne rerum terribilium metu affecti, ad rem militarem inutiles sint. Quod quidem ipsum Homerus haud sanè ignorauit, cùm Diomedem quidem in Iliade scripsit Thraces iugulare: Vlyssem verò interfectos pedibus subtrahere, ne in cadauera incurrentes Thraces equi formidine perterrentur: atque ad hæc ipsa insueti, vt per formidolosa quædam ingredientes præcipiti effrenatione efferrentur. Inuenio etiam quod qui meticulosos equos docent, id noctu libenter facere solent, quoniam cùm eo tempore pauores sint maiores, si eos superent, facile spes est, quod etiam quoscunque non æquè magnos contemnere discent. Alij παρώπια oculis obdunt, sic vocantur coria quæ equorum formidolosorum oculis apponuntur, alio nomine ἀνθήλια siue ἀνθήλια dicta, eò quod à sole oculos tuentur.

Ne strepitus armorum timeant.

B Iam si lubeat idoneo bellis equo vti ad agitationem magnificam & speciosam, omnino ab eo, quod plerique faciunt in opinione præclaræ equitationis, abstinendum (*inquit Xenophon*) *os vt frenis laceremus*; itemque calcaria vt subdamus & incutiamus scuticas. Nam ita diuersa omnia accident ab ijs quæ expetuntur, cùm & figuram quandam arduam equi habenis arreptis efficientes, qui debuerat prospicere, cum excæcant, & calcaribus atque flagris equum territant, vt non sine periculo perturbetur. Hæc autem sunt quæ faciunt hi equi quibus agitatio molesta est maximè, atque in turpitudine quidem, non cum honestate. Sed equus si didicerit agitari frenis laxioribus, & ceruicem attollere, eandemque à capite recuruare, ita facilè præstabit ea quibus etiam ipse potissimùm delectatur & sibi placet. Hæc autem esse quæ diximus, vel hoc argumento intelligi poterit, quòd equus quoties festinat ad alios equos, sed ad equas in primis, tùm & attollit ceruicem quàm altissimè & caput maximè proclinat, truci cum specie, tum crurum mollitudinem fert sublimem & caudam sursum intendit. Qui igitur ad talem formam composuerit equum, qualem ipse effingit, quoties pulcherrimus videri cupit, is hoc consequetur, vt & de agitatione voluptatem equus capiat, & magnificus atque terribilis ac spectabilis sit. Quæ quidem qua ratione obtineri posse credamus, nunc deinceps conabimur exponere.

Vt bellico equo vtamur pro pompico

C Prima igitur frenorum cura est, quæ non pauciora duobus parabimus: quorum vnum, leuius orbes habeat grandiores: alterum eosdem cùm graues, tum depressos. Echini autem id est clausuræ, erunt acutiores, vt cùm istud prehenderit, offensus equus asperitate mox dimittat: cum autem lenius illi inditum fuerit, tum gaudens huius quidem lenitate, alia nihilominus, ad quæ asperiore freno instructus fuerat, sub leni quoque exequatur: sin lenitate contempta in hoc penitus incumbere volet, cogent scilicet illum hanc ob causam subiecti grandiores orbes, os pandere, atque ita admittere lupos. Poterit autem asperius frenum variari cum implicatione quadam, tum extensione: cæterùm cuiuscunque modi fuerint frena, sunto mollia omnia. Nam rigidum quauis parte sui prehensum retinet equus totum inter maxillas, perinde ac veru vbilibet prehendas, totum substuleris. Alterum verò non aliter quàm catena, ea parte tantummodò, qua tenetur, non flectitur, aliæ pendent; quas elabentes dum captat equus, lupos interea amittit de maxillis. Hanc ob causam & inseruntur medijs axibus annuli, vt hos lingua atque dentibus prensans, omittat correptionem inter maxillas freni. Frenum molle est, cùm axes commissuras habent læues atque latas: itemque omnia quæ axibus accommodantur, cùm sunt ampla & minus densa; mollius frenum existimandum. In quo verò omnes particulæ freni grauiter discurrunt

Frena quot & qualia esse debeant.

Frenum molle & asperũ vt differant.

D atque colliduntur, illud frenum rigidum erit. Sed qualecumque contigerit frenum cum hoc cuncta ea quæ subijcientur, præstabit is, qui voluerit formam equi efficere eam, quàm suprà diximus. Os igitur equi concutiendum, neque ita vehementer equus vt refugiat, neque ita placidè, vt persentiscat. Atque iam post concussionem vbi equus ceruicem attollet, statim freno indulgendum: itemque alia oportebit (id quod monere non cessamus) dum scitè obsecundarit, vicissim illi gratificari. Cumque animaduersum fuerit delectari equum elatione ceruicis & habenarum laxitate, tum cauebitur ne quid illo tempore huic molestiæ obijciatur, quasi ad laborem equum adigere velimus, sed blandimentis tum eum demerebimur, vt speret requietem: ita enim magis prompto animo ad celeritatem agitationis deueniet. Iam verò celeritate etiam gaudere equos, satis argumenti est, quod liberatus pedetentim nullus abit, sed aufugit: hæc enim certè est voluptas equorum, nisi fortè ad cursuram importuniùs fuerint incitati. Sed cùm inter agitandum equus exultabit, scilicet edoctus iam priore agitatione de flexibus ad celeritatem incitari; quod cùm facere sciuerit, si quis tum illum adductis habenis retineat, & signum aliquod det concitationum, coërcitus hic frenis, imperio concitationis mouetur & pectus effert,

Equi celeritate gaudẽt.

& iratus

& iratus protollit crura altiùs, non mollia tamen hæc: quippe in offenſis iam non magis mollibus cruribus vtuntur equi. Sic igitur exardeſcente equo, ſi frænis indulgeas, ibi præ gaudio, quod in laxitate ſe freno liberatum putet, exultabundo habitu mollibuſque cruribus elatè ſeſe inferet, planè repræſentans pulchritudinem qua componere ſe equi ſolent feſtinantes ad alios equos. Quique hoc cernunt, talem equum appellant liberalem & voluntarium & equitatorem & ferocem & ſuperbum, ſimulque & iucundum & terribilem aſpectu. Idem autem Xenophon erigendi facultatem quæ in iſtiuſmodi pompico equo requiritur, cum crurum mollitudine coniunctam eſſe cùm negaſſet, ſed cui lumbi molles ſunt & ſuccincti atque robuſti, eum poſſe ſpatioſè prioribus cruribus ſubijcere poſteriora: hoc (inquit) dum facit, tum ſi quis freno concutiat os equi, fit vt poſteriores in talos ille reflectatur atque ſubſidat; erigat autem ſuperiores corporis partes, ſic aſpicientibus contra aluus & inguen vt appareat. Ibi igitur frenis indulgendum, vti equus quod pulcherrimum eſt in hoc genere, faciat libens, & ita ſpectatoribus hoc facere videatur. Sunt qui ad hoc etiam erudiant equos, quorum hi virga talos pulſant: illi baculo iubent accurrere qui coxas verberet. Nobis vero hæc videtur inſtitutio optima, ſi id quod ſemper dicimus, non omittatur vnquam, equo vt quies contingat, poſtquàm voluntati agitatoris obtemperauerit. Proinde certis ſignis excitatum equum ſponte pulcherrimos & ſplendidiſſimos geſtus exhibere oportet. Quod ſi poſt equitationem & copioſum ſudorem, necnon cùm ſe ſcitè erexerit, ſtatim ſeſſore ac frenis releuetur equus: non dubitandum quin ſua voluntate poſtea ad erectiones peruenturus ſit. Super huiuſmodi iam quidem agitationi idoneis equis reſidentes, & dij pinguntur & heroës; hominesque in vſu horum decente, magnifici videntur. Vſque adeo verò equus qui ſeſe erigit, vel pulcra vel admirabilis, vel etiam expetenda res eſt, vt omnium oculos ſpectantium in ſe conuerſos teneat, tam iuuenum quàm ſeniorum. Maximè ſanè laudatur talis equus qui corpus & altiſſimè & frequentiſſimè erigit & lentè interim procedit. Iam verò & in gyrum flecti equos docebant Romani, vt ex hoc Virgilij notum eſt: *Carpere mox gyrum incipiat*: eratque hoc præcipuum Romanæ iuuentutis exercitium, vt ex Horatio in exordio oſtendebamus, & clariſſimè meminit etiam Ouidius lib. 1. de arte:

Equus optimus. *Equus vt ſe erigat.* *Vt in gyros flecti diſcat.*

Hos ignaua iocos tribuit natura puellis,
Materia ludunt vberiore viri.
Sunt illis celereſque pilæ, iaculumque trochique
Armaque & in gyros ire coactus equus.

Iſtiuſmodi gyrorum apud Græcos quoque exquiſitam rationem & magnam artem fuiſſe facilè poteſt vel ex eodem Xenophonte perſpici. Hæc nunc eſt mutata prorſus, vſque adeo (inquit Camerarius) vt quod ille laudatiſſimum eſſe ſcripſit, in læuam circumagi equos, nunc planè reprobetur. Etſi enim in vtramque partem gyrari equum rectum eſt, idque niſi contumacia oris impedimento ſit, paris facultatis eſſe conuenit: tamen in oſtentatione gyri nunc in dextram partem dari ſolent, & qui in læuam eduntur, eos vocant auerſos. Ad iſtiuſmodi circumactiones: in vtrumque latus & in gyros, itemque conuerſionem celerem directi curſus, eſt id quidem non vulgaris induſtriæ equum inſtituere; ſed niſi ſit valdè nihili pecus, aſſiduitas & diligentia etiam hæc celeriter aſſequitur. Loquor autem de equo integro & cuius vires nulla iniuria morbi debilitauerit. Nam talium labant crura, neque tutò pedetentim per plana etiam loca ingredientibus his vehare, nedum illos ad curſum concites & in gyros torqueas aut agas per ſalebras, qualia in hac inſtitutione requiri oſtendit Xenophon: In flexibus (inquit) ſiſtendi ſunt equi: neque enim facilè eſt, neque periculo caret, equum concitatum ſtatim circumagere, præſertim loco ſalebroſo aut lubrico. Cùm equus (inter flectendum) freno attracto pauliſper retinebitur, curandum vt ſitu corporis interim quàm minimè obliquo ſit & ſeſſor ipſe ſimiliter. Sin aliter fecerit, ſciat leuiſſima de cauſa fieri poſſe, vt vnà cum equo corruat. Verùm vbi iam poſt flexum directè proſpiciet equus, ibi ad celeritatem inſtigandus erit. Nam obſcurum non eſt, in prælijs quoque flexus vſurpari, cùm inſequendi hoſtem, tum ſe recipiendi gratia: quare expedit ad celeritatem poſt flexus aſſuefacere equos. Iam verò poſteaquam ſatis eſſe exercitij videbitur, profuerit tamen & poſt quietem repentè incitare equum, cùm auerſum ab alijs equis, tum ad illos conuerſum: itemque de celeritate ſtatim reprimere, necnon conſiſtere eum pati, & mox flectere ac incitare: non. n. dubium, quin venturum tempus ſit, quo ambobus illis opus ſit. Cùm deſcendendum erit cauebitur, ne hoc fiat vel inter equos, vel in hominum cœtu, vel extra agitationis ſpatia, ſed quo in loco defatigari cogitur, eo ſcilicet in loco & requies equo contingat. Vocatur autem rectus curſus ὀρθοδρομεῖν, & qui reflectitur ἀποχάμπτειν. Iam verò apud Romanos ſummæ erat curæ, vt pretioſiores ac generoſiores equi molliter & tollutim crura attollerent Aſturconum modo, ſiue vt Martialis ait, ad numerum colligerent; de quo greſſu ſuprà egi, nunc dixiſſe ſuffecerit, in tanto honore fuiſſe eum inceſſum, vt itidem minoris pretij equos eum docerent, vt Varro teſtatur his verbis: *Vt equus qui ad vehendum eſt*

Equus qui gyris idoneus & qui non. *Vt ex equo deſcendendum.* *Vt tolutim ingredi diſcant.*

A *dum est natus, tamen traditur magistro, vt equiso doceat tolutim.* Modum docendi refert Cardanus his verbis: cum equus trifariam moueatur, vel extremam pedis iuncturam flectendo, vel genu: Itali, ligatis binis & binis pedibus dextris inuicem; atque sinistris inuicem, cogunt eos binos simul mouere, spatula etiam mota, sed genu præcipuè agitato atque flexo: Galli, vltimam pedis iuncturam arcto vinculo omnium pedum deuinciunt: ita fit, vt cogatur equus genua mouere. Atque ita patet ad Asturconis disciplinam pertinere, vt genua flectat. Nam si iuncturam solam inferiorem moueat, etiamsi ambas dextras simulatque sinistras, non perfici gradarium gressum constat. Sunt igitur duo genera grandarij incessus equorum: Gallicus, cùm genua simul mouentur, spatula vix: cùm verò genua & spatulæ, Italicus. Mollior est incessus quicunque fit altiore iunctura, quoniam modico interuallo mochlij multum spatij superatur. Mulæ tum molliter incedunt, mota inferiore iunctura, vocaturque incessus ille Traina: cùm autem genu asturconius concutit, magis genu flexum quàm pes, quod altius cadat, quàm figitur. Hæc itaque Cardanus. Cæterùm *Parthis*, vt author est Vegetius, *consuetudo erat equorum gressus ad delicias dominorum hac arte mollire; non enim circulis atque ponderibus prægrauant, vt soluti ambulare condiscant; sed ipsos equos*

Lib. 7. de Var. rer. c. 32.

Gradarij siue tolutaris incessus duo genera.

B *vulgò trepidarios, militari verbo tottonarios vocant, ita edomant ad leuitatem & quædam blandimenta vecturæ, vt Asturconibus similes videantur. In sicco itaque æqualique solo quinquaginta passus in longum, & quinque in latum plenis cophinis digeritur per ordines Creta, ad similitudinem stadij, quod aulicibus* (silicibus videtur legendum esse,) *asperius sit, tum difficultate coronam velocitatis optantibus ingerit, in quo spatio cum equus frequentissimè exerceri cœperit, in illos aulices necessariò offendit, & priores & posteriores vngulas impingit, & aliquando vel cadit, vel sic offendit, vt cadere videatur: post quod admonitus iniuria, tollit altiùs crura, & inflexione geniculorum atque gambarum molliter vehit. Præterea minutos gressus imitatur, vt inter aulices vngulas ponat, nam si extendere voluerit, offendit in cumulum. Minutim autem equus ambulans commodiùs vehit, & pulchrius videtur incedere.* Hactenus Vegetius, sed quos trepidarios equos vocet, non satis constat: Gesnerus vocabulum vel ad Germanicam succussatorum nomenclaturam traber alludere ait, vel ad Τρίπηδον Græcum, quod apud Absyrtum legimus, à calpe id distinguentem his verbis: κὴ ἀναβάτην ἐπικαθίσαι ποιήσας, δρόμῳ τῷ διὰ κάλπης γύμναζε, ἤτοι τῷ λεγομένῳ Τριπήδῳ. Ego trepidarios Vegetio succussatores potius, vel propter imperitiam quodammodo trepidantes intelligi putem quàm quod ad Τρίπηδον alludere credi possit. Apparet enim τρίπηδον idem esse quod πέδη, hoc

Lib. 1. c. 56 Parthi vt equorum gressus emolliãt.

Equi trepidarij.

Pede & tripedon quid.

C scilicet, ni fallor, equitationis genus, de quo sermo est, gressus (inquam) gradarius siue tolutarius, cùm sit propriè πέδη vinculum & pedica. Solent enim vinciri, vel ponderibus aggrauari pedes equorum qui ad hoc instituuntur, vt gradarijs & Asturconibus similes fiant. Hanc agitationem Xenophon in primis probat, quoniam ambas buccas ad conuersionem assuefacit: Esse verò etiam bonum asserit, agitationem mutare, vt equi buccæ in vtrisque exæquentur: seque etiam extentiorem illam catenam agitationis gyratæ præferre: quandoquidem in hac libentiùs & conuerti se equus satur iam procursionis, & simul ad directum cursum, simul ad flexus assuefieri patitur. Nunc alia quædam præcepta adferamus quæ ad equitantem & equitare discentem magis quàm ad indoctum equum pertinere videntur. Etsi enim optimè edoctus fuerit equus, nisi etiam sessor equitandi fuerit gnarus, sepenumerò non sine magno periculo excutitur, vt in principio ex Plutarcho exposuimus. Sed & Ouidius id eleganter Phaëtontis exemplo docuit, dum canit:

Sed leue pondus erat, nec quòd cognoscere possent
Solis equi, solitumque iugum grauitate carebat,
Vtque labant curuæ iusto sine pondere naues
Perque mare instabiles nimia leuitate feruntur
D *Sic onere insueto vacuos dat in aëre saltus*
Succutiturque altè similisque est currus inani,
Quod simul ac sensere, ruunt, tritumque relinquunt
Quadriiuges spatium, nec quo prius ordine currunt, &c.

Inter istiusmodi præcepta primò occurrit, vt equus aptè infrænetur, etsi hoc curatoris sit, non domini. Vt autem rectè infrænetur, Xenophon vult, vt accedat curator primùm ad læuum equi latus, deinde habenas ob caput in summis armis deponat, verticale autem attollens in dextra teneat, ac lupos sinistra admoueat, quos si equus admiserit, applicet freni lora. Sin equus os non aperiat, tenens frenum propinquum dentibus, maximum digitum manus inserat maxillis, quoniam hoc pacto plerique os pandunt: sed ne sic quidem si frenum receperit equus, tum labrum ille vrgeat ante dentem qui caninus appellatur, quod cum fit, paucissimos non admittere frenum asserit. Vult item vt curatori præcipiatur, primùm ne vnquam habenis attrahat equum, siquidem ita heterognathus redditur: deinde vt à buccis conueniente spatio distet frenum. Nam cùm illas premit, callum (iuquit) solet obducere, ita sensus retunditur. Cùm autem longius dependet vsq;

Vt equus infrenetur.

Vt equus frenum admittat, & quid in freno obseruandum.

ad sum-

ad ſummum os, poteſtas tamen ſit equo, ſi frenum momorderit, minus parendi domino. In his E acrem eſſe curatorem non minus quàm vlla alia in re elaborare conuenit. Tantum enim momenti in hoc eſt ſitum, libenter vt equus ferrum admittat, vt ſi quis omnino reijciat, is nulli vſui eſſe cenſendus ſit. Quod ſi curator non ſolùm cùm ad laborem equus ſed etiam cum ad pabulum ducetur, & de agitatione domum ſeducetur, frenum illi induerit, nimirum iam vltrò appetet ſtatim, vbi hoc offerri ſibi viderit. Probat hanc infrænandi rationem Camerarius & alia inſuper præcepta addit, cum frenandus (inquit) & insternendus erit equus, tum deterſus eſto & nitidus atque pexus: frenetur autem ſic vt minimè offendatur (aliàs etiam quoſdam equos facilè offendi dixerat inter frenandum, ſiue ipſi reſpuunt ferrum, aut lorum indui vertici moleſtè ferunt, ſiue duriùs & immitiùs inuaduntur:) ita libentiùs frenos admittet, quos vidi qui initio ſale conſpergerent, quod cùm lingeret equus & ſimul manderet, frena illa pati aſſuefieret. Quidam comprimentibus equis dentes, neque recipere frena intra os volentibus, ferro labra & gingiuas vrgent: quod etſi in præſentia, niſi ſint ferociores, facit, vt admittant frenum, odium tamen illius perpetuum excitat. Quare melior eſt ratio Xenophontis, digitis premere labrum: non enim in hoc tantus ſenſus doloris, vel dolor potiùs nullus omnino ineſt. Frenantur autem hoc modo: Habenæ, quibus equus regitur, obducuntur ob equi verticem & deponuntur ad imam iubam ſeu ſcapulas, vel (ſi F quis hoc mauult) ad armos aut ſpinam. Tum ſiniſtra teneat ferrum freni ſiue lupos, & dextra ſubter collum equi ſenſim circumacta verticale lorum vnà cum reliquo frenorum loreo quaſi reticulo applicet atque circundet capiti, & quæ nectenda fuerint, connectito, & catenulam qua nunc maxillæ reuinciuntur, infibulato; atque ita inſtructus equus ductorio loro, ſi conſiſtere ad præſepe diutius debeat, religator ſupernè de furcillis ſeu clatris, in quas equis fænum noſtris moribus obijcitur, vt fœniles dicere poſſe videamur. Sed melius fuerit extra ſuam cellam productum equum in loco aperto & libero, vbi atterere latera nequeat, neque etiam attingere, quod ore impetat, reuincire, vt ibi conſiſtat tantiſper, dum conſcendatur. Atque hæc erit frenationis ferè ratio & adminiſtratio. Dentes ſcaliones & plani vulgò dicti, equis extrahi ſolent vt frenum commodiùs admittant, vt antea ſcripſimus. Quæ frena cuiuſque ori maximè conueniant, diligenter (inquit idem Camerarius) exquirendum; conuenientia autem non facilè mutanda ſunt: ea ſic indentur, ne aut augeantur buccæ, aut illa in buccis voluantur; quorum alterum callos in malis creat, alterum obſtat moderationi: nam ſic facilè morſu freni arripiuntur ab equis, quo facto illi ſe regi non patiuntur. Frænorum duo genera ex Xenophonte diximus, vnum leue, alterum aſperum, ſed vtrum- G que rurſus vel leuitate vel aſperitate differt. Sunt enim quædam valde leuia, quædam minus: alia aſperrima & duriſſima, alia minus; quædam media inter prædicta, pro mollitie ſcilicet & duritia equi qui infrænandus eſt. Formas eorum ſcribere omitto, quia nota apud frænorum artifices, nec poſſunt tam aptè deſcribi, quemadmodum poſſunt oculata fide videri. Aſperiores, lupati ferè dicuntur à lupinis dentibus qui inæquales ſunt, vt Seruius & Iſidorus ſcribunt; necnon lupi. Ouidius:

Frena cur ſale conſpergantur.

Frenorum duo genera.

Lupata qualia frena.

Tempore paret equus lentis animoſus habenis,
Et placido duros accipit ore lupos.

Virgilius:

——— Prenſique negabunt
Verbera lenta pati, & duris parere lupatis.

Et alicubi.

Aſper equus duris contunditur ora lupatis,

Accipitur tamen lupatum ſiue lupus ſæpenumero ſimpliciter pro freno, vt apud Statium:

——— Non aſpera præbet
Ora lupis. Et Silium: *Quadrupedem flectit non cedens virga lupatis.* H

Solinus maſculino genere dixit: *Iſque adeo ſprenit lupatos, vt de induſtria incuruatus, ruina & ſe & equitem affligeret.* Sed & lupata frena dixit Horatius adiectiuè ſumens: *Lupatis temperat ora frenis.* Plutarchus λυκοσπάδες πῶλους vocat, qui lupatis aſſueti ſunt, contra ἄστομους qui durioris ſunt oris, vel frenis non aſſueuerunt. Græci frenum χαλινὸν dicunt: eſt tamen χαλινὸν ea propriè pars freni quæ ori inſerirur; inde verba χαλινοῦν, & χαλιναγωγεῖν, & Callimachus χαλινοφάγα στόματα ἵππων dixit. Pars freni quædam vocatur echinus: ſicut quod circa mentum eſt, pſellium: quod ori inſeritur, chalinus; cuius medium eſt hemium; poſt in ambitu dactylij, echini, quos mandit equus, vt annotauit Cælius ex Polluce, qui ſic habet, Freni pars quæ ori inſeritur χαλινός, οὗ τὸ μὲν μέσον ἥνιον, τὸ δὲ περὶ αὐτὸ, δακτύλιοι, ἐχῖνοι, τρίβολοι, οὕσπερ μασσᾶται ὁ ἵππος. Idem Pollux equum ſingularem inſtruens deſiderat κημοὺς, φιμοὺς, ψαλλία, χαλινούς. φιμὸν autẽ & κημὸν Græci vocant illud vinculum quo toto oris equi ambitu quaſi fibula quadam colligato rictu morſus arcetur, auditurque illud quotidiè in pſalmo; *in camo & freno maxillas eorum conſtringe.* Hinc φιμοῦν,

Lupatus.
2. Sympoſ.
Echinus.
Pſellium.
Chalinus.
Henium.
Dactylij.
Li. 12. c. 18.

A φιμοῦν, idem quod ἐπιστομίζειν, quod ἀναλαμβάνειν, aut ὑπολαμβάνειν. Pastomis (aliàs postomis, quod minus placet,) dicitur ferrum, quod ad cohibendam equorum tenaciam naribus vel morsui imponitur, Græcè ἀπὸ τοῦ στόματος, vt citat Nonius in hoc Lucilij: *Pastomides huic ingentes de naribus pendent.* Habenæ lora sunt frenis annexa, quæ manu tenentur, vnde & retinacula nuncupantur. Græci ἡνίας vel ἡνία dicunt ἀπὸ τοῦ ἀνίω τὸ λυπῶ, aut ἀπὸ τοῦ ἐνοῦν καὶ συνδέειν τοὺς ἵππους: non solùm enim de celete equo id est singulari ἡνία dicuntur, sed etiam de iunctis curru aut biga, vt Varinus docet: Hinc ἡνιοχεῖν est manu tenendo habenas equum regere. Xenophon habenas laudat æquales, non infirmas, nec lubricas, neque crassas; vt etiam hasta illa manu, si opus sit, comprehendi queat. Harum maiorem apparet esse necessitatem quàm frenorum cùm multi planè frenis non vtantur, vt de Massylis & Numidis dictū, quos infrenes inde dixit poëta qui sola virga equos regebant; & Strabo author est Maurorum equos collaria (περιτραχήλια) habere è ligno aut pilo confecta, vnde habena dependet: Nunc & in vilioribus equis similia vsurpantur collaria, sed his cùm ad currus onustos eorum tantum vsus sit, nulla etiam habenarum ratione, lora affiguntur, quibus currus protrahuntur. Insolens verò etiam fuit olim Indorum frenandi equos modus, de quo sic Arrianus. *Equi eorum non sunt ephippijs instructi, sed neque frenis ita vt Græci aut Celtici: nam summum equi os corio bibulo crudo ambitur: quod consutum est & annexum: continet autem stimulos ex ære aut ferro introrsum conuersos: ditiores eburneos parant. Cæterum ori ferreum inditur instrumentum obeli figura, (hoc est rectum & oblongum,) à quo habenæ dependent. Habenis attractis, obelus equum coërcet, & stimul ab eo pendentes pungendo habenis parere cogunt.* Hæc ille, habenas ῥυτῆρες nuncupans, sed & ῥυτὰ dicuntur, quanquam plerique χαλινὰ interpretentur. Ῥυτῆρες dici Varinus ait δι᾽ ὧν ἐρύονται ἵπποι ὧδε καὶ ἐκεῖ. Ab ἡνία apud Lacones ἡνιοχαράτης dicebatur, qui iuuenes in re equestri instituebat, vt idem Varinus annotauit: ἀφηνιάζειν autem dicuntur equi contumaces & præferoces, cùm rebelles sunt habenis, & frenum morsu corripiunt, vel aliter per vim sessorem in via instituta auferunt. Herodianus eleganti metaphora vsurpat pro imperium detrectare, ac subditum esse nolle. Cæterùm rarior puto equorum quibus sola frena & habenæ addita erant, vsus erat, nisi simul insternerentur, quamuis nudos istos desultorios dici velint, nam & talium vsum in venationibus Martialis improbat, dum canit:

Habenæ.

Habenarum necessitas.

Lib. 8. de gestis Alex.

Indi vt equos frenent

Stragula succincti venator sume veredi,
Nam solet à nudo surgere ficus equo.

Nudorum equor. rariorem fuisse vsum.

Lib. 14.

C Stragulum autem idem & stratum dicebatur: Seneca apud Lucilium: *Stultus est qui equum empturus non ipsum inspicit sed stratum eius & frenos.* Liuius: *malis strata detrahi iubet*: vnde equos stratos & instratos dicimus, qui eis ornati sunt. Liuius: *Armatos deinde instratisque equis signum expectare.* Eosdem & ephippiatos vocamus ab ephippio, quod, vt Varro ait, tegmen est equi ad molliorem vecturam paratum. Sed Varro equos non eodem modo parari ad ephippium ait, vt ad prædam, quasi in venationibus equi non insternerentur, id quod allato etiam loco Martialis insinuare videtur. Ephippium vulgus sellam nuncupat, non inepto vocabulo, nam licet Budæus ephippium de equo dici inquiat, sellam non item: Isidorus tamen sellam à sedendo dici ait, & inter equi instrumenta enumerat: eodemque vocabulo vtitur Vegetius, dum ait: *Africa quos velocissimos præstat ad vsum sellæ.* Et rursus: *Equorum mulorumque genus sub sellis aut sagmis solo tergo præstat officium.* Græcè ἐφίππιον rectè scribitur, nam ἐφιππεῖον equorum potiùs currentium certamen est. ἔποχον idem quod ephippium, item σάγη & σάγμα, sed σάγμα de vilioribus equis & iumentis alijs potius dicitur, vulgo il basto, vnde equum & caballum sagmarium dicimus, quo vilior adhuc clitellarius, qui mulorum asinorumque more clitella onera in dorso fert & sarcinas, vnde & sarcinarius & dorsuarius quoque vocari solet. Cingula vocatur cannabinum illud lorum latum, quo venter equi cingitur, ne diffluat ephippium, antilenæ verò coriaceum illud quo cingitur pectus; postilena quod sub cauda poni solet. Sed & cingulas laterales legimus, quas Gesnerus eas interpretatur, quæ à lateribus cingunt quasi de iugalibus & currui iunctis tantùm dicantur; sed & cingulæ coriaceæ ex ephippijs è lateribus ornatus gratia equitantibus proceribus dependent, quas puto rectiùs sic vocabimus. Persas testatur Athenæus lib. 12. 4. plura strata in equis habere, magis molliter sedere, quàm rectè equitare cupidos. Quid modo circa cingulas & ephippij instrationem fieri à curatore debeat, docet Camerarius. Bene quidem (inquit) cingula (mallem cingulas, cingulum enim teste Isidoro hominum est, cingula animalium. Ouidius: *Vt noua velocem cingula lædit equum.* Apud Apuleium, vbi Lucius ait; *si ephippia fucata singula armata sint*, lege *cingula*, ex Ioan. Baptista Pio Bonon.) strati adduci cùm ad alia prodest, tùm minus reddit molestum & graue pondus sessoris, cùm strata non quasi volutantur super equi tergo. Strata autem placidè apponentur ita, vt curator ad latus sinistrum accedat, & stratum sine impetu & tumultuatione, quàm molliter poterit fieri, super dorso equi deponat, vt illius veluti capulus supra spinam, qua parte ceruix exoritur, sistatur: omnia autem quæ expedita esse debent, cauebit,

Ephippium quid.

Sella.

Equus sagmarius.

Cingula.
Antilena.
Postilena.

In cingulis quid obseruandum.

Amor. 4.
Cap. 194.
Strata vt imponenda.

uebit, ne ſuper ſtratum dorſo equi impingantur, vt ſunt cingula & illa ſeſſionis adminicula, & lorum pectoris ſiue armorum, necnon reticula illa lumborum, ſi annexa fortè ſibi ſtratum habeat. Tum deinde primum omnium annectitur lorum pectoris & per illa reticula, ſi adſint, cauda exeretur, vt fieri conſueuit, atque ita ſtrati diligenter compoſiti vinculum adducemus, & infibilabimus cautè. Nam benè equitant, qui bene cingunt. Idque vt antè dixi, equo prodeſt: neglectum verò eques vt leui impulſu delabatur, in cauſa eſſe poterit. Hoc cingulum debet crati pectoris ſubligari, non aluo atque ilibus. Inſtrati vel inditis vel nondum inditis frenis, minus laxè reuincientur, ne fortè procumbant, id quod neque equo bonum, & ſtratis nocet. Educi autem optimum de cella tum equos in aperta & libera loca, & alligare loro prolixiore: ibi vt quaſi arbitrio ſuo aliquantulum verſentur; quo generoſos admodum delectari putant. Etiam ad eas partes; quas cingulum obit, ſæpius reſpiciendum, ne fortè illo peruſta cute vulneratæ ſint: quod malum citò curari debet, & facilè poterit intertriginum communibus & notis omnibus remedijs. Pompicum equum conſcenſurus eques calcaribus non indiget, niſi ignauus ille ſit & parum alacris. Animoſi enim indignantur, & ictu læſi tanquam accepta iniuria in curſum præ iracundia aguntur, & impetu, qui periculoſus eſt domino, propter iram feruntur: Quod ſi quis equitandi artis imperitus fuerit, parumque firmè inſederit, illum etiam excutiunt, & ab inſtituta via auferunt, & in poſteriores pedes erecti tergiuerſantur. In bello verò calcarium vſum fuiſſe nulli dubium eſſe debet. Virgilius enim id oſtendit:

Qui bene equitent. *Calcaribus qui egeat & qui non.* *Calcarium vſum fuiſſe in bello.*

Seu ſpumantis equi foderet calcaribus armos. *Aeneid 6.*

Et Silius: *Lib. 7. bell. Punic.*

—— Ferrato calce atque effuſa largus habena
Cunctantem impellebat equum.

In itinere calcarium vice ferè flagello vtimur, è ſummis arborum partibus, id eſt virgis lentis & flexilibus, è loris, è neruo taurino, atque è corio, quod propriè ſcutica dicitur, nam σκύτος Græcis corium eſt. Poëtæ etiam virgam dicunt. Martialis: *Scutica.*

Et Maſſylæum virga gubernat equum,

Silius:

Quadrupedem flectit, non cedens virga lupatis

Maſtix. Μάστιξ pro quouis flagello accipi poteſt, vnde Μαστίζειν flagellare, vt ἀπὸ τοῦ κέντρου id eſt calcari κεντρίζειν, id eſt ſtimulare ſiue calcar addere, pro quo & μυωπίζειν paſſim legimus, nam & μύωψ calcar eſt. Πλῆκτρον verò tam de flagello quàm de calcari dicitur. In conſcenſione maximè vtilis eſt placiditas & moderatio, cautioque ne qua res aut ſpecies tum objiciatur equo, quæ illum percellat & perturbet, aut etiam perterreat. Quodſi hoc etiam obtentum ſit, (inquit Camerarius) equus ſeſſorem ſuum vt agnoſcat & illo gaudeat, nihil ad commoditatem conſcenſionis iam poterit deeſſe. Ipſe qui conſcendere volet, habenas teneto medias, & capulum ſtrati ſiniſtra, dextra autem librato corpus, quò reſidat expeditiùs, neúe mole corporis quaſi inflicta equum lædat. Iaponenſes equos aſcendunt à dextro latere, vt refert Boterus. Ad inſcenſionem tam inſtratum quàm nudum equum aſſuefieri rectum fuerit, vt placidè conſiſtat propter adminiculum ſiue hoc ſaxi ſiue etiam ſoli editioris ſit. Quod ſi accedere aut ſtare nolit, aut vehementiùs quoque renitatur, tum blandimentis atque affabilitate potiùs etiam mitigabitur, quàm minis & increpatione ac plagis compelletur. Si enim tum vapulet, aut inclametur, nunquam inſcenſio grata huic futura eſt, à qua dum abhorrebit, ſemper trepidabit, ac tumultuabitur, ad conſpectum conſcenſoris. Inter conſcendendum cauebitur, ne habenæ quibus equus regitur, attrahantur in alteram partem. Dominis conſcendentibus famuli adeſſe debent, & ſolent, cum non deſides ſunt neq; ignaui. Hos ab altera parte baſim dimidiati orbiculi ferrei, quæ ſunt ſeſſionis adminicula, retinere probatur nobis, ita enim mollius inſcendet eques, & erit inſcenſio equo minus moleſta: attrahi autem ab illis habenas non oportet, ſed omnino liberum relinqui os equi. Iſtiuſmodi equitantium adminicula quibus ſeſſoris pedes inſeruntur, ſtaphas nuncupat inſcium vulgus, Auicennæ interpres primo Canonis ſubſellares, quod ſub ſella propendeant. Monet autem ibi Auicenna, non oportere ſubſellares aut pedum integumenta eſſe iuſto arctiora, quoniam eius membri motus longè faciliùs arcere valeat frigus. Grapaldus eleganter & Latialiter ſtapedes dici ſcribit, quia in ijs ſeſſores dum terga (inquit) premunt equorum, pedes habere conſueuerunt. Veterum equos neque legimus, neque ex monumentis eorum aſpicimus, huiuſcemodi pedum ſuſtentacula habuiſſe: vnde non ſine labore ac moleſtia, præſertim qui viribus non valebant, in equos conſcendiſſe ait Petrus Victorius, ideoque qui vias militares ſternebant, vt laborem illum minuerent, in lateribus viarum collocaſſe altiores quoſdam lapides & tanquam quædam puſilla ſugeſta excitaſſe, ex quibus paruo negocio quilibet, tenui etiam corporis firmitate, poterat ſe conijcere in dorſum equi: βῆμα autem hoc, quod (inquit) dixi, valere apertum eſt: Hinc βεβηκάσαι apud Polybium. Manifeſtiſſimè

Plectrum. *Conſcenſionis præcepta* *Staphæ.* *Subſellares* *Stapedes.* *Veteres ſtapedibus carebant.* *Lib. 37. Var. lect. cap. 15.*

A nifestissimè verò id ostendit Plutarchus in Caio Graccho: qui cùm omni ratione consuleret commodis multitudinis: studeretque cunctorum Italiæ populorũ animum sibi conciliare, in alijs etiam plures vias strauit, & cùm ipsas commodas valdè fecisset atq; ornasset, curauit etiam vt lapidibus incerta mensura positis & columellis quibusdam notarentur milia passuum, & alijs itidem propinquioribus lapidibus effecit, vt qui equo veherentur, possent in illum facilè ascendere sine instrumento illo, quo huic rei facto, vtebantur, cùm imponi in equũ vellent & ἀναβολέα ipsum vocabant. Cæterùm istiusmodi lapides in vijs erectos fuisse putem equitationis imperitis. Suprà enim ex Vegetio ostendi apud antiquos moris fuisse, vt equi lignei hyeme sub tecto, æstate in campo ponerẽtur, super quos iuniores primùm inermes consuetudine proficerent, demum armati ascendere cogerentur: tãta quidem cura, vt non à dextris modò, sed à sinistris partibus & insilire & desilire discerent; euaginatos etiã gladios, aut quid simile manu tenentes. Nostri equites plerunq; ex istiusmodi sugestis in equos ascendunt, id quod in ijs maximè laudandum qui equitationis minus gnari sunt, quandoquidem neq; seipsos intèr conscendendum offendũt, neq; ponderis sui impetu equo molesti sunt. Bonum & hoc (inquit Xenophon,) tenere curatorẽ imponendi in equum sessoris Persicum morem, vt cum ipse dominus in morbo & senecta habeat, à quo in equum facilè imponatur, tum alteri cui gratificari voluerit, copiam illius facere possit. Volaterranus Persicum hũc morem in epitome sua in Xenophontem, fuisse ait, vt dorso domini pedes sustineret, id est, vt dominus ex tergo mancipij sui tanquam ex lapideo sugesto in equum conscenderet. Cõmodum etiam esse scribit Xenophon, si equus etiam edoctus fuerit se submittere. Fit autẽ hoc, vt annotauit Pollux, cùm cruribus diuaricatis humiliorem se præstat equus, & veluti subsidit, quo facilior sit conscensio. Quomodo militi hastato sit conscendendũ docuit idem Xenophon his verbis: Conscensurus equũ primùm de freni parte inferiori seu etiam de annulo bullave huius religatum lorum ductorium, (ῥυταγωγεὺς vno verbo Græcis est) aptè sinistra manu prehendet, ea laxitate, vt neq; sit insurgens, pilisq; auribus vicinis inhærens, neq; si de hasta saltu conscensurus est, conuellat equũ. Dextra capiet habenas depositas in summis armis vnà cum iuba, ne scilicet vllo pacto cõuallat habenis os equi. Postquam se alleuarit ad conscensionem, tum igitur sinistra quidem librato corpus, dextra verò intensa subleuet se ipse. Huiusmodi conscensio etiam à tergo omnem deformitatis aspectum excluserit. Conscendet autem crure incuruato, neq; genu dorso equi impinget, sed in latus dextrum tibiam traijciet. Vbi verò iam circumactum pedem applicuerit, tum deinde & natibus resideat super equo. Quod si fortè eques sinistra manu ducet equum cùm gestet dextra hastam, equidem censeo vtile esse, vsum sibi ille vt paret etiam à dextro latere conscendendi. Neque vlla alia ad hoc scientia opus, quàm quæ dextra paulò ante exequebatur, ea vt sinistra agat: & contrà, quæ sinistra, vt tum dextra. Hæc ideo laudatur à nobis conscendendi ratio. Nam simul ac conscenderit eques, paratus mox est ad omnia, si quod fortè ingruat subitum certamen hostibus ingruentibus. Vbi iam resederit eques (inquit idem Xenophon,) siue super nudo equo, seu iam in ephippio, non laudatur quasi curulis sessio, sed vt cruribus diuaricatis maximè rectitudo custodiatur: sic enim & feminibus firmiùs adhæserit equo, ac erectus validiùs & coniecerit iaculum, & ictum si res poscat, intulerit ab equo. Hoc etiam studendum, tibiæ vnà cum pedibus vt remissæ sub genibus dependeant. In rigiditate enim si crus aliquopiam impegerit, periculum fuerit ne frãgatur: fluxa verò tibia facilè cesserit offendentibus, neq; femur tamen demutauerit. Curabit & hoc eques, vt quoq; truncus id est ea corporis pars quæ est suprà coxas, quasi ad fluxum quendam agilitatis composita sit: hoc enim modo & efficacior fuerit, & minus, si quis detrahere aut impellere conetur, subsultarit. Cùm iam resederit, vt tum consistat placidè equus institutus esse debet, dum attrahet eques, si quid fortè oportet, & habenas coæquet & hastam adaptet. Tum deinde brachium læuum lateri adponito, qui habitus equitis est elegantissimus & robur manui addit. Habenæ laudantur æquales non fragiles neque lubricæ, neq; crassæ: etiam hasta illa manu, si opus sit, comprehendi vt queat. Pollux itidem sessionis præcepta isthæc tradidit, vt insidens equo femina non admodum premantur, sed pedes molliusculè suspendãtur, ita vt stanti similis appareat equitaturus. Validior enim (inquit) qui stat quàm qui sedet. Vult etiam curari, ne quam corporis equi partem laborantem attingat eques, vt pedes aut latera: quoniam has præcipuè partes in perpetuo motu esse oporteat: quin & equum faciliùs portare, ritè insidentem. Nonnulli in equis iacent veriùs quàm sedent, sed hi equos non solùm pondere sed pigritia sua grauant & debilitant, vt sub illis ingrediantur difficiliùs & celeriùs defatigentur. Atq; talibus equitibus tamen, nisi strata sint penè plumis, vt nunc multis in locis fit, efferta, femina facile aduruntur, itemq; nates: Quod si accidisset, veteres remedio esse prodidere, vt illinatur spuma equi collecta de ore & inguinibus. Vult modò Camerarius, vt eques cùm se collocarit in strato, tũ adductis habenis quasi erigat caput equi: nã ita (inquit) pergendũ esse equus intelliget; vultq; vt tum sessor paululũ remittat habenas, sic tamẽ semper, vt teneat arduiores, neq; has vna cum manu defluere patiatur, quoniã hoc equos segniores reddit in defatigatione: cõtrà diligens

B

C

D

Lib. 5. Hist.

Antiqui vt in equos inscenderent.

Lib. 1. de re mil.

Hastato militi vt conscendẽdum.

Sessio qualis esse debeat.

Habenæ quæ laudentur.

Sessionis præcepta.

Adustio natium vt curanda.

ligens & attenta habenarum prehensio, vegetos efficit. Cæterùm cùm aliquibus ora sint neque E dura neque mollia, magis tamen dura (vt videtur) quàm mollia: ideoque si initio cùm incitatur, & adigitur ad cursum aut gyrũ, ita postea regere & pro voluntate quenq; sua moderari facilè posse asserit. Equum tamen natura generosum, etiam laxato ei freno, erecta ceruice pergere; ignobilem freno cogendum. Præterea monet, vt initia agitationis semper sint lenta & placida, sensimque progressiones maiores fiant, dum ad cursum, si videatur, & hunc ipsum intensiorem perueniatur: itemq; ne subito attractis habenis incitatos retineamus, nam lentè desinere agitationem, ita vt cæperat, equum esse. Esse autem ait quosdam equos ad hoc etiam assuefactos, vt de incitatissimo cursu repentè consistere & subito omni vi excurrere sciat: sed hoc singulare esse, neq; in præcepta referri posse. Habemus postremò etiam Xenophontis præcepta de progressu & elegantiori in progrediendo equi forma. Signo dato (inquit) vt equus progrediatur, fiat hoc initio pedetentim; ita minimè turbabitur. Habenæ, si flexibilior fuerit equus, attollantur manibus paulò altiùs: sin caput protendet, premātur. Sic enim forma reddetur venustissima. Post hæc si suo proprio gressu pergat, absq; minima molestia corpus quasi lentescet & equus libentissimè ad cursuram conuertetur atq; incitabitur. Hic cùm opinio sit à læua parte initium facere pulchrius esse, ita hinc potissimum incipietur, si gressum post consensionem dextrum mouente equo, tunc signum datur ad F cursuram: ita enim ille sublaturus læuum, ab eo principium fecerit cursus: cumq; ad sinistrā conuertetur, sic etiam flexuram incipiet. Fit enim vt equus si conuertatur in dextram, dextris etiam partibus procedat, in sinistram verò læuis. Sic ille. Iam verò sunt quædam horum temporum à veterum more diuersa, ac pleraq; omnia barbara & immania, letaturq; audacia & temeritas nostrorum hominum similibus bestijs. Quippe qui maiora pericula ludere in equis soleāt, quàm vnquam in vllo circo ædita comperiantur. Nam incitatis videas equis in medio quosdam & contentissimo cursu sic insidere, vt remissis habenis ambas manus sursum & in latera iactitent: quod tamen factũ scio, (inquit Camerarius,) cui mortem & exitium attulerit, cùm ita, vt diximus, instigatus equus ad saxum offendisset, & obruisset impetu illatus sessorem. Aliqui de arduissimis cliuis atque etiam montibus præcipitijsque ad cursum equis adactis deferri, in laude & ostentatione ponunt. Quid ille? qui per scalarum plurimos gradus vix & difficili molitione attractum equum conscendit, & de editiore eo loco desilire secum, verberibus, calcaribus atque voce coëgit? Quid verò alter? qui in roboreum lacum, cuiusmodi in oppidis ferè adductæ aquæ excipiuntur & continentur, cum instigato equo insilijt. Taceo totam illam in venationibus agitandi temeritatem, vbi omnia insequen- G tibus conspectas feras esse plana oportet; quæ & Teutonico prouerbio notatur, quo dici solet, de manibus & pedibus tum actum videri, scilicet quòd inter hanc vita si conseruetur, felix eques fuisse videatur. Verùm si ratio & disciplina accederet, nunc quidem, vt ego iudico, res equestris ad quandam admirabilem perfectionem perduci facilè posset: Ita est instructio equorum præclara & commoda & omni à parte tam equis quàm viris apta atq; oportuna. Sed hæc de domitura atque institutione equi atq; equitationis studiosis hactenus dicta sunt, quibus si addidero, qui primùm hanc artem inuenerunt, nemo puto vitio vertet. Enarrator itaque Apollonij scribit referente Natali de Comitibus Sesonchosem Aegypti regem primum inuenisse equum ascendere. Plinius verò Bellerophontem Glauci regis filium omnium primum equo vehi docuisse author est: Pegasum videlicet, alatum equũ cùm in Chimeram iret, ascendisse: Et Pindarus eundem Bellerophontem tradit frenum aureum dono à Pallade per somnium accepisse inuectum Pegaso, indeq; postmodum infrenandorum equorum vsum ad posteros emanasse; cuius rei memoriam Corinthios aiunt numismate expressisse, in quo Pegasus esset cusus, eumque ab Eubulo Anchise τῆς Παλλάδος πῶλον fuisse appellatum. Inuenio verò Lysiam rhetorem memoriæ prodidisse, Amazonas primas fuisse hominum quæ equos ascendere fuere ausæ atque hoc suo inuento fretas, plurimas regiones inua- H sisse. Iam & Aelianus commemorat, antiquissimum in Italia virum fuisse nomine Marem vulgò dici, cuius anterior facies hominis, posterior equo similis fuerit, id quod Græcis sonat Hippomiges. Fabulæ ansam dedisse quòd primus Mares equos domare docuerit. Quod idem de Centauris (inquit) quidam putant: sed putant etiam nonnulli Marem fuisse Thessalum, & Virgilius hanc inuentionem Thessalis ascribit:

Frena Pelethronij Lapithæ gyrosq; dedere
Impositi dorso, atq; equitem docuere sub armis
Insultare solo & gressus glomerare superbos.

Ita etiam Lucanus:

Primus ab æquorea percussis cuspide saxis
Thessalicus sonipes, bellis feralibus omen
Exilijt, primus chalybem frenosq; momordit
Spumauitq; nouis Lapithæ domitoris habenis.

Item Plinius: *Pugnare ex equo Thessalos inuenisse tradunt, qui Centauri appellati sunt, habitantes secundum Pelium montem.* Hinc apud Plutarchum hippocentaurus (qui idem est cum Centauro) dici videtur pro equitatore præstantissimo & inexsuperabili. Ipse (inquit) se ait perniciter currere, illum autem volare, se commodè in equo vehere, ἀλλα τὶ πρὸς ἱπποκένταυρον τοῦτον; quod est, vt vertit,

Equitationis initium quale esse debeat.

Præcepta progreßionis.

Equitatio nostri temporis.

Qui primũ equitationẽ inuenerint.

Lib. 2. Mithol. c. 8.

Sesonchoses Aegypti rex

Pegasus.

Amazones.

Lib. 9. Var. hist.

Mares eiusque figura.

Hippomiges Centauri.

Georg. 3.

Lib. 6.

Hippocentaurus quid Plutarcho.

A vt vertit Cælius, ſed quid ad hippocentaurum hunc? Non deſunt denique qui equitandi artem in Libya compertam primò tradunt: Qua ex cauſa nuncuparit Pindarus in Pythijs Κυρήνην ἱπποπικὸν: etiamſi ad id referunt alij, quòd ab Neptuno edocti ſint Libyes currus iungere; quin & Palladа equeſtrem in Libya genitam. Neptunus autem etiam equitandi artem inueniſſe dicitur, vt intra dicetur. *Cyrene equeſtris dicta.*

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

OCCVLTAM quandam gallinacei generis amicitiam eſſe cum equo alijſque iumentis, adeo vt vix natus pullus ea nihil reformidet, oſtendimus in noſtra Ornithologia. *Amicitia cum gallinis* Amatur & ab Otide equus, vt Ariſtoteles teſtatur, & Aelianus, *Cum Otide.* otis (inquit) ex omnibus auis equorum ſtudioſiſſima cenſetur: nam cùm cætera animalia in paſcuis oberrantia aſpernetur; equum vt aſpexerit, magno ſtatim B cum gaudio ad ipſum aduolans, appropinquare pergit. Vnde qui Otides venantur equinam pellem induunt. Apud Orum vbi ſcribit Aegyptios ſignificaturos hominem viribus infirmum, qui fortiorem fugiat, otidem & equum pinxiſſe, legendum fortaſſis anthos (florus) hæc enim auicula teſte Ariſtotele equum odio habet. *Orus emendatus.* Pellitur (inquit) ab equo pabulo herbæ qua veſcitur: nubeculans hic, nec valēs acie oculorum eſt, quippe qui equi quidem vocem imitetur, atque aduolans equum fuget: ſed interdum excipiatur occidaturque ab equo. *Inimicitia cum floro aue.* Aliàs Orus aliorum ſcriptis aduerſatur. Cum ſtruthiocamelo non benè etiam conuenit equo, nam equum aiunt hanc auem refugere, nec intueri audere, vt Cardanus annotauit. *Cum Struthiocamelo.* Sed fortaſſis camelum dicere voluit. Hic enim equis naturali quodam odio aduerſatur, vt Ariſtoteles & Plinius aſſerunt. *Cum camelo* Quantoperè autem equus camelum reformidet, Cyrum & Cræſum agnouiſſe aiunt, inquit Aelianus. Equidem Cyrus pugnaturus aduerſus Cræſum, camelos contra equitatum inſtruxit hac ratione, quòd camelum equus reformidet adeò quidem, inquit Herodotus, vt nec ſpeciem eius intueri, nec odorem ſentire ſuſtineat. *Cyri aſtus.* Id ideo commentus eſt, vt equitatum Græſi, quo ille ſe præualiturum conſiderabat, inutilem redderet. Simul atque in pugnam itum eſt, equi olfactis protinus conſpectiſque camelis retrò ſe auerterunt, vnde ſpes Cræſi perijt. Aliàs idem Heſiodus de C Xerxe loquens, eiuſdem odij meminit. Camelis Arabes loco equorum vtuntur perniciſſimis. Cùm Xerxes contra Græcos exercitum duceret, equitum habuit octoginta millia. Arabes in vltimo locauit, ne equitatus conſterneretur; Equi enim camelos aſpicere non ſuſtinēt. Hæc ille: Tradit itaq; Aelianus Perſas poſt Cyri pugnam in Lydia camelos ſimul cum equis alere, equorum metum ex camelis conuictu conantes expellere. Elephantorum aſpectum etiam non ferunt; vt ex Romana hiſtoria paſſim notum eſt. *Cum elephantis.* Iulius Florus de bello Tarentino ſcribens, in quo Pyrrhus pro Tarentinis pugnauit, huius diſſidij meminit in hæc ferè verba. *Lib. 1. c. 18. Romanorũ cum Pyrrho rege pugna.* *Apud Heracleam & Campaniæ fluuium Sirim, Leuino Conſule prima pugna, quæ tam atrox fuit, vt Ferentanæ turmæ præfectus Obſidius, inuectus in regem, turbarit coëgeritq́, proiectis inſignibus prælio excedere. Actum erat, niſi elephanti conuerſi in ſpectaculum belli procurriſsent, quorum tum magnitudine, tum deformitate & nouo colore ſimul ac ſtridore conſternati equi, cùm incognitas ſibi belluas amplius quàm erant ſuſpicarentur, fugam ſtragemq́ latè dederunt.* In Apulia dein apud Aſculum meliùs dimicatum Fabritio Aemilioque conſulibus. Iam quippe belluarum terror exoleuerat, & C. Minutius quartæ legionis haſtatus vnius proboſcide abſciſſa mori poſſe belluas oſtenderat. In Perſarũ quoq; exercitu aduerſus Iulianum, elephantorum D formidandam ſpeciem & truculentos hiatus vix pauidæ mentes perferebant, vt ſcribit Ammianus Marcellinus, & ad eorum ſtridorem odoremq́; & inſuetum aſpectum magis equi terrebātur. Itaq; Cæſarem tradit Hirtius bellaturum in Africa, equos ſuorum militum priuſquam Roma diſcederet, ad elephantorum quos in Italiam deferri curauerat, aſpectum aſſueteciſſe, ſtridoreq́; & odorem. *Cæſaris aſtus.* Idem Cæſar referente Polyæno cùm in Britannia ingentem fluuium traijcere conaretur, rex verò *Lib. 8.* Britannorum Caſſouellaunus cum multis equitibus & eſſedis tranſitũ arceret, aſſenſo maximo qui ipſum ſequebatur, elephante, Britannos terruit, equoſq; eorum fugauit, & cũ ſuis ſine vllo periculo flumen tranſmiſit. Cæterùm magis mirandum fuerit, quòd ne tympana ferre poſſint equi, ſi ex pellibus vel elephāti, vel cameli vel lupi facta fuerint: Hiſce enim auditis aufugere Baptiſta Porta aſſerit. *Tympana quæ horreāt.* Lupum autem præ cæteris animantibus reformidant, in tantũ, vt rumpi eos traditũ ſit teſte Plinio, qui veſtigia Luporũ ſub equite ſequuntur. *Li. 20. Magiæ nat. c. 7.* Alicubi idem Plinius ſcribit veſtigia lupi calcata, equis afferre torporē, in cruribus videlicet, vt Pāphilus ait in libro rerum naturaliũ, vt citāt Geoponica, necnon & Ælianus, qui præterea addit, ſi lupi calcaneum equi quadrigā trahentes conculcēt, ſiſti, tanquā cum quadriga conglaciati eſſent. *Cum Lupo.* Ægyptij itaq; ſignificaturi mulierem quæ paſſa eſſet abortum, pingebant teſte Oro, quæ lupum preſſerit. *Equa enim* (inquit) *abortit, non modò ſi lupum* *Abortus typus.*

calcauerit, ſed etiam ſi ipſius veſtigia attigerit. Cùm inteſtinis verò lupi præcipuam aiunt eſſe an- E
Lib. 11. tipathiam. Scribit enim Pierius Valerianus nunquàm tranſituros equos, vbi lupi inteſtina ſunt defoſſa. Dentes verò luporum maximos Plinius aſſerit infatigabilem curſum præſtare equis dici, ſi eis alligentur, & Zoroaſtres in Geoponicis tradit equum à lupo fauciatum, bonum euadere ac velocem. *Lycoſpades equi qui.* Hinc fortaſſis Lycoſpades tales equi dicti fuerint, de quibus cùm multa memoratu digna legantur, hic potiùs quàm alijs noſtræ hiſtoriæ locis dicendum fuerit. Cælius in primis equi cur dicantur Lycoſpades, etymum duplex ſe comperiſſe putat, quorum alterum eſt de freni genere *Lupata quæ* quòd Lycon vocant, noſtri lupata; ſicut Georgicorum tertio, *duris parere lupatis*: Quo in loco Seruius & qui ab eo mutuati ſunt plures, eſſe lupata tradunt frena aſperrima, ſic de lupinorum dentium ſimilitudine nuncupata, quos eſſe inæquales conſtet: vnde & morſus infigatur ſummi nocumenti. Hoc verò frenorum genus equis adhiberi perferuidis, ſæpeque in obſitam animoſitatem rebellibus, vt retundatur impetus hebeſcatque generoſitas nimia, moris eſſe, nemo non nouit. Sunt qui malunt Lycoſpades inde dici, quòd qui pullina ætate in lupos inciderint, ſi periculum euadant, inſigniter bonitate proficiant ac pernicitate. Cæterùm propenſione dignum cur nam eiuſmodi caſum conſequatur euentus hic, niſi dicamus, ideo credi vehementiores effici equos F ab ea impoſtura, quòd ſi fuiſſent natura tales, haudquaquam dilabi valuiſſent: neque enim prudentem euaſiſſe Vlyſſem dictitamus Cyclope declinato; ſed ideo declinaſſe, quia foret prudens. Hæc Cælius: Transtulit autem ex Aeliano, (vel Plutarchi ſympoſiacis,) ex quo rurſus eadem repetere interprete Gillio, vt clariora fiant, nihil prohibet. Lycoſpadas igitur (inquit ille) alij ideo *Cur pulli à Lupis morſi in alacres & generoſos euadant.* dicunt à frenis lupatis appellari, quòd his effrenationem præcipitem ſeſſores moderentur. Plutarchus ex parentis ſui ſententia exiſtimat hos optimos & velociſſimos eſſe, qui à lupo appetiti, ex eius faucibus euaſerint: quod ipſum dubitationem habet, cur ij quos Lupus mordicus preſſerit, acriter animoſi efficiantur, cùm feræ beſtiæ morſus terrorem potiùs quàm animum facere videatur: & timidi effecti quemadmodum feræ tendiculis attentatæ, magis inſidiarum metuentes ſunt: ita hi à currendi celeritate ſeſe ſuſtinent. (τὰς ὁρμὰς ὀζυῤῥόπως καὶ ταχείας ἴσχουσι. Plutarchus: accipit autem ἴσχειν pro ἔχειν, inquit Geſnerus, non pro ſuſtinere & morari, vt Gillius ineptè vertit.) Quamobrem dicimus huiuſmodi equos non ex eo magis ad currendum præſtare, quod cùm pulli eſſent, ex lupis euaſerunt, ſed quia animoſi & veloces natura eſſent, propterea effugiſſe. Eiuſdem rei (cur inquam equi ex rictu luporum ſeruati, alacriores, θυμοειδεῖς, eſſe dicantur) cau- G
Lib. 2. q. 8. ſam inquirit idem Plutarchus in ſympoſiacis, ex cuius verbis vel Aelianum erraſſe qui ex Plutarcho tranſcripſit, vel interpretem potiùs (nam Græcum exemplar non vidi) facilè apperet. Ipſa
” quidem Plutarchi verba ſic verterim: cùm pater meus equotum pullos, qui lupi morſum effugiſ-
” ſent, bonos & celeres euadere diceret, & multi qui aderant idem affirmarent, quæſtionem pro-
” poſuit, cur hic euentus θυμικωτέρους καὶ γοργοτέρους (animoſiores & velociores: nam & paulò pòſt
” ſubdit, θυμικοὶ καὶ ταχεῖς) reddat equos. Et cùm pleriſque videretur, hoc caſu equos non ani-
” moſos, ſed potiùs timidos fieri: itaq; iam prorſus pauidos vel leuem ob cauſam ſtatim ad curſum
” & velocitatem excitari, ſimiliter vt feræ illæ quæ ſimul irretitæ fuerint. Ego verò conſiderandum
” duxi, ne contrà potiùs res ſe habeat quàm pleriſque videatur, nempe vt non quia lupos effugere,
” velociores fiant equi, ſed quia natura veloces erant, iccirco effugerint. Hæc de Lycoſpadibus e-
Lycophori equi. quis Geſnerus, cùm quibus an ijdem Lycophori ſint, haud (inquit) ſcio. Heſychius quidem & Varinus in vocibus ἐνέτιδες & ἐνδιες, eoſdem facere videntur. Vtriq; etiam à celeritate commendantur. Sed differre videri poſſunt, quia aliam rationem cur dicti ſint Lycophori (quàm de Lyco-
Lib. 5. ſpadibus ſuprà retulerim) affert Strabo his verbis: Fama eſt inter Venetos celebrem admodum
” fuiſſe quempiam qui in faciendis vadimonijs ſtudio non mediocri teneretur, qua ex re & homi-
” num iocis carperetur. Is igitur in venatores fertur incidiſſe, qui irretitum haberent lupum & illis H
” per iocum rogitantibus, velletne pro lupo vadem conſtituere? vt illata ab eo damna perſolueret?
” ſic è retibus belluam dimiſſuros. Fide iubere ſe confeſſus eſt: Emiſſum deinde lupum, magnum e-
” quarum armentum agitantem nullo notatum cauterio ad fideiuſſoris ſtabulum adduxiſſe. Eum re-
” cepta gratia, equabus lupi notam inuſſiſſe, & inde Lupiferas (λυκοφόρους) nominaſſe, velocitate
” magis, quàm pulchritudine præſtantes. Cuius ſucceſſores & ſignum & nomen, equarum gene-
” ri ſeruaſſe, vtque ſolis eis ſtirps ipſa legitimè perduraret, fæminam nullam alienare conſueſſe.
” Equinam hinc præcipuæ celeritatis progeniem extitiſſe. Hac verò tempeſtate, vt diximus, om-
Lib. 20. Mag. nat. cap. 3. nis huiuſmodi rei defecit exercitatio. Hucuſque Strabo. Nunc ad alia animantia cum quibus equo antipathia eſt accedimus. De vrſo & equo ſic ſcribit Porta: Equo animali obſequijs *Equi cum vrſo antipathia.* hominum nato, capitale diſſidium eſt cum vrſo, homini noxia beſtia: agnoſcit hoſtem nunquam viſum ac protinus ſe parat ad pugnam, in qua arte potius quàm viribus vtitur; & audiuimus vrſos in ſolitudine fugatos tympani ſonitu, cùm ex equina pelle confici ſolitum ſit. Si calcet equus veſtigia Lupi, obtorpeſcere ſuprà dictum eſt, idem Raſis & Albertus de Leone

quoque

A quoque tradunt. Auicenna verò dextrarios siue equos, non castratos & fortes, asserit ex auda- *Cum Leone.*
cia adoriri & impugnare Leonem (sed Oppianus hoc priuatim equis charopis tribuit, cæteros ve-
rò omnes Leonum aspectum sustinere negat,) castratos autem adeo timere, vt nec calcaribus nec
flagris adigi possint, vt propius ad Leonem accedant. Inimica item omnia suilla equino generi *Cum sue.*
esse antè dixi, grunitum, fœtorem, halitum: ideoque in quo loco sues stabulant, eodem equos
nequaquam deducendos. Contrà in equino genere aliquid est quid ouibus inimicum est. Scri-
bit enim Columella Oues si vtantur stabulo, in quo mulæ aut equi aut asini steterunt, facilè inci- *Cum ouibus*
dere in scabiem. Quamuis verò vbique fermè terrarum equi ruditus asinorum facilè ferant, nihilo-
minus naturaliter eum odio habere, vel inde constare poterit, quòd in Scythia, vbi neque asinus *Cum asino.*
neque mulus gignitur, ac ne vllus quidem visitur propter frigora, rudentes asini qui erant cum
Dario Persarum rege in expeditione illa memoranda, equos Scytharum perturbarunt, & cùm
hi Persas sæpius adoriri solerent, eorum equi exaudita asinorum voce consternati auertebantur,
arrectis auribus stupefacti, vtpote insolentia tum vocis, tum formæ quam nusquam inspexissent:
super qua re consulendus est Herodotus. Serpentes quoq; exhorrescit equus, vt ostendit Silius Ita- *Cum ser-*
B licus, vbi de Lybico illo serpente agit quo cum bellum tam atrox fuit Atilio Regulo, inquit enim, *pentibus.*

——— Subitoque propinquus in ora *Lib. 4.*
Lato distantum spatio venit omnis anhelans *Lib. 6.*
Attonitus serpentis equus, frenoque teneri
Impatiens crebros expirat naribus ignes.

Cur aut sibi timeant à serpentibus equi, ratio est quod noxam sæpe ab ijs accipiant; nam & in Ge-
nesi legimus: *Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, mordens vngulas equi, vt cadat ascensor* *Cap. 49.*
eius retrò. Est & in trachuro pisce nescio quid equabus infestum, dummodò verum est quod Ae- *Cum trachu-*
lianus scribit, si posteaquam illius piscis caudam abscideris, ipsumq; in mare liberum emiseris, eam *ro pisce.*
equæ ventrem ferenti appendas, non multò certè post abortum pariet. Iam & phocæ aspectum *Cum phoca.*
ferre nequeunt equi. Fabulantur siquidem Theseum Phędræ vxoris precibus commotum à Ne-
ptuno patre impetrauisse, vt Hippolythum filium necaret, quem falsò Phædra accusarat tentatæ *Hippolytus*
pudicitiæ, quia nouercæ libidini noluisset assentiri. Neptunus phocas Hippolyto iuxta littus ve- *cur ab equis*
cto in curru immisit, quibus visis tanta trepidatio equis iniecta est, vt in fugam versi è curru dela- *discerptus.*
psum discerpserint. Meminit fabulæ Virgilius, sed phocas monstra marina vocat: *Aeneid. 3.*

C *At Triuia Hippolytum secretis alma recondit*
Sedibus, & nymphæ Aegeriæ, nemorique relegat:
Solus vbi in syluis Italis, ignobilis æuum
Exigeret, versoque vbi nomine Virbius esset:
Vnde etiam Triuiæ templo, lucisque sacratis
Cornipedes arcentur equi, quod littore currum
Et iuuenem monstris pauidi effudere marinis.

Sunt item plantæ aliquot, in quibus occultum aliquod virus inest, quo equi vexantur: illudque *Cum plantis*
imprimis memoratu dignum, quod Plutarchus scribit, animo linqui equos & asinos, qui aut mala *vt pomis &*
aut ficus dorsuarij comportarint: sed maiore dignum miraculo remedium, quo ipsis & homini- *ficubus.*
bus quoque succurritur. Exanimata ferè iumenta extinctosque penè deliquio virium homines pa- *Sympos. 6.*
nis obiectus reuocat: namque si pauxillum huius vorarint animantes, eæ protinus cibo sese re- *qu. 8.*
colligentes roborantur, firmatæque pristinum iter prosequuntur, nec secus in hominibus euenis-
se prodidit. Credidit autem probabile esse aliquid ex his fructibus exhalare, quo iumentorum isto-
rum attenuetur calor, & in partes minimas dissipetur. Ἱπποφοβὰς id est equis terrorem incu-
D tiens: Herbæ nomen Democrito apud Plinium, quæ alio nomine achemenidon: eandem (inquit) *Hippopho-*
hippophouada appellat, quoniam equæ præcipuè caueant eam. Quærendum an sit hæc hellebo- *bas herba.*
rus niger; quo, vt idem Plinius annotauit, equi, boues & sues necantur: itaque cauent id (inquit) *Li. 24. c. 17.*
cùm candido vescantur. Circa Abderam & limitem qui Diomedis appellatur, nascentibus illic her- *Lib. 25. c. 5.*
bis pasti equi, inflammantur rabie, circa Potnias verò asini, vt ipse quoq; ait. Circa Scytharum &
Medorum dictam Thraciæ regionem locus est viginti ferè stadiorum spatio, qui hordeum produ-
cit, quo quidem homines vescuntur, equi verò & boues abstinent; vt refertur in libris de Mirabi- *Cum hordeo*
libus Aristoteli ascriptis. Cardanus certum esse scribit, equos in rabiem agi, si lasere nares illinan- *quodam.*
tur, sed nostrum laser imbecillum esse aut aliud à lasere veterum, quod (inquit) olim erat herba. *Lib. 16. de*
Ferrum equinum siue soleam equinam à siliquarum figura nominatam, ab Italis ferro di cauallo, *Var. re. c. 90*
à quibusdam Sferra cauallo vulgò dici volunt ab effectu, quòd equi si hanc herbam calcaue- *Ferrum e-*
rint, ferreis soleis exuantur. Chimici inter Lunarias recensent, Matthiolus securidicam mon- *quinum.*
tanam vocat quòd non paruam videatur habere cognationem cum minore securidica tum figura *Cum gen-*
tum viribus. Est & in gentiana aliquid equabus prægnantibus noxium; Etenim Gesnerus *tiana.*

Eruca ne scribit se ex sene quodam audiuisse, hanc herbam, cuius alioqui virtutes tantoperè celebrantur,
herbis sint abortus causam esse equabus. E contrà erucas herbis innoxias futuras aiunt, si palo imponantur in
noxiæ. hortis ossa capitis ex equino genere, fœminæ duntaxat. Semina item horti vel agri malis omnibus ac monstris succo syluestris cucumeris tuta seruari Geoponici Græci tradunt; item equæ vel asinæ caluaria, suaque fœcundari præsentia quæ spectant, ego eadem apud Plinium reperio. Cardanus tradit, si quis succo foliorum cucurbitæ pilos equorum & aliorum animalium æstate me-
Equi ne à dia intinxerit & madefecerit, non paruo rei miraculo muscarum tædijs ac molestia, immunes fore.
muscis infe- Stygis aqua cùm vasa omnia, lapidea, è crystallo & murrhina, ossea & ex quouis metallo conflata
stentur penetret, & perrumpat, testante Pausania, solam equi vngulam illæsam contineri hic idem asse-
Cum stygis rit: an verò etiam Alexander Magnus huius aquæ veneno vitam finierit, dicere certè (inquit) non
aqua.
In Arcadi- possum, famam verò esse scio. Iustinus quidem seu Trogus de equi vngula id etiam tradit; alij
cis. verò de asini, alij de mulæ vngula, sicuti his verbis ostendit Cælius: Stygis aqua ex petris pro-
Lib. 17. fluens insigni frigiditate est, dissilientibus vasis omnibus; asini modò vngula excepta aut mulæ sicuti alij prodidere, nisi mendosa sunt Græcorum exemplaria. Certè in libro de primo frigido Plutarchus de asini vngula intellexit, quod facit in historijs item Ioannes Monachus in Alexandri
Lib. 30. mentione. At Plinius mularum vngulis contineri modò stygis aquam prodit, facilis lapsus, nam Græcè ὄνος asinus est; mulus autem vel mula, ἡμίονος. Aut vtrumque est, aut forsan labitur Pli-
Lib. 10. nius. Nam in Alexandro Plutarchus ὄνου χηλὴν dicit: quanquam interpres equi vngulam reddidit. Hæc Cælius. Ego de toto equino genere id intellexerim. Nam & Curtius; dum iumenti ait, æquè equo, quam asino aut mulo id attribuit. Cæterùm Ælianus non vngulis sed cornibus asino-
Cum alijs rum Scythicorum contineri scribit. Si equi ex Sybari fluuio biberint, sternutamentis exagitari
fluminibus. constat authore Strabone, ideoque ab eius potu armenta arcentur. Efferari verò & in rabiem agi
Lib. 11. apud Aelianum legimus, equos, inflammatosque tabe, si ex Cossinite Thraciæ flumine, quod
Li. 15. c. 25. defluit in agrum Abderitarum, biberint: quo loco etiam scribit, idem accidere equis qui de Phontine biberint, qui non longè abest à Thebis. Haud procul à Potnijs Bœotiæ vrbe puteum fuisse referunt, ex quo si aqua hausta fuisset ab indigenis equis, furore etiam agitabantur. Vnde appel-
In Atticis. latæ deæ Potniades quæ furorem facerent, hoc est μανιοποιοί. In Marathone vico, vt testatur Pausanias, tota nocte equos hinnientes & viros pugnantes audire est. Hos quidem propius spectare voluisse data opera, nemini (inquit) profuit: si quis verò rei ignarus, imprudens & fortuitò inciderit, nullam dæmonum iracundiam mouet. Sed hoc huc non pertinet. Colore verò aterrimo
Cum atro co torpescere equi etiam videntur, quod Silius Italicus ostendit exemplo equi Catonis qui in Mau-
lore. rum aterrimum aterrimis indutum armis, &c. calcaribus adactus, sese inferre recusabat, sed ver-
Lib. 3. sus adscribam, sunt enim perquam venusti.

Iamque in palantes ac versos terga feroces
Pugnabant Itali, subitus cum mole paueuda
Terrificus nigris perrumpit Maurus in armis
Nigra viro membra & fului iuga celsa trahebant,
Cornipedes, totusque nouæ formidinis arte
Concolor æquabat liuentia currus equorum
Terga, nec erectis similes imponere cristis
Cessarat pennas aterque tegebat amictus;
Ceu quondam æternæ regnator noctis ad imos
Cùm fugeret thalamos Aetnæa virgine rapta
Egit nigrantem stygia caligine currum:
At Cato tum prima sparsus lanugine malas
Quod peperere decus circeo Thusculu dorso
Mœnia Laërtæ quondam regnata nepoti
Quanquam tardatos turbata fronte Latinos
Collegisse gradum videt imperterritus ipse
Ferrato calce atque effusa largus habena
Cunctantem impellebat equum, negat obuius ire
Et trepidat crassa sonipes exterritus vmbra.

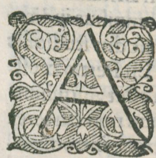
Cum cada- Expauescunt verò etiam equi & tumultuantur visis cadaueribus, vnde est quod Vlysses quem v-
ueribus. bique prudentissimum Homerus depingit, & hic quoque πολύμητιν appellat, cæsorum in castris Rhæsi cadauera extra viam projcit, ne equi Rhæsi pauore affecti, vtrosque proderent.

OMINA.

A

OMINA. SOMNIA. OSTENTA.
Prodigia.

Auspicia de quibus animantibus dicantur.

AVSPICIA quamuis propriè ad aues pertineant, sæpè tamen ad alia quoque diuinandi genera referuntur, quin author est Festus, pedestrium auspicia nominari, quæ dabantur a vulpe, lupo, serpente, equo, cæterisque animalibus quadrupedibus. Equos autem vel feliciter quid, vel infeliciter portendisse inuenio, hinnitu, fremitu, casu, inopinato visu, insuetis facinoribus, animi passionibus. Dionisio factum est omen futuri regni, cùm equum exaudisset hinnientem, qui submersus voraginibus extrahi non potuit. Dario quoque hinniens equus regnum Persiæ peperit, sed hinnitus arte procurauerat, vt meminit Herodotus, & Valerius Maximus quoque his verbis:

Ex hinnitu.
Dionysij augurium.
Lib. 7.
Darius vt regno Persiæ potitus.

B *Sordina Magorum dominatione Perside oppressa, Darius rex adiutoribus eiusdem dignitatis assumptis, pactum cum præclari operis consortibus fecit, vt equis insidentes, solis ortu, cursum in quendam locum dirigerent, isq́; regno potiretur, cuius equus in eo primus hinnisset, cæterùm maximæ mercedis competitoribus fortunæ beneficium expectantibus solus acumine equisonis sui Oebaris prosperum fortunæ optatæ rei effectum assecutus est, qui in equæ genitalem partem demissam manum, cùm ad eum locum ventum esset, naribus equi admouit, quo odore irritatus ante omnes hinnitum edidit, auditoque eo sex reliqui summæ potestatis continuò equis dilapsi candidati, vt mos est Persarum, humi prostratis corporibus Darium regem salutarunt: Quantum imperium, quàm paruo interceptum est vaframento?* Hactenus Valerius. Saxones verò etiam ex equorum hinnitu sua potissimum auguria olim sumebant, vt legimus apud Ioannem Bohemum, qui sic scribit: *Saxones olim equos deorum ministros & diuinorum consiliorum conscios credebant. Candidi publicè alebantur & nulla mortali opera contacti, vt eorum præsagia & monitus experirentur. Hos pressos sacro curru sacerdos vel rex princepsue ciuitatis comitabatur, atque hinnitus & fremitus obseruabat, nec vlli auspicio maior fides adhibebatur non solùm apud plebem sed apud proceres etiam atque sacerdotes.* Est autem & hoc valde memorabile, quod refert Plutarchus in Parallelis ex libris de fluminibus: Pyrechmes Euboënsium rex

Lib. 3.

C bellum in Boeotos gessit. Hunc Hercules vicit, & equis alligatum in duas partes discerpsit, & insepultum abiecit. Locus pulli Pyrechmæ dicitur. Situs est ad flumen Herculeum & equis bibentibus hinnitum edit. Ioannes Rosinus etiam nunc militibus persuasum esse scribit equos hinnitu alacriore & ferociore fremitu victoriam ominari prælia inituris. Turnus apud Virgilium, cùm produci equos iussisset, eosque frementes conspiceret, lætitia exultat.

Lib. 3. c. 2. ant. Roman.
Lib. 12.

Hæc vbi dicta dedit, rapidusque in tecta recessit,
Poscit equos, gaudetque tuens ante ora frementes.

Ex tristitia equorum.

Contrà tristitia equorum mali ominis fuit. Augustinus Niphus ante mortem Caligulæ equorum armenta scribit comperta esse pabulo abstinere, vbertimque flere. Ego in Caligulæ historia non reperio. Accursius legum interpres, refert Cæsarem triduo antequam moriretur, asturconem suum flentem inuenisse, futuræ mortis inditium: quod fidem non caperet (inquit Textor,) nisi Tranquillus in eiusdem vita simile quid testaretur. *Proximis diebus* (inquit) *equorum greges, quos in traijciendo Rubicone Marti consacrauerat, ac sine custodibus vagos dimiserat, comperit pabulo pertinacissimè abstinere, vbertimque flere.* Huius augurij siue prodigij meminisse Virgilium sunt qui certò affirmant:

Equorum fletus.

D *——— Nulla neque amnem*
Libauit quadrupes, nec graminis attigit herbam.

Eglog. 5.

Cæsonij Pæti triste omen.
Lib. 15. Annal.
Crassi interitus omen.
In Crasso.
Flaminij omen.
Sulpitij Galbæ facetum in equum suum scōma.

Cæsonius Pætus Romanorum dux contra Vologesim Parthorum regem bellaturus Armeniam intrauit narrante Tacito tristi omine. Nam in transgressu Euphratis, quem ponte transmittebat, nulla palam causâ turbatus equus qui consularia insignia gestabat, retrò euasit, ostiaque quæ muniebantur hibernaculis assistens, semifacta opera fuga perrupit, seque vallo extulit, &c. Simile ferè omen euenit Crasso in eosdem Parthos ducenti, vt notum est ex Plutarcho: Equus enim ex imperatorijs egregiè adornatus, tracto per vim rectore in flumen, submersus disparuit. Flamminius Consul, vir ferox indignè ferens per mediam Italiam vagari Hannibalem, atque obsistente nullo cædibus & incendijs omnia vastantem ad ipsa Romana mœnia proficisci oppugnanda, signa ocyus cùm conuelli iussisset, quàm primùm in equum insilijt, equus repente corruit, consulemq́; lapsum supra caput effudit; inauspicati nimirum incœpti signum, quo paulò pòst ipse cum exercitu cecidit, fœdissima ad Trasymenum clade superatus. Huc facit facetum Sulpitij Galbæ in equum suum inopinatum lapsum scomma. Is itaque cùm in prouinciam exiens, ad portam ipsam

equum

Pertinax vt imperium nactus.

equum ſuum animaduertiſſet cecidiſſe, *rideo* (inquit) *canterie te iam lapſum eſſe, cùm tam longum* E
iter iturus, vix id ſis ingreſſus. Quomodo autem equus Pertinaci imperium peperit, ſic relatum re-
perio. Equus ea qua natus eſt hora, pullus in tegulas aſcendit, atque ibi breui temporis ſpatio
commoratus, ſimul & decidit & exſpirauit. Quod quidem huic in villa Martis genito & ad belli-
ca negocia nato futuræ ſublimitatis quamuis breui duraturæ augurium fuit. Dion Caſſius verò ſeu
potius Xiphilinus ex eo de Pertinacis augurio ſic ſcribit. Cùm autem adhuc eſſet in Britannia Per-
” tinax poſt illam magnam ſeditionem quam ſedauit, atq; eius rei laude dignus ab omnibus iudica-
” retur; Romæ equus nomine Pertinax victus fuit, cuius equi Praſinæ factionis Commodus ſtudioſus
” erat, cumq; viciſſet, ſtatim conclamatum eſt ab ijs qui erant earundem partium; En Pertinax eſt:
” quo audito ij qui erant alterius factionis, irati ſcilicet Commodo; vtinam quidem eſſet, inquiunt:
” quæ verba ad hominem, non ad equum referebant. Præterea eundem equum, cum non curreret
” amplius, eſſetq; ruri confectus ſenectute, Commodus accerſiri iuſſerat, adductumque introduxe-
” rat in circum inauratis vngulis ac ſuper aurea pelle ornatum, qui dum primum de improuiſo com-
” paruit, rurſum conclamatum eſt ab omnibus: Ecce Pertinax adeſt. Id per ſe dictum portendebat
” futura, præſertim cùm illo anno contigerit poſtremis ludis ci cenſibus: ſtatim enim imperium ad F
” Pertinacem peruenit. Eſt verò equus futuri belli omen potiſſimum, vnde Lucanus equum vocat
” *bellis feralibus omen.* Virgilianus Anchiſes id latius explicat in Aeneæ ſocijs, cùm primùm Italiam
viderent, & læto Italiam clamore ſalutarent:

Equus belli omen.

Quattuor hic, primum omen, equos in gramine vidi
Tondentes campos latè, candore niuali:
Et pater Anchiſes: Bellum ò terra hoſpita portas
Bello armantur equi; bellum hæc armenta minantur.
Sed tamen ijdem olim curru ſuccedere ſueti
Quadrupedes, & frena iugo concordia ferre
Spes eſt pacis ait.

Pacis cur etiam omen.

Carthaginis exædificatio.

Tyrij Carthaginem ædificaturi cùm bouillum caput adinueniſſent, augurio territi, aliò vrbis mæ-
nia tranſtuliſſe feruntur, quandoquidem id oſtentum nil niſi laborem & anxietatem minitari vide-
retur, caput ſcilicet animantis quod terræ laboribus exercendis deſtinatum eſt, γαῖον inde appel-
latum, donec mox equi adinuento capite, belli ſignum excepere. Verùm vt augurium hoc faci-
lius intelligatur, non erit ab re Seruij commentationem adſcribere; cuius hæc ſunt verba. Hiſto- G
ria hoc habet, quam more ſuo Virgilius per tranſitum tangit. Dido cùm tranſiret per quandam
” inſulam, Iunonis illic accepit oraculum, & ſacerdotem eius ſecum abſtulit, cùm ei parum crede-
” ret promittenti Carthaginis ſedes: quò cùm veniſſet, ſacerdos elegit locum faciendæ vrbis: quo
” effoſſo inuentum eſt caput bouis, quod cùm diſplicuiſſet, quia bos ſemper ſubiugatus eſt, alio lo-
” co effoſſo caput equi inuentum placuit, quia hoc animal licet ſubiugetur, bellicoſum tamen eſt &
” vincit, & plerumque iugum ſubiens concordat. Hæc ille. Virgilij verſus ſunt:

Lib. 1. Aen.

Lucus in vrbe fuit media lætiſſimus vmbra
Quo primùm iactati vndis & turbine Pœni
Effodere loco ſignum, quod regia Iuno
Monſtrarat, caput acris equi: ſic nam fore bello
Egregiam & facilem victu per ſæcula gentem.

Virgilius explicatus.
Lib. 3. Hierogl.

Seruius itaque hunc nouiſſimum verſum de bouillo capite intelligendum putauit, quidam non po-
ſtremi interpretes *facilem victu* interpretari malunt, ad victum comparandum, Pierius verò de
ipſo eodem equo intelligi exiſtimat, vt ſcilicet facilem victu per ſæcula gentem, facilem quæ tan-
dem vinceretur, exponamus. Hoc enim magis (inquit) ad Virgilianam ſententiam accedit; quam- H
uis in tauri commentario Seruianum intellectum illuſtrare conati ſimus: cæterùm Pontanus hanc
Pierij interpretationem omnino à poëtæ ſententia recedere arbitratur: quoniam ſi bello egregia
ſit, ne tandem (inquit) vincetur, ſed inuicta erit magis. Præterea cùm illud caput Iuno tutelaris
monſtrauerit, vtrum illi animos facere, an deſperationem inijcere debuit? Rem itaque Seruius
tetigit: Rhodoginus Virgilium putat alluſiſſe ad vetus Carthaginis nomen, Stephanus enim ait
prius dictam fuiſſe Caccaben (κακκάβην) quod illarum gentium lingua equinum indicat caput:
Cæterùm Seruij interpretationi fauet interpretatio illa Anchiſis, quàm paulò antè recitaui. Me-
minit eiuſdem augurij Silius Italicus, ſed quod aliquando iugum ſubitura eſſet Cartago, ſubticet:

Li. 18. c. 38.
Caccabe dicta Carthago.
Lib. 2.

Condebat primæ Dido Carthaginis arces
Inſtabatque operi ſubducta claſſe iuuentus:
Molibus hi claudunt portus, his tecta domuſque
Partitis iuſtæ Bitia venerande ſenectæ
Oſtentant caput effoſſa tellure repertum

Bellatoris

A *Bellatoris equi, atque omen clamore salutant.*

Tarquinio alterum in Hetruria contra Romanos bellum mouente, magnum ostentum factum traditur, referente Plutarcho. Cùm regnaret adhuc Romæ Tarquinius, templumque Iouis Capitolini iam ferè absoluisset, quadrigas fictiles, quas in culmine eius ponere siue augurio aliquo siue consilio suo adductus statuisset, Veientibus (sunt autem hi in Hetrnria) fabris faciendos locauerat: paulò pòst ipse regno excidit. Fabri quadrigas cùm effinxissent, & in fornacem posuissent, non id accidit quod solet luto, vt in igne positum humore absumpto densetur atque in se coeat, sed intumuerunt, seq; extulerunt, & cum robore ac duritie tantam molem adeptæ sunt, vt ægrè, ablato fornaci culmine & destructis parietibus, eximi indè potuerint. Quod signum cùm essent interpretati aruspices, felicitatem potentiamque ijs portendere, apud quos esset: reposcentibus eas Romanis Veienses decreuere non reddere, responderuntque Tarquinij eas esse, non eorum qui Tarquinium expulissent. Paucis interiectis diebus, equorum certamina Veijs sunt edita: & cætera quidem solito studio spectata sunt. Verùm is qui quadrigis vicerat, currum victorem coronatus ipse paulatim è circo agebat: equi autem consternati, nulla eius rei apparente causa, siue diuinitùs acti, siue id fortuitò accidit, auriga abrepto summa celeritate Romam versus contenderunt: qui cum nihil neque contendendo habenas, neque adhortando equos proficeret, impetui eorum concedens, vsque ad Capitolium ab illis est raptatus: ibique abiectus apud portam, cui nunc Ratumenæ nomen est. Huius rei miraculo metuque compulsi Veienses, fabris vt quadrigas traderent Romanis, mandauerunt. Fuit autem equus Troiæ semper exitialis. Ob Laomedontis equos primum vrbs capta est ab Hercule & excisa: dein lignea equi effigie pari euentu in hostium venit potestatem: postremò Charidemi ductu, cùm equus ferro confossus concidisset, fuit iacens Iliensibus, quo minus fores irruentibus obij ceretur hostibus impedimento, vt scribit Sabellicus ex Plutarchi Sertorio. Horatius quoque equos atque ipsos etiam Troianos ob Helenę raptum sudare canit præ timore inde imminentis cladis:

In Poplicola

Romanorum cum Veientibus contentio de curribus fictilibus.

B

Heu heu quantus equis, quantus adest viris
Sudor? Quanta moues funera Dardanæ
Genti?

Similiter equus, qui à possessore suo Seianus dicebatur, & ipsi & qui postmodum possederunt, prodigiosus fatalisque fuit adeo vt in prouerbium cesserit: qua de re A. Gellius hæc ferè prodidit.
C Caius Bassus in commentarijs suis: item Iulius Modestus in II. quæstionum confusarum, historiam de equo Seiano tradunt, dignam memoria atque admiratione. Caium Seium quempiam scribunt fuisse, eumque habuisse equum natum Argis in terra Græcia, de quo fama constans esset, tanquam de genere equorum progenitus foret, qui Diomedis Thracis fuissent, quos Hercules Diomede occiso, è Thracia Argos perduxisset. Eum equum fuisse dicunt magnitudine inusitata, ceruice ardua, colore phœniceo, flaua & comanti iuba, omnibusque alijs equorum laudibus quoque longè præstitisse: Sed eundem equum tali fuisse fato, siue fortuna ferunt, vt quisquis haberet eum possideretque, is cum omni domo, familia fortunisque omnibus suis ad internecionem deperiret. Itaque primum illum Cn. Seium dominum eius, à M. Antonio qui postea triumuir reip. constituendæ fuit, capitis damnatum, miserando supplicio affectum esse. Eodem tempore Cor. Dolabellam Consulem in Syriam proficiscentem, fama istius equi adductum Argos diuertisse, cupidumque habendi eius exarsisse, emisseque eum H-S. centum millibus: sed ipsum quoque Dolabellam in Syria bello ciuili obsessum atque interfectum esse. Mox eundem equum qui Dolabellæ fuerat, C. Cassium qui Dolabellam obsederat, adduxisse: Quem Cassium postea satis notum est, victis Parthis fusoque exercitu miseram mortem oppetijsse. Dein Antonium, post in-
D teritum Cassij, parta victoria, equum illum nobilem Cassij requirisse; & cum eo potitus esset, ipsum quoque postea victum atque desertum detestabili exitio interisse. Hinc prouerbium de hominibus calamitosis ortum, dicique solitum. Ille homo habet equum Seianum. Hactenus Gellius de equo generoso, sed infelicitatis symbolo. E contrario, vt magnum quid fuit, ita etiam futuræ felicitatis indicium in Alexandro Macedone, tam ferum equum (bucephalum) qui à nullo subigi poterat vt equitem sessoremve patiretur, tam subita vi ab adolescente adhuc eo, frenari potuisse. Aiunt enim indomitæ peruicacię primùm domandæ rationem ostendisse; moxq; præter omnium opinionem quadrupedem ascendisse, cùm multi frustrà eam Philippo regi operam nauare conati essent: sed præsagium fuit illud, vt dicebam, non exemplum bellicæ virtutis. Nam & Philippus in filio indolem vigoremque exosculatus, dixisse fertur: aliud tibi regnum quæras fili; nam te Macedonia non capit. Plinius cum de hoc equo scripsisset, subdit: *Nec Cæsaris dictatoris quenquam alium recepisse dorso equus traditur, idemque hominis similes pedes priores habuisse, hac effigie locatus ante Veneris genetricis ædem.* Quibus verbis monstrosum potius quàm ominosum equum Plinius describit; cæterùm futurum perpetuum dictatorem portendebat, nam præterquam quod Dion scribit,

Equum Seianum habere quid.

Alexandri fortunam bucephalus præsagit.

Philippi de filio dictum.

Cæsaris equus imperium præsagit.

ſcribit, immodica ipſum deinde cœpiſſe ſibi polliceri, adeo vt triumphum quem prius ambiebat, vltrò omiſerit, aruſpices imperium ipſum pollicebantur, vt Tranquillus teſtatur his verbis: *Caius Iulius Cæſar vtebatur equo inſigni pedibus prope humanis, & in modum digitorum vngulis fiſsis; quem natum apud ſe, cùm aruſpices imperium orbis terræ ſignificare domino pronunciaſſent, magna cura aluit: nec patientem ſeſſoris alterius, primus aſcendit: cuius etiam inſtar prò æde Veneris genetricis poſtea dedicauit.* Huius prodigioſi equi icon ex chronico prodigiorum & oſtentorum Con. Lycoſtenis hîc

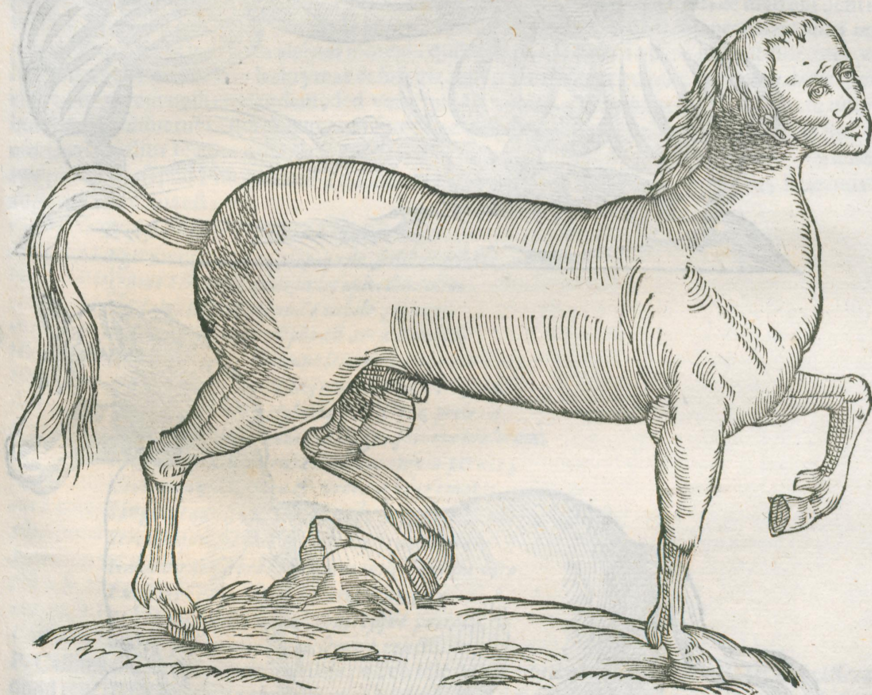

A exprimitur, cui & aliorum equorum siue prodigiosorum siue monstrosorum effigies alias ex eodem in curiosi lectoris gratiam adieci. Prior pulli est præcedenti non absimilis, nisi altero pede destitueretur, & aures haberet pendulas & rostrum deforme. In villa Pomeraniæ Rekouu vicina Rugio ad ostium Viadri natus est, vt scribit Iobus Fincelius in libro de miraculis, capite horrendo, in quo loco oculorum maculæ erant subruffæ, aures pendulæ, quales sunt canum sagacium, infimis auriculis cuti accretis. Os quoque erat monstrosum, labris inflexis, quemadmodum duæ tudiculæ compositæ, vt lactari non posset. Collum erat tortum & sinuosum distinctis coloribus variatum. Iuba erat impexa, plena phlegmatibus. Quando hinniebat, putabatur hinnire ingens caballus, ac si qui fortè ex nobilibus accederet, toto corpore mouebatur, terramque pulsabat, tanquam in rabiem versus, & quasi impetum in ipsos facturus. Erectus stabat, hinnitu terribilis. Ciues & colores ferre poterat, quibus accessum liberum permittebat. Cutis erat asperior & vestis villosa. Loco caudæ alta crista erigebatur, etiam mortuo pullo. Pes imus anterior, vnus erat humanus, alter nullus erat, sed tantùm tibia manca. Pedes posteriores erant equini. Triduum viuebat, deinde extinctus in triuio sepeliebatur. Natus est anno 1554. Anno autem 1254. Veronæ

Pullus auribus pendulis

B

C

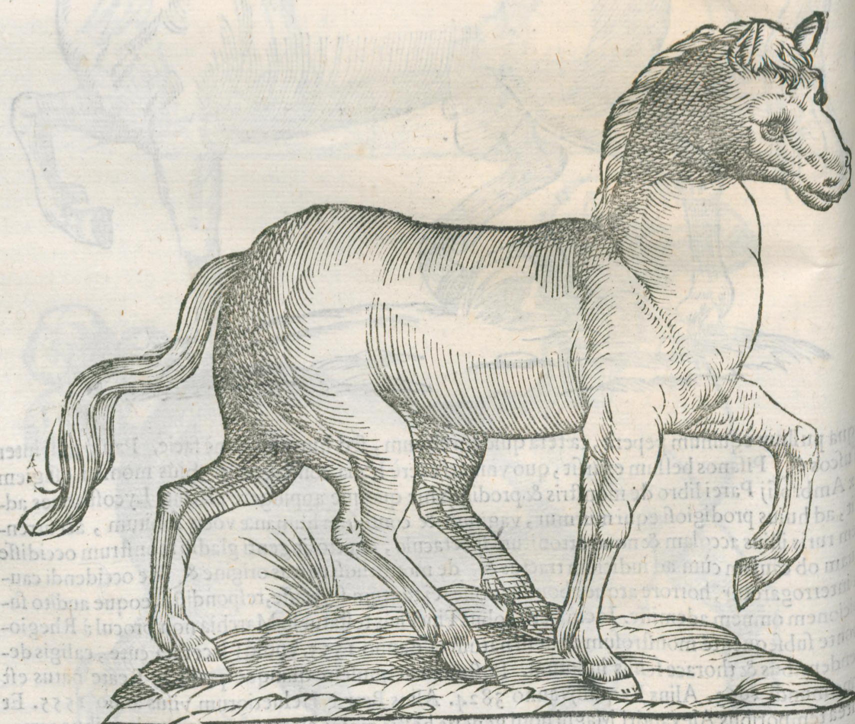
D equa pullum equinum peperit, cætera quidem equum, sed humana planè facie. Paulò pòst inter Tuscos & Pisanos bellum exarsit, quo vniuersa ferè Italia conflagrauit. Eius monstri effigiem ex Ambrosij Parei libro de monstris & prodigijs hic quoque appingere placuit. Lycosthenes addit, ad huius prodigiosi equi murmur, vagitum & confusum humanæ vocis sonitum, accurrentem ruris illius accolam & nouo attonitum spectaculo, execto ingenti gladio monstrum occidisse quam ob causam cùm ad iudicium tractus & de monstruosi partus origine & de occidendi causa interrogaretur, horrore atque abominatione rei tantum se fecisse, respondisse, eoque audito suspicionem omnem ademisse. Idem verò Iobus Fincelius testatur in Marchia non procul à Rhegiomonte subsequentē monstrosum equum natum esse anno 1555. vndiq; lacerata cute, caligis dependentibus & thorace scissis indutum. Postremus equuleus quinque pedibus Reate natus est anno mundi 3963. Alius Exquilijs anno 3824. Alius Bernæ Heluetiorum visus anno 1555. Et antea temporibus Alexandri Magni noui generis bestia maior elephante comparuit, tribus armata in fronte cornibus, equo simile habens caput, atri coloris. Hanc Indi appellant Odonta. Hæc pota aqua intuens castra subito in milites impetum dedit, ne ignis quidem oppositi tardabatur ardoribus.

Pullus facie humana.

Equus lacerata cute.

Odonta.

doribus. Ad quam supprimendam triginta sex milites fuerunt occisi, atque tres & quinquaginta

falcati

A falcati inutiles facti, vixque tandem defixa venabulis occubuit. Marem aiunt temporibus Iani Italiæ accolam fuisse, magnique nominis si animum inspicias, virum; si corpus verò monstrosissimum, pubetenus scilicet hominem, reliqua verò equum referentem. Hunc scribunt 120. annos vixisse, ac terà morte reuixisse, vt author est Aelianus & Volaterranus. Similes planè in Scythia Asiæ regione populos esse aiunt Hippopodes dictos, humana nimirum forma, sed equinis pedibus. Cùm Xerxes cum exercitu Hellespontum transisset, ingens prodigium oblatum fuisse Herodotus & Valerius tradiderunt: siquidem equa leporem peperit, quod facilè (inquit Herodotus) erat interpretari, fore vt Xerxes, qui exercitum aduersus Græciam maximo strepitu & ambitiosissimè ducebat, rursus pro seipso solicitus ad eundem locum fuga recurreret. Sed ne quis fabulosum omnino arbitretur, ex equa leporem natum, is M. Antonium Baucium audiat Reuerendiss. Nicensis episcopi à secretis, qui tam prodigiosum equæ partum oculatus testis proprijs oculis vidit, vt scribit in epistola ad Petrum Toletanum medicum & physicum, sed si recensere (inquit) voluero, cachinnum alicui sum excussurus, cùm humanam fidem planè superet. Ipse certè dum partum intuerer, somniasse potiùs mihi videbar, quàm mirandæ huic rei interfuisse, quin imo hærebam sæpius ac mecum animo reuoluebam asinumne in Apuleianum versus essem magicis incan-

Lib.9.c.16.
Lib.17. Antropologiæ.
Xerxis fugæ ex Græcia omen.
Equa leporem parit.

B tationibus, an verò ille is M. Antonius, qui pridem fueram, essem denuo. Equa trimestri tantùm prægnans leporem peperit. Lepus editus continuo humana voce locutus est, & matrem dentibus suffocauit. Adhæc dum sanguinem maternum pro lacte sugeret, visæ sunt perpalam eius tergo plumæ longiusculæ innasci in alarum morem, quibus innatis, altiori quàm soleant homines voce hæc protulit: Fundite iam lachrymas & suspiria miseri mortales, ego hinc abeo; his dictis statim euolauit. O rem nulli credendam, sed vero ipso veriorem. Tabelliones publici septem numero huic ostento affuerunt, qui documenta sumpsere, testibus idoneis euocatis. Hactenus ille. Homericus Xanthus præstantissimus Achillis equus etiam loquitur, & domino suo breui moriendum esse prædicit. Apud Phlegontem Trallianum Publius Imperator insania correptus Romanis hoc augurium minatus est:

Lepus ex equa natus loquitur.

Nisæa quando frenis auroq; superbæ
Egrediuntur equæ, proprijs de sedibus albæ,
(Arte Siracusis quas in locupletibus olim
Dædalus Ection iucundæ nobile pignus
C *Fecit amicitiæ præsepia ad ærea stantes,*
Aureaque inter se connectunt vincula cunctas:
Quis super insignis radijs, oculosque coruscans
Inuehitur famosi Hyberionis inclyta proles,)
Tum grauium te Roma attinget summa malorum.
Nam magnus veniens exercitus omnia perdet,
Ciuibus orbabit fora & vrbes igne cremabit,
Sanguineque implebit riuos & sanguine manes
Seruitioque premet spe libertatis adempta.
Nulla virum è bello reducem tunc fæmina diro
Excipiet: Pluto nigro sed tristis amictu
Sub terras rapiet natos, matresque patresque,
Marsq; peregrinis coget seruire relictos.

P. Callimachus Experientis in Attila, de eo tale narrat portentum: Signa mortis præcesserant, quod reuertenti ab Italica expeditione, in transitu Lici amnis qui Rhetos diuidit à Vindelicis, mu-

De Attila portentum.

D lier fanatica in equum inuecta, clamauit ter, retrò: equusque quem propè in delicijs habebat, ipso nuptiarum die, nullo ægritudinis signo præcedente, subitò interijt, & nouæ nuptæ cubiculum intrantis pes dexter sic limini impactus est, vt præ dolore aliquantisper assederit, auditaque est eius vox dicentis: Si tempus est, veniam, quibus verbis mortem in dolore compellasse credidere. Cræso bellum gerente cum Cyro, cùm minimè crederet vnquam forè, vt Cyrus, Sardis copias admoueret, Herodotus scribit omnia suburbana colubris impleta fuisse, quos, vt existimabant, equi, cùm ad pascua irent, comedebant. Id Cræso (inquit) cernente, visum est, vt erat, portentum esse: ideoq; mittendum ad coniectores Telmisses. Qui missi sunt ad eos consulendos, vbi accepere responsum, didicereq; quid sibi vellet significaretq; portentum, non contigit, vt Cræso renunciaret. Nam priusquàm retrò Sardis reueheretur, Cræsus erat captus. Telmisses ita cognouerant, exercitum externũ Cræso illic affuturũ, qui cùm afforet, indigenas subigeret, quod dicerent colubrũ terrę filiũ esse, equũ hostem & aduenã. Hęc Telmisses Cræso sunt interpretati, sed iam capto, nondũ tamẽ gnari eorũ quæ Sardibus & Cræso cõtigerant. Castor & Pollux bello Latino apud locũ Iuturnę visi sunt equorũ sudorẽ abluẽtes, cùm ædes eorũ quæ iũcta fonti erat, spõte patuisset.

Lib.3.
Colubri ab equis deuorati.
De Castore & Polluce omen.

Iidem bello Macedonico equis albis inſidentes P. Vatinio Romam nocte venienti, ſe obtuliſſe di- A
Lib. 2. de origni, erroris cap. 8. cuntur, inquit Lactantius Firmianus, nunciantes eodem die regem Perſen victum atque captum, quod paucis poſt diebus literæ Pauli verum fuiſſe docuerunt. Valerius Maximus addit Vatinium à ſenatu propterea in carcerem coniectum fuiſſe, tanquam maieſtatis eius & amplitudinis vano ſermone contemptorem, ſed poſtquam Pauli literis illo die Perſen captum apparuit, & cuſtodia liberatum & inſuper agro & vacatione donatum eſſe. Nunc de inſomnijs aliquid dicamus. Nigros *Equos nigros in ſomno videre quid portendat.* equos videre in ſomno infelix quicquam potiùs portendere, albos contrà ſemper bonum diſcimus ex his ſenarijs, qui leguntur apud Suidam:

Ἵππους μελαίνας οὐ καλὸν πάντως βλέπειν,
Ἵππων δὲ λευκῶν ὄψις, ἀγγέλων φάσις.

Equi caput habere in ſomno. Conjectores eos qui ſe caput equinum, vel caninum, vel aſininum habere ſomniârunt, in ſeruitutem vel id genus ærumnas dedendos eſſe ſuſpicantur. Sunt enim tria hæc animalia ſeruituti mirum in modum obnoxia. Aiunt etiam equum in ſomnis viſum qui ſe portet, polliceri, vt amica amantis imperio facilè ſit ſubijcienda, morigeraque in poſterum futura. Quod verò Nero Aſturconem *Nero equũ poſteriore parte ſpecie Simiæ vidit.* quo maximè delectabatur, poſteriore corporis parte in ſimiæ ſpeciem abijſſe per quietem videre B viſus, ac tantum capite integro hinnitus edere canoros, oſtento fuit, quòd illa equi ferocitas in ſimiæ ludibrium eſſet abitura. Suetonius exitium Neronis portendiſſe teſtatur. Euripides aurigæ Rheſi inſomniũ, quod ea habuit nocte qua præſtātiſſimos regis equos Vlyſſes & Diomedes abdu-
» xerunt, recitat, quod tale eſt: Per ſomnum autem huiuſmodi quædam opinio mihi objicitur: equa-
» rum enim quas ego nutriui & parere docui iugo, Lupi robuſta videbantur terga premere, atque
» verberantes cauda pellis equinæ ſetas agitare: ipſæ verò ronchum ex repagulis emittere, iram ſpi-
» rantes & metu turbidæ renitentes. Pelopidæ verò ſomnium minimè prætereundum fuerit, de vir-
Pelopidæ ſõnium, de immolanda virgine. gine immolanda, pro qua equa immolata fuit, vt Plutarchus recitat his verbis. Poſtquam pugnare decretum eſt, & apud Leuctra Lacedæmonijs caſtra ſunt oppoſita, ſomnium Pelopidam non mediocriter perturbauit. *Sepulchra filiarum Scedaſi in campo Leuctrico ſunt, quæ inde Leuctrides appellantur:* ibi enim vim hoſpitum Spartanorum paſſæ humatæ ſunt. Eius tam atrocis & ne-
» farij facinoris vindictam pater à Lacedæmonijs cùm non impetraſſet, execrationibus in eos per-
» actis ſeipſum ad ſepulchra filiarum iugulauit. Sortes autem & oracula ſubinde monebant Lace-
» dæmonios, cauerent ſibi à *Leuctrico piaculo:* neque id vulgò ſatis intelligebatur, ambiguitate lo-
» ci fallente: nam & in Laconica maritimum eſt oppidum, & locus apud Megalopolim Arcadię, Leu- C
» ctro vtrique nomen. Cæterùm is caſus multis ante Leuctricam pugnam euenerat temporibus. At
» Pelopidas vidit per quietem puellas iſtas circum ſepulchra lamentantes, & Lacedæmonijs diras
» imprecantes, ipſum autem Scedaſum ſibi præcipere, vt ſi victoriam de hoſtibus expeteret, ful-
» uam virginem filiabus ſuis immolaret. Atrox hoc & nefarium mandatum ratus, vt ſurrexit, rem
» cum aruſpicibus & magiſtratibus communicauit. Erant qui nequaquam negligendum detrectan-
» dumque id eſſe cenſerent, collectis exemplis de vetuſtis Menœceo Creontis filio & Macaria Her-
» culis; de poſterioribus Pherecydem philoſophum à Lacedæmonijs necatum, pellemque eius à re-
» gibus oraculi monitu aſſeruari: Leonidam quoque vaticinium ſecutum, victimam quodammodo
» ſe pro Græciæ obtuliſſe: tum homines Baccho crudiuoro immolatos à Themiſtocle ante naualem
» pugnam Salaminam: atque his omnibus rem feliciter geſtam, teſtimonio fuiſſe. Contra Ageſi-
» laum cùm contra eoſdem, quos Agamemnon, hoſtes ab eodem loco copias duceret, Aulide vi-
» diſſe deam poſtulantem, vt ſibi filiam mactaret, eumque quod id mollitie victus non perfeciſſet,
» re infecta turpiter expeditionem eam diſſoluiſſe. Alij verò id ſacrificium ita barbarum ac impium
» fieri prohibebant, nulli eorum qui præſtantioris humanæ naturæ eſſent placiturum. Non enim
» Typhones iſtos aut Gigantes, ſed deum hominumque patrem regnare: ſtultum porrò eſſe, nu- D
» mina putare quædam, quæ cæde & ſanguine hominum delectentur: & profectò ſi ſint aliqui, ni-
» hil eos poſſe, contemnendoſque eſſe: abſurdas enim has eorum & immanes cupiditates ab impo-
» tentia & malitia animi proficiſci. Hæc primoribus ita diſceptantibus & Pelopida cùm primis animi
» dubio, equa nullum adhuc coitum experta, vt à grege aufugerat, per caſtra diſcurrit, eoq; con-
Equa pro virgine mactata. ſtitit loco, vbi conſultabatur: cuius cùm coma fuluo colore rutilans, ceruix erecta & laſciuiens, hinnituſque ferox alijs ſpectaculum præbet: Theocritus vates re animaduerſa, Pelopidam alta voce compellat, adeſſe ei victimam, neque aliam victimam expectandam, hac quam Deus obtuliſſet vtendum. Proinde equam ad ſepulchra virginum redimitam coronis adducunt, factiſque votis læto animo immolant, de ſomnio Pelopidæ, ſacrificioque per caſtra vulgato rumore. Hæc itaque de Pelopidæ ſomnio Plutarchus.

HISTO-

A

HISTORICA.

QVANDOQVE in equis quædam ceu humani ſenſus veſtigia comperta eſſe alicubi oſtendimus. Cæterùm quod de Clodouei Francorum Regis equo hiſtorici tradunt non ei equo ſed D. Martino aſcribi debet. Ferunt itaque hunc regem, ad Chriſtianam fidem conuerſum, conſentientibus proceribus bellum Veſtgothis intuliſſe, non ſolùm quia terras Francorum occupauerant, ſed quia Arrianæ perfidiæ aſſertores erant. Cùm in eo prælio ab hoſtibus vrgeretur, S. Martino equum cui inſidebat vouiſſe, ſi victor euaderet: voti verò compos cùm eſſet factus, equum pretio centum aureorum redimere voluiſſe, ſed cùm equus loco non moueretur, ducentos impendiſſe, & confeſtim ducentem ſecutum eſſe. Tum regem iocosè dixiſſe: Martinus quantum video, auxiliator eſt facilis, ſed mercator difficilis. Simillimum ei quod Clodoueo accidit, contigit poſtea ſub Pipino Gallorum Rege. Nam quidam nomine Vvillimarus, graui infirmitate depreſſus voto promiſit oblaturum ſe equum Eccleſiæ B. Galli confeſſoris. Incolumitate recepta, voti immemor non perſoluit: verùm fortè fortuna, cùm Birthlonem virum nobilem comitaretur eques, ad B. Galli Eccleſiam peruenêre: recedentibus omnibus equus Vvillimari ſubſtitit, neque à foribus Eccleſiæ vllis conatibus auelli potuit. Pudore tandem ductus Vvillimarus, dilatæque voti ſatisfactionis compunctus aſtantibus omnibus rem aperuit, atque ita equum Eccleſiæ obtulit. Id narrat Vvalfridus Strabus in vita S. Galli apud Surium. Egit igitur equus quoddam quaſi prophetantis officium, ſicut Balaam aſina, conſcientiam domini mortuam miraculo excitauit, & quod nemine loquente dederit, acta peregit haud dubiè, ſic diuina diſpoſitione operante. Iam verò equi ſanctis hominibus ita obtemperarunt vt nullo domitore fuerit opus; quando ſedentis ſanctitas id expoſtulauit. Sanctus enim Malachias Epiſcopus cùm aliquando Eboracum perueniſſet, comitumque ſuorum cauſa plurima vrgeret equorum neceſſitas, oblatus eſt ei indomitus equus, duriſſimè quemlibet ſeſſorem ferens. Malachias oblatum perbenignè accipiens ſibi ſternendum mandat, quo adeò commodè eſt vſus, vt peritè domitum mox conuerſus inuenerit, eoque ad nouennium, id eſt, reliqua tota vita ſit vſus, vt memorat ſanctus Bernardus Abbas Clareuallenſis in S. Malachiæ vita. Præterea ſi quando ſtudioſiùs quàm par eſt, clerici equis alendis & domitandis ſe dedunt, diuinis rebus poſtpoſitis, vltionem diuinam breui aliquando perdidicere. Nam Theophilactus Conſtantinopolitanus patriarcha adoleſcens adhuc electus cùm contrà decorem & officium equas plurimas aleret, vnam verò inſigniorem præcipuè, vt in prohœmio dictum eſt, amaret, vt ante abſolutum quod inchoarat, ſacrum, partum videndi cauſa eccleſia excederet, equitatione qua maximè afficiebatur, perijt, alliſo corpore, nam cùm inde ſanguinem per os reijceret, & in aquam inter cutem incidiſſet, diem tandem extremum clauſit. Sæpè verò id ita contingit effrenatis hominibus equis abutentibus; nam vt narrat B. Petrus Damianus ad Deſiderium Abbatem, de quibuſdam miraculis, Deus per equos hominum vitia vlciſſitur. Clerico enim cuidam Burgundo indiſciplinato ac mundanis rebus prorſus dedito equa erat inſignis, cui plurimùm ob curſum confideret, armatorum collecta manu, diuinis contemptis verbis, factioni ſtudebat & æmulationi: dimicaturus igitur cum aduerſario audaciorem ſe exhibuit. Caſu autem, immò Deo diſponente contigerat, vt præcedente nocte equa ſoluta egreſſa ſtabulum per domum erraret, aceruumque ſalis inueniens ex eo plurimum comederet, atque ideo ſiti plurima affligeretur. Dum inſidens clericus obuium æmulum in agro aggreditur, equa proximum præſentiens riuum extortis de manu ſeſſoris habænis, ad aquas accurrit, vbi tum hoſtili manu occiditur, tum aquis demergitur occiſus. Memoratur præterea à Zonara in Conſtantino Leonis philoſophi filio, quomodo equus eius exultans exercitui perniciem attulit. Cùm Conſtantinus ille, ac eius mater Zoes, imperarent Conſtantinopoli ac Simeonem Bulgarum induſtria Phocæ legionum domeſtici inſigni victoria ſuperaſſet, ob defatigationem, & ſudorem Phocas equo deſcendens ad fontem quendam ſe recreauit. Interea equus miniſtri manibus elapſus in planitie caſtrorum ſine ſeſſore exultabat; qui cùm inſignis eſſet, tantum terrorem incuſſit exercitibus, Phocam cecidiſſe ratis, vt & pugna & perſecutione hoſtium abſtinerent; quod cum Bulgarus hoſtis è ſpecula quadam vidiſſet, ſuos cohortatus contra Romanos ducit, ſubitoq; in perturbatos impreſſione facta, vniuerſos in fugam cõuertit, in qua alios Bulgaros aſſecuti occiderunt, alij inuicẽ conculcati perierũt. Romaricus miles referente Vincentio, cõſanguineo ſuo equũ tradidit, vt ſe mortuo venderet, & pauperibus daret: ſed ille equã vendidit & ſibi pecuniã retinuit. Poſt dies autẽ triginta anima eius reuerſa, inquit: triginta diebus fui in pœnis tartari: ſed tu qui nõ pauperibus quod iuſſerã dediſti, hodie eo venies, me in paradiſum tranſlato. Eodẽ die

Clodouei regis votum.

B

Equus ab foribus eccleſia auelli nolens.

Equi ſanctis obtemperat.

C

Clerici equis alendis nimis ſtudioſi puniti.

Per equos homines puniti.

D

Conſtantinus à Bulgaris victus.

Lib. 24. c. 8.

Equus pauperibus relictus.

dæmones illum rapuerunt & in altiſſimo monte poſt duodecim dies cadauer illius eſt repertum. Daphidas Telmiſſenſis Grammaticus adeo maledicus in omnes fuit, vt legimus apud Suidam, vt nec ipſis dijs parceret: is itaque Delphos profectus deridendi cauſa rogauit Deum: num equum ſuum reperturus eſſet? cumque reſponſum fuiſſet: celeriter eſſe reperturum, ad vanitatem oraculi coarguendam, paſſim iactabat, equum ſe nec amiſiſſe, nec habuiſſe. In reditu autem ab Attalo Pergami rege, quem maledictis lacerauerat, comprehenſus & è rupe, cui equi nomen erat, præcipatus, interitu ſuo veritatem oraculi comprobauit. Eſt autem & illud valdè memorabile quod accidiſſe memorant inſignes authores apud Conſtantinopolim ante ſacellum Deiparæ Virginis. Media enim nocte, cùm nullus ibi equus adeſſet, pictus tantummodò, ille omnium terrore magno bis hinnire auditus eſt, vti iam idem acciderat ante annos plus minus quinquaginta. Id autem accidit Clemente V. Pontifice, vt narrat Nicephorus Gregor. & Genebrardus in Clemente V. Strodenſes Angli quomodò impietatis temeritatiſque ſuæ pœnas D. Thomæ Cantuarienſi Archiepiſcopo dederint, breuiter ſic narrauit Polydorus: Irridentes (inquit) Archiepiſcopum, caudam equi cui inſidebat, amputarunt. At poſtea nutu dei ita accidit, vt omnes ex eo hominum genere qui id facinus feciſſent, nati ſint inſtar brutorum caudati. Refert Vincentius in ſuo ſpeculo naturali & Gulielmus Malmesburienſis monachus in ſua hiſtoria, tempore Petri Damiani fuiſſe duas vetulas in via publica qua Romam itur: quales D. Auguſtinus appellat ſtabularias, id eſt tranſeuntes ad hoſpitia pro mercede ſuſcipientes (nam ſtabulum propriè hoſpitium venale & publicum dicitur,) quæ in vno commorantes tigurio, vna quoque arte malefica imbutæ, hoſpitem quandoque ſolum aduenientem, in equum, vel ſuem, vel aſinum mutabant & certo pretio mercatoribus diuendubant. Quodam die iuuenem hiſtrionicis geſticulationibus victum exigentem, hoſpitio exceperunt & in aſinum verterunt, multum eo lucri facientes, qui geſtuum miraculo deſtineret tranſeuntes, nam ad anus mandatum nutumque quocunque modo mouebatur: non enim illi intellectus perierat, ſed loquela. Ingentem inde quæſtum fecerant vetulæ. Quo cognito vicinus carè aſinum redemit. Cautio tamen hæc à mulierculis adhibita eſt, vt cuſtodiretur ne in aquam deſcenderet. Seruatus diu ab aqua & tandem incautiorem nactus cuſtodem, in lacum proximum ſe coniecit: ibi ſe aliquandiu volutans, propriæ reſtituitur formæ. Cumque ab eodem obuius ſciſcitaretur eius cuſtos, num aſinum vidiſſet? ille ſe eſſe reſpondit. Famulus ad herum retulit: herus ad Leonem Pont. ſanctiſſimum. Conuictæ anus idem fatentur. Dubitantem Papam confirmauit Petrus Damianus, vir eruditiſſimus, probato exemplo de Simone mago qui ſuam Fauſtiniano imaginem impreſſerat. Quidam nomine Præſtantius (inquit D. Auguſtinus loco paulò antè citato,) patri ſuo contigiſſe indicabat, vt venenum illud per caſeum in domo ſua à ſtabularijs illis mulierculis exhibitum ſumeret, & iaceret in lecto quaſi dormiens, qui tamen nullo modo poterat excitari. Poſt aliquot, autem dies eum velut euigilaſſe dicebat, & quaſi ſomnia enarraſſe quæ paſſus eſſet, caballum ſe ſcilicet factum, annonam inter alia iumenta baiulaſſe militibus, quæ dicitur retica quoniam ad retia deportatur. Quod ita vt narrauit, factum fuiſſe, compertum eſt, quæ tamen ei ſua ſomnia videbantur. Vincentius item ſcribit Pudicam feminam, in quam veſano amore exarſerat Ægyptius à maleficio in equam verſam & à D. Macario Aegyptio eremita reſtitutam. Otho autem Epiſcopus Friſingenſis ſcribit D. Macarium, cùm ad eum adduceretur iſta puella, quam amici in equam à maleficis mutatam dicebant, dixiſſe, puellam ſe videre non equam: amicis inquam equam viſam fuiſſe, ſed viro ſancto puellam: itaque ad deum fuſis precibus, tam puellam quàm amicos eius à præſtigijs dæmonum liberaſſe.

Maledicentia punita. *Equus pictus hinnit.* *Lib. 8.* *Li. 13. Hiſt. Angl.* *Angli qui caudati.* *Li. 3 c. 103.* *Lib. 18. de ciuit. dei ca. 18.* *Hoſpites in quadrupeda immutati.* *Lib. 18.* *Li. 1. Chron.*

AB EQVIS OCCISI.

HIPPOLYTVM Theſei & Hippolytes Amazonum reginæ filium, cùm currus iuxta mare agitaret, (patris furorem fugiens, quòd falsò accuſatus eſſet de ſtupro Phedræ nouercæ intentato,) apparẽtibus phocis equi exterriti rupto curru diſcerpſerunt, vt ſuprà indicauimus: qui exitus nomini tanquam omini infelici reſpondit. Idem nominis omem in Hippolyto noſtræ religionis euentum habuit. Is enim Oſtijs Tyberinis martyr ſub Decio Cæſare & Valeriano præfecto ab equis dilaceratus eſt. Cuius mortem deſcribens Prudentius, de iudice Romano hos verſus reliquit:

Hippolyti interitus. *Hippolytus martyr.*

Ille ſupinata reſidens ceruice, quis inquit
Dicitur? affirmant dicier Hippolytum.
Ergo ſit Hippolytus, quatiat turbetque iugales,
Intereatque feris dilaceratus equis.

Licinius

A Licinius imperator, cùm filiam Christianæ religionis cultricem ab equis discerpi vellet : ipse à suorum vno morsu interfectus est, vt Textor memorat. Plutarchus recitante eodem, in Parallelis (minoribus) ponit Comminium quendam, Comminij ex Aegeria filium, qui a Gidia nouerca (cuius votis parere noluerat) stupri instar Thesidæ accusatus fugiens, ab equis fit dilaniatus. Præchmen Eubœæ rex bellum Bœotis inferens ab Hercule pullis equinis alligatus est, vt in duas partes discerperetur, vt legitur apud eundem Plutarchum. Bœtis Persa, vrbi Gazæ præfectus, capta vrbe equis raptatus est ab Alexandro Magno, vt author est Sabellicus. Nota est historia Metij Suffetij apud Liuium, quem cùm Albanorum esset dictator, ob proditionem & defectionem, Tullus Hostilius Roman. Rex victoria contra Veientes potitus, nudatum regijs ornamentis alligari quadrigis in diuersa nitentibus præcepit: cuius corpus agentibus lictoribus & vicequorum trahentium, vtroque spectante exercitu, in partes plures discerptum est. Hippodorum quendam Codridarum vnum narrat Aelianus, filiam eò quod apud mœchum deprehendisset, currui alligari & discerpi iussisse. Carolus Magnus superatis hincinde bello Saracenis Ganalonum ad Marsurium & Belingandum adhuc debellandos in Hispanias mittit his conditionibus,

Licinij mors

Præchmen Rex.

Bœtis Persa.

Metius Suffetius.

Adulteriū punitum.

B vt Christi fidem & pacem acciperent aut certum auri & argenti sibi pondus tributi nomine penderent. Ganalonus mandatum quidem perfecit: cæterùm auro corruptus, proditor exercitus Caroli factus, consilium tale hostibus dedit, quod secuti illi, Rolandum ducem cum flore totius Gallici exercitus cecidere. Carolus tam atroci nuncio perculsus, debellatis hostibus, Ganalonum proditionis conuictum, ferocissimis quadrigis distractum fœdè laniauit. Brunechildis Athanagildi Visigothorum Regis F. vxor Sigeberti Francorum Regis, vno pede & brachio multata, ad caudam equæ indomitæ religata, ex Lotharij Regis & procerum sententia, ob inaudita scelera & decem reges extinctos extincta est, vt Auentinus memorat, alijque passim. Saxo tradit Iarmericum Danorum Regem, comites, duces, principes Teutonicæ gentis captos, traiectis fune tibijs, equis in diuersa raptantibus præbuisse lacerandos. Sub Hunnorum in Europam aduentum anno Domini 373. quædam mulier, quæ in viri nece deprehensa fuerat, capitis accersitur, inquit Bonfinius; homicidij conuicta pariter & adulterij, vsque adeò Regis Gothorum Hermanarici iram facinoris indignitate succendit, vt quatuor equorum discerptu multaretur. Brixiani Henrico VII. imperatori Theobaldo Brussato auctore rebellantes, tandem obsidione longa, fame, ferro, flammaque perdomiti sunt. Theobaldus ante illud Spiræ à Cæsare militari parazonio do-

Brunechildis Regina.

Lib. 3.

Lib. 7.

Lib. 2. dec. 1

Theobaldus Brussatus.

C natus fuit, eiusque beneficio ab exilio in patriam receptus. Is referente Cuspiniano cum paucis militibus in monte qui Brixiæ imminet, capitur & ad Cæsarem perducitur: quem acerbissimis verbis, vt proditorem incessit diligentissimeque curatum (vulnus enim lethale habuit) equo alligatum per exercitum raptari, in quatuor dein partes dissecari iussit. Hector Boëthius testatur Gualiam totam ab Eduardo Anglorum Rege I. subactam esse, principem in bello cæsum ac fratrem pedibus ad caudam equi religatis ad locum supplicij tractum, in quatuor partes discerptum easque in diuersas Angliæ ciuitates missas, ad defectiones cohibendas. Anno salutis 1536. vitam finijt Galliæ Regis filius natu maximus Franciscus, (vt refert Sleidanus,) octodecim annorum adolescens, veneno perijsse fama fuit, & Italus quidam Sebastianus Moncucullanus in suspicionem vocatus, habita quæstione, diuersis equis Lugduni fuit distractus: & rex datis postea literis ad Germaniæ principes, inter alia grauem ea de re querimoniam habuit, in Antonium Læuam & Ferrandum Gonzagam, Cæsaris administros, omnem inuidiam facti conferens. Sed de ijs qui vel iustè vel iniustè equis distracti sunt hæc sufficiant. Sunt item quos vel deuoratos vel demorsos ab equis interijsse legimus; Notissima est in poëtarum libris siue historia siue fabula Diomedis

Ab equis demorsi & deuorati.

D Thraciæ Regis, qui dum equos suos humana carne aleret, ab Hercule illic iter faciente equis ipsis datus est in pabulum, vt breuiter inter alios meminit Ouidius in Ibin:

Vt qui Threicij quondam præsagia regis Fecerunt dapibus sanguinolenta suis.

Aegidius Masertus in Argonautica Flacci commentans, Abderum scribit vnum fuisse eorum, qui ab equis Diomedis interfecti sunt & deuorati. Glaucus filius Sisyphi (qui apud Potniam regnauit) cùm equos & ipse suos humana carne aleret, ab eisdem tandem etiam deuoratus est, vt alicubi ex Virgilio demonstrauimus. Hippomenem Atheniensiū principem fuisse referunt, qui Limonem filiam in adulterio deprehensam vnà cum equo feroci conclusit, nec huic, nec illi cibum præbens. Equum igitur fame in rabiem actum, puellam deuorasse. Hinc ortum adagium à Diogeniano positum: *Magis impius Hippomane.* Inuenio etiam apud Plutarch. Neoclem Themistoclis filium, equi morsu interijsse: sed & in sacris literis legimus Iehu, occupato regno Israëlitarum, Iesabelem impiam, quæ fuerat multorum causa malorum, iussisse præcipitari deorsum: itaq; equorū vngulis cōculcatā esse, sic, vt sola caluaria capitis ad sepeliendū inueniretur: canes verò eius linxisse sanguinē. Theodoric. Gothorū rex, vt testatur Nicephorus, cū indomitū equū ascenderet, hastā erectā (quæ ante tabernaculū regiū more gentis suæ erecta erat) concussit: illa obliquè in eum illata, latus eius

Diomedis fabula.

Glaucus Sisyphi filius.

Adulterium punitum.

In Themistocle.

4. Reg ca. 9.

Iesabele impia.

Li. 16. c. 21

Theodorici regis obitus.

Carolomani mors. vulnerauit, quo vulnere etiam obijt. Sic & Carolomanum teſtatur Æmilius, in equo ludibundum dum refugientem domum puellam inſequeretur, impetu equi intra humile oſtium illatum, corporis compagem ſoluiſſe. Sed & Corſum Donatum Florentinum ſcribunt Fulgoſus & Sabellicus, *Lib. 3. Lib. 6.c.11. Lib.3.c.8.* cùm ad proſperum rerum ſuarum ſucceſſum eius exiſtimatio nimium creſceret, ideoque populo in ſuſpicionem veniret, tanquam in vrbe tyrannidem affectaret, furente populo, & ædes ipſius, Libertatis accepto vexillo, oppugnante, clam in equum conſcendiſſe; & cùm milites quidam eum inſequerentur, ab equo delapſum, ſtapedi adhæſiſſe atque adeò ab equo concultatum fuiſſe. Noſtris denique temporibus Fabius Pepulus, comes illuſtriſſimus, & heros inuictiſſimus, vrbe egreſſurus vnà cum liberis, cùm equi conſternati nullo modò ab auriga cohiberi poſſent, ipſe ſibi liberiſque conſulturus, ſingulos quàm fieri licuit ſine læſione rheda exponebat, ſed deſiliturus, adhæſit implicitus, atque ita alliſo ſaxis capite perijt, Hippolyti in morem. *Fabij Pepuli mors.*

EQVITATIONIS COMMODA, & incommoda.

Lib.2.de ſanit.tu.c.31.

MOTVVM qui exercitij cauſa aſſumuntur (inquit Galenus) alij per nos fiunt, vt ambulatio; alij extrinſecus, vt nauigatio & geſtatio quælibet: nonnulli miſti planè ſunt, vt equitatio: non enim vt in vehiculis, præſertim in quibus ſtatim quieſcas, ita etiam cum equo inſideas, accidit, vt à geſtante tantùm agiteris, ipſe nihil agas. quin ſpinam erectam ſuſtinere, tum vtriſque feminibus equi coſtis firmiter hærere & crura extendere oportet, etiam ante proſpicere: in quo non modo viſus, ſed etiam collum laborat. Præcipuè tamen viſcera hon genere agitantur. Plato in Timæo ſtatim à gymnaſtica exercitatione reponit vectionem facilem ſiue equo, ſiue nauigio, ſiue vehiculo fiat alio. Atque harum vectionum alia tamen alia eſt laborioſior: Equitatio autem concitatior, & per inæqualem locum facta ex Ficini iudicio harum exercitationum robuſtiſſima cenſeri poſſit. Iſtiuſmodi in primis equitatio minimè laudanda eſt, nam ſæpe aliquam circa renes partem vel Galeno teſtante ruperunt aut circa pectus læſerunt, quandoque etiam ſeminarios meatus. Imperatrix Irene, vxor Ioannis Ducæ, cùm Theodorum peperiſſet, accidit, vt ſpectandæ venationis cauſa, per longum ſpatium ab eo traheretur, vnde læſa matrice parere deſijt, vt ſcribit Gregoras lib. 2. Sed de equitationis facultatibus diligentiſſimè ſcripſit Mercurialis, tam in medicorum quàm equitum gratiam. Eſt (inquit) non parua differentia, an equus (ſic appello equum, mulum & aliud quoduis portandis hominibus accommodatum animal.) lentè celeriterve gradiatur, an ſuccuſſet, an aſturco ſit ac tolutarius, an currat. De tacita ac lenta agitatione ſcriptum inuenitur ab Antyllo atque Aëtio, ſi placidè equus gradiatur, nihil magis quàm laſſitudinem & præſertim inguinibus afferre: de hac inquam verba faciens Hippocrates memoriæ prodidit, continuam equitationem laſſitudinem magnam parere, hominesque infœcundos & coëundi impotentes reddere, necnon dolores diuturnos & claudicationes generare: neque iccirco ſententia Hippocratis damnanda videtur, quod Ariſtoteles contrario planè ſenſu ſcriptum reliquerit, equitantes aſſiduè libidinoſiores euadere, quoniam genitalia continua attrectatione, motioneque incaleſcentia ſpiritum concipiunt, ſicque coëundi cupiditas inducitur: ſiquidem Hippocrates de placida & nimis frequenti loquitur, vtpote quæ leni motu non ita calefaciat & pendentes coxas atque pedes obledat: Ariſtoteles verò de ea quæ equo celeriter gradiente & interdum ſuccuſſante, ſed non admodum frequenter exercetur, verba facit. Hæc etenim equitando facta exercitatio, vt Antyllus & Aëtius crediderunt, totum corpus laborioſè concutit, & magis adhuc omnibus alijs exercitationibus. Vnde ab Alexandro Tralliano in dolore capitis, quem cauſa frigida gignit, adhibetur, ſicut in epilepſia, in ſurditate, præſertim verò ſtomachum firmat: vt non immeritò ſcriptum ſit à Plinio, equitationem ſtomacho & coxis vtiliſſimam reputatam fuiſſe: qua item ratione in ſingultu curando ab Aëtio vſurpatur, ſenſuum inſtrumenta ſubinde purgat, eaque reddit acutiora, hydropicos (vt ſentit Trallianus) ſi quid aliud maximè iuuat, ſolutam aluum & fluentem, dicente Celſo, coërcet, crura quoque tenuia craſſefacit, quòd Germanici exemplo teſtatur Suetonius. (Suetonius ſcribit Germanicum crurum gracilitatem aſſidua equi vectatione poſt cibum repleuiſſe) alioqui equitatio à cibo teſte Auicenna noxia eſt, quod periculum ſit, ne cibus in ventriculo putreſcat, cæterum thoraci maximè aduerſatur, necnon veſicæ malè affectæ, in cuius vlceribus curandis ante cætera huiuſmodi exercitationem vitari placuit Archigeni illi, præſtantiſſimo Hadriani Imp. Archiatro: coxis etiam obeſſe ſcripſit Hippocrates; quanquam in hac re varias auctorum poſteriorum exſtare ſententias reperio. Themiſon Methodicorum princeps in coxendi-

Marginal notes: *Cap.5.de ratione victus ſalub.* — *Lib.de parua pila luſu.* — *Lib.6.de arte gymnaſt. cap.8.* — *Oribas.lib. 6. cap. 24. Aetius.lib. 3.cap. 7.* — *L. De aëre, locis & aqua Hippocrates & Ariſt. conciliati.* — *Lib.27.c.7. Li.11.c.30. Lib.9.c.3.* — *In Caligula.*

A coxendicum dolore, ἰσχιάδος nomine à Græcis appellato equitare imperabat ægrotantes, quo magis ob vehementiam motus partium faceret vexationem: post ipsum idem cõfirmauit Theodorus Priscianus & quem modo citaui, Plinius. Ex altera parte iam diximus Hippocratem coxis equitationem inimicam, earumque dolorum parentem reputasse, quem secutus Cælius Aurelianus Themisonis placita insectatus est tanquam veram ischiadicorum curationem destruentia. Ego, cùm animaduerto in hac exercitatione vehementer coxas incalescere, ac ex motu debilitari, ita sentio humores defluentes faciliter ibi decumbere, atq; inde dolorificas affectiones excitari, tanto magis affectus iam excitatos, quasique inueteratos acerbiores & indissolubiores fieri reor: quibus item rationibus equitationem à Celso podagricis iure damnatam fuisse puto. Equitatio peracta succussante equo prædictis duabus proculdubio deterior est, nimirum quæ vniuersum corpus molestè quasset & dolores excitet augeatque: sicut in Niptris ille sapientissimus Græciæ saucius intelligebat, vbi diceret: *Pedetentim ite & sedato nisu, ne succussu arripiat maior dolor.* Quod item Lucilius poëta antiquissimus innuit, dum equum succussantem, tetrum nuncupauit hoc versu:

Cæl. l. 5. c. 1.
Lib 2. ad Timo. cap. 21.
Lib. 4. c. vlt.
Cicero 2. Tus.
Non. Marcell.

B *Succussatoris tetri, tardique caballi.*

Adhæc succussationem vehementer caput offendere, collum & dorsum & nates, experiuntur illi qui aliquando in hunc modum equitare coguntur. Denique si vlla est equitatio, quæ viscera præcipuè (id enim fatetur Galenus) agitare apta sit, proculdubio nunc proposita talis est, à qua non solùm interiora omnia concuti, verùm etiam suspendi quasique arripi videntur. Illud vnum habere iuuamen potest, vt cibis atque crudis humoribus concoquendis, aluoque ciendæ ac vrinæ proliciendæ, necnon à renum (quod Auicennæ placuit) loco lapillis atque arenulis ad inferiora deducendis adiuuare queat. Sed, quoniam maioribus damnis commoda hæc compensantur, omnes ab exercitatione simili abstineant consulo. In asturconibus equitatio (eam sic appello quam vulgari nomine portantum aut trainam vocant Itali & de qua ita Martialis:

Succussationis noxa.
2. de sa. tu. c. 11.
Li. 3. fen. 19 tr. 1. c. vlt.
Traina eiusque vtilitates.

Hic breuis ad numerum rapidos qui colligit vngues,
Venit ab auriferis gentibus Astur equus.)

Quemadmodum magis corpus & membra gradarij equi vectione exercet, ita minorem molestiam parit, siquidem mollis illa alternorum crurum explicatu glomeratio minimum fatigat, peculiariterque aluum citare vsu probatur. De equitatione currentibus equis facta licet apud Aristotelem C legatur, ita equitantes quòd magis caueant, minus cadere, tamen eam improbare videtur Galenus hac ratione, quia sæpè contingit equitantes in terram decidere & non nunquam ex casu emori: sed præter hanc multæ exstant causæ aliæ, ob quas à sanitatis studiosis huiusmodi equitatio omni diligentia euitari debet: nam corpus (vt scribit Hippocrates,) nimium calefacit, exsiccat, atque extenuat, ob id ad minuendam carnis multitudinem à Cælio Aureliano probata, caput malè afficit, sensus hebetat, oculos non parum offendit: quandoquidem Aristoteles causam indagans, cur, qui equo vehuntur, quò longius equus decurrerit, eò magis emittere lachrymas solent, significat illud ideo euenire, vel quoniam motus calefaciens valdè humores oculorum eliquat, & lachrymas inde ciet, vel quia sicuti venti aduersi oculos perturbant, sic aër occursans tantò magis ferire potest, quanto equus velocius agitatur. Lædit præterea hæc equitatio tam thoracem & pulmonem quàm viscera vniuersa. Quod etiam renes maximo detrimento afficiantur, fidem facere possunt multi, quorum alij vrinæ ardore; alij lapillis, alij vlceribus modò renum, modò vesicæ, modò peritonei vsque adeo ob hanc exercitationem sollicitati fuerunt, vt ferè ijs affectionibus mortem obierint; ne dicam quot luxationes, quot ossium fracturæ, quot membrorum distorsiones sæpenumerò inde nascantur, dum brachia, dorsum, coxæ & crura supra modum la-

Equitatio equis currentibus.
Lib. de ludo par. pilæ.
2. Diæta. li. 5. ca. 8.
Sect. 5. prob. 13.

D borant. Videant igitur quos currentibus atque mutatis equis itinera sua obire delectat, quot ijsq; grauissimis periculis, nedum valetudinem, verum etiam salutem ipsam subijciant, quomodoque non ingenuorum aut sanitatem curantium ac vitam sed potius perditorum hominum, athletarum, nihilque vitam qua nobis carius ac optatius nihil reperitur, æstimantium opus exerceant. Hactenus de equitationis speciebus, quarum nullam ægrotantibus conferre scripserunt Antyllus atque Aetius; quasque nec ijs qui medicinam scripserunt, vllo pacto congruere memoriæ tradidit Soranus Ephesius, neque illis qui renum morbis officiuntur, vel earum inflammatione laborant, conuenire censuit Galenus. Sunt qui in equo sedentes gestari delectentur, quæ exercitatio parum malè valentibus vsui esse mea sententia potest: nam, vt mollissimè veharis, tamen lassitudo inguinum lumborumque & dura suspensio explicatioque percipitur, quando subpedaneis corpus sustentare, perarduum est, ne dicam impossibile; accedit & mala ac dolorifica illa concussio, si quo modo incitatius feraris. Valentibus magis conferre eadem potest, corpus, animum & stomachum firmando, sensus expurgando, acuendoque, sed pectus atque pedes debilitat. Hucusque Mercurialis. Quærit Ambrosius Nolanus, cur qui longa & frequenti equitatione vtuntur, ij vt sicci

6. Epi. com. 3. aph. 1.
Sessio in equis quid præstet.

ventris

Multum equitantes cur ſicco vẽtre, contrà lotium faciunt plurimum.

ventris ſunt; ita lotium multum faciunt. An quia (inquit) equitantium lumbi nimium laborant; E atque ob id caleſiunt; quorum caliditatem renes etiam ſentiunt: renibus calefactis omnis ferè humor, qui in hepate, corpore ac ventre eſt, exugitur, quod lotium ipſum eſt; exucto verò humore cætera ſicciora deſcendunt in ſedem, ac ventrem ſiccant: ſiquidem cùm lotium plurimum fit, tum excrementa ſiccantur. An quoniam equitantium ſedes ob concuſſum & hippiam, cui aſſiduè hæret, calet, ac premitur & arctatur, quibus affectibus omnia excrementa, quæ ad ſedem fuerint, calendo & premendo ſiccantur & obdureſcunt: hæc ſiccata etiam ſuperiora deſiccant. Natura autem cùm alteram excrementorum viam impeditam ſentit, altera intentiùs vtitur: atque ſi non poteſt craſſas excrementorum partes in viam lotij conuertere, ſubtiliores & humidiores committit: vnde lotium plurimum fluit in veſicam, iam ventre ſicco remanente. An quia in equitantibus decuſſus de ſuperiore corporis parte ad inferiorem fit: in eo verò decuſſu faciliùs citiuſque humor deiectus deſcendit, quàm durior ſubſtantia: illius enim vt nihil mollitudinem impedit; etiam per anguſta penetrantis; ita duro corpori vnum quoque obex eſſe facilè poteſt; quo fit, vt vbi prius faciliuſque humor deſcendit, reliqua ſicciora remaneant in equitantibus, neceſſe ſit eorum vt lotium ſit multum, ita venter ſiccior euadat. Hæc itaq; ille. F

GESTATIO IN VEHICVLIS. & lectica.

Lib.6.de arte. gymnaſt. cap. 10. *Li.34.c.39.*

VEHICVLORVM multa fuere apud maiores noſtros genera, (inquit Mercurialis,) quorum luxuria vſque adeo interdum Romæ creuit, vt referente Plinio, aurea ac argentea facere non ſint veriti: ſed hoc præter inſtitutum noſtrum eſt. Nam, quæ pro ſanis aut ægris in vſu habita ſunt à medicis vehicula, alia ab animalibus, mulis aut equis agebantur, alia ab hominibus, & vtraque vel tardiuſculè vel celeriter. Geſtationem vehiculo factam quamuis cæteris acriorem eſſe dixerit Celſus, ea nihilominus ſecundum Galeni ſententiam, inter debiles exercitationes recenſeri meretur: quo fit, vt ſanis, niſi aliter exerceri impediantur, minimè omnium conueniat. Valetudinarijs atque ſenibus magis: quemadmodum Antiochum exercuiſſe ſeſe & Cæcilium G Plinium accepimus; maximè verò ægrotantibus, de quibus ſermonem faciens Anthyllus, dixit geſtationem in vehiculo factam vim quandam amoliendi commouendique morbos ſtabiles & permanentes habere. Quapropter Seneca ad bilem faucibus infixam diſcutiendam & ad ſpiritus denſitatem extenuendam ſibi mirificè profuiſſe ſcribit, qui quod anhelandi difficultate, ſiue ſuſpirio, vt ipſe vocat, non raro vſque ad exſpirationis periculum exerceretur, huiuſmodi exercitatione aduerſus morbum vtebatur. Hæc inquam exercitatio duplex ab Aetio traditur, altera mitior, altera vehementior. De mitiori ſcriptum reliquit, ea in capitis affectionibus, & his quibus inteſtina fluxione laborant, vtendum eſſe. Vnde ſapienter Cælius Aurelianus iudicauit capitis dolore vexatos per longam viam geſtari debere, ne frequenti verſione ægrotanti vertigo induceretur, velut etiam non ſine ratione in furore, atque paralyſi curandis vehiculi manibus acti geſtationem adhibendam eſſe voluit, quanquam eandem poſtea in epilepſiæ curatione improbauerit, quod motus rotarum vertiginem caliginemque faciat ægrotanti, quæ paſſionis imaginem ferat. Licet enim Galenus Trallianus & Aëtius in vertiginoſis, epilepticis, graui ophthalmia, aut aurium dolore, ſurditateve captis, necnon in hemicranicis ſimilem exercitationem prorſus auerſari non videantur: attamen Aetius ſic affectos leniter moueri & auerſos ab itinere retrorſum deſidere in H curru mandauit: multos ſubiungens ſe nouiſſe hoc modo curatos, qui nullo alio auxilio indiguerunt. Aetium ſecutus deinde Auicenna addidit huiuſmodi vectationem retrouerſa facie peractam viſus debilitati eiuſque obfuſcationi magnum iuuamentum conferre. Hanc mitiorem in aluo fluente commendauit Celſus, quam valetudinarijs quoque & ſenibus Auſonium Gallum poëtam & Auſonij medici à Marcello citati filium probaſſe puto, quando is amico cuidam ſeni & à morbo reſurgenti ſcribens, monet ciſio & veredo, quæ erant vehiculorum genera, tardè vehatur, rhedas, petorita & equorum veloces motus fugiat, his verſibus:

Geſtatio per vehiculum. *Lib.2.c.15.* *Lib.2.de tu. val. c.11.* *Lib.5. de tu. val.* *Epiſt.56.* *Lib.3.ca.6.* *Lib.1.c.1.* *Vectatio retrouerſa*

Pelle ſoporiferi ſenium, nubemque veterni,
Atque alacri mediam carpe vigore viam:
Sed ciſium aut pigrum cautus conſcende veredum,
Non tibi ſit rhedæ, non amor acris equi.
Canterij moneo malè nota petorita vites;
Nec celeres mulas ipſe metiſcus agas.

Porrò

A Porrò vehiculi gestationem vehementiorem tanquam calefaciente attenuanteque vi præditam in supprimenda carnis multitudine à Cœlio commendatam inuenio, quam item ab ipso pro atrophiæ curatione & ab Aëtio in affectionibus pectoris, & stomachi, in tumoribus laxis, in hydropicis, ac stupore attonito perculsis veluti optimum præsidium vsurpatam fuisse constat. In lectica gestatio facta, vt prædicta aliquanto remissior atque blandior existit, sic quoque plures vsus apud medicos in exercendis ægris habuisse legitur: quod enim in sanis quandoque eam adhibitam reperiamus, id factum credo, non vt simili exercitatione vlla valetudini accederet vtilitas, sed potiùs quia à senectute siue alia causa (veluti Alexander ob cruris vulnus in militari expeditione lectica vsus traditur,) cogebantur vel vt à puluere, sole, ventorum flatibus, pluuia, grandine ac hyemis rigoribus defenderentur: quocirca nisi aliqua ex prædictis causis homines sani vrgeantur, vt à lectica abstineant, consulo, quoniam præter agitationem illam quæ plurimorum capita vexare consueuit, generat & in corporibus quendam torporem, dum omnia ferè membra à motu feriantur, vt mox difficilè reddatur, ea maioribus ac vtilioribus exercitationibus assuefacere. Verum enimuerò hac particulari commoditate non mihi videtur priuãda lecticæ gestatio, quod sani viri ea possunt vti post cibos, non ad exercenda corpora, sed ad obeunda negocia necessaria, citra motus

Gestatio per vehiculum vehemētior.
Lib 4.c.vlt.
Gestatio in lectica.
Curtius.
Lectica noxæ.

B damnum, aut solatij & exhilerandi animi gratia, quemadmodum factitasse Augustum, quando se à cœna in lecticulam lucubratoriam recipiebat, auctor est Suetonius. Quantum autem ad exercitanda languentium corpora spectat, duplex fuit illius apud medicos gymnastas vsus, aut gestatis sedentibus aut decumbentibus. Decumbentes in lectica gestantur, vt Antyllus, Aëtius & Auicenna memoriæ mandarunt, qui lethargica febri, aut semitertiana aut quotidiana ac phlegmatica vexantur, hydropici secundum Tralliani sententiam, apoplectici, resoluti, nephritici ac podagrici: siquidem hæc commotio per lecticam habita (vt ait Arabum medicorum princeps,) materiam expulsioni aptam efficit: prodest subinde talis gestatio ijs qui diuturna imbecillitate laborant, qui helleborum sumpserunt: itemque vigilantibus aut segnitie & pigritia quadam oppressis, necnon ijs, quibus caninum in modum appetitus intentus est, nimirum cum intentio illa sedetur. Cæterùm sedentes ij lectica, secundum Aetium, portari debent, qui in integra febrium declinatione consistunt; eadem ratione & illi qui alias exercitationes obire nequeunt, qui diuturno aliquo & leui morbo impliciti sunt, qui cùm adhuc imbecilles sint, vires reficere cupiunt, qui tardè alimenta conficiunt. Ex quo prudenter satis Cor. Celsus vbi phtisici nauigare nequeunt, le-

C ctica eorum corpora dimouenda consuluit; quemadmodum Alex. Trallianus, si quid aliud, huiuscemodi gestationes & naui & lectica factas, hydropicos iuuare scripsit.

TEMPERAMENTVM.

AVRENTIVS Russius equum temperatum existimari asserit, quoniam docilis est & in dominum vel nutricium suum seu curatorem facilis placidusque. Ad caliditatem tamen vergere arbitratur, idque arguit ex leuitate, audacia & vitæ longitudine, qua plæraque animantia superat. Cæterùm sicut in nobis vsu euenit, equorum nonnulli sanguinei, alij biliosi, alij pituitosi, alij melancholici; Quomodo autem inuicem dignoscantur, docet Petrus Montis philosophus G. Ayora Cordubensi interprete, à sanguinea complexione exordio sumpto. Cùm sanguinea (inquit) complexione proportionantur, citi quocunque in curriculo sunt, præsertim si id parumper accliuum est: cæteris delicatiores sunt, & freni obedientiam supra cunctos possident:

Cur temperatus esse dicatur equus.
Calidum esse.
Temperamēto variare.
Equi sanguinei.

D breuem anhelitum habent, quamobrem in longo cursu præstare non queunt: in breui tamen citò eunt, & cùm pulchritudine transeunt: tum quia minutim & iunctim currunt. Ex ijs ferè nullus alta vel longa vestigia facit, sed omnes penè crura anteriora in cursu implicant. Ad iaculandum ex eis nimium præstant, & in gyris huc atque illuc faciendis mirum in modum excellunt. Has habitudines tenent: pedes paruos & non crebrò multà duritie præditos possident: breues iuncturas articulosve (si dicere cupis) gracilia crura & media longitudine sita tenent. Fœmora habent crassa, quæ crura breuiora videri quàm sunt, faciunt: multam etenim carnis copiam in natibus habent, & ea nimium deorsum descendit, neque aliter ea quæ à scapulis pendet, toros anteriorum crurum induit. Carne & super clunes & circum ilia abundant: crassi in posteriori parte sunt, in anteriori verò subtilitate hilarantur. Tergum & eius partem aduersam rectè conditam habent. Clunes atque nates rectè conditæ & optimæ distributæ sunt, quibus cruces apta æquitate respondent. Collum breue, crassumque tenent. Quæ res simul cum copiosa conditione posteriori ipsos freno parere efficiunt. Eorum capita parua atque breuia sunt, quæ inter corpulentiam & maciem medium sortiuntur. Minores huiuscemodi complexionis equi, quàm ex cæteris sunt. Cholerici neque ce-

Equi biliosi.

leritatem

leritatem neque tarditatem habent, quamuis eorum plurimi tantam ſuperbiam teneant in exitu, vt ſiniſtrum iter perſæpe capiant, neque id tamen in alterum magis quàm in alterum latus fieri dicimus, nimium currunt, præſertim in longo curſu; anhelitus quidem patientiores cæteris ſunt; cùm currunt, plurimùm ſe attollunt. Longis quoque paſſibus & nimium apertis incedunt; eorum plurimi infreni ſunt. Equi nimium veloces iſtius complexionis à ſanguine ſubſecuti naſcuntur, qui eos celeriores, freno obedientiores, pulchriores & pretioſiores reddit. In iſtis namque duabus complexionibus huiuſmodi animantes nimiam oſtentationem apitudinemque cum vigore poſſident. Quocumque in terræ ſitu currunt, maximè vbi viribus opus ſit. At ſi phlegma pro ſanguine ſequitur, animalia tardiora & anhelitus patientiora & infreniora fieri ſolent; quæ melancholiæ aduentu ſemper dureſcunt. Has aut ſimiles habitudines poſſident. Mediocres pedes & ſatis ab vngula vegetos habent, quæ inter duritiem & temperiem medium poſſidere experitur. Iuncturæ curtæ atque fortes ſubſiſtunt. Eorum crura tam anteriora quàm poſteriora mediocrem tum longitudinem tum groſſedinem habent: ea tamen nimio oſſe exuperant, quod vndique maximum eſſe omnia membra demonſtrant. Femora tantum ſeorſum eriguntur, vt reliqua longitudine excedere videantur. Nates cum clunibus eorum ſtrictæ & ſiccæ potius quàm vel latæ vel carne vberes dicendæ ſunt, præſertim in ſummitate, illic etenim in pectoris volucrũ modum deducuntur colliguntur que. At oſſa clunium nimio interuallo diſtant, groppam longam habent, quæ in parte poſteriori contrahitur, quæ res eorum tergum breue efficit. Ilia adeo ſurſum eriguntur, vt pars illa in qua clunes nateſque conſiſtere diximus, altiorem videri quàm ſit, faciant. At cruces inferiores habent. Supina pars prælonga eſt, quanquam magna ex parte, etſi longum pectus, breuiſſimum ventrem teneant (quem Hiſpani Hamelgum dicunt) pectora lata atque aperta poſſident; quamuis ob acuitatem quam in fronte tenent, accipitres imitentur, & minorem latitudinem habere videantur, quæ equidem res animalium velocitatem præ cæteris indicat. Neque vllum adhuc pernicitate præſtare, ni id apertè decurrat, compertum habemus. Non ſunt graues ſed in anteriori parte nimium oſſis & poſſident & oſtendunt. Crurum altitudine & corporis breuitate præſtant; quod quidem ſignum ſingula animalia vt pernicitate excellant, habere debent, quamuis minus, ob id, pondus tolerent. Curſus etenim crurium expeditionem appetit. Huiuſcemodi equi quos cholericos dicimus, colla ſatis longa atque gracilia ſortiuntur. Quapropter & poſteriorem leuitatem & currendi impetum freno inobedientes ſunt. Capita mediocria ſiccaque tenent, quæ inter longitudinem & medium conſtituuntur; maiuſcula etiam cholericis quàm ſanguineis inſunt, quod in hominibus ob capillaturam nequaquam oſtenditur: capillis tamen ſubſciſis non minus in nobis quàm in equis vti eſt, oſtendi ſolet. Iſtiuſmodi demum equi multum ſentiunt atque elaborant, ſed ſuperbiſſimi ſunt. Melancholici citi vti cholerici ſunt, quamuis & duri & intemperati conſiſtant, & multum celeritatis illis vt cholericos æquiparent, deeſt. Eorum etenim nullus cum ſufficientia currere experitur; immo & tam rotundè atque implicitè in curſum eunt, vt inter eorum currendi atque rotandi modum nullum ferè diſcrimen (quanquam non cadant) iudicetur. Magis ſaliendo quàm curſu valent, quam quidem affectionem vniuerſim à melancholicis animalibus obſeruari videmus. Os durum poſſident: multum tamen in longum fugere nequaquam ſolent ſi eos frena coercent; cruribus quippe vti non magnopere cupiunt. Ingentes labores perferunt; in iiſq; tolerandis præſtant præſertim cùm ſarcinas deportare expedit. Omnes denique equi qui pedes atque crura arcuata ſortiuntur, & intemperati & pauciſſimi laboris ſunt, debiles quoque pro ſui corporis magnitudine experiuntur, verùm quia melancholici ſunt, fortes eſſe oſtenduntur, & magnos ictus, vbi tangunt, dare videntur. Pedum cornua benè condita atque fortia quàmuis non temperata ſortiuntur; Crura craſſa, curua, atque breuia poſſident. Coxæ atque clunes rotundæ ſunt. Tergus media longitudine coextenditur, quod ſæpe curuum eſt (quem quidem defectum pandum Hiſpani vocant,) quam quidem ob rem & quia libenter ſtant, ad rotationes ſuper ipſos peragendas optimi ſunt. Pectus latum, apertum & tabulatum (ob ſimilem adequitationem dictum) tenent. Collum curtum craſſumque illis tributum eſt, cui diuerſum caput minimè ſed ſimillimum annectitur, quod magno oſſe conſtare vſque quaque conſpicitur. In iuſta pugna valent. At cùm choleram huic complexioni anteire natura vult, longè præſtant. Canes quoque huiuſmodi complexionis fortes ſunt & tenaciſſimè mordent qui pollices magnos atque aduncos in ſuffraginibus magna ex parte habent, (quamobrem peſugnados ipſos Hiſpani appellant.) Simi etiam eſſe conſueuerunt; quæ res & in equis & in canibus dignoſcendis commune inditium eſt. Phlegmatici lenti in principio ſunt, neque vlla tamen in totius curſus parte laxitudinem deſerunt, quanquam & in medio & in fine minorem lentorem retineant; præſertim ſi currendi ſpatium accliuum eſt, & nimium dilatatur, & aliorum complexionum defectionem exiſtimes. Neque eos ob id vnquam leues eſſe, ſed vno ferè modò in longum pergere dicimus, quam rem ij qui iunctim atque celeriter vim immittunt, agere non poſſunt. Parum ſaliunt & ſpatioſè voluuntur. Non citò à curſu

Equi melãcholici. *Canes melãcholici.* *Equi pituitoſi.*

A à cursu consistunt, quamuis & molli ore sint & multum fugere nequaquam assuescant. Laborum patientiores experiri quàm videri consueuerunt. Ex istis vel cum melancholico humore commixto multi resides eunt. Verùm cum melancholia præcedit, phlegmaque subsequitur, iter pertinacius refutare & vlterius nolle progredi pugnant. Horum pedes magnitudine sparguntur, quorum cornua mollia sunt: articuli immo artus longi, crura verò atque femora longa existunt: at sua femina (interiores coxarum partes intelligas) nimium carnosa & quoquo modo summissa iacent. Tergum atque ilia longa porriguntur, venter propensus atque longus est. Pectora curta, non lata sed nimia carne inducta possident: colla crassa longaque existunt, & plurima induuntur carne: quibus capita conformitate proculdubio correspondent. Latiùs in istis equorum complexionibus scribi poterat, debueratque: plura etenim alia tum publica, tum quouis modo tecta sortiuntur. Verùm cùm hæc vniuersalia cognoscantur, cætera quæ restant, facilè comprehendi poterunt: Magnitudinis atque colorum discrimina pro aliquali cognitionis parte; non autem pro vniuersa infallibiliue norma inseruntur. Singulæ quippe istiusmodi differentiæ in quauis complexione & locum inueniunt & inesse experiuntur. Sanguinei minores cæteris sunt, qui vel album vel castaneum colorem (ob fructuuum similitudinem à nobis dictum) sortiri assuescunt. *Equi sanguinei.* B Cholerici inter mediam & proceram magnitudinem consistunt: at colorem ex cinereo atque albo cum medio vtriusque coloris permixtis confectum habere solent (qui color rutio ob rotarum discretionem ab Hispanis dicitur,) quamuis ex equis istis non pauci castanei sint, nomen iam desuper expositum. *Cholerici.* Melancholici mediocres & nigri sunt. *Melancholici.* Phlegmatici magni, albi atque castanei esse assueuerunt. *Pituitosi.* At in singulis prouincijs equorum complexiones illis quæ hominibus insunt, conformari sunt solitæ, tunc præsertim cùm non delecti vel externi emissarij equas comprimerent, sed cùm tumultuatim ac permixtim ex ijs vti ex hominibus generatio fieret, id (quod retulimus) longè certiùs obseruaretur. Hæc itaque Petrus Montis, quæ fortassis aptius ijs quæ ex Cardano de electione equorum scripsimus, coniungi possint: sed & hîc non malè quadrant, cùm deinceps quæ vel ad equi præseruationem à morbis, vel ad curationem eorundem pertinent; sit dicendum. Temperamentum enim ægri in primis cognoscendum est medico.

MORBI, EORVMQVE Cura.

C

ARISTOTELES author est, homines vsu peritos asserere, totidem ferè morbis equum atque etiam ouem infestari, quot homo solet. Ego verò de singulis accuratè tradere non institui, sed de ijs tantùm in quos frequentiùs incurrere solent. Nonnullos autem cognoscere difficile est, vt tradit Pelagonius, propterea quòd eadem sæpe signa diuersis in morbis appareant: *Morbos multos cognoscere cur difficilè.* Verbi gratia, non solùm febriens capite in terram demisso anhelitum ducit frequentiorem, sed cùm alij etiam dolores vrgent. Rursus opisthotonicorum notæ traduntur, quæ etiam proueniunt ijs animantibus, quæ longior insolatio aut diuturnus labor ad imbecillitatem perduxit. Ea non possunt insistere, sed commissis in vnum pedibus concidunt. Non ergo putabis ipse dolorem esse ventris aut tormina, neque ab ijs medendi rationem trahes, sed conueniens morbo remedium adhibebis. Multa igitur germanarum ægrotationum signa similitudine confunduntur: multa quoque prorsus diffidentium indicia facilè deprehendes, si diligentiùs animaduertas. *Aegrotantis signa.* D Ægrè autem habere equum non difficile est cognoscere, nam tristior est solito aut pigrior, vt ait Vegetius, somno non vtitur consueto, nec solito se more transuoluit, nec requiem vt assumat, accumbit, nec deputatum cibum assumit ex integro: & potum aut intemperantius accipit, aut omnino fastidit, stupentibus oculis, auribus flaccidis, erecto visu, turpi pilo, exhausta sunt ilia, fit spina rigidior, anhelitus crebrior aut grauior; incessus ipse, quo maximè notatur segnis, ac nutans. Cùm huiusmodi signa in iumento vnum vel plura conspexeris, statim illud (inquit) separabis à cæteris, vt contagionem non inferat proximis & faciliùs in solo iam causa morbi possit agnosci. Si diligenter habitum, post vnam, secundam vel tertiam diem ab illa mœstitia fuerit absolutum, nihilque resederit in corpore ipsius quod putetur ambiguum, scito ex leuioribus causis illam venisse tristitiam & animal consuetudini pristinæ esse reddendum. Nec explorandi omittatur intentio, nam frequentiùs inspici debet & cautiùs, quod semel cœpit esse suspectum. Hucusque Vegetius. Idem tradit equos in nonnullis morbis cadere, vt in eo qui inde caducus vocatur, & eo quem Frenes vocant, & malide humida & morbo acuto ex pabulo contracto (apparet crithiasin hoc est, vt Gaza vertit, hordeationem intelligere; nam in hac quoque cadunt & erigi recusant.) In podagra *In quibus morbis cadant.*

etiam

etiam ferè ſtare & ambulare neſciunt : ſi coguntur, claudicant : ſæpe ſe proijciunt, vt indigeſto ex B

Morborum cauſæ.

hordeo animalia quæ propter dolorem non coquunt cibum. Plerumque autem morbos concipiunt laſſitudine & æſtu, nonnunquam & frigore & cum ſuo tempore vrinam non reddunt: vel ſi ſudant & à concitatione confeſtim bibunt, vel ſi cùm diu ſteterint, ſubitò ad curſum extimulantur.

Frigus vt equis noxium.

Quantoperè autem frigus noceat equis, ſuprà in curatoris munere indicauimus. Labor quoque per nimium calorem eos ſcalmatos id eſt emaciatos facit. Iam verò plenitudo & obeſitas quamuis morbus non dicatur, æquè tamen lædit & medicationem requirit.

Morbi acutiſſimi.

Morbi acutiſſimi tres authore Hierocle, equis & alijs, quorum ſolidæ ſunt vngulæ, accidunt, veſica, conuerſio inteſtinorum quæ ileos (inquit) vocatur, & cardiacus, cæteri verò ad dies aliquot differuntur. Addit tamen ſolere etiam crithiaſim & ſuffocationem, & ventris dolorem illico perimere, niſi præſens remedium auxilietur.

Frenes morbus qui.

Cæterùm recentiores frenes vulgò vocant morbum quendam, qui vel infra duas horas aliquando occidit. Sunt & pariſthmia periculoſa. Hernia equi ex calcitratu alterius ad inguen orta, tertio ferè die occidit.

Morbi toti corpori communes.

Particularium diuiſio.

Morborum qui toti corpori communes ſunt, præcipui ſunt macies ſiue extenuatio, febris, peſtis, ſcabies. Particularium alij etiam interni, alij externi. Interni ſunt dolores capitis, ventris & inteſtinorum, neruorum læſio, oculus cruore ſuffuſus, oculus percuſſus, inflammatio, lachrymæ, lippitudo, caligo, vnguis & albugo; dolor dentium, palatina vulgò dicta, barbulæ ſub lingua, tonſillæ, hæmorrhagia, ſtrumæ, Tuſſis, ſtrangulio, aſthma, dolor cordis, bulimus, cruditas, dolor ex flatibus, Lumbrici, nephritis, frenes, vrinæ difficultas, dolor ex retentione vrinæ, ſtranguria, mictio ſanguinis, tumor teſtium, vuluæ procidentia, langium in cauda, ita vocat Ruſius malum quoddam, à quo velut à cancro pili ac oſſa caudæ corrumpuntur, defluuium pilorum caudæ, artritis, podagra, ſuperoſſum, pedis luxatio, vngularum vitia, vulnera, vlceraque multarum partium, & morſus. Hi ſunt ferè præcipui equorum affectus, de quorum curatione vel ideò non pertractabo, quòd ea peculiare idque grandiſſimũ volumen requirat; quam ob rem authores qui de ſingulis agunt, tantummodo indicabo, mox remedia quædam allaturus, quibus in plerisque affectibus veterinarij vtuntur. F

Equi emaciati.

De equis itaque emaciatis, Hippiat. cap. 62. De extenuatis & ſtrigoſis incertam ob cauſam, ibidem cap. 68. Si extenuatus ſit equus, Geoponica 16. 3. ex Abſyrto. De equo qui cùm abundè edat, non proficit, Ruſius, 156. Ad cutis ſiccitatem & maciem, Pelagonius cap. 128. De macerata fruge quam ſtrigoſis equis Cappadoces exhibent Hippiat. 129. De nimis pingui equo, vt macreſcet, Ruſius 153.

Febris.

Peſtis.

De febri equi, Hippiat. 1. Geoponica, 16. 4. Vegetius 1. 31. De febribus internis, idem ibidem & per ſequentia quinque capita. De peſte Hippiatrica 4. Virgilius in Georgicis ſic canit: G

Labitur infelix ſtudiorum atq; immemor herbæ
Victor equus, fonteſq; auertitur, & pede terram
Crebra ferit, demiſſæ aures, incertus ibidem
Sudor; & ille quidem morituris frigidus: aret
Pellis, & ad tactum tractanti dura reſiſtit:
Hæc ante exitium primis dant ſigna diebus:
Sin in proceſſu cœpit crudeſcere morbus:
Tum verò ardentes oculi: atq; attractus ab alto
Spiritus, interdum gemitu grauis: imaq; longo
Ilia ſingultu tendunt: it naribus ater
Sanguis & obſeſſas fauces premit aſpera lingua.
Profuit inſerto latices infundere cornu
Lenæos, ea viſa ſalus morientibus vna. H
Mox erat hoc ipſum exitio; furijſq; refecti
Ardebant; ipſiq; ſuos, iam morte ſub ægra
(Dij meliora pijs, erroremq; hoſtibus illum)
Diſciſſos nudis laniabant dentibus artus.

Malis.

De febri equorum epidemia, Ruſius 166. De malide (quo quidem vocabulo peſtilentia appellatur, ſed habet plures ſpecies, vt docet Vegetius 1.2. & deinceps; quanquam ipſe non malidem, ſed malleum vocet.) Hippiat. 1. 2. Malis Theomneſto duplex, alia ſicca quæ latet, alia humida, in qua ſanies pituitoſa per narem albicans effluit.

Alienatus.

Orabus.

Vegetio etiam alienatus vocatur & orabus. De cauſis & curis generalibus malidis Vegetius 1. 17. Suffimenta contra eam. Idem 1. 19. & 20. De malide humida (eſt autem duplex, recens vna & ſine odore, alia inueterata & fœtida.) Hippiat. 2. Morbi humidi ſigna, Veget. 1. 3. cura 1. 10. De malide ſicca, Hippiat. 2. Morbi aridi ſigna. Veget. 1. 4. cura, ibidem 11. Morbi ſubtercutanei ſigna & cura, Ibidem 5. & 12. Malis intercus, Hippiat. 2.

Morbus articularis.

Scabies.

Morbi articularis ſigna & cura. Vegetius, 1. 5. & 12. Malis articularia, Hippiat. 2. Ad articularios dolores, Ibidem 129. De ſcabie, Vegetius 3. 71, Ruſius 72. Theomneſtus in Geoponicis

A nicis 16. 17. Hippiatri cap. 6. 32. Si scabies latius prurit, Ibidem 69. De scabie & eius cura, Al-
bertus lib. vigesimo secundo. Hæc authore Columella huic quadrupedi mortifera est, nisi cele-
riter succurritur. Si leuis est (inquit) inter initia candenti sub sole vel cedria vel oleo lentisci li-
nitur, vel vrticæ semine & oleo detritis, vel vnguine ceti, vel quod in lancibus salitus thynnus
remittit. Præcipuè tamen huic noxæ salutaris est adeps marini vituli: sed si iam inueterauerit, ve-
hementioribus opus est remedijs, propter quod bitumen & sulphur & veratrum pici liquidæ, a-
xungiæque veteri commista pari pondere incoquuntur, atque ea compositione curantur, ita vt
prius scabies ferro erasa, perluatur vrina. Sæpè etiam scalpello vsque ad viuum resecare & am-
putare scabiem profuit, atque ita factis vlceribus mederi liquida pice atque oleo quæ expur-
gant & replent vulnera æquè: quæ cùm expleta sunt, vt celeriùs cicatricem & pilum ducant,
maximè proderit fuligo ex aheno vlceri infricata. Hæc ille, & aliàs; Impetigines & quicquid sca-
bies (inquit) occupat, aceto & alumine defricantur. Nonnunquam si hæc permanent, paribus
ponderibus permistis nitro & scisso alumine, cum aceto linuntur. Papulæ feruentissimo sole vs-
que eò strigile raduntur, quo ad eliciatur sanguis: tum ex æquo miscentur radices agrestis her-
B bæ, sulphurque & pix liquida cum alumine: & eo medicamine prædicta vitia curantur. Pli-
nius & Auicenna tradunt equorum scabiem ranis decoctis in aqua extenuari, donec illini possit,
dicique ita curatos non repeti postea. Nonnulli personatiæ siue arctij radicem tritam miscent
cum lacte vaccino & equorum scabiem illinunt. Sunt qui vnguentum parent veteri axungia,
oleo laurino, helleboro albo & argento viuo permixtis, ita vt ad libram axungiæ sextam olei
laurini partem, hellebori octauam; argenti viui verò quantum satis videbitur pro scabiei mo-
do, non nimium tamen. Simile ferè vnguentum describit Rusius 32. Plinius diuersis locis ad
scabiem & pruritum quadrupedum celebrat haleces sale infusas per noctem; aquam maris:
amurcam olei coctam cum lupinis: asphaltum; asphodelum illitam & priuatim in equis: buty-
rum cum resina: chamaleontis succum: helleborum nigrum cum thure & cera, aro & pice,
vel cum psyllio: Fimum bouis vel bubali: glutinum taurinum in aceto liquefactum addita cal-
ce, oleum lentisci: pastinacæ piscis iecur coctum in oleo, (quo medicamento efficacissimè cura-
ri scabiem asserit,) picem; salem chalastræum, hyssopum cum oleo. De scabie & pruritu colli
& caudæ equi Rusius 72. Et de scabie in genere, ibidem. Dolorem capitis (inquit) Columel- *Dolor capitis.*
la, indicant lachrymæ quæ profluunt, auresque flaccidæ, & ceruix cum capiti aggrauata, &
C in terram summissa. Tum rescinditur vena quæ sub oculo est & os calda fouetur, ciboque absti-
netur primo die. In postero autem potio ieiuno tepidæ aquæ præbetur, ac viride gramen, tum
vetus fœnum & molle stramentum substernitur, crepusculoque aqua iterum datur, parumque
hordei cum viciæ libris duabus & semis, vt perexigua portione cibi ad iusta perducatur. Ad ca-
pitis dolorem, Vegetius 2. 8. Capitis & caluariæ, Hippiatrica 104. Appiosus, id est, hemi- *Appiosus equus.*
cranicus equus, vnde & mens hebetatur & visus: & quia vna pars prægrauatur, tanquam ad
molam vadit in gyrum, vt ait Vegetius, qui omnes capitis valetudines, præcipuè veteres & pe-
riculosos cyclo curandas esse tradit, de quo in purgatione ex eodem dicemus. Irremediabile ma-
lum est teste Aristotele, si cordis dolore vexatur equus: cuius indicium, vt latera subsidant &
ilia perstringantur. De cordis dolore, Hippiatrica 29. Si equus doleat ex flatibus & ilia tumeant, *Dolor cordis.*
& ferè totum corpus plus solito, Petrus Crescentius 9. 18. De dolore ex flatibus qui subeunt *Dolor ex flatibus.*
meatus corporis concalefacti, vnde ilia sudant, & corpus quandoque valdè tumescit, & equus
valdè affligitur, Rusius 149. Emphragma, id est tortura & extentio ventris dolorque cum ma-
gno periculo, Vegetius 1. 40. De Emphragmate, idem 1. 47. Curatur extractis è longano-
ne excrementis manu oleo inuncta, vel clystere iniecto. Vide etiam Hippiatros 43. De dolore
D ventris, Vegetius 1. 49. Hippiatri 31. & 33. De dolore intestinorum. Ibidem 36. Colu-
mella author est, necnon & Vegetius boues & equinum genus à dolore ventris & intestino-
rum liberari, si cùm dolent, aues viderint natantes ac præcipuè anatem. De stropho id est, tor- *Strophus.*
minibus Hippiatrica 45. De causis eiusdem & cura, Vegetius prim. 43. Equus (inquit tert. 53.)
volutatur, patitur torsiones, ilia sibi respicit, stercus durum assellat, terram pedibus tundit
dolore cogente, intermissis horis refrigerationem sentit & requiem. De Coli dolore, Vegetius *Dolor colicus.*
prim. 41. & prim. 50. & 3. 52. Coli cruciatus Hippiatric. 31. Ad colicos compositio, Vegetius
4. 27. Colicis vnde sanguis trahendus, idem 1. 27. Capiuntur equi, vt Aristoteles quoque an-
notauit, etiam rigore neruorum, cuius (inquit) indicium, venæ vt omnes neruique intendan- *Neruorum rigor.*
tur, & caput ceruicesque immobiliter rigeant, rectisque cruribus gradiantur. De neruorum
læsione Absyrtus in Geopon. decim. sext. sept. De sanguine qui apparet in oculis equorum. Ru-
fius, 57. De oculis cruore suffusis Hippiatrica 11. Ad oculum percussum, Vegetius quart. 27.
Rusius 59. Ad dolores oculorum Hippiat. 11. Columella asserit omnem dolorem oculorum inun- *Oculorum morbi.*

ctione ſucci plantaginis cum melle Attico, vel ſi id non eſt, vtique thymino celeriter leuari. De inſlammationibus oculorum, procidentijs, defluxionibus, Hippiatrica 12. De lachrymis oculorum Ruſius, 53. Contra ruborem & dolorem oculorum, idem 61. De lippitudine Hippiatrica 11. Abſyrtus in Geoponicis 16. 5. Frequenter autem oculi caligine & nebulis læduntur: claritatem reſtituere putant medullam de cruribus caprinis exemptam recentibus & incoctis cum rhodoſtagmate; Oculos etiam equi claros reddet hoc medicamentum: Ad vnciam mellis puri, Zinziberis drachmas duas admiſce, & ſtillatitij liquoris rutæ vnciam ſemis: hoc oculis inditum & iumentis & homini prodeſt. Contra maculam in oculo equorum, Ruſius 58. Pterygia id eſt vngues oculorum. Hippiatrica vndecimo. De vngula oculorum, Ruſius 56. Eſt autem (inquit) cartilago, quæ frequenter medium oculorum occupat. Collyria ad oculorum albugines Hippiatrica, duodecimo. Geoponica Græca decimo ſexto. Ad oculorum album vel glaucomata, Vegetius quart. vigeſim. ſeptim. Ad album ex humore vel percuſſura natum, Vegetius ſecund. vigeſim. ſecund. Collyria diuerſa ad album in oculis. Idem 4. vigeſim. ſeptim. Suffuſio vel album quomodo per nares curetur. Idem 2. vigeſim. prim.

Os vlcerarum. *Palatina.*

Ad os vlceratum, Hippiatrica 60. Si gingiuæ vel dentes doluerint, Vegetius 2. 32. Si vena in palato inciſa claudi non poteſt, Idem 2. 35. De Palatina, Ruſius 65. Sunt autem ſulci quidam in palato equi, caui vel profundi, ex pabulo acuto & ariſtis pleno pungente palatum, aut ex phlegmate orti: De barbulis ſub lingua, Idem 69. Harum meminit etiam Al-

Barbulæ ſub lingua.

bertus, Barbulæ quædam (inquit) fiunt in palato equi, ſiccæ, in modum conorum mamillarium alicuius beſtiolæ, quæ cum creſcendo longiores paruo grano fuerint, equum ab edendo impediunt. Ad tonſillas, Hippiatrica 18. & vigeſim. De ſanguine per nares fluente,

Tonſillæ. *Hæmorrhagia.* *Strumæ.* *Pulmonarij.* *Tuſſis.*

Hippiatrica 42. Vegetius 1. 54. Columella reprimi ſcribit infuſo naribus viridis coriandri ſucco. Ad ſtrumas rumpendas, Hippiatrica vigeſim. Vegetius ſecund. vigeſim. tert. Pulmonarij & vulci, Hippiatrica tertio. Ad tuſſim equorum, Hierocles in Geoponic. 16. 11. Hippiatrica 22. Vegetius 3. 67. Ad tuſſim ſiccam, Idem 3. 68. Ruſius 165. Ad tuſſim ſi quid faucibus inhæſerit, Vegetius tert. 62. Ex faucibus, idem tert. 66. Ex aſperato gutture, Ibidem. Si ex vulneribus faucium tuſſis vrgebit. Idem tert. 70. Si ab internis tuſſierit, Ibidem. Ad tuſſim ex perfrictione. Idem tert. 63. In hac caput deorſum demittunt tuſſiendo vſque ad terram, bibentibus aqua per nares currit: Eſt & tuſſis à colibus, cùm coles iniuriæ pleni ſunt, tumentque dum bibunt, ſic affecti continuè ruminant. Idem tert. 64. Eſt denique (inquit idem tert. 65.) ab interioribus, grauior & penè inſanabilis: hæc nares iumenti præcludit, vt ſpiritum reddere non poſſit. Si ilia ſpiſſis pulſibus ducit, ſignum eſt prouenire à iecore vel pulmone, vel præcordijs: ſin lentis pulſibus ilia duxerit & ventrem, indicat tuſſim de his locis, in quibus inteſtina ligantur, quorum tenſione & iniuria compelluntur tuſſire. Nam ſi curſu nimio vel latiore ſaltu conuexata ilia fuerint, hæc naſcitur cauſa. Ex nimio quoque æſtu vel intolerabili frigore interiora vitiantur, & faciunt tuſſicos. Vnde vulſi appellantur.

Tuſſis.

Hæc ille. Ad tuſſim & vulſos, Idem tert. 69. & 70. & quart. 9. Caſtaneam equinam ſic dictam ait Gulielm. Quacelbenus in epiſt. ad Matthiolum, quòd ternæ aut quaternæ deuoratæ, pectoralium equorum morbis, tuſſi præcipuè & anhelitus difficultati opitulentur. Recens tuſſis (inquit Columella) celeriter ſanatur, pinſita lente & à valuulis ſeparata, minuteque molita. Quæ cùm ita facta ſunt, ſextarius aquæ calidæ in eandem menſuram lentis miſcetur, & faucibus infunditur, ſimiliſque medicina triduo adhibetur, ac viridibus herbis, cacuminibuſque arborum recreatur ægrotum pecus. Vetus autem tuſſis diſcutitur porri ſucco trium cyathorum cum olei hemina faucibus infuſo. Plinius affirmat, verbaſci cuius flos eſt aureus, tantam vim eſſe, vt iumentis etiam non tuſſientibus modò, ſed ilia quoque trahentibus, auxilietur potu. Iſtiuſmodi vulſos equos in Hippiatricis Græcis βυλσοὺς vocari legimus, quo modo etiamnum nos vulgò eos vocamus, quicumque ſcilicet grauiter tuſſiunt, & Vegetius tert. 42. vulſare poſuit pro valdè tuſſire. Barbari quidam recentiores, pro vulſis vul-

Vulſare quid

ſiuos & pulſiuos equos dicunt. Petrus Creſcenſius pulcinam dicere videtur ipſum morbum. 9. vigeſim. Morbus (inquit) fit ex calore liquefaciente pinguedinem, qua obſtruit pulmonis arterias, ita vt equus vix reſpirare poſſit: Signa ſunt, narium magna ſpiratio & ilium (circa coxas) crebra pulſatio (hinc fortè aliquis pulſiuum equum dici conijciet, non tanquam vulſum: ſed cùm res vna ſit, de vocabulis non contendimus,) Incurabilis ferè eſt: tentantur tamen remedia quædam &c. Autumni tempore cibetur equus vuis maturis, vel dulci mulſo potetur. Mangones quidam impoſtoreſque ad viridia pabula ducunt, vt fallant emptores. Ruſius ſi vuas vel racemos abundè ederit, liberari ait, nec ſimile huic remedium reperiri. Cæ-

Li. 3. Ep. 4.

lius Calcagninus vir alioqui doctiſſimus, haud ſatis peritè hunc affectum peripneumoniam

vocat

A vocat his verbis: Chamæleuce ea est quam olitores & agrestium vulgus vngulam equinam vocat: ex antiquis nonnulli tussilaginem vocauerunt, quod arcendæ tussi sit accommodata. Ex eo factum puto, vt veterinarij, ad discutiendam equorum peripneumoniam, illa vtantur. Ea est vehemens pulmonis inflammatio, ex destillatione plerumque proficiscens, quam grauis anhelitus subsequitur: hinc equos pneumonicos appellant medici, quos Latinè pulmonarios rectè nuncupaueris, à grauitate respirationis; & ab ilibus quæ difficulter admodum trahunt. Mulomedicorum imperitia hoc tempore vulsos vocitauit. De vulsis Vegetius tertio. 66. De equo pulsiuo, Rusius 142. In hoc morbo (inquit) narium continua & magna suffocatio contingit. Dantur pro remedio carnes & decoctio serpentum, &c. Ad vulsos & ruptos (grauiter tussientes,) Vegetius tertio, septuagesimo. De equis spiritu distentis, Hippiat. 62. Aduersus strangulatum prouenientem cum equus satur cibo ad cursum agitur. Hippiat. 111. De strangulione Pet. Crescentius, 9. 16. Morbus idem cum tonsillis videtur, de quibus Hippiatri Græci agunt. 18. & 20. Glandulæ aliquot (inquit ille) circa caput equi sunt & earum quædam sub gutture, quæ interdum augentur propter humores equi refrigerati à capite descendentes, vnde totum gut-

Strangulatus.

B tur inflatur & meatus respirandi comprimuntur. Nisi autem tonsillæ sint, viuulæ fuerint à quibusdam dictæ, eodem scilicet in loco glandulæ quædam, similiter ab influxu capitis auctæ & arteriam eodem modo constringentes, vt animalia suffocentur, nisi in tempore succuratur, per cauterium aut incisionem. Exciduntur autem etiam strangulionis glandulæ, & apud Græcos Hippiatros tonsillis cauterium adhibetur. Strangulinam vocant (inquit Albertus) cùm omnes meatus gutturis equi, per quos anhelitus ad nares meat, cum tussis grauedine constringuntur. Fit ex putrida esca & aqua nimis crassa & ex phlegmate collecto propter otium equi: vel sicca esca cum puluere commista, vel potu nimis frigido, vel cùm tempore frigido nimis biberit equus, & postea sine coopertorio in frigido loco steterit, præcipuè si antea lassus fuerit & ieiunus. Si per octo dies equus laborauerit, desperatur. Frequenter infra duodecim dies euadit, vel in moruellam transit & periclitatur. Rusius ait ita affectos equos cap. 63. cum gurgulatione quadam spirare & vix transglutire. Apud alios strangulina vel strangulio est catarrhus & pituita narium ex refrigeratione, cum anhelitus difficultate, multa per nares humore effluente, qui nisi sponte fiuat, suffimentis aut errhinis prouocatur. Inter alia remedia cauterium adhibetur sub mento, & caput ita ligatur, vt deorsum spectet, quò liberius effluant humores. Sunt & vuulæ recentiori-

C bus dictæ glandulæ quædam inter collum & caput equi, quæ auctæ deglutionem & respirationem impediunt. Ex his laborantes equi, aures subinde concutiunt, sitiunt, lambunt quod apponitur, Vide Rusium capit. 63. Crescentius 9. 17. glandulas ait esse circa maxillas: vulgus vt inuenio viuas appellat. Rusius etiam iunulas appellat, nisi corrupta vox sit. Equus (inquit) habens iunulas, si subito vniuersus in sudorem soluitur, & membra ipsius singula contremiscunt, ac ipse continuò scorditiones patitur, non videtur posse euadere. Scribit Gesnerus se audiuisse, sic affectis equis venas sub lingua aliquando aperiri, vel post auriculas, vel in medio vtriusque auris: esse etiam apud suos, equarios qui equi aurem dextram deorsum ad maxillam iuxta collum extendunt & qua postrema parte auriculæ cutis attingitur, illam rescindunt & vermiculos, vel grana, vel glandulas pestiferas eximunt. De strangulione, Rusius, 63. De strangulione & cymorrha, item de viuulis Petrus Crescentius 9. 17. Tormentillam datam in potu vel pastu Albertus vtilissimam ait esse bobus & equis pulmonarijs ob defluxionem à capite cum asthmate, auribus flaccidis & fastidio cibi. De asthmate id est suspirio, Vegetius tertio 68. De asthmate & orthopnoea, Hippiat. 27. In orthopnæa (inquit Pelagonius) si cætera remedia non succedant, curabitur equus inserta pectori radicula, quam veterinarij consiliginem vocant, aut

8. Hist. anim. c. 13.

Astma.

D narium aut auricularum radicibus impacta: siquidem has in partes omnis vis morbi noxiumque virus elicitur. Sunt qui asthmaticum sanandum promittant, si triduo furfures aridos ederit. Aliqui helleborum nigrum inserunt inter cutem & carnem foramine transfixo subula. De orthopnœa, Hippiat. 27. In orthopnœa (inquit Vegetius tert. 46.) siue plagio rigido equus etiamsi trahatur, ambulare detrectat, anhelat grauiter, frequenter suspirat, ronchos ducit, ilia suspendit; dum manducat, tussit: difficilè liberabitur, licet diu viuat. De dolore cordis Hippiat. 29. Cardiacus morbus, ibidem. Vegetius 2. 4. De bulimo, id est intensa fame, Hippiat. 67. Vegetius tert. 35. De bulimo ex fame vel lassitudine, idem tert. 35. Ad fastidia cibi & nauseam, Hippiat. centesimo vigesimo nono: Inter præcipua remedia recensetur id genus seminis quod git appellatur: cuius duo cyathi triti adiunguntur olei cyathis tribus & vini sextario, atque ita faucibus intruduntur. Et nausea discutitur etiam si caput allij tritum cum vini hemina sæpius potandum præbeas. Si abundè non edat equus, Absyrtus in Geoponicis 16. 13. Si hordeo malo aut nimio lædatur animal. Vegetius tert. septuag. tert. De dolore

Orthopnœa.

Dolor cordis.

Bulimus.

Ad cibi fastidia.

Plethora. ex nimia ingeſtione hordei vel ſimilis indigeſti, Rufius centeſimo quinquageſimo: Vegetius plethoram ex hordeo fieri tradit, ſi equi dum ſudant, hordeum comederint; vel ipſum hordeum nouum fuerit, quia vehementius calet; vel copioſius quàm oportet ocioſa paſcuntur. Sudant, ligati ſunt armi, ambulant incertum. Hierocles & Abſyrtus equum ſcribunt, cùm ex itinere aut curſu adhuc anhelabundus hordeum deuorarit, cruditate vexari, quæ ſubter tergus irrepens, per totum corpus euagatur; itaque conuelli equum, vt nec pedibus inſiſtere, nec articulos inflectere valeat. Magna cum vi lotium egerere: ſudorem femoribus & coſtis erumpere. Cibum inter ſuſpiria datum, raptim cum halitu trahi. Caducum recuſare exurgere, ſed decumbentem pabulo veſci. An ſit morbus iſte hyperæmoſis aut potius crithiaſis id eſt hordeatio, inquirendum. *Hordeatio.* Ariſtoteles hordeationis indicium eſſe ait, ſi palatum moleſtet & feruentius ſpiret equus quàm ex conſueto. Nullum huius mali remedium eſſe, niſi ſponte naturæ emendetur. *Repletio & cruditas.* Oppletio & cruditas, morbus acutus, Hippiat. 99. Ad cruditatem, Eadem 228. Si equus ab ex indigeſtione febriat, Vegetius 1. 35. Si animal fœno malo lædatur, Idem 3. 72. Hippiat. 31. Si equus doleat ex nimia indigeſtione hordei vel alterius ſimilis tumefacti in ventre aut ſtomacho, *Aluus obſtructa.* quod noſcitur ſi venter ſit durus & ilia tumeant, Pet. Creſcent. 9. 18. Ad aluum obſtructam, F Hippiat. 129. De alui profluuio, Abſyrtus in Geopon. 16. 8. Vegetius 3. 16. Hippiat. 62. *Ad procidentiam ſedis.* Ad procidentiam ſedis, Hippiat. 129. Teredines vel lumbrici, Hippiat. 41. Vermes in ventribus equorum, Albertus, & Rufius 167. De clyſterijs ad curam lumbricorum & tinearum, Vegetius 1. 45. *Lumbrici.* De ventris dolore ob vermes, Hippiat. 31. De coſſis & lumbricis, qua cura tollantur ad manum, Vegetius 1. 45. 52. De lumbricis, coſſis & tineis, idem 1. 44. Ad coſſas, vermes, vel tineas, idem 4. 10. Vermium in inteſtinis ſigna eſſe Columella ſcribit, ſi iumenta cum dolore crebrò volutantur, ſi admouent caput vtero, ſi caudam ſæpius iactant: præſentem eſſe medicinam, ita vt ſupra ſcriptum eſt, inſerere manum, & fimum eximere: deinde aluum marina aqua vel muria dura lauare, poſtea radicem capparis tritam cum ſeſtario aceti faucibus infundere: nam hoc modo (inquit) prædicta intereunt animalia. Camerarius vermes iſtos non vnius generis ait eſſe, alios enim grandiores in aluo naſci, atque his liberari equos difficilè, alios albidos in ano adhæreſcere videri: hos (inquit) eximes & inſperges cinerem de foco. Sed ad vermes generalis medicina, infundere chalcanthi boni non rubicundi cochleare vnum in decocto abſynthij: aliqui abſynthite vtuntur. Prodeſt & cæparum aut lumbricorum terreſtrium pondus denarij vnius tritorum in aceti hemina, quæ infundatur naribus equi. Aliqui gentianam mino- G rem radice alba & ſemper perforata aduerſus equorum lumbricos vtuntur, alij bryonia. Geſnerus eſſe ait qui hoc medicamentum celebrent ori infundendum. Ex teſtis ouorum, pipere vſto & rubigine ferri, puluis aridus fit, inijciendus aceto tempore vſus: aliquos & ſalem addere. Huius potionis vi lumbricos omnes ex ventre & inteſtinis exigi polliceri: alios vinum infundere, in quo anagallis conciſa ebullierit. *Subrenalis morbus.* Subrenalis morbi ſigna, Vegetius 1. 8. cura. 1. 15. Vnde ſanguis tollendus in eo ſit. Idem 1. 27. De dolore renum, idem. 3. 7. & 3. 4. parte ſecunda eius libri. In Hippiatricis legimus nephriticum equum poſteriore parte tractim progredi & vacillantem inter incedendum parietes ambire. *Vrinæ difficultas.* De calculoſis iumentis, Vegetius 1. 46. De vrinæ difficultate, idem 1. 61. Hippiat. 33. Abſyrtus in Geopon. 16. 3. Theomneſtus ibidem 13. Non malis equis (inquit Camerarius) frequenter morbus diſuriæ infeſtus eſſe conſueuit. Succurritur his, ſi aut ea in loca deducantur, quæ madent adhuc aliorum equorum recenti vrina; aut in cœnum dimittantur; aut etiam penis molliter fricetur, aut viua muſca in illius canaliculum immittatur: nam inuitari ad mictum hos ſibulis aut ſonis quibuſdam oris, notum eſt. Sed ſi hæc non profuerint, ſuadent (Vegetius 3. 15.) vngulæ ramenta teri, & in vino infundi equo: aut intectum equum à ceruice vſque ad coxam ſuffire iuniperi baccis, aut croco aut caſtorio. Contra hoc ma- H lum, ne accidat, prouidendum, ne, hyeme præſertim, in frigidam demittatur equus, maximè de itinere feſſus, priuſquam vrinam fecerit. Hoc quidem paulò nugacius à Græcis traditur, ſi difficulter meiere, vrinamve quaſi guttatim exprimere ſoleat equus, tum cimicem imponendum, in aurem, dextram quidem fæminæ; læuam autem maris, futurumque vt malum ceſſet. Vegetius cimices tritos ab aliquibus in nares animalis mitti ſcribit, & alium ſuper naturam qua mingunt, confricare: certiſſimo auxilio. Si doleat equus ex retentione vrinæ veſicam inflantis: quod ex aliquo loci tumore cognoſcitur & iactatione frequenti in terram, Petr. Creſcent. 9. 18. De dolore ex retentione vrinæ, vel de veſicæ inflatione & torſionibus, ſtranguria, iſchuria, Rufius centeſimo cinquanteſimo primo. Si vrinam non faciat (inquit Columella) eadem fere remedia ſunt, (quæ proximè antè ad laſſitudinem præſcripſerat:) nam oleum immiſtum vino ſuper ilia & renes infunditur: & ſi hoc parum profuit, melle decocto & ſale collyrium tenue inditur foramini, quo meat vrina: vel muſca viua, vel thuris mica vel de bitumine

collyrium

A collyrium inferitur naturalibus. Hæc eadem remedia adhibentur, si vrina genitalia exusserit. Nonnulli vinum in quo auena bullierit, refrigeratum equo infundunt, vrinam ita statim ciendam sperantes. Si equus doleat ex retentione vrinæ vesicam inflantis, equus cum aliqua equa per stabulum liberè permittatur abire, sicque necessario prouocabitur ad vrinam, (inquit Crescent.) Et nota quod hoc remedium ad omnes dolores vtile reperitur; quia voluntas coitus valdè naturam corroborat. De stranguria vel stillicidio vrinæ, Hippiat. 33, Vegetius 3. 15. Rusius 151. Ad sanguinis mictum, Vegetius 9. 10. Theomnestus in Geopon. 16. 14. Ad sanguinis mictum, tum ex plethora in ocio, tum aliàs in labore nimio, onere vel ascensu, Vegetius 3. 12. De testium tumore Veget. 3. 64. de inflatione testiculorum, Rusius 97. De testium inflammatione, Hippiat. 70. Item 49. De Enterocele, Eadem. 50. De vuluæ procidentia Hippiat. 15. Ad matricis dolorem, Vegetius 1. 45. De langio in caudæ equi, Rusius 162. Est autem hoc malum (inquit) instar cancri, vnde carnes corroduntur, & pili ac ossa caudæ corrumpuntur. De defluuio pilorum caudæ, Hippiat. 55. Rusius 151. In caudæ flagello sæpè furfures (inquit Camerarius) pilos excedunt: tum elui locum oportebit vrina pueri & vino calido foueri, mox decoctum maluæ cum succo radicis althææ miscebimus vino dulci & oleo, atque locum vitiatum perungemus. Idem scribit, ex Hippiatricis videlicet Græcis, althæam radicem præsens esse remedium contra defluuia & tenuitatem pilorum, tam in hominibus quàm in brutis. Contra omnem dolorem & tumorem & indignationem neruorum, Rusius 176. De neruo contracto. Idem 174. Ad dolores spondylorum & spasmos, Hippiat. 26. Articularem morbum Vegetius inter species malidis ponit libr. 1. De malide articularia, Hippiat. 2. De superossibus equi, Rusius 108. Pet. Crescent. 9. 39. Fiunt autem callosa ista tubera non in cruribus tantùm, sed alijs etiam partibus equorum, non tam noxia quàm visu turpia. Si superos in iunctura sit, quomodo tolli debeat, docet Albertus. De omnibus coronæ duritijs quæ tofacei calli nominantur, Hippiat. 113. De marmore, id est tuberculo iuxta coronam, id est, vngulæ exortum, Hippiat. 53. Græci μάρμαρον nuncupant. De podagra iumentorum, Hippiat. 54. Vegetius 2. 53. Equus podagricus (inquit Absyrtus,) humi procumbit, non aliter quàm crithiasi id est hordeatione affectus. Aristoteles author est equos gregales morbis immunes esse, excepta podagra: hoc enim vno morbo laborare, & plerumque ob id vngues amittere: sed amissis alios statim enasci: fieri enim vt altero subnascente vngue, alter amittatur. Indicium morbi esse, vt alter testium dexter palpitet, vel vt paulo citra nares cauum C quiddam rugosumque gignatur. Nunc exteriores affectus tantùm prosequemur, ab vnguium morbis exorsi. Græci malacopodes equos nominant, quorum molliores sunt vngulæ, & medicamentis indurant. Vide Hippiat. 105. De subtritis pedibus, Eadem ibidem. De ijs qui cornua calcando proterunt. Eadem 100. De pedibus siue vngulis attritis aut mollibus, Vegetius 2. 58. Si exungulauerit iumentum, idem 2. 57. De dissolaturis vngularum, Rusius 130. Pet. Crescent. 9. 53. De mutationibus vngularum, Rusius, 131. Crescent. 9. 54. Ad vngulas obliquas, Rusius 121. Cùm clauis malè adactis læduntur vngulæ. De inclauaturis diuersis Pet. Crescent. 9. 55. Rusius, 143. De secunda specie inclauaturæ, idem 124. De tertia 125. De inclauatura quæ rumpitur, id est, pus emittit in corona pedis, idem 126. Matthæolus author est, verbasci folia recens contusa inter duos lapides & inclauaturis equorum inserta, statim sanare. In hoc malo soleas ex ferro refigunt, & thus ex aqua imponunt vulneri. Alij milium bene coctum cum auxungia calidum imponunt: alij clauum tantùm extrahunt, & super ignito silice aquam aut vinum effundunt, curantque vt vapor quàm calidissimus ad locum læsum perueniat. De subiactura, Rusius 128. Cùm equus (inquit) sine ferreis soleis per loca aspera diu ducitur, vngula ita atteritur, vt tuellus intrinsecus defendi non possit: itaque inter tuellum & soleam fit congre-D gatio sanguinis cum dolore & humores confluunt. Accidit quandoque quod pes læditur: ex qua læsione cum vngula non circunciditur circunquaque, vt debet, nascitur super tuello quædam carnis superfluitas, quæ superat soleæ superficiem, & vulgò ficus nominatur. Qua de re Vide Crescent. 9. 58. & Rusium 127. Ad incrementum vngulæ promouendum, Hippiat. 105. De vngulæ productione molienda, Hippiat. 123. De grappis in iuncturis crurum circa pedes quæ rumpunt carnem per longum vel transuersum, Rusius 111. Crescentiensis 9. 44. garpas vocat, atque rimas esse & fissuras in pedibus & cruribus. Vnguentum ad eas, Rusius 114. Aduersus hanc noxam aliqui vnguentum parant (inquit Gesnerus) albo liquore oui, excremento alui hominis sulphure & axungia mixtis, loco calido aut in sole illinendum. Alij fel porci cum tribus ouorum vitellis miscent, & illinunt, malum sic vna nocte depellendum promittentes. Alij deustis candela pilis loci affecti vt glaber fiat, sulphur axungia exceptum inungunt & eodem modo curari promittunt. De clauis, Hippiat. 26. De ficu qui nascitur alibi quàm in pedis solea equi. Rusius 140. Ad omnia equi vulnera, Rusius 119. Ad vulnera vel vlcera, Vegetius 2. 62. Ceratum ad vlcera. Idem 4. 27. Aduersus vetusta & recentia vlcera, Hippiat. centesimo vigesimo nono,

Sanguinis mictus. *Vteri vitia.* *Defluuium pilorum.* *Neruorum dolor.* *Superossa.* *Duritia coronæ.* *Podagra.* *Affectus externi.* *Malacopedes equi.* *Pedum vitia.* *Ficus.* *Grappa in iuncturis.* *Claui.* *Ficus.* *Vulnera.*

Chlora & tetrapharmacum ad omnia vulnera elimpidanda vel ſine difficultate claudenda, Veget. 4. 27. Traumaticum: idem 4.26. Traumatica medicamenta duo, idem 4. 19. Vulnerarium emplaſtrum, Hippiat. 129. Aliud ad cruenta vulnera, ibidem. De dorſo læſo à ſella, Ruſius 76. Si compreſſo equi dorſo in itinere tamen pergendum eſt, Creſcentienſis 9. 28. pannum ſellæ quo pili continentur, aperiri iubet & pilos exemptos deduci digitis, vt molliores fiant, iterumq; claudi, ita ne vlla durities aut aſperitas inde equum lædat, & ſimul medicamenta apponi. Eſſe qui tritum piper loco læſo inſpergant, & interim in itinere pergant. Eſſe quando dorſum læſum inflatur & carnes putrefactas producit, ex compreſſione ſellæ vel oneris. Inflationem hanc inueteratam putreſcere & putrilaginem iuxta oſſa effici, aliquando coagulationem prauæ carnis, vnde ſanies aquoſa aſſiduè deſtillet, & hunc morbum dici vulgò læſionem pulmonis. Vocant autem pulmonem non viſcus, ſed abſceſſum à forma. De pulmone ſeu pulmoncello, Ruſius 82. Vegetius pulmunculum appellat, & difficulter medicamentorum appoſitione ſiccari aſſerit. De læſione dorſi Ruſius 75. De dorſo & armis læſis, dolentibus, attritis, ſuppuratis, vulneratis, diuerſas ob cauſas. Hippiat. 26. De cura dorſi læſi, Vegetius 1. 63. & 2. 60. Pet. Creſcent. 9. 30. De inflatione dorſi ratione ſellæ, Ruſius 77. De veſicis paruis in dorſo equi, Creſcent. 9.30. Ruſius 87. Si equus inter cingula ex eo, quod nimis cinctus diu pergit, lædatur; aut fortè in vena lateris pungatur, & propter ſtricturam ſanguis emanare non poteſt, vnde forſan inflatur, oportet (inquit Albertus) poſt quinque dies cùm pus maturuit, aperto corio pus extrahi, ita vt digitorum compreſſione noxius humor expellatur. Cephalicum ad omnia vulnera difficilia claudenda & ſupplenda, Vegetius 4. 29. Stypticum ad omnia vulnera humecta, & fungos exiccandos. Idem 2. 27. De vulnere in cauis partibus, Hippiat. 71. Aiunt vlcera equorum à nonnullis hunc in modum curari: Sambuci folia in vino coquuntur cum pauco ſale: eo vlcera abluuntur: mox ſuccus foliorum ſambuci inſtillatur: deinde gallinaceus fimus aridus & cribratus inſpergitur: debet autem ſambuci ſuccus manè inſtillari, puluis è fimo veſperi inſpergi, & ſic viciſſim pergendum eſt. Alij aluminis & chalcanthi partes æquales cum aqua coquunt in olla noua, & aquam inde vlceribus inſpergunt. Plurimum in vlceribus proſunt ariſtolochia & radix caua vulgò vocata. De ſuppuratione, Hippiat. 26. Hæc authore Columella melius ignea lamina quàm frigido ferramento reſeratur, & expreſſa poſtea linamentis curatur. Ad tumores malagma, Vegetius 4. 27. Ad tumores ſiue ad duritiam quamlibet fomentum: Ibidem. Ad tumores duros & veteres malagma, Idem 4.15. Contra tumorem omnem, præſertim qui igneo feruore non flagret, Hippiat. 129. De abſceſſibus factis ex nimio motu, caſu, vel ictu, Ibid. 79. Caro mortua in vulnere vt curetur, docet Albertus lib. 22. Si caro in vlcere vel exuberet, vel putreſcat, nonnulli vitriolum tritum frequenter inſpergunt, & abluunt vino, in quo decoctum ſit vrticæ ſemen. De fiſtulis Hippiat. 128. Ruſius 172. Fiunt (inquit) ex antiquo vulnere non curato, vel ex cancro. De fiſtula vbiuis corporis, Veget. 2. 27. Collyrium fiſtulare, quod fiſtulis immittitur vulnerũ, quæ ab initio curata fuerint negligenter, idem 4. 16. Emplaſtrum ad omnia cacoëthe vlcera, phagedænas vlcerum diuturnas & abſceſſus ano præſertim erumpentes, Hippiat. 129. De glandulis & ſcrophulis inter pellem & carnem, Pet. Creſcent. 12. De glandulis, teſtudinibus & ſcrophulis, Ruſius 139. Omnes hi tumores fiunt ex materia corrupta in vno loco ſe condenſante inter corium & carnem. Glycium ad ſordida & cancroſa vulnera, Vegetius 4. 27. à quo diuerſa medicamentorum genera, (quorum ſcilicet frequens apud mulomedicos vſus eſt,) deſcribuntur 4.27. Potio æſtiua 1. 57. & 4.27. hyemalis 1. 58. 4.27. autumno & vere 1. 59. omni tempore 60. Potio diapente 1. 64. Aduerſum omnia morborum genera confectio 4. 11. Puluis quadrigarius 4. 13. Eiuſdem apud hippiatros Græcos capite penultimo diuerſis locis variæ traduntur compoſitiones: Malagmata plurima & hippacopa quædam præſcribuntur in hippiatricis Græcis capite vltimo. Sunt & apud Vegetium quædam malagmata 4. cap. 17. 20. 31. 33. Sed non inſtitui ſingulas compoſitiones recenſere, nunc verò ſimplicia nonnulla enumerabo, quibus ſæpenumero hippiatri vtuntur, qualis eſt radix hibiſci vt meminit Tragus, ſanguis draconis fictitius ex bolo non Armenia, ſorbis contuſis & caprino ſanguine aliiſque diuerſis rebus. Sulphuris genus nigricans paſſim pharmacopolæ vendunt quod caballinum vocant, non aliam puto ob cauſam quàm quod in equorum remedijs præcipuum locum habeat. Aliqui non ſolùm ſi grauior ſit anhelitus, ſed ad omnes viſcerum & interaneorum morbos prodeſſe volunt, ſulphuris viui pulueres cum paſſo. Qui etiam acrius reddunt hoc medicamentum liquefacto ſulphure ad ignem & ita poſtea trito & admiſto pabulo, pondere denariũm trium aut quatuor. Sed hoc vt egregiè curari omnia equorum latentia mala affirmant in ſucceſſu, ita contrarium fortunam equo eſſe ſtatim lethalem aiunt: quare niſi neceſſitate vrgente, ab hoc ſcilicet abſtinebimus, inquit Camerarius, qui hederam terreſtrem ad omnes morbos & languores equorum præſens remedium haberi aſſerit, quæ non ſolùm ab illis mandatur, ſed etiam trita inſeratur naribus, vt ſternutatio prouocetur. Piloſellam quouis modo adminiſtratam hoc equis præſidij

Dorſum læſum à ſella. *Pulmo.* *Vlcera* *Suppuratio.* *Tumores.* *Fiſtulæ.* *Glandulæ.* *Simplicia quorum frequens apud hippiatros vſus.* *Sulphur caballinum.* *Hedera terreſtris.*

A præsidij adferre aiunt, ne lędi possint, dum ferreas soleas à fabro recipiunt: hinc à nonnullis clauorum herba nominatur: Verbasci fœminæ folia quoque inter lapides contusa, si equi claudicantis ex clauorum noxa, vngulæ prius excauatæ imponantur, mirum dictu quàm breui tempore is liber euadit. Consiliginis herbæ radix, vel si ea desit, veratri nigri multiplicem apud hippiatros vsum habet, diapyron Græcè vocant. Vtuntur autem ea etiam in hydrope & contra omnes contagiosos morbos. Sunt qui præsertissimum aduersus oculorum albuginem remedium putent, aurem subula transuere, factoque foramine veratrum inserere. Stercus humanum impositum linguæ equi, reuocasse & erexisse aiunt iacentem iam humi, efficacius autem si etiam naribus inseres. Iacobus Dondus ad morbos quadrupedum ex Plinio commendat capram solidam cum corio & ranam rubram dissectas: cytisum, rutam per nares cum vino: semina persusa amurca oleisideritim præcipuè ad anginam quadrupedum. Sunt qui radicem carlinam vulgò dictam equo in itinere alligari iuxta os iubent in freno vel lupatis, sic & vires suas conseruaturum, & nullo subito morbo correptum iri asserunt. Sudor prouocatur in non paucis: farciminosi ad sudorem vsque ambulare coguntur: hydropici bene operti mediocriter exercentur ad sudorem; multum equitantur etiam tetanici, & qui discuria laborant. Podagrici ambulando minutatim exercentur loco sicco donec sudent. In Græcis hippiatricis opertos ad sudorem vsque paulatim agitari legimus: Inambulatio & lenis cursus conuenit equo ex vrinæ difficultate laboranti, vt Vegetius docet. Absyrtus equum stropho id est, torminibus ventris laborantem, post alia remedia quæ ad aluum ciendam pertinent, ad cursum agit, sed nec diuturnum, nec citatum; deinde vacuato ventre rursus ad sudorem vsque agitat.

Consiligo. *Stercus humanum.* *Carlina.* *Sudoris prouocatio.* B *Ambulatio.*

PVRGATIO.

VTILE est equum (inquit Rusius) semel in anno purgari, vt & firmior valetudo & ipse viuacior sit. Quamobrem aliquos hîc purgandi modos aperiam. Purgatur autem equus farragine, vt Romæ & locis vicinis fieri solet. Pascuntur enim equi herbis, quas farraginis nomine vocant, diebus quindecim, quo tempore abunde purgantur: deinde verò eodem pabulo etiam pinguescunt. Herbæ genus in Apulia trifolium vocant, quod semel satum triennio durat. Quotannis autem viridem & teneram herbam producit, quæ per totam æstatem vesca manet. Huius pastu non minus quàm farragine purgantur: simul & habitiores fiunt. Porrò in locis frigidioribus, quales sunt Gallia, Germania, Anglia & similes, quoniam pascua humidiora, magisque viridia & tenera sunt, equi pratensibus herbis mirificè purgantur & pinguescunt. In quibus verò regionibus melones vel pepones abundant, hos fructus minutatim concisos equis exhibent: purgant enim mirabiliter, præcipuè per vrinam & pinguiores deinde reddunt equos. Est & alia ratio eaque melior, huiusmodi: Annona per dies quindecim præbetur, ita purgati, habitiores mox fiunt. Huic etiam præferunt quæ vuis siue racemis abundè exhibitis purgatio fit, quæ vulsos etiam (morbum pulsiuum) iuuat, & vnicè præ omnibus remedijs curat. Similis huic modus est, quod ad purgationem equorum, ficus affatim edendos obiecisse. Sunt & aliæ quædam purgandi rationes, quæ tamen corpus non augent, minusque tutò adhibentur, vtpote magis medicinales: ex quibus vnum & alterum solùm proponam, reliquos industriæ peritorum huius artis relinquo. Tincæ vel barbi piscium interanea omnia siue de vno siue etiam si opus sit de pluribus piscibus minutatim incisa cum optimo vino albo misce & per cornu in gulam equi infunde: purgabit mirum in modum. Aliqui siliginem (secalem puto intelligit, quam hoc nomine accipiebant superioris sæculi homines indocti,) in aqua fluuiali diu coquunt, sed præstat non coqui, ita vt non rumpatur cortex & minus fastidiatur ab equo: deinde siccatam equo annonæ loco in cibo præbent: mirabiliter purgat, & lumbricos etiam expellit. Hoc remedium vtile quidem est, modò equi admittant: sæpe enim diebus aliquot aspernantur & abstinent. Curandum est autem, vt equus qui herbis purgatur, contineatur sub tecto & operimento aliquo laneo tegatur. Hæc itaque Rusius. Sed redeo ad farraginem: Græci grastim vocant, Galli teste Ruellio dragetam. Veteres vere ea equos purgabant, vnde Nemesianus:

Cur quotannis purgandus. *Vt purgetur.* C *Alij purgandi modi.* D *Farrago.*

Pasce igitur sub vere nouo farragine molli
Cornipedes.

A trimatu (inquit Varro) *dari solet. Hæc enim purgatio maximè necessaria equino pecori, quod diebus decem facere oportet, nec pati alium vllum cibum gustare. Ab vndecimo die vsque ad quartum decimum dandum hordeum, quotidiè adijciendo minutatim. Quod quarto die feceris, in eodem decem diebus proximis manendum, ab eo tempore mediocriter exercendum, & cum sudauerit, oleo perungendum.*

dum. Si frigus erit, in equili faciendus ignis. Hippiatri Absyrtus, Hierocles, Theomnestus interprete Ruellio, vbi equum priuatim locauerimus, vêre circa idus Aprilis, farraginem dari iubent E maximè probari triticeam, sin desit, hordeaceam, dandam autem per dies quinque, inde iam diebus decem obijciendam. Longè melius cedere, si iuxta mare sata farrago fuerit. (Ventrem enim faciliùs soluit, humoremque deducit, vt Vegetius etiam tradit,) ea si desit, præsente vtendum: indies sextarium vnum hordei priori modo adiecisse satis esse. (Apparet vertendum esse, presente vtendum cum hordeo, vt legatur non καὶ sed μετὰ κριθῶν, vt etiam paulò pòst,) quoad ventum erit ad constitutum modum, in quo morabimur, viride fœnum quàm diu suppetit, sine intercessione dantes. A primis quinque diebus equum ad aquas produci, totumque sic vndis prolui, vt natandi detur potestas: dein omni destricta cutis illuuie, oleum & vinum debere inspirare, & manibus pressis tergo, secundo pilo subigere, dum [insidens] humor prorsus abstergatur, reliquis diebus hordeum vnà cum farragine dandum esse. Sed necessarium esse dum (Ruellius non rectè transtulit antequam) farraginem præbemus, sanguinem mitti, sectis in pectore venis, sauciatiq; palati toris, vt qui præfuerat sanguis vnà cum sanie à solidis suffundatur, nouusque inanitas repleat venas, & in palatum feratur. Hac ratione viuendi firmatum equum, non facilè aduersis valetudinibus patere, & obeundis parem futurum laboribus. Cæterùm equo qui ita viridi pascitur herba, salem (super tabella aliqua vel disco, vt facilè sumat quantum voluerit) præberi per quam vtile esse, ne os manantibus vlcusculis, quæ veterinarij sigriases (συζγιασεις in excuso,) nonnulli aphthas vocant, obsideatur. Non esse omittendum, vt equus qui malide implicatur, in hac per farraginem curatione, sub dio pascat. Nam facilè luem hanc tergus subtercurrere & scabiem creare, ex qua flagrante solis æstu furor & insania concipitur. Oportere ergo clausum intra tecta contineri & ita cibum obijci. Porrò longè optimum fore antè alui deiectionem moliri, dato cucumere (nimirum syluestri,) & nitro, quàm viridi segete genus equinum exhilaretur. Cùm viridis pabuli tempus adpetit, (inquit Hierocles) dabis operam vno die syluestri fœno (gramine) vescantur: postridie in nares medicamentum inspirabis quod cocco gnidio, radice, iride, folio, costo & pipere componitur; confestimque ad pascua diebus binis aut ternis emittas, vt rapto naribus medicamine caput humi deflectentes omnem ei insidentem humorem excutiant. Theomnestus eundem puluerem aliter describit his verbis: Radicis cocci gnidij, piperis, pulegij, origani singulorum vncia: folij, costi, iridis, radicis cucumeris erratici quàm leuissimè triti, singulorum semuncia: omnia tusa & cribro tenui farinario creta, per arundinem in nares inspirantur. Caput se- G missem horæ suspensum extollitur: insequentique triduo (vel biduo) pastioni veterinum indulgere finitur vt omnis pituitosus humor, qui frigoribus hyemis in cerebro coierat, capitis depressu cum incumbit pastui, distillans ruat. Ea res omnem pituitam per nares elicit & pecudem expurgat: ita enim neque malides, neque tonsillæ, neque strumæ ijs animantibus enascentur. Dein in equilia reducas & syluestre fœuum quatuor aut quinque diebus repræsentes. Quinetiam farraginem, in primis triticeam, si desideretur, hordeaceam, quinque diebus ministrabis. Deinde sanguinem detrahes, & cum eo qui profluxit, nitrum & acetum oleo miscebis, ac totum animal oblines & tantisper in sole continebis, dum omnis illitio reficcetur. Postea remittes in stabulum & rursum alijs quinque diebus farraginem obijcies, in quibus strigiles non adhibebis: Sexto, stabulo educens, equum lauabis & asperis stragulis deterges, vt omnis exhauriatur humor, & sordes radantur: dein vbi in equile se receperit, farraginem obijcies, complurimum diebus quatuordecim, vel saltem non paucioribus quàm septem vel nouem, quo præpinguis & obesus eniteat. Camerarius cùm ad Germaniæ regiones hanc curandi equos & à morbis præseruandi rationem reuocare vellet, in Hippocomo suo sic scribit: Vere cibi proderunt, nequaquam aridi sed molles atque teneri: Hanc ob causam videtur ad valetudinem tuendam optimum esse, vt equus in prata H boni & succidi graminis deducatur, atque ibi pascatur pro voluntate sua. Nam satiari vel etiam repleri illum non oberit. Si aliquid impedimento fortè sit, quò minus in prata deduci equus rectè possit, afferri gramina desecta, qualia diximus, curabuntur, & ante illum humi in corbe ampliuscula apponentur, & hic cibus præbebitur, si ita videatur (nam tempus non ausim præfinire) à Calendis Maij, vsque in Nonas, atque præbebitur solus interdiu. Vesperi autem auenæ vel hordei non multum dabitur, vt verbi causa consueti pabuli pars quinta, atque huic sal inspergent, vel proponetur hoc equo vt lingat. Interea sæpius sternutationum fremitus excitabimus indito naribus puluisculo quem veteres præscripserunt, vt sint pondera æqualia piperis, pulegij, origani, amarici, costi, ireos, malabathri, radicis, cocci gnidij. Per calamum autem inflari iusserunt. Nos illa exotica, si vti puluisculo velimus, vel omittere vel mutare, vt opinor, rore marino, nardo, saluia, rectè poterimus, de quo cuiusque suum esto iudicium. Postea alios dies sex pascatur gramine desecto, neque viridi neque arido adhuc, sed fœno quodam virescente: & suum pabulum integrum apponetur. His peractis sanguis minuetur & quidem largius, atque ita resumetur

Lib. 1. c. 23.

vsitata

A vsitata cura atque tractatio. Hoc, vt ratio mea fert, & vigorem equi augebit, & corpus reddet plenius atque nitidius, non quadam exuberantia, sed robore carnis: idemque sanitatem præstabit tutam atque defensam neque patietur leui momento affligi. Sed quamdiu in gramine detinebitur equus, accuratè oportebit à frigore defendi: ideoque nisi sereno cælo in prata non educetur, & noctu stragulis atque tegetibus operietur. Hucusque Camerarius. Absyrtus de infusionibus deiectorijs ita scribit: Catulum lactentem iugulatum deglubunt, visceribus & extis exenteratum eluunt, dein ollæ mandant, vt aquæ tantisper incoquatur, dum corpus ossa relinquat: cuius iuris, adiecto melle per triduum heminas binas quotidiè satis est infudisse. Decocto suillæ itidem præstant, aut candidi gallinacei iure: ea maioribus nostris memoriæ tradita sunt. Nos ijs vsi fuimus infusionibus, tenuem tithymallum incoquentes in aqua aut peucedanum, aut absynthium, aut minus centaurium aut aristolochiæ radicem eodem modo decoctam, aut syluestris cucumeris radicem ex nitro vt prius scriptum est: aut colocynthidis Aegyptiæ semen cum pulpa cruda resiccatum: sit aquæ modus sextarius, quotidieq; septem dierum spatio per os infundatur. Optimum fuerit syluestrem cucumerem ex nitro defusisse. Hæc ille, & rursus; Tusam (inquit) in tenues par-

Infusiones deiectoriæ.

B ticulas syluestris cucumeris radicem insolamus, dum flaccescens inarescat, rursumque vt in tenuissima læuigetur contundimus, adiecto tunsi nitri pari modo, salique permiscentes vorandum obijcimus. Porrò grauidis & ventrem ferentibus iumentis abstinemus: lactarijs tamen interdum damus. Siquidem & ipsi qui matribus subrumantur equuli, hac ratione purgabuntur. Salem huius gratia permiscemus, vt animal hoc illectum condimento, deiectorium medicamen non aspernetur. Melius cedet si salis furfurosa sordes adijciatur, sic vt à decimoquinto rem auspicati, quinto quoque die, quod est ter in eo temporis spatio, ad calendas vsque præbeamus. Quod si fuerit ita factum, nec psora nec scabies inuadent, cæteræque valetudines arcebuntur. Porro qua ratione cyclo curentur animalia, docet Vegetius his verbis: Memineris autem omnes valetudines capitis, præcipuè veteres & periculosas, cyclo oportere curari. Cui hæc obseruantia & ordo est adhibendus. Triduo ab hordeo abstinebitur animal, temperabitur etiam mollibus cibis post diem tertiam de dextra ac sinistra, prout ætas aut vires vel valetudo permiserint, de matrice (sic dicta vena) sanguis auferetur. Quo facto per triduum viridi cauliculorum ac lactucarum sustentabitur cibo. Primo vno die à cibo eum sustinebis & aqua: nono autem die offas caulium cum liquamine & oleo optimo temperatas non minus viginti digeras, cui nihilominus lactucam dabis in ci-

Vt purgentur cyclo. Lib.2.c.6.

C bo ter in die. Pòst potionem bibere semper incipiat. Si verò venter vehementer solui incœperit, caulium offas dare desistes, sed dabis paleas & furfures, ita vt sequenti die penitus nihil manducet, sed solam aquam percipiat adbibendum, ac postero die inducatur ad cellam balnei calidam & sudet. Opus est autem diligentia, vt reducatur celeriter de calore, ne intercluso spiritu pereat: tunc extergetur diligenter vinoque & oleo largiter perfricatus, accipiet cum nitri puluere folia raphani conspersa, quantum commodum est. Postmodum cum radicibus cucumeris asinini viridis minutatim concisis oleum optimum misces, & in vase nouo ita decoques, vt tertiam perdat: ex quo singulas heminas per capita animalium per triduum dabis, vt potio ventrem resoluat: Sed si vltra modum fluere cœperit, lenticulam & hordeum pari mensura friges & de his singulas bilibres per dies singulos cum furfure, & paleis dabis. Quinque itaque diebus operam refectionis eius impendes & leuiter exercebis, vt intelligas quantum vires corporis sanitasque profecerit. Post hæc eum pro arbitrio despumabis. Sequenti die caput eius purgabis exorica (vox corrupta videtur) vel radice dianaria, quam artemisiam dicimus: si hæc non fuerint, ex liquamine optimo cum oleo misto: cuius caput pedesque connectis, cum bene purgatum agnoueris, soluito: butyrum ex oleo roseo solutum infundes in nares, vt illo purgationis mitigetur asperitas, ita vt singulæ co-

D tylæ singulis naribus infundantur. Si supradictæ potiones non soluerint ventrem, mellis, hellebori albi pondus vnius denarij cum hemina dulcis vini bene tritum in potione recipiat, vel certè scammoniæ pondus duorum denariorum diligēter tritæ cum dulcis vini hemina simili ratione diffundes in fauces. Quod si venter vltra modum dissolutus discrimen importat, anagallim cum succo ptisanæ ad restrictionem ipsius dabis, lenticulamque & hordeum frixum, singulas bilibres cum paleis & furfure præbebis in cibo. Ad vltimum, partes quæ in causa sunt, sinapizabis diligenter: sinapizatum cautêre ferreo, vel quod tutius creditur cuprino combures, vsta curaturus ex more. Potionem quoque ex polychresto per dies plurimos dabis & exercebis leuiter & ad cibaria ipsius aliquid per partes semper adiunges, donec ad pristinam consuetudinem reuocetur. Insanabiles valetudines cyclo affirmantur posse curari, id est insani corroborari. Caduci cyclo curati vruntur in capite: morbidi verò, dysenterici, coriaginosi, orthopnoici, strophosi, cyclo curentur in renibus. Hæc omnia Vegetius.

PHLE-

PHLEBOTOMIA.

In ſanguinis miſſione obſeruatio.

LVRIBVS membris ac morbis (inquit idem Vegetius) generale remedium diligenter oportet exponi, quod præcipuè in ſanguinis miſſione conſiſtit, ſi rationabiliter pro tempore & viribus animalium & pro æquitate perfecti mulomedici adhibeatur induſtria. Qui ſi ignarus fuerit huius rationis, non ſolùm per detractionem ſanguinis non curabit, verùm etiam periculum iumentis frequentiſſimè generabit, cùm vita virtuſque animantium conſiſtat in ſanguine. Rurſus tempeſtiuè detractus ſanguis corpori præſtare aſſolet ſanitatem. Et rurſus aliàs

Lib. 2. c. 4. Conuenit de ceruicis curatione dicturo, obſeruationem indicare phlebotomiæ, quia circa ea loca frequenter operatur. Detracturus ſanguinem animal à cibo abſtinebis & potu, æquali loco conſtitues, tunc locum ſupra ceruicem alius teneat & aſtringat ad normam, vt vena faciliùs appareat. Deinde ſupra laqueum ſiniſtræ manus pollice venam deprimas, ne ludat, tum ſagitta (ſic vocat phlebotomum hoc eſt ferreum inſtrumentum quo vena inciditur,) tangas. Duæ autem venæ à capite ſummo deſcendunt & conueniunt ſe ſub maxillis vſque ad gulam, inde à geminis venis inferius quatuor digitis, ferramentum deprimis, ne in gulam mittas, & bifurcum tangas, & iumentum occidas. Statim ſagittam duobus digitis tenebis, nec plus ferri imprimas, quàm extra digitos eminebat. Nihilominus etiam mediano digito manum tuam moderando ſuſpende, vt ſit leuior, ne vehementius imprimas quàm oportet: quia non plus debet quam mucro deſcendere. Si parùm aptè profluat ſanguis, iumento fœnum dabis aut aliquid quod manducet. Agitatione

Lib. 1. 22. maxillarum plus ſanguinis de vena profluet. Plerique vêris tempore (inquit idem) quotannis de ceruice iumentis ſanguinem demere & ſic in herbam mittere neceſſarium putant, ne veteri corruptoque ſanguis nouus admixtus natura caleſcens, debilitatem valitudiniſve periculum faciat. Veteres autem prudentioreſque authores abſque neceſſitate depleri animalia vetuerunt, ne conſuetudo minuendi, ſi tempore aliquo facta non fuerit, ſtatim intra corpus morbum ac valetudinem generet. Rectius ergò eſt minoris ætatis animalibus & benè valentibus ex nulla parte corporis ſanguinem detrahi abſque (pro niſi) palato: de quo aſſiduè tam minoribus quàm maturis detra-

Lib. 1. c. 56. hendus eſt humor, vt caput, oculi, cerebrumque reueletur: (ſic etiam alicubi de palatis ſingulis menſibus minuente luna ſanguinem detrahi iubet, inde ſi qua eſt capitis paſſio, releuari & ciborum faſtidium tolli.) Maturis verò animalibus non incommodum eſt pulſare venam cùm mittuntur in paſcua. Illa tamen in omnibus qui deplendi ſunt, conſeruanda eſt conſuetudo, vt pridiè quàm vena pulſetur, ſuſtenentur leuioribus & parcioribus cibis, vt per diaſtema compoſito corpore ſint, non turbato per indigeſtionem. In ſolo autem æquali ſtatues iumentum, ceruicemque illius loro cinges, quo ſtrictiùs ſuper ſcapulas tangatur, vt vena poſſit ab aliquo clariùs intueri. Tunc ſpongia cum aqua venam ipſam lauabis & ſæpe deterges, vt altiùs emineat. Pollicem quoque ſiniſtræ manus interius deprimes, vt non ludat, ſed tumidior atque inflatior vena reddatur. Conſequenter iuxta præceptum artis, vel animalis ipſius poſitionem, ſagittam dari calibus (forte chalybis, id eſt ex chalybe) exiges, cotibus benè acutam obſeruabis quoque ne altiùs imprimas manum, & gulam atque gurgulionem rumpas & arteriam præcidas. Hoc enim vitæ conſueuit inferre periculum. Percuſſa vena fœnum vel farraginem ad edendum apponas animali, quatenus agitatione maxillarum per venam meliùs rumpat ſanguinis impetus. Cum autem niger vel corruptus humor egeretur, vel cœperit manare purior, ſtatim iumentum tolles à cibo & impoſita fiſtula venæ plagam aſtringes. In plaga verò pittacium imponas, vt diligentiùs claudat, licet quidam vtantur & creta. Deinde in tenebroſo loco & calido ſtatues iumentum & farraginem, ſi tempus eſt, vel fœnum molliſſimum dabis ſeptem diebus ac noctibus. Aquam etiam offeres, vt ſi voluerit, bibat. Pulſata etiam quocumque loco vena, omnem ſanguinem diligenter excipies, & aceto oleoque permiſtum vel alijs medicaminibus quæ ratio depoſcit, animalis ipſius corpus perunges, præcipueq; illum locum, ex quo detractus eſt ſanguis & qui eſſe putatur in cauſa. Conſtat enim naturali quadam ratione atque beneficio (vt quidam aiunt) ipſum ſanguinem, cùm ſuperfuſus eſt languentibus membris præſtare medicinam, vitiumque ſiccare. Quam curationis ſolertiam non oportet omitti. Præterea interpoſitis diebus poſt phlebotomum animalia reducuntur ad ſolem & ſanguis detrahitur eis de palato. Deſpumantur etiam tertio gradu à dentibus caninis, quos oportet ſuſpendi altiùs propter ſanguinis fluxum, ita vt ea die molliſſimis cibarijs vtantur & furfure. Sequentibus autem diebus non ex integro hordeum conſequantur, ſed à vilibus incipiant & ad conſuetudinem per ſingulorum dierum augmenta perueniant. Conſequenter tepido die ducantur ad mare vel fluuium, diligenterque loti tergantur. Vino quoque & oleo in Sole perungendi ſunt

A di sunt diligenter & confricandi, vt corpora eorum calefacta aut repellant aut perferant perfricationis iniuriam. Quibus perfectis equi nobiles tunc demum ad labores cursusque itineris reuocentur. Aliàs etiam sanguinem initio vel fine morbi potiùs quàm in medio mitti oportere scribit: Admissarijs eo anno quo admissum (vtor eius verbis) faciunt, venam laxandam non esse, ne generationi intentum corpus cura geminæ necessitatis exhauriat: item sciendum esse castrata animalia nunquam depleri debere causa herbæ, quæ iam partem virium cum testibus amiserint & si depleta fuerint, vehementiùs eneruantur. Alibi etiam admissarios ait equos phlebotomare non esse opus, propterea quod partem virium & sanguinis in coitu natura digerit. Si tamen ab admissura cessauerint, nisi annis omnibus, herbarum tempore depleantur, incidere in cæcitatem: quia id quod coitu digerere consueuerant, declinat in oculos. In quibus autem passionibus & ex quibus locis sanguis emitti debeat, docet his verbis: Morbidis & quibuscumque totum corpus in causa est, sicut febrientibus, de matrice detrahendus est sanguis: Cephalalgicis autem, arpiosis (appiosis fortè vt 2. 10.) insanis, cardiacis, caducis, phreneticis, bistrutitijs, sicarditijs, rabiosis quoquo modo præcipitur de auriculis sanguinem demere. Veruntamen melius est de temporibus, quæ in dextra ac sinistra sunt parte, detrahatur, id est sub cauatura temporum tribus digitis ab oculo in-

Sanguis quãdo mittẽdus.

Castratis cur sanguis mitti non debeat.

Admissarij non sunt phlebotomandi.

Lib. 1. c. 25.

Sanguis vnde educendus.

B terpositis inferius vena perquiritur & ex vtraque emittitur sanguis. Eis verò quibus suffusio contingit oculorum vel cætera vitia quæ oculis nocent, inferiores venæ sub oculis positæ quæ descendunt sub angulis oculorum inferioribus, quatuor digitis inferius, quàm oculi sunt, inciduntur. Quibus quidem fastidium inhæret, vel arteriarum vel faucium tumor, vel prægrauatio capitis, de palato auferendus est sanguis. Quibus autem pulmo est in causa, vel iecur, vel cætera quæ his vicina sunt membris, de pectore minuendus est ex venis quæ positæ sunt in dextra ac finistra, vbi brachiola coniunguntur, & flexura fit, cum armus plicatur. Quibus autem armus est in causa, de brachiolis sanguis minuatur: quæ venæ positæ sunt interius, vbi centuriæ, id est, musculi brachiolares sunt, sex digitis superius quàm genu, tribus vel duobus digitis inferius quàm centuriæ. Hæ venæ sagitta percutiantur, sed cautè modesteq; tangantur, propter debilitatem animalis, quia hæ commixtæ sunt neruis. Quibus autem articuli in causa erunt, vel si articulus insertus vel intortus fuerit, vel aut aquatilia habuerit, vel quiduis simile in articulis contigerit, de subcirro sanguis subtrahi debet: quæ venæ positæ sunt inferius quàm articuli tribus digitis sub coronam: quæ venæ cum summa cautela tangendæ sunt, quia articulorum coniunctæ sunt neruis. Creciaco vel si ba-

C sim mouerit, de coronis rectis tollitur sanguis. Huc vsque Vegetius. Quibus autem iumentis vel suffusionis vitio vel per voluntatem excrutiata vngula fuerit, vel quibus remorata basis longi temporis claudiginem fecerit, his quomodo incidenda vena & reliqua cura adhibenda docet cap. 26. eiusdem libri. Et mox cap. 27. quibus in morbis & quomodo incidenda sit vena sub cauda, quatuor digitis ab ano vbi pilos non habet, in media caudæ diuisura, loco prius cæso tabula aliqua non ponderosa, quousque se vena demonstret: erigendam esse autem & resupinandam caudam ad lumbos. Albertus quoque de sectione venarum in equo præcepta quædam vtilissima memoratuque dignissima reliquit in hæc ferè verba: Venæ in equo interdum scinduntur pertransuersum, ita vt lignum serra secatur; ex quo ne sanguis vel fluxus ad partes debiliores, vt oculos, pedes, aut alias decumbat, incisio hunc in modum administranda est. Pellis equi, vbi incisio fieri debet, primùm calida foueri & à pilis radi, deinde manibus diu fricari debet, ita vt aperiatur (eleuetur,) aliquantulum: & sic altiore paulò circum iacente pelle, findatur secundum longitudinem venæ quæ findenda est; tum vena à carne separetur & findatur: quod si crassa & plena fuerit, detrahatur ab ea sanguis quantum satis est: Mox eleuetur cum bacillo ex ligno molli ad spatium duorum digitorum, & sic filo molli vtrinque ligetur. Facta præcisione capita venarum ex vtraque parte ali-

Vena sub cauda vt incidenda.

D quantulum adurantur, & tam filum quàm capita venarum extra vulnus dependeant, vt à vena quæ inter ligaturas est putrefacta leuiter abstrahi possint, tum fila tum partes abscissæ venæ. Quod si sanguis in aliqua parte & præcipuè in pede collectus fuerit, antequam educatur, debet vena ex inferiori parte ligari, & non ex ea quæ ad cor dirigitur; & ita detrahendus est sanguis. Rusius quoque agit cap. 45. de serratione & laqueatione venarum. Cæterùm hanc omnino vitari vult quia nunquam erunt (inquit) equi tam validi & robusti quàm antea fuerunt, nec aliter inde proficiunt quàm quod pulchriores apparent. Cauendum autem etiam esse ait, ne setones aut laquei vnquam ponantur in pectore, nisi causa omnino necessaria postulet; quòd grauis inde fiat equus & pectoris grauitati obnoxius. Idem Rusius, si sanguis nimium abundet in equo, de vena quæ est in medio collo, pro fortitudine & ætate equi sanguinem mitti iubet, vsque ad pondus trium aut quatuor librarum: sin debilis est & pullus, ad pondus vnius & dimidiæ vel duarum librarum tantùm. Quod si negligatur venæ sectio, scabiei & vlceribus obnoxium fore equum. Loquitur autem de venæ sectione quæ vere fieri assolet, de qua etiam Nemesianus:

Serratio venarum cur non facienda.

Sanguis extrahendi pondus.

Pasce igitur sub vere nouo farragine molli

Cornipe-

Cornipedes, venamque feri, veteresque labores
Effluere exſpecta nigri cum labe cruoris.

Scribit Camerarius quibuſdam equis ſua ſponte venas rumpi & exudare humorem ſuperfluum: ijs incidi illas non debere: alijs ſanis quoque ſed nimium plenis; quod vel de corpulentia, vel de attritus cupiditate, rictuq; dentium (inquit) & capitis iactatione animaduerti ſolet. His ergo ſanguinem detrahendum iuxta veterum placita, de palato potiſſimum: ſed de collo etiam minui nihil nocere poſſe, præſertim in conſuetudine. Venas autem dici hora ſecunda verno autumnalique maximè tempore incidi debere, ſed & brumali & alio quolibet, modò non nimis calido neque æſtuante.

CAVTERIVM.

Lib. 1. c. 28. IN animalium curis & medicinis (inquit Vegetius) duplex remedium authores eſſe voluerunt: minutionem ſanguinis, per quam conſtricta laxantur, & vſtionem cauterij, per quod laxata firmantur. Sed cùm phlebotomi ratio euidenter videatur expoſita, cauterij quoque licet nouiſſima cura ſit, aperienda videtur vtilitas. *Cauterij vtilitas.* Nam aduſtio laxata conſtringit, inflata attenuat, humectata reſiccat, coagulata ſoluit, farcinomata (vox videtur corrupta) præcidit, veteres dolores emendat, alienatas corporis partes ex qualibet cauſa ad ſtatum ſuum reuocat: ſuper naturam excreſcentia, ſublata & aduſta creſcere non patitur. Nam cùm candente ferro ruperis cutim, vitium omne concoquitur atque maturatur, & beneficio ignis diſſolutum, per foramina quæ facta ſunt, effluit cum humore: atque ita ſanatur paſſio, & tollitur dolor. Poſt quæ cicatricibus clauſis, conſtrictior & robuſtior redditur locus, ac prope inſolubilis cutis. Sciendum verò cuprina cauteria plus effectus ad curandum habere quàm ferrea. *Cauteria quæ meliora.* Præterea ſi in capite morbus eſt, inuritur ceruix, ſi ſubrenalis eſt, lumbis ignis adhibetur. Interdum autem puncta infiguntur, interdum ad ſimilitudinem lineæ candens deducitur ferrum, aliquando velut palmulæ fiunt. In hoc enim laudatur mulomedici ingenium, ſi ita animal cauterio curauerit, ne deformet. Pro locis autem, in quibus eſt paſſio & pro pellis æſtimatione, cauteria vehementius imprimuntur aut leuius. Memoria autem retinendum eſt, quaſſaturas (alias fracturas) emota vel extorta, aut eiecta de locis ſuis, vri penitus non debere: nam perpetua debilitas conſequitur: ſed melius eſt cum locis ſuis repoſita fuerint & ligaturis diligentiùs commonita atque ita naturæ induſtriæque beneficio corroborata, chalaſticis vnctionibus & malagmis, poſtremum cauſticis eadem percurare ad ſpem perpetuæ ſanitatis. Quod ſpecialiter admonendum eſt, ne mulomedici feſtinantes, dum foco curare cupiunt, animalia debilitent, aut deforment, cùm phlebotomis, potionibus, vnguentis, ſyringis, medicaminibuſque diuerſis antè ſit tentanda curatio: & ſi nihil profecerint, ad extremum ignis adhibetur. Ruſius ſi diuturnam equi ſanitatem deſideras, ita quod gallæ, ſuperoſſa, ſpinellæ, ierdæ, ſpauani, curbæ & furinæ (affectus ſunt quos equi præ nimio labore incurrere ſolent,) nunquam ipſum infeſtent, & maiore fiducia eum fatigare auſis, curari vult, vt à perito eius artis homine equus decoquatur (aduratur) in locis, vbi vitia iſta oriri ſolent. Si coquantur equi (inquit) cum ſunt bimi vel trimi, vel antequam ſeparentur de armentis, ſtatim cum iumentis per paſcua liberè dimitti debent, non adhibitis alijs medicamentis: ſic melius curabuntur, & pulchriores apparebunt cocturæ: (vſtiones) Ros enim ignem, admiſtionem & pruritum mirabiliter remouere & cocturas curare poteſt. *Cauterij vtilitas.* Sciendum eſt etiam quod cauterium eodem in ſtatu, in quo inuenerit equum conſeruat: quamobrem ſi equus alicui ex prædictis vitijs obnoxius ſit, non debet ignis remedium adhiberi quouſq; dolor ceſſauerit. Abſyrtus tradit feliciùs adhiberi cauteria vere vel æſtate, Ruſius addit etiam luna decreſcente potius quàm creſſente. Idem equum timidum & pigrum vri iubet in flanco in modum rotæ, fierique cruces & punctos in eis: ſimiliter & in renibus & quatuor pulſibus, & panicum edendum obijci & in loco calido diligenter cuſtodiri. Conſulunt autem hippiatri cauteria in diuerſis morbis, comitiali, ſtropho, dyſenteria, orthopnœa, hydrope, abſceſſibus morbi farciminoſi, malandrijs, id eſt, vulneribus ceruicis, coriagine & radio fracto. Tandem tumentibus teſticulis ſi alia remedia & ſanguinis miſſio non iuuant, Hierocles adhiberi tradit; ſed curandum eſſe, ne teſtes attingantur cauterio. De cauterijs adhibendis in febri, opiſthotono, nephritide & ijs quæ parapriſmata vocant iuxta poplites, &c. & de cauteriorum vſtionibus ſanandis conſulenda hippiatrica cap. 97. vbi etiam particulares aliquot compoſitiones medicaminum cauſticorum ex calce, chalcitide &c. præſcribuntur, vt & apud Veget. lib. 4. cap. 14. Apud quem capite vltimo etiam inuenies medicamentum cauſticum ad dolores neruorum.

COGNO-

A

COGNOMINATA. DE-nominata.

GRAECI (inquit Gesnerus) compositis deductisque ab equo nominibus propria hominum nomina formare plurimùm delectati sunt, & plurimùm hac in parte luxuriati. Existimabant enim nescio quid dignitatis equestis nobilitatisque equi vocabulo conferri. Hinc est quòd in Aristophanis Nebulis legimus, Strepsiadem cum vxore de nomine filio imponendo contendisse: & cùm illa Xantippum aut Charippidem vocari vellet: Strepsiades verò aui sui nomine Pheidonidem, conuunisse tandem, vt veluti coniunctis nominibus Pheidippides nominaretur.

Cur Græcis nomina propria ab equis.

Pheieippides cur dictus.

B Istiusmodi autem ab equo composita vocabula sunt *præter* virorum & mulierum, propria etiam populorum & locorum, quorum omnium historias si hîc adijcerem, nimius sanè & intempestiuus labor foret: quamobrem ipsa solum modò nomina recensebo, vt inde etiam clarum euadat, quod dicebamus in operis exordio, equum præ ceteris omnibus quadrupedibus in honore fuisse apud priscos Græcos. Suam autem ab equo denominationem cognominationemq; istiusmodi nomina accepêre vel in principio, vel in medio: Enamerabo primùm ea quorum initium est ἵππος, vel equus, mox quadrupeda annexurus, auesque & pisces, insecta, crustata, plantas & artificialia, quæ similiter hinc denominata sunt. Hippalcus (Ἵππαλκος) filius Pelopis, sic dictus, vt conijcio, quasi equo malum propellens, vel alicui opem ferens, vel equorum medicus, nisi deriuare malimus ἀπὸ τῆς ἅλος, quasi ἱππαλικὸν, id est equum marinum dicamus, quo modo alius quispiam apud Q. Calabrum vocatur Hippalmus (ἱππάλμος) ἀπὸ τῆς ἅλμης, id est à salsugine. Hipparchus, Ἵππαρχος, quo nomine plures apud Suidam recensentur, quasi equitum magister: eiusdem ferè significationis Hipparchides. Ἱππαρχὸς aliàs exponitur ab Hesychio & Suida, ὁ τῶν νέων ἐπιμελητὴς παρὰ Λάκωνες. Id est, iuuenum curam habens secundum Lacones. *Hipparchi tabula*: quoniam apud Syracusanos Hipparchi scripta in tabulis nomina illorum

Hippalcus.

Hipparchus

C qui aliquid deliquissent, notabant, vt apud Suidam legimus: ex quo etiam mancus Hesychij locus restitui potest. Vsus prouerbij erit, (inquit adagiorum author) quoties haud impune futurum, si quid peccetur, significabimus, sed non bene ἱππάρχων in plurali numero scribit, & hipparchorum tabulam vertit, cùm Suidas & Hesychius in genitiuo singulari habeant, & imprudenter ἀτακτέντων transfert, qui ordinem deseruissent, quasi λειποτακτέντων legisset, mox tamen ex Hesychio reddit optimè, qui indecorè aliquid fecissent: Sed & Hesychio falsò attribuit, Lacedæmoniorum hipparchum delinquentium nomina in tabula scribere solitum: nihil aliud enim de Laconum hipparcho Hesychius scribit, quàm quod iuuenibus præfectus fuerit. Locus eius mutilus; ἱππάρχου πίναξ, ἔνιοι ἱππάρχαι ἐν πίναξι, ex Suida sic restituendus: Ἱππάρχου πίναξ. ἐπὶ παρὰ Συρακουσίοις οἱ ἵππαρχοι ἐν πίναξι. Hinc ἱππαρχία præfectura & quasi magisterium equitum, vnde & verbum ἱππαρχεῖν hoc magistratu fungi, & verbale ἱππαρχικὸς qui hipparchi munere bene fungitur. Hippasus, quasi equitans, nam & ἱππασία est equitatio, ipsa equitandi actio. Hippias, cuius nominis plures enumerat Suidas, quasi equestris. Hippocles quasi celebrator equorum, nisi malimus interpretari laudatorem siue encomiasten magnum. Hippiothon (ἱππίοθων) qui equorum curam habet, vel contrà. Fuisse enim aiunt

Hippasus.
Hippias.
Hippocles.
Hippon.
Hippos.
Hippobotus
Hippocrates.

D Cerenonis filium, ex Neptuno conceptum, & clam expositum, & ab equa enutritum. Hippon, quasi equilis præses, nam ἱππὼν equile est. Hippos, id est equus, cognomen Hermogenis Lycij nobilissimi cursoris apud Pausaniam in Eliacis. Hippobotus, ab equis enutritus. Hippocoon. Hippocrates, equis imperans, vel equis vincens, vel fortè victor magnus & strenuus. Hippodamus, equorum domitor, equorum domandorum peritus, vnde quidam huius nominis (fuêre enim plures) ab Homero πλήξιππος cognominatur, hoc est equestris & bellicosus. Hippodorus, equos donans, vt & Hippodotes. Hippodromus, qui equo cursitat. Hippolytus, ab equo solutus. Hippolochus, quasi ex equestri turma, vel fortè equis insidias struens. Hippomachus, ex equo pugnans. Hippomedon equis imperans. Hippomenes, apud equos manens. Hic filiam suam vitiatam, equo famelico dedit deuorandum, vt inter alios annotauit Ouidius his verbis:

Hippodamus.
Hippodorus
Hippodromus.
Hippolytus
Hippolochus.
Hippomachus.
Hippomenes.

Solaque Limone pœnam ne senserit illam,
Et tua dente fero viscera carpat equus.

In Ibin.

Hipponax, ἱππῶναξ, equis dominans. Hipponicus equos vel equis vincens. Hipponus, ἱππό-

Hipponax.
Hipponicus
Hipponus.

Hippoſtratus. νης, magnanimus vt ἱππογνώμων. Hippophaatus, equo celebris. Hippoſtratus equo militans. Hippotades Hippotis filius. Hippothoon, ἱππόθόων, equo velox: cum quo eiuſdem puto significationis, Hippothous. *Hipparchia* Hipparchia mulier equorum magiſtra. *Hippe.* Hippe, quaſi equa, nomen meretricis, apud Athenæum, *Lib. 13.* quæ Theodotum quendam fœno præfectum regis Ptolomæi amatorem habuit: & cùm in comeſſatione aliquando apud regem vinum copioſiùs infundi peteret, vehementer enim ſitire ſe: meritò, inquit rex: plurimum enim fœni deuoraſti: Argutè quidem, cùm & ipſa Hippe id eſt, equa vocaretur, & Theodoti, cui commiſſum erat fœnum, opes conſumpſiſſet. *Hippia.* Fuere & aliæ eiuſdem nominis mulieres. Hippia, equeſtris. *Hippo.* Hippo quædam ex Fulnio quodam & equa nata. Eſt & dea eiuſdem nominis quam & Hipponam, ἱππώνην, dictam fuiſſe memorabimus, ita fortaſſis ab emendis equis nuncupata. Hippodamia, Vide Hippodamus, *Hippa.* Hippolyte, Hippolytus. Hippa vrbs à Roboam Salamonis filio condita, vt Ioſephus ſcribit, ea- *Lib. 8. c. 10.* dem fortè cum Hippo Paleſtinæ vrbe: ita dicta fortè quod in ea potiſſimùm equi regij alerentur; maximum enim equorum numerum alebat Salamon, vt in operis exordio dictum eſt. *Hipparenus* Hipparenum ſimiliter dictum videtur, oppidum Meſopotamiæ, & ibi enim equorum eſt copia. Perrhæbiæ verò vrbs hippia quaſi equeſtris dicta videtur, quòd optimos præberet equites, vel equos, quo *Hippades.* modo & Argos teſte Varrone ἵππιον cognominatum eſt, vt ſuo loco etiam dictum eſt. Hippades portæ quædam dicebantur Athenis, fortè quòd per eas equi ingrederentur. *Hipparis.* Hipparis fluuius *Hippus.* per mediam Camerinam fluens, cuius aquæ vna pars dulcis, altera ſalſa, item & Hippus Moſcorum fluuius à celeritate, ni fallor, dicti. Cur verò generoſus quidam ager in Cô inſula Hippus dicatur, vnde hippocoum vinum, non ſatis capio, cùm agri ab equis expediti, vino generoſo producendo ſint inepti: ſed ab equorum vel copia, vel paſcuo hippum montem Bithymiæ vocatum rectiùs conijciemus, ſicuti & Hippum Siciliæ vrbem, & Eretriæ inſulam, & Hippuacram, id eſt, equi promontorium, Libyæ vrbem apud Stephanum. Hippucome vicus Lyciæ, ſic dictus teſte Stephano, ab equo viatorum quorundam illic mortuo. De loco Athenis dicto ἵππυ καὶ κόρης dictum eſt alias: vti & de Colono hippio, cum quo ἱππιολόφος, quod nudum nomen apud Suidam legitur, idem videtur, cùm λόφος & κώλωνος ſynonyma videantur; apparet enim nihil aliud *Hippo.* ſignificare quàm Atticum illum collem. Hippo vel Hippon, ἱππών, duplex eſt in Africa, vnus regius cognominatus: alter diarrhytus, quòd paluſtri ſolo madeat. *Hippobotus* Vtrumque à Græcis equitibus conditum fuiſſe Solinus author eſt. Sunt & aliæ vrbes eiuſdem nominis. Regio quæ ſub Caſpijs portis in humili & concauo ſolo iacet, & Armenia, eximiè hippoboti id eſt equis paſcendis aptæ ſunt: vocatur autem & pratum quoddam (inquit Strabo) hippoboton, per quod iter faciunt, qui ex Perſia & Babylone in Caſpias portas proficiſcuntur. Argos Achaicum ſimiliter *Hippocrene* hippobotum dictum fuiſſe ſuprà monuimus. Hippocrene, ἵππυ κρήνη, fons in Helicone à Pegaſo equo dictus, qui ſitiens vngula terram percuſſit, vnde fons emicuit. Cùm Bellerophon Argis ſitiſſet (inquit Varinus) terra icta pede Pegaſi, fontem emiſit, qui inde fons equi vel Pega- *Fons caballinus.* ſeus dictus eſt (Πηγασία κρήνη.) Perſius eum fontem caballinum dixit, ex quo qui hauſiſſent, protinus furore afflati, poëtæ fieri credebantur. Fuit in Piræo forum nomine Hippodamia, ab *Hippodromus.* Hippodamo Mileſio qui Piræum ſtruxit, dictum. Hippodromus locus Alexandriæ vrbis, vt in eius deſcriptione Strabo refert: ſignificat autem quemuis locum, equorum ſpectaculis & curſibus *Lib. 17.* aptum, vt dicetur ſuo loco: vt & de Hippomolgis, & hippophagis. *Hippopodes* Hippopodes Scythiæ quoque in Aſia populi ſupra Tauricam Cherſoneſum iuxta Alanos. Solinus in Oceano Scythico habitare ſcribit, & humanam vſque ad veſtigium formam obtinere, ſed in equinos pedes deſinere, & Plinius in eiuſdem maris inſulis. Nunc de proprijs nominibus dicemus, quæ denominatio- *Agrippa.* nem ſuam habent ab equo (ἵππυ) in fine ferè vocabuli. Inter quæ Agrippa quibuſdam numerandus videri queat: ſed ab ægro partu dictus eſt. *Alcippus.* Alcippus idem videtur ſignificare, quod Hippalcus, Anaxippus, quod Hipponax, cum ſit ἄναξ & ὤναξ idem, nimirum rex, dominus. Anthippus, Flos equorum, quaſi florem equorum, ſiue eximios equos nutriens. Archippus, princeps equorum. Argyrippus equos habens argenteos: Callippus, equos pulchros: Charippus, equis gaudens: Chryſippus, cui equi ſunt aurei: Cirrhippus ab equis & *Cronippus.* cirrho giluoue colore dictus, vt Cælius credit. Cratippus, victor equorum: Cronippus Geſnero videtur nomen proprium, ſed Suidas & Varinus exponunt μέγαν λῆρον, id eſt magnas nugas, vt & Cælius; ego verò (inquit) potius magnum nugatorem dixerim. Hippos in compoſitione auget (vt mox in enumerandis herbis patebit,) Cronia verò id eſt Saturnia, obſoleta & nugalia dicuntur: hinc & compoſita vox inuerſa ἱπποκρόνια. Ego ſic rectè vocari poſſe putem, qui, vt ſenes diliri ferè ſolent, obſoleta & antiquas nugas nugatur. Damaſippus idem cum Hippodamo, equorum domitor. Dioxippus, διώξιππος, equos vrgens, videlicet ad curſum, eſt & Martis epitheton. Ephippus, equo inſidens, qui equo vehitur, Xenophonti eſt miles eques, & à Syneſio opponitur τῷ πεζῷ, id eſt, pedeſtri. Eurippus bonos

A bonos seu præstantes equos habens. Glaucippus equos habens cæsios. Gylippus fortè qui equos
habet fortes, magnanimosve, nam γύλιον, vt Etymologus annotauit, atque etiam Hesychius, *Hermippus.*
significat etiam leonem, atque adeo ipsum Herculem. Hermippus, equos habens Mercurij, vel
à Mercurio acceptos, nisi malimus interpretari, qui equos habet hermaphroditos, quales Nero- *Lahippus.*
nem habuisse diximus. Lahippus optimos aut pulcherrimos equos habens: λᾶ enim licet per se
nihil significet, in compositione tamen, vehementiorem significationem reddit, eorum quibus *Menippus.*
est præfixum. Leucippus, cui equi albi sunt: vt Melanippus cui nigri, Lysippus cui soluti. Menip-
pus cui sunt ad pugnam proni, animosi, cum sit μένος Aristoteli in Ethicis idem quod θύμος, nisi
deducamus à verbo μένω, quod est maneo, vt Menippus sit, qui sic equorum sit studiosus, vt in
stabulis ferè maneat, vt de hippomene diximus: Idem.n. videtur. Nothippus qui equos habet
spurios. Nicippus, equos habens victores, seu qui equis vincit. Phænippus, qui equos habet *Philippus.*
spendidos. Philippus equorum amans, equorum studiosus, vel qui agitandis equis delectatur,
item qui studiosus est curulis certaminis: interdum etiam φίλιππος est bellicosus, vt φίλιππος
λαὸς apud Euripidem. Sic Thraces à tragicis appellari φίλιππυς tradit Eustathius. Scribit enim
B Thracas ab Homero dici ἱπποπόλυς, tanquam ἱππικὺς & μαχίμυς id est equestres & pugnaces
siue bellicosos; eosque in tragædia φίλιππυς vocari. Accipitur tamen etiam in malam partem,
nam Hesychius Philippos etiam mœchos interpretatur. Philippides & Philippion, idem ferè so-
nant, quod Philippus. Philippicum equestris pugnæ studiosum interpretari liceat. Posidippus,
ποσείδιππος, quasi equos habens Neptuni, aut à Neptuno acceptos. Samippus, forte cui equi *Poseidippus*
sunt Samij. Stratippus, equos habens militares, pugnaces, vel fortè ex equo militiam exercens.
Telesippus fortè vltimos equos habens, per antiphrasin, quasi primos. Zeuxippus, equos habens
iunctos. Xantippus, equos possidens flauos siue rufos: Aenippe cui equi sunt horribiles, ni fallor,
nisi deriuandum nomen ab αἶνος siue αἶνε, id est laus, quasi equos habens laudabiles. Alcippe e-
iusdem originis cum Alcippo: de quo suprà, vt Archippe cum Archippo, Aristippe cum Aristip-
po, Chrysippe cum Chrysippo. Cydippe à κῦδος fortè id est gloria, quasi gloria dignos habens *Cydippe.*
equos, cùm sit κύδος conuitium. Euexippe cuius equi sunt bene habiti, id est pingues, & minimè
strigosi. Eurippe forte quasi velocissimos habens equos, velocissimus enim eurus. Leucippe, vide
Leucippus, Lysippe in Lysippo, Xantippe in Xantippo, Zeuxippe in Zeuxippo. Aganippe Bœo- *Aganippe.*
tiæ fons sic dictus videtur à placidis & mansuetis equis. Argippæi Scythiæ populi, quos scribit He-
C rodotus ab ipso natali caluos esse, mares pariter & fæminas, sacrosque dici esse & arma nulla pos-
sidere, an huc pertineant, exploratum non habeo. Argyrippa ciuitas in Apulia, olim Argyrippus *Argyrippa.*
dicta, à qua Argyrippeni dicuntur, Vide Stephanum, qui & hippion Argos à Diomede cogno-
minatum tradit, vnde ab equis ei nomen esse constat, & non probādi sunt, qui per π. simplex scri-
bunt; neque qui secundam per iôta, vt apud Plinium legitur. Dauniorum (inquit) oppidum Har-
pi, aliquando Argos Hippium Diomede condente, mox Argirippa dictum. Centhippe, Κενθίπ-
πη, locus Argiuæ regionis, dictus quod Bellerophontes in eo primùm stimularit equum Pegasum,
vt tradit Varinus. Φιλιππήσιοι, forte Philippenses ad quos D. Pauli extat epistola, in prima Ma-
cedoniæ parte, Colonia oriunda ab vrbe Philippis, dicta à Philippo conditore, vt nonnullis pla-
cet, quæ ciuitas est Thraciæ à Philippo Macedonum rege quoque structa, vt Stephanus ait. Eu- *Eurippe.*
rippe vicus Lariæ, ab equorum fortè velocitate dictus. Πάριππον, locus est Athenis, vt Varinus
& Suidas annotant; sic dictus quasi παρ' ἵππων, id est ad equos. Locus erat, in quo virgo equo
deuoranda data est, vt aliàs annotatum est. Atque hæc breuiter de proprijs hominum locorumq;
nominibus, quibus quædam addemus cognomina, priusquam de cæteris quæ super sunt, denomi-
natis agamus. C. Tiberius qui Augusto successit, per iocum dicebatur Callippides, quem cursitare, *Callipides.*
D ácne cubiti quidem mensura progredi, prouerbialiter à Græcis scriptum est. Nam & Tiberius, et-
si prouincias & exercitum reuisurum se sæpe diceret, & propè quotannis profectionem præpararet,
vehiculis comprænsis, commeatibus per municipia & colonias dispositis, ad extremum vota
pro itu & reditu suscipi passus, in vrbe tamen se continebat, vt Suetonius asserit. Dicebantur au-
tem olim (inquit author adagiorum) prouerbio Callippides, qui in moliendis negocijs, cùm
multa se facturum minaretur, nihil tamen conficeret; aut quemadmodum ait Terentius, qui se-
dulò mouens, sese nihil promoueret. M. Tullius: *Varro mihi denunciauerat magnam sanè & gra-* *Lib. 13. ad*
uem προσφώνησιν. *Biennium præterijt, cùm ille Callipides assiduo cursu nullum cubitum processerit.* *Attic.*
Aristophanes Tisamenophænippos cognominat homines improbioris vitæ & libidine turpes, *In Acharnens.*
quoniam Phænippus quidam fuerit turpis & libidinosæ vitæ homo, Tisamenus verò peregrinus &
mastigias. Glaucus Taraxippus quasi equos terrens, in Isthmo habitauit, & ab equis interremptus *Tisamenophænippi.*
fuit. Et eodem siue nomine, siue cognomine nuncupatur herôum Myrtilo à Pelope structū, in quo *Taraxippus*
& rem diuinā illi obierat, vt perpetratæ cædis iram leniret. Nominis ratio est, quòd in eo loco Myr-
tili arte iniectus sit Oenomai equis terror, Quidam inibi infossa aliqua à Pelope, sibi ab Amphione

tradita Thebano, occulta fuiſſe aiunt; quibus non Oenomai modò exterriti ſint, verùm exterreantur omnes illac tranſeuntes equi. Fuiſſe verò magicæ peritum Amphiona putant Ægyptij: propterea petras illi in Thebarum mœnibus ſuſtruendis viſas obtemperare, ſicuti Orpheo ratione eadem feræ obediuerunt: ſed de hoc Taraxippo aliàs etiam ex Pauſania diximus. Augeas dicit duodecimam boum ſuorum partem eſſe ταραξίπποιο παρ' ὖρον. Cleon in Equitibus Ariſtophanis Ταραξιππόστρατος cognominatur, quòd ordinem equeſtrem perturbaret. Hermogenis Lycij nobiliſſimi curſoris Hippos cognominati mentio fit in ſecundo Eliacorum Pauſaniæ. Vicit octies in tribus Olympiadibus. Apparet autem equi cognomento cohoneſtatum fuiſſe propter curſus pernicitatem. Caſtor quòd domitor celebraretur equorum, Horatio quoque equus vocatur: E

Muſa dedit fidibus diuos puerosque deorum
Et pugilem victorem & equum certamine primum
Et iuuenem curas & libera vina referre.

Pelops. Hippocrenides Muſæ cur dicantur, paullò antè dictum eſt. Hippodamia (ἱπποδάμεια) cognomen etiam eſt Veneris, vt Heſychius monet, Heurippa verò Dianæ, vt Cælius. Pelops ab Homero πλήξιππος, id eſt equos verberans, aut bellicoſus cognominatur, quòd occiſo Myrtylo auriga ſuo, ipſe currum regere cæperit. Hectorem verò ſæpenumero ἱππόδαμον, id eſt equorum domitorem vocat, Agamemnonem item & alios: & Neſtor ἱππηλάτης ei vocatur, vt equorum moderationem apprimè calluiſſe indicaret eum. Scholiaſtes Homeri in ſecundum Iliados hippoten Neſtorem exponit exulem, & hanc hiſtoriam affert. Hercules cùm occiſo Iphito expiari à Neleo non impetraſſet, Pylum obſedit; & propter Nelei filiorum imprudentiam magnis ſubinde malis vrbem afficiebat. Quæ quidem quam diu viueret Periclymenus, Nelei filius, difficilis expugnatu erat; quòd is amphibius (vitæ mutabilis) eſſet. Sed tandem in apiculam mutatus, cùm Herculis currui inſideret, prodente Minerua, ab Hercule interemptus eſt. Tunc igitur Pylo vaſtata, & vndecim eius fratribus occiſis, Neſtor qui in Gerenis alebatur, ſolus remanſit, Gerenius inde cognominatus. Amazones vocat Orpheus δαμνίππους, quaſi ἱπποδάμους. Ἱππομανὴς qui inſano equorum amore flagrat, qui ad inſaniam vſque equis delectatur, vel qui ſupra modum equis ſtudet. Scholiaſtes Sophoclis ad hæc verba, μεγάλοι θόρυβοι κατέχουσ' ἡμᾶς ἐπὶ δυσκλείᾳ, σὲ τὸν ἱππομανῆ λειμῶν' ἐπιβάντ' ὀλέσαι Δαναῶν βοτὰ, quidam (inquit) ἱππομανῆ retulerunt ad Aiacem, vt ſit μεγάλως μαινόμενος. Alij verò ſcribunt, chorum non credidiſſe Aiacem furere, ideoque expoſuiſſe τὸν ἵπποις μαινόμενος. Quod improbantes alij (quippe qui dicerent inſulares non ἱππομανεῖν, nec inſulas ἱππηλάτους εἶναι,) ad pratum retulerunt, vt ἱππομανὴς λειμὼν hîc intelligatur ὁ εὐανθὴς, ἐφ' ὃν οἱ ἵπποι μαίνονται: vel ὁ ἄγαν μεμηνὼς καὶ ἀνθῶν καὶ ἐνυβρίζων τῇ χλόῃ. Hæc ille. Mihi placeret, vt referatur ad Aiacem, cùm ſit etiam ἱππομανὴς, qui equino more libidinis extimulatur furijs: non quòd ita extimulatus fuerit Aiax, ſed vt maximus eius furor indicetur. Patroclus Homero vocatur ἱππόκελευθος, id eſt, vt Euſtathius exponit, equeſter, alijs eſt equis viam faciens, quod magis placet, apparet enim indicare velle poëtam hoc ſiue epitheto, ſiue cognomine Patrocli currum equoſque Troianis terrori fuiſſe, venientique viam ab ijs factam. Locupletiores apud Chalcidentes vocabantur ἱπποβάται, quales Athenienſibus ferè dicebantur ἱπποτροφοῦντες quaſi equorum altores: ijdem à Plutarcho vocantur ἱπποβόται: ἱππόβοτος verò etiam eſt, equos alens, ſed ad loca potius equis alendis apta, quàm ad homines vſurpatur. Sic Argos ἱππόβοτον vocari Homero non ſemel dictum, ab equorum qui ibi alebantur copia. Eidem Ithaca magis probatur αἰγίβοτος, id eſt capris paſcendis apta, quàm ſi eſſet ἱππόβοτος. Ἱπποβουκόλος autem idem cùm ἱπποβάτης, nimirum equorum paſtor, quanquàm impropriè hîc βουκόλος accipitur, ſicut etiam quum βουκολεῖν ἵππους aliquis dicitur pro ſimpliciter paſcere equos, cùm ſit βουκολεῖν propriè boues paſcere. Henricus Stephanus ἱπποβουκόλους generaliùs exponi poſſe putat armentarios, qui & equos & boues paſcerent. Ἱππόνομος idem qui ἱππόβοτης. Idem Homerus galeam cognominat ἱπποδάσειαν, κόρυθος λάβεν ἱπποδασείης, interpres vertit, de galea apprehendit equina. Criſta enim galeæ fiebat ex equinis ſetis, vt ſuo loco oſtendetur: vnde eidem equites eleganter etiam ἱπποκορυσταὶ nuncupantur: noui tamen Euſtathio hanc expoſitionem improbari; & ἱπποκορυστὰς exponere bellatores equeſtres, vt ἱπποκορυστὴς ſit idem quod ἱππιοχάρμης, qui armato equo pugnam init: vel qui equis gaudet, cæterùm hoc non prohibet, quo minus apud poëtam ἱπποκορυσταὶ dici poſſint, qui ſetis equinis galeam habent exornatam, nam qui tali ſe induerint, bellicoſos ſe equites eſſe profitentur; quamobrem talem tribuit belliciſſimis. Hinc apud eundem ἱππόκομοι πήληκες, ἱππόκομοι κόρυθες, ἱππόκομοι τρυφάλειαι, necnon ἵππουρις τρυφάλεια, ἵππουρις κυνέη, & λόφος ἱππιοχαίτης, id eſt galeæ ex equinis conſtantes ſetis: vel galea ſiue potius criſta equina; Qui verò equis ad pugnam vtitur, ſiue bellicoſus eſt. Item qui circa equos verſatur, & qui eos alit, ἱπποπόλος quoque voca-

Margin notes: *Pelops. Iliad. β. Hector. Neſtor. Hippomanes. In Aiace. Patroclus. Iliad. π. Hippobatæ. Iliad. γ.*

F G H

A vocatur. Apud Homerum ἱπποπόλων Θρηκῶν reddunt equestrium aut bellicosarum. Ἱππεραστὴς, idem quidem quod φίλιππος, id est equorum amator, aut studiosus, sed plerumque in malam partem accipitur pro ἱππομανὴς: vt & ἵππερος pro ἱπποµανία. Aristophanes hoc vitium ad icterum corporis morbum transtulit: ἀλλὰ ἵππερόν μου κατέχεεν τῶν χρημάτων, Strepsiades conquerens de filio sumptuoso circa equos. Alludit autem ad naturam icteri etiam in verbo κατέχεε. nam ictericorum oculi bile perfunduntur, vt Scholia monent, quæ ἵππερον, ἱππικὸν ἐρῶτα καὶ νόσον ἱππικὴν interpretantur. Apud Hesychium & Varinum deprauatè pro ἵππερος legitur ἵπαρος, ἵππαρος, ἱππάερος. In Suidæ lexico ἵππερος etiam adiectiuè exponitur ὁ περὶ τοὺς ἵππους τὸν ἔρωτα ἔχων. Ἱππαστὴς quidem idem est quod ἱππηλάτης, eques, equitator, qui equo vehitur, sed dicitur interdum etiam de equo, vt ostendit Xenophon in libro de re equestri his verbis: καὶ οἱ θεώμενοι τὸν ἵππον τοιοῦτον, ἀποκαλοῦσιν ἐλευθέρον τε καὶ ἐθελουργὸν καὶ ἱππαστὴν, καὶ θυμοειδῆ, καὶ σοβαρὸν, talem equum appellant liberalem & voluntarium & equitatorem & ferocem & superbum. Ita & pro ἱππάζω siue ἱππάζομαι, quod est equito, equo feror, ipse quoque equus aliquando dicitur ἱππάζεσθαι, passiuè pro agitari. Sunt qui ἱππάζεσθαι exponunt, ἐπὶ ἑνὸς ἵππου ὀχεῖσθαι, id est, ἐπὶ κέλητος, id est vehi vnico equo & singulari ad differentiam ἁμίππων.

B Hinc & ἱππαθεὶς, id est equitandi artem edoctus. Est & ἱππεὺς eques, & ἱππεύω eques sum, siue equito, sed & hoc quoque verbum de equo dicitur, vt & equito ad Latinos: à quo ἵππευμα, equitatio, iter quod ab equite conficitur, & ἵππευσις, & ἱππεία, equitatio, iter quod ab equite conficitur, & ἵππευσις, & ἱππεία, equitatio. Est verò ἱππεὺς etiam exul. Ab ἱππεύω composita sunt ἀντιππεύω, ἀφιππεύω, ἐνιππεύω, καθιππεύω, παριππεύω, προσιππεύω. Ἀντιππεύω id est aduersus equito, nimirum aliquem, nam ἀντιππεύειν ἀλλήλοις dicuntur à Xenophonte duo equites inter se contendentes, vt Budæus annotauit. Ἀφιππεύω, abequito, equitans recedo vel fugio, ex vno loco in alium me recipio equitando, vel equo me proripio. Ἀφιππεία tamen quanquam hinc oriatur, est equitandi imperitia, vt idem Budæus ait; sed Henricus Stephanus tunc scribendum arbitratur ἀφιππία. Ἐνιππεύω est inequito. καθιππεύω perequito, equitando decurro, παριππεύω obequito, præterequito. προσιππεύω, adequito, iuxta equito. Ἱππήλατος, per quem equi agitantur aut agitari possunt. Vtitur hac voce Homerus, postquam dixisset Ithacam esse αἰγίβοτον καὶ μᾶλλον ἐπήρατον ἱπποβότοιο, subiungit, οὐ γάρ τις νήσων ἱππήλατος, οὐδ᾽ εὐλείμων, nec enim vlla insula calcatur ab equis, siue nec enim per vllam insulam agitantur equi, id *Odyss. δ.*

C est, nulli aut rari in insulis equi sunt. Idem est ἱππηλάσιος, sed ἱππηλασία agitatio equorum, passiuæ significationis. Ἱππόσυνος, equester. Αἴθριππος velox est Suidæ. Ἅμιππος diuersas & ferè contrarias habet significationes. Est enim in primis, qui simul cum equis est, siue equis adiunctus, vt ἅμιππος βορέας apud Sophoclem. Item ἅμιπποι apud Thucidinem vocantur pedites equitibus adiuncti, vbi tamen in quibusdam codicibus ἄνιπποι scribitur. *Lib. 5. Hamippi qui.* Ἁμιπποὶ, vt Eustathius ex Pausania tradit, dicuntur etiam ipsi equi copulati sine rheda, ἵπποι ἐξευγμένοι χωρὶς δίφρου: ita nominati (sicut ibidem ex Pausania addit) quoniam ἐπὶ δύο κέλητας ἀνέβαινον, ὁ μὲν ἡνίοχων, ὁ δὲ ὁπλίτης. ἀπὸ τοίνυν τοῦ ἅμα ἀμφοτέρους καθέζεσθαι εἰ καὶ ἰδίᾳ ἑκατέρους, ἅμιπποι οἱ τοιοῦτοι ἐλέγοντο. Vbi tamen ἅμιπποι posterius ad ipsos equites refertur, atque ἅμιπποι dicuntur ad differentiam τῶν κελητιζόντων, & μονίππων, equites desultores: de quibus Homerus dicit, θρώσκων ἄλλοτ᾽ ἐπ᾽ ἄλλον, qui ex binis equis quos agitant, alternatim ex altero in altrum insiliebant. Si verò de ipsis equis dicatur, ἅμιπποι sunt desultorij equi. Philochorus ἁμίππους etiam & προδρομοὺς; at Isæus τοὺς σὺν ἵπποις στρατευομενοὺς vocauit. Nos plura de hac voce, sicuti & de ἄμφιππος dicemus aliàs, vbi de pugnandi ex equo diuersitate agemus. Ἄνιππος equo carens, vel equo non insidens: Herodotus de Massagetis: ἱππόται εἰσὶ, καὶ ἄνιπποι, quasi dicat, interdum præliantur ex equis, interdum verò absq; equis, *Anippus. Lib. 1.*

D vel equis carent in prælio: quamobrem in Polluce, vbi ἄνιπποι ijdem sunt qui ἄμφιπποι, pro ἄνιπποι legendum ἅμιπποι. Ἄφιππος equitandi imperitus, aut artis equestris. *Aphippus.* Notandum autem in hac voce præpositionem ἀπὸ priuandi vim habere; quare ἄφιππος etiam exponitur, qui equis caret. Dicitur verò etiam de loco qui equis vel potius equitatui ineptus est, vt ἄφιππος χώρα, ἄφιππος καὶ τραχεῖα ὁδὸς, id est regio equitatui non apta: via aspera & equis in idonea. Hinc ἀφιππία equitandi aut equestris artis imperitia. Εὔιππος bonus seu præstantes equos habens, vt in proprijs dictum est. Dicitur verò etiam de alijs rebus, vt εὔιππος χώρα. Interdumque εὔιππος est, qui equitandi bene peritus est, vel equitatu præstat. Ἔφιππος qui equo insidet: priuatim tamen est eques miles Xenophonti, vt dictum est antè. Dicitur verò & ἀνδριὰς ἔφιππος à Plutarcho statua equestris, *In Publicola* & alicubi εἰκὼν ἔφιππος, à Philone βίος ἔφιππος, à Platone δρόμος. *In Fabio.* Scribitur & ἐφίππειος per ei. At ἐφίππιον substantiuè Suidæ est certamen equestre, ἀγώνισμα ἐφ᾽ ἵππων τρεχόντων: nisi fortè (inquit Henricus Stephanus,) ἀγώνισμα cum ἐφίππιον iungi debet. Aliàs ἐφίππιον idem est quod ephippiũ Latinis, nimirum stratum siue sella equi. Scribitur verò & ἐφίππειον cum ει, habeturq; vtraq; scriptura apud Xenophontem libro de arte equestri, vt idem Henricus citat, sed fortassis mendosè,

nam ἐφίππειον quidem ſella eſt equi, ἐφίππιον verò equitum certamen. Μόνιππος, qui vnico E equo vtitur, qui vnico equo curſu contendit, ὁ ἐπὶ ἑνὸς ἵππου ἀγωνιζόμενος δρόμῳ, vt ex Pauſania tradit Euſtathius, dicens ſimilem eſſe κελητίζοντι. Dicitur autem ad differentiam τῶν ἁμίππων. Sed hoc modo μόνιπποι etiam ſunt equi ſinguli: qui iuncti non ſunt, vt conſtat ex hoc Xenophontis: *Lib. 6. Pæd.* καὶ τοὺς μὲν μονίππους παραμηριδίοις, τοὺς δὲ ἐπὶ τοῖς ἅρμασι παραπλευριδίοις ἐξώπλιζον, id eſt, vt Budæus interpretatur, equos equitum ad differentiam eorum qui currui iuncti ſunt. Παρίππος aſſectans equum, aſſectator equi, vt ex Cretenſibus canibus, teſte Polluce, alij ſunt διάπονοι, alij πάριπποι, qui videlicet vnà cum equis currunt, ita vt nec eos præcedant, nec ab ijs à tergo relinquantur. Fera quæ ab equo (ἵππῳ) Hippardium nominata eſt, χαίτην (Theo- *Hippardiũ.* dorus capronas vertit, malim iubam) gerit in ſummis armis: differt (inquit Ariſtoteles) ab hippelapho, quòd barbam vt ille non habet. Hæc ſimiliter, vt Hippelaphus, tenuiſſimo iubæ ordine à capite ad ſummos armos crineſcit. Gerit etiam cornua vtrumque genus, excepta fæmina e- *Hippelaphus.* quiceruini generis: & pedes habet biſulcos. Eſt & ab equi & cerui ſimilitudine hippelaphus dictum quadrupedes, quod num idem cum tragelapho ſit, vt Volaterranus retur, ſuo loco examinabimus. Hippothelas vocatur pullus aſinæ, qui recens equæ ſubijcitur, ac ſi equimulgum dica- *Hippotigris.* mus. Hippotigris, quod animal in Antonino Caracalla celebrari ex Dionis Nicæi hiſtoria Cælius F tradit, ab equo & tigri nomen, puto, accepit: vt & hippocamelus, cuius mentio eſt apud Auſo- *Hippocamelus.* nium. Hippopotamus, id eſt, equus fluuiatilis, id nominis accepiſſe videtur, quia caput & vocem equi habet. Sciurus vocatur & campſiurus, & hippurus, vt Varinus & Heſychius annota- *Hippopotamus.* runt, à caudæ, vt videtur, magnitudine & latitudine: aliàs hippurus apud Ariſtotelem piſcis eſt, quem Gaza equiſelem vertit: quo nomine Plinius hippurin herbam vocat. Vocatur hic piſcis ab *Hippurus.* Hiceſio ἱππουρεύς, Dorioni coryphæna. Numenius eius eſſe tradit naturæ, frequenter vt exiliat: quam ob cauſam etiam ἀρνευτὴς nominatur. Hinc fortaſſis & _ nomen ſortitus eſt, quòd equi inſtar ſubinde exiliat, ἀπὸ τοῦ ὀρούειν καὶ ὁρμᾶν ἵππου δίκην, non à cauda equina. De hippo piſce *Aues.* dixi inter æquiuoca. Ἵππος auis genus Ariſtoteli, pipo, vt Gaza vertit: alibi apud eundem ἵππα *Pipo.* legitur, & ſimiliter à Gaza redditur pipo: ἵππα ab Heſychio exponitur ὁ δρυμκολάψ, lego δρυοκόλαψ, id eſt, picus Martius: Πιπὼ, Scholijs Lycophronis auis quædem eſt marina, pulchra & elegans: ſed plura de his vocibus conſule lector noſtram ornithologiam. Ἱππόκαμπος ab eodem Heſychio, nec non à Varino exponitur auicula quædam: ego huius nominis auem nullam reperio: hippocampus quidem animalculum eſt marinum, vt modò patebit. Eſt & ἱππάριον eiſ- G *Hipparion.* dem auis quædam vulpanſeri ſimilis. Hippalectryonem, vt in ſcholijs Ariſtophanis, & apud Va- *Hippalectryon.* rinum & Heſychium legimus, aliqui magnum gallinaceum interpretantur, vt gallinaceo ſimile genus Perſicum ſit: alij gallinaceum in velis ſiue tapetibus Perſicis pingi ſolitum, alij deniq; marinum animal; & licet philoſophi hippalectryonem in rerum natura eſſe negarint, meo tamen tẽpore (inquit Scholiaſtes) quidam in tale animal fortuitò è mari prodiens incidit, & à ſe occiſum cùm paſſim oſtentaſſet, in ſigillo ſuo & clypeo depingi curauit. Æſchylus in ſuis tragædijs hippa- *Hippogypus.* lectryonem finxit, non animal, ſed inſigne nauis, vt ipſe exponit in Ranis Ariſtophanis. Ἱππόγυπος etiam auis non eſt, ſed ita vocantur, qui magnis vulturibus inuehuntur, ἐπὶ γυπῶν μεγάλων ὀχούμενοι, vt Lucianus in vera hiſtoria tradit, populos eſſe quoſdam ſcribens. Ibidem finguntur etiam ἱππογέρανοι qui magnis gruibus inuehuntur, & ἱππομύρμηκες qui magnis formi- *Formicæ equites.* cis: Sunt tamen formicæ quædam ἱππομύρμηκες dictæ, quas Gaza formicas equites vertit, malim maximas reddi, vt philoſophus à magnitudine ſic appellarit. Scio tamen ab Heſychio etiam *Lib. 8. Hiſt. anim. c. 28.* ſcriptum eſſe: λέγονται καὶ μύρμηκες ἱππεῖς, id eſt, vocantur & formicæ equites. Muſcæ quædam circa equorum capita obuolare ſolent, & fimo (vt vulgò creditur) equino natæ à Germanis equipetæ vocantur: à quibus haud dubiè differunt, quas Gillius ex Aeliano equiſeles (fortè Græ- H *Equiſeles muſcæ.* cè legitur hippuros,) vocat, & ſic de ijs ſcribit: *In fluuio nomine Aſtræo, qui inter Beræam & Theſſalonicam fluit, peculiare genus muſcarum eſt, apibus ſimile tum magnitudine, tum bombi ſtrepitu, veſparum colore, equiſeles appellant incolæ: eæ ad ſummam aquam verſantes à piſcibus corripiuntur.* A *Equus lunæ.* Coſentinis, vt Thyleſius tradit, non inuenuſtè equus lunæ vocatur ſcarabei genus viride, dorſum habens nota quadam aureola ſic illuſtre, vt Lunæ ſpeciem exiguæ ſuſtinere videatur. Campas equos marinos (nos quoque marinos caballos dicimus) Græci (inquit Varro) à flexu poſteriorum partium hippocampos appellant. Conſule opus noſtrum de exanguibus, vti & de cancris, *Lib. 25. c. 9.* quos Plinius hippos vocari ait. De Hippice herba, cuius apud Plinium mentio eſt, quid ſentia- *Li. 21. c. 15.* mus, aliàs aperuimus, vbi de caſeo agebamus equino. Hermolaus Barbarus, in hoc eiuſdem Pli- *Hippochæris.* nij loco de hypochæri ſeu potiùs hypochœride, quoniam rectus oxytonus eſt, etiam Hippochœrin legit: *Vulgarium in cibo apud Aegyptios herbarum nomina, condrylla, hypochæris, & caucalis, &c.* Sed & apud Theophraſtum hypochœris legitur, vbi à Gaza vertitur porcellio. Multi enim etiam hippogloſſon ſcribunt pro hypogloſſon, cùm tamen neque magnitudo (ἵππος enim auget, vt modò pa-

A dò patebit, & ex superioribus etiam patet,) neque aliud ad eum pertinens tribuatur: cumque si ὑπόγλωσσον scribimus, Galenus nos nominis rationem doceat, dictum sic inquiens, quoniam summis corymbis subnascantur quædam lingulis similia. *Hypoglosson. Lib. 8. simp.* In Hippophæsto & hippophaë, vtro potiùs modo scribendum sit, non satis constat. *Hippophæstum.* Apud Dioscoridem quidem hippophaës alijs nominibus hippophyes, hippophanes & hippion vocari legimus, quæ omnia ab equo ducta sunt vocabula. *Hippophaës.* Hippophæstum quoque alijs hippophaës vocari scribit, & Plinius de vtroque loquens; *Debent* (inquit) *accommodata esse equorum naturæ, neque alijs ex causis nomen accepisse: quippe quædam animalium remedijs nascuntur, &c.* Veruntamen Marcellus Virgilius: nihil nos mouet (inquit) authoritas Plinij: nihil enim constituit dicens: *Debent equorum accommodata esse naturæ, &c.* Nos nihil aliud hippon in his vocibus compositis, quàm magnitudinem, & in eo genere grandius significari credimus. Hæc ille. Atqui hippophaës non grandem esse herbam, sed ἐπίγαιον & χαμαίκαυλον Theophrastus docet, inquit Gesnerus. *Hippoglosson.* Hippoglosson verò Dioscoridi idem, quod antirrhinon. Est & lauri Alexandrinæ idem cognomentum. Hippomanes quæ sit, supra indicauimus, cùm de pullio loqueremur, est item hippomanes idem quod apocynum apud Dioscoridem, *Hipporizon Cap. 15.*

B & inter capparis nomenclaturas apud eundem. Hipporizon in Hippiatricis Græcis nominatum miscetur alijs quibusdam ad clysterem vteri equæ, promouendæ conceptionis causa, Gesnerus verbenacam alteram esse conijcit, duplici motus coniectura, cùm quòd apud Dioscoridem, nisi mendum est, inter verbenacæ alterius nomenclaturas legitur, tum quòd equis, quibus dorsum vlceratum est, salubris est. *Hippuris.* Hippurim herbam à caudæ vel setæ equinæ similitudine dictam Plinius quoque asserit, *Equisetum* (inquit) *hippuris à Græcis dicta pilus est terræ, equinæ setæ similis, comis iunceis multis nigris, vt est equorum cauda*: Et aliàs: *Inuisa in pratis & equiselis est, à similitudine equinæ setæ.* Est verò etiam Hippuris Pomponio, Hipparifcus Stephano, insula maris mediterranei iuxta Cariam, cuius etiam Plinius meminit ab hippuri vel pisce, vel frutice, vt Hermolaus conijcit, appellata. *Lib. 4. c. 12.* *Tradunt* (inquit Plinius) *iuxta arbores nasci, & scandentem eas dependere comis iunceis multis nigris.* Hinc facilè apparet, cur ephedron & anabasis vocetur, quibus nominibus Plinius verba iam citata, tanquam originis expositionem statim adiungit, vt superuacua sit Hermolai coniectura, ephydron legi posse, quoniam in aquosis nascatur. Nec similitudinem tantùm ad equi caudam hippuris habet, vnde potissimùm dicta videtur; sed etiam cum vino trita infusaque in potu (vt in Hippiatricis Græcis legimus) equorum vrinam promouet, & dysuriam

C eliminat, vt vel ludendo quis dicat hippurin appellatam διὰ τὸ ἄγειν τὰς ἵππους. Plinius Castori quoque potamogeton tradit appellari: *Cap. 118. Potamogeton.* *Potamogeton* (inquit) *similis betæ folijs &c. Castor hanc aliter nouerat, tenui folio, velut equinis setis, thyrso longo & leui, in aquosis nascentem.* In Hippiatricis, vbi Hierocles ad orthopnœam equi habet: σύμφυτον, ὃ καλοῦσι ἵππυρον, θλάσας ἐκπίασον τὸ χύλον εἰς κοτύλας β. Ruellius siue aliam lectionem secutus, siue corruptum hunc, vt apparet locum suspicatus, ita transtulit. Hali, quod symphytum appellant, & equiseti succus expressus, qui heminas duas impleat. Gesnerus verò legendum putat, σύμφυτον, ὃ καλοῦσι πέτραιον &c. hoc enim ad thoracis & pulmonis vitia efficax esse constat; hippurim verò siue equisetum non item. Hypopeston legebatur alicubi apud Plinium, Hermolaus hypophæstum legendum monet: potest & ab equo (inquit) appellari hyppophæston: vtroque modo rectè scribitur à Græcis. Hæc ille. *Li 27. c. 10 Hipophæstum.* Ego (inquit Gesnerus) hippophæston malim, cùm & Plinius ab equo deriuet, & apud Dioscoridem, vt iam retuli paullò superius, plures ab equo nomenclaturæ ei tribuantur; & hippophaës etiam cognata ei herba similiter ab equo composita voce scribatur apud probatos authores, vt Dioscoridem & Hippocratem. Nam Galenus in glossis Hippocratis, quas ordine literarum tractat, in elemento iôta, ἱπποφεων herbam exponit, quæ non hippophaës tantùm nominetur, sed

D etiam κνάφον & σίφον ab Hippocrate: legendum est autem, non σύφον, sed σίβη, vt inferius ab eo scribitur in Sigma, vbi per ypsilon aduersante literarum ordine scribi non potest. *Li. 21. c. 15* Diuersa tamen ab hac fuerit Dioscoridis stœbe. Similiter vbi hypophes legebatur apud Plinium, Hermolaus hypophyes, aut etiam hippophyes reponit, ex Dioscoride, (vt inquit) Galeno & Theophrasto. Ego apud illos aliter quàm hippophyes voce ab equo composita legere nō memini. Nam Theophrastus, *Ex lactaria* (inquit interprete Gaza) *hippophaës, idq́ optimè apud Tegeam*, quod & Plinius ex eo repetijt. *Lib. 9. Hist. plant. c. 15.* Intelligo autem hic hippophais nomine, non sui generis herbam, sed succum siue liquorem ex lactaria collectum, cui similis purgandi vis insit: nam & hippophais propriè dicti radix lacteo succo turget, qui inde eximitur, perinde vt ex thapsia, & ad purgationes accommodatur, Dioscoride teste. Hæc itaque Gesnerus. *Agloophotis.* Democritus aglaophotin herbam (inquit Plinius) in marmoribus nascentem, vocat etiam hippophouada, quoniam equæ præcipuè caueant eam. *Lapathum syluestre.* Idem Plinius lapathun syluestre, alijs oxalida, alijs etiam cantherinum vocari asserit, sed cur ita vocetur, non explicat. *Lib. 7. Simp.* Est autem quoddam lapathi genus satiuo maius, candidiusque ac spissius, vt eiusdem Plinij verbis vtar, hippolapathum à magnitudine dictum: *Hippolapathum.*

quod

Hippomarathrum. quod tamen cântherinum ei vocari non puto. Fœniculum ſylueſtre aliqui teſte eodem met Plinio hippomarathrum vocant. Dioſcorides hoc nomine fœniculum cæteris grandiorem eſſe ait. Et Strabo in Mauritania hippomarathri ſcapum duodecim cubitos longum & quatuor palmos craſſum eſſe ſcribit. Galenus anthor eſt ita dici ab inſigni magnitudine. Sed & hippoſelinum quod equapium tranſtulit Gaza, eodem modo à magnitudine nũcupari videtur, aſtipulante Dioſcoride: *Trifolium caballinum.* quanquam Nicandri ſcholiaſtes aliam etiam rationem addat, quod equorum ſtranguriæ medeatur: Theophraſtus (inquit) hippoſelinum in petroſis prouenire locis dicit, à magnitudine ſic nuncupatum, vel propter equorum ſtranguriam. Quod autem ſtranguriæ ſiue dyſuriæ equorum medeatur, clarum eſt ex Hierocle Hippiatro, qui eo in hoc affectu vtitur. Trifolium caballinum in pleriſque Italiæ locis vocatur lotus pratenſis, quod huius paſcuis, vt Matthiolus tradit, equi delectentur. Tuſſilago verò vngula caballina dicta eſt à ſimitudine. Germani teſte Geſnero mentaſtrum mentam equinam, oxyn Plinij, ſiue trifolium acetoſum, oxalidem equinam dicunt, *Lib. 2. c. 25.* maluam ſylueſtrem maiorem maluam equinam: Cometæ genus, quod iubas eqninas, vt inquit Pli- *Lib. 9.* nius, imitatur, celerrimi motus, atque in orbem circa ſe euntes ἱππεὺς vocatur. Pollux ludum quendam deſcribit, qui ἐν κοτύλῃ, & ἱππὰς & κυβήσινδα dicatur. Is talis eſt: Puerorum aliquis manibus in tergum reductis conſertiſque pectinatim digitis, alterum genu innitentem manibuſq; oculos eius obnubentem circumfert. Accipitur ſanè cotyla pro cauitate, vt hic volam, id eſt, cauum manus, vel quæ coniunctis mutuò digitis inter vtramque manum interius fit cauitatem ſignificet. Ἱππάδα verò hunc ludum dici apparet, quòd qui circumfertur inequitare (quod ἱππασὶ καθίζειν Græci dicunt ac ſi dicas equitabundè inſidere, quia diuaricatis cruribus alterius humeris aut dorſo inſideat) videatur (aliter apud nos vapulant pueri, nam ex tergo alterius ſuſpenduntur, tuncque equum pati dicuntur à pædagogo,) Κυβησίνδαν denique quaſi κυβιςίνδαν (niſi fortè ità legendum ſit) quòd cùm is qui geſtat præ pondere inclinato ſit dorſo & capite, eiuſque corporis habitum, qui geſtatur etiam imitari cogatur, τῶν κυβιςώντων, id eſt, vrinantium, vel aliter in caput ſe deuoluentium geſtum exprimant. Eſt & ἱππὰς equitum cenſus, vnde ἱππάδα τελοῦντες *In Solone.* apud Plutarchum, qui cenſum equeſtrem ſoluunt: & in republ. Athenienſium ἱππὰς pars vna erat ex quatuor illis, in quas à Solone populum fuiſſe diſtributum alicubi diximus: & ἱππάδες θυσίαι, ſacrificia, quæ pro equeſtri illo ordine peragebantur, αἱ περὶ τῶν ἱππίων ἐπιτελεύμεναι, vt Heſychius tradit, vel ἃς αὐτοὶ πέραποιεν. Ταῖς Πομπαῖς, vt Suidas. Bos quoque ipſa quæ ſacrificio illi deſtinabatur, ἱππὰς vocabatur, vt idem Heſychius tradit. Varino denique ἱππάδες G portæ quædam ſunt Athenis: fortè quòd per eas victima intraret. Ἱππιάδες verò ſtatuæ ſunt e- *Hippiades ſtatuæ.* queſtres mulierum, quales Amazonum. Ἱππῶδες quod equo decorum eſt & conueniens, vt βλέμμα ἱππῶδες apud Pollucem. Ἱππίσκος Heſychio & Varino eſt epithema capitis, aut ornamentum muliebre. Idem ornamentum etiam ἱππεὺς vocari inuenio apud Ariſtophanem in Equitibus. Ἱππαπαὶ vox fictitia, vt admonent Scholia ad imitationem vocis ῥυππαπαὶ, quæ acclamatio nautica eſt: mentio enim illic de equis fit & hominibus hippagines naues ingreſſis. Has *Hippago.* naues Feſtus ſcribit ἱππάγυς, ſed fortè legendum ἱππηγὺς vel ἱππαγογὺς. Grapaldus in numero plurali hippagones dixit, vt agaſones, quod doctiores improbant. Sunt autem hippagines naues, vel vt Liuius loquitur, hippagogæ tranſuehendis equis deſtinatæ. Sic enim Suidas, Ἱππαγωγὺς τὰς ἵππυς καὶ ἄνδρας ἀγύσας ναῦς. Hippagogas dici naues equis ſubuectandis deſtinatas, (inquit Cælius) apud Herodotum hiſtoria ſexta duobus locis obſeruauimus: Et aliàs: Apud Pollucem libro primo inter equitum ſpecies recenſentur, hippotoxotæ, ſceuophori, hippogogi & anippi, videtur autem legendum amphippi vel hamippi, vt pluribus ipſe Cælius probat eodem in *Li. 21. c. 30.* loco. Idem & Stratiotides naues Thucididi nuncupari tradit, quarum vna eſt functio, vti pugnaturos ſubuectent pedites, verùm quia & equites, inde hippagogos nuncupari quoque eidem. H *Hippagogi milites.* Alexander ab Alexandro hippagogos milites interpretatur: Græcis (inquit) diſſimiles fuere equitum ſpecies: nam quidam hippotoxotæ dicti, alij ſceuophori, &c. nonnulli hippagogi; multi am- *Lib. 6. c. 22.* phippi, qui equis duobus merebant. Ego tantummodò de nauibus dici video. Plinius hippagum *Hippagus.* nominat, ſiue ſubaudiendo nauigium, ſiue ſubſtantiuè. Hippagum (inquit) Salaminij inuene- *Lib. 7. c. 56.* runt; loquitur autem de inuentis nauticis: quo loco Hermolaus in ſuis caſtigationibus Græcos ait non hippagum ſed hypagum appellare. Scoppa Grammaticus hippagium genere neutro Italicè *Hippophorbus.* interpretatur lo pontone. Sunt autem pontones naues, quibus in traijciendis amnibus loco pontium vtimur: Cæſar tertio belli ciuilis genus nauium Gallicarum eſſe ſcribit. Hippophorbus genus eſt tibiæ, quam Libyes Scenitæ inuenerunt: hac ad equorum paſcua vtuntur: materia eſt laurus detracto cortice: nam exempta medulla acutum reddit ſonnum, & equorum celeritati conuenientem, vt apud Pollucem legimus. Hippobinum Scholiaſtes in Ranis Ariſtophanis à laſci- *Hippobinus* uia & coitu dictum ſcribit, quoniam in magnis rebus Græci ἵππον, vt ſæpe dictum eſt, accipiant, ſicut ἱππόπορνος, magnus ſcortator & nimio in mulieres amore inſanus. Ἱππότυφία, minius faſtus:

E F

A stus: ἱπποκρημνα ῥήματα, sublimia & affectata vocabula, quia Græci aliàs ἁμαξιαῖα vocant, Ho-
ratius ampullas & sesquipedalia verba. Hippocronia, nugæ, quasi dicas nimium antiqua & obso- *Hippocronia.*
leta, qualia sub Saturni regno fuerunt; anilia nempe & quæ à sene nugatore proferuntur, vt su-
prà indicaui. Hippoperas verò non tanquam magnas peras, sed tanquam equestres, hoc est, quas *Hippopera.*
equitantes nobiscum ferre solemus, ex ephippijs ferè suspendentes, vocarunt veteres: Mentio ea-
rum est apud Senecam: *M. Cato Censorius cantherio vtebatur, & hippoperis quidem impositis, vt se-* *Epist. 88.*
cum vtilia portaret; vno caballo contentus, & ne toto quidem, cùm partem sarcinæ ab vtroque latere
dependentes occuparent. Pompeius bulgas vocat, quod nomen apud Gallos & Germanos perse-
uerauit. Sunt autem sacculi scortei ad ferenda, quibus in itinere egere solemus. A πῶλος deriua-
ta sunt πωλυδαμνέω, id est pullos domo: Sophocli etiam idem est quod παιδαγώγω, id est eru- *In Aiace.*
dio, vtiturque in homine, αὐτὸν ἐν νόμοις πάτρος δεῖ πωλοδάμειν, id est ipsum moribus oportet
paternis erudire; hinc πωλοδάμνης qui equos siue pullos domat & docet, pro quo apud Suidam
etiam legitur πωλοδαμαςής. Sic & πωλεύω quamuis propriè est pullos equinos domo, accipitur
similiter pro παιδεύω, id est pueros erudio, vnde πωλεῖα & πώλευσις domitio equorum, cura
domandi & erudiendi pullitiem equinam, aut etiam cura formandi, (vt Virgilius dixit formare
B vitulos,) & πωλευτικὸς qui ad domandos erudiendosque equuleos aptus est: ἀπώλευτος verò
ad ipsos pertinet pullos, qui indomiti sunt, & necdum eruditi. Ab Vlpiano autem de ædilitio *Polcia.*
edicto πωλείαν vsurpari aiunt pro armento pullorum seu equuleorum, vt Varro equariam etiam
accipit pro armento seu grege equorum; Est & πωλεία fimum pulli asinini quod primùm edidit.
Sic enim Plinius: *Asinini pulli fimum quod primum edidit (polean vocant Syri) datur in aceto mulso.* *Equaria.*
Suidæ denique πωλεία exponitur χαίτη, id est iuba, nisi potius (inquit Henricus Stephanus) a- *Li. 28. c. 13*
pud hunc scribendum sit πωλεία χαίτη, pullina seta seu coma. Thessalia quòd laudatissimos
præberet equos modò ἱπποτροφος, modò πωλοτρόφος vocata est: dicitur similiter de homi-
ne, qui equos alit: αἰοπώλος qui equos habet varios. Apud Homerum ἀνέρας αἰοπώλους Scholia-
stes exponit non solùm ποικίλως ἱππαζομένους, sed etiam ταχεῖς ἵππους ἔχοντας, id est celeres e- *Iliad. γ.*
quos habentes. Hesychius similiter & ποικιλοπώλους, id est varios habentes equos, & ταχυπώ-
λους, ex eo quod αἰολεῖν significet κινεῖν, quod est velox esse. Dicuntur igitur αἰολοπῶλοι qui va-
rios & maculosos pullos habent, vel varijs modis domitos & exercitatos, ideoque agiles & perni-
ces. Εὔπωλος idem quod εὔιππος, qui pulchros habet vel fert equuleos. Homerus ἴλιον εὔπωλον
C resolutione Ionica & poëtica vocat, id est, vt Scholiastes exponit, καλοῖς ἵπποις χρώμενον, qua-
si pulchris vtens equis. Ἐχέπωλος, pullos habens equinos. Hesychio etiam est ἱππικὸς, id est *Odyss. ξ.*
equestris, & ἱπποτρόφος qui equos alit. Qui sit ἐξάπωλος suo loco dicetur. Κλυτόπωλος, pullis
equorum inclytus, celebris equorum pullitie, Scholiastes Homeri κλυτοπώλῳ exponit ἐνδόξους ἵπ- *Iliad. ε.*
πους ἔχοντι, id est celebres aut gloriosos equos habenti: & Hesychio κλυτόπωλος est ἐνδοξόπωλος
& ἱππεὺς ἀγαθὸς, id est, equorum pullis celebris, aut equorum pullitie, & bonus eques siue e-
quitator. Λευκόπωλος, candidos pullos habens, seu qui albis equis vehitur: epitheton est Solis,
item diei seu lucis, quibus albi equi tribuuntur, vt suo loco ostenditur. Ταχύπωλος pernices e-
quuleos habens, qui velocibus equorum pullis vtitur, vel ipsis equis, nam Homerus Græcos, &
Myrmidones ταχυπώλους nominat: Exponitur & ἱππικὸς, id est, rei equestris peritus. Apud La- *Equitius.*
tinos vix vnum aut alterum simile verbum reperio, qualia sunt apud Varronem de re rustica Equi- *Aeneid. 9.*
tius & Equiculus siue vt apud Virgilium scribitur, equicolus. Commodius Equiculus vir fortissi- *Lib. 4. c. 17.*
mus & patre militari natus Varroni dicitur. Equestris & Rauriaca Coloniæ Plinio inter Galliæ po- *Equestris*
pulos numerantur. Ptolomæus Equestrem Sequanorum in Gallia Belgica ciuitatem facit. Eque- *vrbs.*
stres, vt Antoninus in Itinerario apertè scribit, sunt citra Iuram iuxta lacum Lemannum, à quo
D distant viginti millia passuum: quare conijcitur esse Neuidunum, sicut & liber prouinciarum me-
minit Neuiduni Equestrium, quæ ciuitas hodie vocatur Neuis, vulgo Neau. Sed cum Antoninus
Equestres prius commemorat, ac deinde lacum Lausunum (qui idem est Lemanno) videtur hæc
vrbs citra lacum fuisse, vt fortè sit illa quæ hodiè Dunoy vocatur, quæ vox nomini Neuiduni non
malè respondet, &c. Hæc Sebast. Munsterus in castigationibus circa finem operis de Rhætia al-
pina. Conijcit autem Gesnerus Neuidunum duplex fuisse, vt alterum differentiæ causa Neuidu-
num equestrium dictum sit. De equo monte, & saxo eiusdem nominis, aliàs, si bene memini, di-
ctum est. Καβαλλάριος teste Varino dicitur communiter, qui Græcis ἱππεύς. Caballarij quidem
nomen apud Gallos, non equitis simpliciter, sed dignitatis nomen est: apud nos verò qui princi- *Caballarius.*
pum aut magistratuum mandata equites obeunt.

MYSTICA.

Hom. 5. in Apocal. Eccleſia equus albus. Cap. 10. Prophetæ, Apoſtoli equi albi.

EQVI nomen myſticè modò in bonam, modò in malam partem accipitur. D. Auguſtinus exponens hæc beati Ioannis verba: *Et ecce equus albus & qui ſedebat ſuper eum, habebat arcum & data eſt ei corona, & exijt vincens*: Equus albus (inquit) eccleſia eſt, ſeſſor Chriſtus. Iſte equus Domini cum arcu bellico per Zachariam hoc modo antè promiſſus eſt, *Viſitauit Dominus Deus gregem ſuum domum Iſraël, & diſpoſuit eum ſicut equum ſpecioſum in bello, & ex eo diſpoſuit, & ex eo arcus in ira & ex eo exijt omnis inſequens.* Equum enim album intelligimus prophetas & apoſtolos: Equitem coronatum habentem arcum, cognoſſimus non ſolùm Chriſtum, ſed etiam ſpiritum ſanctum: cuius verbo prædicatores tanquam ſagittæ ad cor hominum pertingerent & vincerent incredulitatem, Coronæ ſuper caput, promiſſa per ſpiritum ſanctum intelligenda ſunt. Beda in eandem ſententiam: Eccleſiæ (inquit) quæ ſuper niuem dealbata eſt, Dominus præſidet & ſpiritalis doctrinæ contra impios arma ferens, victor in ſuis coronam percipit: Et rurſus: Equus albus eccleſia, eques qui illi inſidebat, dominus eſt, qui habebat arcum, quia contra poteſtates aëreas & bella veniebat, dataque eſt ei corona quia regnum mortis moriendo ſubuertit. D. Ambroſius verò in ſuis ad apocalypſin cōmentarijs per albos iſtos equos iuſtos deſignari aſſerit, qui erant ante diluuium, quoniam hi propter innocentiam albi dicuntur: ſeſſorem equi ait eſſe dominum qui in ſanctis ſuis æternaliter præſidet. Et D. Gregorius exponens illud Iobi: *Deridet equum & aſcenſorem*: cum equum dixiſſet eſſe vnicuique ſanctæ animæ corpus ſuum, quod videlicet nouit & ab illicitis continentiæ freno reſtringere & rurſum charitatis impulſu in exercitatione boni operis relaxare: equitis ergò nomine, animam ſancti viri exprimi quæ iumentum corporis bene ſubditum regit. Hinc & Ioannem apoſtolum ait in Apocalypſi dominum contemplatum dicere: *Et exercitus qui ſunt in cælo ſequebantur eum in equis albis.* Multitudinem quippe ſanctorum, quæ in hoc martyrij bello ſudauerat, rectè exercitum vocare: qui idcirco in equis albis (inquit) ſedere referuntur, quia nimirum eorum corpora & luce iuſtitiæ & caſtimoniæ candore claruerunt. At verò D. Hieronymus declarans illud Abacuc: *Qui aſcendens ſuper equos ſuos, & quadrigæ tuæ ſalnatio*; equos ſanctorum animas interpretatur his verbis: Quæro equos, ſuper quos aſcendit dominus, & puto non eſſe alios, niſi ſanctorum animas, ſuper quas aſcendit ſermo diuinus, vt & ipſas ſaluet & alios per eas. Ponamus equorum exempla. Sponſus loquitur in Cantica Canticorum: *Equitatui meo in curribus Pharaonis aſſimilaui te proxima mea.* Non quod Chriſtus eccleſiam, vel ſermo dei animam quam ſponſam ſuam vocat, quadrigis comparet Pharaonis, ſed quod omnis anima, quamuis ſancta ſit atque perfecta, ad Deum comparata, quaſi currus Pharaonis ſit & iumentum. Vnde & Moyſes loquitur ad dominum: *Ego ſum* ἄλογος, id eſt irrationalis. Et Dauid: *Vt iumentum factus ſum apud te*: non quòd abſolutè iumentum ſit, ſed quod apud deum iumentum ſit. His equis illi contrarij ſunt, quod habet Pharao, de quibus & dicitur. *Equum & aſcenſorem proiecit in mare.* Huiuſmodi equitatio non ſalus eſt, ſed perditio. Quæramus & alios equos, quibus aſcendit dominus: In quarto regnorum libro legimus ſurrexiſſe manè miniſtrum Heliſei & egreſſum vidiſſe exercitum ambientem ciuitatis muros & equos & currus: Et poſtquam ad preces prophetæ aperti ſunt oculi eius, aſpexit (inquit) & ecce mons plenus equis & quadrigæ igneæ in circuitu Helizei. Diligenter attende quòd equi videantur & currus, & tamen in tantis millibus equorum & curruum nullus aſcenſor. Horum equorum ille erat auriga & ille rector, de quo Pſalmiſta canit: *Qui ſedes ſuper Cherubin, oſtendere.* Talibus equis, talique curru, & Elias raptus ad cælum eſt. Vidit & Ioannes equos candidos & ſeſſores eorum, è quibus corpora in gloria reſurgentium puto eſſe equos candidos, ſeſſores autem ſanctorum animas. Si quis verò peccator eſt, & mei ſimilis, ſedebit in equo nigro, & dicitur de eo: *Dormitauerunt omnes qui aſcenderunt equos.* De talibus equis ſcriptum eſt: *Fallax equus ad ſalutem. Caro enim concupiſcit aduerſus ſpiritum & ſapientia eius inimica eſt Deo.* Hoc dictum ſit de his, qui corpora diligunt, & in nigris ſedent equis. Nos autem animas noſtras in equos & in currus domini præparemus, qui aſcendit in Paulo, aſcendit in Petro & in huiuſcemodi curribus equitans. D. Gregorius equi nomine ſanctum quemque prædicatorem accipi ait, propheta atteſtante qui ait: *Miſiſti in mare equos tuos, turbantes aquas multas*: Quietæ quippe aquæ iacuerunt, quia humanæ mentes dum ſub vitiorum ſuorum torpore ſopitæ ſunt. Sed equis dei mare turbatum eſt, quia miſſis ſanctis prædicatoribus, omne cor quod peſtifera ſecuritate torpuit, impulſu ſalutiferi timoris expauit. Hoc itaque loco equi nomine ſanctus prædicator accipitur, cum beato Iob dicitur: *Nunquid præbebis equo fortitudinem, aut circumdabis collo eius hinnitum?* Verus quiſque prædicator ante fortitudinem & poſt hinnitum,

Marginalia: Iuſti ſunt equi albi. — Cap. 39. Anima ſancta. — Cap. 19. — Cap. 3. Sanctorum animæ equi. — Exod. 4. — Corpora è gloria reſurgentia. — Equus niger. — Prædicator ſanctus equus. — Li. 31. c. 18. — B — C — D

A nitum, id est vocem prædicationis accipit, quia cùm in se prius vitia extinxerit, tunc pro erudiendis alijs ad vocem prædicationis venit. Equus iste habet fortitudinem, quia aduersa constanter tolerat, habet & hinnitum, quia ad superna blandiens vocat. Et notandum quare hinnitus qui interius nimirum per guttur ducitur, equi collo circumdari, id est quasi per gyrum trahi exterius dicatur, quia videlicet prædicationis vox de internis emanat, sed extrà circundat. Nam quo alios ad bene viuendum suscitat, eò ad bene agendum & opera prædicantis ligat, ne extra sermonem actio transeat, ne voci vita contradicat. Similiter D. Ambrosius declarans hoc Apocal. *Et similitudines locustarum, similes equis paratis in prælium*, sæpe per equos ait sancti prædicatores designantur; sicut Abacuc propheta in cantico suo loquitur dicens: *Viam fecisti Domine in mari equis tuis in luto aquarum multarum*, quando initio fidei pacem mundo largitus est: vt apostoli Domini per vniuersas gentes quæ per mare & lutum designatæ sunt, possent discurrere & semina fidei spargere. Equi ergò Dei ad prælium armabantur, vt genus humanum de potestate Diaboli eruerent. Locustæ verò similes equis paratis in prælium esse dicuntur, quia sicuti prædicatores sancti tota virtute laborant, vt quoscunque possunt, de laqueis diaboli eripiant, ita & hæretici ad hoc semper armantur, vt quoscunque possint decipere, in baratrum suæ damnationis inuoluant. *Cap. 9.*

B Apud eundem Ambrosium equi duodecaiuges sunt apostoli, Christus eorum auriga. Habet (inquit) equos suos Christus, de quibus dicit propheta: *Immisisti in mare equos tuos turbantes aquas multas*, eò quod gentium populos qui mouentur, vt aquæ multæ & excitantur vt fluctus aquarum multarum, euangelizando commouerint apostoli, vt assurgentes à terrenis idolorum ceremonijs in Christum crederent. Et suprà ait: *Ascendisti in equos tuos; equitatus tuus sanitas.* O bonorum equorum duodecaiugum mirabile, quibus fræna pacis, habenæ sunt charitatis, constricti inter se concordiæ vinculis & iugo fidei subiecti, quatuor retis euangelij mysterium totius orbis finibus inuehentes bonum aurigam portantes dei verbum, cuius flagello fugatæ sunt illecebræ seculares, exterminatus mundi istius princeps, iustorum cursus impletus est. O rationabilium equorum grande certamen, ô mirandum mysterium: rota intra rotam currebat & non impediebatur. In quatuor partes ibant rotæ & non conuertebantur retrorsum, quia spiritus vitæ erat in ijs, qui currebant in quatuor partes totius mundi & sine offensione currebant, quia bona equorum via quadrabat. Currebant igitur equi, quia non dormiebant, qui ascenderant equos. Animarum igitur nostrarum auriga Iesus, qui nos quoque vult ascendere equos nostros, id est, nostra corpora & *Apostoli. Psalm. 118. Abacuc. 3.*

C vigilare semper, ne dicatur nobis: *Dormitauerunt qui ascenderunt equos.* Transcundum est hoc mare impigrè, vix transitur à vigilantibus. Si quis autem dormierit, transire non poterit, sed demergitur, vt Ægyptius cuius & anima & corpus interijt. Equum enim & ascensorem proiecit in mare, qui non sequebantur legem, sed prosequebantur. Hæc ille. Sed & D. Hieronymus explicans hoc Esaiæ, *Et annunciabunt gloriam meam in gentibus & adducent omnes fratres vestros de cunctis gentibus donum domino: in equis & in quadrigis & in lecticis & in mulis & in carrucis, ad montem sanctum meum*: Equos scribit & quadrigas & lecticas & mulos atque carrucas & diuersi generis vehicula, angelica posse intelligi ministeria, de quibus alibi ad deum dicitur: *Ascende super equos tuos, & equitatio tua salus.* His equis, curribus & quadrigis Elias raptus ad cælum est, & Heliseus circundari se atque seruari, nescienti puero demonstrauit. Et Zacharias vidit in nocte: *Ecce vir ascendit super equum rufum, & iste stabat in medio duorum montium vmbrosorum & post eum equi rufi & sturnini & varij & albi, & dixi, inquit: Quid sunt isti domine? Et ait ad me angelus qui loquebatur in me. Ego ostendam tibi, quid sint isti. Et respondit vir qui stabat in medio montium & ait ad me. Isti sunt quos misit dominus, vt perambulent omnem terram.* Ioannes quoque in Apocalypsi hæc se vidisse testatur: *Vidi cælum apertum, & ecce equus albus & qui sedebat super eum vocabatur* *Lib. 18. in Esaiã c. 66. Angelica ministeria.*

D *fidelis & verus & cum iustitia iudicans & bellator: Oculi autem eius quasi flamma ignis, & super caput eius diademata plurima: habens nomen scriptum, quod nemo nouit nisi ipse: & amictus erat veste aspersa sanguine, & vocabatur nomen eius verbum Dei: & exercitus in cælo sequebatur eum in equis albis, vestitus bysso albo atque mundissimo; & de ore eius egrediebatur gladius acutus, vt in ipso percuteret gentes.* Equo rufo sedebat dominus atque saluator, humanum corpus assumens: cui dicitur: *Quare rubra sunt vestimentum tua?* Et, *Quis est iste qui ascendit in Edom, fulua vestimenta eius in Bosra?* Et sequebantur eum variorum colorum equi, vel in martyrio rubri, vel sturnini in volatu, vel varij in virtutibus, vel candidi in virginitate. Equo autem sedebat albo, quando post resurrectionem, immortale & incorruptum corpus assumpsit. Et, quicumque eum sequebantur, candidis vtebantur equis, incorruptis videlicet immortalibusque corporibus. Diuus quoque Ambrosius per equum rufum qui aureo colori parumper appropinquat, velut si aureo purpureum admisceas, non incongruè viros sanctos, qui ante legem fuerunt, posse intelligi existimat, eò quod & sapientia claruerint, quæ per aurum figuratur, & in persecutionibus & aduersis constantes fuerint, quæ per sanguinem figuratur. Per equos nigros, doctores legum posse intelligi: Nigredo *Equus rufus viros sanctos denotat.*

enim

enim equi (inquit) siue obscuritatem legis quam docuerunt, siue duritiam. Nam & Moyses velamen habebat super faciem suam, eo quod splendor vultus eius, id est spiritalis intelligentia in lege, à lippientibus oculis non posset videri. Quæ de quarto equite dicuntur, ad Antichristum pertinere; sed quia superiores tres equites in bonam partem (inquit) interpretati sumus, vt conuenirent cum apertioribus trium sigillorum, ordinis rectitudo cogit, vt & istum in bonam partem intelligamus, quatenus concordet cum apertione quarti sigilli, quam ad prophetas pertinere demonstrauimus. Equus igitur pallidus prophetas significat. Pallor verò diuersis modis accidit hominibus. Aliquando namque pauore, aliquando languore, aliquando morte totum corpus occupante, multisque modis alijs pallescunt homines. Prophetæ ergò qui populo peccanti prædicabant, quod in rapinam & gladium & perditionem darentur, non inconuenienter colorem pallidum habuisse dicuntur. Sessor huius equi etiam dominus est, qui in prophetis suis inhabitauit. Sed valdè durum videtur, quod nomen mortis habuisse dicitur. Ipse.n. vita est omnium electorum suorum, sicut ipse dicit: *Ego sum vita.* Sed si diligenter scripturas inspexerimus, inueniemus Dominum nostrum Iesum Christum etiam mortem vocari. Nam sicut vita est omnium electorum quibus quotidiè vitam æternam elargitur, ita & mors dici potest, reproborum quos pro sceleribus suis quotidiè morti tradit perpetuæ. Ipse enim habet potestatem animam & corpus perdere in Gehennam. Nomen ergò mortis habuisse dicitur, quia Israëlitico populo peccanti mortem intulit, sicut in cantico Deuteronomij, ipse manifestè demonstrat, cùm dicit: *Ignis succinctus est in furore meo & ardebit vsque ad inferni nouissima: deuorabitque terram cum germine suo & montium fundamenta comburet &c.* Hunc equitem infernus sequebatur, quia omnes qui comminationes prophetarum, quas ex ore Domini ad populum protulerant, contempserunt, infernus absorbuit. Apud Zachariam dicentem: *Vidi per noctem & ecce vir ascendens super equum rufum, & ipse stabat inter myrteta, quæ erant in profundo, & post eum equi rufi, varij & albi &c.* D. Hieronymus equum hunc rufum Hebræis Michaëlem Archangelum putari scribit, qui vltor iniquitatum & peccatorum sit Israël: & quid steterit inter myrteta, quæ erant in profundo: myrtos intelligi velle prophetas & sanctos, qui in medio captiui populi versabantur, & erant in profundo: Virum autem id est Michaëlem equi rufi (inquit) & varij & albi sequebantur, ordine vt existimant, commutato: vt albi Medos, Persasque significent, quia sub ipsis dimissa captiuitas & templum instauratum est. Varij Macedonas, quorum nonnulli amici, alij persecutores fuerunt. Plenissimè super hoc Danielis vltima visio loquitur. Rufum verò regnum cruentum & sanguinarium quod populum interfecerit, templumque subuerterit. Alij verò ordinem, qui scriptus est, conseruantes, virum qui ascenderit super equum rufum & equos rufos & varios & albos quatuor (inquit) regna interpretantur: primum & secundum sanguinarium, Assyrios & Chaldæos, quorum primi decem tribus sub Salmanasar duxere captiuas: secundum Iudam & Beniamin incensa Hierusalem ciuitate temploque subuerso. Tertios & quartos varios & albos, Medos significari putant & Persas, quorum alij clementes fuerunt, vt Cyrus & Darius filius Hystaspis & Assuerus, quem Græci Artaxercem vocant: sub quo Hester impletur historia: alij crudeles, vt Cambyses & cæteri. Vidente ergo propheta virum ascendentem super equum rufum & post eum equos rufos, varios & albos & ignorante quod viderat, visionisque suæ cupiente scire rationem atque dicente. *Quid sunt isti Domine mi?* Angelus qui loquebatur in eo, promittit se esse dicturum: & illo reticente, vir qui stabat inter myrteta commemorat. Ista sunt regna quibus præcepit dominus vt perambularent terram & suæ eam subijcerent potestati. Denique angeli qui regnis & nationibus præsidebant, non ad alium veniunt, sed ad ipsum virum & angelum domini qui stabat inter myrteta & dicunt. *Perambulauimus terram & ecce omnis terra habitatur & quiescit.* Et est sensus: Omnia sub nobis regna tuta sunt & pacata, nec aliqua premuatur angustia. Ex qua responsione angelus qui interpellabat pro Israël, occasionem accipit pro populo deprecandi, & dicit ad Dominum: Cùm omnis orbis quietus sit & pacatus, quare domine non misereris Hierusalem & vrbium Iuda: maximè cum secundum promissa tua captiuitatis tempus expletum sit? Responditque dominus angelo qui loquebatur in propheta verba bona, verba consolatoria: bona de futurorum promissione, consolatoria de præsentium necessitate. Hæc iuxta literam, ne videremur cælare nostros quæ à peregrinæ linguæ magistris didicimus: Cæterùm ecclesiarum magistri, noctem, in qua cernitur visio, obscuritatem mysticæ visionis intelligunt. Posuit enim Deus tenebras latibulum suum. Et iuxta septuaginta interpretes de eo dicitur: *Abyssus sicut vestimentum amictus eius.* Vir autem qui ascendebat super equum rufum, dominus ac saluator est, qui dispensationem nostræ carnis assumens, audit in Esaia: *Quare rubra sunt vestimenta tua?* Hic qui nunc captiuo populo rufus ostenditur, in Apocalypsi Ioannis in candidis vestibus & in candido equo sedere describitur. D. Augustinus atque etiam Beda post explicatum eum Apocalypsios de equo albo locum, sequentem visionem explicantes de equo rufo: (*Et cum aperuisset sigillum secundum, audiui secundum animal dicens, Veni & vide:*

Equus pallidus prophetas denotat.

Ioan. 14.

Christus mors dictus.

Deut. 32.

Cap. 1.

Michael Archangelus equus rufus.

Medi & Persæ equi albi.

Macedones equi varij.

Cap. 8.

Quatuor regna per equos indicata.

A *vide: Et exijt alius equus rufus & sedenti super eum datum est tollere pacem de terra, & vt inuicem occiderent, & datus est ei gladius magnus,*) equum hunc rufum interpretantur populum sinistrum & malum, ex sessore suo diabolo sanguinolentum, qui contra victricem vincentem Ecclesiam exijt: quamuis legamus (inquit Augustinus) secundum Zachariam equum domini rufum: sed ille suo sanguine erat, hic alieno. Cui datus est gladius magnus, vt tolleret pacem de terra, scilicet suam pacem, hoc est mundanam: nam Ecclesia æternam pacem, quam sibi Chrstus reliquit, habet. Sicut ergo supradictum est, equum album Ecclesiam dicit, sessorem eius Christum per Spiritum sanctum. Arcus quem tenebat in manu, præcepta eius sunt, quæ per totum mundum, velut sagittæ acutæ potentes ad interficienda peccata & excitanda fidelium corda directæ sunt. Corona in capite eius, promissio vitæ æternæ est. Equum rufum, malum populum, sessorem eius diabolum. Quem ideo dixit rufum, eò quod multorum sanguine esset rubicundus. Quòd autem, datus est ei gladius acutus & tollere pa-

Populus sinister & malus, equus rufus.

Equus domini rufus dictus.

B cem de terra, hoc est, quod Diabolo suadente, homines mali iugiter inter se lites & discordias vsque ad mortem excitare non cessant. Et in equo nigro intelligitur populus sinister diabolo consentiens. Quod autem stateram habebat in manu, hoc ideo est, quia dum se fingunt mali iustitiæ libram tenere, sic plerumque decipiunt. Quod dixit, vinum & oleum ne læseris, in vino sanguis Christi, in oleo vnctio chrismatis intelligitur. In tritico & hordeo: tota Ecclesia siue in magnis siue in minimis aut certè in præpositis & in populis. Et in equo pallido, homines intelliguntur mali, qui persecutiones excitare non desinunt. Isti tres equi vnum sunt qui exierunt post album & contra album & sessorem habent diabolum, qui est mors. Tres ergo equi, fames, & bella & pestis intelliguntur: quod etiam dominus in euangelio suo prædixit, quæ etiam fiunt & imminente die iudicij amplius futura sunt &c. Iam verò equi nomen simpliciter vsurpatum, plerumque in malam partem accipitur. D. Gregorius aliquando lubricam prauorum vitam signare scribit: scriptum enim est: *Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus*: & per alium prophetam dicitur: *Equi amatores & emissarij facti sunt, vnusquisque ad vxorem proximi sui hinniebat.* Similiter D. Hieronymus exponens illud Micheæ: *Auferam equos tuos de medio tui*, sic scribit: Auferam id est, interficiam equos tuos de medio tui, id est de

Equus niger populus diabolo consentiens.

Equus pallidus.

Fames, bella & pestis.

Lib 31. Moral c.18.

Lubrica malorum vita.

C principali cordis tui lasciuientes impetus, & equorum more ruptis vinculis proruentes & currus tuos quibus tibi in vitijs tuis placebas, & peccata peccatis consocians, quasi triumphans, in quadrigis ferebaris. Et declarans illud Amos. *Et auferetur factio lasciuientium*; pro quo LXX. habent: *Auferetur hinnitus equorum ex Ephraim*, hoc pactò scribit: Allegoricè principes hæreticorum, qui propter delicias suas, meum populum deuorarunt, & nihil patiebantur super contritione Ioseph, primi ducentur ad pœnas & auferetur hinnitus equorum ex Ephrim. Qui in scripturis sanctis dupliciter accipitur, aut in superbiam malorumque consensum, vt ibi: *Hi in curribus & hi in equis*: & ibi: *Fallax equus ad salutem.* Et regibus Israël præcipitur, ne sibi multiplicent equos. Et in libro Iob: *vox equi clangori tuba comparatur.* In libidinis verò magnitudinem & effrenatum cordis desiderium, vt in Hieremia, qui luxuriosos adulterosque describens, intulit: *Vnusquisque super vxorem proximi sui hinniebat.* Et exponens illud Psalmistæ. *Non in fortitudine equi voluutatem habebit.* Ego (inquit) puto equos, homines esse peccatores & equites dæmones, qui equitant in eis. Si quando ergo viderimus aliquem fratrem persequentem & inimicum esse, sciamus quia ille equus est. Cæterùm eques diabolus est, qui sua lancea nos percutit. Iste currit & ille percutit: sed & ipse equus calcaribus ducitur, confoditur & inuitus in-

Principes hæreticorũ.

Hinnitus equorum dupliciter accipitur.

Libido per hinnitum indicata.

Equi homines peccatores.

Diabolus eques.

D sanit. Origines quoque homilia decimaquinta, super Iesum Naue, declarans illa verba: *Equos eorum subneruauit, & currus eorum exussit igni*, in hæc verba scribit: Nos scripturam sanctam sibimetipsi conferentes & spiritalibus spiritalia comparantes, requiramus quid est, quòd de asinis quidem non est scriptum, quia subneruati sunt, nec Madianitarum spolia, vel animalia interempta dicantur, sed profuisse Israëliticis vsibus. De istis autem, qui non habebant asinos, sed equos, præcepit ipse dominus & dixit: *Equos eorum subneruabitis.* Quod & Iesus, sicut à domino mandatur, expleuit. Putamus hæc accidisse fortuitu, vt equi hostiles interimerentur, & asini seruarentur, & in præceptis Dei fortuita aliqua arbitramur incidere? An dignius videtur, vt putemus magis in his scripturis mysticum aliquid indicari? Denique & filij Israël nunquam equis vsi esse referuntur & lex nihil de equis sed de asinis mandat, vtpote de animalibus, quæ ad humanos labores iuuandos, & ad onera eorum portanda videntur existere, equi verò magis ad hominum perditionem. Hoc enim est quod per eos in prælijs geritur. Lasciui motus animal & superbæ ceruicis accipitur. Sunt ergò asini frequenter à scriptura in typo gentium positi, sicut & saluator ostenditur supra asinum sedens, nunquã autem equo sedens refertur, sed & cùm discipulos mittit ad soluendã asinam & pullum asinæ, dicit eis: *si quis vos interrogauerit, dicite quia dominus est qui eis opus habet,*

Asini ad onera, equi ad nostram perditionem

& ſedens ſuper eum, ingreditur Hieruſalem, & nunquam equo ſedens, ingreſſus eſſe dicitur. Sed & propheta de ipſo ita pronunciauerat, quod ſedens aſino veniret ad Hieruſalem, dicens: *Ecce rex tuus manſuetus, ſedens ſuper ſubiugalem & pullum aſinæ nouellum. Et exterminabit currus Effrem & equum ex Hieruſalem.* Vides ergò quomodo ſecundum prophetæ ſententiam, qui ſuper aſinum ſedet, exterminabit currus Effrem & equum de Hieruſalem. Et ideò videntur mihi aſini quidem (vt diximus) figuram ſeruare eorum, qui ex gentibus credunt, ſuper quibus ſediſſe dicitur dominus: equi verò qui exterminantur, & currus, figuram tenere eorum qui in cæleſtibus poſiti, per laſciuiam & ſuperbiam deciderunt, quando vel ad filias hominum concupiſcendas ſemetipſos inceſtatores præbuerunt, vel ſecuti ſunt illum, qui dixit: *Ponam ſuper nubem ſedem meam & ero ſimilis altiſſimo.* Inde fortaſſis eſt, quod propheta dicit: *Falſus equus ad ſalutem.* Et iterum dicit de his, qui in dæmonibus confidebant: *Hi in curribus & hi in equis, nos autem in nomine domini noſtri magnificabimur.* Neque enim currus & equos Deo contuliſſet, quantum ad inuocandum ſpectat: ſed vtique hoc oſtendit, quia ſicut nos inuocamus Deum verum, ita illi inuocant currus & equos id eſt dæmones, quos inuocabant gentes illæ, quæ aduerſus Iſraël bellum gerebant. Sed & Aegyptiorum equos commemorat ſcriptura & iſtos ipſos, quos nunc interimi iubet. Vnde hoc intelligatur, quod in typo quidem aſinorum gentes, quæ ad credulitatem veniunt, meritò reſeruantur: in typo verò equorum & curruum dæmones, qui humanæ ſaluti aduerſarij ſunt: & inimici, meritò perimuntur. Sed, & ſi paſſiones corporis, id eſt, libidinem, laſciuiam, vel ſuperbiam ac leuitatem, quibus infelix anima velut equitans vectatur, & fertur ad præcipitia, equos nunc dici & currus intelligamus, & ipſos eſſe qui ex præcepto Dei ſubneruari iubentur, non erit rationi noſtræ contraria intelligentia. Subneruatur quippe equus quando ieiunijs & vigilijs & omni abſtinentiæ afflictione corpus humiliatur. Et currus igni exuruntur, cùm in nobis completur ſermo domini dicentis. *Ignem veni mittere in terram, & quam volo vt accendatur?* Quo igne ſe iam illi ardere confeſſi ſunt, qui dicebant. Nonne cor noſtrum ardens erat intra nos, cùm adaperiret nobis ſcripturas? Ideò ergò & falſus equus dicitur ad ſalutem, ſi motus corporis noſtri ferri permittamus infrænes, nec abſtinentiæ iugo laſciuiam carnis & ſuperba colla ſubdamus. Sed nunc ſi quis fortè ex his quæ dicimus, Dei verbis ſtimulatur, atque compungitur, & is qui heſterno die pronus & feruidus tanquam equus, in libidinem ferebatur, hodie ſi his auditis, pœnitet, conuertitur, ac ſecundum prophetam à Dei timore confixus, refrænat ſe & reuocat à peccato, & pudicam dehinc caſtamque diligit vitam, videbimur etiam nos gladio Dei euaginato ſubneruaſſe equos, & magis per hoc dignè impletur præceptum Dei, quam ſi animalia quis equini generis de ſpolijs hoſtium capta ſubneruet. Quorum autem equi ſubneruantur? *Equos (inquit) Iabin ſubneruandos.* Iabin autem prudentia interpretatur vel ſenſus. Quæ eſt iſta prudentia vel quis ſenſus cuius ſubneruandus eſt currus? Illius nimirum, de qua dicit Apoſtolus: *Quia prudentia carnis, inimica eſt Deo.* Et ille ſenſus de quo dicit: *Inflati ſenſu carnis ſuæ.* Iabin verò rex Aſor. Aſor autem aula interpretatur. Hæc eſt Aſor, quæ omnium horum regnorum obtinere dicitur principatum, qui intelligitur princeps huius mundi, regnans in aula, id eſt ſuper terram vel quod maius eſt, in vitijs carnis. Sed & omnium illorum regum, quorum vim ſecundum nominum ſuorum interpretationem, iam antè expoſuimus, equi ab Ieſu dicuntur interfici. Quorum nos ſi rectè ſub Ieſu duce militamus, debemus in nobiſmetipſis abſcindere vitia & accepto ſpiritali gladio ſubneruare omnem iſtum equitatum peſſimorũ vitiorum. Sed & currus debemus incendere, id eſt, omnem à nobis arrogantiæ & elationis ſpiritum reſecare, vt vltrà non in equis neque armis, ſed in nomine domini Dei noſtri inuocemus. Et Homilia ſexta ſuper Exodum, exponens illud: *Equum & aſcenſorem proiecit in mare*: Homines (inquit) qui nos inſequuntur, equi ſunt, vt ita dicam, omnes qui in carne nati ſunt, figuraliter equi ſunt. Sed hi habent aſcenſores ſuos. Sunt equi quos dominus aſcendit & circumeunt omnem terram, de quibus dicitur: *Et equitatus tuus ſalus.* Suum autem equi aſcenſorem habent diabolum & angelos eius. Iudas equus erat, ſed donec aſcenſorem habuit dominum, de equitatu fuit ſalutis. Cum cæteris enim Apoſtolis miſſus, ægrotis ſalutem & ſanitatem languentibus præſtabat. Sed vbi ſe diabolo ſubſtrauit (poſt buccellam enim introiuit in illum Sathanas) & aſcenſor illius factus eſt Sathanas, & illius habens ductus, aduerſus Dominum & ſaluatorem noſtrum cœpit equitare. Omnes ergò qui perſequuntur ſanctos, equi ſunt hinnientes, ſed habent aſcenſores quibus aguntur, angelos malos, & ideo feroces ſunt. Si ergò videris aliquando perſecutorem tuum nimis ſæuientem, ſcito quòd ab aſcenſore ſuo dæmone perurgetur, & ideo ſæuus, ideo truculentus eſt. Et Homilia prima in Iob, exponens illud iuxta LXX. *Equites fecerunt ſibi tria cornua*: Qui fuerunt (inquit) equites, qui tria cornua ſibi fecerunt, hoc eſt, triplici modo ſe armauerunt, qui tri-

Aſini quos ſignificent, quid equi.

Equos ſubneruare quid.

Equi qui à Ieſu dicantur interfici.

Homines qui equi dicti.

Iudas equus factus.

Perſecutores ſanctorum equi ſunt.

Equites tria cornua habentes qui.

A qui triplici prælio circundederunt camelos? Illi fuerunt spirituales equites, id est, aërei spiritus, qui terram peragrant, qui pelagus transeunt, qui aërem peruolant, qui omni vento & aqua, atque omnibus tempestiuis procellis vehementiores sunt atque velociores in aëre sua iniquitate. Vnde etiam equites dignè appellantur. Qui super omnes luxuriosos atque impudicos sedent, tanquam super equos, & iuxta nequitiam suam exagitant illos & ad suæ iniquitatis atque impudicitiæ perfectionem omnes insectantur illos, de quibus dicitur. *Adulter sicut admissarius sub omni sessore hinnit*. Et, *Nolite fieri sicut equus, & mulus, in quibus non est intellectus*. Et adhuc. *Equi admißarij facti sunt, vnusquisque ad vxorem proximi sui hinniebat*. Isti ergò tales sunt equi diaboli, isti sunt equi maligni. Isti, & omnes qui eiusdem seruiunt iniquitati. Isti quorum pedes iniquitatibus currunt. Huiusmodi namque equorum pedes veloces sunt ad effundendum sanguinem. Equites sunt nequissimi dæmones atque aërei spiritus. Talis enim equus fuit olim Nabuchodonosor, sed non B iugiter, sed septem annis tantum, quibus à nequissimis equitibus, id est, dæmonibus impercenter est exagitatus. Talis equus fuit & ille qui in Euangelijs à legione similiter per deserta, & per montes vrgebatur, donec veniens dominus illos quidem malos equites, id est, dæmonas effugauit, & illum miserum liberauit. Alijque innumeri à sæculo, alij apertè, alij verò occultè, diuersè, ac variè dæmonum equi effecti sunt, quibus vniuersis, cùm essent immundi, atque execrabiles, in malis vsi sunt eis nequissimi dæmones. Alijs sanè ad velocitatem homicidij, & sanguinis, deuastationis quoque, atque nequissimi liuoris, & omnium quæ voluntas diaboli atque opus exigebat. De istis ergò equitibus dicit iste: *Equites fecerunt tria cornua & circundederunt camelos*. Tria cornua fecerunt, hoc est, finxerunt, consimulauerunt, armauerunt, vtpote equites equis sedentes, atque vniuersam armaturam habentes, timorem ostendentes, atque fortitudinem demonstrantes. O quàm multiplicem inquisitionem atque disputationem habet hic sermo. Tria cornua fecerunt, pro peculij consumptione & filiorum perditione atque corporis plaga, superare eum nitentes. Tria cornua fecerunt, quia & cum eo tertiò congressi sunt: Semel sanè, cùm omne peculium atque filios subitò interfecerunt. Secundò quando totum corpus eius putredine ac vermibus repleuerunt. Tertiò, quan- C do per vxorem seduxerunt & amici culpauerunt, Adhuc autem tria cornua fecerunt, tanquam tria præcipua ac singularia, id est, fidem, spem, charitatem, prædari eum conantes. Fidem quam in Dei culturam habuit, spem æternæ liberationis ac cælestis refrigerij, charitatem circa Deum, qua nihil est maius neque in hoc sæculo, neque in futuro. Pro his ergo omnibus fecerunt tria cornua nequissimi dæmones, &c. Beda quoque in explicatione huius sententiæ Iobi: *Cùm tempus fuerit, in altum alas erigit, deridet equum & ascensorem eius*, equum interpretatur diabolum: equitem diaboli ministrum. Et mox ad hæc eiusdem: *Nunquid præbebis equo fortitudinem & circundabis collo eius?* Hunc equum (inquit) aduersariam potestatem arbitror intelligendum, qui sit pallidus, vt in Apocalypsi scribitur, quem sequitur mors & infernus: Et qui in Zacharia propheta ruffus dicitur, mortibus scilicet hominum & cruore respersus. D. Hieronymus verò in hæc Nahum prophetæ verba: *Vox flagelli & vox impetus rotæ & equi frementis & quadrigæ feruentis & equitis ascendentis & micantis gladij & fulgurantis hastæ & multitudinis interfectæ & grauis ruinæ, nec est finis cadauerum*. Habet autem Niniue (inquit) & equum persequentem, cuius hinnitus & vngula terram fodiens & pectus æstuans semper bella desiderat: lo- D quente domino contra diabolum: *De longè odoratur bellum*: Cum saltu & clamore non parcit fugientibus, nec finit abire terga vertentes, sed persequitur, vt prosternat, interficiat, conculcet, illudat. Est quoque in Niniue & vox quadrigæ feruentis, quales puto habuisse Pharaonem quæ à Domino submersæ sunt. Ad hanc quadrigam quatuor iunguntur equi, qnatuor scilicet perturbationes, de quibus & philosophi disputant & Maro non tacet, dicens: *Hi cupiunt, metuuntque, dolent, gaudentque*: His equis & hac quadriga, Niniue cuncta perturbat. Sed & equitis ascendentis vox in ea personat, qui arte quadam & gyro præparatus ad bellum non absque periculo contra se pugnantis incedit. Habet hic eques sermonis gladium exacutum cote dialecticæ & Rhetoricæ artis oleo læuigatum: habet arma fulgentia, transfigurante se Sathana in angelum lucis, quæ arma apostolicæ armaturæ contraria sunt. Idem explicans hoc Zachariæ: *Ecce rex tuus veniet tibi, iustus & saluator: ipse pauper & ascendens super asinam & super pullum filium asinæ, & disperdam quadrigam ex Ephraim & equum de Hierusalem*: asinam subiugalem, & pullum nouum interpretatur vtrumque populum, circumcisionis & præputij, quorum prior grauissimum legis portauerat iugum, sicut in actis Apostolorum scriptum est: *Nec nos nec patres nostri potuerunt portare graue legis iugum*. Vnde & Paulus scribit ad Galatas, qui circumcidi volebant: *State, & nolite iterum iugo seruitutis contineri*. Pullus autem nouus,

Nabugodonosor equus factus.

Tria cornua facere quid.

Aduersaria potestas equus dicta.

Equus Niniue.

Quatuor equi quatuor perturbationes.

Asina subiugalis quæ populum indicet.

gentilium multitudo frena non habens legis ; nec rectus ab aliquo , ſed ſemper in præcipitijs , & in voraginibus idolatrię eliſus atque confractus , domini ſeſſione didicit ambulare, & rectam viam ingredi. *Et diſperdam* (inquit) *quadrigam ex Ephraim*. Adhuc ex Dei patris perſona dicitur : quod quadriga, ſiue currus ex Ephraim pereat & equus de Hieruſalem. Et interim ſecundum literam hæc loquitur. *Non erunt prælia : omnibus Chriſti aduentu, & natiuitate pacatis.* Porrò ſecundum altiorem intelligentiam, Ephraim refertur ad hæreſium multitudinem quæ interpretatur καρποφορία, hoc eſt vbertas & frugum abundantia, de quibus ſcriptum in Pſalmo 77. *Filij Ephraim intendentes & mittentes arcum, conuerſi ſunt in die belli*. De his quadrigis, & curribus legimus. *Hi in curribus & hi in equis, nos autem in nomine Domini Dei noſtri inuocabimus : ipſi obligati ſunt, & ceciderunt, nos autem ſurreximus & erecti ſumus*. Equus qui diſperditur de Hieruſalem, ille eſt de quo legimus. *Fallax equus in ſalutem*. Et in Hieremia : *Qui luxuriæ vacabant, & libidini, audiunt : Equi inſanientes in fœminas facti ſunt mihi : vnuſquiſque ad vxorem proximi ſui hinniebat*. Vnde reuocantur ad pœnitendum, dicente Pſalmographo : *Nolite fieri ſicut equus, & mulus in quibus non eſt intellectus*. Cumq. diſperderit Deus currus Ephraim, & equum de Hieruſalem : qui de iſtiuſmodi equis & curribus fuerint liberati, transferentur in Domini ſeruitutem, & efficientur Cherubim, & de ipſis dicetur : *Currus Dei decem millium multiplex, millia lætantium*. Et, *Equitatui meo in curribus Pharaonis aſsimilaui te proxima mea*. Et *Aſcendes ſuper equos, & equitatio tua ſalus*. Ioannes Arboreus in hunc locum Salomonis : *Flagellum equo, & chamus aſino, & virga in dorſo imprudentium :* Non minus (inquit) indigent imprudentes, & peruerſi flagellis, & ſtimulis quàm equus indomitus, & piger aſinus : & licet flagris cæſi non reſipiſcant nec emendentur, eorum tamen ſupplicia alijs terrorem incutiunt, quibus à lapſu præcauebunt, & à multis vitijs reuocabuntur. Poſſunt equo & aſino ſignificari ſuperbi, & luxurioſi, qui cùm acriter à Domino caſtigantur, nonnunquam reſipiſcentiam agunt, & vitium in melius commutant. Hinc illud Pſalmographi : *In chamo, & freno maxillas eorum conſtringe, qui approximant ad te*. Secundum verò etiam D. Ambroſium equus peccati naturam exprimit aptiſſimè. Equus enim (inquit) ſtare neſcit, velox ad impetum, ceruicem exaltans ſuam, hinniens ad libidinem. Quid tam ſimile peccati? Feruet enim primò culpæ impetu, & omnem regi cogitationem præuenit, motuq. immaturo exilit, vt eam difficilè ratio reuocare poſſit. Fertur in præceps & aſcenſorem eius proijcit in mare iſtud huius ſæculi, ceruice tumida recuſans iugum correctionis. Et ſpecialis quædam forma libidinis quæ vocem mutet hominis, verba amantis corrumpat, ſuiſq. ſe prodat ſermonibus. Denique ad Iudam per Hieremiam dicit Dominus Deus : *Nunc videbitur ignominia tua, & adulterium tuum, & hinnitus, & alienatio fornicationis tuæ ſupra colles*. Hunc iuſtus reuocauit equitatum, mores quoque declinantis conuertit, & ad ſe vocauit, vt imitatores ſui fierent, qui deflexerant, quia ſenſus noſtri ad diſciplinam mentis recurrunt, &c. Idem in hoc Apocalypſeos : *Et exijt ſanguis de lacu vſque ad frænos equorum per ſtadia mille ſexcenta :* Per equos (inquit) falſi paſtores eccleſiæ deſignantur, qui officium regiminis non pro amore Dei, ſed pro amore ſæculi ſuſcipiunt. Per frænos quibus equi reguntur, eorum falſa doctrina deſignatur. Habent quidem falſi paſtores doctrinam in ore, ne ab officio funditus alieni videantur, ſed Phariſæorum exemplum ſequentes, dicunt, & non faciunt. Et quia aliud non poſſunt docere, niſi quod euangelium loquitur, & in prædicatione ſua annunciant peccatoribus quas pœnas patientur, niſi corrigantur, vſque ad equorum frenos ſanguis peruenit, quia pœnas quas peccatoribus minati ſunt, niſi corrigerentur, ipſi quia vitia ſua deſerere noluerunt, experirentur. Idem & in hoc Apocalypſios : *Et ita vidi equos in viſione, & qui ſedebant ſuper eos, habebant loricas igneas, & hyacinthinas, & ſulphureas*. In hoc loco inſanos populos intelligi ait; per ſorores autē equorum principes terræ deſignari: per loricas autē, quæ ictus gladiorum à ſe repellunt, duritiam cordium reproborum, quæ ad corda eorum gladium ſpiritus quod eſt verbum dei, accedere non ſinit. Dein durato corde per equum deſignato ſic diſſerit Ludouicus Viues meditatione prima in Pſal. pœnit. Emeritum ferunt equū militia lunga, in lætiſſima immiſſum prata, opera vacuum, vt pro laborioſa iuuenta, quiete frueretur ſenectutis: illum cùm clamoribus ac ſtrepitu abigere conarentur viatores quidam iuſto curioſiores : nihil enim ad eos in illis pratis equus paſcebat, nihilque mouebatur ; aduenienſ forte dominus miles veteranus. An non (inquit) vos inepti eſtis, qui militari tumultui aſſuefactum equum voculis veſtris à paſtu conamini deterrere? Sic & ego in medijs flagitiorum, voluptatibus aure duriſſima, qui iuniorum ardentes ſæpe audieram expoſtulationes, & querelas huiuſmodi, nihil erat, quod mouerere illis, & niſi ſpes hæc tui tam me iuuiſſet in duritie mea, velut marmor obriguiſſem periſſemque. Pullus verò equinus adhuc per ætatem inſolens frenorum ac tyro exagitatur, concutiturque ſolo tactu freni. Sic homo dolore exagitatur ex dolendi inſolentia; vbi verò aſſueuit ærumnis, obtorpet, facitque quod equus iam edomitus qui frenum mordet, & ſeruitio

hominis

Ephraim quid.

Imprudētes, & peruerſi, equi dicti.

Superbi & luxurioſi.

Lib de Abraham c. 8

Peccati natura p equū expreſſa.

Cap. 13.

Cap. 14.

Paſtores eccleſiæ falſi, equi dicti.

Cap. 10.

Populus inſanus.

Principes terræ.

Cor induratum per equum deſignatum.

Homo pullo equino aſſimilatus.

A

B

C

D

A hominis assuescit, & domituram facilè fert, & ad obsequium habilis reperitur, vt docet Cicero, Voluntate igitur, & iudicio suscipi ægritudinem confitendum est: idque indicatur eorum patientia qui cùm multa sint sæpè perpessi, faciliùs ferunt quicquid accidit: obrurisseque contra fortunam arbitrantur: Vt ille apud Euripidem: *Si mihi nunc tristis primùm illuxisset dies: Nec tam ærumnoso nauigaßem salo, esset dolendi causa, vt iniecto equulei fræno repentè tactu exagitantur nouo, sed iam subiectus miserijs obtorpui.* Potest & per equum siue pullum indomitum intemperantia, ac lasciuia indicari, vt constat Themistoclis exemplo, qui cùm mutatos eius mores ex procacissimo in maximè temperantem plerique admirarentur; an non (inquit ille) asperi, & indomiti pulli solent euadere in optimos? Non imprudenter itaque Prudentius elationem animi describens ait.

Lib. 3. Tuscul.

Intemperantia, & lasciuia per equũ indomitũ indicata.

Fortè per effusas inflata superbia turbas
Infræni volitabat equo.

Superbia.

Et vt D. Augustinus ait in enarratione Psal. 146. potentatus equi est superbia. Videtur enim equus (inquit) veluti ad sugestum hominis accommodatus, vt altior incedat. Et reuera est in eo ceruix indicans quandam superbiam. Non se extollant homines in suis dignitatibus, non se sublimes putent honoribus, caueant ne in equo indomito præcipitentur.
B Pierius Valerianus equum pro immoderato, & rationis experte impetu poni apud legislatorem Mosem ex eo manifestum esse ait, quòd non designari principem equorum educatorem dicit: quod ita capiendum (inquit) est ex Philonis sententia, vt ineptum eum ad principatum existimemus qui voluptatibus cupiditatibusque, & nequitiæ deditus stare loco nesciat, & fræna ferox spumantia mandat. Lex ipsa est Deuter. cap. 17. *Quique rex fuerit constitutus, non multiplicabit sibi equos, nec reducet populum in Aegyptum, equitatus numero subleuatus*, præsertim cum Dominus præceperit vobis, vt nequaquam per eandem viam reuertamini, nam qui talia mente concipit, effræno illi, & feroci equo similis est, de quo vulgatum adagium: *Secede equinis à pedibus procul*, ab equo inquam illo, qui semper Aegyptum, hoc est voluptatum, & illecebrarum planitiem appetit insultare, quocirca frænis cæterisque compescendus, nisi velimus in pernitiem rapi, & nosmetipsos vnà cum fortunis dare præcipites. Nam vt optimè ait Euripides: ἀχαλινων σόματων ἀνόμυ τ᾽ ἀφροσύνας τέλος δυσυχία, id est, *In frænis oris exlegisq; dementiæ finis infortunium.* Sæpè autem in diuinis literis equus aberrantem, & vagum hominem indicat, qui sine ratione vlla feratur; vt, *Fallax equus ad salutem.* Et, *Nolite fieri sicut equus, & mulus*
C *quibus non est intellectus.* Teius Anacreon in muliebrem fastum arrogantiamque inuectus, puellam quandam equino comparat pullo, in quem nondum quispiam inscenderit, atque nullo cohibitus fræno huc illuc euagetur. Iracundus item rectè equo assimilatur insano, vt ostendit Lucianus in Cynico his verbis: *Ac similiter vobiscum agitur* (ò iracundi,) *vt cum quodam qui equum insanum ascenderat. Equus igitur virum corripiens abstulit: hic verò amplius iam desilire equo currente non poterat. Quidam verò cum ocrusset, eum rogauit, quonam tenderet: hic respondit, quocunque huic videbitur, equum demonstrans. Quod si vos quispiam roget, quò feramini si verum vultis dicere, dicetis in vniuersum quidem quocunque videatur affectibus.* Equitem ab insessore multum differre arbitrandum est, (inquit Philo Iudæus) non solùm hominem vectatum animali hinnibili ab alio similiter vectato homine, sed etiam ratione à ratione. Ergò qui sine equestri arte ascendit, dici debet insessor qui se commisit iumento lasciuo, à quo abripiatur quocunque ipsum detulerit impetus, & non præcauendo voraginosos terræ hiatus, aut fossam aliquam profundiorem, violento cursu vnà cum equo præcipitetur, submergaturque. E diuerso eques ante omnia frænum in os indit, deinde in tergum insilit, & quamuis ferri videatur, reuera tamen circumagit eum à quo gestatur tan-
D quam gubernator. Nam & ille videtur ferri à naue quam gubernat: sed si verè pronuncies, ipsi deducet eam ad portus optatos. Cæterùm quando sonipes bene iter carpit, habenis obtemperans, palpum, & laudem refert ab equite: Quando autem fertur iusto concitatiùs, cohibetur quo minus properet. Quòd si pergat contumaciùs, reducto fræno cogitur ceruicem reflectere, & gradum sistere. Scuticis quoque, ac calcaribus continetur in officio, ne subsultet lasciuiens, & alijs modis quibus domitores vtuntur, contra ferociam. Nec mirum videri debet. Ascendente enim equite simul ars equestris ascendit, vt iam duo periti insideant, atque ita vnum subiectum imperitum animal moderentur facilè. Iam omisso hinnitore vectoreque, tuam si libet animam considera. Inuenies enim inter partes eius, & equos, & aurigam ascensorem, sicut & extra te. Equi sunt furor, & concupiscentia, ille mas, hæc fæmina: ideoque ille vt mas gestit elata ceruice libertatem appetens: hæc verò seruilior, & callidior domum depascit, & deuorat, vt fæmina. Insessor autem, & auriga vnus est, nempe intellectus: sed auriga tunc quando ascendit cum prudentia, insessor est. Imprudens igitur præ imperitia non potest habenas retinere, sed patitur elabi è manibus. At iumenta habenis libera temerè discurrunt

Immoderatus, & rõne carens impetus.

Homo aberrans, & vagus per equũ indicatus.

Puella equino pullo assimilata.

Iracundus.

Lib. de agricult.

Eques vt ab insessore differat.

Furor, & cõcupiscentia equi.

Imperitus ſeſſor.

nullo ordine. Seſſor verò præ imbecillitate ſuſtinere ſe non valens decidit, & laceris genibus, manibus, facieque malè mulctatus miſer deflet ſuum infortunium. Nonnunquam autem pedibus in curru hærens raptatur ſupinus, & tractum in orbita caput, ceruicem humeroſque ambos conſauciatur: deinde huc illucque diſtractus & illiſus omnibus paſſim obiacentibus, miſerrimo genere mortis extinguitur. Et huic quidem talis exitus obuenit. Currus autem iam leuior: & violenter quaſſatus, vbi in ſolum inæquale inciderit, facilè frangitur, vt inſtaurari non poſſit & compingi denuo, iumenta autem omni retinaculo liberata concitantur & efferantur, nec prius deſinunt currere, quàm collabantur, aut in aliquam rupem delata, ipſa quoque intereant: atque ita currus animæ vnà cum vectore totus perit per aurigæ inſcitiam. Tales igitur equos vectoreſque arte carentes tolli præſtat, vt virtus maneat incolumis. Cadente enim imprudentia, ſtare prudentiam neceſſum eſt. Ideo Moſes inter præcepta tradit: *Si egreſſus fueris in bellum contra inimicos tuos, & videris equum inſeſſoremque & maiorem multitudinem hoſtium, noli timere quia dominus Deus tecum eſt.* Furorem enim & concupiſcentiam, & in vniuerſum affectiones omnes atque etiam cogitationes quæ his ſingulis tanquam equis inſident, etiamſi videantur fretæ inexpugnabili robore, contemni oportere ab his, qui proteguntur magni regis potentia, ſemper & vbique pro ipſis decertante: exercitus autem Dei virtutes ſunt, propugnatrices piarum animarum: quas vbi viderint deuictum aduerſarium, conuenit pulcherrimum decentiſſimumque hymnum canere datori victoriæ Deo: Hymnus epodon mirabilem habens, quem decantari bonum eſt, ſic ſe habet. *Cantemus Domino, glorioſè enim magnificatus eſt: equum & inſcenſorem proiecit in mare.* Meliorem enim perfectioremque victoriam inuenire non licet, quàm qua vincitur petulantium quadrupedum ceruicoſorumque agmen validum, hoc eſt vitiorum & affectuum. Sunt enim vitia genere quatuor & affectus totidem, cum quibus & inſcenſor eorum intellectus, virtutis oſor & amans affectuum, collapſus interit, qui prius voluptatibus, iniurijs, vaframentis, rapinis, fraudibus, ſimilibuſque iumentis delectabatur. Pulcherrimè igitur legiſlator inter præcepta docet, *ne princeps eligatur equorum altor*, parum idoneum ratus ad principatum quiſquis in voluptates & concupiſcentias & amores impotentes inſaniens, tanquam infrænis ac contumax equus œſtro ſuo agitur. Dicit enim ſic: *Non poteris conſtituere ſupra te hominem exterum, quia frater tuus non eſt, propterea non multiplicabit ſibi ipſi equitatum, nec auertet in Aegyptum populum.* Itaque nemo altor equorum natus eſt, ſi ſacro Moſi credimus. Atqui dicat aliquis magnam eſſe potentiam regis in equitatu, non minorem quàm in pedeſtribus copijs & naualibus: nonnunquam verò vtiliorem etiam, præſertim vbi ſine dilatione, celeritate expedita opus eſt, temporibus moram non ferentibus, ſed ipſum momentum occaſionis vrgentibus: vt cunctatio non damnum ſolùm, ſed & cladem illatura videatur, occaſione tanquam nube præteruolante. Huic reſpondebimus, nullum, bone vir, præſidium legiſlator noſter à principe ſubmouet, neque copias eius parte aliqua mutilat, imo quantum fieri poteſt, augere conatur, vt robore multitudineque freti ſocij facilè profligent aduerſam aciem. Quis enim alius ſic vel inſidias collocare, vel aciem ſtruere, vel legiones diſtribuere, eaſque tribunis centurionibuſque aſſignare, vt res poſtulat, nunc pluribus, nunc paucioribus nouit: adhæc præcepta rei militaris tradere præmonſtrareque, vt hic noſter confirmata longa vſu peritia? Sed nunc non facit verba de iſto equitatu, qualem principes ſolent colligere ad infeſtandos hoſtes tuendoſque ſocios neceſſarium, ſed de eo qui animæ ineſt, bruto, immoderato inobedienteque impetu quem refrænare vtilius fuerit, ne quando populum ſuum vniuerſum in Aegyptum corporis regionem auertat & voluptatum affectuumque magis quàm virtutum deique amatorem reddat; quandoquidem neceſſum eſt, vt qui equitatu pollet, eumque auget, viam quæ in Aegyptum fert, vt vates inquit, ingrediatur. Cùm enim animam tanquam nauem ab vtroque latere, intellectu ſenſuque violentæ procellæ affectuum iniquitatumque reluctantem inundant elatæ: altiùs tunc credibile eſt fore, vt intellectus obrutus ſubſidat mergaturque, profundum autem, in quod mergitur, corpus eſt quod cum Aegypto confertur. Caue igitur ne vnquam eiuſmodi equis alendis ſtudeas: nam & qui diuerſum genus tractant, ipſi quoque vituperandi ſunt: & quid ni? apud quos bruta iumenta honorantur, quorum ex ædibus equorum greges ſemper ſaturi procedunt, hominum verò eos deducentium nemini vel ſportula ſuccurrit inopiæ ſolamen vel leue aliquod munuſculum, & tamen hi minus peccant. Curſores enim equos alendo, aiunt ſe ſacra certamina & quæ paſſim aguntur celebritates ornare & voluptati ornamentoque eſſe ſpectatoribus atque etiam multis præbere exercendi ſe materiam. Nam qui cupiditatem vincendi animalibus indunt, propter honoris amorem & æmulationem virtutis, in deſinenti adhortatione alacritateque vſi labores libenter ſufferunt, nec prius deſiſtunt ab officio, quàm ad finem optatum perueniant. Verum iſti prætextus quærunt: alteri ne defenſionem quidem vllam habent, qua peccatum ſuum tueantur, qui vectari iubent in ſeſſorem intellectum imperitũ artis equeſtris, committentes eum vitio & affectui quadrupedi. Quod ſi aurigandi artem ediſcas melius, mediteriſque, vt iam tibi videaris ad regen-

dos

A dos equos idoneus, tum demum ascende & habenas arripe. Sic enim nec illis salientibus excussus cum laceratione corporis mouebis risum spectatoribus alieno malo gaudentibus, nec incursu obuiorum insequentiumuè inimicorum capieris: hos celeritate longè à tergo relinquens, illos verò securè vitant per scientiam. Meritò igitur Moses victoriale carmen canens ob insessorum interitum, salutem nihilominus precatur equitibus. Nam hi possunt iniecto brutis potentijs freno, cohibere nimium cursus eorum impetum. Hucusque Philo. Plato in Phædro naturam nostram currui similem esse ostendit, ab auriga moderato: aurigam proponens ceu mentem in nobis bene constitutam, equos binos, refractarium vnum; alterum sequacem & morigerum: per refractarium appetitum quo præcipites rapimur & malum nobis accersimus, intelligens, per morigerum, rationem dicto audientem & salutaria recto iudicio inquirentem: esseque perpetuò subinde bellum, quo modò ratio, modò appetitus victor euadit. Idem Plato pullo equino adolescentiam comparans: Qui periculum (inquit) facere volunt, an pulli sint pauidi ad strepitus, & tumultus adducunt: ita & iuniores per formidines quasdã & rerum terribilium obiecta traducẽdi, & voluptates quædã offerendæ, quibus meliùs quàm aurũ in igne explorentur, vt periculum fiat, an aliquis eorũ extet qui ad solidam quandam modestiam compositus, errorum incãtationibus minimè irretiatur.

Natura nostra currui similis.

Lib. 3. de re pub.

Adolescentia pullo similis.

B Eleganter etiam Plutarchus in libro de audiendis poëtis ab equis aduersus incontinentes, atque iracundos similitudinẽ sumens inquit: *Sicut enim equos non in cursu, sed ante cursum frænant: sic eos qui difficulter continentur in dignitate rerum obiectarum & iracundos, ratione occupare, & temperare, atque ita demum ad certamina adducere conuenit.* Equi nomine, vt scribit D. Gregorius, etiam dignitas temporalis accipitur, Salomone attestante qui ait: *Vidi seruos in equis & principes ambulantes quasi seruos super terram.* Omnis quippe qui peccat, seruus est peccati, & serui in equis sunt, cùm peccatores præsentis vitæ dignitatibus efferuntur: Principes verò quasi serui ambulant, cùm multos dignitate virtutum plenos nullus honor erigit, sed summa hic aduersitas velut indignos, deorsum premit. Hinc rursum dicitur: *Dormitauerunt, qui ascenderunt equos*, id est, in morte animæ, mentis oculos à veritatis luce clauserunt, qui in præsentis vitæ honore confisi sunt. Eodem asserẽte equus hoc ipsum præsens sæculum designat, sicut Iacob voce dicitur: *Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retrò.* Quo in testimonio quid equus significet, melius (inquit) ostendimus, si & ea quæ circumstant, paulò subtilius exponamus. Nonnulli enim de tribu Dan venire Antichristum ferunt, pro eo quod hoc loco Dan & coluber asseri-

Lib. 31. Moral. cap. 18.

Dignitas temporalis.

Præsens sæculum.

C tur & mordens. Vnde & non immeritò dum Israëliticus populus terras in partitionem castrorum susciperet, primus Dan ad aquilonem castrametatus est, illum scilicet signans, qui in corde suo dixerat: *Sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis, ascendam super altitudinem nubium; similis ero altissimo.* De quo & per Prophetam dicitur: *A Dan auditus est & fremitus equorum eius.* Qui non solùm coluber, sed etiam cerastes vocatur. Cerastes enim Græcè cornua dicuntur, serpensq; hic cornutus esse perhibetur, per quem dignè Antechristi aduentus asseritur, quia contra vitam fidelium, cum morsu pestiferæ prædicationis, armatur etiam cornibus potestatis. Quis autem nesciat semitam angustiorem esse quàm viam? Fit ergò Dan coluber in via, quia in præsentis vitæ latitudine eos ambulare prouocat, quibus quasi placendo blanditur, sed in via mordet, quia eos, quibus libertatem tribuit, erroris sui veneno consumit. Fit cerastes in semita, quia quos fideles reperit & sese ad præcepti cælestis angusta itinera constringentes, non solum nequitia callidæ persuasionis impetit, sed etiam terrore potestatis premit, & in persecutionis languore post beneficia fictæ dulcedinis, exercet cornua potestatis. Quo in loco equus hunc mundum insinuat, qui per elationem suam in cursum labentium temporum spumat. Et quia Antichristus extrema mundi apprehendere nititur. Cerastes iste equi vngulas mordere perhibetur. Vngulas quippe equi mor-

Cerastes.

Antechristi aduentus.

D dere, est extrema sæculi feriendo contingere, vt cadat ascensor eius retrò. Ascensor equi est, quisquis extollitur in dignitatibus mundi. Qui retrò cadere dicitur, non in faciem, sicut Saulus cecidisse memoratur. In faciem enim cadere, est in hac vita suas vnumquemque culpas agnoscere, & pœnitendo deflere. Retrò verò quo non videtur, cadere, est ex hac vita repentè decedere, & ad quæ supplicia ducatur, ignorare. Improbi quoque equi sunt, nam vt Iacobus de Vitriaco Cardinalis ait, habet etiam equos suos miles iste infernalis, homines scilicet reprobos, quos ipse fræno erroris posito (inquit) in maxillis eorum ducit ad libitum suum. Propterea Propheta ait: *Equum & ascensorem proiecit in mare*, id est amaritudine pœnæ æternæ. Et Hieremias: *Velociores aquilis equi illius.* Reprobi enim homines plerumq; velocius currunt ad malum quàm aquilæ, id est boni, & spirituales volent ad bonum. Et iterum ait: *Omnes conuersi sunt ad cursum suum sicut equus, impetu vadens ad prælium.* Et in Apocalypsi dicitur: *Potestas equorum in ore eorum, & in caudis eorum: In ore, mala persuadendo: in cauda, occultè decipiendo.*

Equi vngulas mordere quid.

In faciẽ cadere quid.

Improbi, equi dicti.

Exod. 15.

HIERO-

HIEROGLYPHICA. SYMBOLICA.

Veſparum typus.

EQVI cadauer (inquit Orus Apollo) pingebant priſci, cùm vellent ſignificare veſpas. Ex huiuſmodi enim cadauere plurimùm naſcuntur veſpæ. Pierius diligentes ait rerum naturalium obſeruatores ex bouillo occipitis cerebro apes gigni tradere, ex aſini cerebro crabrones; ex equo veſpas, ex humano cadauere ſerpentes: citatq; peruulgatam apud omnes verſum:

Ἵπποι μὲν σφηκῶν γένεσις, ταυρόι δὲ μελισσῶν.

Sed non probo quod vertit:

Nam culices ab equi, ſed apes ab origine tauri.

Quid enim culicibus cum veſpis. Quod verò ad hieroglyphicum ſenſum attinet, rectè hic non ſimpliciter veſpas à priſcis intelligi exiſtimat, ſed quod per veſpam identidem ſoliti eſſent ſignificare: per cuius (inquit) hieroglyphicum pugnacitatem & infeſtum aduerſus hoſtes ingenium oſtendebant. Hoc autem vnum hieroglyphicum Orus memorat. Pierius verò celeritatis in primis typum poni poſſe haud inelegãtibus oſtendit rationibus, quas nos ferè antè partim recenſuimus, partim etiam recenſebimus, ideoq; in numiſmatis nunc equum currentem, nunc ipſum Pegaſum alis adiectis cuſum, vt ſumma rem alacritate geſtam oſtenderet. Non ſum verò neſcius (inquit) authores eſſe, qui Pegaſum, qualem quippe paſsim in Hadriani, & L. Papyrij Curſoris, & aliorum quorundam nummis aſpicimus, famæ potius quàm celeritatis indicium eſſe contendant. Naſcitur is ex Meduſæ cæde: ſiquidem virtus cùm terrorem amputauerit, famam generat. Terroris & admirationis hieroglyphicum eſſe Meduſæ caput, oſtendimus in ſerpente, cùm de Domitiani geſtamine loqueremur. Fama autem vbi primùm genita per hominum ora primùm incipit volitare, Muſarum excitat fontem in Parnaſſo, quippe quod illuſtrium virorum præclara facinora vatibus ſcribendi ſuggerunt argumentum. Quod verò in Papyrio de re ipſa etiam cognomento Curſoris honeſtato, ex Pegaſo alacritatem & feſtinantiam hominis ſignificari dixeramus, capreæ inſuper fugacis ſpolium & fulmen & ſagitta, quæ in eodem ſpectantur nummo, ad noſtram faciunt intellectum. Quod verò & centauri pubetenus humana forma, reliquum equina fingantur, multi eodem teſtante vitæ noſtræ terminum pernici curſu occupari, ſignificare putant, propterea quòd mira lapſi lubricitate incauti ſemper arripimur. Vulgatiſſimum verò illud ait eſſe argumentum, hominem feroci inuictoque animo, imperio tamen, & rationi obſequentem, hieroglyphicè per frænatum equum ſignificari. Hinc Panatium dicere apud Ciceronem, Africanum ſolitum dicere, equos propter crebras contentiones præliorum ferocitate exultantes domitoribus tradere ſole, vt his facilioribus vti poſſint, ſic homines ſecundis rebus effrænatos, ſibiq; præſidentes, tanquam in gyrum rationis, & doctrinæ duci oportere. Animal nimirum ferox atque magnanimum, quod leges tamen ſubijt, nec frenum depulit ore, vt ait Horatius, de equo qui hominis opem implorauit, ſeq; frenari ſit paſſus: & Maro:

Pugnacitas. *Celeritas.* *Pegaſus qd indicet.* *Fama, & eius ortus.* *Centaurus quid ſignificet.* *Equus frænatus quid indicet.*

Sed tamen ijdem olim curru ſuccedere ſueti
Quadrupedes, & fræna iugo concordia ferre.

In huiuſmodi ſententiam eſſe Scipionis dictum non incelebre. Cùm Romani contra Antiochum iam in Aſiam traiecißent, isq; legatos demum de pace miſiſſet ad Scipionem, reſpondit is: *Id prius factum oportuit, non poſtquam & frænum, & ſeſſorem accepiſſet.* Frenum autem, & camum cuiusq; rei coercitionem cùm ſacris, tùm humanis literis indicat. Non ingratum etiam fore hieroglyphicum putat, quo deſperatio, aut rei quam quiſpiam aggreſſus fuerit, inauſpicatus ingreſſus ſignificetur, vbi quis equum ceſpitantem aut prioribus prolapſum pedibus adpingeret, cùm ipſa præſertim res & prouerbio & augurijs confirmetur. Augurium intelligit Flamminij Conſulis Roman. quod ſuo loco recitaui. Sed quod ad prouerbium attinet, quod fertur, Rideo, inquit Galba, canterie, Siſinnius Capito ita interpretatur, qui principio rei alicuius inchoatæ deficiunt animo. Nam cum Sulpitius Galba in prouinciam exiens, ad portam ipſam canterium ſuum animaduertiſſet cecidiſſe, *Rideo*, inquit, *canterie te iam lapſum eſſe, cùm tam longum iter iturus, vix id ſis ingreſſus.* Nec indecenter item inter picturas huiuſmodi referri poſſe ait idem Pierius, equum in foſſam prolapſum, aut in voraginem aliquam demerſum, vbi luti tenacitate pertinaciſſimè detineatur, neque ſeſe valeat expedire, ſi negocij alicuius difficultatem, aut incommodum exprimere voluerimus: quippe quòd plurimum ita eſt canteriorum natura, quos oneribus comportandis addicimus, vt ſi aliquam in voraginem deciderint, tam ob onus quo grauantur, quàm ob liuidæ paludis cœnum, in quo recumbant, ſupra modum implicentur, vnde ægrè attolli queant. Tandem ab Aegyptijs Sacerdotibus, animal hoc alioqui tam generoſum, tam vtile, tam domeſticum, repudiatum fuiſſe

Equus ceſpitans. *Equus in foſſam prolapſus.*

asserit,

E asserit, ac per hieroglyphicum eius profanum intelligi decreuisse: cuius rei causam fuisse suspicatur, quæ maiores etiam nostros in Italia ab eo abstinere tam religiosè iusserit, vt à sacrorum flamine minimè tangeretur, propterea quod damnatum inter venena fel habere proditum est. Alios rem simplicius interpretantes, dicere inde factum, ne si longiùs digrederentur, fraus interdum ex negligentia fieret sacris. Ea enim de causa sacerdotum etiam nostrorum familijs data ocia, ne profanis occupationibus aut curis distraherentur; sed in precibus tantum Deo allegandis occupati essent, & laudes illi septies in die dicerent. Potest modò etiam equus primùm præclarè, mox ineptè pictus, inepti vulgi iudicij hieroglyphicum indicium esse. Aiunt enim referente Dione Chrysostomo, pictorem quendam iocosum, cùm picturam quandam equi in publico proposuisset admirabilem atque accuratè factam, puero præcepisse, obseruaret spectantes si quid reprehenderent, aut laudarent, idque retentum memoria sibi renunciaret: Spectantium autem alium aliud dixisse de pictura, atque reprehendisse hunc quidem, vt opinatur, caput, illum autem coxas, alium verò crura, vt si talia facta essent, multò pulchriùs haberent. Pictorem autem his de puero auditis, aliam fecisse picturam iuxta vulgi opinionem atque consilium, iussisseque collocari eam iuxta priorem.
F Fuisse autem magnam inter illas differentiam. Illam enim accuratissimè factam in omnibus: hanc autem turpissimè, ridiculosissimèque atque omnibus potius quam equo fuisse similem. Manifestum igitur (inquit) quod si valdè quis opus habeat vulgi laude, credibiliorem existimans illius laudem aut vituperium quàm suam sententiam, ita singula facturus sit atque conaturus se talem exhibere, qualem volet vulgus: certumque est, quod similis futurus sit, pro illo priore equo doctè atque ex unius arte facto, admirabili alteri atque multorum opificum artificio neque ipsis illis placenti artificibus, tametsi ex omnium consilio atque arte composito. Quemadmodum fabula ait Pandoram non ab vno deorum formatam, sed communiter ab omnibus, alio aliud donante, & apponente: opusque neque sapiens, neque bonum factum, sed omnigenum variumque accipientibus euenisse malum. Hæc Dio Chrysostomus. Si egregio cordatoque ac prudenti militiæ duci, qui suo Marte totum belli pondus sustinuisset, & confecisset, propria virtute concitatus (quod plerique nostræ tempestatis etiam præstitere) symbolum appositum esset excogitandum, tres aut quatuor (inquit Claudius Paradinus) quorum vnus eorum solus præ cæteris omnibus à sessoribus suis concitatus primus ad premij locum destinatum peruenerit, currentes equos depingi cuperem, cum his verbis: SOLVS PROMERITVS: imitatus in hoc veterum Romanorum con-
G suetudinem, qui olim sese in circis ad cursum exercebant, &c.

Profani typus.

Ineptum iudicium.

Orat. 78.

Dux militiæ cordatus, & prudens.

MITHOLOGICA. QVIBVS DIIS SACRI.
Quibus immolati equi.

EQuus non paucis quidem dijs, cæterùm Neptuno potissimum sacer putatus fuit. Hic enim hippius (ἵππιος, vel, vt alij scribunt, ἵππειος,) id est equestris cognominatus est; cuius cognominis ratio diuersimodè traditur. Pausanias cùm, cur ita appellatus sit, alias causas ab alijs fuisse existimatas dicit (eas autem non recenset) ipse se putare ait ita cognominatum, quòd τῆς ἱππικῆς, id est equitationis inuentor fuerit: Nam & Homerus in equorum certamine Menelao ab dei huius appellatione adhibuit iuramentum, quod equis conueniret,

Neptunus hippius cur dictus.

In Achaicis

H Ἵππων ἁψάμενος, γαιήοχον ἐννοσίγαιον
Ὄμνυθι, μηδὲν ἑκὼν τὸ ἐμὸν δόλῳ ἅρμα πεδῆσαι. id est
Equos tangens, terram ambientem Neptunum
Iurato: an non volens meum dolo currum impedIueris.

Pamphos (πάμφως) verò qui Atheniensibus antiquissimos ludos fecit, esse dixit Neptunum, ἵππων δωτῆρα, id est equorum datorem, non aliunde nisi ad equestris appellationem deflectens. Diodorus Siculus de Cretensibus agens: Addunt (inquit) etiam Neptunum equos primum domuisse, artemque equitandi ab illo traditam, ex quo hippius sit appellatus. Val. Probus in commento super ea Virgilij in Georgicis verba: *Tuque ò, cui prima frementem Fudit equum magno tellus percussa tridente Neptune.* Campi (inquit) in Thessalia sunt petræi, in quibus locus Petra nomine, percussus tridente Neptuni, equum qui Scyphius vocatus est, edidit: Romani autem Neptunũ equestrem vocant, Græci ἵππιον Ποσειδῶνα, quòd existimetur princeps originis equorum. Festus quoq; ita. *Hippius id est, equester dictus est, vel quod Pegasus ex eo & Pagaside natus sit: vel quod equuleus, vt putãt, loco eius suppositus Saturno fuerit, quem pro Neptuno deuorarit: vel quod tridentis ictu terra equum excierit, cui ob hoc in Illyrico quaternos equos iaciebant nono quoque anno in mare.* At verò

Scyphius equus.

Isidorus

Isidorus de Circensibus ludis agens; itaq; (inquit) Castori & Polluci deputantur hæ species, quibus equos à Mercurio distributos historiæ docent: sed & Neptunus equestribus ludis præest, quem Greci hippion appellāt: sed & Marti, & Ioui in ludis equestres sunt consacrati, & ipsi quadrigis prefunt. Porrò & Phurnutus inter cetera, & hoc ait, q̃ ideo hippius dictus est Neptunus à velocitate nauigationis maritimæ, quodq; naues in mari quasi equi videntur esse. Hippij Neptuni meminit & Artemidorus in primo Onirocriticῶν. Hæc omnia de Hippio Neptuno collegit Gyraldus: qui item Petræi Neptuni fabulam à quibusdam hunc in modum tradi ait: quòd scilicet Neptunus aliquando dormiens in petra quadam, per somnum Venere pollutus sit: quod effusum semen terra suscipiens, equum primum exhibuit vocatum Scyphion. Ab alijs verò dici, dispositum fuisse certamen Petræo Neptuno, in eo loco, vbi primus equus egressus est, propter quod & Hippius Neptunus sit dictus. Lactantius Grammaticus etiam terram in Thessalia tridente percussam scribit à Neptuno, ex quo (mirum dictu) prosiluerint equi duo, Scyphios, & Arion, inde nata Thessalicorum equorum præstantia. Alij Arionem equum ex Neptuni in equum conuersi cum Cerere in equam conuersa concubitu natum fingunt, & hāc ob causam Thelpusios dixisse, Neptunum apud se primum inter Arcadas hippium esse dictum. Seruius Grammaticus, in contentione cum Minerua de Athenarum nomine, ab Neptuno litore percusso, equum scribit productum animal bellis aptum: Mineruam iacta hasta oleam creauisse, quæ res (inquit) est melior comprobata, & pacis insigne: cæterum Seruius à nostris (inquit Cælius) coarguitur. Neptuni Petræi fabulam tetigit Lucanus: E F

Neptuni Petrei fabula. *Ariõ equus.* *Lib. 21. cap. 24.* *Lib. 6.*

Primus ab æquorea percussis cuspide saxis
Thessalicus sonipes, bellis feralibus omen Exilijt.

Minerua hippia. Fuit & Minerua hippia siue equestris dicta, vt Phurnutus ait; item Pausanias in Atticis, nec quidē semel; item Arpocration, & Suidas in ἱππεία Ἀθηνᾶ, sic verò nuncupata, quod currum instruexerit prima: hanc Isæus rethor, & Mnaseas, vt Gyraldus, & Cælius annotarunt, Neptuni filiam fuisse tradiderunt ac Polyphes Oceanitidis. Δαμνιππον etiam vocatam scribit Phurnutus, quasi dicas equi domitricem. Etimolugus & Varinus, Mineruam dicunt hippiam esse vocatam, quod è capite Iouis cum equis prosilierit, vt scriptus in eam hymnus indicat. Vel quod Coryphe (Polyphe fortè, vt Suidas, & alij habent) Oceani filia ex Neptuno eum vnà cum curru pepererit. Vel quod Adrastus Thebis fugiens, cùm equos in Colono sisteret, Neptunum & Mineruam ἱππίους appellarit. Huius Mineruæ hippiæ, & Neptuni hippij aras fuisse in Hippio dicto Colono Atticæ G

Colonus hippius. colle scribit Pausanias. Colonum autem Hippium fuisse prope Academiam. Author argumenti in Sophoclis Oedipum in Colono ait Furiarum fuisse ibi templum, loco autem id esse nominis, quoniam etiam in eo esset Neptuni hippij, & Promethei, & Oreoconios, id est qui mulorum curam habent, in eo etiam habitasse. Iam verò Pindarus in Pythijs Cyrenea εὔιππον cognominat propterea quod Libyes à Neptuno edocti esse dicantur currus iungere. Mineruam autem hippiam in Libya genitam aiunt. Græci, vt inuenio, Palladi nomen ab equo domito inditum tradunt, & apud Pindarum legas frenum Corynthi ab ea inuentum, & Pelopi datum dono, & in Ilij captura instar montis equum Græci Palladi dedicarunt. Hæc verò significare aiunt ferocitatem omnem doctrina molliri atque cicurari: quod luculenter Horatius sic expressit: *Nemo adeo ferus est, vt non mitescere posit; Si modò culturæ patientem accommodet aurem.* Coluerunt etiam Neptunum equestrem Romani, & in eius dei tutelam dicebant esse mensem Februarium quando sol gelidum, & vdum occupat aquarium, quem prodigum vrnæ dicit poeta. Dionysius

Lib. 1. ant. Rom. ait Neptuno equestri templum ab Euandro in Latio erectum, diemq; festum statutum, quem Arcades hippocratia, Romani Consualia vocant. Hunc enim Neptunum Consum ijdem dicunt.

Consualia. Consualia autem erant ludi equestres, qui mox Circenses, & magni, & Romani dicti sunt. Plutarchus cùm alibi, tum maximè in Romulo, Romulum tradit cuiusdam dei aram conditam sub ter- H

Consus deus. ra in Circo inuenisse, eique deo indidisse nomen Conso, siue à consilio, quod consiliarius foret, siue Neptuni equestris: aramq; ipsam reliquum tempus latere: in equestribus verò certaminibus aperiri. Hoc autem die, vt idem Plutarchus, & Dionysius, alijq; tradunt, apud eosdem Romanos ex consuetudine cessabant ab operibus, equi, muli, atq; asini, propterea quod instituta nauigatione

Lib. 5. c. 26. inquit Alexander ab Alexandro, cùm omnium rerum merces nauibus aduehantur, ocium quodam modò iumentis, & remissio data sit, vel quod equos primum Neptunus domuerat, & equitandi artem inuenerat, quare hippius dicebatur, Plutarchus causam reddere videtur maris tranquillitatem, in quæstionibus Romanis quærens, *cur in Consualibus festis equos, & asinos coronant, & ociari sinunt? An quia Neptuno (inquit) equestri festum hoc peragunt, & asinus cum equo libertate communi fruitur? Aut quies ista iumentis concessa est, quod mare tranquillum, & nauigationi commodum se præbuisset.* Goropius quod Neptuno tribuunt equum, hieroglyphicum signum esse ait omnis humanæ vecturæ. Cùm enim in omni vehendi portandiq; diuersitate longissimè naualis

commoditas

A commoditas antecellat, atq; ea sit (inquit) hominum industria iuuenta, placuit animal eius notationem habere, quod ad hominem portandum sit procreatum. Philostratus autem binas depingens insulas, quibus forum erat commune, in quo ex vna ea deferebantur quæ in agris eius colligebantur, ex altera quæ in mari deprædebantur, ait statuam ibi fuisse erectam Neptuno vna cum aratro & curru, sed ne terræ culturam tantùm expressisse viderentur, aratrum nauis proram addiderant. Quamobrem Catullus Græcorum exemplo nauim currum vocauit in libello de Pelei & Thetidos nuptijs inquiens:

Diua quibus retinens in summis vrbibus arces,
Ipsa leui fecit volitantem flamine currum.

Siquidem apud Aeschylum Prometheus in illa longa enumeratione artium, quas à se in vsum mortalium excogitatas, & inuentas gloriatur, ait inuentum suum esse currus illos nautarum qui lineis alis vagantur per mare: Θαλασσόπλαγκτα δ' ὔτις ἄλλος ἀντ' ἐμῦ λινόπτερ' ἑυρε ναυτίλων ὀχήματα. Sed & Euripidem eadem figura vsum memini, apud quem nuncius qui Medeam admonet, vt se mandet fugę, præcipit ei, vt neq; id vehiculum spernat, quod nauigandi, neq; id quod

B terrestris itineris conficiendi causa comparatum est

Ὦ δεινὸν ἔργον παρανόμως εἰργασμένη
Μήδεια, φεῦγε, φεῦγε, μήτε ναΐαν
Λιποῦσ' ἀπήνην, μήτ' ὄχον πέδοστιβῆ. id est
O quæ patrasti facinus atrox, impium
Medea, fuge, fuge, siue nautico
Subuecta curru, siue terrestri; fuge.

Sed hoc quoque, vt totum propè veteris eloquentiæ choragium ab Homero est, qui primus aurigam nauis pro gubernatore dixerat. *Auriga nauis.*

φθέγξατο δ' ἡνίοχος νηὸς κυανοπρῴροιο, id est
Nauis ceruleæ sic est auriga locutus.

& naues equos maris nominauerat *Naues equi maris dicta.*

Νηῶν ὠκυπόρων ἐπιβαινέμεν, αἵθ' ἁλὸς ἵπποι
Ανδράσι γίνονται, id est
Scandere veloces naues quæ per mare nobis
C *Sunt velut instar equi.*

Sunt & aliæ apud Latinos authoritates. Plauti in primis. *Nempe equo ligneo per vndas cæruleas estis vectæ.* *In Rudente.* Varro Marcipone: *Quam nautici equisones per viam conducerent.* Sic M. S. apud Nonium, vulgati quà ducerent loco. Horatius *Eurum per Siculas vndas equitare* dixit: Et Seneca *frænare ratem*, pro sapienter nauigare. *In Medea.* Frænare enim ad equos propriè pertinet: Plutarchus eleganter libello de audiendis poetis, vt equus (inquit) fræno, & nauis clauo, mores oratione flectuntur. Duplex itaq; Neptuni erat munus; & nauigantium curam habere videlicet, & equorũ, vt in hymnis Homerus scriptum reliquit his versibus: *Neptuni munus duplex.*

Διχθά τοι ἐννοσίγαιε θεοὶ τιμὴν ἐδάσαντο,
Ἵππων τε δμητῆρ' ἔμεναι, σωτῆρά τε νηῶν, id est
Bina tibi superi Neptuno munera donant,
Flectere equos, regere & naues quæ marmora sulcant.

Pamphos quoq; antiquissimus Gymnographus Neptunum equorum rostratarumque, & turritarum nauium largitorem appellauit. Ac Sophocles videtur apud Athenienses, vbi erecta postea fuit academia, Neptunum primum iunxisse equos putasse, vt patet in his ex Oedipo-
D de in Colono:

Δῶρον μεγάλου δαίμονος εἰπεῖν Αὔχημα μέγιστον, Εὔιππον, εὔπωλον, εὐθάλασσον. Ὦ παῖ Κρόνου, σὺ γάρ νιν εἰς Τόδ' εἷσας αὔχημ' ἄναξ Ποσειδὰν Ἵπποισι τὸν ἀκεστῆρα χαλινόν, id est. *Munus magni dæmonis dicere, Gloriam maximam, Equis, pullis, mari bene imperitantem. O fili Saturni, tu enim ipsum in hanc ducis gloriam, Rex Neptune Equis moderans frænos.* Apollonij verò enarrator Sesonchosem Aegypti Regem qui post Orum Isidis ac Osiridis filium regnauit, quem nonnulli Sesostin vocarunt, primum inuenisse equum ascendere scribit, quod affirmauit & Dicęarchus in libro secundo rerum Aegyptiacarum: quod tamen quidam Oro acceptum ferunt. *Equitationis inuentio.* Alij etiam, vt ex Virgilio, Lucanoq; ostendimus Lapithis hanc gloriam tribuunt, Thessaliæ populis, quos eam artē à Neptuno accepisse non obscurè innuit idem Virgilius, cùm optimos equos à Neptuno originem accepisse ait *Neptuniq; ipsa deducat origine gentem.* De Neptuno autem artis equestris inuentore Papinius Statius canit.

----- Neptunus equo (si certa priorum *Lib. 6. Thebaid.*
Fama patet) primus teneris lusisse lupatis

Orâ & littoreo domitaſſe in litore fertur, E
Verberibus parcens.

Fuit autem etiam Thebis, vt annotauit Cælius, Neptuni hippodromij ſiue equorum domitoris templum, idq; Chryſippum ex carmine ſignificare Pindarico ex Iſthmijs. Gyraldus verò eum Neptunum, qui videlicet Thebis celebratur, hippocromium cognominatum fuiſſe ait, idque eundem Pindarum in Iſthmijs, itemq; in Nemeis manifeſtare legi & Hippocurium Neptunum alicubi nuncupatum. Hippocronium autem dictum volunt à Saturno, quem Greci Cronon dicunt, quòd ſcilicet equum pro eo deuorarit. Rhea enim Neptunum enixa inter gregem agnorum juxta Arnen fontem ab agnis appellatum occultauit, vt eſt in fabulis, Saturno autem equum ſe peperiſſe dixit, & pullum equinum ei deuorandum dedit. Sunt qui hippocromia interpretantur nugas, quaſi dicas nimium antiqua & obſoleta, qualia ſub Saturni regno fuerunt. Sed hæc ferè πάρεργα. Eum aliquando veniſſe in contentionem de artificio cum Minerua & Vulcano ſcripſit Lucianus in Hermotimo: quo tempore Minerua domum excogitauit, hominem fecit Vulcanus, Neptunus taurum, atque ea de cauſa crediderunt (inquit) poſteri eum primùm equos domuiſſe. Quod autem in orbis diuiſione maris imperium ei contigit, ipſe gloriatur apud poetam. Alij interpretantur eum vniuerſi liquoris, hoc eſt ſeminis animalium deum exiſtimari, equorum F eò magis quòd planities eis conueniens ſit, quæ aquis accidit. Neptunus itaque deus habebatur maris, velox & mobilis inſtar equorum, vnde eſt etiam quod celerrimos ei aſcribant equos. Virgilius ---- *Flectit equos curruq́; volans dat lora ſecundo:* Item. *Iungit equos curru genitor ſpumantiaq́; addit Frena feris, manibusq́; omnes effundit habenas Cæruleo per ſumma leuis volat æquora curru.*

Neptunus hippocromius.

Lib. 4. Vnde & Apollonius: ---- Εὖτ' ἂν δέτοι Ἀμφιτρίτη
Ἅρμα Ποσειδάωνος εὔτροχον αὐτίκα λύσῃ, id eſt
Quam mobilis Amphitrite
Neptuni celerem currum apto tempore ſoluet.

Orpheus in hymnis currum hunc à quatuor equis trahi ſolitum ſcribit, vt eſt in eo verſu:
Κυμοθαλὴς, χαριτῶπα, τετράορον ἅρμα διώκων.
Quadriiugum impellens currum, ſummo æquore labens.

Lib. 3. *Loca quibus Neptunus præeſt.* nec non & Apollonius loca recenſens quibus præeſſet Neptunus.
Οἷος δ' ἴσθμον εἶσι Ποσειδάων ἐς ἀγῶνα
Ἅρμασιν ἐμβεβαὼς, ἢ Ταίναρον, ἢ ὅγε λέρνης
Ὕδωρ, ἠὲ κατ' ἄλσος Ὑαντίου Ὀγχηστοῖο,
Καί τε Καλαύριαν μετὰ δὴθ' ἅμα νείσεται ἵπποις
Πέτρην θ' αἱμονίην, ἢ δενδρήεντα Γεραιστὸν, id eſt
Ad ludos properat qualis Neptunus in Iſthmum,
Quadrigis inuectus adit cum flumina lernæ,
Tænariumq́; ſolum, vel Hyantia rura, Geræſtum
Syluoſum, Aemoniamuè petram, fumantia colla
Cùm premit alipedum, Calabra idem vt rura reuiſit.

Neptunus Taraxippus. Quod autem Neptuno dedicati ſint equi, ex eo etiam conſtat, quod de Taraxippi ara ſcribit Pauſanias in Eliacis in Olympicorum ludorum deſcriptione, ſiquidem recitatis de eo aliorum ſententijs, ait veriſimilius eſſe Taraxippum equeſtris Neptuni cognomentum eſſe, propterea quòd prima equorum origo ei debetur. Sed verba eius adijcio. Alterum curriculi latus aliquantò longius excurrit. In eo ad ipſum aggeris exitum ara eſt figura rotunda. Ad eam deus colitur, quem Taraxippum (ab incutiendo equis pauore) nuncupant. Solent enim iniecto terrore, circa aram (hanc) equi tam vehementer conſternari, vt incertum vnde coorta trepidatione, ſæpe illiſis curribus affligantur aurigæ. Quò igitur æquo & propitio vtantur Taraxippo, ad eam aram aurigæ vota nuncupant. Variat de Taraxippo Græcorum ſententia. Sunt qui indiginæ hominis ſepulchrū illud eſſe dicant, præſtantis equos regendi ſcientia: Olenium nomen produnt, à quo ſit in Eleorum finibus Olenium ſaxum appellatum: Alij Dameonem fuiſſe, Philiuntis filium, qui in Augeum expeditionis Herculis ſocius, à Cteato Actoris filio vnà cum equo, quo vehebatur, ſit interfectus: ab Eleis eo in loco & ipſi & equo, inanis habitum ſepulchri honorem. Non deſunt qui hoc inane monimentum heroicum illud ipſum eſſe autument, quòd Myrtilo Pelops poſuerit, cùm à ſe perempto parentaret, quò eius iram placaret: Taraxippum verò vocaſſe quod Myrtili dolo Oenomani equæ conſternatæ fuerint. Multi etiam Oenomaum illum eſſe dictitant, qui in curuli certamine equos & aurigas illo exagitet pauore. Audiui etiam qui Porthaonis filium Alcathoum eſſe dicerent, qui cùm inter procos Hippodamiæ ab Oenomao fuiſſet occiſus & eo ipſo in loco humatus, iniuriæ ſuæ quam in ipſo curriculo paſſus eſſet, atrox & infeſtus vindex obequitantibus exoriatur. At Aegyptius quidam Pelopem aiebat acceptum neſcio quid ab Amphione Thebano, in

Taraxippus deus quis.

Olenium ſaxum.

A no, eo in loco defodisse, cuius arcana vi tunc conterriti fuerint Oenomai equi, & omnes deinde equi eodem afficiantur modo. Et censebat ille quidem Amphionem & Orpheum (etsi Thrax diceretur) Ægyptios fuisse: propterea verò alteri feras allicere, alteri verò saxa ad muros extruendos mouere attributum, quòd vterque magorum scientia excelleret. Mea verò sententia eorum est maximè probabilis oratio, qui Taraxipppum cognomen esse dicunt Neptuni equestris. Est etiam in Isthmo Taraxippus, qui Glaucus fuit Sisyphi filius ab equabus discerptus ludis funebribus, quos patri suo fecit Acastus. In Argiuorum Nemea nullus omnino est herois genius, qui equis pauorem immittat: saxum tantùm eminet super curriculi flexum, colore rutilo: cuius fulgore concitantur equi, haud aliter multò, quàm si immissis ignibus iniecta esset trepidatio. Sed qui ab Olympico existit Taraxippo, longè est acerrimus terror. Hactenus Pausanias. Iuno etiam duos à Neptuno accepisse equos dicitur, quos illa postea donauerit Castori & Polluci, quibus similiter ac Neptuuo equorum domitura ascribitur, quandoquidem sidera sunt velocissima & nauigationi præesse etiam credita. Dij enim maris etiam habebantur. B Pollux tamen pugillatu potius, quàm equorum domitura nobilior, vt notum est ex hoc Horatij:

Saxum equis timorē incutiens.

Iunonis equi Pollux & Castor equorum domitores.

Dicam & Alciden, puerosque Ledæ
Hunc equis, illum superare pugnis
Nobilem.

Li. 1. carm. Od. 12.

Lib. 1.

Necnon ex hoc Arnobij, deos gentilium præ Christo deridentis: *Tyndaridæ Castores, equos vnus domitare consuetus, alter pugillator bonus & crudo inexsuperabilis cæstu, ignes & fulgores marini, & ouorum progenies dij.* Vnde sunt qui Virgilium hoc versu:

Talis Amyclæi domitus Pollucis habenis
Cyllarus:

Pollucem qui pugil erat, pro Castore equorum domitore dixisse existimant: sed ineptè. Haud enim dicendum sic pugillatus studiosum fuisse Pollucem, vt nunquam in equo sederet. Cyllarus equidem alternis Polluci & Castori seruijt. Papinius:

Cyllarus equus Castoris & Pollucis.

Lib. 1. Sylu.

Et pauet aspiciens Ledæus ab æde propinqua
Cyllarus: hic domini nunquam mutabit habenas
Perpetuis frenis, atque vni seruiet astro.

C Nam equum Domitiani vni seruiturum astro dicit, non duobus, vt Cyllarum. Et apud Propertium lib. 3. legimus: *Potaque Pollucis lympha salubris equo.* Sed reuertor ad Neptunum: de cuius equis nunc aliquid dicendum. Fingitur à Platone in Critia eos fuisse alatos, eorumque habenas manu tenentem cum curru inuehi. Ad quod sine controuersia Maronem allusisse dicunt, cum leuibus rotis summas ipsum vndas perlabi dixit & hic multò apertiùs:

Neptuni equi quales.

Sic cunctus pelagi cecidit fragor, æquora postquam
Prospiciens genitor, cæloque inuectus aperto
Flectit equos, curruque volans dat lora secundo.

In quinto item vbi Veneris precibus annuens, nauigaturo Aeneæ mare sedatum ac tutum reddere introducitur, pari ratione currum iungere & per vndas inuehi agitatas, inquam, ac tumentes dicitur, phantasia poëtica scilicet, vt Seruius consueuit vocare:

Iungit equos curru genitor, spumantiaque addit
Frena feris, manibusque omnes effundit habenas,
Cæruleo per summa leuis volat æquore curru.

D Silius lib. 3. fingit Neptuni currum trahi ab equis marinis:

Non aliter quotiens perlabitur æquora curru, *Extremamque petit Phœbæa cubilia Tethyn*
Frenatis Neptunus equis.

In Romanis inspectionibus eorum pars posterior desinit in piscem. Cernitur autem Neptunus aurigans, concha sedens, equis istiusmodi vectus ceruice ardua, iubata ac pedibus (anterioribus nempe) elatis. Numus quoque etiamnum extat Galieni cum equo in piscem desinente & his literis NEPTVNO CONS. AVG. Neptuni equos (inquit Turnebus) intelligo Hippocampos, qui priores pedes habeant, posterioribus careant, sed pontum legant & natent, quod testimonio optimi poëtæ Papinij, comprobauimus:

Hippocampi.

Li. 26 c. 23. Aduers.

Lib. 1. Achill.

---- Et triplici telo iubet ire iugales,
Illi spumiferos glomerant à pectore fluctus,
Pone natant; delentque pedum vestigia cauda.

Addo ego alium eiusdem Papinij locum non minus elegantem, in quo Tænaron describit, vbi Ditis creditur esse ianua:

Lib. 2. Thebaid.

Interiore sinu fragrantia litora curuat
Tænarus, expositos non audens scandere fluctus.

Q Illic

Illic Aegæo Neptunus gurgite fessos
In portum deducit equos, prior haurit habenas (arenas potius)
Vngula, postremi soluuntur in æquora pisces.

Lib. 2. Argonaut.

Addo & hoc Val. Flacci:

-------Non Africus alto
Tantus ouat, patrijsq; manus cùm plenus habenis
Orion bipedum flatu mare tollit equorum.

Neptuni equi lupi dicti, & semiferi. Lib. 2. Argonaut.

In cuius loci explicatione Pius Bononiensis, vidi (inquit) dum Romæ princeps academiæ in vrbe domina docerem, antiquum lapidem, in quo Neptunus in solio sedens fuscinamque tenens mare sulcabat, dextra moderans equos duos, qui ab vmbilico ad extremum pisces erant, caudis intortis, capite vsq; ad medium corporis lupino, ita acuto rostro, vt lupum potius quàm equum referrent, quamobrem Flaccus alicubi lupos hos equos nuncupat, inquiens:

Celsaq; semiferum contorquens frena luporum.

Orionis equi. Lib. 8.

Semiferos autem eos vocat, quandoquidem qua parte pisces referunt, sunt domestici & affines Neptuno, vt Deo maris: qua verò parte equi, feri sunt, & auersati Deum: & ita in prisca inspectione visuntur elata ceruice ac superba, indignantique simili ac propè imperium detrectante. Orion Neptuni ex Euriale Minois filia filius, equos similiter, vt ille, habet bipedes, cætera pisces, vt modò recitabamus: Et Triton & ipse deus marinus habitus equis vehitur apud Claudianum.

Palladiaque comas innexus arundine Triton
Edomitis veheretur equis.

Soli & Lunæ cur equi ascripti.

De nominibus equorum Neptuni postea. Si verò velocitatis causa equi tribuuntur Neptuno, recta etiam ratione debebuntur Soli & Lunæ, quorum cursus omnem velocitatem superat: quare Soli quoque alatum equum attributum fuisse reperio. Nam in eiusdem Galieni numis equus est cum inscriptione SOLI CONS. AVG. Aliàs quadriga vehitur quatuor moderata equis. Manilius:

Quadriiugis vt Phœbus equis, & Delia binis.

Lib. de spectaculis.

Lunæ enim biga datur. Tertulianus: *De iugo verò, quadrigas soli, bigas Lunæ sanxerunt.* Papinius:

Rorifera gelidum tenuauit aëra biga.

Seneca in Hercule Oetæo:

Cuius ad primos Hecate vapores
Lassa nocturnæ leuat ora bigæ.

Lib. 3. Var. Quadrigæ cur Soli attributæ, cur bigæ lunæ. Trigæ cur inferis datæ. Seiuga currus Iouis.

Cassiodorus epistola ad Faustum de Circensibus bigam quasi Lunæ, quadrigam Solis imitatione repertam esse scribit. Trigas verò inferis, seiugas Ioui, desultores Lucifero & Hespero consecrarunt, inquit Isidorus. Quadrigas autem ideo Soli iungunt, quia per quatuor tempora annus vertitur, ver & æstatem, autumnum & hyemem: bigas Lunæ, quoniam gemino cursu cum sole conscendit, siue quia & nocte videtur & die. Iungunt enim vnum equum nigrum, alterum candidum: trigas dijs inferis, quia hi per tres ætates homines ad se rapiunt, id est, per infantiam, iuuentutem atque senectutem. Seiuga maximus currus currit Ioui, propter quod maximum deorum eum esse credunt. Hæc ille, cæterùm in numo Heliogabali qui Solis erat sacerdos equi quoque sex excusi sunt, quanquam sextus non appareat. Totam curruum Solis & Lunæ fabulam paucis sic complectitur Fulgentius:

Soluerat igniuomos, mundi regione peracta
Quadrupedes, gelidumq; rotis tepefecerat orbem
Rector & auratis collum spoliabat habenis.
Iam Phœbus disiungit equos, iam Cynthia iungit,
Quasq; soror liquit, frater pede temperat vndas.
Tum nox stellato cælum circumlita peplo
Cærula rorigenis pigressere iusserat alis
Astrigeroque nitens diademate luna bicornis
Bullarum biiugis conscenderat æquora tauris.

Equorum Solis color. Sol λευκόπωλος. Lib. 2. Amor. eleg. 1.

Secundum autem diuersam Solis dispositionem dies diuersam immutationem recipit: nam primò rubet, mox lucet, feruet in meridiè, vesperi pallet. Vnde equorũ eius primus dicitur esse erychteus id est rubens, secundus aritheus, hoc est splendens, tertius lampas, videlicet ardens, quartus philogeus, quasi amans terram, vt dicit Beda. Inuenio tamen etiam Solem λευκόπωλον vocatum fuisse, quòd candidis vehatur equis: & Ouidius Solis equos niueos vocat, dum canit:

Carmina sanguineæ deducunt cornua Lunæ,

Et reuo-

A *Et reuocant niueos Solis euntis equos.*

Pallet enim, vt dictum est, sol à nobis discessurus. Sed & nubuloso cælo pallere dicuntur. Hoc docet Tibullus lib. 2. Eleg. 5.

In Herc. furen.

> *Ipsum etiam solem defectum lumine vidit*
> *Iungere pallentes nubulus annus equos.*

Accessuris verò ad nos equos apposité Seneca vocat caruleos, non à colore pilorum, sed ab aspergine maris, hoc est, cum velut è mari summo manè erumpunt, suntque lucis exorientis nuncij.

> *Iam rara micant sidera prono*
> *Languida mundo, nox victa vagos*
> *Contrahit ignes, luce renata*
> *Cogit nitidum Phosphoros agmen*
> *Signum celsi glaciale poli,*
> B *Septem stellis Arcades vrsæ*
> *Lucem verso temone vocant,*
> *Iam cæruleis euectus equis Titan summam prospicit Oetam.*

Aurei aliàs plerumque Solis equi definiuntur, etsi singuli proprio distinguerentur, Pyrois rubente, Eous candicante, coruscante Aeton, Phlegon nigricante. De coloribus equorum dijs consecratorum hæc prodidit Isidorus: *Circa causas elementorum gentiles etiam colores equorum iunxerunt, roseos soli, id est, igni, albos aëri, prasinos terræ, venetos mari assimilantes: item roseos æstati currere voluerunt, quod ignei coloris sint, & cuncta tunc flauescant: albos hyemi quòd sit glacialis & frigoribus vniuersa canescant, vere prasinos viridi colore, quia tunc pampinus densatur: Item roseos currere Marti consecrauerunt, à quo Romani exoriuntur, & quia vexilla Romanorum cocco decorantur: siue quòd Mars gaudeat sanguine: albos Zephyris & serenis tempestatibus, prasinos flori & terræ, venetos aquis & aëri, quia cæruleo sunt colore: luteos id est croceos igni & soli: purpureos igni sacrauerunt, quem arcum dicimus, quòd iris plurimos colores habeat.* Hæc ille. Sed reuertor ad equos Solis: Hos Ouidius ambrosia pasci fingit, tanquam immortales immortalium deorum cibo:

Colores equorum dijs tributorum. Lib. 18. Orig. 31.

Metam. 2. Equorum Solis cibus.

> *Iungere equos Titan velocibus imperat horis*
> C *Iussa deæ celeres peragunt, ignemque vomentes*
> *Ambrosiæ succo saturos præsepibus altis*
> *Quadrupedes ducunt, adduntq́ sonantia fræna.*

Sed præter ambrosiam immortalem etiam quandam herbam eis in cibum cedere inuenio. Athenæus enim testatur Alexandrum Aetolum narrare de Glauco in libro quem piscatorem inscripsit, in mare demersum fuisse cùm herbam gustasset, quam ardente sole in fortunatorum insulis pura vere gignit terra. Eam suis equis gratam in cænam à Sole exhiberi, syluarum incolam, cursum vt absoluant indefessè: ac ne medio cursu interueniat quædam molestia: Quæ verò hæc immortalis herba sit Alexander Aetolus tacuit. Athenæus alicubi eam ἀείζωον, id est semperuiuum vocatam fuisse asserit: atqui semperuiuum, cuius plurimæ sunt species, loca aperta, solique exposita potiùs quàm syluas amat. Simulachrum Solis sic exprimebant, vt puerum imberbem in curru ponentes equos eidem quasi cursu cælum petentes subiungerent. Pueri autem ei aptant imaginem, quia sol velut quotidie nouo ortu natus in nullum planè senium incidit. Erant & Iudæi huius superstitiosæ idololatriæ mancipati, credebantque solem Deum esse, quamobrem simulacro eius, quod feccrant, currus equosque subdiderunt, & hoc in atrijs templi Domini: vt in sacris
D biblijs legimus: *Iosias rex aboleuit equos quod dederant reges Iuda Soli, in introitu templi Domini, iuxta cameram Nethanmælech eunuchi, qui princeps erat in suburbijs: & quadrigas Solis combussit igne. Adoraturi enim solem insidebant equis illis, equitabantque ab ingressu templi vsque ad cameram Nethanmælech.* Quod autem Soli currus & equos tribuant de miraculo est sumptum Eliæ prophetæ, qui à curru igneo & equis igneis est raptus in cælum, vt Ioannes Constantinopolitanus Episcopus æstimat. Quia enim Græcè ἥλιος dicitur Sol, sicut & Sedulius cùm de Eliæ ascensu caneret, ostendit:

Li. 17. c. 12.

Herba immortalis qua Solis equi pascuntur. Lib. 15.

Solis simulacrum vt expressum.

Iudęi Solem Deum esse crediderunt.

Reg. 1. 23.

Solis currus & equos tribuere vnde natum.

> *Quàm bene fluminei prælucens semita cæli*
> *Conuenit Eliæ, meritoq́ & nomine fulgens:*
> *Hac ope dignus erat, quoniam sermonis Achiui*
> *Vna per accentum mutetur litera, Sol est.*

Audientes Græci ab Israëlitis quos diuinas habere literas fama prodebat, pręedicari quòd Elias curru igneo & equis sit igneis ad cælestia translatus, vel certè hoc ipsum inter alia depictum in pariete videntes, crediderunt (vicinia decepti nominis Solis) hic transitum per cælos esse designatum, & miraculum diuinitus factum Dei, mutarunt in argumentum erroris, humana stultitia cōmentatum. Quę opinio est Angelomi monachi, ordinis S. Benedicti, authoris vetusti & in abstrusis scriptu-

Elias igneis equis in cælum raptus.

rarum locis eruendis explicandisque ingenij acerrimi viuacissimique in Stromatibus in libros Regum. Bigas vt dixi, Lunæ, binosque equos tribuebant. Lucanus:

Lib. 1. Lunæ equi & biga.

------ Sic cum compage soluta
Sæcula tot mundi suprema coëgeret hora,
Antiquum repetens iterum chaos, omnia mixtis
Sidera sideribus concurrent, ignea pontum
Astra petent, tellus extendere litora nolet,
Excutietque fretum, fratri contraria Phœbe
Ibit & obliquum bigas agitare per orbem
Indignata, diem poscet sibi, totaque discors
Machina diuulsi turbabit fœdera mundi.

Virgilius in Culice:

Iam quatit & biiugis oriens herebo cit equos nox.

Cerui Lunæ ascripti.

Cùm verò Lunæ equi ascribantur propter cursus celeritatem, alicubi eidem tribuit ceruos, quibus in sola pedum velocitate spes fugæ est:

Dixit & extemplo frondosa fertur ab Alpe
Trans pelagus, cerui currum subire iugales.

Fulgentius hanc deam modò ab equis, modò à tauris vehi significauit. Equos tribuunt Homerus in hymnis deorum, Manilius, Ouidius & Tibullus: Ausonius iuuencas hoc carmine:

Iam succedentes quatiebat Luna iuuencas
Vinceret vt tenebras, radijs velut æmula fratris,

Boues mares cur Lunæ ascripti. Equorum Lunæ color. Lib. 1. ad Gall. Luna vt dicatur rubere. Diana ------ εὐρίππος.

Prudentius de eadem: *Iam biiugas frenare boues.* At Auienus & Claudianus iuuencos tribuunt seu boues mares, ad sterilitatem Lunæ spectantes, vt & illi faciunt, qui mulas currui eius iunxere. Equorum alterum album fingunt, alterum nigrum, quoniam non solùm noctu splendet, sed interdiu etiam apparet. Ad hunc verò locum Propertij:

Quamuis labentes premeret mihi somnus ocellos
Et medijs cælo Lunaruberet equis.

Antonius Muretus arbitratur Lunam dici rubere, quia multi è veteribus ignea esse credebant corpora cælestia, eamque opinionem poëtæ ferè sequuntur: ruber autem est ignitorum color. Volscus autem opinionem improbat, qui rubescere ait Lunã, cùm appropinquat dies, cùm (inquit) pallescere potius videatur. Iam verò Diana apud Arcades εὐρίππα dicta fuit, quòd equas inuenisset, quas amiserat Vlysses, vt scribit Pausanias in Atticis Hippolytum ab equis distractum, vi quarundam herbarum & amore Dianæ ad vitam reuocatum ferunt ab Aesculapio, quem Iuppiter indignatus quòd talem inuenisset medicinam, qua mortui vitæ redderentur, fulmine ad inferos præcipitauit. Vt verò canit Virgilius:

Aeneid. 7.

At Triuia Hippolytum secretis alma recondit
Sedibus: & nymphæ Aegeriæ nemoriq; relegat:
Solus vbi in syluis Italis, ignobilis æuum
Exigeret, versoque vbi nomine Virbius esset.
Vnde etiam Triuiæ templo, lucisq; sacratis
Cornipedes arcentur equi: quòd littore currum
Et iuuenem monstris pauidi effudere quadrigis.

Hecate tergemina, Luna. Auroræ equi.

Hecate etiam ad Dianam siue Lunam pertinet: fingitur autem τριασοκέφαλος, tergemina Ausonio: quòd caput eius dextrum sit equi, sinistrum canis, medium hominis agrestis. Lunam quoq; φιλίππον vocat Orpheus. Auroræ equi ascribuntur rubri & rosei. Ouidius,

Amor. 1.

Proxima cùm veniet terras visura patentes
Memnonis in roseis lutea mater equis.

Et rursus: ----- *Nigri non illa parentem*
Memnonis in roseis sobria vidit equis.

Lib. 3.

Propertius. *Felix Eois lex funeris vna maritis*
Quos aurora suis rubra colorat equis.

Tribuuntur autem & auroræ bigæ; Virgilius.

Aurora in roseis fulgebat lutea bigis.

Li. 2. Theb. Elegánter erumpentem delineauit Papinius:

Et iam Mygdonijs elata cubilibus alto
Impulerat cælo gelidas aurora tenebras,
Rorantes excussa comas, multumque sequenti
Sole rubens: illi roseus per nubula seras

Aduertit

A *Aduertit flammas, alienumque æthera tardo*
Lucifer exit equo, donec pater igneus orbem
Impleat, atque ipsi radios vetet esse sorori.

Desultorios equos Lucifero & Hespero consecrarunt. De Lucifero, ex Papinio & Luctatio id à lijs obseruatum, solitum manè & vesperi, equo vti mutato: addunt colores, matutinum, album, vespertinum, atrum: quod tamen de Luna Isidorus scribit, addita ratione, quòd nocte & die sit conspicua. Ouidius fuscum Hespero tribuit, at in promptu non est authoritas, Lucifero album: Luciferi & Hesperi equi. 2. Trist. Eleg. 5.

Hoc vtinam nitidi Solis prænuncius ortus
Afferat admisso Lucifer albus equo.

Claudianus rorantem cognominat hunc equum, De Raptu Proserp.

Dum matutinis præsudat Solibus aër,
Dum meus humectat flauentes Lucifer agros
Roranti prouectus equo.

B Cassiodorus author est, equos desultorios, per quos Circensium ministri missus denunciant exituros, Luciferi præcursorias velocitates imitari. Fingitur item nox suo curru & fuscis equis per cælum vectari, & eadem mater siderum solet vocari, quòd ea velut parere videatur: non enim nisi nocturnis temporibus aspiciuntur & prodeunt: quare festiuissimè Tibullus: Lib. 3. Var. Noctis equi Lib. 2.

Ludite: iam nox iungit equos currumque sequuntur
Matris lasciuo sidera fulua choro.

Quo loco impressi codices habent ferè Martis, sed matris absque controuersia scriptura syncerior vt Muretus restituit. Nigros dici noctis equos indicat Propertius; Lib. Var. Lect. 5. c. 2.

Terra prius falso partu deludet arantes
Et citiùs nigros Sol agitabit equos.

Clarissimè Silius: Lib. 15.

Donec nox atro circundata corpus amictu,
Nigrantes inuexit equos, suasitque quietem.

Claudianus noctis equos humentes dixit, fortè à noctis natura. Lib. 3. in Rufin.

C *Humentes iam noctis equos, Lethæaque Somnus*
Fræna regens.

Nigri item perhibentur equi Plutonis. Propertius: Plutonis equi.

Solis & atratis luxerit orbis equis.

Hic etiam eiusdem poëtæ distichon iam de noctis equis recitatum referri potest. Cæruleos eos dixit Ouidius de raptu Proserpinæ loquens: Fastor 4.

Hanc videt & visam patruus velociter aufert,
Regnaque cæruleis in sua portat equis.

Necnon & Claudianus: lucem non ferre inquiens: Lib. de Gigantomachia.

Lethæo vehitur curru, lucemque timentes
Insolitam mirantur equi, trepidoque volatu
Spissas cæruleis tenebras è naribus efflant.

Idemque Ouidius, nisi me fallit memoria:

Panditur interea Diti via, namque diurnum
Lumen in assueti non patiuntur equi.

D Vnde & apud Virgilium Anchises se cum filio non diutius quàm par est moraturum conqueritur cum dicit:

Et se sæuus equis Oriens afflauit anhelis.

Pluto autem ab Homero quinto Iliad. κλυτόπωλος cognominatur. Scholia exponunt equestrem, egregios equos habentem. Et rursus Iliad. λ. vbi Scholia: Fortassis autem insignes equi ei attribuuntur, quia mortem nemo effugere potest. Proserpinam Pindarus in Olympijs λεύκιππον nominat, siue quia mos est poëtis (vt ait Scholiastes) huiusmodi epithetis Deos ornare: siue quòd cùm eam à Plutone raptam Ceres mater quæreret, albo currui insidentem inuenerit. Venus hippodamia (ἱπποδάμεια) nominata apud Hesychium. Eademque ἔφιππος id est equestris, hoc est equo insidens ab antiquis effingebatur, vt annotauit Gyraldus: nam Veneris filius Aeneas, cùm occasum versus nauigasset, equum mox conscendit, & hac statua matrem honorauit, vt Suidas scribit in Ἀφροδίτη. Veneris, currum intelligit Plautus his verbis: Proserpina. Venus hippodamia. In Asinaria.

Nam si huic occasioni tempus se subduxerit,
Nunquam pol indipiscet quadrigis albis postea.

Nam quadrigas albas vocat equos Veneris qui & albi erant & citi, vt sit sensus: Etiamsi currum Veneris ab alitibus vectum & per hoc summæ celeritatis conscenderet & sequi vellet iam amissam Veneris equi

amiſſam occaſionem, nunquam eam conſequeretur. Martis equos biiuges vocat Virgilius, Homeri imitatione, cui δίζυγες appellantur. Martis hippij, id eſt, equeſtris ara in hippodromo Olympico fuit, vt meminit Cælius. Gyraldus verò tradit & Iunonem quoque hippiam cognominatam fuiſſe, & Heſychius Hippam interpretatur Iunonem & Picum auem. Pauſanias tradit Herculem hippodotem fuiſſe cognominatum, eique Bœotios templum conſtruxiſſe, propterea quòd cum Orchomenij aliquando ad eum locum perueniſſent, Hercules noctu equos, qui ad eorum currus erant, colligaſſet. Ad Iouis currum cenſebant equos niuali candore iunctos eſſe: Suetonius. *Atque etiam ſequenti nocte ſtatim videre viſus eſt filium mortali ſpecie ampliorem cum fulmine & ſceptro, exuuijſque Iouis Opt. Max. ac radiata corona ſuper laureatum currum, biſsenis equis eximio candore trahentibus. Inuidioſus itaque Camillus fuit, quod in triumpho curru equis albis iuncto, vrbem inuectus eſſet, quod humano faſtigio ampliorem vindicare honorem paremque ſupremo Ioui videretur.*

Iouis equi.
In Auguſto

Iouis equos tonantes vocat Horatius: Vulgus putat ferratis currus eius rotis tonitru excitari:

Lib. 1. Car. Od. 24.

------- Namque Dieſpiter
Igni coruſco nubila diuidens
Plerumque per purum tonantes
Egit equos, volucremque currum.

Multa de Iouis curru atque equis Dion Chryſoſtomus in oratione XXXVI. Boryſthenica his verbis: Alius autem ſermo in reconditis myſterijs ab hominibus Magis canitur admirādus, qui Deum hunc (Iouem) laudibus celebrant, vt perfectum & primum aurigam perfectiſſimi currus. Solis enim currum recentiorem aiunt eſſe, cum illo comparatum, vt qui appareat & vulgò, vtpote curſum faciens manifeſtum. Vnde etiam communem famam (vt videtur) conſecutus eſt à primis ferè poëtis, orientem & occidentem ſemper dicentibus, & iuxta hæc omnibus enarrantibus, & coniugatos equos & ſolem ipſum currui inſiſtentem. Fortem autem & perfectum Iouis currum nemo laudibus extulit dignè hoc modo, neque Homerus, neque Heſiodus, ſed Zoroaſtres, Magorumque diſcipuli canunt ab illis docti, quem Perſæ dicunt amore ſapientiæ iuſtitiæque ſeceſſiſſe ab alijs ſeorſum & in monte quodam vixiſſe: deinde relicto monte, igne ſupernè multo immiſſo implicatum aſſiduo arſiſſe. Regem igitur cum Perſarum præſtantiſſimis propè acceſſiſſe, volentem Deo ſupplicare, & virum ex igne egreſſum illæſum, apparuiſſeque illis propitium, confidere iubens & victimas offerre quaſdam, tanquam veniente eum in locum Deo. Conuerſatum autem eſſe poſthac non cum omnibus, ſed cum ijs qui belliſſimè ad veritatem eſſent natura idonei, deumque poſſent intelligere, quos Perſæ Magos vocarunt, Dei culturam ſcientes: non, vt Græci, nominis ignoratione ſic nominant, pro veneficis habentes. Illi verò & alia iuxta ſacros ſermones faciunt, atque etiam Ioui alunt currum Neſæenſium equorum. Hi autem ſunt magni pulcherrimique, qui ſunt in Aſia. Soli verò vnum equum. Interpretantur autem omnia ſermone, non quemadmodum Muſarum apud nos prophetæ, ſingula magna cum perſuaſione dicunt ſed ex ſe valdè contumaciter. Eſſe enim dicunt vniuerſitatis rerum vnam vectionem & aurigationem à ſumma quæ fiat experientia & robore ſemper, eamque inceſſabilem in inceſſabilibus ſeculi circuitibus. Solis autem & Lunæ curſus veluti equorum, motus eſſe partium; vnde & ab ipſis clarius videri. Vniuerſi autem motum atque curſum haud multos intelligere, ſed illius certaminis ignorare magnitudinem. Quæ poſt hæc ſequuntur, erubeſco dicere de equis, deque aurigatione, quomodo interpretentur: non admodum curantes, vt ſibi vſquequaque imago ſimilis fiat. Fortaſſis etiam videar abſurdè præter Græcanica & venuſta cantica, barbaricorum canticum puerorum recitare: tamen audendum eſt. Aiunt equorum illum primum ſupernè, infinita differre pulchritudine & magnitudine, velocitateque ab alijs, exteriora circumcurrentem: & longiſſimum illum curſum eſſe, Iouis templum. Eſſe autem alatum & colore ſplendidum, puriſſimi ſplendoris. Solis autem in ipſo & Lunæ ſigna perſpicua videri: quemadmodum puto in noſtris equis ſigna aliqua, partim Lunari figura, partim alia. Hæc autem à nobis videri contorta, ſicuti in claro flammæ ſplendore ſcientillæ fortes diſcurrunt. Proprium autem motum per ſe & alia habere aſtra, per illum apparentia, quæ vniuerſa ſint illius partes: & partim quidem circumferri cum illo, vnum hunc habentia motum: partim autem alios peragere curſus. Sortita autem eſſe apud homines partim quidem proprium quodque nomen, partim verò multitudine conſtipata, diſtributa eſſe in figuras & formas quaſdam. Splendidiſſimus ergo equus, maximeque varius, ipſique Ioui acceptiſſimus, in huncmodum ab illis celebratur, victimaſque & honores, vtpote primus, meritò primus ſortitus eſt. Secundus autem ab illo, qui illum attingit, illique proximus eſt, Iunonis cognominatus, habenis paret & mollis eſt: multò autem inferior robore & velocitate. Color verò illi natura quidem niger eſt: expolitur autem ea ſemper eius pars, quæ ſolis ſplendore illuſtratur: quæ autem vmbra tegitur, in circumferentia ſuam ipſius aſſumit coloris ſpeciem. Tertius eſt Neptuno ſacer, ſecundo tardior. Huius autem ſimulacrum fabulantur poëtæ apud homines fuiſſe, quem

Iouis currus antiquitas.

Equi Niſæi.

Iouis motus vt à motu Solis & lunæ differat.

Iouis equi.

Equus Iunonis.

Neptuni equus.

(vt mihi

A (vt mihi videtur) nominant Pegasum, aiuntq; eum aperuisse fontem Corynthi vngulæ scalptu. Quartus autem omnium absurdissimus est, si quis eius similitudinem dicat, solidus & immobilis, tantum abest, vt alatus sit, cognominatus Vestæ. Non tamen auersantur eius imaginem, sed coniugatum & hunc currui esse dicunt: manere autem in loco, frenum adamantinum mordentem. Inniti autem vndiq; illi suis partibus duos proximos, similiterq; ad illum se inclinare incidentes & propellentes; extremos autem semper circa hunc stantem, ad metam ferri: Plurimum igitur in pace & amicitia degunt, se mutuò reuerentes. Iam olim autem in temporis longitudine & multis circuitibus fortis anhelitus primi supernè allatus, vt pote ferocis, calefecit alios, vehementiùs autem postremum: atq; iubam illi qua maximè exultabat, combussit, omnemq; ornatum. Huius autem facti semel Græcos mentionem facere aiunt, & Phaëtonti applicare cùm non possent Iouis aurigationem reprehendere, Solisq; cursus nollent vituperare. Quare dicunt iuniorem aurigam Solis filium, concupiuisse difficilem inutilemq; omnibus mortalibus eruditionem, cumque à patre impetrasset, inscendisse currum: cùmq; ferretur inordinatè, omnia exussisse animalia & plantas & tandem ipsum disperijsse, percussum ab igne superiori. Rursum quoq; cum in plurimis an-
B nis Nympharum & Neptuni sacer pullus, præter solitum certans & turbatus assurrexisset, multo sudore eundem ipsum inundauit, vtpote eiusdem iugi. Expertus igitur est contrariam priori corruptionem, aqua multa obrutus. Et hanc quoq; tempestatem enarrare Græcos, ob iuuentutem infirmamq; memoriam; Deucalionemq; dicunt tum regnantem, ipsis opem tulisse, ne omnino desperirent. Hæc autem cùm raro accidant, videntur quidem hominibus propter suam ipsorum pernitiem fieri; non iuxta rationem vniuersi: fingere autem eos, rectè fieri & iuxta sententiam saluantis & gubernantis vniuersum. Esse enim simile, vt cùm currus auriga equorum vnum puniat, freno trahens aut stimulo tangens, is verò subsiliat & turbetur, confestim in recentem constitutus statum. Vnam igitur hanc fortem esse aurigationem, non corrupto toto vniuerso. Rursus autem aliam, quatuor inter se equorum motus & mutationis, cùm alter in alterum mutatur, alterantq; species, donec in vnam omnia conueniant naturam, victa à melioribus. Attamen & hunc motum aurigationi assimilare auderent, currusq; impulsui, absurdiore similitudine: vt si quis præstigiator factis è cera equis, deinde detrahat & circumradat ab vnoquoque, apponatq; alibi alteri: demum verò in vnum illorum quatuor compingens, vnam formam ex tota materia operetur. Esse enim huiusmodi quiddam, quemadmodum si inanimis figmentis extrinsecus opifex addat,
C & tranferat materiam. Illorum autem eam passionem fieri, tanquam si in magno veroq; certamine de victoria contenderent. Cedere autem victoria & coronam: necessariò primo & optimo velocitateq; & fortitudine omniq; virtute, quem diximus in orationis principio Iouis esse peculiarem. Hunc enim vtpote omnium robustissimum & natura ignitum, citò consumere alios, quemadmodum reuera cereos, haud longo in tempore, nobis autem viso infinito, ad nostram ipsorum ratiocinationem, & omnium omnem essentiam in se recipere, qui longè melior splendidiorq; visus sit prius quando à nemine mortalium neq; immortalium, sed ipse à se victoriam maximi certaminis consecutus est. Eum autem stare excelsum & superbum, victoria gaudentem, lociq; plurimum occupare: tuncq; maiore indiguisse loco, ob robur animumque. Quum verò hunc ad modum narrent de rebus, verecundantur ipsam animalis nominare naturã. Esse enim eam aliquando simpliciter quidem aurigę atq; heri animam: magis autem id quod sapit, animæq; præest. Hæc itaq; omnia Dion Chrysostomus. Iam verò Hipponam ceu deã equorum & stabuli potissimum venerati sunt antiqui, vt Bubonã boum. Huius deæ meminit Plutarchus in Parallelis, & Apuleius in tertio de asino aureo, & Tertullianus in Apologetico, & Fulgentius ad Chalcidiũ. Eam enim inter deos Semones qui vocantur (quos nec cælo dignos putabant, ob meriti videlicet paupertatem,
D vt Fulgentius loquitur) commemorat. Iuuenalis quoq; eandem intellexisse à plerisq; putatur, inquiens ------ *Iurat solam Hippo, & facies olida ad præsepia pictas:* vt scilicet Hippò pro Hipponam dicat, quomodo nempè Dido & Manto pro Didonem & Mantonem dicimus. Nam & Apuleius huius deæ simulacra in stabulis seu icones habitas fuisse testatur his verbis. *Respicio pilæ medio, quæ stabuli trabes sustinebat. In ipso verò meditullio Hipponæ deæ simulacrum residens ædiculæ, quod accurate corollis roseis quidem recentibus fuerat ornatum.* Plutarchus ex Agesilao tertio Italicorum filiam esse Fuluij Stelli scribit in Parallelis, qui à mulieribus alieno animo ex equa eam genuerit. Ipse verò haud rectè Eponam vocat.

Vestę equus

Phaëtontis incendium.

Deucalionis diluuium.

Hippona dea.

Metam. 2.

EQVO-

EQVORVM DIIS, PRINCIPIBVSQ. attributorum propria nomina.

Cyllarus. Georg. 3. CYLLARVM equum non tam Caſtoris, quàm Pollucis fuiſſe in præcedenti rubrica oſtendimus, in huiuſce poëtæ verſus explicatione:

Talis Amyclæis domitus Pollucis habenis
Cyllarus.

Grammatici à velocitate dictum volunt, nimirum παρὰ τὸ κέλλειν. Steſichorus enim (inquit Etymologus) ait Mercurium dediſſe Dioſcuris equos φλόγεον καὶ Ἅρπαγον; ὠκεατεκνα Ποδάργης, Ἥραν δ' ἐξάλιθῶν καὶ Κύλλαρον.

Arion. In Arcadicis. Ariona equum Varinus filium ait eſſe Neptuni & vnius ex Furijs. Thelpuſij quidem Cererem teſte Pauſania Erinnyn vocant. Cererem autem aiunt mutatam in equam, ex Neptuno in equũ mutato filiam peperiſſe, cuius nomen non initiatis cælandum ſit, & equum Arionem, & hanc ob cauſam dicunt (inquit) Thelpuſij, Neptunum apud ſe primùm inter Arcades Hippium eſſe dictum, & hoc probant carminibus ex Iliade & Thebaide citatis: ex Iliade quidem hiſce:

Οὐδ' εἴκεν μετόπισθεν Ἀρίονα δῖον ἐλαύνειν,
Ἀδράςε ταχὺν ἵππον, ὅς ἐκ θεόφιν γένος ἦεν, id eſt
Non etiam ſi à tergo agitans, vel Ariona diuum
Adraſti moderetur equum, diuinitùs ortum.

Ex Thebaide verò, vbi de Adraſti fuga agitur:

Ε'ιμαΐα λυγρὰ φέρων σὺν Ἀρίονι κυανοχαίτῃ, id eſt
Cùm pullo ornatu, glaucus quem vexit Arion.

His nempe carminibus innui putant, Neptunum patrem eſſe Arionis: & ſi Antimachus è terra genitum

Ariõ ex terra genitus. Ariona hiſce verſibus cecinit:

Ἄδρασος Ταλαῶ υἱὸς Κρηθηϊάδαο
Πρώτισος Δαναῶν παρ' ἐπαννέξῳ ἤλασεν ἵππως,
Καιρόν τε κραιπνὸν, καὶ Ἀρίονα Θελπυσαῖον.
Τὸν ῥα τ' Ἀπόλλωνος σχέδον ἄλσεος Ὀγκαίοιο
Αὐτὴ γαῖ' ἀνέδωκε, σέβας θνητοῖσιν ἰδέσθαι, id eſt
Adraſtus Talao Crethide natus, Achiuum
Primùs duxit equos inſigni laude ſuperbos,
Et Cærum pernicem, & Ariona Thelpuſaum,
Quem iuxta Oncęi Phœbi nemus edidit ipſa
Terra parens, cunctorum oculis mirabile monſtrum.

Sed fieri poteſt, vt quanquam è terra prognatus, originem ex deo ducat, & ideo pilorum color cæruleum referat: (nam & κυανόχαίτης Neptuni epitheton eſt). Lactantius Grammaticus terram in Theſſalia tridente percuſſam à Neptuno ſcribit, vnde proſiluerint equi duo Scyphios & Arion. Sunt qui & hanc hiſtoriam referant (inquit ibidem Pauſanias:) Herculem cùm bellum aduerſus Eleos gereret, ab Onco petijſſe equum, & Arione in prælijs inuectum, Elim obtinuiſſe, poſtea verò Adraſto equum donaſſe, vnde Antimachus: Ὅς ῥα ποθ' Ἀδράςῳ τριτάτῳ γ' ἐδμηθ' ὑπ' ἄνακτι. Alij Cygnum Martis filium ab Hercule equeſtri certamine victum ſcribunt, adiuto equo Arione, Neptunumq; dediſſe Capreo Hiliarti regi, qui eundem Herculi donarit, Hercules rurſus Adraſto: cuius hic auxilio apud Thebas euaſerit, cùm reliqui duces ferè omnes occiderentur. Meminit Arionis ſic Propertius:

Qualis & Adraſti fuerit vocalis Arion
Triſtis ad Archemori funera victor equus.

Equi Neptuni. Ipſi verò Neptuno quatuor tribuunt equos, Enceladum, Eriolem, Glaucum, & Stenon. Σθένον quidem propter eius & maris potentiam, ἐνκέλαδον verò à ſonitu maris: γλαῦκον, ab eiuſdem colore: ἐριώλην deniq; propter humidos ventos, ex quibus etiam vehemens oritur & impetuoſa ἐριώλη eſt, id eſt ventus impetuoſus & præceps ſeu turbo. Etymolugus deducit ab ἐρι, intenſiua

Equi Martis. Lib. 3. Argon. particula & verbo ἄω id eſt ſpiro. Martis equos biiuges dicit Latinus poëta in Georgicis. Valerius Flaccus eos vocat Terrorem & Pauorem, ex Homero ſcilicet, qui Iliados quinto & alibi eoſdem Δεῖμον & φόβον appellat. Heſiodus verò Pauorem & Terrorem Martis aurigas facit in Scuto Herculis; ab illiſq; Martem ab Hercule vulneratum, currui impoſitum è manibus vulnerantis eripiunt.

Τῷ δὲ φόβος καὶ Δεῖμος ἔυτροχον ἅρμα καὶ ἵππως

Ηλασαν

A

Ηλασαν αἶψ' ἐγγὺς, καὶ ἀπὸ χθονος εὐρυοδείης
Ἐς δίφρον θῆκαν πολύδιδαλον, αἶψα δ' ἔπειτα
Ἵππους μαςίξην, ἵκοντο δὲ μάκρον Ὄλυμπον.
At illi Pauor & Metus agilem currum & equos
Adagerunt celeriter propius & à terra habente latas vias:
In currum posuerunt variegatum atque inde celeriter
Equos flagellis impulerunt, veniuntq́ in altum Olumpum.

Solis equi dicuntur (inquit Lactantius) Xanthus, & Aethon, quorum meminit Martialis:
Quid cupidum Titana tenes? iam Xanthus, & Aethon
Frena volunt. Ouidius verò nulla facta Xanthi mentione, quatuor Solis equos suo quemque nomine meminit.

Interea volucris Pyrois, Eous & Aethon — *Equi Solis.*
Solis equi, quartusq́ Phlegon hinnitibus auras
Flammiferis implent, pedibusq́ repagula pulsant. — *Lib. 11. cap. 13.*

B Athenæus reddens rationem cur Theophrastus in libro de temulentia dixerit, reuera Bacchi nutrices fuisse nymphas, inquit id factum, ideo quod putata vite manet humor plurimus, & natura vitis lachrymetur, eaq; propter Euripidem vnum ex equis Solis Aethopa Bacchicũ vocare, floribus propitium, autumno vinetorum consitorum ordines maturantem, ideoque mortales vinum αἴθοπα nominasse, quasi ardens παρὰ τὸ αἴθειν, quod est vrere. *Aethops equus.* Ex quo loco apud Ouidium pro Aethon Aethops legendum esse monet Iacobus Dalechãpius in scholijs suis marginalibus. Diei equi apud Homerum Lampus & Phaeton: recentiores verò, vt & Lycophron, vt testantur eius scholia, diem à Pegaso equo vehi aiunt. *Equi diei & noctis.* Lampus siue Lampon à splendore dictus, Nocti enim nigros, Diei albos ascribi equos suprà diximus. Plutonis equorum nomina sunt apud Claudianum de raptu Proserpinæ, Alastor, Aethon, Nyctæus & Orneus. *Equi Plutonis.* Aethon, Lampus, Podargus & Xanthus, equi sunt Hectoris, vt recitat Homerus Iliados octauo. *Hectoris.* Celebratur & Aethon Pallantis à Virgilio: *Pallantis.* Xanthus verò etiam nomen est equi Achillis apud eundem Homerum, item Balius & Pedasus: *Achillis.* de quibus sic Nicol. Erythræus, Achilles (inquit) biga vt plurimum vtebantur, iunctis scilicet Balio & Xantho equis immortalibus. Hos Podarge mater equarum rapidissima, dũ per florea prata pasceretur, ad Oceanũ ex Zephyro genuit, vt Homerus canit: quanquam in deci-
C mo sexto Iliados, Automedon Achillis auriga ijs quoq; tertium Pedasum nomine, loro tamen extremo iungat, & mortalem quidem equum immortalium equorum comitem. Varinus verò ait, Xanthus & Balius (aliàs βαλίας habet, & varium etiam significare scribit) equi Achillis, οἱ ἅμα πνοιῇσι πετέσθην, id est, qui æquali cum ventis velocitate volabãt, ex Harpyia Podarge nati sunt. Neptunus hos equos Peleo donasse dicitur, nuptias cum Thetide celebranti. Meminit horum Achillis equorum Homerus 16. Iliados: & rursus lib. 19. vbi Xanthus vocalis à Iunone redditus domino respondet: & lib. 17. ipsi immortales à Ioue facti etiam lachrymas emittunt. Aetha, nomen equæ Agamemnonis celebratur plurimum ab eodem poeta in funere Patrocli. *Agamemnonis.* Psyllam & Harpinnam, equos fuisse Oenomai, eorumque aurigam Myrtilum annotauit Varinus. *Oenomai.* Ab hoc Oenomao Marmacem primum ex Hippodamiæ procis occisum aiunt, (inquit Pausanias secundo Eliacorum) *Marmacis.* cuius equarum nomina fuerint Parthenia & Eripha, & has quoque supra dominum suum ab illo mactutas esse, ac sepulturæ permissas: & fluuium Partheniam ab altero equo nominatum. Rhæbus equus Mezentij apud Virgilium in decimo Nic. Erythræus dictum putat παρὰ τὸ ῥαιβέω quod est (inquit) emico. *Mezentij.* Atqui hoc verbum in lexico vulgari Græcolatino tantùm, quod multis modis corruptum est, inuenias, idq; sine authore. Sunt qui per æ diphthongũ Rhæ-
D bus scribunt, quod multis eruditis placere video. Phænix vnus ex equis Cleosthenis Epidamnij, de quibus apud Pausaniam hæc legimus in secundo Eliacorum: Post Pantarcis statuam, Cleosthenis Epidamnij currus est, Ageladę opus. Is vicit Olympiade sexagesima sexta: & suam equorumq; & aurigæ imaginem illic fieri curauit, adscriptis etiam equorum nominibus, quæ sunt Phænix & Corax: & vtrimque ad iugum, dextro latere Cnacias, sinistro Samus. Hic quidem Cleosthenes primus Græcorum, qui equis nutriendis studuerunt, imaginem in Olympia posuit: Quanquam & Miltiades Atheniensis & Euagoras Lacon currum solum absque sua imagine: De Borysthene equo venationi aptissimo, cui Adrianus Imp. sepulchrum erexit, suo loco diximus: nec non de Volucri Veri, qui (vt inquit Iulius Capitulinus) Prasinis contra Venetianos turpissimè fauebat. Nam & Volucri equo Prasino aureum simulacrum fecerat, quod secum portabat &c. In cuius equi gratiam primùm cœperunt equi aurei vel brauia postulari: In tanto autem equus ille honore fuit, vt ei à populo Prasinorum sæpe modius aureorum postularetur. Sunt modò & alij equi minus celebres celebrati à poëtis, maximè à Statio & Silio Italico: à Statio Aethion, Thebaid. 6. Aschetos, ibidem: Calydon & Cygnus, ibidem. Iris, ibidem. Pholoë, ibidem: Po-

darces,

darces, ibidem, dictus nimirum quòd valeat pedibus: Strymon, ibidem: Thoës, ibidem. Versus eius sunt.

Nominibusq; cient, Pholoën Admetus & Irin
Funalemq; Thoën: rapidum Danaëius augur
Ascheton increpitat, meritumq; vocabula Cygnum.
Audit & Herculeum Strymon, Chromin, Euneon audit
Igneus Aethion; tardum Calydona lacessit
Hippodamus, variumq; Thoas rogat ire Podarcen.

A Silio nominantur, Camphasus lib. 16. Garganus lib. 4. Harpe libro præcitato, quam equam Pelorum equum ex Zephyro vento concepisse canit. Ilerda verò apud eum non equi, vt Textor putauit, nomen est, sed vrbis Hispaniæ. Lampon ibidem. Lamus, ibidem; Melampus ibidem. Panchates, ibidem. Theron, ibidem. Iam verò poëtas veteres vernacula poëtarum Musa audaciùs æmulata est: quippe quæ heroum suorum generosissimos equos proprijs nominibus fabulosiùs etiam decantauit, vt Rholandi Brigliadorum & Vegiantinum, Baiardum Rinaldi, Rubicanum Argalifæ, Hippogryphum Rugerij, Frontinum & Fratalatum Sacripantis, Rondellum Oliuerij, & aliorum alijs nominibus alios.

VSVS IN VANIS ETHNICORVM sacrificijs.

OCTOBER equus (inquit Festus) appellatur, (apud Romanos,) qui in campo Martio mense Octobri immolatur quotannis Marti, bigarum victricum dexterior: de cuius capite non leuis contentio solet esse inter Suburranenses & Sacrauienses: vt ij in regiæ pariete, illi ad turrim Mamiliam affigerent: eiusdemque cauda tanta celeritate perfertur in regiam, vt ex ea sanguis distillet in focum, participandæ rei diuinæ gratia: quas hostias hic quidam Marti bellico sacrari dicunt, non (vt vulgus putat) quia velut supplicium de eo (equo) sumatur, quòd Romani Ilio sunt oriundi, & Troiani ita effigie equi sunt capti. Hæc ille, qui tamen aliàs hanc vulgi opinionem secutus, sic scribit: Equus Marti immolatur, quòd per eius effigiem Troiani capti sint, vel quòd eo gerere animalis Mars delectari putaretur. Alicubi alias causas assignat, inquiens: Panibus redimebant caput equi immolati idibus Octobris in campo Martio: & id sacrificium fiebat ob frugum euentum, & equus potiùs quàm bos immolabatur, quòd hic bello, bos frugibus pariendis est aptus. Plutarchus apud quē quædam corrupta leguntur easdem ferè rationes quoque adfert in quæstionibus Romanis his ferè verbis: Cur idibus Decembris (Octobris potiùs, vt ex Festo diximus, & Gyraldus quoque asserit in libro de annis & mensibus, notumque vulgò est Octobrem vniuersum Marti sacrum esse;) in cursu equorum victor dexter sacer Marti immolatur, & caudam statim decisam ad Rheginam (regiam, Festus) qui dicitur locus, deportat aliquis, & aram cruore spargit, de capite verò inter se decertant, alij de sacra via descendentes, alij de Suburra aduersus eos impetum facientes? An quòd Troiam equo captam putant, idcirco equum supplicio afficiunt, quòd è Troianis oriundi;

Marti Romæ equus immolatus.

Mixtaq; Troiugenum sint pignora clara Latinis?

An quòd iracundum ferox, & bellicosum animal est equus? Dijs autem grata & accommodata in primis immolant. Victor autem idcirco immolatur, quòd victoriæ Mars author est: Vel potiùs, quoniam Marti conuenit stare loco, & qui locum suum in acie tuentur, vincunt eos qui non manent sed fugiunt, vt celeritas (per equum insinuata) tanquam fugæ & timiditatis occasio per hoc sacrificij genus puniatur, & tanquam sub ænigmatis inuolucro fugam minimè salutarem esse intelligatur, Hucusque Plutarchus, Istiusmodi hostiæ Cauiares dicebantur teste Festo, quòd cauiar pars hostiæ cauda tenus dicebatur. Manifestum enim est in equo Octobri, de quo hic agitur (inquit Iosephus Scaliger) partem secundum caudam dictam cauiar, vt in boue palascam, in sue osiam penitam. Fiebat autem hoc sacrificium quinto quoquo anno, vt ibidem sequitur & Propertius refert; *Qualia nunc curto lustra nouantur equo.* Emeritos item equos Marti consecrari solere, discimus ex Suetonio in vita Iulij Cæsaris; *Equorum greges* (inquit) *quos in traijciendo, Rubicone Marti* (in quibusdam codicibus legitur, flumine) *consecrauerat, ac sine custodibus vagos dimiserat, comperit pabulo pertinacissimè abstinere, vbertimq; flere.* Apollinem hoc est, Solem Persæ equo placabant, vt meminit Ouidius inquiens.

Fastor. 1. Soli cur equus immolatus.

Placat equo Persis radiis Hyperiona cinctum,

A *Ne detur celeri victima tarda deo.*
Cælius tradit exercitu Persarum progrediente, ignem quem ipsi sacrum æternumque vocabant,
argenteis præferri solere altaribus: Hunc mox insecutos fuisse Magos, hos iuuenes 165. puni-
ceis velatos amiculis, quot in anno dies sunt. Mox Iouis sacrum currum, quem albi traherent equi:
post hos insigni magnitudine equum Solis. Apud Aethiopes teste Heliodoro quadrigæ de albis
equis Soli ad sacrificium adornantur, Lunæ verò bigæ boum siue taurorum. Massagetæ verò, vt
Herodotus in fine libri primi docet, equum etiam vt pecorum pernicissimum, Soli vt deorum per-
nicissimo immolant. Meminit huius sacrificij etiam Strabo. Herodotus idem à Scythis fieri *Lib. 11.*
tradit. Philostratus in Heroicis refert Palamedem Græcis pręcepisse, vt orienti Soli candidũ equũ *Geogr.*
mactarent. Taygeti vertex supra Bryseas Taletum sustinet. Id sacrum Soli appellant, vt scribit
Pausanias in Laconicis, ibiq; præter alias hostias, etiam equos Soli cædunt. Sallentini apud quos
Menzanæ Ioui dicatus, viuus equus teste Festo conijcitur in ignem. Rhodios verò scribit idem
Festus quotannis quadrigas Soli consecratas in mare iacere, quòd is tali curriculo fertur circum-
uehi mundum. Pastores pullum à quo pullium vel hippomanes abstulerint, Soli immolare suprà
ex Aeliano diximus. Cæterùm Sextus Philosophus equo tradit litari Neptuno, Apollini verò *Lib. 3.*
B Didymæo præcipuè hoc animal inuisum esse. De Neptuno scribit Pausanias in Arcadicis, quòd *Pyrrhon.*
olim Argiui ei equos proijciebant in Dynen frænatos & ad speciem phaleris exornatos. Est Dy- *Hypotypo-*
ne ad Genethlium (in Argolica terra hoc nomine vicus dicitur) dulcis aquæ è mari per subterra- *seon.*
neos meatus erumpentis lacus. Fabulantur etiam aliqui, vt Athenæus refert, de Methymneis, *Neptuno e-*
oraculo iussos virginem Neptuno in mare demisisse: & Enallum ducem quendam eius amore ca- *qui immolati.*
ptum, vt eam seruaret, enatasse & tum quidem vtrosq; mari obtectos esse: post tempus verò ali- *Lib. 11.*
quod Enallum redijsse, & narrasse quod virgo quidem inter Nereides esset, se verò cùm equos *Enalli fa-*
Neptuni aliquandiu pauisset, magno superueniente fluctu natando euasisse: Sed hoc hîc non *bula.*
pertinet. Ventis autem equum immolasse Lacedemonios in monte Taygeto, ibidemque adole-
uisse, vt eorum flatu cinis eius per finitimos quàm latissimè deferretur, legimus apud Festum. Su- *Vẽtis equus*
spicari licet in causa fuisse ventorum celeritatem; qua nimirum ratione etiam Soli equum immola- *immolatus.*
bant. Nec aliam puto ob rationem fluminibus quidam equos mactabant: quanquam aliàs tauri po-
tiùs fluminibus essent consecrati; vt notat his verbis Varinus in Ταυρους: *Tauros veteres fluuijs con-
secrabant, aliqui etiam equos viuos in eorum vortices inijciebant, vt Troiani in Xanthum.* Habemus &
C apud Philostratum, regem Indorum dici ad flumen accedere cùm augeri dies incipiũt, & illi equos
nigrosq; tauros flumini tanquam deo sacrificare. Fuére etiam qui equos omnibus suis quos co-
lebant, dijs sacrificarunt. Idem enim Philostratus Apollonium tradit adeuntem Babyloniorum
regem, iussum ab eo vt Græco sermone vnà secum dijs sacrificaret: Erat autem candidum (inquit)
equum mactaturus ex Nisæis de meliora nota, sic instructum tanquam in pompam profecturus es-
set. Mysi nisi immolato prius equo & litato, extisq; depastis, nullo modo vota concipiebant, vt
notauit Alexander ab Alexandro libro secundo cap. 22. Vnum ex ducibus Mœsorum qui per
M. Crassum victi sunt, scribit Auentinus lib. 1. Annal. Boiorum, ante aciem postulato silentio, in-
terrogasse; Qui vos estis? cumque respondêrent, Romani rerum domini, dixisse, Ita fiet si nos vi-
ceritis, & statim ante aciem immolato equo, concepisse omnes vota, vt cæsorum ducum extis & li-
tarent & vescerentur. Rex Tartarorum (inquit Paulus Venetus) habet armenta magna equo- *Lib. 1. c. 65.*
rum alborum vtriusq; sexus, qui putantur excedere numerum decem millium. In festiuitate au- *Tartarorum*
tem quæ celebratur vigesimo octauo Augusti, Gothos, vt testatur Olaus Magnus lib. 1. cap. 24. *in lacte e-*
præparatur lac equinum (equarum albarum) in vasis decentibus & rex ipse manibus suis diffun- *quino cere-*
dit hinc inde lac illud pro honore deorum suorum, arbitrans & à magis suis edoctus, quòd dij lac *monia.*
D bibant effusum & soliciti sint conseruatores omnium eorum quæ possidet. Post sacrificium illud
nefandum, bibit rex de lacte equarum albarum, nec vlli alteri licet illa die bibere de lacte illo, nisi
fuerit de progenie regis, præter populum quandam regionis illius Horiach vocatum: qui hoc etiã
fruitur priuilegio, propter victoriam quandam magnam, quam pro magno Cham Chinchis obti-
nuit. Hinc fit, vt equi albi atque equæ in magno a populo illo habeantur honore. Hęc ille. Olim
etiam Sauromatæ, qui cum Tartaris ijdem, vel saltem finitimi sunt, plurimos alebant equos, vt po-
te Nomades, quibus non tantùm ad bellum vtebantur, & in cibo, sed dijs etiam suis immolabant,
vt Pausanias refert in Atticis. Apud veteres moris erat circa finem Decembris, dum lacus omnes
glacie constringuntur, optimos quosq; equos, in singulis prouincijs ad edenda spectacula collige-
re, vt quem celeriore cursu reliquos omnes superare viderent, hunc sacrificium numinum velut
munus pretiosum, ad aram mactandum comburendumuè offerrent: opinantes eo dono cunctis
hostibus sese superiores fore, simul etiam vt regi velocissimos equos offerrent, quibus contra hosti-
les motus exploratores vterentur: De eisdem Gothis scribit Ioan. Magnus lib. 1. cap. 13. olim
processuros in prælium, solere equos ad aras immolare, eorumque abscissa capita contis excepta,
subiectis

ſubiectis ſtipitibus diſtentos faucium rictus ante aciem præferre. Inuenio autem equos quoque E hominibus fuiſſe immolatos. Cyro Perſarum regi quotidie ouem: quoquo verò menſe equum mactatum tradit Arrianus. De Diomede ſcriptum reliquerunt Strabo & Euſtathius: in Venetis inſignes ei extitiſſe honores, candidumq; ei immolatum fuiſſe equum. Et apud Plutarchum lego: cùm Thebani aduerſus Lacedæmonios bellum generent, Pelopidæ vni ex ducibus Thebanis Scedaſum in ſomnis viſum dixiſſe: aduentare Leuctra Lacedæmonios, ſed ſibi ac filiabus pœnas daturos: vnoq; prius die quàm cum Lacedæmonijs confligerent, pullum equi candidum inſtructum ad ſepulchrum virginũ mactari iuſſiſſe. In rogo Patrocli comburebantur etiam equi, apud Homerum Iliad. Ψ. Et Germanos teſtatur Tacitus ſua quemcumq; arma in pyram inijcere, ſæpè verò etiam equos. Regulus item, vt narrat Plinius Cæcilius in epiſtolis, in funere filij cariſſima queque, mannos, canes, aues, & huiuſmodi coniecit in pyram. Cæterùm non ſolũ cariora in eam conijciebantur, ſed & vxores apud Orientales, quod Tullius & Propertius enarrant:

In Pelopida & in Amatorijs cap. 3.

Equus ad ſepulchrũ mactatus.

Felix (inquit hic) *Eois lex funeris vna maritis*
Quas aurora ſuis nigra colorat equis.

Flaccus de funere Cizici. F

Interea innumeras nudatis montibus vrgent
Certatim, decorantq́, pyras & tempora mæſti
Summa locant, vadit ſonipes ceruice remiſſa
Venatrix nec turba canum pecudumq́, morantur.

E contrario Pali paſtorum deæ nulla cędebatur hoſtia, vt Plutarchus, & Solinus ſcribunt, vt dies vrbi Romanæ conſacratus, purus eſſet à ſanguine, ſed ſuffimentum fiebat, quo populus februari hoc eſt purgari Palilibus dicebatur, ex equi ſanguine, ſtipulis fabarum & cineribus vitulorũ vſtorum in fordicidijs à Veſtali virgine, vt oſtendit Ouidius quarto Faſtorum:

Palilia.

Nox abijt, oriturq́, aurora, Palilia poſco,
Nam poſcor fruſtra: ſi fauet alma Pales.
Alma Pales faueas paſtorum ſacra canenti
Proſequor officio ſi tua facta meo.
Certè ego de vitulo cinerem, ſtipulamq́, fabalem
Sæpè tuli plena Februa toſta manu.
Certè ego tranſilii poſitas ter in ordine flammas G
Virgaq́, rorales Laurea miſit equas.
Mota Dea eſt, operiq́, fauet, naualibus exit
Puppis, habent ventos iam mea vela ſuos.
I pete virginea populus ſuffimen ab ara,
Veſta dabit, Veſta murmure purus eris.
Sanguis equi ſuffimen, erit vituliq́, fauilla
Tertia res duræ culmen inane fabæ.

Erant autem Palilia annua paſtorum conuiuia, luſus in vrbe, in quibus pagana mandebant fercula. Dicebantur & Parilia teſte Feſto à partu pecoris. Celebrantur xj. Cal. Maias, quo die Romæ fuiſſe initium volunt. Meminit eorum Propertius:

Lib. 4.

Annuaq́, accenſo celebrare Palilia fœno
Qualia nunc curto luſtra nouantur equo.

METAMORPHOSES. H

Neptunus in equum.

NEPTVNVM aiunt (inquit Pauſanias in Arcadicis) Cereri, dum illa errans filiam quæreret, eius amore captum, vitium offerre conatum: ſed cùm in equam ſe dea vertiſſet & ad Oncium armentis permiſta paſceret, Neptunum non fefellit, nam & ipſe in equum mutatus, eam compreſſit: quod illa primùm iracundè tulit; verò poſtea placabilior facta, lauiſſe ſe dicitur in Ladone. Cognomina itaque Deæ attributa; Erinnys, à verbo Ἐρινεύειν, quod furere Arcadibus eſt: Luſia verò quòd ſe in flumine abluiſſet. Cererem quidem ipſam Neptuno filiam peperiſſe tradunt, cuius nomen ne ad prophanos ederetur, religione ſanxerunt, equum præterea, cui nomen Arion fuit. Hæc ille: & mox rurſus: Elaius mons alter abeſt à Phigalia ſtadia propè triginta. Eſt in eo loco antrum Cereris cognomento nigræ: cum ijs certè quæ de Cereris cum Neptuno concubitu Thelpuſij prodiderunt, ea conueniunt, quæ Phigalenſes ſacris peragendis celebrant: peperiſſe verò Cererem non equum memorant, ſed eam quæ ab Arcadibus Hera

Cereris cognomina.

A Hera cognominatur: ac nigram quidem illam vestem, tùm ira in Neptunum, tum luctu de Pro-
serpinæ raptu commotam, sumpsisse: in hunc certè specum cùm se abdidisset, diu lucem vitas-
se &c. In rei memoriam se Phigalenses dicunt antrum illud cum ligneo simulacro deæ dedicas-
se: simulacrum ita fabricasse, vt saxo insideret muliebri figura, præter caput, quod equinum at-
que adeò cum iuba esset, draconibus & alijs feris ad caput alludentibus, reliquo corpore ad imos
pedes tunica velato, altera manu delphinum, columbam altera præferente &c. Sed enim quam-
uis huiusmodi simulachrum Cereris nonnulli fuisse dicant, ego tamen (inquit Pierius Valeria-
nus) Veneris potiùs crediderim: nisi dicamus pabulum & opulentiam, quæ per Cererem si-
gnificatur, incitamentum esse ad illecebras & petulantiam. Equinum enim caput non esse à la- *Lasciuiæ ty-*
sciuia alienum, ex ijs quæ paulò antè diximus, manifestum est. Draconem spiras amatorios no- *pus.*
dos voluptariasque implicationes significare de serpente super indicat commentarium. Delphi-
num amoris simulacrum esse, tam ex historia, quàm ex tot Veneris signis, quibus id genus pi-
scis admouetur, alibi comprobauimus. Columbam denique referre Venerem, suo capite di-
B sputatum est. Acquiescendum tamen Pausaniæ, Cererem eam esse dicenti. Sed enim, vt in
sue disseruimus, eandem esse Cererem & Venerem Ptolomæi Assertoris tempore declaratum
est. Cæterùm potest huiusmodi picturę species ipsius etiam rerum naturę hieroglyphicum es- *Naturæ ty-*
se; Equinum enim caput ob insitam animali pernicitatem innuere velocissimos cælestium or- *pus.*
bium motus: columbam tractus aërios, vt suo loco dictum: Mare delphinum, vt in numnis pas-
sim: anguium inuolucra sinuosos omnium toto terrarum orbe lapsus, de quibus apud Platonem
Socrates, vt in serpente testatum fecimus. Feræ reliquæ vitas animantium omnium ostendere
videntur. Saxum terræ firmem & stabilem sedem, sua se soliditate continentem. Antrum de-
nique ac nigra palla ea plurima, quæ de rerum causis & originibus minus adhuc comperta deli-
tescunt, vt in simulacris Isidis caput pedesque ex nigro lapide, de qua dictum alibi. Hæc om-
nia ille, sed vt ad metamorphosin reuertatur oratio, eius sic meminit Ouidius: *Metam. 6.*

Et te flaua comas frugum mitissima mater
Sensit equum.

Vbi etiam fabulæ meminit de Saturno in equum immutato:

C *Vt Saturnus equo geminum Chirona crearit.*

Hic cum Phylira Oceani filia concumbens, veritus ne Opis vxoris aduentu deprehenderetur, *Saturnus in*
in equum se commutauit, sic Centaurum genuit Chironem. Hinc etiam Virgilius in Georgicis, *equum.*
cum equum bellatorem descripsisset, canit

Talis & ipse iubam ceruice effudit equina,
Coniugis aduentu pernix Saturnus: & altum
Pelion hinnitu fugiens impleuit acuto.

Hoc figmentum quidam ex Astronomis ad astri velocitatē referunt, cùm amplissima cæli spatia
diurno motu velocissimè transcurrat, si quanto distet interuallo, quamque magno circuitu su-
pra planetas sit reliquos considerauerimus. De Hippe Centauri filia in equam mutata, suprà in *Metam. 2.*
equo sidere dixi ex Hygino. Ouidius verò Ocyroen Chironis filiam in equam mutatam fabula- *Ocyroë in*
tur, à Ioue quòd infanti suo Aesculapio prædixisset, quòd medicina mortuos ad superos educturus *equam.*
esset; quam metamorphosin his verbis pulcherrimè delineat:

Iam mihi subduci facies humana videtur,
Iam cibus herba placet: iam latis currere campis
D *Impetus est: in equam cognataq. pectora vertor.*
Tota tamen quare? pater est mihi nempe biformis;
Talia dicenti pars est extrema querelæ
Intellecta parum, confusaq. verba fuerunt
Mox nec verba quidem: nec equæ sonus ille videtur
Sed simulantis equam: paruoq. in tempore certos
Edidit hinnitus; & brachia mouit in herbas.
Tum digiti coëunt, & quinos alligat vngues
Perpetuo cornu leuis vngula: crescit & oris
Et colli spatium. Longè pars maxima pallæ
Cauda fit, vtq. vagi crinis per colla iacebant,
In dextras abiere iubas: pariterq. nouata est,
Et vox & facies.

FABVLOSA.

Pegasus.

THIOPIA, vt scribit Plinius, Lyncas & Sphingas generat, multaq; alia monstro similia: pennatos equos & cornibus armatos, quos Pegasos vocant. Ad cuius imitationem Albertus Magnus, Pegasus (inquit) animal est compositum, quòd in Aethiopia generatur, permagnum & horrendum, equi formam præferens anterius: alas habet vt aquila, sed multo maiores: caput cornutum & adeo monstrosum, vt multa animalia solo aspectu terreantur. Alis non volat in sublime elatus, sed aërem tantùm ferit, & cursus sui velocitatem sic promouet, animantibus cunctis infestus, maximè verò homini. Alij eiusdem farinæ scriptores, adijciunt, graui corpore esse, fuga mirabili: alarum remigio adiutum currere potiùs, quàm peruolare: & colliso aëre vi pennarum instar turbinis impellere ventos, voracem esse & in quiete moueri. Cæterùm Plinius, quem, vt dixi, secuti sunt, aliàs: *Pegasos* (inquit) *equino capite volucres & Gryphas auritos aduncitate rostri fabulosos reor: illos in Scythia, hos in Aethiopia*. Solinus verò Pegasum Aethiopici cæli alitem esse

Pegasi ortus scribit, sed hanc alitem præter aures nihil equinum habere. Poëtæ veteres Pegasum alatum equum natum ex Neptuno & Medusa aiunt, multi quoq; è sanguine Medusæ, cùm eius caput à

Metam. 4. Perseo cæderetur, quos sectatur Ouidius inquiens: *Dumq; grauis somnus colubros, ipsamq; tenebat Eripuisse caput collo, pennisq; fugacem Pegason, & fratres matris de sanguine natos.*

Bellerophōtis fabula. Huius alati equi auxilia Bellerophontem seruatum esse ijdem Poëtæ fabulantur. A Stenobæa enim Præti vxore, quæ nullis blāditijs eum ad adulteriū pellicere poterat, tentatæ pudicitiæ apud maritum accusatus, à Iobate Præti genero, vt Chimæram & Solymos & Amazonas occideret missus, Pegasum alatum equum à Neptuno accepit, primùmq; Chimæram occidit, deinde Solymos & Amazonas debellauit. Alij dicunt Mineruam Chalinitidem siue frenatricem cognomento maximo omnium deorum opem innocentiæ Bellerophontis tulisse, quippe quæ prius domitum & fræno assuetum illi tradiderit. Iam verò cùm Bellerophon quale est ingenium plerisque mortalium, tantarum rerum gestarum felicitate nimium elatus in cælum quoq; ascendere super equo Pegaso vellet, Iuppiter omnis temeritatis grauissimus vindex, tantam arrogantiam deprimendam esse ratus, oestrum illi equo immisit; quare Bellerophon in terram deturbatur. Dictus est autem campus Aleius in Cilicia ἀπὸ τῆς ἄλης, vt ait Eustathius, in quo & equo & mente deiectus cecidit, & eo vsq; oberrauit, quamdiu vixit, cùm in tota illa planitie neq; domum neq; hominem reperiret. Fabulam hanc nonnulli ad historiam, alij ad physicam, alij ad Ethicam explicationem traduxerunt. Quæ ad historiam spectant, ea per se patent, nisi quòd Pegasus nauis fuerit

Fabula Bellerophontis varia explicatio. ita dicta ἀπὸ τοῦ πηγνῦσθαι, à compingendo scilicet. Fuerunt qui Bellerophontē nihil aliud esse putauerint, quàm humorem motu Solis eleuatum: quoniam agro vi Solis agitato pars grauior sublata paulò post rursus deorsum demittitur atq; cogitur, quæ cùm feratur deorsum & coageletur, Pegasus dicta fuit. Cùm verò pars subtilior ad regionem ignis feratur, sic illa pars crassior dicta fuit à Ioue deorsum detrusa fuisse: atq; cum Pegaso ex aqua ob motum cæli diurnum sublato Aurora oriatur, dies dictus est, vt sensui magis patet, at non Bellerophon à Pegaso equo portari. Alij generationem elementorum, cùm alia sursum, alia deorsum ferantur, vt leuia sunt, aut grauia, per hæc significari maluerunt. Alij vitæ humanæ rationem prope omnē sub hac fabula contineri maluerunt: nam neq; aduersis rebus nimis tristari neq; prosperis neq; felicibus nimis gloriari aut extolli cōuenit, quoniam horum omnium deniq; moderatorem Deum esse experimur. Is enim pro sua singulari clementia, calamitatibus iniquè circumuentos adiuuat, quòd accidit, dum calamitosus esset, Bellerophonti, & nimis elatos animos deprimit, quare præcepsidem postea dicitur de cælo detrusus. Alij malunt Chimæram fuisse Lyciorum ducem rei bellicæ peritissimum, sed immani crudelitate, qui cùm piraticam exerceret, vehereturq; in naui, cuius prora leonē, puppis draconem haberet, in medio capra esset depicta, quem insecutus Bellerophon cùm citissima atq; expeditissima naui longa Pegaso vocata interemit, quare datus est locus fabulæ, vt ait Plutarchus in claris mulieribus: at Lucianus in astrologia sensit animum Bellerophontis ad sublimium rerū speculationem elatum equum fuisse creditum alatū, atq; ita rem fabulis inuolutam. Alij ad astronomicas rationes hæc ipsa, quæ de physicis dicta sunt, transtulerunt, eaq; fieri inquiunt pro viribus astrorum, quas cùm prior Bellerophon deprehēdisset, dictus est in cælum ascendisse. Alij dixerunt Bellerophontem à Pegaso alato vectum Chimæram interemisse, quia is celetem prior inuenit & frænum, vt ait Pindari interpres: Dictus est is equus alatus, vt voluerunt quidam nauigiū, cùm ille prior omnium inuenerit nauigare classe atq; ordinem classis instruendę, cùm remi & vela alæ sint nauigiorum. Hic igitur nauali prælio Solymis populis bellicosis superatis, quos Leonibus similes

dixerunt

A similes dixerunt poëtæ, Amazonibus arma intulit, quas per loca difficilia & montosa peragrantes capras vocarunt. Pegasi equi effigies Gabalis in templo quodam visebatur, vt ait Pausanias in Corynthiacis. Ab hoc equo Musæ Pegasides dictæ sunt, nimirum à fonte, quem ictu vngulæ fingitur aperuisse, ob quam causam & Græcè appellatæ sunt Hippocrenæ, vt tradit Festus. Hinc & Ouidius: *Metam. 5.*

Fama noui fontis nostras peruenit ad aures,
Dura Medusæi quem præpetis vngula rupit.

Quæ pars fabulæ inde orta est, quòd maximum sit equo in pedibus robur, Ariostus de Baiardo:

Che ne' calci tal possa hauea il Cauallo,
C'hauria spezzato vn monte di metallo;

Sed ne à fontis apertione recedamus. Refert Thessalus filius Hippocratis Coi in oratione suâ ad Athenienses, equum Eurylochij Amphyctionum ducis canalem, per quem aqua in vrbem ferebatur, cùm in puluere volutari voluisset, vngula ita percussisse, vt eum omnibus conspicuum redderet. B Quia verò Musis dicatus est Pegasus equus, hinc pro animum studijs applicare dixit Propertius lib. 2. ad Musam:

Iam tempus lustrare alijs Helicona choreis,
Et campum Hæmonio iam dare tempus equo.

Fabulas de Diomede Thracum rege & Glauco Sisyphi & Meropes filio, qui equos suos humana carne pascebant, & mysticum earum sensum nec non de equis ex ventis conceptis, alijs aptioribus locis diximus. Dicemus de Oenomao: Oenomaus rex Elidis ac Pisæ, cùm percepisset ex oraculo, fore vt à genero interficeretur, omnibus artibus conatus est homines à filiæ Hippodamiæ eximię pulchritudinis deterrere cõiugio: atq; curule certamen proposuit illius procis, ea lege, vt qui victus fuisset, trucidaretur, qui verò victor extitisset, Hippodamiæ matrimonium obtineret. Cùm autem multos procos ita vicisset atq; occidisset, tandem à Pelope ope Myrtili superatus est. Myrtilus enim clauos modiolis rotarum non immisit; alij immisisse quidem dicunt, sed cereos, quorum etiam meminit Sidonius in Panegyrico ad Antemium Augustum: *Oenomai regis fabula.*

Græcia ni pudor est, reparatis Pisa quadrigis
C *Suscitet Oenomaum natæ quem fraude cadentem*
Cerea destituit resolutis auxibus obex.

Concedebat enim Oenomaus procis, vt Hippodamiam in suis curribus haberent; ipse autem à tergo cum hasta currens in curru sequebatur, qui ab equis velocissimis Psilla & Arpinna trahebatur. Sic igitur comprehensos procos ipse à tergo hasta transfigebat.

CENTAVRI SIVE HIPPOCENTAVRI an omnino fabulosi.

DE ortu Centaurorum alij aliter tradunt. Diodorus Siculus in quinto à nonnullis dici ait, eos in Peleo monte à Nymphis nutritos, postea equos subagitasse, exque eis Hippocentauros natos: creditumq; quod primi equitare ausi sint, ex eoque natam fabulam, veluti equi essent, hominisq; naturæ. Hæc ille: quamobrem D Homerus Centauros φῆρας nuncupauit quæ vox latinis etiam in vsu est & feras significat, quòd semiferi & semihomines essent. Seruius in sextum Aeneidos Centauros Ixionis Nubisq; filios esse scribit, cùm ille amatam Iunonem de stupro interpellaret: quæ ex Iouis (vt ipsius Seruij vtar verbis) voluntate, nubem in suam formam conuersam amanti obtulerit: vnde feruntur nati esse Centauri. Aliàs verò in tertium Georgicorum, explicans hoc Virgilianum. *Frena Pelethronij Lapithæ, gyrosq; dedere:* *Centaurorũ ortus.*

Pelethronium (inquit) oppidum est Thessaliæ, vbi primùm domandorum equorum repertus est vsus; Nam cùm quidam Thessalus rex bobus oestro agitatis satellites suos ad eos reuocandos ire iussisset; illique cursu non sufficerent, ascenderunt equos & eorum velocitate boues secuti, eos stimulis ad tecta reuocauerunt. Sed hi visi, aut cùm irent velociter, aut cùm eorum equi circa flumen Peneon potarent capitibus inclinatis, locum fabulæ dederunt, vt Centauri esse crederentur: qui dicti sunt Centauri, ἀπὸ τῦ κεντεῖν τὺς ταύρυς. At Palæfatus refert: Cùm tauri præferoces Larissam, & eam Thessaliæ regionem vastarent: Ixion rex præmium proposuit ijs qui tauros arcerent. Iuuenes è Nephele pago, cùm equos mansuefactos & edoctos conscendissent (nam prius curribus vtebantur) tauros abegerunt: Accepta ob hoc pecunia, insolentiores facti, iniurijs affecerunt & ipsum Ixiona & Larissæos, qui tum Lapithæ *Equi vbi primùm domiti*

dicebantur, ita vt inuitati ad nuptias Pirithoi, mulieres eorum raperent. Quæ res præbuit occasionem fabulæ, quòd Centauri dicantur, quòd semi equi, quod filij Ixionis (quia ab ipso missi & donati) quòd ex nubibus. Lapitharum & Centaurorum prælium describitur ab Ouidio. De eijsdem & Ixione multa habet Eustathius in primum Iliad. Plinius verò etiam pugnare ex equo Thessalorum inuentũ dici tradit, qui (inquit) Centauri appellati sunt, habitantes secundum Pelium montem. Et apud Plutarchum Hippocentaurus sumi videtur pro equitatore pręstantissimo atq; insuperabili. Pindarus Centaurũ quidem ex Ixione & nube genitum narrat, sed hunc Centaurum hominem fuisse indicat, eque re sic nominatum, quod commiscuisset se cum equabus Magnesijs sub monte Pelio: editam enim tum fuisse sobolem, vtriq; parenti similem, suprà quidem patri, infrà matri: ἐκ δ' ἐγένοντο (inquit) στρατὸς θαυμαστὸς ἀμφοτέροις ὅμοιοι τοκεῦσι. τὰ ματρόθεν μὲν κάτω, τὰ δ' ὕπερθε πάτρος. Huc pertinet obscœnus iste Græcus versus citatus à Varino alijsque: Ἵππος ἐρεύγεται ἄνδρα, βροτὸς δ' ἀποπέρδεται ἵππον. Hanc autem specie præbebant intuentibus à tergo, quæ postea fingi, & effingi cæpta, dimidiati ad vmbelicum hominis & parte posteriore equi. Cùm enim locorum in Thessalia montanorum atq; inaccessorum fiducia in vicinorum agros excurrerent, & ceu latrones prædas agerent, armentaq; & greges abigerent, extimulantes scilicet quò celerius pergerent, ij quibus sua eripiebantur, exclamantes & vicinorum opem implorantes, ab Hippocentauris se deprędari vociferabantur. Eodem alij referunt & procreationis horum fabulam & Ixionis parentis rotam, qu bus in aëre, hoc est sub Dio agitandi, & celeritas & gyri atq; orbes designentur: itaq; nonnulli ἱπποκενταύρους dictos volunt quasi κέντορας τινὰς τῶν ἵππων ταχυτῆτι τοῖς ἀνέμοις ὁμοίους, iuxta hoc, θεῖεν δ' ἀνέμοισιν ὅμοιοι: à velocitate videlicet qua ventis æquiparantur. Nunquid modò omnino Centauri siue Hippocentauri fabulosi sint, an reuera in rerum natura extiterint, disputat Franciscus Floridus Sabinus, ex quo quę deinceps dicentur, ferè sum mutuatus. Lucretius poëta eos vti rem fabulosam, nec vnquam fuisse, nec esse, pro certo asserit, dum canit:

Metam. 12

Ex equo qui primò pugnarint.

Centauri an omnino fabulosi.

Lib. 2. Lect. Successiuar. cap. 16.

Libro 5. de rer. nat.

Nam certè ex viuo Centauri non fit imago,
Nulla fuit quoniam talis natura animai.

Idem aliàs diffusiùs de eadem re agit, rationemque quare ij esse nequeant, in medium profert, inquiens.

Sed neq; Centauri fuerant, nec tempore in vllo
Esse queunt duplici natura & corpore bino,
Ex alienigenis membris compacta potestas
Hinc illinc paruis, vt non par esse potis sit.
Id licet hinc quamuis hebeti cognoscere corde,
Principio circum tribus actis impiger annis
Floret equus, puer haudquoquam: quin sæpe etiam num
Vbera mammarum in somnis lactantia quærit.
Post vbi equum validæ vires ætate senecta
Membraq; deficiunt fugienti languida vita
Tum demum puerili æuo florente, iuuentus
Occipit & molli vestit lanugine malas:
Ne fortè ex homine & veterino semine equorum
Confieri credas Centauros posse, neq; esse:
Aut rapidis canibus succinctas semimarinis
Corporibus Scyllas, & cætera de genere horum
Inter se, quorum discordia membra videmus;
Quæ neq; florescunt pariter, nec robora sumunt
Corporibus, neq; proficiunt ætate senecta
Nec simili Venere ardescunt, nec moribus vnis
Conueniunt, neq; sunt eadem iucunda per artus.

Hæc ille, non modò de Centauris, sed de omnibus monstris. Et eius quidem ratio satis videtur probanda, si animalia ea ex diuersis generibus procreata, diu viuere non posse existimat. Sin autem neque nasci quidem illa arbitratur, egregiè (inquit Floridus) fallitur: nisi C. Plinius; qui seruatum se in melle Hippocentaurum vidisse scribit, mentiri fortè voluit; aut Claudius Cæsar eiusmodi monstrum in Thessalia eodem die quo natum erat, interijsse, scire non valuit. C. Plinij ex septimo naturalis historiæ verba ita se habent: *Claudius Cæsar scribit, Hippocentaurum in Thessalia natum, eodem die interijsse: Et nos principatu eius allatum illi ex Aegypto in melle vidimus.* Proptereaq; Lucretium de eorum vita sensisse existimo, cùm nec fuisse vnquam, nec esse posse id monstri genus asseueraret, quod etiam si Seruio credimus, Virgilio placuisse putandum est, cùm

A cùm Centauros in foribus inferorum stabulare cecinit, quòd quæ contra naturā creari possunt, statim pereant. D. quidem Hieronymus in Pauli Eremitæ vita, cùm Hippocentaurum Antonio apparuisse testetur, non satis scit, fueritnè ille verè Hippocentaurus, qualem poëtæ esse perhibent: an potiùs Cacodæmon, ea forma Antonium ludificare voluerit. Nec plura his, ait, conspicit hominem equo mixtum, cui opinio poëtarum Hippocentauro vocabulum indidit: quo viso, salutaris impressione signi armat frontem: & heus tu, inquit, qua nam in parte hic seruus dei habitat? At ille barbarum nescio quid infrendens & frangens potius verba quàm proloquens, inter horrentia ora senis blandum quæsiuit alloquium, & dextræ protensione manus cupitum indicat iter: & sic patentes campos, volucri transmittens fuga, ex oculis mirantis euanuit. Verùm hæc vtrum Diabolus ad terrendum eum simulauerit, an (vt solet) eremus monstruosorum animalium ferax, istam quoque gignat bestiam, incertum habemus. Hactenus ille. *Hippocētaurus D. Antonio visus.*

Plutarchus in conuiuio sapientum, in domum Periandri illatum scribit à pastore infantem ex equa natum, cuius caput, collum & manus hominis essent, cætera equi: eiulatus infantium. *Infans ex equa natus.*

B Quo inspecto Thales Periandro dixit sibi quidem non videri rem prodigiosam & ceu portentum à dijs immissam, quo seditiones & dissidia significarentur, vt Diocles iudicabat, sed rem esse naturalem, ideoque consulere se, vt vel equisones non habeat, vel vxores eis tradat. Sed vt ista de Centauris ita esse Lucretio concedamus, quomodo Satyros olim fuisse idem negabit? Et tamen non magis ab hominūm natura capræ, quàm equi absunt. Neque magis me mouet, vt Satyros fuisse credam, Plinij ex libro 7. testimonium, cùm ait: *Sunt & Satyri subsolanis Indorum montibus (Cartadulonum dicitur regio) pernicissimum animal, tum quadrupes, tum rectè currens, humana effigie, propter velocitatem nisi senes aut ægri, non capiuntur*, cùm potuerit hoc animalium genus sic fortè homini simile esse, vti simias videmus, quàm quod Plutarchus in vita L. Syllæ, ad redeuntem eum in Italiam, Satyrum ijs simillimum, quos fictos scriptosuè ab antiquis videmus, hoc est, partem humani corporis, partem caprini habentes, qui in Nymphæo somno pressus captus fuerat, perductum fuisse tradit, cumque is per interpretes, quisnam esset, interrogatus esset, nihil quàm incompositum quiddam ac bestia dignum vociferatus est, quasi hirci balatum cum equi hinnitu permisceas, quem tamen Sylla datis comitibus demisit. *Satyros dari.*

C Hieronymus etiam eiusdem generis Satyrum repertum, humana voce locutum ait, eodem quem paulò antè citauimus loco, nempe in Pauli vita. *Nec mora (inquit) inter saxosam conuallem haud grandem homunculum videt aduncis naribus, fronte cornibus asperata, cuius extrema pars corporis in caprarum pedes desinebat. Infractusque & hoc Antonius spectaculo, scutum fidei, & loricam spei, vt bonus præliator arripuit: nihilominus memoratū animal palmarum fructus eidem ad viaticum quasi pacis obsides adferebat: Quo cognito gradum pressit Antonius, & quis nam esset interrogans, hoc ab eo responsum accepit. Mortalis ego sum & vnus ex accolis eremi, quos vario delusa errore gentilitas Faunos, Satyrosque & Incubos vocans colit: Legatione fungor gregis mei. Precamur, vt pro nobis communē deum depreceris, quem pro salute mundi venisse cognouimus.* Et paulò post: *Necdum verba compleuerat, & quasi pennigero volatu petulcum animal aufugit.* Hoc ne cuiquam ob incredulitatem scrupulum moueat, sub rege Constantino, vniuerso mundo teste defenditur. Nam Alexandriam huiusmodi homo viuus perductus magnum populo spectaculum præbuit, & postea cadauer exanime ne calore æstatis dissiparetur, sale infuso, Antiochiam, vt ab Imperatore videretur, allatum est. Quæ si vera sunt, haud vera fuerit vsquequaque Lucretij ratio, cùm tantorum scriptorum, qui aliud sentiunt, authoritas magis quàm eius commen- *Satyri forma.*

D tum probetur: Pausaniasque ab Euphemo quodam probatæ fidei viro se audiuisse scribat, illum cùm in Hispaniam nauigaret, tempestatisque vi ad desertas quasdam insulas appulsus esset, magnum syluestrium hominum numerum vidisse, qui cùm hirta corpora, subrufosque pilos, caudasque equinis fermè non minores, inseque ac suos incurrerent, vix verberibus abigi potuerint: quibus cùm barbaram mulierem in littus exposuisset, omnem ab ijs contumeliam ei à libidinoso satyrorum genere quacunque corporis parte illatam. Meliùs ergo de Scyllis, & Chimera, quàm de omnibus quæ diuersis animalium partibus procreantur, id scripsit Lucretius. His denique addo ex Conrado Lycosthene in libro de ostentis & prodigijs hanc iconem, quam hippocentauri esse credebam, ipse verò (nescio ex quo) Apothami (ego de hac voce nihil obseruaui) vocat, Apothami (inquit) in aqua morantes, qui vna parte hominem, alia verò caballum siue equum referunt. Sic etiam memoriæ tradiderunt mulieres esse capite plano sine crinibus, promissas autem barbas habentes. Atqui ea descriptio planè ad Onocentauros pertinere videtur, quos Aelianus & Philes sic ferè delineant. Onocentaurum quisquis vidit, non incredibile ducet, quod fama peruagatum est, Centauros fuisse, neque fictores atque pictores in eorum descriptione errasse. Verum siue reuera fuerint, siue omni cera flexibilior, & ad fingendum habilior fama illos finxerit, prætereo. Quæ verò de Onocentauro famā accepi, hæc sunt. *Apothami.* *Onocētauri.*

Onocentauri figura. Eum homini ore & promiſſa barba ſimilem eſſe, ſimul & collum, & pectus, humanam ſpeciem gerere: mammas diſtantes tanquam mulieris ex pectore pendere: humeros, brachia, digitos, humanam figuram habere: dorſum, ventrem, latera, poſteriores pedes, aſino perſimiles, & quemadmodum aſinum ſic cinereo colore eſſe: imum ventrem leuiter exalbeſcere: duplicem vſum ei manus præſtare: nam celeritate vbi ſit opus eæ manus præcurrunt ante poſteriores pedes: ex quo fit, vt non cæterorum quadrupedum curſu ſuperetur: Ac vbi rurſus habet neceſſe, vel cibum capere, vel aliud quippiam tollere, qui antè pedes erant, manus efficiuntur, tuncque non graditur, ſed in ſeſſione quieſcit: Animal eſt graui animi acerbitate; nam ſi capiatur, non ferens ſeruitutem, libertatis deſiderio ab omni cibo abhorret, & fame ſibi mortem conſciſcit, licet pullus adhuc fuerit. Hæc de Onocentauro Pythagoram narrare teſtatur Crates, ex Myſio Pergamo profectus. Raphael Volaterranus ſcribit, antiquam corporis partem ſimilem humanæ habere, poſticam aſininæ, coloreque eſſe albo, idque ex Aeliano ſe tranſtulliſſe; ex quo tamen iam interprete P. Gyllio cinereum colorem ei tribuimus, imo ventri tantummodò albicantem. Ignobiles verò quidam authores Onocentaurum aiunt monſtroſum animal eſſe, quòd non cum cæteris ab initio creatum, ſed poſtea temerè ex adulterina commixtione prognatum ſit: vocem articulatam aliquatenus ſonare; non tamen humanam: in perſecutores ligna & lapides reijcere: ſed nihil horum authoritate muniunt. In ſacris literis Onocentauri quidam dæmones videntur, vt oſtendemus in aſini hiſtoria. Depingit idem Lycoſthenes etiam aliud genus Centaurorum, quos ait in regionibus magni quondam Tamberlani reperiri. A medio ſuprà (inquit) humanum gerunt corpus & faciem, niſi quòd brachiorum loco duo habent breuia brachia bufonis inſtar: in capite ſunt caninæ aures, cum tribus in vultu barbis, in ilijs ſunt brachia humana cum manibus ac digitis; reliqua ſunt equi; celeriter currunt, ſolis veſcuntur Elephantis. Amici ſunt hominum & mulierum, quia illis nullam inferunt moleſtiam. Si quem amplectuntur, tam arctè ſtringunt vt rumpi cogatur.

APOLOGI.

EQVI & testudinis apologus ex Theone Sophista. Equus superbiebat velocitatis gloria, & obtundebat alias animantes nimijs laudibus suis, in primisq; testudinem, cui molestus erat exprobatione tarditatis. Illa verò cùm iniquè ferret conuitia, prouocat in certamen cursus equum. Hoc sanè tum ridiculum equo visum, neque velle certamen ingredi: sed & alijs animantibus risus obortus considerantibus abhorrentiam naturæ illius. Quæ tamen cum prouocationem vrgeret & affirmaret se victricem futuram esse, cogunt aliæ animantes equum suscipere conditionem. Itaque spatium præfinitur, diesque cursui. At equus interea apud præsepe delicias facere; testudo verò perpetuo exercebatur, ne noctis quidem tempus remittens. Iam dies aderat destinata, plenusque erat campus camelis, asinis, auibus atque ijs quibus homines vti solent, quin etiam ceruos fama acciuerat; deridebantque spectatores quasi delirantem testudinem. B Verùm signo cursus dato, veluti compeditus equus, vt dudum in otio & saturitate perseuerabat, at testudini meditatio cum celeritate victoriam largita fuit. Etiam tu ô puer, noli fretus ingenio dormire, sed hoc tibi persuadeto, etiam adhibito labore opus esse. Quod nisi feceris, facilè præuertet te ille alter minus ingeniosus. Apud Horatium alium habemus apologum de ceruo & equo, qui talis est: *Testudo cum equo certat de velocitate* *Lib. 1. Epist. Equus & ceruus.*

Ceruus equum pugna melior, communibus herbis
Pellebat, donec minor in certamine longo
Implorauit opes hominis, frenumque recepit:
Sed postquam victor violens discessit ab hoste
Non equitem dorso, non frenum depulit ore:
Sic qui pauperiem veritus, potiore metallis
Libertate caret, dominum vehit improbus, atq;
Seruiet æternum, qui paruo nesciet vti.

Ostendit itaque poëta hoc apologo libertatem incultam præferendam seruituti phaleratæ. C Similis est (inquit Petrus Gregorius Tholosanus.) populus qui vult regis vel principis sui legitimi imperium & obedientiam inuertere, intercipere, transferre accitis extraneis auxilijs, equo qui fertur olim habuisse litem & simultates cum ceruo, quem cum non posset propter naturæ suæ superbiam ferre, vt de ipso se vindicaret, in auxilium euocauit hominem, qui & opem promptissimè pollicitus est, sed ea lege, vt patiretur sibi frenum imponi, quo regeretur, cùm contra ceruum in pugnam perueniretur. Quod passus est primum equus & eius ope superauit ceruum, verùm cum victoria obtenta gratias agendo auxiliatori putaret se liberum relinquendum, cognouit se propter vindictam alterius, sibi ipsi libertatem primam sponte eripuisse. Nonquam enim postmodum ab hominis auxiliaris seruitio se redimere potuit. Facilis est deiectio ædificij maximè annosi, & breui tempore fit ruina & casus vi ventorum impetu irruentium: at quod vna hora, vel momento corruit, non nisi summis sumptibus & longo tempore restaurari aut reædificari potest. Hæc ille. *Li. 3. de rep. ca. 19. n 3.*

PROVERBIA.

D

Αφ' ἵππων ἐπ' ὄνες, *ab equis ad asinos*, conuenit, vbi quis à studijs honestioribus ad minus honesta deflectit: vel è conditione lautiore ad abiectiora deuenerit. Sumptum est adagium ex quadam epistola Procopij Sophistæ. Εκ βραδυσκελῶν ὄνων ἵππος ὤρισεν. *Ex tardigradis asinis equus emersit.* Cùm clarus euadit quispiam obscuro genere natus: aut quoties ab indocto præceptore proficiscitur discipulus eruditus. Potest & per ironiam proferri & per negationem, vt nunquam ex asinis nascitur equus: Et, *En tibi ex asinis equum*, id est, ex infimis parentibus arrogantem & ferocem. Meminit etiam Apostolius & interpretatur ἐπὶ τῶν ἐξ εὐτελῶν ἐπὶ τὰ μείζω χωρέντων, vt non solùm ad parentes & præceptores respiciendum sit, sed in vno etiam homine locum habeat prouerbium, qui pridem obscurus nobilior euadit. Ἵππειον θράσος, equina ferocia vel audacia. Meminerunt Suidas & Varinus ἐπὶ τῶν δίκλω ἵππων θρασυνομένων. Ferociores autem ac insolentiores redduntur copioso pabulo: vnde extat Sophoclis dictum in tumidum quempiam ac præferocem; Tu (inquit) ferues quasi pullus pabuli copia. Ἵππως τὸν ἐπιβάτlω, *Ab equis ad asinos.* *Ex asino equus.*

Equus ſeſſorem. βάτlω, *equus ſeſſorem ſubaudi* ἀφαρπάζει, id eſt *abripit*. Prouerbiali figura dicitur, cùm ora-
tionis impetu abducimur, & in aliam diuertimus materiam. Gregorius præsbiter προϊὼν ὁ λόγος
συναρπάσας τὸν λέγοντα, καθάπερ ἵππος τὸν ἐπιβάτlω εἰς τὰς ἐπαίνους κατέστησε βασιλείου τοῦ μα-
Procul à pedibus equinis. καρίου, id eſt, Orationi curſus dicentem veluti ſeſſorem equus, in laudes B. Baſilij abduxit. Ho-
ratius etiam orationem equo aſſimilat: & Græci ἔποχον velut equeſtrem vocant orationem nu-
meris adſtrictam, quòd quaſi equo inuecta ſublime ſpiret. Ἐκ τῶν ποδῶν ἱππείων: *Procul à pe-
dibus equinis*. Etiam hodiè vulgò dicitur, (inquit author adagiorum) cùm ſignificant fugiendum
eſſe periculum. Hac voce monere conſueuerunt, vt quiſque ſibi caueret in certaminibus eque-
Equum in planitiem. ſtribus. Id deinde vulgus prouerbij vice vſurpauit. Εἰς πεδίον τὸν ἵππον, *in planitiem equum.*
Quoties quis ad id prouocatur, in quo plurimum valet, quoque vel maximè gaudet. Equus e-
nim in campo, tanquam in ſua eſt arena. Apud Lucianum in Captiuo, cùm ipſe iudices poſtu-
laret, Plato reſpondet, τοῦτο ἐκεῖνο εἰς πεδίον τὸν ἵππον, hominem rethoricum ſignificans, &
in agendis cauſis exercitatum. Plato in Theæteto, Ἱππέας (aliàs ἵππον) εἰς πεδίον προκαλεῖς,
Σωκράτlω εἰς λόγους: id eſt, *Equites vel equum in planitiè prouocas: Socratem ad diſputandum.* Si-
neſius in epiſtola quadam: ἐπὶ αὐτὸ δὴ τοῦτο παρακαλῶ, ἵππον εἰς πεδίον, τοῦτο δή τὸ τοῦ λόγου
προτρέπειν ἡγούμενος, id eſt, Ad hoc ipſum certè prouoca equum in planitiem, iuxta id quod di-
citur: adhortari me putans. Meminit & Suidas bis. Tranſlatum videtur à militia. Nam quo-
Equus in quadrigis. ties res eſt pediti cum equite, pedes fugit campeſtria ſectaturque loca impeditiora. Ὑφ' ἅρμα-
σιν ἵππος, ἐν δ' ἀρότρῳ βοῦς, παρὰ ναῦν δ' ἰθύνει τάχιστα δελφὶς &c. id eſt: *Equus in quadrigis,
in aratro bos: nauem ocyſſimè præuertitur delphinus*. Adagij author eſt Pindarus, vt citat Plutar-
chus. Citatur ab adagiorum authore in prouerbio, *Quam quiſque norit artem, in ea ſe exerceat.*
Equis & quadrigis. Velis equiſque. Apud Ciceronem ad Q. Fratrem, *Equis & quadrigis*, eſt omni conatu. Similem conatum ſigni-
ficat *velis equiſque* ad fugiendum aut aſſequendum magis quàm ad efficiendum. Idem Cicero
ad eundem in ſecundo: *Sic ego qui in iſto homine colendo tam indormiui diu, te me hercule ſæpe ex-
citante, curſu corrigam tarditatem, tum equis, tum velis*. Quo quidem loco, in vulgatis exem-
plaribus, pro velis, viris ſcriptum habetur. Idem Offitiorum tertio: *Quibus obſoletis floret Epi-
curus eiuſdem ferè author adiutorque ſententiæ. Cum his equis veliſque vt dicitur, ſi honeſtum tue-
ri ac retinere ſententia eſt, decertandum eſt*. In quibus exemplis vſus eſt eadem metaphora pau-
lò diuerſiùs, vt qui illic reſpexerit ad celeritatem, hîc ad vtrumque pugnæ genus equeſtre ac na-
uale. *Equis albis præcurrere* dixit Horatius primo Sermonum, vel quòd equi albi meliores ha-
Equis albis præcurrere. bebantur; vel fortunatiores & auſpicatiores eſſe credebantur; vel quòd illis in triumpho victo-
res portabantur. Hinc qui longo interuallo alicuius rei præcedit, albis equis præcedere vel vin-
cere dicitur. Græci ſimpliciter dicunt παριππεῦσαι pro longè antecellere, quòd equeſtris cur-
Equitandi peritus ne cantet. ſus ſit expeditior, Ἱπποσύνlω δεδαὼς μὴ ᾄδῃ. *Equitandi peritus ne cantet.* Sumptum à poëta
quopiam, in eum qui profeſſus res ſerias, verſatur in nugis. Equitatio militaris eſt, & ad bel-
lum pertinet: Muſici ſunt imbelles ac voluptatum inſectatores. Gregorius theologus ad Eudo-
xum rhetorem: ἱπποσύνlω δεδαὼς μὴ ᾄδειν ἐθέλει ἡ ποίησις, μήτι γένηται, μὴ καὶ τῆς ἱπποσύ-
νης διαμάρτῃς καὶ τῆς ᾠδῆς, id eſt *eum qui didicit artem equitandi non vult canere poëſis, ne quã e-
ueniat, vt ſimul & in equitando aberres & in cantando*. Nondum liquet (inquit author prouerbio-
rum) è quo poëta ſumptum ſit: ſed dictum videtur in Thebanos, qui duas artes præcipuè diſce-
bant, equitandi & canendi tibijs, cùm altera parum alteri congruat. Κέντει τὸν πῶλον περὶ τὴν
νύσσαν, id eſt: *Stimula equum iuxta lineam ſiue metam*. Dicebatur vbi ſermo loquentis aberraret
Incita equũ iuxta nyſſã. ab eo quod eſſet inſtitutum. Natum videtur ex Iliados Homericæ ψ. vbi Neſtor multis verbis
docet filium Antilochum, quomodo debeat equos regere, addit & hoc:

Ἐν νύσσῃ δέ τοι ἵππος ἀριστερὸς ἐγχριμφθήτω, id eſt,

Cæterùm equum læuum, conſtringat linea metæ.

Sumptum ab equeſtri curſu, qui inter præſcriptas metas ac lineas agebatur, quas tranſilire nefas
erat. Ad quod haud dubiè Fabius alluſit, in vndecimo Inſtitutionum oratoriarum libro, refe-
rens Craſſum Seuerum lineam poſcere ſolitum, aduerſus eos, qui in aliena tranſilirent ſubſellia,
veluti qui præſcriptum limitem egrederẽtur. Finitimum illi, ἐκτὸς τῶν ἐλαιῶν. id eſt, *extra oleas:*
Extra oleas. Item illi: ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδᾶν. Vſurpauit prouerbij titulo Gregorius Nazianzenus in o-
ratione de ſancto paſcha: ἀλλά τι τούτων ἡμῖν τάχα ἂν εἴποιτις τῶν φιλεόρτων καὶ θερμοτέρων, κέν-
τει τὸν πῶλον περὶ τὴν νύσσαν, τὰ τῆς ἑορτῆς φιλοσόφει. id eſt: *Sed hic fortaſſis aliquis nobis dixe-
rit, ex his qui amant dies feſtos ac calidiores ſunt: incita equum iuxta nyſſam, ac de feſto diſſere.*
Vtitur eodem prouerbio in oratione de natali Ieſu Chriſti. Idem variauit nonnihil in oratione
contra Eunomianos: μηδὲ καθάπερ ἵπποι θερμοὶ καὶ δυσκάθεκτοι τὸν ἐπιβάτlω λογισμὸν ἀπορ-
ρίψαντες, καὶ τlὼ καλῶς ἄγχουσαν εὐλάβειαν ἀποπτύσαντες πόῤῥω τῆν νύσσαν θέωμεν. id eſt: *Ne
velut equi feruidi & intractabiles, poſteaquam rationem ceu ſeſſorem excuſſerimus, & religioſam*

cautionem

A *cautionem pulchrè nos septis cohibentem, procul à meta curramus.* Huc pertinet etiam Ἴθορος, vox nimirum Suida teste prouerbialis in eum qui velut instigator hortatorque foret alijs. Apparet translatum esse à nautis, quos remigantes naucleri vox animat ad gnauiter laborandum, siue ab equorum cursu. *Testitudinem equus insequitur.* Ex Plutarcho in libello aduersus Stoicos, vbi ait: Multo verò illud indignius & à cogitationibus seiunctius, nihil à quopiam comprehendi, nec si testudinem, id quod prouerbio dicitur, à tergo insequatur Adrasti celer equus. Conueniet vti, cùm rem præpostere & absurdè geri significamus. Nam si solo (vt ait ille) iugero testudo equum antecedat, qui hoc in infinita secant, ambo autem animalia ratione prioris & posterioris mouent, nunquam celerrimum ad tardissimum ducent: semper tardiore aliquid addente suo progressui interuallo, cùm spatia sint in infinitū diuisa. Τὸν ἵππον ὁ Σκύθης, id est, *Equum Scytha,* subaudi βδελύσσει ἢ μυσάττεται, id est auersatur aut fastidit. Citatur à Suida prouerbium, De eo qui in propatulo rem quampiam reijcit, & auersatur, clam appetit. Id genus hominum neutiquam rarum est, qui munerum publicorum administrationem verbo despuunt, & ceu onus quauis Ætna grauius execrantur, cùm re ipsa nihil affectent magis, ambitionis plenissimi. Videtur etiam dici posse de eo, qui duplex, vna & eadem ex re commodum captant. Nam Scytha equo & ad itineris expeditionem & ad pastum vtitur, vt indicat D. Clemens in Pædagogo: nam conscenso equo auehitur, quo velit cunque & argente fame epoto è secta vena sanguine famem sitimque placat. Hæc prior prouerbij ratio clarior fit ex altero prouerbio eiusdem sententiæ apud eundem in voce Scythes, quod huiusmodi est Σκύθης τὸν ὄνον, id est, *Scytha asinum:* Nam cùm quidam asinum mortuum vidisset, dixit: *En tibi cœnam ô Scytha:* ille verò primum detestatus, paulò pòst curiosiùs de eo perquisiuit, & circa eum parandum elaborauit. Ἵππος μὲ φέρει, βασιλεὺς μὲ τρέφει, *Equus me portat, alit rex.* Refertur inter Græcorum adagia, atque addunt hinc natum. Iuuenis quidam sub rege Philippo stipendia faciebat. Is cùm admoneretur, vt missionem peteret, seseque à militia abdicaret, negauit se facturum, his quidem verbis: ἵππος μὲ φέρει, βασιλεὺς μὲ τρέφει, id est, *Equus me portat, rex me alit:* significans se commodissimè viuere, vt qui & pedibus alienis ingrederetur, & aliena pecunia pasceretur. Huc allusit Horatius, cùm in Epistolis sub Aristippi persona sic ait:

-------- Rectius hoc, &
Splendidius multo est, equus vt me portet, alat rex.

C Quo quidem in loco Acro huius admonet prouerbij, cuius etiam meminit Diogenianus. Apparet è tragœdia quadam ascitum. Est enim carmen anapæsticum dimetrum. Ἐπικρινεῖται ἵππος Θεσσαλική: *Decernetur equa Thessalica:* De summo præmio dicebatur, propterea quòd antiquitùs primà laus fuerit equarum Thessaliæ, vt suo loco indicauimus. Idem valet Ἀκαρνικοὶ ἵπποι, *Acarnici equi,* maximi scilicet. Γλαῦκος ἄλλος ἱππόβρωτος, *Glaucus alter ab equis deuoratus.* Quadrabit in hominem alendis equis exhaurientem facultates suas. Μορμὼ, δάκνει ἵππος, *Larua foris est, mordet equus.* Verba sunt Praxinoes apud Theocritum in Syracusis, ituræ ad festum Adonidis filiolo domi relicto. Quadrabit cùm aliquem ab eo cuius maximè cupidus est, inhibere studemus: Oppidò quàm eleganter Horatius hoc carmine:

Optat ephippia bos piger, optat arare caballus,

Vitium illud significat humanis ingenijs insitum, vt semper alienam sortem magis mirentur, suam contemnant ac fastidiant, optent inexperta, experta damnent. Veteres bubus arabant, non equis. Videtur esse sumpta allegoria ex apologo quopiam. Citra metaphoram dixit Terentius: *Nostri nosmet pœnitet:* *Equo Sophocleo similis,* adagium in eos est, qui ætate fessi & imbecillo corpore, animi tamen vigorem seruant etiamnum. Philostratus in Damiano Sophista, καὶ εἶδον ἄνδρα παραπλήσιον τῷ Σοφοκλείῳ ἵππῳ. νωθρὸς γὰρ ὑφ᾽ ἡλικίας δοκῶν, νεάζουσαν ὁρμὴν ἐν ταῖς σπουδαῖς ἀνεκτᾶτο. Nam Sophocles iam senex & pro deliro à filijs accusatus, tragœdias tamen optimè & grauissimè componebat, vt pluribus probat Cælius. In equo autem (inquit) arbitror allusum ad Tragidi cothurni maiestatem, quæ sit velut equestris, Comicæ humilitatis ratione, vnde in arte poëtica Horatius:

D

Et Tragicus plerumque dolet sermone pedestri &c.

Et rursus: Coloni sic dicti loci duo fuere, alter appellatus hippos id est equus, in quem confugit Oedipus. Ad quem fortè prouerbium spectat quod de equo Sophocleo prætexuimus, eò quidem procliuius, sin inibi quoque habitauit Sophocles, quod in quinto de finibus Cicero significat. Eundem ferè sensum cum Sophoclis equo habet Ἰβύκειος ἵππος, id est, *Ibyci equus:* cuius dicti originem refert Plato in Parmenide. Ibyco poëtæ equus erat iam annosus athleta, multis certaminibus attritus. Is cùm ad certamen curruì iungeretur, extimuit, videlicet expertus eiusmodi ludorum aleam. Ridente populo, Ibycus surgens, Equus (inquit) domini similis est: nam & ipse iam senex ad amandum compellor. Huc allusisse videtur Horatius in epistolis:

Non

Testitudinē equus insequitur. *Equum Scytha.* *Scytha asinum.* *Equus me portat, alit rex.* *Decernetur equa Thessalica.* *Glaucus alter ab equis deuoratus.* *Larua foris est, mordet equus.* *Optat arare caballus.* *Equo Sophocleo similis.* Li. 21. c. 20. Cap. 21. *Ibyci equus.*

Non eadem eſt ætas, non mens &c.
Solue ſeneſcentem maturè ſanus equum, ne
Peccet ad extremum ridendus & ilia ducat.

Dictum in iocum prouerbialem abiſſe videtur, de ijs qui nolentes præter ætatem & vires ad periculoſum vel difficile negocium adigerentur. Ἵππου γῆρας, *Equi ſenecta*. Prouerbium in eos dici ſolitum, qui præclaris rebus geſtis in iuuenta, poſteaquam conſenuerint, ad ſordidas curas ſemet abijciunt. Allegoria ſumpta à generoſis equis, qui ſenio facti ſegnes, in piſtrinum aut carrum, aut id genus opus detruduntur, olim in pretio habiti, dum viribus integri eſſent. Plutarchus in libello, cui titulus, An ſeni ſit adminiſtranda reſpub. An non planè videbitur equi ſenectam, quemadmodum vulgò vocant, accerſere nemine compellente? Cùm hoc conuenit Ennianum illud, quod refertur à Cicerone in Catone Maiore:

Equi ſenecta

Sicut fortis equus ſpatio qui fortè ſupremo
Vicit Olympia, nunc ſenio confectus quieſcit.

Notatur autem iſte Cato maior inhumanitatis à Plutarcho in eius vita, quòd mancipia ita vt ſi jumenta eſſent, expelleret & venderet ætate iam confecta; quando beneficia & gratiæ nonnunquam etiam brutis dentur, humanitatiſque ſit equos confectos laboribus alere, itemque canum non catulos modò, ſed & ipſos ſenio graues. Author adagiorum in adagio, *equi generoſi ſenectus:* Sophocles (inquit) declarat generoſi equi ſenectutem his verſibus:

Equi generoſi ſenectus.

Ὥσπερ γὰρ ἵππος εὐγενὴς κἂν ᾖ γέρων
Ἐν τοῖσι δεινοῖς θυμὸν οὐκ ἀπώλεσεν
Ἀλλ' ὀρθὸν οὖς ἵστησιν: ὡσαύτως δὲ σὺ
Ἡμᾶς τ' ὀτρύνεις, κἀυτος ἐν πρώτοις ἕπει, id eſt,
Generoſus vt equus, conſenuerit iam licet
Animum tamen nunquam in periclis abijcit,
Sed auribus rectis ſtat: itidem tu quoque
Et incitas me, & ipſe cum primis ades.

Verba ſunt Oreſtis ad pædagogum ſenem, cuius conſilio & auxilio occidit Clytæmneſtram & Aegyſthum. Γραῦς ὥς τις ἵππος τὸν χαραδραῖον τάφον ἕξεις: id eſt, *Anus velut equus profundam habebis foſſam.* De ijs qui penitus abijciuntur tanquam prorſus inutiles: Equi enim poſteaquam conſenuerint (mortui ſint potiùs, vt ex præcedentibus liquet,) in altos terrarum ſpecus (εἰς χαράδρας, Suidas) aliquò præcipitantur. Ita mulier olim amata, ſimul atque defloruit forma, faſtiditur ab omnibus. Ἵππῳ γηράσκοντι τὰ μείονα κείκελα ἐπίβαλλε, id eſt, *Equo ſeneſcenti minora cicela ſiue onera admoue.* Admonet adagium, vbi vires per ætatem fatiſcunt, reſpirationem ac refocillationem quandam à laboribus dandam & decreſcente robore minuendos labores, augendam remiſſionem. Ductum aiunt ab equis militaribus, quibus ſeneſcentibus, leuius τρισίππιον admouebant. Eſt autem τρισίππιον ceu rotula quædam, publica nota, quæ igni candefacta, malis equorum imprimi ſolebat. Zenodotus oſtendit prouerbium extitiſſe apud Cratetem Comicum in Samijs. Videtur carmen heroicum, ſi tantùm legas κύκλ' ἐπίβαλλε. Nam κείκελα nondum reperimus, præterquam apud Zenodotum. Triſippij meminit Heſychius. Videtur autem κείκελον aliquid eſſe, non diſſimile triſippio. Apud Suidam legitur κύκλ' ἐπίβαλλε, atque de ijs dici, qui ob ætatem remiſſione & quiete indigent. *Canterium in foſſa*: ruſticum prouerbium (inquit adagiorum author) quo licebit vti, quoties quis ad id negocij trahitur, in quo nequaquam valeat, aut vbi res vehementer erit impedita periculoſaúe. Nam vt equus plurimùm (vt modò dicebatur) valet in planitie, ita minimè in foſſa. Iubellius Taurea & Cl. Aſellius ſingulari certamine iuxta Capuam pugnabant; & cùm diutius vterque alterum libero campo eluſiſſet, Taurea in cauam viam deſcendere iuſſit, alioqui equorum, non equitum fore certamen. Eò cùm Aſellius extemplo deſcendiſſet, rurſum eluſit Taurea ſermone, qui poſtea in ruſticum verſus eſt prouerbium: Minimè ſcis, inquiens, canterium in foſſa. Hæc Liuius libro tertio decadis tertiæ. *Canterius in porta*, adagium quod refertur à Feſto in dictione Ridiculus. Indicat autem conuenire, cùm quis in principio rei vix inchoatæ deficit animo, natum à Sulpitio Galba, cui in prouinciam ituro canterius in porta cecidit, vt aliàs recitauimus. *Certè hæc mulier canterino ritu aſtans ſomniat*, inquit Plautus in Mænechmo. Adagium hoc reconditum (inquit Cælius) in mulierem concinnatum eſt, quæ etiamſi aſtare, vigilare, recteq; ſenſibus vti videbatur: tamen quia nænias quaſdam Siculis gerris vaniores effutiebat, ſomniare ac dormitare eam dicit equino ritu. Notiſſimum quippe dormire equos ſtantes. Hæc Cælius, recta ratione Apuleij enarratorem reprehendens, qui cantharino ritu legit, tanquam à cantharo vaſe vinario. Probi Imp. equus in parœmiæ formam (inquit Cælius) deduci poteſt. Is erat nec decorus quidem, nec ſtaturoſus: verùm celeritate tanta, vt diurnis ſpatijs centum obiret miliaria, vel in decimum diem labore

Anus vt equus profundam habebis foſſam.
Equo ſeneſcenti minora onera admoue.
Canterius in foſſa.
Canterius in porta.
Canterino ritu aſtans ſōniat.
Lib. 8. c. 4.
Probi Imp. equus.

A labore haud interpellato. Eum tamen fugaci magis quàm forti ac strenuo congruere militi pronunciauit Probus idem. *Equum habes Seianum*, olim prouerbio dicebatur in calamitosum, & ad extremam inopiam redactum. Allegoria sumpta est ab equo quodam fatali, cui à Cn. Seio dominonomē inditum est Seiano. Is ex Diomedis equis prognatus fuisse creditus est. Fuit insigni quidem specie, verùm eiusmodi quodam fato, vt quisquis eius equi possessor esset, is cum omni domo ad internecionem vsque deperiret: vti antè ex Aulo Gellio dictum est. *Equus Troianus* vel *dureus*, ἵππος δούρειος, vt scribit adagiorum author, de clandestinis insidijs dicebatur, aut vbi repente complures apparerent, qui latebant antea. Sumptum ab equo Homerico, in quo Græcorum proceres abditi, repente prosilientes Troiam ceperunt. Hunc Homerus durateum appellat, vt Odysseæ octauo, quod trabibus esset contextus: Equus Seianus. Equus Troianus.

Αἶσα γὰρ ἦν ἀπολέσθαι, ἐπὴν πόλις ἀμφικαλύψῃ
Δουράτεον μέγαν ἵππον, ὅθ' εἵατο πάντες ἄριστοι
Ἀργείων, Τρώεσσι φόνον καὶ κῆρα φέροντες.

Fatale enim erat perire, postquam vrbs intra se recepit ligneum ingentem equum, vbi sedebant omnes optimates Græcorum, Troianis sedem & mortem afferentes. M. Tullius actione in
B C. Verrem sexta Troianum hunc equum accipit pro extrema calamitate: *Quem concursum factum in oppido putatis? quem clamorem? quem porrò fletum mulierum, qui viderent equum Troianum introductum, vrbem captam esse dicerent, &c.* Idem pro Muræna dicit, *equum Troianum intus esse*, cùm sentit reip. periculum esse à ciuili discordia (à Catilina,) *Intus* (inquit) *intus est inquam equus Troianus, à quo nunquam me consule dormientes opprimemini.* Idem pro M. Cælio, *An equus Troianus fuerit, qui tot inuictos viros muliebre bellum gerentes tulerit ac texerit?* Plutarchus in vita Themistoclis narrat illum aliquando dono rogasse equum à Phyllide nutritore equorum: eum is vbi negasset, comminatum fuisse se breui ex illius domo facturum equum δουράτεον: significans se crimina ipsius ac domesticorum prolaturum in lucem. Nec inscitum fuerit (inquit author adagiorum) si quis ludum alicuius eruditi, Durateum equum appellet, quòd ex eo breui tempore summi viri prodierint. De laudatis viris qui subito aliundè emerserunt, apud eruditos frequens est, vt ex illius domo, velut ex equo Troiano prodijsse dicantur. M. Tullius Philippica secunda ad egregij facinoris societatem retulit: *In huius me consilij societatem tanquam in equum Troianum includi cum principibus non recuso.* Cælius quoque equum Troianum prouerbio vsurpari posse ait Ex equo Troiano qui proficisci dicantur.
C pro societate non in pernitiem modò cuiuspiam inita, verùm & ad bonam frugem aliquam. Cicero (inquit ille) alicubi scribit ex Isocratis ludo, veluti ex equo Troiano, innumeros principes exiuisse. Nam Græcorum principes ei inclusos fuisse nemo non nouit, & ex hoc Virgilij potissimùm clarum est: 2. de Oratore.

Huc delecta virùm sortiti corpora furtim
Includunt cæco lateri.

Aristophanes in Auibus prouerbium detorquet in emphasim roboris ac magnitudinis: καὶ Θεαγένης ἐναντίω δύ' ἅρματε, ἵππων ὑπόντων μέγεθος ὅσον ὁ δούρειος. Interpres admonet allusum ad equum æreum insigni magnitudine, qui in Acropoli stabat Palladi dicatus à Charidemo, quod ipsa testabatur inscriptio. Verùm is ad imitationem equi Troiani compositus erat. Δουρείου τίνος ἵππου εἰκόνα σώζει. *Durij cuiusdam equi imaginem seruat.* Dici potest de homine multifarijs & diuersis inter se vitijs obnoxio. Clemens de Basilide loquens, statuente passiones animi spiritus quosdam rationali animæ annexos, id solum (inquit) nuuc obseruandum, ὡς δουρείου τίνος ἵππου κατὰ τὸν ποιητικὸν μῦθον εἰκόνα σώζει, id est, *quod Durij equi speciem quandam obtinet, iuxta poëtarum fabulam*, homo vno in corpore tot diuersorum spirituum exercitum in aluo inclusam ha- Durei equi imaginem seruat. Lib. 2. Stromat.
D bens. Huius equi magnitudinem ostendit Menelaus apud Homerum cùm Græcos in eo sedisse dicit, & Virgilius *Demißi lapsi per funem*: & dum dicit: *Instar montis equum.* De hoc ligneo equo, quem propterea Propertius quarto elegiarum abiegnum cognominauit, quædam collegit Nic. Erytræus in indice Virgiliano, quæ quòd ad explicationem eorum quæ dicta sunt, faciunt, prætereunda mihi minimè duxi: Troianum equum (inquit in voce Simulacrum) cum Minerua fabricauit Epeus, vt Demodocus apud Homerum canit Odysseæ octauo. Hunc Virgilius *instar montis equum* appellat, modò *equi molem*, aliàs *equi immanis molem*, interdum *ferum*, nunc *dolum*, quandoque *machinam, monstrum infelix, claustra pinea*, & denique *lignum*, (quin & *fatalem mashinam* vocat, inquiens: *Scandit fatalis machina muros.*) nam *trabibus contextus acernis*, vt idem poëta canit: *Sectaque intextus abiete costas*: vnde durateus, id est ligneus Homero dictus, ἵππου κόσμον ἀείσον δουράτεου, & quæ eodem citato libro sequuntur: quem imitatus Lucretius: Equi Troiani synonyma

Nec cum Durateus Troiadis Pergama partu
Inflammasset equus nocturno Graiugenarum.

Apud

Argonaut.

Apud Flaccum: ---- *Manet immotis nox Duria castris.*

De equo Troiano mystica explicatio.

Alij codices habent *durica*, eodem sensu: quidam simplicius legunt *Dorica* pro Græca, vt & Dorica castra. Equo autem ligneo inclusis Danais expugnatum fuisse Ilium fabulosè poëtæ commenti sunt: sed rei veritas ita habet. Equum ligneum simulato pro reditu Mineruæ voto, Græci ea magnitudine construxerunt, vt intra mœnia Troiana recipi non posset, nisi portæ murique vrbis deponerentur. Eum Sinon transfugam simulans, persuasit Troianis, si in vrbem inducerent, futurum, vt nunquam Græci aduersum eos amplius arma mouere possent. Quamobrem deiectis portis & murorum parte, equum introducunt Capientibus mox ipsis cibum securè, ac nihil tale verentibus Troianis, Danaûm ductores ex loco, vbi in insidijs subsiderant, vnde adhuc illi Argiuorum insidiæ nomen est, prodeuntes apertam vrbem inuadunt, atque hoc pacto capiunt: Hæc ex Palæfati apistis. Alij sentiunt poëtas equi commentum de quodam arripuisse, cui equo nomen esset, qui Troiæ immineret, per quem etiam facilè capta sit, ad quod & Virgilius allu serit hîc:

Instar montis equum diuina Palladis arte
Aedificant.

Lib. 5.

Hactenus Erythræus. Sed Dictys Cretensis ait, Græcos discessum simulantes ad Sigæum secessisse, ibi noctem operientes, qua veniente datoque signo à Sinone, ad eam rem clam posito, eos ad Troiam nauigasse multo silentio, barbarosque propter securitatem pacis vino & somno fessos oppressisse, diuisis inter se ciuitatis locis: antea tamen admissum in vrbem equum illum scribit. Sed sacerdos ille Aegyptius apud Dionem hoc quidem munus à Græcis oblatum dicit, sed Troiam captam vllo modo negat. Ait ergò fessos longò bello Græcos, pacem à Troianis petijsse, quam Priamus illis concesserit, petens tamen & ipse, vt Græci mulctam præstarent aliquam, quòd nulla læsi iniuria bellum intulissent. Quam Vlysses Græcorum legatus concedens dixit se relicturos pulcherrimum & maximum Mineruæ donum & inscripturos, Propitiatorium hoc donum dederunt Achiui Mineruæ Iliensi: hoc illis magno futurum honori, & aduersus se testimonium quòd essent victi. Facta ergò esse fœdera inter Troianos & Achiuos: tandem equum perfectum esse ab Achiuis, magnum opus, Troianosque sursum eum traxisse ad ciuitatem, quem cùm portæ suscipere non possent, partem mœniorum diruisse. Vnde ridiculum dictum est (inquit) quòd ciuitas ab equo capta sit. Hinc recessisse exercitum, hunc in modum fœderi illigatum. Hæc ille. Ab Apollonio *lignea turris* nominatur, ab Horatio *equus Mineruæ*, vbi de Achille loquens sic ait:

Lib. 2. Argonaut.
Car. 4. Od. 6

Ille non inclusus equo Mineruæ,
Sacra mentito, malè feriatos
Troas, & lætam Priami choreis
Falleret aulam.

Pausanias lib. 1. in Atheniensium arce Durium equum ex ære positum dicit, quem machinam fuisse bellicã inquit, ab Epeo factam ad muros deijciendos, fateatur necesse est, qui Troianos nolit stuporis & stultitiæ condemnare. Verùm quoniam traditum est Græcorum fortissimum quemque in equum illum se abdidisse, conuenit equi ænei forma cum ijs quæ de Troiano memoriæ prodita sunt. Menestheus enim Teucer, Thesei etiam filij ex equo erumpunt. Plinius itidem equum, qui suo tempore Aries appellabatur in muralibus machinis, Epeum ad Troiam inuenisse tradi scribit. Vitruuius verò & Tertullianus in libello de pallio Arietem à Carthaginensibus excogitatum memorant. Higinius etiam Troianum equum machinam oppugnatoriam fuisse scribit. Cæterùm equos Troiæ quodammodo fatales fuisse, nos alias triplici exemplo ostendimus, idque docet Plutarchus ab initio vitæ Sertorij. Petrarcha in epistola ad Fredericum Aretinum de quibusdam fictionibus Virgilij, hanc quoque de equo Troiano allegoricè declarat his breuiter verbis. Noctu fieri æquum erat propter errorum tenebras humanorum; infinitamque caliginem vrbe somno vinoque sepultas; id est obliuione & ebrietate pressis animis: in quam vrbem fractis mœnibus, & omnis prouidentiæ dirupto neglectoque munimine: qui vnus animarum atque vrbium murus est, armatis plenus hostibus; ingens equus ab initio sæuæ noctis irrepserat, idem impetus ac ciuilis discordia armatis grauida semper affectibus atque odijs latentibus & malorum causis. Infaustam verò hanc machinam, quam in excidium ephebus seu epheborum atque adolescentium inscitia fabricata est: vnus vrbibus euertendis aries. Lachon sacer senex in vrbem inuehi prohibens, serpentum spiris & venenatis inuidorum nodis ac flexibus circumuentus opprimitur. Quo amoto vulgus insanum in perniciem suam præceps magno consensu properat & monstrum infelix sacrata sistit arce, dum rationis locum occupat appetitus, quo nihil propius est ruinæ. Itaque tum demum fatalis equus panditur, & quæ latebant mala erumpunt &c. Sed isthæc de equo Troiano dicta sufficiant. Iam verò sunt quædam (inquit author adagiorum) & hodiè

Equus Troianus machina bellica.
Aries à quibus inuentus.
Equi Troiæ fatales.

vulgò

A vulgò iactata, non indigna quæ veteribus adagijs adnumerentur: Quod genus est illud: *Non oportere equi dentes inspicere donati*: cùm significamus æqui bonique consulendum, qualecumque est quod non emitur, sed gratis donatur. Siquidem equum empturus dentes inspicit, in quibus ætatis indicia certissima sunt, ne circumueniatur. At inciuile sit idem facere in equo donatio. Vsus est tamen hoc prouerbio D. Hieronymus in præfatione commentariorum in epistolam Pauli ad Ephesios. *Parum* (inquit) *eloquens sum. Quid ad te? Disertiorem lege. Non dignè Græca in Latinum transfero: Aut Græcos lege si eius linguæ habes scientiam: aut si tantùm Latinus es, noli de gratuito munere iudicare, & vt vulgare prouerbium est, equi dentes inspicere donati.* Frequentissimus huius adagij apud nos vsus est in eodem sensu: A Cauallo donato non si guarda in bocca. A Polydoro Virgilio tanquam prouerbium citatur hoc sacræ scripturæ, *Fallax equus ad salutem.* Equus (inquit) animal bellicosum est & velox, quo homo tum pugnando, tum fugiendo maximè fidit. Huncequum Dauid vocat non inconcinnè corpus humanum, quia iumentum sit animæ, & ob id fallax, quòd suis se viribus diu sustentare non possit, ad nihil modis omnibus casurum: sed neque rex, neque gigas sua est virtute seruandus, nisi per gratiam Dei. At per hanc

Equi donati dentes inspicere.

Equus fallax ad salutem.

Cap. 121.

Psal. 31.

B prouerbialem figuram, docetur plenum audaciæ esse ac temeritatis, humanis tantùm confidere viribus. Ex D. Bernardo fortè, qui in tractatu de gradibus humilitatis: sicut (ait) dicitur, *fallax equus ad salutem*, non quòd equus aliquem fallat, sed quia is seipsum fallit, qui in fortitudine eius confidit. Sic omnis homo dicitur mendax, id est fragilis, mutabilis, à quo non possit vel sua vel aliena sperare, quin potius maledictionem incurrat, qui spem suam in homine ponit. Πολλοὶ κινήσουσιν ἔτι τροχὸν ἅρματος ἵπποι: *Per multis voluetur adhuc rota mota caballis.* Multum adhuc temporis restat, multæque incidunt mutatioues. Hoc quoque Theognidis:

Rota multis adhuc equis voluetur.

Ἵππος ἐγὼ καλὴ καὶ ἀεθλίη, ἀλλὰ κάκιστον
Ἄνδρα φέρω, καί μοι τοῦτ' ἀνιηρότατον, id est,
Equa ego pulchra sum & certatrix, sed pessimum
Virum fero, & mihi hoc molestissimum.

Conueniet quoties alicuius coram magnatibus sententia licet saluberrima, non auditur. Prouerbialiter dixit Cicero. *Equitabit in his equuleis*: quod est, ostentabit: qua in significatione verbo equitandi, nisi me fallit memoria, vtitur Arnobius. Et hoc quoque eiusdem prouerbij quodammodo vicem obtinet, quod de clamosis oratoribus dicebat, vt refert Plutarchus in apoph-

Orat. 6. in Verr.

C thegmatibus, eos videlicet ob imperitiam dicendi ad vociferationem, sicut claudos ad equos confugere: sed & Ouidij hoc pentametrum prouerbialem habet sensum:

Nil nocet admissis addere calcar equis.

Prodesse sæpenumerò innuit, si diligentissimus aliàs ad diligentiam adhortetur. Idem de re impossibili dicebat:

Li. 2. de ponto. Eleg. 6.

In caput alta suum labentur ab æquore retrò Flumina, conuersis solque recurret equis.

Li. 1. de Trist. Eleg. 7.

De caballo Mariano dicetur in prouerbio, Mulus Marianus. Parmeno Byzantius apud Athenæum prouerbialiter inquit:

Lib. 5.

Ἀνὴρ γὰρ ἕλκων οἶνον ὡς ὕδωρ ἵππος
Σκυθιστὶ φωνεῖ, οὐδὲ κόππα γινώσκων. Dalechampius καππα legit & vertit:
Qui vt equus aquam, homo vinum haurit,
Scythicè loquitur, & ne cappa quidem agnoscit.

Sed legendum κόππα: ac si dicat, si homo semel, tantum vini haurit, quantum aquæ solet equus vno potu consumere, minus iam sapit equo: equus enim saltem nomen suum semper agnoscit, vt coppatias dictus a coppa numero. Est enim coppa numeri figura compacta ex cappa & sigma. Si-

D gnat autem nonaginta. Ab hoc signo equus dicebatur coppatias, vt meminit Varinus his verbis: Morem inurendi literas in equis agnoscere videtur Aristophanes, qui in Nebulis coppatiam inde equum nominat, cui inustum esset cappa, sicuti samphoras siue sapphoras, quibus sigma. *Vinum equus poëtæ.* Citatur à Zenodoto Demetrij Halicarnassei huiusmodi distichon, etiamsi in epigrammatis referatur titulo Nicerati:

Equus coppatias.

Vinum equus poëtæ.

Οἶνός τοι χαρίεντι πέλει ταχὺς ἵππος ἀοιδῷ
Ὕδωρ δὲ πίνων χρηστὸν οὐδὲν ἂν τέκῃς

Idem poëta & hoc quoque nobili epigrammate (vt Cælius annotat) vinum esse poëtis, equi magni vice canit:

Lib. 28. c. 35

Οἶνός τοι χαρίεντι μέγας πέλει ἵππος ἀοιδῷ,
Ὕδωρ δὲ πίνων καλὸν οὐ τέκοις ἔπος, id est,
Vinum eleganti magnus existit equus poëtæ,
Aquam bibens, non ferè bonum producas carmen. Huc spectat illud Horatij:
Nulla placere diu neq; viuere carmina possunt

Quæ scribuntur aquæ potoribus.
Consulendus author adagiorum in prouerbio, *Aquam bibens nihil boni parias.*

VSVS IN CIBIS.

Equorum esus.

NEMO equidem vel equina vel asinina nũc carne vescatur, nisi vrgente fame, vt fit in obsessis vrbibus, cùm videlicet alia etiam fœdiora sæpius animalia attingimus, & ne à corio pellibusque abstinemus: quin tum equinæ non semel in honore fuere, sicuti patrum nostrorum memoria factum, obsessa à Venetis & Gallis Verona anno Sal. 1516. defendente eam M. Antonio Columna, Cæsaris Maximiliani nomine. Ad id enim penuriæ ventum erat referente Iouio, vt cùm lentem & fabam paniceaque pultaria in quotidiano vsu haberent, equinas atque asellorum carnes magno in honore ducerent, & tùm præsertim opiparè apud ducem epularentur, cùm aliqui Gallorum equi vt erant præpingues ac suis strigosioribus & fame penè erectis minimè comparandi, in excursionibus occiderentur. Nam conspectis statim equorum cadaueribus, portis frequentes euolabant, concisosque in frusta, humeris in vrbem cum plausu referebant. Idem Iouius testatur Ludouicum Aurelianum Gallorum ducem, cum Nouariæ à Veneto & Sfortiano exercitu obsideretur, quòd videret milites recentium carnium desiderio teneri, eosque incommodè salitis vesci, præsertim quòd in medijs æstatis feruoribus vino penitus carerent, minus generosos equos occidisse & dissectos per centurias æqua diuisione militibus largitum fuisse. Cur verò liberi ab istiusmodi quadrupedum carne abstineamus, in causa est praua eius qualitas, de qua sic Galenus: *Asinorum domesticorum carnes pessimi succi, concoctu difficillimæ ac inter edendum insuaues sunt, stomachumque lædunt, quemadmodum equorum & camelorum carnes.* (equinas asininis leuiores esse ait Hippocrates.) Esse tamen ait qui eas edunt, quos animo & corpore asininos & camelinos nuncupat. Strabo Theodosiam Tauricæ Chersonesi vrbem accolentes peculiariter (inquit) nominabant agricolas, quia qui super eos assistunt, Nomades id est pastores cum alius generis carnibus quidem, tum equinis aluntur & equarum caseo & lacte & oxygalacte, quod illi arte quadam condientes eximium habent obsonium. Quam ob causam poëta omnes eius tractus incolas galactophagos appellabat. Idem eodem libro de Mysis loquens, quorum Homerus meminit his versibus:

Cur ab equorum esu abstineamus.
Lib. 3. Aliment.
Lib. 7. Geog.
Galactophagi.

------ Αὐτὸς δὲ πάλιν τρέπεν ὄσσε φαεινὼ,
Νόσφιν ἐφ' ἱπποπόλων Θρηκῶν καθορώμενος αἶαν,
Μυσῶν τ' ἀγχεμάχων, καὶ Αγαυῶν Ἱππημολγῶν,
Γλακτοφάγων, Ἀβίωντε.

Iliad. N.

------ *Ipse autem retrò vertit oculos splendidos*
Seorsim ad equitum Thracum despiciens terram
Mysorumque cominus pugnantium & illustrium Hippemolgorum
Lacte vescentium, Abiorum &c.

Mysos Europæos potiùs quàm Asiaticos intelligendos scribit. Cui sententiæ (inquit) etiam poëtæ testimonium accedit, quoniam Hippemolgos, Galactophagos & Abios eis adiungit, qui quidem in plaustris viuentes Scythæ & Sarmatæ sunt. Hæ enim nationes Thracibus hac tempestate promiscuæ sunt. Ad cuius loci explicationem Varinus: Hippomolgos (inquit) vocant pastores equorum quòd lacte equino viuant: eosdem galactopotas & galactophagos nominant. Fertur autem in historijs huiusmodi gentem in Scythia esse, quam & Abios vocant, &c. Eosdem populos puto intelligit Dionysius Afer his verbis: Ἔνθα (supra Tauricam Chersonesum iuxta Alanos) μελάγχλαινοι καὶ ἀνέρες ἱππημολγοί. Herodotus hos Scythas Nomades seruos suos omnes scribit excæcare lactis gratia: quod (inquit) ita parant: Sufflatoria ossea fistulis simillima sumuntur, eaque genitalis equarum imposita, ore inflantur interea dum alij equas emulgent. Hoc ideo se facere aiunt, quòd venæ equarum sufflatæ implentur & mammæ descendunt. Posteaquam emulxere lac, in concaua vasa lignea diffundunt. His circumpositi cæci serui lac agitant: cuius quod summum est, delibatur, pretiosiusque habetur, vilius autem quod subsidet. Huius rei gratia Scythæ quemcumque capiunt, visu orbant. Meminit eorumdem populorum Antiphanes antiquissimus Comicus inuectus in obsoniorum (piscium) venditores qui tanti pisces vendunt, Scythas rectiùs sapere inquiens ijs qui tanti emunt pisces, quòd liberis statim atque nati sunr, equarum atque vaccarum lac porrigunt, quasi dicat ex tam vili nutrimento plus roboris haberi, quàm ex piscibus quos tanti vendebant: id quod Metabo Virgiliano non erat ignotum qui filiã suam Camillam equino lacte educauit, vt poëta canit: *Hic natam in dumis, interq; horrentia*

Lib. 4.
Seruos cur Scythæ excæcant.

A *horrentia lustra Armentalis equæ mammis & lacte ferino Nutribat, teneris immulgens vbera labris.*
Hi ni fallor Sarmatæ sunt, siue Sauromatæ; nam præterquam quòd Plinius tradit, Sarmatarum gentes è milio maximè pulte & cruda etiam farina equino lacte vel sanguine è cruris venis admixto viuere, Pausanias in Atticis, ab ijs testatur plurimos ali equos, vtpote Nomades, quibus non tantùm ad bellum vtantur, sed dijs etiam suis immolent & cibo adhibeant. Virgilius Bisaltas & Gelonos nominat, dum de febri ouium scribens, sic canit: *Georg. 3.*

Profuit incensos æstus auertere, & inter
Ima ferire pedis salientem sanguine venam
Bisaltæ quo more solent, acerque Gelonus
Cùm fugit in Rhodopen, atque in deserta Getarum,
Et lac concretum cum sanguine potat equino.

Nos nunc Tartaros vocamus, quos veterum hunc morem etiamnum seruare Matthias à Michou, Paulus Venetus & Sigismundus Baro alijque attestantur: vulnerare videlicet, incidereq́; equos, cruoremque & per se & cum milio deuorare: carnibus eorumdem vesci, etiam semicrudis: caballos pridiè tum sponte tum morbo absumptos exciso loco apostemato perlibenter comedere: equitantibus porrò si fames inuaserit, sitisque molesta fuerit, venas aperire, haustoque eorum sanguine famem pellere sitimque, iumentisque hoc prodesse putare. Lacte equino in primis delectari; quòd eo homines & fortes & pingues fieri credant. Eorum reges si quando suis commeatum distribuunt, quadraginta hominibus equum vnum aut vaccam dare solere: ijs autem mactatis, intestina præstantiores tantùm sumere ac inter se diuidere: ea ad ignem eatenus calefacta, vt adhærentia stercora decuti possint abstergiq́; vorare: non solùm autem digitos pinguedine vnctos sed etiam cultrum lignumúe quo stercus detersum fuerat, suauiter lingere sugereque. Capita equorum, vt apud nos aprorum in delicijs haberi, præstantioribusq́; tantùm apponi. Cromerus author est lib. 29. Moschos olim Tartarorum seruos, potum lactis equini illis tributum petentibus per ducem suum in itinere offerre consueuisse. Inuenio autem & apud Persas morem fuisse, vt in diuitum conuiuijs die cuiusque natalis, equi toti assi apponerentur, sed & à Germanis caballos tum agrestes, tũ domesticos comedi, Gregorius tertius ad Bonifaciũ reprehendit, & abrogare iubet, vt refert Nauclerus generatione vigesimaquinta, sed Sigebertus alijq; Zachariam tradunt primum recens conuersis Germanis esum crudi lardi, equorum & similium aliorum, quòd hæc Scythicam barbariem saperent, interdixisse. Iam & apud Vartomannum legere est, equinam & camelinam in Damasco edi. Et Io. Bruyerinus lib. 13. de re cib. cap. 40. audisse se tradit à quibusdam alpinis populis pullos edi Iudæis istiusmodi carnes erant interdictæ. Hinc Antiochus Magn. victo Ptolomæo Epiphane ac Hierosolymis occupatis, inter alia edicta in honorem regni, vt narrat Iosephus, per totum suum regnum etiam proposuit tale: Nemo intra vrbem carnes equinas aut mulinas inferat, nec asini siue feri, siue domestici, nec pantheræ aut vulpis aut leporis aut cuiusuis huiusmodi omnino ex his animalibus, quæ Iudæis vetitum est attingere, ac neque pelles eorum inferre liceat, aut aliquid ex his in vrbe alere, sed tantùm solitas more maiorum mactare victimas, quibus deus litari sibi vult. Qui verò aliquid contra edictum hoc fecerit, trium millium drachmarum argenti multam luat sacerdotibus. Sanguine equino Concanos gaudere habemus apud Horatium. *3. Car. Od. 4.*

Tartari equino sanguine aluntur.

Visam Britannos hospitibus feros,
Et lætum equino sanguine Concanum.

Quo loco in margine scriptum erat, Scythiæ populos esse, qui Bisaltæ Virgilio dicuntur. Acron & Porphyrius dicunt Hispaniæ gentem esse, vel vt quidam volunt (inquit) Thraciæ: sed sunt Hispaniæ procul dubio, inquit Abrahamus Ortelius ex Silij versu: *Lib. 3.*

Cornipedis fusa satiaris Concane vena.

Lactis potādi præparatio.

Sed vt ad Tartaros reuertamur: hi vt Paulus Venetus scribit lac equarum quod bibunt, ita præparant, vt videatur esse vinum album, aitque non insipidum potum esse: vocari autem ab ipsis chuinis; modum præparandi docet Albertus: Barbari quidam (inquit) emulsum equarum lac Soli exponunt, donec pars crassior subsidat, postea in vase feruefaciunt, vt siceram (cereuisiam intelligit) & quod eliquatum est, bibunt, & hoc potu vtuntur Tartari, Comani, Ruteni & finitimi eis barbari. Plurimum autem inde pinguescunt, illi maximè qui non sunt in assiduo motu & exercitio. Ex equino lacte fit quoque caseus, virus redolens, vt Dioscorides testatur, sed magnoperè alens, bubuloque proportione respondens, hippàcen (ἱππάκην) vocant, quanquam non desint (inquit) qui hippacen equinum coagulum appellarint: id quod meminit quoque Plinius libro 28. capitolo octauo his verbsi: *Equi coagulum quod aliqui hippacem vocant.* Hippocr. pro solo caseo accipit, vt manifestè indicat his verbis loquens de gente Scythica: bibunt lac equinum & hippace vescuntur, hoc est, caseo equino. Fallitur aut Mercurialis, dũ scribit Hippocr. *Lib. 2. de Var. rer. c. 26*

Hippace.

Lib 4. de morb. lac equinum hippacen vocare: Græcè enim sic habet, πίνουσι γάλα ἵππων, καὶ ἱππάκην τρώγουσι. τοῦτο δ' ἐστὶ τυρὸς ἵππων. Et aliàs quo modo ex equorum lacte caseus iste hippace dictus fiat, clarissimè docet: Scythæ (inquit) lac equinum in caua vasa lignea infusum concutiunt. Illud autem dum turbatur, spumescit, ac secernitur, & pingue quidem, quod butyrum vocant, cùm leue sit, in superficie consistit: graue verò ac crassum, deorsum sidit, quod etiam secretum siccat. Vbi verò concretum ac siccatum fuerit, hippacen ipsum vocant. At serum lactis medium locum tenet. Sic etiam Plinius: *De generibus caseorum diximus, cùm de vberibus singulisq; animalium membris diceremus. Sextius eosdem effectus equino, quos bubulo tradit. Hunc vocat hippacen.* Cæterùm alicubi, idem Plinius dum ait: *Inuenere herbas & vniuersæ gentes. Scythia primùm eam, quæ Scythice vocatur, circa Bœotiam nascens, prædulcis. Aliam vtilissimam ad eam quæ spasmata vocant. Magna & ea commendatio, quod in ore eam habentes, famem sitimq; non sentiunt. Idem præstat apud eosdem hippice dicta, quod in equis quoque eundem effectum habeat. Traduntq; his duabus herbis Scythas etiam in duodenos dies durare in fame sitiq;*, haud rectè Theophrastrum transtulit, alijsq; errandi occasionem præbuit. Hic enim de Scythica radice siue glycirrhiza loquens, sic habet: δύναται δὲ τὴν δίψαν παύειν ἐάν τις ἐν τῷ στόματι ἔχῃ. διὸ ταύτῃ τε καὶ τῇ ἱππάκῃ διάγειν φασὶ, τοὺς Σκύθας ἡμέρας ἕνδεκα καὶ δώδεκα, id est, *sitim extinguit si teneatur in ore: Qua de causa tum ea, tum hippace vndecim & duodecim dies vitam tolerare affirmant.* Sed Theodorus Gaza pro hippace Plinium secutus hippice vertit, & verbo ad verbum reddito Latinè equestrem reddidit & in eo etiam turpiter lapsus est, quòd simpliciter sitim tolerare vertit, cùm Græcè legatur διάγειν, id est vitam agere, turpissimè verò cùm radicem esse arbitratus est. Fallitur item Hermolaus, qui hippicen ab hippace differre somniat. Mercurialis tamen Hermaleo potiùs quàm Turnebo subscribit, (qui in annotationibus in librũ Theophrasti de odoribus, eiusdem cum nobis sententiæ est,) propterea quòd Theophrastus aliquid miri de Scythis dicere voluisse videatur; duodecim autem dies ea radice & caseo equino viuere, nullam admirationem habeat: quando (inquit) ferunt, Zoroastrem interdum solo lacte sex menses transegisse, quod de quodam aliò narrat Athenæus: immo ipsemet Hippocrates atque Herodotus videntur innuisse, plurimam temporis partem solo caseo equino Scythas victitasse. Atqui non negauerit Mercurialis, quin illud in Zoroastre tanquam quid admiratione dignum celebretur: Iam verò hippacen, non hippicen legendum esse apud Plinium, manifestissimè constat ex hoc eiusdem loco: *Quædam rursus exiguo gustu famem ac sitim sedant, conseruantq; vires, vt butyrum, hippace, glycirrhizon.* Non placet etiam Gesneri sententia, qui Theophrastum ita intelligendum esse arbitratur, vt Hippacen loco cibi, glycirrhizam verò sitis remedium esse innuere voluerit, cùm manifestè vtriq; attribuat vtramq; facultatem: nam etsi hippace, vt ostendimus, caseus sit equinus, quo famem potius quàm sitim sedasse Scythas verisimile est, ideoq; ab Eustathio, vbi de Galactophagis & Galactopotis loquitur, secundum Aelium Dionysium βρῶμα Σκυθικὸν διὰ γαλάκτος ἵππειου σκευαζόμενον nuncupatur, tamen Theopompus hippacen etiam vocari scribit libro tertio ipsissimum lac; Ἱππάκη (inquit) *Scythicum edulium ex lacte equino: aliqui oxygala equinum esse dicunt Scythis in vsu: idq; bibi & concretum edi.* Sunt denique qui testibus Varino & Hesychio hippacen equile interpretentur. Aristoteles Phrygij casei meminit, ad quem conficiendum, (inquit) equinum & asininum miscent. Equinum caseum haud ingratum palato esse audio.

Marginal notes: *Lib 28. c. 9.* — *Lib. 25. c. 8. Plinij error.* — *Lib. 9. c. 13. Hist. plant.* — *Hippice.* — *Plinius correctus.* — *Li. 11. c. vlt.*

VSVS IN MEDICINA.

Lactis vis. NON pauca remedia medicis præbet equus, quin vix in eo quicquam reperitur, cui non sua sit ad affectum aliquem facultas. Lactis potus teste Plinio, ventrem soluit, id quod Dioscorides etiam tradit, sed ventrem turbare addit, magisque purgare quàm ouillum. Varro etiam, *maximè* (inquit) *perpurgat lac equinum, tum asininum, deinde bubulum, tum caprinum:* ita & Serenus:

Vel cum lacte capræ salsum mulsumq; capesses:
Crede tamen potum meliorem lactis equini,
Dicitur hic validos asinæ peruincere succos.

Camelorum lac quale. Plinius scribit tenuissimum lac esse camelis, mox equabus, crassissimum asinæ, vt coaguli vice vtantur, sed quàm benè, nescio: etenim Galenus, equinum (inquit) lac ocyus descendit, similique modo asininum, quod & paucissimæ pinguedinis particeps est, propterea rarò in alicuius ventriculo transit in caseum. *Seri vis.* Marcellus serum istiusmodi lactis potui datum, facilè & sine periculo ventrem molliter purgare dicit: sed cùm duplex omne sit serum, vnum quod ex caseo exprimitur, alterum quod per decoctionem ex lacte separatur, Ætius hoc nouissimum præstare asserit. Hic autem de

A tem de ſuppuratis renibus tractans: Lac (inquit) cum melle poſt puris eruptionem eis præbendum: & primum quidem equinum aut aſininum: ad vlcera enim repurganda conducit: poſtea verò cùm repurgatione amplius opus non habent, etiam bubulum, &c. Author eſt Raſis, mulierem quæ non concipit, ſi lac equinum ignorans biberit, & mox cum viro coierit, concepturam. Inuenio & apud Plinium vuluas collutas iuuari eodem lacte. Idem ait comitialibus dari lactis equini potum. Et aliàs. *In comitiali* (inquit) *morbo teſtes aprinos bibiſſe ex lacte equino, aut ex aqua prodeſt*. Et rurſus: *Comitialibus datur lactis equini potus*. Aliàs etiam eodem lacte venena leporis marini & toxica expurgari ſcribit. De ſanguine equino Dioſcorides interprete Ruellio ait: Sanguis equarum quæ admiſſuram expertæ ſunt, in medicamenta additur quæ erodunt, ſeptica vocant: vbi Græcè legitur: τὸ δὲ τῶν ὀχευτῶν ἵππων αἷμα σηπτικαῖς μίγνυται. Marcellus Virgilius eundem quidem quem Ruellius ſed alijs verbis ſenſum affert; ea ſunt: Miſcetur medicamentis quæ exedendo ſunt, matricum equarum & quæ admiſſuræ inſeruiunt, ſanguis. Hermolaus Barbarus

Sanguinis facultas.

B verò, ἵππων ὀχευτῶν, de equis maribus, iiſq; admiſſarijs expoſuit, Plinium fortè ſecutus, qui ſanguinem equorum ſepticam vim habere ſcribit: & mox ſanguinem equi præcipuè admiſſarij contra panos & apoſtemata facere ſcribit: Aliàs etiam equarum præterquam virginum ſanguinem erodere, emarginare vlcera aſſerit. Ex quibus Plinij verbis apparere videtur, ſenſiſſe eum equorum vtriuſq; ſexus ſanguinem ſepticam vim habere: nam erodere & emarginare vlcera, idem quod ſepticum eſſe ſignificat. Hinc & Hermolaus in corollario ex hoc nimirum loco, Equæ (inquit) ſanguini vim ineſſe negant, quæ maribus fæminiſque non virginibus. Quòd ad Dioſcoridis verba, ὀχευτῶν de equis maribus videtur intelligendum. Nunquid verò verùm ſit, equorum ſanguinem hanc vim obtinere, Galenus nunquam ſe experiri voluiſſe tradit, quod non deeſſet ſibi taliũ medicamentorum copia. Aetius etiam equini ſanguinis mentionem omiſit. Habet autem ſuas etiam facultates vſuſque idem ſanguis: Plinius enim regio morbo prodeſſe dici ſcribit: & hippiatri hoc eodem ſanguine ad diuerſos equorum morbos vtuntur, tum illito aut infricato foris, tum intra corpus: Vegetius enim languentibus in equo membris illitum mederi ait: prodeſſeq; equis, ſi ſanguine ſuo detracto ea ex parte, quæ pro ratione morbi conuenit, cum aceto mixto, animal perfricetur. Idem aliàs. Phragmaticum equum ſic cura: ſanguinem detrahes de matrice, & cum oleo vi-

Lib. 28. c. 9.
Cap. 10.
Lib. 10. de ſimp. fa. c. 6.
Lib. 3.
Lib. 1. c. 17.
Lib. 3. c. 29.

C noq; tepefacies totumq; iumentum contra pilos confricabis: Theomneſtus ſanguinem equi alijs medicamentis miſceri ait & illini fractis aut luxatis armis.. Fel equinum etiam maleficæ naturę eſt, ſi Plinio credimus, qui tantum inter venena damnari tradit, vt ideo flamini ſacro equum tangere non liceret. Contrà carnis & fimi equi in agro paſti vſus ad ſerpentes commendatur, eodem teſte. Ait item hanc carnem ſuum morbis mederi ſe reperiſſe. Auxungia equi ſuffumigata partum mortuum, ſi Sexto credimus, foras eijcit & ſecunda ſequitur. Quomodo autem adeps equi curetur, docet Dioſcorides in adipis taurini præparationis mentione, quanquam eius interpretes huius animalis & aliorum inſuper nomina prætereant. Inuenio medullam equinam à quibuſdam recentioribus miſceri vnguentis ad ſpaſmum. Coagulum equi, & ſanguis caprinus, vel medulla, vel iecur, aluum ſoluit, (inquit Plinius) cæterùm hæc omnia ſiſtunt potius, ſiccantq; aluum. Dioſcorides enim priuatim cœliacis dyſentericiſq; conuenire tradit, vti & Galenus, necnon & Auicenna & Haly, quorum interpres pro cœliaca affectione diuturnum ventris fluxum verterunt: ſed & ipſemet Plinius, *equi* (inquit alicubi) *coagulum, inter auxilia cœliacorum & dyſentericorum tradunt, etiamſi ſanguinem detrahant*. Idem ait farinam dentium equinorum iiſdem ſalutarem eſſe, priuatimq; ſubluuiem ſanare, & inſperſam verendorum cæteris vitijs (de formicationibus verruciſq; prius dixerat) mederi: quod poſtremum etiam annotauit Marcellus. Aliàs etiam Plinius dentes qui equis primum cadunt, facilem dentitionem præſtare aſſerit, infantibus adalligatos: idq; effica-

Fellis vis.
Axungiæ vis.
Coaguli vis.
Dentium vis & vſus.

D ciùs, ſi terram non attigere: ſuperſtitioſius Sextus: Dentes (inquit) qui equis primi nati fuerint, ſi dentem qui dolet, tetigerint, remedio erunt. Nam & infans ſi equi roſtrum baſiauerit, dentium dolorem non ſentit, & nec equus mordebit infantem. Plinio ſubſcribit Serenus:

Collo igitur molli dentes nectentur equini, Qui primi fuerint pullo creſcente caduci.

Cæcilius Bion referente eodem Plinio tradidit ſe didiciſſe ex barbaris, equi linguam inueteratam ex vino, dari ad lienem ſedandum præſentaneo remedio. Marcellus verò areſactam & ad leuitatem tritam, atque ex vino potui datam, ſcribit protinus vtilitatem ſuam ſedato lienis dolore manifeſtare. Idem Plinius, in corde equorum os inueniri affirmat, dẽtibus caninis maximè ſimile: hoc ſcarificari dolorem, aut exempto dente emortui equi maxillis ad numerum eius qui doleat, demonſtrari. De iecore equi legimus in libro de facilè parabilibus Galeno aſcripto: Equi iecur thecæ cedrinæ reponito; deinde Chio vino & aqua dilutum exhibeto: quibus enim iecur vlceratum eſt, ne amplius exedatur, efficitur. Si mortuus partus ſentiatur, lien ex aqua dulci potus teſte Plinio eijcit. Idem teſticulos equinos aridos, vt potioni inſeri poſſint, ait coitus ſtimulare. Lichenes ſunt in equorum genibus & ſuper vngulas in flexu harum partium indurati calli, qui triti & in aceto comi-

Linguæ vis.
Oſſis de corde vis.
Iecoris.
Lib. 2. c. 38.
Lienis.
Teſticulorũ.

tialibus mederi creduntur, vt Dioſcorides & Galenus ſcribunt, item Plinius, apud quem etiam lego, dentes labantes dici confirmari lichêne equi cum oleo infuſo per aurem: & alicubi ſcribit calculos expellere lichênes iſtiuſmodi ex vino aut mulſo potos quadraginta diebus. *Fellis vis.* De felle legimus apud eundem tantum inter venena damnari, vt ideo flamini diali equum tangere non liceat: aliàs felle carere equum aſſerit, vt & alij. *Pilorum.* Ex pilis equi quoque remedia memorat: *Inguina* (inquit) *& vlcerum cauſa intumeſcunt: remedio ſunt equi ſetæ tres, totidem nodis alligatæ intra vlcus.* Alicubi ait pilorum aſini cinerem illitum ſiſtere ſanguinem: efficaciorem vim eſſe è maribus aceto admixto, & in lana ad omne profluuium impoſito: ſimiliter ex equino capite (puta pilorum cinerem) & femine. Albertus ſcribit pilum equinum ad oſtium domus alligatum, prohibere ne culices aut cniphes per oſtium inuolent: idem & apud Raſim legitur, in cuius tamen codicibus pullus pro pilus legitur. Cur verò equino pilo circumligata verrucæ tollantur, ratio euidens eſt, quoniam propter aſtrictionem alimento priuatæ areſcunt. *Vngularum vis.* Vngulæ equinæ multos habent in medicina vſus. Cinis earum cum oleo & aqua illitus panos & apoſtemata in quacumque parte diſcutit teſte Plinio, & ſi vrina calefacta admiſceatur, etiam ſtrumas: quanquam Marcellus per ſe ex oleo illitum id ea præſtare ſcribat. Vterque præterea tradit eundem cinerem ex vino aut aqua potum, aduerſus calculos prodeſſe. Poſtremò Plinius vngulas iſtiuſmodi ſuffitu ſuo partum mortuum eijcere ait. Sunt & ipſi equo ſæpè remedio: legimus enim in hippiatricis Græcis equo ileoſo remedium commendari huiuſmodi. Ramenta ex vngulis anteriorum pedum, trita cum vini cotylis tribus per nares infunduntur. In ijſdem Hippocrates equo ſtrophoſo infundi iubet ramenta vngularum anteriorum trita in quatuor cotylis aquæ. Ramenta ex vngulis equi ex vino per nares equo infuſa Hierocles vrinam eiuſdem promouere ſcribit. *Corij.* Auicenna de corio equi ait: Aduſtum illitumq; ex aqua puſtulis, quas bothor vocant, refrigerat eas. *Sudoris.* Sunt qui tineas & ſerpentes è ventre hominis exigi promittunt, ſi equi ſudorem cum vrina in balneo biberit. Idem ſudor miſtus cum vino, potus à grauida, facit abortum, vt Raſis ſcribit & Albertus: qui hoc quoq; admirandum de eodem ſudore memoriæ predidit: Si cultelli vel gladij calefacti ſudorem equi imbiberint, inficiuntur adeò vt locus ab eis vulneratus ſanguine ante mortem animantis manare non deſinat. In dolore vel grauitate aurium Plinius tradit commendari ſpumam, vel equini fimi recentis cinerem cum roſacco: apparet autem roſaceum vtrique addendum, nam & Marcellus ſic ſcribit: *Spumæ.* Spuma equi recens detracta & cum oleo roſeo infuſa, auricularum quamuis vehementes dolores reſoluit. Idem Marcellus, ſi ab equitando vexata fuerint inguina aut intertrigenes dolebunt, ſpuma equi fricari iubet tanquam præſentaneo remedio. Sed Plinius ad hoc non ſimpliciter ſpumam ab ore (id eſt ſaliuam, quæ alterius facultatis, quàm reliqui corporis ſpuma ſudori permiſta videtur) inguinibuſq; collectam illini probat, his verbis: *Femina atteri, aduriq; equitatu notum eſt: Vtiliſsimum ad omnes inde cauſas ſpumam equi ex ore inguinibuſq; illinere.* Idem ait eandem ſpumam rubori cum prurigine illini, alij malunt ad hoc vitium oris ſaliuam potiùs quàm aliundè collectam ſpumam & ſalſedine ſua mordicantem adhibere. Tradit Geſnerus inueniſſe, in feruido faucium malo quod æſtate nonnunquam graſſatur peſtilenti lue in milites præſertim, cõmendari hoc remedium; *Saliuæ vis.* Saliua equi auenam aut hordeum paſti, os ægroti diligenter colluitur: deinde ex cancris viuis contuſis humorem exprimes eodemque rurſus lauabis. Quod ſi viuos habere non potes, pollinem de cancris aridis in clibano toſtis inſperge: poſtquam equi ſaliua ablueris. Mirum quod de hac equi ſaliua tradit Plinius, nimirum tuſſim ſanari ea triduo pota, equum mori: quo loco codices excuſi aliam & obſcuram lectionem habent. Noſtra verò lectio confirmatur ex Sexto & Marcello: *Equi ſaliua* (inquit Sextus) *ſi biberint phthiſici & qui malè tuſsiunt, ſani efficiuntur. Expertiſsimum ſanè, equus morietur.* Marcellus ait: *Ad phthiſicos remedium & præſens & maximum: nam etiam vitæ dubios ſanat, & quibus ſpes ſupereſſe nulla videatur: equi ſaliuam vel ſpumam cum aqua calida bibendam per triduum dabis: etiam quem tuſsi intoleranda & diutina laborare videris, hoc remedio liberabis: ægrum quidem ſine cunctatione ſanabis, ſed equum mors ſubita conſequitur.* *Vrinæ & ſtercoris vis.* Iam verò ex ſpurcioribus, magiſque abominandis equi excrementis, lotio videlicet & fimo intus aſſumenda veteres excogitarunt, poſteriſque reliquerunt. Quidam (inquit Plinius) vrinam equi aquæ ferrariæ ex officinis miſcent contra comitialem morbum, eademque potione & lymphaticis medentur. Dioſcorides ait armentarij (equi vel aſini, nam & Auicenna fimi aſinini eundem cum equino effectum eſſe ait,) qui herba paſcitur, ſiccum fimum liquatum in vino mox potum, contra ſcorpionum ictus magnoperè auxiliari. Plinius etiam ad ſerpentes vſurpari ſcribit carnem & fimum equi in agro paſti, coagulo leporis ex aceto, contraq; ſcorpionem & murem araneum. Idem ait regio morbo fimum aſinini pulli, quod primùm edidit à partu, datum fabæ magnitudine intra diem tertium mederi: eandemq; & ex equino pullo vim eſſe. Ad colicam certum aiunt eſſe remedium, ita etiam vt morbus non repetat: Fimi de equo qui auena aut hordeo paſcatur, non gramine, manipulum in dimidia menſura vini (vncias circiter octodecim videtur intelligere,)

A gere,) decoques, donec pars dimidia consumatur: hoc paulatim bibendum esse, donec exhauriatur: fore autẽ eò vtilius quò exhaurietur citiùs. Cinis istius fimi in aqua potus, sistit aluũ, vt ait Plinius. Ad ventrem fluẽtem ex Sexto; Equi stercus ex aqua liquefactum & pericolatum, si bibatur, facit regressum. Marcellus quoq; fimum caballinum comburi iubet, & cinerem istum cum vino vetere misceri & conteri, sicq; dari dysenterico bibendum sine aqua, si non febricitabit. Dysentericis autem & cæliacis cinerem equini fimi salutarem dici quoq; in Plinio legimus. Si partus mortuus sentitur, non solùm lien, vt ex eodem diximus, ex aqua dulci potus, sed & fimum aridum equi eijcit. Extrinsecus verò applicatum hoc stercus vim etiam habet astringendi, vti & asininum, siue crudum siue crematum. Dioscorides eo sanguinis eruptiones sistit, etiam aceto addito. Albertus & Rasis addunt, sanguinem reprimere, si recens naribus admoueatur. Si sanguis ex vulnere immodicè fluat, fimi caballini (inquit Plinius) cum putaminibus ouorum cremati cinis impositus mirè sistit. Marcellus promittit, si ex vulnere immodicus fluat sanguis per nares, hunc eundem fimum qui modò egeritur, appositum statim subuenire: idem aliàs etiam ait ex primi fimum, dum recens est, eiusque succum naribus trahi ab eo cui importuniùs fluunt. Sed

B ad fluxum sanguinis sistendum, sexcentis experimentis comprobatum: Stercus equinum recens cum creta & aceto acerrimo mixtum agitatumque. Serenus ad sanguinem è vulnere nimis fluentem:

Siue fimus manni cum testis vritur oui,
Et reprimit fluidos miro medicamine cursus.

Columella & Vegetius, ne venæ equi sectæ plus iusto exinaniantur, stercus ipsius iumenti fluentibus venis admotum fascijs obligari iubent. Prodesse item venenatis animantium morsibus impositum rabidi canis exemplo indicat Plinius, dum inquit: *Tanta vis est in veneno rabiosi canis, vt vrina quoq; calcata noceat, maxime vlcus habentibus: Remedium est fimum caballinum aspersum aceto, & calfactum in fico appositum.* Inuenio deniq; anhelitum equorum hominem præseruare à peste. *Anhelitus vis.*

VSVS IN BELLO.

C EQVVS corpore animoq; aptissimum bello animal recepto freno facile à domino suo regitur, habenisq; paret, & simul tergum aptè illi accommodat, moxque sublimem fert & concitatissimo cursu, quocunq; ille peruenire cupit, properat: isq; insidens absq; labore admodum quietus, alieno corpore, pedibusque alienis cursum conficit: Iam verò hostium impressionem, vt Aristoteles tradit, non solùm non pertimescit, sed eodem etiam animo in hostem fertur, gaudetq; bellico tubæ sonitu, vt ait Ouidius: *Equi ad belliũ aptitudo.*

Vt fremit acer equus, cùm bellicus ore canoro *Metam.6.*
Signa dedit tubicen, pugnaq; assumit amorem.

Orum tradit Plutarchus post obitum apparuisse Osiridi, huncq; multarum rerum vsum edocuisse, præcipuè autem quod animal bello vtilius esset, sciscitanti, equum ei negocio maximè commodum respondisse: Cumq; Osiris Leonem præstare arbitraretur, respondisse Orum: posse quidem Leonem auxilio esse; verùm vbi semel fugam arripuisset irreuocabilem abire; cùm alioqui bellatori necesse esset, nonnunquam cedere, nonnunquam ex acie iam rursum hostes aggredi, proque loco & tempore fortunæ sese imperijs accommodare; atq; idcirco equum his officijs magis accō-

D modum esse: vnde Xenophon tertio de Græcorum reditu: vna (ait) re præstant, quod in fuga certius est illis subsidium. Rectè itaq; & appositè Horatius equum pro ipso terrestri, nauem pro nauali prælio dixit: *Lib.1.Carm. Od.6.*

Quam rem cunq; ferox nauibus aut equis
Miles te duce gesserit.

Hinc & Homero πολεμιστής, Xenophonti πολεμιστήριος, quasi bello aptissimus & vtilissimus, Virgilio bellator, Lucano in bella ferox, alijs bellicosus, militaris, equitis amans, beneuolus eidem, ad tubã exiliens, hostes agnoscens, ordinis obseruans, studiosus ascẽdendi accliuia & decurrendi prona, murũq; superare, fossam supersilire, torrentẽ transilire, fluuium tranare, de tumulo decurrere, in tumulũ ascendere, & de tumulo desilire dicitur. Monet nihilominus Vegetius, si equitatu decernendum est, campos eligamus, si pedestribus copijs, loca angusta, fossis, paludibus vel arboribus impedita, atq; aliquoties montuosa: In quem locum hæc Steuchius: Factum etiam quandoque, vt qui equitatu satis vtrimq; instructi essent, in prælio tamẽ vti nequirent; quòd loca aspera essent, impedita, nimis angusta. Qua de re exemplum in Pausaniæ Phocicis, in prælio circa *Equi epitheta ad belliũ aptitudinem indicantia.*

Thermo-

Thermopylas commiſſo. Iam & frenos ſæpe detrahere coacti equites, quo fidem facerent peditibus, non deſerturos: itidem in pedes, eoſdem deſilijſſe, hiſtoriæ teſtes ſunt, & pugnam pedeſtrem pariter cum cæteris capeſſiuiſſe. Virgilius Arcadum exemplo equites pedeſtri certamine parum valere oſtendit, etſi loci natura patitur, fugere: E

Aeneid.10.

Arcades inſuetos acies inferre pedeſtres
Vt vidit Pallas Latio dare terga ſequaci,
Aſpera queis natura loci dimittere quando
Suaſit equos.

Seruius enim vocem illã quando, exponit ſiquidem. Commoditas igitur iſta ad fugiendum maior, propter loca ſaxis & arbuſtis & truncis iam impedita. Sed tamen natura loci non ad fugam eos, ſed dimiſſis equis ad pedeſtre certamen hortabatur. Etſi verò etiam equi plerique animoſi ſint & inſigni animorum præ cæteris animantibus præditi magnitudine, quidam tamen hac ipſa excellunt & corporis inſuper viribus pollent, atq; hi ſoli bellis idonei ſunt. Camerarius equos bellatores cataphractis arduos ait & robuſtos, Semicataphractis ſiue ſagittarijs aut ſane baliſtrarijs (liceat enim noſtrorum (inquit) temporum ἱπποτοξότας ita appellare) mediocres requiri. F

Equites cataphracti. *Aeneid.11.*

Equites enim cataphracti, vt ait Seruius in hunc Virgilij locum.

Spumantemq́; agitabat equum, quem pellis ahenis
In plumam ſquamis, auro conſerta tegebat:

& ipſi muniti ferro ſunt, & equos ſimiliter munitos habent; de quibus Saluſtius: *Equis paria operimenta erant, quæ lintea ferreis laminis in modum plumæ adnexerant:* quod etiam probat illud eiuſdem Saluſtij apud Non. Marcellum de genere armorum: *Qui prægrediebantur equites cataphracti ferrea omni ſpecie.* Erat iſtiuſmodi munimentũ contra omne telum inſuperabile.

Parthorum equitũ thorax.

Parthi equitis thorax, vt Suidas annotauit, erat huiuſmodi. Anteriorem eius partem pectus & femora & ſummas manus & crura ferrũ tegebat: poſteriora item, tergum & ceruicem & caput totum: lateribus fibulæ erant additæ, quibus vtraq; pars coagmentata faciebat, vt eques totus ferreus eſſe videretur. Nihil autem ferrum impediebat neq; extenſione membrorum, neq; contractionem: adeò aptè ad membrorum naturam arma apta erant. Eodem etiam modo equum armabant ferro totum vſq; ad vngulas, quod nullam ſuorum armorum vtilitatem caperent equo ante ipſos interfecto.

Equi q bello magis apti. *Lib.8.c.11.*

Pro iſtiuſmodi cataphractis militibus equi maximè commendantur Myſi, Pannonij, & Sarmatici, ex Germanis ſoli ferè Menapij, quos Cæſar Gallicos vocaſſe exiſtimatur, & Rugi. G Sunt & Heluetij in pretio & præcipuè Algoici, qui durare diutiſſimè putantur. Olaus magnus author eſt inter veteres Gothorum principes contrarias fuiſſe opiniones de equeſtri diſciplina: Quoſdam videlicet iuuenibus iuuenes & feroces equos conuenire dixiſſe: ſed euentum eos redarguiſſe, quando nimia celeritate vtentes, in præcipitia ruerent & ruinam. Alios verò veteranis militibus, iuuenes equos tribuiſſe, hoſq; ſæpè victorias reportaſſe. Virtute enim ſeſſoris moderabatur (inquit) ferocitas equi, vt non tam præcipitanter quàm prudenter hoſtem attentaret. Itaq; apud pleroſq; principes diu hanc rationem eſſe ſeruatam, vt iuniores equis ſenibus, ſeneſq; iuuenibus in prælijs vterentur.

Equi celeres an bello aptiſſimi.

Cæterùm nunquid equi celeritate præſtantes omnino in bello præferendi ſint, alios aliter opinatos eſſe reperio, Diomedes pro celerrimis Aeneæ equis apud Homerum anceps prælium ſuſcipit, & Agamemnon à Sycionio illo Aethan perniciſſimam equã mercedis loco accipit, vt eum immunem militiæ faceret, timido homini talem anteponens. Fuereq; ſæpenumero veloces equi ſummæ vtilitati, multoſq; ex medijs hoſtibus eripuerunt, vt bucephali exemplo didicimus.

Probi de celeri equo dictum. *Libro 7.* *Enn.7.*

Contrà Probus Imperator, cùm necdum in imperium eſſet euectus, perniciſſimum equum fugaciſſimum decere militem dicebat, referente Sabellico, & cùm Alanico bello equus ex hoſte captus eſſet admirandæ pernicitatis, qui captiuorum indicio ferebatur centũ milliaria paſſuum ſingulis diebus perpetuo curſu conficere; inq; ea celeritate octonos dies perſeuerare, eum extra ſortem ab omnibus ei deſtinatum recuſauit: Flauius verò Vopiſcus militi cui ſors ex vrna contigerat, dari iuſſiſſe ſcribit. H Omnis verò bellator equus ſiue ad bellum inſtitutus, motu celerior eſt, quàm qui in vrbe tantùm deliciarũ gratia alitur: quam celeritatem ſuo verſu etiam expreſſit poëta.

Olli per dumos qua proxima meta viarum
Armati tendunt: it clamor, & agmine facto
Quadrupedante putrem ſonitu quatit vngula campum.

Equi qui & quando velociores.

Sunt autem velociores inani ventre: id quod non latuit Valdemarum Saxonum regem, qui, vt Saxo ſcribit, nocte quam belli inſecutus eſt dies, quo Suenonem III. Danorũ regem & vita & regno exuit, frenatos ſtare equos, paſtuq; penitus arceri præcepit, ne ſatietate graues, curſu hebetes forent. At Sueno ex ipſa agrorum ſegete abundè equos refici iuſſit, ignarus ſtomachi ſarcinam curſui impedimento futuram: & hoc ipſum magni ad victoriam momenti fuit. Inuenio &

ſexus

A sexus rationem diligenter in bello olim obseruatã fuisse: Scythę equabus vti maluerunt, quòd vrinã cursu non impedito reddant. Alij equos potiùs probarunt, sed alij exectos, alij integros, Albertus castrandos esse negat, ne timidiores fiant. Magnũ tamen vsum in bello habere equos castratos Iulius Ferretrius author est, propterea quod cùm minus hinniant, se minus hostibus produnt, sed si noctu quid mouendum sit, animosos vult, ne ad quiduis obuiũ expauescant. Testatur Capitolinus, Quados populos equis vti solere castratis, ne aut fæminarum visu exagitati cunctentur, aut in subsidijs ferocientes prodant hinnitu densiore vectores. Turcorum equites hodieq; non nisi castratis easdem ob rationes vtuntur. Equites autem bellatores non vno modo equis olim in bello vtebantur. Veteribus (inquit Camerarius) non fuit in frequenti vsu agi singulos equos, vel equitem insidentem equo vehi. Non incognita tamen (ait) res. Itaq; & Homerus describens Vlyssis residentis diuaricatis cruribus super vna tracta nauis trabe in mari iactationem, vsus est similitudine equitis agitantis equum solum, quem κέλητα vocat. Apparet autem non fuisse talis equitationis in bello vsum, sed in pace tantùm, & ostentatione agilitatis desultoriæ, cùm plures equos vnus aleret, & inter illorum cursus, vel vt Homerus ait, volatus ex vna in alium insiliret.

Sexus equorum bellicorum obseruatus.

Lib. de militia illustranda.

Equis castratis qui vtantur.

Equi singularis in bello vsum non fuisse.

B Sed nunc sola hæc agitatio nota & consueta est, illa autem curulis desita & ignota. Vocatur hæc agitatio μόνιππος, inuentum Bellerophontis, cui pater Neptunus velocissimum equum Pegasum dedit alis præditum. Hæc ille: cæterùm quamuis non dubitem, quin μόνιππος sit agitatio vnius equi, id quod vox ipsa docet, tamen latiùs præterea extendi hoc vocabulum reor, pro eo qui singulari equo insidens procurrit, siue id sit pompæ gratia, siue aliam quamcunq; ob causam, neq; differre puto monippum à celete. Μόνιπποι (inquiunt Varrinus & Suidas) qui equo singulari insidentes cursu certant. Præter agilitatem desultoriam non existimo laudari in celete equo, sed cum equitans binos trahens equos, ex lasso summa agilitate & celeritate transibat in alterum: eratq; celes equus plerumq; ephippiatus desultorij contra carebant ephippio. Vtrosq; ni fallor, Varro intelligit his verbis: *Non eodem modo parantur equi ad ephippium, vt ad prædam.* Hinc desultores, id est, equis desultorijs vtentes Græcè ἀμφίππους & ἀμίππους dici Cælius ostendit: Hesychius ἀμίππους συνεχμένους id est iunctos vocat, id quod multis fuit fraudi, qui hamippos iugales esse contenderunt, & eosdem cum synoride & biga. Hesychio lucem dat Eustathius his verbis: ἅμιπποι κέλητες ἵπποι ὁμοῦ συνεζευγμένοι ἄνευ δίφρου, id est, hamippi sunt equi celetes simul iuncti sine curru. Hoc genus equitum ætate Homeri, atque adeò heroum in vsu fuit, vt innotescit ex

Equo singulari in bello vti, cuius sit inuentum.

Monippos qui.

Celes vt à desultorio differat.

Hamippi q.

C his versibus:

Iliad. o.

Ὡς δ' ὅτ' ἀνὴρ ἵπποισι κελητίζειν εὖ εἰδὼς
Ὅς τ' ἐπεὶ ἐκ πολέων πίσυρας συναγείρεται ἵππους
Σεύας ἐκ πεδίοιο μέγα προτὶ ἄστυ διώκει
Λαοφόρον καθ' ὁδὸν, πολέες τὲ ἐθηήσαντο
Ἀνέρες ἠδὲ γυναῖκες. ὁ δ' ἔμπεδον ἀσφαλὲς αἰεὶ
Θρώσκων, ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλον ἀμείβεται, οἱ δὲ πέτονται

Vt autem cùm vir equis desultorijs vti bene sciens,
Qui postquam ex multis quatuor congregauit equos
Impellens ex campo magnam ad ciuitatem agitat
Publicam per viam, multiq; eum admirando spectarunt
Viri & mulieres: hic autem firmiter securè semper
Saliens; aliquando in alium alternat: illi autem volant.

Desultores equos (inquit Cælius) video dici à desiliendo, nam vt Sextus Pompeius scribit, paribus equis, id est, duobus Romani vtebantur in prælio, vt sudante altero transirent in siccũ. Nam

Desultores equi qui.

D & pararium dicebatur æs, quod equitibus duplex pro binis equis dabatur. Eum verò Scytharum plerisq; morem fuisse Ammianus prodit Marcellinus, binos trahendi equos, vt iumentorum vires foueat permutatio, vigorq; otio integretur alterno. Ego Romanos binos in bello equos traxisse non lego: imo verò Liuius de Numidis velut admirabundus id scribit, non admiraturus, si mos idem fuisset in Romana militia. *Numidis* (inquit) *desultorum in modum binos trahentibus equos, inter accerrimum sæpe pugnam in recentem equum ex fesso armatis insultare mos erat.* Et Sabellicus Enneid. 5. dec. 7. in reliquo Antiochi aduersus Romanos equitatu fuisse scribit equites Tarentinos qui duos desultorios equos ductabant in prælium. Fuisse tamen apud Romanos, desultores certum est, qui equos desultorios alebant, docebantque, sed istiusmodi equis Circensiũ ministri, vt ex Cassiodoro cõstat, missus exituros denunciabant: Et Varro manifestò equos bellicos à desultorijs distinguit, dum ait: *Itaq; peritus belli alios* (equos) *eligit ac docet: aliter quadrigarius ac desultor, neq; idem qui vectorios facere volet.* Huiuscemodi desultoris meminit, ni fallor, Vlpianus, Digest. de præscriptis verbis; *Tuq; desultor in his cucurreris & viceris.* Cicero pro Murena ait: *Qui nescio quo pacto mihi videtur prætorius candidatus in consularem, quasi desultorius in*

quadri-

quadrigarum curriculum incurrere. Deſultorem porrò deſignat elegiacum illud ſcientiſſimè concinnatum:

Eſt etiam aurigæ ſpecies Vertumnus, & eius
Traÿcit alterno qui leue pondus equo.

Maſſagetarum præliū. Lib. 1. Hamippus.

Idem Cælius, Herodotus (inquit) libro primo ſcribit Maſſagetas eſſe ἱππότας καὶ ἀνίππυς, id eſt ex equis præliari & pedibus. Sed apud Pollucem vbi equitum ſpecies recenſentur, pro ἄνιπποι legendū eſt ἄμφιπποι. Nam Aelianus de phalange diſſerens, quæ antiſtomus dicatur, à duplici frontis ſeu oris obiectu, quaſi occeps: ita inſtituta, vt medijs tergis interſe oppoſitis conſtet; ita deniq; infert: *Valet hoc inſtruendi genus potiſsimum contra barbaros qui loco amni Iſtro vicina incolunt, quos amphippos cognominãt à mutatione equorum: ex alÿs enim equis in alios tranſilire conſueuerunt*. Traditum hoc & à Suida, in parte quæ eſt de vocabulis rei militaris: ſed hamippos itē dictos quandoq; aduertimus; & ita fortè ſcripſit Pollux. Sed eo vocabulo pedites cum equitibus diſpoſitos accipiunt Thucydides ac Xenophon, quos Philochorus prodromos dicit. Hamippos apud Sophoclem in Antigone dici inuenio celeres, veluti equos adequantes curſu, quod adnotarunt Scholiaſtæ. Hæc ille. Pollux autem ait hamippos, duos habuiſſe equos, hoc conſilio, vt alacriori ſemper ad opera vtentens longiùs perficerent iter, & minus defatigarentur. Fuiſſe verò etiam aliam ex Alexandri inuentione equitum ſpeciem, qui διμάχοι (à duplici nimirum genere pugnæ) dicebantur, quòd leuiorem equitis armaturam, & grauiorem peditis habentes apparatum, ad vtramque, pedeſtrem ſcilicet, equeſtremq; expediti eſſent pugnam; Hi in locis equitationis aptis equitabãt minus verò peruijs non omnino erant ἀπόμαχοι, id eſt pugnæ inexpertes & malum Lydium patiebantur. Cùm enim equum famulus ab eo reciperet: ipſe ab equo deſcendens continuò armatus conſiſtebat. Hos quoq; hamippos vocari Heſychius, & Varinus annotarunt his verbis: διμάχαι, οἱ λεγομένοι ἅμιπποι, οἵ τινες ὅτε μὲν πεζῇ, ὅτε δ' ἐφ' ἵππων μάχονται. Sed & miniſtri qui dimachas ſequuntur, videntur rectè hamippi vocari poſſe; item milites illi, de quibus Vegetius loquitur his verbis: *Quod ſi equites impares fuerint, more veterum velociſsimis cum ſcutis leuibus pedites ad hoc ipſum exercitati ÿſdem miſcendi ſunt, quos expeditos velites vocant*, &c. Id genus pugnæ olim Germanos exercuiſſe tradit Alexander ab Alexandro: Germanis (inquit) aliquando pro conſilio fuit, vt equites dimiſſis equis, ad proximos euaderent & immiſcentes ſe peditibus, dum fluctuatur acies, hoſti obuiam irent; ideo vt ſpe fugę erepta, æquato omnium periculo, pedeſtri prælio acrius inſiſterent: vel vt in hoſtes acrius, detractis frenis, cum effuſum curſum temperare nequirent, equos concitatos agerent, & impreſſione facta, vi viam facerent, ſparſoſq; & incompoſitos adorirentur. Sic igitur pugnantes etiam hamippi ſiue deſultores nuncupabantur, vti quoq; cùm duo iuncti equi, alter dominum armatum, alter famulum inermem ducit, quē morem ſua ætate Calliſthenes fuiſſe tradit apud Afros zeugitas, vt famulus inermis in altero, eques armatus in altero ſederet. Sic enim ille in Alex. *Et quidem olim equi duo per collū iuncti dicebantur hamippi. Erat autem in altero auriga, in altero miles armatus, & hodieq; vtuntur Libyes zeugitæ hoc equorum genere ſtudioſè*. Haud ineptè quoq; deſultores dicentur Celtiberi, qui, vt Suidas ait hoc habebant propriū in pugna, vt cùm pedites ſuos, laborare viderint, ex equis deſcēdentes, eos ordine ſtantes relinquant. Extremis enim de loris equorū paruos clauos ſuſpendunt, eoſq; ſtudioſè defigunt, itaq; parere docent & ordine ſtare, dum reuerſi clauos reuulſerint. Aliàs hamippi ſiue amphippi propriè ſunt deſultores, qui duos equos abſq; ephippijs agitantes ex altero in alterū ſubinde mira pernicitate deſiliebant. Hoc modo pugnaſſe; Quados (Hieronymus ait Bohemorū olim gentem fuiſſe) tradit Capitolinus, & Henricus Stephanus teſtatur ſe vidiſſe exemplar Aeliani in regis Gallorum bibliotheca, quod è regione eorum verborum quę ſuper hac re paulò antè recitauimus, habebat aſcriptū margini, quod nunc Bulgaris vſitatum eſt. Tartari autem referente Sigiſmundo Barone, dum vicinorum prouincias infeſtant, quiſq; duos aut tres equos ſecum ducit, vt vno defatigato, altero tertioue vti poſſit: Laſſos interim manu ducunt.

Lib. 3. c. 16. *Equites dimachi qui.* *In Phocicis.*

Inuenio præterea tres equos à ſingulis equitibus in bello tractos: Pauſanias enim Gallos tradit, duce Brenno cùm in Græciam expeditionem ſuſciperent, peditum habuiſſe centum & quinquaginta millia, equites vicies mille & quadringentos, omnes ad pugnam idoneos: nam veriorem numerum fuiſſe ſupra ſexaginta equitum millia amplius mille àc ducentos: Singulos enim (inquit) equites famuli ſequebantur duo, in equis & ipſi & equeſtrium artium maximè gnari. Ii præliantibus dominis, in extrema acie conſiſtentes, ei erant vſui, vt ſi fortè equus eſſet amiſſus, ſtatim ſuū ſubmitterent, ſi vir concidiſſet, ſeruus in eius locum ſuccederet: Quod ſi vtrumq; belli impetus euertiſſet, iam præſto erat tertius, qui pro demortuis locum teneret. Iam verò ſi vulnera primarius ille accepiſſet, è ſecundarijs alter ex acie illum ſubducebat, alter verò ſaucij vicem ſubibat. Arbitratur autem Pauſanias hanc Gallorum militiam ad imitationem Perſarū fuiſſe inſtitutam: nam & hi (inquit) ſelectos habent milites decies mille quos immortales vocant. Tantum intereſt

quòd

A quòd commisso demum prælio hi succenturiant, Galli inter pugnandum integros vel cęsis vel saucijs supplemento esse iubent: Atque hanc quidem equestris pugnæ institutionem patria voce Trimarcisiam nominant: equum enim marcam appellant. Sed vt ad Camerarij sententiam reuertamur qui equites monippos, id est singulari equo vtentes apud veteres non in frequenti vsu fuisse scribit, meo iuditio non vsq; adeò verum est. Scribit quidem Pollux Homero equos monippos fuisse incognitos, sed Homerus celetes siue monippos in prælium non adducit, quia tantùm heroas introducit pugnantes, quos magis decebat ex curru, quàm ex equo pugnare: alioqui ex equo pugnare multò antiquius est: præterquā enim quod Plinius testatur, Thessalos qui Centauri dicti sunt, habitanes iuxta Pelium, docuisse ex equo pugnare, antiquitatis eiusdem lucuplex testis est Lucretius, pugnatum prius ex equo tradens, mox ex curru biiugo, deinde ex quadriiugo, tandem falcatis: inquit enim:

Trimarcisia / *Lib. 1. c. 10.* / *Ex singulari equo pugnare antiquum esse.* / *Lib. 5.*

Et prius est reppertum in equi conscendere costas
Et moderarier hunc frenis, dextraq; vigere,
Quam biiugo prius est, quàm bis coniungere binos,
Et quàm falciferos inuentum ascendere currus.

B Qui ex curru pugnant paræbatæ vocabantur, vt constat ex hoc Homeri:

Ἂν δ' ἔβαν ἐν δίφροισι παραιβάται ἡνίοχοι τε, id est.
Currum inscenderunt parębatæ, ac aurigæ.

Parabatæ. / *Iliad. Ψ.*

Aristophanis interpres currum inscendere solitos ait hoplitem & paræbatem, ac id genus currus à Theseo excogitatos primùm. Plato, vt scribit Pollux paræbatem, anabatam micraspida vocauit. Dionysius paræbatas accipit pro aurigis, quos Athenienses epibatas vocabant. Currus ipsos Græci ἅρματα πολεμικὰ dicunt. Ad hos duobus adhibitis equis heroës depugnasse, scribit Philostratus: & apud Pollucem legimus pugnasse Libyes è bigis (ἀπὸ δίφρων) & equis iunctis, vt Homeri heroes quoque: διφρείαν autem quandam vocari Libycam, aliam Persicam, Laconicam aliam. Δίφρος aliàs etiam est locus in curru, in quo parębates & auriga sedebant; à duobus illis, quos ferret, dictus, quasi δίφορος, vt tradit Eustathius in explicatione horum poetæ verborū: ἐκ δίφροιο δ' ἔδυσε. Hæc itaq; multos impulerunt, vt crederent ex solis bigis depugnasse illos priscos, Hectoremq; adhortantem equos suos hoc versu apud Homerum:

Lib. 8. / *Ex curru pugna.* / *In iconibus.* / *Lib. 1. c. 10.* / *Iliad. Ψ.* / *Iliad. Θ.*

Ξάνθε τε, καὶ σὺ Πόδαργε, καὶ Αἴθων, Λάμπετε δῖε.

C binos tantùm nominare, eorumq; cuiq; suum ascribi epithetum, ξάνθον & λάμπον enim equorum eius propria nomina esse, πόδαργον & αἴθωνα adiectiua: quam opinionem suam vt probent, vtuntur his poëtæ verbis, ἀποτίνετον, ἐφομαρτεῖτον & σπεύδετον, quæ dualis sunt numeri, & proinde dicta ad equos biiuges, aiuntq; non fuisse vsos olim heraos quadrigis, sed bigis tantùm, & vnico iugali equo: quòd si verò quadrigis vsi sunt, duplici temones vsos, vt est apud Aeschylum, ἐν διρρυμα πῶλοι. Quidam ad maiorem terrorem Græcis incutiendum, & vt cæteros antecelleret, quadrigis vsum esse dicunt Hectorem, quatuorq; illa nomina pro equorum Hectoris nominibus agnoscunt, ac frigidam esse & insipidam aiunt priorē sententiam, quòd duo epitheta duobus proprijs equorum nominibus, cùm tamen distincta sint coniunctionibus, attribuant. Et reuera Homerus quadrigas etiam agnoscit in Odyssea, cùm nauem Phæacicam dicit currere ὡς ἐν πεδίῳ τετράορες ἵπποι. Cæterùm ne quis solos heroas Græcos curribus decertasse arbitretur: fuit idem mos apud alios etiam receptus. Dauid de inimicis suis ait: *Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine domini dei nostri inuocabimus:* ex quibus etiam verbis notum est non solùm ex curribus, sed & ex equis priscos depugnauisse, quod antea dicebamus. Dimicantium ex curru non eadem vbiq; fuisse arma reperio: Græci enim heroes, vt sæpè apud Homerum videre est, nomina-

Psal. 19. / *Arma pugnātium ex curru*

D tim in Glauci, qui aurea cū æneis cum Diomede permutabat, armis toti erant induti: Indi verò, vt Herodotus meminit, eandem quam peditatus suus gestabant armaturam, & curribus suis subebant equi & asini agrestes. Horum peritiam in pugnando ex curru laudat Aelianus: *Indicum* (inquit) *equum exultantem & immoderatius excurrentem continere & coërcere, habenas adducere, vel remittere non est cuiusuis, sed hominum qui à primis temporibus ætatis ad rerum equestrium scientiam instituti sunt: hi freno ipsos sustinere assueuerunt, simul & refractarium lupatis refringere, quos quidem equinæ tractationis bene periti, ex indomita effrenatione in exiguum gyrum compellunt: verumtamen ad hunc gyrum agendum atq; ad conficiendum orbem manuum robore opus est & summa rei equestris scientia. Qui huius disciplinæ sunt experientissimi & callidissimi agitatores currum versare in orbem planè norunt: cuius certamen non est contemnendum, præsertim cùm duos milites ferre queat.* Hæc ille. Quamuis autem ex curru pugnarent, monipporum tamen equitū more, signum prius tubæ expectabant, vti discimus ex hoc Euripidis:

Χορεῖτε, συμμάχυς δ' ὁπλίζεσθαι τάχος
Ἄνωχθε, πληχθεῖτ' αὐχένας ξυνωρίδων

In Rheso; Act. 5. in fin.

Πόνυς

Πόνυς δ' ἔχοντας χρὴ μένειν τυρρηνικῆς
Σάλπιγγος ἀυδὴν, id eſt

Ite, & ſocios armari citra moram
Iubete, equoſq́; iungite curribus;
Nam accinctos laboribus oportet expectare Tyrrhena
Tubæ ſignum.

Currus falcati. De falcatis curribus, quos Macrobius currus cum falcibus nuncupat, ſæpe mentio eſt, in bellis quæ cum Armenijs, Parthis, alijſq; contiguis populis geſta ſunt. *Monipporũ equitum diuerſitas.* Monipporum equitum ex armaturæ genere diuerſa ſunt nomina. Siquidem alij ſunt cataphracti, alij acataphracti. Cataphracti vocantur, qui non ſolùm ſua corpora, ſed etiam equos lorica vndiq; muniunt. Hi, vt ſcribit Vegetius, *Lib. 3. c. 23.* à vulneribus quidem tuti ſunt, ſed propter armorum impedimenta & pondus capiuntur ſumma facilitate. *Clibanarij.* Ammianus Marcellinus ait etiam clibanarios nuncupari. Idem inter equeſtres copias cataphractarios recenſet ſagittarios, formidabile genus armorum. Lampridius in Alexandri Cæſaris oratione de Perſis perdomitis innuere videtur planè, cataphractarios ab illis clibanarios vocari. *Loricati eqtes qui.* Loricatos equites dici cataphractos Liuius tradit. Acataphracti alij haſtati vel contati dicuntur, alij ferentarij. Haſtati manus conſerunt, & cominus haſta decertant, quorum alij ſcuta gerunt, & inde ſcutati dicuntur: alij ſine ſcuto haſta impugnant, qui nomine ſpeciali (id eſt ſimpliciter, vel generali vocabulo) haſtati vocantur & contati. Ferentarij equites ij dicuntur, qui eminus ſolent dimicare: quorum alij iaculis, alij arcu vtuntur. Iaculantur quos Tarentinos vocamus: arcu vtuntur, qui equites ſagittarij (ἱπποτοξόται) & à nonnullis Scytæ etiã vocantur. *Tarentini.* Tarentinorum duo ſunt genera, nam alij longiùs iaculantur, & ob eam rem equites iaculatores (ἱππακοντισαὶ) dicuntur, & Tarentini ſpeciali vocabulo (Suidæ etiam ἀκροβολισαὶ) alij cùm ſemel aut bis iaculum miſerunt, manus de cætero cum aduerſario conſerunt, & cominus pugnare incipiunt, non ſecus quàm quos haſtatos vocari retulimus: leues hos nominare ſolitum eſt. Agminales equos Budæus in Pandectis intelligit ταγματικὺς, qui agmen exercitus ſequũtur ad *Lib. 7.* conuehenda impedimenta. Ab hiſce omnibus equitibus differebant Sagartiorum equites, de quibus Herodotus Perſicum equitatum deſcribens. Sunt quidam (inquit) Nomades homines qui Sagartij appellantur, cultu inter Perſicum & Pactycum, qui attulere equitum octo millia, armaturam neq; aheneam neq; ferream aſſueti ferre, præter pugiones, vtentes reſte è loris conſerta, qua freti in prælium eunt. Has cum hoſte congreſſi inijciunt in ſummum, laqueos habentes, qui laqueus cùm aut equum aut hominem adeptus eſt, eum ad ſe trahunt: ita illi illaqueati conficiuntur. *Equorum arma.* Nunc de equorum armis dicamus. Quæ à fronte propendent, prometopidia; quæ ab auribus, parotia; pareia quæ maxillas præfulciunt, appellari debent (inquit Cælius) *Lib. 21. c. 31* proſternidia verò quæ pectus; parapleuridia quæ lateribus obiacent: parameridia, quæ femoribus, ſolet ea vulgus coxalia appellare: paracnemidia, tibijs apponi conſueuerunt. Tranſtulit iſthæc ex Polluce. *Lib. 1. c. 11.* Quomodo autem muniri & armari debeat equus bellator, docet Xenophon circa finem libri de re equeſtri, vnde ferè Pollux ſua mutuatus eſt vocabula. *Equi fictitij.* Inuenio & fictitiorum equorum aliquando in bello vſum fuiſſe. *Lib. 19.* Saxo enim in hiſtoria Daniæ Regnerum eius regionis regem, cùm immenſum animaduerteret exercitũ Diani & Daxonis, diffidentia copiarum habita, equos æneos ductilibus rotulis ſuperpoſitos ac verſatilibus curriculis circunductos, in confertiſſimos hoſtes maxima vi exagitare præcepiſſe aſſeuerat: eamq; rem tantum ad laxandam aduerſariorum aciem valuiſſe, vt vincendi ſpes magis in machinamento quàm milite repoſita videretur: namq; intolerabilem molem quicquid impulit, obruiſſe. *Faſcinatio.* Indi, referente Alberto Veſputio faſcinant equos, certò ſibi perſuadentes, ita tutiores in bello fore: faſcinant autem hoc modo: Ignem parant ex ramis cuiuſdam herbæ, quo equum immergunt, verba quædam interea murmurantes, mox equũ totum inungunt vnguento quodam tenui, eoq; modo quindecim aut viginti diebus equum penes ſe cuſtodiunt, nec ab vllo alio videri volunt. Habuere & partes quædam equi vſum in bello, nerui, corium, pili & vngulæ. Sauromatæ (referente Pauſania in Atticis) qui plurimos equos alunt, vt dictum eſt, & non ad bellum tantùm vtuntur, ſed etiam dijs immolant, & cibo adhibent, *Thorax militaris ex vngulis equi.* vngulas colligunt, purgant & diuidunt ad ſimilitudinem ſquamarum in draconibus, aut inciſionum in viridi fructu piceæ; deinde perforant, & neruis equorum boumq; conſuunt ad vſum thoracum (ad hanc plane ſimilitudinem ferrei hodie fiunt thoraces, ex ferreis annullis compacti, zacchos vocamus) qui quidem Græcanicis nec inelegantiores, neq; infirmiores ſunt: facilè enim ictus tum cominus inflictos, tum telorum eminus ſuſtinent. Neruorum verò equinorum non is tantùm quem diximus vſus fuit, ſed etiam in arcubus, quod diſcimus ex hoc Philoctetis vete- *Neruorum vſus.* ris Tragici:

Tendimus nerno Tela reciprosa, Concita equino.

De Põto lib. 1. Elogia. 2. Meminit eiuſdem quoq; vſus Ouidius, inquiens:

At ſemel

A *At semel intensus neruo leuis arcus equino*
Vincula semper habens irresoluta manet,

Meminit & Accius apud Varronem : *Reciproca tendens neruo equino concita tela.* Contexuntur inde etiam funes. De corio frontis & iubæ pilis sic scribit Herodotus : *Aethiopes qui sunt in Asia, pleraque arma quæ Indi gestabant, pellesq; frontium equinarum, cum auribus atque iubis in capitibus, vt* Lib. 7. *ipsæ iubæ pro cristis essent, & hirtæ aures equinæ rigerent.* Prisci verò Græci ex caudæ equinæ pilis, *Cristæ ex pilis.* confectis cristis superbiebant, cuiusmodi & Achilli, alijsq; heroibus Homerus imponit, implicitas aureolis cincinnis. Hinc ἱπποκορυστὴς, & ἵππευρις, qui tales galeas habet, vt antea dictum est. Meminit huius vsus quoq; Theocritus de Syracusis loquens, ----ἱππείαι δὲ κόρυν σκεπάουσιν ἔθειραι, id est, & equinæ iubæ galeam inumbrant : Mos ni fallor ad Italos peruenit. Nam & Virgilius inquit : *Aere caput fulgens, cristaq; hirsutus equina.* Et Claudianus in Gigantomachia de galea Martis: *Aeneid.* 10

-------Splendidior igni
Aureus ardescit clypeus, galeamque nitentes
Arrexere iubæ.

B Eædem equorum setæ tum de cauda, tum de iubis ad balistas vtiles asseruntur, licet arcus vel balistæ cæteraque tormenta, ni funibus neruilibus intenta, nihil prodesse dicantur, vt ait Vegetius. Turcarum vexilla non indigent renouatione; quandoquidem signorum militarium vicem supplent referente Petro Bellonio equinæ caudæ pili varijs coloribus infecti, extremę hastæ affixi. Ne *Lib. 4. de re milit.* verò setę istæ è manibus elabantur, lubet hoc loco alios quosdam earum vsus recensere. Tradit idē Bellonius, mulieres in Turcia vulgatiores velum sibi hinc contexere, quo faciem tegunt. Et alias *Li. 3. Obser. c. 25.* inquit lyras Aegyptiorum ex singularibus istiusmodi pilis non cōtortis fides habere, esse autem vel singulas, vel ad summum binas. Ex eisdem setis tendiculæ fiunt siue laquei ad capiendas aues, *Alij vsus pilorum.* necnon funiculi siue lineæ ad capiendos pisces, ὁρμιὰς Græci vocant. Multi hosce Homeri versus *Lib. 2. Obs.* de iride:

Ἡ δὲ μολυβδαίνῃ ἰκέλη ἐς βυσσὸν ὄρουσεν
Ἡ τε κατ' ἀγραύλοιο βοὸς κέρας ἐμβαβυῖα,
Ἔρχεται ὠμηστῇσιν ἐπ' ἰχθύσι κῆρα φέρουσα, id est,

C *Ipsa autem glandulæ plumbeæ similis in profundum dilapsa est*
Quæ in agrestis bouis cornu posita
Descendit crudiuoris piscibus mortem ferens,

Ità accipiuut, vt putent veteres boum crinibus ad hamorū funiculos conficiendos fuisse vsos, sed errant hi, inquit Plutarchus, nam setis equinis vtebantur masculis, cùm equarū caudæ vrina madefactæ setas habeant inualidas. Meminit eiusdem rei decimoseptimo problemate de causis naturalibus. Fiunt & hodie ex setis istis cribra, quod Gallorum inuentum esse Plinius asserit. *Cribrorum* (inquit) *genera Galli è setis equorum inuenere.* Tota verò nunc ferè Germania caudis equorum *Lib. de solertia animal.* pectines barbę & capillorum sordidos detergit, vt scribit Iacobus Dalechampius in scholijs suis ad *Cribra setacea.* ca. 45. li. 9. Plinij: Nostri verò penicilli abstersorij ex suillis setis constare videntur; longè enim & crassioribus & durioribus pilis constant, quàm vt equinas setas esse liceat suspicari. Mirum omnino, & penè fidem nō habet, quod de equinis setis narrat Gaspar Balbus in itinerario suo in Indiam Orientalē. Est autē hoc: Naue, vt fit, à procellosis fluctibus quassata, vel ad scopulos allisa, vt aquā per rimas admittat, vnus ex peritioribus nautis, in mari se submergens, baculū quendā, cui affixę sunt istiusmodi setæ, eousq; nauis fundo affricat, donec occulta quadā vi illæ à rima absorbeantur.

D VSVS IN VENATIONE.

EQVOS venationi aptos κυνηγετικὺς Græci vocant. Oppianus author est mares ad venationis vsum pręstare fæminis duplicē ob causam, videlicet quòd hæ minus celeres sint ad longos per nemora cursus, & quòd equi eis adhinnientes, feris se prodant. sed vtraq; ratio friget; nam equa celeritate, cursuq; longiore equos nonnunquam vincit, quemadmodum de Scythis dictum est, & non hinnient equi, nisi equabus permisceantur, quod temerarium foret. Budæus ait in venationibus habere oportere equos Pegasidas (id est celerrimos) ad desultoriam vicissitudinem è fesso in recentem assiliendi. Ob eandem celeritatem vtebantur olim veredis, nam & hi cursu sunt pernices. Testis huius vsus est Martialis : *Qui ad venationem præstent.* *Veredi celeres equi.*

Stragula succincti venator sume veredi, Nam solet à nudo surgere ficus equo.

Et aliàs rursus :

Parcius vtaris moneo rapiente veredo Prisce, nec in lepores tam violentus eas.

Sæpe satisfecit prædæ venator, & acri
Decidit excussus nec rediturus equo.
Insidias & campus habet; nec fossa, nec agger,
Nec sint saxa licet, fallere plana solent.
Non deerunt qui tanta tibi spectacula præstent
Inuidia fati sed leuiore cadunt,
Si te delectant animosa pericula, Thuscis
Tutior est virtus, insidiemur apris.
Quid te frena iuuant temeraria? sæpius illis
Priscæ datum est equitem rumpere quàm leporem.

VSVS IN ITINERE FACIENDO.

Equi hodæporici.

HODOEPORICOS equos vocat Pollux, quibus communiter in itinere faciendo vtimur: nos itinerarios, vt Cælio placet, dicere possumus. Ab his puto differunt, quos δρόμικας vocabant, quasi cursores, cùm tamen cursores potius nos dicamus qui ijs vehuntur, quos Latinis veredarios à veredis nuncupari scribit Cælius ex Procopij interprete. Veredos (inquit) si non aberret interpres, aliàs æris non multi, apud Procopiũ Persici belli secundo libro, equos vocat publicos. At Grocopius veredarios intelligere videtur eos qui celeriter equis inuecti regum literas prouehunt. Alij à caballis caballarios dicunt. Fuisse autẽ istiusmodi equos publicos in hoc vsu, docemur ex Ammiani Marcellini his verbis. *Transeo quod quidam per ampla vrbis spatia subuersosq; silices sine periculi metu properanter equos velut publicos, signatis (quod dicitur) calceis agitant, familiarium agmina tanquam prædatorios globos trahentes à tergo: ne Sannione quidem vt ait Comicus domi relicto.* Tota penè Europa postas vocat quasi positos collocatosq; certis in locis & semper in procinctu excubantes: vt recentes subinde habeant. Lege autem cautum est, ne quis ijs præter armillatos cursores nisi iussu præfectorum aut magistratuum vtatur: Cælius hanc impetratam facultatem, tractatoriam vocari scribit. In Gallia teste Budæo chartulam accipiunt publico chirographo subscriptam. Contrà rotulatores ibi vocantur publici cursus præfecti, nobis magistri postarum, Firmico curiosi, quamuis quidam cursores legendum esse velint. Nihil autem mutandum esse constat ex rubrica de ijs in codice Iustiniani, & in vita Chrysostomi legimus: ἑλκόμενος ὑπὸ τοῦ κυριώσου τῆς πολείος ἐν μέσῃ τῇ πολει. Inuenio & apud Varinum ταχυπώλων, exponi, ταχεῖς ἵππους ἐχόντων. Cursores istos publicos intelligit Manilius, cùm canit:

Veredarij qui. *Posta.* *Curiosi qui.*

Quamuis extremo citius reuolauerit orbe Nuncius, extremum vel bis penetrauerit orbem.

Equi pegasides. Sunt qui Pegasarios cursores dicunt, & equos item Pegasidas à Pegaso alato equo, quod pernicissimo cursu breuissimi temporis spatio longuissimum iter subinde per stationes mutatis equis cõficiant ac quodammodo volare videantur. Commendantur ad hoc Turcorum caballi, testiculis vt plurimùm ademptis, cantherios, vt diximus, vocãt, pernicissimi, nec non & placidi, quales in vijs, hoc est itineribus probari Varro quoq; prodidit, ideoq; discrimen maximè institutum, vt equi castrarentur. In Italia & Gallia multisq; alijs regionibus decimo quoquo miliari istiusmodi dromici equi sunt dispositi. Scribit verò Paulus Venetus Magni Cham regis Tartarorũ emissarios & nuncios suas mansiones habere dispositas per vigintiquinq; miliaria vsq; ad extremos imperij limites, ita vt in locis etiam vastis alioquin & desertis huiusmodi diuersoria triginta aut quadraginta miliaria distantia reperiantur. Cõficere autem sic dispositos equites vno die ducenta aut trecenta miliaria, relictis subinde equis fessis & recentibus substitutis, Budæus in pãdectis tradit antiquos non equis expeditis, vt hodiè sed vehiculis vsos fuisse: vnde (inquit) cursus vehicularis qui publicus dicitur li. 12. Cod. idq; planum fieri ex Plutarcho in Galba, his verbis: *Nymphidius verò non mediocri indignatione affectus est, cùm consules seruos publicos destinassent, quibus ferenda ad Imperatorem senatus consulta præberent, quibus scilicet ipsis ea quæ diplomata appellantur, ideo dari solent, vt ijs statim agnitis ciuitatis magistratus tabellariorum cursum accelerent, in commutatione vehiculorum datis deductoribus.* Iulianus Imp. in epistolis: ἄξει σε ὁ δημόσιος δρόμος ὀχήματι χρώμενον ἑνὶ καὶ παρίππῳ. Idem alibi, χρήσῃ δὲ ὀχήματι δημοσίῳ μέχρι στρατοπέδου τοῦ ἐμοῦ, καὶ ἑνὶ παρίππῳ. Ducet te autem cursus publicus, vno vtentem vehiculo, & parippo vno. Quid sit autem parippus, videbis in lege quarta de cursu publico & angarijs & parangarijs lib. 12. Codicis: vbi parphiphus pro parhippus legitur ab interpretibus post Accursium. Ibidem parauercdus pro eodem dicitur, hoc est qui veredo vno super numerum vtitur diplomate comprehensum, vel super numerum solitum, vt in superioribus exemplis Iuliani principis. Hucusque Budæus. Cæterùm publicum

Li. 2. c. 23. *Cursus vehicularis.* *Parippus quid.* *Parauercdus*

A blicum hunc equorum cursum antiquum & è fisco fuisse disertè ostendit Vvolfgangus Lazius me-
dicus & Romanorum regis historicus. Pertinebat ad fiscum principis (inquit) & cursus publicus. *Lib. 2. comment. reip. Rom.*
Et mox paucis de massa auri & argēti interpositis: Cursus fiscalis à fisco quemadmodum denomi-
natus erat, ita sub fisco eiusq; quæstore fuit, cuius cursus vestigia in Cameris Austriæ principū vi- *Cursus fiscalis.*
demus, in veredarijs illis quos vulgò Camerpotten, id est fisci tabelliones vocamus, qui & ipsi ac-
celeratis itineribus in prouincias ablegantur, & mutatis ad festinationem iumentis cursum perfi-
ciunt, quemadmodum qui Postam, vt nos loquimur, equitant: qui cursus publicus olim & claui- *Cursus clauicularis.*
cularis appellabatur. Meminit verò cursus fiscalis Aelius Spartianus in historia Hadriani: *Statim
cursum fiscalem instituit, ne magistratus hoc onere grauaretur. Ad colligendam autem gratiam nihil
prætermittens, infinitam pecuniam quæ fisco debebatur, priuatis debitoribus in vrbe atq; Italia, in pro-
uincijs verò etiam ingentes summas remisit.* Porrò meminere cursus publici subinde inclinantis im-
perij authores, cùm de equis dispositis & mutatis ad festinationem iumentis loquuntur. Capitoli-
nus de Pertinace: *Deinde præfectus cohortis à M. Aurelio Imp. & præside Syriæ, quod sine deplomati-
bus cursum vsurpauerat, ab Antiochia ad legatum suum ire coactus est.* Ammianus Marcellinus li. 20.
B *Cuius post abitum bene Iulianus cogitans & prudenter, scirìq; volens quòd præsenti pepercisset, charita-
tes eius cum re familiari intacta, publico cursus vsu permisso ad Orientem redire tutius imperauit.* Et
iterum li. 21. *Quo rumore perculsus præfectus prætorio Taurus, vt hostem vitans externum, maturè dis-
cessit, vectusq; mutatione celeri cursus publici, transitis alpibus Iulijs, eodem ictu Florentiū ibidem præ-
fectum secum adduxit.* Idem li. 20. clauicularem hunc cursum appellat: *Quo textu ad Comitatū per-
lato lectoq; Iulianus contemplans rationales querelas, cum familijs eos ad Orientem proficisci præcepit,
clauicularis cursus facultate permissa.* Meminit huius cursus & Sidonius Apollinaris li. 1. epist. ad
Heronium: *Egresso mihi Rhodanusiæ nostræ mœnibus, publicus cursus vsui fuit, vtpote sacris apicibus
accito, & quidem per domicilia sodalium propinquorumq;.* Recenset & Codex præfecturarū Scoti cu-
riosum vnum cursus publici. Cassiodor. li. 5. Variarum in epist. Theodorici regis ad Mannilam Sa-
ionem, cursum publicum & equos cursuales magisterio officiorum subijcit, & huic in formula ma-
gisterij scribit lib. 6. *Veredorum quinetiam opportunam velocitatem quorum status semper in cursu est,
diligentiæ suæ districtione custodit, vt solicitudines nostras quas consilio iuuat, beneficio celeritatis ex-
pediat.* Sunt verò qui initia huius cursus, alij quidem à Cyro, alij à Xerxe, regibus Persarum, alij *Cursus publici initium*
deniq; ab Augusto petant, veluti Tranquillus. Xenophon quidem li. 8. videtur Cyro ascribere;
C quem refert videlicet, vt celeriùs sentiret ea quæ maximis locorum interuallis distabant, stabula
equorum tantum separata fecisse, quantum itineris die vno equus facere posset. Quibus locis non
solùm equos constituerat velocissimos quosq;, verùm etiam equorum custodes, quibus & virum
addiderat, qui esset aptus ad literas accipiēdas, quæ ferebantur, easq; tradendas: quiq; reciperet
equos defatigatos atq; homines, & alios recentes substitueret. Atqui Herodotus, antiquus & ipse
author, in Vrania, initia huius per equorum mutationem festinantiæ, à Xerxe Persarum rege de-
ducit, in illa memorabili fuga Persarum, cùm victi à Leonida & Themistocle in Græcia, non sine
dedecore fugam domum maturassent. Trepidum quippe & omnia timentem Xerxem, equites per
interualla sic disposuisse, diei itinere ab inuicem remotos, vt sicubi Græci Persas insequi cogitarēt,
primus indicare secundo, secundus tertio posset & ita in infinitū. Quòd verò Augustus quoq; Cæ-
sar hunc cursum instituerit, vel saltem renouauerit intermissum, aut in ordinem deniq; redegerit
(quod nostra memoria Maximilianum constat Cæsarem fecisse,) testatur Sueton. in Augusto, ita
scribens: *Et quò celerius ac sub manum adnunciari cognosciq; posset, quid in prouincia quaq; gereretur,
iuuenes primùm modicis interuallis per militares vias, deinde vehicula disposuit. Commodius id visum
D est, vt qui à loco ijdem perferunt literas, interrogari quoq;, si quid res exigat, possent.* Hęc Trauquillus:
à quo videtur T. Liuius dissentire, qui multò ante Augusti tempora, huiusmodi mutationis iumē-
torum, accelerationis gratia, atq; equorum dispositorum apertè meminit: Siquidem li. 6. dec. 3. ita
scribit: *Romanis Tragillanus nuncius, diem noctemq; itinere continuato, ingentem attulit terrorem, tu-
multuosiùs quàm allatum erat, cursus hominum affingentium vana.* Et rursus li. 7. quartæ dec. *T. Sem-
pronius Gracchus longè tunc acerrimus iuuenum ad id delectus, per dispositos equos propè incredibili ce-
leritate ab Amphissa (inde enim est dimissus) die tertio Pellam peruenit.* Idem lib. 2. quintæ decadis.
*Legati qui repentè aliquò mitterentur, singula iumenta per oppida, iter qua faciendum erat, impera-
bant.* Ex quibus luce clarius apparet, longè ante tempora Augusti Cæsaris cursum publicum Ro-
manis fuisse vsurpatum. Qui quanto semper vsu huic populo extiterit, hi declarabunt authores,
qui eius res gestas annotarunt: quos inter nominatissimus Cor. Tacit. in vita Iulij Agricolæ ita scri-
bit: *Supremo quidem die momenta deficientis per dispositos cursores nunciata constabat, nullo credente
sic accelerari, quæ tristis audiret.* Herodianus lib. 2. historiæ Augustæ, de Macrino fugiente lo-
cutus: *Famam quoq; (ait) suæ fortunæ præueniens: quippe ingenti studio commilitones vehicula vr-
gebant, quasi Macrino adhuc rerum potiente magnis de rebus mitterentur.* Sic Ammianus Marcelli-

T 2 nus lib.

nus li. 14. scribit. *Pandente itaq; viam fatorum sorte tristissima, qua præstitutum erat eum vita & imperio spoliari, itineribus interiectis per mutationem iumentorum emensis, venit Patouionem oppidum Noricorum, vbi reseratæ sunt insidiarum latebræ omnes:* Et subdit: *Inde alijs super alia vrgentibus literis, exire & decem vehiculis publicis, vt præceptum erat, vsus, relicto palatio omni præter paucos thori ministros & mensæ quos aduexerat secum, squalore concretus celerare gradum compellebatur.* Idem li. 15. sequenti: *Nondum apud Noricum exuto penitus Gallo, Apodemius quoad vixerat, igneus turbarum incensor, raptos eius calceos vehens, equorum permutatione veloci, vt nimietate cogendi quosdã extingueret, præcursorius index Mediolanum aduenit:* Et iterum sub finem li. 21. de concilijs episcoporum tractans, quæ sub Constantio Cæsare multa celebrata sunt: *Christianam religionem absolutam & simplicem anili superstitione confundebat, in qua scrutanda perplexius, quàm componenda grauius, excitauit dissidia plurima, quæ progressa fusiùs aluit concertatione verborum, vt cateruis antistitum iumentis publicis vltro citroq; discurrentibus per Synodos quas appellant.* Huius historię cursusque publici meminit & Eusebius in vita Constantini. *Hoc vnusquisque dum enititur, occupat alios Imperatoris libello. Hic Hierosolymam eundum esse properè dixit: ita Phœnicia profecti, opera publica ad cursum vsi sunt.* Cæterùm non solùm Constantini sæculo cursum publicum fuisse in vsu, verum etiã sub Zenone & Anastasio per Sueuiam quoq; parochos fuisse, colligi potest ex his verbis F
Cassiodori li. 5. Variarum, in epist. Theod. regis ad Seuerianum V.S. Sueuiæ præpositum: *Iudices quoque prouinciæ, vel curiales atq; defensores, tam de cursu quàm de alijs rebus illicita dicuntur possessoribus irrogare dispendia.* Veredi qui à cursu Græcis dromanarij, latinè cursuales proprio nomine appellabantur: de quibus Cassiodorus li. 14. sacræ hist. *Inuenit Theodosius* (inquit) *quendam virum animo habituq; corporis fortissimum qui tanta velocitate veredos agebat, vt tribus diebus ad terminos Romanorum & Persarum, & rursus totidem remearet ad Constantinopolim.* Porrò huic Palladius erat nomen: vnde nimirum Palladij equi dicti sunt Iureconsultis & paraueredi, parangariati.

Palladij equi qui.

Meminit veredorum idem Cassiodorus li. 2. Variarum cognitionum, in epistola Theodorici regis ad Dromanarios. *Et ideo comiti sacrarum largitionum nostra præcepit authoritas, vt in Hostiliensi loco constituti debeatis, quatenus fiscali humanitate recreati, excursus cum veredarijs per alueum Padi more solito faciatis: vt diuiso labore equis publicis debeat subueniri: quando cursus vester non atteritur, qui per vias liquidas expeditur.* Et iterum li. 4. eiusdem: *Illustris & magnifici viri Comitis patrimonij suggestione comperimus, Dromanarios viginti & vnum de constituto numero mortis incommodo fuisse subtractos.* Idem li. eodem in epist. ad Godiscalcum Saionem: *legatorum itaq; vestrorum sug-* G
gestione comperimus, cursuales equos frequenti vsurpatione fatigari. Et quos nos publicis necessitatibus cupimus custodiri, in vsum cognouimus priuatæ voluntatis assumi. Et iterum li. 5. *Excedentium improbam præsumptionem tali te præcipimus districtione resecare, vt siue Gothus sit aut Romanus qui sine nostra aut eorum quorum interest euectione veredum præsumit attingere, per vnum equum centum statim solidos à te cogatur exoluere. Et de illis quoq; pari securitati censemus qui supra euectionum numerum, cursuales equos vsurparè præsumunt.* Caballatio, à caballis videlicet quo nomine cursus publicus apud Francos nominabatur, vt appareat, non minus & hunc morem dispositorum equorum in cursu publico à Romanis ad Francos peruenisse. Iureconsulti li. 12. Cod. tit. de annona militari, Caballationis verbo vtũtur pro munere publicos equos alendi ad cursum publicum, quod modò Postæ magisterium vocatur. Luidbrandus Ticinensis, quem sub Othonibus floruisse constat, caballicatarum literarum meminit, nimirum alludens ad eas literas quas cursores publici in caballis per itinera mutatis perferebant. Sed placet authoris huius verba inserere, quæ libro historiæ eius tertio extant, c. 14. *Arnoldus Boiariorum & Charentanorum dux, cùm non multum ab Italia longè distaret; collectis copijs, quatenus Hugoni regnum auferret, aduenit. Qui Tridentinam ea ex parte primam Italiæ Marchiam pertransiens, Veronam vsq; peruenit. In qua à Milone comite atq; Rhaterio episcopo li-* H
benter suscipitur. Quod rex Hugo vt audiuit, collecto exercitu, ei obuiam iuit: cumq; eodem peruenisset, & caballicatus, vt vulgò aiunt, circumcirca dirigeret &c. Cæterùm parangaria Persica voce cursus publicus vocabatur, & paraueredi propriè dicebantur, qui vltra ordinariam cursus publici functionem negotiatoribus & alijs inseruiebant, qui absq; diplomate hunc vsurpabant. Equidem extant nobis Austrijs omnes illæ quatuor cursus accelerati rationes. Primò nãq; fiscus habet suos cursores & veredos, quos appellamus fisci tabelliones: deinde & equites mutatis iumẽtis literas in aula & ex aula Regis in Italiam & Belgas vsq; celerrimo itinere perferunt. Manet & tertium genus potissimum in Hungaria & Austria inferiori, quod per vehicula velocia vsurpabatur. Sunt & paraueredi, de quibus locus Cassiodori lib. 5. Variarum est accipiendus: *Paraueredorum subuectiones exigere eos, qui habent veredos adscriptos, prouincialium querela comperimus, quia nullũ planè sinatis præsumere: quando per turpissimos quæstus & possessor atteritur, & cõmeantiũ celeritas impeditur.* Præterea quemadmodũ ratio cursus publici quandam sub fisco eiusq; præfecto quæstore candidato fuerat (quem vel Cancellario nostri temporis, vel Cameræ superintendenti cõparauimus) ita in hanc

Caballacio.

Caballicatæ literæ.

Parangaria. Paraueredus

vsque

A vsq; diem postam hi dirigunt; soletq; illius magister siue præfectus cùm Cameræ Imperialis iudi-
cis in Germania, tùm cancellarij cameræq; superindentis dicto audire: & literas in cursu publico
allatas his ipsis, quos diximus, viris & non alijs, reddit. Deniq; sunt in cursu nostro publico, veluti
& olim erant, Saiones, siue curiosi, parochi, portitores, tabellarij, tractatorens, hippocomi & pa-
rippi. Curiosi qui posterius Saiones à Theodorico rege Gothorum regnante in Italia cognomina- *Saiones.*
ti sunt, hodiè magistri postarum, quorum subinde meminit Cassiodorus in libro variarum cogni- *Curiosi.*
tionum. Codex præfecturarum vnum generalem curiosum cursus publici enumerat, & per singu-
las prouincias singulos. Erant autem non multum inferiores his, quos tempore Valentiniani pri-
mi, Gratiani, Theodosij & Honorij, agentes in rebus vocabant Romani. Præerant autem cursui
publico & negocia principis per cursum publicum expediebant, & res omnes ad præfectos præto-
rio, curiamq; principis referebant: vnde & nomenclatura illis accessit: quales hodiè Turcarum ty-
ranno vocantur Zausij: & si volumus ad nostram transferre rēpublicam, quales pęnè sunt apud nos
qui vocantur nuncij cameræ. Cassiodorus lib. 4. in epist. Theodorici regis ad Godiscalcum Saio-
nem ita scribit: *legatorum atq; nostrorum suggestione comperimus, cursuales equos frequenti vsurpa-*
B *tione fatigari.* Et subdit: *Nullum præterea Saionum discursus facere patiaris, sed ad causam, ad quam*
directus fuerit, vno tantùm itinere permittatur accedere, vel redire: quibus in superiorem mulctam
cadat interdicta frequentia paripporum. Quinetiam onera centum librarum nullus excedat. Expedi-
tos enim properare mittendarios volumus, non migrare censemus. Parochi tametsi nostro sæculo, qui
olim Chorepiscopi erant, nominantur, erant tamen Romanis in publico cursu mansionum præfe-
cti, qui & equos dispositos & cibum currentibus præbebant, quales hodiè sunt, qui inferiores po- *Parochi.*
stæ magistri dicuntur. Meminit M. Tull. Cic. li. 13. Epi. *Ariathes Ariobarsani filius Romam venit:*
vult opinor regnum aliquod à Cæsare emere: nam quomodo nunc est, pedem vbi ponat in suo, non habet.
Omnino eum Sestius noster parochis publicis occupauit. Quod quidem facilè patior. Verùtamen quod mi-
hi summo beneficio meo magna cum fratribus illius necessitudo est, inuito eum per literas, vt apud me
diuersetur. Huc alludit & Horatius primo sermonum:

Proxima Campano ponti qui villula, tectum Præbuit: & parochi quæ debent ligna salemq.

Et iterum. ---- *Vertere pallor, Tum parochi faciem.* Vbi Porphyrio in commentarijs, parochos
dispositos in via, ligna & salem ijs præbere solitos scribit, qui reip. causa peregrinabantur, àliàs Co-
piarij dicti. Atq; inde factum est, vt metaphoricè omnes qui publicos cibos ministrabant, non qui- *Copiarij.*
C dem veredarijs, sed in ciuitatibus passim, parochi sint appellati. Hinc est illud Pomponij Læti in
Constantino: *Qui comitibus & ducibus pro augmento imperij consenuerant, dabantur agri villæq; vt*
necessaria suppeterent, quoad viuerent, parochias vocabant. Meminere in hoc significatu parocho-
rum & iureconsulti in Authenticis Iustiniani, his verbis: *Coloniarum ius est* (inquiunt) *veluti si do-*
mum valentem centum solidos & præstantem pensionem solidorum decem, aliquis acceperit ab Ecclesia,
vel pro ea solidos tres singulis annis se daturum pensionis nomine, vbi eam redemerit fortè minori pre-
tio, spondeat. Iste autem appellatur paroshos. Fuerunt & parochi alia voce Græcis dicti paranymphi,
qui sponsam ducebant, vt Suidas scribit. Vnde scribit Pausanias, cùm noua nupta ad ædes mariti *Paranymphi*
deduceretur, in currum ascendere ipsam solitam, & in eius medio collocatam, ab vna parte mari-
tum, ab alia parochum, qui sibi affinitate proximus esset. Cæterùm quod vox ista postea Chore-
piscopis sit tributa, arbitror ex eo factum, quòd publicum cubum, hoc est, sacram Eucharistiam
administrarent ijs, qui illis in cura animarum subiecti essent. Vnde legitur in Canonico iure, decem
homines facere parochiam. Tabellarij serui cursus publici appellabantur, qui in veredis siue equis *Tabellarij.*
dispositis currebant, à tabellis duplicatis, hoc est, diplomate dicti, quo erant insigniti, cuiusq; au-
thoritate & inspectione cursum vsurpabant. Meminit Herodianus li. 3. hist. *Quare tabellarios ali-*
D *quot ex his qui literas imperatorias perferunt, fidissimos sibi homines, cum literis mandatisq; ad eum*
mittit. Et iterum li. 4. *Has igitur literas, vt mos est, cum reliquis obsignatas dat ignaris qui ferrent ta-*
bellarijs. Illi consueta vsi itineris celeritate, ad Antonium perueniunt; quo ille potissimùm tempore ad
aurigandum se parabat, ac iam currum conscenderat: ita ei reddunt integrum epistolarum fasciculum,
in quibus erant & literæ quæ ad Macrinum pertinebāt. Huc pertinet & locus Iulij Capitolini in Mar-
co philosopho & alter Marcellini li. 22. qui sic habet: *Additisq; festinādo itinere noctibus, prouincia-*
rum militiæq; rectoribus insinuare noui principis scripta, omnibusq; sentētijs occultius sciscitatis remeare
velociter cum responsis, vt comperto quid in longinquis agatur, principatus roborandi matura consilia
quærantur & cauta. Hæc tabellarios fama præueniens, index tristium casuū velocissimè prouincias vo-
litabat. Tractatores qui habebant tractatoriam licentiam adducēdi equos in cursu publico: de qui- *Tractatores.*
bus iureconsulti duodecimo Codicis titulo de tractatorijs & statiuis. Hippocomi qui equos dis- *Hippocomi.*
positos in mansionibus curabant, ἀπὸ τοῦ κομέειν, id est, nutriendo, recensentur iure consul-
tis in l. non patimur, libr. 12. Codicis. Parippi qui præter numerum in tractatoria comprehen- *Parippi.*
sum, vehicula & equos agebant: quod nostro tempore, qui aliquo loco sunt, & aliquò accele-

rant, in vsu habent. Meminuerunt Iureconsulti eodem duodecimo Codicis in l. parhippum, licet falsò parphippum legatur. Meminit & Suidas in dictione παριππεύσαντες. Fit mentio quoque parhipporum hoc significatu à Cassiodoro lib. 5. Variarum. *Et de illis quoq; pari securitate censemus, qui supra euectionum numerum cursuales equos vsurpare præsumunt: parhippis quin etiam non vltra centum libras iubemus imponi.* Atq; hæc cùm de cursu publico, tùm de fisco, sub quo is cursus & equi dispositi fuerunt: Pertinent ad cursum publicũ & Stratores. hi erant, quos Princeps mittebat ad ciuitates, necessitate aliqua, quibus in cursu publico parochi cogebantur mutare equos. Hæc itaq; omnia Lazius, ex quibus luce clarius est, veteres non solis vehiculis vsos in publico cursu, sed etiam equis, imo etiam sæpius equis quàm vehiculis, quibus, vt ego conijcio, vtebantur cum cursuri numero equos superarent.

Stratores.

VSVS IN TRIVMPHIS.

QVANTA existimatione & vsu Romanis triumphus fuerit, ijs manifestum est, qui Liuij decades legerint, & Taciti Augustam historiam, cum alijs classicis Romanæ Reipublicæ authoribus, quiq; tam diuersos antiquissimos numos examinauerint, in quibus victores de suis victorijs triumphantes se posteritati depinxerunt, triumphali curru insidentes. Quam difficulter etiam ad triumphos admittebantur, quin tametsi res maximas pro emolumento Romani populi gessissent, nisi publico Senatus decreto, & omnium calculis, vt ostendit Liuius libro primo quartæ decadis. Triumphorum autem quinque discrimina fuisse inuenio, videlicet, per currum quadriiugorum equorum, per vnum equum solum, cui triumphans insidebat, per quadriiugos elephantos (de quo suo loco) castrensem, & imaginarium: qui nouissimi, eo triumphi nomine vix digni: & qui cum elephantis fiebat, erat rarissimus. Priores duo, triumphi nomine præcipuè intelliguntur; sed qui curru fiebat quadriiugorum equorum, magnus cognominabatur, & propriè triũphus dicebatur: alter qui vno fiebat equo, dicebatur paruus, & ouatio. Ouationem autem dicebant, non ceu ouationem, id est clamorem Parthicum, sicuti multi putauere, tametsi ouantes illam canentesq; transmittant, vt Plutarchus inquit, sed quia cùm in magno triumpho & plena victoria bos, in ouatione immolari ouis consueuerit: Qui ouationem merebatur, vno equo vtebatur, & à plebeis vel equitibus Romanis deducebatur ad Capitolium, & de ouibus sacrificabat, quamuis Sabinus Massurius pedibus ingredi ouantem dicit, non sequentibus eum militibus, sed vniuerso Senatu. Qui autem triumphabat, equis albis vtebatur quatuor & Senatu præeunte in Capitolium de tauris in eo sacrificabat. A principio vrbis, non curru triumphali, nec equo vehi triumphantes, sed pedibus incedere assueuisse: postea equo vectos, demum curru quadriiugo triũphasse scribit Alexander ab Alexandro: Sabellicus tamen ex Dionysio tradit Romulum Acrone Ceninensium rege vita & armis spoliato, purpura indutum, caputq; laurea præcinctum, quadriiugo curru vrbi inuectũ, expressamq; tum primùm legitimi triũphi formam, miraturq; à Liuio id prætermissum: & propterea forsan (inquit) Plutarchus in Poplicola, Valerium Consulem tradit victis Hetruscis Tarquinium reducere tentantibus, triumphantem inde primum Consulum quadriga vrbem inijsse, eamq; rem augustam speciem, & magnificam, non odiosam præbuisse. Contrà Robertus Valturius Romulũ non rectè à Dionysio dici scribit, curru esse vsum, & ex eo quòd Romuli statuæ spolia ferentes, pedestres fuerint, pedestres quoq; eius triumphos arguit; postmodum verò Tarquiniũ Priscum huiusmodi currus & equorũ quatuor formam & magnificentiam triumpho statuisse memorari, ab Hetruscis tamen prius sumptam & in vsu habitam; affirment licet (inquit) alij Poplicolam primum in curru tali pompa triumphasse, quam & ipsam vt maiorũ legibus plurimis, & maximis ducibus concessam, sic nonnullis ademptam denegatamq; non sine maximis rationibus inuenio, sic Valturius. Ego autem haud falsò id à Dionysio scriptum existimo. Romulum enim quatuor albis equis triumphasse, etiam Propertius asserit, dum canit:

Triumphorum genera.

Triumphus magnus.
Ouatio.

Triumphandi modus.

Lib. 1. c. 22.
Lib. 3. En 2.
Romuli triũphus.

Lib. 11. de re militari cap. 2. & 3.

Lib. 4.

Hinc Taciens, Ramnesq; viri, Luceresq; coloni, Quatuor hinc albos Romulus egit equos.

Quod verò albis potius, quàm alterius coloris equis triumpharent, non sine aliquo mysterio factũ fuisse videtur. Liuius ad Solis & Iouis imitationem fecisse Romanos non obscurè indicat, Camillum scribens captis Veijs, ita triumphantem ingressum vrbem, ciues alienæ insuetos insolentiæ offendisse quòd Solis ac Iouis currum æquiparasse moliretur. Legimus autẽ apud Herodotum, Iouis currũ, qui in exercitu Xerxis, Xerxen ipsum prçcedebat ab octo, equis albis tractum. Valturius prçcitato loco Cosũ & Marcellũ opima spolia ab hostibus ferẽtes, quadriiugo curru inuectos esse tradit Erichthonij exẽplo, qui victor quadrigam & equos quatuor primus iunxit in Grçcia. Porrò erant ipsi equi triũphantem vehentes suis ornamentis cõdecorati, id est phalerati, atq; insuper coronati,

Cur albis equis triũphatum.
Lib. 5. dec. 1
Lib. 7.
Iouis currus

A ronati, coronatumq; vehebant triumphantẽ. De equis coronatis extat testimoniũ Ouidij in Fastis: Lib. 5.

Illa datos fasces commendat, eburque curule,
Illa coronatis alta triumphat equis.

Idem alibi etiam inquit ad Augustum:

Hic tibi sic redeat superato victor ab hoste
Inque coronatis fulgeat altus equis. Lib. 2. de Trist. Eleg. 1

Et rursus de Germanico. Lib. 2. de Ponto Eleg. 1.

Te quoque victorem Tarpeias scandere in arces
Læta coronatis Roma videbit equis.

Seruius in secundo Georgicorum currum triumphantis scribit fuisse inauratum, ipsum verò triumphantem equis albis, capite lauro coronato Capitolium ascendisse. De laurea corona meminit idem poëta Ouidius in elegia ad eundem Germanicum: Triumphantis currus.

Tempora Phœbæa lauro cingentur, Ioq;
Miles Io magna voce triumphe canat. Lib. 4. de Trist. Eleg. 2

B Et Tibullus lib. 1. Eleg. 7.

At te victrices lauros Messalla gerentem
Portabat niueis currus eburnus equis.

Sæpe & aureà induebantur chlamydie, vt testatur idemmet poëta in primo de arte:

Ergò erit illa dies qua tu pulcherrime rerum
Quatuor in niueis aureus ibis equis.

Huc pertinet & hoc Tibulli: Li. 1. Eleg. 2

Ille licet Cilicum victas agitante cateruas
Ponat, & in capto Martia castra solo:
Totus & argento contextus, totus & auro
Insideat celeri conspiciendus equo.

Quo loco equus meo iudicio sumitur pro ipso curru triumphali. Pretiosiora quæ ab hostibus in bello parta essent, triumphantes præ se agebant, vt ex mille historijs notum est, Ouidius:

Sic fera quàm primò pauido Germania vultu
Ante triumphantis serua feratur equos. Li. 2. de Ponto Eleg. 8.

C Postmodum verò vt ornatior adhuc esset triumphus, arcus præterea erigebatur, per quem triumphans ingrediebatur, vt inter alios meminit Claudianus in sexto Honorij consulatu: Arcus triumphalis. Lib. 8.

Ast ego fremebam geminos quibus altior ires
Electi candoris equos & nominis arcum
Iam molita tui per quem radiante decorus
Ingrederere toga, pugnæ monumenta dicabam
Defensam titulo Lybiam testata perenni.

Idem Claudianus triumphum pulcherrimè describit his versibus: Li. 6. Paneg.

------Talis ab Istro
Vel Scythico victor veniens Gradiuus ab axe
Deposito mitis clypeo, candentibus vrbem
Ingreditur trabeatus equis, spatiosa Quirinus
Frena regit, currumque patris Bellona cruentas
Ditibus exuuijs, tendentem ad sydera quercum
D *Præcedit, lictorque, metus cum fratre pauore*
Barbara ferratis innectunt terga cathenis
Velati galeas lauro, propiusque iugales
Formido ingentem vibrat succincta securim.

Filij triumphantium, vt legimus in oratione Ciceronis pro Murena, præsertim prætextati, in equis sedere consueuerunt. Quod si verò hostis ab vtroque consule superatus esset, ille tantùm quadriga triũphabat, in cuius prouincia res esset gesta, vt Liuij & Neronis exẽplo ostendit T. Liu. his verbis: *Inter ipsos, ne cùm bellum communi animo gessissent, triumphum separaret, ita conuenit, quoniam in prouincia M. Liuij res gesta esset, & eo die quo pugnatum esset, eius fortè auspicium fuisset, exercitus Liuianus deductus Romam venisset, Neronis de prouincia deduci non potuisset, vt M. Liuium quadrigis vrbem ingredientem, milites sequerentur, C. Claudius equo sine militibus inueheretur. Ita consociatus triumphus, cùm vtrique tum magis ei, qui quantum merito anteibat, tantum honore collegæ cesserat, gloriam auxit.* Tanto itaque gloriosius ac honoratius erat quadrigis triumphare quàm solo equo ouare: vnde dicebat Ouidius, scribens ad Ruffinum: Filij triumphantium. Lib. 8. Decad. 3. Lib. 3. de Ponto Eleg. 12.

Credo, breuique fides aderit, geminabit honorem

Filius,

Filius, & iunctis, vt prius, ibit equis.

Postremò ex hoc Propertij pentametro,

Lib. 4. Eleg. 12.

Cuius honoratis ossa vehantur equis:

Sepultura triumphalis.

discimus ossa mortuorum, qui in vita sese honestissimè gessissent, triumphali sepultura solere efferri: vbi tamen veteres libri habent, *vehantur aquis* hoc sensu; sim digna quæ ob vitæ merita per honoratas aquas in Elysium transferar: cæterùm si in primo sensu legatur, eam intelligemus elatam triumphali sepultura ob vitam integrè casteque actam. Sic & idem poëta scribit,

Lib. 3.

------ Et à me

Nata coronatis Musa triumphat equis.

VSVS IN INSIGNIBVS.

Scutum Achillis & hasta.

Act. 2.

SCVTVM Achillis inter alia insculptum habebat solem cum suis equis: lancea verò equos solos. Meminit Euripides in Electra:

Ε'ν δὲ δορὶ φονίῳ τετραβάμονες ἵπποι ἔπαλλον, κέλαινὰ δ' ἀμφὶ νῶθ' ἵστο κονις, id est: *Postremò in hasta lethifera quadriiuges equi vibrabantur, quibus niger à tergo excitabatur puluis.* Fuit verò etiam equus ex signis militaribus apud Romanos, vt inter alios testatur Plinius, vbi de aquila tractat: *Romanis eam legionibus* (inquit) *Marius in secundo consulatu suo propriè dicauit. Erat & antea prima, cum quatuor alijs, lupis, minotauris, equis, apris, quæ singulos ordines anteibant. Paucis antè annis sola in acie portari cœperat, reliqua in castris relinquebantur. Marius in totum ea abdicauit. Ex eo notatum, non ferè apud legiones vnquam hybernatum esse in castris, vbi aquilarum non sit iugum.* Hæc ille. De hoc equorum signo (inquit Robertus Valturius) nihil præclarum, nihil exploratum satis habeo, nisi quòd per huius animantis fortè speciem cùm bellis intersit, plurimumque valeat, Martis commoditatem designare voluerint, tum quia præsagit hoc animal pugnam, & gloriæ & victoriæ cupidum est, tum quia armatos vehit, tum quia sit velox, nonnumquam vt Martem decet, & impetu ac furore maximo plenum. Pierius Valerianus in posterioribus etiam sæculis militares quosdam ordines, qui sub equitum magistro militabant, dimidios rutili coloris equos duos in alba parma sese quodammodo lacessentes, orbe viridi, cuius luteus erat vmbilicus, interposito, prætulisse scribit, eosque Mauros feroces appellatos esse: equos item duos dimidiatos coloris lutei in cæruleo clypeo, quem ruber circulus ambibat, auersos prosilientes à centro, quod luteum in medio rubræ peltæ pro vmbilico appositum erat, ita vt ab ipsa pelta trames coloris eiusdem ad rubrum vsque ambitum protenderetur, eius ordinis fuisse insigne, qui sagittarij seniores Orientales appellabantur. Militabant ij sub magistro militum Præsentiali nuncupato. Fuisse & luteum equum in imo parmæ ferrugineæ coloratioris, cuius vmbilicus albus rubro continebatur circulo, quem alter coloris lutei circuibat: secundorum Theodosianorum hunc fuisse clypeum, qui sub eodem militum magistro stipendia faciebant, Hi nimirum Theodosij principatu in militiam adlecti. Fuisse denique & aliam legionem, quæ rutilum equum in cærulea parma gestabat; in medio viridis orbis constitutus, cui quadrupes toto inniti pectore videbatur: eam Constantiam nuncupatam, & sub magistro peditum meruisse, Constantio quippe principe institutam. Antonius Augustinus tradit dialogo secundo de numis, reges Neapolitanorum in omnibus suis numis auerso latere insculptum habere equum, cum adiunctis his literis ÆQVITAS, extareque etiamnum quem equulum (Cauallotto) dicunt. Additque se ex alijs intellexisse equum fuisse regum istorum insigne, sed qui vili & detrito stratus ephippio, id calcitrando excutere conaretur, quasi nouum & recens expostulãs: ephippijque typo regem indicari. Tiberianum oppidum Italiæ, vulgò Bagnacauallo equum etiam habet pro insigni, velut in balneo se reficientem: (hoc enim vocabulum bagnacauallo significat:) cum lemmate: *Ingredior Rhæbus, Cyllarus egredior.* Gens est belli armorumque studiosissima. Saxonum principes pro insigni armorum in militaribus signis pullum equinum habuere, vt inter alios scribit Cranzius in historia Saxonum, atrum ante baptismum, post verò candidum: inde Ostphalos, qui vltra, ac Vvestphalos qui citra Visurgum siue Vesarum habitant dictos. Nam equinũ pullũ (inquit) Saxones sua lingua dixere Valem (Falem.) Hoc autem nomen in Orientalibus (Ostphalis) euanuit, & permansit appellatio generalis Saxoniæ, quod terra illa nouis principibus sæpè paruit. Nam à temporibus Henrici Leonis ducatus est ortus Brunsuicensis, postea & ille scissus in aliquot principatus. In occidua verò prouincia mansit appellatio Vvestphalorum qui equinum pullum prætulerunt. Quæ gens iam se Saxonicam appellari non patitur: probro ducens, si quis Vvestphalum hominem appellet Saxonicum. Hæc ille, qui rursus mox Vedesindum (alij Vitexindum vocant) Saxonum ducem ad fidem

Lib. 10. c. 4. *Equus insigne Romanorum.*

Lib. 11. de re militari.

Lib. 4. Hierogl.

Mauri feroces.

Sagittarij seniores Orientales.

Theodosiani secundi.

Constantia dicta legio.

Neapolitanorum numus cum insculpto equo

Bagnacauallensium insigni.

Saxonum insigne.

Lib. 2. c. 2.

Cap. 4.

A dem Christi conuersum, cùm armorum eius insignia, quæ militaribus signis præferebat, pullum equinum haberent atrum, postquam victus à Carolo Magno de tenebris gentilium errorum peruenisset in lucem veritatis, iussu Caroli Magni in album commutauisse. Ioan. Goropius Saxones ait nigrum sibi pro insigni pullum sumpsisse, quàm longissimè ab albo remotum, vt docerent se animosissimos & bellatores fortissimos esse & difficillimè frena & iugum admittere. Videmus enim nigros (inquit) equos, si nulla alba nota insigniantur, ferè indomitos manere. Spadices & glaucos quia nigredinem albedini sic habent admixtã, vt nigredo superet, à Virgilio laudantur, illi quidem ad vsum, quia faciliùs domari queant: sed ad generosum animum & freni impatientem significandum, commodiorem tesseram fuisse, pullum nigrum in clypeo gestare. Hac igitur ratione nigrum equum Saxonibus insignium loco acceptum credit: eumque, postquam à Carolo domiti essent, ac iugo Christiano subiecti, in album commutasse: quo significarent, se superbiam peruicacem & effrenem licentiam, qua perpetuò recalcitrabant, nec rectorem ferebant, moderari velle: sic tamen, vt generosum animum & eius symbolum retinerent, sed mutato colore, temperatiores ac faciliores ad regendum se fore pollicerentur. *Lib. 6. [illegible] xoni[illegible] [illegible]itas.*

B

VSVS IN ELECTIONE PRINCIPIS Charinthiæ.

AENEAS Pius in capite de Charinthia libelli eius quem Chronicis Beneuenusti tanquam supplementum adiecit, de ridicula electione principis eius prouinciæ hæc scripta reliquit: Imperium Charinthiæ Australes obtinent & Archiducem appellant, cui ea regio paret. Quoties nouus princeps reipub. gubernationem init, solemnitatem nunquam alibi auditam obseruant. Non longè ab oppido S. Viti, in valle spatiosâ vetustæ ciuitatis reliquiæ visuntur, cuius nomen temporis aboleuit antiquitas. Iuxta in pratis latè patentibus, marmoreus lapis erectus est. Hunc rusticus ascendit, cui per successionem stirpis id officium hæreditatis iure debetur: à dextra bos macer nigri coloris astat, à sinistra pari macie deformis equa. Frequens circa eum populus & C omnis rustica turma. Tum princeps ex aduersa pratorum parte procedit, purpurati eius proceres ambiunt. Vexillum ante ipsum & insignia principatus comes Goritiæ, qui palatij curam gerit, inter duodecim minora vexilla præcurrit: reliqui magistratus sequuntur. Nemo in eo comitatu non dignus honore videtur, nisi princeps, per se ipse rustici speciem gerens. Agrestis ei vestis, agrestis pileus, calceusque & baculus in manu gestatus pastorem ostendit. Quem postquam rusticus ex lapide venientem conspicatus est, sermone Slauico (sunt enim ipsi Charinthiani Slaui,) Quis hic est, inclamat, cuius tam superbum incessum video? Respondent circunstantes, Principem terræ aduenire. Tum ille, iustusne iudex est? salutem patriæ quærens, liberæ conditionis, dignus honore? Estne Christianæ cultor fidei & defensor? Respondent omnes, est & erit. Rursus ille, quo me iure ab hac sede dimouebit? At Goritiæ comes; Sexaginta denarijs abs te (inquit) locus emitur: Iumenta hæc tua erunt, bouem & equam ostendens: vestimenta quoque principis, quæ paulò antè exuit, accipies: eritque domus tua libera & absque tributo. Quibus dictis, rusticus leui alapa principi data, bonum iudicem esse iubet; & surgens, iumentaque secum abducens, loco cedit: princeps verò conscenso lapide, nudum gladium manu vibrans, ad omnem se partem conuertit, æquum iudicium populo promittens. Ferunt & aquam frigidam ru-D stico allatam pileo, bibere, tanquam vini vsum damnet. Deinde ad Ecclesiam Soliensem pergit, quæ in propinquo tumulo sita est, vbi peractis sacrificijs, princeps rustica indumenta deponit, paludamentumque induit; conuiuatusque splendidè cum proceribus, in prata reuertitur, ibique pro tribunali sedens, ius petentibus dicit, & feuda confert. Hactenus ille. *Vt Carinthiæ princeps eligatur.*

PICTVRAE.

PICTVRÆ. STATVÆ.

Lib. 6. c. 9. Apellis equus.

Li. 13. c. 39

APELLES (inquit Sabellicus) æmulantium ambitione ſæpè vulgi iudicio ſuperatus eſt: prouocauit inde ad naturæ tribunal, eſtque ab ea victor iudicatus in equi figuratione. Huius rei mentionem habemus apud Plinium his verbis: *Eſt & equus eius* (Apellis) *ſiue fuit, pictus in certamine quod iudicium ad mutas quadrupedes prouocauit ab hominibus: namque ambitu æmulos prçualere ſentiens ſingulorum picturas inductis equis oſtendit. Apellis tantum equo adhinniuere: idq́ poſtea ſemper illius experimentum artis oſtentatur.* Cælius quoque ex libro ſecundo Variarum Aeliani non procul ab initio, ſcribit, cùm apud Epheſum Macedo Alexander ſuam ipſius intuitus imaginem, pro virili ab eodem Apelle factam, non ſatis pro picturæ dignitate laudaret; fortè verò interim equus induceretur, qui ad pictum equum mirè adhinniret, tanquam verum planè ac ſpirantem, reſpondiſſe Apellem: O rex, equus quàm tu expreſſior multò eſt, ac veritati proximior: ſed Græcè legitur, ὄ μὲν ἵππος ἐοικέ σε γραφικώτερος κατὰ πολὺ: cæterùm F ſi γραφικώτερος exponatur, meliore in diſcernendis picturis iudicio præditus, argutior fuerit reſponſio, & vocabuli γράφος vim exactiùs exprimet. Pinxit eodem Plinio teſte Clytum equo ad bellum feſtinantem & galeam poſcenti armigerum porrigentem. Fecit & Neoptolemum ex equo aduerſus Perſas, Antigonum thoracatum cum equo incedentem. Nos quoque ſuprà ex Aeliano notauimus Apelli Epheſio reprehenſionem attuliſſe, quòd in palpebra inferiori equi pilos appinxiſſet: alios autem, non hoc Apelli accidiſſe, ſed Niconi dicere, cùm tamen ſcientiſſimè cæteras partes pinxiſſet. Meminit huius picturæ etiam Tzetzes, qui item Niconen, vel ſecundum aliquos Polygnoſtum pictorem in Pœcile porticu equum cum pinxiſſet, pilos tradit addidiſſe inferioribus palpebris per ignorantiam, cùm cætera egregiè pinxiſſet. Inter nobiles Euphranoris Iſthmij tabulas, Epheſi fuit teſte Plinio, Vlyſſes ſimulata veſania, bouem cum equo iungens. & Athenion Maronites Glaucionis Corynthij diſcipulus pinxit in vna tabula, quaque maximè inclaruit, agaſonem cum equo. Protogenis Rhodij tabularum palmam habet Ialyſus. Eſt in ea canis mirè factus, vt quem pariter caſus & ars pinxerit. Non iudicabat ſe exprimere in eo ſpumam anhelantis poſſe, &c. abſterſerat ſæpiùs mutaueratque penicillum, nullo modo ſibi approbans. G Poſtremò iratus arti quòd intelligeretur, ſpongiam impegit inuiſo loco tabulæ, & illa repoſuit ablatos colores, qualiter cura aptauerat, fecitque in pictura fortuna naturam. Hoc exemplo ſimilis & Nealcem ſucceſſus in ſpuma equi ſimiliter, ſpongia impacta ſecutus dicitur, cùm pingeret poppyzonta retinentem equum. Pauſon verò pictor, vt ſcribit Plutarchus in Pythiæ oraculis, iuſſus depingere equum qui ſeſe volutaret, pinxit currentem. & locatore iniquè id ferente, ridens tabulam inuertit, vt inferis ſurſum elatis partibus, iam non currens, ſed volutans ſeſe videretur. Hoc ait Bio (inquit) quibuſdam orationibus accidere, quando inuertuntur. Pauſanias qui in Olympicis certaminibus vicere equis, quorum etiam imagines aut ſtatuæ poſitæ fuere, recenſet toto fere Eliacorum libro; nos eos recenſebimus quorum ſtatuæ ferè fuere equeſtres. Proximè ad Timoſthenis ſtatuam, in Alti Timon poſitus eſt & cum eo Aeſypus filius tener adhuc, equo inſidens, qua ſcilicet ætate equo iniuge vicit. Timon quidem de curuli certamine victor iudicatus eſt. Eius & filij effigiem fecit Dædalus Sicyonius. Poſt Iccum & Pancratem Eleum, qui in lucta pueros vicit, Cleoſthenis viri Epidaurij erat currus, Ageladæ opus. Vicit Olympiade ſexageſima ſexta. Neque verò ſuam vnius ſed equorum etiam & aurigæ ſimulacra poſuit. Inſcripta ſunt etiam equorum nomina, Phœnix & Corax, & qui eodem ſunt iuncti iugo, ad dexteram Cracias, ad læuam Samus. Elegi ad currum adſcripti ſunt. H

Chilia. 12. c. 423.

Li. 35. c. 11. Vlyſſis ſtultitiam ſimulantis icon. Canis mira pictura, & equi.

Bionis dictũ.

Statuæ equeſtres eorum qui in Olympicis vicerũt Cleoſthenes.

Κλεοσθένης μ' ἀνέθηκεν ὁ Πόντιος ἐξ ἐπιδάμνυ
Νικήσας ἵπποις κάλον ἀγῶνα Δίος, id eſt,

Cleoſthenes poſuit me Pontius ex Epidamno,
Victor equis, palma clarus Olympiaca.

Et omnium quidem Græcorum qui equorum alendi ſtudio clari fuere, primus hic Cleoſthenes ſtatuam Olympiæ poſuit. Teageni ſtatua in Alti poſita: proximè eſt æreus currus, in quem vir aſcendit: vtrimque veredi ſinguli, pueris inſidentibus. Sunt autem monumenta de Olympicis victorijs Hieronis Dinomenis filij qui fratri Geloni in Syracuſanorum tyrannide ſucceſſit. At dona iſta non ſunt ab Hierone miſſa, ſed votum Deo perſoluit Dinomenes Hieronis filius currus, Onatæ Aeginetæ: Calamidis, qui vtrinque ſtant equi & inſidentes illis pueri, opera ſunt. Huius, ni fallor, currus Plinius meminit his verbis: *Praxitelis ſimulacrum habet & benignitas. Calamidis enim quadrigæ aurigam ſuum impoſuit, ne melior in equorum effigie, defeciſſe in homine crederetur.*

Calãdis equi Lib. 34. c. 8.

Ipſe

A *Ipse Calamis & alias quadrigas & bigas fecit, equis semper sine æmulo expreßis.* Plinij verborum (inquit Hermolaus) sensus talis est: Praxitelis haberi simulachrum benignitatis cognomine, quoniam benigni eius ingenij testis esset, vtpote qui alieno id est Calamidis quadrigæ, aurigam de suo imponere dedignatus non esset. Hic Calais, non Calamis dicitur Ouidio:

Vendicat vt Calais laudem quos fecit equorum.

Nisi fortè Calamis legendum est in eo versu. Hæc Hermolaus. Hieronis statuas, equestrem vnam, alteram verò pedestrem, Olympiæ dedicarunt Hieronis ipsius filij: opera fuere Miconis Syracusani Nicocratis filij. Post Hieronis, Arei, Acrotati filij, Lacedæmoniorum regis, & Arati Cliniæ filij erectæ sunt statuæ, & Areum quidem in equum ascendentis habitu dedicarunt Elei, Aratum Corynthij. Timoni Ægypti filio, homini Eleo, à quo ad Olympicum ludum equi missi sunt, positus est æneus currus: in eum Victoriæ (quantum conijcio) robur ascendit. Phidolæ Corynthij equa prætereunda non est cui Auræ nomen fuisse memorant Corynthij. Hæc ab ipsis statim carceribus sessore suo collapso, & cursum pristinum æquè ac si rectorem haberet, retinuit: & circa metam se conuertit: audito verò tubæ sonitu ad cursum concitata est vehementiùs: cumque ad ludorum præfectos anteuertisset, iam victoriæ se quasi compotem intelligens constitit. B Elei Phidola victore renunciato, ei vt & equæ simulacrum dedicaret, concesserunt. Contigit & Lyco Phidolæ filio & eius filijs de veredis victoria. Insistit pilæ victor equus cum inscriptione:

Hieornis statuæ.

Phidolæ equa.

Ὠκυδρόμας Λύκος Ἴσθμι' ἅπαξ, δύο δ' ἐνθάδε νίκαις
Φειδώλα παίδον ἐςεφάνωσε δόμοις, id est,

Acer equis Lycus hic semel Isthmia vicit: & idem
Phidolæ Eleo cinxit honore domum.

Prope Hylli statuam, equum ex ære non vtique magnum posuit Crocon Eretriensis, acceptâ de equo desultorio corona. Equo proximus est Telestas Messenius. Anochus Adamatæ filius Tarentinus qui de stadio & repetito curriculo victor extitit, Agladæ Argiui opus fuit. Puerum equo insidentem assistente viro, testatur inscriptio Xenonbrotum esse ex Coo Meropis terræ, equestris victoriæ præconio nobilem. Eam statuam finxit Philotimus Aegineta. Spectatur & Atheniensis viri Glauconis Eteoclis filij currus, renunciatus victor est de curuli certamine integra ætate equorum. Spectatur & Cratisthenis Cyrenæi currus æreus, in quem ascendit Victoria, tum ipse etiam Cratisthenes, ex quo facilè conijcias, equis illum vicisse. Phormis quidam (vt idem Pausanias C scribit in primo Eliacorum libro) ex Mænalo Arcadiæ in Siciliam migrauit ad Gelonem Diomenis filium, apud quem & Hieronem postea eius fratrem, cùm multa præclara in bellis gessisset, tantas sibi opes parauit, vt & Apollini Delphis donaria quædam consecrarit, & Olympiæ duos equos æneos, vtrumque cum suo auriga: priorem equum cum viro Dionysius Argiuus perfecit: alterum Simon Aegineta. Prior equus is est, cui (vt Elienses ferunt) insertum est Hippomanes: & sanè videtur magi alicuius arte in Phormidis honorem factum fuisse, quod circa equum contigit. Nam cùm & magnitudine & forma inferior sit multis alijs equis qui intra sacrum illic locum spectantur, & cauda insuper mutilata deformis, mirificè tamen ab equis maribus appetitur, qui nõ verno solùm sed quouis alio tempore, amore eius accensi, vel vinculis ruptis, vel aliter ad eum accurrunt. Habemus & apud eundem Pausaniam in ima arca, in qua Cypselus est qui Corynthi postmodum tyrannidem est adeptus, Oenomaum fuisse expressum qui Pelopem cum Hippodamia fugientem vrget. Bigis vtrumque inuehi sed pinnatos esse Pelopis equos. Postremò meminit & arcæ cui imago centauri pedibus posterioribus equinis, prioribus humanis esset insculpta, præterea bigæ equorum & in illis insistentes fæminæ. Equis autem aureas esse alas & earum fæminarum vni virum quendam arma tradere. Hæc ad Patrocli cædem pertinere non obscuram esse D coniecturam: & eas quæ bigis vehuntur, Nereidas esse: Thetin ex eis à Vulcano arma accipere: nam & virum illum non satis firmis apparere pedibus, & famulum eum forcipem tenentem sequi: quin & Centaurum illum Chironem esse dictitare, qui iam vitæ muneribus perfunctus ac in deorum numerum receptus præstò Achilli est, eius luctum leuaturus. In Iouis Olympij templo, ænei equi quos Cynisca dicauit, Olympicæ victoriæ monumentum, veris quidem equis magnitudine inferiores, locati erant in primo templi aditu ingredientibus ad dexteram. Herodes Atheniensis ætate Pausaniæ in templo Neptuni Corinthij dedicauit equos quatuor inauratos, præter vngulas tamen quæ erant ex ebore. Hactenus ferè ex Pausania. Iam verò & apud Xenophontem legimus, fuisse extasseque olim Simonis de re equestri scripta, & ab eodem æneum equum Athenis in Eleusinio positum esse, & in basi cælata opera & facta ipsius: quapropter apud Aelianum in nono Variarum vbi in vulgatis codicibus legitur: Cimonis equi ænei Athenis positi sunt, veris ipsius equis quàm simillimi, lego pro Cimonis, Simonis. Meminit eorundem Hierocles in hippiatricis cap. 1. his verbis: *Audiuisti de prisco illo Simone qui equitationis suæ modos & figuras in Eleusinio apud Athenienses sculpi curauit.* Tzetzes tradit, Gygem dum pasceret armentum, in-

Croconis equus.

Hieronis equi.

Pelopis equi
Centauri imago.

Cynisce equi

Simonis equus.

Equus à Gyge inuentus.

Bucephalus. tum, inueniſſe alicubi æreum equum conflatilem, in quo intus mortuus quidam reclinatus verſatilem circa digitum annulum geſtabat. Statuas Alexandri Macedonis Bucephali opus Phidiæ & Praxitelis è Græcia Romæ in Quirinali monte collocatas, cùm & temporis & belli iniurijs penè interijſſent, Sixtus Quintus reſtaurauit. Sub equo Phidiæ, nunc ibi hæc legitur inſcriptio: E

PHIDIAS NOBILIS SCVLPTOR AD
ARTIFICII PRAESTANTIAM
DECLARANDAM, ALEXANDRI
BVCEPHALVM DOMANTIS EFFIGIEM
E MARMORE EXPRESSIT.

In eodem verò baſi ad latus legitur ſubſequens inſcriptio, qua & tempus, & author reſtaurationis indicatur:

SIXTVS V. PONT. MAX.
SIGNA ALEXANDRI MAGNI, CELEBRISQVE
EIVS BVCEPHALI, EX ANTIQVITATIS F
TESTIMONIO, PHIDIAE ET PRAXITELIS
AEMVLATIONE, HOC MARMORE AD VIVAM
EFFIGIEM EXPRESSA, A FL. CONSTAN-
TINO MAXIMO E GRAECIA ADVECTA
SVISQVE IN THERMIS IN HOC QVIRINALI
MONTE COLLOCATA, TEMPORIS
VI DEFORMATA, LACERAQVE
AD EIVSDEM IMPERATORIS MEMORIAM
VRBISQVE DECOREM, IN
PRISTINAM FORMAM RESTITVTA, HIC
REPONI IVSSIT
AN. M. D. LXXXIX. PONT. IIII.

Sub Praxitelis equo ſcriptum eſt: G

PRAXITELES SCVLPTOR AD PHIDIAE
AEMVLATIONEM SVI MONVMENTA
INGENII POSTERIS RELINQVERE
CVPIENS, EIVSDEM ALEXANDRI,
BVCEPHALIQ. SIGNA FELICI
CONTENTIONE PERFECIT.

Erat primò vterque equus ante ædes, quæ fuere olim Cardinalis Vercelli, cum hiſce inſcriptionibus.

OPVS PHIDIAE. OPVS PRAXITELIS.

Equi ſunt marmorei, cum viris ſeminudis lora tenentibus, miro artificio inſignes. Sipontinus à Tyridate Armeniorum rege Romam delatos clarum eſſe ait, alij verò Conſtantino id tribuunt. Nunc monti inde nomen inditum: Caballinum namque vulgus Romanum dicit. Habemus autem & Philippi Macedonis epigramma in equi, bucephali fortè effigiem ex ære, libro quarto, ſectione ſeptima, quod tale eſt: H

Ἴδ' ὡς ὁ πῶλος χαλκοδαιδάλῳ τέχνῃ
Κορωνιῶν ἕστηκε. δριμὺ γὰρ βλέπων
Ὑψαυχενίζει, καὶ δινευμωμένας
Κορυφῆς ἐθείρας οὔριωκεν ἐς δρόμον
Δοκέω, χαλινοὺς εἴ τις ἡνιοστρόφος
Εναρμόσοι γένυσι, κἀπεικεν τρίσοι,
Ὁ σὸς πόνος Λύσιππε, καὶ παρ' ἐλπίδας
Τάχ' ἐκδραμεῖται. τῇ τέχνῃ γὰρ ἐμπνέει.

Porticus Metelli. Velleius Paterculus Metellum Macedonicum ſcribit feciſſe porticus duabus circundatas ædibus ſine inſcriptione poſitis, quæ ſuo tempore Octauiæ porticibus ambiebantur, equeſtriumque ſtatuarum turmam, quæ frontem ædium ſpectabant, maximum tunc etiam eius loci ornamentum, ex Mace-

A ex Macedonia detulisse: eius autem turmæ hanc causam referri: Magnum Alexandrum impetrasse à Lysippo talium authore operum, vt eorum equitum qui ex ipsius turma apud Granicum flumen ceciderant, expressa similitudine figurarum, faceret statuas, & sui ipsius quoque ijs interponeret. Scholia in Aues Aristophanis referunt Athanis in Acropoli stetisse equum Durium cum inscriptione, *Charedemus Euangeli filius Cale natus dicauit*: erat autem is æneus factus ad similitudinem Iliaci. Aristodemus teste Plinio bigas cum auriga fecit, & Pisicrates bigæ Pitho mulierem imposuit: Menogenes statuarius quadrigis spectatus est: Prælium equestre ad Trophonij oraculum Eutychrates Lysippi filius optimè expressit: item quadrigas Medeæ complures, equum cum fiscinis. *Equestres vtique statuæ* (inquit idem Plinius) *Romanam celebrationem habent, orto sine dubio à Græcis exemplo. Sed illi celetas tantùm dicabant, in sacris victores. Postea verò qui & bigis vel quadrigis vicissent. Vnde & nostris currus in his qui triumphauissent. Serum hoc, & in his non nisi à diuo Augusto seiuges, sicut & Elephanti. Non vetus & bigarum celebratio in his qui prætura functi curru vecti essent per circum.* Aliàs quoque equestrium statuarum originem perquam veterem esse ait, cùm fœminis etiam honore communicato. *Clæliæ. n. statua*

Equus Dureus.

Lib. 34. Equestres statuæ Romanæ.

B *est equestris*, inquit, *ceu parum esset toga eam cingi; cum nec Lucretiæ, nec Bruto, qui expulerant reges, propter quos Clælia inter obsides fuerat, decernerentur.* Hanc primam & Horatij Coclitis publicè dicatam credit: antè enim sibi ac Sibyllæ Tarquinium & reges ipsos posuisse, verisimile esse: nisi Clæliæ Piso traderet ab his positam, qui vna obsides fuerant, redditis à Porsenna in honorem eius. E diuerso Annium Fœcialem, equestrem, quæ fuerit contra Iouis Statoris ædem in vestibulo Superbi domus, Valeriæ fuisse Publicolæ Consulis filiæ, eamque solam refugisse, Tiberimque tranauisse, cæteris obsidibus, quæ Porsennæ mittebantur, interemptis Tarquinij insidijs, tradidisse. Hermolaus scribit, statuas mulierum equestres hippiades appellatas fuisse, cuiusmodi (inquit) fuisse videntur Amazonum, quas mortalium primas equum scandere ausas Lysiæ oratori creditur. Grapaldus esse ait qui hippades huiusmodi statuas per imperitiam pro hippiades nominant. Meminit & hippiadum Plinius his verbis: *Pollio Asinius vt fuit acris vehementiæ, sic quoque spectari monumenta sua voluit: in ijs sunt hippiades Stephani.* Quo loco Iacobus Dalechampius hoc adiecit scholium: Rhodiginus legit, hippiades: quidam Hesperides: alij Hippe: Chironis ea filia fuit: Aqueus Appiades, illasque interpretatur, Venerem, Palladem, Vestam, Concordiam, Pacem, quarum simulacra ornandis Appiæ aquæ ductibus & fornicibus posita fuerunt. Ouidius:

Clæliæ statua.

Hippiades statuæ quæ.

Li. 1. de Arte.

C *Has Venus è templis multo radiantibus auro*
Læta videt lites, Appiadesque deæ.

Probabile tamen non est, Græcum sculptorem & in Italiam fortassis nunquam transgressum, illas fecisse: nisi fortè statuas illas Appiadum dearum, Eutochi opera Romam aduectas ad Appiæ aquæ ornamenta existimet. Hactenus Dalechampius. C. Iulius Cæsar equi sui quem habebat pedibus propè humanis, instar (id est signum) pro æde Veneris genitricis dedicauit, vt tradit Suetonius. Fuit & Traiani equus celeberrimus, de quo Ammianus Marcellinus hunc in modum scribit: *Constantinus cum vrbem lustrans ad Traiani forum venisset, singularem sub omni cælo structuram, hærebat attonitus per giganteos contextus circumferens mentem. Omni itaque spe huiusmodi quicquam conandi* (ædificandi) *depulsa, Traiani equum solum locatum in atrij medio, qui ipsum principem vehit, imitari se velle dicebat & posse. Cui propè astens regalis Hormisda è Perside, respondit gestu gentili: Antè* (inquit) *Imptrator stabulum tale condi iubeto, si vales: equus quem fabricare disponis, ita latè succedat, vt iste quem videmus.* Aemilius Censorinus (referente Plutarcho in Parallelis minoribus) Aegestæ vrbis Siciliæ tyrannus, multis muneribus eos pro-

Cæsaris equus.

Traiani. Lib. 16.

D sequebatur, qui inauditum aliquod tormenti genus excogitassent. Spe igitur lucri commotus quidam Aruntius Paterculus, equum ex ære fabricatum ei dono dedit: ille autem muneris authorem primum ibidem conclusit & emori fecit. Idem tauri similis inuentori Perillo Phalaris Agrigentinns tyrannus fecit. Conradus Imper. occupata Neapoli, anno salutis millesimo ducentesimo quinquagesimo tertio, mœnia deijci, propugnacula solo adæquari voluit. In cathedrali templo æneus equus absque freno antiquitatis monumentum spectabatur, ei frenum addi & hos versus inscribi iussit:

Equus tormenti genus

Hactenus effrenis, domini nunc paret habenis
Rex domat hunc æquus Parthenopensis equum.

In Circo Constantinopolitano Iulianus præfectus prætorio Orientis Iustiniani posuit statuam equestrem, & aliam eidem posuit vrbis Constantinop. præfectus, vt legitur in quarto Græcorum epigrãmatum. In eiusdem circi fornicum vertice quatuor fuisse æreos equos auro inductos legimus apud Nicetam. Ismenius ex Chio asportatos fuisse ait. Equi illi ænei quatuor, qui cõspiciũtur Venetijs supra ostiũ D. Marci dicũtur fuisse in aurea domo Neronis. Ipsi verò Veneti Bartholom.

Circenses statuæ.

Bartholomęi statua. Coglionio Bergomati equestrem posuere statuam ante ædes DD. Ioãnis & Pauli. Argenteorum equulorũ meminit Cicero oratione in Verrem sexta. *Equulos* (inquit) *argenteos, qui Q. Maximi fuerunt, aufert.* De aureo Volueris equi simulacro in operis exordio aliquid dictum est. Equum pro equestri statua dixit Martialis. *Equuli argentei.* *Lib. 9. Epig.*

Tam graue percussis incudibus æra resultant,
Causidicum medio cum faber aptat equo.

De fictilibus quadrigis ex Plutarcho inter auguria diximus: Eas fastigio Iouis templi impositas his verbis Festus Pompeius testatur. *Ratumena* (inquit) *porta à nomine eius appellata est, qui ludicro certamine quadrigis victor Hetrusci generis iuuenis à Veijs, consternatis equis excussus, Romæ perijt; qui feruntur non antè constitisse, quàm peruenirent in Capitolium, conspectumq; fictilium quadrigarum, quæ erant in fastigio Iouis templi, quas faciẽdas locauerant Romani Veienti cuidam artis figlinæ prudenti: quæ in bello sunt recuperatæ, quia in fornace adeò creuerant, vt eximi nequirent: idq; prodigium portendere videbatur, in qua ciuitate ea fuissent, eam futuram potentissimam.*

NVMISMATA.

IX putem quid aliud frequentius equo in nummis antiquorum expressum cõspici. Eos primò recensebo quos Hubertus Goltzius cùm ex Sicilia, tum ex magna Græcia summa diligentia, laudeque collegit. Syracusanorum aliquot nummos exprimit, qui ab vna parte caput ostẽdunt Arethusæ nymphæ, postea in fontem sui nominis conuersæ, vrbis videlicet Syracusanæ Symbolum: ab altera quadrigã, vel bigã, Olympici vel alterius sacri certaminis victoriæ typum: id quod ipsius etiam Victoriæ imago coronam victori porrigentis indicat. Aerea sunt istiusmodi numismata: Primum eorum à dextra parte Arethusæ caput habet, corona decoratum spicea (quare Cereris etiam esse creditur,) & quatuor circundatum piscibus, quos Delphinos esse Goltzius iudicat, non ineptè; maritimam enim vrbem esse indicant, & piscibus abundantem, sicut spicea corona soli vbertatem: à sinistra vir est quadrigæ insistens, equos ad cursum impellens, sinistra nempe habenas tenens, dextra flagellum quatiens: supra equos volitat, vel in aëre suspensa hæret Victoria coronam herbaceam (lauream fortè) vtraque manu porrigens, aut capiti victoris imponere satagens: Sub equis scriptum est ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Sub his verò literis thorax militaris, & è dextro eius latere quadrangulum quid, cuius interpretationem non inuenio, nisi fortè idem indicet quod pẽtagonum in numo quodam Poseidoniæ, de quo suo mox loco: à sinistro latere icon conspicitur auis, anseris fortè aut potius cygni, quæ in secundo numo felicius expressa est, qui cum præcedenti idem esset: nisi Arethusæ caput nullis exornatum esset spicis, præterea supra id caput eædem literæ ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ, quæ in præcedenti sub equis erant scriptæ, hic legerentur: Piscis item qui sub collo est, inscriptum habet ΚΙΜΩΝ. Tertius numus caput Arethusæ ostendit velata fronte; retrò verò capillis inuolutum est quid rotundum pilæ specie, vnio fortassis maximus. Sub ipsis equis spica est triticea admodum feliciter expressa. Supra capitis verticem scriptum est ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Ita & in quarto, sed in hoc caput galea indutum est aperta, nam in medio manifesti sunt capilli. In anteriori galeæ parte picta est stella sex radiorum. Sub capite scriptum est, ΕΥΜΕΡΟΣ. Ab altera numi parte sub ipsis equis, icon conspicitur vel Tritonis vel Neptuni, infernis partibus ab vmbilico in piscem desinentis, sinistra manu per humerum sinistrum tridentem ferentis: dextra verò hasce indicantis literas ΕΥΘ. Quarum quod equidem sciam nemo hactenus explicationem attulit: cæterùm quid si interpretemur ΕΥΘΥΣ id est rectus, vt recta via equos quibus Neptunus præest, currere & aperta insinuet. Equos in hoc numo ad cursum impellit vir alatus, qui haud dubio ipsius victoriæ typus est; cùm tamen hæc etiam volitans virum ipsum coronare satagat. In quinto numo capilli Arethusæ magis quam in cæteris sunt dispersi: & in hoc biga est, non quadriga vt in cæteris: Retrò virum equos impellentem scriptum est ΣΥΡΑΚΟ, sub ipsis verò equis ΣΥΩΝ. Sextus ac postremus primę tabulę numus caput ostendit, in quo collecti & reuincti sunt capilli. Caput cingit ambitq; inscriptio ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Sub quadriga quę est ab altera numi parte, Neptuni vel Tritonis picta est icon, partibus inferioribus ab vmbilico non in vnum, vt in quarto numo, sed in duos pisces desinentis: dextra per dextrum latus humeri tridentem fert, sinistra per sinistrum humerum lanceam vel simile quid, cui affixus piscis est. Ante Neptunũ depictus est astacus vel gãmarus, leguntur q; hæ literæ, ΕΥΘ. In nono secundæ tabulæ numo ab vno latere eiusdem, in fallor, Arethusæ caput est, collectis capillis & ab vtraq; capitis parte delphinus, & infra scriptũ est ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Ab altero latere biga est, cũ Victoria sertũ victori porrigẽte & infra bigã duo alij delphini. Decimus ac postremus huius tabulę numus caput demon-

Syracusæ symbolum.

A demonſrrat Arethuſæ vel potiùs Cereris ſpicis decoratum, cum eiſdem literis ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. ab alia parte victoria bigæ inſiſtens equos agitat: ſupra quos fulmen pictum eſt, infra tritici ſpica, mox etiam legitur ΕΠΗΚΕΤΑ. Tertiæ tabulæ numo quarto caput eſt Iouis Eleutherij ſiue Liberatoris, vt titulus ipſe indicat, qui caput ambit, ΖΕΥΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ. ab alio latere equus anterioribus pedibus erectis, retrò quem ſcriptum eſt ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. In quinto eiuſdem tabulæ caput eſt bifrons. Goltzius conijcit Alphei & Arethuſæ fontium eſſe. Ante vnam frontem ſcriptum eſt ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. ante alteram duo delphini picti ſunt: ab altera numi parte currentis equi icon eſt, ſupràque ipſum conſpicua eſt ſpica, & infra ſub eius ventre hæc litera N. Sextus in hoc ordine numus eandem quidem habet capitis iconem, eandemque inſcriptionem, ſed vnicum tantummodo piſcem: & in hoc equus anterioribus pedibus erigitur, habetque ſimiliter ſuprà ſpicam, ſed litera caret. In ſecundo quartæ tabulæ numo Victoria flagello equos biiuges ad curſum incitat, ſub quorum anterioribus pedibus ſcriptum eſt ΜΙΔ. ſub poſterioribus atque ipſa biga ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Quartus dimidium inſculptum habet Pegaſum, & ab alio latere Arethuſæ caput compactis capillis, quatuor circundatum delphinis cum eadem in-
B ſcriptione ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Septimus verò & octauus pegaſum integrum, & galeatæ Palladis caput, ſed in ſeptimo Palladis galea criſtata eſt, in octauo criſta caret, ſed ſupra caput appictus eſt delphin, retrò verò gallus gallinaceus, & anteriori in parte eſt inſcriptio ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. quæ in ſeptimo eſt ſupra pegaſum & infra eum tria femora ſiue crura, quæ ſunt Siciliæ typus; tria nimirum indicantia promontoria, Lilybæum, Pachynum & Pelorum, vnde Sicilia Trinacria dicta eſt. *Siciliæ typus* Nonus huius ordinis, necnon & decimus Palladis & Pegaſi quoque imagines habent expreſſas, ſed Pegaſus poſteriori parte deſinit velut in aſperum aut aculeatum ſerpentem, & in nono galeam Palladis oleaginea ambit corolla, qua decimus numus caret, ſed in hoc antè & retrò pictus eſt delphin, & ſuprà ſcriptum ΣΥΡΑ. & ſub huius numi pegaſo tria illa etiam picta ſunt genua: quæ in nono non ſunt. *Leontinorũ numus.* In Leontinorum quodam æreo numo, qui ſeptimus eſt ordine in quinta tabula, in quo ab vna parte rictus Leonis eſt & circum eum quatuor frumenti grana fertilitatis argumento, & inter hæc ſparſæ leguntur hæ literæ, ΛΕΟΝΤΙ. ab altera parte eques equo inſidens ſine ephippio, & ſine ſtapedibus: ſub quo ſcriptum eſt, ΩΔΥΠ. forſan Ωδύσσευς. *Catanenſiũ numi.* Catanenſes duos quoque habuere numos, in quibus ab vna parte Apollinis laureati caput eſt, ab altera quadriga cum volante Victoria, certantiſque curſu ceu iam victo-
C ris coronam capiti impoſitura, In hoc tamen inuicem differunt, quòd in vno erecta conſpiciatur columna, vel meta fortaſſis, qua alter caret. In vtroque ſub ipſis equis ſcriptum eſt ΚΑΤΑΝΙΩΝ. & ſub his literis piſcis conſpicitur, qui in priori delphin eſt, in altero longè diuerſus & quantum ex pictura iudicare licet, fluuiatilis. *Termitanorum numi.* Termitani duos quoque numos excudere ſimiles planè cum primo & tertio Syracuſanorum, nam ab vna parte Arethuſæ caput habent & quatuor delphines id ambientes, & ab altera parte quadrigam cum Victoria ſertum victori porrigente: Vtrique inſcriprum eſt ΘΕΡΜΙΤΑΝ. in priori ſupra caput Arethuſę: in ſecundo ſub ipſis equis. *Selenuntinorum.* Selmontinorum tres ſunt numi, quibus biga inſculpta eſt, cui Diana & Apollo inſiſtunt, ſed alter eorum arcum tendit ceu iaculaturus, alter flagello equos ad curſum impellit: ab altera parte Hercules Aeſculapio ſacrificans, dextra patellam, ſiniſtra ramulum, (oleagineum aut myrteum eſſe iudicat Galtzius, mihi potius lauri videtur,) tenens. A dextro Herculis latere ara eſt Aeſculapij cum gallo gallinaceo, quæ in primo & tertio ignem oſtendit accenſum, quod in ſecundo non fit. A ſiniſtro taurus ſacrificandus aræ alteri inſiſtit, quæ in primo & tertio rudis eſt, ſed in tertio ramulis eiuſdem arbuſti exornata: in ſecundo quatuor innititur columnis: ab eodem latere ſelini id eſt apij expreſſum eſt folium, quod vrbi, fluuioque eam præterfluenti dedit nomen.
D In tertio verò numo ab eodem latere eſt tetragonum, ſalutis fortaſſis ſignum, pro eo enim aliàs pentagonum pingitnr. In prima titulus ΣΕΛΙΝΩΝΤΙΩΝ ſcriptus eſt iuxta Herculem; in ſecundo iuxta equos, in tertio vtrobique. In ſecundo ante Herculem ſcriptum eſt ΣΑΨΤΗ. *Himerenſium numi.* Himerenſium bina ſunt numiſmata: in quibus ab vna parte Minerua Herculi ſacra operatur, ipſe verò Hercules in fonte ſiue in thermis Himerenſium ſeſe abluit: ab altera parte inſidenti biga Victoria coronam porrigit, quem Ergotelem eſſe Goltzius annotauit. Vtrique ſubſcriptum eſt ΙΜΕΡΑΙΩΝ. ſed in priori ſub ipſa Pallade, in ſecundo ſub equis. *Gelæ vrbis numi.* Gelæ vrbis ab eiuſdem nominis fluuio denominatæ aliquot dantur numi equorum imagine inſignes & bouis humana facie, Minotauri videlicet, cuius typo originem ſuam ad Cretenſes referre feruntur. Primus ab vno latere Minotaurum habet & ſubſcribitur ΓΕΛΑΣ. ab altero equitem equo anterioribus pedibus elatis inſidentem, qui ſiniſtra frenum regit, dextra iaculum vibrat: ſubſcriptum eſt ΙΕΡΩΝΟΣ. Alter ſimiliter Minotaurum habet, & inſcriptionem ΓΕΛΑΣ. Ab altera parte etiam equitem equo inſidentem currenti & ad velociorem curſum flagello impellentem. Tertius, quartus, & ſextus trigam habent inſculptam:

ſed in tertio columna conſpicitur altitudinis eximiæ, quam metam eſſe iudicio: ſubſcriptum eſt ΙΕΡΩΝΟΣ. Quartus ſupra Minotaurum præter inſcriptionem, ΓΕΛΑΣ, frumenti granum habet: ab altera parte inſcriptio eſt ΙΕΡΩΝΟΣ. & Victoria equos agitat, & à Victoria volante corona ei porrigitur. Sub ipſa triga pectinis auriti icon eſt: ſupra inſcriptum eſt ΙΕΡΩΝΟΣ. E

Emporitarũ numi.

In vtroque Emporitarum numo Pegaſi icon eſt: in primo integer cum ſubſcriptione ΕΜΠΟΡΙΤΩΝ: in altero dimidius tantùm pingitur, cui idem titulus circumſcriptus eſt: ſed in priori caput expreſſum eſt Cereris ſeu potius Arethuſæ tribus circundatum delphinis: in altero duo trianguli, in quorum ſupremo trium femorum (quorum modò meminimus) icon eſt, in altero bini delphini expreſſi ſunt. His numis addit Goltzius tres alios, incertorum populorum, quorum bini priores eiuſdem Atethuſæ caput habent, tertium Palladis, galeatæ & cristatæ: omnes verò equi caput collo tenus feliciſſimè expreſſum. Priores duo ab equi latere expreſſam habent palmam cum literis Punicis: ſed in primo retro caput Arethuſæ trium femorum icon eſt: in ſecundo à piſcibus circundatum eſt. In tertio vbi Palladis icon eſt, ſcriptum eſt ΚΟΡΑΣ. Pingit deinceps etiam Gelonis, Hieronis & Dionyſij aliquot nummos equorum imaginibus decoratos.

Gelonis numi.

Gelonis duo ſunt, totidem Dionyſij, Hieronis tres. Prior Gelonis numus ab vna parte impreſſum habet Gelonis effigiem, ab altera bigam, cui Victoria inſiſtens equos impellit: & ſuprà ſcribitur ΣΥΡΑΚΟΣΙΟΥ: infrà ΓΕΛΩΝΟΣ. Alter numus eandem Gelonis habet iconem ſed laureati: & ab altera parte bigæ inſiſtit auriga, fortaſſis idem Gelo & equos flagro agitat: & præter eoſdem titulos ſub ipſis equis trium femorum imago eſt. Huic planè ſimilis eſt ſecundus Hieronis numus altero loco expreſſus, ſed tria illa femora hic deſiderantur: F

Hieromis numi.

primus Hieronis quidem etiam habet imaginem, ſed à latere ſiniſtro præterea appicta eſt corona cum adnexa ei faſcia & ab altera parte eques equo ſingulari decurrens lanceamque dextra ferens. Vtrique ſubſcriptum eſt ΙΕΡΩΝΟΣ. Tertius eandem quoque habet bigam & eandem inſcriptionem, ſed præterea ſtellam radiorum ſex & à tergo illius qui equos agitat hanc literam H. ab altero latere caput Cereris vel Arethuræ ſpicis exornatum frumentaceis, & retrò id papaueris fructum.

Dionyſij.

In priori Dionyſij numo ab vna parte palma picta eſt cum ſuis adhærentibus fructibus, & cum literis quibuſdam Punicis: ab altera parte equus anteriori tantum parte expreſſus, quem Victoria in aëre ſuſpenſa coronare ſatagit. Ante equum frumenti granum eſt: retrò ſcriptum eſt ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ. Alter ab vna parte habet Martis caput galeatum & criſtatum, ab altera equi frenati caput tantummodo cum collo, cui ſubſcriptum etiam eſt, ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ. & retrò collum frumenti ſpica eſt. Vterque præterea tria illa femora habet & hanc inſuper literam Σ. G

Sinueſſanorum numus.

In Sinueſſanorum quodam numo ab vna parte barbati viri caput eſt, Iouis fortè: ab altera Neptunus trigæ inſiſtit, ſiniſtra tridentem ferens, dextra equos regens: ſub quibus ſcriptum eſt ΣΙΝΥΕΣΣΑΝΩ. Goltzius conijcit Sinueſſanos victoria aliqua nauali potitos iſtiuſmodi numum, in quo Neptunus tridenti ſuo inſignis triumphali curru fertur, cuſiſſe: aut certè eundem ipſis pro deo tutelari cultum fuiſſe.

Axuritanorum.

Axuritanorum numus quidam ab vno latere caput oſtendit Iouis imberbis laureati, & ſub eo fulmen, ante verò faciem tres literæ Ο Ο Ο. ab altero Iouem in quadriga laureatum, dextra fulmen ferentem, ſiniſtra equos impellentem: ſub quibus delphinus eſt, & ſub hoc rurſus ſcriptum ΑΧΥΡ. Eiuſdem, ni fallor, imberbis laureatique Iouis caput, & retro id tria femora expreſſerunt in quodam numo

Sueſſanorũ.

Sueſſani, ſed ab altera eius parte equitem deſultorem palmam dextra ferentem, argumento victoriæ deſultorijs equis in Olympicis aut alijs ſacris certaminibus obtentæ.

Calenorum.

Calenorum vtrumque numiſma galeatæ ac criſtaræ Palladis iconem habet, ſed in vno appictus eſt ramulus oliuæ, in altero poculum auritum; & triangulum. Hic Victoria inſiſtit bigæ & ſubſcribitur CALENO. illic trigæ & ſubſcriptum eſt, ΚΑΛΕΝΙΤΩΝ.

Nucerinorũ

Equi caput hinnientis in primo Nucerinorum numo pulcherrimè expreſſus cernitur: Inſcriptio eſt ΝΟΥΚΕΡΙΝΩΝ. Alter equum habet integrum cum eodem titulo; inter equi pedes pentagonum eſt, ſiue ſalutis ſignum quinquangulum. Vterque caput habet Apollinis. H

Poſeidoniatæ vrbis.

Poſeidoniatæ vrbis ſuæ originem ad Ποσειδῶνα, id eſt Neptunum referentes, inter alios numos, vnum etiam aureum fecerunt cum equi imagine, qui ei deo ſacer habebatur. Equus eſt dimidius, & ſupra eum ſcriptum eſt ΠΟΣΕΙ. Ab alio latere tetragonum duplex, & inter vtrumq; ſcriptum ΠΟΣΕΙΔΩΝΙΑΤΑΝ. in minori folium conſpicitur vitis, vini vbertatis vel bonitatis ſymbolum.

Hyelenſium numi.

In Hyelenſium ſiue Velienſium numis ab vno latere Palladis galeatæ caput, ipſaq; galea varijs ornata ſymbolis, pegaſo, grypho, ſphinge: ab altera Leo ceruum conficiens, cum inſcriptione ΥΕΛΗΤΩΝ.

Brutiorum.

Bini Brutiorum numi impreſſam habent Olympicam bigam. Prioris equi impelluntur ab alata victoria, & ſub eis ſcriptum eſt ΒΡΕΤΤΙΩΝ. alterius à Ioue dextra fulmina, ſiniſtra ſceptrum habenaſq; tenente: ſub equis aquila eſt alis paſſis, & ſub hac ſimiliter ſcriptum eſt Βρεττίων. Prior numus ab altera parte caput habet Apollinis laureati: alter Victorię:

Acherontinorum.

Acherontinorũ elegantiſſimus numus ab vna parte Niciam equitẽ oſtendit poſtratũ pugilẽ vel hoſtẽ prementẽ vel

hasta

A hasta conficientem, forsan in equestris alicuius victoriæ symbolum; cum subscriptione ΝΙΚΙΑΣ. ab aduersa Iupiter expressus cernitur, & circumscriptum est ΑΧΕΡΩΝΤΙΝΑΝ. *Mamertinorum.* Mamertinorum quidam numus in aduersa parte Martis laureati caput habet, in auersa militem dextra equum ferocientem demulcentem, sinistra gerentem hastam cum inscriptione, ΜΑΜΕΡΤΙΝΩΝ. *Salentinorũ.* Salentinorum numus aureus caput habet Palladis cono & crista insignis, in cuius galeæ vertice Pegasus elegantissimè est expressus: item quatuor delphini caput ipsum ambiunt: ab altero numi latere statua equestris, quæ cuius sit, Golzius incertum esse ait, nisi (inquit) Messapij aut Ieucetij qui Oenotrio fratri hasce regiones olim tenuit, eam esse opinari liceat: aut tutelaris alicuius numinis nobis incogniti. Inter equi pedes scriptum ΤΕΛ. ante eum ΣΑΛΑΝΤΙΝΩΝ. *Tarentinorũ.* Tarentini quòd à Tarante Neptuni filio originem vrbis suæ trahi crederent, eum in omnibus ferè suis numis depinxerunt, & præterea equitem singulari equo decurrentem, qui Phalantus esse creditur, coloniæ conditor, necnon & delphinum, quòd fama esset eum naufragum apud Crissæum sinum in litus à delphino euectum. Prior itaque numus Tarantem ostendit delphino vectum & galeam vtraque manu tenentem cristatam. A tergo scriptum est ΤΑΡΑΣ. Sub delphino ΚΛΑ. B Ab altera parte eques hastatus singulari conspicitur equo decurrere & sub equo scriptum est ΚΛΑΝ. forte κλάνος. Secundo in numo Taras delphino insidens, dextra vuam, vini Tarentini præstantiæ symbolum, sinistra clauam tenet, propterea quòd Phalanthus octauus ab Hercule numeraretur. A tergo appictus est serpens Aesculapij. Infra scriptum est ΤΑΡΑΣ. In auersa parte Phalanthus eques cum scuto procurrens, in quo delphinus depictus est. Partim à tergo Phalanti, partim sub equo leguntur hę literæ ΖΩΛΩΡ. Tertius eorundem numus ab vno latere Phalantum ostendit cum spiculo deorsum vibrato decurrentem equo, cum his sub eo literis ΑΓΑ. ab altero Tarantem insidentem delphino, vtraque manu galeam tenentem, cum duabus hinc inde stellis octo radiorum & inscriptione ΤΑΡΑΣ. In quarto ab vna parte Phalanthus eques cum clypeo & spiculo virum nudum & prostratum equo proculcat, Opim puto Peucetiorum regem, qui à Tarentinis, cùm in eos arma vertisset, occisus est. Ab altera Taras dextram extendit, sinistra clypeum gerit, genu verò dextro delphini tergo incumbit. Præter titulum ΤΑΡΑΣ. etiam scriptum est ΣΟΠ. forsan Ζώπυρος. In quinto numismate Taranti victoria corollam porrigit dextra, ipse sinistra clypeum cum duobus ferens spiculis delphino insidet in mari natanti. In ipso clypeo leguntur duæ hæ literæ ΙΩ. forsan Ιώφων. Ab altera parte Phalanthus C cum claua in sinistra, & alius cum spiculo equites decurrunt. Inscriptum est numo huic ΖΗΝΩΦΙΛΑ. Sextus numus Taranrem delphino insidentem habet, per humerum dextra ferentem tridentem, sinistra clypeum, in quo pegasus pictus est. Sub delphino astacus est vel gammarus, à tergo scriptum ΤΑΡΑΣ. à fronte ΝΕ. forsan Νέλεος. Ab aduerso latere Phalanthus equo procurrens dextra clauam, sinistra bina vibrat spicula. Infrascriptum est ΣΑ. fortassis Σαμαγόρας. Septimo Phalanthus exprimitur stans, sinistra hastam & clypeum, dextra equum tenet. Ante equum litera hæc conspicitur Τ. fortè Τύφωνος. Ab altero latere Taras delphino in mari natanti insidens dextra tridentem, sinistra scutum ostendit, præter ΤΑΡΑΣ. legitur etiam litera Α. forsitan Απολλοφάνης, sic Απολλοφάνης Τύφωνος. In octauo numo ostenditur idem Phalanthus equo decurrens cum spiculo, cui victoria superuolitans lauream capiti imponit. A tergo literæ sunt Punicæ, inscriptum est ΚΑΑ. Ab alia numi parte Taras insidet delphino, dextra delphinum, sinistra tridentem gerens. A tergo appictus est cancer, & sub eo scriptum ΝΕ. & sub delphino ΤΑΡΑΣ. Nono Taras delphinum equitans dextra tridentem vibrat, sinistram fascia habet obuolutam. A tergo expressa est noctua: Infrascriptum ΤΑΡΑΣ. A tergo scriptum ΣΥ. D forte Σύναδος: infra ΛΥΚΩΝΟΣ. Eadem equestris Phalanti statua similiter lauream equi capiti impositura exprimitur decimo numismate, sed sub equo scriptum est: ΕΥΚΛΕΔΗΣ. Et Taras ab altera latere delphino in equitans, dextra fert capricornum, sinistra tridentem; à sinistris quippiam alæ auium similitudine expressum est: & inscriptum ΤΑΡΑΣ. Vndecimum numisma Tarantē ostendit insidentem delphino natanti, dextra cochleam, sinistra habentem tridentem, à tergo est Herma quadratus cum capite humano, inscriptum ΤΑΡΑΣ. Ab altera parte victoria volitans siue in aëre suspensa Phalantum equitantem laurea condecorat, & ipse etiam lauri ramulum dextra extendens porrigit. Infra scriptum: ΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΗΣ. Duodecimo Phalanthus ipse lauream equi cui insidet, capiti impositurus conspicitur: & inscriptio est ΖΩΝΕΥΜΗ. Taras verò ab alia parte delphinum equitans, buccinam dextra tenet. Ab vtroque eius latere stella est, telę araneorum specie. A tergo scriptum est ΠΟΛ. fortè Πωλυμνίδων: infrà Ταρας. Decimotertio Taras delphino insidens dextra gerit tripodem: & à tergo scriptum est Ταρας. sub delphino Γας. Altera numi pars cum præcedenti eadem, sed à tergo equitis scriptum est Σα. sub equo Αρεθας. Est & eadē planè decimiquarti pars aduersa, sed à tergo equitis scriptū ΖΩ. sub equo Σώθινης. & Taras ab altera parte delphino insidens dextra buccinā, sinistra

 cornuco-

cornucopiam tenens, & à tergo appicta eſt lacerta; infraq; ſcriptum ΤΑΡΑΣ. Arpanorum tria E

Arpanorū numi. numiſmata equus exornat. Duo priora ab vna parte caput Cereris ſpicea corona coronatum cum inſcriptione: ΑΡΠΑΝΩΝ. ab altera equum currentem habent, & ſub vtroque equo ſcriptum eſt ΔΑΞΟΥ. cæterum in vno appicta eſt criſtata galea, qua alterum caret. Vtrumque ſtellam habet octo radiorum, (Heſperum puto,) ſub qua in vno Lunæ creſcentis expreſſa ſunt cornua. Tertium equum tantum oſtendit curſu incitatum, cum inſcriptione ΑΡΠΑΝΩΝ. ab altera parte taurum cornupetam, ſub quo ſcriptum eſt, ΔΑΞΟΥ. In quodam Piſaurenſium numo

Piſaurenſiū. ab vna parte equus conſpicitur Neptuni alatus, ſed poſteriori parte in piſcem degenerans cum inſcriptione ΠΙΣΑΥΡΙΩΝ. ab altera Neptunus delphino inſidens, vibrat tridentem: à tergo eius ſcriptum eſt: ΧΑΗΔ. ſub delphino appictus eſt pecten marinus. In Romanorum numis

Romanorum numi. Equis quando cœperint Romani vincere. quibuſdam equus quoque expreſſus conſpicitur, quos non multum antiquos arbitratur Pierius Valerianus, eſſe verò velut monumentum quoddam rei bene geſtæ; quandoquidem bello Punico, quod cum Hannibale geſtum eſt, cœperint aliquando Romani etiam equis ſuperiores eſſe, cùm priùs robur eorum omne in legionibus conſiſteret. Sanè Virgilius rem tantam haudquaquam reliquit indictam, cùm de Marcelli laudibus ita cecinit: F

Hic rem Romanam magno trepidante tumultu
Siſtet, equis ſternet Pœnos.

Goltzius tres iſtiuſmodi numos depinxit: quorum priores bini equi caput oſtendunt ab vna parte cum inſcriptione ROMANO. ab altera caput Palladis galeatæ & criſtatæ. Tertio equus expreſſus eſt integer perniciter procurrens, & ſupra ipſum ſtella plurimorum radiorum: & ab alio numi latere caput laureatum, cum eadem inſcriptione. Longè ab his diuerſum numum Romanum pinxit Gabriel Symeonius Florentinus in illuſtrationibus ſuis antiquorum epitaphiorum: qui videlicet ab vna parte galeatæ mulieris (Victoriæ forte alata enim eſt galea, ipſe Romæ typum exiſtimat,) caput eſt, & retro eam vas auritum, antè vero ſignum crucis: ab altera parte auriga flagro equos quadrigæ inſiſtens ad curſum impellit: ſubſcriptum eſt ROMA. Iſtiuſmodi numos

Aburia familia numi. quàm plurimos eoſdemque Romanos pinxit Fuluius Vrſinus: quorum duo ſunt Aburiæ familiæ, in quibus ab vna parte idem expreſſum caput eſt, ſed inſcriptas habent has literas GEM. forte Geminus aut Gemellus: ab altera parte quadriga eſt: ſed in priore miles galeatus dextera lanceam geſtat, ſiniſtra equos impellit, ſub quibus ſcriptum eſt, C. ABVRI. & ſub his literis ROMA. In altero ſcriptum eſt M. ABVRI. ROMA. & Apollo (radiatum enim caput eſt) quadri- G

Acilia. gæ inſiſtens equos flagello vrget ad curſum: Acilia familia duos cuſit numos, qui ab vna parte quadrigam habent, ab altera caput ſimiliter galeatum atque alatum: ſed in priori ſcriptum eſt retrò caput BALBVS; caputque corona laurea (Fuluius myrteam eſſe ait, quod mihi ob foliorum magnitudinem non videtur,) cingitur. Quadrigæ ab altera huius numi parte inſiſtunt viri duo, quorum alter equos flagello concitat, alter ſpiculum manu detinet: Inſcriptum eſt M. ACILI. In ſecundo circum caput ſcriptum eſt M. ACILIVS. M. F. equos verò vrget miles

Aelia. ſcutatus, & ſub equis ſcribitur, ROMA. Aeliæ familiæ numi ſunt duo cum eodem capite ab vno latere, ab altero equites haſtati duo ſimul directis procurrentes lanceis: priori ſubſcriptum eſt P. PAETVS, & ſubtus ROMA: alteri C. AI. ROMA. In Aemiliæ familiæ numis qui

Aemilia. ſunt quinque, equorum pictura eſt. Prior eorum cuſus eſt à M. Aemilio Scauro in eius ædilitate; ab aduerſa parte habet camelum & à latere eius mulierem ſedentem ſiniſtra habenas, dextra lauri ramulum tenentem. Supra ſcriptum eſt: M. SCAVR. AED. CVR. in medio, Ex S. C. infra REX ARETAS. Ab hoc autem rege, Arabiſque obſeſſam Hieroſolymam acceptis ab Ariſtobulo quadringentis talentis liberauit. In auerſa parte retro aurigam quadrigam moderantem & equos impellentem ſcriptum eſt CAPTV. ſuprà P. HVPSAEVS AED. H CVR. infra C. HVPSAE. COS. PRAEIVER. Intra equorum pedes appictus eſt ſcorpius. Secundus numus ab aduerſo latere mulieris laureatæ, (Romæ typum puto) iconem habet: Margarita ex aure pendet, & collum margaritis exornatum. Ante eam ſcriptum ROM. Ab alia parte numi ſtatua equeſtris ponti ſuperimpoſita, cum inſcriptione, M. AEMILIO. Fuit quidem M. Aemilius Lepidus conſul cum L. Volcatio Tullo anno DCXVII. ſed incertum (inquit Fuluius) denarij inſcriptio ad huncne pertineat, an ad alium huius familiæ eodem affectum prænomine: illud certè conſtat Lepidi pontem qui antea Sublitius dictus eſt, à Lepido quæſtore, cuius meminit in Numa Plutarchus, lapideum factum, hoc in denario impreſſum eſſe, ſtatuamque equeſtrem illi hac de cauſa, vel Lepido alicui ob rem benè geſtam à Senatu decretam, impoſitam eſſe. Nec enim crediderim equeſtrem ſtatuam indicari, quę cum trophæo in duobus, qui ſequuntur, denarijs impreſſa eſt. Eam enim ad M. Lepidum qui Pontifex Maximus fuit, ac bis conſul, referendam arbitror: cuius meminit Valerius Maximus lib. 3. cap. 1. iiſdem ferè verbis, quibus denarij inſcripto exarata eſt, niſi quòd pro interemit, habet denarius literam, O. quam

A quàm interpretor, occidit. Hæc ille. Tertius itaque numus ab vno latere statuam ostendit equestrem, quæ dextra gerit bidentem: inscriptio M. LEPIDVS. ab altero caput galeatum, & ante id cratera. Quartus idem quidem ostendit caput, sed retro id corona conspicitur laurea: ab altero etiam latere eadem est statua & subscriptum similiter, M. LEPIDVS. Sed circum scriptum est, AN. XV. PR. H. O. C. S. id est, Anno ætatis suæ decimoquinto prouocatus, vel prouocatum, hostem occidit, ciuem seruauit. Quintus ac postremus huius patriciæ familiæ numus (de ijs loquor, in quibus equi pictura cernitur, nam alias sunt quàm plurimi) ad eundem M. Lepidum Pont. Max. triumuirum reip. constituendæ pertinet, necnon ad ædilitatē eiusdem: nam ab vna parte Lepidi ostendit caput pontificali habitu velatum, necnon ampullam ac lituum, auguratus ipsius indicia: ab altera parte eques desultorius equos flagello vrget; à tergo picta est corona laurea siue trophæum inscriptum P. SEPVLLIVS MACER. Quin desultorius iste eques ad Lepidi ædilitatem spectet, dubitari (inquit Vrsinus,) non potest, in qua ludos in Circo exhibuerit. Potest etiam ad vrbanam eius præturam pertinere, in qua ludos Apollinares in Circo fecerit. A Spurio Afranio cusus numus ab vna parte caput ostendit galeatum alatumque ab altera bigam cui victoria insistens equos impellit: Inscriptum S. AFRA. ROMA. Alter *Afraniæ familiæ numus*

B L. Afranij est, illius qui in Hispania Pompeij legatus fuit, id quod multis argumentis colligit Vrsinus, primùm quod Græcè Afranij in eo nomen quatuor literis, ΑΦΡΑ. expressum est, Hispaniamque prouinciam in qua cusus denarius fuit, à Græcis habitatam olim fuisse ex Plinij lib. 4. cap. 20. constat: deinde, quòd nummus is, Romani argentei denarij pondus habet, & in eo Hispanæ monetæ symbolum eques signatus est, cuiusmodi cùm in alijs multis, tùm in vno æreo in quo equiti huiusmodi, HISPANORVM, titulus subiectus est, notatum (inquit) animaduertimus: postremò quòd Varronis quoque denarium, qui & ipse Pompeij legatus in Hispania fuit, iisdem ferè literis inscriptum vidimus, quibus notati nonnulli circumferuntur, qui cùm Petreij, vel Afranij sint, falsò Hannibali, & Magoni, alijsve Carthaginensium ducibus ab imperitis tribuuntur. Eadem autem in eis equestris statua & Hispani dei imago expressa est. Sub hac Afranij statua equestri literæ leguntur peregrinæ; Punicæ ni fallor. Anniæ familiæ denarius prior ab vna parte bigam habet cum inscriptione, C. TARQVITI. P. F. ab altera parte C. Annij caput: cui circumscriptum est, C. ANNI. T. F. T. N. PROCOS. Ex S. C. Altero idem caput sed galeatum expressum est & similiter circumscriptum: sed retrò est caduceus, antè *Monetæ Hispanæ symbolum.* *Anniæ familiæ numisma*

C lances ad pacem & iustitiam significandam: ab altera parte victoria trigam moderatur: In scriptum est, L. FABI. L. F. HISP. Tertius numus cum præcedente planè idem esset, nisi inscriptio variaret: nam supra equos scriptum est, HISP. Q sub eisdem L. FABI. L. F. Trium qui extant Atestiæ familiæ denariorum prior ab vna parte quadrigam habet, & qui equos concitat, altera manu nescio quid sceptri figura gestat: sub equis scribitur: L. ATES. & mox, ROMA. ab altera parte Galeatæ alatæque fæminæ (Victoriæ) caput est, & retrò scriptum GRAC. Secundus equites binos ostendit, spiculum hastamve ferentes. Appictus est canis: supra vtriusque equitis caput exigua expressa conspicitur stella, Castorem & Pollucem arbitror. Infrà scriptum, ROMA. ad aduerso latere caput Victoriæ, & retrò scriptum, C. ATESTI. Tertio idem etiam expressa Victoria est, & retrò eam canis: ab altero latere ijdem equites, sub quibus scriptum, C. ATESTI. & mox, ROMA. Inter numismata Aquiliæ gentis, duo sunt, in quibus M. Aquilij triumuiri caput triumuirali ornamento condecoratum expressum est; quorum alterum ab altera parte bigam habet, & supra equos crescentis lunæ icon conspicitur, atque insuper aliquot stellarum. Sub equis est scriptum, M. AQVIL. & mox, ROMA. Alterum verò ostendit trigam sed loco aurigæ thensam ferentem: Inscriptum est, CAESAR *Atestiæ familiæ.* *Aquiliæ familiæ numi.*

D AVGVSTVS. Sub equis, S. C. Pertinere videtur, ad Augusti triumphum aliquem, vel ad Armeniacam eius victoriam. Atiliæ familiæ nummi ab vna parte insculptum habent caput alatum galeatumque Romæ typum, sed primum equites lanceatos binos, cum inscriptione, M. ATIL. & mox, ROMAE. secundus victoriam biiuges moderantem, cui subscribitur, C. ATIL. & mox, ROMA. Ita & in tertio Victoria equos concitat, sed subscriptum est, SAR. Biga quoque in Aureliæ familiæ duobus numis depicta est, sed in priori trahitur à Centauris, qui dextra vibrant gladium, sinistra ferunt lauri ramum. Sub equis scriptum est, M. AVRELI. & mox, ROMA. ab aduersa parte caput habet Victoriæ, mulieris scilicet galeatæ & alatæ, cum inscriptione COTAE. In altero retrò caput scriptum est ROMA. antè, M. AVREL. Auersa parte bigam moderans dextra spiculum, sinistra scutum habet: sub equis scriptum est, SCAVRI. & mox. L. LIC. CN. DOM. M. Bæbius Tampilus denarium illustrauit quadriga, in qua equo impellens auriga sinistra sagittas, dextra arcum & habenas quorum tenet. Sub equis scriptum est, ROMA. & mox; M. BAEBI. Q. F. ab alio latere Victoria, cum inscriptione: TAMPIL. Hic proconsul de Liguribus triumphauit, qui fortasse triumphus hic expressus est. *Atiliæ.* *Aureliæ.* *Bæbiæ.* *Cæciliæ.*

L. Metelli

L. Metelli numus, in quo ab vna parte Victoria expreſſa eſt, altera bigam habet, & ſub ea e- E
lephanti promuſcidem, Hic enim primus elephantos in triumpho duxiſſe dicitur, vt ſcribit Plin.
lib.8. cap.43. Infrà ſcriptum eſt, ROMA. Eſt & in eadem Cæcilia familia numus Q. Metelli, qui
in vna parte Victoriam ſimiliter expreſſit, altera quadrigam, cui inſidens dextra ramum, ſiniſtra
tridentem fert; Inſcriptio: ROMA. Eſt & aliud eiuſdem familiæ numiſma, quod ſimiliter Vi-
ctoriam impreſſam habet, & inſcriptionem, ROMA. ab altera parte Victoria dextra trophæum
oſtentans equos biiuges impellit. Inſcriptum eſt, CNEOV. & mox inferius, M. CAE. Q. ME.
Calpurniæ. Piſonum ex Calpurnia gente numiſmata perniciſſimè currentem equum oſtendunt: quorum pri-
mo L. Piſo expreſſus eſt laureatus, ab altera parte eques dextra tridentem tenens. Eſtque & alius
tridens ſupra equitantis caput. Inferius ſcriptum eſt, L. PISO. L. F. FRVGI. Altero eques
palmam geſtat, & inſcriptum eſt L. PISO FRVGI. Tertio eques equum impellit flagello,
& infrà legitur, C. PISO. L. F. FRVGI. ab altera numi parti retro caput C. Piſonis lauri ra-
mus eſt. In quarto ac poſtremo ab vtraque parte ſcriptum L. Piſo. Equus verò ſine rectore pro-
currit: & ſub eo ſcriptum, FRVGI. Eſt & alius eiuſdem gentis denarius, qui ab vna parte Vi-
Cariſiæ gentis numus. ctoriam habet, ab altera equites galeatos & haſtatos binos: Caſtorem puto & Pollucem, ſub qui-
bus ſcriptum eſt CN. CAE. & mox inferius, ROMA. Titus Cariſius re bene geſta aduerſus F
Cantabros & Aſtures, duos cuſit nũmos, in quorũ primo ab vna parte biga eſt, cum ſubſcriptio-
ne T. CARISI. ab altera victoriæ imago: in altero victor quadrigam agitat, inſcriptum huic eſt
Caſſiæ. VER. & mox, T. CAR. OCV. ab altero latere laureatum caput, victoriæ typus. Caſſiæ quoque
familiæ numo quodam quadriga expreſſa eſt, & inſcriptum C. CASSI. ROMA: cuius icon alte-
Cipiæ. ra parte alato & galeato capite muliebri faciè indicatur. Cipiorum vnicum depictum eſt numiſma,
in quo ab vno latere biga eſt cum ſubſcriptione, ROMA. ab altero Victoria & inſcriptum eſt. M.
Claudiæ familię numus CIPI. M. F. M. Marcelli ex Claudiorum plebeiorũ familia numus quidã ab vna parte bigã, habet
cuius equos victoria concitat: Inter ſubſcriptionem M. MARC. ROMA. binæ appictæ ſunt tri-
ticeæ ſpicæ: quo videlicet ſymbolo Siculi ad indicandam inſulæ fertilitatem (quam plebis Roma-
næ nutricem & reipub. cellam penariam appellat Cato,) in ſuis numiſmatibus vtuntur: Ab ad-
uerſo latere picta eſt Victoria. Ipſe autem de Syracuſanis Procos. in monte Albano ſecundum
ac tertium triumphum egit. Eſt & alius eiuſdem gentis numus cum biga, quæ à victoria guberna-
tur, ſed in hoc victoria dextra lauream, ſiniſtra palmæ ramum geſtat: Sub equis numerus
LXXIIII. legitur, & mox ſcriptum præterea: TI. CLAVD. TI. F. AR. N. Alius item numus
huius gentis, cui ſubſcriptum eſt: AP. CL. T. M. AP. trigam habet quam eadem victoria agi- G
tat: ab altera parte habet Victoriam. Eſt denique cum biga alius cum inſcriptione C. PVL-
Clouliæ. GHER. Iam vero & bigam regit victoria in numo Clouliæ ſiue Clœliæ gentis, cui ſubſcriptum
eſt, T. CLOVLI. Sub equis tritici culmus eſt duplicem ferens ſpicam: quamobrem T. Clœlius
iſte Siculi cognomentum haberet, Vrſinus ex hac ſpicæ pictura conijcit, vel origine Siculam fuiſ-
ſe hanc familiam, vel aliquod eius contra Siculos extitiſſe factum; id quod ex altera numi parte
quoque conijci queat, in qua Victoria expreſſa cernitur, necnon & laurea corona, victoriæ alicu-
Cœliæ. ius ſymbola. Vrget item equos biiuges victoria in duobus Cœliorum numis, quorum primo ſub
equis inſcriptum eſt: C. COIL. CALD. ſupra equos conſpicitur litera vna. H. alteri ſubſcri-
ptum eſt, CALD. M. Vterque ab altera parte Victoriam habet: ſicuti etiam alius eiuſdem gen-
tis numus, in cuius latere altero equites oſtenduntur bini cum directis procurrentes lanceis. Sub
equis ſcriptum eſt, L. COIL. ROMA. C. Conſidij duo ſunt numi, in quibus victoria vna manu
Conſidiæ gẽtis numus. lauream, altera palmam geſtans quadriiuges concitat, & vtrique ſubſcriptum eſt, C. CONSI-
DI. ſed in vno ab altera parte caput eſt galeatum & criſtatum ſine inſcriptione: altero caput ex-
Corneliæ. preſſum cernitur laureatum & retro id ſcriptum eſt, PAETI. Corneliæ gentis numi aliquot bigas
oſtendunt, quarum binæ à victoria dextra manu trophæum geſtante reguntur: vni ſubſcriptum H
eſt, CN. LENTVL. & in aduerſa parte viri barbati & galeam induti caput habet. Alteri ſubſcri-
ptum eſt P. SVLA. ROMA. & ab alia parte imaginem habet Victoriæ. Quadriga in quodam a-
lio eiuſdem familiæ numo triumphans vehitur Scipio Aſiaticus, vt conijcio ex inſcriptione quæ
talis eſt: L. SCIP. ASIA. G. Ab altero huius numi latere viri caput expreſſum laureatum & bar-
batum, ipſius forte Scipionis. Adiecta eſt litera, M. poſt ipſum caput. Eſt & aliud numiſma, in
quo L. Sullæ quadriga triumphanti victoria in aëre ſuſpenſa trophæum imponit. Sub equis ſcri-
ptum eſt, L. SVLLA. IMP. Aduerſo latere picta eſt Victoria cum titulo, PRO Q. L. MANLI.
Eiuſdem Sullæ caput oſtendit aliud numiſma cum inſcriptione, FELIX. quod ab alia parte bi-
gam habet, cuius equi ſine habenis freniſque procurrunt: ſupra eos binæ ſtellæ ſunt & totidem
infrà, vbi ſcriptum FAVSTVS. In Cn. Cornelij Siſennæ ex eadem gente numo, is in quadriga
triumphat: Vir quidam ſub equis proſtratus iacet, & ſupra eoſdem caput cernitur regali coro-
natum diademate. Inſcriptum eſt: CN. CORNELI. L. F. Ab altera numi latere Victoria eſt,

cum

A cum inſcriptione ab vnà parte, ROMA. ab altera, SISENA. Equeſtris deniq; ſtatua, quæ in alio quodam eiuſdem familiæ numo expreſſa eſt, cum inſcriptione COSSVS CN. F. LENTVLVS. pertinet ad Auguſtum, cuius auſpicijs victoriam de Iſaureis adeptus fuit, id quod aduerſa numi pars indicat, in qua circa laureatum caput, ſiue id Lentuli ſit, ſiue Auguſti, ſcriptum eſt: DIVI F. AVGVSTVS. Vnicum extat Coſconiæ familiæ numiſma, in quo biga eſt, cum inſcriptione: L. LIC. CAV. DOM. ab altera parte Victoria, & inſcriptio. L. COSCO. M.F. C. Coſſutij numus Meduſæ & Bellerophontis equo inſidentis inſignitus, quo pertineat, difficulter iudicari poteſt, niſi fortè ad Corynthum coloniam à Cæſare deductam, referri queat. Subſcriptum in numo eſt C. COSSVTI. C. F. Parte numi altera caput eius conſpicitur alatum, cum titulo SABVLA. Crepereiæ familiæ duo ſunt numi, qui ab vna parte Neptunum ſuos moderantem equos poſteriore parte in piſcem deſinentes oſtendunt, cum inſcriptione: Q. CREPEREI ROCVS, quem inde, vel aliquem ex eius familia rem mari proſperè aliquando geſſiſſe, conijcere poſſumus. Equeſtris ſtatua cum inſcriptione: P. CREPVS. in numo Crepuſiæ gentis, (qui ab alio latere Iouis imberbis iconem habet cum ſceptro & fulmine,) indicio eſt, aliquem B Crepuſiorum eà fuiſſe donatum. Eſt & alius huius familiæ numus cum biga, & inſcriptione: C. LIMETA. P. CREPVSI. qui ab altera parte caput habet, poſtica parte velatum, antica galeatum: & inſcriptum eſt: C. CENSORIN. Argenteum numum cum duobus lanceatis equitibus. ſtellam ſupra caput habentibus Caſtore nempe & Polluce, cum ſubſcriptione L. CVP. L. Cupienij eſſe iudicat Vrſinus: Additur etiam ROMA. Victoriæ icon cum cornucopia conſpicua eſt altero numi latere. Curiatæ gentis fuere Trigemini; quorum C. Curiatus argenteum cuſit denarium cum quadriga, cuius moderatorem victoria laurea cohoneſtat. Inſcriptum numo: C. CVR. F. ROMA. ab altera numi parte expreſſa eſt Victoria, & retro eam ſcriptum eſt: TRIGE. Similiter Victoriæ icon cũ inſcriptione: Q. CVRT. in alio numo, in quo ab altera parte quadriga eſt, eadem conſpicitur, inſcriptum eſt: M. SIA. ROMA. Cn. Domitij numus cum inſcriptione: ROMA. CN. DOM. bigam oſtendit, cuius equi impelluntur à victoria: ſub equis vir pugnat cum Leone. Ab altera parte Victoriæ imago eſt, retro quam appicta eſt ſpica. Pertinere hunc numum ad Cn. Domitium Ahenobarbum, putat Vrſinus, de quo his verbis meminit Plinius: *M. Piſone. M. Maſſalla Coſ. Domitium Ahenobarbum Aedilem Curulem vrſos Numidicos centum, & totidem Aethiopas venatores in Circo dediſſe: Miror adiectum Numidicos fuiſſe: cùm in Africa non gigni* C *vrſos conſtet.* Ex hoc autem argenteo denario, in cuius altera parte vir cum leone pugnans impreſſus eſt, intelligere poſſumus, (inquit Vrſinus) non vrſos, ſed leones in circo dediſſe, annaleſque non ſatis emendatos Plinium habuiſſe, in quibus cõtra hiſtoriæ fidem, leones pro vrſis ſcriptum fuiſſet. Hæc ille. Ego Plinium annalibus vſum puto emendatis, ſed non aduertiſſe Numidicos vrſos cum leonibus eoſdem eſſe, quemadmodum probè oſtendit Lipſius in Electis, vt ſuo loco oſtendemus. In eodem denario, ad indicandum ædilitatis honorem, ſpica adiecta eſt: quia ſcilicet ædiles annonam curarent. Altero eiuſdem familiæ numo quadriga triumphalis expreſſa eſt: cui ſubſcriptum: CN. DOM. Ab altera parte Victoria eſt, cum inſcriptione: ROMA. fortè autem hoc denario eiuſdem Domitij Ahenobarbi triumphus indicatur, quem egit Procos. ex Hiſpania anno DCCXXI. quamuis ad eum quoque Cn. Domitium referri poſſit, qui anno DCXXXV. Procos. de Gallis Aruerneis triumphauit. Cuſit hæc eadem familia bigam quoque, cui ſubſcriptum eſt, L. LICI. CN. DOM. Ab alio latere Victoria eſt, cum inſcriptione L. COS. DOM. F. M. Durmij triumuiri numus, in quo ipſe ab vna parte pictus inſcriptionem habet: M. DVRMIVS IIIVIR HONORI. ab altera oſtendit quadrigam cum thenſa: inſcriptum eſt: CAESAR AVGVSTVS. C. Egnatij Maxſumi numus argenteus bigam habet, cuius rector à D victoria ſuperuolante laurea coronatur. Inſcriptum eſt. C. EGNATIVS. CN. F. CN. N. Altera parte Egnatij caput eſt, antica parte galeatum; Inſcriptum MAXSVMVS. In gentis Fabiæ numo quodã argenteo quadriga eſt triũphalis, ſub equis proram nauis habet appictam, vt indicetur Q. Fabium, ad quem hic numus pertinet, cùm prætor eſſet anno DLXIIII. ex Creta inſula naualem triumphum egiſſe: ſubſcriptum eſt: Q. FABI. Ab altera parte Victoriæ eſt imago & inſcriptio: LABEO. Alius Fabiorum quidam denarius bigam habet, cuius equos Victoria concitat: Infrà ſcriptum eſt, C. FABI. C. F. Appicta etiam eſt auis, quam buteonem eſſe iudicat Vrſinus, eandemque fortaſſis ſignificat, B. litera ibidem adiecta: ſed quam ob cauſam buteonem auem in hoc denario ſignarit is C. Fabius, qui ex Pictorum familia fuit, non ſatis clarum eſt, cùm ab hac aue Buteonum alia Fabiæ gentis familia cognomen duxerit. Altera denarij parte flaminis icon eſt cum inſcriptione: EX. A. PV. hoc eſt, ex argento publico. Eo enim anno quo C. Fabius Pictor conſulatum geſſit, populus Rom. ex S. C. argento ſignato vti cœpit. Alius eiuſdem gentis argenteus numus quadrigam habet cum victoria equos moderante & altera manu lauream geſtante. Subſcriptum eſt ROMA. mox ſub hoc titulo: C. F. L. R. Q. M. hoc eſt C. Fabius, L.

Coſconiæ gẽtis numus.

Coſſitiæ.

Crepereiæ.

Crepuſiæ.

Curiatæ familiæ numi.

Domitiæ.

Lib. 8. c. 36. Vrſi Numidici.

Plinij lapſus.

Durmiæ gentis numus.

Egnatiæ.

Fabiæ.

bius, L. Rubrius, Q. Marcius. Hi enim triumuiri ſimul cudendæ monetæ præfuerunt. Eſt item E
quadriga in alio Fabiorum numiſmate cum victoria expreſſa, ſed quæ palmæ ramum manu tenet:
Subſcriptum, L. FABI. F. HISP. Ab altera parte caput anterius galeatum, cum inſcriptione. C.
ANNIVS T. F. T. N. PROCOS. EX. S. C. Erat hic Fabius Sertorianarum partium, con-
Faunidrum numus. tra quem à Sulla C. Annius miſſus eſt, vt ſcribit Plutarchus. Habet & Fauniæ gentis numus qua-
Flaminioru͂. drigam cum victoria, dextra lauream ferente, cum inſcriptione M. FAV. C. F. ab altera parte
Victoriam. Bina ſunt Flaminiorum numiſmata, cum biga. Vtrique inſcriptum L. FLAMIN.
CILO: ſed alterum ab altera parte habet Victoriam, alterum iconem C. Conſidij Nonani. Bi-
gam etiam oſtendit Flauiorum numus cum inſcriptione FLAVS. ROMA. & ab altera parte Vi-
Fonteiorum. ctoria expreſſa eſt· Fonteiorum numus, qui ab vna parte caput oſtendit galeatum, cum inſcriptio-
ne: P. FONTEIVS. P. P. CAPITO. IIIVIR. ab altera habet equitem, dextra vibrantem gla-
dium, ſub quo viri, quorum alter ſcutum geſtat, genua flectunt, ceu veniam petentes. Denotant
quidem iſthæc egregium aliquod factum, cæterùm quale illud ſit, hactenus ignoratur. Cn. Ful-
uij M. Calidij, & Q. Metelli IIIVirorum denarius argenteus ab vna parte Romam, ab altera
Fondanioru͂ numiſma. bigam habet, in qua victoria lauream dextra geſtans equos impellit. C. Fondanij numus cum in-
ſcriptione C. FVNDAN. quadrigam habet, cuius equos nulla habentes frena, nullaſque habe- F
Furiorum. nas muliebri habitu ſtatua voce vrget ad curſum, equoque dextro puer inſidet, manibus poſt
terga reiectis, ſummam fortaſſis equitandi peritiam indicaturus. L. Furij Purpureonis, qui præ-
tor de Gallæis triumphauit, numus ab vna parte bigam habet, cum ſcorpione, inſcriptum PVR.
Gelliorum. ROMA. ab altera Victoriam. In Gelliæ familiæ numo cum inſcriptione: CN. GEL. ROMA.
quadrigæ cum liberis equis inſiſtunt viri duo, galeati, ſcutaque ferentes. Ab alio numi latere
imago eſt Victoriæ laureatæ. Horatij Coclitis numiſma binos oſtendit equites haſtatos, & ab
Horatiorum altera parte imaginem Victoriæ, cum inſcriptione: COCHLES. Hunc denarium poſtmodum
Traianus Imp. reſtituit, vt conſtat ex inſcriptione quæ nunc in aduerſo numi latere legitur, quæ
talis eſt: IMP. CAESAR. TRAIAN. AVG. GER. DAC. P. P. REST. Hoſtiliæ gentis qui-
Hoſtilioru͂. dam numus vno latere bigam cum duobus habet rectoribus & inſcriptum eſt: L. HOSTILIVS
SASERN. altero caput viri paſſis capillis, hiſpidaque barba. Amicus quidam Vrſini Pauoris
vel Palloris imaginem eſſe arbitrabatur, atque ita Hoſtilium Saſernam progenitoris monumen-
ta voluiſſe illuſtrare. Tullus enim Hoſtilius rex Pauori Pallorique fanum vouit, vt ex Liuio no-
Itiæ famil. æ numus. tum eſt. Itiæ gentis vnius tantùm denarius reperitur. Ab vna parte equites habet binos lanceam
vibrantes, quales in multis alijs numis conſpiciuntur; Supra vtriuſque caput ſtella eſt: infrà ſcri- G
ptum: L. ITI. ROMA. ab altera numi parte imago eſt Victoriæ. Iidem equites Pollux nempe
& Caſtor, & ſtellæ picti ſunt in primo Iuliæ familiæ denario, in qua parte ſubſcriptum: L. IVLI.
Iuliæ. ROMA. ab altera patte ſimiliter picta eſt Victoria, expreſſuſque numerus. XVI. propterea quod
eo anno quo numus iſte ſignatus eſt, preſſus ære alieno populus Romanus, fecerat ipſe, vt dena-
rius ſexdecim aſſibus permutaretur. Altero eiuſdem L. Iulij denario bigam promouet Victoria:
Inſcriptum ſimiliter: L. IVLI. Altera numi pars Victoriam oſtendit, ac præterea ſpicam tritici,
ædilitatis eiuſdem ſymbolum. Vrſinus Cupidinis currum eſſe iudicat, eumque hoc numo im-
preſſum, ad indicandam Iuliæ gentis originem, quæ à Iulo Æneæ, qui Venere genitus eſt, filio
principium habuiſſe dicitur. Eſt quidem in tertio numo Veneris currus, ſed eum Cupidines, non
equi trahunt; vt ſit in quarto numo, vbi biiuges moderatur Venus dextra lauream, vel potius
myrteam protendens: à tergo aſtat Cupido, Venerique idem ſertum imponit: Inſcriptum eſt:
SEX. IVLI. CAESAR. Eſt & in alio numo huius gentis biga expreſſa, in quo equos mode-
rans dextra vibrat ſpiculum, ſiniſtra geſtat inſigne, in cuius medio litera conſpicitur I. Subſcri-
ptum eſt. M. METTIVS· ab altera parte Cæſaris caput eſt laureatum, cum inſcriptione: CAE-
SAR DICT. QVART. Currus ſiue quadriga triumphalis, (nam victoria lauream oſtentans H
equos concitat) cum titulo: L. IVLI. BVRSIO. huius victoriam, quæ tamen ignoratur, ex-
preſſiſſe videtur. Altera numi pars caput oſtendit alatum (Mercurij fortè) & à tergo ſceptrum
tridens, item animal quadrupes, canis ſpecie. Eſt & alius denarius, qui ab vna parte templum
oſtendit, cum inſcriptione: CLEMENTIAE CAESARIS. ab altera parte equos binos de-
Iuniæ familiæ numi. ſultorios, cum laurea & inſcriptione: P. SEPVLIVS MACER. Iuniæ familiæ numi duo ab v-
na parte Victoriæ imaginem, ab altera binos exhibent equites lanceam vel ſpiculum dirigentes:
alteri ſubſcriptum: M. IVNI. ROMA: alteri. C. IVNI. C. F. ROMA. D. Silani in eadem
gente numi quoque ſunt duo, in quibus biga exhibetur: ſed in priori Victoria dextra lauream, ſi-
niſtra palmam & habenas tenens, equos agitat: Subſcriptum huic: D. SILANVS. L. & ab al-
tera parte caput oſtendit hiſpida barba, capillis paſſis, fune in fronte connexo. Laqueo autem ip-
ſe vitam finiuiſſe dicitur, condamnatus à patre, quòd prouinciam expilaſſet. Altero numo eque-
rum rector, ſiniſtra lauri ramum geſtat: ſub equis appictam habet locuſtam: ſubſcriptum: D. SI-
LANVS.

A LANVS: altera verò numi parte caput exprimitur antrorsum galeatum: subscriptum: SALVS
F. fortè filij, vt hic sit T. Manlius Torquatus Silani superioris pater, nam & torques, quo exor-
natus est in numo, id indicat. Torquatus autem dictus fuit, quod ex Iunia gente in Manliam Tor-
quatorum familiam adoptatus esset. Sigonius D. illum Silanum de Lusitanis triumphasse exi-
stimat; ad quem triumphum numus ipse spectauerit: sicuti & alius eiusdem numus, qui ab vna
parte imaginem expressit Victoriæ cum litera A. ab altera bigam cum victoria equos incitante
& inscriptione D. SILANVS. L. F. ROMA. supra equos numerus expressus cernitur, XIII.
Q. Labieni Parthici, T. Labieni qui prius partium Cæsaris, deinde Pompeianarum fuit, numus
ab vna parte ipsius caput habet cum inscriptione: Q. LABIENVS PARTHICVS IMP. ab *Labienæ.*
altera equum ephippiatum & phaleratum. Liciniæ gentis aliquot extant numi, equorum imagi-
ne condecorati. Primus in hoc ordine biiuges habet, quorum proriga vna manu scutum gestat: *Liciniæ.*
subscriptum est. L. LIC. CN. DOM. ab altera parte imago est Victoriæ, cui circumscriptum
est: C. MALLE. C. F. Fuit autem L. Licinius cum Cn. Domitio &c. Malleolo, cudendæ
monetæ triumuir. Secundus ostendit ab vna parte P. Crassi caput laureatum & antrorsum ga-
B leatum, retro quod scriptum est. S. C. ab altera parte idem Publius equum sinistra manu du-
cit, dextra lanceam gestat. Circumscriptio legitur: P. CRASSVS. M. F. Tertio eques ex-
primitur, nudus velocissimè currens, palmam humero ferens: cum subscriptione: A. LICINI.
ab altera parte caput depictum est, cum inscriptione: NERVA. Quarto eques ornatus virum
quendam flexis genibus supplicem capillis prehensum detinet. Inscriptum est huic numi parti:
NERVA IIIVIR. altera parte laureato expresso capiti circumscribitur. A. LICINIVS. FI-
DES. Caput præcedentis numi nimirum tertij, Apollinis esse iudicat Vrsinus, idque & desul-
torium equitem, Apollinares ludos ab aliquo ex Licinia gente, cum prætor esset, in Circo factos,
sine dubio designare. Quintus numus ab vno latere ostendit equitem dextra lauream ferentem:
Inscriptum est: AVGVSTVS DIVI F. ab altero ancylia Saliorum, cum inscriptione: P. STO-
LO IIIVIR. Equestris isthæc statua ad Augusti victoriam aliquam, ob quam ei statua huius-
modi decreta fuerit, haud dubiò pertinet. Sextus ac postremus ab vna parte Veiouis simula-
chrum, ab altera quadrigam habet: cuius moderator dextra spiculum vibrat, sinistra vmbo-
nem gestat. In Luciliæ gentis numo Victoriæ icon est laureatæ, cum literis: P V. id est publico,
nimirum argento, ab altera parte, eadem biiuges propellit, cum inscriptione: M. LICILI. *Luciliæ familiæ num°.*
C RVF. Cn. Lucretij Trionis numus cum inscriptione ab vna parte: CN. LVCR. ROMA. bi- *Lucretiæ.*
nos ostendit equites erecta lancea, & ab altera parte Victoriam, cum inscriptione: TRIO. Cur- *Maianiæ.*
rus triumphalis Maianiæ gentis à Victoria rectus cum inscriptione C. MINI. ROMA. & ab al-
tera parte Victoriam etiam exhibens, ad C. Maianium P. F. P. N. pertinere videtur, qui Cos. de
Antiatibus, Lauinieis, & Veliternis triumphauit. Est & biga in numo Mamiliorum, in quo &
numerus expressus cernitur XXVIIII. Infraque scriptum C. LIMETA· P. CREPVSI. ab *Mamiliæ.*
altera numi pàrte velatum caput est: & antrorsum galeatum, cum inscriptione. L. CENSO-
RIN. Apparet autem triumuiros hos fuisse. Manliorum numis tribus triumphalis currus pingi-
tur, in priori ab vtroque equorum latere appicta est stella, eorum verò moderator galeam indu- *Manliæ.*
tus est cristatam: infrascriptum: A. MANLI. Q. F. Altera numi parte Victoriæ icon est ga-
leam indutæ cristatam: & inscriptum est SER. ROMA. Fuit is procos. contra Sertorium mis-
sus. Altera victoria equis præest: in hoc numo subscriptum est: T. MAN. AP. CL. Q. VR.
nam cum Ap. Claudio quæstor vrbanus fuit. In tertio victoria in aëre suspensa triumphanti tro-
phæum imponit. Subscriptum in hoc: L. SVLLA. IMP. Ab altera parte Victoriæ imago con-
spicitur, cum inscriptione: L. MANLI. PROQ. Quarto eques expressus est, lanceam & scu-
D tum gestans, sed equum sine freno & habenis regens: cum inscriptione L. TORQVA. Q. EX
S. C. Altera numi pars victoriam ostendit & inscriptum ei. ROMA. Philipporum ex Marcia fa- *Marciæ familiæ numi.*
milia tres sunt denarij equestribus statuis insignes: quarum prima lapideo imposita est ponti quin-
que foraminum, quibus inscriptum est: AQVA MAR. ab equi verò tergo: PHILIPPVS. Al-
tera numi parte caput exhibitum Anci Romanorum regis cum lituo & inscriptione: ANCVS.
Qua numi parte L. Philippus, qui hunc denarium cudit, indicare voluit, ab Anco Marcio origi-
nem se duxisse: cui autem lituus appictus, quod religiones neglectas aut prauè cultas, vt erant
à Numa institutæ, Pontificem Max. proponere in publicum iussisset; quam ob causam sacrificus
vocatur ab Ouidio, de Marciæ gentis origine loquente:

Marcia sacrifico deductum nomen ab Anco.

De aqua autem Marcia, quod ab Anco Marcio, qui eam deduxit, nomen acceperit, fatentur ve-
teres omnes. Statua equestri, quæ aquæductui imposita est, opinatur Vrsinus, designari eam,
quam scribit Liuius lib. 9. Marcio Tremulo ante ædem Castorum positam à Senatu, populoque
Rom. fuisse, quòd Samnites bis vicisset & Anagnia capta populum stipendio liberasset. Alij ad

statuam

ſtatuam equeſtrem referunt, quam Philippus Auguſto decreuit, cuius meminit Cicero in epiſt. E
ad Brutum: quorum opinio Vrſino imbrobatur. Alter Philippi eiuſdem numus, ab vna parte L.
Marcij imaginem habet, cui in Hiſpania concionanti è capite flamma eluxit: ab altera parte ſtatuã
equeſtrem, lauri ramum dextra geſtantem, cum inſcriptione: L. PHILIPPVS. Vrſinus eandem ſtatuam putat cum præcedenti, quæ Q. Martio decreta fuit. Eſt & alia equeſtris ſtatua tertio numo expreſſa, cum viro armato, & ſpiculum vel haſtam vibrante, cui inſcriptum eſt Q. PHILIPPVS. ROMA. ab altera parte picta eſt Victoria. Equitem illum Caſtorem eſſe iudicat
Caſtoris ſtatua. Vrſinus, quod vt cecinit Horatius: *Caſtor gaudet equis*: Ἱππόδαμος inde ab Homero appellatus.
Ab equorũ autẽ ſtudio videtur Philippus is (inquit) dictus eſſe, qui primus ex hac familia cognomen inuenit, ad quem reſpexiſſe eum qui denarium cudit, dubitandum non eſt. Ab equi tergo adpictus eſt ſcorpius. Eſt item numus eiuſdem gentis, in quo deſultores equi depicti ſunt, cum luna noua & caduceo, & cum inſcriptione: C. CENSORIN. & altera parte duo capita Numæ ſcilicet & Anci Roman. regum, à quibus Marcij originem ducunt. Eſtq; adhuc alius, in quo equus eſt ſingularis ſine agitatore procurrens, cum eadem inſcriptione: adiecti ſunt duo apices, & ſupra vtroſque binæ ſtellæ. Hic numus ab altera parte vnum tantummodo caput habet, quod F
fortè Anci fuerit. Biga deniq; alio numo exhibetur, cum inſcriptione: C. LIMET. P. CREPVSI. CXXIIII. & ab altera parte caput velatum, cum inſcriptione: L. CENSORIN.
Hiſce poſterioribus numis Marcij alicuius de ludicris Circenſibus, equo ſingulari, deſultoribus, & bigis partas victorias deſignari conijciunt, quas C. Cenſorinus triumuir ſub Auguſto, vt progenitoris ſui monumenta illuſtraret, in his nummis ſignauerit. Memmiorum numus ab vna parte bi-
Memmiorũ numus. nos oſtendit equos, inuicem obuerſos, ſimiliterq; totidem viros, altera manu haſtam ferentes, cum inſcriptione L. MEMMI. ab altera parte caput laureatum. In altero verò eiuſdem gentis numo biiugum moderatori victoria aëre ſuſpenſa lauream porrigit: Ante eorum pedes litera expreſsa eſt, N. Infra ſcriptum: L. MEMM. GAL. ROMA. Altera parte viri caput, & à ceruice ſerra, aut quid ſerræ ſpecie, cum inſcriptione: ROMA. Similis huic per omnia numus alius ſed ſub equis ſcriptum eſt: L. C. MEMIES GAL. & ab altera parte, K. EX. S. C. Celebris eſt huius gentis quidam Memmius ædilis plebeius, qui Cerealia hoc eſt, Cereris ludos, quibus
Lib. 47. equorum curſus in Circo exhibebantur, primus feciſſe dicitur: itaque Dio memoriæ prodidit, ante deuictum Brutum eueniſſe, vt ædiles plebeij gladiatorum certamina pro equorum curſibus
Mettiorum exhibuerint. Mettiæ familiæ numus cum inſcriptione, M. METTIVS. bigam oſtendit, cuius G
equos auriga nullis vtens habenis aut frenis, voce ad curſum impellit, dextra ſpiculum vibrans, ſiniſtra inſigne ſcutiforme ferens: altera parte Cæſar laurea exornatus exprimitur, cum lituo & inſcriptione: CAESAR DICT. QVART. Sub eo enim quartùm dictatore cudendæ monetæ præfuit. Equites pileati & lanceati duo, cum totidẽ ſupra caput ſtellis in numo conſpiciuntur
Minutiorũ numus. Minutiorum cum inſcriptione: Q. MINV. ROMA. ab altera parte imaginem habet victoriȩ, & inſcriptionem: RVF. Eadem imago picta eſt alio eorumdem numo, qui ab altera parte quadrigã habet, cuius equi ſine frenis & habenis ſunt: Inſcriptum ROMA. L. MINVCI. Biga verò gẽtis
Muſsidiorũ. Muſtidiȩ expreſſa cũ inſcriptione L. MVSSIDIVS LONGVS: altera parte victoriam oſtentãs, ad Cæſaris dictatoris victorias (inquit Fuluius) ſpectat, quarũ cauſa ſpectacula in Circo edita fuiſſe
Cap. 39. tradit Suetonius: *Circenſibus* (inquit) *ſpacio Circi ab vtraq; parte producto, & in gyrum euripo addito, quadrigas bigasq; & equos deſultorios agitauerunt nobiliſsimi iuuenes*: atque ob ſimiles aliorũ victorias ſæpe (ni fallor) in aliorum numis, bigæ quadrigæq; & deſultorij conſpiciuntur: nec aliò ſpe-
Næuiorum. ctare puto trigam, quæ in Næuiorum denario expreſſa eſt cum inſcriptione C. NAE. BALB. qui ab altera galeatum caput habet; cuiq; inſcriptum eſt S. C. Teſtatur Fuluius in veteri quadam inſcriptione, quæ proximis annis in foro Romano reperta, in Capitolium translata fuit: in cuius H
altera parte equeſtris ſtatua Curtij eius expreſſa eſt, à quo Lacus Curtius dictus fuit, mentionem fieri L. NAEVII. L. F. Spurini prætoris &c. Ogulniorum numus ab vna parte laureatum ca-
Ogulniorum Opeimiorũ. put; ab altera quadrigam oſtendit cum inſcriptione: VER. CAR. OGVL. Opeimiæ gentis numi duo ſunt, qui ab vno latere victoriæ imagine illuſtrati ſunt: ſed in altero ea dextrà lauream geſtans equos quadriiuges agitat: altero bigam moderans vna manu arcum tendit: priori ſubſcriptum L. OPEIMI. ROMA. altero M. OPEIMI. ROMA. Hic L. Opimius homo fuit clarus & in Senatu potens, quia conſul C. Graccho & M. Fuluio interfectis, accerrimè victoriã
Papiriæ gentis numus. nobilitatis in plebem exercuit. Eam itaque priori numo indicauerit. Carbonum Papiriæ gentis numi duo ab vna parte impreſſam habent imaginem victoriæ: ab altera quadrigam à Ioue vna manu fulmen, altera ſceptrum geſtante moderatam. Vni inſcriptum eſt M. CARBO. RO-
Petroniæ. MA. alteri: CARB. ROMA. P. Petronij Turpiliani numus ab vna parte oſtendit Pegaſum, ab altera imaginem Auguſti, ſub quo triumuiratum geſſit. Alluſio eſt, ni fallor, ad L. Petronium, qui cum humili loco natus eſſet, P. Cœlij beneficio ad equeſtrem ordinem & ſplendida militiæ

ſtipendia

A ſtipendia peruenit, vt ſcribit Valerius Maximus. L. Nattæ ex familia Pinariorum duo ſunt numi, *Pinariæ,*
cum impreſſa biga: & vterque ab altera parte impreſſam habet imaginem Victoriæ. Vtriq; inſcri- *Li.4.c.7.*
ptum NATTA. ROMA. ſed alterius equi ſoluti procurrunt: altero victoria habenas modera-
tur. In tribus Plautiorum numis quadriga picta eſt, quorum prior, cuius inſcriptio eſt: L. HYP-
SAEVS AED. CVR. ſubſcriptio: C. HYPSAE. COS. PREIVER. CAPTV. & in quo *Plautiæ.*
ſub equis appictus eſt Scorpio: ab altera parte exhibet camelum ſarcina onuſtum, à cuius lateri-
bus quidam flexo genu lauream oſtentat. Inſcriptum M. SCAVR. AED. CVR. EX S. C. In-
frà ſcriptum eſt: REX ARETAS. Alteri ab vno latere ſcriptum eſt: C. YPSÆ. COS. CEPIT.
ab altero, in quo imberbis viri caput pictum eſt, cum piſce P. YPSAE. S. C. Tertius eaſdem ha-
bet vtrobiq; inſcriptiones: ſed in hoc viri caput barbatum eſt, & à ceruice expreſſus eſt tridens.
Ex quibus inſcriptionibus colligitur, tres iſtos numos in C. Plautij Hupſæi memoriam cuſos eſſe
qui Decianus in Faſtis cognominatus eſt, quiq; Priuerno capto, de Priuernatibus triumphauit.
Camelus autem ludorum, quos in ædilitate fecerit, index eſſe poteſt: magis tamen placet Vrſino, *Camelus*
ſi camelus ad Arabiæ regulum Bacchium Iudæum referatur, quem à Plautio Cn. Pompeij, vt o- *quid in nu-*
B pinatur, in Aſia legato, vel proquæſtore ſuperatum fuiſſe credibile eſt, eo bello, in quo Aretas *mis indicet.*
quoque rex ab Aemilio Scauro, Pompei item proquæſtore victus eſt. Eſt & aliud Plautiorum nu-
miſma, quod Solis imaginem ab vna parte cum inſcriptione L. PLAVTIVS, ab altera parte victo-
riæ imaginem oſtendit in medio quatuor equorum, quorum vni inſideri videtur. Inſcriptum eſt:
PLANCVS. Eſt denique aliud quo duo equites lancea directa procurrentes depingnntur, cum
inſcriptione: C. PLVTI. ROMA. altera parte exhibetur Victoria. Victoria item exhibetur alte-
ra parte numorum Porciæ familiæ, quorum bini oſtenduut bigam: ſed in priori, cui ſubſcriptum *Porciæ fami*
eſt: L. LIC. CN. DOM. & altera parte L. PORCI. LICI. equos agitans dextra vibrat ſpicu- *liæ numi.*
lum, ſiniſtra geſtat ſcutum. Altero numo Victoria ſertum oſtentat, & bigam ipſam moderatur:
Inſcriptio: C. CATO. ROMA. Eſt & alius Porciorum numus, in quo quadriiuges auriga fla-
gelli loco, terriculo vtitur, campanæ ſpecie: Subſcriptum eſt: M. PORC. ROMA. ab altera par-
te: LAECA. Inter Poſtumiorum numos vnus eſt, quo ab vna parte tres exhibentur equites dex- *Poſtumiæ.*
tra lanceam, ſiniſtra ſcutum ferentes, quibus pedes præcurrit gladio accinctus, cum inſcriptione;
A. ALBINVS: ab altera parte, ROMA. ſub capite Dianæ. Hoc numo Albinus maiorum ſuo-
rum monumenta celebrat, pugnam illam exprimens, in qua A. Poſtumius dictator, ad lacum
C Regillum cum Latinis dimicans, Sex. Tarquinium Superbi regis filium interfecit. Alter etiam e-
iuſdem gentis numus ſubſcriptus ſimiliter: A. ALBINVS: ab vna parte equos oſtendens binos
è fonte bibentes, totidemq; haſtatos viros; quorum capiti imminet ſtella, & appicta etiam eſt
luna: ab altera parte caput laureatum cum ſtella maxima & inſcriptione: ROMA. pertinet ad
eundem A. Poſtumium: cui ſcilicet contra Latinos ad lacum Regillum, vt dictum eſt, pugnanti,
Caſtor cum Polluce fratre auxilio veniſſe dicitur, & poſt pugnam ad lacum Iuturnæ ſuum equo-
rumq; ſudorem abluiſſe, in quo eis loco ædes constructa fuit. Eſt & quadriga inſignis alius huius
gentis numus, equis ſolutis tracta: cum victoriæ ſigno ab alia parte, cui appictus eſt flaminis apex,
ad L. Poſtumium Albinum flaminem Martialem alludens. In quodam Prociliæ gentis denario ab
vna parte Iunonis Soſpitæ pellem capitis caprini indutæ imago eſt cum inſcriptione S. C. ab alte- *Prociliæ.*
ra parte biiuges eadem dea, dextra ſpiculum, ſiniſtra ſcutulum geſtans moderatur. Subſcriptum
eſt. L. PROCIL. I. F. Hic autem L. Procilius, qui hunc denarium cudit hac deæ imagine ſi-
gnificat, ſe è Lanuuio municipio oriundum fuiſſe. Ibi enim ea dea colebatur tali ſimulacro, vti ex
hiſce Ciceronis verbis clarum eſt: *Tam Herclè* (inquit) *quam tibi illam noſtram hoſpitam, quam tu* *Iuno caprini*
D *nunquam ne in ſomnis quidem vides, niſi cum pelle caprina, cum haſta, cum ſcutulo, cum calceolis re-* *capitis pelle*
pandis. In Quinctiorum numo equeſtres ſtatuæ duæ ab vna parte cum inſcriptione: T. Q. ROMA. *induta vbi*
conſpiciuntur, & ab altera parte victoria & retrò eam flaminis apex. L. Rubrij numi duo ſunt ar- *colebatur.*
gentei, cum thenſa quadriga vecta. Vtriq; ſubſcriptum: L. RVBRI. ſed alterius numi thenſæ in- *Quinctioriũ*
ſculpta eſt auis (aquilæ forſan) imago, & Victoria volitans aut aëre ſuſpenſa equis lauream im- *numus.*
ponere ſatagit: præterea alter caput oſtendit nudum, laureatum, & barbatum, & à tergo triden- *Rubriorum.*
tem, cum inſcriptione: DOSSEN. alter caput habet imberbe ſimiliter coronatum & à tergo ſce-
ptrum, & inſcriptionem: DOS. Pertinet autem thenſa hæc, quãtum conijcere licet, ad ipſius Ru-
brij ſacerdotium aliquod, vel maiorum ſuorum alicuius. Erant enim thenſæ pontificum, vt ex his *Thenſę quid*
Cicer. verbis in oratione de aruſpicum reſponſis intelligere poſſumus. *Te appello Lentule, cuius ſa-* *indicent.*
cerdotij ſunt thenſæ, curricula, præcenſio, ludi, libationes &c. Erant & ædilium, vt ex eodem colligi *Lib.7. in*
poteſt. *Omnes* (inquit) *Dij, qui vehiculis thenſarum ſolemnes cœtus ludorum initis &c.* His accedit *Ver.*
Feſti quoq; auctoritas, qui, *thenſam* (inquit) *vocari Sinnius Capito ait, vehiculum quo exuuiæ deo-*
rum ludicris Circenſibus in Circum ad puluinar vehuntur. Aut igitur ædilitatẽ à ſe geſtam, vel maio-
rum ſuorũ aliquo, ſignificare Rubrius voluit, aut pontificatum aut ſacerdotium quod thenſis vte-

retur; vel certè (quod magis placet Vrſino) ad thenſam Cæſari dictatori decretam.

Rutiliæ familiæ numus

Rutiliæ gentis numus ab vna parte bigam habet, cuius equos victoria lauream prætendens agitat, cum inſcriptione : L. RVTILI. altera parte Victoriæ imago eſt, cum inſcriptione FLAC.

Saufeiæ.

Similis per omnia Saufeiæ gentis denarius, cum inſcriptione : L. SAVF. ROMA.

Scriboniæ.

Scriboniorum quoque numus quidam ab vna parte Victoriam exhibet; altera binos equites illos quibus ſtella ſupra caput appingitur, Caſtorem nempe & Pollucem, cum inſcriptione : C. SCR. ROMA.

Semproniana.

Idem etiam numus inter Sempronianos extat, cum inſcriptione ab vna parte: L. SEMP. ROMA. Ab altera PITIO. Eſt verò & alius eiuſdem gentis denarius, in quo ab vna parte equi Neptuni in piſces poſteriori parte deſinentes conſpiciuntur, cum duabus ſtatuis & inſcriptione : L. ATRATINVS. Ab altera capita duo cum inſcriptione : M. ANT. IMPER. TER. COS.

Sentiæ.

L. Sentius Saturninus triumuir argento publicè ſignando, duos cudit denarios cum quadrigis ab vna parte, ab altera Victoria. Priori ſub equis inſcriptum : L. SENTI. C. F. D. Ab altera parte : ARG. PVB. alteri : L. SATVRN. F.

Sepuliæ.

Sepuliæ gentis numus elegantiſſimus ab vna parte equitem deſultorem cum laurea à tergo eius appicta oſtendit, cum inſcriptione : P. SEPVLLIVS MACER. Ab altera parte imaginem Pontificis Maximi (Cæſaris dictatoris) cum lituo & phiala.

Sergiæ.

Elegantiſſimus item Sergiæ gentis numus ab vna parte equeſtrem habet ſtatuam, quæ altera manu caput oſtentat, cum inſcriptione. Q. M. SERGI SILVS. altera parte Victoriam cum inſcriptione : ROMA. EX. S. C. Numus eſt in M. Sergij honorem ſine dubio ſignatus, qui egregia bellicæ laudis monumenta reliquit, inter quæ tamen, cuiuſnam Carthaginenſium ducis caput ab eo ſit amputatum, quod (vt diximus) in altera denarij parte Sergius ipſe equo inſidens manu geſtat, non recenſetur. Ipſe autem de factis ſuis orationem ſcripſit, ex qua Solinus :

M. Sergij fortitudo.

Poſt hunc (inquit) *M. Sergius duobus ſtipendijs, primo, aduerſo corpore ter & vicies vulneratus : ſecundo ſtipendio in prælio dexteram perdidit : qua de cauſa ferream ſibi manum fecit : & cùm neutra penè idonea ad prælıandum valeret, vna die quater pugnauit, & vicit ſiniſtra duobus equis eo inſidente confoſſis, &c.*

Seruiliorum numi.

Seruiliorum prior (eorum in quibus equorum pictura eſt) ab vno latere duos exhibet equos ſolutos, inuicem obuerſos, totidemque milites inuicem pugnantes, cum inſcriptione : M. SERVILI. C. F. N. Altero victoriam, cum inſcriptione vnius literæ : M. Eadem altero numo exprimitur cum laurea, quæ à tergo conſpicitur; Inſcriptio eſt ROMA. Hic numus aduerſa parte binos oſtendit equites inuicem obuerſos, ſimul (vt videtur) colloquentes cum inſcriptione : C. SERVILI. M. F. Tertio ab vna parte duorum equitum exprimitur pugna, eorumque alter gladio ſe defendere ſtudens, lancea confoditur alterius : ab altera parte laurea cinctum caput exhibetur, cum lituo & inſcriptione : B. ROMA. Idem certamen quarto quoque denario expreſſum eſt, ſed hic miles ille qui alterum in ſuperiori lancea transfigebat, lancea careret, audacter tamen aduerſarium inuadit. Equus enim anterioribus pedibus alterius equum perfundat. Scuto huius equitis, vt & ſuperioris inſcripta eſt litera M. Altera huius numi parte exhibetur Victoria cum lituo & inſcriptione : ROMA. Eſt & alius eiuſdem gentis numus, qui vna parte caput criſtata galea exornatum exhibet cum inſcriptione : RVLLI. Altera bigam cum Victoria equos agitante & lauri ramum ferente; & inſcriptione : P. SERVILI M. F. Priorem denarium vulgò referunt ad M. Seruilium C. F. qui Magiſter equitum fuit, P. Sulpitio Dictatore anno DL. & conſul anno inſequenti, eiuſque pugnam aliquam equeſtrem ſignificari equitum ſignis exiſtimant, quæ in eo denario exhibentur, eandemque etiam indicare voluiſſe, qui alterum denarium cudit. Mihi autem magis placeret (inquit Fuluius) ſi equites qui ſunt in quatuor denarijs expreſſi, alter ad Sp. Melium equeſtris ordinis virum, alter ad C. Seruilium Ahalam magiſtrum equitum referretur, à quo Sp. Melius regnum affectans, interfectus eſt : denarioſque huiuſmodi crediderim à M. & C. Seruilijs Ahalis in progenitoris memoriam ſignatos eſſe, cum & ipſe quoq; occiſi Cæſaris, liberatæq; patriæ laudem aliquam vindicarent. Author enim eſt Cicero

Li. 2. Philip.

præter P. & C. Seruilios Caſcas fratres, duos etiam Ahalas cum alijs coniuratis Cæſarem interfeciſſe.

Spuriliæ gentis numiſma.

Spuriliæ gentis numus altera parte victoriam, altera bigam habet cum inſcriptione: A. SPVRI ROMA. Idem cum hoc numo eſſet, numus Seruiliorum, niſi aurigam laurea in hoc Victoria cohoneſtaret. Inſcriptum huic P. GALB. ROMA. Eſt & alius eorundem numus qui ab vna parte equeſtrem habet ſtatuam cum titulo: SER. GALBA IMP. ab altera Hiſpaniæ imaginem cum duabus lanceis, ſpicis, & ſcuto.

Hiſpaniæ typus.

Lanceæ & ſcutum Hiſpanorum in re militari præſtantiã: ſpicæ prouinciæ fertilitatem indicant. Statua verò equeſtris, poteſt ad Galbæ equeſtrem aliquam ſtatuam pertinere, quæ ab Hiſpanis ei decreta fuerit.

Tarquitiæ gentis numus.

Tarquitiæ familiæ numus à C. Tarquitio P. F. vt ex inſcriptione apparet, cuſus ab vna parte bigam habet ab altera C. Annij caput cum inſcript. C. ANNI. T. F. T. N. COS. EX S. C. Fuit enim hic Annius Syllæ legatus contra Sertorium & Tarquitium miſſus.

Terentiæ.

C. Terentij numus qui auerſa parte victoriam oſtẽdit duplicem, aduerſa binos habet equites quos Caſtoris & Pollucis ſymbola eſſe ſæpè indicauimus: cur verò hunc cuderit numum,

A mum, necdum obſeruaui. Titiniæ gentis denarius, in quo Victoria bigam moderatur, & inſcriptũ *Titinæ.*
eſt: C. TITINI. altera parte impreſſam habet victoriam cum hoc numero: xvi. ex quo colligitur
denariorũ flandorum curatorem fuiſſe, cùm Hannibale vrgente aſſes vnciales facti ſunt, placuitq́;
denarium ſexdecim denarijs permutari: quinarium octonis, ſeſtertium quaternis. Titiorum nu-
mi tres altera parte Pegaſum habent impreſſum cum inſcriptione: Q. TITI. Altera prior vi- *Titiæ.*
rum barbatum, alter imberbem, tertius victoriam. Pegaſus autem adduxit quoſdam, vt ad Ti-
tium poëtam, de quo meminit Horatius ad Iuliũm Florum, referendos hos denarios putarint. E-
ius verſus ſunt hi: *Li. 1. Epi. 3.*

Quid Titius Romana breui venturus in ora
Pindarici fontis qui non expalluit hauſtus?

Vt igitur Titio huic denarios huiuſmodi quidam referrent, imago Pegaſi etiam impulit, quæ in
duobus denarijs, quadrato Hermæ impoſito eſt: Clarorum enim & inſignium aliqua virtute vi-
rorum capita Hermis imponi ſolent. Victoriæ quoque ſimulachrum in vno denariorum impreſ-
ſum ad Titij in poëticis certaminibus victoriam aliquam referri poteſt, cuiuſmodi multæ Comi-
corum & Tragicorum poëtarum inter ſe certantium à Græcis, Latiniſque ſcriptoribus celebran-
B tur. Vrſino verò magis placet, ſi Pegaſi ſignum, Corintho coloniæ à Cæſare Dictatore dedu-
ctæ & ab Auguſto poſtea inſtauratæ tribueretur: ad hanc enim fortaſſe reſpexiſſe Q. Titium, qui
frater vel conſanguineus eſſe potuit L. Titij, qui Tr. Mil. legionis Vernaculæ ſub Cæſare ab Hir-
tio dicitur. Bigæ, quæ in Titurioꝝ quodam numo expreſſa eſt, Victoria dextra lauream o- *Li. 4. de bel-*
ſtentans, equos agitat, ſub quibus appicta eſt galea, cum inſcriptione: L. TITVRI. Altera *lo Alex.*
numi parte eius ſimulacrum cum inſcriptione eſt: SABIN. Fuit hic L. Titurius Sabinus ar- *Titurioꝝ*
gento publicè feriundo præfectus, frater forſan Q. Titurij Sabini, qui Cæſaris legatus in Gallia *numi.*
contra Vnellos præclara multa præſtitit. Quæ fuerit Trabauia familia, non conſtat; eius extat
denarius argenteus ab vna parte victoriæ imagine, altera quadriga inſignis cum inſcriptione: L. *Trebauiorũ.*
TREBAVI. ROMA. Eſt & quadriga in Tulliorum denario, ſed equi eam trahunt ſolu-
ti, & inſiſtit victoria ſiniſtra manu ramum lauri geſtans, appictaque laurea eſt, cum inſcriptio- *Tulliorum.*
ne: M. TVLLI. Ab altera numi parte etiam pictum eſt victoriæ ſimulacrum, cum inſcriptio-
ne: ROMA. Creditur ſpectare numus ad triumphum M. Tullio Ciceroni ob res in Cilicia be-
nè geſtas decretum, de quo ipſe ſcribit in epiſtola ad Catonem, & ad Atticum. Valeriæ gentis *Lib. 15.*
C numi duo ſunt bigam oſtendentes: alteri inſcriptum; C. VAL. C. F. ROMA. Huic ab altera *Lib. 5.*
parte Victoriæ ſimulacrum eſt: alteri inſcriptum: L. VALER. Ab altera parte mulier corona- *Valeriorum.*
ta conſpicitur, & à tergo malleus cum inſcriptione: ACISCVLVS. Varganteiæ verò gen- *Varganteio-*
tis numus ab vna parte imaginem habet victoriæ cum inſcriptione: M. VARG. Ab altera qua- *rum.*
drigam cum inſcriptione: ROMA. Vettia verò bigam, & retro eam ſpicam tritici, cum titulo;
L. VETTIVS IVDEX. Ab altera parte T. TATII Sabini imaginem cum inſcriptione: *Vettiorum.*
TA. SABINVS. S. C. C. Vibius Panſa Coſ. cum Hirtio contra M. Antonium hoſtem à Se- *Vibiorum.*
natu iudicatum miſſus ſignis ad Mutinam collatis, prælio Antonium ſuperauit. Ad quam victo-
riam indicandam duos potiſſimum numos cudit: quorum altero ipſius ſimulacrum cum inſcri-
ptione: PANSA. S. ab vna parte, ab altera quadriga triumphalis: altero eadem quadriga ab
vtraque parte expreſſa eſt, cum inſcriptione: C. VIBIVS C. F. PANSA. Vinitiorum *Vinitiorum.*
numi duo ſunt in Auguſti honorem cuſi: In priori equeſtris eſt ſtatua baſi inſiſtens, in qua ſub
ipſo equo inſcriptum eſt: S. P. Q. R. IMP. CAES. ab vna parte: ab altera baſi ſine ſtatua,
inſcriptum eſt: S. P. Q. R. IMP. CAE. QVOD V. M. S. EX A. P. Q. I. S. AD A. D. Circun-
circa verò ſcriptum: L. VINITIVS. L. F. IIIVIR. Alter ab vno latere ſimulacrum ha-
D bet Auguſti: ab altero baſim ſupra pontem, cum duabus equi ſtatuis. Baſi inſcriptum S. P. Q. R.
IMP. CAES. Ab vtraque baſis parte ſtatua eſt humana. Sub ponte ſcriptum: L. VINITIVS.
Pertinent (inquit) hi numi ad declarandos Auguſti honores, qui ei ob vias munitas decreti ſunt:
Hi verò, vt teſtatur Dio, & antiquitatis monumenta confirmant, fuerunt ſtatuæ equeſtres, &
arcus ſuperimpoſitis ſtatuis. Baſis autem, ſiue columnæ inſcriptio, cui in priori numo ſuperimpo-
ſita eſt equeſtris ſtatua, ex Liuio interpretari poteſt: S. P. Q. R. Imp. Cæſari, quòd viæ muni-
tæ ſunt ex ea pecunia, quam is ad ærarium detulit. Huic numo ſimillimum alium pingit Sebaſtia-
nus Eritius, ſed in hoc arcus ſunt duo, & vterq́; ſuperimpoſitam habet ſtatuam equeſtrem, item
equitem dextra lanceas, ſiniſtra ſcutum oſtentantem: Inter vtrumq́; arcum, ſcriptum eſt: QVOD
VIAE MVN. SVNT. Altera numi parte Auguſtus ipſe imberbis pictus eſt cum inſcriptione: S.
P. Q. R. CAESARI AVGVSTO. Eadem imago cum eadem inſcriptione in alio quoq́; denario
exhibetur, qui ab altero latere arcum oſtendit duplicem, alterum ſcilicet alteri ſuperimpoſitum, in
cuius vertice currus conſpicitur triumphalis, cuius moderatorem victoria à tergo aſtans laurea do-
nat. Inſcriptum ſimiliter numo: QVOD. VIAE MVN. SVNT. Triumphalis autem currus

non aliam ob cauſam numo exhibetur, quàm vt indicaretur Auguſtum vijs muniendis viros A
triumpho dignos, vel qui aliàs triumphaſſent, præfeciſſe. Cum verò in Auguſti equeſtres ſtatuas inciderimus, non incongruum fuerit, aliarum quoque in eiuſdem Imperatoris honorem erectarum ex numorum antiquorum authoritate, mentionem facere, ac deinceps aliorum Imperatorum, qui ſimiliter Auguſti vocari voluerunt, qua in re opera vtemur Sebaſtiani Eritij, & ſi opus fuerit, etiam aliorum. Pingit itaque is aureum numum, in quo arcus conſpicitur triumphalis cum quatuor ſuperimpoſitis equis, & tribus viris, quorum vnus à tergo equorum eſt, duo à lateribus, qui inſignia ferunt militaria. Inſcriptum eſt numo ab hac parte: C I V I B. E T
Lib. 54. S I G N. M I L I T. A. P A R T. R E C V P. Hoc eſt: Ciuibus & ſignis militaribus à Parthis recuperatis: Dio author eſt, non ſolùm gratiſſimum Auguſto fuiſſe, quòd ciues & militaria ſigna, quæ Craſſo & Antonio eſſent erepta, citra vllum certamen recuperaſſet, verùm etiam templum Martis vltoris in Capitolio ad imitationem Iouis Feretrij, qua ſigna ea militaria ſuſpenderentur, decreuiſſe, equoque ouantem in vrbem inuectum, ac fornice trophæum geſtante honoratum fuiſſe. Ab altera numi parte Auguſti imago eſt, cum inſcriptione: IMP. CÆSARI AVG. COS. XI. TRI. POT. VI. S. P. Q. R. B

Eſt & alius eiuſdem Auguſti numus argenteus cum inſcriptione: C. C AE S A R. . . qui altera parte eum ephippiato equo inſidentem oſtendit, perniciſſimeque equitantem, cum inſcriptione: P O P V L. I V S S V. Cuſus enim fuit, cùm iuſſu populi equeſtris illi erigeretur ſtatua, cuius mentio apud Paterculum, his verbis: Mox cum Antonius occurriſſet exercitui, quem ex tranſmarinis prouincijs Brundusium venire iuſſerat, Legio Martia & quarta, cognita & Senatus voluntate & tanti iuuenis indole, ſublatis ſignis ad Cæſarem ſe contulerunt. Eum Senatus honoratum equeſtri ſtatua, quæ hodieque in roſtris poſita ætatem eius ſcriptura indicat, (qui honor non alij per C C C. annos, quàm L. Syllæ, & Cn. Pompeio, & C. Cæſari contigerat) pro P. R. vnà cum conſulibus deſignatis, Hirtio & Panſa bellum cum Antonio gerere iuſſit. Eſt & argenteus numus cum inſcriptione ab vna parte: A V G V S T V S D I V I F. Ab altera ſtatuam oſtendens equeſtrem, cum tribus militaribus inſignibus, ſcriptum eſt: C. CAE-
S A R. A V G V S T I. F. Eritius in honorem Auguſti cuſum putat; AEneas Vicus in hono-
Cai numus. rem Cai, quod mihi quoque videtur: cùm certum ſit tunc cuſum eſſe, cùm Caium Auguſtus in
Tib. Claudij numus. prouinciam, quæ fuit Armenia mitteret. Numiſma Tib. Claudij cum eius effigie laureata & inſcriptione: T I B. C L A V D I V S C A E S A R. A V G V S T. P. M. T R. P. C
I M P E R A T. Ab altera parte equeſtrem oſtendit ſtatuam in medio duorum trophæorum, ſpolijs hoſtium onuſtorum, pulcherrimo ſuperimpoſitam arcui. Inſcriptum huic parti: N E R O C L A V D I V S D R V S V S G E R M A N. I M P. S. C. Excuſum fuit hoc numiſma in Claudij honorem ob ſubactam Britanniam, de qua magnificè triumphauit. Niſi dicamus arcum illum eſſe, quem Neroni Druſo Claudij patri Senatus dicauerat, cum trium-
Neronis numus. phans ex Germania Vrbem iniret. Neronis verò numus, ſimiliter inſcriptus ab vna parte: N E R O C L A V D I V S C A E S. A V G V S T. G E R M. P. M. T R. P. I M P E R. P. P. Arcum quidem etiam habet triumphalem, ſed quatuor ei ſuper impoſiti ſunt equi, cum ſtatuis hinc inde humanis & victoriæ cum inſcriptione: S. C. De Neronis triumpho de Parthis, quem numus exprimit, meminit his verbis Corn. Tacitus: *Ob hæc conſalutatus Imperator Nero, & Senatusconſulto ſupplicationes habitæ, ſtatuaque & arcus & continui Conſulatus principi, &c.* Eſt & alius numus in eiuſdem Neronis honorem excuſus, qui ab vna parte eius effigiem, palmamque exhibet, cum inſcriptione: I M P. N E R O C A E S A R A V G. P. M A X. Altera parte eundem Neronem equo inſidentem & duos proſtratos viros lancea transfigentem. Alio item quidrigam agitans, ſiniſtra palmam geſtat. Inſcriptum numo E V T H Y- D
Nero. Circenſium ſtudioſus. M I V S. Quantoperè autem Nero ludis Circenſibus, quibus quadrigæ certabant, delectaretur, meminit Tranquillus, cùm inquit: *Equorum ſtudio vel præcipuè ab ineunte ætate flagrauit, pluriumſque illi ſermo, de Circenſibus erat, & quondam tractum praſinum agitatorem inter condiſcipulos querens obiurgante pædagogo, de Hectore ſe loqui ementitus eſt. Sed cùm inter initia imperij eburneis quadrigis quotidiè in abaco luderet, ad omnes etiam mimos Circenſes ſeceſſu commeabat &c.* Vt verò
Euthymius quadrigarius Neronis in hoc certamine eximia indicaretur peritia, addita eſt inſcriptio, E V T H Y M I V S. Hic.n. quadrigarius in Olympiæ ludis fuit celeberrimus: Meminit eius Plin. his verbis: *Conſecratus eſt*
Lib. 3. c. 47 *viuus, ſentienſq́; oraculi eiuſdem iuſſu, & Iouis Deorum ſummi aſtipulatu, Euthymius Pycta, ſemper Olympiæ victor & ſemel victus &c.* Eſt denique alius adhuc numus in eiuſdem Neronis honorem cuſus; in cuius parte vna eius conſpicitur effigies, cum palma & inſcriptione: I M P. N E R O C A E S A R A V G. P. M A X. Altera Circus & in eo quadrigæ circum metas currentes, &
Titi numus. curſu certantes. Eadem huius numi, quæ prioris ratio eſt. Titi quidam numus cum eius effigie ab vna parte, & inſcriptione: I M P. T. C A E S. V E E S P A S. A V G. P. M. T R. P.

P. P. ab

A P. P. Ab altera parte eiusdem Imperatoris habet statuam equestrem, quæ virum quendam sub equo prostratum conculcat: Subscriptum est: S. C. Alius est eiusdem Titi Vespasiani numus cum eadem effigie & inscriptione eadem, altera parte ipse Titus curru vehitur triumphali, sceptrum dextra ostentans. Appicta currui ipsa victoria est, & lauri item ramus: cum inscriptione: S. C. Triumphus eo Titi exprimitur de Iudæis. Est & alius numus, cui ab vna parte inscriptum est: IMP. T. CAES. VESP. AVG. P.M. TR. P. P. P. COS. VIII. & altero latere S. C. in quo vir quidam pedes, indutus galeam, orbem equiti præbet, Roma nimirum, aut fortè Mars aut Bellona Tito: quasi monarcham creatura. Extat & Domitiani equestris statua in quodam numo æreo cum inscriptione: PRINCIP. IVVENT. S. C. in cuius similiter altera parte Domitiani etiamnum adolescentis simulacrum expressum est, & inscriptum. CAESAR AVG. F. DOMITIAN. COS. II. Simillimus per omnia datur eiusdem Domitiani numus quidam argenteus, sed ab ea parte, in qua ipse equo vehitur, nulla est inscriptio. Vterque cusus fuisse creditur, cùm in Galliam, & vtramque Germaniam ipse cogitaret. Est & argenteus eiusdem effigie nobilis cùm inscriptione: CAES. AVG. F. DOMITIANVS. in quo ab altera parte Pegasus expressus est, cum inscriptione: COS. IIII. Huius numi duplex redditur ratio: sunt qui famæ illius quæ de eo vbique terrarum dispersa erat, typum esse volunt. Pegasus enim famæ symbolum est: alij verò ab ipsomet Domitiano cusum hunc numum conijciunt, vt se poëtices studiosum indicaret: talem enim se esse simulabat, vt testatur Suetonius. Elegantissimum quoque æreum numisma à Græcis excusum reperitur cum inscriptione ΔΟΜΙΤΙΑΝΟΣ. altera parte impressum habens arcum triumphalem, tribus portis insignem, cui superimpositæ cernuntur quadrigæ binæ, quarum vna ipse vehitur, & ab vtroque earum latere vir quidam genu flexo, & manibus post terga reuinctis, supplex astat, cum inscriptione: ΙΔ. Istiusmodi arcuum mentio est apud Suetonium his verbis: *Statuas sibi in Capitolio non nisi aureas & argenteas poni permisit, ac ponderis certi. Ianos arcusq; cum quadrigis & insignibus triumphorum per regiones vrbis tantos aut tot exstruxit, vt cuidam Græcè inscriptum arcui sit, Aream & caluitium.* Fuit & alius ei cusus numus honoris ergò ob deuictam Germaniam, in quo ab vna parte ipse eques peditem scuto se defendentem, postratum proculcat, cùm inscriptione: S. C. Ab altera parte inscriptum est: IMP. CAES. DOMIT. AVG. GER. COS. XI. CENS. PER. P. P. Simillimus quoque numus in honorem Traiani & Neruæ principis excusus extat, sed in eo tantùm à præcedenti differt, quòd prostratus scuto careat: Inscriptum huic numo S. P. Q. R. OPTIMO PRINCIPI. S. C. Altera pars imaginem eius exhibet laureatam, cum inscriptione tamen Neruæ etiam communi: IMP. CAES. NERVAE. TRAIANO AVGG. GER. DAC. P. M. TR. P. COS. V. P. P. Eiusdem Traiani numus quidam alius à quadam Græciæ vrbe excusus, ab vna parte Victoriam vtraque manu lauri ramum ferentem exhibet, biga vectam, symbolum videlicet victoriarum, quas contra diuersos populos obtinuit. Est & alius numus cui ab vna parte effigies Traiani expressa est, cum inscriptione: D. NERVAE. TRAIANO. AVG. Altera eques Leonem lancea transfixurus, eam rumpit, ruptaque mordicus à leone arripitur. Allusio est ad spectacula quæ C. & xx. diebus Traianus populo Rom. exhibuit, vt testatur Dio in eius vita. Qui verò eiusdem numus altera parte expressum habet Circum & in eo certantes cursu equos celeres & quadrigas bigasque, cusus est in memoriam reparati ab eo Circi, de quo meminit idem Dio his verbis: *Natura magnificus & gloriæ appetens erat: Circum collapsum ampliorem, atque etiam elegantiorem restituit: quod ideo se fecisse inscripsit, vt populum Romanum capere posset.* Reperitur denique pulcherrimum eiusdem numisma æreum, quod altero latere Vlpiam exhibet basilicam ab eo exædificatam, varijsque exornatam statuis, inter quas supremæ equestres sunt, D cum inscriptione: S. P. Q. R. OPTIMO PRINCIPI. S. C. In quodam Adriani numo, ipse triumphali vehitur curru: manum extendens, velut aliquid ab astante muliere (Victoria fortè) accepturus. Alio quidem decursio equitum & peditum militaris exprimitur. Duos enim equites, & peditem, scutatos, hastatosque ostendit, cum inscriptione: DECVRSIO. S. C. De hac decursione dicam pòst suo loco. Ipse verò Adrianus equo vectus quodam alio numo exercitum arte militari instruit, cuius loco pedites tres militaria ferentes insignia eodem latere numi exprimuntur, cum inscriptione: EXERCITVS RAETICVS. S. C. Adrianus enim teste Aelio Spartiano, quamuis pacis magis quàm belli esset cupidus, militem quasi bellum immineret, exercebat, tolerantiæ documento eos imbuens, ipse quoq; inter manipulares vitam militarem magistrans &c. In eiusdem honorem numus alius cum inscriptione: MAVRETANIA. S. C. cusus peditem eum repræsentat, sinistra duo gestantem spicula, dextra ferocientem equum ducentem, aut potius cohibentem. Mauritanorum enim motus compescuit; qui nisi ex equis ferè dimicant, teste Strabone, dum inquit: Pugnant frequentiùs ab equo hastati equis nudis vtentes & iunceis frenis, &c. Antinoi formosissimi adolescentis effigies thorace tenus eiusdem

Domitiani statua.

Famæ symbolum.

Traiani & Neruæ numus.

Adriani numus.

Mauritani ex equo pugnant.

Antinoi numi.

Adriani puto iuſſu, (erat enim ipſi cariſſimus,& in delicijs) excuſus in quodam numo oſtenditur E cum inſcriptione: ΑΝΤΙΝΟΟΥ ΗΡΩΟΣ. & ab altera parte equo inſidens, dextraque caduceum geſtans. Tanto autem amore Antonoi exarſit Adrianus, vt mortuo vbique terrarum diuinos exhiberi honores, inque deorum numerum referri voluerit, ſacerdoteſq; conſtituerit, quorum vnus numum in eius honorem percuſsit, qui ab vna parte eius vultum oſtendit, cum inſcriptione: ΟΣΤΙΛΙΟΣ. ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ. Ο. ΙΕΡΕΥΣ. ΤΟΥ. ΑΝΤΙΝΟΟΥ. Hoc eſt Hoſtilius Marcellus Sacerdos Antinoi: ab altera Pegaſum erectis anterioribus pedibus, & volandi cupidiſsimum, ſed à Mercurio freno cohibitum, cum inſcriptione: ΤΟΙΣ. ΑΧΑΙΟΙΣ. ΑΝΕΘΗΚΕ. hoc eſt, Achiuis dedicauit. Antonini Pij Imp. numi ſunt duo, vnus cum inſcriptione Græca, alter Latina: ANTONINVS AVG. PIVS. P.P. TR.P. altera parte curru ipſe vehitur triumphali, cuius exterior equus ephippiatus eſt. Eſt & ſimilis numus alius, in quo Victoria equos quadriuges moderatur. Inſcriptum: VICTORIA AVG. S.C. Extat & alter numus in eiuſdem honorem factus, in quo ab vna parte eius effigies ſenili ætate expreſſa cernitur, cum inſcriptione: DIVVS ANTONINVS: ab altera ædificium pulcherrimum varijs exornatum ſtatuis, & quadriga quę verticem eius occupat: Inſcriptio eſt: GONSECRATIO. S.C. Numo huic lucem dat Iulius F Capitolinus his verbis: *Diuus eſt appellatus, cunctis certatim adnitentibus, cùm omnes eius pietatem, clementiam, ingenium, ſanctimoniam laudarent. Decreti ſunt etiam omnes honores, qui optimis Principibus delati ſunt. Meruit & flaminem & Circenſes & templum &c.* Elegans etiam extat numus M. Antonini, in quò ab vno latere ipſe equo vectus lanceam dextra geſtat, præit armatus vnus, duo verò ſubſequuntur, cum inſcriptione: PROFECTIO AVG. S.C. Quamuis verò is ſolus ad bellum proficiſci videatur, ſocium tamen profectionis habuit L. Verum ſuum fratrem Meminit idem Capitolinus; *Profecti tamen ſunt paludati ambo Imperatores, Parthis & Marcomannis cuncta turbantibus: nec parum profuit iſta profectio, cum Aquileiam vſque veniſſent.* Eſt & equeſtris ſtatua elegantiſsima alio quodam numo expreſſa cum inſcriptione: IMP. VIII. COS.IIII. P.P. ab altera parte ipſe pectore tenus expreſſus eſt cum inſcriptione: M. ANTONINVS AVG. GERM. SARM. TR.P.XXXI. Alludit numus ad pulcherrimam illam Antonini ſtatuam equeſtrem, quæ hodieq; opera Pauli Tertij in Capitolio cernitur, cum prius forum D. Ioann. Lateranenſis occuparet. Equi iuba & procomio procerioribus præditi viri ceruicem dextra palpãs, ſiniſtra longum geſtans baculum in alio Antonini numo conſpicitur: cui ſupra caput appicta eſt ſtella, con inſcriptione: TR.POT.VIIII.COS.II. Altera pars G effigiem habet ipſius Imperatoris, ætate expreſſam iuuenili, cum inſcriptione: AVRELIVS. CAESAR. AVG. Virum eum Parrhicæ prouinciæ, ſtellam Orientis ſymbolum eſſe volunt, equum equeſtris pugnæ, qua maximè gaudent. Parthici autem belli ſub hoc Imp. Capitolinus meminit: quo profligato ipſe & frater Parthicus appellatus eſt. Ex equis verò eos bellare meminit Dio: *Armatura* (inquit) *eorum, vſuſq; armorum talis eſt: Scuto nihil tribuunt, ſed ſagittis iaculiſq; ipſi equites vtuntur, armatiq; maiori ex parte: Pedites inter eos pauci ſunt, ijq; infirmiores, ſed & ipſi ſagittarij, ad quod à pueritia exercentur, cœlo ipſis ſuo ac regione ad vtrunque conducente. Regio enim plana, vt primùm eſt, & cùm ad alendos equos, tum ad equitandum aptiſsima. Itaque armenta tota equorum in bellis ducunt, vt ſubinde mutatis equis, ſubitò ex longinquo adequitare, rurſuſq; repente procul referre pedem poſsint.* L. Veri Imp. numus altera ſui parte oſtendit rogum funebrem, cuius vertici ſuperimpoſita eſt quadriga, cum inſcriptioue: CONSECRATIO. S.C. Inter Diuos enim is quoque conſecratus eſt. Eiuſdem imagine illuſtris numus alius, ab altera parte Perſeum oſtendit Pegaſo volante vectum, & feræ pugnantem bicipiti, aliàs leonis ſpecie: cum inſcriptione: CLICOR. Virtutis is vitiorum domitricis ſymbolum eſt Explicatque hunc numum H dilucidiſsimè emblema hoc Alciati:

Antonini Pij numi. — *Parthorum pugna. Lib. 40.* — *Veri numus* — *Virtus vitiorum domitrix.*

Bellerophon vt fortis eques ſuperare Chimæram,
Et Lycij potuit ſternere monſtra ſoli.
Sic tu Pegaſeis vectus petis æthera pennis,
Conſilioq; animi monſtra ſuperba domas.

Commodi numus. Latinus Hercules.

Aliter verò interpretantur Commodi Imp. numum, in quo ipſe equo inſidens occurrentem iaculo leonem conficere minatur. Aiunt enim Lampridij teſtimonio ferarum diuerſarum ſua manu multa millia occidiſſe, ideoq; & Latinum Herculem nominatum fuiſſe. Inſcriptum huic numi lateri: VIRT. AVGVSTI COS. SC. alteri in quo eius effigies: ANTONINVS. COMMODVS. ANTONINVS. PIVS. FELIX. AVG. BRIT. alteri, in quo ipſe triumphali curru vectus triumphat: P.M. TR. P. XI. IMP. VII. COS. V. P.P. Britannicus autem dictus ab adulatoribus, quod de Britannis per legatos domitis triumphum duxiſſet. Eſt & alius numus ſimiliter eius imaginem ſed armato pectore oſtendens, cum inſcriptione:

L. AV-

A L. AVREL. COMMODVS. AVG. TR. P. IIII. altera verò parte ipse equo insidens lanceam dextra gerit, & præeuntem militem armatum insequitur; alijque armati sequuntur eũ. Inscriptum huic lateri: PROFECTIO AVG. Cusus fuit hic numus, cùm vnà cum patre ad bellum proficisceretur Germanicum: cuius profectionis mentio est in Lampridio: E contrario Septimio Seuero post multa confecta feliciter bella in Vrbem reduci cusus fuit numus, in quo ipse equo insidens, præeuntem militem armatum & insigne militare ferentem insequitur, cum inscriptione: ADVENTVI AVG. FELICISSIMO. In eiusdem honorem factus numus alius altera parte nauem habet onustam militibus, item quadrigas, diuersaque animalia quadrupeda, cum inscriptione: LAETITIA TEMPORVM. Ostendit numus eximiam Seueri munificentiam atque liberalitatem in exhibendis populo spectaculis. Antonini Caracallæ equo vecti, dextra militare quoddam insigne gestantis numus, præeuntem etiam, alterumque subsequentem militem, armatum vtrumque & similiter militare insigne ferentem ostendit, cum inscriptione: S. C. cæterùm euntemne ad bellum, aut à confecto eo reducem exprimere voluerint, non satis constat. Ad Parthos superandos profectum, de ijsque triumphasse certum est: id

Sept. Seueri numus.

Caracallæ numus.

B quod alter quidam numus à Græciæ quadam vrbe factus testatur, in quo ipse Caracalla curru triumphali vehitur, dextra militare signum Aquilam ferens: cum inscriptione: ΠΕΡΙΝΘΙΩΝ ΝΕΩΚΟΡΩΝ. Est & aliud numisma eidem Caracallæ in Græcia dicatum, sed fratri Getæ commune, in quo ab vna parte vtriusque effigies expressa est, cum inscriptione: ΑΥΤΟΚ. ΚΑΙ. Μ. ΑΥΡΗ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟϹ, ΛΟΥ. ϹΕΠΤΙΜΙΟϹ ΓΕΤΑϹ. ΚΑΙϹΑR. altera statua equestris, cui vir quidam substratus est: appictumque insuper trophæum cum inscriptione, ΕΠΙ. ϹRΑΤΗΓΟ. ΥΛΙΡΡΙΟΥ. . . ΕΛΑΙΤΩΝ. Alludit numus ad victoriam quam contra Pescennium Nigrum Seuerus eorum parens obtinuit. Elegantissimus verò eiusdem Getæ numus æreus cum eius effigie ab vna parte & inscriptione. GETA. CAESAR PONTIFEX, alrera parte equites ostendit tres, quorum vnus præcurrens subsequentes alloquitur: Inscriptum hic PRINC. IVVENT. Exprimi hoc numo Troiæ lusum existimant periti, de quo suo loco. Macrini effigies lauro coronata cum inscriptione: IMP. CÆS. M. OPEL. SEV. MACRINVS. AVG. æneo numo exhibetur; in cuius parte altera ipse Macrinus curru triumphali vectus à Victoria coronatur, cum inscriptione: S.C. PONTIF. MAX. TR. P. II. COS. II. P.P. Antonini Eliogabali numo currus scutum vehens, in quo Aquila Romanorum

Getæ numus.

Macrini numus.

Eliogabali.

C insigne militare depingitur, à quinque trahitur equis, cum inscriptione populi qui eum honoris causa excudit, ΝΕΩΚΟΡΩΝ. ΕΦΕϹΙΩΝ. Delectabatur autem Eliogabalus equorum quadrigarumq; cursu, vt testatum reliquit his verbis Lampridius: *Dedit quadrigas, equos stratos, mulos, basternas & rhedas*, Et aliàs: *Quadrigas Circensium in triclinijs & in porticibus sibi semper exhibuit*. Alexander verò Seuerus à Parthico bello victor reuersus, de Parthis pulcherrimum egit trium hum, qui quoque numo aliquo expressus cernitur, in quo ille triumphali curru vehitur, cum inscriptione. P.M. TR. P. VIII. COS. III. P.P. Eiusdem etiam honoris causa factus, alius numus, in quo equo proficiscentem præcedit victoria, & inscriptio est: PROFECTIO AVGVSTI. S. C. Profectio autem fuit in Persas; quibus bello superatis alium cudit numum, in quo ipse capite leonina pelle obtecto expressus cernitur, cũ inscriptione: ALEXANDER. altera parte in Circo maximo, cum suis metis & obelisco medium locum occupante, bigarum, quadrigarumq; & celetum equorum certamen editur. Ludos ipse vocat apud Lampridium, Persicos: *Quirites* (inquit) *vicimus Persas, milites diuites reduximus, vobis congiarium pollicemur, cras ludos Circenses Persicos dabimus*. Maximini numus, in quo ipse vna parte depictus est, cum inscriptione IMP. MAXIMINVS PIVS AVG. ab alia parte quadrigam habet, qua ipse

Seueri numus.

Ludi Persici

Maximini numus.

D triumphans, manuq; altera lauri ramum gestans vehitur, & ab astante Victoria coronatur, triumphum suum expressit, quem ob debellatos egit Germanos. Inscriptum est huic lateri: TR. P. II. COS. S. C. Iam verò ipso debellato Maximino, à Gordiano, Pupieno & Balbino, Romani triumphũ hisce decreueuerũt, idq; excusa in numo quodã quadriga, qua Gordianus vehitur, diuulgarunt: equestresq; statuas quoque posuerunt, quales etiam alio numo exprimuntur cum eadem planè inscriptione: P.M. TR. P. III. COS. P.P. Curruum triumphalium istorum, statuatumq; meminit Capitolinus his verbis: *Eraso nomine Maximinorum, appellatisq; diuis Gordianis victoriæ causa Principibus nostris, Maximo, Balbino, & Gordiano statuas cum elephantis decernimus, statuas equestres decerrimus, trophæa decernimus*. Philippi quoque numus cum inscriptione: IMP. M. IVL. PHILIPPVS AVG. ab altere parte habet statuam equestrem laureatam, & sinistra spiculum ferentem; cum inscriptione: ADVENTVS AVGG. S. C. Is enim cum filio compositis in Persia feliciter rebus victor reuersus hoc honore à populo Ro: affectus est. Eadem inscriptio quoque sed sine S.C. in alio quoque numo est, in quo verò equestres statuæ sunt duæ, quas Victoria præit, & armatus miles subsequitur. Altero numi latere vtriusque Philippi imago est, cum

Gordiani numus.

Philippi numus.

est, cum inscriptione: CONCORDIA AVGVSTORVM. Est & alius numus, qui vna parte præter vtrumque Philippum, Marciam Otacilam, quæ senioris erat vxor, exhibet, altera currum triumphalem, quo vterque Imperator vectus à Victoria coronatur: Elegans etiam numus vtriusque Galli Treboniani patris & Volusiani filij imagine illustris altera parte equestres habet statuas duas, quarum vna signum gerit militare: subsequuntur milites armati duo, præcedit equitantes Victoria: Inscriptum numo: ADVENTVS AVGG. Magno verò illi Constantino post multis prælijs deuictos Sarmatas & Gothos Thraciam diripientes cusus fuit numus, in quo ab vna parte ipse felicissimè dipingitur, cum inscriptione: VICT. CONSTANTINVS AVG. Ab altera ipse equo insidens prostratum hominem transfigit; cum inscriptione: DEBELLATORI. GENT. BARBARAR.

Galli Treboniani numus. *Constantini.*

VSVS IN VECTIONE.

EQVVM vehendi causâ, arandi bouem, venandi & custodiendi canem, natum esse perhibet Cicero. Vectio autem quæ fit per equum, potissimum duplex est. Nam vel ipso aliquid dorso suo vehit, vel currui iunctus id trahendo promouet, vnde & currus ipsos etiam vehicula dicimus. Vtroque modo velipsos nos vehit homines, vel sarcinas: de qua posteriori vectione hac ferè rubrica agemus, quandoquidem hæc meo iudicio propriè de iumenti vectione intelligitur: in hoc enim sensu Varro videtur dixisse: *Equi alij sunt idonei ad rem militarem, alij ad vecturam: itaque peritus belli alios eligit atque alit, ac docet; aliter quadrigarius ac desultor: Neque idem qui vectarios facere vult.* Budæus eleganter istiusmodi equos diuidit in sarcinarios, & iugales: sed iugalium duplex est genus, nobile vnum, cuius in equestribus certaminibus vsus est, de quo mox suo loco, alterum ignobile de quo hic intelligimus. Sarcinariorum siue dorsuariorum etiam duo sunt genera: alij enim sarcinas non ferunt, nisi priùs clitellati sint, vnde & clitellarij nuncupantur. Sunt autem clitellæ, quibus sarcinæ colligatæ iumentis portantur: alij nudo ferunt dorso, vt qui per vrbes farinam gerunt. Clitellati, etiam vocantur sagmarij à sagmate, quod stratum significat, cui onera aptantur. Sagma (inquit Isidorus) quod corruptè vulgo selma dicitur, stratum sagorum vocatur, vnde caballus sagmarius, mula sagmaria. Suidas: σαγμάρια τὸ παρ' ἡμῖν λεγόμενον τελδοντὰ βασάζοντα τὴν ἀποσκευὴν τῶν ἐπιτηδείων. Apud Lampridium equi saginarij aliquoties mentio est. Turnebus legit sagmarij. Seneca Græco vocabulo hippoperas vocat sarcinas, quæ à tergo equi gestantur, quasi dicas peras & manticas equestres. Volaterranus canterios, equos videlicet castratos vecturæ optimos esse asserit. Nostroque tempore Tartari, vt refert Sigismundus Baro, castratos tantùm equos habent, quòd tales arbitrentur plus laboris inediæque ferre posse. Istiusmodi vectarijs equis robur esse oportet: quamuis ad vecturas plerumque dentur effœti annis, aut læsi, qui illis operis reliquas vires conficiunt. Neque est tanta nostri temporis humanitas, vt ociosus alatur equus; postquam consenuerit, & vires amiserit, vtque non turpi senectæ illius, quod Maro fieri oportere censuit, ignoscatur abdito domi. Eadem & apud antiquos equorum conditio fuit, vt in prouerbio, ἵππου γῆρας, id est equi senecta, diximus. Qui ad currum iunguntur curules nominantur ab ipso curru, quem trahunt, à quo & sellam curulem vocari legimus: Nam Senatores qui curulem magistratum hoc est, maiorem honorem gerebant, honoris gratia in curiam vehi soliti sunt curru, in quo sella erat eburnea, supra quam considebant, vt scribit A. Gellius. Legimus verò apud Vegetium iumenta currulia. Albertus inusitato vocabulo equos ad fugam & insecutionem aptos curriles vocat. Curules equos Festus exponit quadrigales. Sunt tamen currus aliquot species, quæ nomen immutant. A biga enim biiuges & bigarij, à carruca carrucarij, à carpento carpentarij, à rheda rhedarij, à cisio cisiarij, appellantur. Hoc interim certum est, currum, etsi generale sit nomen, per excellentiam pro quadrigis poni, vt & ἅρμα apud Græcos. Plinius tradit Erichthonium primum quadrigis vsum fuisse. Scholiastes Pindari ἅρμα id est currum ab eo inuentum ait. Est autem quadriga quatuor equis iunctus currus: hinc Virgilius de eodem Erichthonio:

Primus Erichthonius currus & quatuor ausus
Iungere equos, rapidisq; rotis insistere victor.

Scribit itaque Gellius, Cæsarem quadrigas, etiamsi currus vnus, equorum quatuor iunctorum agmen vnum sit, pluratiuo numero semper dicendas putare. Dicimus tamen etiam quadrigam, vt constat ex hoc Iulij Capitolini: *Quadriga elephantorum Gordiano decretæ sunt, vtpote qui Persas vicisset, vt triumpho Persico triumpharet: Misitheo autem quadriga equorum & triumphalis currus.* Aliquando quadrigarum nomine intelliguntur ipsi equi, qui quadrigas agunt. Plautus:

Li. 2. de na. deorum. *Vectio duplex.* *Equorum vectariorum genera.* *Lib. 5. de asse.* *Sarcinarij.* *Clitellati.* *Sagmarij.* *Lib. 30. 16.* *Curules.* *Lib. 3. c. 18.* *Curriles.* *Currus quid propriè.* *Quadriga.* *Lib. 19. c. 8.*

Nam

A *Nam si huic occasioni tempus se subduxerit:*
Numquam pol indipiscet quadrigis albis postea.

In Asinaria.
Quadriga pro equo.

Vbi quadrigas albas vocat equos Veneris, qui erant albi & citi: vt sit sensus: etiamsi currum Veneris ab alitibus vectum, & per hoc summæ celeritatis, conscenderet, & sequi vellet iam amissam occasionem, nunquam eam consequeretur. In eodem sensu Virgilius:

Haud procul inde citæ Metium in diuersa quadrigæ
Distulerant.

Aeneid 8.
7. Paneg.

Item Claudianus:

Velut ordine rupto
Cùm procul insanæ veherent Phaëtonta quadrigæ.

Equi pro quadrigis.

Accipiuntur autem equi pro ipsis quadrigis, quòd his iuncti celeriori cursu ferantur, illi videlicet, qui in sacris certaminibus currunt: Mentio est apud Columellam: *Vnde sacrorum certaminum* (inquit) *studiosi pernicissimarum quadrigarum semina diligenti obseruatione custodiunt, & spem futurarum victoriarum concipiunt propagata sobole generosi armenti. Hinc nauibus atq; quadrigis* dixit B Horatius, alij *citis quadrigis*, alij *Iouis quadrigis* pro summo studio, summaque festinatione: sed de his quadrigis equisque postea. Quod verò ad inuentionem quadrigæ spectat, Cicero Mineruam scribit quadrigarum inuentricem ferri. Ait itaque Eusebius libro temporum Erichthonium primum quadrigas iunxisse, sed in Græcia tantùm: nam apud gentes alias iam tum fuisse, certissimis probari argumentis posse tradit Rhodiginus: & apud Isidorum legimus, Cisternem Sicyonium equos quadrigarum medios, eosque singulos ex vtraq; parte simplici vinculo primum applicuisse. Quia verò quadriga quatuor iunctorum equorum est, eleganter a Græcis τέτριππον appellatur, & τετριπποβάται qui ea vehuntur, & τέτρωρον, siue τέτρωρον ἅρμα, siue τέτρωρος ὄχος, quasi quadriiugus currus, id est, in quo quator equi iuncti sunt, ab ἀείρω significante συζευγνύω, vt ait Eustathius: quamuis Varinus dictum velit παρὰ τὸ ἀρηρέναι καὶ ἡρμόσθαι τοὺς ἵππους αὐτῷ. Ita & quadriiugum currum vocauit Virgilius: Equos verò similiter τετράορους dicunt. Τετράοροι, inquiunt Varinus & Hesychius, τέσσαρες ἐπὶ τοῦ τετρίππου ὑπεζευγμένοι: Latini quadriiugos siue quadriiuges: Ouidius:

Lib. 3. de nat. deor.
Quadrigarũ inuentio.
Lib. 13. c. 7.

------- Tritumque relinquunt
Quadriiuges spatium, nec quo prius, ordine currunt.

Metam. 2.
Equorum à curribus nomina.

C Virgilius:

Quadriiuges in equos, aduersaque pectora tendis.

Sic & seiuges dicimus, triiuges, & biiuges, à triga & biga, Seiuges verò propriè dictum currum non habent. Biiuges siue biiugos, bigarios etiam dicunt. Liuius etiam bigatos, Homerus δίζυγες. Hos in Hetruria dextrarios vocari Hermolaus testatur. Τρίπωλον ἅρμα currus est à tribus equis tractus, ἑξάπωλοι equi qui currum sex equorum ducunt. Zygios dicimus, qui iugum subeunt, pareoros qui latera stipant: ὑποζύγια quæcumque iumenta: nam Ζεῦγος id est iugum vocari potest teste Polluce, quicquid iunctum est, etiamsi ex tribus aut quatuor iumentis fuerit. Latini poëtæ tamen iugales absolutè de equis dicunt: Callimachus ζευγήτιδας ἵππους, Plinius subiuges carpento equas. Quatuor equos Scholia Homeri duas bigas & quadrigam interpretantur: sed quadriga currus vocatur plenus & perfectus, biga non plenus. Bigam Græci συνωρίδα vocant, vt constat ex hoc Hesychij: Συνωρὶς, ἅρμα δίπωλον, ἐκ δύο ἵππων, ἡ συζυγία, δυάς. Synoris inquit interpres Aristophanis in Nebulis, citante Cælio, est currus non plenus, sed ex duobus iunctis equis, quem nunc δίφρον vocamus, quanquam eo propriè dicitur nomine in curru pars, vbi cum parabate versatur auriga, vnde etiam inclinatur quasi δυοφόρος, id est duos ferens, vt author D est Eustathius. Idem Cælius synorida fuisse ait bigam è duobus equis non pullis sed adultis, quanquam post è pullis quoque (inquit) iuncta est. Aitque inuenisse se apud Aristotelem in libro de mundo, etiam in bello vsos synoride. Scribitur aliter per ξ. ξυνωρὶς & dicitur etiam de alijs animantibus, siquidem apud Heliodorum legimus, Ταύρων ξυνωρίς, & alibi βοῶν, pro dyade simpliciter, & Varinus ξυνωρίδα, inquit, ζυγλὼ, κυρίως ἐπὶ τῶν ἡμιόνων, ἢ ἐκ δύο ἵππων λέγουσι. Hesychius addit, ὀρεὺς γὰρ ἡμίονος, quasi etymologiam vel compositionis rationem afferens: cæterùm ξυνωρὶς à mulis dici nequaquam videtur. Rheda vocabulum Gallicum, genus erat leuiculi currus: Erat & petoritum Gallicum, vt docemur à Quintiliano: *Plurima* (inquit) *Gallica valuerunt, vt rheda & petoritum.* Et rursus: *Cum sit epi præpositio Græca, rheda Gallicum, nec Græcus tamen, nec Gallus vtitur composito: Romani suum ex vtroque fecerunt.* Cum Rhedis nostros cocchios siue caroccias similitudinem habere inquiunt. Hoc tamen interesse volunt, quòd nostro tempore equis vtamur, cùm veterum rhedæ à mulis ferè traherentur, vt apud Græcos ἀπήνη: nam rhedarium equum (vt Grapaldus vocat) apud veteres non inuenias, vt mulum rhedarium. Varro: *Celerius voluntate Hortensij ex equili educeres rhedarios, vt tibi haberes mulos, quàm è piscina*

Biga quid.
Synoris.
Rheda.
Petoritum. Lib. 1.

Epist. 6. ad Attic. *è piscina barbatum mullum.* Fuisse tamen in eisdem equorum vsum manifestè docet M. Tullius, inquiens: *Hic Vedius venit mihi obuiam cum duobus essedis & rheda equis iuncta.* Suetonius de Cæsare: Longissimas vias incredibili celeritate confecit, expeditus meritoria rheda centena passuum millia in singulos dies: Quod equorum, non mulorum fuerit. Et eporhedicæ teste Plinio Gallica etiam vox, bonos equorum domitores significat. Falluntur autem, dum cum nostris caroccijs eandem arbitrantur, nam rheda binis tantùm constabat rotis. A rheda nihil ferè, vel saltem parum differre puto Cisium, genus nimirum vehiculi biroti vt inquit Nonius, & ad celeritatem similiter comparatum, vt ex Cicerone constat: *Cisio* (inquit) *celeriter ad vrbem vectus:* & alibi: *Decem horis nocturnis, sex & quinquaginta millia passuum cisijs peruolauit.* Cum hoc eandem esse aiunt carrucam. Nec multum puto differre carpentum, nam & hoc a celeritate volucre vocatur à Iuuenale: *Volucri Carpento rapitur pinguis Damasippus.* Eratque eius quoque vsus in bello, vt apud Liuium legimus. Eiusdem præterea generis fuisse quoque conijcio pilentum, quamquam hoc priuatim ad matronas pertinere non dubitem: nam id clarè docet Festus: *Pilentum,* (inquit) *vehiculi genus, quo matronæ ferebantur:* Sunt qui pilentum cum petorito, item cum essedo idem existimant: Horatius verò distinguit:

Cisium. Carpentum. Pilentum. Sat. 8. Lib. 1. Pilentum.

Esseda festinant, pilenta, petorita, naues.

Sed fieri potest, vt in eo conueniant, quòd quatuor constent rotis, operimenti verò materia varient. Pilenta mulorum fuisse manifestò testatur poëta Ausonius, dum ait:

Inuenies præsto subiuncta petorita mulis. Et alias.

Cornipedes rapiant imposta petorita mulæ,
Vel Cisio triiugi si placet, insilias. Et rursus.

Canteri moneo, malè noza petorita vites
Nec celeres mulas ipse Metiscus agas.

Et mulam carrucariam dixit Vlpianus ff. de edilitio edicto, quasi & carrucis mulæ iungerentur. Sunt autem Gallica nomina Gallicorum vehiculorum vt partim ex Quintiliano, partim ex M. Varrone constat. *Plurima Gallica* (inquit ille) *valuerunt, vt rheda & petoritum quoque.* Hic petoritum Gallicum vocabulum genus vehiculi, apud Belgas Galliæ ciuitatem repertum scribit, & sua ætate in consuetudinem primùm venisse. Quod si quis pilentum vulgò interpretaretur carocciam è cingulis pendentem, is meo iudicio non erraret: mollia enim pilenta vocauit Poëta:

Aeneid. 8.

-----*Castæ ducebant sacra per vrbem*
Pilentis matres in mollibus.

Id est, vt vertunt doctiores interpretes, pensilibus: quales nimirum à nobilioribus matronis hodieque expetuntur, vti & olim: Claudianus de nuptijs Honorij:

Ante foras iam pompa sonat, pilentaque sacra
Præradiant ductura nurum.

Lib. 5. Liuius pilenta matronis a Senatu ob munificentiam concessa tradit his verbis: *Honoremq́ ab eam munificentiam ferunt matronis habitum, vt pilento* (codices impressi habent plaustro, vetus exemplar pilento,) *ad sacra ludosq́ carpentis festo, profestoq́ vterentur.* Istiusmodi vehicula vndique tecta & munita arcendæ aëris iniuriæ camerata dici possunt, sicut & gestatorium Suetonio dictum, Iuuenali lectica. Erat & aliud Gallicum vehiculi genus Benna nuncupatum, à quo combennones dictos esse legimus apud Festum socios (compagnos) in eadem benna sedentes. Tales puto esse carros Polonorum & Brabantinorum, sine operimẽto ex viminibus ferè. Vilissimum plaustrum, vel plostrum vt Columella loquitur, quo videlicet fimus conuehi solet. Oscorum lingua teste Festo vehia dicebatur. Vehes verò vel vehis est quantum fœni vel fimi vna vectura in plaustris vel alijs instrumentis ferre possumus. Vtuntur hac voce Plinius & Columella. Differt ab omnibus traha vel trahea, Caret enim rotis. Erant & sacra vehicula, quæ thensæ dicebantur, quarum etiam icones aliquot inter numismata recensuimus: quam à mulis tractam fuisse Nonius indicat his verbis: *Vnde thensam atq́ mulos sine eam pedibus grassari.* Ad omnia isthæc vehicula conducenda trahendaue equorum vsus est, vel saltem esse potest. De rhedis id ostensum antea: quibus adde ex Iuuenale: *Tritoq́ trahunt epirhedia collo Segnipedes.* De essedis Virgilius: *Gallica vel molli melius feret esseda collo.* In his tamen mulorum quoque vsus fuit, vt constat ex Claudiano: vbi de Gallicis mulabus loquitur: vti & in carpentis; Liuiæ enim Augustæ carpento muli iuncti conspiciuntur in antiquo eius numismate. Nero verò teste Plinio ostentabat hermophroditas subiuges carpento suo equas. Fortassis equos viri, matronæ mulos iungebant. Sipontinus carpentarium equum interpretatur qui carpenta ducit, & fabrum qui facit. Ab hisce rursus rhedis & carpentis differunt illa de quibus loquitur his verbis Pausanias: *Ad carpentum iungebantur equæ dossuariæ, è quibus extremo curriculo desilientes sessores prehensis manu frenis ad metam cursitabant, qui mos ætate mea seruatur ab ijs qui Anabatæ vocantur. Inter Rhedarum & carpentorum aurigas*

Equus carpentarius.

A *rigas tantum interest, quod his alia sunt insignia, & masculos equos agitabant. Rhedam trahebant muli iugales bini, inuento neque prisco neque eleganti, & alioqui antiquitus inter portenta Eleis muli fuerunt, atque adeò vt animal id intra fines ali religio esset.* Hæc ille, vehiculorum quædam genera intelligens, quibus in Olympijs certabatur. Cæterùm cùm simpliciter carpentum in Romana historia nominatur, tunc puto, illud intelligendum, quo matronæ per vrbem vehebantur. Dictum est enim carpentum quasi carmentum à Carmenta Euandri matre, vt notum ex primo Fastorum, vbi Ouidius ait:

Nam prius Ausonias matres carpenta vehebant:
Hæc quoq; ab Euandri dicta parente reor.

Manni autem etiam potissimum ad hæc nobiliora vehicula eligebantur, vt licet conijcere ex hoc Ouidij: Manni. Amor. 2.16

Paruaq; quam primum rapientibus esseda mannis
Ipse per admissas concute lora iubas.

Huc spectat hoc Lucretij: Lib. 3. de re. nat.

B *Exit sæpe foras magnis ex ædibus ille,*
Esse domi quem pertæsum est, subitoq; reuertit
Quippe foris nihilo melius qui sentiat esse,
Currit agens mannos ad villam hic præcipitanter.

Necnon hoc Horatij in Menam inuecti, qui olim seruus, nunc dominus nobili vectus vehiculo principum virorum more ad villam proficiscitur:

Sectus flagellis hic triumuiralibus
Præconis ad fastidium.
Arat Falerni mille fundi iugera
Et Appiam mannis terit.

Idem aliàs inquit:

Rumpat & serpens iter institutum Lib. 3. Car. Od. 28.
Si per obliquum similis sagittæ
Terruit mannos.

Et rursus alibi:

C *------ Etiam certus conuiua iubetur* Lib. 1. Epist.
Rura suburbana indoctis comes ire Latinis
Impositus mannis.

Erant autem manni ad hunc vsum detonsi, quod discimus ex hoc Propertij: Lib. 4.

Huc mea detonsis auecta est Cynthia mannis.

Cæterùm ne quis penes Romanos tantùm equorum in vehiculis vsum fuisse arbitretur, is & ex Euripide discat, idem etiam à Græcis priscis factum, vbi matrona exitura è vehiculo, famulas monet, vt aliæ descensum iuuent, aliæ ex aduerso equis se opponant, vt si timore aliquo affecti, fugam minantes cohibeant: In Ephigenia.

Καὶ μοὶ χέρος (inquit) τις ἐνδότω στηρίγματα
Τάχυ ἀπήνης, ὡς ἂν ἐκλίπω καλῶς.
Αἱ δ' ἐς τὸ πρόσθεν στῆτε πωλικῶν ζύγων. Equis vehi periculosum
Φορβερὸν γὰρ ἀπαράμυθον ὄμμα πωλικόν, id est

Et mihi aliqua manum subijciat fulcimina
D *Vt sedem currus relinquam commodè.*
Aliæ autem equis state aduersæ iugis
Terrifica enim res est oculus equi ferox.

Eleganter etiam Seneca Tragœdus Hippolyti exemplo docet, quàm periculosum sit equis vehi vehiculo iunctis:

Inobsequentes protinus frenis equi
Rapuere currum: iamque deerrantes via
Quacumque pauidos rapidus euexit furor,
Hac ire pergunt; seque per scopulos agunt:
At ille qualis turbido rector mari
Ratem retentat, ne det obliquum latus
Et arte fluctus fallit: haud aliter citos
Currus gubernat: ora nunc pressis trahit
Constricta frenis, terga nunc torto frequens
Verbere coërcet: Sequitur assiduus comes

Nunc

Nunc æqua carpens ſpatia, nunc contra obuius E
Oberrat, omni parte terrorem mouens.
Non licuit vltra fugere: nam toruo obuius
Incurrit ore corniger ponti horridus,
Tum verò pauida ſonipedes mente exciti
Imperia ſoluunt, ſeque luctantur iugo
Eripere, rectique in pedes iactant onus
In ora præceps gnatus implicuit cadens
Laqueo tenaci corpus: & quanto magis
Pugnat, ſequaces, hoc magis modo ligat.
Senſere pecudes facinus, & curru leui
Dominante nullo, qua timor tollit, ruunt.
Talis per auras non ſuum agnoſcens onus
Solique falsò creditum indignans diem
Phaëtonta currus deuia excuſsit polo.

Metam. 2. Ouidius item Phaëtontis exemplo furentium curſum difficillimè cohiberi poſſe indicat: F

Parce puer ſtimulis, & fortiùs vtere loris,
Sponte ſua properant, labor eſt inhibere volantes.

Equi iugales quales eſſe debent. *Iliad. β.* Sed hac de re aliàs etiam egimus. Vt verò ad vſum horum iumentorum ad vehicula reuertamur. Noſtro tempore nobiles ſummoperè ſtudent, vt equi vehicularij non ſolùm eiuſdem ſint coloris, verùm & magnitudine & proceritate & ſi fieri licet, ætate pares, regios antiquorum mores imitantes. Nam Homerus de equis Eumeli ſcribens ςαφύλῃ ἐπὶ νῶτων ἐΐσας, magnitudine & proceritate inter ſe omnino pares fuiſſe, & quaſi ad regulam vel perpendiculum æquales docet: ſicut & à coloris ſimilitudine ὄτριχας dixerat, & à pari ætate οἰέτεας. ſed verſus eius ob elegantiam recitabo:

Ἵπποι μὲν μέγ' ἄρισαι ἔσαν φηρητιάδαο,
Τὰς Εὔμηλος ἔλαυνε, ποδώκεας ὄρνιθας ὥς.
Ὄτριχας, οἰέτεας, ςαφύλῃ ἐπὶ νῶτον ἐΐσας, id eſt.
Equæ quidem multò præſtantiſsimæ Pheretiadæ,
Quas Eumelus agitabat pedibus veloces vt ſunt aues, G
Simili pilo, coæuas, velut ad perpendiculum tergo æquales.

EMBLEMATA.

Emblema Alciati in adulari neſcientem:

Scire cupis dominos toties cur Theſſalis ora
Mutet, & vt varios quærat habere duces?
Neſcit adulari, cuiquamve obtrudere palpum,
Regia quem morem principis omnis habet.
Sed veluti ingenuus ſonipes, dorſo excutit omnem,
Qui moderari ipſum neſciat hippocomum.
Nec ſæuire tamen domino fas, vltio ſola eſt
Dura ferum vt iubeat ferre lupata magis. D

Carneadis dictum. Sumptum eſt emblema ex Plutarcho de diſcrimine adulatoris. Pulchrè igitur (inquit) Carneades, qui diuitum & regum filios nihil rectiùs diſcere, quàm equitare affirmabat. Præceptor enim H
„ illis inter litterarum exercitationes palpatur: illis in palæſtrâ ſe ſubmittunt antagoniſtæ, vincique
„ ſinunt. Attamen equus qui ſitne princeps an priuatus, diues an pauper ſeſſor ignorat, dorſo
„ excutit indoctum moderatorem. Aliud eiuſdem inſcriptum, temeritas.

In temeritatem.

In præceps rapitur, fruſtra quoq; tendit habenas
Auriga: effreni quem regit oris equus:
Hunc facilè huic credas, ratio quem nulla gubernat,
Et temere proprio ducitur arbitrio.

Lib. 1. de vita Moſis. Apparet Philoni Iudæo acceptum referendum eſſe, qui nimirum ſimiliter ſcribit: In vniuerſum dabat operam, vt ad primos impetus animi reſiſteret, quaſi contumacem equum obſeruans: ni-
„ mirum, ne inuito auriga ratione curſum plus ſatis accelerantes confunderent, perturbarentque
„ omnia. Hæ ſunt enim bonorum & malorum origines: bonorum, ſi ratio teneat imperium: con-

In temerarios. trarium, ſi affectus dediſcant obedientiam. Aliud in temerarios:

Aſpicis aurigam currus Phaëtonta paterni,

A

Igniuomos ausum flectere Solis equos.
Maxima qui postquam terris incendia sparsit
Et temere incesso lapsus ab axe miser.
Sic plerię rotis fortunæ ad sidera reges
Euecti, ambitio quos iuuenilis agit,
Post magnam humani generis cladem q, suamque,
Cunctorum pœnas denique dant scelerum.

Aliud Achillis Bocchij inscriptum: Confectus senio Enni equus quiescit: indicans, ferendam egestatem & senectam humaniter. *Ennij equus senio confectus.*

Ennius ille olim paupertatem atq; senectam,
Quæ duo longè maxima vulgò onera esse putantur,
Dicitur vsque adeò fortis victorq; tulisse,
Vt visus sit eis penè oblectarier vltrò.
Quod certè sapienter fecit, vt omnia dixit,
B *Namque petenda à se ipso constituit bona primum*
Vera: quibus facile bene viuitur, atq; beatè,
Inde malum huic poterat non vllum iure videri,
Quod Natura parens, vel sors aduersa tulisset.
Non igitur senium, non pannis obsita egestas
Non externa alia, & mores culpentur iniqui.

Aliud eiusdem cum lemmate: Felicitas prudentiæ & diligentiæ vltima est: in quo cursor pingitur publicus. *Prudentiæ & diligentiæ vltima felicitas.*

Mutare equos ad celeritatem haud est satis
Huic, quem vides, ni diligentia vtier
In exequendo itinere stet sententia, &
Segni sine intermissione strenuè
Noctes diesq; pergere, vsque dum semel
Cursum liceat olim institutum confici.
Nam inchoando, tum remittendo, omnium
C *Rerum in dies profertur euentus, licet*
Paruarum, & abit amissa procul occasio,
Bene inchoare, diligenter progredi
A carcere ad metam, vltima est felicitas
Concessa paucis, expetenda & omnibus.

Aliud, cuius titulus; semper libidini imperat prudentia, Pinguntur in eo equi indomiti & effrænes: *Prudentia libidini imperans.*

Nil violentum, quod cito idem non sit ruiturum
Quandoquidem proprium est rationis
Humanæ interea nunquam requiescere, donec
Ipsa suum ad rectum redeat, quin
Abruptis, vt equi indomiti, duro ore lupatis
Stare loco nequeunt, furibunda
Discursant rapti vsque licentia, & impete vasto,
Dum captos, pressosq; capistris
D *Ad palum innodent, aut ad præsepe magistri,*
Dædala sic miseræ ambitionis
Atque libidinis insanæ prudentia semper
Et correptrix, & moderatrix.

EPITAPHIVM.

Equos aliquot generosiores sepulturam meruisse, eisdemque epitaphia erecta fuisse non semel meminimus, quæ tamen epitaphia temporis inuidia interciderunt. Habes hic vnum, quod M. Carolus Capellus Venetorum apud Florentinos Legatus equo suo erexit: *Equi M. Caroli Capelli epithaphium.*

OSSA EQVI CAROLI CAPELLI, LEGATI VENETI, OBSESSA VRBE.

Legitur in marginibus Arni, vt scribit Thomas Procacchius in opere suo de funeribus antiquis.

VSVS IN AGRIS.

QVEMADMODVM ad plauſtra, quibus ad impinguandos agros, fimus vehitur, in multis regionibus, boues iunguntur, ita etiam eorundem ad arandum iiſdem in locis vſus eſt, atque ita olim quoque in Italia factum fuiſſe, vel ipſa hæc Horatij prouerbialis parœmia admonet:

Optat ephippia bos piger, optat arare caballus.

Et Plutarchus in libro de tranquillitate animi indicaturus, quemlibet ſuo ipſius ingenio debere vti ad ea, ad quæ natura factus eſt, neq; id ad aliùs vitæ ſtudium trahendo, huic vim debere fieri, citat hos verſiculos:

Equus eſt ad currum idoneus:
Ad aratra bos, &c.

Equi vbi arant. Et tale quid proxima rubrica ex Cicerone diximus. Non deſunt tamen regiones, in quibus equi arant. Toto Belgio niſi equos arare videas: boum arationes planè ignorant. Celerrima eſt equorum aratio, arantque vno die, quod vix triduo præſtare queant boues. Neque etiam res eſt noua, ſed & priſcis Græcis cognita, vt ex Sophocle docemur, induſtriam hominis cæteris admirandis præferente: *In Antigone* *Tellurem* (inquit) *incorruptam & indefeſſam obliquis ſcindit aratris, annoſq; exercet per ſingulos, equiſque validis verſat.* Vandalicum verò aratrum perficitur duobus bobus & totidem equis, vt ſcribit Cranzius: *Lib. 4. Vandal. c. 36.* meminique me aliquando in ciſalpina Gallia equos, muloſq; bobus permixtos ad aratrum conſpexiſſe, id quod nulla ratione improbari debet, cùm ſic tarditatem boum, celeritate equorum emendari ſit rationi conſonum, vti contrà equorum debilitatem robore boum. Eſt & mulorum aratio non infrequens, & ab Homero in Iliade cæteris prælata. Sed & hanc Arietha Hiſpanus ſingulari opuſculo ex profeſſo reprehendit, bubulam cunctis præferens. *Vſus ad terendam ſegetem.* Alunt item noſtro tempore diuites equarum armenta, cùm ad alia, tum ad terendam & ab acere excutiendam ſegetem: quod & ipſum quoque ab antiquis ad nos dimanauit. Meminit enim huiuſce equorum vſus Plinius: *Meſſis ipſa* (inquit) *alibi tribulis in area, alibi equarum greſſibus exteritur, alibi perticis flagellatur.* Iam verò quantum vtilitatis domino equus rependat ſuo *Fimi vſus.* fimo, vel ſolus nos docere potuit Veſpaſianus Cæſar, qui id vendebat, vt in Chiliadis annotauit *Chil. 1. 2.* Tzetzes, cumq; id ægrè ferret & reprehenderet Titus filius, aurum quod inde collegerat, odorandum præbuit. Attamen authore Varrone in ſegetibus minimè vtile eſt, ſed optimum in pratis, vt cæterorum veterinorum, quæ hordeo veſcuntur. Apud Tartaros ligni loco vtuntur. Hermolaus propriè Græcis κόπρον vocari ſcribit: Varinus verò τίλον, πέλεθον, σπατίλην.

VSVS IN LVDIS.

BINA priſcis fuere exercitia, ſimplex vnum, alterum compoſitum: Illius ſpecies potiſſimùm quinque, curſus, ſaltus, lucta, pugillatus, iactus: huius pancratium & pentathleum. *Scaliger li. 1 poëtices ca. 22.* Opibus deinde creſcentibus obtinuit luxus, vt etiam equos alerent curſores, generoſos ſcilicet & curſu validos. Hos quòd publicis certaminibus & ſpectaculis curſu certarent, propoſitis præmijs, Græci ἀθλητάς, ἀγωνιστάς, & ἁμιλλητῆρας appellare ſolent, *Equorum curſorum nomina.* vt apud Pollucem & Varinum legimus, id eſt certatores, ad certamina exercitatos: & ſi vincerent, ἀθλοφόρους, aut νικηφόρους, quaſi ex certamine victoriam reportantes: ipſum verò certamen ἐφίππιον, cùm ſit ἐφίππιον ipſa ſella. Ἀγωνοθέται, qui certamina ipſa ponerent. *Certaminũ equeſtrium origo.* Huius rei origo in Olympo apud Piſam & Elidem, Arcadiæ oppida, vbi vel ſinguli curſu certabant, vel bigis aut quadrigis iuncti, rhedæ item & carpento. Quo verò tempore incœptum, non ſatis conſtat. *Lib. 8.* Strabo poſt Troiana tẽpora inchoaſſe arbitratur: cuius rei illud facit argumentum, quòd nullam de Olympicis mentionem fecit Homerus, cùm meminerit tantùm de nonnullis certaminibus funebribus. Alij multò antiquiora faciunt hæc certamina, de tempore tamen diſcrepant, argumento quod diuerſæ ibi fierent certaminum ſpecies, vt ex recitandis apertum fiet. *Bigis qui primus certauit. Pelops.* Bigarum certamen ad Pelopem vulgò refertur. Is namque Hippodamiæ Oenomai filiæ fama & amore captus, in Elide apud patrem auſus eſt proci nomen profiteri. Oraculo monitus ille exitium ſuum pendere ex filiæ nuptijs, quibus artibus interitum effugere quærit, ſibi molitus eſt. Virginem petentibus propoſuit in bigarum certamine victori filiæ nuptias, victo mortem. Qua lege tredecim iuuenes interfecit, quemadmodum canit Pindarus, cuius

A cuius interpretes etiam eorum nomina recensuere. Pelops à Neptuno impetratis equis victum Oenomaum in mare præcipitauit: Hippodamiam vxorem duxit: certamen victoriæ monumentum instituit. Hæc ita gesta sunt ad Pisam Elidis, quæ à cognomine Endymionis filia sic fuit nominata. Victor cotino, quæ est agrestis olea, coronabatur. Hercules intermissum in Olympij *Hercules.* Iouis honorem victo Augea Elidis principe de præda atque manubijs instaurauit. Is enim sterquilinia immania cùm haberet, neque haberet quo pacto iniret purgandi rationem, cum Hercule de certa mercede egit, eiusmodi commodum pollicente. At postea mira sapientia fluminis appulsu fimum facilè deductum vbi vidisset, pretiumque maius opera illa ratus negasset, exutus est vita simul cum imperio. Hæc sanè vulgatiora. Pausanias autem multò diligentiùs. Nam & duos tradit Herculis appellatione & altiùs repetit, & post Pelopem recenset alios. Saturno aurei seculi mortales deorum tum principi erexisse fanum. Editum Iouem ab Rhea, alendum datum viris, quos è Creta accito Idæos dactylos, alij Curetas nominarunt. Eorum nomina, Hercules, Pæonæus, Epimedes, Iasius, Idas, Herculem natu maximum commisisse fratres ad cursus certamen, victoremque oleastro coronasse, cuius ibi sylua frequens adeò, vt & virentes frontes sub-
B sternerent ad somnum capiendum. Ramum ex Hyperboreis allatum ab eodem Hercule ad eam *Pausaniæ error.* magnitudinem, multitudinemque adoleuisse. Adeo more suo malæ fidei author est Græculus. Nam quo tempore Hercules Idæus ad Hyperboreos sese contulit, qui è Creta tum primùm nauigauit? Aut vbi gentium inuenias oleastri arborem Hyperborei gelu patientem. Primùm igitur hunc Idæum Herculem Olympia posuisse, quinto quoque anno celebranda; quot ipsi fratres extitissent. Quin Iouem tum adolescentem lucta certasse cum Saturno de imperio & vicisse: cursu ab Apolline victum Mercurium, Martem verò pugillatu. Quinquagesimo post Deucalionis diluuium anno, Clymenum Cardis filium, vnum ex Herculis Idæi nepotibus, è Creta venisse, atque Olympicum certamen quasi familiæ suæ prærogatiua instaurasse: aramque tum Curetibus, tum suæ gentis authori Herculi statuisse, quem προςάτlω cognominari iussit. Hunc postea Clymenum Aethlio satus Endymion exactum regno priuauit, liberisque suis in cursus certamine regnum proposuit victori. Altero ab hoc seculo Pelopem quàm magnificentissimo apparatu eos ludos illustrasse. Pelopis filius ex Elide per vniuersam dispersis Peleponesum, Amythaon Cretheo genitus, nepos Endymionis, Olympia indixit. Post eum Pelias & Neleus communi tum gloria tum authoritate. Postea Hercules Amphitryonis capta Elide. Iolaus curru vicit: Iasius
C Arcas κέλητι, id est, equo solo: Castor cursu: Pollux pugnis, Hercules lucta & pancratio. Secundum hosce Oxylus qui in Elide regnum obtinuit, renouauit. Intermissum deinde vsque ad Iphiti tempora. Sub quo certaminum inita ratione, multa omissa fuisse propter inscitiam atque obliuionem. Cuius rei argumentum afferunt, quòd tum primùm solius cursus præmia posita fuerint: aiuntque victorem Eliacum Corœbum. Aliquot annis pòst in mentem venisse διάυλον: itaque additum pristino cursui, quem vicit Hypenus Pisæus, sequenti Olympiade Acanthus. *Diaulus.* Anno inde quintodecimo Pentathli ac luctæ memoriam renouatam. Illo Lampidem, hac Eurybatum victores declaratos. Quinta post eam Olympiade, quæ tertia & vicesima numerabatur, pugilatus redditus, quo vicit Onomastus Smyrnæus. Quinta & vigesima equorum cursus additus. Pagondas Thebanus curru cæteros anteiuit. Octaua abhinc Olympiade, excitatum deinde pancratium, & equus singularis. Hoc polluit Crauxidas Cranonius, illo Syracusanus Lygdamis; cuius corporis magnitudinem Herculeæ parem memoriæ prodidere, quare & celebratum est eius sepulchrum ad Latomias. Neque verò solùm viris, sed pueris quoque certamina indicta sunt: cursus quidem ac luctæ septima ac tricesima Olympiade: lucta vicit Hipposthenes Lacedæmonius: Polynices Elæus cursu. Pugilatum prima & quadragesima, Superauit Philetas Syba-
D ritanus. Quinta & sexagesima cursus in armis cœptus simul cum scutis. Excelluit Demaratus Hercensis. Tertia & nonagesima bigis, quibus Elæus Euagoras victor fuit, idque equis *Quales equi in certamine* perfectis: nam etiam pullos introducebant, quemadmodum vnde centesima Olympiade, quibus coronam tulit Sybariades Lacedæmonius, atque ibi quidem vnicus pullus currum trahebat. Postea verò etiam iuncti bini. Item ductus vnus sine curru, κέλης. Bigis palmam tulit mulier è Macedonia Belistiche nomine: singulari equo Lycius Tlepolemus. Centesima quadragesima quinta pueris constituto pancratio, victor fuit Phædimus Aeolensis ex vrbe Troade. Quinetiam quibusdã aliquando institutis alio tempore abstinuere. Tricesima enim octaua pueris pentathlum propositum, postea desitum est. Qua tempestate Eutelidas Lacedæmonius pretium operæ tulit. Quemadmodum ἀπήνης & κάλπης cursum illum septuagesima hunc sequenti Olympiade institu- *Apene. Calpe.* tos abrogarunt quintodecimo pòst anno. Victor ἀπήνη Thersius Thessalus fuit, κάλπη Achæus Dymensis. Erat autem ἀπηνη, iunctis mulabus. Equa verò Calpe fuit, de quã sessor sub ipsas metas desiliens apprehẽsis frenis simul cum illa decurrebat: quemadmodum qui ἀναβάται dicebantur à Græcis, qui à Calpe hoc differebant, quod equo masculo, non fæmina vtebantur; alio more

quàm deſultores noſtri, qui equo inſidentes alterum ad manum habent, in quem è priore inſiliant. Interpres ἀπήνην reddidit rhedam, κάλπην carpentum. Ἀπήνης inuentum neque priſcum neque elegans & alioqui antiquitus inter portenta Eleis fuere muli vſque adeo, vt id animal intra fines ali religio eſſet. Κάλπης quoque Plutarchus meminit, ſimul cum gladiatorio antiquatum ſcribens. Ἀπήνην Pollux vocat ἀπήνητον. τὸ τῶν νεοτέων ἡμιόνων ἀγώνισμα ἐκαλεῖτο κάλπη, τὸ δὲ τῶν ζυγίων, ἀπήνητον. id eſt: *Certamen per mulos doſſuarios, Calpe nominabatur, apene per Zygios, id eſt biiuges.* Falli autem Pollucem iam dicta fatentur. Geſnerus Calpen non abſimilem eſſe arbitratur equitationem ab ea, quam πέδην appellari oſtendimus Xenophonti, qua vtraque bucca ad conuerſionem aſſueſcit: nam καλπάζειν (inquit) Suidas & Varinus exponunt τὸ ἄκρως καὶ ἁβρῶς βαδίζειν, hoc eſt, ſummis pedibus & molliter incedere, vt ſolent ſcilicet Aſturcones ſiue gradarij equi quorum greſſum eundem conijcit cum Græcorum πέδη. Equidem κάλπις Heſychio & Varino exponitur ἵππος βαδιστὴς id eſt gradarius, καὶ εἶδος δρόμου: & κάλπαν aut καλπάζειν Græci dicunt equum ad ingreſſum exultantem vrgere, noſtri (inquit Budæus) hoc callopare vocant; & callopum quod illi κάλπον dicunt. Apud Plutarchum vbi Alexander, cùm equum præhenſum contra Solem obuertiſſet, atq; ita parumper παρακαλπάσας, & manu equum demulcens quod intelligeret de ſpiritu animoſitatem equi maximam eſſe, idem Budæus παρακαλπάσας, reddit incitans ad curſum, cùm ipſi potius vertendum fuiſſet, procurrere incipientem leni curſu comitatus, vt verbum illud non actiuæ, ſed neutræ ſignificationis ſit, vt ſimplex etiam καλπάζειν: παρὰ autem præpoſitio, ipſum iuxta & ad latus equi molliter procurriſſe inſinuat: alludit namque author ad Olympicam calpen. Vt autem ad certamina Olympia, vnde digreſſa eſt, reuertatur, oratio: Primum quidem vnus erat author Hercules, Iphitus, Oxylus. Verùm quinquageſima Olympiade duobus ex Elide ciuibus datus ſortitò is fuit magiſtratus. Iudices autem electi nouem Olympiade quinta & viceſima, quos ἑλλανοδίκας nominarunt. Tres equorum curabant curſum: totidem curæ erat pentathlum. Reliquis certaminibus præerant reliqui. Altera deinde Olympiade additus & decimus. Quum autem eſſent Eleenſibus tribus duodecim, centeſima tertia è ſingulis tribubus ſinguli iudices electi ſunt. Ab hiſce Olympicis ludis ſiue certaminibus Circenſes ſiue Romanos dimanaſſe Acron teſtatur, in hoc Horatij: *Metaq; feruidis Euitata rotis. Circenſes* (inquit) *agonici in honorem Iouis Olympij inuenti ſunt apud Elidem; inde factiones quadrigarum in Circo.* Tacitus verò equorum certamina à Thurijs Romanos petiſſe tradit. Liuius autem equos à Thuſcis deriuat, inquiens: *Ludicrum fuit, equi pugileſq; ex Hetruria maximè acciti.* Et cùm equorum certamina (inquit Lipſius in ſuo commento) antiquiſſima Romæ ſint, vix videntur ea petijſſe tam longinquè. Magna Græcia certè & ora illa in qua Thurij, non tam pernota tum Romanis. Quæ tamen frons mea à Tacito diſſentientis? Thurij vicini Tarentinis, ab ijſq; euerſi, vt Strabo narrat: quorum olim Sybaris oppidum, celebre delicijs. Ab Auguſto colonia illuc deducta, Copiæ. Cæterùm cùm apud Romanos, plures fuerint equi celebrati ludi, quàm in Olympò dictum eſt, fieri poteſt, quod à diuerſis etiam nationibus, eos mutuauerint, nam & Troiæ luſus abuſq; Troiæ excidijs Aeneam attuliſſe extra omnem controuerſiam eſt. Ludos qui equis apud Romanos fiebant, quinq; generum reperiſſe ſe ait Vvolfgangus Lazius, hoc eſt, inquit, prodromum, cùm equi ad metam è carceribus emiſſi, contentione inſidentium currebant: curſum vehicularium, curſum decurſorium circa rogum, ludos ſeuirales, ludos Neptunales, & equeſtres. Sed ab eo oſtendendum erat, quomodo ſeuirales differrent à caſtrenſibus, & vehiculariuſne curſus eſſet, an celetum aut deſultorum. De ſeuiralibus ludis recitat hæc Capitolini verba in Marci hiſtoria: *His ita geſtis, adhuc quæſtorem & conſulem ſecum Pius Marcum deſignauit, & Cæſaris appellatione donauit: & ſeuirum turmis equitum Romanorum, iam conſulem deſignatum, creauit: & edenti cum collegis ludos ſeuirales aſſedit, & in Tiberinam domum tranſgredi iuſsit.* Quales autem iſti ludi eſſent & nunquid equorum in ijs peragerentur certamina, hinc non colligas. Ego ludos qui equis peragebantur apud Romanos præter celetum, deſultorum, & vehiculariorum, non reperio alios: Celetes voco, cum ſinguli equi à ſingulis inſidentibus impelluntur, idque vel ad metam, vel aliter, vt in Troiæ luſu, deſultorios cum ſinguli equites binos trahentes equos & abſque ephippijs agitantes, ex altero in alterum ſubinde mira pernicitate deſiliebant, quamuis in antiquis numis Romanorum hunc curſum expreſſum non reperiam. Fuiſſe tamen diſcimus ex Liuij hiſce verbis quæ & aliàs recitauimus: *Quibus deſultorum in modum binos trahentibus equos, inter acerrimam ſæpe pugnam in recentem equum ex feſſo, armatis tranſilire mos erat.* Meminit & Suetonius: *Quadrigas* (inquit) *bigaſque & equos deſultorios agitauerunt nobiliſſimi iuuenes.* Iſtiuſmodi ludos D. Chryſoſtomus in libro de Circo vocat, ni fallor, τὰ προΐππια κομβινεύματα, cùm inquit: μὴ τερπέτωσε τὰ προΐππια κομβινεύματα, ἵνα μὴ καταλάβῃ σε τὰ πρὸ κρίσεως κινδυνεύματα, εἰ βούλει κομβινεύειν καὶ διατάσσεται, id eſt, *ne te proluſio paribus in equis delectet, ne ante iudicium legitimumq; certamen in diſcrimen venias, ſi paribus equis currere vis.*

Lib. 7. Pollucis error.

Calpe quales.

Iudices certaminum Olympiacorum.

Circenſium origo.

Lib. 14. Annal.

Lib. 1.

Troiæ ludi antiquitas.

Li. 10. comment. reip. Rom. c. 14.

Ludi ſeuirales.

Dec. 3. li. 3.

Curſus equorum deſultorum.

In Iulio ca. 39.

A *revis.* Inuenio & Latinis Vertumnum nominari, ex Propertio, dum canit: *Vertumnus.*

Est etiam aurigæ species Vertumnus, & eius
Traijcit alterno qui leue pondus equo.

Aiuntque Castoribus fuisse sacros hos ludos, quòd alternis è celo per inferos euntes ac redeuntes Castores sedemque per vices commutantes ostenderent. Pollux (inquit Hyginus) stellam quam à Ioue acceperat, cum fratre communicauit, ideoque dicitur Castor alterna morte redemptus. Vnde etiam Romani seruant institutum, cum desultorem mittunt, vnus duos equos habet, pileum in capite, ex equo in equum transilit, quòd ille sua & fratris vice fungatur. Huc pertinet & hoc Manilij:

Fabula. Castoris & Pollucis fabula.

Necnon alterno desultor sidere tergo
Quadrupedum.

Cassiodorus desultorios equos esse scribit, per quos Circensium ministri missus denunciant exituros (vt Luciferi quadam in astris similitudine præcursorias velocitates imitari videãtur, vt Hermolaus citat in glossematis in Plinium,) desultorem verò eum, qui equos desultorios alit, docetque.

Epist. 34. 5.

B Cæterùm eum quoque qui certàt, rectè desultorem dixerimus, nam & apud Vlpianum legimus Digestis de præscriptis verbis: *tuq; desultor in his cucurreris & viceris.* Fuisse item desultores appellatos, qui præludia ludorum faciebant & qui missus equorum denunciabant exituros, vt hodieque in hastiludijs fieri assueuit, ex eodem discimus Cassiodoro. E contrario desultorios equos multi, ac Onophrius in primis Panuinius in libro de spectaculis Romanis, singulares fuisse contendunt, qui præmio currerent, cùm id clarè (inquit hic) ex Dionysio, & tabulis antiquis intelligatur: alios verò equos, qui nullo victoriæ præmio currentes, bigas tantùm & quadrigas, tanquam ministros & adhortatores comitatos. Nam in vetustis tabulis aurigarum currus, equus singularis antecepit: equos verò desultorios cum præmio currere, quemadmodum & bigas & quadrigas. Hæc ille. Et Plinius quidem solos celetes & vehicularios videtur agnoscere: *Equestres vtique statuæ* (inquit) *Romanam celebrationem habent, orto sine dubio à Græcis exemplo. Sed illi celetas tantum dicabant in sacris victores. Postea verò & qui bigis vel quadrigis vicissent. Vnde & nostris currus in his qui triumphauissent.* Eosdem celetas interdum idem Plinius vocat celetizontas participio Græco. Varro quoque nulla celetum facta mentione desultorium pro celete accepisse videtur, dum inquit: *alij* (equi) *sunt ad rem militarem idonei, alij ad vecturam, alij ad admissuram,* C *alij ad cursuram, alij ad prædam: non itidem sunt spectandi atq; habendi. Itaq; peritus belli alios eligit atque alit ac docet; aliter quadrigarius ac desultor.* Sed quod ad Varronis locum attinet, ex eo nihil inferri potest probabile, cum celetes & desultores eiusdem celeritatis equis vsos fuisse ratio ipsa suadet, Plinius verò desultoriorum non meminit, quia de ijs cursibus loquitur quos Romani à Græcis mutuo acceperunt; adhæc cursum desultoriarum infrequentem fuisse mihi facile persuadent hæc Ciceronis verba, quibus ea propter damnare eum videtur: *Respondebo igitur Posthumio primum, qui nescio quo pacto mihi videtur prætorius candidatus in consularem, quasi desultorius in quadrigarum curriculum currere.* Qui celetibus currebant singulatores dictos fuisse docet Seneca. Hunc cursum cæteris antiquiorem tradit Scaliger, crescentibus opibus creuisse etiam luxum inquiens: ergò non contentos equorum cursu solo, iunctos etiam binos ad currum, & biiugos dictos; quaternos quadrigæ: à Græcis illos διώρους, hos τετραώρους & τεθρίππους. Celetum certamen aliquot habet differẽtias. Erat enim decursio funebris ad rogum, erat decursio ludicra, ideoque festis voluptuarijs, ludisq; publicis & in Circo celebrata, erat decursio militaris & militiæ quãdam imaginem præ se ferens, hinc inde concurrente milite & equitandi peritiam ostendente coram suis imperatoribus. In istiusmodi decursionibus equites habitu armisq; induti militaribus ad D præfixam currebant metam, sed in funere ad rogum adigebantur equi. Sed præter hanc equestrẽ, erat quoque pedestris, vt meminit Suetonius in Domitiani historia: *Spectacula magnifica assiduè & sumptuosa edidit, non solum in anphiteatro, verum & in Circo: vbi præter solemnes bigarum quadrigarumq; cursus, prælium duplex, etiam equestre & pedestre commisit.* Certamen ludicre equestre, Troia, siue ludus Troianus vocabatur: sed his pòst. Maior autem Romanis ex vehiculari cursu quàm ex celetibus erat voluptas, vt vel vnius Neronis principis terrarum exemplo innotescit, qui ipse sæpenumero aurigam egit: & ratio fortassis fuerit quod vehiculo iũcti equi perniciùs currunt, quam seorsum acti, non quia maiori vi admissi aëra impellant verùm quòd inflammet mutua hæc contentio & concertatio feruorem animi addat, vt ex Plutarcho suo loco dictum est. Hisce ludis ita autem delectabatur Pop. Rom. & Græci, vt nihil illis maiori curæ videretur. De Græcis mentio apud Demosthenem in Erotico: πολλῶν (inquit) θρυλλούντων, ὡς ἐν τοῖς ἱππικοῖς ἀγῶσι ἥδιστην θέαν παρέχεται τὰ ναυαγοῦντα, id est, *multis dicentibus quod in curulibus certaminibus pulcherrimum spectaculum præbent currus fracti & naufragi.* De Romanorum voluptate Iuuenalis in primis dicebat:

Desultor qui

Lib. 3. Epi. Cap. 9.

Lib. 34. c. 5.

Lib. 2. de re rust.

In Orat. pro L. Muræna.

Singulatores.

Lib. 2. de benef. c. 23.

Lib. 1. poëte. 22.

Celetum certaminis varietas.

Decursio militaris.

Lib. 3.

Lib. 16.

Voluptas ex quo certamine maior, & cur.

In Pelopida.

Sat. 11.

Ille dolor solus patriam fugientibus, illa

Sat. 3. Et antea dixerat:

Si potes auelli Circensibus.

Elegantissimè rursus alicubi:

----- Iam pridem ex æquo suffragia &c.
Vidimus, effugit curas: nam qui dabat olim
Imperium, fasces, ligiones, omnia, nunc se
Continet, atq́ duas tantùm res anxius optat
Pana & Circenses.

Popul. Rom. spectaculis delectatum.

Hinc & apud Symmachum vrbis sub Archadio, Valentiniano secundo, & Theodosio præfectum legimus in epistolis: *Orat igitur clementiam vestram, vt etiam curules & scenicas voluptates, Circo & Pompeianæ caueæ suggeratis. His enim gaudet vrbana lætitia, cuius desiderium pollicitatione nostris.* Felicissimè autem atque disertissimè hanc populi voluptatem expressit Silius, dum canit:

Fluctuat æquoreo fremitu rabieq́ furentum
Carceribus nondum reseratis mobile vulgus, F
Ante fores oculis & limina seruat equorum:
Iamq́ vbi prolato sonuere repagula signo,
Tollitur in signum furiali turbine clamor.

Hinc etiam author libri de causis corruptæ eloquentiæ inquit: *Iam verò propria & peculiaria huic vrbi vitia. Penè in vtero matris concipi mihi videtur histrionalis fauor, & gladiatorum, equorumque studia.* De eadem Circensium insania Lucianus: *Quodsi inde digressus aliorum hominum meminisset turbas, quæ in vrbe commemorabāt & tumultus ac impulsus & theatra & Circum & aurigarum imagines & equorum nomina & sermones de ijs apud angiportus.* Chrysostomus quoque in libro de spectaculis hanc eandem exaggerat insaniam his verbis: *Quàm vana sunt ista certamina, lites in coloribus, contentiones in curribus, gaudere quòd equus velocior fuerit, mærere quod pigrior.* Ita & Plinius in epistola ad Caluisium, *Omne* (inquit) *hoc tempus inter pugillares ac libellos iucundissima quiete transmisi. Quemadmodum* (inquis) *in vrbe potuisti? Circenses erant, quo genere certaminum ne leuissimè quidem teneor. Nihil nouum, nihil varium, nihil quod non semel spectasse sufficiat: quo magis miror tot millia virorum pueriliter identidem cupere currentes equos insistentes curribus homines videre. Si tamen aut velocitate equorum aut hominum arte traherentur, esset ratio nonnulla: nunc* G *fauent panno, pannum amant, &c.* *Cognosce* (inquit Tertullianus) *dementiam de vanitate: Misisse dicunt & nunciant inuicem quod simul omnibus visum est. Teneo testimonium cæcitatis: non vident missum quid sit, & mappam putant: sed est diaboli ab alto præcipitati figura.* Agesilaus rex istiusmodi certamina nullius esse veræ virtutis, nihilque aliud habere quam opum & impendiorum ostentationem, eoque fæminis quam viris digniora, Græcis ostendere cupiens, sorori Cyniscæ persuasit, vt conscenso curru certaret in Olympijs, quod narrat Plutarchus in Apophtheg. Laconicis & Alex. ab Alex. scribit apud Siginnos qui Persicè viuunt, quadrigas agitare fuisse puellare studium: nondumque adultam virginem quadrigas flectere & circumagere magna facilitate calluisse. Hos similiter ludos intelligit M. Tullius in oratione pro Archia poëta, cùm ait: *Quis tandem me reprehendat, aut quis mihi iure succenseat? si quantum cæteris ad suas res obeundas, quantū ad festos dies ludorum celebrandos, quantum ad alias voluptates; & ad ipsam requiem animi & corporis conceditur temporum; quantum alij tribuunt tempestiuis conuiuiis; quantum deniq́ aleæ, quantum pilæ, tantum mihi egomet adhæc studia recolenda sumpsero.* Populus autem, quin & equites tanta voluptate spectatores se exhibebant, vt media sæpe de nocte in Circo loca occuparent, vt testatur Suetonius: *Inquietatus* (Caligula) *fremitu in Circo loca de media nocte occupantium, omnes fustibus abegit.* H Nemo verò significantius hanc populi voluptatem expressit Ammiano Marcellino Valentiniani res gestas recensente: *Inter quos* (inquit) *hi qui ad satietatem vixerunt, potiores authoritate longæua, per Ianos & fora clamitant sæpe, rempub. stare non posse, si futura contentione quem quisq́ vendicat, carceribus non exiluerit princeps & circum flexerit metam. Exoptata die equestrium ludorum interlucente, nondum solis puro iubare, fusiùs omnes festinant præcipites, vt velocitate currus ipsos anteeant certaturos.* Ne quis verò viros iuuenesque tantummodò ad hæc spectacula pronos fuisse putet, docet nos Ouidius nuptas insuper & innuptas spectitasse illa.

In Nigrino.

Lib. 8. Epi.

In Caligula.

Lib. 28.

Spectatores qui.

Lib. 3. Amorum. Eleg. 2.

Non ego nobilium (inquit) *venio spectator equorum*
Cui tamen ipsa faues, vincat vt ille, precor.
Vt loquerer tecum, veni, tecumque sederem
Ne tibi non notus quem facis, esset amor.
Tu cursum spectes, ego te, spectemus vterque
Quod iuuat atque oculos pascat vterque suos.

A Tanta autem erat ſpectantium multitudo, vt Iuuenalis dixerit: *Totam hodiè Romam Circus ca-* *Multitudo*
pit. Circum aliàs M. Varro Roma locum patentem & celebrem fuiſſe ſcribit, vndique circum æ- *ſpectantium*
dificijs comprehenſum, atque inde nominatum, quòd ibi equi circum metas currerent. Nec a- *Circus qui.*
liam ob cauſam certamina Græci ἀγῶνας nominarunt, quàm ab hominum frequentia qua cele-
brabantur: Siquidem & omnem cœtum atque conuentum agona dicunt. Similiter in noſtro-
rum equiriorum feſtiuitatibus, etſi cum Romanis illis neutiquam ſint comparanda, tota confluit.
Bononia, vt ad poëtæ imitationem loquar. Nobiliores iuuenes per eam viam phaleratis equis ob-
equitant, matronæ partim pilentis feruntur, partim ex feneſtris ſpectant, vt & ipſæ ſpectentur;
tunc quàm aliàs ſpecioſiores; cætera loca populus complet. Equi plerumque puellos habent re-
ctores, quidam etiam quandoque ſine ſeſſore currunt, dependentibus è tergore ad latera metal-
licis pilis, quibus non aliter ac calcaribus ad curſum incitantur. Vidi non ſemel qui ſimias habe-
rent rectrices iucundiſſimo ſpectaculo. Quanta autem Circi eſſet magnitudo oſtendit Pli- *Lib. 36.*
nius his verbis: *Nunc vt Circum maximum à Cæſare dictatore extructum, longitudine trium*
ſtadiorum, latitudine vnius, ſed cum ædificijs iugerum quaternum, ad ſedem ducentorum & ſe-
B *xaginta millium inter magna opera dicamus.* Huic maximi cognomento Circo Tarquinius Priſ- *Lib. 1.*
cus, vt refert Liuius, Romæ primus locum deſignauit, & ludos in eo longè inſtructiùs o-
pulentiuſque fecit, quàm priores reges. Maximus autem appellatus eſt, quòd amplitudine
multo maior eſſet, quàm vel Circus Flamminius, vel Circus intimus. Hunc Circum maxi-
mum collapſum Traianus iterum ampliorem atque etiam elegantiorem reſtituit, quòd ideo ſe
feciſſe inſcripſit, vt populum Rom. capere poſſet, vt apud Dionem legimus: de cuius beneficij
memoria extat numus apud Sebaſtianum Eritium, cum impreſſo Circo & equirijs, vt ſuo loco
indicauimus. Iam verò non in hoc ſolummodo Circo ſed & in Flamminio celebrata fuiſſe equi- *Circus Fla-*
ria author eſt M. Varro, dum ait: *Circus Flaminius dictus eſt, quòd ædificatus eſt circum Flaminium* *minius.*
campum, & quod ibi quoque ludis Tauricis equi circum metas currunt. Item in Vaticano; author *Lib. 4. de*
eſt Tacitus: *Clauſumq́; valle Vaticani ſpatium, in quo equos regeret, haud promiſcuo ſpectaculo.* Idem *ling. Lat.*
tradit Lampridius: *Quadrigas in Vaticano agitauit, dirutis ſepulchris quæ obſiſtebant.* Plinius quo- *Vaticanum.*
que Vaticanum vocat Circum Caij & Neronis principum, quòd in eo ludos curules peculiari- *Lib. 4.*
ter exercebant. Et Suetonius de Claudio ait: *Circenſes frequenter etiam in Vaticano commiſit.* *in Helioga-*
Quin & in Capitolio quadrigarum certamen datum Plinius aſſerit Latinarum ferijs. *De abſynthij* *balo.*
C *vſu* (inquit) *conuenit dicere, herbæ facillimæ, præterea ſacris Romanis celebratæ peculiariter. Siqui-* *Lib. 36.*
dem Latinarum feriis quadrigæ certant in Capitolio, victorq́; abſynthium bibit: Credo ſanitatem præ- *Capitolium.*
mio dari honorificè arbitratis maioribus. Fuere autem Circenſium duo genera. Fuere enim ludi *Circenſium ludorum ge-*
Circenſes publici, fuere item priuati. Illos conijcio in Circo maximo, hos alicubi celebratos: nam *nera.*
& ijſdem ludis equorum & in hortis & in porticibus vſum fuiſſe reperio. Apparetque conie-
cturæ noſtræ fauere Ciceronem his verbis in ſecundo de legibus: *Iam ludi publici, quoniam ſunt*
cauea, Circoq́; diuiſi, ſicut corporum certationes curſu, pugillationes luctatione, curriculiſq́; equorum.
Iam verò non Romæ tantùm, ſed & in prouincijs Romani ludos exhibebant; Scipionem tradit
Silius funebres patri & patruo in Hiſpania, cui tum præerat, exhibuiſſe. Idem ex his pariter Tran-
quilli verbis in hiſtoria Auguſti animaduertitur: *Nulliq́; Græco certamini interfuit, quo non pro me-*
rito quemq́; certantium honorauerit, &c. Vbi Beroaldus in commentarijs addit: Quod autem Au-
guſtus non ſolùm Romæ, ſed etiam in Græcia ludos ſpectauerit, hinc colligimus, quòd omnes
penè prouincias ipſe perluſtrauerit. In qua perluſtratione potuit, ſicut Flaminius Romanus Se-
nator, ſicut Nero, intereſſe certaminibus Græcorum. Lazius ludos qui præcipuè in prouincijs ce- *Li. 10. côm.*
D lebrabantur, fuiſſe tradit, Latinos ludos, Troiæ ludicrum, ludos magnos, Circenſes, ludos A- *Ro. reip. c. 10*
pollinares, populares, natalitios, nuptiales, quinquennales, gladiatorios, Actiacos, ſcenicos,
augurales &c. Hucque pertinere illud Dionis Caſſij in hiſtoria Traiani, cùm de Antiochia ſcri-
bit: *Hyemabat in ea fortè Traianus, atq́; illuc milites frequentes & priuati quamplures conuenerant:*
alij præterea vt iura acciperent: quoſdam legationis officium, merces & priuata compendia traxe-
rant: quamplurimi viſendi Imperatoris & ſpectandorum ludorum gratia confluxerant. Hinc illud
in iure ciuili de Lyciarchis & Syriarchis, hoc eſt deſignatoribus ludorum in Lycia & Syria, qui
Græcis βραδεῦται nominabantur. Cæterùm nec illud ſilentio inuoluendum eſt, ludos paſſim in
templis & theatris dari ſolitos. De templis meminit Dio in Adriano, cùm de architecto quo- *Bradeutæ.*
dam Apollodoro loqueretur: de theatro quod ad formam hemicycli erat conſtructum, ad om-
nis generis ludos & ſpectacula ſpectanda, meminit Martialis hoc diſticho:

Quicquid in Orphæo Rhodope ſpectaſſe theatro *Lib. 1. Epig*
Dicitur, exhibuit Cæſar arena tibi.

Fuiſſe enim & in alijs vrbibus Circos certum eſt. Refert Adrichomius in theatro terræ ſanctæ,
fuiſſe etiam Hieroſolymis, in quo Herodes in Auguſti Cæſaris honorem quinquennale certa-

men

men inſtituit. De Alexandrino ſic Philoſtratus : *Cum omnis Alexandria equorum ſtudiis vehementer incumberet, atq; in Circo ad hoc ſpectaculum ciuitas vniuerſa conueniret, tantaq; plerumq; oriretur contentio decertantium, vt ſeſe mutuo etiam perimerent, hunc morem grauiter redarguit Apollonius.* Et Echelidon Varino, locus eſt Athenis ſtadiorum octo, in quo equi certabant, ab Echelo quodam dictus. Lego item apud Platonem: *Equorum quoque Circi extra vrbem trifariam deſignandi ſunt, capacibus & amplis locis, vbi quoque ad ſagittarum omniumque telorum opportunus pateat locus iuuenibus qui eas artes & diſcere & commodè excolere poſsint.* Etſi autem alijs quoque locis Circiſque celebrarentur equeſtria certamina, Romana tamen erant præcipua, vt oſtendit Auſonius: E

Lib. 7. de rep.

Nunc etiam veteres celebrantur equiria ludi,
Prima hæc Romanus nomina Circus habet.

Græcè vtrobique legitur ἱππόδρομος. Budæus autem hippodromum interpretatur locum ad equorum curſum deſtinatum, qui ſtatim intrantium oculis totus ſimul offertur, hinc atque hinc platanos, aut buxos aut cupreſſos, aut alias arbores perpetuo virentes habens. In eo (inquit) de pernicitate equorum certatur, citra ſimulacrum pugnæ, & à curſu equorum appellatur. Pro Circo etiam à quibuſdam vſurpatur κατάδρομος. Periti tamen catadromum & hippodromum diſtingunt, quòd in hoc de equorum pernicitate certabatur, ſiue puris equis, ſiue bigis trigiſue aut quadrigis circum metas diſcurrerent, in catadromo verò diuiſas bifariam duas acies concurrere ad ſimulacrum pugnæ mos eſſet, ſublatiſque metis, quò laxiùs dimicarent, bina ex aduerſo caſtra collocarentur. Ab vtroque differt peridromus, quod facilè ex Herodiano intelligitur, qui videlicet tradit pleno amphitheatro peridromum supernè in circuitu Commodo exædificatum, ne cominus cum beſtijs pugnans periclitaretur, ſed supernè ac de tuto loco tela iaciendo iaculandi potius ſcientiam quam fortitudinem oſtentaret. Gradus habent illa quaquauerſum, vti amphitheatrum, vnde ſedentes ſpectare poſſent commodiſſimè. Alij hippodromum interpretantur ſimpliciter equorum curriculum, ſiue ſpatium decurſionis equeſtris: Latinè non ſatis ſignificanter ſtadium dixerimus, cùm ſit hoc Latinè curriculum ſiue locus, in quo non ſolùm equi, ſed & homines currunt & certant athletæ, dictum ἀπὸ τῆς στάσεως, hoc eſt, ſtatione quòd Hercules eo ſpatio vno ſpiritu confecto conſtitiſſet. Siculi ſimiliter hippodromum campum vocant, vt Heſychius ſcribit & Varinus in κάμπος, voce Latina: qua & Virgilius vtitur eadem ſignificatione:

Catadromus · F (beside "Circo etiam à quibuſdam") · *Peridromus.* *Lib. 1.* · *Stadium.* · *Campus.*

Hic vel ad Elei metas & maxima campi G
Sudabit ſpatia.

Et quoniam in campo, id eſt planitie equi & exultant & curſu valent, trahitur hoc vocabulum ad rem quamlibet, in qua quis copioſiùs ſtudium ſuum declarare & vires explicare poteſt. Et apud Pauſaniam lego in Arcadicis: *Tegeam contendentibus ad læuam militaris viæ ante ipſos Mantineæ muros campus eſt, vbi equorum curriculum.* Pro hac etiam eadem planitie hippodromi voce vſum eſſe apparet Homerum in metæ indicatione: λεῖος δ' ἱππόδρομος ἀμφίς, id eſt, *planus autem hippodromus circùm.* Heſychius denique hippodromum aſſerit fuiſſe certamen Athenis in honorem Theſei: atque inde pro loco ipſo in quo curſu certatur, vſurpari docent vulgaria lexica, hoc eſt, pro circo. Ipſam autem circi planitiem ſiue ſtadium ἱππικὸν etiam vocari, ab eodem Heſychio docemur. Horatius Latinè curriculum videtur dixiſſe: *Sunt quos curriculo puluerem Olympicum Collegiſſe iuuat*, niſi quis curriculum à curru diminutiuum accipiat, vt Curtius lib. 8. *Aliorum turbati equi non in voragines modo, lacunaſq; ſed etiam in amnem præcipitauere curricula.* Hippodromia eſt certamen equorum currentium. Inuenio & hippodromion pro hippodromo. Hippodromum Plutarchus Ἱππικὸν θεάτρον, Baſilius, necnon Zonaras θέατρον ἱππηλασίας, id eſt theatrum vbi agitantur equi, dicit, Cedrenus etiam κερκέσιον. Hippodromios verò dicebatur menſis, in quo equorum curſu certabatur, apud Bœotos; apud Athenienſes hecatombæon, vt teſtatur Plutarchus. Ex hiſce itaque omnibus Circi figuram in forma oblongi ſpatij fuiſſe vel quilibet intelligat, cùm alias Nonius Circum dici tradit, omnem ambitum vel gyrum, indeque diminutiuum circulum promanaſſe. Eſſe enim Circum aiunt omne illud ſpacium quod circuire equi ſolent. Vnde etiam Romani Circumdictum putant eò quòd ibi circum metas equi currant. Græci verò à Circe filia Solis quæ patri ſuo hoc genus certaminis inſtituit, aſſerunt nuncupatum. Nunc promiſcuéne ſpectarent ſpectatores & plebſne à magiſtratu, equitibuſque loco diſtingueretur, videamus. Proditum eſt ab hiſtoricis ante Scipionem ad quingenteſimum annum ab V. C. in promiſcuum fuiſſe ſpectatum: Senatumque a populo ſecretum primùm ſpectauiſſe ludos Romanos quos Atilius Seranus, L. Scribonius Libo ædiles curules primi fecerunt. Ferunt autem Africanum quod eius rei author fuiſſet, pœnituiſſe. Cæterùm in ludis quidem theatralibus loca propria volunt Senatoribus fuiſſe aſſignata: contrà in Circo fuiſſe promiſcua. Popularia enim

H (beside "mum Plutarchus") · *In Camillo.* · *Circi figura.*

in theatro

A In theatro dicta loca populi vel plebis ad equestrium discrimen, id est quatuordecim ordinum, disci aiunt ex hoc Tertulliani: *Vias enim vocant cardines balteorum per ambitum & discrimen popularium per procliuum*: ita & equestria dici loca equitum; docere hoc Senecam, dum ait, *equestria omnium equitum Romanorum esse*. Dicebatur & orchestra locus in theatris, in quo Senatorum erant designatæ sessiones. Fauet illis Suetonius duobus in locis, semel in Domitiano: *quia* (inquit) *pars maior inter popularia deciderat*: semel in Caligula, vbi manifestè videtur indicare plebem in circo equitibus permixtam sedisse: *Inquietatus fremitu in Circo loca de media nocte occupantium, omnes fustibus abegit; elisique per eum tumultum viginti amplius equites Romani, totidem matronæ, super innumeram turbam cæteram. Scenicis ludis inter plebem & equitem causam discordiarum serens, decimas maturiùs dabat vt equestria ab infimo quoque occuparentur.* Scenici autem ludi erant theatrales. Sed ex ijsdem Suetonij verbis præterea discimus, neque matronis à viris seiunctum fuisse locum: id quod ex Ouidio quoque discimus, dum canit:

Lib. 7. de benef. c. 12.
Orchestra.
Ludi Scenici
Li. 3. Amor. Eleg. 2.

Quid frustra refugis? cogit nos linea iungi,
Hæc ex lege loci commoda Circus habet.
B *Tu tamen à dextra quicunque es, parce puellæ,*
Contactu lateris cogitur illa tui,
Tu quoque qui spectas post nos, tua contrahe crura
Si pudor est, rigido ne preme terga genu.

Fuisse tamen & in Circo separatum à magistratu populum disertissimis verbis asserit Liuius: *Tum primùm Circo qui nunc maximus dicitur, designatus est locus, diuisa loca patribus, equitibusque vrbis, vt spectacula sibi quisque faceret.* Et alibi inquit: *Quadrigis missis, consul currum conscendit, & cùm per Circum veheretur ad foros publicos, laureatas tabellas populo ostendit.* Vbi per foros intelligenda subsellia & loca, quibus patres distincti à populo tales ludos spectabant: Vnde forulos Festus per diminutionem dici existimat, quasi minores foros, hoc est, minora spectacula: sic Circenses ludos forulos Tranquillus in Augusto appellat; *supra duo millia*, inquit, *contracta vndique cremauit, ac solos retinuit Sybillinos, hos quoque delectu habito, condiditque duobus forulis auratis sub Palatini Apollinis basi*: Et sic intelligitur hoc Satyrici, ----- *Hic libros dabat & forulos.* Iam verò Liuio manifestissimè refragatur Suetonius, qui Claudium scribit in Circo propria Senatoribus loca constituisse, promiscuè spectare solitis, nisi dicamus, à Claudio Senatoribus pro C ætatis dignitatisue qualitate loca assignata fuisse. Quorum locorum meminit etiam Sidonius: *Tum qua est ianua consulumque sedes, Ambit quam paries vtrumque senis Cryptis, carceribusque fornicatus, vno est quatuor axe forte lecto, &c.* Atque hæc sunt, quæ de spectatorum loco inueni. Dicamus modo de loco equorum, qui spectatores eliciebant. Is pro certaminis genere variabat, alium enim occupabant, qui militare certamen aliquod edituri erant, puta ludum Troiæ, & hastiludium, siue vt vulgus vocat, torneamentum, tunc enim è regione inuicem opponuntur in propatulo; alium qui vel bigis, vel quadrigis iuncti, vel celetes etiam ad metas erant certaturi: de quo vt exactè certamen ipsum equorum qui in Circo certabant, intelligatur, paulò fusiùs dicendum est. Latini locum, vnde emittuntur, eleganter carceres vocarunt quoniam eousque ibi à cursu arcerentur, donec laxis repagulis, ab aphete siue emissore, simul omnes emitterentur. Isidorus carceres ab ea re dici ait, qua & ille carcer est, qui est in ciuitate, quòd vt ibi homines damnati ita hic equi coërcentur, ne exeant, antequam signum emittant. Seruius carceres tantùm pluraliter in hac significatione vsurpari affirmat: aitque carcerem esse, vndecumque prohibemur exire: dictum autem quasi arcerem ab arcendo, teste Varrone. Idem & apud Caprum legimus. Soluta quidem oratione scribentes hoc ferè obseruant: non semper tamen. Cicero de claris Oratoribus:
D *Nec enim in quadrigis eum secundum numerauerim aut tertium, qui vix è carceribus exierit, quum palmam iam primùm acceperit: nec in orationibus qui tantum absit à primo, vix vt in eodem curriculo esse videatur.* Ad Herennium verò ait: *Impudentesque illos dicit esse qui currere cœperint, ipse intra carcerem stet.* Poëtæ, modò singulariter, modò pluraliter proferunt, vt ex ijs quæ mox recitabuntur, clarissimum fiet. Carceres à Græco vocabulo κάρκαρος factam non immerito quis arbitretur Bulingeri iudicio; quod horribilem sonat: quanquam (inquit) Varro à coërcendo sumit: alij cancro vel carcere, quæ vox cancellū significat. Pro carceribus passim legimus repagula, claustra, septa, cryptas item & lineam albam, vt subinde patebit. Apud Græcos etiam pro ipsis carceribus multa vocabula reperimus, inter quæ ab ipsis equis formata ἱππαφέσις quasi equorum missio, quod inde emittantur, vnde & simplicer ἀφετηρίαν dicunt, & quia hinc cursus fit initium, eadem voce principium ineundæ viæ intelligunt & profectionis, & generaliter cuiuscumque rei exordium. Βαλβὶς à Polluce exponitur locus, vnde ij qui cursu certant, emittuntur. Ait tamen cursus etiam terminum à quibusdam βαλβίδα vocari. Aristophani interpres seu scholiastes ait dictum hoc vocabulum, vel διὰ τὸ ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῆς ὑπὸ ὕσπληγα βεβηκέναι τοὺς δρομέας,

In 1. Aeneid.
Lib. 4.
Balbis.
Li. 5. dec. 3.

δρομέας, vel ἀπὸ τȣ̃ εἰσβαλλέϑαι βάδην (quia primùm lento gradu incederent, antequam currerent,) vel ab ἄλλομαι, quaſi ἀλβὶς & facto ὑπερβιβασμῷ βαλβὶς. Euſtathius quoque à βάλλομαι deducit, quamuis nominis rationem non addat. Heſychio βαλβὶς eſt ἡ ἀρχὴ τῆς εἰσόδȣ καὶ ἐξόδȣ, καὶ ἡ ἄφεσις τῶν ἵππων, καὶ ἡ ϑύρα τȣ̃ ἱππικȣ̃. id eſt principium ingreſſus & egreſſus, & emiſſio equorum & oſtium equitatus: additque quibuſdam etiam eſſe καμπτῆρα id eſt flexum. Suidas certè etiam καμπτὸν dici tradit; Alicuius etiam apud Suidam legimus νύσσα, καμπτὴρ, τέρμα, βαϑμὶς: vbi pro βαϑμὶς legendum puto βαλβὶς. Sed de nyſſa, quam Grammatici ferè metam reddunt, poſtea, vbi & de termate. Κολοκώνας Heſychius & Varinus exponunt τὰς βαλβῖδας τίνες. *Hyſplinx.* Ὕσπληγξ vel vt alij ſcribunt ὕσπληξ idem etiam quod βαλβὶς ſiue ἀφετηρία, alias flagellum eſt ſic dictum quòd fiat ἀπὸ τῶν τριχῶν τῶ ὑῶν, id eſt, ex ſetis ſuillis, vnde & βȣκεντρον vertitur. Carceres autem hoc nomine dici videntur, vt Varinus arbitratur, ἐκ τȣ̃ ἐκεῖ πλήττεϑαι τῇ μάστιγι τȣ̀ς ἵππȣς, quòd flagello illic feriantur equi. Vnde etiam ὕσπληξ Heſychio & Suidæ non ſolùm βαλβὶς eſt, hoc eſt locus, vnde equi emittuntur in ſpectaculis ſed ipſe etiam μύωψ ὁ πλησσῶν τȣ̀ς βόας, καὶ παγὶς λύκων. Cælius Latinè ſcribit hyſplax, aitque interpreti Theocriti eſſe ſpeciem laquei, propriè verò ſic curſorum carceres vocari. Quid autem carceres eſſent, quibus equi arcebantur, examinandum. *Quid carceres.* Interpres Ariſtophanis ad hunc locum in eius Veſpis: Καὶ μὴν εὐϑύς γε ἀπὸ βαλβίδων περὶ τῆς ἀρχῆς ἀποδείξω, metaphoram à ſtadijs ſumptam indicat, in quibus carceres (inquit) erant repagula quædam, linea videlicet, cui inſiſtebant curſuri. Vnde & ipſa linea (γραμμὴ) exponitur ſimiliter initium: æquè enim dicimus ἀπὸ γραμμῆς ἄρχεϑαι, id eſt a linea incipere, ac ἀπὸ τῶν βαλβίδων, id eſt à carceribus. *A linea incipere.* A linea incipere ij dicuntur (inquit adagiorum author) qui ab ipſo rei exordio ſumunt initium. *Agedum igitur ad lineas rurſus & ad gradum*, Tertullianus dixit aduerſus Marcionem, pro eo, quod eſt, ab integro. Et alibi in prouerbio, *Extrema linea*, *Lib. 1.* Quoniam olim (inquit) initium vndè curſus incipiebatur, ducta linea notabatur, rurſus extremum linea ſignabatur, idcirco à linea incipere, ſiue ad lineam redire dicebantur, qui rem ab initio repetebant. Et quod in quaque re poſtremum eſt, extremam lineam appellabant. Ita Terentianus Phædria: *Poſtremo extrema linea amare nonnihil eſt*: Et Tertullianus libro quem aduerſus Hermogenem ſcripſit, vocat eum *ignorantium extremam lineam*, quod vltimus eſſet hæreticorum. *Lib. 1. Linea quid Terentio.* Quod autem ad Terentij locum attinet, Petrus Nannius Alcmarianus, lineam, à qua Comitus metaphoram deſumpſit, eam ait eſſe theatri partem, vbi ſpectatores ſedent, primùm diuiſam in cuneos, poſtea in lineas quaſi in quædam interſepta, ne compreſſio alicui orta in totum theatrum inundet, & vniuerſos ſpectatores affligat. Vnde illud quoque Ouidij ad puellam vitabundam alterius conſeſſus:

------ Cogit nos linea iungi,

Atque ita factum arbitratur, quòd vltima linea pro vltimo ordine dici cœperit, atque ex eodem fonte emanaſſe illud:

------ Mors vltima linea rerum.

Linea alba. Iam verò carcerum lineam albam fuiſſe, diſcimus ex D. Chryſoſtomi oratione de Circo, vbi legimus; ȣ̓κ ἀπὸ λευκῆς ἐπὶ σφενδόνα μιλιόδρομȣ, id eſt, non à linea alba (decurrens) in miliario ad ſphendonem & metam. Seruius Aeneidos quinto, vbi in ludorum celebratione Vergilius ait:

Signoque repente, Corripiunt ſpatia audito, limenq́ relinquunt,

Limen quid Virgilio. Lib.5.c.14. Regulam interpretatur, quod dixit poëta limen, aut ſignum de creta factum. Ex cuius verbis facilè percipi licet (inquit Cælius) cur in ludis ab eruditis perſæpe linea nuncupetur alba: quam ſignificaſſe Martialis videri poſſit his verſibus:

Omnis habet ſua dona dies, nec linea diues
Ceſſat & in populum multa rapina capit.

Sed & Ouidius in primo de arte; Circenſia attingens ſpectacula currentium equorum:

Et bene te cogit, ſi nolit, linea iungi,
Qua tibi tangenda eſt lege puella loci.

Etiamſi modò longum ſedendi ordinem nonnulli interpretentur: ſicut & illud in Amoribus:

Quid fruſtrà refugis? cogit nos linea iungi.

Lib. 11. (Ego quin in nouiſſimo ſenſu Ouidij loca ſint accipienda nihilum dubito.) Quintilianus ita ſcribit: *Tranſire in diuerſa ſubſellia, parum verecundum eſt: nam & Caßius Seuerus vrbanè aduerſus hoc facientes lineam popoſcit.* *Logunrium.* Hic ego (inquit ibidem Cælius) lineam longurium accipio: ſic enim longiores perticas, ac robuſtiora ligna, quæ in ſtabulo equis interponuntur, ne conſurgant in pugnam, aut ſe mutuò feriant, appellari obſeruauimus. Poteſt tamen æquè ſignificanter de theatrali linea accipi, ſi modò ſpectantes, differentes haberent foros, vt ſuprà indicauimus. Scholiaſtes quidem idem Ariſtophanis βαλβίδα aliàs dicit eſſe τὸ ἐν ἀρχῇ τȣ̃ δρόμȣ κείμενον ἐγκράσιως ξύλον,

A ξύλον, id est, lignum in principio cursus vociferanter positum. Sed ex hoc fortassis linea pependerit, vel vt nunc fit, affixa hæserit, id est funis, quo olim vsos fuisse Lycophronis in primis authoritate discimus hac: Εγὼ δ᾽ ἄκραν βαλβίδα μηρίνϑυ σχάσας, id est, Ego verò summos carceres funiculi aperiens, siue laxans. Nostri carcerum præfecti binas erigunt perticas, (ab vtroque viæ
videlicet latere vnam) ex quibus funis alligatus equos detinet, donec æqualiter sint ad cursuram *Linea pro*
dispositi: tunc enim ad tubæ sonum fune laxato vnà omnes proruunt. Lineam autem pro filo si- *fune.*
ue fune accipi certum est, sic enim lineam piscatoriam quoque dicimus, funiculum nempe ex
quo hamus dependet: & lineam quoque margaritarum quæ funiculo traijciuntur. Apud Roma-
nos laxatis repagulis vel puncto temporis fores carcerum aperiebantur, Foribus enim retineban- *Lib. 5. Trist.*
tur equi: testis est Ouidius: *Fores.*

Vtque fores nondum reserati carceris acer, *Lib. 1.*
Nunc pede nunc ipsa fronte lacessit equus.

Item Lucanus:

Eleus sonipes quamuis iam carcere clauso
B *Immineat foribus, pronusq́, repagula laxet.*

Repagula autem erant tabulata ostijs opposita, seris & ære deuincta, quibus equi Circo exclude-
bantur: quæ vbi laxabantur, cursum protinus arripiebant equi, vt ostendit Virgilius, dum canit: *Repagula.*

Vt cùm carceribus sese effudere quadrigæ
Addunt se in spatia & frustra retinacula tendens
Fertur equis auriga, neque audit currus hebenas.

Linea alba siue funis erat sub ipsis repagulis, super quam cursores gradiebantur in stadium e-
rumpentes. Cursu enim patente super eam egressi ferebantur, cùm ad terram apertione carce-
rum demissa esset. Hanc puto reuera βαλβίδα dici, repagulum verò ὕσπληγα. Carceres à Næ- *Carceres qui*
uio inquit Varro, vocantur oppidum, quod à muri parte pinnis turribusque muniti sint, quare *Næuio.*
oppidum pro ipsis carceribus accipitur. Ita & Festus, *Oppidum* (inquit) *locus conclusus fuit in* *Oppidum.*
speciem oppidi, ob muros & pinnas turritas, vnde equi emittebantur. Ita & Sifanius cryptas vocans *Crypta.*
ipsos carceres, totum puto intelligit oppidum, nam quemadmodum feræ cryptis in amphythea-
tro, ita & equi carceribus in Circo & claudebantur & emittebantur. Carceres ipsos fornicatos
fuisse, & vna tantùm transenna, non multis finibus simul apertos colligit Bulingerus, primò ex *Carcerum*
C Dionysio, qui carceres dicit esse arcuatos, & per vnam transennam simul aperiri: secundò ex Caſ- *fabrica.*
siodoro, qui omnia ostia simul vna machinatione aperiri dixit. Ex topho vel ex ligno fuisse habe- *Lib. 3.*
mus apud Liuium. Claudius in Circo maximo pòst marmoreos fecit. Erant & olim picti, quam- *Lib. 3. Var.*
obrem Ennius pictas fauces eos nuncupauit: *Lib. 7.*

-------*Spectant ad carceris oras*
Qua mox emittant pictis è faucibus currus.

Cur verò piceos cognominet Silius hoc carmine: *Carceres cur*

Sic vbi prosiluit piceo de carcere præceps *picei dicti.*
Ante suos it victor equus:

haud satis percipio. Potuere enim sic à nigro siue piceo colore vocari, Alba autem linea super-
inducta sic magis elucere potuit: vel quòd picis instar currus detinerent aut equos, quo nempe
sensu picatas manus dicimus, quibus omnia quæ contingunt, adhærescunt. Habeo autem ego
exemplar impressum Venetijs anno salutiferę incarnationis nonagesimo tertio supra millesimnm
ac quadringentissimum cum commentarijs Petri Marsi, in quo longè diuerso sensu legitur: *hic*
D *vbi prosiluit Pisæo carcere &c.* Aitque Marsus celeritatem Scipionis comparari equo currenti ludis
Pisæis & Olympicis, quam lectionem probo. Currus in ipsis carceribus quilibet suos habebant *Curriculum*
cancellos, ex quibus fune relaxato erumpebant, vt ex Callisthene necdum edito docet Bulinge- *locus in car-*
rus, qui tales tribuit Olympiæ. *Exierunt* (inquit ab eo Latinus factus) *tabulata equorum aperta-* *ceribus.*
que sunt lora cancellos carcerum laxantia, exilierunt omnes celeri cursu vsi. Dicebantur tamen e- *Cancelli.*
tiam cancelli septa quædam ex lignis transuersim iunctis obliquatisque ad repellendam turbam,
pressim agminatimque proruentem. Varro eos graphicè depinxit: *Præterea* (inquit) *è perticis in-*
clinatis ex humo ad parietem, & ex eis transuersis gradatim modicis interuallis particis annexis ad *Lib. 3. de re*
speciem cancellorum scenicorum ac theatri. In Olympia carceres ita exstructi erant, vt proram na- *rust.*
uis exprimerent, cuius rostrum ad aquas in curriculo sulcandas obuersum est. Vtrumque latus *Carceres O-*
carcerum supra quadringentos pedes longum erat. In ijs ædificia quædam, in quæ sortium casu *lympici.*
ingrederentur, qui curriculum confecturi erant. Ante quadrigas pro repagulis funiculus proten-
debatur. Ad proram carcerum ara lustro quoque fit, in qua machina quædam est, quam mouet
is qui cursui præest, qua nota signum cursui datur. Diligentiùs eos describit Pausanias in Elia-
cis his verbis: *Supra eam stadij partem in qua ludis præfecti consident, destinatus est equirijs cam-*
pus, &

pus, & ibi ſui ſunt equorum carceres. Formam illi eandem prope præſe ferunt quam nauis prora, verſo in curriculum roſtro. Qua parte autem cum porticu, cui nomen Agnampto, (quod eſt, quaſi flexu carentem dicas,) prora ipſa iungitur, ibi vtrimque dilatatur. In regula ſumma roſtri, delphinus æneus prominet. A roſtro hinc à dextra, illinc à læua, excurrit pedum quadringenum ſpatium; In eo pari magnitudine cellulæ: eas inter ſe ſortiuntur, qui vel equos priuos vel currus in certamen producunt. Intenditur verò à fronte funis pro repagulis. Ara ad mediam ferè proræ partem è crudo laterculo erecta eſt: hanc tectorio recenti ſingulis oblinunt ludorum conuentibus. Super ara, aquila latè paſsis alis extat. Ea cùm machinulam quandam is commouerit, cui id negotij datum eſt, ſtatim ſe in ſpectatorum conſpectum quaſi ſubuolatura attollit: at delphinus ad imam ſoli aream alia machina dimittitur. Prima omnium ea ſubmittuntur repagula, quæ vtrinque iuxta Agnampti porticum intenta fuerant: tum qui ea in parte ſuſtinebantur equi, ſtatim ſe in pedes dant: ij cùm ad alterum equorum ordinem acceſſerint, eodem modo & illis ſua remittuntur repagula. Idem fit omni ex carcerum parte, vſquedum ad ipſum proræ roſtrum exæquata fuerit curſus conditio. Ibi equis in liberiorem ſe iam campum effundentibus, & aurigarum ſe oſtentat ſolertia & quadrupedum pernicitas. Primus qui eam excogitauit carcerum formam, Clætas fuit, cui tanta eſt huius operis cauſa laus tributa, vt hi fuerint verſus ad eius quæ Athenis eſt, ſtatuam adſcripti: F

Carcere ab Eleo docuit qui mittere currus,
Mi author Clætas natus Ariſtoclee.

Poſt Clætam, Ariſtidem memorant, aliud machinæ genus excogitaſſe. Alterum curriculi latus aliquanto longiùs excurrit. In eo, ad ipſum aggeris exitum, ara eſt figura rotunda. Ad eam Deus colitur quem Taraxippum nuncupant. (De hoc ſuprà dictum eſt.) *Altera Hippodromi pars non agger ſed collis eſt minimè arduus: ad cuius extremum finem ædes condita eſt Cereri cognomento Chaminæ.* Atq; hæc de carceribus, nunc cætera proſequamur. Iulius Pollux quæ ad curſus explicationem nomina attinent, ſic breuiter comprehendit: Ὅθεν μὲν ἀφίενται, ἄφεσις, καὶ ὕσπληγξ, καὶ γράμμη, καὶ βαλβίς. περὶ δὲ κάμπτουσι νύσσα καὶ καμπτὴρ: ἵνα δὲ παύονται, τέλος καὶ τέρμα, καὶ βατὴρ, ἔνιοι δὲ καὶ βαλβίς. hoc eſt, vt vertit Rodolphus Gualtherus Tigurinus: vnde verò emittuntur, emiſſio, carcer, linea, repagulum: ſed circa quod flectuntur, inclinatio & flexus dicitur: vbi autem ceſſant, finis, meta, terminus, nonnulli & βάλβιν appellant. In Circo verò erat & mappa vſitatum vocabulum, necnon & miſſus. Βαλβὶς itaque & initium curſus, vt ex ſuperioribus quoque conſtat, eſt, eſtque & finis eiuſdem, hoc eſt, locus quo deſinit. Cælius calcem vocari innuit, Confici miſſum vnum (inquit) intellige, vbi à calce ab meta circumflexa calcem repetebant. Sic verò dicitur, vnde equi emittuntur. Geſnerus recitatis ſuprà Pollucis verbis fultus authorem adagiorum erroris inſimulat, quòd in hoc Græcorum aduerbio, Κέντει τὸν πῶλον περὶ τὼ νύσσαν, id eſt, *Stimula equum circa nyſſam*, pro nyſſa reddiderit metam. In fine enim (inquit) demum ſtimulare equum, ſerum eſt. Spatiorum in quibus certabant, tres ſunt differentiæ, carceres, meta & flexus ſiue καμπτὴρ. Grammatici quidem Lexicorum authores pro omnibus iſtis ſpatijs nyſſam exponunt, ſed vt pro carceribus accipi poſſit, quoniam illic quoque punguntur equi ad curſum: pro fine certè vel meta improprijſſimè accipietur: propriè verò pro flexu in medio, vt ex Polluce conſtat, & ex Theocrito in Heracliſeo: G

Nomina ad curſum pertinentia.

Lib. 8.c.7.

Nyſſa quid.

Eidyll.25.

Ἵππους δ' ἐξελάσασθαι ὑφ' ἅρμασι, καὶ περὶ νύσσαν
Ἀσφαλέως κάμπτοντα τροχῶ σύριγγα φύλαξαι, id eſt,
Equos verò ad currum iunctos educere, & circa metam
Tutò flectendo in rotis modiolos (axium ne frangatur) *tueri,*

Suidas quidem in νύσσα, καμπτὴρ, τέρμα, βαθμὶς, lego βαλβὶς) confuſè nominans, Pollucis verba tranſcripſiſſe videtur, non interpretando, ſed enumerando diuerſa ſpatia; quod & alibi à Grammaticis illis parum prudenter fieri obſeruaui. Redeo ad prouerbium: id vſurpatum ſcribit author adagiorum, vbi ſermo loquentis aberraret ab inſtituto, aitque natum videri ex Iliados Homericæ ψ. vbi Neſtor multis verbis docet filium Antilochum, quo modo debeat equos regere; addit & hoc:

Ἐν νύσσῃ δέ τοι ἵππος ἀριστερὸς ἐγχριμφθήτω. id eſt:
Ad metam autem tibi equus ſiniſter appropinquet.

Atqui quòd νύσσα in hoc Homerico verſu non metam & finem curſus ſignificet, (quamuis eodem in loco τέρμα ab Homero dicatur, ſimpliciter ſcilicet pro ſigno, non pro termino,) manifeſtum fit ex carminibus, quæ ſtatim ſubijciuntur, hoc ſenſu: nam ſi ſemel nyſſam (Scholiaſtes nihil aliud quàm καμπτῆρα exponit,) ſuperaris, nullus te amplius inſequentium aſſequi aut præuertere poterit: atqui hoc in meta iam conſtituto metuendum non erat. Hinc termino vicinum fuiſſe hoc ſignum conijcio, quanquam ſupra in medio fuiſſe, ſimpliciter dixerim, hoc eſt, quocumq; inter carceres & metam loco. Cæterùm non nego certamina quædam talia fuiſſe, in quibus cùm

ad metam

A ad metam peruenerant equi, circa illam reflectebantur, & ad carceres redibant, siue semel siue quotiescumque visum fuisset, in his quidem metam & nyssam siue campterem pro eodem termino accipere nihil vetat: in simplici autem cursu, vbi carceres non repetebant, (vt nunc fit in nostris equirijs) diuersi fuerunt, vt ex Pollucis testimonio apparet. Hactenus Gesnerus. Ego verò etiam nyssam interpretor metam & τέρμα terminum, putoque res easdem, sed loco distinctas, Videmus enim in ipso Circo, prout in antiquissimis numis exprimitur, ab vtraque parte erectas metas. Idem discimus ex Suetonio, apud quem Cæsar dimicaturos in Circo cùm partiretur in duas acies, quò laxiùs dimicarentur, metas aufert, inque earum locum bina ex aduersa castra constituit. Bulingerus Circi maximi tres partes fuisse ait, Circum primum, vbi (inquit) primæ metæ: medium vbi medianæ, infimum vbi metæ Mursiæ, quanquam probatissimis authoribus duę tantùm (inquit) ponuntur, primæ & vltimæ, quòd eæ præcipuè ac palmares essent. Ego de medijs nihil inuenio. Cedrenus duas tantùm in Circo à Romulo extructo fuisse tradit, vnaq; ortum, altera occasum indicari. In Circo autem Constantinopolitano duo erant obelisci (vt & in Circo maximo Romæ,) quorum alter in medio hippodromo pro meta erat: quos fortè Mursinas metas vocat ille. Vtrasq; itaq; metas interpretor nyssas; τέρμα verò siue terminum quę iam vltimùm (quod septima fiebat, vt patebit, circumitione,) superantur. Conijcioq; eas quæ proximiores erant carceribus, fuisse & primas & vltimas, alteram enim ad carceres, alteram ad Circi calcem fuisse aiunt. Primas fuisse easdem cum vltimis, manifestè ostendit Pollux, cùm finem & terma à quibusdam βαλβίδα vocari scribit. Balbis enim, vt satis superq; ostendimus, pro ipso cursus initio sumitur. Nyssa autem vtraq; rectè dicitur, quoniam ad vtramq; superādam, stimulantur equi, νύσσειν enim stimulare est aut concitare. Quare Pollux cum nyssa rectè καμπτῆρα coniunxit, quoniam & κάμπτειν idem est, quod νύσσειν. Sed quod cum fine & termino coniungatur ab eodem βατὴρ, haud satis probo, nam si vocabuli huius originem spectes, fuerit potiùs cursus initium, vt erat in πενθάτλῳ ἀλλίπικῷ. & ipse alicubi exponit limen, vnde progressionis exordium est. Latini præter metæ vocabulum nullum aptius habent. Eam autem propriè metam dicemus, ad quam certamen finitur, vnde etiam pro fine & termino passim vsurpatur. Virgilius:

Autoris opinio.

Quæ metæ fuerint.

Meta.

B

Hic labor extremus, longarum hæc meta viarum. Silius: *Tormentis finem metamq; laboribus ornat.*

Eleganter Horatius in eadem metaphora:

Qui cupit optatam cursu contingere motam, Multa tulit, &c.

C D. Chrysostomus in oratione de Circo metam vocat σφένδονα. Bulingerus legendum censet σφενδόνην, nisi (ait) vulgarem ac plebeiam id temporis vocem fuisse σφένδονα putes. Accipitur verò etiam meta pro ipsis carceribus ab Apollinare, dum canit:

Si cùm frenatos astringit meta iugales, Ordineq; emissos iussit decurrere prætor,
Ire volunt omnes primi, &c.

Lib. 2. Excid. Hierosol.

Nunc videndum quid essent ipsę metæ, & ex qua materia constarent. Apud Homer. nyssa siue meta est lignū erectum orgyæ id est, vlnæ mensura, quā Nestor Antilocho filio indicaturus, inquit:

Metæ quid

Σῆμα δέ τοι ἐρέω μάλ' ἀριφραδές, οὐδέ σε λήσει.
Ἕστηκε ξύλον αὖον ὅσον τ' ὄργυι' ὑπὲρ αἴης
Ἢ δρυὸς, ἢ πεύκης, τὸ μὲν οὐ καταπύθεται ὄμβρῳ.
Λᾶε δὲ τοῦ ἑκάτερθεν ἐρηρέδαται δυὸ λευκὼ,
Ἐν ξυνοχῇσιν ὁδοῦ. λεῖος δ' ἱππόδρομος ἀμφίς.
Ἤ τευ σῆμα βροτοῖο πάλαι κατατεθνειῶτος,
Ἢ τό γε νύσσα τέτυκτο ἐπὶ προτέρων ἀνθρώπων,
D Καὶ νῦν τέρματ' ἔθηκε ποδάρκης δῖος Ἀχιλλεύς, id est.

Metam autem indicabo tibi valdè manifestam, neq; te latebit:
Stat lignum aridum quantum vlna supra terram,
Vel quercus vel piceæ: quod quidem non putrefit imbre:
Lapides autem eius ex vtraque parte appositi sunt duo albi
In angustijs viæ: planus autem hippodromus circum:
Aut cuiusdam monumentum hominis iam primùm defuncti,
Aut meta fuit tempore priscorum hominum,
Et nunc metam posuit pedibus valens diuus Achilles.

Similiter Aeneas apud Virgilium nautis certantibus,

viridem frondenti ex ilice metam
Constituit, signum nautis pater, vnde reuerti
Scirent, & longos vbi circum flectere cursus.

Seruius verò in hoc eiusdem poetæ:

Centum quadriiugos agitabo ad flumina currus:

Gladij pro meta.

vbi nunc metæ (inquit) ſunt, ibi olim gladij ponebantur: Cur autem gladij pro metis eſſent, rationem reddit, vt cum maiori induſtria ac diligentia curſus fierent. *Olim* (inquit) *in litore fluminis Circenſes agitabantur, in alterutro latere poſitis gladijs, vt ab vtraque parte eſſet ignauiæ præſens periculum.* Iſidorus antem inde Circenſes ludos nomen inueniſſe tradit his verbis: *Circenſes ludi ideo dicti vel à circumeundo, vel vbi nunc metæ ſunt, olim gladij ponebantur, quos quadrigæ circuibant, & inde dicti Circenſes ab enſibus, circa quos currebant. Siquidem in litore circa ripas fluminum, curſum agitantes, gladios in ordine in ripæ litore ponebant, & erat artis, equum circa pericula torquere. Inde & Circenſes dicti putantur, quaſi circum enſes.* Sic ille.

Lib. 18. ca. 24.

Metarum figura.

Metæ verò Circi, quæ in antiquis numis exprimuntur, ſunt figuræ pyramidalis, à lato incipientes, in acutum faſtigiatæ. Erant primo ex topho vel ex ligno, Claudius auratas reddidit, vt legimus apud Suetonium; *Circo verò maximo* (inquit) *marmoreis carceribus, auratiſque metis, quæ vtraque & tophina & lignea antea fuerant, exculto: propria Senatoribus conſtituit loca, promiſcuè ſpectare ſolitis.* Erant modò apud Romanos bina alia vſitata Circo vocabula, miſſus & mappa.

Mappa quid.

Hanc quidam volunt veteri inſtituto à prætore, qui (vt patebit) ludis præerat, victori aurigæ mitti ſolitam: ſicq; intelligendum hoc Martialis:

Cretatam prætor cùm vellet mittere mappam,
Prætori mappam ſurripit Hermogines.

Prætoris in Circo officiũ.

Cæterùm fuiſſe potiùs ſignum credendum eſt Caſſiodoro, quod à prætore oſtenderetur, & non ſine maximo aurigarũ, populiq; ſpectaturi deſiderio (vt ſupra etiam ex Tertull. diximus,) ludorum celebrationem futuram indicaret. Docet enim Liuius prætores ſolitos quadrigis mittẽdis ſignum dare.

Lib. 8.

Vnde cùm olim L. Plantius prætor graui morbo eſſet implicitus, dictatorem creauerunt, qui ludis Romanis ſignum daret quadrigis emittendis, qui eo miniſterio functus, dictatura ſe abdicauit: Quin clariſſimè Varro: *In Circo primo vnde mittuntur equi, nunc dicuntur carceres à coërcendo, ne inde exeant, antequam magiſtratus* (ſignum) *miſit.* Hinc illud Ennij.

Lib. 4. de ling. Lat.

Expectant veluti prætor cum mittere ſignum Vult, omnes auidè ſpectant ad carceris oras.

Illudque Manilj: *Mittunt in tempore ſignum.*

Cùm itaque officium id eſſet prætoris, vt ſignum daret equis ad curſum emittendis, voluit Nero id ab aliquo ſuorum libertorum dari, vt Suetonius meminit; *Vniuerſorum ſe oculis in Circo maximo pæbuit, aliquo liberto mittente mappam.* Signum autem illud dari per mappam tali caſu teſte Caſſiodoro, fluxit in morem. Cùm idem Nero prandium protenderet, & celeritatem vt aſſolet, auidus ſpectandi populus flagitaret, ille mappam qua tergendis manibus vtebatur, iuſſit abijci per feneſtram. Hincque tractum eſt, vt oſtenſa mappa, certa eſſe videretur promiſſio Circenſium futurorum. Hinc etiam Quintilianus dixit Mappam Circo viſitatum eſſe nomen, quod in Circenſibus ſpectaculis pro ſigno mittebatur à magiſtratu, idq; Pœnos etiam ſibi vendicaſſe. D. Chryſoſtomus vocat mapparium: ὡς μὲν ἐν τῷ ἱπποδρομίῳ πάντων οἱ ὀφθαλμοὶ ἐπὶ τὸ μαππάριον περιεγότες τοῦ συμάντρου ἀτενίζουσι, ἐκ δεχομένων ἐν τῇ βουλῇ, ἐκείνου τὸ ἄνοιγμα. id eſt: *vt enim in Circo omnium oculi in mappam ſigno fixo rectà feruntur* (accipientium in eius iactu carcerum apertionem) *cùm ij qui ſunt in conſilio editoris, poteſtatem eius ſigni aperiendi & promendi acceperint.*

Mapparium.

Sat. 11.

Fuiſſe autem prætoris, mittere mappam, etiam oſtendit Iuuenalis:

Interea Megaliacæ ſpectacula mappæ
Idæum ſolemne colunt, ſimiliſq; triumpho
Prædo caballorum prætor ſedet.

Iouis tunica.

Hunc habitum prætoris triumphanti ſimilem, quo miſſurus mappam induebatur, alicubi Iouis tunicam vocat, vbi ait:

Quod ſi vidiſſet prætorem in curribus altis
Extantem & medio ſublimen in puluere Circi
Et tunica Iouis.

Eiuſdem prætoris officij meminit ſic Ouidius:

Maxima iam vacuo prætor ſpectacula Circo
Quadriiuges æquo carcere miſit equos.

Lib. 5. dec. 5

Inuenio tàmen id & à conſule præſtitum. Liuius, *Quod poſtquam veris nuncijs Fabij Lentulique & Metelli aduentu firmatum eſt, cum victoria ipſa, tum augurio animorum ſuorum lætabantur. Et aliter traditur Circenſis turbæ non minus ſimilis veri lætitia. Ad X. Cal. Octobris Ludorum Romanorum ſecundo die C. Licinio Conſuli ad quadrigas mittendas aſcendenti, tabellarius qui ſe ex Macedonia venire dicebat, laureatas literas attuliſſe dicitur: quadrigis miſſis conſul currum conſcendit & cùm per Circum veheretur ad foros publicos, laureatas tabellas populo oſtendit.*

Miſſus.

Accedo modò ad miſſus: hos alij interpretantur emiſſiones equorum è carceribus proruentium: Berualdus circuitiones, dum à carceribus ad metas recurrunt. Conſici autem miſſum vnum intelligi ait Cælius, vbi à

A vbi à calce ad calcem procurrentes equi rursum ab meta circumflexa calcem repetebant. Vigintiquinque solitos olim exhibere discimus ex Seruio, eorumque vltimum appellatum fuisse ærarium, eò quòd de collatione populi exhiberetur. Cassiodorus verò viginti quatuor ferè fuisse scribit; eisque additum alium, ærarium dictum. Cur autem vigintiquatuor essent, rationem reddit præcitato loco Cælius, pro horarum numero; quando (inquit) cælesti ratione Circum distingui solitum, accepimus. Etenim duodecim visebantur ostia, pro numero domiciliorum cæli, sicuti planetarum imagine metæ septem. Suetonius tamen in Domitiano centum missus fuisse indicat: & ad hos allusisse volunt poëtam hoc versu:

Centum quadriiugos agitabo ad flumina currus.

Cæterùm centum missus ibi Seruius centum currus interpretatur. Suetonij verba sunt: *Circensium die, quò facilius centum missus peragerentur, singulos à septenis spatijs ad quina corripuit*, id est, non septies sed quinquies circum metam flectere iussit. Ad quod allusisse apparet Martialem, dum canit: — *Cap. 4.* — *Li. 8. Epig.*

Dum te longa sacro venerantur gaudia Circo — Nemo quater missos carcere sensit equos.

B Commodus verò etiam post meridiem duarum horarum spatio, triginta equorum certamina dedit, vt Xiphilinus scribit. Ante Claudij tempora nihil referebat, nunquid diuersis missibus equi ijdem aut noui currerent. Hunc enim Dio scribit legem tulisse, vt vnum tantùm diem equi secundùm currerent. Missus ipsi sorte mittebantur, & prætor qui ludis præerat, ex vrna educebat quadrigarum missus: quod manifestissimè docet Tertullianus his verbis: *Tardus est illi prætor; semper oculi in vrna eius, cum sortibus volutantur.* Aliquando post aliquot missus equorum, alia etiam spectacula edebant, vt magis spectatores oblectarentur, qui aliqua nouitate, vt inquit Horatius, morandi sunt & retinendi. Suetonius de Claudio ait: *Circenses frequenter etiam in Vaticano commisit, nonnunquam interiecta per quinos missus venatione.* Et rursus: *Ac supra quadrigarum certamina Troiæ lusum exhibuit & Africanos.* Nunc de ipsa dicemus decursione: Circum itaque quas memorauimus metas equi singulares & desultorij, item omni curruum generi iuncti, à Circi carceribus dato signo emissi, & ex vno latere decurrentes ad vltimam metam in fine spinæ positam, versus eam Circi partem quæ in semicyclum desinebat, cursitabant, ad quam peruenientes circum ipsam flectebantur, reuersique ex alia Circi parte versus bissenorum ostiorum situm reuocabantur: sicque in orbem circum easdem metas decurrentes, spina in circi medio posita, ne ex vna — *Decursio qualis.*

C in alteram curriculi partem transilirēt, prohibebantur. Aurigis autem tota ars & summa industria requirebatur, in equis & curribus ad metas flectendis, ne posterior dexteritate flectendi quadrigas, priorem anteuerteret, quod sæpè accidebat. Quòd si nimis currus agitando aurigamentis ad hæsisset, summum vitæ periculum incurrebat, ne rotis metam offenderet, & illiderentur, confractoque curru auriga concideret. Sin verò nimio spatio metam euitasset, qui tum sequebatur auriga, inter metam & priorem breuiori spatio delatus, ex secundo primus efficiebatur, quod eripere vocabant. Metam euitaturi dextrorsum impellebant, vt eleganter ostendit Ouidius, dum canit: — *Aurigandi ars in quo consisteret.* — *Li. 3. Amor. Eleg. 2.*

Et modò lora dabo, modò verbere terga notabo:
Nunc stringam metam interiore rota. Et mox rursus:
Me miserum; metam spatioso circuit orbe:
Quid facis? admoto protinus axe subit.
Quid facis infelix? perdis bona vota puellæ;
Tende precor valida lora sinistra manu.

Eleganter & Sidonius Apollinaris; nisi auriga promptè, scienter & tutò sinisteriore gyro metas

D circumageret, duplex periculum imminere ostendit, ne scilicet allisæ ad illas rotę effringantur, si propiùs in sinistrum flectant, vel si dexterior longiùs ab eisdem recedat, præuertatur: — *In Narbone*

Hic compendia flexuosa metæ — Vnas dum premit incitatus à te,
Elatas semel impetu quadrigas — Iuncto non valuit plicare gyro,
Quem tu quòd sine lege præteriret — Transisti remanens, ab arte restans.

id est, ille cùm inhibere cursum non posset quadrigarum, longiùs abductus est & sine lege prætерijt metas. Tu artis scientia manens & consistens metas circuisti. Deinde subijcit alterius peccatum alterum: *Alter dum popularitate gaudet; Dexter sub cuneis nimis cucurrit.*

Rectè itaque Nestor ἱππηλάτης propterea dictus, Antilochum filium, etsi aliàs à Ioue & Neptuno ceu prestantissimis peritissimisq; magistris equitandi præcepta & artes edoctus esset, docet hoc certaminis artificium; hocque in sola ferè at cauta circum metam flexione consistere potiùs quàm in equorum pernicitate ostendit:

Ἀντίλοχ᾽ ἤτοι σε μὲν σε νέον περ ἐόντ᾽ ἐφίλησαν
Ζεύς τε Ποσειδάων τε, καὶ ἱπποσυνας ἐδίδαξαν

Παντοίας τῷ κέν σε διδασκέμεν ἔτι μάλα χρεώ
Οἶθα γὰρ εὖ περὶ τέρματ' ἑλισσέμεν: ἄλλα τοι ἵπποι
Βάρδιςοι θείειν, τῶ τ' οἴω λοίγι' ἔσεσθαι.
Τῶν δ' ἵπποι μὲν ἔασιν ἀφάρτεροι, ἐδὲ μὲν αὐτοὶ
Πλείονα ἴσασιν σέθεν αὐτε μητίσασθαι.
Ἀλλ' ἄγε δὴ συ φίλος μῆτιν ἐμβάλλεο θυμῷ
Παντοίην, ἵνα μὴ σε παρεκπροφύγησιν ἄεθλα.
Μήτι τοι δρυτόμος μέγ' ἀμείνων, ἠὲ βίηφι,
Μήτι δ' αὖτε κυβερνήτης ἐνι οἴνοπι πόντῳ
Νῆα θοὴν ἰθύνει ἐρεχθομένην ἀνέμοισι.
Μήτι δ' ἡνίοχος περιγίνεται ἡνιόχοιο.
Ἀλλ' ὃς μὲν θ' ἵπποισι καὶ ἅρμασιν οἷσι πεποιθὼς
Αφραδέως ἐπὶ πόλλον ἑλίσσεται ἔνθα καὶ ἔνθα,
Ἵπποι δὲ πλανόωνται ἀνὰ δρόμον, ἐδε κατίσχει.
Ὃς δέ κε κέρδεα εἰδῇ ἐλαύνων ἥσσονας ἵππυς,
Αἰει τέρμ' ὁρόων, ςρέφει ἐγγύθεν, ἐδὲ ἑληθει
Ὅπως τὸ πρῶτον τανύσῃ βοέοισιν ἱμᾶσιν, id eſt.

Antiloche certè te iuuenem exiſtentem quamuis dilexerunt
Iupiterq; Neptunuſq; & equitandi artificia docuerunt
Omnigena: ideo te docere non multum opus eſt:
Noſti enim rectè circa metas circumflectere, ſed tibi equi
Tardiſsimi in currendo: ideo puto pernitioſa fore:
Horum autem equi ſunt quidem celeriores, neq; quidem ipſi
Plura ſciunt te ipſo conſiderare.
Sed age iam tu amice conſilium impone animo
Omnigenum, vt non te effugiant præmia
Arteque carpentarius multò præſtantior quàm viribus
Arteque rurſus gubernator in nigro ponto
Nauem celerem dirigit iactatam ventis:
Arteque auriga ſuperat aurigam:
Sed qui tamen equis & curribus ſuis fidens
Ineptè multum vagatur huc & illuc
Equi autem vagantur in ſtadio, neque detinet,
Qui autem & vtilia nouit agitans deteriores equos,
Semper metam inſpiciens flectit propè, neque cum latet
Quo pacto primum extendat bouinis loris,
Sed continet diligenter & præcedentem obſeruat.

Hæc ille, & mox oſtenſa filio meta, iterum inquit.

Τῷ σὺ μάλ' ἐγχρίμψας, ἐλααν σχεδὸν ἅρμα καὶ ἵππυς
Αὐτὸς δὲ κλινθῆναι ἐυπλέκτῳ ἐνι δίφρῳ:
Ἦ κ' ἐπ' ἀριςερὰ τοῖιν. ἀτὰρ τὸν δεξιὸν ἵππον
Κένσαι ὁμοκλήσας. εἶξαι τε οἱ ἡνία χερσίν
Ἐν νύσσῃ δὲ τοι ἵππος ἀριςερὸς ἐγχριμφθήτω,
Ὡς ἄν τοι πλήμνη γε δοάσσεται ἄκρον ἱκέσθαι
Κύκλυ ποιητοῖο. λίθυ δ' ἀλέασθαι ἐπαυρεῖν.
Μηπῶς ἵππυς τε τρώσῃς, κατά θ' ἅρματα ἄξῃς.
Χάρμα δὲ τοῖς ἄλλοισιν, ἐλεγχείη δὲ σοι αὐτῷ
Ἔσσεται ἀλλὰ φίλος φρονέων πεφυλάγμενος εἶναι.
Εἰ γάρ κ' ἐν νύσσῃ γε παρεξελάσῃσθα διώκων,
Οὐκ ἔσθ' ὅς κέ σ' ἕλῃσι μετάλμενος, ἐδὲ παρέλθῃ:
Οὐδ' εἴ κεν μετόπισθεν Αρείονα δῖον ἐλαύνοι
Αδρήςυ ταχὺν ἵππον, ὃς ἐκ θεόφιν γένος ἦεν,
Ἢ τὺς Λαομέδοντος, οἳ ἐνθάδε τέτραφεν ἐσθλοί.

Huic tu valdè appropinquans impelle prope currum & equos
Ipſe verò incumbe bene facto in curru
Paululum in ſiniſtram horum: at dextrum equum
Punge vociferans, laxaque ei habenas manibus:
Ad metam autem tibi equus ſiniſter appropinquet,

Vt tibi modiolus videatur summum attigisse
Rotæ benefactæ: in lapidem verò vites impingere,
Ne quomodo equosq́ vulneres, & currus confringas.
Gaudium autem alijs, probrum verò tibi ipsi
Erit: proinde dilecte prudens cautus esto.
Si etenim ad metam prætereuharis persequens,
Non erit qui te assequatur transiliens: neque prætereat,
Non si tergo Arionem diuinum impelleret,
Adrasti velocem equum, qui ex diuino genere satus est,
Aut illos Laomedontis, qui hic nutriti sunt eximij.

Huius poëtæ exemplo scribit etiam Theocritus Herculem ab Amphitryone fuisse edoctum, circa metam tutò rotas flectere. Eius versus, quos paulò antè Græcè recitauimus, Eobanus Hessus sic Latinè reddidit:

B
Sed coniungere equum curru vertente rotarum
Ad metam radios, & campi tuta tenente
Amphytrion puerum, &c.
Ipsemet edocuit.

Lucanus nautæ fugientem ex Emathio Pompeium vehentis peritiam in vitandis scopulis descri- *Lib. 8.*
bens, elegantissimam hinc similitudinem accipiens, sic canit: *Sic fatur, at ille* *Nauigandi peritia.*

Iusto vela modo pendentia cornibus æquis
Torsit, & in læuum puppim dedit, vtque secaret
Quas Asine cautes & quas Chios asperat vndas,
Hos dedit in proram, tenet hos in puppe rudentes.
Aequora senserunt motus, aliterque secante
Iam pelagus rostro, nec idem spectante carina,
Mutauere sonum: non sic moderator equorum
Dexteriore rota læuum cùm circuit axem,
Cogit inoffensæ currus accedere metæ.

Ex quo Lucani loco rotam dexteriorem metæ proximiorem fuisse indicari posse videtur. Equidem Adrianus Turnerus, ad metam (inquit) flectebant in dextrum cursum, vnde & dextratio *Lib. 14. Aduers. ca. 24.*
C appellata est. Ita dexter qui erat, interiore flectebat gyro, & læuus exteriore, sed & equus sinisterior ampliorem lustrabat orbem, quàm dexterior: itidem & rota. Ouid. ait:

Nunc stringam metas interiore rota.

Mihi profectò Turnebus omnino hallucinari videtur, vt non solùm ex præcitatis veterum locis manifestè conctat, & contrario planè sensu Ouidij pentametrum intelligendum esse ex hoc Nonni quoque discimus:

Δοκιμώσας ὅλον ἵππον ἀριστερον ἔγγυθι νύσσης
Δεξιτερὸν κάμψειε παρειμένοιο χαλινοῦ, id est,
Incuruans totum equum sinisteriorem prope metam
Flecteret dexteriorem laxatis habenis.

Ita & Siluius:

Læuior interior stringebat tramite metam. *Lib. 16.*

Virgilius:

------ Magnumque agitata per orbem
D *Eludit gyro interior.* *Lib. 11. Aeneid.*

Clarissimè & Cicero: *Acad. 2.*

Nam cursu interiore breui conuertitur orbe.

Vides interiorem, sinisteriorem ac breuem in idem incidere. Non enim cùm è carceribus erumpebant, ita currebant, vt metam quæ sub finem Circi erat, medio in loco & pari interuallo ad vtrumque podium haberent ad dextram, sed ad sinistram; Id enim non solùm manifestissimè ostēdunt Ouidius & Sidonius versibus illis quos ex eis recitaui: sed idem etiam Sidonius dexteriores à meta abiuisse & ad podium declinasse rursus disertissimis his versiculis manifestat: *In Narbone*

Curæ est id medijs, vt ille primus
Pressus dexteriore concitatu,
Partem si patefecerit sinistram,
Totas ad podium ferens habenas
Curru prætereatur intus acto.

Sic & Statius:

Sperauit flexæ circum compendia metæ
Interius ductis Phœbeius augur habenis
Anticipaſſe viam, necnon & Theſſalus heros
Spe propiore calet, dum non cohibente magiſtro
Spargitur in gyros, dexterque exerrat Arion.

In flexione igitur metæ ſiniſteriorem equum fuiſſe interiorem certo certius eſt, huncque breuiore gyro metam circumegiſſe, contrà dexteriorem laxioribus habenis ſpatioque remotiori proru-piſſe. Lucanum autem cùm inquit:

Lucanus explicatus.

Dexteriore rota læuum cum circuit axem,

Sulpitius & Omnibonus Vicentinus, qui poëtam ſcholijs illuſtrarunt, etiam ad noſtram opinionem accedentes, exponunt, cùm à dextra in ſiniſtram currum conuertit; vt breuiore gyro metam intactam circumeat: quo enim propius metam currus acceſſerit, eò citius peruenit. Dextrationem verò Solino hanc aurigationem dici, nos quoque ſuprà ex Hermolao annotauimus, & Turbeno, viro nimirum lectionis plurimæ credendum eſt; ſed interpretabor, à dextra in ſiniſtram conuerſionem: aliàs dextrare eſt equos bigarios iungere. Valla verò alicubi videtur accepiſſe pro eo quod dicimus, equum à dextris ducere. Triumphaſſe (inquit) putat Cæſarem, quoties prodibat, vt nunc ſolet Papa præcedentibus equis albis, quos ſtratos famuli dextrant. Sed redeo ad metam, ad quam ſiniſterior equus erat, vt diximus, vicinior, & omnino ſe approximare ſatagebat, vt citiùs curſum ſuum abſolueret. Maius enim ſpatium eſt in circumferentia, quàm circa centrum: quamobrem Statius ſignificanter admodum hoc viæ compendium expreſſit, inquiens:

Flectere ſi poſſet circum compendia metæ.

Cùm itaque tota aurigandi ars ferè eſſet in euitandis metis, dicam & ego cum Propert. *Has meus ad metas ſudet oportet equus*: D. Gregor. Nazianzenus in Oratione de natali Ieſu Chriſti contra Eunomianos elegantem hinc deſumpſit ſimilitudinem: Μηδὲ καθάπερ (inquit) ἵπποι θέρμοι καὶ δυσκάτεχτοι τὸν ἐβιβάτlω λογισμὸν ἀποσείσαντες πόῤῥω τῆς νύσσης θέωμεν, id eſt: *Ne velut equi feruidi & intractabiles, poſteaquam rationem ceu ſeſſorem excuſſerimus, religioſam cautionem pulchrè nos ſeptis cohibentem procul à meta curramus.* Vt itaque artis erat ſiniſtrorſum equos ad metam impellere, ita maior adhuc peritia oſtendebatur, cùm ad metam non impingerent, quamobrem qui optimè eam euitare callebant, in maxima erant exiſtimatione, ſicuti inter alios docet Horatius ſubinde ab operis ſui exordio:

Sunt quos curriculo puluerem Olympicum
Collegiſſe iuuat, metaque feruidis
Euitata rotis, palmaque nobilis
Terrarum dominos euehit ad deos.

Currus naufragi qui.
In Erotico.

Si enim in metas impingerent, in maximum & currus & vitæ periculum incurrebant, vt antea etiam monui, ſicut etiam in ipſo curſu, in ipſa nempe Circi ſpina, cùm currus currui allidebatur, vt vel alterutrum, vel vtrumque frangi neceſſe eſſet. Demoſthenes τὰ ναυάγια vocat, quaſi naufragos, aut naufragium paſſos iſtiuſmodi currus. De priore naufragio elegans locus eſt in Oreſte Sophoclis: Ἔπειτα λύων ἡνίαν ἀριστερὰν. Καμπτοντος ἵππου λανθάνει στήλην ἄκραν Παίσας. ἔθραυσε δ' ἄξονος μέσας χνοὰς, κἀξ ἀντύγων ὤλισθε: id eſt: *Oreſtes poſtea ſoluens habenas ſiniſteriores flectente ſe equo imprudens ferit ſummam columnam: rupit autem axis mediam fiſtulam quæ ſubit in modiolum, & ex orbe cecidit.* Huc ſpectat illud Nonni: Ἀλλὰ λίθον πεφύλαξο, μὴ ἄξονι νύσσαν ἀράξας Εἰν ἑνὶ δηλήσαιο καὶ ἅρματα καὶ σέθεν ἵππους: id eſt. *Sed caue tibi à lapide, ne axe metam conſtringens vno ictu lædas currus & equos tuos.* Sic Eumeli namque equæ apud Homerum fracto iugo incerta vagantur via, ipſi verò curru excuſſo totiuſq; corporis partibus lacero & vox ipſa eripitur. De incurſu equorum in equos rem pulchram ex Calliſthene de Alexandri in aurigatione artificio recitat Bulingerus: *Illi quidem tardiores defecerunt, cùm eorum equos ſpiritus deficerent, & ij qui priore loco currebant, in ſe mutuo incurrentes cecidiſſent: Alexander paſſus eſt Nicolaum anteuertere: Nicolaus autem primus agitabat: poſt duo ſpatia confecta offendit dexterior equus Nicolai ad currum, & cùm prior equus cecidiſſet, alijq; cum eo, cecidit & Nicolaus. Coronatur Alexander, &c.* Studebant autem aduerſæ factionis aurigæ, imo artis etiam erat, currus aliorum confringere, in quo ſenſu Silius:

Lib. 16.

Donec confiſus primæua flore iuuentæ
Durius obliquum conuerſus pronus habenis
Oppoſuit currum atq; euerſum propulit axem
Athlantis ſenio inualidi.

Subiungit: ----- *Perfracto voluitur axe*

A *Cernuus, ac pariter fusi miserabile campo* In Narbone
Discordes sternuntur equi. Meminit & Sidonius.
Hic te incautiùs assecutus hostis, Transuersum venit impudens in axim.
Incuruantur equi, proterua crurum
Intrat turba rotas quaterque terni
Arctantur radij, repleta donec Interualla crepent, volubilisque
Frangat margo pedes: ibi ipse quintus Curru præcipitatus obruente,
Montem multiplici facit ruina, Turpans prociduam cruore frontem.

Erantque in ipso cursu certantes inuicem ceu hostes acerrimi. Statius:

Rursus præcipites in recta ac deuia campi
Obliquant, tenduntq́, vias: iterum axibus axes
Inflicti, radijsque rotæ, pax nulla fidesq́,
Bella geri ferro leuius: bella horrida credas:
His furor in laude est: trepidant, mortemque minantur.

B Præcipuè verò aduersæ factionis currus euertere conabantur eo loco, vnde sedens spectaret Imperator, vt clarè docet D. Chrysostomus sermone de humanitate: *Aurigæ* (inquit) *prætercurso totius populi theatro, contendunt eo loci aduersariorum currus subuertere, vbi regem viderint sedentem, & vnum oculum tot vultibus digniorem putant.* Istiusmodi naufragijs apprimè gaudebat populus, vt ostendit Arnobius his verbis: *Sed equos tamen gaudere transire, transiri pronos & cernuos metæ, cum curribus resupinos verti, trahi alios cruribus & claudicare præfractis & ineptias rugis & crudelitatibus mixtas summis in voluptatibus habuisse.* Lib. 7. Hieronymus in Serapione: *Hoc siquidem in Romanis vrbibus iam inde seruatur, vt propter felicem Sabinarum raptum Conso quasi consiliorum Deo, quadrigæ septeno currant circuitu & equos partis aduersæ fregisse victoriæ sit.* Fractis dirutisque curribus alij clamore populi deposcebantur. Testatur hoc Plutarchus in Sylla. *Cum euertissent* (inquit) *currus Romani cum risu, alios petebant, vt solent curulibus spectaculis, quod vsu veniebat aurigis qui bonitate equorum freti ad tria ad quatuor præmia aspirabant: alios enim currus quibus compararentur, deposcebant.* Artis itaque erat, eodem semper curere tramite, qua arte celebratur ab Aeliano Anniceris Cyrenæus, hic enim curru multos cursus circum equitabat: adeò exactè seruans versum cursus, vt non discederet ab orbitis, sed semper eodem tenore iret. Hoc Lib. 2. Var. hist.
C autem in primis erat obseruandum, alioqui ab insequentibus præuertebatur, fiebatque non semel vt qui priùs esset vltimus, ante certaminis finem primus euaderet & victor. Agitabat vltimus Orestes (inquit Sophocles) postremos habens equos, spem suam in fine cursus ponens. Is Præuersio vnde.
erat apud Græcos post decursa duodecim spatia, vt ex Pindari docemur hymno secundo, vbi ait: Ἄνθεα τετρίππων δυοδεκαδρόμων ἄγαγον: id est, *per quadrigas quæ duodecies rotabantur, adduxerunt flores:* hoc est, ait Scholiastes, Demetrius Triclinius, vt creditur, τὰς νίκας τῶν δυοκαίδεκα δρόμων τῶν ἁρμάτων. Δωδεκάκις δὲ περιήχετο τὸν δρόμον τὰ τέλεια ἅρματα: id est, *victorias duodecim cursuum qui fiunt per currus. Duodecies enim iterant cursum, antequam finis est.* Et in Ode tertia ait: τῶν νιν γλυκὺς ἵμερος ἔσχε δωδεκαγνάμπτον περὶ τέρμα δρόμου ἵππων φυτεῦσαι: id est, *quarum* (arborum) *dulce desiderium cepit, vt circa duodecim flexus habentem metam cursus equorum flecteret.* Apud Romanos verò finis erat septeno spatio, quo feliciter emenso brauium siue præmium victor accipiebat. Ouidius:

Seu septem spatijs Circo meruere coronam. Et alicubi rursus.
Iamque patent iterum reserato carcere postes, In Halieut.
Et volat admissis discolor agmen equis.
D *Nunc saltem supera, spatioq́, insurge patenti*
Nunc mea fac dominæ, sint rata vota meæ.

Huc spectat & hoc eiusdem:

Occidet ad Circi si quis certamina semper,
Non intermissis cursibus ibit equus.

Item & hoc Martialis:

Nemo quater missos currere sensit equos.

Lactantius septimo institutionum: *Quoniam decursis propositi operis septem spatijs ad metam prouecti sumus.* Seneca in Epistolis: *Agitatorum lætitia, cùm septimo spatio palmæ appropinquant.* Propertius clarissimè ad Cynthiam.

Aut prius infecto deposcit præmia cursu,
Septima quàm metam triuerat ante rota.

Ausonius de admirabili equo Augusti:

Prosphore clamosi spatiosa per æquora Circi.

Septenas solitus victor obire vias;
Improperanter agens primos à carcere cursus
Fortis prægreßis vt potereris equis.
Promptum & veloces erat anticipare quadrigas,
Victores etiam vincere laus potior.

Septies quidem metas ab aurigantibus fuisse circumagendas inoffenso curru, vt victores renunciarentur, nulli dubium esse debet, cæterùm dubitari tamen possit, eademne meta septies esset lustranda, an circa septem metas septies flectendum; cùm dicat Cassiodorus, qui præ cæteris de hoc spectaculo exactissimè scripsit, septem metis omne certamen peragi in similitudinem hebdommadis reciprocæ: Et Callisthenes in Alexandro ait, πρῶτον καμπτῆρα, δεύτερον, καὶ τρίτον, καὶ τέταρτον περιέκαμπτον, id est, *primam metam, secundam, tertiam & quartam circumflectebant.* Apud Cassiodorum septem metas interpretor septem lustrationes, septemuè circumflexus; ideoque Callsthenes καμπτῆρα potius dixit, quàm nyssam, quia καμπτὴρ propriè flexus, nec aliam ob causam Tzetzes ipsam metam vocat καμπτηρίαν, quàm à flexione equorum septies iterata. Arnobius itaque septem gyros vocabat: *Iupiter* (inquit) *spectatum profectus è cælo est canterios de velocitate certantes, replicantes gyros septem.* Ita vocat & Sidonius:

Li.7. contra gentes.

Tu conamine duplicatus ipso
Stringis quadriiugos & arte summa
In gyrum bene septimum reseruas.

Et reuera periti agitatores per initia stadij moderabantur equis suis, vt in septimum gyrum vires eorum integras reseruarent, sustinebantque equos, cùm ad finem venirent. Hinc illud Ciceronis: *Ego enim vt agitator callidus, priusquam ad finem veniam, equos sustinebo.* Eodem referendum hoc Lucilij: *Sustineat cursum, vt boni sæpe agitores, equosq́.* Sribitque Silius quibusdam peritioribus inutile videri equos à principio certaminis clamoribus incitare:

Academ. 4.

Lib. 16.

At queis interior cura & prudentia Circi
Altior effusas primo certamine voces
Damnare & caßis longè increpitare querelis
Indispensato lassantem corpora nisu.

Atque hinc fortassis est, quod Symmachus dixit, eum qui sorte extremus emitteret equos, priore potiorem esse, quia cæteros præ oculis habens, videret quod iter commodius esset, vim equorum & impetum quo modo dispensaret, ne in periculum frangendi currus veniret: quare identidem respectabant post tergum ne imprudentes à sequentibus opprimerentur. In quo sensu accipiendum hoc Plautinum:

In Menæchmo.

Næ tu esses agitabor probus, ne te vxor sequatur, respectas identidem.

Retrò spectasse aurigas.

Falluntur itaque qui agitatores nunquam retrò respexisse volunt, ne interim præuenirentur ab aduersaris. Vidi ego sequentes equos, ipsosque sessores à præcedentibus flagello peti, ne cursu præuerterentur, atque ita sequentibus palmam ereptam. Sed redio ad septimum gyrum siue circuitum. Hoc confecto victor stabat ad metam, quam septies obierat, vbi victor renunciabatur, vt docere videtur Solinus: *Ingenia equorum* (inquit) *& Claudij Cæsaris Circenses probarunt, cum effuso rectore non minus astu quàm velocitate præuerterent, & post decursa legitima spatia, ad locum palmæ sponte consisterent velut victoriæ præmia postularent.* Plinius hoc ipsum narrans, *peracto* (inquit) *legitimo cursu ad metam stetere.* Nisi autem septimùm certassent, irritum erat certamen, vt conijcio ex hoc Dionis: *Circensibus ludis, equis septimo loco certantibus magna puerorum multitudo in Circum accurrit.* Inuenio tamen à populo aliquando euoluto ad metam sexto spatio palmam victori flagitatam, Id inquam tradit Sidonius:

Cap. 57.

Victoria equorum sine auriga.

Lib.8.14. In Cōmodo.

Quinto circite non volens sequentis
Pondus ferre prior, retorquet axem,
Quod velocibus imperans quadrigis
Exhaustos sibi senserat iugales,
Iam sexto reditu perexplicato,
Iamque & præmia flagitante vulgo.

Nero verò teste Suetonio, Circensium, quò faciliùs centum missus peragerentur, singulos à septenis spatijs ad quina corripuit. Qua modò alacritate, quoue studio, animique feruore ad victoriam aspirarent, ideoque inuicem præuertere studerent aurigæ, ostendit elegantissima ab auaro desumpta similitudine Horatius in sermonibus.

Li.1.Sat.1.

Sic festinanti semper locupletior obstat:
Vt cùm carceribus missos rapit vngula currus:
Instat equis auriga suos vincentibus, illum

Præteritum

A *Præteritum temnens extremos inter euntem.*
Comparatio eſt auari cum aurigante in hoc curuli certamine, conſiſtitque, vt opinatur Aſcenſius,
quod cùm auriga qui primus primum circuitum perfecit, redit ad faciendum ſecundum, offen-
dit iam in via ſua ante ſe eos quos habuit poſt ſe, vnde vult extremum quem primum ante ſe in-
uenit, iterum præcedere, etſi quàm diu in curſu circulari eſt, ſemper aliquem ante ſe inuenit,
quem præcedere conatur: Eo modo auarus quamuis ſit ditiſſimus, tamen ſemper inuenit ali-
quem ante ſe, id eſt, aliquid quod ipſe non habet, & quod vellet habere: quapropter qui vellet *Auari na-*
omnes in diuitijs ſuperare, nunquam eſſet contentus aut quietus quacunque re habita. Acron le- *tura.*
git equis ſuis, & exponit per ſuos equos, & vincentibus exponit, alijs qui vicerunt. Philologus
cum Porphyrio legit ſuos, dicitque in exemplari vetuſto ſe ita inueniſſe, vt auriga innitatur, vt
anteuertat ſuos equis vincentibus. Verùm ſequentia (inquit Aſcenſius) plus arrident communi
lectioni, & noſtræ (vt opinor) interpretationi, præſertim cùm exprimat inſatiabilitatem animi
non contenti ſemel viciſſe, cùm inſtet equis ſuis vincentibus, vt iterum vincant: quaſi dicat, in-
ſtat & vrget eos, vt vltimum primi curſus iterum vincat, & bis curſum ſuum perficiat, priuſquam
B ille ſemel, & hoc eſt quod dicit, temnens, id eſt parui æſtimans & faciliter ſuperare ſperans illum
præteritum, id eſt, quem ſemel præterijt euntem inter extremos: quaſi dicat ſi vellet omnes ſu-
perare quos ante ſe offendit, nunquam haberet finem, quia quem ſemel præterijt redeundo cir-
culariter, iterum ante ſe inuenit. Tanta autem victoriæ erat cupiditas, vt non ſolùm aurigandi *Victoriæ cu-*
peritia, ſed & alijs artibus, doliſque certaminis ſocios ſuperare ſtuderent, id quod Pelopis in pri- *piditas.*
mis exemplo nulli non innoteſcit. Hic enim cùm dubitaret, ne ab Oenomao, vt alijs qui cum eo *Oenomaus vt victus.*
certauerunt, euenerat, aurigandi ſcientia ſuperaretur; eum dolo aggreſſus ſuperauit, Myrtilum
Oenomai aurigã pecunia corrupẽs, vt axes fragiles currui illius ſubiungeret: quo facto Oenomaus
aurigæ ſui perfidia fracto curru collapſus, membriſque omnibus ex ruina colliſis Pelopi victoriam
ceſſit. Pierius Valerianus verò hanc Pelopis fraudem aliter narrat. Tradit nimirum Amphio-
nem Thebanum Pelopi quædam dediſſe maleficia, quæ in ſtadij ſolo defoderet, quibus Oe-
nomai equi conſternati, dominum occiderint: poſtmodum cunctos equos illa tranſeuntes con-
ſternari ſolitos, indeque loco ταράξιππου appellationem factam. Ne verò futilis hæc videatur *Taraxippus*
Pierij ſententia, ſimilem ex D. Hyeronimo authore grauiſſimo hiſtoriam recitabo. Hic in vita
Hilarionis memoriæ prodidit, Italicum quendam municipem Gazam nomine, Chriſtanum cùm
C aleret equos Circenſes, habuiſſe maleficum quendam æmulum qui dæmoniacis quibuſdam im-
precationibus impediebat huius equos & ſuos incitabat ad curſum, eumque petijſſe auxilium dei
ab Hilarione: hunc porrò ſcyphum quo bibebat, fictilem iuſſiſſe aqua impleri, eique tradi, quem
cum accepiſſet Italicus eques & aurigas ſuos, rhedamque & carcerum repagula reſperſiſſe cum
mira vulgi ſpectatione & riſu: veruntamen concurſu tandem præpeditos fuiſſe equos magi, Itali
autem viciſſe. Huc ſpectat Leſci cuiuſdam Poloni aſtus in eo certamine, quò de totius Poloniæ
regno, equis certatum eſt, vt Martinus Cromerus ſcribit in hæc verba. Præmiſlo ſiue Leſco vi- *Lib. 2. de*
ta defuncto, exoritur noua de principatu contentio, cumq; nullus appareret, neque modus, ne- *reb. Polon.*
que finis multis ambientibus, neque quoquam eorum alium ſibi præferri patiente; placuit rem
fortunæ committere; indicto ad certam diem maculoſorum equorum curſu, qui primus ad me- *Certamen*
tam perueniſſet, eius dominus vt princeps eſſet cunctæ Poloniæ. Figitur meta apud Pramdni- *de Poloniæ*
cum amnem, in aperta planitie ad ſeptentrionalem plagam Cracouiæ. Status curriculo dies ad- *regno.*
eſt: effunditur ad ſpectaculum ingens hominum multitudo: varia ſtudia, ſolicita omnium quæ
det euentum fortuna, expectatio. Confident delecti iudices & munerarij dant ſignum certami-
D nis. Ibi Leſcus quiſpiam procerum & competitorum vnus, cum ſtadium vafro conſilio ſtratis clam
in ſabulo ferreis hexagonis ſiue ſtylis cæcis, quibus currentium equorum pedes læderentur, im-
pediuiſſet, ipſe obliquo & minimè impedito tramite primus, cæterorum equis in curſu offenden-
tibus ac ceſpitantibus ad metam peruenit. Munierat is etiam equi ſui calces ferreis ſoleis, ne of-
fenderetur à ſtylis, ſi fortè cum impetu currens, in eos incidiſſet, cùm omnes omnium aliorum
equi de more illius temporis ſoleas nullas haberent. Rei prorſus ignaris & miraculo attonitis om-
nibus & iam victorem atque principem diuinitùs ſibi oblatum Leſcum conclamantibus, techna
deprehenditur: protrahitur in medium, conuincitur, damnatur, concerpitur. Notarunt com-
mentum impediti curriculi, duo quidam iuuenes tenues & obſcuri. Cùm enim nemine etiamnum
præſente, in ſtadio illo pedeſtri curſu fortè certarent, ioco principatum inter ſe pacti, offendunt
in ſtylos; ſubſiſtunt, inueſtigant rem curioſiùs: notant tramitem ſtylis vacuum. Eorum alter e-
quitibus à carceribus procurrentibus procurrit, & ipſe pedeſter primus poſt doli fabricatorem ad
metam peruenit. Eum igitur, Leſco interfecto, principem populus omnis ſalutat, & ne quid ad
authoritatem ac magiſtatem ipſi deſit, Leſcus commutato nomine appellatur. Hucuſque Cro- *Tubarum*
merus. Tubæ ſonitus non modò ante certamen, vt equi proſilirent è carceribus, perſtrepebat, *ſonitus.*

verùm

verùm etiam tota decurſione, vt animi equis vireſque accenderentur. Pauſanias id docet, dum ait: Equa Phedolæ ſeſſore lapſo περὶ τὴν νύσσαν ἐπέστρεφεν, καὶ ἐπὶ τῆς σάλπιγγος ἤκουσεν, ἐπετάχυνεν τὸν δρόμον, id eſt, circa metam ſe circumagebat, & vt audiuit tubam, curſum accelerauit. Cæterùm hoc de celete & deſultorio equo præcipuè accipiendum, quamuis & vehiculario curſu certantes ad tubæ ſonum excurrerent, vt oſtendit Sidonius præcitato loco: E

Tandẽ murmure buccinæ ſtrepentis, Suſpenſas tubicen vocãs quadrigas, Effudit celeres in arma currus.

In Menachmo. Ipſi autem ſtimulabant equos aurigæ. Plautus:

Multa mihi imperas Apollo, nunc equos iunctos iubes
Capere me indomitos, feroces, atq; currum inſcendere,
Vt ego hunc proteram Leonem Getulum, olentem, edentulum.
Iam aſcendo in currum, iam lora teneo, iam ſtimulus in manu eſt
Agite equi, facitote ſonitus vngularum appareant
Curſu celeri, facili inflexu ſit pedum pernicitas.

Stimulus. Quamuis autem ſtimulus propriè ſit fuſtis acutæ cuſpidis, ego tamen non dubito, quin hic flagellum ſit intelligendum, hoc enim & clamore inſuper incitaſſe ad curſum equos ſuos agitatores docet Homerus, canens; F

Οἱ δ' ἅμα πάντες ἐφ' ἵπποισιν μάστιγας ἄειραν,
Πέπληγόν θ' ἱμᾶσιν, ὁμόκλησάτ' ἐπέεσσιν
Ἐσσυμένως. id eſt:

Hi autem ſimul omnes ſuper equos flagella ſuſtulerunt,
Percuſſeruntque flagellis, hortatiq; ſunt verbis Studioſè.

Maſtix. Maſtix enim ſcutica illa etiam eſt ſiue flagrum, ſiue lora quibus cædebantur mancipia: ſcribitque Budæus μαστιγοφόρους vocari ſeruos, qui ægonethas in ſacris certaminibus comitabantur, virgas præferentes, ad ſubmouendam turbam & cohibendas ſeditiones. Ιμὰς etiam idem eſt, nimirum loreus funis, ſiue corrigia, ſiue vt Euſtathius exponit στρεπτός τις βοεὺς, id eſt funiculus ex loris bubulis tortus, quo & aliàs vapulabant equi, etiam ad præſepia, vt idem Homerus indicat hoc verſu:

Ἵππους μὲν κατέδησαν ἐϋτμήτοισιν ἱμᾶσι
Φάτνῃ ἐφ' ἱππείῃ.

D. Chryſoſtomus verò flagella iſthæc ait in ſua de Circo oratione fuiſſe ex σχοίνῳ, Bulingerus vertit è ſparto, σχοῖνος tamen iuncus eſt; flexilis quidem vt ſpartum ſed fractu minus contumax. Noſtri agitatores qui ſemper celetes ſunt, funiculis vtuntur bouillis, calcaribus neutiquam, vt tamen olim factum eſſe ex hiſce Varini verbis licet conijcere. Νύσσα (inquit) ἡ ἀφετηρία, τῶν ἱππικῶν ἀγώνων. Τοὺς μὲν ἵππους κεντοῦσιν οἱ παρεστῶτες σιδηροῖς κέντροις, ὡς ἂν ὀξυτέρως ἐκπηδήσωσι τῇ πληγῇ. κέντρα enim σιδηρᾶ interpretor calcaria. Magnum equidem artis ſpecimen & ſtudium agitatorum apparebat in ipſo curriculo, cùm videlicet ſe attollerent, deprimerent, inflecterent, voce & flagello equos accenderent, quod expreſſit appoſitè Virgilius: G

Georg. 3.

Nonne vides? cùm præcipiti certamine campum
Corripuere, ruuntq; effuſi carcere currus,
Cùm ſpes arrectæ iuuenum, exultantiaq; haurit
Corda pauor pulſans, illi inſtant verbere torto,
Et proni dant lora: volat vi feruidus axis.
Iamque humiles, iamque elati ſublime feruntur,
Aëra per medium ferri atque aſſurgere in auras
Nec mora, nec requies: vt fuluæ nimbus arenæ H
Tollitur, humeſcunt ſpumis, flatuque ſequentum.
Tantus amor laudum, tantæ eſt victoria curæ.

Idem habemus apud Homerum, quem à Virgilio apparet imitatum eſſe:

Ἅρματα δ' ἄλλοτε μὲν χθονὶ πίλνατο πουλυβοτείρῃ,
Ἄλλοτε δ' ἀΐξασκε μετήορα. τοὶ δ' ἐλατῆρες
Ἕστασαν ἐν δίφροισι. πάτασσε δὲ θυμὸς ἑκάστου
Νίκης ἱεμένων. κέκλοντο δὲ οἷσιν ἕκαστος
Ἵπποις. id eſt:

Currus verò interdum quidem terræ appropinquabant almæ:
Interdum autem attollebantur ſublimes: at aurigæ
Stabant in ſellis: palpitabat autem animus vnius cuiuſque
Victoriæ cupidorum: imperitabat autem ſuis vnuſquiſque
Æneid. 5. *Equis, &c.*

Aliàs

A Aliàs quoque idem Virgilius indicaturus, quanta vincendi cupiditate, pernicitate naues impellerent remiges, nauium è carceribus exeuntium celeritatem apposita atque eleganti hac comparatione illustrat: *Nautarum celeritas.*

Non tam præcipites biiugo certamine campum
Corripuere, ruuntque effusi carcere currus.
Nec sic immißis aurigæ vndantia lora
Concussere iugis, pronique in verbera pendent.

Qua quidem comparatione etsi Homerum quoque imitetur, vbi Diomedem equos suos in hoc curuli certamine impellentem delineat: longo tamen interuallo eum multi superare volunt: quare & eius versus apponam, vt res æquiùs meliusque perpendi possit.

Μάστιγι δ' αἰὲν ἔλαυνε κατωμαδόν. οἱ δὲ οἱ ἵπποι
Ὑψόσ' ἀειρέσθην ῥίμφα πρήσσοντε κέλευθον.
Αἰεὶ δ' ἡνίοχον κονίης ῥαθάμιγγες ἔβαλλον.
Ἅρματα δὲ χρυσῷ πεπυκασμένα κασσιτέρῳ τε
B Ἵπποις ὠκυπόδεσσιν ἐπέτρεχον. οὐδέ τι πολλὴ
Γίνετ' ἐπισσώτρων ἁρματροχιὴ κατόπισθεν
Ἐν λεπτῇ κονίῃ· τὼ δὲ σπεύδοντε πετέσθην. id est:
Flagello autem semper agitabat per humeros: ipsiq; equi
In altum tollebantur leuiter percurrentes viam.
Semper autem aurigam pulueris guttæ pertutiebant:
Currus autem auro stannoque ornati
Equos veloces sequebantur, neque profunda
Fiebat canthorum orbita retro
In tenui puluere: hi autem properantes volabant.

Principio igitur rationem gubernandi à Marone meliùs, quàm ab Homero cognitam fuisse, ingenuè fatendum est, (inquit Nascimbænus.) Nam equi non continuò sunt verberandi, quod tamen Diomedes apud Homerum facit, qui μάστιγι δ' αἰὲν ἔλαυνε κατωμαδὸν, id est, *assiduè flagello humeros verberabat*: sed frequentibus interuallis sunt potiùs stimulandi, quod noster facit, cùm ait; *vndantia lora concussere iugis*. Nam si frequenter verberibus equi agitentur, eri-C gunt sese, & cursum qui extentus celerque esse debet, interpellant: quod vel Homerus ipse contra consilij sui rationem indicat, cùm ait: ὑψόσ' ἀειρέσθην, id est, *in altum erigebantur*. Multò igitur Maro se huius rei peritiorem ostendit, eamque expressiùs Homero delineat: qui non flagellis, sed lororum vndantium concussioue ac strepitu (vt periti aurigæ facere solent,) equos ad cursum excitat. Verùm quia non satis est interdum lororum concussio, verberibus etiam moderatis, non frequentibus aut continuis (vt Homericus Diomedes,) vtendum est, illud supra omne poëtarum ingenium addidit: *pronique in verbera pendent*. Quæ verba eos qui aut legunt aut audiunt, perinde delectant, vt res ipsa non dici, sed ob oculos eorum fieri videatur. Nam quis est qui verbis aurigas de curru pendentes, equosque verberantes se videre non putet? Quid verò huiusmodi moderatio perficiat, ipse poëta declarat, cùm & præcipites & corripuere campum, in præterito tempore, & ruunt dicat; quasi per deuexa loca currant, adeo sunt celeres & festini. Hactenus ille. Mihi Homericus Diomedes recta ratione continuo flagellare videtur, iam scilicet victoriæ proximus, ne ab alijs qui vel dolo, vel equorum pernicitate à tergo proximè ferebantur, præuerteretur. Idemque suos etiam facturos aurigas Maro indicat, si opus aliquando fuisset, cùm ait: *Equi vt & quando verberandi.*

D *pronique in verbera pendent*. Sed & Statius in suo certamine continuò equos verberari ait, quamuis sponte currerent:

Fit sonus, immanisq; pedum, tenuisque rotarum,
Nulla manus requies, densisq; insibilat aër
Verberibus, gelida non crebrior exilit arcto
Grando, nec Olenijs manant tot cornibus imbres.

Iam verò Sidonius etiam aurigas, vt cursum equorum adiuuent, modò pronos & anhelantes in ipsa iuga pendere, modò rursus in axes ipsos referri innuit his carminibus:

Instant verberibus simul regentes, *Iamque & pectora prona de conino*
Extensi rapiuntur & iugales *Trans armos feriunt vocante tergo,*
Nec cernas citò cernuos magistros, *Temones mage sufferant an axes.*

Idem rursus Statius aurigas agitationi tantoperè fuisse intentos ait, vt pectore iugum aut genu contingerent.

------*Nunc auidi prono iuga pectore tangunt,*
Nunc pugnante genu preßis duplicantur habenis.

In sum-

In ſummâ boni agitatoris erat non effuſo impetu temerè per Circum ferri, ſed vim equorum diſpenſare, vbi flagello & incitatione opus erat, incitare, vbi moderandum, moderatione vti, ad metam flectere, non offendere, naufragium ab aduerſarijs euitare. Non minor quoque erat ipſorum equorum quàm aurigarum victoriæ cupiditas, quod licet fuſiùs ſuprà demonſtrauerimus, cùm de eorum natura agebamus: iuuat tamen hic binas ternaſue authoritates repetetere, ac in primis Statij, qui præ cæteris in hoc deſcribendo certamine facundiſſimus eſt:

Boni agitatoris officiū.

Equorum currendi prōptitudo.

Terrarum (inquit) *decora ampla viri, decora ampla iugales*
Diuum vtrumque genus, ſtant vno margine clauſi
Speſque audaxque metus, vnà & fiducia pellens,
Nil fixum cordi, pugnant exire, pauentque,
Concurrit ſummos animoſum frigus in artus:
Qui dominis, idem ardor equis: face lumina ſurgunt,
Ora ſonant morſu, ſpumiſque & ſanguine ferrum
Vritur: impulſi nequeunt obſiſtere poſtes,
Clauſtraque compreſſæ transfumat anhelitus iræ.
Stare adeò miſerum eſt: pereunt veſtigia mille
Ante fugam, abſentemque ferit grauis vngula campum.
Circumſtant fidei, nexuſque & torta iubarum
Expediunt, firmantq. animos & plurima monſtrant.

Breuiter Lucretius:

Nonne vides etiam patefactis tempore puncto
Carceribus, non poſſe tamen prorumpere equorum
Vim cupidam, tam de ſubitò, quàm mens auet ipſa,

Addo & hoc Sidonij quo & ipſe Circorum adhuc carceribus clauſos equos vix retineri poſſe monet, quin ante apertionem conentur erumpere. *Illi* (inquit) *ad clauſtra fremunt, repagulisque*

Incumbunt ſimul & per obſeratas — *Transfumant tabulas, & ante curſum*
Campus flatibus occupatur abſens. — *Ardeſcunt, ſaliunt, timent, timentur,*
Nec greſſum cohibent, ſed inquieto — *Duratum pede ſtipitem flagellant.*

Nemo verò currendi voluntatem & promptitudinem, quam apertis equi carceribus oſtendunt, feliciùs expreſſit Virgilio, dum canit:

Vt cùm carceribus ſeſe effudere quadrigæ,
Addunt ſe in ſpatia, & fruſtrà retinacula tendens,
Fertur equis auriga, nec audit currus habenas.

Vt ſuper omnem habendum ſit admirationem, quomodo equos impellente auriga Polydamas altera tantùm manu retractos à tergo currus ſiſtere potuerit, quod tamen ab eo præſtitum aſſerit Pauſanias in Eliacis. Quamuis tamen ſuaptè natura proni ſunt ad curſum; multum facit exhortatio rectoris: vnde elegantiſſima ſimilitudine ab iſtiuſmodi equo in ſtadio certaturo deſumpta Cæſarem belli aliàs auidiſſimum Curionis oratione magis adhuc accendi Lucanus ait:

Polydamantis robur.

Exhortatio ad curſum.

------- *Sic poſtquam fatus; & ipſi*
In bellum prono, tantum tamen addidit iræ,
Accenditque ducem: quantum clamore iuuatur
Eleus ſonipes, quamuis iam carcere clauſo
Immineat foribus, pronuſque repagula laxet.

Alebantur autem ad hæc certamina equi electi & præſtantiſſimi, & perniciſſimi. Virgilius nobilem indicaturus & generoſum equum, dicebat:

Equi ad certamina electi.

In Georg.

Hic vel ad Elei metas & maxima campi
Sudabit ſpatia & ſpumas aget ore cruento.

Celerrimos autem debere eſſe iſtiuſmodi equos, eleganter docet Homericus Neſtor, cùm Antilochum, quod tardos ſegneſue haberet, docet, quomodo tarditatem eorum dolo alijſque ingenij artibus compenſare debeat, vt victoriæ compos fiat. Impigros itaque tales equos vocat Horatius:

Illum non labor Iſtmius
Clarabit pugilem: non equus imper
Curru ducet Achaico.

Ouidius celeres:

Protinus illa valet, & ad ſua præmia tendunt,
Vt celer Elæo carcere miſſus equus.

Iuncti celeriùs currunt.

Quia verò quadrigis iuncti, perniciori curſu feruntur, quàm ſi ſoli agitentur, vt aliàs oſtendimus, congruè

A congruè cùm poëtæ, tùm soluta oratione scribentes, quadrigas pro pernicissimis equis dicunt: Virgilius de Metio Suffetio: *Aeneid. 8.*

Haud procul inde citæ Metium in diuersa quadrigæ
Distulerant.

Claudianus de Phaëtonte: *Paneg. 7.*

------ velut ordine rupto
Quum procul insanæ traherent Phaëtonta quadrigæ.

Eleganter etiam Plautus *citis quadrigis & Iouis quadrigis* fugere dixit, pro eo quod est pernicissimè. Columella sacrorum certaminum studiosos pernicissimarum quadrigatum semina scribit diligenti obseruatione custodire & spem futurarum victoriarum concipere sobole generosi armenti: *Lib. 3. c. 9.* indicans referre, vt quibus nati, & vbi nati sint, qui ad certamina aluntur, pulli. Vnde & alicubi *Lib. 6.* inquit: *Equinum pecus tripartitò diuiditur: Est enim generosa materies; quæ Circo, sacrisq; certaminibus equos præbent.* Elegantissimè, vt solet Papinianus: *Lib. 5. Sylu.*

------ Quales per iugera Circi
B *Cum pulcher visu titulis generosus auitis*
Exspectatur equus, cuius de stemmate longo
Felix demeritos habet admissura parentes:
Illum omnes acuunt plausus, illum ipse volantem
Puluis, & incuruæ gaudent agnoscere metæ.

Habebatur verò etiam patriæ, in qua nati essent, maxima ratio. Horatius:

Siue quos Elea domum reducit Palma celestis pugilemue equumue.

Iuuenalis *------ Nempe volucrem* *Sat. 8.*
Sic laudamus equum, facili cui plurima palma
Feruet, & exultat rauco victoria Circo.
Nobilis hic quocumq; venit de gramine, cuius
Clara fuga ante alios & primus in æquore puluis.

Gratius de equo Thessalico, vel Mycenis nato:

------ Quis Eleas potior lustrauit arenas?

Simili planè sensu de equabus Epiri Maro: *Eliadum palmas Epirus equarum.* Alexander ab Alex. *Georg. 3.* C in Eleis certaminibus Agrigentinos atq; Aetnæos semper præceleres habitos esse tradit: & Capitolinus Gordianum refert equos Siculos centum, Cappadoces ducentos permittentibus imperatoribus, factionibus (de quibus mox.) diuisisse, & propter hæc populo satis carum fuisse, qui semper voluptatibus commouetur. Et quidam apud Ammianum Marcellinum præbiturum se pollicetur equos curules Hispanos. Nos istiusmodi equos generosiores & ad cursum præsertim paratos, Barbaricos dicimus, licet plerique sint nostrates. Græcorum quoque equorum vsum præ ceteris commendatum fuisse vel inde verisimile est, quandoquidem hi, si contingeret cadere, minus quàm alij noxæ persentiebant, vt meminit D. Ambrosius in apologia Dauid. *Pleriq;* (inquit) *equorum cùm ceciderint, se iactare consueuerunt, & quos casus non læserit, iactando se debilitant & frangunt. Alij qualis Græcorum equorum fertur natura, cùm in certamine curuli elisi fuerint, vel fortuitò ceciderint, nequaquam se mouere consuerunt, & quandam tenent quietis & patientiæ disciplinam. His si casus non nocuit, quies prodest. Certè non acerbatur offensio.* Obseruabatur item ætas equorum & sexus. De ætate sic Plinius; *Diuersa Circo ratio quæritur: itaq; cùm bini in alio subiugantur imperio, non ante quinquennium ibi certamen accipiunt.* Erant autem senes contempti, vt facetè admodum ostendit Horatius, dum ait:

Equi ad certamina electi. *Lib. 5. c. 8.* *In Gordiano seniore.* *Lib. 20.* *Cap. 9.* *Lib. 8. c. 42.* *Lib. 1. Epi.*

D *Solue senescentem maturè sanus equum, ne*
Peccet ad extremum ridendus & ilia ducat;

Crebris scilicet anhelationibus defatigatus. Equarum autem etiam in curulibus sacrisque certaminibus vsum fuisse non solùm paullò antè citata Virgilij de Epiri equabus comprobatur authoritate; sed & Plinij, qui vicisse Olympia (inquit) prægnantem equam Echecratidis Thessali inuenimus. Et Horatij: *Tibi tollit hinnitum apta quadrigis equa.* *Equas quoque certasse.*

Herodotus verò etiam de Miltiadis equabus sic scribit: *Miltiades vnus ex decem ducibus Atheniensium in Marathone, patrem habuit Cimonem Stesagoræ, qui Pisistratum Hippocratis ex Athenis fugauit: & dum obtineret Olympiadem quadriiugo certamine, victoriam muneris gratia transtulit in Miltiadem ex matre germanum: proximaq; Olympiade eisdem equabus aliam Olympiadem cum vicisset, à filijs Pisistrati interfectus est, mortuo iã Pisistrato: sepultusq; ante vrbem trans viam quæ vocatur Diacœle: & e regione sepultæ sunt equæ illæ, quæ tres Olympiacas victorias reportarant. Idẽ quod istæ, iã aliæ equæ fecerunt, quæ fuerunt Euagoræ Lagonis (quæ etiam in ludis Eleis victrices fuere,) aliæ præterea nullæ.* Huc vsq; ille. Aetha Agamẽnonis vtitur Menelaus Hom. & equabus vtitur Eumelus. *Lib. 6.*

An canterij certarent. Marium itaque frequentior quàm fœminarum vſus, ſed nunquid etiam execti, ſiue canterij certarent, addubito. Probè tamen noui Arnobio vbique canterios dici: qui in Circo certant: integros certaſſe certum eſt, ex hoc Plinij: *Generat mas ad annos triginta tres, vtpote cùm à Circo poſt viceſimum annum mittantur ad ſobolem reparandam.* *Equorum diligens educatio.* Iam verò in huiuſmodi generoſorum equorũ altione nullum prorſus diligentiæ genus prætermittebatur, quin tanta eorum cura erat penes dominos, vt nec ab odorandis excrementis, valetudinem exploraturi abſtinerent, quod meminit Galenus, *Lib. 7. Methodi.* de lactis bonitate & diæta aſinæ ſic ſcribens: *Curandum vt quàm optimè animal concoquat, contemptis videlicet ijs, qui ſi aſinorum quoque victus rationi conſulemus, ridebunt. Si enim qui Veneti vel Praſini* (qua de re mox) *ſtudio tenentur veterinarij, equorum ſtercora, quò intelligant, quemadmodum alimenta concoxerint, odorant, tanquam ex eo omnem eorum bonitatem cognituri, multò profectò magis noſtrum fuerit pro hominis ſalute nihil tale non proſpicere. Quare veteres medici etiam ſudorem in balneis ſtrigili exceptum deguſtare non trubuerunt.* *Equorum pretia.* Quantum autem in emẽdis iſtiuſmodi equis impenderent emptores, eleganter oſtendit Plutarchus in libro de cupiditate diuitiarum his verbis: *Nemo vnquam fœnore argentum ſumpſit homo, vt emeret caſeum, panem, oliuas: ſed alium ſumptuoſa domus debitorem fecit: alium oliuetum finitimum, alium granaria, vineæ, alium mala Galatica: alios iugales equi pulſantes vanos currus* (*vt ait Homerus*) *Iliad. O.* *præcipitauerunt in voraginem contractuum, fœnorum, pignorum.* Quamobrem Iſocrates hoſce equos, qui ad equeſtria certamina enutriuntur, ἀδηφαγοῦντες vocat, id eſt plurima deuorantes, & currum ipſorum ἀδηφάγον ἅρμα, quòd in eos magni erogentur ſumptus, vnde & vetus adagium, *Currus edax.* Non reclamauerim *Currus edax* itaque ei qui hanc ob cauſam prouidendorum Circenſium equorum curam Cenſoribus permiſſam fuiſſe exiſtimarit. Fuiſſe autem eis permiſſam diſcimus ex hoc Liuij loco: *Quum Cenſores M. Attilius Regulus,* *Lib. 24.* *P. Furius Philus ob inopiam ærarij ſe iam locationibus abſtinerent, ædium ſacrarum tuendarum, curuliumque equorum præbendorum, ac ſimilium his rerum: conuenere ad eos frequentes, qui haſtæ huius generis aſſueuerant.* Animaduerto etiam equos fuiſſe apud Romanos publicos, nam Cod. lib. 11. tit. 40. l. 1. 2. legimus: *Publicos fuiſſe equos curules.* *Qui equos Circenſes in vſus ſuos conuerterit, vnius libræ auri multam ferat.* Adhæc fuere quædam prouinciæ, quæ vectigales equos ac quadrigas pop. Rom. penderent, quod vectigal non redimebant modò equites, ſed & ſenatores. Hinc illud D. Hieronymi: *Circenſes equos nutrire functio publica, ad quam cogitur, qui nutrit.* *In Hilarione.* Certè ſingulis factionibus ſui erant equi, licet de publico. De editoribus ludorum dubium non eſt, maximè cùm illi non equos modò, ſed interdum vrſos, camelos & alias feras darent. Dio: *In Circo cameli ſemel & vrſi trecenti, & leones ex Lybia.* Imo hæ maximè partes editorum erant, vt equos conquirerent, *Li. 4. Epi. 6.* quam in rem euectiones à principe petebãt, quibus poſſent tutò ac liberè ex Italia, Hiſpania, Cap- *Epi. 60. 61.* padocia cæteriſque regionibus præſtantes equos conuehere. Symmachus: *Euectionem impetraui,* *Li. 7. Ep. 64 & 105.* *amicos in Hiſpaniam niſi ob curulium equorum coemptionem.* Et rurſus: *Ab Hiſpania equos quadrigarios quæſtores & prætores acceſsiſſe comperies.* Sed & lauditianos equos Conſtantinopoli fuiſſe publicos volunt ab Imperatore ad eam rem attributos. In Olympijs, vt tradit Pauſanias in Eliacis, *Lib. 1.* antiquitùs in more fuit, vt aliena iumenta ad certamen mutuarentur: Hercules Amphitryonis filius, ait, Iolao coronam primùm detulit, qui equas ab Hercule mutuatus in curſu cæteros anteierat. Et ſanè antiquitùs traditum fuit alienas equas ad certamen mutuari: ſiquidem Homerus in funebribus Patrocli ludis Menelaum facit Agamemnonis Aetha vſum, altero verò ſuiipſius. *In Alcibiade.* *Cur permutarentur.* Permutabant item quandoq; vt oſtendit Plutarchus: *Aurigæ præſtantes ne bonitati equorum victoria tribueretur, ſæpè cum aduerſa factione ſummutabant equos.* Legimus & in Epigrammatibus: *Lib. 5.* ἤμειψε μὲν ἵππους ἀντιπάλοις, id eſt mutauit equos cum ſuis aduerſarijs: & rurſus,

Ὅς καὶ ἐοὺς ἵππους καὶ ὁμόφρονος ἡνιοχῆος
Ἐξ ἑτέρων ἑτέρους αἰὲν ἀμειβόμενος. id eſt,

Qui equos ſuos & aurigæ ſecum facientis
Ex alijs alios ſemper commutabat.

Acciditq; aliquando, vt quis vtriſq; vinceret, ſuis, inquam, quos dabat, & alienis quos accipiebat, vt diſcimus ex hoc diſticho, quod ibidem legitur:

Ἀμφοτέραις γὰρ ἀμειβομένος ἐπὶ πώλοις
Κηδιάει νίκαις οἷς πόρεν, οἷς ἔλαβεν. id eſt:

In ſuis & aduerſæ partis equis currens
Honoratus eſt victoria, equorum ope quos dedit & quos accepit. Idem docet & hoc:

Πολλάκι δὲ νικήσας ἐοὺ πόρεν ὠκέας ἵππους
Λάζετο δ' ἀντιπάλων καὶ πάλιν ἐστέφετο. id eſt.

Sæpe victor ſuos equos celeres dedit & accepit equos aduerſariorum, & rurſum coronabantur. *Decurſionis forma.* De forma modò decurſionis ſic diſſerit Dionyſius: In decurſione ſtadij varijs locis ac temporibus varia ratio ſeruata eſt: Certamen primum quadrigarum fuit (cui pompa viam ſemper præibat)

A & bigarum & ſingulatorum (bigas vocat συνωρίδας, ſingulatos equos ἀζεύκτους ἵππους, quaſi iniuges aut aiuges, id eſt, ſine iugo) quod & Olympiæ factitatum eſt. Duo Romæ ab antiquitate infima petita, diu multumque obtinuerunt: alterum de trigis heroici temporis, quod genus apud Græcos exoleuit. Duos enim equos iunctos, quomodo bigæ iunguntur, tertius funarius loro deuinctus conſequitur, quem παρήωρον veteres dixere, id eſt, ſuſpenſum, (ἀπὸ τοῦ παρηωρῆσθαι καὶ συνεζεῦχθαι, quia fune tertius equus funalis ad duos alios recto temone adiungeretur, & quaſi ſuſpenderetur,) alterũ in Græcia cùm dijs priſco more ſacra faciunt, noſtro ſæculo tenet, vt aliqui ſe inijciant & interſerãt in currus, vt confecto equeſtri certamine, pedibus ipſi currant. Cùm enim curule certamen finitum eſt, deſilientes è curribus ij qui vehuntur prope aurigas, ſtadium corripiunt, curſuq; pedibus contendunt. Cùm enim curſus equitum finem ceperit, in circum curſores pedites & athletæ inducuntur. Verùm præter biiuges, triiuges quadriiugeſq; erant & ſeiuges etiam & decemiuges, qui itidem quandoque curſu certabant. Plinius ſcribit Neronem trigario ſolitum ſe approbare, qui ſi curru euerſus tractuſq; ab equis fuiſſet, recreabatur (inquit) epoto cinere caprini fimi ex aqua. Suetonius verò aurigaſſe eum ait plurifariam: Olympijs verò etiam decemiugem, quamuis id in rege Mithridate, carmine quodam ſuo reprehendiſſet, id eſt

Neronis aurigandi peritia.

B quòd currus decemiuges Mithridates agitaſſet: legimus tamen de ſeiugo curru tantùm. Vbi eſſet inquirendum, quomodo tot equi vni iungebantur currui. Biiuges, triiuges, quadriiuges, quin & ſeiuges à lateribus omnes iuncti ſimul erant, vt ex tot numiſmatibus, quæ ſuo loco enumeraui clariſſimè conſtat: inter quæ vnum eſt Heliogabali, in quo ſic ſeiuges iuncti ſunt, quamuis ſextus equus non appareat. Quid de decemiugibus dicam non habeo: puto tamen ſimiliter fuiſſe iunctos: vnde noſtri temporis aurigarum innoteſcit imperitia, qui ſoli ſeiuges regere ignorant, & in quadriiugo curru duo equi præcurrunt, duo ſubſequuntur iugo temoniuè alligati: atque ita quoq; fit in ſeiugo, ſed hic rectores equis inſident, illic currui. In quadrigis duo equi dicebantur iugales, illi ſcilicet qui ad iugum currus iuncti erant, eos Græci vt ſuprà etiam ſcripſimus, ζυγίους vocabant: qui verò iſtiuſmodi equorum paria ad certamina alebant ζευγότροφους, duo funarij ſiue funales extra iugum, extremi, vnus ſiniſterior, alter dexterior, ἀκροτῆρες dicti eiſdem: D. Chryſoſtomus in oratione de Circo: ζυγαῖοι μὲν φῶς καὶ ἀθανασία, ἀκροτῆρες, δικαιοσύνη καὶ ἀλήθεια, id eſt. *Iugales quidem lumen & immortalitas: extremi iuſtitia & veritas.* Priores mox etiam ὑποζυγίους vocat, id eſt, ſubiuges. Funales etiam σειραῖοι & σειραφόροι dicuntur, quaſi extra iugum ferentes catenam ſiue habenam: item παράσειροι. Funalem verò etiam equum illum vocari paulò

Vt curribus iuncti.

C ante ex Dionyſio dicebam, qui tertius eſt in ipſa triga: id quod & Statius docet, dum ait in deſcriptione certaminis curulis: ------ *Voce*

Thεb. 6,

Nominibuſque ciet Phloën Admetus & Irim
Funalemque Thoen. Et rurſus: *Flauus Arion*
Stat, ſociumq́; iugi comiteſque vtrimque laboris
Secum altè ſuſpendit equos.

Inuenio autem & habenalem nuncupari. In quadrigis verò vtrumq; exteriorem equum, funalem dictum fuiſſe manifeſtè indicat Suetonius his verbis: *Dehinc pubeſcens Actiaco triumpho, currum Auguſti comitatus eſt, ſiniſteriore funali equo, cùm Marcellus Octauiæ filius dexteriore veheretur.* Suidas itaque iugales & παρασείρους equos inuicem opponit. ζύγιοι (inquit) ὑποβαλλόμενοι τῷ τοῦ ἅρματος ζυγῷ, τουτέστι ὁ μέσος ἀριστερὸς, καὶ μέσος δεξιὸς, καὶ ἁπλῶς ὁ μὴ παράσειρος οὕτως λέγεται; id eſt: *Iugales ſunt qui iugo ſubijciuntur, id eſt, medius dexterior & medius ſiniſterior, & omnino qui non ſit funarius, dicitur iugalis*: ex quibus verbis facilè liquet, in ſeiuge curru duos tantum iugales, quatuor funales nuncupari debere. Inuentio ab Iſidoro aſcribitur Cyriſtheni Sicyonio. *Iugo* (inquit) *prius Cyriſthenes Sicyonius equos iugauit: eiſque ſingulos ex vtraq; parte ſimplici vinculo applicauit, quos Græce ſcirophoros, Latini funales vocant à genere vinculi quo prius alligabantur.* Quare ſatis mirari non poſſum Philippum Beroaldum, qui in explicatione verborum Suetonij iam citatorum, ait videri ſibi funalem equum in triumphi comitatu videri, qui proximus triumphalem currum antecedit. Quam opinionem ſic probat. Nam ſicut (inquit) in ſaltationibus reſtem ducere dicebantur manibus inter ſe conſertis, ita equi funales dicti qui fune hoc eſt reſte facta, ſimul connexi præcedunt, vt ita fiat triumphus ſpecioſior, & à dextra ſiniſtraq; triumphantis erant ductores quaſi equeſtris choreæ: Non enim præcedebant, ſed à lateribus currebant equi funales. Neque etiam ex prædicto loco argui poteſt, aurigarum locum fuiſſe in equorum dorſo, nam retrò equos in ipſo curru ſtetiſſe eos ex plurimis antiquiſſimis numis certum eſt, & ex Homero præcipuè innoteſcit, dum inquit: τοὶ δ' ἐλατῆρες ἔστασαν ἐν δίφροισι: id eſt, *Aurigæ verò ſtabant in ſellis.* Eſt autem Euſtathio δίφρος ὁ ἐπὶ τοῦ ἅρματος κορυφαῖος τόπος; & ſæpè etiam pro toto curru accipitur. Marcellus autem & Tiberius non agitatores agunt, aut agitatorem agentis Auguſti, ſed triumphali currui inſidentis equos honorandi cauſa equitant, idque & ab alijs quoque

In Tyberio.

Aurigarum locus.

factitatum conijcio conſanguineis Imperatorum, vel qui cæteros nobilitate, dignitate aut virtute E
ſuperarent, nam & in Antonini, Macrini, Maximini, Gordiani numis equi triumphantium funa-
les inſtrati ſunt. Quare etiam non placet Alexandri ab Alex. coniectura, quòd in his inſiderent
qui funalia præferebant & faces: nam quamuis peruulgatũ ferè ſit, faces & lumina tam in appara-
tu triumphi, quàm iuxta triumphantem deferri ſolere, non propterea id factum fuiſſe dicendũ ab
ijs qui funalibus equis inſiderent, cùm plurima fuiſſe lumina prælata, ratio ipſa ſuadeat, quod à
paucis, ne dicam duobus fieri non poteſt. Cęſarem ad lumina quadringenta in Capitolium trium-
phantem aſcendiſſe ex hiſtoria notum, ſed elephanti lychnos dextra ſiniſtraque geſtabant. Scri-
bit Bulingerus fuiſſe currus, in quibus ſub iugum equi duo venirent, ponè currum equi duo ſe-
querentur, quomodo hodieq; fit (inquit) in lectis ac baſternis fæmineis, quæ antè & retrò ab equis
ſuſtentantur. Qui quidem mos non nuperus aut nouitius, ſed Homeri ætate frequens, ait. n.

Iliad. Ω.

Πρόσθε μὲν ἡμίονοι ἕλκον τετράκυκλον ἀπήνην,
Τὰς Ἰδαῖος ἔλαυνε δαΐφρων· αὐτὰρ ὄπισθεν
Ἵππους, τοὺς ὁ γέρων ἐφέπων μάστιγι κέλευε
Καρπαλίμως κατ' ἄστυ. id eſt.

Ante quidem muli trahebant quatuor rotarum currum, F
Quas Idæus agebat peritus: ſed ponè
Equi, quos ſenex regens flagello vrgebat
Statim per vrbem.

Temones quot in curru.

Vnde conijcit duos fuiſſe temones, quibus equi iugarentur, duas ſedes duobus agitatoribus,
quatuorque in curru rotas. Idem Bulingerus omnium quadrigarum currus olim duplici temone
fuiſſe aſſerit, perpetuoque & qui omnibus equis inijcerentur iugo; poſtea funarios adhibitos,
qui fune per foramina iugi tranſmiſſo in fronte cum duobus iugalibus vincirentur. Cæterùm du-
plicis temonis vſus fuerit aſſignandus: Mihi vnus fuiſſe videtur: duobus enim equis temoni alli-
gatis, dexterior & ſiniſterior fune aſſociebantur, vt dictum eſt. Currus verò ille Homericus, in
quo mulos à tergo ſequi videntur equi, à vulgaribus quadrigis, meo iudicio non parum differt,

Currus quo Priamus ferebatur quales.

non quo ad ipſum currum, ſed quo ad locum ipſorum animantium. Mulos enim qui regebat Idæus
ipſi, vt conijcio, inſiſtebat temoni, Priamus verò, vtpote ſenex & rex è curru impellebat equos
poſt terga mulorum temoni alligatos: niſi dicamus vtrumque inſtitiſſe currui, Priamumq; me-
dios rexiſſe equos, Idæum funales mulos. Certè mox Priamum & equos & mulos regentem ſic G
alloquitur Mercurius:

Πῆ πάτερ ὧδ' ἵππους τε καὶ ἡμιόνους ἰθύνεις, id eſt,

Quo pater ſic equos & mulos dirigis?

Quæ poſterior expoſitio magis placet, quamuis certò ſciam aurigas aliquando in timone ſtetiſſe:
nam & Claudianus non parui ponderis author ait:

Iungit amor, lætamq; vehens per nubila matrem
Gemmato temone ſedet.

Idem deniq; Bulingerus, in veteribus ſcriptoribus tria iuga vocari ait, tres equos tribus introiugis,
id eſt (inquit) equis tribus ſubiugalibus, nullo funario. Citat autem hoc Auſonij de Proſphoro
equo Auguſti:

Pegaſus hinc dexter currat tibi, læuus Arion:
Funis eat, quartum det tibi Caſtor equum.

id eſt ſi funali currere lubet, addat Caſtor tibi Cyllarum funalem, quia erant tres ſubiugales, &
ita potius trigæ currunt, quàm quadrigæ. Sic enim apud Auſonium legendum putat, cùm in vul-
gatis hactenus codicibus legatur, H

Auſonij locus examinandus.

Funis & ad quartum det tibi Caſtor equum.

Quæ mihi lectio magis probatur: ſic enim Proſphorus à dextris habebit Pegaſum, funalis ſiſterior
erit Arion, dexterior Cyllarus. Erat autem quadrigarum certamen præcipuum, vt ex Dionyſio
dictum eſt; mox bigarum & ſingulatorum, quare trigarum rarum fuiſſe arbitror, & fortaſſis in

Trigarum certamen.

Græcia, quam Romæ frequentius. Eo enim Michaëlem Imp. ſummoperè delectatum fuiſſe teſta-
tum reliquit Cedrenus, adeo vt quodã tempore cùm in curru conſediſſet, iamq; equi eſſent è car-
ceribus emittendi, nuncius autem allatus fuiſſet, ab Ameno Saraceno præfecto, Melitenæ immi-
nere magnum periculum, huncq; illi protonotarius mæſtus indicaſſet, toruo vultu reſponderit.
Quomodo auſus es ſceleſte, me tam neceſſario certamine occupato, iſtis rebus interturbare? cùm
in hoc vnum incumberem, vt eum (equum) qui medium tenet in læuam partem auertam,

Quadrigæ bigis honeſtiores.

de quo mihi totum hoc certamen eſt. Romæ bigas quadrigis inferiores fuiſſe non obſcurè in-
nuit Suetonius: *Natalem ſuum plebeijs incurrentem Circenſibus, vix vnius bigæ adiectione hono-*

In Tiberio.

rari eſt paſſus, quaſi dicat, tantum abeſt, vt quadrigarum numerum augeri vellet. Adhæc
omne

A omne curule certamen institutum esse videtur, vt iuuenes periti essent aurigandi: Etenim priscis temporibus summi bellatores non in equis sed in curribus bellabant, vt de Hectore, Achille, alijsque fortibus viris in bello Troiano, ex Homero, alijque authoribus constat. Nobiliores quoque pueri apud Romanos similiter certantes exercebantur. Virgil. Aeneid. 7.

Ante vrbem pueri & primæuo flore iuuentus, Exercentur equis, domitantque in puluere currus.

Atqui quadrigis maximè pugnasse ex eodem constat, quamuis triga vteretur Achilles. Cursus autem in certaminibus non erat rectus aut simplex, sed flexuosus: ideoque Circum ipsum Siculis κάμπον dictum fuisse scribit Hesychius his verbis: κάμπος ἱππόδρομος Σικελοῖς. κάμπιοι δρόμοι οὐκ εὐθεῖς καὶ ἁπλοῖ, ἀλλὰ κάμπας ἔχοντες. Idem, innuit illud Chrysostomi in oratione de Circo: οὐκ εὐρίπους, καὶ κάμπων κύκλους τρέχων, id est, *non Euripos & flexuum orbes decurrens*, videlicet vt in Circo fieri solet. Iam verò vel in ipso cursu, vel antequam è carceribus emittebantur equi, sponsiones fieri solebant à spectatoribus, cùm vnus agitatorem illum deposito pignore victorem fore diceret, alius eius aduersarium contenderet. Tertullianus: *Aspice populum ad spectaculum iam cum furore venientem, iam tumultuosum, iam cæcum, iam de sponsionibus concitatum.* Martialis:

Cursus flexuosus.

Sponsiones in ipsis certaminibus.

B

Iam cùm sponsio fabulæque lassæ De Scorpo fuerint & Incitato.

Quo loco Calderini expositio placet, qui Scorpum & Incitatum aurigarum nomina putat: improbatur aliorum qui Scorpum quidem concedunt aurigam fuisse: contrà Incitatum inquiunt esse equum Caligulæ. Non fiebant autem solummodò sponsiones à spectante populo, sed erant & factiones, non tam ipsorum agitatorum qui propterea colore inuicem distinguebantur, sed & populi his aut illis fauentis & bene aut male precantis. Erant autem factiones quatuor, & totidem currus singulis missibus emittebantur. Factiones colore vestium distinctæ, Veneta siue cærulea; alba siue albata, rosea siue russata, siue rubra, vel rubens, & prasina, quæ & viridis & virens. Domitianus ad has quatuor, alias addidit teste Suetonio, aurati purpureique panni: alij verò non purpurei, sed argentei scripsere. De quatuor hisce coloribus Sidonius:

Scorpus. Incitatus.

Factiones & in eas studia

------ Micant colores, Albus & Venetus virens rubensque.
Vestra insignia continent, ministri Ora & lora manu, iubasque totas
Cogunt flexilibus latere nodis,
Hortaturque obiter iuuatque blandis, Vultus plausibus & voluptuosum
C *Dictant quadrupedantibus furorem,*
Impellunt, trepidant, trahunt, repugnant,
Ardescunt, saliunt, timent, timentur.

Ab harum factionum coloribus non aurigæ modò sed equi quoque, populus, proceres, ac ipsi denique Cæsares, prout quisque studio suo factioni alicui affectus erat, aut in Circensibus applaudebat, nomen quoque Veneti vel prasini vel aliorum obtinebat. Nam harum factionum studio Cæsares quidam Domitianus, Nero, Vitellius, Antoninus Verus atque ipse etiam Caligula ad amentiam vsque insanierunt. Caligula & Nero, vt ex Suetonio notum est, prasinæ factioni ita addicti fuere, vt ille continuò cœnaret in stabulo, maneretque, & vicies sestertiûm agitatori Cythico contulerit: hic inter discipulos adhuc puer cùm quereretur tractum Prasinum agitatorem & cùm à magistro obiurgaretur, de Hectore tracto se loqui ementitus sit, de quo Prasino ait Martialis:

Sæpius ad palmam Prasinus post fata Neronis
Peruenit, & victor præmia plura refert.
I nunc liuor edax: dic tu cessisse Neroni:
D *Vicit nimirum non Nero, sed Prasinus.*

De huius eiusdem aurigæ præstantissimis equis idem alibi poëta:

Proficies nihil hoc, cædas licet vsque flagello,
Si tibi purpureo de grege currit equus.

Vocabatur enim Purpurio. Venetæ verò factioni adeò fauit Vitellius, vt quosdam de plebe, quia palam ei maledixissent, interemerit. Sic & Caracalla, referente Herodiano cùm Circenses spectante eo populus in aurigam cui studebat, nescio quid cauillatus esset, ratus sibi contumeliam illatam, repentè omnem exercitum facere impetum iussit in populum ac raptare & occidere, qui in aurigam quid dixissent. Verus autem, vt testatur Capitolinus, Circensium tantam curam habuit, vt frequenter prouincialibus literas causa eorum & miserit & acceperit: adhæc præsens & cum Marco sedens, multos à Venetianis passus est iniurias, quòd turpissimè contra eos fauerit. Nam & Volucri equo prasino aureum simulacrum fecerat, quod secum portabat. Plinius Cæcilius in quadam ad Caluisium epistola tanto studio factionibus Romanos diuersis diuersos fauisse indicat iam recitandis verbis, vt non tam ipsos homines, quàm ipsos colores adamarent, a-

Lib. 4.

Lib. 9. Epi.

Coloribus fauisse Romanos.

deo vt ſi colorum mutatio eſſet facta in ipſis agitatoribus, & ab vna factione ad alteram tranſlata, itidem & fauorem ſpectatorum tranſijſſe, vt planè oſtendat non perſonis ſed coloribus fauiſſe. *Quò magis* (inquit) *miror tot millia virorum tam pueriliter identidem cupere currentes equos, inſiſtentes curribus homines videre. Si tamen aut velocitate equorum aut hominum arte traherentur, eſſet ratio nonnulla: nunc fauent panno, pannum amant, & ſi in curſu medioque certamine hic color illuc, hic huc transferatur, ſtudium fauorq́ tranſibit & repentè agitatores illos, equos illos quos procul noſcitant; quorum clamitant nomina, relinquet. Tanta authoritas, tanta gratia in vna viliſsima tunica.* Quæ populi Rom. inſània vnà cum imperio reliquis etiam communicata eſt gentibus. Eaſdem planè factiones fuiſſe etiam Conſtantinopoli diſcimus ex Iſmenio ſic ſcribente: ἡ ϛήλη πρὸς τῷ ζευξίππῳ Ιυςινιανȣ ἐϛὶν, ἡ καθιδρῦσα κρά ζοντος τȣ πρασίνου μέρους, Ιυςινιανὸς καὶ Κοςάντινος νέοι ἀπόςολοι, id eſt: *Statua ad Zeuſippum eſt Iuſtiniani, quæ poſita eſt clamante factione Praſina, Iuſtinianus & Conſtantinus noui apoſtoli.* E

Fautorum color. Apparet autem fautores eiſdem quoque coloribus indutos fuiſſe, quo agitatores, quibus fauebant. Sic enim interpretor hoc Martialis de lacernis coccineis.

Si Veneto, praſinoue faues, qui coccina ſumis,
Ne fias iſta transfuga ſorte, vide. F

Dependebant enim factiones ab ipſis dominis: vt conſtat ex Sidonio, dum canit:

Curuas ingrederis frequens colores,
Pars aduerſa facit: micant colores,
Veſtra inſignia continent miniſtri,
Cogunt flexilibus latere nodis,
Vltro plauſibus, & voluptuoſum
Id collega tuus, ſimulq́ vobis
Albus vel Venetus, virens rubenſq́,
Ora & lora manu iubaſq́ totas
Hortaturque obiter, iuuantq́ blandis,
Dictant quadrupedantibus furorem.

Conditores factionum. Erant verò etiam conditores dicti factionum, qui tanquam bene meriti authores & patroni factionis habebantur, vt coniectura eſt ex hac inſcriptione: C. POMPEIO FVSSENO CONDITORI FACTIONIS RVSSATAE. Vetus liber eos interpretatur ἀλείπτας ἵππων. Fauor non ſolùm virorum, ſed & mulierum, vnde legimus apud Ouidium:

Quid facis infelix: perdis bona vota puellæ,
Tende precor valida lora ſiniſtra manu.
Fauimus ignauo, ſed eum reuocate Quirites, G
Et date iactatis vndique ſigna togis,
En reuocant, at ne turbet toga mota capillos
In noſtras abdes te licet vſque ſinus.
Non ego nobilium venio ſpectator equorum,
Cui tamen ipſa faues, vincat vt ille, precor.
O cuicunque faues, felix agitator equorum,
Ergo illi curæ contigit eſſe tuæ:
Hoc mihi contingat, ſacro de carcere miſsis
Inſiſtam forti mente vehendus equis.

Clamor factionum. Prodiens in certamen aliqua factionum, clamore ſpectatorum excipiebatur. Hinc illud Iuuenalis:

Totam hodie Romam Circus capit, & fragor aurem
Percutit, euentum viridis quo colligo panni.

Victoriæ nobilitas. In Olympicis ludis victoria huiuſce curulis certaminis erat omnium nobiliſſima, vt Herodoti locis plurimis, necnon ex Pindaro & primo Tuſculanarum M. Tullij intelligi poteſt. Quamobrem ex omni terrarum angulo ad eos celebrandos conſuebant nobiliſſimi quique cùm genere, tùm virtute, vt notiſſimum eſt ex tot antiquiſſimis numiſmatibus, quæ ſuo antè loco retulimus; vnde etiam nobilem iſtiuſmodi victoriam vocat Horatius in operis ſui exordio, dum ait:

Sunt quos curriculo puluerem Olympicum
Collegiſſe iuuat, &c. *Palmaq́ nobilis*
Terrarum dominos euehit ad deos.

Oleaſter Olympicus. Qui ad certamina admitterentur, & qui non. Victoriæ autem præmium, fuiſſe oleaſtrũ ſuprà ex Pauſaniæ diximus Eliacis. Hunc Olympicum oleaſtrum tanti feciſſe Elæos ſiue Piſatas teſtatur Themiſtius grauiſſimus author, vt præter ingenuos, quique parentes legitimos docere poſſent, & τὴν ῥίζαν τῆς βλάςης ἀκέραιον (vt ipſius verbis vtar,) ad munus exercendi curſus nullum admitterent, immo tales ſeu profanos & reijculos à ſacris illis veteribus quàm longiſſimè arcerent. Habebantur enim victores in ſumma apud omnes honore, adeò vt non modò in conuentu ſtantes cum palma & corona ferrent laudes, poëtarumque carminibus cantarentur, ſed etiam cùm in ſuas reuerterentur ciuitates, triumphantes quadrigis inueherentur, eque repub. perpetua vita inſtitutis vectigalibus fruerentur. Statuas mortuis quoque fuiſſe erectas, alias etiam oſtenſum eſt. Nero autem referente Suetonio, ne cuius

A alterius hieronicarum memoria aut vestigium extaret vsquam, subuerti & vnco trahi, abijcique in latrinas omnium statuas & imagines imperauit. Si contingeret ter aliquem victoria potiri, is duplici exornabatur corona, quod de Alcibiade tradit Plutarchus in eius vita his verbis: *Equorum nutritione magnam sibi famam parauit, multitudineque currnum: nemo enim præter ipsum neque rex neque priuatus in Olympicos ludos septem currus introduxit. Vicit etiam, vt testatur Thucidides, & secundus etiam, & quartus fuit. Euripides autem tertio loco vicisse dicens, omnem in hoc genere splendorem ac gloriam ab eo superatam ostendit.* Carmen Euripidis à Gul. Xylandro Augustano Latinè redditum ita habet:

Duplex corona.

Alcibiadis victoriæ.

Te tua dignum celebrabo laude
Currnum cursu rapido sequentes
Tu rotis metam tetigisse primis,
Tertios gaudes tetigisse cursus,
Hinc tibi plausus datus est ouanti,
Duplici multum merito corona

Cliniæ fili fidibusque gratis
Vincere pulchrum est.
Tu rotis gaudes iterum secundis
Solus Achiuum.
Et Iouis festis Oleaster aptus,
Tempora cinxit.

B Hunc splendorem auxerunt honores illi certatim à Græcis Asianis habiti. Tabernaculum enim ei pulcherrimè exornatum Ephesij statuerunt: pabulum equis & victimarum copiam suppeditauere Chij: vinum & alium conuiuiorum apparatum Lesbij largiti sunt, quanquam magnificè multis epulum præbenti: Coronabantur similiter & alijs in locis. Ammianus de Corace auriga: *Ingressus Constantinopolim* (Constantius) *tanquam in rebus prosperis & secūdis, editis equestribus ludis, capiti Coracis aurigæ imposuit coronam vt victoris.* Quin & statuæ eisdem etiam Romæ erigebantur. Martialis de Scorpo:

Lib. 14.

Statuæ victorum.

Lib. 5.

Quam non sensuro dare quadringenta caballo
Aureus vt Scorpi nasus vbique micet.

Inuenio aurigis etiam equos cursu præstantissimos post alia præmia donatos fuisse. Achilles verò apud Homerum in funebri certamine victori proponit:

Præmia ab Achille posita.

Ἵππους θ' ἡμιόνους τε, βοῶν τ' ἴφθιμα κάρηνα,
Equosque mulosque, boumque fortia capita.

Et rursus, illi qui primum victoriæ locum obtinuisset, egregiam mulierem, & ingentem tripodem auritum, secundo ------ ἵππον

C Ἑξετέ' ἀδμήτην βρέφος ἡμίονον κυέουσαν, id est,
Equam sexennem, indomitam, fœtum mulum vtero gestantem.

A Scipione patri patruoque parentanti, victor, vt Silius canit:

Primus equum volucrem Massyli munera regis
Haud spernenda tulit.

Apud Romanos diuersi cùm essent equestres ludi, diuersa puto etiam erant præmia: nam ferijs Latinis victor bibebat absynthium pro victoriæ præmio, testis est Plinius: *De vsu absynthij Pontici conuenit dicere herbæ facillimæ atque inter paucas vtilissimæ, præterea sacris populi Romani celebratæ peculiariter: siquidem Latinarum ferijs quadrigæ certant in Capitolio, victorque absynthium bibit: credo sanitatem præmio dari honorificè arbitratis maioribus.* Liuius dum tradit Romanos translato è Græcia more, victoribus ludorum palmas dare solitos, palmarum nomine intelligit, puto quodlibet præmium; sicque interpretor & hoc Ouidij:

Præmia apud Romanos.

Lib. 37. 7.

Palmæ.

Primaque ventosis palma petetur equis.

Et aliorum qui hac voce vtuntur. Nam & Horatius suprà citato loco palmam in Olympicis nominat, vbi tamen oleastrum datum fuisse ex relatis notum est. Iam verò præfecti ludorum non D semel victores equos præmio defraudabant, idque alijs non rectè & iniustè iudicantes tradebant, quod inter alios quoque innuit facetissimus Comicus Latinus: *Siue qui ambissent palmam histrionibus, siue adeo & ædiles perfidiosè cui diunt.* Suetonius: *Ex Antonia maiore patrem Neronis procreauit, perfidiæ verò tantæ, vt non modò argentarios pretijs rerum coemptarum, sed & in pratura mercede palmarum aurigauerit*; vnde prædonem caballorum Iuuenalis prætorem ipsum vocauit, dum ait:

Victores præmio defraudati.

In Amphyt.

In Nerone.

Prædo caballorum.

------Similisq; triumpho *Prædo caballorum prætor sedet.*

Declarabatur autem victor ab eo, cum is qui metæ assistebat, victorem indicasset, id quod colligo ex Homero, qui præfectum certaminis ibi iudicem positum, tum declarasse victorem ait, vbi ab assistente metæ de veritate victoriæ esset edoctus. Canit autem:

Victor vt declaretur.

------Σήμηνε δὲ τέρματ' Ἀχιλλεὺς
Τηλόθεν ἐν λείῳ πεδίῳ. παρὰ δὲ σκοπὸν εἷσεν
Ἀντίθεον φοίνικα ὀπάονα πατρὸς ἑοῖο,
Ὡς μεμνέῳτο δρόμους, καὶ ἀληθείην ἀποείποι. id est,

----Signa-

------Signauitque metas Achilles
Procul in plano campo, iuxtaq́; speculatorem collocauit
Diuum Phœnicem, assectatorem patris sui,
Vt consideraret cursum & veritatem referret.

Pramia deposita.

Præmia verò deponebãtur in ipso Circo, quod discimus ex eodem poëta, Sic enim idẽ ibi Achilles:

Τά δ' ἀέθλα δεδεγμένα κεῖτ' ἐν ἀγῶνι, id est,

Hæc præmia expectata iacent in Circo.

Certaminũ diuersitas.

In nostris equirijs, in quibus celetes certant, præmia sunt pallia holoserica modò coccinei, modò violacei, modò candidi coloris, quæ victoribus non sine ceremonijs & pompa præeunte tubicine, tympanisque bellicis domum deferuntur. Eademque præmia in alijs quoque nobilioribus Italiæ vrbibus proponuntur. Nunc quibus anni temporibus equi certarent, & cur certamina eorum essent instituta, quibusque dijs essent sacra, & quibus hominibus; rationem reddere conabimur. Erant itaque alia solemnia, quæ nisi certis anni celebrabantur temporibus: contrà alia quouis fiebant tempore, quales ludos non semel ab imperatoribus Romanis, quando laborabat respub. votos fuisse ex Romana historia notum est: quales itidem in funeribus heroum Cęsarumque & natalitijs & in nouis imperijs celebratos fuisse legimus. Ludi solemnes ferè dijs consecrati, F

Ludi solemnes.

vt Olympici Ioui Olympico, nisi quinto anno, quod temporis spatium inde Olympias nuncupatum est: Tales apud Romanos ludi Apollinares, Martiales, Megalesij, Cereales, Consualia, omnes à dijs quibus sacri erant dicti. Erant tamen & alij solemnes, vt natalitij, seculares, alij. De Olympicis eorumq; origine suprà dictum est, nunc de Romanorum ludis aliquid dicendum, ne quid, quod ad equi historiam pertinet, intactum relinquatur. Hos inuenio κατ' ἐξοχὴν vocari Circenses, quamuis Circenses propriè dicti ijdem sint cum ludis magnis, qui Virgilio etiam magni Circenses:

Nec procul hinc Romam & captas sine more Sabinas
Consessu caueæ, magnis Circensibus actis.

Ouidio maxima spectacula:

Maxima iam vacuo prætor spectacula Circo
Quadriiuges æquo carcere misit equos.

Magni Ludi cur dicti.

Alijs etiam ludi Iouis dicuntur. Cur autem magni dicantur docet Asconius, duplicem reddens rationem his verbis: *Ludi Romani sub regibus instituti sunt, magnique appellati quòd magnis impensis dati sunt: tunc enim primùm ludis impensa sunt ducenta millia nummum: alij verò ideo magnos ludos dictos putant, quòd Conso consiliorum secretorum Deo, id est Neptuno Larium regi & rerum conditarum, & dijs magnis, id est Laribus vrbis Romæ dati sunt, quibus ludis aiunt Sabinas raptas esse.* G

Magni à Consualibus vt differunt.

Cæterùm cùm Consualia, decimooctauo aut vigesimo Augusti, magni ludi nonis Septembris celebrarentur: vt ex calendario Romano discimus: multi differre inuicem volunt. Seruius dubius fortassis an ijdem essent, priorem nominis rationem tantùm assignat: *Circenses magni* (inquit) *dicuntur, quantum ad paupertatem pristinam; nam ob equorum inopiam diuersis tum vsi sunt animalibus.* Bulingerus distinguit, putatque sic dictos quòd magnis dijs, ijsque & maiorum gentium, necnon & Laribus, qui & ipsi magni dij, ac potissimum Ioui Opt. Max. consecrati essent. Sed cùm Consus siue Neptunus, vt ex Asconio diximus, rex sit Larium siue magnorum deorum, ego distingui non putem, fierique potest, quod cùm decimooctauo Augusti celebrabantur, tunc potissimum Conso sacrarentur, cùm nonis Septemb. Ioui. Si autem differrent, magnos ludos Consualibus antiquiores fuisse etiam concedendum erit, cùm è contrario ex recitatis Virgilij versibus magnis Circensibus raptas Sabinas fuisse constet, quod in ipsis Consualibus factum certum est. Alexander ab Alexandro, Romulum (inquit) vrbis conditorem, pace cum finitimis parta, Neptuno equestri solemnes fecisse ludos, Consualiaque appellasse, in quibus Sabinas rapuit, authores memorant. H

Lib. 5. c. 24.

Conijcio itaque Consualia fuisse solemnia, magnos verò ludos modò solemnes, vt cùm nonis Septembris edebantur, modò votiuos, & tunc pro arbitratu factos, illaque semper Conso siue Neptuno sacra, hos magnis dijs, & potissimum Ioui. Author est Liuius à

Ludi magni votiui.

Camillo primùm omnium ludos tales esse votos in obsidione Veienti: Verba Liuij hæc sunt: *Latini Hernicíq; operam suam pollicentes, ad id bellum venere: quibus cùm gratias in Senatu egisset dictator, satis iam omnibus ad id bellum paratis, ludos magnos ex Senatus consulto vouit, Veijs captis se facturum*; Et iterum: *Creati consules L. Valerius Potitus, M. Manlius, cui Capitolino postea cognomen fuit: hi consules magnos ludos fecerunt, quos M. Furius dictator vouerat Veienti bello.* Idem scribit, *in Punico bello, quemadmodum Ioui ludos magnos vouendos esse retulerint decemuiri ad Senatum, si bellatum esset prosperè aduersus Hannibalem, & respub. in quo erat antea statu permansisset.* Traditur & Scipio Carthaginensis victor precatus esse Deos, vt in eo statu rempub. conseruarent, in quo tunc esset: quo loco Deos intelligo magnos atq; lares, quibus ludi magni erant sacri, Suetonius cum ma-

In Augusto.

gnitudinem

A gnitudinem Varianæ cladis exaggerat: *Vouit* (inquit) *& magnos ludos Ioui Opt. Max. si rempub. in meliorem statum vertisset: quod factum Cymbrico Marsicoque bello erat.* Incerta itaque horum tempora: certa Consualium, quæ omnium apud Romanos ludorum antiquissima, cùm sit confessum apud omnes ipsis vrbis initijs Romulum Conso certamen equorum instituisse, eorumque originem ab Euandri comitibus profectam. *Designarunt* (inquit Dionysius) *fanum Neptuno equestri & festum Hippocratea dictum Arcadibus* (quasi victoria equestris siue quæ equis acquiritur,) *Consualia Romanis instituerunt, in quo Romæ de more feriantur equi ab opere & iumenta, & coronantur capita floribus*: id quod testatur etiam Plutarchus, inquiens ipsis Consualibus equos & asinos fuisse coronatos & feriari eos siuisse Romanos. Scribit præcitato loco Alexander ab Alexandro Consualia ludum fuisse, quo equi & muli iuncti & soluti in Circo maximo magno certantium studio currerent. Aliter tamen nos docet Dionysius his verbis, *Celebritatem à Romulo id temporis consecratam vsque huc Romani peragunt & Consualia vocant, in qua subterranea ara in maximo Circo fossa humo sacrificijs & libamentis ad ignem adhibitis colitur, & cursus equis subiugis perficitur*: (Varro hunc equorum cursum, vocat simpliciter decursionem equestrem.) Quamobrem in nu-

Consualium antiquitas.

Lib. 1.

Lib. 2.

B mis illis in quibus Circi icon & quadrigarum & celetum equorum cursus conspicitur, præcipuè ad Consualia exprimenda pertinere conijcio; quanquam ipso Circo sint antiquiora: scituq; dignum est Virgilium in præcitatis versibus ad sua tempora respexisse, cùm eos ludos Circenses appellauit: nam ante Tarquinij Prisci regnum, à quo Circus ijs edendis extructus fuit, iam inde à Romuli tempore Consuales dicebantur. Hosce ludos, certamen nimirum equestre & curule Tarquinius Priscus opulentius instructiusque, vt refert Liuius, quàm priores reges fecit. A Romulo enim ruraliter (vt Cassiodori verbo vtar) & tenuiter primò institutum, incomptum & confusum ordinauit & distinxit, additisque aliquot ludicris speciosius reddidit. Currus enim in bigas, trigas & quadrigas ab equorum numero vocatas, primus distribuit: cursus equos in singulares & desultorios diuisit, addiditque Græcorum more certamen gymnicum. Idque innuit Liuius, inquiens: *Ludicrum fuit, equi pugilesq. ex Hetruria maximè acciti.* Inuenio & in vetustis monumentis inter cætera ludicra Consualibus pastores inuerso ac vibrato corpore cernuos salire solitos. Quamuis autem hisce Consualibus, alijsque insuper ludis, vt ostendetur, equorum esset cursus; qui tamen Marti erant dicati, peculiariter equiria nuncupabantur. Sic enim legendum putem potius quàm equitia, vt Alexander prænominatus habet. Præter ludos (inquit) Consuales Marti quoque in

Circensium origo.

Lib. 1.

Martiales ludi equiria dicti.

C Martio campo idem Romulus ludos instituit, quos ab equorum cursu equitia nuncupauit. M. Varro, *equiria* (inquit) *vocant, ab equorum cursu. Eo enim die currunt equi in campo Martio.* De eisdem Festus ita scribit: *Equiria ludi quos Romulus Marti instituit per equorum cursum qui in campo Martio exercebantur.* Et aliàs rursus: *Martialis campus in Cælio monte dicitur, quòd in eo equiria soleant fieri, si quando aquæ Tyberis campum Martium occupassent.* Cuius loci permutationis meminit quoque Ouidius in Fastis, vt mox recitabimus: Hos ludos ter quotannis celebratos fuisse, idem testatur poëta, priores vigesimasexta Februarij, qui est III. Calend. Martij; alteros pridie Iduum Martij, qui est dies eiusdem mensis decimus quartus. Ait enim:

Equiria vnde dicta.

Lib. 5.

Lib. 11.

Lib. 3. Fast.

Equiria quando celebrata

Iamq. duæ restant noctes de mense secundo,
Marsq. citos iunctis curribus vrget equos.
Ex vero positum permansit equiria nomen
Quæ deus in campo prospicit ipse suo.
Sex vbi sustulerit, totidem quoq. deseret ortus,
Purpureum rapido qui vehit axe diem;

D *Altera gramineo spectabis equiria campo*
Quem Tyberis curuis in latus vrget aquis.
Qui tamen eiecta si fortè tenebitur vnda
Cælius accipiet puluerulentus equos.

Et mox in quarto eorundem Fastorum ait XII. Cal Maias fuisse edita equiria.

Feria post Hyadas cùm lux erit orta remotas,
Carcere partitos Circus habebit equos.

id est diuersos & ordine dispositos. A magnis etiam ludis differunt Megalenses siue Megaliaci, siue Megaliaca: nam quemadmodum magni à magnis dijs, ita hi ludi ἀπὸ τῆς μεγάλης μήτρος, id est à magna matre, nimirum deorum dicti sunt, quòd in eius honorem celebrarentur. Ex Phrygia enim quo tempore Hannibal Italiam vastabat, adducta est, libris Sibyllinis docentibus hostem alienigenam qui Italiæ bellum intulisset, pelli inde vincique posse, si matris Idææ Pessinunte numen Romam aduectum foret. Iunius Brutus dedicauit. Quidam pridie non. Septembris, alij Aprilis factos fuisse hos ludos aiunt. Tradit Scaliger, in ludis quos edebant ædiles, non licuisse vti vel tuba vel fistula vel cantu, sed tibia tantùm viderique sibi funebres ab ipsis solis edi solitos; sicut &

Megalenses vnde dicti.

Lib. 1. poët cap. 28.

Circenses

Circenses & Apollinares. Megalenses verò edidisse quidem etiam, sed non solos. Præerant enim (inquit) prætores prætextati: vnde purpura Megalensis. Prætor candidam mappam mittebat in eum qui aurigaret. Huius mappæ meminit Iuuenalis Satyra vndecima:

Interea Megaliacæ spectacula mappæ
Idæum solemne canunt.

Duos autem magistratus, ædiles nempe & prætores ludos dedisse certo certius quidem existit. De ædilibus Cicero septima in Verrem ita scribit. *Nunc sum designatus ædilis: scio mihi ludos sanctissimos maxima cum cæremonia Cereri, Libero, Liberæq; faciundos: mihi Floram matrem populo plebiq; Rom. ludorum celebritate placandam: mihi ludos antiquissimos, qui primi Romani sunt nominati, maxima cum dignitate Ioui, Iunoni, Mineruæq; esse faciendos, &c.* De prætore suprà in mappæ mentione dictum est, quibus hoc ex Aelio Spartiano in historia Hadriani addite: *Prætor factus est sub Surabis, Seruiano iterum Cos. cùm sestertium vicies ad ludos edendos à Traiano accepit.* Addite & hoc Marcellini, inclinantis imperij scriptoris: *Hic cùm magnificos prætor ederet ludos & vberrimè largiretur, plebis inquiens tolerare tumultum, indigna multis donari &c.* Non puto tamen in solis Megaliacis à prætore mappam missã, sed & in alijs vehicularijs certaminibus: diuersaq; in editione ludorum ædilium, & prætorum fuisse munera, illos quæ ad ludos edendos essent necessaria procurasse; hos ipsis præfuisse, equos emisisse, victoresque denunciatos præmio affecisse: sed ne futilis omnino videatur hæc nostra coniectura, placet veterum eam authoritate breuiter roborare. Scribit itaque Plutarchus, Cæsarem in ædilitate sua vsum fuisse munificentia sumptuosa circa spectacula atque conuiuia, atque ex eo factum fuisse apud plebem fauorabilem. Suetonius verò de ea liberalitate loquens scribit Cæsarem ædilem exornasse comitium, Capitolium & basilicas: nam & hoc erat officij ędilium, vt in ludorum propositione forum & comitium signis ac tabulis pictis exornarent, vt Plinius & Asconius Pedianus tradunt. Erat autem comitium locus in foro Romano, in quo etiam ludi edebantur. Cereris modò in honorem erecti ludi, ideoque Cereales dicti quamuis in Circo fierent, Circensibus tamen ijdem non erant, hi enim Neptuno erant dicati. Mentio fit horum à Tacito: *Tandem (inquit) statuere Circensium ludorum diem, qui Cereri celebrantur, quia Cæsar* (loquitur de Nerone) *rarus egressu domoq; aut hortis clausus ad ludicra Circi ventitabat:* Et paulò pòst: *Vtq; Circensium Cerealium ludicrum pluribus equitum cursibus celebretur.* Celebrabantur vt est in veteri calendario pridiè idus Aprilis per dies octo, vt meminit Ouidius:

Qui ludos ederent.

Mappa in quibus ludis missa.

Aedilium & prætorum in ludis officiũ.

Comitium.

Cereales ludi.

Lib. 16.

Fast. 4.

Circus erit pompa celeber numeroq; deorum
Primaque ventosis palma petetur equis.
Hic Cereris ludi non est opus indice causa
Sponte deæ munus præmeritumq; patet.

Producebatur enim in his ludis pompa cum deorum signis & ouo & thensa, quæ cum procedebat, si auriga equi lorum læua manu apprahendisset, pro pollutis cæremoniæ habebantur. Apollinares in honorem Apollinis celebrabantur ante diem prid. non. Iul. & septem diebus sequentibus, vt in Calendario Romano annotatum est, cui suffragatur Liuius, & is qui Apollinis caput & celetem equum in denarijs suis cusit L. Piso: Liuij verba sunt hæc: *Alterum senatus consultum factum est, vt Xuiri sacra Græcorum ritu facerent ijsq; hostijs, Apollini boue aurato & capris duabus albis auratis: Latonæ, boue fœmina aurata. Ludos prætor in Circo maximo cum facturus esset, edixit, vt populus per eos ludos stipem Apollini, quantum commodum esset, conferret. Hæc est origo ludorum Apollinarium, victoriæ, non valetudinis ergò (vt pleriq; rentur) votorum.* Ex hisce autem Liuij verbis, vti & ex his sequentibus, (*Ludi Apollinares & priore anno fuerant, & eo anno vt fierent, referente Calpurnio prætore, Senatus decreuit, vt in perpetuum vouerentur,*) colligere possumus, Apollinares ludos cùm votiui primùm & incerti anno DXLI. instituti fuissent, annuos solemnesque & in perpetuum C. Calpurnio Pisone prætore vrbano, statos esse: ad cuius rei illustrandum monumentum denarios, in quibus ab vna parte Apollinis effigies, ab altera equus celes cum inscriptione L. PISO FRVGI, à L, & C. Pisonibus in familiæ honorem percussos fuisse credendum est. Græci hos ludos vocabant ἀπολλώνια, vt constat ex hoc Aristidis: προαγγέλλει μοι τὶς ἑορτὴν, ἐν ᾗ τὴν ἱπποδρομίαν Ρωμαῖοι ποιοῦσι, id est, *aliquis mihi denunciat Apollonia esse, qua die Romani equorum cursum præbent.* In his, vti in veris Circensibus aurigæ certantes suis coloribus erant distincti, quod docemur ex Corippi hisce versibus, quibus mysticum huius certaminis sensum, manifesto declarat:

Apollinares & eorum origo.

Lib. 15.

Lib. 26.

Apollonia.

Lib. 1.

Certaminũ sensus mysticus.

Solis honore noui, grati spectacula Circi
Antiqui sanxere patres, qui quattuor esse
Solis equos quadam rerum ratione putabant,
Tempora continui signantes quattuor anni,
In quorum spetie, signis, numerisq; modisq;

Aurigas

A *Aurigas totidem, totidem posuere colores.*

Annuum enim solis cursum, quadripartitamque temporum varietatem hoc spectaculo designari volunt, colore viridi ver, rubro æstatem, veneto autumnum, hyemem albo. Sed & Circus imaginem quandam & anni & cæli præ se ferebat, & Solem ducem & moderatorem cælestium orbium existimabant: super qua re carmen est veteris poëtæ à Bulingero restitutum:

Circus imago poli formam cui docta vetustas
Condidit & numeros limitis ætherij,
Namque duodenos ostendunt ostia menses
Quæque meat cursim aureus astra iubar.

Septem spatia quæ quadrigæ currebant, referebant (inquit Isidorus) ad cursum septem stellarum, quibus mundum regi dicunt, siue ad cursum septem dierum potentium, quibus peractis terminus consummatur, quorum finis est creta, id est iudicium. Vetus autem poëta, haud scio an idem cum iam citato, duobus hisce versiculis & colorum & equorum & ipsam aurigæ significationem expressit: Li.18.c.31.

B *Tempora cornipedes referant, elementa colores*
Auriga vt Phœbus quattuor aptat equos.

Diuersum verò omnino sensum mysticum hinc deprompsit D. Chrysostomus, mysticum nempe certantium quadrigarum spectaculum, in quo ciuium cælestium populus adest, iudex spiritualis sedet, rex spectat, victoriæ præmium cæleste positum est, & flagella tremendi iudicij prostant. *Vult* (inquit) *deus te per seipsum certare, ideo tibi dedit euangeliorum currum quatuor animalibus tractum, ad quem equi candidi adiugati sunt secundum Zachariam: Iugales quidem lumen & immortalitas, extremi duo, iustitia & veritas, qui eunt post currum per gentem in terram Aquilonis de quo Sapientia dicit, Ventus horridus Boreas. Asper quippe & horribilis ventus est diabolus, in cuius curru atri equi, subiuges sunt Orcus & mors, extremi autem & funales caligo & peruities, quos oportet eum curru Christi componere, contraq́ aurigare; quia sicut ille ait: Currus dei decem millibus multiplex, millia lætantium in ipso, & quidem nos oportet in huius vitæ procellis, vt in mari contra vim hostium rectis habenis tendere. Deduxerunt enim &c.* Porrò & equorum singularium cursus, necnon & desultorius sua habebant mysteria. Desultorius enim geminorum fratrum Castoris & Pollucis cursum designabat: equites verò singulares ideo currere dicebant, quia, vt ait Isidorus, singulariter vnusquisque cursum vitæ huius peragit atque transit, alio tempore sequens alium, per vnam tamen viam mortalitatis videlicet ad propriam metam mortis. Sed redeo ad ludos. Fuere & alij in quibus equi certabant, vt qui vocabantur Latini aut feriæ Latinæ, aut feriæ Latinarum, vt Plinius loquitur, à Latinis, è quibus scilicet ad Romanos peruenerunt: vbi Consul Ioui Latiali solemne sacrum facturus, tales in monte Capitolino & vouebat & faciebat ante quintum diem Cal. Maias, vt ostendit Liuius his verbis: *Romæ Consules prætoresque vsque ante quintum diem Cal. Maias Latinæ tenuerunt. Eo die perpetuato, Sacro in monte, in suas quisque prouincias proficiscuntur.* Ante enim horum ludorum celebrationem in prouinciam ire non licebat. Celebrantur autem vt irritæ fierent prodigiorum minæ. Testis est idem Liuius: *Precibusque ab dijs petitum, vt exitium ab vrbis tectis templisque ac Romanis mœnibus arcerent: Veiosque eum auerterent terrorem, si sacra renouata ritè, si procurata prodigia essent. Iam ludi Latinæque feriæ instauratæ erant.* Originem verò huius vel sacri vel spectaculi refert Maro, cùm oratores ab Aenæa ad regem Latinum describit: Cap. 6. Psal. 66. *Equorum singularium cursus mysterium.* C Lib. 37. c. 7. *Ludi Latini.* Li. 5. dec. 5. Lib. 5. dec. 1 *Aeneid. 7.*

Iamque iter emensi, turres ac tecta Latinorum
D *Ardua cernebant iuuenes, murosque subibant:*
Ante vrbem pueri, & primæuo flore iuuentus
Exercentur equis, domitantque in puluere currus,
Aut acreis tendunt arcus, aut lenta lacertis
Spicula contorquent, cursuque ictuque lacessunt.

Quadrigarum autem hisce ferijs certamen fuisse disertissimis verbis ostendit Plinius præcitato loco: *De vsu eius* (absynthij Pontici) *conuenit dicere herbæ facillimæ atque inter paucas vtilissimæ, præterea sacris populi Romani celebratæ peculiariter. Siquidem Latinarum ferijs quadrigæ certant in Capitolio, victorq́ absynthium bibit, credo sanitatem præmio dari honorificè arbitratis maioribus.* Vuolfgangus Lazius in suis de Roman. repub. commentarijs, Belgis similes quosdam ludos eodem Maio mense extare scribit in singulis propè ciuitatibus: ad quamque (inquit) aliæ conueniunt pariter, & gigantes equis circumducunt: non quidem de tauro immolato carnem petunt, sed fistulis certatur inter ciuitates, adeò vt iudicibus constitutis, cuius ciuitatis tibicinibus palma tribuitur, ea anno illo prærogatiuam habeat, ac primas in conuentu sedes. Hæc ille, sed quid similitudinis habeant cum ferijs Latinis, non video. Scaliger Taurios ludos dijs inferis consecratos sub Lib. 10. c. 3. Lib. 1. poet ca. 33.

Tarquinio

Tarquinio Superbo haud multò ante Megalenses fuisse tradit: cognominis causam referri ad taurinæ carnis esum; quo grauidas morbis affectas ac ludis factis liberatas (inquit) aiunt. In his nihilo secius atque in Circensibus obijsse cursu metas. Qui ludi ijdemnè cum Latinis, an diuersi essent, nihil certi statuo: Templum Ioui Latiali in Albano monte primus dicitur Tarquinius ille condidisse & primus etiam nundinas Latinas instituisse illic celebrari: ad quos populi Latini qui fuerunt numero septem & quadraginta, conueniebant, alij agnos, alij carnes, alij lac & similia esculenta rustica adferentes. Postremò immolato tauro, quælibet ciuitas portione carnis accepta, discedere solebat: Ludi verò seculares, si originem spectes, dijs inferis debebantur. Valesius enim Diti patri Proserpinæque eos ludos fecit, vt Valerius Maximus scribit, tribus continuis noctibus, quia totidem eius filij periculo liberati essent, cùm aquam calidam ex eorum ara acceptam potasset. Nomen eis à sæculo, hoc est centum annorum tempore, quo elapso magno ambitu in vrbe celebrabantur: quo euentu & quinquennalia & decennalia huic reip. appellati ludi fuere. Alij verò, vt & Scaliger pro incolumitate populi Romani à P. Valerio Publicola primùm constitutos fuisse volunt. Lazius etiam Herculeos ait fuisse vocatos ab Hercule, quoniam ei essent dicati. Vtcumque est, in hisce quoque ludis quadrigæ certabant: quod ex hisce Plinij verbis manifestum est. *Claudij Cæsaris secularium ludorum Circensibus, excusso in carceribus auriga, albati equi palmam occupauere, primatum obtinuere, opposita effundentes omnia, quæ contra æmulos debuissent peritissimo auriga insistente, facientes.* Tauricorum ludorum mentio est apud Varronem, vbi loquitur de Circo Flaminio: *Circus Flaminius* (inquit) *dictus est quòd ædificatus est circum Flaminium campum, & quod ibi quoque ludis Tauricis equi circum metas currunt.* Falluntur quoque qui Romanos vocatos ludos cum plebeijs eosdem faciunt, & à Consualibus siue magnis ludis distinguunt. Romanos enim cum Consualibus eosdem esse, non obscurè docet Cicero, cùm ludos antiquissimos, (vt modò recitabamus) qui fuere Consualia, primos Romanos nuncupari solitos scribit. Fuisse verò diuersos à plebeis clarissimè Liuius docet, dum ait: *Ludi Romani ter; plebeij septies instaurati. Curules erant ædiles Cneus & Lucius Cornelij Lentuli: T. Claudius Asellus & M. Iunius Pænus, plebeij ædiles fuerunt.* Lazius arbitratur plebeios siue populares ludos fuisse, quos omnibus ciuibus erat licitum facere, institutos pro libertate plebis, post secessionem eius in montem Auentinum, atque ita plebem patribus reconciliatam esse. Cæterùm an omnibus eos edere liceret, dubito: ab ædilibus plebis editos fuisse certum est, cùm Romani à curulibus ederentur: Liuius: *Ludi Romani & plebei eo anno* (quo Tarentinorum legati pacem peterent) *in singulos dies instaurati sunt. Aediles curules fuere L. Cornelius Caudinus & Seruius Sulpitius Galba: plebeij C. Seruilius & Q. Cæcilius Metellus.* Fuere autem hi ludi duorum generum, vel enim simpliciter dicebantur plebeij, vt iam ostendimus, vel plebeij cognomento toti. Meminit horum quoque idem Liuius: *Et ædilis plebis Q. Fuluius Flaccus duo signa aurata vno reo damnato (nam separatim accusauerant) posuit. Collega eius A. Cecilius, neminem condemnauit. Ludi Romani ter, plebeij quinquies toti instaurati sunt.* Romanos tamen similiter etiam totos dicebant. Author est idem Liuius: *Ludi Romani ter toti instaurati ab ædilibus curulibus, Cn. Seruilio Cæpione, Ser. Cornelio Lentulo. Item ludi plebeij instaurati semel toti ab ædilibus plebis, M. Pomponio Mathone, & Q. Manlio Thurino.* Cur verò toti dicerentur, apud neminem reperio. Si quis ita dici diceret, quod tunc in ijs non solùm equorum esset certamen, sed & alia etiam ludicra fierent, ego ei minimè reclamauerim, vt scilicet ijdem sint cum ludis miscellaneis dictis, quos Gellius & Suetonius miscellas, Apuleius miscellaneas nuncuparunt. Hos eosdem ludos plebeios, etiam curules dictos fuisse Lazius putat, propterea quòd ab ædilibus plebis ederentur: hucque pertinere illud Herodiani: *Fecit & in suburbano templum maximum ac magnificentissimum* (loquitur de Antonino Heliogabalo) *in quo anno vertente deum suũ adulta iã æstate deducebat: ludisq; curulibus & scenicis, epulisq; & peruigilijs populum à se oblectari arbitrabatur.* Mihi verò ludi plebei non ab ædilibus plebis dicti videntur, sed quòd in ijs currus siue quadrigæ certarent. Certasse autem testis est Plinius de mirabili equorum ingenio agens. *Maius augurium* (inquit) *apud priscos, plebeijs Circensibus excusso auriga, ita vt si staret in Capitolium cucurrisse equos, sedemq; ter lustrasse.* Atque hinc etiam clarum est in Circo celebratos, id quod & Liuius docet: *Ludis Romanis eo anno, quos P. Cornelius Cethegus, A. Posthumius Albinus faciebant, malus in Circo instabilis, in signum Polentiæ procidit, atq; id deiecit. Ea religione moti patres, & diem vnum adijciendum ludorum celebritati decreuerunt, & signa duo pro vno reponenda & nouum auratum faciendum, & plebeij ludi ab ædilibus C. Sempronio Blæso & M. Furio Lusco diem vnum.* Ex quibus etiam omnibus hosce plebeios ludos incertis anni temporibus editos fuisse constat. Qui verò ipsis Calendis Ianuarijs fiebant, solemnes fuisse puto; de quibus sic cecinit Sidonius Apollinaris;

Ianus forte suas bifrons Kalendas
Sumendas referebat ad curules:
Anni tempora circinante Phœbo
Mos est Cæsaribus die bis vno

Priuatos

Ludi seculares. *Quinquennales.* *Decennales.* *Herculei.* *Lib. 4 de ling. Lat.* *Ludi Romani.* *Plebei qui & à quibus editi.* *Plebeij toti.* *Li. 8. dec. 4.* *Romani toti.* *Ludi Curules.* *Li. 10. c. 4.* *Lib. 5. Hist. Aug.* *Lib. 9.* *Solẽnes ludi.*

A

Priuatos vocitant, parare ludos — *Tunc cœtus iuuenum sed aulicorum*
Elei simulacra torua campi — *Exercent spatiantibus quadrigis.*

Celebrabantur præterea Circenses istiusmodi ludi cùm in natalitijs, tum in funeribus ipsorum Cæsarum. Suetonius de Tiberio: *Natalem suum plebeijs incurrentem Circensibus, vix vnius bigæ adiectione honorari est passus.* Scribit & Iulius Capitolinus de Pertinacis filio: *Patris flamen est factus: Martiani sodales, qui Diui Marci sacra curabant, Heluiani sunt dicti, propter Heluium Pertinacem: Circenses & imperij natalis additi, qui à Seuero postea editi sunt.* Reperio & in adoptione tales equestres ludos a Cæsaribus editos. Vnde Spartianus in Adriano: *Adoptauit ergo Ceionium Commodum Verum, inuitis omnibus, eumq́. Aelium Verum Cæsarem appellauit. Ob cuius adoptationem ludos Circenses dedit, & donatiuum populo ac militibus expendit, quem prætura honorauit, &c.* Sunt etiam tales ludi aliquando dati in consulatu: vnde illud est Vopisci in Aureliano: *Cui consulatum* (inquit) *obtulimus ob paupertatem, qua ille magnus est, cæteris maior. Dabis ad editionem Circensium aureos Antonianos trecentos, argenteos Philippeos minutulos tria millia, in ære H-S. quinquagies.* Sic quoque in publicis victorijs & triumphis Circenses celebrabantur, idque non solùm Syllæ temporibus, B sed pòst etiam in declinante imperio. *Cùm Sylla* (inquit Asconius in Oratione Ciceronis in C. Antonium,) *post victoriam Circenses facere, ita vt honesti homines quadrigas agitarent, fuit inter eos C. Antonius.* Et paulò post: *In Syllæ ludis, quos hic propter victoriam fecerat: quadrigas C. Antonium & alios quosdam nobiles homines agitasse. Præterea Antonius redemptas habebat ab ærario vectigales quadrigas, quam redemptionem senatori habere licet per legem: fuit autem notissimus in Circo agitator Loculus.* Vopiscus similiter Aureliani triumphum de Zenobia describens: *sequentibus* (inquit) *diebus datæ sunt populo voluptates ludorum scenicorum, ludorum Circensium, venationum, gladiatorum, naumachiæ.* Huc item pertinet, quod Trebellius Pollio scribit de Gallieno: *Sed Gallienus cognito, quod Macrianus cum suis liberis esset occisus, quasi securus rerum, libidini & voluptati se dedidit. Ludos Circenses, ludosq́. scenicos, ludos gymnicos, ludicram etiam venationem, & ludos gladiatorios edit, populumq́. quasi victorialibus diebus ad festiuitatem ac plausum vocauit.* Memorat verò etiam Iulius Capitolinus in Maximo & Balbino, hos equestres ludos siue Circenses fuisse editos ab imperatoribus & ducibus proficiscentibus ad bellum: ita enim scribit: *His gestis celebratisq́. sacris, datis ludis scenicis, ludisq́. Circensibus, gladiatorio etiam munere, Maximus susceptis votis in Capitolio, ad bellum contra Maximinum missus est, &c.* Inuenio olim etiam, vt nunc ferè fiunt, ob C amorem factos & institutos in gratiam puellarum spectantium. Docet (inquam) hoc Romæ inuenta inscriptio hæc: *Quisquis lecturus accedis, caue si amas, at si non amas, pensicula. Miser qui sine amore viuit, dulce exit nihil. Ast ego tam dulce anhelans me incautè perdidi, & amor fuit, equo dum aspectui formosissimæ Durmioniæ puellæ virgunculæ summa puluoria placere cuperem, casu desiliens pes hæsit stapiæ, tractus interij.* Postremò in funerum atque exequiarum celebritate equestres ludi editi sunt non à Romanis tantùm, verùm etiam à Græcis. Fuereq; istiusmodi ludi duorum generum, vel enim equis iunctis siue vehiculis, vel celetibus, quæ decursio vocabatur funebris. Horum funebrium ludorum origo longè antiquissima, quippe Aeneas ad Pallantis, Achilles ante eum ad Patrocli rogum mactat inferias cum ludis. Describit & Q. Calaber Homeri simia aliud certamen in funere Achillis: Statius Papinianus in Archemori Euridices & Lycurgi filioli dilectissimi. Silius Italicus in funere Scipionum, qui in Hispania perierunt. Cæterùm funebres isti ludi ferè sunt vehicularij, quos quidem singulatim hic describere possim, sed ne plus nimio euadam prolixus, beneuolos lectores, ad poëtas eos relegabo, maximè ad Statium, qui nulli in descriptione horum ludorum cedit. Erat verò etiam vtrisq; populis celetum equorum in funeribus certamẽ. Apud Romanos funebris vocabatur decursio, vt suprà meminimus: apud Græcos quod huic no-D mini respondeat, nullum reperio: meminit tamen Homerus, pernicissimum Achillis insequentis, fugientisq; Hectoris cursum graphicè depingens his versibus: ---- φεύγων, ὁ δ' ὄπιθε διώκων

Natalitij ludi.

Lib. 44.
Lib. 6. Theb.
Lib. 16.

Decursio funebris.
Iliad. χ.

Καρπαλίμως. ἐπεὶ οὐχ ἱερήϊον, οὐδὲ βοείην — Ἀρνύσθην, ἅτε ποσσὶν ἀέθλια γίνεται ἀνδρῶν,
Ἀλλὰ περὶ ψυχῆς θέον Ἕκτορος ἱπποδάμοιο. — Ὡς δ' ὅτ' ἀεθλοφόροι περὶ τέρματα μώνυχες ἵπποι
Ῥίμφα μάλα τρωχῶσι, τὸ δὲ μέγα κεῖται ἄεθλον, — Ἠ' τρίπος, ἠὲ γυνή, ἀνδρὸς κατατεθνειῶτος. id est.

---*Alter fugiens, alterq́. à tergo prosequens; Anteq́. fortis fugiebat: prosequebatur verò ipsũ multò fortior*
Celeriter: quoniam non victimam, neque tergus bouis
Captabant; qualia præmia pedibus sunt virorum,
Sed pro anima currebant Hectoris equorum domitoris,
Velut autem quando certatores ad metas vnunguli equi
Leuiter valdè currunt, & magnum propositum est præmium
Vel tripos, vel mulier, viri in honorem defuncti.

In funebri verò Romanorum decursione, non ad metam, sed ad rogum equi adigebãtur, vt suprà etiam meminimus. Hanc decursionem funebrem eleganter describit Herodianus, de consecra-

Decursio funebris.

tione Seueri Imp. agens: *Vbi verò ingens aromatum aceruus aggeſtus eſt, ac locus omnis expletus, tum circa ædificium illud adequitant, vniuerſis equeſtris ordinis certa quadam lege, ac recurſu motuque Pyrrhico, numeroque in orbem decurrentibus.* Huc pertinet illud Appiani, cùm Syllæ mortem deſcribit: *Lecticam ſubiere potentiores ex Senatu omni, ijdemque campo Martio intulere, quo in loco reges duntaxat humari conſueuerant: Equites vniuerſuſque exercitus circa pyram cucurrit.* Quomodo autem circa rogum concurrerent, oſtendit Maro, dum canit. E

Aenei. 11.

Iam pater Aeneas, iam curuo in litore Tarchon
Conſtituere pyras: huc corpora quiſque ſuorum
More tulere patrum, ſubiectiſque ignibus atris,
Conditur in tenebras altum caligine cælum.
Ter circum accenſos, cincti fulgentibus armis
Decurrere rogos; ter mæſtum funeris ignem
Luſtrauere in equis, vlulatuſque ore dedere.
Spargitur & tellus lachrymis, ſparguntur & arma:
It cælo clamorque virum, clangorque tubarum. F

Decurſio ſolemnis. *In Claudio.* Inuenio verò nonnunquam iſtiuſmodi decurſiones ſtatas ſiue ſolemnes fuiſſe. Sic enim Suetonius vbi mortem Druſi deſcribit, qui in Germania obierat: *Corpus eius per municipiorum & coloniarum primores, ſuſcipientibus obuijs ſcribarum decurijs, ad vrbem deuectum, ſepultumq́ eſt in campo Martio. Cæterum exercitus honorarium ei tumulum excitauit, circa quem deinceps ſtato die quotannis milites decurrerent.* Ne verò decurſio è manibus elebatur, erat, vt ſuprà indicauimus, etiam decurſio militaris, eademq; duplex, vna militiæ quandam imaginem exhibens, cùm equites hinc inde armati concurrerent, equitandiq; peritiam coram ducibus ſuis oſtentarent, altera ludicra, ideoque *Decurſio militaris.* ferè in Circo Circenſibus immixta, quam à Troianis acceptam in Italiam prius intulit Aeneas, indeque Troia & Troianus ludus dicta. Celebrabatur in Circo à pueris maioribus & minoribus turmatim congredientibus: quibus qui præſidebat, princeps iuuentutis dicebatur, atque ex numero filiorum primi nominis Senatorum Auguſtorumve eligebantur, quemadmodum legitur apud Tacitum, Tiberium Cæſarem viuente Auguſto patre principem iuuentutis extitiſſe. Meminit huius ludicri Suetonius, & in Circo factum fuiſſe indicat, *Troiam luſit turma duplex maiorum minorumque puerorum, Venationes edidit per dies quinq́, ac nouiſſimè pugna diuiſi in duas acies, quingenis peditibus, elephantis vicenis, tricenis equitibus hinc inde commiſſis. Nam quò laxius dimicaretur, ſublatæ metæ, inque earum locum bina caſtra ex aduerſo conſtituta erant.* Idem de Auguſti ſpectaculis: *Sed & Troiæ ludum edidit frequentiſſimè magnorum minorumq́ puerorum delectu, priſci decoriq́ moris exiſtimans claræ ſtirpis indolem ſic innoteſcere.* Et rurſus de Tiberio: *Præſedit & Actiacis ludis & Troianis Circenſibus ductor turmæ puerorum maiorum.* Iterum de Claudio: *Ac ſupra quadrigarum certamen, Troiæ luſum exhibuit.* Hanc & Cor. Tacitus hiſtoriam repetit: *Sedente Claudio Circenſibus ludis, cum pueri nobiles equis ludicrum Troiæ inirent, interq́ eos Britannicus imperatore genitus, & L. Domitius adoptione mox imperium cognomentumq́ Neronis aſcitus, fauor plebis acrior in Domitium loco præſagij acceptus eſt.* Huc ſpectat & hoc Suetonij de eodem Nerone: *Tener adhuc, necdum matura pueritia, Circenſibus ludis Troiam conſtantiſſimè, fauorabiliterq́ luſit.* Dio de Agrippa. *Qua re cognita Pompeius, obſeruato eo tempore, quo Apollinaribus ludis exhibendis Agrippa occupatus erat (Præturam enim tum gerens, ac præcipuus amicus Cæſaris ſplendidè omnia agebat, & Troiam vocatum ludum per nobiles pueros magnificè exercebat,) in Italiam transmiſit.* Idem de Auguſto. *Poſthæc theatrum Marcelli Auguſtus dedicauit, ludiſque eius rei gratia factis, Troiam inter alios patritios pueros nepos Auguſti Caius luſit, feræ Africanæ DC. occiſæ.* Et rurſus agens de Caio dedicante templum Auguſti: *Vrſæ* (inquit) *tum quoque CCCC. ac totidem aliæ feræ Africanæ ſunt interfectæ.* H *Patritij pueri Troiam luſerunt: ſex equis tractus eſt currus triumphalis, quo Caius vehebatur, nunquam ante vſitatum.* De origine & ceremonijs horum ludorum extat elegans Maronis carmen, quod minimè prætereundum eſt.

Troia ſiue Troianus ludus.

In Cæſare. G

In Auguſto

Lib. 11.

Lib. 48.

Lib. 54.

Lib. 58.

Aeneid. 5.

At pater Aeneas nondum certamine miſſo
Cuſtodem ad ſeſe, comitemq́ impubis Iuli
Epitidem vocat, & fidam ſic fatur ad aurem:
Vade age, & Aſcanio, ſi iam puerile paratum
Agmen habet ſecum, curſuſq́ inſtruxit equorum,
Ducat auo turmas, & ſeſe oſtendat in armis.
Sic ait: ipſe omnem longo decedere Circo
Infuſum populum & campos iubet eſſe patentes,
Incedunt pueri, pariterque ante ora parentum
Frenatis lucent in equis, quos omnis euntes

Trinacriæ

A *Trinacriæ mirata fremit, Troiaq́; iuuentus*
Omnibus in morem tonsa coma pressa corona:
Cornea bina ferunt præfixo hastilia ferro.
Pars leues humero pharetras, & pectore summo
Flexilis obtorti per collum & circulus auri.
Tres equitum numero turmæ, terniq́; vagantur
Ductores: pueri bis seni quemq́; secuti,
Agmine partito fulgent, paribusq́; magistris
Vna acies iuuenum, ducit quam, paruus ouantem

Et subdit, cùm nomina authorum præstantium recenset.

Postquam omnem læti consessum, oculosq́; suorum
Lustrauere in equis, signum clamore paratis
Epitides longè dedit, insonuitq́; flagello.
Olli discurrere pares; atque agmine terni
B *Diductis soluere choris: rursusque vocati*
Conuertere vias, infestaque tela tulere.
Inde alios ineunt cursus, aliosque recursus
Aduersis spatijs, alternosque orbibus orbes
Impediunt, pugnæque cient simulacra sub armis:
Et nunc terga fugæ nudant, nunc spicula vertunt.

Et subijciens ad Romanos apostrophen:

Hunc morem cursus, atque hæc certamina primus
Ascanius, longam muris cum cingeret Albam,
Rettulit, & priscos docuit celebrare Latinos,
Quo puer ipse modo, secum quo Troia pubes,
Albani docuere suos: hinc maxima porrò
Accepit Roma, & patrium seruauit honorem,
Troiaque nunc pueri, Troianum dicitur agmen.

Apparet autem non sine magno ludentium sumptu fuisse celebratum hoc ludicrum. Agrippa e-C nim vt munificum sese vrbi præberet, pueros pretio ad ludendũ conduxit, vt Dio testatur his verbis: *Agrippa anno sequenti vltrò ædilis factus est, omniaque ædificia publica, omnes vias priuatis impendijs refecit, cloacas expurgauit, & per eas in Tyberim subuectus est. In Circo cum videret errare homines propter multitudinem metarum, delphinos & ouata opera posuit, quibus cursuum circuitiones & conuersiones ostenderentur, &c. Ludos autem quos multos & omnis generis exhibuit, tanta vsus est munificentia, vt pueros etiam qui Troiam equestri certamine luderent, pretio conduxerit, ne quis sumptum haberet faciendum.* Ex hoc eodem Dione discimus fuisse hunc lusum vel saltem simillimum etiam in funeribus, non in Circo, sed iuxta rogum editum: Sic enim scribit: *Drusillæ maritus fuit M. Lepidus, cum quo mutui stupri consuetudo erat Caio: sed rem quoque frater cum ea habebat: tunc mortuam maritus laudauit: publicam sepulturam frater tribuit, ac prætoriani milites cum suo tribuno, ac seorsim equester ordo, seorsim patritij pueri Troiæ decursione circum tumulum eius obequitarunt.*

Lib. 48.
Agrippę munificentia.
Lib. 58.

Apparet etiam non caruisse periculo hoc ludicrum. Author enim est Suetonius C. Nonium Asprenatum in eo quod ab Augusto editum est, lapsu debilitatum, ideoq; aureo torque donatum, eiq; insuper & posteris Torquati cognomen ferre concessum, mox tamen finem fecisse talia edendi, Asinio Pollione oratore grauiter inuidioseq; in curia questo Esermini nepotis sui casum, qui & D ipse crus effregerat. Alexander ab Alex. hunc ludum cum Iuuenalibus eundem facit, quo loco de ludis antiquis agit: In iuuenalibus (inquit) licet iuuenum causa instituti forent, in hisq; adolescentes per lusus & lasciuiam admitterentur, plerumq; tamen anus & grandæuas natu matres, senesque ingrauescente ætate ludis admissos comperimus. Lusus erat, quem ludebant turmæ puerorũ primo ætatis flore, & iuuenes generosi spiritus, vt equis instratis, hinc inde disposito agmine, in iustæ modum pugnæ cursitarent, spetiemq; prælij, modò in occursum eundo, nunc à tergo & in gyrum occursando præberent; & campestrem incursionem facerent, speciemq; magnæ indolis & commendationem ineuntis adolescentiæ præ se ferrent. In his quoq; Pyrrhicam saltari accipimus, quæ integris vrbis moribus magno fauentium studio fiebat, quæ primùm inuenta fertur in Creta, nõnulli à Laconibus, ad res bellicas facilè obeundas, vt armati leui flexu & saltu, nunc si contrahẽdo, nunc in altũ exiliẽdo, nunc declinando, tela ac plagas vitarent, disciplinãq; ediscerent, quæ enoplia saltatio dicta est, quã Tranquillus Troiam nuncupauit, idq; à Romulo institutũ ferunt, vt cùm armis saltarẽt milites, saltatione, quam bellicrepam dixit. Hęc ille, quibus quidẽ Troianum ludum pulchrè delineat, sed aliquot diuersos spetie ludos inuicem implicat, decursionẽ funebrẽ videlicet,

Lib. 6.
Ludi iuuenales.
Saltatio enoplia.
Bellicrepa.

quæ fiebat ad rogũ motu pyrrhico, vt ex Herodiano dictum eſt, Ludum Troianum, qui quidem aliquando fiebat etiã ad rogũ, ſed ſine eo motu, vel ſi is quoq; motus aderat, differebãt tamen ludi, quòd in hoc pueri, in decurſione funebri milites luderent: & ludos iuuenales, in quibus equorũ vſũ fuiſſe non exiſtimo, idquod anus admiſſæ in primis mihi perſuadẽt. Scaliger votiuos hos facit, & ſic quàm breuiſsimè de ijs ſcribit: *Neq; ſolùm huiuſmodi votis amiſſæ valetudinis habita ratio: verùm etiã præuentæ morborũ cauſæ. Quippe iuuenes caſtè pudiceq; ſub moderatorum cuſtodia cùm haberentur; datùm eſt eis petentibus, vt per luſum ac iocum liceret animum recreare. Poſtea natu grandiores admiſsi, etiam vtriuſq; ſexus. Manſit tamen nomen à priorum ætate, Iuuenales. Neque enim verum eſt, quod aiunt, eoſdem hoſce fuiſſe cum ijs, quos Troiam ſuperius appellabamus.* Hactenus ille.

Lib. 1 poë. cap. 29.

Fuiſſe autem hoſce Iuuenales ludos pyrrhicę ſaltationis ſpeciem conijcio: ſed ſaltatio pyrrhica duplex eſt: vna armatorum, enoplia dicta, (& hæc rurſus duplex, vna equitum, peditum altera:) inermium altera, quam conijcio eandem cum ludis Iuuenalibus, in illa enim virgines implicando ſe & conuoluendo ſaltabant: quam ſaltationẽ Apuleius ita affabrè delineat his verbis: *Nam pulli puellæq; florenti virentes ætatula, forma conſpicui, veſte nitidi, inceſſu geſtuoſi, Græcanicam ſaltantes Pyrrhicam, diſpoſitis ordinationibus, decoros ambitus inerrabant, nunc in orbem rotarum flexuoſi, nunc in obliquam ſeriem connexi; & in quadratum patorem cuneati, & in cateruæ diſsidium ſeparati.* Supra quem locum Apuleij, extant hæc Beroaldi verba: Eleganter exprimitur forma Pyrrhicæ ſaltationis, quæ modò orbiculata rotunditate circumagitur, modò obliqua ſerie per manus connectitur, modo ad effigiem cunei figuratur. Delineat verò ſaltationem bellicam Plato: *Motus Pyrrhicus* (inquit) *imitatur flexus corporum, quibus tela plagæq; vitantur declinando, concedendo, exiliendo in altum, humiq; ſe contrahendo: contrarios item geſtus imitatur, quibus ſcilicet contra alios quicquam infertur, ſagittando, iaculando, feriendo.* Hanc pyrrhicam ſaltationem, Aelius Spartianus, pyrrhicam militarem vocat: *Militares Pyrrhicas* (inquit) *populo frequenter exhibuit.* Fiebat ſaltatio ad fiſtulæ ſonum, vt diſcimus ex hoc Ammiani: *Cùm exercere præludia diſciplinæ caſtrenſis philoſophus cogeretur, vt princeps artemq; modulatus incedendi per Pyrrhicam, concinentibus diſceret fiſtulis.* Solinus hanc equeſtrem ſiue militarem ſaltationem antiquiſſimam facit, indeque ex equis pugnare inuentum eſſe ait: Verba eius hæc ſunt: *Pyrrhico repertore equeſtres turmas, certa primùm docuit laſciuas vertigines implicare, ex qua diſciplinæ bellicæ rei vſus datus.* Lazius verò etiam conijcit a Troianis originem accepiſſe, & in Troianam ſobolem diffuſum ab equo illo fatali, qui publica lætitia, puellorumque & puellarum modulatione in vrbem acceptus eſt, vt canit diuinus poeta:

Saltatio pyrrhica. Lib. 10. Aſini.

Saltatio bellica. Lib. 7. de legib. In Adriano Lib. 16.

——Scandit fatalis machina muros
Fœta armis: circum pueri, innuptæque puellæ Sacra canunt, funemq; manu contingere gaudent

Atque hoc fortaſſis Alexandro impoſuit, vt eundem hunc ludum cum Troiano faceret: eoq; magis, cùm & Seruius Pyrrhicam vulgo dictam eundem ludum cum Troia eſſe dicat. Idem Lazius, quemadmodum Maro ab Aſcanio & Albanis hunc Troianum ludum (vt ſuprà oſtenſum eſt) ad Romanos veniſſe teſtatur: ita vel à Romanis, vel antiquiori origine à Troianis ad Germanos defluxiſſe tradit: quos (inquit) Troianorum non minus ſobolem eſſe quàm Romanos, in Decadibus noſtris, gentium migrationum docuimus abundè. Sic & hodiè apud ſuos, eundemq; in morem certari in haſtiludijs, quos (inquit) torniamenta corrupta voce, hoc eſt, Troiamenta dicimus. Quippe & hodie ductores ſuos in his agmina habent, vſurpanturq; communi lætitia, vt victoria, nuptijs, aduentuq; principum. In hoc tamen hæc ſuorum torniamenta, à veteri Troiano ludicro differre, quòd non ſolùm pueri, ſed viri in ludo certent, neque aperto capite coronatoq; ſed caſſide tecto pugnam ineãt. Franciſcus Modius in pandectis ſuis triumphalibus hos equeſtres ludos in Germania ab Henrico primo Imp. inſtitutos fuiſſe aſſerit, vt ea ratione generoſa iuuentus, ad bella præparetur, vt in chronico (inquit) Saxoniæ legitur. Alijs placet torneamenti nomenclaturam à torme vel tormos Græcis vocibus deducere, quibus & ego libentiſſime ſubſcriberem, ſi certum eſſet, quòd τόρμη, vt Varrinus & Heſychius exponunt, Græcis eſſet, εὐθὺς δρόμος id eſt, curſus rectus, qualis nimirum eſt torneamentum: cæterùm cùm ab eiſdem ὑπτικὸν τόρμον exponatur ὁ καμπτὴρ, & Suidæ quoq; τόρμη ſit νύσσα & καμπτὴρ, nihil cum illis auſim definire, eoq; magis cùm torma etiam ſit plemma rotæ; vnde potius conijcio ad vehicularium curſum hoc nomen pertinere, in quo ad nyſſam ſiue metam curritur: Pauſanias eruditè verbum inde connauit, ἐκτορμεῖν, quo ſignificatur (inquit Cælius) excurſus præter id quod deceat, quod Varinus dixit, τὸ ἐκ τοῦ καθήκοντος δρόμου πόρρω ἐκβαίνειν, id eſt conſtitutum curſum egredi, extra metas excurrere. Haud vetat tamen, quo minus & nos qui noſtris haſtiludijs præſunt, campi magiſtros vulgò dictos etiam tormarches cum Cretenſibus dicamus. Eruditam quoque etymologiam torneamenti adducit Geſnerus, quæ profectò non diſplicet παρὰ τὸ ταραντινίζειν, quo vocabulo equitationem armatam & pugnæ ſimilem exercere ſignificatur, vt Euſtathius annotauit in Dionyſium, vbi de Tarentinis loquitur, quibus aliquando familiaris fuit equitatio in armis.

Torneamenta vnde dicta.

A armis, ἡ ἐνοπλιος ἱππηλασια. Sed quid si à nobis Italis profectum eam vocem dicamus? Tornare enim seu ritornare dicimus, quod Latini redire: pugna autem hæc iteratis fit vicibus, vbi enim decurrere, mox rursus decurrunt, vociferante populo, tornano, id est, iterant, redeunt ad pugnam: quæ tamen nobis giostra nuncupatur, quam vocem in Græcia corruperunt, & cintzustram nuncuparunt, vt docemur à Gregora historico, qui de Andronico Imp. sic scribit: *Andronicus Imp. nato filio Ioanne, duo certamina celebrauit, Olympicorum imitatione, quorum alterum duelli speciem præ se ferens Cintzustra dicitur. Diuiduntur secundum tribus, municipia, curias: deinde vtraque pars armatur, singuli contra singulos qui volunt, & ab omni parte armis teguntur. Mox vtrique hastis veruto præfixo acceptis, impetu concurrunt, & alij alios fortiter vrgent: qui equo alium deiecerit, corolla ornatur. Alterum certamen Torne appellatum sic se habet: Diuiduntur & hic secundum tribus, municipia & curias & simul omnes armantur: deinde duobus principibus fortè delectis, inter se concurrunt. Post certaminis huius finem vtraque pars ducem suum secuta, atque inter cæteros eorum imperator etiam subditi ordinem non deserens, cum honorifica pompa & ordine in suum diuersorium deducunt: vbi ille cuiq; vini craterem propinans & dexteram porrigens, domum redire iubet.*

B Hactenus ille. Nostrorum equestrium ludorum, siue hastiludiorum duplex est genus, vnum quod simpliciter giostram vocant, alterum cognomento à campo aperto: differentia quòd in hoc equites certantes nullo repagulo, vt fit in giostra simpliciter dicta, separentur. In hoc equi, nisi peritè regantur, inuicem possunt offendere, in illo minimè: quare & frequentior eius vsus est. Equites in vtroque ludo non capite tantùm, sed integro insuper aduerso corpore armantur, & equus quoque armatam habet frontem, vt & ipse tutus ab iniuria esse queat; nam licet lanceæ, quibus concurritur, obtusam habeant aciem, & ex fragili parentur materie, nihilominus nonnulli ita ludentes infeliciter cecidere, quod negligenter obturassent cassidem. Celebrantur quotannis, in ipsis potissimùm Bacchanalibus, sæpenumerò animi gratia, inuitantibus se inuicem adolescentibus patritijs; semel autem proposito præmio, quod ferè pretiosus solet esse gladius, nunc aureus torquis, à generoso ac magnanimo viro D. Iulio Franchino, olim equitum prætorianorũ Gregorij XIII. præfecto, legato relictus. Hastæ à præfecto magistratus obsignantur, ne vel longitudo vel materies fraudi sit aduersario. Habemus & ludum alium, qui & ipse in Bacchanalibus luditur, in quo equites singulatim certant, in ligneam quandam statuam, tanquam in aduersarium equitem, similiter hastam impellentes. Victori in hoc ludo lances argentei duo cedunt. Vi-

Hastiludia Bononiensiũ

C ctor autem in vtroque hoc hastiludio fit, qui plura vulneris signa intulit. Qui vulnerat frontem, ter vulnerasse dicitur, qui infra oculos, bis, qui paullò adhuc inferius, semel. Concurritur autem aliquando ter, aliquando quater. Frustrà vulnerat, cuius non rumpitur telum. Qui excidit equo, si iuditio præsidum certaminis, penes equitem culpa est, ceu imperitus, victoriæque incompos reijcitur; si verò equus fortuitò eum excusserit, mox rursus ad certamen admittitur. Qui equum aduersarij sui vulnerat, binas imperitiæ suæ notas luit, si vulnus fuerit leue, sin graue, tenetur ad solutionem. Quod modò apud nos certamen ab equitibus præbetur aperto campo, id procul omni dubio à iuuentute Romana, cùm in campo Martio sese ad bellum exercerent, defluxit. Inuenio autem Romanis nominari arma campestria. Etenim Plutarchus scribit Marium iam senem, vt adhuc bello Persico idoneus videretur, cum ipsis iuuenibus in armis campestribus se exercuisse præter decorem, & irrisum fuisse. Meminit & Horatius, dum canit:

Arma campestria.

Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis.

Dicebantur autem arma cãpestria, propter campi Martij pulchritudinem & sitũ, quod in eo quàm in alijs locis commodiùs sese armati iuuenes exercere possint, vt ostendit his verbis Strabo: *Maximam partem ornamentorum vrbis habet campus Martius propter locorum natiuam amœnitatem, artis*

D *& solertiæ exornationes admittens: campi enim admirabilis magnitudo & curules pariter cursus & alia equestria certamina expedita suppeditat, nec minus tam multis pilam, circulum, palæstram exercitatione tractantibus.* Non ergò in hoc Martio campo equi agebantur tantummodo in gyrum, vt ferè fit tùm ab equisonibus, tùm ab equitare discentibus, sed etiam bellandi ex equis ratio instituebatur. Præter omnia quæ recensuimus ludicra, aliud inuenit Caligula, ante sua tempora nunquam excogitatum, de quo sic Suetonius: *Nouum præterea atq; inauditum genus spectaculi excogitauit, Nam Baiarum medium interuallum & Puteolanæ molis triũ millium & sexcentorum ferè passuum ponte coniunxit, contractis vndiq; onerarijs nauibus, & ordine duplici ad anchoras collocatis, superiniectoq; aggere terreno ac directo in Appiæ viæ formam. Per hunc pontem vltro citroq; commeauit biduo continenti. Primo die phalerato equo, insignisq; quercica corona & securi & cetra & gladio, aureaq; chlamyde. Postridie quadrigario habitu, curriculoq; biiugi famosorum equorum præse ferens Darium puerum ex Parthorum obsidibus, comitante prætorianorum agmine, & in essedis cohorte amicorum.* Omnium pulcherrima Gothorum equiria, quæ supra glaciem celebrari Olaus Magnus his verbis testatur: Olim apud veteres Gothos mos erat brumali tempore ad finem

Ludicrum à Caligula inuentum.

Lib. 1. c. 11.

Equiria supra glaciem.

mensis Decembris (dum niuibus & frigore lacus, stagna, atq; terræ omnes validissima glacie con-
" stringerentur) optimos quosque equos, forma elegantiores, in singulis prouincijs ad edenda pu-
" blica spectacula colligere: quantum verò ad voluptuosa spectacula attinet: die vigesima sexta De-
" cemb. supra stagna ac flumina congelata, instar speculi micantia, infiniti terrarum incolæ in qua-
" libet prouincia (distinctis licet communitatibus) pro brauio ac gloria in agilioribus equis certa-
" turi congrediuntur. Terminus verò seu meta cursus huiusmodi, longitudinem quatuor aut sex
" miliarium continet Italicorum. Brauium autem aliquot mensuræ seu modij annonæ seminandæ,
" & noua vestimenta apponuntur, & denique vt equus metam non attingens, victori cedat. Ve-
" rùm hæc spectacula nulli frequentiùs in toto Septentrione super glaciem, quàm apud Ostrogo-
" thos & Vestrogothos committuntur. Abundat enim terra eorum vberrimis pascuis pro equitijs
" ad multa millia in electissimis herbis naturaliter conuenientibus equis enutriendis licet valdè spa-
" tiosis & dispersis campis, & non in vno prato. Hactenus Olaus. Iam verò Romæ non semel equo-
rùm certaminibus alia etiam spectacula immiscebantur, & peregrina in primis animantia aliquan-
do populo ibi spectanda exhibebantur, vt rhinoceros, quem primus spectandum præbuit Pom-
peius, tigres, leones, leopardi, hyænæ, alces, camelopardales, hippopotami, onagri, equi fe-
ri. Fiebat etiam vt istiusmodi insolitorum animantium venationes in Circo ederent, & occidenda
darent, ad quod genus spectaculorum referendum hoc Claudiani:

Animalia peregrina spectanda data Romæ.

Paneg. 4.

Nec solis his cursus equis assueta quadrigis,
Cingunt arua tigres, subitaq́; aspectus arenæ
Diffundit Libycos aliena valle cruores.

Scribit Suetonius in Augusto capite de spectaculis: *In Circo aurigas cursoresq́; & confectores fera-
rum & nonnunquam ex nobilissima iuuentute produxit.* Appellabantur autem confectores à bestijs,
quas cogebantur conficere, bestiarij. Sed obiter notandum, quod quemadmodum in Circensi-
bus dabantur feræ, ita etiam seorsim ludi erant ostentionales dicti, qui nisi matutino tempore e-
debantur, cùm Circenses meridie darentur. Ad quod allusit Suetonius de Claudio: *bestiarijs, me-
ridianisq́; adeo delectabatur, vt à prima luce ad spectaculum descenderet*: & sic intelligitur hoc Mar-
tialis:

Bestiarij qui. Ludi ostensionales.

Matutinarum non vltima præda ferarum.

Huiusmodi porrò productionum bestiarum in spectaculum, subinde meminere procedentis im-
perij authores. Capitolinus de Gordiano: *Feras Libycas vno die centum exhibuit, vrsos vno die mil-
le. Extat sylua eius memorabilis, quæ picta est in domo rostrata Cn. Pompeij, quæ ipsius & patris eius &
proaui fuit, quam Philippi temporibus vester fiscus inuasit. In qua pictura etiam nunc continentur cer-
ui palmati ducenti mixtis Britannis, equi feri triginta, oues feræ centum, alces decem, tauri Cypria-
ci centum, struthiones Mauri miniati trecenti, onagri triginta, apri centum quinquaginta, ibices du-
centi, damæ totidem. Hæc omnia populo rapienda concessit die muneris, quod sextum edebat. Fuerunt*
(inquit idem Capitolinus) *sub Gordiano Romæ elephanti triginta & duo; quorum ipse duodecim mi-
serat, Alexander decem, alces decem, tigres decem, Leones mansueti sexaginta, leopardi mansueti
triginta, belbi, id est, hyenæ decem, hippopotamus, & rhinoceros vnus, archoleontes decem, camelo-
pardali decem, onagri viginti, equi feri quadraginta, & cætera huiusmodi animalia innumera, quæ
omnia Philippus ludis secularibus vel dedit vel occidit.* Huc pertinet & ille Fl. Vopisci locus, qui in
Probi historia legitur: *Venationem in Circo amplissimam dedit, ita vt populus cuncta diriperet. Ge-
nus autem spectaculi fuit tale: Arbores validæ per milites radicibus vulsæ connexis latè longeq́; trabi-
bus affixæ sunt, terra deinde superiecta, totusq́; Circus ad syluæ compositus speciem, gratia noui viro-
ris effronduit. Immissi deinde per omnes aditus struthiones mille, mille cerui, mille apri, mille damæ, ibi-
ces, oues feræ, & cætera herbatica animalia, quanta vel ali potuerunt, vel inueniri. Immissi deinde
populares, rapuit quisq́; quod voluit. Addidit alia die in amphitheatro vna missione centum iubatos
Leones, qui rugitibus suis tonitrua excitabant: qui omnes contificiis interempti sunt, non magnum
præbentes spectaculum cum occidebantur: neq́; enim bestiarum impetus ille, qui esse ab eis egredienti-
bus solet. Occisi sunt præterea multi, qui diripere volebant, sagittis. Editi deinde centum leopardi Li-
byci, centum deinde Syriaci, centum Leænæ, & vrsi simul ducenti, quarum omnium ferarum magnum
magis constat fuisse spectaculum quàm gratum.* Atque hæc de ludis.

DE ASI-

DE ASINO. Cap. II.

NVISVM nobis vel solo nomine animal est asinus, vtilissimum aliàs, & penè dixerim, non minus equo necessarium. Hic quidem pulchrior, robustior, velocior, ingenij acumine, magnanimitate, alijsque laudatissimis animi dotibus celeberrimus: hic contrà aspectu turpis, viribus corporis multo inferior, animi infamis, tardus, piger, stupidus, stolidus, pusillanimis ab omnibus depingitur, depingeturque à nobis, qui tamen de vtilitate eiusdem dicemus plurima, plurima de laboris, famis, verberumque patientia, de ingenio ac docilitate admirabilia, & à nemine memoriæ prodita, vt non defuerint Hen. Cornelio Agrippæ argumenta encomium asini conscribendi, id quod præstitit in postrema parte libri de vanitate scientiarum: minusque miremur prælatos fuisse aliquando hominibus asinos: constat enim asinum aliquando venditum tanti B quanti quadringenti homines venditi fuere. Asinum emptum quadringentis nummis à Q. Axio senatore memorat M. Varro, cùm tamen in excidio Hierosolymitano & sub Mauritio Imperatore homines singuli ad singulos nummos subhastati perhibeantur, & certè sub Redagasio Goti singulis aureis publicati sunt: vt Orosius memorat. Meminit huius emptionis etiam Plinius ex eodem Varrone, & *haud scio* (inquit) *an omnium pretio animalium victo: opera sine dubio geruli mirifica, arando quoque, sed mularum maximè progeneratione.* Iamque illud in primis miraculum auget, penè sterile hoc animal cùm sit, modicæque saltem fœcunditatis, incredibili tamen lucro dominis fuisse memoratur. Compertam enim tradunt esse asinam quæ omnium prædiorum fertilitatem superarit: quandoquidem in Celtiberia visum est singulas asinas quadringentis millibus nummorum fuisse enixas, vt apud eundem Plinium legimus: quamobrem vitio neutiquam vertemus Heliogabalo, perditissimo alioqui imperatori, quòd asinos tanquam magnifica dona populo Romano distribueret.

Asinus cum equo comparatus.
Asini encomium.
Pretium.
Lib. 7. c. 37.
Lib. 8. c. 43.
Lucrum ex asino.

C

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.
Etymologia.

VLCHERRIMAM, asini etymologiam commentus est Bartholomæus cognomento Anglicus, ab à quod est sine, & sinos quod (inquit) est sensus, quasi animal sine sensu. Isidorus verò asinum & asellum dictum profitetur à sedendo quasi assedum, hocque nomen quod equis magis conueniebat, ideo hoc animal sumpsisse, quia priusquam equos caperent, huic præsidere cœperint. Græci ὄνον dicunt παρὰ τὴν ὄνησιν, quòd nostra opera iuuet, quasi iumentum, nisi dicamus à liuido colore sic vocari, à quo ὄνους & ὀνίσκους ijdem quoque vocant & asellos Latini, multipedas illas, quas sub vasis & in aquosis humidisque locis stabulantes, à totius corporis specie porculos nostra ætas & gens nuncupat. Sed & asello pisci ab eodem colore nomen esse arbitrantur. Cur verò Hippocrati instrumentum quoddam Chirurgicum, luxatorum curationi accommodum, ὀνίσκος dicatur, & ὄνος, alia puto ratio est, Aelius Dionysius ὀνεύειν verbum apud Thucididem exponit mouere & circumagere, & apud eundem Hippocra- D tem ὀνεύεσθαι est τὸ ἐξ ὄνων ἐπιστροφῆς τείνειν. Sunt enim ὄνοι funes ductarij ex cannabe, stuppa aut lino, nimirum ad machinas vel ergatas idonei, vel alioqui ad trahendum aliquid. Galenus ὄνους illic vocari scribit τοὺς ἄξονας & ὀνίσκους τοὺς μίκρους ἄξονας forma diminutiua. Alicubi etiam apud eundem Hippocratem ὄνου περιαγωγὴ, axis versatio in firmissimo machinamento ponitur: vbi etiam ὄνους & ὀνίσκους exponit Galenus, sicuti & hîc, ὥστε ἀπὸ τροχιλίης τὰ χαλαίμενα εἶναι ὅπλα, ἢ ἀπὸ ὄνου, si à trochlea vel ab axe funes laxentur. Est itaque ei ὄνος axis, ex quo funis demittitur ad concussionem. Exponitur & ab Erotiano apud eundem ὄνος ὁ ἄξων, axis, ἴσως διὰ τὸ κυκλικὸν τῆς κινήσεως, fortè ob commotionem in orbem. Ἐπίνητρον Græcis est id, supra quod fila è colo deducta glomerantur, siue id sit fusus, siue girgillus, sic voco fusum illum, cui ceu axi fila in rotula (molinellam dicimus) colliguntur, Pollux quoque ὄνον vocari scribit: sed & alia tractorij generis machina, quam Latini suculam dicunt, similiter vocari potest: constat ex tereti ligno duobus aut pluribus vectibus traiecto, vtrimque æquè extantibus longitudine, quæ dum versantur, funis ductarius circa eas obuoluitur. Galli teste Budæo turnum vocant. Istiusmodi machina vietores, id est cuparij vina ex hypogæis subuehunt, vel in ea demittunt. Gesnerus interpretatur

Lib. 18. c. 7. Etymologia.
Lib. 12.
Ὄνος.
Instrumentum chirurgicum.
Epinetrum.
Lib. 7.
Sucula.

pretatur Germanicè ein haſpel, quo nomine Belgæ intelligunt diuerſiſſimum quidem muliebre E
inſtrumentum, ſed quo tamen fila ſua ex fuſo recolligunt. A Germanica ea voce detorta eſt naſpa
noſtris vſitatum mulierculis inſtrumentum ſuculæ non abſimile. Eſt & ergata machina tractoria,
ſed hoc à ſucula differens, quòd axis eſt rectus. Vectibus etiam vt ſucula verſatur, non id quidem
Arganus. brachiorum ductu, ſed obnitentibus & ambientibus vectiarijs. Gulielmus Philander Italis arga-
num vocari ſcribit. Eſt præterea ὄνος eodem Polluce teſte vnitas in cubis, vel teſſeris (vt canis
in talis) quæ etiam cubus dicebatur eodem nomine quo integra ipſa teſſera: & eo ſenſu creditur
Midas. accipi in prouerbio, ἢ τρεῖς ἕξ, ἢ τρεῖς κύβοι, hoc eſt, *vel maxima, vel minima ſumma.* Miretur
autem non immeritò aliquis per iocum in iiſdem Midam, cui auriculæ aſininæ, feliciſſimum fuiſ-
ſe iactum, cùm ὄνος ſiue aſinus ipſe fuerit infeliciſſimus. Eſt & vaſis genus ὄνος Ariſtotelicis inter
Mola infe- exempla homonymiæ. Quærendum an ſic à figura dictum, vt orcham volunt à bellua marina. Ad-
rior. hæc ὀνίσκος Varino, ſerra eſt fabrilis. Apud Pollucem inter alia ſignificata ὄνυ, etiam legimus in-
Lib. 1. de feriorem dici molam à tarditate ceſſationeve, quæ aſino propria eſt, appellatam. In qua ſignifica-
exped. Cyri. tione vſurpauit quoque alicubi Xenophon, populos quoſdam memorans, qui non alia victitant
induſtria vel arte quàm fodiendis τοῖς ὄνοις, hoc eſt lapidibus ijs, qui ad ὄνυς fabricandos idonei F
ſunt. Et in ſacris noſtrorum literis, vbi vulgata interpretatio habet, opus eſſe, vt mola aſinaria
Cap. 22. ſuſpendatur à collo, ὄνῳ tantùm apud Græcos legi Pierius Valerianus ait. Apud Matthæum ta-
men, vbi dicitur: *Qui offenderit vnum de puſillis iſtis qui in me credunt, præſtiterit ei ſuſpendi mo-
lam aſinariam à collo eius, ac demergi in profundum maris:* Græcè eſt μύλος ὀνικός, id eſt mola a-
ſinaria, ſed idem eſt, & Latini aſinum eundem lapidem dicunt, vt ex Catullo diſcimus, cùm ſuper
Aemilio quodam impuriſſimo dicit,

Et non piſtrino traditur, atque aſino?

vbi quidam eruditùli legunt atque aſinus, qui & ipſe molam piſtrinumque circumagit. Reperitur
Axilla aſi- verò etiam aſella pro parte corporis, ala ſcilicet aut axilla, vnde illud in ſacris: Abſcondit piger
na dicta. manum ſub aſella: ſic à qualo quaſillum dicimus. Sunt denique aſini (ὄνοι) dictæ duæ ſtellæ in
Prouerb. 19. ſigno cancri paruæ, vnde Plinius aſellos vocat. Nubecula inter eas exiguum ſpatium obtinet,
& 26. quod præſepe vocatur. De ijs plura in fabuloſis. Nunc ſi quæ ſunt alia ſynonyma, proſequemur.
Lib. 18. Vt ab aſina aſella, ab aſino aſellus diminitiua ſunt apud Latinos, ita ab ὄνος, ὀνάριον, ὀνίδιον &
Stellæ aſini. ὀνίσκος apud Græcos. Cyrenenſes aſinum βρικὸν vocitant, vt Heſychius teſtatur, & aliàs barba-
Βρικὸς. rum etiam exponit: apparet autem ab improbitate ſic vocari. Sunt enim eidem βρικοὶ quoque G
πονηροὶ, id eſt, mali aut improbi, vt hinc fortaſſis nos vulgò bricones dicamus ſummæ improbi-
tatis homines, qui vſum vxorum ſuarum ſpontè, voluntarièq; alijs concedunt, quamuis capros,
quorum illud proprium eſſe fertur, briccos ſiue bricones vulgò nuncupemus. Βέπαλον Suidas
interpretatur ὀνόν, in hoc loco Ariſtophanis: εἰ νὴ Δία τις τὰς γνάθους Τούτων δὶς ἢ τρὶς ἔκοψεν
Βέπαλος. ὥσπερ βεπάλου, φωνὴν ἂν οὐκ εἶχον. Cui loco ſubiungit & hunc Hipponactis, λάβετε μου τοιμά-
τιον, κόψω βεπάλου τὸν ὀφθαλμόν. Poſſis bouis modo ſtupidum etiam interpretari, vt βάρβαρον:
aliàs βέπαλος ſignificare videtur magnum luctatorem; quamuis Heſychius βέπαλον generaliùs
exponat μέγα, id eſt, magnum. Βρωμήτας id eſt ruditor, pro aſino quidem ſimpliciter vſurpatur
à Nicandro, ſed epitheton potius, quàm ſynonymum eſt: ſicut & μεγάμυκος à nimia vocis ab-
ſurditate, quaſi grande rudens. Qui equas ſuxerint, hippothelas vocari in equi hiſtoria dictum
eſt. Γρωθώνη eidem Heſychio eſt σαπρὰ γραῦς, vetula emarcida; ſed addit à quibuſdam expo-
ni παλαιὰν ὄνον, id eſt, vetulam aſinam. Κανθὶς Heſychio eſt ὀνίσκη id eſt, aſella, & ὄνος. Κάνθων
verò Suidæ & Euſtathio aſinus: ſic Anthologiæ epigram. Νῦν Λιβυκοὺς κάνθωνας ἐχόμενος, εἴτ'
Canthos. ἀποπίπτων; Et rurſus: Ἦν ἄρα καὶ κάνθωσι τύχη χαλεπή τε καὶ ἐσθλή. vbi tamen per κάνθω-
νας videntur generaliter ſignificari iumenta, vt dicat iumenta non minus obnoxia eſſe fortunæ H
ſecundæ & aduerſæ quàm homines. Hinc cantharo ſcarabæo nomen, qui ex aſini fimo ſobolem
ſibi parat: Hermolaus Canthones vocari ait à clitellis, quas (inquit) canthelia vocant: ſed &
κανθήλιον ὄνον, & κανθήλιον ſine adiectione aſinum prægrandem exponunt, & ſimpliciter aſinum.
7. de exped. Suidas poſtquam dixiſſet κανθήλιον eſſe ὄνον μέγαν, id eſt, aſinum magnum, adducit hunc lo-
cum Xenophontis, vbi de Phænicibus loquitur, οἱ δὴ πιεζόμενοι ἀπὸ βάρυς ἄνω κυλίουνται, ὥσ-
περ ὄνοι κανθήλιοι. Male autem & à Scholiaſte Ariſtophanis affertur in Veſpis, exponendo καν-
θηλίοις à nominatiuo κανθήλια, quæ ſunt clitellæ, qui etiam error in vulgatis lexicis retinetur, in
quibus tamen annotatur, κανθήλια etiam eſſe onera aſinorum. Locus Ariſtophanis eſt: Μὰ τὸν
Δί' οὐ δῆτ' ἀλλ' ἀποδόσθαι βούλομαι Τὸν ὄνον ἄγων αὐτοῖσι τοῖς κανθηλίοις. Dici verò κανθήλιον ſi-
ne additione àſinum manifeſtò liquet ex hoc Luciani: οὐδὲ δεῖ τινος ἀποδύσοντος τὴν λεοντῆν,
ὡς φανερὸς γένοιο κανθήλιος ὤν. Κίλλα aſina eſt, & talus quoque; Κιλλὸς teſte Heſychio ὄνος &
Cilla. τέττιξ πρώϊνος à Cyprijs dicitur, id eſt cicada matura. Sed & κιλλὸς eidem eſt εἶδος τριχώματος
φαιοῦ, & Pollux ait κίλλιον ἐσθῆτος χρῶμα eſſe: Doribuſque κίλλον vocari τὸν ὄνον, indicans κίλ-
λιον

A λιον χρῶμα dici τὸ φαιὸν, fuſcum ab aſini colore, qui talis eſt. Κλητῆρες vocantur miniſtri publi- *Cleteres.*
ci, quorum munus eſt, homines vocare ad iudicia, item teſtes qui citantur: Ariſtophanes verò a-
licubi in Veſpis his verbis: Ὡς ἔμοιγ' ἰνδάλλεται Ὁμοιότατος κλητῆρος εἶναι πώλῳ, κλητῆρος dixit
παρ' ὑπόνοιαν ἀντὶ τῦ ὄνυ ἢ ἡμιόνυ. Et alibi in eadem comœdia: Ἔοικας ὦ πρεσβῦτα νεοπλύτῳ τρυ-
γὶ Κλητῆρί τ' εἰς ἀχυρῶνας ἀποδεδρακότι, κλητῆρι dixit pro aſino. Eſt autem ſcomma in ſenem
φιλοδικαστήν. Κωθύλυς Varinus, vt citat Geſnerus, aſinos interpretatur. ita & Heſychius: quæ vox
ad κανθήλιος videtur accedere. Λέπαργος ab interprete Nicandri exponitur ὄνος παρὰ τὸ τλὼ *Cothilus.*
λαγόνα ἔχειν λευκὴν. Euſtathio verò λέπαργος eſt bos λαπάρας habens λευκάς ſiue albas. V- *Lepargus.*
terque puto ilia intelligit, ſiue lateris cauitatem laxiorem, quæ in hiſce animantibus albicant.
Μέμνων ab Heſychio exponitur ὄνος, & μεμνόνεια τὰ ὄνεια κρέα, aſininæ carnes, qua ſignifica-
tione etiam legimus μεσκόνια. Alioqui μέμνονες ſunt aues apud Aelianum & Oppianum, quæ Pli- *Memnon.*
nio ſunt Memnonides. Varinus haud ſcio quàm rectè ſcribit μέμνον. Μονιὸς ſiue μόνιος idem quod *Monios.*
μοναστικὸς, & μονήρης, ſolitarius, ſoliuagus, ſolitudines captans: peculiariter accipitur pro porco
agreſti qui ſolitarius paſcitur. Suidæ enim μονιὸς eſt ἄγριος ὗς μεμονομένος, & Heſychio ὗς ἄγριος
B ὁ μὴ τοῖς ἄλλοις συναγελαζόμενος. Sic accipitur in fabulis Aeſopi, μόνιος ἄγριος ἐπί τινος ἑστὼς δέν-
δρυ, τὺς ὀδόντας ἔθηγεν. Aliàs etiam Suidas Lupum ſolitarium interpretatur. Cyrillus in expo-
ſitione Oſeæ prophetæ (vt annotat Heſychius) μόνιον dicit vocari ὄνον, id eſt aſinum, ὄναγρον
fortaſſis intelligens. Μυχλὸν Heſychius exponit hominem ocioſum: item libidinoſum, ſalacem,
incontinentem. Phocenſes ita quoq; vocant aſinum, non tamen quemlibet, ſed τὸν ἐπὶ ὀχεῖαν *Mychlos.*
πεμπομένον, quem Latinè admiſſarium dicimus, qui item κήλων vocatur. Ὀκρίβας nonnullis eſt *Celos.*
ἄγριος κριὰς, aries ſylueſtris, forſan inquit author theſauri linguæ Græcæ, παρὰ τὸ τὰς ἄκριας *Ocribas.*
βαίνειν: alijs κλίμαξ, id eſt, ſcala, qua videlicet vtimur ad conſcendenda loca prærupta & edita.
Suidas & agreſtem interpretatur arietem, & aſinum. ſed propriè eſt pulpitum ſiue ſuggeſtum, è
quo aliquid recitatur. Ογκιστὴς appellatur à ruditu in epigrammatibus quaſi ruditor. Πελίας ab
Etymologo effertur pro aſino ſubnigro ſeu fuſco, qui color πέλιος ſiue πέλειος appellatur, aliàs *Oncistis.*
πελιὰς nomen eſt proprium. Heſychius quoſdam τέρυας ἵππυς exponere ait τὺς ἀσθενεῖς, imbe- *Pelias.*
cilles, vt qui laboribus aut morbis exhauſti ſunt: itidemque τερύνης eidem eſt ὁ τετριμμένος ὄνος,
vel etiam ὁ τετριμμένος καὶ δυσανάληπτος γέρων. Rurſum τέρυας ἵππυς vocari ſcribit, ὅσοι ἀδδη-
φάγοι εἰσὶν, qui voraces ſunt. τερὺ autem non ſolùm exponit ἀσθενὲς, inualidum, imbecille, ve-
C rùm etiam λέπτον, tenue, ſubtile. Φορονεὺς Varino aſinus exponitur regius. Hebræis aſinus Cha- *Phoroneus.*
mor vocatur, interpres Græcus ferè ὑποζύγιον reddidit: quæ Hebræorum dictio ſi inuertatur, fit, *Chamor.*
inquiunt periti, rechem mutatis punctis, vt mos eſt eorum, & tunc ſignificat pietatem & clemen-
tiam. Atonot verò in multitudinis numero poſitum ſignificat aſinas, quamuis Septuaginta ἡμιό-
νυς, id eſt, mulos vertant, & Hieronymus aſinos maſculino genere. A poſterioribus Iudæis pro a- *Atonot.*
ſino ponuntur tria hæc vocabula, gaiedor, tartak & caar, quod nouiſſimum nomen accedit ad *Care.*
Perſarum care. Eſt & air Hebræis aſini pullus ſiue aſellus, Geneſios cap. 32. vbi traductio Chal- *Air.*
daica habet ili, Perſica borach ha, Arabica atan: ſeptuaginta ſimpliciter πώλυς vertunt: & Iu-
dicum 10. quidam etiam pullos equorum exponunt. Apud nos nomen Latinum retinuit, Hiſpani
aſno, Galli aſne, Germani cùm ſuperiores, tum inferiores eſel dicunt, Illyri joſel, Angli an aſſe.

GENVS. DIFFERENTIÆ. DE-ſcriptio. electio.

D

SINVS tenuioris fortunæ hominibus magis & agricolis quàm opulentioribus ſeruiens, ideoque nulli non notum animal ijs in locis quæ propter aëris clementiam, (nam frigoris admodum eſt impatiens, vt modò patebit) incolit, nulla deſcriptione indiget. Ab albo iliorum colore λέπαργον vocari dixi, ſed & albas ius vocant auriculas. Perſius: *Auriculæ.*

Nec minus auriculas imitata eſt mobilis albas.

Ita & Ouidius:

——Nec Delius aures
Humanam ſtolidas patitur retinere figuram:
Sed trahit in ſpatium villiſque albentibus implet
Inſtabileſque illas facit, & dat poſſe moueri,
Cætera ſunt hominis, partem damnatur in vnam,
Induiturque aures lentè gradientis aſelli.

Sunt

Sunt autem aures pro totius portione longissimæ, & latæ, cuius rei mox rationem adferemus. E
Labia. Labia etiam habet crassa, teste Aristotele in Physiognomonicis, vbi & caput ei tribuit paruum,
quod tamen magnum rectiùs fortassis dicitur. Tum mas, tum fæmina trigesimo mense dentes
Caput. amittit priores, secundós autem sexto mense: quòd si non prius peperere, quàm decidant postre-
Plin.l. 11. mi, sterilitas certa: Senectus intelligitur, dentium brochitate, superciliorum canitie, & circa ea
cap. 37. lacunis, cùm ferè sexdecim annorum existimantur. In collo & pedibus nigræ quædam sunt lineæ,
Dentes. quas Hesychius μύκλας siue μύκλης vocari tradit, & Etymologus μύκλον ait esse rugas & plicas
Senectutis inditia. in asinorum collis, quibus nimirum pellis rugatur & veluti duplicatur. In tergoris exordio crucis
Tergus. gerit effigiem, quo loco, vel etiam in tergore difficilius onera quàm iuxta renes sustinet, propter-
Lib. 22. tra. 2. c. 1. ea quòd illic quàm hic ossa minus robusta sint, vt Albertus asserit. Pilus corporis duriusculus &
lanificio ineptus, vnde aduerbium: *ab asino lanam*: caudæ minus quàm in equo setosus, vnde item
Pili. vulgò *asini caudam* dici solet, *non facere cribrum*. Membri genitalis magnitudine præ cæteris qua-
Penis. drupedibus quàm sit famosus, suo loco patebit; cur verò id ei natura concesserit, aliàs etiam ra-
Coryne. tio reddetur. Nicander id in Alexipharmacis à similitudine κορύνω nuncupauit, quæ propriè est
ῥάβδος κεφαλωτὴ, dicta παρὰ τὴν κάραν, vt inquit Eustathius, id est, virga capitata siue claua. F
Cor. Cor ei pro portione maximum, vt omnibus timidis, aut propter metũ maleficis, vt ait Plinius: qui
Sanguis. & sanguinem crassissimum ei ascribit, pinguissimum puto intelligens, nã & ei tribuit pinguissimũ,
homini verò tenuissimum: alij asino & tauro inter ea, quæ animal generant, crassissimum & ni-
Cutis. gerrimum esse profitentur. Cutis ei durissima, vt vix etiam fustim sentiat, ac insuper solidissima,
Li. 18. c. 23. vt in vsu patebit. In Mysia asinos perraro reperiri tradit Cælius, quibus recta sunt ilia, vnde nato
adagio, vt ὀσφὺν κατηγὼς, ἤγουν κατεαγὼς, id est *ile fractum habens*, dicatur ex Mysia asellus. Sed
Cap. 19. & varij dantur. Assyriorum enim rex referente Pontano in libro de magnificentia, inter alia mu-
Asini varij. nera, camelum, pardalim & asinum ad Ferdinandum Neapolitan. regem misit, quem ex vlti-
mis Orientis partibus adduxerat: ad quem spectandum remotissimis è locis multi venere, quod
Vbi parui. esset miraculoso pilo, virgatum corpus ostendens, diuersicoloribus ac paribus lineis. In Illyria,
Thracia & Epiro asini parui sunt, cùm cæteras quadrupedes Epirotica terra magnas ferat. Et
Ctesias tradit, asinos & boues Pygmæorum ad arietum nostrorum magnitudinem accedere; e-
Vbi magni. quos item & mulos cæteraque veterina arietes magnitudine non superare: Antron contrà Thessa-
liæ vrbs magnos habebat asinos, de quibus inter prouerbia. Apud Afros pastorales reperiuntur
To. 1. in Iob. asini qui nunquam bibunt, vt prodidit Herodotus in quarto. Origines author est quod nunc e- G
qui & muli perficiunt, hoc nihilominus asinos adimpleuisse, tales præsertim, quales (inquit)
Veloces vbi. sunt in regione Arabiæ & Palæstinorum, qui veloces sunt, similiter vt equi. Et apud Euphratem
Xenophon de Cyri minoris expeditione inuentos ait asinos, qui equos cursu facilè superarent.
Nam cùm ad eos equites proximè accessissent, cursum illi arripiebant, cumq; longius prouecti es-
sent, interim restitabant, atque ita sæpiùs iterata fuga equites fallebant, cæterùm hi feros intelli-
Exer. 217. 1 gunt. Mirùm verò quod tradit Scaliger, in Aegypto eam esse asinorum tollutariorum patientiam
Li. 16. c. 9. tum velocitatem, vt quadraginta millia passuum diei vnius opera expediant, sine vlla noxa. De
feris, & cornutis dicam priuatim. Aelianus autem in India cùm dicit equorum ferorum & asino-
rum similiter greges esse, cornutosne an vulgares asinos intelligat, dubitari ab aliquibus video. A-
sinus admissarius mulorum procreationi destinandus, qualis esse debeat, in muli historia dicemus,
boni tamen & inter alios eligendi notas hic minimè præterituri. Ab aspectu non aliter (inquiunt
Geoponici) probari debet, quàm vt sit amplissimi corporis, ceruice valida, robustis ac latis costis,
pectore musculoso & vasto, feminibus lacertosis, cruribus compactis, coloris nigri, vel maculo-
si, aut etiam rubei, secundum Palladium. H

LOCVS. CIBVS. POTVS.

Lib. 7. Geor. TRABO Nomades scribit carere asinis propter regionis frigus. Est enim
(inquit) frigoris impatiens bestia. Quamobrem eosdem non alunt Britanni;
Dani, Sueti, Poloni, Hollandi, finitimique Septentrionales populi alij. De Scy-
Frigiditatis noxa. this idem etiam referemus postea. Cùm itaque animal sit natura frigidum, e-
neruatur, & infœcundum fit, atque exile, præcipuè quod hominibus seruire
cogitur. Cerebrum enim maximè his locis afficitur. Etsi verò asinus natura fri-
gidus frigida loca non tolerat, non propterea asserendum est, cæteris animantibus id commune
esse: nam & in frigidis animalia quædam frigida propter similitudinem atque cognationem col-
locata sunt à natura: sicut & calida quædam in calidis: & contrà calida quædam in frigidis, frigi-
da quædam dedit in calidis ob temperationem, id quod de asino etiam verum est. Arcadici in

A Græcia nobilitati; in Italia Reatini, vt Varro ſcripſit, vſque eò vt ſua memoria aſinus venierit *Vbi meliores*
ſeſtertijs millibus ſexaginta. Et aliàs, *optimum* (inquit) *eſt Reatinum ſeminium, vbi tricenis ac qua-*
dragenis millibus H S. admiſſarij aliquot venierunt: Strabo de Megalopoli Arcadiæ loquens, ferti-
lia illic pecori paſcua eſſe tradit, præſertim equis atque aſinis equarum ſuppoſitoribus. Celebrat
hos aſinos Plautus in Aſinaria: *Meminiſtis* aſinos (inquit) *Arcadicos mercatori Pellæo noſtrum ven-* *Lib. 9. Geog.*
dere Atrienſem. Iſidorus aſinos Arcadicos dictos ait, quòd ab Arcadia primùm vecti ſint magni *Aſini Arcadici.*
& alti, id quod & Varro & Plinius teſtantur. Indeque dicit Perſius; *Arcadiæ pecuaria rudere cre-* *Lib. 12.*
das. An & Cappadocia pulchros, magnoſque olim daret aſinos, ex Apuleo quis affirmare poſſet,
qui videlicet in octauo de aſino aureo hæc verba ſcripta reliquit. *Is nimio præſtinandi ſtudio præco-*
nem rogat, cuiatis eſſem: at ille Cappadocium me & ſatis forticulum denuntiat: cæterùm Io. Ba-
ptiſta Pius noſter ciuis in ſuis pereruditis annotamentis eam ſententiam referendam eſſe cenſet
ad nobilitatem equorum, quibus Cappadoces abbundauerunt, vt in eorum hiſtoria abundè oſtẽ- *Equi Cappadoces.*
dimus, vt cynædus ille ſemicanus & cincinnatus auctionabundus aſinum hyperbolicè dicat non
ſolùm eſſe bonum aſinum, ſed & generoſitatis equos æquiparantis: refellitque eos, qui referrent
B ad vulgare prouerbium, quo cauillantes cùm aliquem doloſum & veteratorem, imo deterrimum
ſignificare volumus, illum Cappadocium eſſe dicimus, quoniam prouerbium Græcum ſit, τρία
κάππα κάκιστα, id eſt, tria C. peſſima, de Cilice, Cappadoce & Cretenſi. Refutat inquam hanc
interpretationem, quoniam ſi per Cappadocem nuncuparet ſe vitioſum & deterrimum, abſter-
reret potiùs emptorem quàm inuitaret: quamobrem iocus (inquit) in hanc ſententiam trahi non
poteſt. Temerarius enim non eſt, ſed furioſus & prorſus extra mentem, qui venui ſubijciens iu-
mentum, id emptori calcitroſum profert & vitioſum, cùm potiùs vendendi cupidus ludat eo lu-
do, iocetur eo ioco, qui futurus ſit ſibi non diſpendio, ſed vtilitati. Apud Antronios quoq; per-
magnos & ignauos aſinos naſci ſuprà diximus. In octauo Perſiæ regno Timochiam dicto aſini ſunt *Antronij aſini.*
teſte Paulo Veneto pulcherrimi & optimi, vt etiam vnus vendatur pro triginta auri ponderibus.
Nunc de pabulo dicamus. Perexiguæ in alendo hoc iumento impenſæ fiunt: nam & *eo rure quod* *Cibus.*
paſcuo caret, contineri poteſt, inquit Columella, *exiguo & qualicumq; pabulo contentus. Quippe vel*
folijs ſpiniſque, vel perticis ſalignis alitur, vel obiecto faſce ſarmentorum. Paleis verò quibus ferè om-
nes regiones abundant, gliſcit. Varro quoque Q. Hortenſium cùm dixiſſet, maiorem ſibi curam ha-
bere ne eius eſurient mulli in piſcinis, quàm ipſe haberet, ne ſui in Roſea eſurirent aſini, rationem
C reddit, quòd ipſe vno ſeruo, ordeo, non multa aqua domeſtica ſuos multum mos aleret aſinos:
& aliàs commodè ali aſinos ſcribit farre & furfuribus hordeaceis. Noſtri quoque aſinarij feſſos,
laboribuſque exanthlatos lautiſſimè eos alturi, triticeos furfures exhibent, aliàs ferè nihil offe-
runt, ſed per vias & macerias eos educunt, vt ipſi ſibi pabulum ſumant, ex obuijs & vilioribus
plantis, vnde apud Germanos extare prouerbium Geſnerus aſſerit, carduos aſino acetarij loco eſ-
ſe, cui conuenit, ſimiles habent labra lactucas. Acutè itaque ac eleganter Tzetzes maximum vr-
bis excidium indicaturus, ait vereri ſe, ne aſinus eam depaſcat, qui videlicet ſpinis ferè & ſenti-
bus, ſimilibuſque abiectis veſcitur, quæ in ruderibus, domorumque ruinis copioſè naſci ſolent.
Quid itaque dicemus de aſinis Chriſtiani Moguntini Archiepiſcopi & Frederici Imp. primi contra *Lib. 6. Saxo.*
Alexandrũ tertiũ pontificem ducis, in quos ſcribit Crantzius vulgò dici tantas fuiſſe factas impen-
ſas, quantæ in potentiſſimi imperatoris familiam alendã impendi poſſent? ſtolidum videlicet ſtoli-
diſſimi viri in ſtolidum & contemptiſſimum ridiculoſiſſimũq; animal factum. Ferulæ eis gratiſſimæ *Ferulis veſcitur.*
ſunt in pabulo, non ſine inſigni aliqua prærogatiua, cùm ſint cæteris iumentis præſentaneo vene-
no. Ficus etiam inter cæteros fructus amare videtur: ſuper quarum eſu, & Philemonis poëtæ co-
mici interitu admirando lepidam & ſcitu non indignam ex Luciano hiſtoriã & aliorum commen-
D tarijs recitat Petrus Crinitus. Philemon cùm ætate iam edita prouectior eſſet, eique ficus in ci- *Philemonis mors.*
bum paratæ in conſpectu forent, aſello eas comedente puerum vocauit, vt aſinum abigeret. Sed
is tardiùs cùm ſuperueniſſet, & comeſtas omnes videret, vrbaniſſimè inquit: Et nunc da merum
aſello, quo audito cœpit adeo poëta Philemon riſu & cachinno diffluere, vt ex eo ibidem ſtatim
perierit. Laërtius verò id de Chryſippo tradi ait his verbis: *Sunt qui dicant Chryſippum riſu ef-*
fuſum expiraſſe. Nam cùm aſinus manducaret ficus, aniculæ dixiſſe, vinum aſino ſorbendum daret, ni-
mioque riſu occupatum exhalaſſe animam. Illud quoque ſilentio nequaquam inuoluam, quod Plu-
tarchus tacitum noluit: aſinos & equos linqui animo qui ficus dorſuarij comportarint: ſed maio-
re dignum miraculo remedium, quo & ipſis & hominibus quoque ſuccurritur. Exanimata ferè *Ficus.*
iumenta, extinctoſque penè deliquio virium homines obiectus panis reuocat, namque ſi pauxil-
lum huius vorauerint, protinus cibo ſeſe recolligentes roborantur & priſtinum iter proſequuntur.
Nec ſecus in hominibus eueniſſe idem prodidit Plutarchus. *Brutum* (inquit) *per altas niues in A-*
polloniam proficiſcentem, cùm animus defeciſſet, panis ab hoſte muros vrbis defendente proiectus, ex-

tempore

tempore recreauit. Nonnulla etiam de paſtu aſinorum diximus in equo, necnon etiam de potu. E
Aiunt aquæ potu pingueſcere, & ex cibo eò magis proficere, quò plus biberint.

NATVRA. MORES. INGENIVM. Senſus. Libido.

ASINVM ab aqua ſibi cauere ex eo diſcimus, quòd cùm per ignes ad fœtus tendat, ſi riuus minimus interſit, horret, ita vt pedes omnino caueat tingere vt Plinius ſcribit, additque non niſi aſſuetos potare fontes, qui ſunt in pecuarijs, atque ita vt ſicco tramite ad potum eat: nec pontes tranſire per raritatem eorum tranſlucentibus fluuijs, (vbi pro eorum aliàs legitur plancarum, quam lectionem probat Geſnerus, alioſque improbat, qui placarum legunt, ac Hermolaum quoque, qui phalangarum legere maluit. Plancas vocant Belgæ aſſeres, ex quibus lignei pontes F fieri ſolent: & non alios puto Varro intelligere potuit, cùm per lapideos pontes minimè tranſluceant.) Mirumque dictu, ſitiunt; & ſi immutentur aquæ, vt bibant, cogendi exonerandiue ſunt. Abſyrtus author eſt, equos cùm ſuſpicantur vel metuunt aliquid, manifeſtum eſſe; ſic vt inſidens cauere ſibi queat: aſininum verò pecus & bigenerum (vt ſunt muli) rerum conſpectu conſternabile, nouitatiſque verens in diſcrimen adferre. Rictu labeiſque late diductis, dentibuſque deformiter de nudatis irridere videntur, quare etiam irriſionis ſunt ſymbolum. Mingunt, vbi prius alius minxerit, aut ſuper fimum, quoniam odoris acrimonia eos natura ſegnes extimulare ſolet. Eſt autem vrina aſinabus quàm aſinis tenuior. Purgantur menſibus amplius quidem quàm oues, ſed multò ex proportione minus. Spinoſis ſeſe plantis affricant libentiſſimè, vnde ononidi nomen inditum. Cùm bibunt, parcè admodum mergunt os, vt in equo diximus, Cardanus cauſam in eundem ab aqua timorem reijcit, inquiens id contingere propter vmbram auriū, quam prægrandem (inquit) in aqua videntes timent, ne aures madeſcant aqua, & ne vmbra aurium oculos feriat. Eſſe enim animal hoc natura ſiccum, & ob id aquæ non amicum. Largita autem illi eſt natura aurium prolixitatem, vt audiret à longè commodiùs. Auditus autem acrimonia tanta eſt, vt præter ſolos mures cæteris animantibus eo præſtare dicatur: ita enim iuterpres Ariſtophanis in G Pluto, quiſquis is eſt, ſcribit: ἢ ἐπει ὄνος μᾶλλον τῶν ἄλλων ζώων ἀκύει πολὺν μύος. Hinc Apuleianus aſinus de ſe ait: *Recreabar quod auribus grandiſsimis præditus cuncta longulè etiam diſsita ſentiebam*. Hinc & nos (inquit Cœlius Rhodoginus) auditione præcipuè intentum, aſini aures habere dictitamus. Cæterùm miretur meritò alioquis, cùm natura auriculas longiores illis dederit animantibus, quas auditu præcellere oportebat, & ſonos promptiſsimè apprehendere, cur non eadē ſonos argutiores diſcerneant: ceruus enim diſcernit & afficitur: aſinus non itē. An non tam ad cognitionē & voluptatem aurita ſunt animalia quędā, quàm ad corporis incolumitatem tuendā? præſertim cùm timida ea omnia ſint: proinde bardum quēlibet, ſtupidumq; & qui ea quæ audit, non diſcernit, non intelligit, etſi intelligere videatur, aſino aſſimilabant, vt ex Suidæ docemur hac parœmia: πῶς γὰρ ἂν γένοιτο πάντα ἐγνωκέναι καὶ πρὸ τοῦ καληθῆναι αὐτῷ, κἂν ὦτα μεγάλα ἔχῃ καθάπερ ὄνος. Galenus in libro de optimo docendi genere, neminem ait permiſſurū aſinos iudicare, quia omnino mente carent. Huius iudicij ſtultitiæ, non immemor Ouidius, Midam, quod ſententia ſua ruſticam Panos cantilenam diuinæ Apollinis modelationi præferendam iudicauerat, ea pæna multatum à Deo finxit, vt quæ iuditio peccauerant humanæ aures, in aſini auriculas demutarentur. Plutarchus quoque Scytharum quendam regem proprer iniquum de ſono iudicium, a- H ſino aſſimilauit in ſecunda oratione de fortitudine Alexandri. *Scytharum rex* (inquit) *captiuum adeptus Iſmeriam tibicinem, iuſsit inter pocula canere, cumque cantum eius reliqui plauſu atque admiratione proſequerentur, iurauit ſe ſuauiùs audire hinnitum equi, adeo procul is aures ſuas à Muſis abduxerat, animumque in præſepibus habebat, non equos ſed aſinos, qui audiret dignum*, hoc eſt, vt ego interpretor, animantes abſurdiſſimę vocis omniſque expertes iudicij, & à muſica alieniſſimas. Dicebant enim Pythagoræi, ſolum aſinum de omnibus animalibus ad harmoniam non eſſe factum, proindeque abſurdam beſtiam nullo ſenſu ad Lyræ ſonum affici, vt Aelianus refert. Inde autem eſt quod Dion Chryſoſtomus metuere ſe ſcribit, ne etiam ſibi contingat, quod aiunt Aegyptiorum cuidam valdè antiquorum muſicorum accidiſſe, cui aliquando Genius in ſomnis prædixerat, fore aliquando vt in aſini aures caneret: at ille futurum tempus cùm non attenderet, ſomnium illi curæ non erat, donec tandem tyrannus Syriæ Memphim veniret, eumque cum alijs Aegyptijs admirantibus, accerſeret. Tunc enim omni alacritate ſpecimen artis & accuratius multò cum

Lib. 10. de Subtil.
Cur bibentes os parum mergant.
Auditus.
Lib. 18. 6.
Iudicium.
Midæ pœna
Rex aſino aſſimilatus.
Li. 10. c. 28.
Orat. 32.
In aſini aures canere quid.

A tò cum exhiberet: ille verò (quia musices erat ignarus) iuberet eum desinere, ignominia afficiens;
somnij illius recordatus, hoc ergò est (inquit) in asini aures canere. Huc referendum illud Per- *Sat. 1.*
sij: *Auriculas asini quis non habet?* Quo loco Ioann. Baptist. Plautius hoc adiecit scholium: *Persius ex-*
Romæ qui iudicio recto & incorrupto sit præditus, inuenies neminem: in Romanos dictum, qui *plicatus.*
non inspecta sententiarum grauitate & non medullitùs verborum pondere, in poëmatibus con-
siderato, oratione lenocinanti & suauitate quadam fucata aures auditorum demulcenti capti
falsum iudicium & iniustum inter poëtas discrimen afferebant. Ad quod, vt sic audeam præter
aliorum sententiam hunc locum interpretari, faciunt verba Fulgentij ex tertio mythologiæ, quæ
sunt. Mida enim Græcè quasi μηδὲν ἤδων dicitur, quod nos latinè nihil sciens dicimus. Ideo
etiam asininis auribus dicetur, quia omnis discernendi ignarus nihil differt ab asino. Notus
item apologus de asino cuculi inconcinnum sonum, modulationi atque harmoniæ Lusciniæ præ-
ferente, quem apologum modò ex Achille Bocchio recitabimus. De hac asini stultitia & stu- *Stupiditas.*
piditate plena sunt omnium monumenta. Diuina in primis scriptura, vt tradit D. Chrysosto-
mus, Homilia duodecima in caput secundum Genesios, quæ ab irrationalibus & feris agnomina-
B tiones his qui ratione insigniti sunt, imponit, interdum asinos vocat ob stupiditatem & tarditatem:
Græci verò Anthronium asinum qui prægrandi quidem corporis mole sunt, (quales asinos An-
thron Thessaliç dabat) cæterùm ingenio stupido tardoque. In eodem sensu Plautius à Iuuenale
hominem, qui ad asinos proximè accedit, volente indicare, dictum esse,

Nil salit Arcadico iuueni

scribit in commentis suis in Persium, sicq; se Nicolao & Camillo de Aldrouanda inter patritias Bo-
noniæ domos, vt ipse ait, nobilissima, iuuenibus moribus & doctrina præstantissimis, vt aliquid cu- *Arcadici*
riosius inuestigando non protritum, nec ab alijs traditum, ex literarum penetralibus erueret, *quales.*
interpretatum fuisse, Arcadico iuueni, id est pingui, obtuso & ignauo: quoniam Arcades illi pro-
selini, hoc est, ante lunam procreati cum Phrygibus stulti habiti sunt & rudes: vnde Aristopha- *Lib. 3.*
nes in nebulis becceselinum appellat antiquissimum & per hoc stultissimum καὶ πῶς ὦ μωρέ σὺ
καὶ κρονίων ὄζων καὶ Βεκκεσέλινε. Et quo pacto tu stolidè & saturnia olens & becceseline. Apol- *Li. 1. Myt.*
lonius apud Philostratum: *Rudes sunt Arcades & suibus simillimi, cùm ob alia multa, tum quòd*
arborum fructibus vt plurimum turgent. Hoc nostrum interpretamentum fulcit & Fulgentius,
qui sensus Arcadicos dixit pro pinguibus, rudibus & subrusticanis. Hæc ille in hoc Persij: *Arca-* *Asini qui*
C *diæ pecuaria rudere credas.* Hominem porrò ineptum asinum vocari, vel vnius Terentij locus *dicantur.*
fidem fecerit in Eunucho: *Flabellum tenere te asinum tantum.* Scribit Quintilianus hominem *Lib. 6. cap.*
dicacissimum Iunium Bassum asinum album fuisse appellatum, cuius dicti gratia minus pel- *de risu.*
lucet: sed claram ei lucem addidit Turnebus his ferè verbis: Ridiculum quidem, vt è Ci- *Lib. 28. Ad*
cerone & Aristotele notum est, fidem constat habere in quadam deformitate & ineptijs, *uers. c. 35.*
Contrà quod iucundum, faustum, prosperum, lepidum, album dici, de coloris illius iu- *Album de*
cunditate & pulchritudine, nemini paulò doctiori est ignotum. *Hinc albæ aues, & sint omnia* *quo dicatur.*
protinus alba. Qui igitur ridiculus erat, propter ineptiolas ridiculorum, asinus dicebatur; sed
idem propter iucunditatem albus: quod ea diceret, quæ iucunda & grata & probata homini-
bus essent & placerent. Haud absimiliter Diodorus Iaseus cognomine Cronus, apud Ptolo-
mæum Soterem cùm argumenta quædam à Stilpone proposita ex tempore nequiuisset soluere,
à rege per contumeliam Cronus, fatuus, vocatus & mox per apheresim ὄνος asinus, conuiuio ex-
cessit, deque ea propositione librum conscripsit, & vitam mœrore finiuit, vt Diogenes Laër-
tius scribit. Idem asini nomen in ludis literarijs illi imponi assolet, qui in studijs vel moribus de-
liquerit: is enim protensis indice & auriculari digitis asinum vendere iubetur; hoc est, tantisper
D hac ignominia notari, donec in alium propter simile peccatum eam transferat. Sunt qui è collo
stipitem, asini vel nomine tantùm, vel etiam figura onocephalum, eandem ob causam pueris ap-
pendant. Similiter & alij quandoque derisuri quempiam, digitis, vt dixi, protensis vel etiam ap-
plicatis expansarum manuum ad tempora pollicibus, crebro palmarum motu, auriculas asini imi-
tantur & sibilum addunt. Hinc illud Persij:

O Iane, à tergo quem nulla Ciconia pinsit,
Nec manus auriculas imitata est mobilis albas.

Atque hoc etiam D. Hieronymi in libro de viuendi forma. *Ne credas laudatoribus tuis, immo ir-* *Supra asini*
risoribus aurem ne libenter accommodes, qui cùm te adulationibus fouerint & quodammodo impotem *aures iurare*
mentis effecerint, si subito respexeris aut ciconiarum deprehendes colla curuari, aut manu auriculas
agitari asini, aut æstuantem canis protendi linguam. Reperio item pueros, vbi quid commi-
sissent, id verò inficiarentur, supra asini aures iurasse, fictis vel ex veste vel ex sudario asini *Ludus asi-*
auriculis. Apud Græcos frequens erat ludus sphæræ, qua qui vicisset, rex dicebatur & imperabat, *nus dictus.*
victus verò ad ignominiam asinus & victoris mandata exequebatur, cui ludo sphæromachiæ no-

men, quo in gymnaſio iuuentus exerceri conſueuit, vt meminit Alexander ab Alexandro. E
Idem fortè ludus Polluci ἀπόῤῥαξις dicitur, in quo pila ad pauimentum vel ad parietem vi illi-
debatur, & repercuſſa manu ludentis ſubinde reijciebatur, cui plures continui pilæ ſaltus ſucceſ-
ſiſſent, rex appellabatur & imperabat: victus autem aſinus, & imperata quæuis exequebatur. A-
lius apud eundem Pollucem ludus puerilis oſtracinda deſcribitur, in quo deprehenſus in fuga ſi-
militer aſinus dicebatur. Cæterùm iſthæc leuia ſunt & ridicula; ſed non paucos legimus aſinos
appellatos per contumeliam. Sic Cliſthenes cùm infeſtiſſimo Sicyonios odio proſequeretur, eo-
rum tribus in ridicula cognomenta commutauit, eas tum ὑάτας, tum ὀνεάτας, tum χοιρεάτας ap-
pellando, ſuarios quippe, aſininos & porcarios. At apud Aegyptios in primis aſini nomen ali-
cui obiectare, maximum erat in gente probrum, quamobrem cùm Perſarum regem Ochum
ſummi dedecoris loco illi aſinum appellarent, in tantum exarſiſſe fertur, vt diceret, Faciam vt hic
aſinus veſtrum bouem depaſcatur, qui haud multò pòſt ingenti coacta manu occupata Aegypto,

Aſini nomẽ cur Aegyptijs exoſum

Apim immolauit. Aſinum etiam Aegyptium in prouerbium abijſſe perſpicimus pro eo qui deri-
ſui ſit omnibus, quemque omnes inſectentur, conuellant, lacerent. Eius ratio ex hiſtoria eſt: pro-
ditur ſiquidem memoriæ, in Aegypto flaui coloris homines ludibrio eſſe, plurimumque vellica- F
ri: aſinos verò plerumque in præceps dare ſicut obuenit apud Copitas. Vtriuſque facti redditur
ea fermè ratio, quòd ruffus foret Typhon hoſtis perpetuus Oſiridis, necnon aſini quoque colo-
rem præferret: ſed additur hebetudinis item ac ruditatis ratio, necnon iniuriarum illatio fre-
quens. Legimus item Buſiritas & Lycopolitas, tanto aſini odio flagraſſe, vt tubis omnino ſuper-
ſederent vti, tanquam ſonum edant aſinino planè ſimilem, prorſumque non purum id animal ar-
bitrabantur, ſed dæmonicum, ex ea quam expoſuimus aſſimilatione. Immò verò in ſacris popana
facientes τῶ τε παυνὶ καὶ τῶ φαωφὶ μηνός, id eſt, menſibus quos illi vocant payni & phaophi,
aſinum effingunt inſignem, vinctum. Adhæc apud Ariſtophanem ὀνοσύππαξ ſcomma eſt in craſ-
ſi & rudis ingenij hominem, ſumpta metaphora à funibus qui ſucula quam aſinum vocari dixi-

Scipionis de Metello dictum.

mus, verſantur, tracta. Scipio verò etiam hanc mentis tarditatem ita C. Metello apud Numan-
tiam exprobrauit, vt diceret, ſi quintum pareret mater eius, aſinum fuiſſe parituram. Vetus etiam
Attici Crani dictum vt refert Tzetzes:

Φεῦ συμφορᾶς. ἄνθρωπος ἥττων ὤν ὄνου, id eſt,

Heu calamitatem, homo deterior aſino.

Addit autem futurum, vt aſinini indoctique & ſtupidi ſapientibus & probis præferentur. E- G
legantiſſimè quoque Menander præſtare ait, vt quis aſinus potius fiat, id eſt viliſſimus quiſpiam
& ab omnibus propter inſulſitatem contemptiſſimus, quàm deteriores videat ſeipſo illuſtriorem
vitam degere:

Ὄνον γένεσθαι κρεῖττον, ἢ τοὺς χείρονας,
Ὁρᾶν ἑαυτοῦ ζῶντας ἐπιφανέστερον.

Similiter & Antiſthenes philoſophus referente Laertio, ad hanc aſini ruditatem alludens, Athe-
nienſibus conſulebat, aſinos vt equos diligerent; quòd cùm illi à ratione alienum dicerent, at (in-
quit) apud vos duces erunt, qui nihil didicerunt, ſolumque deſignati ſunt. Quod verò Ioſephus
cor aſini & canis impudentiam obijcit Appioni, hac eadem ſententia in vno ſtoliditatem & impe-

Diogenis dictum.

ritiam, in altero maledicentiam inceſſit. Argutum etiam huc referendum dictum Diogenis: di-
centi cuidam, quòd à multis irrideretur, & illos (inquit) fortè derident aſini, cumque illi dice-
rent, non illi aſinos curant, neque illos ego, reſpondit. Iam verò tam ineptæ ad omnia menti

Aſini pigritia.

coniuncta eſt corporis pigritia, & in inceſſu tarditas, à qua νωθὴς vocatur poëtis, piger, ignauus,
βραδύπους, lentè gradiens, iners, ſegnis, lentipes, & per antiphraſim πολύσκαρθμος, id eſt, mul-
tùm agilis in ſaltu. Vnde & in ore omnium eſt aſini ſuccuſſationem parum admodum procede- H
re. Siquidem qui ſunt in Mauritania aſini, etſi citatiſſimo gradu curſum inchoent, paruo tamen
confecto itinere quàm citiſſimè deficiunt, adeo vt neceſſe ſit teſte Aeliano, eos ad equos alliga-

Scarabæus cur aſinus dictus.

tos reſti attrahere: quamobrem Trigæus Ariſtophanicus ſuum illum ſcarabæum aſinum voca-
bat, monens ſcilicet, ne curſu nimium pernici viam auſpicetur, ſed paulatim aut ſenſim vo-

Lib. 13. Ad uerſ. cap. 19

let, vt labori ſufficere queat. Cùm itaque notiſſima omnibus aſinorum ſit tarditas, Turne-
bus apud Martialem, vbi in euulgatis codicibus legitur: *Veterno reſinaque pigriores*, legit,

Lib. 3. Epig. 25.

Veientone aſinoque (vel aſinaque) *pigriores*: quam lectionem probat Iuſtus Lipſius. Huic tar-

Li. 1. Quæſt. epiſt. Epiſt. 5.

ditati atque ſtupiditati, modò degenerem animum, timiditatemque addunt quæ cum oui-
bus communia habere tradit Aelianus: Quò reſpexit Ariſtoteles, dum ait recitante Plutar-
cho, rectè feciſſe cum qui bonam equam viro diuiti ignauo prætulit, quandoquidem ne-

Timiditas.

que canem neque aſinum me hercule (inquit) pretio æquat vir timidus & imbellis diuitijs

Impudẽtia

& mollitie diffluens, addunt denique & impudentiam, aiuntque ſua tantùm commoda de-

Lib. 7. c. 19.

ſtinatiſſimo quodam animo proſequi & dummodò ſuæ morem gerat voluntati, nihil penſi
habere,

A habere, castigationes contemnere, verbera etiam nihili facere: Quod postremum in asino vitium ita notauit Xenophon, vt de se dicat V. de Græcorum reditu: *Eo tempore si quem iniuriæ vllo genere lacessiui, non possum non confiteri, vel asinis me, qui esse dicuntur inuerecundissimi, inuerecundiorem fuisse.* Socrates quoque hanc impudentiam in hoc animante notare mihi videtur, impudentem quendam asini typo taxans; Cùm enim aliquando à quodam fuisset calce percussus, iniuriamque non solùm non vindicaret, sed ne verbum quidem emittens, facilè tolerarer, admirantibus illius tolerantiam respondisse ait Laërtius: *Quid enim si me asinus impetisset, num illi diem dixissem?* Atque isthæc ferè sunt, quæ de huius bruti stupiditate, ignauia, impudentia vulgò circumferuntur, cæterùm vti omnes stupiditatem eam detestantur, idque iure omni merito, cùm & Gryllus Plutarcheus Vlyssi concedat, quòd cùm reliqua animalia ratione aliqua vti videantur, solus asinus & ouis ab omni rationis vsu semoti reperiantur: ita contrà in quo tam celebrem stupiditatem exerceat, diligenter quidem inuestigaui, sed nihil solidi reperi. An stupidum dicimus, quia, vt ait Albertus, hominibus cedere nescit? sed hoc & impudentiæ & inuerecundiæ tribuendum est. An quia onustum se non intelligit? nam mox nisi aduertas, sarcinas excutit, & præ nimia volutationis, qua maximè delectatur, lasciuia, omnia confundit, quod scilicet indicat Apuleianus quoque asinus, cùm horti areolas omnes volutationibus corporis à se turbatas ait. An quia plagas vitare ignorat, & acceptis, iam ad alias accipiendas se totum accommodat, ei tandem ita callum obducit, vt eas omnino temnat, vt Plautinus ille ait: *In quo stupiditas consistit.*

B

Exite, agite, ite ignaui & malè conciliati,
Quorum nunquam quicquam cuiquam venit in mentem, vt rectè faciant
Quibus nisi ad hoc exemplum experior, neque potest vsurpari vsura *In Pseudolo.*
Neque ego homines magis asinos vnquam vidi, ita plagis costæ callent,
Quos dum ferias, tibi plus noceas: eo enim ingenio sunt hi flagitribæ.

An potiùs quia sine plagis obedire nescit, etiamsi paratum quo vapulet, fustem videat in manu herisui? Ideo me hercule Cicero dixisse mihi videtur in Pisonem: *Quid nunc te asine literas doceam? non opus est verbis sed fustibus.* Est tamen & hoc asino natiuum, vt non solùm verbera præ cæteris ferè animantibus ob corij sui duritiem facilè ferat, sed temnat sæpe etiam, maximè vbi famelicus est, id quod eleganter Aiacis fugientis exemplo nobis indicauit Homerus his versibus: *Aiax asino pascenti assimilatus. Iliad. λ.*

C

Ὡς δ' ὅτ' ὄνος παρ' ἄρουραν ἰὼν ἐβιήσατο παῖδας
Νωθὴς, ᾧ δὴ πολλὰ περὶ ῥόπαλ' ἀμφὶς ἐάγη,
Κείρει τ' εἰσελθὼν βαθὺ λήϊον· οἱ δέ τε παῖδες
Τύπτουσιν, ῥοπάλοισι, βίη δέ τε νηπίη αὐτῶν.
Σπουδῇ τ' ἐξήλασαν, ἐπεί τ' ἐκορέσατο φορβῆς.
Sicut autem asinus in aruum profectus vim intulit pueris
Piger, circa quem iam multi fustes fracti sunt,
Depascitque ingressus altam segetem: pueri autem
Verberant baculis: vis autem infirma ipsorum est
Vixque expulerunt, postquam saturatus est pabulo.

Quam comparationem poëta assumpsit, ad maiorem præcedentis, qua Aiacem Leoni assimilauerat, quem à pabulo boum abigunt canes & viri rustici, illustrationem, id est, tardum in fugiendo Aiacis incessum significandum, in quo totus esse poëta videtur, vt nimirum illum graphicè depingat, ac lectori persuadeat, non solùm cunctanter sed etiam tardissimè Aiacem recedere: itaq; cum asino quo nullum est segnius animal, comparat, neque tamen asino simpliciter, sed fruges

D ac segetem in agro depascenti, à quo abigi non possit, donec planè sit exaturatus, vt hic etiam sit ἀπόδοσις in Aiace, quòd à Troianis propelli non potuerit, nisi prius cæde illorum satur. Iam verò non ipse tantùm asinus ob relata apud omnes ceu vilissimum animal ludibrio habetur, sed qui eum ducit etiam ac pascit asinarius & agaso, in quod genus hominum diuites iram suam plerique effundere solent, vt ostendit Plutarchus in volumine de cohibenda ira, vbi cùm dixisset nos canibus latrantibus aut asinis occurrentibus indignari, adducit exemplum de quodam qui cùm agasonem ferire vellet, is verò exclamasset Atheniensem se esse, ad asinum conuersus ac fatus; tu autem Atheniensis non es, multis verberibus bestiam obruit. Fuit tamen aliquando tam vilis agasonis conditio honestissimis viris salutifera. In magna enim illa Triumuirorum proscriptione Reginus etiam proscriptus atque hostis iudicatus fugam hac arte adornauit, vt asinum frondosis fascibus onustum ageret: atque ab omnibus contemptus, euasit, vt Romana historia testis est. Sed estne asinus tam rudis, tam stupidus, vt nullus disciplinæ capax esse queat? Ita quidem in vulgatissima hanc parœmia, asinum sub freno currere doces, interpretantur asinum indocilem ex Horatio, qui sic canit: *Asinarij vulgò contempti. Reginus asinarius factus.*

 E

Infelix operam perdas, vt ſi quis aſellum
In campum doceat parentem currere freno.

Idem & ille credidit, qui cùm à tyranno propoſita etiam pœna cogeretur, vt aſinum inſtitueret, prouinciam eam non recuſare auſus, decem verò annorum ſpatium ad id impetrabat, ſed cùm ab alijs negaretur & eo quoque ſpatio doceri poſſe aſinum, id quidem inquit, probè noui, ſed vel aſinus ipſe, vel ego, vel tyrannus interea morietur. Non carere tamen prorſus ingenio, nec omnino indocile animal eſſe ex ijs quæ iam iam recitabo, palam fiet: nam vt prætereamus quòd conſuetam ſibi ac familiarem vocem nouit, quodque viam nouit quam aliquoties triuit, & quod homini ſæpè dux eſt qui aberrauit, quod denique ad foueam vbi ſemel cecidit, ægerrimè adducitur, caſus prioris memor: genus, ſpeciem & indiuiduum diſcernit, id quod Galenus author grauiſſimus teſtatur his verbis: *Adeoque eſt euidens* (inquit) *ac omnibus natura inſitum tum hominibus tum brutis, vt aliud quid ceu in ſubſtantia ſubiectum, aliud ceu ſpecie vnum intelligant, vt vel aſinorum* (*qui tamen omnium brutorum ſtupidiſsimi habentur*) *aliud eſſe ſpecie vnum, aliud numero, notitiam non fugiat. Conſpecta namque camelo, aſinus ſe retrahit & fugit ac timet, ſi nunquam ante camelum conſpexit, ſin autem videre iam aſſueuit, quamuis aliam aliamque illi demonſtres, tamen propter conſuetudinem non amplius timet, ſed veluti vnam ſpeciem intuetur, & illam cui inſueuit & hanc quæ* F *nunc primum apparet. Ad eundem modum nec homines timet propter conſuetudinem, ſed hos quoque velut vnam ſpeciem videt. Verùm ſi curatorem inſpexit, non ſolum vt hominem, ſed etiam vt hunc hominem agnoſcit, & micat auribus, & caudam quatit, & rudit & laſciuit, cùm eum aſpexit, vtique indicans ſe familiarem agnoſcere. Hunc itaque tum vt hominem, tum vt familiarem noſcit: eum autem quem primum iam videt, vt hominem ſimiliter, vt familiarem non ſimiliter.* Hæc ille, & paulò pòſt rurſus: *Eodem modo viam norunt, non tantum abſolutè vt viam, ſed etiam vt hanc aliquam viã. Nam in ingreſſu viæ quam non nouit, aſinum ſtatue, attendeque vt illam perperambulet ac totam peragat, in neutram partem declinans, niſi ſicubi in diuerſa ſcinditur, vtique declarans ſe ſpeciem ipſam viæ meminiſſe & clarè agnoſcere. Quippe inambulat eam quæ trita eſt: quatenus autem ignorat fallitur. Neque enim ex recordatione eius quæ inſectilis vnaque numero eſt, hanc quam non nouit peragere poteſt, &c.* Mira Lucianus de ſuo Lucio in aſinum immutato, de eius geſticulationibus, quas ab hero ſuo edoctus erat, memorat, quod nimirum ei alluderet, pedibus anterioribus erectis pſalleret, ad vocem eius annueret & abnueret, vinum biberet, ſaltaret, vocibus humanis obtemperaret, aliaque faceret, quæ in hominibus etiam admiramur. Scribit etiam Cardanus ex Ioann. G Leone Africano aſinos ad tibiam ſaltare, & voce in aurem inſiſurrata ſpontè ſupinos concidere: clauſis oculis inflari quaſi venenum bibiſſent, nec minis interim, nec precibus, nec verberibus adduci poſſe, vt ſurgant; cæterùm blanditijs adulationibuſque ac ſpe potiſſimum vehendi formoſas mulieres propoſita, ſubitò exurgere alacres: vbi verò audierint vehendas eſſe anus, demiſſis auribus ſe claudos ſimulare: Interroganti etiam an formoſæ iuuenculæ illis placeant, capite annuere: demum etiam formoſiſſimum in cœtu circumſtantium deligere. Ita parum videri hunc Aegyptium aſinum ab illo Lucianico differre: attamen veram eſſe hiſtoriam, quam nimirum Africanus ille narrat, vidiſſe nempe non ſemel in ſuburbio ciuitatis Cairi, nomine Bebelloch in quo circulatores fermè ſingulis diebus Veneris qui Mahumetanis feſtus eſt, hac arte magnam ſtipẽ (inquit) colligunt. Ne verò quis nugas nugari Africanum ſuſpicetur, addam ego nonnulla quæ ipſiſſimis meis oculis vidi. Circulator quidam Germanus nomine Ioannes à Grua ſuperioribus annis aſinam & capram (de qua ſuo loco) per omnia Italiæ loca ſecum trahebat, & non mediocre inde lucrum faciebat. Aſina hæc ter primùm pro ſoni diuerſitate tripudium immutabat; tripudiabat autem anterioribus pedibus erectis ſumma cum alacritate; mox velut gaudio in maximum conuerſo mœrorem in terram ſe proſternebat, ac velut apoplecticus immobilis iacebat, & H ſi pedibus calcaretur, vt ſe moueret, adduci no poterat: dein iuſſa vt ſpectatores omnes ſalutaret; oculos caputque humano quodammodò more erga omnes conuertebat, flexiſque anterioribus pedibus ſalutabat: & quod maximè mirum erat cum aſtantium omnium ſummo ſtupore ad nutum heri per ligneum circulum traiecto corpore ſaltabat, ad canis imitationem, poſtremùm more canis ſagacis proiectum in terram vel ſudarium vel chirotecam ore colligebat ac domino referebat. Inuenio item annotatum in Libro de aſini nobilitate Italicè exarato aſinum in Africa non edoctum ſed ſuapte Minerua mortuũ ſe ſimulaſſe, ne lapides quibus aliàs plus æquo onerari ſolebat, ferret. Vidi ego rus profectus vini procurandi cauſa, qui peſſulum oſtio obditum ore reſeraret, à nullo edoctus, vt agricola mihi affirmabat. Cæterùm tantilla iſthæc ſunt, ſi verum eſt quod Suidas refert, quòd Ammonianus Syriano cognatus, poëtarum interpretationi, & Græcæ linguæ elegantiæ deditus, aſinum ſapientiæ auditorem poſſideret. Nec adeò res mira videri debet, inquit Cardanus, erudire aſinum, nam pars ſenſibilis omnis vſus eſt capax. Eſt autem aſinus & ipſe anima ſenſitiua præditus. Vide ergo lector beneuole, quàm ingenioſa ſit, auri illa ſacra fames:

Doceri poſſe aſinum.

Li. 2. Meth.

Aſini geſticulatores.

Lib. 10. de ſubtil.

Quo

A Quomodo autem instituantur istiusmodi bruta primùm in camelo, deinde in cane ex Cardano recitabimus. Hisce modò addamus & alia quæ in hoc animante laude digna sunt. Tantus in primis erga fœtus suos amor est, vt per ignes etiam ad eos accedat, vt ex Plinio obiter diximus, tantus item erga genus suum, vt si viderint mori asinum, celerrimè deficiant: obseruatumque est asinam impendio cauere, ne vel in conspectu hominum, vel in luce pariat, ideoque deducendam esse inquiunt in tenebris, cùm excludendi tempus aduenerit, vt apud eundem legimus; qua in re mulieribus multis sunt verecundiores. Adhæc blandum animal est & nulli noxium, vnde prouerbialiter dicere solemus; *litem mouebit, si vel asinus canem momorderit*; patientissimus laboris, verberumque, quamobrem Cleanthes, cùm à discipulis dicterijs incesseretur, tolerabat, & cùm audiret asinus, non abnuebat, dicens solum se ferre posse Zenonis sarcinam, vt refert Laërtius: & simili ferè exemplo iniuriosas fuisse pœnas Messeniorum declarant Tyrtæi versus, citati à Pausania: *Patientia.*

Vt sub non æquo pondere pressi asini,
Crudeles domini quos tergo tollere cogant
Dimidium frugum quas sua terra parit.

B Ponderis magnitudini imparem esse ostendit aures demittendo, quod meminit Horatius:

Nil habeo quid agam, & non sum piger, vsque sequar te: *Lib. 1. Ser. Sat. 9.*
Demitto auriculas, vt iniquæ mentis asellus *Nimis onusti signa.*
Cùm grauius dorso subijt onus.

Cardanus ideo stupidos factos à natura existimat, vt laboris patientes essent: est tamen vel ipso etiam teste laboris patiens camelus, hunc tamen stupidum esse nemo dicit. Stupiditatis causam esse aiunt, quòd frigidissimo sit sanguine præditus. Grammatici asinum odoratus vi præstare existimantes ῥινολάτην ὄνον interpretantur τὸν καθικνέμενον τῇ ὀσμῇ, quod tamen epitheton cani sagaci aptius est.

LIBIDO. COITVS. PARTVS.
Educatio.

C ASINVS (inquit Aristoteles) multus est in coitu, minus tamen quàm equus coit. Si equam tamen superueniat, citiùs implet quàm ille, etsi frigidius eius sit semen. Equidem immodica petulantium luxuria in sacris per asinum indicatur, dicente propheta: *Quorum carnes sunt, vt carnes asinorum.* Et Plato dum antiquorum figmenta sequitur, ne sacratioris illius doctrinæ (inquit Valerianus) quam apud Ægyptios perceperat, arcana propalaret, hæc non incuriosè tractauit, ac de alijs quidem animalibus passim multa, de asino verò hoc præcipuè dixit, disputante apud Phædonem Socrate: Homines qui fœdis concupiscentijs manus dedissent, ventrique dediti per inertiam atque lasciuiam ingloriam inutilemque egissent vitam, neque quicquam pensi pudorisve habuissent, in asinos post obitum deijci. D. Hieronymus de Hilarione abbate scribens in hanc sententiam ita ait: *Iratus sibi & pectus pugnis verberans quasi cogitationes percussione manus posset excutere: Ego te (ait) aselle faciam, vt non calcitres, nec te hordeo alam, sed paleis, fame te conficiam & siti, graui onerabo pondere; per æstus agitabo & frigora, vt cibum potius quàm lasciuiam cogites.* Iulius Scaliger asserturus conuenire mores, qui cum lacte simul hauriuntur, Iouem è salacissima quapiam bestia, non de gulosæ suis (quam pro nutrice habuisse in Idæ vallibus Cretenses crediderunt) mamma suxisse par esse ait. Igitur debuisse esse vel leporem, cuius fœcunditas versatur in opinione hominum, vel canem; nihil enim cane fertur amentius in Venerem, quo tamen ipse equum non minus calere arbitratur, semper enim furit mas; fæmina verò sola ex ijs quæ non superfœtant, prægnans admittit marem. Et quia in quodam Pyrenaico spectaculo ternum aliquando sibi oblatum esset asinorum spectaculum, itaque placere magis, Masticheum (vt ait poëta) numen illud interea dum cauetur, ne sit cibus patri, habuisse tum pro cibo asininum lac ætate prima: postea cum barbara simul non tam pilum asini quàm spurcissimos induisse mores: sed & Ambraciotarum æneus asinus quem Delphis dedicarunt victis nocturna pugna Molossis, eandem asini libidinem testatur. Nam cùm in illos noctu insidias disposuissent Molossi; asinus qui fortè ex agro in oppidum agebatur, asellam insectans cum multa lasciuia, vehementem ruditum sustulit: ipse etiam agaso per tenebras obscura & incondita voce inclamabat. Iniecit ea res Molossis tantam trepidationem, vt statim insidiarum locum deseruerint: Eos Ambraciotæ detecta fraude noctu inuadentes prælio superarunt, vt author est Pausanias. Quamuis modò libidine

Luxuria.

Qui in asinos mutari dicantur.

Lib. de plãtis.

Asinus æneus.
Ambraciotarum victoria.
In Phocicis.

libidine maximè pruriat, ob verendi tamen enormitatem, qua ſupra modum præditus eſt, ad generandum admodum ſegnem eſſe compertum eſt, ſicuti & homines qui ſimili genitalis productione conſpicui ſunt, quod in emiſſione per eam longitudinem ſemen tranſmeans habetetur & frigidius fiat. *Li.10.c.28.* Teſtaturque Aelianus inter cauſas cur Aegyptij aſinos odere, & hanc quoque accedere putari, quòd cùm populi prædicti omnes fœcundas animantes colant, aſinus minimè fœcundus nullo in honore ſit. *Infœcundum eſſe.* Geminos quidem aſinam ex ſeſe peperiſſe non facilè (inquit) quenquam meminiſſe ferunt. Tam mas quàm fæmina trigeſimo mente coit, vt ait Ariſtoteles: ſed magna ex parte nequeunt generare; verùm in bimatu, aut trimatu & ſemiſſe. Sed iam vel anniculam ventrem geſſiſſe aſellam aiunt, (inquit) ita vt quod pepererat, educari ac perfici potuerit. Hæc ille, quæ Plinius ſic reddidiſſe videtur: *Partus à trigeſimo menſe ocyſsimus, ſed à trimatu legitimus, totidem quot equæ & eiſdem menſibus & ſimili modo.* *Li.16.c.20.* De aſinis ad coitum idoneis legendus eſt Conſtantinus. Niſi à prima dentium mutatione generare incipiat, nunquam pòſt generaturum, ſed ſterilem omnino perduraturum Ariſtoteles aſſerit. Idem de generatione multa prodidit, quæ hic orne recitabo. *Generatio.* *Superſtitioſe* (inquit) *à quibuſdam proditum eſt, aſinas non concipere tot annis, quot grana hordei muliebris purgationis ſanguine contacta ederint. Non æquinoctio verno, vt equæ & cætera* F *pecora, admiſſarijs iunguntur aſinæ; ſed æſtiuo ſolſtitio, propter naturæ frigiditatem, vt tempore calido pulli naſcantur, eodem enim tempore parit, quo coierit.* *Coeundi tēpus.* (Admittuntur ante ſolſtitium, vt eodem tēpore alternis annis pariant, duodecimo enim menſe conceptum ſemen reddunt, Varro.) *Mares in remiſsione operis deteriores ad generationem ſunt, quamobrem ab opere non diſiungunt. Reÿcit aſina ſemen à coitu, niſi interpelletur, quamobrem ſtatim à coitu verberant inſectanturq́.* Eadem ferè habet Plinius: *Partus.* *Parit* (inquit) *duodecimo menſe, ſingulatim magna ex parte procreat prolem: ea namq; natura eſt, vt vnum pariat, ſed nonnunquam gemellos etiam edit, rariſsimè tamen. A partu die ſeptimo mari iungitur, eodemque die iuncta maximè recipit initum, ſed poſtmodum etiam patitur. Solet hæc niſi priuſquam gnomonem amittat, pepererit, nunquam poſtea initum recipere: ſin antea pepererit, parere tota ſua ætate poteſt. Cignit tota vita quæ ei eſt ad trigeſimum annum. Prægnantes opere leuant: Venter enim labore nationem reddit deteriorem. Marem non diſiungunt ab opere, quod remiſsione laboris fit deterior. Admittuntur ante ſolſtitium, vt eodem tempore alternis annis pariant, duodecimo enim menſe conceptum ſemen reddunt.* Anna ſocer Eſau primus aſinos equis copulauit, vt Iudæi aſſerunt teſte Iſidoro. Quamuis autem aſinus equam ſuperueniens citiùs impleat quàm equus, equus tamen ſi ſuperueniat aſinam, quam inierit aſinus, non peruertet aſini initum: ſed ſi G aſinus ſuperuenerit equam quam inierit equus, peruertet, teſte Ariſtotele propter ſeminis ſui frigiditatem. Cur autem equam facilè impleat, in cauſa eſſe inquiunt, membri productionem, quæ ad intima vteri equæ penetrat, vt tradit Cardanus in opere de varietate rerum. Idem Ariſt. author eſt: Cùm vel equus cum aſina, vel aſinus cum equa coierit, multò magis abortum conſequi, quàm cùm vnigenæ inter ſe iunguntur, verbi gratia equa cum equo, aut aſina cum aſino. Euenire etiam tēpus gerendi vteri, vt cùm equus cum aſina coierit, maris norma, id eſt, vt quanto ſpatio temporis mas perficitur in ſuo genere, tanta etiam fœtus, quem ipſe procreat, abſoluatur. At magnitudine corporis, ſpecie & viribus, magis fæminæ, quàm mari ſimile euadere, quod naſcitur, ſi frequenter coeant, neque vllo interpoſito tempore ceſſent quæ ita iunguntur, breui fæminam ſterileſcere, eaque de cauſa non frequenter ita coniungere, qui curam huic adhibent rei, ſed tempus aliquod interponere: non aſinum ab equa; vt ab aſina equum recipi, niſi aſinus ſit qui equam ſuxerit. *Equæ quos aſinos recipiant.* Admittere de induſtria quos hippothelas vocant, ac ſi equimulgos voces, quæ in paſcuis modo equorum viribus bouis ſuperantes coeant. Obſeruatione dignum quod tradit Plinius, ad mularum maximè partus, aurium referre in his & palpebrarum pilos dici: quamuis enim vnicolor toto corpore, totidem tamen colores, quot ibi fuere, reddere. Pullum autem aſininum H à partu recentem ſubijciunt equæ (ait Varro,) quoniam eius lacte ampliores fiunt, quod id lac quàm aſininum & alia omnia dicunt eſſe melius. Cæterùm quia equa reſpuit alienum fœtum, hæc optimè tenebris fallitur; nam obſcuro loco partu eius amoto, aſinus quaſi ex ea natus alitur, cui deinde cùm decem diebus aſſueuit equa, ſemper poſtea deſtinanti præbet vbera; ſicque amplior & ad omnia melior euadet. Dolent eis à fœtu mammę, ideo ſexto menſe (inquit Plinius,) arcent partus, cùm equæ anno propè toto præbeant. Lac grauidæ habent menſe decimo, vel vt idem ait, prægnantes continuo lacteſcunt. Pullis earum vbi pingue pabulum, biduo à partu maternum lac guſtaſſe lethale eſt. *Lac quale.* Genus mali vocatur coloſtratio. Craſſiſſimum aſinæ lac eſt, vt quo coaguli vice vtantur, tenuius equæ, tenuiſſimum cameli.

AETAS

ÆTAS. VOX. AFFECTVS.

ASINIS vita est ad trigesimum annum, teste Plinio, vbi aliàs legitur, amplior annis triginta, fœmina viuacior mare est. Cæterùm ob nimios quibus vrgetur, labores raro proprium vitæ cursum adimplet, vt inquit Cardanus. Rudere propriè ad asinos pertinere Grammatici aiunt, cùm enim vocem emittunt, rudere dici: quibus reclamat Iosephus Scaliger in annotamentis suis in libros Varronis de lingua Latina. Rudere (inquit) Suum & Leonum & aliorum animalium. Ouidius & Persius asinis attribuunt. Tamen oncant asini, non rudunt. Et reuera author philomelæ ait: *Lib. 10. de subtil.*

Quirritat verres, tardus rudit, oncat asillus:

Cæterùm apud nullum probatum authorem id verbum, quod omnino Græcum est, inuenias, & ὀγκᾶν seu ὀγκάσθαι nisi interpreteris rudere, haud dubio non intelligeris: nam & ὀγκηθμὸν ruditum reddunt. Eleganter Ausonius in Epigrammatibus in hominem absonæ vocis. B

Latratus catulorum, hinnitus fingis equorum
Caprigenumq́ pecus lanigerosq́ greges
Balatu assimilas; asinos quoq́ rudere dicas
Cùm vis Arcadicum fingere Marce pecus.

Dicitur & βρωμῶμαι propriè de asino, qui fame nimia compulsus rudit, quamuis in vulgari Lexico βρωμῶμαι dicatur esse fœteo, rudo: & propriè de Leonibus & hircis & similibus malè olentibus dici. Μυκάομαι, id est, mugio, quamuis propriè pertineat ad boues, tribuitur tamen etiam camelis & asinis, necnon alijs etiam tam inanimis quàm animatis, quæ mugitum boatumq; quendam reddunt. Inter epitheta asini etiam est μεγαλόμυκητης id est grande mugiens siue grande rudens. Hanc autem rudendi vocem (βρῶσιν) asinabus negatam esse aiunt, vt refert Aelianus. Impropriè itaque ab Ouidio dictum: *Li. 3. c. 7.* *Lib. 5. de arte.*

Et rudit à scabra turpis asella mola.

Soli inter animalia pilosa, non à pediculo tantum, sed etiam à rediuo immunes esse dicuntur. Si asinum moriētem viderint, celerrimè deficiunt: rarò alioqui morbis afficiuntur. Vno maximè morbo laborare dicuntur, quem malida vocant, quod vitium in capite oritur, facitque vt per nares pituita multa, ruffaque effluat, quæ si ad pulmonem descenderit, moriri feruntur, sed si in capite solum est, non inferre interitum. Grammatici Græci maliasmon esse dicunt catharrum per nares in asinis. Malie (μαλὶν) eisdem, affectus est iumentorum cùm tussiunt: & malis, aphtha id est, oris vlcus, inflammatio. Sed de malide sic scribit Absyrthus de morbis equorum agens: *Maxima (inquit) ægritudo est, à quo equi non facilè conualescunt, quam plerią malim, alij catarrhum. Romani sumperium vocant*: est autē reuera articularis morbus, deinde eius signa & curationē subijcit. Cæterùm præter hunc affectum alios quoque habet cum equo communes, proinde equi historia consulenda fuerit. Accidit & bulimus vtrisque, vt scribit Plutarchus in sympofiacis, maximè si caricas aut mala gestant: Esse bulimum non famem sed exanimationem asserit, cùm odore eorum fructuum sic afficiantur, odor autem non indigentiam sed morsum quendam in ore ventriculi exagitationemque eius efficiat, quæ facilè sedatur, vel minimo scilicet panis frustulo. Ad vrinæ asini difficultatem, quidam superstitiosi, vt Suidas scribit, hæc verba inmurmurabant: *Gallus bibit & non meijt, myxus non bibit & meijt*. Sed myxonum puto, id est, bufonem dicere voluit. C *Malie.* *Cap. 2.* *Li. 6. qu. 8.* *Bulimus.*

D Aelianus author est Maurusios asinos primùm vt se in viam dederunt, incrediliter incitata celeritate iter conficere, vt euolare, non excurrere videantur. Deinde eos citò fessos de via, & pedes & spiritus deficere, ac pedum tarditate ad currendum constrictos insistere, & acerrimas profundere lachrymas, non tantopere meo iudicio (inquit) ob futuram mortem, quàm ob pedum infirmitatem, quare vt captiuos ad equos alligatos trahi. Si claudicent asini, aqua calida totum pedem circum lauabis & scalpello expurgabis; quod postquam feceris, vrinam veterem calidam, in qua adeps, maximè caprinus elixatus sit, aut si is haberi nequeat, bubulus, circumfundes, atque hoc facies vsquequo sanitatem adipiscatur, vt monet Constantinus Cæsar ex Absyrto. *Vrinæ difficultas.* *Claudicatio.*

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

V M Stygis aqua, cui ex petra profluenti inſignis adeò ineſſe fertur frigiditas,
vt vaſa omnia diſſiliant, aſino in primis videtur eſſe occulta quædam amicitia,
Li. 25. c. 16. cùm ſolius huius animantis, aut mulæ ſicuti alij prodidere, niſi mendoſa (inquit Cælius) ſint Græcorum exemplaria, vngula nullam patiatur noxam. Certè Plutarchus in libro περὶ πρώτε ψυχρῦ de aſini vngula intellexit, quod facit
30. in hiſtorijs quoque Iohannes Monachus in Alexandri mentione. At Plinins
mularum vngulis contineri modò Stygis aquam prodit. Facilis lapſus: nam Græcè ὄνος, aſinus
eſt, mulus autem vel mula ἡμίονος. Aut vtrumque eſt, aut forſan labitur Plinius. Nam in Ale-
xandro Plutarchus, ὄνε χηλῶ dixit, quanquam interpres equi vngulam reddiderit. Hæc ferè
Li. 10. c. 40 Cælius. Aelianus verò, in Scythia (inquit) aſini cornibus præditi naſcuntur, quorum cornua Ar-
cadiæ fluminis aquam continent, quæ tranſmittit vaſa omnia, etiamſi ſint ex ferro. Similem pla- F
nè cum ventis vel amicitiam vel inimicitiam habere videtur. Legimus enim Empedoclem, vt
notauit idem Cælius, quandoque colyſaneman fuiſſe dictum, quòd venti flatum inhibuiſſet. Nam
Empedocles cùm Agrigentini vento infeſtarentur vehementiore, illum auertiſſe Empedocles dicitur, circum-
colyſamenes poſitis vbi pellibus aſinorum innumeris: quam rem ſic narrat Diogenes Laërtius: Eteſijs aliquã-
do vehementer flantibus, adeò vt fruges corrumperet, excoriare aſinos iuſſit, factiſque vtribus,
eos collibus & montium verticibus admoueri ad compellendos flatus, ceſſantibuſque ventis, ab
euentu rei κωλυσανέμαν vocatum eſſe Timæus tradidit. Quis autem rationem quoque adferat,
Ne rudat. quòd non amplius rudit aſinus, ſi lapis è cauda ſuſpenſus teneatur? Id tamen vulgò dici Aelia-
Lib. 9. c. 55. nus tradit. Quod verò aſinos dicunt, tot annis ſterileſcere, quot hordei grana comederint men-
Aſini & Aegithi odium. ſtruo infecta, id paulò antè negabamus. Aſinum & Aegithum inimicitias exercere ex Ariſtotele
ſcribit Antigonus in mirabilium narrationum congerie. Prætereuntem enim ſolui in ſpinas. Eam
ob rem, & quòd aſino rudente Aegithi oua excidunt, perterritique pulli: huius damni memorem
ægithum inuolantem, vlcera aſini roſtro ferire. Paulò tamen aliter nunc apud Ariſtotelem hæc
Li. 9. hi. c. 1. legimus: *Salo* (ſic vertit Gaza) *prælium cum aſino eſt, propterea quòd aſinus ſpinetis ſua vlcera ſca-
bendi cauſa atterat; tum igitur ob eam rem, tum etiam quod ſi vocem rudentis audierit, oua abigat per* G
*abortum, pulli etiam metu labantur in terram. Itaq; ob eam iniuriam aduolans, vlcera eius roſtro ex-
cauat.* Et ſic quoque habet Plinius: *Aegithus auis minima cum aſino*, (diſſidet.) *Spinetis enim ſe
Li. 10. c. 74. ſcabendi cauſa atterens, nidos eius dißipat: quod adeò pauet, vt voce omnino rudentis audita, oua eij-
Spinus. ciat, pulli ipſi metu cadant. Igitur aduolans, vlcera eius roſtro excauat.* Similiter aſinus & ſpinus (ἀ-
κάνθις,) inimici inter ſe ſunt, vt ſcribit eodem loco Ariſtoteles. Victus enim ſpino à vepribus quas
aſinus tenellas adhuc paſcit. Quem locum Plinius ibidem ſic reddidit. *Et acanthis in ſpinis viuit;
idcirco aſinos & ipſa odit, flores ſpinæ deuorantes.* Cur verò coruus aſinos oderit, aduolanſque fe-
Coruus. riat & eorum oculos laceret, rationem nullam attullit Ariſtoteles. Sunt & lupi eis inimici, vt qui
carne alantur, itaque ab illis circumueniuntur. Aiunt Plutarchus & Aelianus aſinos nullo ne-
Lupus. gocio comprehendi & è vita tolli. Ait Ariſtoteles, niſi me fallit, memoria, aſinum cùm lupum
Lib. 8. c. 6. præſentem viderit, caput in latus vertere, ne aſpiciat, & ſic auerſo viſu inuadi. Haud bene etiam
Lib. 8. Hiſt. tra. 1. ei cum mure domeſtico eſt, vt his quibuſcumque verbis teſtatur Albertus. *Pugnat* (inquit) *rattum
cap. 2. quia dormit in eius præſepe, & mordendo nares eius, vetat ipſum comedere, & ipſe cum alio comedit e-
ius pabulum.* Cæterùm Ariſtoteles hoc de colote, ideſt Stellione tradit, pro quo ipſe ineptè rattũ
reddidit. Si oues vtantur ſtabulo, in quo aſini, mulæ aut equi ſteterunt, facile in ſcabiem incide- H
re Columella author eſt. Iam verò etſi aſini & equi eiuſdem penè ſint ſpeciei, & in iiſdem regio-
nibus, quæ vtroſque producunt, iiſdem ſtabulis amicè degant, naturaliter tamen equi aſinorum
Equus. ruditus horrent, ferreq; nequeunt, quod conſtat ex Scytharum pugna cum Aegyptijs. Cùm
enim Scytharum equitatus, quo præcipuè valebant, in Aegyptios irrueret, rugitu aſinorum &
mulorum inſolito (quippe apud Scythas nulli ſunt, Aegyptijs verò frequentes) adeo equos Scy-
tharum legimus fuiſſe conſternatos, vt protinus fugam fecerint, Aegyptijſque inſignem victo-
riam dederint. Alij de Perſarum Darijq; regis aſinis id narrant. Teſtatur Philippus Beroaldus
equum gradarium ſibi à ſcholaſtico Bohemo dono datum, quoties aſinos videbat audiebatq; ru-
dentes, hinniuiſſe, reſiliſſe, perturbatum fuiſſe: tandem aſſueuiſſe, minus ac minus indies fuiſſe
perturbatum. Nam vt inquit ille; *nihil aſſuetudine maius.* Ipſe qui apud Ariſtotelem, Plinium,
Herodotum, cæteros, legerat in Scythia & regionibus frigidis, non gigni aſinos, nihil demira-
batur illam equi agitationem, qui nimirum noua beſtiæ & forma & voce ab initio conſterna-
batur, mox exuta omni per conſuetudinem formidine ſimul manſitabat, ſimul interdum pabu-
labatur.

A labatur. Adeo multa quæ primum inspectione videbantur formidolosa, paulatim mox cognita contemnimus. Iam verò hoc omnem admirationem superat, si verum est quod scribit Gaudentius Merula: Si percussus à Scorpio super asino rectus desideat ad caudam, pro ipso dolorem sensiturum asinum: eiusque rei signum esse quod pedendo moritur: Vel si is quem scorpio pupugerit, in aurem dicat asino, Scorpius ne pupugit, non amplius doleturum, dolore in asinum transeunte. Sunt modò & plantæ quibuscum vel bene vel malè eis conuenit. Abroso ab asino vitis palmite, vindemiam inde feraciorem prouenisse obseruatum est: idque cum summa secuti diligentia mortales lætiorem sibi prouentum quotannis compararunt. Cuius rei monumentum Naupliæ spectabatur, vbi lapideus asinus grata posteritatis memoria dedicatus fuerat. Huc illud addam quod is neque mortuus quidem officium facere desistit, siquidem Vadimonius compertum ait caluariam eius in hortorum medio depositam, ad loci fertilitatem facere: Sunt verò asinis ferulæ gratissimæ in pabulo teste Plinio cæteris iumentis cùm sint præsentaneo veneno, & in equi historia ex eodem diximus, circa Abderam & limitem qui Diomedis vocatur, equos nascentibus illic herbis pastos, inflammari rabie, circa Botnias verò asinos. Si in Hetruria depascantur cicutam, profundissimo somno & torpore corripiuntur, vt non tantùm stupidi, sed planè mortui videantur; B Id quod aliquando rusticos (inquit And. Matthiolus) fefellit, nam cùm asinis quos mortuos credebant, pellem detraherent, accidit quod in medio ferè operis sint experrecti, non sine magno exoriantium terrore & ingenti astantium risu. Testatur & Scaliger, asellos se vidisse multum oscitantes ex cicutæ esu, deinde in amfractuosos gyros circumactos concidisse.

Lib. 3. Mirab. 58.

Plantæ.

Ferula.

Cicuta.

Exerc. 152.

AVGVRIA. PRODIGIA. SOMnia. Præsagia.

CAESARI Augusto cum Antonio ad Actium dimicaturo, cùm nondum sublatis planè tenebris tentorio digressus circum naues ambularet, quidam asinum agens occurrisse traditur: interrogatumque quis esset, respondisse sibi Eutycho, asino Niconi nomen esse. Est autem Eutychus Latinis fortunatus, Nico vincens. Eius ominis causa Cæsar, cùm locum istum nauibus oneraret, æreum asinum C & hominem ibi posuit, vt Plutarchus aliique passim memoriæ prodiderunt. C. Marium in Minturnensium custodia delitescentem legimus, cùm asellum considerasset oblatum sibi pabulum spernere, & ad aquam properare, ex hoc salutis sibi pabulum spernere, & ad aquam properare, ex hoc salutis sibi viam ostensam conicisse. Saulem dum asinas amissas quæreret, pro ijs regnum inuenisse Suidas annotauit. E contrario cum asinus Leonem interfecisset, omen magni terroris edidit, necemque Alexandro portendisse literis mandatum esse Alexander ab Alexandro annotauit. Certè Plutarchus in vita Alexandri inter prodigia quæ Alexandrum perturbarunt, hoc scribit: *Ex his enim quos educabat, leonem quendam eximiæ magnitudinis ac formæ mansuetus asellus calcibus exanimarat.* Idem accidit Florentiæ anno 1302. Leonem enim Florentinis à Bonifacio ob magnitudinem pulchritudinemque donatum, in aula præfecti asellus clitellatus calcibus ira defatigauit, vt tandem interimeret. Alij autem aliter hoc prodigium interpretabantur, inquit Ioannes Villanus. Erant qui ad Sibillæ referrent oraculum, quo denunciatum est olim, tunc ecclesiæ excidium fore, cùm animal mansuetum regem suum occidisset, sed in ipsum Pontificem portentum minabatur; mox enim à Sciarra Colonna Galliarum Regis iussu captus est. In D eadem Hetruria res alia similiter ridicula nouam animis omnium religionem iniecit. Pistorij sub horam diei tertiam spectantibus multis, asinus excelsum tribunal ascendit, atque inde ruditum vsque adeo compositum edidit, vt populum accurrentem alloqui, & quædam dicere velle videretur. Creditum est significasse Terentium arte pistorem ex humili genere præfectum futurum vrbis, cùm accusasset præfectum furti. Asinus aut bos, vt alij referunt loquens inter cætera prodigia recensetur, quæ ciuile bellum præcesserunt: ad quod pertinet illud Lucani.

Augurium Augusto oblatum.

Nicon asinus.

In Antonio.

Lib. 5. c. 13.

Asinus leonem occidẽs

Asinus tribunal ascendens.

Tunc pecudum faciles humana ad murmura linguæ.

Sed & in sacris literis legimus asinam domino suo locutam fuisse. Balach enim filius Sephor cùm in terram suam Israël venisse comperisset, nuncios misit, vt Balaam hariolum inuitaret, (inquit D. Augustinus) vt populum Israël malediceret. Qui cùm sedens super asinam pergeret, & asina angelum in angustijs stantem euaginato gladio videns timuisset, ter cæsa demum domino substitit. Vnde amplius flagellata, humano more & sermone quasi querulosa ancilla loquitur. Et illa loquente; statim Balaam oculi, vt angelum cerneret, aperiuntur. In hoc admirabili signo quamuis asina competentia sibi verba profatur, non tamen sua mente, nec affectu suo loquitur, sed dominus, de

Lib. 1.

Asinus loquitur.

Lib. 1. de mirab. sacræ Script.

minus, de quo dicitur, & aperuit os aſinæ, ſicut ad loquendum os aperuit, ita etiam linguam & palatum in verba gubernauit. Aſina enim quid & quomodo diceret, & ſi aliquid diceret, ignorabat, quoniam & homines qui alieno inflati ſpiritu loquuntur, & adhuc cùm loquitur, neſciunt &c. Iam verò ſi quis aſini ſe aures habere imaginatus fuerit per quietem, ingruere homini ſeruitutem & ærumnas, coniectores autumant. Ita etiam ſi quis aſinium ſe caput habere ſomniauerit. Contrà ſi quis ægrotet, vidiſſe aſinum qui a lapſu ſe ſuſtulerit, indicat eum conualiturum in omnibus dicente quopiam Viden' vt aſinus ſe erexerit? decumbentem indicat ſurrecturum. Si aſelli aut muli, diu multumque & caput & auriculas abſque præſente cauſa motitabunt, pluuiam adfuturam deſignabunt, vt author eſt Theophraſtus: rationem reddit Antonius Mizaldus; Auditum hebetant auſtri (inquit Hippocrates) & caput grauant. Sunt aſellus & mulus capite enormi, propterea pituitæ & gignendæ & excipiendæ peropportuno. Quæ quia componente ſeſe in pluuias aëre, huiuſmodi animalia exagitare ſolet: idcirco calore de motu conciliato, quicquid id eſt tenuare diſſipareque, imo verò in ambientem aërem deponere in primis tentant.

Aſini aures habere quid in ſomno portendat.

Cur auriculas motitantes pluuiam præſagiant.

COGNOMINATA.

Denominata.

ASINAE cognomentum teſte Macrobio Cornelijs datum eſt, quoniam princeps Corneliæ gentis, empto fundo ſeu filia data marito, cùm ſponſores ſolemniter ab eo poſcerentur, aſinam cum pecuniæ onere produxit in forum quaſi pro ſponſoribus præſens pignus. Liuius verò Cornelium aſinam memorat interregem & P. Cornelium aſinam ſiue illum ſiue alium. Aſconius Pedianus in oration. Ciceronis contra L. Piſonem & Cn. Cornelium aſinam conſulem cum C. Duilio. Fuerunt autem & Aſinij vetuſtæ familiæ, è quibus Aſinius Pollio celeberrimus, & cuius perelegans extat oratio aduerſus Catilinam. Aſinius quoque Sabinus memoratur à Tacito & Aſinius Capito apud A. Gellium. Fuere & Aſellæ cognominati, Lucretius Aſella apud Florum & ſcriptorem de viris illuſtribus. Fuere denique Aſelliones, vt Sempronius Aſellio ſcriptor Romanæ hiſtoriæ apud A. Gellium: Aſinorum familia Florentiæ eſt antiquiſſima, ex quibus Aſinus de Aſinis reformauit ſtatuta mercatorum, vt legimus in libro Italicè conſcripto de nobilitate aſini. Fuit & in hac mea patria gens Aſinellorum olim florentiſſima opulentiſſimaque, à qua turris in minuſculo foro conſtructa conſpicitur, quam à conditoribus in hodiernum vſque diem cognominant turrim Aſinellorum; quæ altitudine ſtructuræque æquilibrio eſt Bononiæ ſpectatiſſima. Brocardus monachus in deſcriptione terræ ſanctæ de eius agens incolis circa caſtrum Arachas poſt Tripolim habitare tradit Saracenos, qui Vanni dicuntur; his ſociari Saracenos alios quos Aſininos vocant, habitantes in montanis vſque ad caſtrum Antheradum, plurima habentes caſtra & oppida, atque fertiliſſimam occupantes terram. Gur verò Aſinini vocati ſint, ſubticet. An fortè quia ſeſe Romanæ Eccleſiæ ſubijcere aliquando voluere? Nam & Chriſtiani olim, per ignominiam Aſinarij nominati ſunt. Verba ſunt Corn. Taciti (inquit Petrus Crinitus,) quo loco hiſtoriam de Iudæorum origine & moribus ſcribit. Aſſenſere Iudæi Moſi duci atque omnium ignari, fortuitum iter incipiunt: ſed nihil æquè quàm inopia aquæ fatigabat. Iamque haud procul exitio totis campis procubuerunt: quum grex aſinorum agreſtium è paſtu in rupem nemore opacam conſcendit. In quibus vulgatiſſimi codices deprauati alicubi comperiuntur, & quidem ineptiſſimè, vti res ipſa, & Sept. Tertullianus docet, qui Taciti verba mutuatus, ad hunc modum in Apologetico id explicat; Refert (inquit) Tacitus Iudæos Aegypto expeditos, ſiue (vt putauit) extorres vaſtis Arabiæ aquarum locis egentiſſimos, cùm ſiti macerarentur, onagris qui fortè de paſtu potum petituri exiſtimabantur, indicibus fontium vſos: ob eamque gratiam conſimilis beſtiæ ſuperficiem conſecraſſe. Notum eſt enim quòd ipſi quidem Iudæi ab Appione Alexandrino, Moloneque & alijs notati ſint, quod aureum aſini caput in templi ſacrario ſeruarent, atque adorarent: quoniam Moſe duce (vt improbè aſſerunt) aſinorum beneficio aquas Iudæi inuenerunt. Quod eſſe falſum & planè fictitium Ioſephus Iudæorum vernaculus & templi ſacerdos, alijque compluresaſſeuerant. Vnde idem Tacitus, vt mendaciorum loquaciſſimus, à noſtris meritò inceſſitur. Romani autem veteres pari cauſa & Chriſtianos æquè ac Iudæos Aſinarios vocarunt, obſtinato videlicet in Chriſti nomen odio, quem per ignominiam etiam Chreſtum per e. literam appellabant. Sed & figuris picturiſque Chriſtianis illudebant; quando infando etiam picturæ genere Deum noſtrum ſic depictum ſpectanti populo propoſuerunt, vt is foret auribus aſininis, pede altero

Lib. 1. Saturnal. c. 6. Cornelij Aſinæ cur dicti.
Dec. 3. li. 3. Aſinij.
Li. 5. c. 20. Aſellæ.
Aſelliones. Lib. 1. c. 13. & li. 1. c. 18. Aſini.
Aſinelli.
Aſinini.
Aſinarij dicti Chriſtiani. Lib. 1. c. 9.

A tero inungulatus, librum gestans, & togatus. Cui flagitio vt scelus adderent, tali titulo Christi
effigiem dedecorarunt: Deus Christianorum ὀνόχηλος: qua in re vel ipse quidem Tertullianus æ-
grè a risu abstinuit, quum nomen ipsum & formam conspiceret. Hæc omnia itaque ille. Porrò
sic quoq; legimus apud Alexandrum ab Alexandro Clisthenen tribus Doriensium, ne forent eæ- *Lib. 1. c. 17.*
dem Sicyonijs, quæ Argijs, diuersis nominibus ad ignominiam compositis notauisse. Nam præter *Nomina ad*
tribum suam cui Archæ nomen erat, reliquas ludibrio habitas, ex brutis appellasse: quippe hya- *ignominiam*
tas, id est suales, aliquibus oneatas, hoc est asinales, reliquis chœreatas, id est porcales nomina *imposita.*
indidisse, quibus mox aliud nomen dixisse, hyleas, Pamphilos, diamantes & Egyleas. Apuleius
libidinosam mulierem & quod in viro exoptabat, in asino adamantem, eleganter asinariam Pa-
siphaēn nominauit his verbis: *Fuit in illo conuenticulo matrona quædam pollens & opulens, quæ more*
cæterorum visum meum mercata: ac dehinc multiformibus ludicris delectata per ammirationem assi- *Pasiphaë a-*
duam: paulatim in ammirabilem mei cupidinem incidit; nec vllam vesanæ libidini medelam capiens *sinaria.*
adinstar asinariæ Pasiphaës, complexus meos ardenter expectabat; grandi denique præmio cum altore
meo depacta est noctis vnius cubitum &c. Oppidò quàm decenter (inquit Beroaldus in commento)
B Pasiphaë asinaria mulier dicta, quæ ita expetebat asini concubitum, sicut illa Pasiphaë poëtica *Pasiphaë*
tauro supposita ferinos coitus adamabat. Res est testimonio poëtarum notissima, & historicorum *poëtarum.*
monumentis celebrata, quemadmodum Pasiphaë Solis filia Minois vxor tauri amore flagrauit,
& opificio Dædali intra vaccam ligneam inclusa septam corio iuuencæ concubuit. Aristonem au-
tem nobilem iuuenem Ephesium, filium Demostrati, mulierum ita exosum fuisse tradunt Ari-
stides, Stobæus & Plutarchus, vt cum asina concumberet, exque ea puellam formosissimam su- *Lib. 2. Para.*
sciperet, Onosceliam ab euentu, quòd videlicet cruribus esset asininis, dictam: E contrario Ma- *Serm. 2.*
humetum illum Turcicæ sectæ authorem quidam scriptor Germanus, qui terræ sanctæ itinera- *In Parall. c. 54.*
rium ritè conscripsit, & ex perlecto Alcorano multa retulit, Saracenæ cuiusdam dum per Ara- *Onoscelia.*
biam iter faceret, amore correptum fuisse tradit, à qua cum efflagitatum coitum impetrare non
posset, mox asellam qua inuectus erat, ex indomito libidinis ardore compressisse. Vtrumque
itaque non incongruè cum Apuleo asinarios cognominabimus: sed fuit ὄνος siue asinus etiam qui-
dam appellatus non ob tam nefarium coitum, sed propter penem vltra animalium modum pro
minentem, qua de causa Commodo Imperatori tam gratus fuisse fertur, vt & ditaret hominem
& Herculis sacerdotio præponeret. Sunt modo & loca ab asino denominata. Megarensis ager si-
C cut & Atticus asper minimeque ferax partem ampliorem habet refertam montibus inquit Strabo,
quos Oneos id est asinarios vocant. Et ad Antronem munitum castellum ait esse in transitu in
Eubœam quod Antronis asinum vocant, Interpres Aristophanis in Pluto inter alias rationes, cur *Li. 9. Geogr.*
Midas dicitur habuisse aures asininas, vnam etiam addit, quòd Phrygiæ pagum incoleret, cui *Montes a-*
nomen ὄνου ὦτα, id est auriculæ asininæ. Asinaria festum erat Syracusis, ab Asinaro fluuio appel- *sinarij.*
latione ducta, apud quem Atheniensium imperatores Nicias & Demosthenes capti. Malea pro- *Aures asini.*
montorium Peloponnesi vocatur à forma ὀνυγνάθος Ptolomæo, id est asini maxilla, γαμφήλας,
vt scribit Isaacius in Lycophronem. Pausanias in Laconicis excurrere tradit in mare procul ab A-
sopo stadia CC. Onuphis Aegypti vrbs Stephano & Psello, quæ Herodoto onuphites vocata
est. Multa etiam Italiæ loca obscura aliàs ab asino nomen acceperunt, vt in agro nostro, qua itur
Florentiam, Scarica l'asino, id est asino sarcinam demito, propterea quod asinus, cùm eo perue-
nit, præ lassitudine quietem poscit. Mutinæ fontem quendam ab asino denominarunt, quod ali-
quando in eum asinus ferris indutus argenteis, à Bononiensibus excoriatus ludibrij causa in vr-
bem eiaculatus incidisset, vt Pompeius Vizanius noster amicus narrat, in sua de Bononia histo-
ria. Via asinaria vna est authore Ortelio ex illis quæ ad vrbem ducunt, Festus Pompeius vrbis Ro- *Lib. 3.*
D mæ viam esse ait, item liber notitiarum, vt idem Ortelius citat. Asina bella nomen est villæ cu- *Via asinaria*
iusdam in agro Romano qua itur Braccianum. Apud Foroiulienses via quædam vulgò vocatur,
Qui mi caddè l'asino, hoc est, hic meus cadebat asellus; quæ verba ad perpetuam rei memoriam
durissimo impressa lapidi reseruari aiunt. In regno ea est Sauorignanorum. Asinorum paradisus *Asinorum*
Perusij nomen est plateæ, qua iter est ad monasterium conuentualium D. Francisci. Asino longo *paradisus.*
castri nomen in agro Senensium. Vallis asinaria non longè abest à Tiguro Heluetiorum. Mons a-
sinellus in Abrutio celebris templo D. Eustachio quod habet in vertice, sacro. In Sicilia secundo
à Catania lapide ingentem aiunt esse fluuium, cuius pons ligneus quatuor capax curruũ, à trans-
euntibus asinis, pons asinorum nuncupatur. Est & eiusdem nominis pons inter Aquilegiæ vrbis *Pons asino-*
ruinas ab Attila destructæ, ab asina marmorea binos lactente fœtus nomen habens, cuius hodie- *rum.*
que reliquiæ extant. Pruna quædam tradit Plinius asinina olim dicta esse à vilitate, seriora maio- *Pruna asi-*
raque, eodem colore quo hordearia. Onocecidas Galenus à rusticis ait vocari eas gallas, quæ *nina. li. 15. ca. 13.*
grandescunt fungosæ, quasi asininas, quòd ignauæ sint & minus efficaces. Plinius inter diuersas *Li. 14. c. 3.*
vuarum species damnari ait visu cineream, & rabusculam (rauusculam colore ad rauum inclinan-

te, &

te) & aſiniſcam, id eſt colore aſini, vt doctiores exponunt, ideoque conijciunt, quod eadem fot- A
tè Varino ſit ὀνηγδη nominata. Heſychio verò etiam ὀνόπη eſt genus vitis nigræ. Ὀνόγυρον, cu-
ius mentio apud Nicandrum in Theriacis, Suidas exponit φυτὸν ἀλεξίκακον, ὅπερ τριβόμενον ὄζει,
additque alijs ἀνάγυρον nuncupari, indeque tranſlatum eſſe dicit, κινεῖς τὸν ἀνάγυρον, de ijs qui
Onogyrus. ipſi ſibi mala acceſſunt. Nicandri verò Scholiaſtes, chamæpitym eam ait eſſe herbam quæ &
ὀνόγυρος & σιδηρῖτις dicitur, & ὄνια ἄγρια, quod iudicium multi vt ineptum reijciunt. Eſt etiam
Onopyxus. Onogyrus nomen viri, cuius his verbis meminit Varro. *A bubus Athenis Buzuges nobilitatus, Ar-*
Li. 6. Hiſt. 6 *gis Onogyrus.* Ὀνόπυξος ſpinoſis ſtirpibus accenſetur à Theophraſto. Theodorus buxum aſini-
Li. 21. c. 16. num Latinè reddidit. Plinius Græcam nomenclaturam retinuit. *Onopyxus* (inquit) *folio & caule*
ſpinoſus eſt. Apparet autem inde nomen habere, quòd ſit carduus aſinis in cibo gratiſſimus &
ſummoperè expetitus: quanquam non deſint, qui non per υ, ſed per η, ὀνόπηξον legendum eſſe
exiſtimant, quòd ad eum deuorandum aſinus perpetuò defigatur & hæreat: qua ratione & di-
placum ὀνοκάρδιον, nuncupant, quòd ad eum aſinus magna alacritate feratur cùm ſenſerit,
Onocardiũ. quaſi aſini corculum. Cum verò aſinos vbique obſeruauerimus ad quoſdam carduos crebrius ac- B
currere, iiſque libentius & maiori cum voluptate veſci, & ab iiſdem magis allici, meritò ὀνόπυξος
Li. 27. c. 12. nominauerimus. Idem Plinius Onopordon memorat his verbis: *Onopordon ſi comederint aſini,*
Onopordon. *crepitus reddere dicuntur.* Quamobrem Dalechampius onopordon id genus cardui eſſe iudica-
uit, quod herbarijs communiter corona fratrum appellatur, & carduus tomentoſus, cùm Pari-
ſienſes ſeruata nominis Græci ſignificatione Pet d'aſne quaſi aſini crepitum vulgò vocant, aiunt-
que & affirmant aſinos eo guſtato ſubſultare, crebroque pedere. Anonin quidam eodem atte-
Ononis. ſtante ononida malunt vocare. Grammatici ὀνώνιν exponunt τὴν τοὺς ὄνους ὠφελοῦσαν, quòd aſinos
iuuet, videlicet ſeſe terentes ad illam ſcabenteſque, vel quòd in ea ſe volutantes ſpinis eius dor-
Onoſis. ſum libenter affricent & ſcabant. Apud Nicandrum legitur etiam ὄνωσις in Theriacis, Ὑσσωπός
τε καὶ ἡ πολύγωνος ὄνωσις: ſed metuo ne perperam pro ὄνωνις, præſertim cum addat πολύγωνος:
Onoſma. id enim pro πολυάκανθος accipere videtur. Onoſma teſte Dioſcoride etiam ὄνωνις vocatur, qua-
Onophyllũ. re apud Paulum Aeginetam, vbi ſcribetur ὄνομα & ὄνομις legendum ὄνοσμα & ὄνωνις. Onophyl-
lon eadem eſt anchuſæ ſpecies, quæ Arabicæ linguæ authoribus etiam aſini lactuca vocatur: ſed
Onaclea. & ipſam anchuſam quoque Græci onocleam vocant: & alterum eius genus apud Dioſcoridem
Onochiles. onochiles appellatur, pro quo aliqui onochilon, alij onochelim dicunt. Apud Theophraſtum
Li. 7. Hiſt. perperam ſcribitur ὀνοκίχλη, vbi Gaza vertit Turdaria abſque vllo ſenſu. Eſt autem onocichla C
c. 10. Plinio, cui flos diuturnior per partes floret. Auriculam aſini Galli quidam vocant ſymphytum
Onocichla alterum: Sabaudi lotum pratenſem, panem aſini: Inter ſtirpium nomenclaturas Dioſcoridi at-
Auricula aſini. tributas, onomordon eſt helxine: aſini ſanguis Aegyptijs, Filix: aſinus ichrei Magis ſampſu-
Panis aſini chum. Onobletum herba linguæ ſimilis Hippocrati contra fœminarum profluuia in vellere appo-
Onobletum. nitur. Gorræus ſpeciem bliti linguæ ſimilem exponit. Plinius equidem teſtatur Hippocratem
putare bliti cibo ventrem ſiſti, ipſe verò ventrem adeo turbare tradit, vt choleram faciat aliqui-
Origanum. bus. Alterum origani genus Græcis ab aſino onitis cognominatur, ideoque Nicandro ὀνοπέταλον
vocatur, quaſi folium aſini, quòd videlicet folium eius aſino in cibo ſit gratiſſimum. Onobry-
Onobrychis. chis ab aſini ruditu nomen accepit; cæterùm quod ea deuorata rudere cogatur aſinus, à nemine
Onothera. quod ſciam, proditum eſt. Onothera verò, ſiue onagra, non ab aſino, ſed à vino, cuius odo-
rem radix exiccata refert, dicta eſt, quamobrem potius ſcribendum eſt οἰνόθηρας, & οἰνάγρον. Ὀ-
Onoſcheli dæmones. νόσκελοι dæmones ſunt, vt annotauit Cælius, inaquoſa & arida corporibus areſcentibus frequen-
Lib. 2. c. 6. tantes, aſininis cruribus. Hi ſeſe mares plurimùm (inquit) exhibent, interdum quoque leonem
& canem induere videntur. Præter verò omnem veritatem onochelon Chriſtianorum deum in- D
telligi ſuprà dictum eſt, & infrà etiam dicetur. Ὀνοκώλη verò ſimiliter ab aſinino pede dicebatur
Empuſa. Empuſa (Laruæ aut terriculamenti genus vno pede incedens, Hecatæ dicatum) de qua Ariſto-
phanes in Ranis: καὶ σκέλος χαλκοῦν ἔχει Νὴ τὸν Ποσειδῶ, καὶ βολίτινον θάτερον. vbi Scholiaſtes
exponens quid ſit βολίτινον σκέλος, ait ἔνιοι δ' ὄνου σκέλος λέγουσι. διὸ παρά τισι καλεῖσθαι ὀνόκω-
λον. Quapropter vbi apud Etymologum legimus Empuſam eſſe dictam παρὰ τὸ ἐμποδίζειν, ἢ
ἀπὸ τοῦ τὸν ἕτερον πόδα χαλκοῦν ἔχειν, ἢ ὅτι ἀπὸ σκοτεινῶν τόπων ἐφαίνετο τοῖς μυουμένοις. ἐκαλεῖ-
το δὲ αὕτη καὶ ὀνόπολη, pro ἐμποδίζειν ex Suida legendum ἐνποδίζειν, & pro ὀνόπολη, ὀνόκωλη,
vt reſtituit Henricus Stephanus in lexico ſuo veteri, cui multa ait cum Etymologico eſſe commu-
nia; vbi ſic legitur, Ἔμπουσα, φάντασμα δαιμονῶδες ὑπὸ τῆς Ἑκάτης πεμπόμενον, ὃ δοκεῖ πολ-
λὰς μορφὰς ἀλλάσσειν. Et paulò poſt explicatum nominis etymum: οἱ δὲ φασὶν ὄνου σκέλος ἔχειν
αὐτήν. ὅθεν ἐκεῖνοι ὀνοσκελίδα, ὀνοκώλην, ὀνόκωλον, καὶ ὀνοκωλέαν καλοῦσι. Eſt itaque Empuſa
ſpectrum quoddam quod ab Hecate dicebatur immitti videndum miſeris & calamitoſis. Ariſto-
phanes aiebat in varias eam mutari formas, vt bouis, muli, canis & rurſus formoſæ mulieris. Qui-
dam exiſtimãt meridianis horis apparere Empuſam ſolitam ijs qui parentant manibus. Fit autem
in ſacris

A in sacris etiam psalmis mentio meridiani dæmonij. Sunt qui hanc ipsam Hecaten affirmant esse, narrantque vno conspici pede, ideoque Empusam (Ἔμπουσαν) dici, οἱονεὶ ἑνίποδα. Sunt & ὀνοκένταυροι dæmonum genus tenebrosum καὶ καθυλον apud Aquilam. Meminit eorundem D. Hieronymus. Onocentaura verò Aeliano genus animalis siue veri siue fictitij: de quo sic scribit: Onocentauram quisquis vidit, non incredibile ducet, quod fama peruagatum est, Centauros fuisse, neq; fictores, neq; pictores in eorum descriptione mendaces fuisse, sed eos quoque à tempore productos, & gemina diuersæ naturæ corpora in vnum coaluisse non negabit. Verùm siue reuera fuerint, siue omni cera fluxabilior & ad fingendum habilior fama illos finxerit (tanquam dimidiato hominis & altero equi corporibus permixtis & vna conciliatis anima) prætereo. De Onocentaura quidem mihi nũc est animus explicare, quæ auditione & fama accepi. Eam ipsam scilicet homini ore similem esse, & pilis prolixis faciem eius ambiri: simul & collum & pectus humanam speciem similitudinemque gerere: mammas quoque turgidas in pectore: humeros, brachia, cubitos manusque humanam naturam habere: dorsum, latera, ventrem, posteriores pedes, asino persimiles esse: & quemadmodum asinum, sic cinereo colore esse: imum ventrem (ad latera) leuiter exalbescere: duplicem vsum ei manus præstare: nam celeritate vbi sit opus, eæ præcurrunt B ante posteriores pedes: ex quo fit, vt cæterorum quadrupedum cursu non superetur: ac rursus vbi habet necesse vel cibum capere, vel quicquam tollere, ponere, apprehendere aut constringere, qui antea pedes essent, manus efficiuntur; tumque non graditur, sed in sessione quiescit. Animal est graui animi acerbitate. Nam si capiatur non ferens seruitutem, libertatis desiderio ab omni cibo abhorret, & fame sibi mortem consciscit. Hæc de Onocentaura Pythagoram narrare testatur Crates ex Mysio Pergamo. Hactenus Aelianus. De Onocrotalo aue, cui nomen est ab asinino clamore, consules lector tomum nostræ ornithologiæ tertium. Suprà inter æquiuoca, tractorij generis machinam, Latinis suculam, Græcis ὄνον id est asinum vocari ostendi. Eadem & ὄνευος dicitur, vt Budæus in Pandectis docet. Scholiastæ verò Thucididis ὄνευος est μηχανὴ ἐπ' ἄκρων ἀκατίων πηγνυμένη, ἀφ' ἧς περι βάλλοντες βρόχους, τοὺς σταυροὺς ῥαδίως ἐκ τοῦ βυθοῦ ἀνέσπων. Ἔστι δὲ ἡ μηχανὴ ἐπὶ τοσοῦτον βιαιοτάτη, ὥστε τε καὶ σαγηνὴν βαρεῖαν ὑπὸ δύο ἀνδρῶν ἀπόνως ἕλκεσθαι. Sed & ipsi helciarij qui suculam versant, ὄνευοι appellantur, vt ex eodem Scholiaste discimus: ὄνευος (inquit) μηχανὴ ἐστὶ περιαγωγῆς, ᾗ οἱ χρώμενοι, ὄνευοι λέγονται. Hinc & ὀνεύω id est suculam verso. Apud nos tessarius quidam ludus vulgò ab asino scarica l'asino nuncupantur, qua- C si asinus sarcina liberatus, propterea quòd is qui vincit, latrunculos simul in eodem loco collectos, pro tesserarũ iactu prius per diuersas abaci lusorij areas disponit, & deinceps eximit. Ὀνοβατεῖν authore Polluce propriè dicitur de asinis, cùm equas inscendũt. Sic enim scribit: ὄνων δὲ ἴδιον τὸ ὀνοβατεῖν: ὁπόταν ἵππους ἐπιβαίνωσι. Xenophonti verò est, facere vt asinus equam ineat; αἱ γὰρ ἀγελαῖαι τῶν ἵππων οὐχ ὑπομένοισι τοὺς ὄνους ἐπὶ τῇ ὀχείᾳ ἕως ἂν κομῶσιν. Οὗ ἕνεκα καὶ ἀποκείρουσι πρὸς τὴν ὀχείαν τὰς ἵππους ἅπαντες οἱ ὀνοβατοῦντες. Quæ modò mulier ὀνοβάτις apud Cumæos, & ὀνοβόσις dicta sit, dicetur suo pòst loco. Ὀνεῖον, stabulum asinorum exponit Varinus. Ὀνηλάτης, ὀνηγήσιος, ὀναγρὸς (nam ὄναγρος est asinus ferus,) ὀνοφορβὸς, ὀνοκίνδυνος, vt Varinus habet, vel Doricè ὀνοκίνδιος, vt Suidas & Pollux, est qui asinos ducit, vel pascit, pro quo & κιλλακτὴρ similiter Doricè apud Varinum legitur rectè, nam κιλλὸν & κίλλαν suprà asinum esse diximus: minus bene apud Pollucem κυνακτήρ. Sic enim venatorem potius vocamus. Latini asinarium dicunt: & sic inscribitur Plauti comœdia, vt ipse ait in prohœmio,

> *Nunc quid me dixi velle vobis dicere,*
> *Dicam, huic nomen Græcè est onagos fabulæ.*

Sic enim legendum, non autem onagros, quo modò in omnibus libris & scriptum est & impres- D sum; quod vidit Turnebus & astruit Dionysius Lambinus. Dicitur & qui asinos agit, asinecta asinida & asiniga: quamobrem idem Turnebus, in hoc Virg. in Copa:

> *Huc alibida veni, fessus iam sudat asellus,*

vbi quidam legebant, *Huc ad liba veni*, legendum iudicat vel asinida, vel multò potius asiniga, ab asino agendo, sicuti & in prologo qui Plauti Bacchidibus prætexitur, non illo quidem à Plauto scripto, (apagesis illum à tam elegante Latinoque comico,) sed à veteri tamen aliquo scriptore profecto, in quo Silenus, de quo loquitur Virgilius, pando asino vehi solens, ita de se loquitur:

> *Asibidam Ionij me vocitant greges*
> *Quod vecturio senex vehat asinario.*

Sed nec asinecta legenti de futurum putat suffragatorem, quod tamen non ita vltima compendinatione decernit.

[Marginal notes: Hecate. Onocentauri. Onocentaura. Lib. 17. c. 9. Onocrotalus. Oneuus machina. Lib. 5. c. 15. Lib. de re equest. Oncion. Asinarius. Asiniga. Li. 13. c. 22]

HIEROGLYPHICA.

Li.30.c.20. Homo semper domi manens.

N Hori (inquit Cælius) lectum monumentis est, Aegyptios hominem indicantes, qui peregrè nunquam sit profectus, onocephalum expingere, quia nec historias audiat, nec quæ ἐπὶ ξένης fiant, persentiscat. Cum primis autem rerum omnium ignarum per istiusmodi asellicipitem hominem à sacerdotibus Aegyptijs eo modo indicari idem Horus aliją; prodidere, eamq; imperitiam in eo præcipuè notari volebant, quæ plurimũ ex solitaria accidit educatione, quippe cùm quis, vt ait Pierius, tanquam Aglaus alter, intra priuatos parietes semper altus & educatus, pedem è domo, vel è patria nunquam tulisset foras, oporrere scilicet hunc parum experientem esse & officiorum hospitalium inscium. Israël itaq; diu apud Aegyptios educatus & hieroglyphicῶν optimè peritus, cùm Isacharem filium suum asinum appellasset, intra terminos eum moriturum dixit. Non enim longius peregrinari solent asini, vt equi & muli, sed intra prouinciam, in qua nati sunt, plurimum contineri. Peregrinatione autem homines sapientes effici, Vlyssis discimus exemplo, de quo Homerus ait:

Gen. 49. Isachares asinus dictus.

Πολλῶν ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω:

Quique vt ait Horatius:

Quid virtus & quid sapientia posset,

Ex longa & decennali peregrinatione didicit, Tot autem ac tanta sunt quæ de asinorum stoliditate referuntur, vt subinde sit ad eam redeundum; quam si apertius (inquit idem Pierius,) describere Aegyptij voluissent, animal omnium maximè docile deligebant, Simiarum quippe gregem, inter quas asinum vel saltare vel tibijs canere, vel etiam disceptare fingebant, rem quidem tam dictu quàm spectatu ridiculam, si quæ in secessu pondus habeat. Aliter frenatum asinum in huiusmodi significatum proponebant, quippe quod animal sit minus idoneum ad discendum. Vnde etiam Mathematici eum qui ortu suo sextum decimum Leonis gradum sortitus sit, indocilem futurum præsagientes; frenatum asinum, tunc oriri fingunt, irritam eo modo institutionem futuram indicantes. Nec absurdum quoq; est significatum illud, quod ex vulgi prouerbio disumptum est, cùm præclarè venusteq; aliquid inchoatum citò deseritur, currentem asinum pingere. In ore enim omnium est, asini succussationem parum admodum procedere. Iam verò longè diuersum est, quòd apud Hebræos, præcipuè Cabalisticos, asinus est sapientiæ symbolum, cuius quippe ideam constituunt Saphiroth, eam afferentes rationem, quòd eum qui sapientiæ sit operam daturus, victu admodum tenui, & eo plurimum plebeio contentum esse oporteat, cuiusmodi parsimonia præditum esse asinum ignorat nemo: adhæc penuriam, laborem, plagas & famem patientissimè tolerare, neque ad vllam excandescere contumeliam, vndecumque illata fuerit: animo esse paruum, inopem atque simplicem, vt qui nullum inter carduos & lactucam discrimen habeat, corde sit minimè vafro, minimè cupiditatibus contaminato, bile ita careat, vt cum omni animantium genere pacem sibi perpetuam constituerit, nec vllum sit onus quod detrectet, quod non obsequiosè suscipiat, & si sit opus, pro boue terram proscindat, plaustrum trahat, præcipuè verò machinæ maximè omnium necessariæ pistrino æternum seruiat, ligna, poma, onera, frugum genus omne comportet, sit denique totius humanæ commoditatis assiduus & infatigabilis minister, vt etiam quod aiunt, mysteria portare compellatur. Merito igitur Ammonius Alexandrinus magno Origine & Porphyrio discipulis clarus, asinum his condiscipulum fertur adhibuisse. Neque verecundatus Cleanthes appellatione huiusmodi, confidentissimè respondit, asinus quidem sum, sed qui portare possum sarcinam Zenonis. Valebit igitur Aristoteles, qui opere de Moribus non quécumque fortem esse existimat, qui quamcumque toleret vel ignominiam vel calamitatem vel incommodum, virtutemq; vllam negat in patientia sitam esse, homo mollis & delicatus, qui tamen liquidò perspiciebat, si fortitudo partem haberet in patientia, futurum dubio procul vt asinus animalium fortissimus haberetur. Sed reuertor ad hieroglyphica. Receptum & illud est, seruilem laborem per asinum clitella instratum significare, cuius rei causa magis vulgò nota est, quàm verbis explicari necesse est, quippe quòd animal indefessi sit laboris, vnique & perpetuæ onerum vectationi vexationibusque alijs damnatum esse videatur. Sic legitur in Ecclesiastico: *Cibus, virga & onus asino, vt panis & disciplina & opus seruo.* Erat & illud ad bonos mores excogitatum hieroglyphicum, quòd veluti maiores nostri seruos ebrios, lingua pedibusque titubantes in liberorum conspectum, ad vitij ludibrium, producebant, quò ipsi diligentiùs cauerent, ne in huiusmodi turpitudinem inciderent: ita sacerdotes Aegyptij asinum inter flores & vnguenta statuebant, quorum nihil ad sensum eius pertineret, ex hoc scilicet perniciem, quæ potentioribus,

Asinus inter simias.

Asinus frænatus.

Asinus currens. Sapientiæ typus.

Aristoteles taxatus.

Labor seruilis.

Asinus inter flores & vnguenta.

A tioribus, præcipuè assentatorum machinis insidiatur, indicantes, cum inde risui & ludibrijs omnium exponantur, qui enormes adulatorum assentationes aucupantur. Plerique enim magni alioqui viri à Musis & Gratijs alienissimi omnique turpitudinis genere spurcissimi, coram tamen & dignitatis & eruditionis & temperantiæ non solùm commendari patiuntur, verùm etiam nisi facias, indignantur: Vt verò reliqua prosequamur: Est & irrisionis signum asinus, propterea quod rictu labijsque latè diductis, dentibusque deformiter denudatis irridere videatur. Mulierem prægnantiam occultantem notare cùm volunt, parientem asinam pingunt. Hæc enim impensè cauet, ne vel in conspectu hominum, quin ne in luce pariat. Sunt item qui mulierem conceptum euitantem aut virum admittere nolentem per asinam & fustem inhærentem tergo, designent, propter ea quòd semen à coitu nisi vapulet, reijciat. Minimè etiam prætereundum est illud quod insignium pictorum & sculptorum etiam opere nobilitatum est, vt cum virum in re cumulanda solicitum, neque assiduos quantumlibet labores declinantem, vxorem verò prodigam & ad omnia perdenda dissipandaq; intentam hieroglyphicè significare vellent, hominem sparti funiculum torquentem, illam verò aselli effigie assidentem à tergo & opus quantumcumq; fieret abrodentem effingebant. Hinc prouerbium apud Ionas celebratum est, Συνάγει ὄκνος τὴν

Irrisionis signum.
Mulier prægnantiam occultans.
Mulier conceptum euitans.
Vir frugi, vxor prodiga.
Ocni funiculus.

B θώμιγγα, *torquet piger funiculum*, vt scribit Pausanias, cuius hæc sunt verba: *Ex Polygnoti picturis hæc etiam est. Vir quidam* (apud inferos) *sedet, quem titulus Ocnon esse indicat. Factus est autem ad hunc modum, vt ipse funiculum torqueat, astante asella, quæ quod tortum fuerit, assiduè abrodit. Hunc Ocnum aiunt hominem fuisse industrium operique intentum, sed vxorem habuisse sumptuosam & prodigam, qua omnia illius labore corrasa mox absumpserit. Cognitum autem est mihi etiam ab Ionibus dici solere, si quem conspexissent in re quapiam elaborantem, quæ nihil adferret emolumenti: hic homo funiculum Ocni contorquet. Picturæ hoc genus Delphis consecratum fuit.* Plinius inter Socratis picturis argumenta, *Et piger* (inquit) *qui vocatur Ocnos, spartum torquens quod asellus arrodit.* Errat Varrò, qui desidem & ignauum hac pictura significari putauit, cùm laboriosus potius & industrius, sed cui vxor prodiga, designetur, quamobrem asina, non asinus in pictura est, quod Pausanias de industria annotauit, authores reliqui neglexerunt. Idem argumentum marmore cælatum, Romæ duobus visitari locis, nempe in Capitolio & in hortis Vaticanis Hermolaus Barbarus testis est. Hoc interim admirandum, non solùm cur Plinius, vt author adagiorum putat, sed Pausanias etiam & alij, ipsum hominem Ocnon id est pigrum appellauerint potius quàm asinum, cui conuenit tum res ipsa nempe pigritia, tum nomen, cùm onos & ocnos vna tantùm litera differant: &

C Propertius non Ocnon torquere funem, sed illum ipsum torqueri his versibus confirmet:

Dignior obliquo funem qui torqueat Ocno, Aeternusque tuam pascat aselle famem.

Plutarchus in libro de animi tranquillitate: ἀλλ᾽ ὥσπερ ἐν ᾅδου ζωγραφούμενος σχοινοπλόκος, ὄνῳ τινὶ παρίησιν ἐπιβοσκομένῳ καταναλίσκειν τὸ πλεκόμενον. Hoc est, quemadmodum apud inferos depictus is qui funem torquet, permittit asino, vt depascens absumat id quod tortum fuerit: ita plerique rudes obliuiosi & stupidi homines, nulla præteritorum ratione habita, futura semper expectant, & præsentia abolent. Sunt qui in hoc figmento referente Suida prouerbium ὄνου πόκαι de rebus nullo fine perficiendis interpretētur, vt πόκαι non ipsa asini vellera sint sed funiculi quos abrodere & quasi tondere fingitur. Quinetiam prouerbium τὰ ἐν ᾅδου, id est, *Quæ apud inferos*, Aristophanis interpres ad eandem fabulam refert; quasi non in genere ad omnia pertineat, quæ de inferis poëtæ nugantur, vt omnia inania somnijsque similia aptè sic nominemus. Mihi sanè qui primi hæc confinxerunt, Cratinus & Aristophanes veterum poëtarum & Homeri maximè fabulas imitari videntur; qui alias quoque apud inferos pœnas similiter perpetuas & infinitas celebrarunt, vt cribra Danaidum, Sisyphi saxum, & Tithij iecur, & in Caucaso Promethei: vt hic ipse

D perpetuus in torquendis funibus labor, pœna illius fuerit, qui viuus vel in vxorem luxuriosam, vel in meretricem prodigus fuisset. Extat verò etiam Alciati emblema hoc titulo: *Ocni effigies*: de his qui meretricibus donant, quod in bonos vsus verti debeat.

Impiger haud cessat funem contexere sparto
Humidaque artifici iungere fila manu.
Sed quantum multis vix torquet strenuus horis,
Protinus ignaui ventris asella vorat.
Fœmina iners animal, facili congesta marito
Lucra rapit, mundum prodigit inque suum.

Sed desino tandem Ocni funem torquere, si prius monuero, quod Iones in suo adagio θώμιγγα vocant, id est funiculum, (qua voce vsus est etiam Propertius) Plinio spartum vocari, (quem secutus est Alciatus,) Plutarcho σχοῖνον id est iuncum, qui quidem à sparto specie differt, eundem verò funiculorū vsum præbet, vt docet manifestè idem Plinius de Sparto agens: *Iunco* (inquit) *Græcos ad funes vsos nomini credamus* (σχοῖνος & funem significat & iuncum: quomodo & spartū nunc *Lib. 19. c. 2.*

reſtem, nunc plantam, ex qua reſtes fiunt,) *quo herbam appellant, poſtea palmarum folijs philuraq; manifeſtum eſt, & inde translatum à Pœnis Sparti vſum perquam ſimile veri eſt.* Sparteos funes Ibericos Horatius vocauit: *Ibericis peruſte funibus latus.* Siquidem Spartum genuinum ſiue iuncus Ibericus ſiue Hiſpanicus, ad nexus tantùm vtilis eſt, vtpote planè ſine folijs. Eiuſdem ferè ſententiæ erat & aliud Hieroglyphicum, quo paterfamilias parcus, prodiga autem familia denotabatur. Diodorus enim aſinorum imaginem iſtiuſmodi apud Aegyptios oſtentari tradit, (inquit idem Pierius) aſinum quippe vnum longioris funis nodos complicare, ac alios à tergo clanculum diſſoluere, vno porro eodemque argumento cum ſuperiori, quod nonnulli Ionicum etiam figmentum putant, cæterùm pictorum & ſculptorum ingenio variatum. Alterum tamen hoc patrem familias frugi, familiam verò prodigam & perditam oſtendit: nimirum enim nodum plicare, ſignificat congerere, accumulare, rem facere: diſſoluere verò, diſtruere, diſperdere, atq; prodigere. E

Pater frugi, familia prodiga.

EMBLEMATA. SYMBOLA.

MBLEMA Alciati de Ocno funem rorquente, & aſino eundem derodente, iam recitauimus: & aliud eiuſdem de aſino myſteria portante recitabimus in prouerbijs: Eſt & aliud eiuſdem emblema de aſino in auaros, quod tale eſt: F

Auaritiæ typus.

Septitius populos inter ditiſsimus omnes,
Arua ſenex nullus quo magis ampla tenet,
Defraudens geniumq́ ſuum, menſaſq́ paratas
Nil præter betas duraque rapa vorat.
Cui ſimilem dicam hunc, inopem quem copia reddit?
Anne aſino? ſic eſt, inſtar hic eius habet.
Namq́ aſinus dorſo pretioſa obſonia geſtat
Seque rubo aut dura carice pauper alit.

Ex incerto quodam authore deſumptum emblema videtur, cuius hi verſus leguntur in epigrammatis Græcis, titulo εἰς φειδώλες:

Πολλὰς μυριάδας ψηφίζει Ἀρτεμίδωρος
Καὶ μηδὲν δαπανῶν, ζῇ βίον ἡμιόνων,
Πολλάκις αἱ χρύσεα τιμαλφία φόρτον ἔχουσαι
Πολλὸν ὑπὲρ νώτου, χόρτον ἔδουσι μόνον. id eſt, G

Vt vertit Franciſcus Sanctius Brocenſis:

Viuens vt muli ſumptus dum præcauet omnes
Supputat innumeras Artemidorus opes.
Auri ſæpe gerunt ingentia pondera dorſo
Multi, ſed ſiccum non niſi gramen edunt.

Elegantiſſimum ſiue ſymbolum ſiue emblema Achillis Bocchij noſtri, in quo aſinario aſino ſuo ſarcinis onuſto hærente in luto, flexis genibus paſſiſque manibus Herculis opem imploranti, Deus reſpondet è nubibus. Αὐτος τί νυν δρῶν, εἶτα τοὺς θεοὺς κάλει. hoc eſt: *Tute nunc aliquid agens, poſtea Deos inuoca.* Symboli itaque titulus eſt:

Di ſuperi præſto facientibus omnibus adſunt,

Deſcriptio autem ſymboli hæc eſt:

Tenaci aſellus quiſpiam infixus luto, H
Hærebat, huic ſuccurrere
Agaſo cum deberet, Herculis fidem
Implorat ocioſus, &
Aſello inertior ſuo. Tirynthius
Reſpondit, ipſe vt interim
Manum laboranti admoueret, atque ita
Deum adfuturum ſedulo,
Fac ergò, quiſquis es, aliquid tute interim,
Deinde inuocato numina.
At optimates Rhintonis exaudiant
Prouerbium id notiſsimum
Οἱ μὲν παρῆσαν εἶσιν, οἷς οὐδὲν μέλει,
Et turpe vitent ocium.

Alphonſi regis humanitas. Cap. 6.

Cæterùm cùm hic de aſino inhærente luto ſit ſermo, obiter Alphonſi potẽtiſſimi Aragonum, Neapolitanorum & Siciliæ regis beneficum in agaſonem facinus recitabo ex Pontani libro de beneficentia.

A centia. Is itaque Capuam proficiscens, cum videret quendam auxilium implorantem propterea quod asellus in lutum prolapsus esset farina onustus, ilico equo desilijt asinumque hærentem cœno subleuauit: asinarius verò qui regem prius non nouerat, pertrepidus veniam precabatur. Parui quidem momenti res, sed quæ nonnullos Campaniæ populos, regi reconciliauerit. Aliud eiusdem Bocchij emblema de cuculi & Lusciniæ contentione, desumptum ex apologis Aesopi, cum titulo:

Iudex ineptus peste peior pessima, — Iudex ineptus.
Offensio aspera ex inepto iudice:

Author & Musa colloquuntur.

A. Dic Musa quæso, cur diutius canit
Coram homine, & accuratius Luscinia?
M. Illa & cucullus anni eodem tempore
Olim canendo, vt assolet in maximam
Contentionem fortè quandam venerant,
B *De suauitate cantionis, & quia*
Lis de sono erat, asellus est aptißimus
Tum creditus iudex: quod auriculis foret
Præter animantes cæteras maioribus.
Asellus autem repudiata protinus
Luscinia, negare enim harmoniam illius
Se intelligere, palmam cucullo adiudicat:
Illa ad hominem appellat, quem vbi videt, statim
Causam suam agit & diligenter cantat, vt
Ei approbet se, ad vindicandam iniuriam
Acceptam ab asino. Hinc discat ergo quilibet
Vitare peius peste ineptos iudices,
Nec belluinis auribus tam credere,
Præpostera vt fiducia, atque offensio
Nascatur inde pœnitenda & aspera.

C Huc referri potest distichon non inuenustum de asino, qui Aeneidem dentibus discerpsit:

Carminis Iliaci libros consumpsit asellus:
Hoc fatum Troiæ est, aut equus aut asinus.

Asini maxilla aquas effundens cum verbis: Fons inuocantis, apud Cl. Paradinum significat simplicissimam quamque rem capacem esse gratiæ Dei, modò ea diuino eius verbo qui verus viuusque fons est, imploretur. *Qualibet res gratia Dei capax.* Allusio est ad maxillam qua Samson inuocato Dei auxilio mille viros occidit. Vel de asini mandibula exiisse aquas, significat Christum dominum nostrum omnia in pietate fuisse facturum, vt ait Franciscus Georgius in suis problematis, nam Samson (inquit) ad cuius preces egressæ sunt aquæ, significat Christum D. nostrum Iesum, mandibula asini fortitudinem cum pietate, aquæ verò proueniunt à fonte & tribunali pietatis, sicut ignis prouenit à fonte & tribunali iustitiæ seueræ. *To. 1. probl. 423.* Et asinus significat pietatem, si inuertatur dictio Hebræa Châmor in Recham vt sciunt periti. Vnde & dominus vsus est asina & pullo, dum iret ad fortiter pugnandum pro nobis in Hierusalem.

D

MORALIA. MYSTICA.

EXTAT (inquit Philippus Beroaldus noster) Luciani liber Lucij vel asini titulo, & L. Apuleij libri vndecim asini aurei: idem vtrisque argumentum, sed Apuleius omnia copiosiùs tractat & multa intermiscet. *Intentio librorum Luciani & Apulei de asino.* Institutum est naturam mortalium, & mores humanos obiter designare, vt admoneremur ex hominibus asinos fieri, quãdo voluptatibus belluinis immersi asinali stoliditate brutescunt, nec vlla rationis virtutisque scientilla in eis elucescit. Sic enim homo, vt docet Origines in libris periarchon fit equus & mulus: sic transmutatur humanum corpus in corpora pecuina. Rursus ex asino in hominem reformatio significat calcatis voluptatibus exutisq; corporalibus delicijs rationem recipiscere & hominem interiorem qui verus est homo, ex ergastulo cœnoso ad lucidum habitaculum virtutibus & religione ducibus remigrasse, ita vt dicere possimus, iuuenes illicio voluptatum possessos in asinos transmutari: mox senescentes, oculo mentis vigente, cùm virtutes iam maturescunt, exuta bruti effigie humanam resumere. Proclus nobilis Platonicus monet multos esse in vita lupos, multos porcos, plurimos alia quadam bruti

ſpecie circumfuſos. Quod minimè mirari nos oportet, cùm terrenus locus Circes ipſius ſit di- E
uerſorium, in quo animæ aut vnguentis delibutæ, aut pharmacis epotis inebriatæ transfiguren-
tur in brutas animantes. Pharmaca autem ſunt obliuio, error, inſcitia. Quibus anima conſopi-
tà bruteſcit, donec guſtatis roſis, hoc eſt, ſcientia (quæ mentis illuſtratio eſt, cuiuſque odor ſua-
uiſsimus) auidè hauſta in humanam formam, hoc eſt, rationalem intelligentiam reuertatur. Hęc
ille. Alij hunc aureum Apulei aſinum facetiſſimam pulcherrimamque figuram eſſe aiunt irriſio-
nis gentilitiæ religionis, quæque etiam oſtendat nihil eſſe etſi nobis appareat extra omnem cul-
pam in quo nulla non reprehendenda deliteſcant. Immoderatam autem petulantium luxuriam
Luxuria indicata. per aſinum indicari diſcimus in primis ab Ezechiele dicente, *quorum carnes ſunt ſicut aſinorum.* D.
Cap. 23. Gregorius cum dixiſſet Onocentaurorũ nomine lubricos figurari & elatos, aſini nomine ait de-
In ca. 6. Iob. ſignari luxuriam authoritate prophetæ quam recitaui: tauri verò vocabulo ceruicem ſuperbiæ
demonſtrari, quoniam voce dominica de Iudæis ſuperbientibus per Pſalmiſtam dicitur: *Tauri
pingues obſederunt me.* Onocentauros ergo eſſe qui ſubiecti luxuriæ vitijs, inde ceruicem erigunt,
vnde humiliari debuerant. Qui carnis ſuæ voluptatibus ſeruientes, expulſa longè verecundia,
non ſolùm ſe amittere rectitudinem non dolent, ſed adhuc etiam de opere confuſionis gaudent. F
Alias quia aſinus amorem carnalem indicat, à Propheta ſcriptum ait: *Non arabis in boue & aſino:*
In cap. 11. Reg. 1. li. 5. Et mox in expoſitione horum verborum: *Aſinus Amelech interficiendus eſt*, docet honeſtatem
thalami debere mundam eſſe ab omni obſcænitate turpitudinis: Quid ergo (inquit) aſinus, niſi
Lib. 6. in c. 15. aperta nequitia fornicationis accipitur? Quoſdam enim diabolus in apertum fornicationis inue-
hit, quibuſdam per fraudes illudit. Aſinus etiam aliena opera portare conſueuit. Doctor verò gen-
Amor carnalis. tium dum virum ſui corporis poteſtatem non habere, ſed mulierem docuit: item nec mulierem
Fornicatio. ſui corporis habere poteſtatem, ſed virum: quid aliud quàm aliena opera eos portare iuſſit? Aſi-
Coniugalis copula. ni ergo nomine, robur coniugalis copulæ deſignatur; quia electi coniuges inuicem onera ſua for-
titer portant, ne per carnis infirmitatem in fornicationis barathrum corruant. Aſinus ergò inter-
ficiendus eſt, ſed Amelechita; quia copula coniugis in honeſtate thalami roboranda eſt, ſed à tur-
pitudine interficienda. Debent quidem coniuges debitum ſibi inuicem reddere, ſed turpiter con-
uenire non debent. Aſinus ergò Amelech interficitur, cùm in nobis coniugibus charitas tenetur
honeſtæ copulæ, ſed omnis obſcœnitas vitatur in turpi coniunctione. Omnia igitur Amelech
demoliri iubentur quia qui caſtè proponunt viuere, de blandimento carnis in ſe aliquid retinere
Lib. 3. in 1. Reg. 19. non debent. Et rurſus exponens illud; *Perierant autem aſinæ Cis patris Saul, & dixit Cis ad Saul fi-* G
lium ſuum: Tolle tecum vnum de pueris & ſurgens vade & quære aſinas &c. Cis qui durus (inquit)
dicitur, non ſolùm electos eius, ſed ipſum etiam redemptorem ſignificat. Nemo enim ſibi durior
extitit. Huius namque duritiæ aſperitatem inſinuans, ait: *Verè languores noſtros ipſe tulit, & do-
lores noſtros ipſe portauit.* Mori enim mortalibus non eſt pati paſſibiles damnatæ naturæ. Ille er-
gò ſibi durus vehementer extitit, qui in ſe vnde pateretur non habuit, ſed vt nos patiendo libera-
ret, in quo ſibi durus eſſet, & pati poſſet, dignanter aſſumpſit. Aſinæ Cis ſunt animæ peccatrices.
Aſinæ peccatrices. Quia etiam in fide redemptoris regeneratæ ſunt, duræ eſſe dicuntur: perditæ autem aſinæ quia
per immunditiam ab eius ſunt ſeruitio ſeparatæ. Hinc eſt enim quod ad paſſionem tendens, ab-
ſolutæ aſinæ & pullo inſedit: vt patenter oſtenderet, quia ad hoc pati venerat, vt peccatoribus
ſubueniret. Pereuntes namque aſinas ſe quærere fatebatur, cùm dicebat: *Venit filius hominis
Matth. 21. Luc. 19. quærere & ſaluum facere quod perierat.* Has aſinas & per ſemetipſum quæſiuit & adhuc prædica-
tores ad quærendum mittit. Dicit ergo Cis filio ſuo, vt aſinas quærat, quando electorum cordi-
bus ſpiritali inſpiratione redemptor imperat, vt in prædicationis miniſterium pergant. In prædi-
cationis autem officio pergentes quia ſolum ſpiritalem ſenſum ſecum debent ducere, vnum de
pueris tollere iubetur. Vnum namque puerum tollit, qui dum ad præbendam alijs formam vi- H
uendi pergit, in omne quod agit, ſpiritualis eſt, &c. Quærens ergò aſinas vnum de pueris tollit,
quando is qui nouiter animarum lucra quærere incipit, quæ agere putat omnia ſpiritualiter agere
diſponit. Inuenire autem aſinas, eſt peccatores in luce ſanctitatis conuerſos aſpicere. Nam velut
perditæ aſinæ non inueniuntur, quando in tenebris reproba corda ſe obruunt. Et quia per quinq;
ſenſus corporis ad eaſdem peccatorum tenebras decidunt, quinque regionibus non inueniendæ
perquiruntur. Vnuſquiſque etenim vbi per peccatum proijcitur, ibi occultatur, & quaſi perdi-
tus vbi ſit neſcitur, quando iuſtitiæ lucem, in qua eum Deus poſuit, derelinquit, &c. Perditur
ergo homo cùm peccat; inuenitur autem, cum peccatum aduerſum ſe iam pœnitendo pronun-
ciat. Saul autem qui aſinas quærens non inuenit, eruditi quidem prædicatoris perſonam deſi-
gnat, ſed nouiter incipientis; quem profectò omnipotens Deus prædicationis fructum afferre
non patitur, ne vilem conuerſionem æſtimet, dum leuiter conuertere eos ad dominum poteſt.
Cap. 1. D. Baſilius declarans illud Eſaiæ: *Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe domini ſui: Iſraël
Dei contemptor. autem me non cognouit, & populus me non intellexit.* Boui (ait) & aſino comparatur dei contemptor.
Neque

A Neque enim cum in honore esset, intellexit, quare comparatur iumentis insipientibus & similis factus est eis. Equidem tales sunt, qui non recta ratione sed pro affectionum impetu suam instituunt vitam, à vacuitate rationis transuersim abrepti ad pecuinam & brutalem vitam. Ad exprimendam verò similitudinem, ea assumpsit animalia quæ nobiscum educantur & vernacula consuetudine notiora sunt, vt vel suppudescamus istis deprehendi insipientiores, & ad ea collati minus obtinere beneuolentiæ, quam refundamus in possessorem nostrum. Bos siquidem nobis mancipatus est ad agricolationem vt cooperetur, qui & sui pastoris vocem intelligit, eumque agnoscit, qui pro consuetudine sibi porrigit pabulum. Asinus vel non iussus rectà contendit ad consueta stabuli sui loca. Quod si his vtique rationis expertibus tanta inest familiaritas erga suum prouisorem; quantam dilectionis mensuram erga Deum, par est reposci à rationali creatura? Obserua autem, quia testimonio istius scripturæ probatur bos præ asino pleniorem obtinere intelligentiam. Bos enim suum nouit possessorem: asinus autem præsepe, idque solum docente scriptura, quo animal sit suffarcinando ventri dedititium, eoque locum agnoscit & solùm suæ voluptati destinatum. Bos verò nonnullam habet & eam vtilem intelligentiam propriæ honestatis ac boni.

Homines inertes.

B Hinc factum, vt cum animalia sint nullam habentia inter se familiarem consuetudinem, vetitum sit in Deuteronomio arare in boue & asino, in vnum, hoc est, eum qui sit exprompto animo & laborum toleranti connectere, ei qui sit voluptatum amantior & captiuus tenetur affectibus. Non enim de bobus cura est Deo, sed id nostri causa scriptum est prorsus. Contrà autem aliquo loco copulantur: Beatus enim qui seminat super omnem aquam, vbi bos & asinus calcant, hoc est qui sermone ad docendum apposito, exuscitat vim animæ generosam ac laborum patientem, nec eius obsequitur voluptatibus. Quemadmodum enim asinus animal gestandis oneribus natum: sic & concupiscibilis portio animæ onere peccatorum prægrauata pessum it ac præcipitatur. Equidem bos suum nouit possessorem: Israël autem me non nouit suum creatorem. Et asinus præsepe agnouit sui domini: Israel autem me non intellexit. Et præsepia quidem multa sunt, at certè asinus nusquam aberrat à præsepi se possidentis. Et paulò pòst. Peculiari quidem similitudine bouis expressus est Israël: asini autem simulacro simplex ac rudis popellus. Quantò enim differt bos ab asino, tantidem est discriminis, si Israël cum vulgo componatur, qui populus appellatur absolutè. Cur verò asinæ nomen carni nostræ conueniat, rationem quodammodo reddit Origenes his verbis: Quid est ascendisse super iumentum? Corpus hoc meum iumentum est: ad adiu-

Asinæ nomẽ cur carni nostræ conueniat.

Homil. 6. in c. 5. Iudic.

C mentum enim & ad ministerium datum est: ego autem sum, id est interior homo qui ascendi super iumentum hoc, cui dicitur, vt benedicam dominum. Si ergò verè ascendisti supra corpus & superior effectus corporalibus desiderijs, & metus corporis tui freno mentis & interioris hominis moderamine gubernantur, de te dicitur, quia ascendisti super iumentum hoc, cui dicitur, vt benedicas dominum. Quid autem est quod sequitur? *super vehicula sedentes & super asinas refulgentes.* Quid sibi videntur asinæ refulgentes? Dicit enim scriptura, quia oporteat benedicete dominum eos qui sedent super vehicula & super asinas refulgentes. Mihi velut in locis ita difficilibus tale aliquid videtur, cùm iumentum hoc, hoc est, corpus meum, sub iugo venerit verbi Dei, tunc vehiculum corporis mei resplendere incipiet, & asina hæc id est caro mea tunc refulgere dicetur, cùm castitatis ac pudicitiæ fuerit splendore decorata. Et ita rectè dicitur asina sedens super asinam resplendentem dominum benedicere & in medio lætantium laudare Deum. Ad hanc lasciuiam petulantiamque respiciens D. Hieronymus, asellos bipedes vocabat eos, à quibus reprehendebatur, quòd dixisset virgines debere sæpius cum mulieribus esse quàm cum masculis. Quod verò simplices perfectissimis adhærentes, eorum intellectu pascantur, docet D. Gregorius in explicatione horum verborum. *Boues arabant, & asinæ pascebantur iuxta eos & irruerunt Sabæi, tuleruntque*

Aselli bipedes.

Simpliciter viuentes designati.

Li. 2. ca. 18. in Iob. c. 1.

D *que omnia & pueros percusserunt gladio, & euasi ego solus, vt nunciarem tibi.* Quid in figura (inquit) per boues, quàm benè operantes: quid aliud per asinas, quàm quosdam simpliciter viuentes accipimus? quæ bene iuxta boues pasci dicuntur, quia mentes simplicium etiam cum alta capere non possunt, eò magis vicinæ sunt, quo & fraterna bona sua per charitatem credunt, cumque inuidere alienis sensibus nesciunt, quasi in pastu se minimè diuidunt. Simul ergo se asinæ cum bobus reficiunt, quia prudentibus coniuncti tardiores eorum intelligentia pascuntur. Significant item asinæ eidem simplices cogitationes. Cum enim in declaratione horum verborum: *Quinquaginta quoque iuga boum & quingentæ asinæ,* dixisset nos quingentas asinas possidere, cùm lasciuientes motus restinguimus, & quicquid in nobis carnale exurgere appetit, spiritali cordis dominatu refrenamus; addit, vel certè asinas possidere, est cogitationes intra nos simplices regere. Quæ dũ in subtiliori intellectu currere non valent, quo quasi pigrius ambulant, & fraterna onera mansuetius portant. Sunt namque nonnulli, qui dum alta non intelligunt, per exteriora conuersationis opera se humilius premunt. Benè ergo per asinas (pigrum quidem animal, sed tamen portandis oneribus deditum) simplices cogitationes accipimus: quia dum nostram plerumque ignorãtiam

Benè operãtes.

Simpliciter viuentes.

Li. 1. in c. 1. Iob. c. 14.

Cogitationes simplices.

cognosci-

cognoſcimus, leuius onera aliena toleramus. Cumque nos quaſi ſingularis ſapientiæ altitudo E
non eleuat, ad perferendam alieni cordis inertiam mens ſe noſtra æquanimiter inclinat. Rectè
autem ſiue iuga boum ſiue quingentæ aſinæ referuntur, quia vel in hoc quod prudenter ſapimus,
vel in hoc quod humiliter ignoramus, dum æternæ pacis requiem quærimus, quaſi intra iubulei
numerum tenemur. Diuus Hieronymus etiam, aſinum pupillorum abigere, vt eſt apud eundem
D. Iobum, ſignificare ait ſimplices in hæreſim trahere qui ſunt in eccleſia, velut portantes onera,
cum ſuis laboribus fideles eccleſiæ ſuſtentent. Id faciunt hæretici, cùm gentilem venientem ad fi-
dem, auertunt. Et Eucherius ait per aſellum quem inſedit dominus fidelium ſimplicitatem ex-
primi, plebem ſcilicet quæ dei notitiam non habebat, quam Chriſtus regendo & præſidendo ad
Hieruſalem, hoc eſt, ad pacis conſpectum adducit. Iure verò in primis aſinis ſimiles cenſentur
Homines inertes. homines inertes, qui vt omnium ignauiſſimi nihil boni agunt, at ſomno tantùm deſidiaque deti-
nentur oppreſſi. Piger aſinus (inquit D. Ambroſius) & expoſitus ad prædam, quid aliud docet,
quàm nos viuaciores eſſe debere, nec deſidia corporis animique pigreſcere, confugere ad fidem
quæ opera grauia alleuare conſueuit. Sic & Ioannes Arboreus in declaratione huius ſententiæ:
Prouer. 26. *Flagellum equo & chamus aſino, & virga in dorſo imprudentium*: non minus ait indigere impruden- F
tes & peruerſos flagellis & ſtimulis, quàm equus indomitus & piger aſinus, & licet flagris cæſi
non reſipiſcant, nec emendentur, eorum tamen ſupplicia alijs terrorem incutere, quibus à lapſu
præcauebunt, & à multis vitijs reuocabuntur. Poſſe item equo & aſino ſignificari ſuperbos & lu-
Superbi & luxurioſi. xurioſos, qui cùm acriter à domino caſtigantur, nonnunquam reſipiſcentiam agunt, & vitam in
melius commutant. Vnde illud (inquit) Pſalmographi: *In chamo & freno maxillas eorum con-
ſtringe, qui non approximant ad te.* Superbiam autem per aſinum indicari, etiam Eucherius ſcribit,
& in hoc ſenſu interpretatur hunc ſacrum locum: *Facta eſt autem fames magna in Samaria, & tam*
4. Reg. 22. *diu obſeſſa eſt ciuitas, donec venundaretur caput aſini lxxx. argenteis.* Fame nimirum Samariæ il-
lata inopiam indicari verbi Dei, ſiue egeſtatem fidei, per quam diabolus ante aduentum Salua-
toris Dei populum concluſerat: caput aſini lxxx. argenteis venundatum ſignificare ſuperbiam,
quæ initium eſt omnis peccati. Per aſinum enim quòd immundum animal eſt, omnia vitia dia-
boli præfiguraſſe non eſſe dubium aſſerit, quorum, vt dictum eſt, caput eſt ſuperbia. Hanc repro-
bos omnes neglecto decalogo legis in cibo maluiſſe ſumere quàm panem verbum Dei. Cùm ita-
que immundum animal ſit aſinus, ipſam etiam indicat immunditiam, vnde eſt quod in Exodo
Immunditia *primogenita aſini iubetur permutari oue*, hoc eſt, vt exponit venerabilis Beda, immunda vitæ pri- G
mordia ad innocentiæ ſimplicitatem (quæ per ouem indicatur,) conuertere, vt poſtquam omnia
illa peccator egit, quæ immunda dominus reſpuit, ea iam agendo proferat, quæ de ſacrificio mun-
Lib. 2. de Cain & Abel. do imponat. Idem & apud Iſidorum legas. Eſtque hæc genuina ad literam declaratio, vti &
Ambroſius ait: Cæterùm ſi quis (inquit hic) ſenſum ſpiritalis legis altius proſequatur, conſide-
rabit quòd aſina laborioſum animal ſit, ouis fructuoſum. Fructu ergo dicit mutandum laborem,
vt finis operis ſui ſit fructus. Sic & interpretatur Philo Iudæus in libro de ſacrificio in hæc ver-
ba: *Omne aperiens vuluam aſini, permutabis oue*: ac ſi dicat (inquit) omnem laborem permuta-
Labor. bis profectu. Laborem enim aſinus ſignificat animal patiens: profectum verò ouis, ſicut vox Græ-
ca πρόβατον indicat. Submonemur autem his, ne ſegnes ſimus in ſtudijs artium cæterorumq; quæ
meditatione diſcimus: ſed accuratiſſimè præparata mente ſubſiſtamus fortiter aduerſus omnem
laſſitudinem, demuſque operam, ne labor coniunctus ſit cum negligentia & vt vſque proficiendo
ad glorioſam finem perueniamus: Propter profectum enim labor ſuſtinendus eſt. D. Ambroſius
etiam hoc modo exponi poſſe ait: Omnem laborem tuum, omnem induſtriam puro & ſimplici
commendabis affectu. Errans verò aſinus aut ſub onere iacens, vt eſt Exod. 29. ſignificat labo-
rantes ſub cura maiorum, & per obedientiam laborum onera portantium, vt exponit Clemens H
Immunditia. Alexandrinus. Reuertor modò vnde digreſſus eram, ad immunditiam. Eſt autem aſinus natura-
Cap. 7. liter immundus propter carnis malitiam, id quod docet inter alios D. Chryſoſtomus, explicans
hoc Geneſios, *Ex puris autem ſeptena, ex impuris verò bina, &c.* Aſinum (inquit) immundum
cenſemus, quamuis leguminibus tantùm paſcatur; alia autem quadrupedia cibo conuenientia
putamus, etiamſi immundo alimento paſcantur: ita ſcientia à Deo nobis ſuppeditata, horum eſt
Lib. 17. in doctrix. D. Gregorius per hanc aſini immunditiam fidei interpretatur penuriam, namque citatis
c. 26. Iob. his ſacris verbis: *ſi quis aperuerit ciſternam & foderit, & non operuerit eam, cecideritque bos vel a-*
Fidei penuria. *ſinus in eam, dominus ciſternæ reddet pretium iumentorum*: nihil aliud ait eſſe, aperire ciſternam,
nisi intellectu valido, ſcripturæ Sacræ arcana penetrare: per bouem verò & aſinum, mundum
Exod. 21. ſcilicet & immundum animal, niſi fidelem quemque & infidelem accipi. Qui ergò ciſternam fo-
dit, cooperire debere, ne illuc bos vel aſinus ruat, id eſt, (inquit) qui in ſacro eloquio iam alta in-
telligit, ſublimes ſenſus coram non capientibus per ſilentium tegere, ne per ſcandalum mentis,
aut fidelem paruulum aut infidelem qui credere potuiſſet, interimat. Iam verò aſinus cadens in

ciſternam

A cisternam non solùm vt dictum est, exprimit infidelem qui forsitan accessisset ad fidem, nisi imperitia concionatoris obfuisset, simplicem præterea, perductum in errorem. Cur modò hoc potius quàm alio iumento vehi voluerit Saluator noster, duplicem teste D. Chrysostomo prophetiam, alteram opere, alteram verbis adimplebat: opere quidem quòd super asinam sederit; verbis verò quia scriptum est à Zacharia quòd in asina sicut rex sedebit. Cum igitur id veluti scriptum est, alterius ipse prophetiæ dabat initium, quæ futura erant ipsis factis significando. Immundarum enim vocationem gentium & quod in ipsis requiescet, & venient & adorabunt eum, res ista significabat: ita prophetia prophetiæ successit. Mihi verò (ait) non idcirco solùm in asina sedisse videtur, verumetiam, vt viuendi philosophia nos erudiret, ita simul & prophetias adimplebat, & dogmata veritatis plantabat, & viuendi præcepta exemplis præbebat & affirmabat. Regulas enim nobis præbet, ne maiora quàm necessarius vsus exigat, requiramus. Itaque quando etiam nascebatur, non magnificas ædes, non locupletem matrem sed pauperrimam & fabro desponsatam elegit, & in tugurio nascitur, & in præsepio ponitur, &c. Quibus etiam nunc, quoniam iumentis opus esse imbecillioribus non ignorabat, modum exemplo dedit, ne aut equis aut mulis

Christus cur asina vehi voluerit.
Hom. 67. in Matth. c. 20.

B iunctis sublimes feramur, sed asino quando res cogit, insidere; neque vlterius progredi, sed vbique necessitate vsum terminare. Sed videamus iam tam verborum quàm rerum prophetiam: quę igitur est illa? Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, ascendens super iugalem, & pullum nouum: non currus vt cæteri reges agens, non vectigalia exigens, non elatus tumore, nec satellitibus constipatus: sed magnam vndique monstrans humilitatem. Interrogetur ergò Iudæus, quis nam regum asina vectus Hierosolymam intrauit? neminem profectò præter Christum dicere possunt. Hæc faciebat, vt quemadmodum diximus, figuris ventura significaret. Hic enim ecclesia & nouus populus olim immundus per pullum significatur, qui postquam in eo Iesus quieuit, ab omni sorde liberatus, mundus effectus est. Perpende autem examussim imaginem esse conseruatam. Discipuli quippe iumenta soluunt, quoniam & nos & illi per Apostolos vocati & adducti ad Christum sumus, & nostra fides in zelum illos deduxit: idcirco asina pullum suum sequi perspicitur, quoniam postquam in gentibus Christus sedebit, tunc & Israëlitæ Zelantes venient: quod Paulus significans dicebat: *Quia cæcitas ex parte Israëli accidit, quousq; plenitudo gentium intraret & sic vniuersus Israël saluabitur.* Quod enim figura hæc factum prophetiæ figurabat, à dictis manifestum est. Nisi enim ita esset, non tanta cura certè propheta pulli etiam ætatem prædixisset. Illud

Christi humilitas.

C etiam discimus, quemadmodum nemo tunc apostolos, ne abducerent iumenta, detinuit: sic nullus vetare potuit, ne gentes ab idolatria remouerentur. Non autem in pullo nudo, sed super Apostolorum iniectas vestes insedit. Posteaquàm enim pullum adepti essent, vniuersa iam à se præbent, sicut & Paulus dicebat: Ego autem libentissimè impendam, & expendar ipse pro animabus vestris. Tu verò subitam pulli domationem admirare, quomodo dum esset indomitus, & fræni omnino expers, non resilit, nec reluctatus est, sed quietè quasi assuetus ferebatur. Gentium enim obedientia hinc significatur, & repentina in meliorem vitam mutatio: quæ omnia illis verbis facta sunt: Soluentes adducite mihi: ita inordinata in ordinem, & immunda ad mundiciem redacta sunt. D. Hieronymus verò per asinam & pullum eius intelligi ait vtrumque populum, circumcisionis & præputij, quorum prior grauissimum legis portauerat iugum, sicut in actis Apostolorum scriptum est: *Nec nos & patres nostri potuerunt portare legis graue iugum:* vnde & Paulus scribit ad Galatas qui circumcidi volebant: *State & nolite iterum iugo seruitutis contineri.* Pullus autem nouus, gentilium multitudo frena non habens legis, nec rectus ab aliquo, sed semper in præcipitijs & in voraginibus idolatriæ elisus atque confractus, domini sessione didicit ambulare & rectam viam ingredi. Et rursus: Alligata (inquit) erat asina multis vinculis peccatorum. Pul-

1. Coryn. 12
Gentium obedientia.
In commen. Ezech. c. 9.
Populus circuncisionis & præputij.

D lus quoque lasciuus & frenorum impatiens cum matre (secundum euangelium Lucæ) multos habebat dominos, non vni errori & dogmati subditos: & tamen multi domini qui sibi potestatem illicitam vendicabant, videntes verum dominum & seruos eius venisse, qui ad soluendum missi fuerant, non audent resistere. Diuus verò Augustinus pullum asinæ, in quo nemo sederat, intelligi scribit populum gentium qui legem domini non acceperat: asinam verò, quia vtrumque iumentum adductum est domino, plebem eius quæ veniebat ex populo Israël, non indomitam planè, sed quæ præsepe domini agnouit. Aliàs rursus feria videlicet quinta post quartam dominicam in quadragesima agens de asina Balaam, asinam hanc interpretatur ecclesiam, quæ prius portabat Balaam: nunc autem Christum, ex quo soluta est à discipulis & à quibus innexa erat vinculis relaxata, vt filius Dei sederet super eam, & cum ipsa ingrederetur sanctam ciuitatē Hierusalem; sicut scriptum est, *Noli timere filia Sion, ecce rex tuus venit tibi mitis & sedet super subiugalem,* id est, asinam: Asinam, credentes sine dubio ex Iudæis dicit, & pullum nouellum eos profectò qui sunt ex gentibus credentes. Et rursus feria sexta post primam dominicam in quadragesima de immolatione Isaac exponens hæc verba Dei: *Dixit ergò dominus ad Abraam: Tolle filium*

In commēt. in ca. 21. Matth.
Populus gētium.
In Ioā. c. 12.

tuum

tuum quem diligis Iſaac, & offeres eum, mihi in holocauſtum ſuper vnum montium quem monſtrauero E
tibi. At ille ſurgens ſtrauit aſinam & tulit ſecum duos pueros & Iſaac filium &c. Abraham ait ty-
pum habuiſſe dei patris, Iſaac verò Saluatoris, duos illos pueros populi Iudæorum, qui pro eo
quod in Chriſto non erant credituri, ideo ad locum vbi immolandus erat, aſcendere vel perueni-
re non poterat. Aſinam verò illam ſignificare ſynagogam. At verò D. Ambroſius ad ea verba:
Sedete hic cùm aſina, ego autem, &c. meritò ait populi typum eſſe in aſina, quia & veritas (inquit)
in pullo aſinæ. In hoc enim animante figurari populum gentilium, antè oneri ſubiectum, nunc
Chriſto ſubditum. Iſaac ergo Chriſti paſſuri typum eſſe. Venire in aſina, vt crediturum natio-
num populum ſignificaret: ideoque dominum cùm ad ſubeundam pro nobis paſſionem veniret,
pullum aſinæ ſoluiſſe, quem ipſe conſcientia mitem ac manſuetum iam Chriſto ſua terga creden-
tem, aſcenderat. Et in commentario ſuper Lucam: Expedit (inquit) ei vt ſuſpendatur mola aſi-
naria in collo eius, & demergatur in profundum maris. In diuinis quidem ſcripturis, non verbo-
rum ſeriem, ſed rerum pondus examinare debemus. Plus enim proficit ad reprimenda peccata,
inauditi generis atque deformis beluina quædam pompa ſupplicij. Tamen ne cui hinc quoq; ſcan-
dalum generetur infirmo, non ocioſè ſimul poſitam putamus molam aſinariam, collum homi- F
nis, profundum maris. Etenim cùm aſini typum populus gentilis acceperit, nonne tibi videtur
tanquam molam aſinariam voluere, quamdiu imperitiæ ſuæ errore verſatur? Naturæ quidem
vinculis alligatur, vt verbum emolat, deum quærat, ſed opertæ mentis cæcitate ſuffuſus eſt, vt
vultum animi erigere ad deum & oculos cordis aperire non nouerit. Et ideo ſine vlla curſus ala-
critate veſtigijs in ſe ſæpe redeuntibus inuitus vſui laborat alieno. Tamen qui molam voluit, con-
ſumandi aliquando finem operis habet, & exuendæ ſpem gerit cæcitatis. Cui verò mola ad col-
lum ſuſpenditur, portat lapidem qui portare iugum domini recuſauit. Aſinus ergò ad molam, cæ-
cus ad lapidem, gentilis ad ſaxum, qui adorat, quem non videt, nec agnoſcit. Deus enim non
in manu factis habitat, nec in ſaxo agnoſcitur ſed in ſpiritu. Vterque populus igitur & gentilis &
Iudæus pompa quædam ſermonis huius exponitur: ſed vehementior in Iudæos pœna decernitur.
Gentilium enim memoria ſeculi huius fluctibus obruitur, & cœno mundi huius abolebitur, qui
interea quæ non ſunt, eſſe voluerunt, & alienati à ſcientia dei tanquam in profundum maris mer-
ſi ſunt, &c. Et rurſus de aſina & pullo adductis Saluatori: In caſtello erat, & ligatus erat pullus
cum aſina, non poterat ſolui niſi iuſſu domini. Soluit eum manus Apoſtolica. Talis actus, talis vi-
ta, talis gratia. Eſto talis, vt tu poſſis ligatos ſoluere. Nunc conſideremus qui fuerunt illi, qui er- G
rore, detecto de Paradiſo eiecti, in caſtellum ſunt relegati. Et vides quemadmodum quos mors
expulerat, vita reuocauerit. Et ideo ſecundum Matthæum & aſinam & pullum legimus, vt quia
in duobus hominibus vterque fuerat ſexus pulſus, in duobus animalibus vterque reuocetur. Er-
go illic in aſina, matrem quaſi Euam figurauit erroris, hic autem in pullo, generalitatem populi
gentilis expreſſit, & ideo pullo ſedet aſinæ. Bene in quo nemo ſedit, quia nullus antequam Chri-
ſtus nationum populos vocauit ad eccleſiam. Denique ſecundum Marcum ſic habes. *Quem ne-*
mo adhuc ſedit hominum. Alligatus autem perfidiæ vinculis tenebatur iniquo adductus domino,
errore famulatus, ſed dominatum vendicare ſibi non poterat, quem reum ſibi fecerat non natura
ſed culpa &c. Beda item exponens illud, *Non arabis in boue ſimul & aſino*, duos hiſce verbis po-
pulos indicari aſſerit. In bouis etenim nomine, populum ſub iugo legis accipi, in aſino autem po-
pulum gentilem vſque ad euangelium. In boue autem ſimul & aſino arare, qui ſic euangelium
recipit, vt Iudaicarum ſuperſtitionum quæ in vmbra & imagine præceſſerunt, ceremonias non re-
linquat. Adhæc in boue bene operantium vitam ſignari, in aſino ſtultorum vecordiam. Ergo in
ſimul & aſino non arandum, eſſe fatuum ſapienti in prædicatione non ſociandum, quoniam ne-
queat æqualiter enunciare verbum dei. Sic & D. Cyrillus in declaratione huiuſce ſententiæ Iſaiæ. H
Beati ſerentes ſuper omnem aquam, vbi bos & aſinus calcant: Aquam ait à ſcriptura diuino ſpiritu
proditam, diuinum & cæleſtem ſermonem appellari & ſanctorum myſtarum prædicationem. A-
ſinum & bouem qui in iſtiuſmodi aqua calcant, Iudæorum populum eſſe & gentium. Iuſtificaſſe
enim Deum circumciſionem ex fide & præputium per fidem. Boui autem aſſimilari Iudæorum
gentium: mundum enim animal eſt ſecundum legem, Bos & oblatus eſt in odorem bonæ fragrā-
tiæ Deo: aſinus autem immundus: Et quidem cum primogenia animantium iuſſiſſet offerri Deo:
Sacrificabis enim mihi (inquit) *omne primogenitum aperiens vuluam:* reiecit aſinum ſic dicens: *Om-*
ne aperiens matricem aſini mutabis oue. Verùm enimuero etiamſi impurus fuerit, propterea quòd
errauerit fortè gentium populus, tamen ſanctificatum eſſe per fidem. In Chriſto enim ſanctifica-
tum eſſe & vetera peccata ſacroſancto baptiſmo abluiſſe, & promiſcuè cum Iudæis iugo Seruato-
ris noſtri ſubiectum eſſe. Similiter quoque Iuſtinus Martyr in libro de veritate Chriſtiana inter-
pretatur hoc: *Ligans ad vitem pullum ſuum & ad capreolos pullum aſinæ ſuæ.* His enim verbis ait, cùm
operum quæ in priore Seruatoris aduentu facta ſunt tum gentium quæ in eum crediturę erant,

Synagoga.

Lib. i. de Abra.

Cur pullo ſederit Chriſtus.

Stultorum vecordia.

A prænuntiationem fuisse. Hæ siquidem (inquit) pullus fuere qui neque clitellas gestauerit, neq;
iugum super ceruicibus suis habuerit, donec Christus iste cùm venisset, discipulos suos ablegauit,
& per ipsos eas in disciplinam suam recepit: atque illæ iugum verbi eius ferentes, tergum ad susti-
nenda omnia obiecerunt, eorum bonorum quæ ab ipsis expectantur & ab eo sunt promissa, con-
sequendorum gratia. Porro quod asinam subiugalem cum pullo suo spiritus propheticus vnà cum
Patriarcha Iacob nominauit, atque ea ipse & discipuli eius sunt vsi, vtrumque enim iumentum ad-
ducere iussit, prædictio fuit eorum qui etiam ex synagoga, simul cum ijs, qui ex gentibus venere,
in eum credituri essent. Diuo autem Chrysostomo asina & pullus eius etiam sunt Iudæi & gentes. *Homil. 37. in ca. 21. Matth.*
Iudæa enim (inquit) est mater gentium. Sic enim dicit ad eam deus per Esaiam prophetam: *Et
constituam principes tuos sicut antea & consiliarios tuos sicut ab initio: Et tunc vocaberis ciuitas iu-
stitiæ & mater ciuitatum, id est ecclesiarum, fidelis Sion.* Propter quasdam tales similitudines, ani- *Asina & pullus quid significent.*
malibus his assimilati sunt homines, Deum vel Dei filium non cognoscentes. Est enim animal
hoc immundum, & præ cæteris penè iumentis magis irrationabile & stultum & infirmum & igno-
bile & oneriferum magis: sic fuerunt & homines ante Christi aduentum idolatræ, passionibus
B diuersis immundi & irrationabiles, verbi ratione carentes, quantum ad Deum stulti, &c. Et mox
rursus: Dominus noster ascendens ad mortem Hierosolymam, magnam gratiam pacis & con-
cordiam mundo vniuerso quasi in testamento reliquit. In mysterium enim gentium futurarum
sedens super asinam & pullum eius intrauit in templum & sic gentes Iudæis coniunxit. D. Augu-
stinus per iumentum, cui insedit Saluator noster mansuetudinem indicari ostendit. Iumenta man-
sueta (inquit) vult habere dominus. Esto iumentum domini, id est, esto mansuetus. Sedet ille
super te, ipse regit te, noli timere ne offendas & eas in præceps. Infirmitas quidem tua est, sed
attende quis tibi præsideat. Pullus asini es, sed Christum portans: nam & ille in pullo asini venit
ad ciuitatem & fuit illud iumentum mansuetum. Nunquid laudabatur iumentum illud? nun-
quid iumento dicebatur, Osanna fili Dauid, benedictus qui venit in nomine Domini. Asellus por-
tabat, sed ille qui portabatur, à præcedentibus & consequentibus laudabatur. Et dicebat fortè
iumentum, in domino laudabitur fortè anima mea, audiant mansueti & lætentur. Nunquam il-
lud dixit ille asinus, sed dicat illud populus qui imitatur iumentum illud, si vult portare dominum
suum. Irascitur populus quia comparatur asello, in quo sedit dominus. Et dicent mihi aliqui su-
perbi & elati, Ecce asinos nos fecit. Sit asinus domini quisquis hoc dicit, ne sit equus & mulus,
C quibus non est intellectus. Equus enim & mulus erigunt ceruicem aliquando, & sua ferocitate
excutiunt à se sessorem suum. Domantur frænis, chamo, verberibus, donec discant subijci &
portare dominum suum. Tu autem antequam tondantur ora tua, esto mansuetus & porta domi-
num tuum &c. Sic & Origines exponens illud: *Et fecit Iesus eis, sicut præceperat dominus: Equos
eorum subneruauit, & currus eorum exussit igni*: equos superbiæ, asinos verò gentium typum esse
ostendit, non omnium sed quæ credunt. In numeris (inquit) legimus scriptum, quia cum ex præ- *Asinus quarum gentiũ typus.*
cepto Dei processissent pugnare aduersum Madianitas deuictis hostibus aliquot millia asinorum
de præda hostium reseruarunt suis vsibus profuturos, nec omnino refertur ibi, quia interfecerint
asinos hostibus superatis. Nos ergò scripturam sanctam sibimetipsi conferentes & spiritalibus spi-
ritalia comparantes, requiramus quid est quod de asinis quidem non est scriptum quia subnerua-
ti sunt, nec Medianitarum spolia vel animalia interempta dicantur, sed profuisse Israëliticis vsibus:
de istis autem qui non habebant asinos sed equos præcepit ipse dominns, & dixit, equos eorum
subneruabitis, quòd & Iesus, sicut à domino mandatur, expleuit. Putamus hæc accidisse for-
tuitu, vt equi hostiles interimerentur, & asini seruarentur, & in præceptis Dei fortuita aliqua ar-
bitramur incidere? An dignius videtur, vt putemus magis in ijs scripturam mysticum aliquid
D indicare? Denique & filij Israël nunquam equis vsi esse referuntur, & lex nihil de equis sed de
asinis mandat, vtpote de animalibus quæ ad humanos labores iuuandos & ad onera eorum por-
tanda videntur existere, equi verò magis ad hominum perditionem: hoc enim est quod per eos
in prælijs geritur. Lasciui motus animal & superbæ ceruicis accipitur. Sunt ergò asini frequen-
ter à scriptura in typo gentium positi, sicut & Saluator ostenditur super asinum sedens, nunquam
autem equo sedens refertur. Sed & cum discipulos mittit ad soluendam asinam & pullum asinæ,
dicit eis: Si quis vos interrogauerit, dicite quia dominus eis opus habet. Et sedens super eum in-
greditur Hierusalem, & nunquam equo sedens ingressus esse dicitur. Sed & propheta de ipso ita
pronunciauerat, quod sedens asino veniret ad Hierusalem dicens, *Ecce rex tuus mansuetus sedens
super subiugalem & pullum asinæ nouellum.* Et exterminabit currus Effrem, & equum ex Hierusa-
lem. Vides ergò quomodo secundum prophetæ sententiam, qui super asinum sedet extermina-
bit currus Effrem, & equum ex Hierusalem. Et ideo videntur mihi asini quidem (vt diximus) fi-
guram seruare eorum, qui ex gentibus credunt, super quibus sedisse dicitur dominus: equi verò
qui exterminantur & currus, figuram tenere illorum qui in cælestibus positi, per lasciuiam & su-

perbiam

perbiam deciderunt, quando vel ad filias hominum concupiſcendas ſemetipſos inceſtatores præbuerunt, vel ſecuti ſunt illum qui dixit: *Ponam ſuper nubes ſedem meam, & ero ſimilis altiſsimo.* E Inde fortaſsis eſt quod Propheta dicit: *Falſus equus ad ſalutem.* Et iterum dicit de ijs qui in dæmonibus confidebant: *Ii in curribus & ij in equis, nos autem in nomine Dei magnificabimur.* Neq; enim currus & equos Deo contuliſſet quantum ad inuocandum ſpectat: ſed vtique hoc oſtendit, quia ſicut nos inuocamus Deum verum, ita illi inuocant currus & equos, id eſt, dæmones quos inuocabant gentes illæ, quæ aduerſus Iſraël bella gerebant. Sed & Aegyptiorum equos commemorat ſcriptura, & iſtos ipſos equos quos nunc interimi iubet. Vnde hoc intelligatur, quod in typo quidem aſinorum gentes quæ ad credulitatem veniunt, meritò referuntur: in typo verò equorum & curruum, dæmones qui humanæ ſaluti aduerſarij ſunt & inimici, meritò perimuntur. Hæc ille. Vis videre (inquit D. Chryſoſtomus) manſuetudinem venientis? Conſidera ſpeciem aduentus eius. Non ſedet in curru aureo, pretioſa purpura fulgens: nec aſcendit ſuper feruidum equum diſcordiæ amatorem & litis qui gloriæ iactantia pectus habet repletum, quo de longè odorat bellum & gaudet ad vocem tubæ & cum viderit ſanguineam pugnam, dicit in corde ſuo, bene eſt factum: Sed ſedet ſuper aſinam tranquillitatis & pacis amicam, &c. Quomodo autem de aſina F & pullo Matthæus cæteris congruat, qui ſolum pullum commemorant, oſtendit D. Auguſtinus his ferè verbis.

Lib. 2. de conſenſ. Euang.

Euangeliſtæ de pullo aſinæ cõciliati.

Sequitur Matthæus & dicit, & cùm appropinquaſſet Hieroſolymis, & veniſſet Betphage ad montem Oliueti, tunc Ieſus miſit duos diſcipulos, dicens eis: *Ite in caſtellum quod contra vos eſt & ſtatim inuenietis aſinam alligatam & pullum cum ea, &c.* vſque ad eum locum, *Benedictus qui venit in nomine domini &c.* Hoc etiam Marcus narrat eodem ordine cuſtodito. Lucas autem in Hiericho immoratur, quædam commemorans quæ iſti prætermiſerunt, de Zaccheo principe publicanornm & quædam in parabolis dicta. Poſthæc & ipſe occurrit ei ad huius pulli commemorationem, in quo ſedit Ieſus. Nec moueat quod Matthæus aſinam dicit & pullum, cæteri autem de aſina tacent. Imo & recordanda eſt illa regula, quam de quinquagenis & centenis diſcumbentibus, cùm quinque panibus turbæ paſcerentur ſuprà inſinuauimus. Qua inſinuata, non deberet iam hoc permouere lectorem, nec ſi Matthæus ita de pullo tacuiſſet, quemadmodum illi de aſina tacuerunt, vt maximè contrarium putaretur, quòd vnus aſinam dixit, alij pullum aſinæ, quando minus moueri oportet, quia vnus ita commemorauit aſinam, de qua cæteri tacuerunt, vt tamen pullum non taceret, de quo illi dixerunt. Vbi ergò vtrumque factum poteſt intelligi, nulla repugnantia eſt, nec ſi alius aliud, & aliud alius commemoraret; quanto minus, G vbi alius vnum, alius vtrumque. Ioannes cùm taceat quemadmodum dominus diſcipulos ſuos ad hæc animalia ſibi adducenda miſerit: interponit tamen breuiter hoc de pullo cum teſtimonio etiam Prophetæ quod Matthæus adhibet. In quo etiam teſtimonio prophetico aliquantum diuerſa Euangeliſtarum locutio ab ea quidem ſentẽtia non recedit. Sed poteſt mouere quod hoc Matthæus ſic adhibet, vt aſinam dicat commemoraſſe prophetam: non autem ita ſe habet, vel quod Ioannes interponit vel codices Eccleſiaſtici interpretationis vſitatę. Cuius rei cauſa illa mihi videtur, quod Matthæus Hebræa lingua perhibetur euangelium conſcripſiſſe. Manifeſtum eſt autem interpretationem illam quæ dicitur Septuaginta, in nonnullis ſe aliter habere, quàm inueniunt in Hebræo, qui eam linguam nouerunt, & qui interpretati ſunt, ſinguli eoſdem libros Hebræos. Huius item diſtantiæ cauſa ſi quæratur, cur tanta authoritas interpretationis Septuaginta multis in locis diſtet ab ea veritate, quæ in Hebræis codicibus inuenitur: nihil occurrere probabilius exiſtimo, quàm illos ſeptuaginta eo ſpiritu interpretatos, quo & illa quæ interpretabantur, dicta fuerant, quod ex ipſa eorum mirabili quæ prædicatur conſenſione firmatum eſt. Ergo & ipſi nonnulla in eloquio narrando, & ab eadem voluntate Dei cuius illa dicta erant, & cui verba ſeruire debebant, non recedendo, nihil aliud demonſtrare voluerunt, quàm hoc ipſum quod H nunc in Euangeliſtarum quatuor concordi quadam diuerſitate miramur: qua nobis oſtenditur nõ eſſe mendacium, ſi quiſpiam ita diuerſo modo aliquid narret, vt ab eius voluntate cui conſonandum & conſentiendum eſt, non recedat. Quod noſſe & moribus vtile eſt propter cauenda & iudicanda mendacia, & ipſe fidei, vt putemus quaſi conſecratis ſonis, ita muniri veritatem tanquam Deus nobis quemadmodum rem ipſam, ſic verba quæ propter illam ſunt dicenda, commendet: cùm potiùs ita res quæ diſcenda eſt præferatur ſermonibus per quos diſcenda eſt, vt iſtos omnino quærere non deberemus, ſi eam ſine his noſſe poſſemus, ſicut illam nouit Deus, & in ipſo angeli eius. Cæterùm D. Hieronymo cùm ibi ſcribatur, ſedens ſuper aſinam & pullum eius, locus iſte tantùm videtur attuliſſe ſcrupuli, vt in hæc verba proripuerit.

Synagoga per aſinam indicata gẽtes per pullum.

Sedere ſuper vtrumque animal non potuit. Aut enim ſedit aſinæ, & pullus abſque ſeſſore fuit, aut ſi pullo quod magis competit, aſina ducta eſt libera. Ergò cùm hiſtoria vel impoſſibilitatem habeat, vel turpitudinem, ad altiora tranſmittimur, vt aſina iſta quæ ſubiugalis & edomita iugum legis traxerat, Synagoga intelligatur, pullus aſinæ laſciuus & liber gentium populus, quibus ſederet Ieſus, miſſis ad

cos

A eos soluendos duobus discipulis, vno in circumcisionem, & altero in gentes, Diuus Chrysostomus tangens eandem impossibilitatem: Etsi corporaliter (inquit) fieri non poterat, vt super animal vtrunque sederet, spiritualiter poterat, cùm esset Deus, vt & in Iudæis sederet, & in gentibus simul: Sedere autem super iumenta; est in præcordijs eorum habitare, vt dicat illis Christus: *Tollite onus meum super vos, & videte quia mitis sum, & humilis corde*. Franciscus Georgius per asinam, & pullum eius, quibus sedit Seruator, significari ait hominem magna quædam aggredientem mysteria, debere non tantùm partem animalem, sed omnia insuper ab ea prouenientia subiugare. Quid modo per asinam Balaam maledicturi populum, quæ Angelum videbat, & humano sermone loquebatur, sit intelligendum, quidque per ipsum Balaam, ostendit Venerabilis Beda, per asinam exponens brutam gentilitatem, per ipsum verò Balaam vnumquemque idolatram; à quo asina tanquam brutum animal, & nulla ratione renitens, quò vult, seducitur. Quòd verò ea Angelum Dei videret, quem homo ille non videbat, inde moneri nos ait, vt agnosceremus in posterum sub aduentum Angeli magni consilij, gentilem illam plebem mutata duritie naturæ; & solutis linguis locuturam, vt quæ erat subiecta perfidiæ in vocem fidei, & confessionis erumperet.

To. 4. Probl. 452.

Genes. 49. Asinus Balaam.

Num. 22. Gentilitas bruta.

B Et in quæstionibus super eundem locum quærens quid sit, quod iste Balaam, dum perueniri ad propositum tenderet (vt malediceret) asina cui præsidebat, dum videret Angelum, loquitur. Quæ est (inquit) ista asina, nisi bruta gentilitas, quàm quondam Balaam, idest seductor idolatriæ quasi brutum animal, & nulla ratione renitens pœnitentiæ, quo voluit, errore substrauit, sed ista Angelum Dei vidit, quem homo videre non potuit. Et vidit, & detulit, & locuta est, vt agnosceremus posterioribus temporibus sub aduentu magni Angeli Dei gentilem eam plebem mutata duritie stoliditatis, solutis Deo linguis locuturam, ita vt quæ erat subiecta perfidiæ in vocem fidei, & confessionis erumperet, licet caro nostra per hoc possit intelligi. Plerumque enim caro per molestias tacta flagello suæ menti Deum indicat, quem mens ipsa carni præsidens non videbat, ita vt anxietate spiritus proficere in hoc mundo cupientis, velut iter tendentis impediat, donec & inuisibilem, qui sibi obuiat, innotescat. Sed in commentario, quod scripsit in secundam D. Petri epistolam ait tum iure dici Balaam ab asina admoneri, cùm Episcopi, ac reliqui sacerdotes indigere videntur hominum prophanorum monitis, vt qui haud secus, atque propheta Balaam cupiditate cæci non vident, quorsum sit eundem.

Caro nostra per asinam indicata.

C Origenes verò per hanc asinam intelligi posse ait Ecclesiam allegoricè. Si videas (inquit) contrariam potestatem impugnantem populum Dei, intelligis quis sit qui sedeat super asinam. Et si consideres homines quomodo à dæmonibus præcipitantur, intelligis quæ sit asina. Sic enim & in Euangelio intelliges Iesum mittentem discipulos suos ad asinam, quæ alligata erat, & ad pullum eius, vt discipuli eam soluant, & adducant, vt ipse sedeat super eam. Et fortè hæc asina, id est, ecclesia, prius portabat Balaam, nunc autem Christum, ex quo soluta est à discipulis, & à quibus, innexa erat vinculis relaxata: vt filius Dei sederet super eam, & cùm ipsa ingrederetur sanctam ciuitatem Hierusalem, & compleretur scriptura, quæ dicit: *Lætare filia Sion, prædica filia Hierusalem. Ecce rex tuus venit tibi mitis, & sedens super subiugale*: subiugale id est asinam, credentes sine dubio ex Iudæis dicit, & pullum nouellum, eos profectò, qui sunt ex gentibus credentes in Christo Iesu Domino nostro, &c. Mox verò hinc etiam Deum stolidis sapientes confundere docet: Ascensa asina sua (inquit) Balaam ibat per viam: occurrit ei Angelus, ille sine dubio, qui aderat filijs Israel. Aperit os asinæ, vt arguatur per eam Balaam, & muti pecudis vocibus confutetur is, qui diuinus videbatur, & sapiens. Balaam hic qui interpretatur populus vanus, videtur mihi personam habere Pharisæorum, & Scribarum Iudaici populi: Balach verò (qui euocauerat Balaam, vt malediceret Israel)

Ecclesia. Homil. 12. in cap. 22. Numer.

D qui exclusio, & deuoratio interpretatur, & ipse personam habere, intelligendus est vnius alicuius spirituum mundi huius contrariæ potestatis, quæ excludere, & deuorare cupiat Israel. Non eum, qui secundum carnem est, sed eum, qui secundum spiritum. Volens ergo potestas ista contraria deleri, & penitus extingui spirituale Israel, non alijs vtitur ministris, nisi Pontificibus, & Scribis, ac Pharisæis: ipsos inuitat, ipsis mercedem promittit & præmia. Illi ergò, sicut iste Balaam facit, similant se cuncta ad Deum referre, & zelo Dei agere. Dicunt enim: *Scrutare Scripturas & vide quia Propheta à Galilæa non surgit*. Et iterum dicunt: *Nos legem habemus & secundum legem debet mori, quia filiũ Dei se fecit*. Per quæ singula videntur quidẽ Pharisæi, & Scribæ zelum Dei habere, sed simulatum: asina verò cui sedebat Balaam, quoniam scriptura dicit: *Homines, & iumenta saluos facies Domine*: ea pars credentium potest intelligi, quæ siue pro stultitia, siue pro innocentia, animalibus comparatur. Si enim & Apostolus dicit: *Videte autem vocationem vestram fratres, quia non multi inter vos sapientes, non multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi; elegit Deus, vt confundat sapientes*. Isti ergo tales, sicut Euangelica, quæ in parabolis agebantur gesta designant, ab istis pessimis dominis Scribis, & Pharisæis subiecti quodammodo tenebantur,

Credentes, qui per asinam indicẽtur.

1. Cor. 1.

& vincti, ſed à domino ſoluuntur, non quidem per ipſum dominum, ſed per diſcipulos eius. B
Dicit enim ipſe ad diſcipulos. *Ite in vicum qui eſt contra vos, & inuenietis aſinam alligatam & pullum eius, ſoluentes adducite.* Sicut ergò in euangelio non ipſe dominus, ſed diſcipuli ſoluunt aſinam: ita & hîc non ab eo ipſo, ſed ab angelo aperitur os aſinæ: & ſicut in euangelijs qui non vident, arguunt videntes, ita & hîc qui muti erant, arguunt loquentes. Et hoc eſt quod dominus dicebat. *Pater gratias ago tibi, quoniam abſcondiſti hæc ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis.* Scribæ autem & Phariſæi erant qui ſedebant ſuper aſinam hanc, & tenebant eam vinctam. Ipſis ergò iraſcitur angelus, & niſi quodam futurorum proſpectu, illos quidem peremiſſet, aſinam autem ſeruaſſet, quæ vidit & reuerita eſt eum, qui venit ad vineam & ſtat inter vineas. Compreſſit tamen pedes ſedentis ſuper ſe in maceriam & ideò non poteſt fortè ambulare ille eius aſſeſſor antiquus, nec venire ad eum qui dicit: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis.* Aſina tamen venit, adducta à diſcipulis; & cui tunc ſedebat Balaam mercedis cupidus, nunc ei ſedet Ieſus &c. Aſinus fortis Iſachar, ſignificat, vt Lyranus exponit, religioſos portantes onus religionis & eos qui laborant in ſacris literis. Et D. Ambroſio piger aſinus & ad onus expoſitus, ſenſuque tardior, nihil aliud docet, niſi nos viuaciores eſſe debere, nec deſidia corporis animique pigreſcere, confugere ad fidem quæ onera grauia alleuare conſueuerit. Monet verò etiam nos aſini patientia ſuam cuique prouinciam & quod præſens ac præ manu eſt, fideliter atque diligenter agamus, & vt ſua quiſque fortuna contentus viuat, neque labores, modo honeſti ſint, etſi digna præmia non ſequantur, recuſet: ſicut & in aſino ſuo laborioſo monet Stigelius:

Gen. 49. Aſinus Iſachar.

6. Hexam. Aſinus piger quid nos moneat.

Sis aſinus quemcumque aſinum ſors aſpera fecit,
Qui ſortem placidè ferre ſcit, ille ſapit.

Porro aſinus etſi omnium iudicio vilis habeatur & miſerrimus, homine tamen ipſo eſt beatior, quia ipſe ſibi miſeriam non parit, quod homo facit, vt antiquiſſimus Menander ait:

Aſinus homine beatior.

Α᾿μελοῦντα τοῦ ζῆν οὐκ ἔνεσ᾽ εὐσχημονεῖν
Α῾πάντα τὰ ζῶ᾽ ἐστι μακαριώτατα.
Καὶ νοῦν ἔχοντα μᾶλλον ἀνθρώπου πολύ.
Τὸν ὄνον ὁρᾶν ἔξεστι πρῶτα τουτονί.
Οὗτος κακοδαίμων ἐστὶν ὁμολογουμένως.
Τούτῳ κακὸν δι᾽ αὐτὸν οὐδὲν γίγνεται.
Αδ᾽ ἡ φύσις δέδωκεν αὐτῷ, ταῦτ᾽ ἔχει.
Viuendi negligens honeſtè viuere nequit.
Omnia animantia beatiſsima ſunt,
Et longè plus mentis quàm homo habent.
Aſinum cernere licet primum hunc,
Qui miſer eſt ex confeſſo:
Ei nihil mali ſua culpa naſcitur
Sed quæ natura dedit, ea habet.

Funem torquentis & aſini eum deuorantis pictura.

Quemadmodum verò apud Manes pingitur quidam funem torquens & in id quod contexuit aſino vorandum permittens: ita (inquit idem Plutarchus in libro de animi tranquillitate) multorum ſtupida quædam & ingrata obliuio omnem actionem, omnes res præclarè geſtas, omne iucundum ocium omnem conuiuiorum & voluptatum fruitionem abolens, non ſinit vitam eſſe continuam, præſentibus ad præterita adiunctis, ſed heſternam cum hodierna, hanc à craſtina diuidens, quicquid euenit, obterens tanquam non factum redigit, &c.

PROBLEMATA.

Lib. 2. Probl. 44.

Cur minus ſentiat verbera.

Cur bibẽtes caput non mergant.

CVR aſinis & equis pili è cicatrice promere ſeſe poſſunt, hominibus autem non poſſint? docet Ariſtoteles & nos ex eo in equo: item cur minus monſtra pariant, necnon cur homo plus excrementi humidi egerat, quàm ſicci, equi verò & aſini plus ſicci quàm humidi. Hieronymus Garimbertus, quærens, cur eſt quòd aſinus præ cæteris animantibus minus ſentit verbera? rationem petit ex melancholica animantis natura; quam (inquit) arguit aurium proceritas, quam cum alijs animalibus melancholicis communem habet, non aliunde proueniens quam ex materia frigida & ſicca omnis duritiæ parente: inde cutis illa duritiam, & ſenſus pœnè deſtitutionem, eſſe verberumque tolerantiam. Prouenire verò etiam ab eodem temperamento quod bibituri aquam extremis tantum labris contingant, cùm equi totum penè caput mergant. Frigidum enim temperamentum timiditatis cauſam eſſe; vereri autem animal, ne auribus, quarum

A rum magnitudo in aqua repræsentatur, oculos sibi eruat. Cur verò exolfacto asinarum lotio, contractis sursum labris, dentes denudet, inde euenire disserit, quòd elatos ad olfactus organum vapores, qui molestiam sua pariunt ingratitudine, conetur excutere. *Cur olfacto aliorum lotio dentes denudet.*

PICTVRÆ. STATVÆ.

N vrbe Achanta trans Nilum, Libyam versus procul à Memphi stadijs centum quinquaginta, asini picti fabula monstratur, vt testatur Diodorus Siculus. Nodos enim quos vnus in principio longioris funis complicat, alij post sequentes dissoluunt. Fabula pertinere videtur ad asellam Ocni, de qua in hieroglyphicis diximus. Nealces referente Plinio asellum depinxit in litore bibentem, & crocodilum ei insidentem. Inuenio ita pictum propterea quod Persæ ibi vicissent Aegyptios. Polygnotus verò inter alias picturas, quibus excidium Troianum expressit, depinxit B puerum asello insidentem, cuius præterea dorso cistam & alia impedimenta serui imponunt, vt legimus apud Pausaniam: qui ibidem etiam scribit Ambraciotas æneum dedicasse asinum, victis hoc modo nocturna pugna Molossis. Cùm enim in illos noctu insidias posuissent Molossi, asinus, qui fortè ex agro in oppidum agebatur, asellam insectans cum multa lasciuia vehementem clamorem sustulit: ipse etiam agaso per tenebras, obscura & in condita voce inclamabat. Iniecit ea res tantam Molossis trepidationem, vt statim insidiarum locum deseruerint: Eos Ambraciotæ detecta fraude noctu inuadentes prælio superant. Inuenio & Vercellis in cemiterio quodam asini esse statuam, exornatam epitaphio, cuius tamen literæ ita sint detritæ, vt planè legi nequeant. *Lib. 3. c. 6.* *Li. 35. c. 11.* *In Phocicis.*

HISTORICA.

LEXANDRO Macedoni cùm reddita sors esset: eum qui primus occurrisset, interimeret; vbi quendam præ se agentem asellum vidit, arripi hominem confestim ex oraculo imperauisse tradunt. At eum iamiam iugulandum intellecta mortis ratione, proclamauisse: anteambulonem suum, non se peti ex responso, quando is obuiam latus esset prior. Samson vir apud Iudæos omnium fortissimus, cùm in ipsum inermem Philistæi irruerent, maxilla asini recepta quamuis iam marcida, hostes mille prostrauit: indeque cùm nimia siti laboraret, proiecta maxilla preces ad Deum fudit, & aquæ ex dente molari profluentis scaturiginem impetrauit, vt tradit liber Iudicum. Sanctus Helenus oneribus fessus & labore itineris asinum per campos vagantem cùm ad se vocaret, venisse mox ad eum, præbuisseque humeros viro Dei, vt & insideret & sarcinas imponeret, ad reliquum viæ conficiendum tradit author vitarum SS. Patrum. Sanctus verò Germanus Altisiodorensis Antistes cùm Rauennam ad Valentinianum & Placidiam asino vectus accessisset, dum conuiuio assiderent, defunctus est asinus, cumque Placidiæ iussu pararetur egregius equus substituendus asini loco, eum respuit B. Germanus, accedensque ad eum locum, vbi asini cadauer erat expositum, sic illum alloquitur: surge, reuertamur ad hospitium: statim asellus rediuiuus surrexit, & S. Germanum reuexit, vt tradit Hieronymus Rubeus, recolit Surius in vita S. Petri Chrysologi. Legimus autem & aliam de asino apud Sophronium in prato spirituali historiam, in qua mira eius solertia ad mandata sanD ctorum expleda elucescit. Mons est circa mare mortuum, qui Martes vocatur, excelsus valdè: in eo monte Anachoretæ commorantur; est autem illis & hortus ad radicem montis sexto fermè lapide ab eis distans, circa maris labium. Proinde habent Anachoretæ & illic ministrum: quacumque ergò hora volunt ad hortum pro oleribus mittere, sternunt asinum, & dicunt ei, Vade in hortum ad ministrum & affer nobis olera, qui mox ad hortulanum solus vadit, stansque ante ianuam, capite pulsat, statim igitur egressus hortulanus, ipsum oleribus onerat, onustumque demittit: videreque est asinum quotidiè solum ascendentem & descendentem, & ministrantem senibus tantùm, alij verò nulli obsequentem. Hæc ille. Sunt præterea asini ministi Dei quandoque in rebus, vbi humana solertia deficit. B. etenim Isaacius intima eremi penetrans latitabat, ne à fratribus reperiri posset, verùm asini indicio velut Dei ministri inuentus est, vt legimus in vitis SS. Patrum. Asina Balaam quid mysticè significet, antè ostendimus, nunc historiam recitabimus, quam præ cæteris clarissimè recitat Flau. Iosephus his verbis: Balacus Moabitarum Rex habens auitam amicitiam & societatem cum Madianitis, cùm res Israëlitarum in tantum crescere videret, cœpit etiam de suis rebus esse solicitus. Nesciebat enim Deum vetare, *C* *Asinus occisus oraculi monitu.* *Sampsonis fortitudo.* *Asinus sancto obedit.* *Asinus resuscitatus.* *Lib. 2. Hist. Rau.* *Asini ministri Dei.* *Lib. 4. antiq. iud. c. 6.*

vetare, ne Hebræi quicquam vlterius præter Chananæam vsurpare appeterent: atque ita celerius quàm prudentius rem aggredi putauit: & bello quidem aggredi elatos tot victoriarum successu non est ausus; obstare tamen volens, ne vlterius procederent, legatos de communibus commodis ad Madianitas mittit. Illi ad Balamum quendam, ab Euphrate vatem illius temporis præstantissimum & sibi amicum, cum Balaci legatis mittunt etiam ex suis honoratissimum quemque, rogantes, vt veniret ad se, & diris imprecationibus Israëlitas deuoueret. Vates legatis comiter exceptis, & hospitali mensæ adhibitis, consulit Deum, quæ sit eius de Madianitarum postulatis sententia, qui cùm vetaret illis obsequi, reuersus ad eos ait sibi non deesse voluntatem illis gratificandi, sed obstare Deum, cuius beneficio debeat gloriam ex veris hactenus prædictionibus comparatam. Nam exercitum illum, quem ipsi execratum velint, esse Deo charum; deditque consilium, vt ob hanc causam ad Israëlitas profecti, pacem cum illis facerent. His dictis legationem dimisit. At Madianitæ Balaco maximis precibus vrgente eadem de re denuo legatos mittunt ad Balamum; qui cupiens hominibus obsequi, Deum consuluit. Deus verò offensus iubet vt legatis nihil contradicat. Is ratus Deum hæc seriò iubere, cum legatis proficiscitur. Inter eundum autem cùm ventum esset in viam quandam angustam, inter duas macerias sitam, occurrit ei angelus; & asina quâ Balamus vehebatur, occurrentem diuinum spiritum animaduertens declinans appressit eum ad alterum septum, nihilque mouebatur verberibus sessoris

Asina loquitur. pressuram molestè ferentis, cumque nec angelus de via cederet, nec vates verberandi finem faceret, tandem succubuit asina, & Deo sic volente humana voce Balamum incusat, quòd nunquam antehac læsus sæuiret in se: non intelligens nunc Deum prohibere quo minus, quibus ille cuperet, ipsa obsequatur. Hoc humano asinæ sermone dum ille turbaretur, apparuit ei angelus quoque, obiurgans verberatorem, quòd iumentum non esset in culpa, sed obstaret iter contra Dei voluntatem facienti. Tum Balamus territus volebat retrò abire: sed Deus iussit eum pergere quò instituerat, modò ne quid aliter agat quàm diuinitus admoneretur, &c. Euagrius Scholasticus inter

Lib.2. hist. Eccl. c.7. alia quæ S. Zosimas fecit miracula, hoc quoque narrat. Isti Zosimæ (inquit) iter quodam tempore Cæsaream facienti, secumque asinum, cui res quasdam sibi necessarias imposuerat, occurrit leo, & asino Zosimæ abrepto, discedit. Zosimas per syluam vsque eò insequitur, quoad leo voratis asini carnibus satur esset. In quem hilari vultu & subridenti intuitus, dixit: At verò, ô amice, iter iam mihi penitus interruptum est: quippe cum annis pluribus onustus sim & ætate admodum prouectus, nec valeam ea quæ asino erant imposita, humeris portare; Quare tu hoc onus contra naturæ tuæ consuetudinem gestes necesse est, si modò Zosimam ex hoc loco discedere volueris:

Leo sancto obedit. postea autem ad pristinam feritatem naturamque propriam redibis: Tum Leo furoris prorsus oblitus, subblandiri & placidus extemplo ad Zosimam accurrere, & ipso corporis habitu obsequij significationem dare cœpit. Cui Zosimas onus quod asinus gestauerat, imponit, eumque ad portas vsque Cæsareæ deduxit, quò declararet tum virtutem & potentiam Dei, tùm quòd omnia tam diù hominibus inseruiant obtemperentque, quamdiu secundum eius voluntatem vitam instituimus, & gratiam nobis donatam neutiquam deprauamus. D. Augustinus perhibet se in Italia existẽtem adiuisse mulieres quasdam malignis artibus adeo imbutas, vt dato caseo statim homines conuerterent in iumenta, vt in equo etiam dictum est, quæ necessaria portarent, & hæc finito opere in homines iterum reducerent. Quod comprobat Apuleius, qui longa serie recitat se veneficijs cuiusdam mulieris, dum per magicam auis fieri cuperet, in asinum conuersum fuisse. Quod & temporibus nostris multorum testimonio cõtigisse cuidam in Cherso Illyrici insula scribit Franciscus Georgius, eumque per multos annos visum esse asinum: tandem ad se reuersum & veneficia & malefacta, propter quæ id sibi contigerat, sacerdoti & publico concionatori enarrauisse. Quod tamen ita intelligendum est, quod non verè, per veram hominis, siue materialem siue formalem mutationem in vera iumenta & belluas factum sit, sed solum per quandam ipsorum hominum imaginationem qua se iumenta & belluas esse imaginabantur & per quædam aliorum hominum præstigia virtute dæmonum causata, per quæ alijs hominibus tamquam iumenta & belluæ exteriùs apparebant.

A

APOPHTEGMA.

IORDANES patria Saxo ordinis prædicatorum princeps, qui in peregrinatione Hierosolymitana, anno M. CC. XXXVI. Acone obijt, vitæ sanctimonia & concionandi dono clarus, cùm à quibusdam Templarijs rogaretur, vt festo die sacram concionem haberet Gallica lingua, cuius ipse tamen non vsque adeo peritus erat, conscenso suggesto argumentum concionis Gallicè quantum potuit enarrauit, interpretationem verò sermoni subtexuit vernaculo. Indignantibus ijs, ergò (inquit) si prominentes asini auriculas post maceriam delitescentis videatis, totum insuper asinum, diruta maceria, in conspectum produci petetis? ex Leandro Alberto de viris illustribus ordinis prædicatorum. *Lib. 1.*

B

APOLOGI.

ASINVS syluestris conspecto asino domestico in loco quodam aprico, profectus ad ipsum, beatum dicebat corporis habitudine & cibi perceptione. Deinde verò cum vidisset eum ferentem onera & agasonem retrò sequentem & baculis ipsum percutientem, ait, ast ego non amplius beatum existimabo. Video enim non sine magnis malis habere te felicitatem. Fabula significat non esse æmulanda lucra, in quibus insunt pericula & miseriæ. *Lucra cum periculo cõiuncta non imitanda.* Asini olim propterea quod assiduè onera ferrent & fatigarentur, legatos miserunt ad Iouem, solutionem laborum petentes. Hic autem ostendere ipsis volens, id non posse fieri; ait, tunc eos liberatum iri laboribus, cùm mingendo fluuium fecerint. At illi eum verum dicere existimantes, ex illo & nunc vsque vbi aliorum vrinam viderint asinorum, illic & ipsi circumstando mingunt. Fabula significat, vnicuique quod fatale est, incurabile esse. Homo quidam habebat equum & asinum, cùm autem iter facerent in via ait asinus equo; tolle à me oneris partem, si vis me esse saluum. Illo non persuaso asi-

C nus cecidit, atque è labore mortuus est. Ab hero autem omnibus impositis ei & ipsa asini pelle, conquerens equus clamabat: heu mihi miserrimo: partem oneris nolui accipere, ecce omnia gesto & pellem insuper. Fabula significat, si magni cum paruis iungantur, vtrisque seruari in vita. *Fatale incurabile.* Asinus equum beatum putabat, quod abundanter nutriretur & accuratè, cùm ipse neque palearum satis haberet, præsertimque defatigatus. Cùm autem tempus institit belli & miles armatum ascendit equum, huc illuc ipsum impellendo, cæterùm & in medios hostes insiluit, & equus vulneratus iacebat. His visis, asinus equum mutata sententia miserum existimabat. Fabula significat, non oportere principes & diuites imitari, sed in illos inuidia & periculo consideratis paupertatem amare. Asinus indutus pelle Leonis vagabatur reliqua bruta perterrendo. Cæterùm visa vulpe, tentauit & hanc perterrefacere. Hæc autem (casu enim vocem eius audierat) ad ipsum ait: sed bene scias, quod & ego te timuissem, nisi rudentem audiuissem. Fabula significat nonnullos indoctos, qui ijs qui extra sunt, aliqui esse videntur, ex sua linguacitate redargui. *Indoctos voce prodi.* Similis legitur apologus apud Lucianum. *In piscatore.* Apud Cumanos (inquit) asinus quispiam pertæsus seruitutem, abrupto loro in syluam aufugerat: Illic fortè repertum Leonis exuuium corpori applicabat suo. *Asinus Leonis exuuium indutus.* Atque ita pro leone se gerebat, homines pariter ac feras voce caudaque terri-

D tans. Nam Cumani Leonem ignorant. Ad hunc igitur modum regnabat aliquandiu personatus hic asinus, pro Leone immani habitus ac formidatus. Donec hospes quispiam Cumas profectus, qui sæpenumero viderat & Leonem & asinum: atque ob id non erat difficile dignoscere, aurium prominentium indicio, neque non alijs quibusdam coniecturis asinum esse deprehendit, ac probè fustigatum reduxit, dominoque agnoscenti reddidit. Interim autem risum concitabat omnibus Cumanis asinus iam agnitus, quos dudum creditus leo, metu propemodum examinauerat. Cumanos autem hic appellat, non qui sunt in Italia, sed qui sunt in Aeolide supra Lesbum. Nam & Lesbij & Cumani notati sunt stoliditatis, vt indicat Stephanus. *Cumani stolidi.* Ab hoc apologo profectum est adagium, ἐνδυετέ μοι τὴν λεοντῆν, id est, *induitis me Leonis exuuium:* in eos dici solitum, qui suscipiunt negocium maius facultate, quique se magnificentiùs gerunt, quam pro sua conditione. Quidam ab Hercule sumptum putant, cuius hic ornatus erat, vt Leonis exuuio tegeretur, deinde altera manu clauam, altera gestaret arcum, atque hoc ornatu descendit ad inferos, Cerberum extracturus. Huc alludens Aristophanes, Bacchum fingit, Herculis instar, Leonis exuuio clauaque instructum, ad inferos descendere parantem, vt Euripidem cum Aeschylo cer- *In Ranis.*

tantem audiret. Ridetur autem ab Hercule, quod id geſtaminis neutiquam illum deceret, vtpote mollem & effæminatum. Vſurpat hoc adagium Socrates Platonicus in Cratylo, negans oportere deterreri ſeſe magnitudine diſputationis inſtitutæ, poſteaquàm ſemel Leonis pellem eſſet indutus. Lucianus, Non opus eſt quopiam qui tibi Leonis exuuium detrahat, quo palam fiat te canthelium, niſi quis ſanè ab ipſis Hyperboreis hoſpes modò ad nos peruenerit, aut vſque adeo Cumanus ſit, vt qui videret, non protinus intelligat, te aſinorum omnium aſinum ferociſſimum eſſe, aut expectet, vt te præterea rudentem audiat. Euſebius Cæſarienſis aduerſus Hieroclem: *Abibit nobis quidem philoſophus, cæterum aſinus Leonis intectus pelle.* Aliàs Lucianus demutauit nonnihil de prouerbio, cùm ait: *Tantum temporis non animaduerti eum ſub Leonis exuuiis ridiculam quandam ſimiam tectam habere.* Poteſt & ad eundem apologum referri:

In Pſeudologiſta.

In Philopſeude.

Introrſum turpem, ſpecioſum pelle decora.

Cum aſino gallus aliquando paſcebatur: Leone autem aſinum aggreſſo, gallus exclamauit, & Leo (aiunt enim hunc galli vocem timere) fugit. At aſinus ratus propter ſe fugere, aggreſſus eſt ſtatim Leonem. Vt verò procul hunc proſecutus eſt, quò non amplius galli perueniebat vox, conuerſus leo deuorauit. Hic verò moriens clamabat, me miſerum & dementem. Ex pugnacibus non natus parentibus, cuius gratia in aciem irrui? Fabula monet, pleroſque homines, inimicos, qui ſe de induſtria humiliarunt, aggredi atque ita ab illis occidi. Aſinus ſeruiens olitori, quoniam parum comedebat, plurimum laborabat, precabatur Iouem, vt ab olitore liberatus, alteri venderetur domino. Cum Iupiter exoratus, iuſſiſſet ipſum figulo vendi, iterum iniquiore animo perferebat quàm priùs, onera & cœnum & tegulas ferre. Rurſus igitur, vt mutaret dominum rogauit, & coriario venundatus eſt. Peiorem itaque prioribus herum nactus, videns quæ ab eo fierent, ſuſpirando ait: hei mihi miſero, melius mihi erat apud priores heros manere, hic enim, vt video & pellem meam operabitur. Fabula indicat tunc maximè priores dominos à famulis expeti, cùm de ſecundis periculum fecerint. Perquàm elegantem & facetum apologum de aſino & vario recenſet Aeneas Syluius in primo epiſtolarum, inter rationes quas reddit, cur noſtro tempore minus quàm olim homines amplectantur poëſim. Viam ſolus aſinus ibat, ſuaſque ſecum miſerias querebatur, qui vinum portans, aquam biberet, frumentumq; in horreis ponens, fœnum manderet: ſed hæc leuia reputaſſet, niſi quod etiam poſt mortem ex eius corio cribri fierent atque tympana. Quem ſic queruloſum audiens varius paruum animal, Tace (inquit) aſine, opus eſt poſt mortē labore. Nam iſti qui dicuntur homines cùm aliquem volunt ſapientem facere, corium meum adhuc piloſum recipiunt, frontemque illius adornant, quem volunt eſſe ſapientem. Doctores enim creantes meis eos pellibus veſtiunt, meque quod eſt rerum omnium difficillimum, ex magnis beſtijs viros oportet ſapientes efficere. Sic enim corium meum fata diſpoſuerunt, quod eſt mihi grauiſſimum & moleſtiſſimum. Audiuerunt hæc rectores cancellariæ, videnteſque in corijs cadauerum magnas eſſe virtutes, non cenſuerunt illa paruo pretio danda, ſed ea atque camiſias cum cera ſicut æquum erat magno pretio cœperunt vendere &c.

Vires ſuas cuique metiendas.

FABVLOSA.

Aſini ſtellæ & earum fabula.

IN Cancri deformationis parte, vt Hyginus ſcribit, ſunt quidam qui aſini appellantur, à Libero in teſta duabus ſtellis figurati. Liber enim à Iunone furore obiecto dicitur mente captus fugiſſe per Theſprotiam, cogitans ad Iouis Dodonæi templum peruenire, vnde peteret reſponſum, qui faciliùs ad priſtinum ſtatum mentis rediret, ſed cùm veniſſet ad quandam paludem magnam quam tranſire non poſſet, de quibuſdam duobus aſellis obuiam factis dicitur vnum deprehendiſſe eorum, & ita eſſe tranſuectum, vt omnino aquam non tetigerit. Itaque cùm veniſſet ad templum Iouis Dodonæi, ſtatim dicitur a furore liberatus & aſellis gratiam retuliſſe & inter aſtra eos collocaſſe. Nonnulli etiam dixerunt aſino illi quo fuerat vectus, vocem humanam dediſſe. Itaque poſtea eum cum Priapo de natura contendiſſe & victum ab eo interfectum. Pro quo Liberum eius miſertum, in ſideribus annumeraſſe. Et vt ſciretur id pro deo, non pro homine timido (quia Iunonem fugerit) feciſſe, ſupra cancrum conſtituit, qui deæ beneficio fuerat affixus aſtris. Dicitur etiam alia hiſtoria de aſellis, vt ait Eratoſthenes. Quo tempore Iupiter bello gigantibus indicto, ad eos oppugnandos omnes deos conuocauit, veniſſe Liberum patrem, Vulcanum, ſatyros, Silenos, aſellis vectos, qui cùm non longè ab hoſtibus abeſſent, dicuntur aſelli pertimuiſſe, & ita pro ſe quiſque magnum clamorem & inauditum gigantibus feciſſe, vt omnes hoſtes eorum clamore in fugam ſe coniecerint & ita ſint ſuperati. Hæc Hyginus. Poſtremam fabulam Varinus etiam in Lexico ſuo in aſini mentione affert, & hanc ob cauſam aſinis hunc hono-

rem

A rem habitum inquit, vt in cancri ſydere occaſum verſus collocarentur. Aratus verò hàs ſtellas ex altera parte præſepis conſiſtere canit:

Σκέπτεο καὶ φάτνην· ἡ μὲν τ' ὀλίγῃ ἐοικυῖα
Αχλύι βοῤῥαίη ὑπὸ καρκίνῳ ἡγηλάζει.
Αμφὶ δὲ μιν δύο λεπτὰ φαεινόμενοι φορέονται
Αςέρες οὔτε τι πολλὸν ἀπήοροι, οὔτε μαλ' ἐγγύς.
Αλλ' ὅσον τε μάλισα πυγούσιον οἰήσασθαι
Εἷς μὲν βοῤῥείαο, νότῳ δ' ἐπιέρχεται ἄλλος
Καὶ τοι μὲν καλέονται ὄνοι, μέσσι δὲ τε φάτνη,
Ἥτε καὶ ἐξαπίνης πάντη δίος εὐδιάοντος
Γείνετ' ἄφαντος ὅλη τοίδ' ἀμφοτέρωθεν ἰόντες
Αςέρες ἀλλήλων αὐτοσχεδὸν ἰνδάλλονται
Οὐκ ὀλίγῳ χειμῶνι τότε κλύζονται ἄρουραι

Quæ carmina ita ſunt a Ruſo Auieno Latinè verſa:

B *Conuenit hic etiam paruum præſepe notare,*
Id nubi nomen, qua Cancro obuoluitur alto,
Græcia docta dedit, quapropter denique aſellos
Suſpice, quorum vnus ſeptem vicina Trioni
Aſtra adolet: tepidum procul alter ſpectat in auſtrum,
In medio quod nube quaſi concreſcit adacta,
Id præſepe vocant: porrò hoc præſepe repente
Si ſeſe ex oculis procul auferat, ardeat autem
Congruus aërÿs latè rubor ignis aſellis:
Ne quicquam tenues agitabunt ſtagna procellæ.

Alter enim eorum aſellorum eſt aſinus Sileni. At quoniam Auieni carmina parum Arati ſententiam, vel certè ſumma cum difficultate explicare mihi (inquit Natalis de Comitibus) videntur, parumque cum Græca elegantia conuenire, ego an illa Latina facere & clarius exprimere poſſem, experiar. Eſt autem Arati ſententia, quod nubecula quædam in Cancri oſtraco inter ſcapulas exiſtens, habet vtrimque ſtellas quæ aſelli vocantur, quare illa iure dicitur præſepe. Vbi igitur illa *Lib. 5. Myth.c.8.*
C nubes pura & aperta videtur, futurum cælum ſerenum ſignificat, quod etiam inquit ita Theophraſtus in libro de ſignis futuræ ſerenitatis: *καὶ ἡ τῦ ὄνυ φάτνη, ὅτε ἂν καθαρὰ καὶ λαμπρὰ φαίνεται, εὐδιανόν*, id eſt, & aſini præſepe cùm purum ſplendidumque apparuerit, ſignum eſt futuræ ſerenitatis. At verſus Arati quos Latinos facio, ita ſe habent:

Hinc præſepe nota, nubes id parua videtur
In Boream ſurgens, vbi fulgent ſydera Cancri:
Hoc propter geminæ voluuntur lumine ſtellæ
Pertenui, nec longinqua nimis: haud tamen illæ
Coniunctæ; ſpatioque vlna diſtare videntur.
Altera fit Boreæ proprior, deuergit in Auſtrum
Altera: & hæ dicuntur aſelli, ſeparat illas
In medio præſepe polo, idque repente ſereno
Ex oculis hominum vaneſcit: at hæ coeuntes
Fiunt vicinæ ſtellæ & ſimul eſſe videntur,
Imbribus immodicis vt Iupiter arua rigabit.

D Vbi igitur illa nubecula euanuerit, quam aſini præſepe vocauit Theophraſtus, quod quidem accidit ob condenſatum humorem, cùm illa ſit tenuis ac debilis, illæ duæ ſtellæ videntur fieri propinquæ, atque id futuram tempeſtatem ſignificat. Illud autem fit vt videantur congredi, quia corpus diaphanes vaporum in aquam prope verſorum radios oculorum infringit, neque patitur frequentes ad rem conſpectam peruenire, quare non poteſt deprehendi vera diſtantia. Hactenus Natalis: qui ibidem etiam docet, cur ſenex ille Silenus aſino veheretur. Hunc (inquit) Bacchi comitem, ſenem, ventricoſum, titubantemque dixerunt, quia vinum & ebrietas cùm obeſos faciat & ventricoſos, tum caput plerumque grauat & titubantes facit, & ad ſenectutem citius perducit: hæc enim omnia incommoda & corporis turpitudines idcirco Bacchi comites finxerũt. Seneca in Oedipo: *Silenus cur aſino vehi diceretur.*

Te ſenior turpi ſequitur Silenus aſello,
Turgida pampineis redimitus tempora ſertis
Condita laſciui deducunt orgya myſtæ,

Quidam putarunt Silenum ſenem fuiſſe Bacchi alumnum, quia vinorum vetuſtas, omnes etiam

prædi-

prædictas turpitudines augeat. Idcirco dicebatur ab asino vehi solitus, quia tardi sunt plerumque E & inutiles negotijs, qui plus potare solent quàm conueniat: nam voluptates omnes parum conferunt humanæ vitæ: quippe cùm non animal solùm, sed & corpus rebus omnibus inutile reddant, si plus operæ illis detur, quàm natura ipsa postulauerit. Ad huius rei sempiternam memoriam & cohortationem antiqui eius asinum inter sydera collocatum fuisse tradiderunt. Hæc itaque de stellis quas asinos dicunt. Porrò quomodo dipsas serpens ab asino remedium aduersus senectam simul & sitim tulerit, hanc fabulam narrat Aelianus. Prometheum ignem à Vulcano furatum aiunt: quamobrem indignatum Iouem furti indicibus dedisse remedium senectuti prohibendæ efficax: hoc illos qui acceperant, asino imposuisse audio. Et cum ille sic oneratus æstiuo tempore incederet, siti laborantem ferunt ad fontem venisse bibendi gratia, sed à serpente fontis custode repulsum: itaque asinum sitis impatientem, id quod gestabat pharmacum, vt admitteretur, obtulisse. Bibit igitur asinus, & vna cum remedio aduersus senectam quam dipsas deinde exuit, sitim quoque suam in illam transfudit. Cæterùm huius fabulæ author non ego sum, sed ante me Sophocles, & Dinolochus aduersarius Epicharmi & Ibycus Rheginus, & Aristeas Apollophanes poëtæ comici. Hucusque Aelianus. Antonius Liberalis ex Bæo cur Cleinis & tota eius familia in F aues transformatus sit ob sacrificatum Apollini asinum, hanc narrat fabellam. Apud Babylonem Mesopotamiæ vrbem habitauit Cleinis, vir dijs charus atque opulentus: boum, asinorum, ouiumque diues. Hunc mirum in modum dilexerunt Apollo & Diana: ac sæpe cum istis dijs venit ad templum Apollinis, quod est apud Hyperboreos, viditque ibi asinos immolari. Reuersus Babylonem, intendit ipse quoque Hyperborico ritu Apollini sacrificare, asinorumque magno numero victimas ad aram constituit. Superuenit Apollo, mortemque se ei illaturum minatus est, nisi hoc abstineret sacrificio, & pro more capras sibi, boues, & oues offerret: ita enim se asinorum gaudere immolatione, si ea fiat in Hyperboreis. His minis territus Cleinis asinos ab altari abduxit: liberisque suis auditum sermonem exposuit. Erant ei ex Harpa vxore filij tres, Lycius, Ortygius & Harpasus, ac filia Artemicha. Proinde Lycius & Harpasus perficere sacra ista iubebāt, ijsq; se oblectari dicebant; Ortygius & Arteniche, quorum sententiæ etiam Cleinis adstipulabatur, obediendum Deo pronunciabant. Sed Harpasus & Lycius vi solutis asinorum vinculis, eos ad aram compulerunt. Ibi Apollo in rabiem egit asinos, ita vt Cleinin & liberos famulosque mordicus perdere aggrederentur. Ij in extremo constituti periculo, deorum fidem implorant. Atq; Harpam quidem & Harpasum Neptunus miseratus, in aues non mutatis nominibus conuertit. Lato- G na autem & Diana statuerunt seruare Cleinin, Artemicham & Ortygium, quod piaculi istius insontes essent. Suis Apollo hanc gratiam dedit, vt hos, antequam morerentur, in aues commutaret. Cleinis factus est Hypsiaëtos, quod aquilam altiuolantem significat, nomen auis post aquilam summæ, difficilis internosci cùm hæc interfectrix hinnulorum sit fusco corpore, magna ac valida; aquila autem nigrior ac minor. Lycius in coruum album abijt: deinde tamen Apollinis nutu factus est ceruleus, cum primus de Coronide Phlegyæ filia iudicium detulisset, eam Alcyoneo esse nuptam. Artemiche piphinx facta est, auis dijs hominibusque grata. Ortygius ægithalus, quòd patri persuasisset pro asinis capras immolare.

Dispadis, & asini fabula. Lib. 6. c. 51.

Clecnis, & familia eius in aues.

PHYSIOGNOMONICA.

ARISTOTELES in Physiognomonicis ex aliqua hominis, & partium eius ad asinum similitudinem de ingenio pronunciat. Asinis (inquit) & suibus cōmunis est intemperantia circa Venerem: Asinis proprium cura est solicitudine H carere. Qui asinos referunt, capite paruo, ferè sunt stupidi: Qui facie carnosa, timidi, eadem magna, tardi. Qui fronte rotunda, stupidi. Qui eminentibus oculis, simplices: magnis asinini. Qui labijs crassis, & superioribus magis eminentibus, stulti: denique voce magna, & graui, contumeliosi. Adamantius etiam illos, quorum oculi sicut asinis prominent, dementes, & contumeliosos esse conijcit. Sed & magnas aures testari, ait Aristoteles ad Alexandrum, vt refert Porta, magnam fatuitatem, sed bonæ retentionis, & memoriæ hominem. In suis verò Physiognomonicis asininum. Polemon, & Adamantius stolidæ naturæ, indicia esse. Albertus ex Loxo magnas, & prominentes aures stoliditatem, & imprudentiam signare dixit, sed perperam garrulitatem addit ex se. Cæterùm de hisce physiognomonicis signis consulendus ipse Porta, qui eleganter collatas hominis cum asini partibus icones expressit.

Asinis similes asinos referre.

Lib. 2. Phisiogn.

PROVER-

PROVERBIA.

ΟΝΟΣ παρὰ Κυμαίοις, *Asinus apud Cumaeos.* Competit in eos, qui cùm sint inepti ridiculique, tamen apud ignotos ipsa nouitate habentur in pretio: aut in eos, quibus honos aliquis præter meritum additus à fortuna, tumorem, & insolentiam, ita vt ferè fit, conciliat; id quod eleganter notat Demosthenes Olynthiacarum orationum prima: Felicitas enim & rerum successus, quod contigerit immerenti stultis vesaniæ causam præbere solet: cui congruit illud ex Aeschylo citatum: Η βαρὺ φόρημ' ἄνθρωπος εὐτυχῶν ἄφρων, id est: *Graue pondus amens rebus vtens prosperis.* Tractum est prouerbium ab asino, qui apud Cumanos cum pellem mortui leonis inuenisset, se pro leone gessit, mox cognitus risum protulit, vt suprà dictum est. *Antronius Asinus* teste Suida dicitur de magnis, & ignauis, quod apud Antronios permagni essent asini. Asinus

Asinus apud Cumaeos.

Asinus Antronius.

Asinus Aegyptius.

B Aegyptius verò etiam dicitur in contemptibiles, despicatissimosq; homines. Odisse enim id animal Aegyptios diximus, non propter imperitiam, & ineptias tantùm, & contumeliosam eius naturam, verùm propter colorem etiam ex albo nigroque confucatum, quem à deorum sacrificijs alienum abominabantur. Erat ergò apud eos mos, vt asinum ludibrijs omnibus incesserent, luto cespitibusque passim impetitum contis etiam stimularent, quaque si locus offerret opportunus, præcipitem agerent. Ὄνος λύρας subaudi ἀκροατής, id est *asinus lyræ auscultator*, Vulgò autem dici solet, *asinus ad lyram*, in eos, qui propter imperitiam nullo sunt iudicio, crassisque auribus. Hunc titulum prouerbialem M. Varro satyræ suæ cuidam indidit. Eiusdem apud Gellium extant hæc verba è satyra, cui titulus, Testamentum: *Si quis mihi filius vnus, pluresuè in decem mensibus gignuntur: si erunt* ὄνοι λύρας, id est, *asini ad lyram, exhæredes sunto.* Ὄνους λύρας appellat indociles bonarum artium, atque intractabiles. D. Hieronymus ad Marcellam: *Quos ego cum possem meo iure contemnere, asino quippe lyra superfluè canit, tamen nè nos superbiæ, vt facere solent, arguant.* Et idem aduersus Vigilantium: *Quamquam stultè faciam, magistro cunctorum magistros quærere, & ei modum imponere, qui loqui nescit, & tacere non potest. Verum est illud apud Græcos prouerbium,* Ὄνος λύρας. Lucianus de his, qui mercede seruiunt. τί γὰρ κοινὸν φασὶ

Asinus ad lyram.

C λύρᾳ καὶ ὄνῳ, id est, *quid enim commertij, quod dici solet, asino cum lyra?* Idem aduersus indoctum, ὄνος λύρας ἀκούεις, κινῶν τὰ ὦτα, id est, *sed asinus lyram audis, auriculas mouens.* Vnde & hoc pacto effertur adagium: ὄνος καὶ ὦτα κινῶν, id est, *asinus auriculas mouens.* Rursum ad hunc modum; ὄνῳ τὶς ἔλεγε μῦθον ὁ δὲ τὰ ὦτα ἐκίνει, id est, *asino quidem narrabat fabulam, at ille auriculas mouebat,* in eos, qui cum nihil intelligant, tamen perinde quasi nihil non intelligant, ita nutibus alludunt, & arrident dicentibus. Galenus, lib. 2. de different. puls. *Ad hæc senex quidem ille, velut asinus quatiebat auriculas; opinamur, quod non assentiretur.* Est autem asino naturale, vt diximus, subinde mouere auriculas, veluti significāti se iam intelligere, cùm nihil etiam audierit. Aliquando referunt ad asinum non auscultantem lyram, sed ipsum canere conantem: Lucianus: καὶ μάλιστα ὁπόταν ᾄδῃ καὶ ἁβρὸς θέλῃ, ὄνος αὐτολυρίζων φασὶ, id est, *maximè si quando canit, cupitq; festiuus, & lepidus videri, asinus, vt aiunt, ipse lyra canens.* Idem in Pseudologista: τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου, ὄνον κιθαρίζειν πειρώμενον ὁρῶν, id est, *Iuxta hoc ipsum, quod vulgo dici solet: asinum conspiciens, cithara canere tentantem.* Citatur & hic versiculus:

Asinus auriculas mouens.

Ὄνος λύρας ἤκουε καὶ σάλπιγγος ὗς, id est, *Asinus lyram auscultauit, & porcus tubam.*

Lib. 8.

Rectè torquebitur in eos, qui indecorè tentant artificium, cuius sunt imperiti, & à quo natura abhorrent.

D Festiuiter inuertit adagium Stratonicus apud Athenæum: Erat Cleon quispiam, cui nomen inditum boui: is cùm scitè caneret voce, cæterum lyra non perinde vteretur, Stratonicus vbi canentem audisset: Olim (inquit) asinus ad lyram dictus, nunc verò bos ad lyram. Germanum quoque huic adagio est, Ὄνος πρὸς αὐλὸν id est, *asinus ad tibiam*, dicendum, similiter, vbi quis ea quæ scitè dicuntur, nec animaduertit, nec intelligit, nec laudat. Sunt enim animantia quædam quibus nonnullis musices sensus inesse videtur, vt equis, auibus, serpentibus. Asinum verò nihil mouet cantus. Vtrique adagio non admodum absimile est illud Horatij.

Bos ad lyram.

Asinus ad tibiam.

Scriptores autem narrare putaret asello
Fabellam surdo, id est stupido, quiq; nullū ex ea re sensum perciperet. Galenus lib. 3. de facult. natur. *Reliquis verò tam inutile fuerit scriptū, quàm si quis asino narret fabulam.* Asinū sub fræno currere doces, hoc est doces indocilē: nā equus ad cursum idoneus, asinus ad equestrē cursū inutilis. Horatius.

Infelix operam perdas, vt si quis asellum
In campum doceat parentem currere freno.

Lib. 2. ad Epist.

Acron admonet prouerbialiter dictum de asino. Est autem diuersum illi, quod in equo retulimus.

τὸν

τὸν ἵππον εἰς πεδίον, id eſt *equum in campum*. Prouerbialiter quoque dictum à Luciano in dialo- E
Lib.2.c.23. go de Saltatione: Οὔτε ὄνου κέφαλον, ἢ συὸς καρδίαν ἔξεις, *neq; cor aſini, neq; porci cor habebis*. Ὄνος ἐν πι-
Aſinus inter ſimias. θήκοις, id eſt *aſinus inter ſimias*. Vbi quis incidit in homines naſutos, & contumelioſos, ipſe ſtolidus, à quibus impurè rideatur. Extat apud A. Gellium, apud quem Menander comicus in fabula, cui titulus, Plotium, maritum, de vxoris iniuria querentem inducit his verbis: Ὄνος ἐν πιθήκοις τοῦ τὸ λεγόμενον ἐστι δὴ τοῦτο, id eſt, *Aſinus inter ſimias, vulgò quod aiunt, ſanè iſtud*. Conſtat autem ſimiam animal eſſe petulantiſſimum, adeo vt non vereatur etiam leonem per laſciuiam agitare, natibus illius affixa. Quin & hodie vulgò ſimile quiddam dicunt: *Noctua inter cornices*; vbi ſtupidior aliquis in homines petulantes, & dicaces incidit. Nihil autem vetat, quò minus generaliter vſurpetur, vbi quis in negocium incidit vehementer moleſtum, aut in infortunium aliquod, vnde ſe non queat extricare. Conſimilem cum hoc adagio ſenſum habet, ὄνος ἐν μελίτταις, *aſinus inter apes*, dici
Aſinus inter apes. ſcilicet ſolitum, vbi quis infeliciter incidit in homines improbos, atque importunos. Methaphora per ſe liquet: quanquam adagium ab euentu quopiam natū videri poteſt. Meminit Suidas. Ὄνος ὄρνις, id eſt, *aſinus auis*. Eſt apud Ariſtophanem in Auibus. Sumptum ab homine quodam. Quidam enim conſultus de eo, qui aduerſa laborabat valetudine, forte fortuna conſpexit aſinum ſur- F gentem à lapſu, ſimulq; alium, quendam audiuit dicentem: βλέπε πῶς ὄνος ὢν ἀνέστη, id eſt, *vide*
Aſinus auis. *quo pacto aſinus cum ſit ſurrexit*: Id omnis arripiens ille, protinus reſpondit, fore vt valetudinarius ille reualeſceret. Itaque iocatur Ariſtophanes, quaſi & aſinus auis eſſet, & augurij nonnihil haberet. Nec hoc prouerbium è comœdia natum eſt, ſed à vulgò ad iocum detortum, & à comico vſurpatum. Dicetur non intempeſtiuè, cùm ex inditio quopiam ridiculo quippiam colligimus. *Aſina Balaam admonet*. Aptè quadrabit (inquit Polydorus Virgilius) cum indoctus doctum, ſeruus dominum, mulier virum, puer ſenem coarguit. Ἀφ' ἵππων ἐπ' ὄνους, id eſt, *ab equis ad aſinos*: vbi quis
Ab equis ad aſinos. à ſtudijs honeſtioribus ad parum honeſta deflectit, veluti ſi quis è philoſopho cantor, è mercatore caupo, ex œconomo coquus, è fabro fieret hiſtrio. Quadrabit item, vbi quis è conditione lautiore ad abiectiora deuenerit. Procopius Sophiſta in Epiſtola quapiam Τὸ δὴ λεγόμενον ἀφ' ἵππων ἐπ' ὄνους μεταβεβήκαμεν: id eſt, iuxta prouerbium, ab equis ad aſinos tranſiuimus. Contrariū,
Etardigradis aſinis equus prodijt *E tardigradis aſinis equus prodijt*, dici ſolitum, cùm clarus euadit quiſpiam obſcuro genere prognatus, aut quoties ab indocto præceptore proficiſcitur diſcipulus eruditus. Prouerbialiter etiam à Martiale prolatum: *Nulla eſt gloria præterire aſellos*. Conueniet cùm quis altioris ingenij, ſtupidum G & ad nulla aptum ſuperat. Mulum de aſino pingere: dici poteſt, quando exemplar, & res efficta nō multum inter ſe diſtant: vel cum ineptiæ ineptijs repræſentantur, vel mendacia mendacijs aſtruun-
Mulum de aſino pingere. tur: magna ſimilitudo inter aſinum, & mulum eſt; author eſt Tertullianus. Hoc quoq; Theognidis: Γνοίης δ' ὅσον ὄνων κρέσσονες ἡμίονοι, id eſt, *Noris vti quanto muli aſinos ſuperent*; ipſiſſimam
Quam muli aſinos ſuperent. prouerbij faciem habet. Dicendum vbi quis longo interuallo præcedit. Refertur apud Athenæum. Sumptum videtur ex Homero:

Lib. 7. Iliad. κ.

Ἀλλ' ὅτι δὴ ῥ' ἀπέην ὅσσον τ' ἐπὶ οὖρα πέλονται
Ἡμιόνων, αἱ γάρ τε βοῶν προφερέστεραί εἰσιν
Ἑλκέμεναι νειοῖο βαθείης πηκτὸν ἄροτρον, id eſt,
Verum vbi tantum aberat, quantum pars vltima ſulci
Mularum: ſiquidem bubus longè potiores
Ducere perpinguem ſegetem compactile aratrum.

Rurſum alio loco:

Odyſſ. θ.

Τῶν δὲ θέειν ὄχ' ἄριστος ἔην κλυτόνηος ἀμύμων
Ὅσσον τ' ἐν νειῷ οὖρον πέλει ἡμιόνοιν, H
Τόσσον ὑπεκπροθέων λαοὺς ἵκεθ' οἱ δ' ἐλίποντο, id eſt
Hos curſu ante ibat Clytoneus ſplendidus omnes
Quantum mularum ſulcus præcedit in arua
Tantum is præcurrens populos, metam attigit, illos
A tergo linquens:

Olim bubus, aſinis, & mulis proſcindebant arua. Aratrum igitur, quod à mulis trahebatur, multò
Rex, aut aſinus. celerius perueniebat ad ſulci finem, cùm arator inuertit aratrum, quàm quod trahebatur à bubus. Heſiodus item mulos ταλαέργους vocat. Βασιλεὺς ἢ ὄνος, id eſt, Rex, aut aſinus, hoc eſt, aut victor, aut victus. Simile illi: ἢ τρὶς ἕξ, ἢ τρεῖς κύβοι, id eſt, aut ter ſex, aut tres tali. Euſtathius Odyſſeæ ſextum enarrans librum, oſtendit metaphoram ductam ab his, qui ludunt ſphæra, quibus qui vi-
Lib. 9. ciſſet, rex appellabatur, qui victus fuiſſet, huic aſino nomen erat. Plato in Theæteto. *Qui aberrarit is deſidebit, quēadmodū dicūt ij, qui ſphæra ludūt, aſinus, qui verò nihil aberrans vicerit, rex noſter eſto.*
Vrania ludus. Iulius Pollux ſphæra ludēdi, quatuor modos cōmemorat, quorū primus appellatur ἐπίσκυρος, alter φαινίνδα, ſeu φαινίδα, tertius ἀπόρραξις, quartus οὐρανία: quorum poſtremum, nam is ad prouerbii propriè

A propriè facit, describit his verbis: *Vrania verò lusus sic habet: Aliquis resupinans sese, sphæram in cælum mittit. Reliquis autem certamen erat, vt eam prius quam in terram decideret, raperent, id quod in Phæacibus significare videtur Homerus. Sanè verò cum aduersus parietem sphæram misissent, numerus subsultuum censebatur: & qui victus fuisset, asinus appellabatur, & quicquid imperatum esset, faciebat, rursum qui vicisset, is & rex erat, & imperabat.* Porro locus, quem ex Homero citat, est Odysseæ θ. ad hunc modum.

Τὸν ῥα περιστρέψας ἧκε σιβαρῆς ἀπὸ χειρὸς
Βόμβησεν δὲ λίθος κατὰ δ' ἔπτηξαν ποτὶ γαίῃ
Φαίηκες δολιχήρετμοι ναυσίκλυτοι ἄνδρες
Λαὸς ὑπαὶ ῥιπῆς, ὃδ' ὑπέρπτατο σήματα πάντων, id est,
Versatum hunc valida submisit in aëra dextra
Intonuit lapis: ast in humum formidine sidunt,
Phæaces, gens gnara maris, ratibusque superba
Ob saxi iactum, verum id procul omnia signa
B *Transuolat.*

Ab hac forma non videtur alienum quod est apud Plautum: *Rex sum, si ego illum hodiè hominem ad me illexero.* Licebit vti, cum significabimus, iaciendam aleam quæ vel summos reddat, vel infimos. Ὄνος ὄνῳ κάλλιστος, id est, *asinus asino pulcherrimus*: simile simili placet. Alcimus apud Diogenem Laërtium inter multa quæ colligit ex Platonis philosophi & Epicharmi comici scriptis, quibus persuadere conatur philosophum à comicis multa fuisse suffuratum, & hos recitat senarios:

In Pænulo.

Asinus asino pulcherrimus.

Θαυμαστὸν οὐδὲν ἐστὶ με ταῦθ' οὕτω λέγειν,
Καὶ ἁνδάνειν αὐτοῖσιν αὐτοὺς, καὶ δοκεῖν,
Κάλως πεφυκέναι, καὶ γὰρ ἡ κύων κυνὶ
Κάλλιστον εἶμεν φαίνεται, καὶ βοῦς βοΐ.
Ὄνος τ' ὄνῳ κάλλιστον, ὗς δὲ τῷ συὶ, id est,
Res mira non est, ista si sic proloquor
Ipsique nobis si placemus inuicem,
Pulchreq; nati si videmur, nam & canis
C *Pulcherrimus cani videtur, bos boui:*
Asinus asello pulcher est, & sus sui.

Ὄνου θανάτους, id est, *asini mortes*, subaudiendum narrat. Dicebatur in eos, qui narrarent absurda, ridiculaque dictu, cuiusmodi fuerit, si quis longa narratione persequatur asini pericula, quemadmodum Vlyssis descripsit Homerus. Apuleius sanè in metamorphosi sua ὄνου θανάτους commemorat. Adagium refertur à Suida. Ὄνος ὕεται, id est, *asinus compluitur*. Cephisodorus apud eundem in Amazonibus:

Asini mortes.

Asinus compluitur.

Σκώπτειν μ' ἐγὼ δὲ τοῖς λόγοις ὄνος ὕομαι
Rides, at asini more ego verbis compluor.

Vnde dictum apparet in eos qui maledictis nihil omnino commouentur: quemadmodum asinus ob cutis duritiem adeo pluuia nihil offenditut, vt vix etiam fustem sentiat. Ὄνος ἐν μύρῳ, *asinus in vnguento*: cùm deliciæ adhibentur ijs, quos haudquaquam decent, neque qui vel vti norunt illis, vel delectantur. Nam asinus culmos ac fœnum mauult, quàm aurum vel vnguentum, quo etiam offenditur. Locus fuerit huic adagio, si quando indoctus aliquis in optimos incidat authores, quos ob inscitiam vel negligat, vel etiam deprauet. Siue cum amuso cuipiam cum eruditis-
D simis viris viuere contigerit, quorum tamen consuetudine neq; frui nouerit, neque omnino gaudeat. Refertur à Diogeniano prouerbium. Ὄνος ἄγων μυστήρια, *Asinus portans mysteria*: In eum dicebatur, qui præter dignitatem in munere quopiam versabatur. Veluti si quis ignarus literarum, bibliothecæ præfectus esset. Aristophanes in Ranis.

Asinus in vnguento.

Asinus portans mysteria.

Νὴ τὸν Δί' ἐγὼ γ' οὖν ὄνος ἄγων μυστήρια,
Ἀτὰρ οὐ καθέξω ταῦτα τὸν πλείω χρόνον, id est,
Ita per Iouem sum asinus vehens mysteria
Verum ista non iam sustinebo diutius.

Interpres affirmat inde natum adagium, quòd olim quibus ad peragenda sacra Eleusinia opus erat, asino imposita deportabantur. Quadrabit in eos, quorum opera alijs duntaxat est vsui, cùm ad ipsos præter molestiam nihil interim redeat. Veluti si quis cibos alijs gestet, quibus ipsi non liceat vesci. Quo sensu nos quoque vulgò dicimus: Fà quel dell'asino, porta il vino, beue l'acqua. Huic allusisse videtur Apuleius, cùm se fingit asinum Cererem deam circumferentem. Suidas adscribit dæmonem ad lapidem molarem referre, quem Græci ὄνον appellant, propterea quod in

sacris,

facris, molis frumentarijs coronas imponere consueuerint. Itaque torquebitur eleganter in eos, quibus immerentibus honos habetur. Veluti cùm indoctis doctoris titulus, pileus & annulus, aliaque id genus insignia tribuuntur. Huc pertinet apologus ille, quem Alciatus inter emblemata, versibus illustrauit, sub titulo, *Non tibi, sed religioni:*

Isidis effigiem tardus gestabat asellus
Pando verenda dorso habens mysteria,
Obuius ergo deam quisquis reuerenter adorat,
Piasque genibus concipit flexis preces,
Ast asinus tantum præstari credit honorem
Sibi, & intumescit admodum superbiens:
Donec eum flagris compescens dixit agaso,
Non es Deus tu (aselle) sed Deum vehis.

Alia Lacon alia Laconis asinus portat.

Ἄλλα μὲν Λάκων λέγει, ἄλλα δὲ Λακῶνος ὄνος φέρει. id est: *Alia quidem Lacon dicit, alia verò Laconis asinus portat.* Effertur apud quosdam & ad hunc modum parœmia: ἄλλα μὲν Λεύκων, ἄλλα δὲ Λεύκωνος ὄνος φέρει, id est, *alia Leucon, alia Leuconis asinus portat.* In eos dicebatur, quorũ oratio dissentiret à factis. Natum aiunt ab huiusmodi quodam euentu. Agricola quispiã nomine Leucon, F solitus est vtres melle plenos floreis obuoluere. Rogatus autem ab exactoribus vectigalium, quid nam portaret, hordeum se portare dicebat, videlicet quò minus pecuniæ persolueret. Sed cùm euenisset aliquando, vt lapsus in terra asinus onus effudisset, accurrerunt exactores, in reponendis sarcinis auxilio futuri. Verùm vbi interim cognouissent, mel in vtribus esse, non hordeum, Leuconem obtorto collo abduxerunt, tanquam qui se debito vectigali fraudasset. Atque illud ridentes addiderunt, alia Leucon, alia portat asinus. Nam in nonnullis codicibus, dicit, non additur: atque ita nostra sententia dictum festiuius redditur. Ea vox postea versa est in adagium. Refertur à Zenodoto & à Diogeniano. Κάμηλος καὶ ψωριῶσα, πολλῶν ὄνων ἀνατίθεται φορτία, id est: *Camelus etiam scabiosa, complurium asinorum tollit onera:* de ijs qui vsque adeò præcellunt quosdam, vt etiam senes, aut alioquin ægroti, præstantiores tamen sint illis integris: aut de his qui rebus parum prosperis, tamen plus valent ob pristinæ fortunæ reliquias, quàm alij rebus integris. Vsus est Synesius.

Camelus etiam scabiosa, complurium asinorum tollit onera.

Agas asellum. Hoc adagij quoniam mutilum refertur, non satis liquet, quid sibi velit. Refertur autem à Cicerone ad hunc quidem modum: *In hoc genus conijciuntur prouerbia, vt illud Scipionis, cum asellus omnes prouincias stipendia merentem se peragrasse gloriaretur, agas asellum &c.* G Neque verò libet referre, quæ in hunc locum adfert Omnibonus, interpres alioqui non omnino malus. Tamen visum est ipsum adagium in medium proponere, quo doctis saltem vestigandi ministraremus occasionem. Fortasse legendum agaso asellum. Nam veteres elidebant vocales more Græcorum etiam in scriptura. Atque ita sensus erit, vnumquemq; facere quæ se digna sint. Depotant nepotes, decoquit lurco, digladiatur miles, peierat leno, mentitur aduocatus. Siquidem hoc ipsum agasonis vocabulum, in contemptus abijt prouerbium, id quod apud Græcos festiuius est, ob sermonis ἰδίωμα. Nam Dores asinum vocant non ὄνον, vt cæteri, sed κίλλον, & agasonem non ὀνηλάτην, sed κιλλικτῆρα, veluti testatur Iulius Pollux. Fortasse huc pertinet, quod scripsit Flaccus ad Lollium:

Agas asellu. Lib. 2. de Orat.
Agaso asellum.
Lib. 7. Epist. 19.

——— *Ad imum*
Traxerit, aut olitoris aget mercede caballum.

Ab asino delapsus. Lib. 3. de legibus.

Ἀπ' ὄνου καταπεσών, *ab asino delapsus.* In eos dicitur, qui inconsultè quippiam agunt, & imperitè: aut in eos, qui à præsentibus commodis, quibus ob inscitiam vti nesciunt, excidunt. Est autem in Græcis verbis faceta allusio ad finitimam orationem, mutato accentu, ἀπὸ νοῦ id est, à mente delapsus, tanquam vecors & mentis impotens. Vtitur hoc adagio Plato: *Mibi sanè videtur* (inquit) *sermo velut eques vndiquaque restringendus, ne tanquam os habens effræne, impetu abreptus, iuxta prouerbium,* ἀπό τινος ὄνου πεσεῖν, hoc est, vt vertit author adagiorum, *ab asino tanquam à mente excidat.* H Vtitur item Plutarchus in Gryllo. Rursum Aristophanes in Nubibus.

Κακῶς γὰρ ὄντως εἶχες, ὥς γ' ἐμοὶ δοκεῖς,
Ἵππους γ' ἐλαύνων ἐξέπεσον νὴ τοὺς θεούς
Τὶ δῆτα ληρεῖς, ὥσπερ ἀπ' ὄνου ἐκπεσών, id est.
Mali, vt videtur, accidit tibi quippiam.
Ita per deos, equos agens, miser excidi.
Quid hæc ita, vt delapsus asino blateras?

Primus versus dicitur à Strepsiade Danistam irridente, quod pecuniam filio suo mutuo datam repetat. Alter est Danistæ, iuuenem tacita illusione notantis, qui studio alendorum equorum pecuniam eam absumpserat. Tertius rursum Strepsiadis, dicentis illum delirare, perinde quasi non ab equis, sed ab asino decidisset, hoc est, ἀπὸ νοῦ, id est, à mente. Quandoqhidem & Latinis mente

A mente delapsi dicuntur, qui mente exciderunt. Suetonius in Augusto : *Rectorem quoque solitus apponere, ætate paruis, aut mente lapsis.* Quidem huic quoque prouerbio huiusmodi affingunt fabulam. Duo quidam, cum in desertis locis asinum quempiam fortè fortuna nacti essent, contendere inter sese cœperunt, vter eum vti suum domum abduceret : nam vtrique pariter à fortuna videbatur obiectus. Hac interim de re illis inuicem altercantibus, asinus sese subduxit, ac neuter eo potitus est. Sed magis placet in adagio captatam fuisse allusionem, de qua diximus, maximè quòd videamus grammaticis id studio fuisse, vt omnibus adagijs fabulam aliquam aut historiam vel commentitiam adiungerent. Vt autem Suetonius dixit mente lapsos, ita Vlpianus titulo de magistratibus conueniendis, facultatibus lapsos dicit, qui redacti essent ad inopiam. Pierius Valerianus, *ab asino excuti* à Platone de ijs dici scribit, qui grauia & magna vel difficilia professi ab in cœpto turpiter desistunt. Miratur autem cur Grammaticus quidam adductus sit, vt Platonis prouerbium ita sit interpretatus, vt de ijs dictum voluerit, qui relictis voluptatibus & inquinamentis quibuslibet voluptificis & belluinis (hæc enim eius, inquit, verba sunt) ad meliorem mentem regrediuntur. Sed cùm is & hic &
B alibi sæpè cadat ab asino, in luto hominem hæsitare permittamus, neque tollere rursum fractum crure planum procuremus. Id verò eò magis indignè ferendum, quod testimonium sibi accersit ex Euangelica lectione, vbi Seruator noster asinæ pullum obequitat: neque intelligit, longè aliud esse, inuectari asello in vrbem Hierosolymam, aliud ab asino excuti, vel mente alienari : nam & iocus ex locutionis enunciatæ ambiguo resultat, cùm ἀπ' ὄνȣ, etiam ἀπὸ νȣ̃ sonare videatur. Hæc itaque Pierius. *Malo asino vehitur*; quibus res sunt parum secundæ, mala asella vehi dicuntur, ἐπ' ὄνȣ πονηρᾶς ὀχȣ́μενοι. Suidas ceu prouerbiale refert, in dictione πονηρᾶς. Felices enim eximijs equis insidere gaudent, quò celerius perueniant eò quò volunt; nec inscitè iacietur in hominem parum feliciter coniugatum. Prouerbium etiam olet quod scribit Horatius in epistolis;

Mente delapsi qui dicantur.

Ab asino excuti.

Malo asino vehitur.

Qui malè parentem in rupes protrusit asellum.

Quadrabit in quosdam peruerso natos ingenio, qui cùm ipsi non sapiant, nolint tamen benè consulentium monitis obtemperare. Hi sunt etiam vltrò quò tendunt, impellendi, vt vel malo docti tandem agnoscant stultitiam suam. Natum est à rustico quopiam, qui cum asinum suum per alpes niuibus obtectas duceret, isque fræno non obediret, iratus in rupes protru-
C sit:

Lis de asino canem mordente.

Et meritò quis enim inuitum seruare laboret?

Celebratur Græcis hic senarius prouerbialis:

Δίκlω ὑφέξει κἂν ὄνος δάκῃ κύνα, id est,

Litem mouebit, si vel asinus mordeat canem.

Quadrabit in eos, qui de re quantumuis exigua litem suscitant. Natum videtur ab euentu quopiam. Extat autem apud iureconsultos actio ex lege, si quadrupes damnum dederit. Refertur à Zenodoto & Suida, quanquam apud vtrumque scriptum est μάκροις pro μίκροις: quorum hoc nobis videtur sensus exposcere. Τῶν δ' ὄνων ȣ̓ μοι μέλει, id est, *Cæterùm asinos nil moror.* Congruit in eum qui domesticis contentus opibus non quærit aliena. Nam cui plaustrum est domi, huic non est opus asinis conductitijs. *Asini faciem circumferre* prouerbialiter dixit Plutarchus in libro aduersus Stoicos: *Cumque Circe* (inquit) *duo vsurpet venena, quorum vnum stultos de prudentibus, alterum prudentes de stultis redigit, Vlyssem bibere stultitiæ potius venenum voluit, quàm transire in bestiæ formam, præditum sapientia & nimirum simul etiam felicitate. Atque hæc aiunt ipsam dictare & hortari sapientiam: Missum me fac, nec rationem habe per-*
D *euntis & in asini faciem discedentis. Nimirum diceret non nemo, asini est quæ hoc suadet sapientia, quando sapere & felicitate frui bonum est, asini circumferre faciem indifferens.* Ὄνος πεινῶν ῥοπάλȣ ἀμελεῖ, id est, *asinus esuriens fustem negligit.* In eos congruit, qui ventris compendijve gratia quamuis contumeliam perferunt. Refert Aristoteles : *nam & isto pacto asini cùm esuriunt essent fortes, quòd licet verberentur, non discedunt tamen à pabulo.* Negans fortem esse censendum, qui quouis pacto toleret incommoda : Alioquin asinos longè fortissimos futuros, qui dum esuriunt, nullis verberibus à pabulo dimouere queunt. Apparet ex Homero sumptum, qui sanè quam eleganter describit asininam patientiam : cuius poëtæ versus Græcos suo antè loco recitauimus : nunc verò Latini facti non incongruè repetentur : canit itaque:

Asini faciē circumferre

Asinus esuriens fustim negligit.

Lib. 3. Moral.

Iliad. λ.

Vt cum per segetes ignauus transit asellus
Inuitis pueris, cui multus tergore circum
Iam crepuit fustis, neque segnius ille profundam
Ingreditur segetem: pueri sed fustibus illum

Cadentes studio, tandem ac puerilibus aruo
Viribus eijciunt, vbi pastu expleuerit aluum. E

Ὄνε γνάθος, *Asini mandibula.* Conuenit in edaces alioqui stolidos & ignauos; cuiusmodi pingit Horatius:

Asini mandibula.

Nos numerus sumus & fruges consumere nati.

Hesychius citat ex Eupolide, dictumque in homines edaces. Addit & loci nomen esse. Κυνὶ δίδως ἄχυρα, ὄνῳ τὰ ὀςέα, id est, *cani das paleas, asino ossa:* Cùm res præposterè distribuuntur, veluti si quis indocto munus mittat literarium, erudito flosculos, aut gladium balteumue, militi librum. Si quidem munera hoc ipso sunt ingrata, quòd apta non sunt. Interdum vertuntur in contumeliam. Ὀσφιὼ κλήγως ὥςε Μύσιος ὄνος, id est, *delumbatus asini instar Mysy.* Citatur prouerbij nomine ab Eustathio in nauium catalogo, sed non explicatur: contentus enim est addere, in Mysia rarissimos esse asinos, quibus rectum sit dorsum circa lumbos aut ilia, ita enim ὀσφὺς vocatur tertia & inferior spinæ pars ad clunes descendens. Videtur quadrare in molles & effæminatos, quos elumbes vocamus, Græci κατεαγότας, id est fractos. Porrò in Eustathio Romæ excuso pro κατεγὼς legendum est, ex manuscripto exemplari, quod Bononiæ videre contigit, inquit Manutius, κατηγώς. Ἀπονέμου τῆς σῆς ἀμάξης, τῶν δ' ὄνων οὐδὲν μέλε, id est, *Vtere plaustris tuis, asinosque non curaueris.* Versus est trochaicus tetrameter. Hoc prouerbio monebant, vti suarum quisque rerum curam ageret, hisque frueretur, alienarum negligens atque incurius. Hinc ducta metaphora quod quibus plaustrum est domi, nihil necesse habent deportandis oneribus asinos aliundè conducere. Εἰ μὴ δύναιο βοῦν, ἔλαυνε ὄνον, id est, *Si nequeas bouem, asinum agito,* id est, si non potes, vt vis, vtcumque potes, facito. Si fortuna splendidor non contingit, eam sortem quæ contingit, boni consulas: si quod optas, non licet, id quod proximum est, amplectere. Author Suidas. *Ab asinis ad boues transcendere, periculosem esse* prouerbialiter dixit Plautus: Verba sunt Euclionis ad Megadorum senem diuitem, qui filiam eius petebat: F

Canidas paleas, asino ossa.

Delumbatus instar asini Misij.

Si nequeas bouem, asinum agito.

Ab asino ad boues trāscendere.

Venit mihi in mentem Megadore, te esse hominem diuitem,
Factiosum: me item esse hominem pauperum pauperrimum
Nunc si filiam locassem meam tibi, in mentem venit
Te bouem esse, & me esse asellum: vbi tecum coniunctus siem
Vbi onus nequeam ferre pariter, iaceam tibi asinus in luto, G
Tu me bos magis haud respicias, gnatus quasi nunquam siem,
Et te vtar iniquiore, & meus me ordo irrideat
Neutribi habeam stabile stabulum, si quid diuortij fuit,
Asini me mordicus scindant, boues incursent cornibus,
Hoc magnum est periculum, ab asinis ad boues transcendere,

hoc est, periculosum est à pauperum atque humilium ordine & familia ad ordinem & familiam diuitum ac potentium ascendere. Periculosum enim est, ne pauperes & humiliores à diuitibus petantur cornibus. Videtur allegoria ex apologo quopiam mutuo sumpta. Ὑπὲρ ὄνε σκιᾶς, id est, *super asini umbra;* pro eo quod est de re nihili. Sophocles in Cedalione apud Suidam, τὰ πάντα ὄνε σκία, id est, cuncta asini vmbra, id est, nugæ, nihilique res. Apud eundem Aristophanes in Dædalo, περὶ τῦ γὰρ ὁ πόλεμος νυῦ ὑμιν ἐςὶ; περὶ ὄνε σκιᾶς, id est, *Qua de re nunc inter vos bellum est? nimirum de asini vmbra.* Citatur ab eodem & Aristoteles, ἐν διδασκαλίαις, qui fabulam quandam extare dixerit hoc titulo, ὄνε σκιᾶ, id est, *asini vmbra,* Archippi comœdiam opinor sentiens, de qua meminit Zenodotus. Lucianus in Sectis: πάντες ὡς ἔπος εἰπεῖν, περὶ ὄνε σκιᾶς μάχονται οἱ φιλοσοφοῦντες, id est, *Omnes vt ita dixerim, de asini vmbra depugnant philosophi.* Aristophanes in Vespis, περὶ τῦ μάχη νῶιν, περὶ ὄνε σκιᾶς, *de quo pugna est nobis? de asini vmbra.* Demosthenes in Philippica quadam, πρὸς ἅπαντας περὶ τῆς ἐν Δελφοῖς σκιᾶς νυνὶ πολεμῆσαι, id est, *eum omnibus in præsentia de Delphica vmbra digladiari.* Proinde sunt qui credunt hoc adagij primum à Demosthene natum fuisse, fabulam eam referentes, quam retulimus inter apopthegmata ex Demosthene: quam tamen fabulam paullò aliter narrat Plutarchus in vita Demosthenis, his quidem verbis: Cùm in concione dicenti obstreperent Athenienses, ait se breuiter velle illis narrare quiddam. At silentio facto, Adolescens (inquit) æstatis tempore asinum mercede conduxerat, vt eo ab vrbe Megaram proficiscens vteretur. Porrò meridie cùm sol acriter æstuaret, vterque cupiebat sub vmbram asini succedere: Verùm alter alterum arcebat, cùm hic diceret asinum conductum esse, non vmbram. Rursus alter, qui conduxerat, se plenum habere ius responderet: atque hæc locutus, discedere parabat. Retinentibus autem Atheniensibus vtque reliquam partem fabulæ adderet orantibus: Itane, inquit, H

Super asini vmbra.

De asini vmbra fabula.

A inquit, de asini vmbra audire cupitis, de rebus serijs loquentem auscultare non vultis? Quidam aiunt asinum non Megaram sed Delphos fuisse conductum, quod item apparet ex verbis Demosthenis, qui Delphicam vmbram nominat in calce orationis de pace: *An non igitur stultum* (inquit) *ac vehementer miserum; singulos aduersus singulos ita commissos de rebus proprijs, ac maximè necessarijs, cum vniuersis de vmbra Delphica nunc depugnare?* Apuleius in asino, iocatur ex sese natum. Vsurpauit hoc adagium Menander in Enchiridio & Plato in Phædro, cùm ait, *Oratores imperitos imprudenter & periculosè facere, quoties apud plebem imperitam & ipsam, non vmbram asini, rem videlicet leuem ac nullius momenti, sed turpia pro honestis laudant*: Μὴ περὶ ὄνου σκιᾶς, inquit, ὡς ἵππου τὸ ἔπαινον ποιούμενος, ἀλλὰ περὶ κακοῦ, ὡς ἀγαθοῦ. Procopius in epistola quapiam: *Ipse etiam, opinor, doctissimè de arte pugnantia cùm sentias, deridendi sicut videtur gratia, de asini quod aiunt, vmbra litem moues.* Vsus est eodem Origenes in præfatione libri tertij, quem scripsit aduersus Celsum. *Sed iam dudum tempus vt ab asini vmbra digrediamur, ne quis iure nos rideat* περὶ ὄνου σκιᾶς *plus satis curiosos.* Ὄνου παρακύψεως, id est, *de Asini prospectu.* Vetus adagium dici solitum in eos qui ridendo titulo aliquem calumniantur, aut de friuulis rebus aliquem

De asini prospectu.

B in ius vocant. Euentus qui fabulæ præbuit occasionem. variè narratur ab authoribus. Quidam huiusmodi quædam memorant. Figulus quispiam varias auium formas finxerat, easque in officina collocatas habebat. At asinus quidam, inobseruantiùs sequente agasone, inserto per officinæ fenestellam capite, pariter & aues & reliqua vasa deiecit, comminuitque. Is cuius erat officina, agasonem in ius vocat. Cumque rogaretur ab omnibus, quanam de re litem moueret; de asini, inquit, prospectu. Alij aues non fictiles, sed veras fuisse volunt, quæ asino sicut dictum est, per fenestram immittente caput, disturbatæ perticam ruperunt, reliquaque vasa subuerterunt. Reliqua fabulæ vtcumque conueniunt. Lucianus in asino suo parœmiam hanc fingit ex se natam, quòd dum asinus conaretur obliquato capite per fenestram prospicere quid ageretur, tum sese, tum dominos suos prodidit. Eamque rem magno omnium risui exceptam, in adagionem abijsse, ἐξ ὄνου παρακύψεως, id est, *ex asini prospectu.* Porrò iuxta Luciani sententiam magis quadrabit in eos, qui stoliditate sua, dum ineptè student dissimulare, ridiculè produntur. Hunc Luciani locum æmulans Apuleius in nono metamorphoseos suæ libro, scribit ad hunc modum: *Qua contentione & clamoso strepitu cognito, curiosus alioqui & inquieta procacitate præditus asinus, dum obliquata ceruice per quandam fenestrulam, quidnam sibi vellet tumultus ille, prospicere gestio, vnus è*

C *commilitonibus, casu fortuito conlimatis oculis ad vmbram meam cunctos testatur in coram. Magnus denique continuo clamor exortus est. Et emersis protinus scalis, iniecta manu quidam me veluti captiuum detrahunt, iamque omni sublata cunctatione scrupulosiùs contemplantes singula, cista etiam illa reuelata repertum, productumque & oblatum magistratibus miserum hortulanum, pœnas scilicet pensurum, in publicum deducunt carcerem, summoque risu de meo prospectu cauillari non desinunt. Vnde etiam de prospectu & vmbra asini natum est frequens prouerbium.* Hactenus Apuleius. In eodem puto sensu dictum à Tertulliano: *Asinus de Aesopi puteo*, modò venis, & iam exclamas: quanquam ego apud Aesopum Gabriamque, nihil inuenire potuerim, quod huius prouerbij speciem gerat. Quare conijcio eas fabulas Aesopi, quæ teruntur hodiè manibus omnium, non venisse ad nos integras. Coniecturam adiuuat, quòd apud D. Basilium, Lucianum & alios leguntur quædam, quæ similiter frustrà in excussis Aesopi fabellis exquiras. Posset & hîc pro Aesopi puteo, id est pro eo qui insperatus tanquam qui ex specula vel Hercules è proscenio, reponi de asini prospectu. Ἀκκιζόμενος Σκύθης τὸν ὄνον, *Scytha recusans asinum*: de ijs qui verbo quidem aliquid auersantur, reipsa verò concupiscunt. Quidam enim asini cadauer conspicatus, Scytha (inquit) ecce paratam tibi cœnam. Is verò in præsentia quidem aspernatus est, pòst verò epu-

Lib. 4. aduers. Marcionem.

Asinus de Aesopi puteo.

Scytha recusans asinum.

D latus. Ὄνου πόκας ζητεῖς, *Asini lanas quæris*: de ijs qui stultè quærunt ea quæ nusquam sunt. Effertur adagium etiam ad hunc modum, ὄνου πόκαι, id est, asini lanæ. Aristophanes: Τὶς εἰς τὸ λήθης πεδίον, τὶς εἰς ὄνου πόκας, id est: *Quis in lethes solum, quis in asini lanas?* Per asini lanam, res vanas significans, & quæ nusquam sunt. Eundem sensum habet, τὸν ὄνον κείρεις, id est, *asinum tondes*: de his qui rem absurdam atque inutilem aggrediuntur; propterea quod asinum neque pectere possis propter villos, neque tondere, cùm lanam nullam habeat. Huius meminit idem Aristophanes in Ranis. Ὄνου κεφαλὴν μὴ πλύνειν νίτρῳ, id est, *asini caput ne laues nitro.* Ne multum sumptus operæúe impendas in rem vilem ac sordidam. Finitimum est illi, τὴν χοίτραν ποικίλλειν. id est, *ollam variegare.* Similiter & nos vulgò dicimus, Che laua il capo al l'asino, perde il sapone. Ὥσπερ ὄνος βαλανέως, id est, *vt asinus balneatoris.* Dictum etiam est in eos qui ex suis laboribus ipsi nihil fructus capiunt. Plutarchus in libello περὶ τῆς φιλοπλουτίας: *Nihil inde capiens commodi, velut asinus balneatoris, qui ligna & sarmenta defert, semper fumo ac fauillis oppletus, nunquam autem particeps balnei, neque temporis, neque mundiciei.* Loquitur de diuite parco ac sordido, qui cum sit onustus diuitijs, non fruitur tamen. Ὄνου

Asini lanas quæris.

Asinum tondes.

Asini caput ne laues nitro.

Vt asinus balneatoris.

-ὕρα τηλίαν ἐ ποιεῖ. id eſt, *aſini cauda non facit cribrum*: vbi quis ad hoc vel illud dicitur inutilis. E Cribrum è pilis equinis fieri conſueuit, non è villis aſininæ caudæ. Suſpicatur author adagiorum hoc ex huius ætatis fæce ſumptum ab Apoſtolio. Prouerbialiter quoque in ſacris biblijs dici videtur de Ioachim filio Ioſiæ rege Iudam: *Sepultura aſini ſepelietur*: hoc eſt ſepultura carebit, & a feris auibuſque dilacerabitur. Talis enim eſt ſepultura aſini.

VSVS IN SACRIS.

Sacrificio ineptus.

PORPHYRIVS libro ſecundo de abſtinentia à carne aſinos negat & elephantes ab antiquis ſacrificari ſolitos, quòd etſi collaborando adiumento ſint ad fruendum tamen ſint inepti, & Aegyptij quoque hominem cum ſeceſpita poſitis in terram genibus effingebant cum enſe ad mactationem parato, ſed manibus poſt terga religatum, F inde aſinum apponebant, vt eum ſacris admoneri minimè debere oſtenderent, euentumque rei irritum fore indicarent. Equidem & in ſacris habemus biblijs aſinum & pullum ſacrificio ineptum eſſe, quia immundus eſt. *Exod. 13.* Sic enim ibi ſcriptum eſt. *Omne quòd aperit vuluam aſinæ, mutabis oue.* Immunda enim animalia lex à ſacrificio ſeparauit, & pro his ad vicem munda iuſſit offerre. *Num. 22.* Aſinæ ergò partum, inquit diuus Ambroſius, hoc eſt, immundum iubet mutari oue, quæ munda & apta ſacrificio eſt. *Lib. 2. de Abel & Cain.* Similiter Apollo apud Bæum, vt recitauimus ex Antonino Liberali Cleini mortem minatur, niſi ab aſinorum abſtineret ſacrificio, & pro more capras ſibi, boues & oues offerret: ita enim ſe aſinorum gaudere immolatione, ſi ea fiat in Hyperboreis. Scribit autem & Pindarus apud Hyperboreos inſtituas fuiſſe κλειτὰς ὄνων ἑκατόμβας. Et apud Callimachum legere eſt.

Aſini vbi immolati.

Τέρπουσι λιπαραὶ φοῖβον ὀνοσφαγίαι, id eſt,
Exhilarant pingues Phœbum epulæ ex aſino.

Cur Apollini immolatus.

Citat Apollodorum etiam Clemens Alexandrinus in Stromatis de huiuſmodi ſacrificio. Sed & de Hyperboreis Pindarus inquit in Pythijs. Παρ' οἷς ποτὲ Περσεὺς ἐδαίσατο λαγέτας δώματ' ἐσελθὼν κλειτὰς ὄνων ἑκατόμβας, id eſt: Quos penes dux Perſeus olim conuiua in eorum ædibus præſens celebres hecatombas aſinorum facientes reperit. Gaudere verò Apollinem vitæ arbitrum G eorum iugulatione dicunt propter aſſultus, quos inditio viuacitatis in cæde faciunt, difficulterque occidi ſoleant, magnis licet ictibus percuſſi. *Cur Marti.* Aſinos à Scythis Marti immolari, Apollodorus & alij prodiderunt, teſte Arnobio. *Lib. 15.* Phornutus ſcribit propter bellicum clamorem vociferationemque aſinos Marti immolatos. *Lib. 1. de fal. rel. c. 21.* Legimus & apud Strabonem Carmaniæ incolas aſinum Marti immolare, quem ſolum Perſæ ex omnibus dijs (inquit) colunt. *Cur Priapo.* Lactantius Firmianus, ait Lampſacenos Priapo aſinum in vltionem & ludibrium mactare conſueuiſſe, quòd cùm is Deus Veſtæ dormientis pudicitiæ inſidiaretur, illa intempeſtiuo aſelli clamore ſit excitata, & detecta inſidiatoris libido. Ouidius ſexto Faſtorum prolixius hanc fabulam proſequitur, & aſinum in deæ Vacunæ feſto feriari & è pane monilibus floribuſque coronari ſolitum teſtatur in Veſtæ gratiam. Canit itaque poëta:

Præterea referamne tuum rubicunde Priape
Dedecus? Eſt multi fabula plena ioci:
Turrigera frontem Cybele redimita corona
Conuocat æternos ad ſua feſta deos
Conuocat & Satyros & ruſtica numina nymphas, H
Silenus quamuis nemo vocarat, adeſt,
Nec licet (& longum eſt) epulas narrare deorum:
In multo nox eſt peruigilata mero.
Dij temere errabant in opacæ vallibus Idæ
Pars iacet, & molli gramine membra leuant:
Hi ludunt: hos ſomnus habet, pars brachia nectunt;
Pars viridem celeri terpede pulſat humum,
Veſta iacet, placidamque capit ſecura quietem
Sic vt erat poſitum ceſpite fulta caput:
At ruber hortorum cuſtos nymphaſque deaſque
Captat, & errantes fertque refertque pedes.
Aſpicit & Veſtam, dubium nymphamne putarit
An ſcierit Veſtam, ſciſse ſed ipſe negat.

A *Spem capit obscœnam, furtimq́; accedere tentat,*
Et fert suspensos corde micante gradus.
Fortè senex quo vectus erat, Silenus asellum
Liquerat ad ripas lene sonantis aquæ:
Ibat vt inciperet longi Deus Hellesponti,
Intempestiuo cum rudit ille sono,
Territa voce graui surgit dea, conuolat omnis
Turba, per infestas effugit ille manus.
Lampsaceus huic soli solita est mactare Priapo,
Apta asini flammis indicis exta damus.
Quem tu diua memor de pane monilibus ornas
Cessat opus; vacuæ conticuere molæ.

Idem poëta in eiusdem operis volumine primo simillimam de Sileno eiusque asello & Lotide nympha fabellam recitat his versibus:

B *Cæditur & rigido custodi ruris asellus*
Causa pudenda quidem est, sed tamen apta Deo.
Festa corymbiferi celebrabat Græcia Bacchi,
Tertia quæ solito tempore bruma refert:
Dij quoque cultores in idem venere Lyæi
Et quicumq́; loci non alienus erat.
Panes & in Venerem Satyrorum prona iuuentus
Quæque colunt amnes solaque rura deæ.
Venerat & senior pando Silenus asello,
Quique rubro pauidas inguine terret aues.
Dulcia qui dignum nemus in conuiuia nacti
Gramine vestitis accubuere thoris.
Vina dabat Liber: tulerat sibi quisq́; coronam.
Miscendas largè riuus agebat aquas,
Naiades effusas aliæ sine pectinis vsu
C *Pars aderant positis arte manuque comis.*
Illa super suras tunicam collecta ministrat,
Altera dissuto pectus aperta sinu,
Exerit hæc humerum, vestes vehit illa per herbas
Impediunt teneros vincula nulla pedes.
Hinc aliæ satyris incendia mitia prabent,
Pars tibi qui pinu tempora nexa geris.
Te quoque inextinctæ Silene libidinis vrunt
Nequitia est quæ te non sinit esse Deum
At ruber hortorum Deus & tutela Priapus
Omnibus ex illis Lothide captus erat.
Hanc cupit, hanc optat, sola suspirat in illa
Signaque dat nutu, solicitatque notis:
Fastus inest pulchris, sequiturq́; superbia formam
D *Irrisum vultu despicit illa suo.*
Nox erat, & vino somnum faciente iacebant
Corpora diuersis victa sopore locis,
Lothis in herbosa sub acernis vltima ramis,
Sicut erat lusu fessa quieuit humo,
Surgit amans, animamque tenens vestigia furti
Suspenso digitis fert taciturna gradu.
Vt tetigit niueæ secreta cubilia nymphæ,
Ipse sibi flatus ne sonet aura, cauet.
Et iam finitima corpus librabat in herba
Illa tamen multi plena soporis erat:
Gaudet, & à pedibus tracto velamine vota
Ad sua felici cœperat ire via:
Ecce rudens rauco Sileni vector asellus
Intempestiuos edidit ore sonos.

Territa consurgit nymphe, manibusq; Priapum
Deijcit, & fugiens concitat omne nemus.
At Deus obscæna nimium quoq; parte paratus,
Omnibus ad lunæ lumina risus erat.
Morte dedit poënas author clamoris, & hac est
Hellespontiaco victima sacra Deo.

Indignatus itaque Priapus asinum immolat, & posteri eiusdem numini asinos immolarunt. Assignatur tamen alia etiam causa immolandi illi asinos: nam alter ex duobus asinis, quos Liber in cælo collocauit, cùm humana voce cum Priapo de natura rerum certare ausus esset, victus & immolatus est, vt suprà quoque meminimus. Sunt qui asinum Priapo sacrum fuisse volunt, ob verendi scilicet enormitatem, qua suprà modum præditi sunt asini, quaque cum eo certantem Priapum superauit, vt antea etiam tetigimus, & meminit author Copæ:

Et Tiguri custos armatus falce saligna
Sed non & vasto est ingnine terribilis:
Huc asiniga (sic correximus) *veni, fessus iam sudat asellus* F
Parce illi, vestrum delicium est asinus.

Apud Romanos virgines, vt annotatum est, asinis insidentes ad templum eiusdem Dei vectæ ter id circumibant, & in quem sors cadebat, Deo mactabatur asinus, cuius sanguinem colligentes in faciem eius proijciebant. Asinus cur Baccho sit sacer, indicauit Plinius inquiens: *Ferulæ asinis gratissimæ sunt in pabulo, cæteris verò iumentis præsentaneo veneno: qua de causa id animal Libero patri assignatur, cui & ferula.* Aliam rationem sed veriorem reddit Iustinus Martyr in oratione ad Antoninum Pium: quòd videlicet gentes dicta prophetarum audientes, sensum eorum non rectè intellexerint, sed hallucinantium more res Christi sint æmulati: Moses propheta scriptoribus omnibus fuit vetustior; Ab hoc ita ptophetatum est: *Non deficiet ex Iuda, & dux è lumbis eius, donec veniat, cui repositum est: & ipse erit expectatio gentium, ligans ad vitem pullum suum, lauans stolam suam in sanguine vuæ.* His verbis auditis Dæmones Dionysium Iouis filium esse dixerunt inuentoremque vitis prodiderunt, & asinum in mysterijs & arcanis eius sacris duxerunt, & dilaniatum eum ascendisse (qua de re mox in fabulosis) in cælum docuerunt. Et quia in Mosæ prophetia expressis verbis designatum non erat, num aduenturus ille Dei filius esset futurus, & vtrum pullo vehens in terris mansurus, an in cælum ascensurus: atque pulli nomen, & asini & equi pullum denotare poterat: nescientes asinine an equi pullum ducens, symbolum & signum aduentus, & præsentiæ suæ habiturus, qui prænunciabatur: & vtrum Dei, an hominis futurus esset filius. Bellerophontem quoque ipsum hominem ex homine genitum, in equo Pegaso in cælum peruenisse pronunciarũt. Hæc Iustinus. Mariæ stirps vel prosapia (inquit F. Sixtus Senensis ordinis prædicatorũ volumine secũdo bibliothecæ sanctæ,) vt refert Epiphanius, liber est apud Gnosticos celebris, horrendam & pernitiosam doctrinã continens, in quo inter cætera portenta narratur, Zachariã sacerdotem in penetralibus templi ingressum, vt incensum coram Deo adoleret, vidisse formam quandam asinino capite præditam. Quam visionem cùm reuelare vellet & populum admonere, ne asinum adoraret, is qui visus est, vocis & linguæ vsum illi ademit; sed ademptum paucis post diebus restituit. Fo recepto, Zacharias visionem prodidit Iudæis: illi indignati illum obtrumcarunt. Hac de causa commotus Hebræorum legislator sacerdoti præcepit, vt ingrediens ad sacra peragenda, tintinnabula vestimento appensa gerat, quo sonitu admonitus asininus ille Deus se occultet, ne forma eius intempestiuè conspecta, interitum afferat spectatori. Serapion Thmuenus Episcopus, in libro aduersus Manichæos affirmat ex huius libri occasione Christianos olim accusatos ab Ethnicis, quòd Iudæis permisti, asinum, Iudæorum numen colerent. Tertullianus tamen in Apologetico autumat, Gentiles venisse in hanc suspicionem ex scriptis Cornelij Taciti, qui in quinto historiarum libro referens originem Hebraicæ religionis, ait, Iudæos ex Aegypto pulsos, cum in vasta Arabiæ solitudine siti macerarentur, ab asinis syluestribus, qui fortè de pastu ad potum petebant, aquarum fontes didicisse, & beneficij memores, bestiam diuinis honoribus coluisse, eiusque effigiem postea in templo consecrasse: atque inde præsumptum à gentibus, Christianos, vt Iudaicæ religioni propinquos, asinum pro Deo venerari: vnde & quidam iumentorum locator ausus est Tertulliani temporibus apud Carthaginem ante stabulum iumentorum, velut suæ artis insigne, appendere tabulam, in qua depictus esset homo togatus, dextra librum tenens, de cuius capite asininæ prominerent aures cum hac inscriptione, Deus Christianorum ononychitis, id est, asiniunguius. Hactenus ille. Vide etiam lector suprà inrer deriuata, & cognominata, vbi verbis Petri Criniti idem mendacium refutauimus. Tradit verò etiam Suidas Zenonem Alexandrinum Iudæum, publicè genti suæ nuncium remisisse, albo asino per eorum synagogam sabbato, vt apud eos nos est, traducto. Ego

Alia ratio cur Priapo immolatus.
Lib. 24. c. 1.
Asinus cur Baccho sacer.
Gen. 49.
Liber falsissima continens de Christianorum Deo.

G H

Caput asini in templo Bacchi.

A verò ex Diodoro annotatum reperio in templo Bacchi conseruari solere regnantibus in Sicilia tyrannis, ob hunc finem, vt si mulier accusata adulterij, supra illud iuraret, liberaretur.

VSVS IN CIBIS.

ALENVS tradit esse, qui asinorum domesticorum, etiam cùm senuerunt, carnes mandunt; sed pessimi esse succi, & concoctu difficillimas, stomachumque lædere, & præterea inter edendum esse insuaues; hominesque qui ijs vescuntur asininos euadere corpore, ac animo. Tale quid & in methodo de lactis vsu potuque ascriptum legitur, vt asininis lac detur asininum, idque non prorsus absq; medici theorematis alicuius intelligentia accipi debebit: reuera nunquam, nō & qui appetunt, & qui vescuntur, aliquandiu operata virtute, facultateq; sua alimento, aliquid induent animalis, cuius carnibus vescuntur, temperamenti, proinde etiam naturæ, B etenim temperamentum medicis nobis natura est. Si naturæ, & temperamenti ex eo conciliabitur aliquid, necessario, & morum, & animi nonnihil eiusdem sortis, propterea quod animi mores temperamentum corporis sequantur, vt iam antea edocti sumus ab authore eodem Galeno, dicato priuatim rei huic libro. Asinos autem multis in locis in cibum venisse obseruauimus. Interpres in primis Aristophanis in Vespis id scribit de Atheniēsibus, super his verbis poetæ: ὅταν φάγης, ὑπογάστριον γέροντος ἠλιαστικοῦ, ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν ὑπογάστριον ὄνου ἢ βοός. Atheneus agens de Persarum epulis, scribi ait hæc ab Herodoto, vbi Græcorum Persarumque conuiuia inter se confert: eum præcipuè diem supra reliquos omnes venerari Persarum legibus sancitum esse, in quo quisque natus est; in quo etiam plura conuiuia parari dignum esse arbitrantur, in quo & qui sunt diuites, bouem asinum, equum, & camelum totos in fornacibus assatos apposuerunt: at pauperes oues exiguas apponere solent, paucisque cibis vtuntur, multisque, at ijs non bonis bellarijs. Traditque ibidem Athenæus, asinos regi eorundem solere mactari. Mecœnas verò referente Plinio primus instituit pullos asinarum epulari, multum (inquit) eo tempore prælatos onagris: post eum verò interijsse authoritatem saporis. Scythas autem præ cæteris istiusmodi carnibus inhiare in prouerbijs, est ostensum. Nostro verò tempore omnes ab ijs abstinent, & nisi coacti eis vescuntur, vt fit in vrbiū C diuturnis obsidionibus, quod Veronæ exemplo Sabellicus ostendit ex Iouio. Hac enim vrbe anno salutis 1516. obsessa ad id penuriæ ventum est, vt cùm vix lentem, & fabam paniceaque pultaria in quotidiano vsu haberent, equinas atque asellorum carnes magno in honore ducerent.

Libr. 3. de Alim. facul.

Lib. 7.

Asini vbi comesi.

Lib. 4.

VSVS IN MEDICINA.

VOD nobis plura quàm asinus remedia subministrat, animal ferè nullum habemus aliud. Inter illa autem lac præcipuum semper vsum habuit, habet etiamque. Equidem Græcia non alium illius vsum videtur agnouisse, quam in medicina. Nam Philarchus referēte Plutarcho in vita Demosthenis narrat Pytheā qui Macedonum causam Athenis agebat, dixisse; quemadmodum crederetur domus, in quam lac asininum infertur, omnino aliquo malo laborare, ita vrbem necessario quoque vitiosam esse, in quam Athenienses legatio adueniret: id verò à Demosthene, qui agebat causam Græcorum, inuersum, vt & lac asininum sanitatis restituendę D causa importari solere, & Athenienses propter salutem malè habentium venire consueuisse diceret. Optimum erit, si asina sana sit, bene nutrita, iuuenis & non longè à partu. Auferri ab ea debet pullus quem lactat, singulis diebus exerceri parum strigili, & asperis pannis, vel stramine perfricari. Nutriri debet optimo fœno, auena, hordeo, herbis, sed maximè his quæ affectui prosunt. Vbi mulgenda est asina, fiat in loco vicino cubiculo, ne lac ab aëre alteretur, & ne frigescat. Mulgeatur in vas duplex, hoc est, contineatur scyphus in alio vase pleno aquæ calidæ. Quæritur apud recentiores medicos, an sit omni alio lacte tenuius, quoniam Galenus secum etiam in hoc pugnare videtur in sexto de tuenda sanitate tenuissimum dicens inter omnia lactis genera: tertio autem de alimentorum facultatibus camelinum, & equinum ei in tenuitate præferens, Aristotelem tertio de animalium historia secutus. Quos locos Ioannes Manardus in epistolis ita conciliat. Sexto de sanitate tuenda (inquit) Galenus asininum lac leptomerestaton, id est, maximè partium tenuium affirmat: in tertio verò de alimentis, camelinum asinino, non in tenuitate, sed in humiditate pręfert, hydrotaton enim dicit. Quare nisi fateri voluerimus, Aristotelem aliud sensisse, quàm Galenum, dicere oportebit, quòd per tenuissimum non intellexerit tenuissimarum partium, sed maximè humidarum.

Lac asini an cæteris tenuius.

darum. Hæc ille. Geſnerus verò Galeni verba ſic accipit; aſininum lac tenuiſſimum rectè dici, ſi cō- E
paretur animalium lacti, quæ apud nos, & pleraſque gentes mulgeri ſolent, vaccarum nempè, ouiū
& caprarum: ſimpliciter verò, & comparatione ad animalia quorum inuſitatum ferè ad cibum, &
Plinius explicatus. potum in Europa lac eſt, vt cameli, & equi, non tenuiſſimum, ſed craſſum. Sic etiam Plinius tenuiſ-
ſimum lac camelis eſſe ſcribit, mox equabus, craſſiſſimum aſinæ, vt coaguli vice vtantur: Craſſiſſi-
mum dixiſſe pro craſſius, quàm cameli, & equæ. Leptomeres, id eſt, tenuium partium vocatur (in-
quit) quomodo non craſſis, neque viſcoſis paribus conſtat, & citò ac facile corporum meatus ſu-
bit: id quod lacti eo magis conuenit, quo liquidius eſt, minuſque caſeoſæ ſubſtantiæ habet, vt Ga-
Lactium differentiæ. lenus ipſe exponit. Bubulum lac (ait) pinguiſſimum eſt, ouinum, & caprinum multò minus, aſina-
rum minimum pingue habet: quamobrem perrarò alicui in ventre coagulatur, ſi recens mulſum,
& calidum adhuc bibatur: quòd ſi ſal, & mel adijciantur, fieri non poterit, vt amplius colatur in
ventre. Eandem ob cauſam aluum magis ſubducit, quod ſerum ei copioſius inſit, minus autem de
caſei natura, cuius ratione lac aluum ſiſtit. Ciere autem aluum præter Dioſcoridem, qui ventri
quidem idoneū eſſe, ſed ipſum turbare aſſerit; etiam teſtatur Varro his verbis. *Maximè perpurgat
lac equinum, tum aſininum, deinde bubulum, tum caprinum.* Sine periculo autem ventrē ſoluet, vt F
ait Marcellus, ſi cum melle potui detur. A temperato haud multum putarim recedere. Muliebre
enim temperatiſſimum eſſe aiūt, mox caprillum, hinc aſininum, ouillumque, poſtremò vaccinum.
Plinius author eſt dulciſſimum ab hominis lacte camelinum, efficaciſſimum ex aſinis. Idem plu-
rima ex hoc lacte remedia recenſet. Suſpirioſis (inquit) ante omnia efficax eſt potus equiferorum
ſanguis: proximè lactis aſinini tepidi cum bulbis decocti, ita vt ſerum ex eo bibatur, addito in tres
heminas cyatho naſturtij albi, perfuſi aqua, deinde melle diluti. Noſtri verò medici tabidis ita lac
exhibent aſininum, vt ipſimet id exugant, ne quid à natiuo tepore remittat. Galenus verò melle
mixtum iuueni cuidam, qui ferè contabuerat, à balneo ſtatim exhibuit. Si dolent vbera, lactis eiuſ-
dem potu mulcentur, vt idem Plinius tradit, ſi verò addito melle ſumatur, purgationes mulierum
adiuuat. Stomachum exulceratum per ſe potum reficit. Commendatur etiam ad tuſſim, extenua-
tionem, ſputum ſanguinis, hydropem, & duritiem ſplenis. Capiti tamen infirmo, & virtigine labo-
ranti non conuenit. Priuatim prodeſt contra gypſum, & ceruſam, & ſulphur, & argentum viuum:
item duræ aluo in febri. Gargarizatur quoque faucibus exulceratis vtiliſſimè; & bibitur ab imbe-
cillitate vires recolligentibus, quos atrophos vocant. In febri etiam quæ careat dolore capitis. Pue-
ris ante cibum lactis aſinini heminam dari, aut ſi in exitu cibi roſionem ſentirent, antiqui in arca- G
nis habuerunt, ſi hoc non eſſet, habuerunt è caprino. Eiuſdem potus vtilis eſt cæliacis, & dyſente-
ricis, addito melle. Teneſmus tollitur eodem epoto. Sint inter exempla, qui lac aſininum bibendo
liberati ſunt podagra, chiragraue. Alij verò ſeri aſinini potu eoſdem morbos prorſus euaſere. Hip-
pocrates etiam libro de affect. carnis poſt pharmacum purgans, lac aſininum coctum in hoc affe-
ctu propinat, & mox etiam ſerum aſininum. Eodem lacte percuſſu vexatos dentes confirmari cer-
tum eſt. Non ſolum enim dentibus innoxium eſt, ſed ob tenuitatem etiam abſtergendo conducit.
Dioſcorides ſimpliciter hoc lacte collutos dentes gingiuáq; ait ſtabiliri. Archigenes, & Philogrius
omne lac incommodum eſſe calculoſis pronunciant, præter aſininum, quod ſubſtantia tenuiſſimū
eſt; & facultatis facillimè diſſoluentis. Igitur mirabiliter articulorum tumores, & nodos (quos ad
calloſæ duritiei modum ex vitioſi lactis vſu pueri ſuſtinere coguntur) leuigat, & delet: vnde admo-
nendi etiam ſunt ipſi calculoſi, vt aſſiduè heminæ menſura bibant, poſt matutinas deambulatio-
nes, atq; id præſeruandi à lapidis generatione gratia, præ omnibus alijs fiat. Mentionem horum
facit Aetius in curatione lapidis veſicæ. Idem ſcriptor alibi de ſuppuratis renibus tractans, his ver-
bis vtitur: lac itaq; cum melle poſt puris eruptionem eis præbendum: & primum quidem aſininū,
aut equinum, ad vlcera enim repurganda conducit: Cum verò repurgatione amplius opus non H
habent, & morſus fiunt obtuſiores, indigetq; æger nutrimento, tunc etiam bibulum lac eis exhi-
bendum duarum, aut trium heminarum menſura. Hoc eodem lacte venena extingui, Plinius tra-
dit, & multa alia remedia paſſim recitat, quæ ideo ex aſinino lacte propinantur. Peculiariter autem
ſi hyoſcyamum potum ſit, aut viſcum (inquit, ixiam puto dicere volens) aut cicuta, aut lepus ma-
rinus, opocarpathum, aut pharicum, aut dorycnium: & ſi coagulum alicui nocuerit; nam id quoq;
venenum eſt in prima lactis coagulatione. Sed meminiſſe oportet recenti vtendum, aut non multò
Lib. 15. 41. poſtea tepefacto. Nullum enim celerius euaneſcit. Habet denique & coſmeticam vim, nam ſi ex
eo fiant balnea, quo minus cutis obducatur rugis, ſed extenſa permaneat & candida, præſtat, id
quod Poppeæ Neronis principis vxoris exemplo Plinius his verbis oſtendit. *Conferre aliquid &
candori in mulierum cute exiſtimatur. Poppæa certè Domitij Neronis coniux quingentas ſecum per om-*
Vis coſmetica. *nia trahens fœtas balnearum etiam ſolio totum corpus illo lacte macerabat, extendi quoque cutem cre-
dens.* Meminit huius etiam Iuuenalis:

Sat. 6. ———*Atque illo lacte fouetur*

Propter

Propter quod secum comites educit asellas
Exul Hyperboreum si dimittetur ad axim.

Sanguine modò asini fluxum sanguinis ex cerebri tunica promanantem sedari, sunt qui dicunt: eiusdemque tribus vel quatuor guttis cum vino haustis, febres quotidianas sanari. Sed Plinius id de sanguine aurium scribit: *Est* (inquit) *genus febrium, quod amphemerinum vocant, hoc liberari tradunt, si quis è vena auris asini tres guttas sanguinis in duabus heminis aquæ hauserit.* Idem tradit sanguinem asinini pulli ex vino, regio morbo mederi. Adipem tradunt teste Dioscoride cicatrices corpori concolores reddere, vel vt alij tradunt, vestigia cutis abolere, vel vt Plinius, cicatrices nigras reducere ad colorem. Rondoletius in capite de exanthematibus, fieri tradit vnguenta, vt minus appareant maculæ, sed id efficaciùs præstare inunctionem ex pinguedine asini. Plinius præterea ait hunc adipem inueteratum sanare vuluarum exulcerationes, & in vellere appositum duritem earundem emollire: per se verò recentem & inueteratum ex aqua illitum psilothri vim obtinere. Eodem authore scabiem hominis asininæ medullæ maximè abolent. Rasis verò hac medulla aut etiam seuo, eum qui comitialem patitur, loco calido inungi iubet, auxiliumque ma-
B gnum pollicetur. Fel traditur per sese aqua infractum maculas in facie tollere, euitatis solibus ac ventis post detractam cutem. Tradit Aelianus Bathylin Cretensem tabe periclitantem, ab hoc grauissimo malo asininæ carnis imperato esu, restituisse, atque ita quemadmodum Deus colludentibus vocabulis Græcis ei prædixerat, ὄνεια κρέα ὀνησιφορα, id est, asininæ carnes adiumento ei fuere. Legimus & apud Plinium carnes asini ex iure sumptas pthisicis mederi. Hocque genere maximè in Achaia curari id malum. Simile quid etiam legitur apud Auicennam. Inuenio item apud Plinium carnem asini per quadraginta dies bibendam dari contra morbum comitialem. Cerebrum asini ex aqua mulsa, infumatum prius in folijs, semuncia per dies potum, ad comitialem prodesse Plinius prodit. Numerus dierum in exemplaribus vulgatis, non est expressus: ex sequentibus tamen constat non pauciores esse quàm triginta. Sunt qui eodem memorante ex asino mare nigroque cor edendum cum pane sub dio prima aut secunda luna iubent contra morbum eundem. Iecur etiam inassatum esu comitialibus prodest, sed ieiunis edendum præcipitur. Alij admixta modicè panace, ori instillandum docent teste Plinio, idque diebus quadraginta; sic à comitialibus morbis & alijs infantes tueri. Idem asserit iecur istiusmodi aridum tritum cum petroselini partibus duabus & nucibus iuglandibus tribus purgatis ac melle illitis (aliàs ac melle tritum) in cibo
C datum hepatico ieiuno mirabile esse. Scribit & ad lienis vitium efficacissimè dari inueteratum asini lienem, ita vt triduo sentiatur vtilitas. Et Marcellus promittit, si lienosus de splene asini arefacto quotidiè ieiunus pauxillum manducet, ita potenter iuuari, vt intra triduum vtilitas remedij appareat. Idem viscus contritum & ex aqua impositum, mamillis lac prouocare Sextus ait, at Plinius id de inueterato asini liene scribit, si ex aqua illinatur, adhæc vuluas suffitu corrigere. Reperio autem apud Rasim splenis asinini leuissimum puluerem, cum seuo vrsino & oleo ad mellis crassitiem redactum & illitum supercilijs, pilos restituere. Renes inueterati, vt annotauit Plinius, tritique & in vino mero dati, vesicæ medentur, & vrinæ incontinentiam cohibent. Eidem arefacti atque exusti tritique id est in tenuissimum puluerem redacti, & ex mensura conchulæ vnius cum vini meri cyathis duobus stranguriosо potui dati efficaciter medentur, vt Marcellus annotauit. Cinere genitalis asini spissari capillum putant, inquit Plinius, & à canitie vindicari si rasis illinatur, plumboque tritis cum oleo. De testibus verò ait: Coitus stimulat dexter asini testis, in vino potus pro potione, vel adalligatus brachiali; necnon eiusdem à coitus spuma collecta roseo panno, & inclusa argento, vt Osthanes tradit. Salpe genitale (asini) in oleum feruens mergi iubet septies, eoque perungi pertinentes partes: Bialcon bibi ex eodem cinerem. Testes sale asser-
D uati & aspersi potioni, in asinarum maximè lacte, vel ex aqua, ad comitialem prosunt. Testes inuenio, penem, & si quæ sunt turpia & satyrica signa, contra fascina valere, quod & Turnebus obseruauit, notauitque in commento, quo Varronis libros de lingua Latina illustrauit. Pellis, vt tradit idem Plinius, iniecta impauidos infantes facit. Membrana partus asinarum, præcipuè si marem pepererint, olfacta, accedente morbo comitiali, resistit. Ossa confracta & decocta contra leporis marini venenum dantur. Vngulæ quoque multiplicem vsum habent. Marcellus ad leucomata oculorum efficaciter discutienda, eas ex viuente asino acceptas limari iubet, earumq; scobe quàm tenuissimo, qui leuitate sua oculos non offendat, cum lacte muliebri mixto, frequenter inungi. Sunt qui asserunt, annulum ex istiusmodi animantis vngula, in qua nihil sit nigri, ab epileptico gestatum, prohibere ne concidant: quam facultatem vbique terrarum de annulo pollicentur ex vngula alces. Legimus quidem apud Dioscoridem, Plinium, & Galenum vngularum asini cinerem per dies multos (toto mense Plinius) binis cochlearibus (pondere trium aureorum cum dimidio) potum dici comitiales adiuuare; easdemque oleo subactas strumas discutere: illitas verò, hoc est puluerem siccum illitum pernionibus mederi. Tarentinus his vngulis ad multos

Sanguis.
Li. 28. c. 16
Lien.
Renes.
Penis.
Testes.
Vngulæ.

Lichen. tos piſces capiendos pro eſca vtitur. Marcellus promittit, capillos & barbas naſci etiam glabro, ſi
lichenem aſini, hoc eſt collectionem duram, quæ eſt circa crura eius, comburas & teras, & pulue-
rem illum ex oleo vetere imponas: hoc ita validum eſſe, vt ſi mulieri inde maxillam vnxeris, bar-
bas ei naſci ſcias. Ait item grauediuem capitis ex quacumque cauſa exortam, quæ intempeſtiuum
concitet ſomnum, ſine dolore diſcutere, ſi quis impetigines in aſini cruribus naturaliter natas de-
trahat, eaſque in ſcobem delimatas immixto aceto naribus penitus obſtipet. Et hoc puto eſt quod
Vrina. ait Plinius, ex aceto illitus lethargicos excitat. De vrina aſini iſthæc diuerſis locis prodidit Pli-
nius: Attritus calceamentorum cum luto ſuo illita ſanat; item ſcabiem hominis & vngues ſcabros:
Lepras ac furfures tollit addito nitro circa canis ortum. Eadem cum melanthio prodeſt contra om-
nes impetus & ſuppurationes ſiue panos & apoſtemata. Alij vlceribus exedentibus & humidis vti-
lem prædicant. Sideratis vrina pulli aſinini nardo admixto perunctione prodeſſe dicitur. Eadem
capillum denſari putant, admiſcentque nardum faſtidij gratia. Hæc itaque ex Plinio. Marcellus
quoque vrinam muli vel mulæ vel aſini cum ſuo luto illitam, & clauos abolere, & callis mederi
ſcribit. Michael Sauonarola vtilem eſſe ait in narium fœtore. Scribit verò Dioſcorides vulgò tra- F
Lib.4.c.24. di aſini vrinam nephriticis ſiue renum vitijs mederi in potu. Vt inde etiam diſcamus, ab huius v-
Lib.3.c.5. rinæ potu minimè ſibi temperaſſe antiquos, vt omnino dubitem, num verè Cornelij Celſi locum
diſc. cōcert. vbi de articulorum dolore in pedibus manibuſque agit, reſtituerit Baldus Angelus Abbatius.
Quidam (inquit Celſus) *etiam cùm aſinino lotio epoto ſe eluiſſent, in perpetuum hoc malum euaſe-*
runt. Reſtituit ille pro lotio lacte: motus duplici ratione, vna quòd cùm non tulerit olim Catul-
lus ex lotione lotij candidos ſibi reddi dentes, nullus non iudicauerit, tam abominandum inge-
nuis hominibus pharmacum intra corpus aſſumptum; altera quòd nemo alius veterum vrina aſi-
ni in podagra ſed lacte omnes ſint vſi. Ego quidem qui vrinam aſini aduerſus morbos articulares
bibendam præſcribit, nullum habeo in promptu, ſed qui tamen ea os collui iubet, teſtem habeo
Galenum. *Apollonius* (inquit) *ad pendulam columellam inter alia hoc quoque recenſet. Lotium aſini*
Lib.6. de *plurimum & calidiſſimum bibendum præbe. Idem etiam in angina.* Miratur ergò Galenus huiuſmodi
compoſ. auxilia tradentes: *certè enim ſcio* (inquit) *omnes homines paucis omnibus exceptis citiùs mori velle*
med.ſec.loc. *quàm vrinam aſini bibere.* Legimus verò etiam apud Dioſcoridem armentarij equi vel aſini qui
herba paſcitur, ſiccum fimum, liquatum in vino, mox potum contra ſcorpionum ictus magnope-
rè auxiliari. Dabant itaque præter lotium aſini, bibendum etiam ſtercus eiuſdem. Nam & Plinius G
Stercus. ait: *Fimum aſinini pulli, quod primum edidit à partu, poleam vocant, Syri dant in aceto mulſo contra*
lienis vitium: Idem cæliacis & dyſentericis confert: in ſapa decoctum, colo magnoperè prodeſt: datum
fabæ magnitudine è vino medetur morbo regio intra diem tertium. Eadem & ex equino pullo ſimiliterq;
vis eſt. Aliàs etiam tradit aſinini fimi cinerem ex vino cæliacis & dyſentericis conferre, & alio lo-
co ſtercus aſinæ aridum naribus infrictum ſanguinem ſiue intermiſſione fluentem, citò compeſce-
re: item alicubi, ſi ſtercus recens imponatur, profluuia ſanguinis mirè ſedare dici, necnon cine-
rem ex eo: huncque vuluæ etiam prodeſſe impoſitum: quare eſt quòd genericè dixerit Dioſco-
rides, tam equorum quàm aſinorum fimum ſiue crudum ſiue crematum addito aceto, ſanguinis
eruptiones cohibere. Ad ſanguinem itaque vndicumque fluentem adhibetur: ſi è naribus profluat,
ſuccus expreſſus inſtillatur ac retinetur. Si obſtruantur eo venarum vel arteriarum aperta oſcula,
ſanguis continetur. Calidum præterea teſtante Raſi vino miſcetur, cui intincta vt affatim ſuccum
combibant linamenta goſſampina, ad fluxum ſanguinis coërcendum locis affectis immittuntur.
Emplaſtrum ex eodem fronti impoſitum fluxionem auertit. Ait Plinius fimi huius cinerem illitum
cum butyro eruptionibus pituitæ conferre: Ait & alicubi; recentem fimum cum roſaceo in gra-
uitate aurium inſtillari. Marcellus verò ſcribit, vlcera capitis ſubito nata ſanari, ſi aſini ſtercoris H
ſucco, & ſcillæ contritæ quantum ſatis videbitur, & bubulæ adipis tantundem miſcueris, atque
ad capitis vlcera veluti ceroto vſus fueris. Tarentinus aſininum ſtercus in coriandri ſucco made-
factum & cum ſimilagine maſſas inde ineſcatrices factas ad trachuros, melanuroſque capiendos
ſummoperè commendat.

VSVS IN FERENDIS oneribus.

ASINVM inter iumenta præcipuè numerandum arbitror. Hic enim ad subuectanda onera labores nostros præ cæteris iuuat. Quamobrem rusticarum rerum auctores in emendis tuendisque iumentis præcipuam rationem volunt esse: quin & omne rus tanquam maximè necessarium instrumentum desiderat asellum, qui pleraque vtensilia & vehere in vrbem & reportare collo vel dorso commodè potest. *Asinorum vtilitas.* Ad hanc onera ferendi aptitudinem respiciens Lucianus in Menippo, decretum recitat apud inferos ex Caluarij dicto, vt diuitum animæ quæ rursus in vitam remittendæ essent, in asinos demigrarent, donec in tali rerum statu, ad multa annorum millia asini ex huiusmodi asinis renati onera ferrent, atque insuper à pauperibus agitarentur. Cæterùm tanta est huius iumenti in ferendis oneribus vtilitas, vt hinc olim numerosissimè à diuitibus enutritos legamus in sacris literis; Rubenitæ enim & Gaditæ debellatis Agarenis asinorum duo millia abigerunt, & à Phinee à Medianitis sexaginta vna millia abacta. *Paralip. 5.* Asinos & oues paternos pascebant Saulus & Dauid. *Num. 3.* Asinas pro munere misit fratri Iacobus. M. Varro eleganti vocabulo dossuaria iumenta vocat, quod onus dorso ferre possint. *Lib. 2. de re rust.* Idem asellis dossuarijs comportari refert oleum, vinum; itemque frumentum aut quid aliud. Sæpe etiam vt celeberrimus poëta ait:

------Tardi costas agitator aselli
Vilibus aut onerat pomis, lapidemque reuertens,
Incussum, aut atræ massam picis vrbe reportat.

Græci νωτεῖς & νωτοφόρους vocant, nec alios Varinus μονοφθόρους, & μονοφόρους. Inuenio & σκευοφόρους dici, quanquam hi, vt etiam annotauit Cælius, præcipuè intelligantur, qui ad belli vsum sarcinas gestant. *Lib. 7. c. 17.* Xenophonti ὄνοι οἱ κανθήλιοι ijdem sunt qui clitellarij, Varinus verò canthelios magnos asinos interpretatur, & prouerbialiter canthelium pro stupido tardique ingenij homine. Palmæ (inquit Xenophon) in Babylone ad iugeri spatium extenduntur, & pondere depressæ superùs curuantur, veluti asini canthelij. Sed & clitellæ ipsæ κανθήλιοι vocantur. Poëtis verò clitellarius siue dorsuarius asinus παλιντριβὴς nominatur. Clitellas autem diximus esse quibus sarcinæ colligatæ portantur, vulgò il basto: sagma etiam Latinis, quibus tamen nominibus instratum quoque intelligitur, quo mollior fit sessio, quamuis hoc potius bastinam dicamus. Vocamus item patrio sermone clitellatos asinos sommaros, à somma, id est onere. Et a clitellatis siue clitellarijs asinis, clitellarios homines dixit Plautus: *In Mostell.* *Nam muliones mulos clitellarios habent: ego homines habeo clitellarios: Magni sunt oneris, quicquid imponas vehunt.* Sed quas homines baiuli gerunt, clitellæ, muli Mariani potius dicuntur (inquit Gesnerus) furculæ scilicet, quibus religatas sarcinas viatores gestant: de quibus Frontinus: *Muli Mariani.* *C. Marius recidendorum impedimentorum gratia quibus maximè exercitus agmen, oneratur, vasa & cibaria militum in fasciculos apta furcis imposuit, sub quibus & habile onus & facilis requies esset.* *Lib. 4. Stratag.* Græci hæc aut similia instrumenta, ἀναφόραι, ἀλλακτά, & ἀμφίκυρτα nuncupant. Aliqui iumentorum clitellas etiam ἐπισάγματα, σαγμάρια, & ἀστράβας. Varinus ἀστράβην σαγμοσέλλιον interpretatur, cùm dubitatione tamen, an totum potius iumentum, non solæ clitellæ, hoc nomine accipiendum sit, apud Demosthenem contra Midiam: cùm alioqui mulum semper significet. Atque isthæc de asino clitellato dicta suffecerint, si prius locum quendam in Apuleio de eodem ex Ioan. Baptista Pio ciue nostro illustrauero. *Cap. 40. annot.* Ille itaque author libro quinto multa ex ritu Aegyptiorum explicaturus, quæ ad tartara trãslata sunt, quoniam Aegyptios astrologi dicunt, si referantur ad computationem sphericæ globositatis, antipodas esse, sic infit: *Apuleius explicatus.* *Iamq; confecta bona parte mortiferæ viæ continuaueris claudum asinum lignorum gerulum cum agasone simili; qui te rogabit decidenti sarcinæ fusticulos aliquos porrigas ei.* Corrigendus est codex inuulgatus, & legendum, funiculos ex Diodori verbis, hoc est breuem funem, quem ipse ad colliganda ligna nodare volebat. Diodorus huic nostræ interpretationi sic astipulatur. *Asini etiam ficti fabula monstratur in quodam celebritate. Nodos enim quos vnus in principio longioris funis complicat, alij pòst sequentes dissoluunt.* Quod si fusticulos legere malis, ligneola interpretare; quibus conuolutus funis astringitur, & pondus cohibilius aptatur asino clitellario:

VSVS AD MOLAM ET Aratrum.

Lib. 2. c. 59. *Lib. 7. à princ.*

HAVD rectè puto ſcriptum à Vegetio, mulorum, equorum, aſinorumque genus ſub ſellis aut ſagmis ſolo tergore præſtare officium: nam vt de equis taceam & mulis, aſinorum quoque vſum ad molam vertendam, & ad terram vomere proſcindendam & nunc eſſe, & olim fuiſſe notum eſt. *Principium* (inquit Columella) *tenebit minor Arcadiæ, vilis hic vulgariſque aſellus, cuius plerique ruſticarum rerum authores, in emendis tuendiſque iumentis præcipuam rationem volunt eſſe; nec iniuria: nam abſque vllo ferè ſumptu alitur, & imprudentis cuſtodis negligentiam fortiſsimè ſuſtinet. Huius animalis tam exiguæ tutelæ plurima & neceſſaria opera ſupra portionem reſpondent, cum & facilem terram, qualis in Betica, totaque Libye ſit, leuibus aratris proſcindat.* Et Plinius ait in Byzatio Africæ illum centena & quinquagena fruge fertilem campum, nullis cùm ſiccus eſt arabilem tauris, poſt imbres vili aſello & à parte altera iugi anu vomerem trahente ſcindi, ſe vidiſſe. Huc referendum quoque illud Catonis: Quot iuga boum, mulorum, aſinorum habebis, totidem ploſtra eſſe oportet. Alibi quoque aſinos ploſtrarios, & aſinum molarium & iugum aſinarium apud eum nominari reperimus. Molarius autem ſiue molendiuarius aſinus, ſiue qui molit, id eſt qui molam machina quadam incluſam voluit & torquet, etiam machinarius vocatur; nam & machinam illam qua mola includitur, machinam frumentariam vocat Iureconſultus, quo modo & machinalia pondera, piſtrinalia vocat poëta Auſonius:

Lib. 17. c. 5. *Aſini ploſtrarij.* *Molares.* *Machinarij*

Qui machinali ſaxa voluit pondere.

Molarij iſti aſini in ipſis Veſtalibus ab opere ceſſabant, coronatique floribus & è panè veluti monilia quædam gerentes ad focos ducebantur, atque inſuper molæ ipſæ ſertis & floribus exornabantur: cuius ceremoniæ meminit Ouidius in Faſtis, vbi canit:

Aſini quando coronati. *Lib. 6.*

Nunc quoque cum fiunt antiquæ ſacra Vacunæ
Ante Vacunales ſtantque ſedentque focos.
Venit in hos annos aliquo de more vetuſtas,
Fert miſſos Veſtæ pura patella cibos.
Ecce coronatis panis dependet aſellis
Et velant ſcabras florida ſerta molas.

Cur verò in Conſualibus feſtis equi & aſini coronarentur & ociari ſinerentur, alia eſt ratio, vt in equo oſtendimus.

VSVS IN EQVITATIONE.

Aſini equitationis periti.

INEPTVM falſumque videtur eſſe prouerbium, quo diximus nos conſueuiſſe vti ad aſini indocilitatem exprimendam, *Aſinum ſub freno currere doces*: nam in vrbe Memphi, vt Leonius refert parte octaua de rebus Africæ, aſini egregiè apti ſunt ad equitandum, perindeque commodo greſſu, atque ipſi gradarij equi: nam & freno reguntur, ſtratique ephippijs, reliquiſque ornamentis in vſu ſunt, tantaque docilitate præditi, vt conductitij vbique exponantur: id quod in tota via qua Bononia Loretum itur, conſpicere etiam licet. Petrus Bellonius in ſuis obſeruationibus eiuſdem vrbis fæminas tradit aſinis vectas, affines ſuos viſitare, non autem equis, quia commodior, facilior, tutiorque vectio eſt in illis: nunquam enim ceſpitat aſinus.

Lib. 17. c. 5.

A

VSVS IN BELLO.

SARACORI (inquit Ælianus) asinis non ad ferenda onera vtuntur, neque ad molas, sed bellatores habent, & quemadmodum in equis Græci sedentes, sic asinis hi bellica pericula excipiunt: Quod si quis asinorum apud eos corpulentior esse videatur, illum Marti sacrificant. Idem planè de Carmanis tradit Strabo his verbis: *Carmani propter equorum inopiam asinis in bello plurimum vtuntur, & asinum Marti sacrificant, quem solum Persæ ex omnibus dijs colunt, & bellicosi sunt.* Inuenio & Darium Persarum regem asinis vsum contra Scythas, non tanquam militum vectoribus, sed vt hoc stratagemate fugam dissimularet. Asinos enim & canes fugiens in castris reliquit, quos cùm rudentes latrantesque audirent Scythæ, in castris adhuc Darium esse credidere: Quod strategema Herodotus narrat his verbis: *Darius timens sibi à Scythis, hoc modo aufugit; vbi nox adfuit, reliquit in castris viros languore præditos & eos quorum amissio minimi facienda est; necnon omnes asinos alligatos: asinos quidem, vt vocem ederent, infirmos autem homines hoc titulo, vt dum ipse cum flore copiarum adoriretur hostem, isti interea castra tutarentur. Hæc persuadens ijs qui relinquebantur, Darius accensis ignibus quam citißimè ad Istrum contendit: Asini quod multitudine destituti essent, eò magis rudere, quos audientes Scythæ credere omnino Persas in eisdem permanere castris. Verùm vbi illuxit, ij qui relicti erant, cognito se proditos esse à Dario, manus extendere ad Scythas, & quæ contigerant, referre.*

Li. 12. c. 34. Asini bellatores. Lib. 15.

B

Darij stratagema. In Melpomene.

VSVS IN INSIGNIBVS.

VNDE natum sit probrum illud quod vulgò dici solet, Patauinos suspensores ac responsores asini fuisse in Lucanicæ festo, rationem ac originem reddit Bernardinus Scardeonius Canonicus Patauinus his verbis: Legi nuper in quodam antiquo annali Patauino, quod cùm pacis tempore quo omnis ferè Italia sub Imperatoribus tum Gallis, tum Germanis soluto certo censu, vnaquæque respublica pro arbitrio sese regeret, suis finibus congregari solere ibique cursus, saltus, luctas & ludicra eiusmodi alia exercere & ordine & apparatu ficti certaminis inter se hilariter & amicè concurrere. Patauinis tum signum militare fuerat draco biceps, Vicentinis verò asinus. Accidit autem cùm ex vicinis pagis, quique in suis finibus congregati eiusmodi ludos inuicem agerent, vt Vicentini Patauinorum virtute ac numero grauius premerentur, quàm vt vltra ferre eam vim possent: quocirca indignantes cœperunt immaniter furere, & quod prius certamen ludicrum videbatur, in verum prælium conuertere. Sed cùm in ea pugna Patauini superiores euasissent, abstulerunt eis asini vexillum, & eos fugauerunt à finibus. Signum autem Patauium in triumphum portarunt. Subinde tam in gloriam victoriæ quàm in probrum Vicentinorum in foro medio viuum asinum suspenderunt. Quod factum Vicentini grauiter ac permolestè tulerunt. Verùm communium amicorum suasu vtrique fœdus inter se feriunt, his conditionibus pacis additis; vt Vicentini pro redimendo asini suspendio epulum Patauinis darent, quod factum est; equos namque lucanicis onustos miserunt Patauium, quas in frusta sectas læti Patauini inter se dispartiuntur: & ita vtrimque pacatis rebus mansit hoc vtrimque probrum. Vicentinis scilicet quòd eorum vexillum asinus in furca pependerat, Patauinis quòd tam vili lucanicæ frusto, quod singuli acceperant, è furca asinum deposuerint. Cessarunt autem posthæc ludicra fieri, sed Patauinis hoc probrum de suspensione & depositione asini, in hodiernam diem in ore omnium perseuerat. Quòd autem quidam de Petro Apono hæc fingunt, quoniam est prorsus falsum, nolui hic inter vera aut saltem verisimilia commiscere. Hucusque Scardeonius. Thomas Garzonius in foro suo vniuersali scribit Neapolitanos pro insignibus suis elexisse clitellatum asinum cum alligatis hinc inde cistis.

Patauini cur asinorum suspensores.

C

D

Neapolitan insigne.

VS AD OPPROBRIVM.

In probl. *Adulterij pœna.*

APVD Cumanos, vt author eſt Plutarchus, mulier in adulterio deprehenſa ducebatur in forum, vt illic lapidi inſiſtens, omnibus eſſet conſpicua: deinde impoſitam aſino, atque ita per totam ciuitatem circumductam, reducebant ad lapidem, vt ibi rurſus eſſet omnibus ſpectaculo. His actis habebatur infamis per omnem vitam, & ignominiæ gratia ὀνοβάτις dicebatur, quòd aſinum equitaſſet, Lapis autem nefaſtus ac deteſtabilis habebatur, in quo ſteterat mulier. Atque hinc fortaſſis fluxit, quod hodieque in multis Europæ locis grauioris alicuius peccati rei aſinis inſidentes per fora plateaſque vecti virgis cædantur lictore poſt terga hærente. Vidi etiam qui ad maiorem ignominiam inuerſo inſiderent corpore, caudamque aſini manibus tenere cogebantur, vt in alijs quoque locis fieri ſolet. Andronicum Comuenum Manuelis Imp. conſanguineum legimus, cùm Alexium cuius factus erat tutor, ſuſtuliſſet, imperioque potitus omnem crudelitatem in Alexij conſanguineos exercuiſſet, à Gulielmo Siciliæ rege victum, captumque ac per vrbem aſinæ præpoſtere impoſitum, altero oculo effoſſo, manuque altera detruncata, circumuectum, vulgi turbæque tumultu vncis & harpagonibus fruſtulatim dilaneatum periiſſe. F

Andronicus Comuenus aſino impoſitus.

Beatrix Reynaldi Burgundionici principis filia Cæſaris Federici Oenobarbi filia, vt tradit Gulielmus Paradinus in libro de antiquo ſtatu Burgundiæ, cum miro videndi Mediolani flagraret deſiderio, quòd paſſim audiret eſſe pulcherrimam, florentiſſimamque Chriſtiani orbis ciuitatem, Mediolanum exiguo comitatu venit. Ciues verò facinus poſt homines natos exitioſiſſimum flagitioſiſſimumque aggreſſi ſunt. Nam Auguſtam ſtrigoſo aſello præpoſterè impoſitam, ac pro loro cauda vti coactam, denique per compita diu inuectam, probris, cachinnis, ludibrioque nefario perfuſam vrbe tandem turpiſſimo iumento inſidentem mouent, puerorum gregibus cœno abeuntem inceſſantibus. Plurimum quidem voluptatis tulerunt Mediolanenſes, ſed nimio emptum: nam certior tam pudendi ſpectaculi Oenobarbus magnis viribus Mediolanum adortus, vrbemque ſub ſignis acie multiplici ingreſſus, clauſiſque è veſtigio portis, ſic cum ciuibus ſceleſtiſſimis egit, vt qui ſuæ ſaluti conſultum vellent, cogerentur ex veteris ferociſque mulæ ano ficos vel nymphion extrahere: qui nouum ſupplicium detrectarent, capitis ſupplicio luerent: at qui G os impuriſſimum, virus illud ſugentes admouebant quadrupedis pudendo, cum maximum cerebricoſo animali cruciatum inferrent, calcibus ſubinde iactatis enecabantur. Inuenti tamen ſunt, qui ſecuri caput ſubijcere, quàm mulæ ficos, vt vocant, mordicus euellere maluerint. Eius ludibrij, ſupplicijque nota perpetua ciuium Mediolanenſium nomini inuſta in hanc vſque ætatem noſtram perdurat vſque eò, vt qui velit Mediolanenſi conuitium facere, ficos grauis inſtar probri obijciat. Hactenus Paradinus. Tamyrem ſiue Tamerlanum Tartarorum imperat: cum Baiazates Imp. Turcorum ab eo captus, non deſiſteret ei ignobilitatem obijcere, ferunt offenſum, Baiazatem impoſitum mulo aut aſino per caſtra ignominioſè agi iuſſiſſe, vt militibus eſſet ludibrio. Hypatius nepos Cęſaris Anaſtaſij cum numeroſo exercitu contra Vitalianum Scytham, ab Hunnis auxiliaribus captus, Vitelliano ignominioſè ſimili iumento inſidens venditus fuit, (vt refert Cuſpinianus) antequam aperto Marte ſe hoſtem oſtenderet. Simili opprobrio Hiſpanos & Germanos Brixiæ arctiſſima obſidione preſſos, cum nullam ſpem in Maximiliano Cæſare haberent, ſcribit Sabellicus, morionem aſello impoſitum imperatorijs inſignibus atque aquilis exornatum, lagenas collo ſuſpenſas deferentem per vrbem deduxiſſe, & pro Cæſare, veluti ipſis auxilio ſuperueniſſet; temulentius quam quiſquam crederet, fœdis acclamationibus ſalutaſſe. H

Beatrix Auguſta aſino impoſita.

VSVS IN AGRIS.

Stercus agris aptiſſimum.

QVAM vtilis agricolis ſit hoc iumentum, nulli non notum eſt: nam præterquam quòd arat, quòd lætamen in agros, quòd venalia omnia ad vrbium fora onuſtus defert, ſuo quoque lætamine agros in primis lætificat: de quo ſic ferè ſcribit Petrus Victorius: Qui de ratione agrorum colendorum ſcripſere, multa de hoc præceperunt, quod optimum ſtercus eſſet. M. Varro tradit etiam, quod primum & anteponendum cæteris Caſſius diligens ſcriptor rerum ruſticarum, putauit, & quod ſecundum & tertium: cuius inditium magna ex parte mihi conuenire videtur ſententiæ noſtrorum colonorum:

A rum; nisi quod cùm vno loco ponat & hoc ipso ordine caprinum, ouillum, asininum, existimant apud nos huius rei periti homines, discrimina etiam horum esse aliqua, ac præstare caprino ouillum, cuius rei ratio aperta est, quia capræ frondes & virgulta carpunt, quæ sunt aridiora; oues verò herbis pinguioribus pascuntur. Nam asininum etiam laudatur: causam autem hanc afferunt bonitatis ipsius, quòd asellus mandit cibum subtiliter, egregieque conficit, quòd ore sumit. Theophrastus qui & ipse in secundo de historia eorum quæ oriuntur è terra de hac re sedulò nonnulla narrauit, caprinum sine causa videtur anteponere ouillo, sed magis tamen, vt videtur peccat, quod secundum gradum bonitatis assignat suillo, quod tamen vilissimum habetur, & maiorem vim nocendi, quàm iuuandi possidere existimatur: quare non possum hoc non magnoperè mirari. De humano verò stercore sentit Theophrastus cum Cassio & putat omnium optimum esse. Postremum autem & ipse locum dat asinino, nam quod anteponit ipsi bouinum quod & ipsum à nostris non magni æstimatur, non videtur posse probari. Inuenio apud Plinium asininum brassicæ maximè conuenire. Ioan. Bapt. Porta verò ait in suo pomario vrinam asini stercori admixtam vermibus malorum Punicorum obuiare. In agro Brixiensi à rusticis aiunt capita

Plin. l. 17. 9. *Columella.* *Palladius.* *Lib. 19. 8.*

B asinorum palis imponere aduersus maleficas, quarum ibi aiunt esse copiam, more ab antiquis recepto, qui asininum caput foribus hortorum præfigebant contra fascinationes. Equæ caluaria sed non virginis, inquit Palladius, aliam causam referens, intra hortum ponenda est, vel etiam asinæ. Creduntur enim sua præsentia fœcundare quæ spectant. Sed & Columella inter rusticorum remedia aduersus tempestates sic scribit:

Asinorum capita palis imposita. *Lib. 10.*

Hinc caput Arcadici nudum cute fertur aselli,
Tyrrhenus fixisse Tages in limite ruris.

VSVS ADMIRANDI

C
TIBIAE ludicræ (inquit Plinius,) nunc è loto, ossibusque asini & argento fiunt. Et aliàs: Asinorum ossa ad tibias canora sunt. Tibiarum artifices ceruinis ossibus, quorum olim vsus erat, asinina præponunt, tanquam argutiora: & Aesopus apud Plutarchum in sapientum conuiuio miratur tam crassum & à Musis alienum animal ossa maximè tenuia & musica habere. Niloxenus etiam eodem in libro: Busiritæ (inquit) Naucratitas nos accusant, quod ex asinis ossa tibijs adhibere cœpimus, cùm ipsis vel tubam audire nefas sit, quod asini vocem assimilet, qui propter Typhonem eis exosus est. De corio notissimum, post obitum, ne quid asini vnquam conquiescat, foraminibus dilacerari, indeque factis cribris, assiduæ inseruire agitationi: vnde dicebat Apuleius: cedentes hinc inde miserum corium, nec cribris iam idoneum relinquunt. Sed & Albertus pollicetur asinorum corium non solùm vtile esse ad soleas calceorum faciendas, sed etiam quæ ex illa parte fiunt, in qua onera ferunt, non consumi, etsi ille qui vtitur, eis continuò peregrinando in lapidibus portauerit, & tandem ita indurari, vt pedes sustinere nequeant. Ex corio item asinino cretato gypsatoque fiunt palimpsesti, siue tabellæ deletiles, seu tabellæ deletitiæ, quæ literis inductis eradi possunt; cuiusmodi in vsu sunt calculatoribus & musicis: illis

Ossium vsus ad tibias. *Ex corio quę fiant.* *Lib. 3.* *Lib. 22. de anim. tract. 2. ca. 1.*

D in annotandis iugulandisque numeris: his in modulorum compositione. Ex pilis modò asinorum pannos apud Arabes fieri, discimus ex Andrea Bellunensi, qui sic scribit: Mesha Arabicè nominatur pannus contextus ex pilis asinorum & caprarum, vel caprinis tantùm: vnde Arabes solitudinum incolæ tentoria & saccos sibi conficiunt.

DE ONAGRO Cap. III.

Synonyma. Æquiuoca.

SINVS Syluestris, Græcis ὄναγρος, Latinis onager nuncupatur, Varroni tamen etiam imitatione Græca onagrus. Ὀναγρὸς verò accipitur pro asinario. Hebræi Pered dicunt; quo nomine tamen eisdem mulum vocari periti tradunt. Apud Ozeam pro pere bored lo, Latini transferunt, Onager solitarius apud se, contra naturam animantis, quod gregarium est. Varinus tradit Cyrillum in huius prophetæ interpretatione μονιὸν asinum interpretari; alios verò magnam belluam, quæ propter ferocitatem sola pascatur. Sunt item qui μονιὸν aprum transferunt. Onagri pullus Lalisio dicitur Martiali:

Cap. 8. *Monius.* *Lalisio.*

Cum tener est onager, solaq; Lalisio matre
Pascitur: hoc infans, sed breue nomen habet.

Verbũ est Punicum, vt ex Plinio discimus. Notandũ autem falsò quibusdã onagrũ Ellend vocari cũ sit Ellend inter bisulca, sicuti & bisontes, quos cum onagris quidã etiã confundunt, id quod constat ex verbis Iacobi Ziegleri in Scondia: *Augermanniæ ducatus tenet septentrionalia ad confinia Laponiæ: eius tractus est totus syluosus, & ibi in præcipuis feris venantur vros & bisontes, quos patria lingua dicunt Elg, id est, asinos syluestres.* Notandum etiam onagros instrumenta esse, quæ & harpages vocantur, vt Suidas annotauit, quibus iniectis accedentes quosuis arripere & attrahere licebat.

Onagri quæ instrumenta. *Harpax.* *Harpago.* *Lib.4.c.23.* *Lupus.*

Harpagen vocant alioqui (inquit Gesnerus Suidam explicaturus) & λύκον & κρεάγραν, instrumentum coquinarium, quod quidam fuscinam interpretantur. Ἅρπαξ vel ἁρπάγη, Latinè harpago instrumentum est quo situlas & alia è puteis extrahimus: item quod nauibus in bello nauali inijcitur, sicut cornus & manus ferrea. Licebit & vncum à figura nominare. Vegetius lupum instrumentum quoddam describit in modum forficis dentatum, quo contra arietes in oppugnationibus oppidani funibus alligato vtantur. Onagri nomen, sicut & creagræ & podagræ pedicæ, ἀπὸ τῦ ἀγρεύειν inditum apparet, quod verbum comprehendere significat. Quamuis ὄνος etiam vectem sonat, non quemuis tamen, sed quo machinæ versantur; & fieri potest, vt impropriè pertica etiam cui vncus inseritur, ὄναγρος nuncupetur, quasi ὄνος ἀγρεύων, id est, vectis ad comprehendendum aptus: sed nostra hæc coniectura sit. Hæc ille, addens apud suos huiusmodi onagros certis locis per ciuitatem publicè dispositos haberi, vt cùm incendiorum calamitas postulauerit, omnibus ad manum sint.

Li.4.c.22.

Cæterùm est & aliud instrumenti genus eiusdem nominis, de quo idem Vegetius post descriptionem balistæ, quæ funibus, neruis, chordisque tenditur, & quanto maior fuerit, tanto spicula longius mitit, sic ferè scribit: *Onager autem* (inquit) *dirigit lapides: sed pro neruorum crassitudine & magnitudine, saxorum pondera iaculatur. Nam quanto amplior fuerit, tanto maiora saxa fulminis more contorquet. His duobus generibus nulla tormentorum species vehementior inuenitur. Saxis enim grauioribus per onagrum destinatis, non solùm equi eliduntur & homines sed etiam hostium machinamenta franguntur. Cæterùm scorpiones dicebantur, quas nunc manubalistas vocant, ideo sic nuncupati, quòd paruis subtilibusq; spiculis inferant mortem.* Ammianus Marcellinus verò hæc & alia bellica instrumenta describit: onagrum tamen à Scorpione non distinguit. *Idem enim instrumentum, tormentum* (inquit) *appellatur, quod ex eo omnis explicatio torquetur: Scorpio autem quoniam aculeum desuper habet erectum, cui etiam onagri vocabulum indidit ætas nouella, ea re, quòd asini feri cum venatibus agitantur, ita eminus lapides post terga calcitrando emittunt, vt perforent pectora sequentium, aut perfractis ossibus capita ipsa displodant.*

Lib.23.

Hæc Marcellinus: ex quo qui formam quærit, petere poterit: hoc tamen minimè taceri potest, summitati eius vncos ferreos copulari, è quibus pendet stupea vel ferrea funda: quamobrem cùm vncos, vt ex Suida diximus, aliqui etiam onagros vocent, Gesnero magis placet, inde potiùs quàm à lapidum reiectione nomen instrumento factum esse. Hac bellica machina plurimi aliquando lapides in sublime proiecti, intra vrbes maxima ruina domorum recidunt. Fuisse item onagrum fabulæ nomen à Demophilo conscriptæ, eamque Plauto Asinariæ nomine translatam volunt; quod nos ex Turnebo refutauimus in asino.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

ONAGRVM siue asinum syluestrem, etsi moribus à domestico spurimùm differat, ex eodem tamen genere esse totius corporis figura indicat. Nicephorus Callistus agens de India, nisi me fallit memoria, breuiter eum describit. Hæc (inquit) eadem regio & asinos feros magnitudine ingentes fert, pelle mirificè præter morem versicolores, albo scilicet & nigro colore admodum inter se variatis, & zonæ quædam à summa dorsi spina ad latera & ventrem demissæ, atque ibi diuisæ & conuersionibus quibusdam inter se implicatæ, mirificam & nouam efficiunt plicaturam & varietatem. Apparet autem descriptionem hanc ex Oppiano desumptam esse, qui de onagro sic canit: *Lib. 9. Hist. Eccl.* *Lib. 3.*

Ἑξείης ἐνέπωμεν ἐΰσφυρον, ἠερόεντα,
Κραιπνὸν, ἀελλοπόδην, κραιτερώνυχον, αἰπὺν ὄναγρον
Ὅς τε πέλει φαιδρὸς, δέμας ἄρκιος, εὐρὺς ἰδέσθαι,
Ἀργύρεος χροιὴν, δολιχούατος, ὀξύτατος θεῖν. id est,

Deinceps alipedem, variumque canamus onagrum
Splendida forma, colorque argenteus emicat, amplum
Corpus & auriculæ grandes, cursusq; volucris
Et teretes artus distento robore firmat.

Per argenteum colorem Gesnerus intelligendum putat cinereum splendidum, eodemque pertinere ἠερόεντα: nisi quis (inquit) ita accipiat, vt Virgilij æripedem ceruam: quod minus probat, quoniam hoc sensu neminem meminerit vsurpasse. Admonet verò etiam Grammaticos apud Græcos poëtas aëreum exponere obscurum, nigrum, nebulosum: nebulæ autem colorem, vtpote cinereum asino conuenire: viderique eundem asini & onagri colorem esse, idque conijcere se ex Polluce; cuius hæc herba sunt, Κίλλιον color est vestium, quem nunc onagrium vocant. Dores enim asinum cillum (inquit) vocant. Quod autem onager non totus sit albus, quamuis ἀργύρεος χροιὴν à poëta dictus, apparere ex sequentibus: *Onagri color.* *Onagrius color.*

Ταινίη δὲ μέλαινα μέσην ῥάχιν ἀμφιβέβηκε
Χιονέης ἑκάτερθε περισχομένη στεφάνῃσι, id est,

Nigraq; per mediam decurrit linea spinam
Hinc atq; hinc niueis pulcbrè distincta corollis.

Nam si totum corpus album esset dorso excepto, frustra candidæ illæ lineæ memorarentur. Pelles horum asinorum ὄζαι vocantur teste Suida. Iulius Scaliger videtur duo nobis memorare onagrorum genera, dum ait: In monte qui Narsingæ regnum diuidit à Malabaris multæ feræ habitant. Alit idem onagros equi facie, colore cinereo, agiles adeo, vt capi haud facilè queant. Africanis quoque ea est celeritas, vt cursu illi vni cedant feræ, quam Lant vocant. *Onagri duo genera.*

LOCVS. NATVRA. MORES.

DEGVNT Onagri in solitudine. Sunt tamen gregarij. Varro tradit greges eorum in Phrygia & Lycaonia esse. Et Plinius author est in Phrygia & Lycaonia præcipuos esse, sed pullis tanquam sapore præstantibus Africanos gloriari. Ait etiam Asiam eos ferre & Africam. Negant transire eos in Lycia montem qui Cappadociam ab ea diuidit. Scribit Strabo in Cappadocia haberi colles istiusmodi asinis pascendis aptos. Zeugis (inquit Isidorus) *vbi Carthago magna: Ipsa est & vera Africa inter Bizantium & Numidiam sita è Septentrione mari Siculo, & à meridie vsq; ad Getulorum regionem porrecta, cuius proxima quæque frugifera sunt: vlteriora autem bestijs & serpentibus plena atque onagris magnis in diserto vagantibus.* Inuenio & apud Lucianum Garamantes eos maximè venari: & ex Scaligero dixi in monte qui Narsingæ regnum diuidit, onagros ali. Idem ait onagrorum speciem habere Psaram Aegæi maris insulam, nec alio translatos viuere. Suprà diximus asinos loca amare calida, ideoque apud Scythas non haberi, contrà apud Scythicas Sarmaticasque gentes Mæotidis paludis accolas onagrorum haberi venationes Strabo asserit. Amare aiunt rupes, aliosque locos excelsos: vt legimus in sacris literis, vbi scriptum est: *Onagri (peraim) steterunt in locis excelsis, & attaxerunt auram sicut dracones, defecerunt oculi eorum, quod non esset herba:* Septuaginta vertunt ὄναγροι ἔστησαν ἐπὶ νάπας. Hinc nonnulli obscuri authores sumpta occasione onagrum beneficio ventorum *Lib. 1. Geog* *Lib. 14. c. 5.* *Lib. 7.* *Hier. 14.* *Quæ loca amem.*

aquis viuere ſcribunt, tanquam propheta per naturam id ipſum facere dicat, non potiùs ne- E
ceſſitate & inopia aquæ: hoc enim multis animalibus per ſitim commune eſt, vt ore hiante fri-
gidum captent aërem. Iſidorus & Iorath quidam, referente Geſnero, necnon & Bartholomæus
Anglicus ex quodam phyſiologo ſcribunt onagrum æquinoctio verno, vel vigeſima quinta die
An æquino-ctij ſignum. Martij, per ſingulas noctis & diei horas ſemel rugire, & inde æquinoctium cognoſci: item terram
pedibus terere & fodere, atque inde ad ſitim & fugam prouocari. Cæterùm timendum eſt, ne hæc
partim ad Cynocephalum, partim ad orygem, quocum onager non ſemel implicatur, ſint refe-
renda. Errant & alij recentiores, qui ſcribunt domari non poſſe hoc animal, & hominum conſue-
tudinem ei intolerabilem eſſe. Nam vt M. Varro ſcribit, *onagrus ad ſeminationem idoneus eſt, quòd
è fero ſit manſuetus facilè, & è manſueto ferus nunquam.* Illi autem Indicum & vnicornem ona-
grum, cum hoc vulgari, quo de agimus, implicant. Mirum quod ſcribit Scaliger, onagros ho-
mine conſpecto in ijſdem ſtare veſtigijs: mox rudentes, immotis anterioribus pedibus, poſterio-
Exerc. 205. ribus calcitrare. Vbi tam propè venator acceſſit, vt manu queat contingere, fuga ſe ſubtrahere.
Timida certe ſunt animalia. Virgilius:

Sæpe etiam curſu timidos agitabis onagros. E

Metuunt & fugiunt feras omnes carniuoras, ideoque vt pleraque timida velocitate valent, vt o-
ſtendemus, de timiditate mentio eſt apud Sirach cap. 15. *Venatio leonis onager in ſolitudine & pa-
ſcua diuitum pauperes.* Et Oppianus ait fortibus feris ſæpe prædam fieri. Falluntur autem qui ſe-
gnes vocant, cùm ſint agiles & in curſu velociſſimi, adeo vt nec à perniciſſimis equis vinci poſſe,
Xenophon dicat. Cum enim Græci qui ſecuti fuerunt Cyrum minorem, cum reliquis ipſius co-
pijs veniſſent in ea loca, in quibus magna vis foret horum aſinorum (erat autem illa Arabia) co-
natique eſſent impoſiti equis ipſos captare, facilè cognouerunt ſe fruſtra illo modo laborare, quia
celeriores illi in curſu forent. Quare artem adhibuerunt, & plures diſtantibus locis poſiti ipſos
iam defatigatos excipiebant. Atque hinc eſt quod Oppianus eos vocet aëllopodes, qui inter
veteres fuſiùs de onagris & priuatim de Zelotypia ſcripſit, quæ ita ferè a Petro Gyllio Latinè
ſunt reddita. Onagri magna fæminarum multitudine gaudent, quoquo maritus ducit, fæminæ
ſequuntur, ſiue is ad paſtiones, ſiue ad fontes proficiſcitur, atque ad veſperam vnà cum ipſo ad
domeſticam ſedem redeunt. Ex æmulatione & riualitate, tantoperè laborat, vt ſui pulli de ma-
tre ſint ei ſuſpecti. Itaque fæminæ parienti proximus aſſidens, partum expectat, ac ſi fæmina edi-
tur, amat partum, & lambens ipſum lingua conformat: Sin autem editum marem videt, tum G
ſanè animo incitatur, & ex ægritudine laborare incipit, quod alter mas natus ſit, qui matre ali-
quando potiri poſſit: quamobrem furenti animo & prompto pullorum teſticulos aggreditur ab-
ſcindere: mater etſi pariendi doloribus debilitata, ſuo tamen infelici filio contra patrem auxilia
molitur: & quemadmodum in bello cum hoſtes filio interfecto matrem retrahunt, quæ gnatum
adhuc cæde palpitantem amplexa magno gemitu plorat, genaſque lacerans infra mamillas ſan-
guinem effundit: Sic illa videns pullum vicinum ad moriendum, miſerabiliter lamentatur, &
lugenti perſimilis eſt. Diceres miſeram ſuum partum circumuentum ſuaui & ſupplici locutione
Matris erga fœtũ amor. dicere: Marite cur tuus aſpectus tam truculentus? cur oculi tui qui aute lucidi eſſent, ſanguinei
apparent? An ne Meduſæ faciem vides, quæ homines in ſaxa conuertit? an immanis draconis vi-
rulentum fœtum? an leænæ catulum montiuagæ? Itane filium communi ſuſceptum voto caſtra-
bis? O me miſeram quæ partum edidi infelicem ob ſcelus paternum. O filium hoc miſeriorem,
quòd non vnguibus leonum, ſed plus quàm hoſtilibus patris dentibus ob riualem inuidiam ca-
ſtraris. Meminere eiuſdem Zelotypiæ Plinius & Solinus. *In hoc* (inquiunt) *genere ſinguli imperi-
tant gregibus fæminarum. Aemulos libidinis ſuæ metuunt. Inde eſt quod grauidas ſuas ſeruant, vt in
editis maribus, ſi qua facultas fuerit, generandi ſpem morſu detruncent, quod cauentes fæminæ, in* H
ſeceſſibus partus occulunt, & parere furto cupiunt. Recentiones tradunt fæminam nimis libidino-
ſam eſſe, eoque nomine mari ſæpe moleſtam: mares libidine accenſos, ſi fæminæ deſint, montes
ſcandere, ventum naribus haurire, & voce terribili rugire. Quorum tamen quod equidem ſciam,
authorem idoneum non habent: Plinius quidem fæminas libinis copia gaudere ſcribit. Nonnul-
li pro mulorum procreatione onagros eligunt manſuefactos prius. Miteſcit enim maximè hoc a-
nimal, admodumq; obſequitur ſecundum omnia non aliter quàm manſueti aſini, neç vnquam ſi-
Sitis impatientia. cut animalia cætera, vbi ſemel cicuratum eſt, cicuratur, vt Abſyrtus alijque teſtantur. Sitis im-
patiẽtes eſſe onagros diſcimus ex pſalmo centeſimo tertio. *Dominus* (inquit Pſaltes) *fontes immit-
tit fluuijs, vt inter montes prætermeant: bibunt inde animalia cuncta, & ſitim ſuam extinguunt pe-
raim*, id eſt, onagri, vel vt habet editio vulgata, qui emittit fontes in conuallibus inter medium
montium pertranſibunt aquæ. Potabunt omnes beſtiæ agri & expectabunt onagri in ſiti. Per-
ſuadet id quoque ratio ipſa: Nam cùm in regionibus calidis ſicciſque tantum reperiatur, & ob
timiditatem ſubinde locum mutet magna cùm celeritate, præſertim cum natura corpore ſicco ſit,
aſinini

asinini nempe temperamenti (sunt enim syluestria non eadem qua vrbana tẽperie, sed ficciora ferè ac calidiora) necesse est, sæpe sitim pati. Quare minimè audiendi videntr illi, qui sitis valde patientes esse dicunt, potumque non attingere, nisi perquam idoneum offenderint. Haud sunt asinino præditi ingenio, dummodo verum est quod quidam tradunt, cùm vrgentur à canibus, excrementum alui odoratum reddere, vt illis circa id detentis effugiant.

CIBVS. POTVS.

ONAΓΡΟΒΟΤΑ vocant Græci loca, vbi onagri pascuntur, vt hippobota, vbi equi. Aluntur (inquit Oppianus) pastu herbarum, quas abundè fundit terra. Recentiores virentes maximè diligere, diligenterque inuestigare aiunt, & cùm inuenerit, præ gaudio rudere, nec ab ijs auelli posse, etiam si vel ab homine, vel à fera peti se conspiciat: vt inde fortassis segnem dixerit Strozius pater hoc pentametro:

Errat in herboso segnis onagrus humo.

Apparet autem inter alias herbas, oleribus potissimum delectari. Legimus enim apud D. Hieronymum in vita S. Hilarionis istiusmodi miraculum: Postquam autem ad hortulum venerant: Videtis (inquit Isaac) hoc pomarium arbusculis consitum & oleribus virens? Ante hoc fermè triennium, cùm onagrorum grex vastaret, vnum è ductoribus eorum stare iussit, baculoque tundens latera: quare (inquit) comeditis quod non seminastis? & exinde acceptis aquis, ad quas potandas ventitabant, nunquam ij nec arbusculam nec olera contigerunt. Aiunt recentiores purissimam tantùm aquam ab onagro bibi, nec facilè aliam. *Quibus maximè herbis delectetur.*

CAPIENDI RATIO.

CYRVS minor milites onagros captantes equis etsi celeritate præstantibus assequi non potuisse dixit, sed distantibus locis exceptos cepisse: quamobrem nunquid Aeliano fides sit præstanda, dubito, qui citante Volaterrano scribit onagros in Mauritania cursu pernices esse, citoque desistentes & anhelos à venatoribus capi. Quomodo autem capiantur, his verbis docet Pollux: *Asini feri gregatim pascuntur, qui venantur eos, equites persequuntur, ac defessos tandem anhelosque & plurimo puluere excitato impeditos partim iaculis conficiunt, partim viuos capiunt, & catenis vinciunt: partim nimia persecutione perculsos attonitosque equis alligant, quos illi præcurrentes sequuntur.* Facilem eorum esse venationem ait Martialis: *Lib. 13. 101.*

Pulcher adest onager: mitti venatio debet
Dentis Erythræi: iam remouete sinus.

Hoc enim distichon est tanquam è media venatione offerente se onagro venationi, dum venator indagaret elephantes. A laboriosa igitur venatione elephantorum reuocat venatorem ad onagrum qui se obtulit, vt ostendat maiorem eiusmodi venationi voluptatem inesse, cùm sine vllo periculo peragatur.

VSVS IN CIBIS, ET IN Medicina.

ONAGRORVM carnem amaram esse scripsit Aelianus, quod tamen alijs aduersatur, qui similem esse aiunt ceruinæ: Galenus, *ceruina* (inquit) *caro non minus quàm bubula & ouilla, succum vitiosum generat ac concoctu difficilem: his syluestrium asinorum, bono habitu præditorum ac iuuenum caro est propinqua.* Scribit verò etiam Plinius Mæcenatem pullos asinorum epulari instituisse, multumque eo tempore fuisse onagris prælatos, post eum tamen interijsse authoritatem saporis. Ait item Africam gloriari lalisionum, id est pullorum istiusmodi sapore. Annotatu inprimis dignum est, quod meminit Scaliger: carnem eorum coctam dum calet, fœtere; refrigeratam, neque male olere, neque bene sapere. Plinius cùm ex lacte asinino & ossibus remedia contra venena recensuisset; eadem omnia onagris efficaciora esse asserit. Idem author, ad panos *Ossa.*

Caro qualis. Lib. 3. de Aliment. facult.

& apo-

Calculus. & apostemata in quacumque parte precipuum remedium tradidit in calculo onagri, quem (inquit) dicitur, cùm interficitur reddere, vrinam liquidiorem initio, sed in terra spissantem se. Hunc alligatum femini, omnes impetigines discutere, omniq; supputatione liberare. Esse autem rarum inuentu, nec ex omni onagro, sed celebri remedio. *Fel.* Fel authore Auicenna extirpat morum, & super abscessuum vestigia vtiliter illinitur: admisceturque emplastris contra ignes sacros, quos (inquit) curare dicitur: priuatim ad elephantiasim & varices adhibetur: *Adeps.* adeps cum oleo costino commendatur ad renum & dorsi dolorem, quem crassi flatus produxerint: illinitur ad panos quoque vtiliter: *Caro dorsi.* Caro dorsi eodem authore cum oleo cataplasmatis instar, articulis dolentibus applicatur. Rasis verò simpliciter carnem contra dolorem spinæ dorsi & coxendicum iuuare scribit. *Vrina.* Vrina teste Galeno, si verè citat Auicenna, lapidem in vesica frangit. *Vngulæ.* Vngulæ crematæ cinis, vt annotauit Vincentius Bellunensis, comitialibus prodest: idem oleo admixtus strumas dissoluit & alopeciam emendat, si cataplasmatis instar adhibeatur. *Medulla.* Postremò medulla, vt testatur Rasis, inuncta podagras curat & dolorem extinguit: *Fimum.* Fimum autem vitello oui permixtum fronti illinitur, vt sanguis erumpens sistatur: idem crispat capillos cum felle bouillo inunctum: aridum cum vino haustum contra scorpionis ictum maximè commendatur. F

MYSTICA. MORALIA.

DIVVS Chrysostomus in explicatione horum verborum Psalmistæ, de aquarum vtilitate: *Potabunt omnes bestiæ agri, expectabunt onagri in siti sua*, cùm dixisset hoc quoque maximum diuinæ prouidentiæ argumentum esse, quod non modò ea quæ hominibus sed etiam quæ brutis necessaria sunt, præstet: cumque obiter annotasset, Symmachum hæc verba: *Expectabunt onagri in siti sua*, ad hunc modum reddidisse: *Recuperauit onager in siti sua*: bestiæ syluæ (inquit) dæmones appellantur: per bestias autem agri, hoc est mundi, peccatores intelligit, proprerea quod quemadmodum agrestes bestiæ feritatem suam deponere nequeunt, eodem modo nec peccatores immutari. Eademque de causa propheticis & apostolicis aquis irrigantur. Onagros autem eos qui non iam peccati sarcinam gestant, sed ea liberati sunt, appellauit, ob idque etiam eos spiritualium aquarũ siti laborantes induxit. Hos porrò Deus apud Iob designauit, his verbis vtens: G *Quis dimisit onagrum liberum; & vincula eius quis soluit?* D. Gregorius etiam exponens illud Iob: *Alij quasi onagri in deserto egrediuntur ad opus suum*: Onagris (inquit) comparantur hæretici, quia in suis voluptatibus dimissi à vinculis sunt fidei: Vnde scriptum est: *Onager assuetus in solitudine, in desiderio animæ suæ, attraxit ventum amoris sui.* Onager quippe in solitudine assuetus est, quia dum terram cordis sui attrahit, quia ea quæ ex desiderio scientiæ in mente concepit, inflare præualent, non ædificare. Idem author sanctus ostendens quid in sacris literis herba indicet inter cæteras significationes, habet item hanc: Herbam aliquando scientiam, atque doctrinam æternæ viriditatis accipimus, sicut per Hieremiam dicitur. *Onagri steterunt in rupibus, traxerunt ventos quasi dracones defecerunt oculi eorum, quia non erat herba.* Quo dicto superba ac nequissima Iudæorum est persecutio prophetata. Ipsi quippe onagri pro mentis elatione, ipsi dracones pro virulenta cogitatione vocati sunt: Qui steterunt in rupibus, quia non in Deo, sed in summis potestatibus huiusmodi confisi sunt, dicentes non habemus regem, nisi Cæsarem. Traxerunt ventos quasi dracones, quia spiritu elationis inflati, superbia malitiosa tumuerunt. Defecerunt oculi eorum, quia scilicet spes eorum ab eo, quod intendebant, corruit. Et ad eiusdem sancti doctoris puto imitationem Incognitus in psalmos per onagrum, Iudaicum populum intelligi scribit, quoniam H vt dicit (inquit) magister de proprietate, Onagri nascentibus maribus inuident, & ne generare possint, dentibus testiculos eis abscindunt, quod naturaliter cognoscentes mares nati à patribus recedunt, & ad alia loca se recipiunt. Sic & Iudæi videntes apostolos ex se natos esse mares, omni virtutum genere insignes, habiles ad alios per prædicationem Christi generandos in fide, ipsi inuiderunt, vimque alios generandi fideles, loquelam scilicet quàm multipliciter eis auferre conati sunt. Vnde Act. 4 vocantes apostolos eis præceperunt, ne omnino loquerentur, nec docerent in nomine Iesu. Quod videntes apostoli, dimissis patribus ad gentes processerunt, & per consequens ipsos Iudæos hodiè venatur diabolus, qui dicitur leo quærens quem deuoret: Vnde populo Iudaico sub nomine onagri dicitur: *Venatio leonum onager in eremo.* Idem D. Gregorius exponens illud Iob: *Quis dimisit onagrum liberum in solitudinem?* Onager (inquit) qui in solitudine commoratur, non incongruè vitam eorum significat, qui remoti à turbis sæcularibus conuersantur. Qui aptè etiam liber dicitur, quia magna est seruitus sæcularium negociorum, quibus mens vehementer atteritur, quamuis in eis sponte desudet. Cuius seruitutis conditione carere, est in

Marginal notes: *Hamil. in Psal. 103.* — *Diuina prouidentia.* — *Dæmonum typus, & peccatoris.* — *Heretici cur onagris similes.* — *Mentis elatio.* — *Populus Iudaicus.* — *Solitarij typus.*

A est in mundo iam nil concupiscere &c. Exponens verò alium etiam locum Iob, nempe hunc: *Nunquid rugiet onager, &c.* Qui alij onagri appellatione (inquit) signati sunt, nisi hi qui in campo fidei constituti, nullis officij loris ligantur? Alij namque more bouis intra ecclesiam suscepti officij loris tenentur, alij more onagri, sacri ordinis stabula nesciunt, & in campo propriæ voluntatis degunt. Sed quum quis ex vita seculari internæ visionis desiderio æstuat, quum refectionis intimæ pabulum concupiscit, quum ieiunium se in peregrinationis huius cæcitate considerans quibus valet, fletibus reficit, quasi herbam, id est, internam refectionem non inueniens onager, rugit. Altera autem superiorum verborum Iob: *Quis dimisit onagrum liberum* &c. Habetur apud eundem alio loco his verbis: Nec indignum quis iudicet per tale animal incarnatum dominum posse figurari, dum constat omnibus, quia per significationem quandam in scriptura sacra & vermis, & scarabeus ponitur &c. Agreste quippe animal est onager. Et quia incarnatus dominus gentilitati magis quàm Iudeæ profuit, animal corpus assumens, quasi non in domum, sed potius in agrũ venit, de quo agro gentilitatis per Psalmistam dicitur: *Species agri mecum est.* Incarnatus itaque dominus, qui in forma dei æqualis est patri in forma serui minor est patre, qua minor est etiã seipso. *Li.30.c.29.* *Incarnatio domini.*

B Dicatur ergo à patre de filio secundum formam serui: *Quis dimisit onagrum liberum?* Omnis quippe qui peccat seruus est peccati. Et quia incarnatus dominus particeps factus est nostræ naturæ, non culpæ, liber dimissus dicitur, quia sub peccati dominio non tenetur: de quo aliàs scriptũ: *Inter mortuos liber*: Dimissus dicitur, quia naturam nostram suscipiens, iniquitatis iugo nullatenus tenetur. Quem quamuis macula culpæ nostræ non attigit, passio tamẽ nostræ mortalitatis astrinxit. Vnde rectè adiungitur: *Et vincula eius quis soluit?* Vincula quippe eius tunc soluta sunt, cùm infirmitates passionis illius in resurrectionis sunt gloriam commutatæ &c. D. Hieronymus quoque exponens illud Iob. *Vir vanus in superbiam erigitur, & tanquam pullum onagri se liberum natum putat*: dicit eum (inquit) pullo onagri similem, effræno scilicet animali & vago, eò quòd ita existimet de se Iob, qui ad nullum debeat pertinere. Et exponens illud eiusdem: *Quis dimisit onagrum liberum* &c. Onagri nomine nunc arbitramur populum Iudæorum posse intelligi, quem deus ob incredulitatem eius dimiserit, sicut ait: *Et dimisi eos secundum desideria cordis eorum.* Quod in multis alijs locis scripturarum deus hoc futurum esse testatur. Cuiusque vincula præcepta esse legalia non absurdè sensimus. Nam eundem contumacem populum & rebellem propheta ita obiurgat & increpat, dicens: *Vacca lasciuiens Israel confregisti iugum, rupisti vincula.* Hunc *Populus Iudæorum.*

C igitur quasi onagrum, immundum videlicet animal ac effræne reliquit dominus, vt ab eo iugo imperij sui, quia semper restitit obedire, à vinculis præceptorum diaboli solueretur, & secundum Apostolorum seruus peccati, liber est iustitiæ Sic enim ipse dominus de Iudæis ait in psalmo: *Dirumpamus vincula eorum, & proijciamus à nobis iugum ipsorum*: vbi ipsa trinitas dei hoc dixisse videtur &c. Potest & populus gentilis per onagrum intelligi: nam & Angelomus monachus ita accipit. Sicut enim eum populum natura extra stabula disciplinæ edidit, ita vagus voluptatum suarum campo permansit. Ita namque beato Iob attestante, cognoscimus expectasse redemptoris aduentum multos etiam ex gentilibus. Herba ergò onagri est hæc ipsa mediatoris incarnatio, per quam gentilitas iam satiatur. Quia enim per prophetam dicitur: *Omnis caro fœnum*; vniuersitatis conditor ex nostra substantia carnem sumens fœnum fieri voluit, ne nostra in perpetuum caro fœnum remaneret. Tunc ergò herbam onager inuenit, cùm gentilis populus gratiam diuinæ incarnationis accepit. Elegans & moralis metaphora apud Ciceronem in sexto epistolarum ad Atticum legitur, de P. Vedio. *Erat* (inquit) *præterea Cynocephalus in edra, nec deerant onagri.* Pius noster Cynocephalum exponit ipsum Vedium canino capite, onagros seruos rudes & agrestes, qui Vedio seruiebant. *Gentiles.* *In lib.1. reg.1.* *Cicero explicatus.*

D

PROVERBIA.

CVM placuerit (inquit Polydorus Virgilius) quempiam tectè & ioculariter appellare sordidum, rusticum, ac hominum societatis fugientem, accommodabimus Hieremiæ verbum è capite II. *Onager assuetus solitudini*: quòd onager ferus asinus locis syluestribus gaudeat, & homini nihil eo alienius esse debeat, cuius natura, vti Cicero in Amicitia ait, solitarium non amat quicquam. At propheta ita Hierosolymorum ciuitatem idolis deditam, ac malis moribus corruptam castigat, quòd ritu onagri quærat solitudinem, vbi remotis arbitris, turpius peccet, quem admodum meretrix factitat. Hoc quoque Paulinus in epistola ad Ausonium prouerbialiter de rebus dissonis dicebat: *Si vitulum tauro, vel equum committis onagro.* *Onager assuetus solitudini.*

DE MV-

DE MVLO CAP. IIII.

Synonyma. Etymum.

Lib. 12. Mulus vnde dictus. Cap. 26.

MVLI nomen à Græco tractum ſcribit Iſidorus, ex eo ſcilicet, quod iugo piſtorum ſubactus tardas molendo ducat in gyrum molas. Ego hoc nomen apud vnum tantùm reperio Pelagonium in hippiatricis. Ita communiter vocatur animal quod equa ex aſini coitu peperit. Columellæ verò muli nomen communius eſt, ad tria animalia: *Mula* (inquit) *non ſolùm ex equa & aſino, ſed ex aſina & equo, itemq́ onagro & equa generatur.* Sed & Plinius alibi mulam appellat, quæ ex equo & aſina gignitur; ſed effrænis & tarditatis indomitæ. Aliàs tamen Columella equi ex aſina fœtum hinnum cum alijs nuncupat. *Ex equo & aſina* (inquit) *geniti, quamuis à patre nomen traxerint, quod hinni vocantur, matri per omnia magis ſimiles ſunt.* Differunt tum aliàs tum corporis magnitudine; Varro: *Hinnus ex equo & aſina procreatus, minor eſt quàm mulus corpore, plerumq́ rubicundior, auribus vt equi, iubam & caudam ſimilem aſini habet: hos etiam vt equulos educant, & alunt.* Hunc, ſi bene memini, dixi Alberto Burdonem vocari. Ait enim: *Vt mulus ſic & Burdo ſterilis eſt.* Sed quod equo quàm aſinæ ſimiliorem eſſe dicit, hoc recitatis de hinno Columellæ verbis aduerſatur. Plinius hinulos vocat: *Equo & aſina* (iuquit) *genitos mares hinulos antiqui vocabant: contraq́ mulos quos aſini & equæ generent:* Alicubi tamen ex equa & mulo genitum ita vocari aſſerit his verbis: *In plurimum Græcorum eſt monumentis, cum equa muli coitu natum quem vocauerint hinum* (ſic ſcribit) *id eſt paruum mulum:* Similiter Nonius: *Hinnos vel hinnas ſub quo ſenſu accipere debeamus, Varro* (inquit) *deſignas: ait enim ex equis & mulis qui naſcanrur, hinos vocari.* Hos puto Martialis pumilios ſiue pumilos mulos vocat, inquiens: F

Hinnus & mulus vt differant.
Burdo.
Hinnulus.
Mulus pumilus.

His tibi de mulis non eſt metuenda ruina Altius in terra pœnè ſedere ſoles.

Iumar.

Teſtatur Geſnerus, ſe & quartum muli genus inueniſſe, ex aſina & tauro, idque Gratianopoli reperiri & Gallica voce iumar nominari. Quomodo autem ab hinno ginnus differat, in equo dictum eſt, vbi plura quoque de hinno. Quod modò ad mulæ mulique vocabulum attinet, video G authores quoſdam mulam pro vtroque ſexu mulari & ſimiliter mulum vſurpare: Plinius in remedijs aliquoties diſtinguit, vt cùm ſcribit, *vngularum muli vel mulæ cinerem ex oleo myrtino alopecinas replere.* Græci quod ex aſino & equa originem ducat ἡμίονον vocant, quaſi ſemiaſinum pro quo ἀιμίονον Aeoles dicunt, vt Etymologus annotanit. Alio nomine ἀστράβην dicunt: quo item nomine lignum appellatur in ephippijs quod manu continent ſedentes. Cælius annotauit ex Suida & Heſychio, tametſi illorum nomina more ſuo diſſimulet, eſſe qui aſtraben non ſimpliciter mulum ſed mulum dorſuarium nominant, aut ipſum notophorum, id eſt dorſo ferens ac gerulum iumentum. Pertinet idem hoc nomen etiam ad aſinum: nam Suidas tradit Demoſtheni in oratione contra Midiam ἀστράβην appellare aſinum aut mulum, & apud Pollucem lego: ὄνος, ἡμίονος, ἀστράβη. Apparet autem ita vocari hæc iumenta à robore corporis: ἀστραβὲς enim exponunt robuſtum, firmum, immobile. Accipitur verò etiam pro ipſis clitellis, vt conſtat ex his Suidæ verbis quę ex innominato quodam authore recitat: Ὁ δὲ τῆς ἡμιόνου ἀποτυχοῦσης τόν τε φόρτον καὶ τὴν ἀστράβην διάρας ἐπὶ τῶν ὤμων, εἰς τὴν μονὴν τοῦ θείου Σάββα ἔρχεται. Budæus in commentarijs linguæ Græcæ aſtraben ſimiliter vertit clitellas; citatque Euſtathium, qui aſtraben σέλλαν & σαγμάριον interpretatur, hoc eſt clitellas & ſellam equeſtrem: vnde (inquit) ἀστραβηλάτης, agaſo & mulio. Alciphon in epiſt. Σύ δὲ πετομένη πρὸς ἡμᾶς ἐπὶ τῆς ἀστράβης φέρου. vbi ἀστράβη ἀντὶ τοῦ νωτοφόρου ἡμιόνου dictum eſt, ſicque ſæpè accipitur. Demoſthenes quodam loco, ἐπ᾽ ἀστράβης δὲ ὀχούμενος ἐκ τῆς Εὐβοίας; Interpres καθέδρας εἶδος eſſe dicit, παρὰ τὸ μὴ στροβεῖσθαι λεγόμενον, μηδὲ στρέφεσθαι. Eſt autem ſella præalta, ita vt lumbos tegat. Hæc ille. Eſt & vehiculi genus aſtrabe (quo vtebantur in certaminibus) inquit Geſnerus, ab Oxylo Aetolo inuentum, vt harma, id eſt quadriga ab Erichthonio Athenienſi, ſynoris à Caſtore, celes à Bellerophonte, vt Scholiaſtes in Pythia Pindari ſcribit, vnde colligit per aſtraben eum apenen accipere, hoc eſt, bigas mulis iunctas, quoniam Pauſanias & alij in horum certaminum enumeratione cùm cætera iiſdem nominibus appellent, pro aſtrabe tantùm apenen habet. Ab aſtrabe fit μονοστραβὴς, id eſt, vt Varinus exponit ὀχὸς (ὄχος fortè vt Heſychius habet,) ἡμίονος. Heſychij verba ſunt: Ὄχος Ἀκέσας ἐπεὶ αἱ Σικελικαὶ ἡμίονοι. Ἀγονομόχθος Heſychio mulus eſt vel mula, fortè à ſterilitate, cui hoc animal obnoxium eſt, cùm ſit ἄγονος non natus, ſterilis, infœcundus. A phyſicis verò etiam dicitur ἑτερόγονον ζῶον, quod ſit ex diuerſo ſemine prognatum animal, equino H

Hemionos.
Aſtrabes.
Agonomochthos.

videlicet

A videlicet & asinino. Idem de Lupo ceruario dici potest, qui Græcis Θὼς est. Θοιὰ Hesychio est *Thoia.*
iugum seu par mulorum ζεῦγος ἡμιόνων; θὴς verò ipse mulus, sicuti & θρὴς. Ο'λκας Glossogra- *Thes.*
pho est mula: ὀρεὺς Hesychio mulus mas: Suidæ mulus simpliciter, & Varino ὀρεὺς ὁ α'είδαρος *Thres.*
(quod nomen nusquam reperitur) ἢ ὁ ὁμίονος: aitque mulum sit dici, quòd ἐν ὄρεσιν id est in mō- *Olcas.*
tibus laborare magis possit, quàm cætera iumenta. Poëtæ propter carmen ypsilon adijciunt, *Oreus.*
οὐρεὺς. Hesychius mulum sic dictum purat, παρὰ τὸ ὀρύειν, ὁρμήτικον τινα ὄντα, ἢ ἐπεὶ οὔρεον
το ζῶον, οἷον ἄγονον: nam & oua vria Græci dicunt, quæ latini subuentanea: ἢ παρὰ τὸ ὑρωδη
γόνην ἔχειν, id est, vel ab eo quòd udam geniturram aqueam & seri instar dilutam habeat, vt Etymolo-
gus ait: Oua (inquit Cælius) generationi inepta οὔρια dici legimus, quasi flatuosa: nam vron *Oua vria.*
dicunt ventum: quo argumento etiamnum ab Homero, mulos dici οὐρῆας coniectant periti, &
recenset Eustathius, διὰ τὸ ἄγονον, id est ob insitam non gignendi proprietatem, quòd eorum
semen sit ἀνεμαῖον, id est, spiritosum & proinde fœcunditatis nescium. Est & ὄτρεα Varino &
Hesychio ἡμίονος siue mulus, nec non σίνος & σίρος: sed σίνον etiam βλάβον interpretantur, *Otrea.*
σίρον verò etiam πίθον. Σωματηγοῦντα idem Hesychius exponit ὑπόζυγια, & σωματηγὰ sunt iu- *Sinos.*
B menta dorsualia: apud alios Græcos voces sunt raræ: sic autem vocantur non solum muli & asini, *Siros.*
sed & equi & cameli, quòd corpore suo vehant imposita onera, non vehiculo. Apud Hebræos
pro rekesch alij equos præstantes reddunt necdum annosos, alij mulos, vt in equo monuimus. *Rekesch.*
Iemin Geneseos 36. D. Hieronymus interpretatur aquas calidas, alij onagros, plerique peradim, *Iemin.*
id est, mulos. Pered pro mulo nomen est vsitatissimum, vnde fęmininum pirdach, aiuntque ita *Pered.*
vocari à separatione, quòd non pariat. Pro hac voce Hebraica Psal. 32. Chaldæus habet cudana, *Cudana.*
Arabs beal: at Geneseos 36. pro iemim (qua voce mulos quoque significari diximus,) Arabs le- *Beal.*
git Kegal, Septuaginta hemionos. Achastranim Esther 8. quidam interpretãtur mulos, quidam *Kegal.*
camelos, D. Hieronymus veredarios, Septuaginta omittunt. In lexico trilingui pro mula scribi- *Achastranim.*
tur pirdach & perutyah. Cæterùm diuersa apud Hebræos muli nomina esse minus mirum, in-
quit Gesnerus, cùm præter cõmmune genus muli aliud quoddam peculiare in Syria habeatur. vt
suo loco patebit. Muli nomine vtitur tota Europa, Illyrijs exceptis qui Mezeck dicunt.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

C

Forma. Descriptio.

BINA Aristoteli, alijsque quibusdam antiquis mulorum generà fuere nota, vnum
sterile quod ex equa & asino procreatur, de quo hîc agimus, alterum fœcundum,
de quo sic Aristoteles: *Sunt in Syria quos mulos appellãt, genus diuersum ab eo, quod* *Muli genus fœcundum.*
coitu equæ & asini procreatur, sed simile facie: quomodo asini sylue stres, similitudine
quadam nomen vrbanorum acceperunt. Et quidem vt asini ipsi feri, sic muli præstãt
celeritate. Procreant eiusmodi mulæ suo in genere; cuius rei argumento illæ sunt, quæ
tempore Pharnacæ patris Pharnabazis in terram Phrygiam venerunt, quę adhuc extant. tres tamen ex
nouem quot numero olim fuisse aiunt, seruantur hoc tempore. Hæc ille, & alicubi rursus: *In terra Sy-*
ria supra Phœnicem mulæ & coëunt & pariunt omnes: sed id genus diuersum est, quanquam simile.
Nec aliud quoque mulorum geuus intelligere potest Plinius, etsi Theophrastum, non Aristote-
lem citet. *Theophrastus* (inquit) *vulgò parere in Cappedocia tradit* (quod in Aristotelis mirabilibus
quoq; legitur,) *sed esse id animal ibi sui generis*. Noster modò mulus vrbanus, cum equam habeat
matrem, asinum patrem, partim etiã matri partim patri similis est, magis tamen patri, quàm matri,
D cuius item vocem refert. In hinno omnía contrà se habent. Rectè itaq; biformem mulum Codrus
vocauit, & elegans etiam extat de mulo ænigma Camerarij:

Dissimilis patri, matri diuersa figura,
Confusi generis, generi non apta propago
Ex alijs nascor, nec quisquam nascitur ex me.

Auriculas asini instar habet longas, crucem in humeris, pedes exiguos, & corpus macilentum: re- *Aures.*
liqua sunt equi. Habet & hoc cum asino cõmune, quod procomij loco, vt ait Xenophon ad oculos *Pedes.*
defendendos aures acceperit, quàm equus prominentiores: item hoc quod etsi ceruix vtrique sit *Procomium.*
longa, non est tamen vt in equis erecta. Conuenit deniq; dentium numerus. Habet enim vterq; *Dentes.*
teste Absyrto triginta sex, καὶ τὰς προσφυὰς, id est, itemq; agnatos, vel annexos, vt Ruellius
vertit. Mutari autem eos notum est ex Aristotele. In quorundam corde os inuentum esse tradidit
Hierocles. Felle caret, vt solipeda omnia. De vulua mularum dicam inter causas sterilitatis. Apud *Os cordis.*
Indos Psyllos (nam sunt etiam alteri Africi) equi sunt teste Aeliano, arietibus non minores, item
asini & muli.

ELECTIO.

E

ELECTIO.

Vngulæ quales esse debeant.

Ortus.

Asini admissarij optimi.

IN grege mulorum parando (inquit M. Varro) spectanda ætas & forma. Alterum vt vecturis sufferre labores possint, alterum vt oculos aspectu delectare queant. Hisce enim binis coniunctis omnia vehicula in ijs ducuntur. Quanti autem vngularum in equo examen fiat, quia nisi solidæ sint ac duræ, plerumque & ex facili negocio claudicare solent, in equo fusiùs ostendimus, idem omnino in mulis fieri debet, atque ideo scire conuenit, quo loco nati sint; palustri ne & vliginoso, an montano: nam qui in palustribus locis atque vliginosis nascuntur, vngulas teste eodem Varrone molles habent. Quibus duræ & validæ sunt, eos Homerus κραταίποδες nuncupat, & aliquoties celebrat. Non parum quoque refert ad bonitatem scire, qua patria, quibusue sit ortus parentibus. *Etenim asinum minorem si admiseris,* (inquit Varro) *& ipse citiùs senescit, & quæ ex eo concipiuntur, fiunt deteriora. Qui non habent eum asinum quem supposuerunt* F *equæ, & asinum admissarium habere volunt, de asinis quemque amplissimum & formosissimum quem habere possunt, eligunt, quiq; seminio natus sit bono Arcadico, vt antiqui dicebant: vt nos experti sumus, Reatino, vbi tricenis ac quadragenis millibus H-S. admissarij aliquot venierunt.* Absyrtus verò asinos admissarios eos eligi iubet, qui cum equis educati sunt. Nonnullos verò pulchrè facientes ait agrestes asinos mansuefacere: quoniam ex his mulorum prognatio sit optima, quòd liberè pasti illi & non inclusi fuerint. Procreari autem optimos & generosos mulos ex equa & onagro siue asino syluestri, alij etiam testantur; Plinius: *Onagro & asina genitus mulus omnes antecellit:* Et alibi: *Generantur ex equa & onagris mansuefactis mulæ veloces in cursu, duritia eximia pedum: verum strigoso corpore, indomito animo, sed generoso.* Palladius: *Creantur ex equa & asino, vel onagro & equa. Sed generosius nullum est huiusmodi animal, quàm quòd asino creante nascetur. Vtiles tamen admissarij nascentur ex onagro & asino: qui post in sobole secutura agilitatem, fortitudinemq; restituant.* Hæc ille, ex Columella videlicet, qui similiter scribit: *Mula non solum ex equa & asino, sed ex asina & equo* (hinnum istiusmodi partum alij, vt diximus, vocant,) *itemq; onagro & equa generatur. Neq; tamen vllum est in hoc pecore, aut animo aut forma præstantius, quàm quòd seminabit asinus: quanquam possit huic aliquatenus comparari, quod progenerat onager, nisi & indomitum* G *& seruitio contumax syluestri more, strigosum, patris præferat habitum. Itaq; huiusmodi admissarius nepotibus magis quàm filijs vtilior est: nam vbi asina & onagro natus admittitur equæ, per gradus infracta feritate quicquid ex eo prouenit, paternam formam & modestiam fortitudinem, celeritatemq; auitam refert. Qui ex equo & asina concepti generantur, quamuis à patre nomen traxerint, quòd hinni vocantur, matri per omnia magis similes sunt. Itaq; commodissimum est asinum destinare mularum generi seminandi, cuius (vt dixi) species experimento est speciosior. Veruntamen ab aspectu non aliter probari debet, quàm vt sit amplissimi corporis, ceruice valida, robustis ac latis costis, pectore musculoso & vasto, feminibus lacertosis, cruribus compactis, coloris nigri vel musculosi: nam murinus cum sit in asino vulgaris, tùm etiam non optimè respondet in mula: neque nos vniuersa quadrupedis species decipiat, si qualem probamus, conspicimus. Nam quemadmodum arietum quæ sunt in linguis & palatis maculæ, plerumq; in velleribus agnorum deprehenduntur; ita si discolores pilos asinus in palpebris aut auribus gerit, sobolem quoque frequenter facit diuersi coloris: qui & ipse etiam si diligentissimè in admissario exploratus est, sæpè tamen dominum decepit: nam interdum etiam citra prædicta signa dissimiles sui malas fingit: quod accidere non aliter reor, quàm vt auitus color primordij seminis mistu reddatur nepotibus.* Hucusque ille. Qualis autem asinus esse debeat, qui mulos seminaturus H sit, docet etiam Absyrtus his verbis: *Qui mularum generi seminando destinabitur asinus, hac corporis forma sit, oportet: habitu magno, quadratis membris, vasto capite, non equino: auribus non paruis, nec flaccidis, nec arrectis, ceruice lata, nec breui: lato & musculorum toris denso pectore, & ad sustinendos equarum infestarum calcitratus robusto; grandibus scapulis, ac partibus, quæ humeris subiacent, aut supra genua sitæ sunt, crassis, valentibus, corpulentis & quàm maximè distantibus: siquidem opus est, cum superuenit, vt fœminam facilè complecti posit: grandi dorso, spina lata, neq; gibberi neque caua, angustam lineam in rectum ferente; humeris non subsidentibus sed eminulis: excelsa armorum compagine & æquabili, ita vt prominentiam litura distinctam habeat, eandemq; latam, plenam, oblongam, nec in arctum strangulatam. Sit etiam pectore latè costato, coxendicibus magnis & æqualibus, non substrictis clunibus, nec in acutum porrectis. Magis placent qui cauda sunt breuiore. Feminibus insuper esto compactis, breuibus, lacertosis, neq; extrorsus auersis, cæterùm diuaricatis: sic enim firmior erit: tales etiam robustiores sunt, quàm σύμμηροι, hoc est, illi quibus femora penè committuntur. Esto præterea testibus magnis, paribus: genibus magnis & rotundis; tibijs &*

A *cruribus vescis* (id est, non magnis) *osseis ferè & excarnibus, magisque neruosis minimè varis, neque discolore tæniarum cinctu verticillatis, calcibus* (mesocynijs de quibus in equo dixi) *neque præter modum altis, neque nimium depreßis, sed vt nixus talis ingrediatur; pedibus varijs, non introrsum contortis, nec humilibus, vngula crassa, subter concaua, interiore sinu paruo, quem chelidona vocant. Porro voce non retusa, sed clarâ rudat: hoc enim quoque confert, vt sic deterreatur equa, & faciliùs morigeram admissario se præbeat. Speciosiores sunt asini, quorum color splendidus est, & in purpuram spectans: item qui in facie albi, non fusci sunt. Longè omnium pulcherrimi nigri habentur, qui non incanum ventrem, sed concolorem habent. Cui pulla in ore macula subest, & lingua nigricans, is consimilis* (nigri) *coloris sobolem haud dubiè generabit. Qui ex candido colore in cinereum canescunt, quos vocant morones* (μάρσνας) *ij ad admissuram non accersentur. Siquidem colores nullo in pretio habiti magna ex parte reddentur soboli.* Hæc itaque omnia Absyrtus: cui consentit Palladius, sed breuiter qualis requiratur admissarius, indicauit: *Admissarius asinus* (inquit) *sit huiusmodi, corpore amplo, solido, musculoso, strictis & fortibus membris, nigri vel murini maximè coloris, aut rubei: qui tamen si discolores pilos in palpebris aut auribus gerit, colorem sobolis plerumque* B *variabit.* Qualis modò debeat esse equa admissarium admissura, vt tam electus procreetur mulus, non obscurè docet Columella, trifariam equarum genera diuidens: *Est* (inquit) *generosa materies quæ Circo sacrisque certaminibus equos præbet: est mularis quæ pretio fœtus sui comparatur generoso: est & vulgaris, quæ mediocres fæminas maresque progenerat.* Materiem mularum vocat, ipsam equam matrem siue matricem, ex qua muli generantur, cui alterum dignitatis locum tribuit. *Si quem mulorum genus creare delectat, equam magni corporis* (inquit Palladius) *solidis ossibus & forma egregia debet eligere: in qua non velocitatem sed robur exquirat. Aetas à quadrima vsque ad decennem huic admissuræ iusta conueniet.* Sed & idem Columella in educando genere mularum antiquissimum esse tradit, diligenter exquirere atque explorare parentem futuræ prolis fæminam & marem: quorum si alter non est idoneus, labare etiam quod ex duobus fingitur. Equam conuenire in annos decem, quousque amplissimæ atque pulcherrimæ formæ sit, membris fortibus, patientissimam laboris eligere, vt discordantem vtero suo generis alieni stirpem insitam facilè recipiat ac perferat, & ad fœtum non solùm corporis bona, sed & ingenij conferat: nam cùm difficulter iniecta genitalibus locis animentur semina, tum etiam concepta diutius in partum adolescunt, vt quæ peracto anno mense tertiodecimo vix (inquit) eduntur, natisque inhæret C plus socordiæ paternæ, quàm vigoris materni. Veruntamen vt equæ dictos in vsus minore cura reperiuntur, ita maiorem esse laborem eligendi maris, quoniam sæpe iudicium probantis frustretur experimentum. Multi admissarij (inquit idem Columella) specie tenus mirabilissimam sobolem forma vel sexu progenerant. Nam siue parui corporis fæminas fingant, siue etiam speciosi plures mares quàm fæminas, reditum patris familiæ minuunt. At quidam contempti ab aspectu pretiosissimorum seminum feraces sunt: nonnunquam aliqui generositatem suam natis exhibent sed hebetes voluptate, rarissimè solicitantur ad Venerem: huiusmodi mari sensim magistri submouere debent generis eiusdem fæminam, quoniam similia similibus familiariora fecit natura. Ita enim efficitur, vt eius obiectu, cum mas etiam superiectu eblanditus est, velut incensus & obcæcatus cupidine, subtracta quam petierat, fastiditæ imponatur equæ. Est & alterum genus admissarij furentis in libidinem, quod nisi astu inhibeatur, adfert gregi perniciem. Nam & sæpè vinculis abruptis grauidas inquietat, & cùm admittitur ceruicibus dorsisque fæminarum imprimit morsus, quod ne faciat, paulisper ad molam vinctus amoris sæuitiam labore temperat, & sic veneri modestior admittitur. Nec tamen aliter admittendus est etiam clementioris libidinis, quoniam multum refert naturaliter sopitum pecudis ingenium modica exercitatione concuti, atque D excitari, vegetioremque factum marem fæminæ iuiungi, vt tacita quadam vi semina ipsa principijs agilioribus figurentur. Scribit item asinum non oportere minorem quàm trimum admitti: Atque ipsum si concedatur, vere fieri conuenire, cùm & defecto viridi pabulo & largo hordeo firmandus, nonnunquam etiam saliuandus erit: Nec tamen teneræ (temere, fortassis) fæminæ committendum; nam nisi priùs ea, inquit, marem cognouit, adsilientem admissarium calcibus proturbat, & iniuria depulsum etiam cæteris equis reddit inimicum. Id ne fiat, degener & vulgaris asellus admouetur, qui solicitet obsequia fæminæ: neque is tamen inire finitur: sed si iam est equa veneris patiens, confestim abacto viliore, pretioso mari iungitur. Locus est ad hos vsus extructus (machinam vocant rustici,) qui duos parietes aduerso cliuulo inædificatos habet, & angusto interuallo sic inter se distantes, ne fæmina colluctari, aut admissario ascendenti auertere se possit. Aditus est ex vtraque parte, sed ab inferiore clatris munitus, ad quæ capistrata imo cliuo constituitur equa, vt & prona melius ineuntis semina recipiat, & facilem sui tergoris ascensum ab editiori parte quadrupedi præbeat. Hactenus ille. Debere autem admissionem fieri paucis diebus ante solstitium, omnes præcipiunt. Absyrtus præstare ait

Asini pulcherrimi.

Asini qui improbētur.

Equæ electio.

Mularis materies.

Asinus equā initurus vt fallatur.

Asinus furens vt castigetur.

Asini coitui apti ætas.

Equa ne asinū repellat.

Machina quid.

Tempus coitus.

re ait equam ab asino conscendi, quàm asinam ab equo. Aiunt verò referente Plinio asinum ab equa, & equum ab asina arceri, nisi in infantia eius generis quod ineant lacte hausto, ideoque subreptos pullos in tenebris equarum vberi, asinarumque equuleos admouere. Idem ferè legimus apud Columellam, Igitur qualem (inquit) descripsi asellum, cùm est à partu statim genitus, oportet matri statim subtrahi & ignoranti equæ subijci: ea optimè tenebris fallitur. Nam obscuro loco partu eius amoto, prædictus quasi ex ea natus alitur. Cui deinde cùm decem diebus insueuit equa, semper postea destinanti præbet vbera. Sic nutritus admissarius equas diligere condiscit. Interdum etiam, quamuis materno lacte sit educatus, potest a tenero conuersatus equis familiariter earum consuetudinem appetere. Equas autem asinorum coitum aspernari, ni detonsa sit earum coma, in equi historia dictum est. Ferunt tamen Medum asinum cùm equæ vim intulisset, eaque inde grauida facta esset, mortales id seminij parare docuisse. Scholia verò in Iliadis secundum apud Venetos Paphlagoniæ vrbem mulorum genus primum excogitatum & inuentum esse aiunt. Alij verò Anæ id tribuunt socero Esau, quem legimus in Genesi, dum pasceret asinos patris sui in deserto inuenisse iemim id est mulos, vt plerique interpretantur.

Asinus vt equas diligere condiscat.

Lib. 5. Muli vbi primò excogitati.

AN OMNINO STERILIS.

MVLAM omnino sterilem esse, vulgatissimum in primis prouerbium indicat, *cum mula peperit.* Indicat & Aegyptiorum hieroglyphicum; mulierem enim sterilem vt significarent, mulam teste Oro pingebant. Peperisse tamen certum est, sed partus ostenti loco habitus. *Est in annalidus nostris* (inquit Plinius) *peperisse sæpe, verum prodigij loco habitum.* Iuuenalis prodigiosum esse ostensurus, si vir probus inueniretur, canit:

Mulam peperisse. Satyr. 13.

Egregium sanctumq́ virum si cerno, bimembri
Hoc monstrum puero & miranti iam sub aratro
Piscibus inuentis, & fœtæ comparo mulæ.

E contrario mulus teste Aristotele infœcundus non est. *Mulus mas* (inquit) *septennis duntaxat generat, vt aiunt: fæmina improlis omnino est, quia perducere ad finem, quod conceperit, nequeat: sed mas generare interdum potest, quoniam & calidioris naturæ quàm fæmina, mas est, & nihil corporis per coitum confert ad generationem, quod autem facit, ginnus est, quod mulus oblæsus & pumilus est, vt in porcis metachærum.* Et alibi: *Mulus superuenire coireq́ incipit mißis dentibus primis: sed septennis implere potest, etiam cum equa coniunctus innum* (γίννον) *procreauit: post deinde superuenire non solet.* Quæ modò causa sit sterilitatis mularum, haud satis æquè conuenit inter veteres. Sunt qui id seminum diuersitati attribuant, vt author de natura rerum, frigidum enim esse asini semem, equi calidum. Quam seminis frigiditatem Alcmæon apud Plutarchum sterilitatis causam esse scribit ipsius muli, mulas verò steriles esse ait propter malam vteri constitutionem. Sed Plutarchi verba adscribam ex libro de placitis philosophorum. *Alcmæon* (inquit) *mulos mares steriles esse scribit, propter tenuitatem, hoc est, seminis frigiditatem: fæminas verò quòd vteri earum occlusi sint, neq́ dehiscant* (acetabulis scilicet vnde sanguis menstruus funditur in alijs animalibus non apertis.) Empedocles verò vt ibidem refert Plutarchus, in vterum quidem causam quoque reijcit, sed vterum nimis exiguum esse ait, eundemque humilem & angustum, & obliquo situ ventri adnatum, ita vt semen non rectà injici possit, & si posset non tamen contineatur. Huic eodem teste assentitur Diocles, sæpe in dissectionibus talem sibi visum scribens mulorum vterum, ac verisimile esse, eandem sterilitatis causam in mulieres quoque cadere. Non dissentit Orus, qui Aegyptios, vt mulierem sterilem significent, mulam pingere ait: hanc enim esse sterilem quia matricem habet obliquam. Eademque ferè causa visa est Democrito, qui vt Aelianus tr. dit, interprete Gyllio, mulas parere negabat, quoniam similes alijs animalibus vuluas non habeant, nisi dicamus hoc non rectè ex Aristotele ab Aeliano translatum, qui cùm mulos tantum inter ea quæ ex diuersæ speciei parentibus gignuntur animalia, (vt sunt lupi, vulpes, canes: perdices & gallinæ &c. de quibus proxime præcedenti capite dixerat: *coëunt animalia etiam quorum genus diuersum quidem, sed natura non multum distat, si modò par magnitudo sit, & tempora æquent grauiditatis,* &c.) steriles omnino esse dixisset; eius rei causam non bene ab Empedocle (recenset autem aliam ab ea quam ex Plutarcho recitauimus.) & Democrito redditam ait, obscureque ab Empedocle, planius à Democrito, sed à neutro bene.

Mulum fœcundum esse. Lib. 2. de gener. ca. vlt.

Ginnus quid. Lib. 6. Hist. 24.

Sterilitatis causa.

Alcmæonis opinio. Empedoclis. Vterus causa sterilitatis.

Ori. Democriti.

Li 2. de gen. cap. vlt.

Afferunt

A Afferunt enim (inquit) demonstrationem æquè de omnibus, quæ præter suam cognationem coëant. Democritus meatus mulorum corruptos in vteris dicit, quoniam non ex cognatis principium eorum consistit. Sed id cum alijs etiam animalibus accidat, tamen nihilominus possunt generare. Atqui si id causa esset sterilitatis, cætera quoque sterilia esse deberent, quæ ita coëunt. Empedocles misturam seminum causatur, quæ densa ex molli vtraque genitura consistat: caua enim & densa coaptari vicissim, fierique ex ijs durum ex mollibus, vt si æs stauno misceatur. Sed hæc & inepta & supra hominis captum. Nam quemadmodum caua vini & aqua debeant accipi, præter sensum omnino est. Item cum ita sit, vt equi ex equis gignantur & asini ex asinis & mulus ex equo & asino, alterutro mare aut fæmina, cur ex his tam densum consistat, vt sterile sit, quod prodierit? Ex equo autem fæmina & mare, aut asino fæmina & mare sterile non proueniat? Atqui molle & maris & fæminæ equi semen est. Coit autem equus cum asino tum mare tum fæmina pro differentia sui sexus: ideoque gigni ex ijs sterile ait, quia vnum ex ambobus seminibus mollibus conficiatur. Ergò & quod ex equo mare & fæmina gignitur, sterile esse debebit. Nam si alterum misceretur solum, liceret dicere alterum causam esse sterili-

B tatis, vt dissimile genituræ asini. Adhæc demonstratio æquè de ambobus, tam mare quàm fæmina rectè adfertur. Sed interest quòd mas septennis duntaxat generat, vt aiunt, fæmina improlis omnino est: idque propterea quia perducere ad finem, quod conceperit, nequeat. Nam concepisse quidem iam mulam constat. Sed fortasse verisimilior ijs demonstratio logica illa videbitur. Logicam appello, quia quo vniuersalior, eo remotior à proprijs principijs est. Si ex mare, ac fæmina speciei eiusdem gigni solet, aut mas aut fæmina, vt ex cane mare & fæmina canis aut mas, aut fæmina, ex diuersis etiam speciebus, diuersum specie proueniat necesse est. Verbi gratia, si canis diuersum est à leone, ex cane mare & leone fæmina diuersum proueniet, ex leone mare & cane fæmina diuersum. Cùm itaque mulus mas & fæmina sine speciei differentia gignantur, ex equo & asino, quæ diuersa specie sunt, impossibile est, vt aliquid ex mulis gignatur. Nec enim diuersum specie prouenire potest, quando ex mare & fæmina speciei eiusdem, idem specie gignatur, neq; idem hoc est mulus. Gignitur enim mulus ex equa & asino quæ diuersa specie sunt. Ex diuersis autem specie diuersum animal gigni positum est. Rationes enim quæ non ex proprijs ducuntur principijs, inanes sunt, & rerum esse videntur, cùm longè aberrent. Sunt profecto geometricæ rationes, quæ ex principijs geometricis afferuntur. Idemque in cæteris est intelligendum. Vi-

Rationes inanes quæ.

C dentur tamen eiusmodi rationes quamuis inanes, aliquid esse. Nam & inane siue vacuum illud aliquid esse videtur, cùm tamen nihil omnino sit. Nec verum est quod concluditur. Multa enim ex ijs quæ non eadem specie progenerantur, fœtifera prodeunt, vt antè exposui. Hoc igitur modo nec de cæteris rebus, neque de naturalibus indagandum est. Sed ex ijs quæ in genere tum equorum tum asinorum insunt, considerando potius acceperis causam. Primum enim vtrumque eorum singularem parit inter cognata animalia plura numero, tum fæminæ non semper concipere possunt. Et quidem equi interposito tempore admittuntur, quoniam ferre continuo nequeant. Sed equa menstruosa non est: imo minimum emittere inter quadrupedes solet. Asinæ conceptus incontinens est: genituram vtique iniectam emingit. Quamobrem verberibus eam sectantes cogunt, ne id faciat. Ad hæc frigidum animal asinus est: quamobrem locis frigidis gigni non potest, vtpote sua natura impatiens frigoris, velut apud Scythas & eorum finitimos. Nec verò apud Gallos qui supra Hispaniam colunt, genus id animalis est: nam ea quoque prouincia frigida est. Hinc admissarios etiam non vt equæ sic asinæ, æquinoctio admouent: sed æstiuo solstitio, vt tempore calido pulli nascantur; eodem enim tempore parit, quo coierit. Annum vterum fert & asina & equa. Cùm igitur natura sit frigidum animal, vt dictum est, semen quoque genitale

D eius frigidum esse, necesse est. Cuius rei indicium, quòd si equus superuenit asinam, quem inierit asinus, non peruertet asini initium: sed si asinus superuenit equam, quam equus inierit, peruertet, propter seminis sui frigiditatem. Cùm igitur inter se ipsa iunguntur, seruatur semen propter alterius calorem: calidius est enim quod ab equo secernitur. Nam asini & materia & genitura frigida est, equi calidor est. Cùm autem mistum vel calidum cum frigido, vel frigidum cum calido est, euenit vt conceptus ex ijs seruetur, eaque vicissim ex seipsa fœcunda sint. At verò quod ex ijs prodijt, non insuper fœcundum, sed infœcundum ad perfectam fœtificationem est. Omnino cùm vtrumque aptum propensumque sit ad sterilitatem, (sunt enim in asino tum ea quæ diximus, tum etiam, vt nisi à prima dentium mutatione generare incipiat, nusquam pòst generet, sed sterilis omnino perduret,) ita in exiguo continetur generandi vis corporis asinini, facillimeque labitur ad sterilitatem. Equus etiam simili modo idoneus est ad sterilitatem, tantoque deest, vt sterilis sit, quanto, vt quod ex ipsis prodierit semen frigidius reddatur. Quod tunc efficitur, cùm asini excremento miscetur. Asinus quoque parum deest, quin sui generis initu sterile generet. Itaque cùm accesserit, quod præter naturam est, si

Asini semen frigidum esse.

Asinus propensus ad sterilitatem item equus.

„ ſi antè vix vnum partu naturæ legitimum poterat generare, iam quod peregrinum ex ijs prodijt „ ſterilius, nihil deerit, vt ſterile ſit, ſed neceſſario ſterile erit. Euenit etiam vt corpora mulorum „ magna efficiantur, quoniam menſtruorum deceſſus ad corporis incrementum vertatur. Cumque „ partus eorum annuus ſit, non modò concipiat, ſed etiam enutriat mula opus eſt, quod fieri non „ poteſt ſine menſtruis. Mulis autem menſtrua deſunt: ſed quantum inutile eſt, cum excremento veſicæ abigitur. Vnde fit, ne muli genitale fæminarum, ſed ipſum excrementum olfaciant. Reliquum in corporis incrementum & magnitudinem vertitur. Itaque concipere quidem aliquando mula poteſt, (quod iam dictum eſt) ſed enutrire, atque in finem perducere non poteſt. Mas generare interdum poteſt, quoniam & calidioris naturæ quàm fæmina mas eſt, & nihil corporis per „ coitum confert ad generationem vt ſuprà dictum eſt ex eodem Ariſtotele. Hæc itaque omnia de „ cauſa ſterilitatis mulorum ille: cuius ſententiam Alexander Aphrodiſienſis vel non animaduertit, vel tacitè exploſit. Hic enim eandem, quam Ariſtoteles refellit, opinionem adducit, problematum ſuorum libro primo, his ferè verbis: *Mulæ ſteriles videntur, quoniam ex animalibus conſtant ſpecie diuerſis: miſtio enim ſeminum, quæ tam habitu, quàm natura inter ſe diſcrepant, aliud quippiam præter vires ſuorum ſimplicium conficit, & naturam eorum penitus abolet: quemadmodum albi & nigri miſtio, abolitis extremis coloribus alium parit colorem fuſcum nominatum, qui neuter extremorum eſt: igitur habitus genitalis aboletur, & ſpecierum habilitas omnis deſtruitur, quæ creatrix certi indiuidui eſt.* Sic Alexander, cuius ſententia contra Ariſtotelem defendi poſſe viris doctis videtur: nam cætera animalia quæ ex diuerſis ſpecie parentibus naſcuntur, vt canes è cane & lupo aut vulpe: & accipitres ex accipitribus ſpecie diuerſis, & gallinæ & perdices, ideo non ſterilia fortè fuerint, quòd parentes eorum quamuis ſpecie diuerſi, natura tamen non admodum differant, quantum equus & aſinus, eorumque ſemina; de quibus etiam Ariſtoteles ipſe teſtatur, hoc frigidum, illud calidum eſſe: Adde quod ipſe etiam Ariſtoteles mulum generare poſſe ait, mulam contra omnino ſterilem, quoniam calidioris ille, frigidioris illa naturæ eſt. Quæ quoque ratio Albertum induxit, vt ſcriberet, parere aliquando mulas in terris valdè calidis, in quibus exterior (inquit) calor frigiditatem aſini temperat interiorem. Parere autem quibuſdam in locis teſtatur Columellæ fide digniſſimorum authorum teſtimonio. *Quidam non diſsimulandi authores* (inquit) *vt M. Varro, & ante eum Dionyſius & Mago prodiderunt, mularum fœtus regionibus Africæ adeò non prodigioſos haberi, vt tam familiares ſint incolis partus earum, quàm ſint nobis equarum.* Varronis verba ſunt hæc. *Romæ aliquoties dicitur peperiſſe mulam. Mago ſanè & Dionyſius ſcribunt, mulam & equam cum conceperint, duodecimo menſe parere. Quare non ſi hic in Italia cum peperit mula, ſit portentum, adſentiri omnes terras. Neq; enim hirundines & ciconiæ quæ in Italia pariunt, in omnibus terris pariunt. Non ſcitis palmas, cariotas in Syria parere, inuectos in Italiam non poſſe?* Sic Varro. Cæterùm iſtiuſmodi Africanæ mulæ fortaſſis fuerint ſui generis, quales & in Syria etiam parere dixi ex Ariſtotele. Quamobrem mihi neutræ rationes placent, tum quæ à ſeminum diuerſitate; tum quæ à praua vteri conſtitutione deſumuntur: nam licet non inficier frigidius aſini ſemen eſſe ſemine equæ, anne propterea quod ex hac ſeminum contrarietate gignitur, erit ſterile? Accipitres, aquilæque ex ſpurio coitu nati ſteriles ſunt, non propterea ſeminis eorum temperamentum tantum qualitate differre putem, vt ſterilitatis cauſam eſſe exiſtimem: quin omnino mihi perſuadeo mulam ex contrarijs temperento ſeminibus enatam, nec frigidam nec calidam, ſed temperatam debere eſſe, ideoque vel equi vel aſini ſemen faciliùs edomare poſſe, multoq; faciliùs muli vtpotè ex eiſdem ſeminibus procreati, quem non infœcundum eſſe dictum eſt. Neque etiam mala vteri conſtitutio ſterilitatis cauſa erit: nam ſic nulla mula conciperet: mulam tamen grauidam factam eſſe teſtatur ipſe Ariſtoteles, ſed non quoad perficeret, atque ederet prolem: cuius rei fortè ratio fuerit, quia mulæ eodem teſte carent menſtruis, ſed earum vrina craſſior eſt quàm marium. Secretum itaq; naturæ eſſe putem, cur non pariat mula, quod & Plinium ſenſiſſe apparet; Inquit enim: *Obſeruatum è duobus diuerſis generibus, tertij generis fieri, & neutri parentum eſſe ſimilia: eaq; ipſa quæ ita nata ſunt, in omni animalium genere non gignere, idcirco mulas non parere.* Non videtur tamen contemnenda opinio Cardani in decimo ſe ſubtilitate rerum, quod ideo videlicet ſteriles ſint mulæ, quia ſemen aſini & muli multum diffideant, adeo vt ſint in terminis extremis (inquit) eorum quæ ſimul ad generandum conuenire poſſunt.

Mulus cur non olfacit genitale.

Opinio Alexandri.

Mulæ aliquando vbi pariant.

F

G

H

LOCVS

A

LOCVS.

MVLOS aiunt locis lædi calidis & obscuris & quodammodo amentes fieri: gaudere verò stabulari sub dio, tectique vel tantillum eis sufficere, si caput solummodo operiatur: cætera ab aëre non offendi. Quibusdam regionibus numerosi sunt, quibusdam pauci, quibusdam nulli. Abundat eis Themisira teste Strabone: qui etiam Cappadoces tradit duo millia mulorum Persis quotannis soluisse, sed & Persiam ipsam, necnon Mesopotamiam & Babylonem mulis abundasse, inde licet colligere, quia Alexander Magnus captis Susis mulos & camelos ad tria millia abduci curauit, qui & dossuales & iugales essent: quorum opera pecuniam quam deuicto Dario ceperat, quo vellet, deportaret. Ioannes Goropius vt Henetos siue Venetos equorum studiosos fuisse ostendat, optimosq; habuisse, inter alia Homeri vtitur testimonio, qui de his
B loquens populis, quamuis equarum apertè non meminerit, doctissimè tamen eas (inquit) indicauit, dum Henetas mulas celebrauit: Quis est enim qui nesciat, generosissimum mularum genus ex equabus generosissimis procreari? His locis cùm Paphlagonia vicina sit, Venetique in Cappadociæ quoque parte habitarint, non mirum est, præcipuam ibi mularum laudem fuisse, cùm & equas excellentissimas & non solùm permagnos asinos, sed eximios etiam onagros admissarios haberent. Quamobrem si Homerus ex Henetia Leucosyriæ & Paphlagoniæ optimas mulas proficisci dixerit, necessario consequitur optimas etiam equas ibidem procreari solere. Cum autem ἀγροτεράων dixit, haud dubiè ad onagros Leucosyriæ respexit, è quibus quæ mulæ generantur, non tantùm velociores sunt, sed agrestiores etiam & magis indomitæ, multoque cæteris generosiores, propterea quod soboles necessario parentum naturam sequatur, quò fit vt sint quoq; strigosiores. Videmus itaque poëtam duo simul fecisse, & equarum antiquum apud Henetos decus ex illatione occulta demonstrasse, & vnà addidisse, non illam tantùm earum vtilitatem esse, quæ ex velocitate comparatur, sed alteram etiam multò maiorem, quòd ex ijs præstantissimæ mulæ generentur. Iam verò Arabia felix omnis aliàs generis pecoris abundans equis, mulis & porcis caret, vt legimus apud Strabonem. In Scythia (vt inquit Herodotus,) ingentem & diuturnam
C vim hyemis equi perferunt, muli asinique neque incipientem quidem ferunt: cùm tamen alibi stantes in gelido equi labefiant, asini verò ac muli durent. Aliàs verò neque asinum neque mulum in ea terra gigni ait, & ne vllum quidem videri propter frigora. De illatis itaque intelligit Dionysius Afer, dum ait, equos, mulos & oues in Scythia sæpe per summum frigus mori. Eadem ratione mulis asinisque caret Polonia, finitimæque regiones septentrionales omnes, Anglia item, Scothia, Hollandia, Zelandia & Frisia. Miratur itaque idem Herodotus, cur in Eleo agro muli nequeant gigni, cùm neque locus sit frigidus, neque vlla alia causa appareat. *Aiunt (inquit) Eleenses ipsi ex imprecatione quadam id sibi contigisse, cumque tempus aduentat conceptus equarum, se in loca finitima illas educere: ibi postquam admiserint asinos, dumque conceperint, tunc rursus eas reducere.* Carebant & Orientales Indi mulis, vt refert Franciscus Lopez. Insula verò Balearidum teste Diodoro Siculo, mulos quidem nutrit, sed qui magna sunt & sonora voce.

Quæ loca ament. — *Lib. 12.* — *Lib. 11.* — *Lib. 9. Orig. Antuerp.* — *Mulæ Henetæ.* — *Mulis quæ regiones carent.* — *Lib. 16.* — *Lib. 4.* — *Lib. 4.* — *Cur Elei mulis careant.* — *Lib. 6.*

MORES. NATVRA.

Ingenium.

D

MVLVS (inquit Aristoteles) semper cicur est. Fæminæ in hoc genere maiores & viuaciores sunt, quàm mares, vt idem Aristoteles annotauit: eædemque serius senescunt, quàm mares. Ait etiam mulam profluuio vrinæ purgari dici, marem olfactu vrinæ prius senescere. Equorum asinorumque more volutationi indulgent, vt à lassitudine recreentur. A patre verò potissimùm laboris patientiam obtinuit, quam ob rem ταλαεργὺς cognominant Homerus & Hesiodus. A matrè contrà celeritatem accepisse non est dissonum rationi. Celeritatis mulorum meminit idem Homerus, loquens de mulis Nausiacæ, quæ naufragum excepit Vlyssem:

Laboris patientia. — *Celerita.* — *Odyss. ζ.*

Ὣς ἄρα φωνήσασ', ἵμασεν μαςίγι φαεινῇ
Ἡμίονας. αἱ δ' ὦκα λίπων ποταμοῖο ῥέεθρα.
Αἱ δ' εὖ μὲν τρώχων, εὖ δὲ πλίσσοντο πόδεσσιν.

Sic locuta flagellauit flagello lucido E
Mulos, hi verò celeriter reliquerunt fluuij fluenta:
Illi citò quidem currebant: & pulchrè penetrabant pedibus.

Audacia.

Quo tamen loco alij πλίσσεσθαι interpretantur gradario, & leniori incessu progredi, non cursu. A matre itidem mutuatus est audaciam, imbellis enim, timidateque famosus est asinus. Haud exiguam autem mulorum audaciam esse, vel inde constare potest, quod non solùm non pertimescant Lupi præsentiam, sed audacter eum etiam inuadant, vt testatur Varro his verbis: *Scio mulorum gregem dum pasceretur, eoq; venisset lupus, vltrò mulos circumfluxisse, & vngulis cædendo occidisse.* Expauescunt tamen rerum etiam insolitarum visu; estque timor iste dominis exitialis nonnunquam, quem cum asino communem habent, vt testatur Absyrtus:

Timor.

Equi (inquit) cùm suspicantur, vel metuunt aliquid, manifestum est, sic vt insidens cauere sibi queat: asininum verò pecus & bigenerum (& muli, & hinni) rerum conspectu consternabile nouitatisq; verens in discrimen adfert.

Ingenium.

Quod modò ad indolem ingeniumque attinet, videtur id quidem nobis multò illiberalius, minusque benignum quàm equi. Calcitrat equus, necnon & asinus, sed contumacissimè muli. Idque propter insitam quandam proteruiam ac malitiam. Vidi qui vno excepto domino cæteros F non admitteret, sed calcibus creberrimis repelleret. Vulgò etiam apud nos malè audiunt propter pertinaciam.

Pertinacia.

Indicaturi enim hominem qui nullis etsi apparentibus rationibus à sententia sua dimoueri se patitur, eum mulis assimilamus (egli è ostinato come vna mula) de qua tamen pertinacia, aut etiam peruicacia apud antiquos nihil reperio. Tribuitur & vafricies astusque vulgò, ac potissimum Hispanis: vnde mulas Hispanicas dicimus homines astutos, quique vt ait poëta:

Astus.

Astutam vapido seruant sub pectore vulpem.

Hunc vulgò celebratum mulorum astum vnus olim præ cæteris ostendit, eorum de numero, quibus aduehendi salis negocium dabatur. Is enim (vt narrat Plutarchus in libro, vtra animalium &c.) traijciens flumen lapsus est non spontè: sale verò liquefacto, exhaustoque surgens expeditior iam, sensit notauitque causam: postea quoties flumen transiret, ex industria submisit, mersitq; vasa, desidens leniter, ac vtrumque in latus, quantum id fieri posset, nutans. Hæc vbi Thales accepit, pro sale, lana spongijsque compleri vasa, clitellas imponi & agi mulum rursus iussit: ille cùm de more se mergens, onus aqua subeunte vehementer grauasset, parum commodum sibi hunc dolum ratus, ita deinceps cautè scienterque traijcere solitus est, vt nec inuito quidem contingerent onus aquæ. Hæc Plutarchus.

Thales mulæ astum vlciscitur.

Beneficij memoria.

Apparet autem & gratitudinem quandam inesse erga be- G neficos sui, id quod ostendit mulus ille octuagenarius, qui vt tradit Aristoteles, cùm Athenis templum (Mineruæ à Pericle in Acropoli) ædificaretur, quamuis dimissus iam munere per senectam, beneficij memor tamen, commeans ac obiens cætera iumenta adhortabatur ad opus, ideoque decreto à nemine eum arceri à frumentorum aceruis sancitum est. Recitat hanc quoque historiam Aelianus: *Atheniensis mulus vetulus, quamuis immunitate vecturarum donatus esset, non laborum tamen, qui per affectam ætatem obiri queunt, studio exolutus esse voluit. Nam cum Mineruæ templum Athenienses ædificarent, is nulla re onustus, nullius imperio, sed sua sponte cum adolescentibus mulis, tanquam ad iter faciendum socius & hortator ibat. Et quemadmodum quispiam senex artifex per exactam ætatem quidem iam opere dimissus, verumtamen experientia, & senili doctrina iuuenes ad laborem exacuens: sic is vltrò citroq; commeans ad opus iumenta incitabat. Quod quidem ipsum vt Atheniensis populus intellexit, per præconem declarari iussit, vt ne à frumento aut hordeo prohiberetur: sed & expleri & satiari permitteretur, & pretium ex ærario peterent, tanquam in Prytaneo sportula illi decreta sicut athletæ iam ætate confecto.* Meminit & Plinius, qui rectiùs quam Theodorus Aristotelis mentem expressit: Vbi enim hic verit, commeans & obiens, Græcè legitur, συναμπρεύων καὶ παραπορευόμενος; Plinius transtulit comitatu nisuque. *Mulum (inquit) octuaginta* H *annis vixisse, Atheniensium monumentis apparet: eo gauisi cum templum in arce facerent, quod derelictus senecta, cadentia iumenta comitatu nisuq; exhortaretur, decretum fecere, quo caueretur, ne frumentarij negociatores ab incerniculis eum arcerent.* Frumentum enim vt annotat Hermolaus, in cribris aceruisque vendendi gratia proponitur.

CALCI-

A

CALCITRATIO CORRECTA.

VLAS non calcitrare (inquit Plinius) *cum vinum biberint, quidam scripserunt.* Aliàs verò nullius interposita authoritate ait: *Mulæ calcitratus inhibetur vini crebriore potu.* Cælius Calcagninus rationem attulit his verbis: Vt simiæ quadrupedesque assuetæ vinum bibere, vnguibus careant, accidere quidam putant, quoniam in vino sit vis discussoria & ad emolliendum efficax. Hinc euenit, vt qui nimis vino ingurgitauerint, resolutis neruis in paralysin facilè delabantur. Sint igitur vngues vel neruorum clausulæ, vt dixit Plinius: vel caro concreta, & quasi in callum obdurata, vt alij putauere: vino accedente emolliri resoluique fit verisimile. Alijs humoris sanguinis, qui plurimus vino fieri solet, exundatione callosiorem contumacioremque ac retorridam illam partem quasi macerari videtur, & emollescere, vt aqua fruges & legumina incoctilia percoquuntur: aceto plumbum in cerussam resoluitur, & ouum ita tenerescit, vt vel per annulum toto calice integro pertranseat. Ex hoc item facilè colligi potest, cur veteres existimauerint vini potu effici, vt mulæ calcitrosæ esse desinant. Mitescente enim vngula & pede quodammodo exarmato, feritas illa tollitur, extunditurque, præsertim si quando euenerit, vt calcibus impetendo solido illidant, plusque inde damni accipiant, quàm afferant: quare consciæ imbecillitatis suæ ferocire desistunt. Cornua autem vini aspersione emolliri, docet Columella, qui nimirum in boum domitura, ferocientium adhuc taurorum tergora mero respergi iubet, quò familiariores bubulco fiant.

Lib 2. quæst. epistolicar. *Cur non calcitret post vini potum.*

B

EDVCATIO.

VM peperit equa mulam (inquit Varro) nutricantes educamus. Ipsam tamen equam quem peperit, educare mulum, notum est; & Aristoteles scribit, lactare equam mulum semestre temporis spatium dici, mox sugi non pati, vi namq; humorem trahi, & cum dolore. Columella verò & Palladius anniculum rectè à matre repelli tradunt, & amotam montibus aut feris locis pasci, vt vngulas duret, sitque postea longis itineribus habilis.

C

ÆTAS.

RISTOTELES mulis vitam esse scribit ad multos annos: quendam etiam octuagesimum annum egisse, cum templum exædificaretur Athenis, vt paulò antè dictum est. Huius tam diuturnæ vitæ Cælius quodammodo reddens rationem; animalia (inquit) quæ frequenter coëunt, breuioris sunt vitæ, vnde fit vt muli equos exuperent viuendi diuturnitate. Viget equus & mulus Aristotele teste à dentium ortu: cumque prodierint omnes, non facilè ætatem dignoueris: quatenus tamen dignosci queat, in mentione equorum explicatur.

D

CIBVS. POTVS.

QVI, muli & asini (inquit Aristoteles) fruge herbaque vescuntur, sed maximè potu pinguescunt. Vbi herbæ nomine fœnum & paleæ quoque intelliguntur, de quibus sic Hesiodus:

Χόρτον δ' ἐσκομίσαι καὶ συρφετὸν, ὄφρα τοι εἴη
Βουσὶ καὶ ἡμιονοῖσιν ἐπηετανόν. id est,
Fœnum autem importato & paleas, vt tibi sit
Bobus & mulis annuum pabulum.

Cæterùm Columella author est ad maciem mularum nullam rem tantum quantum medicam prodesse. Ex frequentiori autem hordei esu hinnire mulos discimus ex hoc Martialis: *Ad maciem*

Mulio quod non det tacituris accipe mulis,
Hæc ego cauponi, non tibi dona dedi.

Quo

Hordeum. Quo loco Domitius: Hordeum (inquit) olim panem dedit, qui damnatus eſt, poſteà deſtinatum fuit reficiendis iumentis: demum excogitatum facere ptiſanam ex eo, quæ validiſſima erat & ſaluberrima, vt Hippocrates vno volumine teſtatus eſt. Monet igitur amicum ſe mittere hordeum, quod non dandum ſit quadrupedibus, cùm nuper inuentum ſit facere ex eo ptiſanam. E

ODORATVS. AFFECTVS.

Odoratus. ODORANDI ſenſu mulos præcellere aiunt (inquit Cælius) atq; eius beneficio derelictos alicubi vel odore ſolo redire in ſemitam: hinc etiam fieri, vt faciliùs tabidam vim aëris concipiant, & peſte inficiantur, vt canes quoque eodem ſenſu præſtantes: quamobrem Homerus hæc animalia primùm peſtem ſentiſſe *Lib. 1. Cur peſtem facile ſentiāt* ingruentem in Iliade ſcribit. Scholiaſtes verò Homeri canes quidem primum periſſe ſcribit, quòd capitibus ſubinde ad terram inclinatis odorem trahant & inueſtigent: halitum autem corruptum qui peſtis cauſa fuit, ex terra oriri: Mulos verò qui ex diuerſis ſpecie parentibus prognati ſint: bigenera enim omnia faciliùs interire. F Quæ ratio doctis improbatur, quoniam muli præ cæteris iumentis ferè ſint viuaciſſimi. Afficiuntur & alijs morbis, de quibus, eorumque remedijs ſic ſcripſit Columella: Medicinas huius pecoris (inquit) plerumque iam in alijs generibus (bubus & equis) edocui: propria tamen quædam vitia mularum non omittam, quorum remedia ſubſcripſi. *Febris.* Febrienti mulæ cruda braſſica datur. *Suſpiria.* Suſpirioſæ ſanguis detrahitur, & cum ſextario vini, atque olei thuris ſemuncia, marrubij ſuccus inſtar heminæ miſtus infunditur. Suffraginoſæ (cuius ſuffragines vitiatæ ſunt) hordeacea farina imponitur, mox ſuppuratio ferro recluſa linimentis curatur: vel gari optimi ſextarius cum libra olei per narem ſiniſtram demittitur. Admiſceturque huic medicamini trium vel quatuor ouorum albus liquor ſeparatis vitellis. Femina ſecari & interdum inuri ſolent. Sanguis demiſſus in pedes, ita vt in equis emittitur: vel ſi eſt herba quam veratrum vocant ruſtici, pro pabulo cedit. Eſt ὑοσκύαμος, cuius ſemen detritum & cum vino datum prædicto vitio medetur. *Macies.* Macies & languor ſubmouetur ſæpius data potione, quæ recipit ſemunciam triti ſulphuris, ouumque crudum, & tritæ myrrhæ pondus denarij. Hæc tria vino admiſcentur, atque ita faucibus intruduntur. *Tuſſis.* Sed & tuſſi, (ad mulorum tuſſim remedium etiam deſcribitur in Hippiatricis Græcis cap. 22.) dolorique ventris eadem iſta æquè medentur. G *Laſſitudo.* Laſſæ & æſtuanti mulæ adeps in fauces demittitur, merumque in os ſuffunditur. Hæc Columella. Mulum, aſinum & equum in ipſo ſtatim itinere refici, ſi onere depoſito in ſtabulo, vel in via loco commodo, pro arbitrio ſe volutare permittantur, diximus ex Ruſio in equo. *Ne ceruix lædatur.* Ne mulorum ceruices rumpantur, aut collidantur, Pelagonius in hippiatricis ca. 26. medicamentum parari iubet ex adipis ſuillæ dupondio cum aceti duobus ſextarijs; hoc ad tertias dicoctum colatumque illini. Mulus teſte Abſyrto tantum μαρμαρωσσὸς fit (marmaron *In Hippiat. ca. 53. Marmaron quid.* tuberculum eſt iuxta coronam, id eſt vngulæ exortum) aſinus raro, equus non, ſed podagricus. *Arthritis.* Laborant muli etiam arthritide, aiuntque hanc vehementiorem eſſe quàm equi, de qua curanda conſulendus idem Abſyrtus & Hierocles in hippiatricis cap. 2. Ad ficoſos tumores & myrmecias equorum & mulorum in quauis corporis parte, maximè verò in cruribus & pedibus, remedia ibidem præſcribit Abſyrtus cap. 82. Cætera exequemur in mulis (inquit Columella) ſicut in bobus & equis, vt in ipſorum remedijs tradidimus. Muſcarum faſtidium etſi reuera affectus corporis non ſit, plurimùm tamen incommodi mulis, aliſque iumentis affert. *Ne à muſcis offendantur.* Aduerſus quas remedium præſcripſit Cardanus: Succo foliorum cucurbitæ ſi quis mularum aut equorum pilos intinxerit æſtate media, non paruo rei miraculo muſcarum moleſtia carent. Ita mihi hoc perſæpe (inquit) H vtile fuit. *Mulæ morſus, eiuſque cura.* Ipſius verò iumenti, morſus neſcio quid homini habet maleficum. In parte enim quam mula momordit, (inquit Cardinalis Ponzettus) naſcuntur aliquando puſtulæ plenæ humore rubente vel pallido: Hunc morſum aliqui venenatum eſſe putarunt, & ſanè ſequuntur eum accidentia ſæpe noxia, eaque deteriora ex morſu fœminæ, quæ ſaliuam habet obnoxiam putredini, quæ amplius etiam per iram animalis inflammata, non mirum ſi hominis morſi humores & ſanguis alteretur. Mulus verò etſi maiori impetu mordere poſſit, minorem tamen periculo morſum infligit, quod non æquè putredini aptum in ſe humorem habeat. Accidit autem aliquando, vt morſi vrina retineatur, cùm aquoſus humor videlicet omnis ferè in ſudorem agitur. Aliquando & viſcerum contortio ſequitur. Curandi ſunt ſimiliter vt à cato morſi, & vlcus decocto nepetæ circumquaque fouendum.

AVGV-

AVGVRIA. PRODIGIA.

Præsagia.

EST *in annalibus nostris* (inquit Plinius) *peperisse sæpe mulam, verùm prodigij loco habitum.* Cæterùm bonumue an malum portenderint istiusmodi portentosi partus, in ambiguo esse facit euentorum varietas. Siquidem C. Valerio, & M. Herennio Coss. cùm mula in Apulia peperisset, totum annum domi forisq; tranquillum fuisse comperimus, sinistra tamen quædam obnunciata. Sed quod omnium pernitiosissimum Romanæ reipub. fuit, inter Cæsarem & Pompeium exorta bella mulæ partu edito, L. Paulo, M. Marcello Coss. multi prodiderunt. Cumque alia
B Romæ ad XII. portas peperisset, M. Lepido, Munatio Planco Coss. subsecutæ sunt nonnullæ sociorum direptiones, dum bella per Brutum & Cassium in prouincijs gererentur. At nihil quicquam tale euenit L. Scipione, C. Lælio Coss. cùm identidem mula Reate peperisset. Quibusdam verò magna rerum molimina, mularum partus ostendere, in ijs præsertim rebus, quæ præter spem & expectationem omnium accidere: vt Dario Babylonem elusa totiens opera oppugnanti, quam tunc demum cepit, cùm ex peruulgato per hostes ipsos omine, mula Zopyri, cuius consilio, opera, ingenio & fide vsus est in eo negocio peragendo, fœtum edidisset, vt legimus apud Herodotum. Cùm Darius enim obsideret Babylonem, Babylonij nihili pendere obsidionem: nam conscensis propugnaculis tripudiare, probraque ingerere Dario atque exercitui: quorum quidam ita inquit: Quid istic desidetis Persæ, quin potiùs absceditis, tunc expugnaturi nos, cùm pepererint mulæ. Hoc quidam Babyloniorum dicebat, credens nunquam parere mulam. Anno ac septem mensibus obsidione consumptis iam Darium atque vniuersum exercitum tædere, quòd Babylonios expugnare non posset; etsi aduersus illos omnia machinamenta atque omnes insidias expertus, &c. cùm Zopyro Magabyzi filio hoc contigit portentum, vt quædam mularum eius quæ frumentum subuectabant, pareret: quo ostento commotus ille, cùm recordaretur eorum, quæ Ba-
C bylonius ille dixerat, vt ipse tanti facinoris author fieret, tanquam omnino fatalis, naso & auriculis seipsum mutilans, Darium consilijs instituit de capienda Babylone ipse transfugam se simulans, & à Dario mutilatum quod suasisset ei a Babylone tanquam inexpugnabili recedere, cùm post aliquot præclara eius aduersus Persas facinora, dux exercitus & murorum custos creatus esset, vrbem Dario prodidit, vt pluribus ibi recensetur: Simile & illud fuit, quod Galbam ad res nouas animosiùs tentandas confirmauit. Aui enim sui omen exceperat qui aruspicibus rerum summam puero promittentibus responderat, cùm mula pepererit: hæc autem apud eum postmodum pepererat. Eleo Elidis regnum obtinente Dorienses cum Aristomachi filijs comparata classe moliti sunt reditum in Peloponnesum. Classis imperatoribus oraculo denunciatum est (inquit Pausanias) remigationis ducem trioculum vt facerent. Quare addubitantibus, quidnam responsum illud vellet, vir fortè qui mulum altero captum oculo agebat, occurrit. Tum nimirum acutè coniecit Cresphontes, oraculi vocem ad hunc hominem pertinere. Eum itaque Dorienses ducem sibi elegerunt. Xerxe verò expeditionem in Græciam parante equa leporem enixa est, & mula incertæ naturæ partum (ancipitia genitalia habentem, maris & fæminæ, sed maris superiora,) edidit, cruenta bella stragesque, & memorandum illud excidium, quæ postea præcipitantibus fatis
D secuta sunt, præmonstrarunt, vt tradit Alexander ab Alexandro, ex eodem Herodoto. Aliàs etiam mulam ait, si gemellos pepererit, ostentum dirum pestemque denunciare: Aristoteles quidem mulam aliquando gemellos peperisse asserit, idque ostenti loco habendum esse, quid autem portendat, subticet. Nobis autem quid sperandum, quidue timendum (inquit Pierius Valerianus) qui mulæ fœtum nuper domi inspeximus? Anno enim hoc salutis nostræ duodeuigesimo supra millesimum & quingentesimum, Leonis X. sexto, quarto Non. Aprilis, qui dies de Assertoris nostri nece publico luctu nefastus fuit, apud amplissimum dominum meum Iulium Card. Medicem, hora lucis tertia, mulæ partus editus. Quod si quis vt Galbæ portendi huic aliquando summam rerum amplitudinem dixerit, vt eueniat, non erit præter expectationem & spem hominum qui vulgò illi talia ominantur, qui de hominis prudentia, de morum integritate, rerumque peritia, omnia sibi pollicentur, &c. Illud interim non omittendum, mulas non sui generis tantùm animalia parere aliquando visas, verùm etiam equos, vt anno circiter M. CCCC. LXII. in Arenate Brutiorum agro mula equum peperit pilo flauo, crinibus rutilis, oculis rufis: quem post Loisius Arenas apud Brutios longè princeps, ad Ferdinandum Neapolitanorum regem misit. Tra-

duntque

Mulæ partus quid præsagiat.

Darij ex mulæ partu felix augurium. Lib. 4.

Galba vnde audacior factus.

Primo Eliacor.

Xerxi mulæ partus infaustus.

Lib. 2. c. 21. Mula gemellos pariens.

Mula equum peperit.

Mula locuta eſt. *Li. 1. Chron.* *Pluuiæ præſagium.*

duntque etiam mulum in Meſopotamia humana voce locutum anno DCCXLVIII. vt annotauit Sanzouinus. Eſt & inter prodigia referendum quod mulus aliquando tripes, necnon & quinquepes ſit natus. Quod modo ad præſagia attinet, mulos & aſinos aiunt, ſi ſine cauſa fricent continuè aures, pluuiam portendere. E

ORACVLVM.

Lib. 1.

RÆSO Delphis quærenti, nunquid diuturnum foret imperium ſibi, Pythia in hæc verba reſpondit, vt refert Herodotus:

Regis apud Medos mulo iam ſede potito,
Tunc ad ſcrupoſum fugere Hermum ſtrennue Lyde,
Nec perſtare; nec ignauum nunc te eſſe pudendum.

His ex verſibus Cræſus accepit, cum allati eſſent, multo magis quàm ex cæteris voluptatem, ſperans fore, vt nunquam apud Medos mulus pro viro regnaret. Quis ſit iſte mulus, mox ſubinde dicetur. F

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

Mulæ anates amant.

CCVLTAM quandam videtur eſſe amicitiam nantium auium, ſiue eæ anſeres ſint, ſiue anates cum iſtiuſmodi quadrupedibus. Author enim eſt Columella ventris & inteſtinorum dolorem in bubus ſedari viſu nantium (anſerum natantium Vegetius 3.3.) & maximè anatis, quam ſi conſpexerit (inquit) cui inteſtinum dolet, celeriter tormento liberatur. Eandem anatem maiore profectu mulos & equinum genus conſpectu ſuo ſanare. Contrà Rhododaphnæ flores & folia homini ſaluberrima, mulis, aſinis & quadrupedibus plurimis venena ſunt.

Rhododaphne mulis inimica.

Ipſorum verò mulorum neſcio quid ineſt, quod muribus inter alia animalia exitiale eſt. Si enim muli vngula (ſiniſtra, Belberus in libro de ſenſibus) domus ſuffiatur, Raſis & ex eo Albertus, mures fugari aſſerunt. De vngulæ mulæ antipathia cum aqua ſtygis aliàs dictum eſt, ſed hic Plinij G tantùm verba referam: *Vngulas tantum mularum* (inquit) *repertas, neq́ aliam vllam materiam quæ non perroderetur à veneno ſtygis aquæ, cum id dandum Alexandro Magno Antipater mitteret, memoria dignum eſt, magna Ariſtotelis infamia.*

COGNOMINATA. DENOminata.

OTHOS ſpurioſve, quive ex adulterino coitu procreati ſunt, non tam ſæculi noſtri mos eſt, quàm remotioris etiam ætatis mulos nuncupare. Cyrus tamen legitimo quamuis matrimonio generatus, mulus eſt dictus propterea quod generoſiore matre natus eſſet, Aſtyagis quippe regis filia, cùm pater Medorum imperio ſubiectus eſſet, de quo verſus illi feruntur ab oraculo editi, quibus fuga Lydis indicitur, ſimulac mulus Medorum inuaſerit regnum. Verſus paulò H antè ex Herodoto recitaui. Cur verò Ariſtotelem Plato mulum vocaret, alia ratio eſt, vt conſtat ex his Diogenis Laërtij verbis: *Ariſtoteles in nos recalcitrauit, veluti muli ſtatim geniti matrem.* Quod idem quoque Aelianus narrat ſic ſcribens, Plato nominare ſolet Ariſtotelem mulum. Quid autem hoc ſibi nomen voluerit, ex eo liquet, quòd mulus cùm ſaturatus eſt lacte materno, calcibus petit matrem. Signifieabat igitur Plato inuoluto quodam ſermone, ingratitudinem Ariſtotelis. Etenim is cum maxima philoſophiæ ſemina & acceſſiones à Platone accepiſſet, ſuffartus optimis quibuſque, ſcholam contra Platonem aperuit, & in Peripateto cum ſuis familiaribus & diſcipulis aduerſus eum pugnauit, & Platonis aduerſarius eſſe cupiebat. Hæc ille. Fuit itaque Ariſtoteles contrarius Cteſiphonti cuidam pancratiaſtæ, qui calcitranti mulæ per iracundiam recalcitrauit, vt meminit Plutarchus in commentario περὶ τῆς ἀοργησίας. *Nodia herba coriarorum officinis nota, ea mularis dicitur,* inquit Plinius, *alijſq́ nominibus, nomas curat, efficaciſsimamq́ aduerſus ſcorpiones eſſe potam in vino aut poſca reperio.* Hæc ille, nec alibi vſquam vel ipſe vel alius quiſquam hoc nomine vllius herbæ meminit. Geſnerus conijcit eam eſſe quæ centinodia à multis vocatur,

Ariſtoteles cur mulus dictus. *Lib. 4.*

Nodia herba quæ.

Græcis

A Græcis polygonum: cùm & nomen (inquit) à nodis, quibus referta est, impositum & remedia conueniant: nam polygonum Dioscoride teste, ad vlcera maligna facit, nempe genitalium & herpetes ac erysipelata, vt nodia ad nomas, id est, vlcera depascentia. Bibitur etiam polygonum ad venenatorum morsus, cum vino, Dioscoridi: & Plinio proserpinaca (quam polygono eandem esse eruditi consentiunt;) eximij aduersus scorpiones remedij est. Nec refert, quod Plinius eodem capite proserpinacam & polygonum quasi diuersas herbas demonstrat, & nodiam quoque priuatim commemorat: multa enim huiusmodi apud illum, quæ nominibus tantùm differunt, ceu re ipsa diuersa recensentur: Cæterùm cur nodia mularis cognominetur, non facile conijci posse putat, nisi fortè eius pastu muli delectantur. Coriarijs quidem in vsu fuisse etiam polygonum potest propter vim astringendi coria, vt & rhus byrsodepsicos &c. Hemionion Hesychio & Varino genus herbæ est, quæ autem ea sit, non declarant. Inter aspleni siue scolopendrij nomenclaturas eadem vox legitur cùm apud Plinium, tum apud Dioscoridem: Theophrastus verò hemionon vocauit, interpres Gaza mulam. Non. n. hemionos Theophrasti differt ab hemionio, vt quispiam sibi persuadere posset ex corrupto eius textu, in quo hemionos scolopendrio similis esse legitur, cum sit legendum σκολοπένδρᾳ ex Dioscoride, id est scolopendræ, animali videlicet, cui herbæ folia sunt similia. Theophrastus herbæ nomen inde factum esse scribit, quod muli ea libenter vescantur. Conijciunt tamen recentiores à mulis denominatam propter sterilitatem, cùm similiter caule, flore & semine careat, ipsaque præterea sterilitatem mulieribus facere cum muli liene alligata à Dioscoride scribatur. Nec aliam ob causam alia quædam similiter sterilis, hemionitis quasi mularia nuncupatur, quam Plinius hemionion vocauit, & cum teucrio implicauit, nisi legamus, sicut nonnulli ex peruetustis exemplaribus legunt: *Inuenit & Teucer eadem ætate teucrion, & quam quidam hemionion vocant, &c.* Lectione facili & perquam commoda. Mandragoram item à Magis hemionion vocari inter synonyma Dioscoridi ascripta legitur, quæ & ipsa sua frigiditate sterilitatis causa esse potest. Est & ἡμίονιον auis quædam Hesychio & Varino. Ἡμιονίτιδαι ἵπποι Straboni sunt equæ, ex quibus asini admissarij mulos procreant, quales Columella mulares nuncupauit. Hemionidas vocatas fuisse ab artificibus virgines in iumentis siue mulis sedentes tradit Hermolaus, idque ortum esse ex antiqua pictura, Scribit enim Pausanias hoc genus operis monstrari Olympiæ, duas virgines mulis (interpres vertit cisio, Græcè legitur ἐπὶ ἡμιόνων) insidentes, quarum altera habenas tenet, altera velato capite sedet: Nausiacam Alcinoi filiam C (inquit) esse putant, cum ancilla ad lauacra contendentem. Sed & Plinius Protogenem Rhodium scribit Athenis pinxisse Paralum & Hemionida, quam quibusdam Nausicam vocari asserit. Cæterùm cum paralus fuerit nauis apud Athenienses, qua theori Delphos mittebantur, & in publicos conuentus legati: Iacobus Dalechampius pro hemionida legit hermionida, quæ fuit triremis, ita dicta ab Hermione ciuitate Laconiæ, vt meminit Thucidides, citante Cælio. De mulis Marianis Frontini verba recitaui in Asino, furculis nimirum illis quibus religatas sarcinas viatores gestant. Mariani autem dicti sunt teste Festo à C. Marij instituto, cuius milites in furca (inquit) interposita tabella varicosiùs onera sua portare assueuerant. Author adagiorum sic legit: Muli Mariani dicti sunt varicosi milites, qui in furca sua onera portare consueuerunt. Et alibi: Aerumnulas Plautus refert furcillas, quibus religatas sarcinas viatores gerebant: quarum vsum quia C. Marius retulit, muli Mariani postea appellabantur: Itaque ærumnæ labores onerosos significant, siue à Græco sermone deducuntur, nam αἴρειν Græcè, tollere Latinè dicitur. Vide mox inter prouerbia. Mulio quidem est mulorum ductor, (vt equiso equorum) qui mulos clitellarios vel ad vehiculum iunctos ducit, mulatirum vulgus vocat. Quartarios authore Festo appellabant antiqui muliones mercenarios, quòd quartam partem quæstus capiebant. Est & perpetuarij mulionis D mentio apud Senecam in ludo de morte Claudij Cæsaris: *Tu qui plura loca* (inquit) *calcasti, quàm vllus mulio perpetuarius*: Rhenanus in scholijs suspicatur perpetuarium dici, vel μιμητικῶς ad quartarium, vel illum qui in solidum aut semper sit vector, aut (quod magis arridet, inquit) qui perpetua nec interrupta vectatione suos vectores aliquo perducat. Ad vehicula mulis vsi sunt antiqui, non equis, vnde muliones vehicularij, quique mulis quæstum faciebant. Pro mulione mulius legitur apud Calepinum ex Horatio:

Audit, cum magno blateras clamore, furisq́;
Mulius.

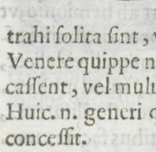
Quo tamen loco Miluius legit Acron, quem parasitum fuisse ait. Sunt & muliones è culicum genere, quos non amplius vno die viuere ex Plinio diximus in opere de insectis. Mulotribæ Plauto sunt qui mulas fricant. Græci mulionem ἀστραβηλάτην vocant, mulotribam verò vel curatorem mulorum, ὀρεοκόμον, teste Polluce, vnde, inquit, verbum ὀρεοκομεῖν. Ὀρεοκόμος verò apud Hesychium & Varinum exponitur, ὁ τὰς ἡμιόνους θεραπεύων, id est, is qui mulis medetur, Latini mulomedicum dicunt, vt artem ipsam mulomedicinam, quæ tamen nomina æquè de equis alijsque

Polygonum. *Hemionion.* *Mula herba.* *Lib. 9. Hist. 19.* *Hemionitis.* *Lib. 25. c. 5.* *Mandragora.* *Lib. 5.* *Equæ mulares.* *Hemionides virgines* *Lib. 8. c. 9.* *Muli Mariani.* *Mulio.* *Quartarius.* *Mulio perpetuarius.* *Mulius.* *Lib. 2. Serm.* *Muliones culices.* *Mulotriba.* *Mulomedicus.*

que iumentis accipiuntur. Curator verò mulorum etiam ἡμίοχηρος dicitur annotante Glossographo, qui mulicurium exponit. E

HIEROGLYPHICA.

Mulier sterilis. *Homo alienus ab amore.*

AEGYPTII vt mulierem sterilem significent (inquit Orus Apollo) mulam pingunt. Hæc enim ideo sterilis, quia matricem habet obliquam. Esse etiam Valerianus scribit qui hominem alienum ab amore, mulæ simulacro notari velint, propterea quòd ea tantæ sit contra amorem efficaciæ, vt puluerem, in quo illa volutauerit, corpori inspersum, mitigare ardorem amoris tradant Magi. Inuenit è contrario idem Valerianus apud quosdam matronarum notam in partubus, ex mulæ parientis prodigio significari, quòd earum pilenta mulis iunctis trahi solita sint, vt numis aliquot spectare licet. Sterilitatis itidem ergò, qui lasciuum hominem, Venere quippe non ad prolem sed ad voluptatem tantùm atque spurcitiem vtentem qui significassent, vel mulum qui equam saliret, vel mulam surrecta cauda prurientem pingere consuerunt. Huic. n. generi quamuis ad progenerandum inepto, genitalia tamen ad voluptatem natura concessit. F

Homo lasciuus generare nolens.

HISTORICA.

METAPHRASTES apud Lipomanum mulos, etsi sua natura dolosi sint & pertinaces, aliquando Dei ministros factos esse & in rebus planè diuinis humano sermone locutos ait. Cũ enim ex Hierosolymis Chalcedonem reliquiæ sancti Stephani protomartyris veherentur, astante clero ac populo, Episcopoque eius tum vrbis Metrophane, Constantinopolim vsque iam delatæ fuerant, substiterunt mulæ, currumque trahere vlterius detrectarunt, neque vllis flagris loco moueri potuerunt. Tandem vna in hæc verba prorupit, omnibus audientibus. Quousque ô homines laboratis, oportet hic sanctum deponi. Ibi itaque perstitere reliquiæ. Quin Constantinus Magnus, qui tum imperabat: eo ipso loco templum exædificauit. Quandoque etiam magis rationis pietatisque vestigia præ se fert mulus, quàm hæreticus homo. Cum enim inter hæreticum Sacramentarium ac diuum Antonium Vlysponensem de veritate sacrosanctæ Eucharistiæ disceptaretur, hæreticus, vt suam impietatem tueretur, coram populo dixit: Si iumentum meum (mulus is erat,) oblatam sibi hostiam consecratam abhorruerit, tum fatebor, quod Catholici asserunt. Antonius diuina ope confisus, assensus est. Obtulit igitur diuinum sacrificium Antonius, hostiam vnam in id experimentum seruans, adductus est famelicus mulus: iussit Antonius, vt suo creatori in hostia existenti ita exhiberet reuerentiam, quam pro sua irrationabilitate posset. Mulus mox accedens genua in terram demittit, reuerenter capite demisso in terram. Obstupescens hæreticus Catolicam fidem amplectitur. Author huius historiæ est Surius in vita S. Antonij Vlysponensis. Idem Surius de mulo S. Hugonis volare quodammodo viso hanc breuiter historiam narrat. Sanctus Hugo Cluniacensis Abbas, qui aliquando Romam peregrè proficiscens arctissimam à prominentis rupis latere viam ingressus, cuius ab alio latere mira profunditas solo visu terribilis erat. Hac cùm Hugo mulo suo insidens transiret, diuina contemplatione occupatus locum non animaduertit. Mulus quadam occasione perterrefactus resilit, resiliensque totus in huiusmodi profundissimum præcipitium delabitur, velut aëre volans in ipsum vsque imum, Hugone semper æquanimi, rectoque corpore insidente, stabilitas quoque ingenij in mulo visa est. Cùm. n. in ipsum profundum rectis tibijs peruenisset, casu, non lapsu, ex tanta præcipitij altitudine è diametro decidens mirum accidit, vt neuter vlla corporis parte læderetur, velut vterque Pegasei equi more volasset: reducti vterque in viam pristinam reliquum itineris cum reliquis comitibus confecerunt. Transcripsit Surius historiam ex Hugone monacho Cluniacensi, qui sancti Hugonis tempore vixit. Mirum etiam est quod tradit Vincentius accidisse in Mesopotamia, nimirum cùm ibi ingenti terræmotu ingens factus esset hiatus, qui ad mille passus pateret, inde prodijsse mulum ex omni parte incolumem.

To. 6. 21. Augusti. Muli Dei ministri. G

Mulus sacramentum veneratur. Tom. 3. c. 19 To. 2. Apr.

Mulus ceu volans. H

Li. 10. c. 156. Mulus ex hiatu prodiens.

MYSTICA.

YSTICA muli significatio apud Theologos modò in bonam, modò in malam partem accipitur. Priori modo temperantiam significat, vt ostendit Hugo de S. Foilletto, explicans hæc sacræ paginæ verba: *Et imposuerunt eum super mulam regis*: Mulus (inquit) ex equa & asino nascitur: vnde hoc animal ex velocitate equi & asini tarditate naturaliter temperatur, & ideo per mulam intelligimus temperantiam. Super mulam sedens Salamon in Gun ducitur, quia necesse est, vt qui ad luctam regiminis trahitur, per temperantiam moderetur. Cum verò accipitur mulus in malam partem, typus fermè est luxuriæ. Incognitus in Psalmos ad hæc diuini prophetæ verba: *Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus*: notandum esse admonet duo potissimùm esse peccata, quæ hominem à pœnitentia, peccatorumque suorum examine seducunt, superbiam & luxuriam. Superbia enim non vult corrigi, luxuria corporis quærit oblectamenta. Illa per equum, hæc per mulum figuratur. Superbos autem per equum indicari suo loco à nobis ostensum est, potissimum ex D. Gregorio, cuius breuissimam sententiam repetere non erit præter nostrum institutum. *Equi nomine* (inquit) *superbia dignitatis temporalis accipitur, Salamone attestante, qui ait. Vidi seruos in equis, & principes ambulantes quasi seruos super terram* &c. Cur verò luxuriosi per mulum figurentur, ratio est, quòd cùm mulus ex asino & equa ortum habeat, in eo tamen libido ad alienam quoque speciem intendit. Sic enim luxuriosos per mulum denotabat Angelus dicens Tobiæ: *In eos qui coniugia ita suscipiunt, vt deum à se & à sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent, sicut equus & mulus quibus non est intellectus, super eos habet dæmonium potestatem*. Dicens ergò Psaltes; *nolite fieri sicut equus & mulus*, idem est, quod, nolite fieri superbi & luxuriosi, quandoquidem hæc duo peccata maximè intellectum nostrum excæcant, vt nos ipsos non cognoscentes, ad pœnitentiam nunquam perducamur. D. Hieronymus etiam in explicatione Zachariæ prophetæ, vbi ait: *Et sic erit ruina equi & muli & cameli & asini & omnium iumentorum quæ fuerint in castris illis, sicut ruina hæc*: hoc pacto scribit: Qui prius equus fuerat hinniens ad vxorem proximi sui & impatiens ad libidinem ferebatur & iacebat in turpitudine voluptatum, quum sequi cœperit castitatem, dicetur ad eum: *Surge qui dormis & exurge à mortuis & illuminabit te Christus*. Iuxta hunc sensum mulos accipiamus, qui steriles sunt & non procreant liberos, sed voluptate lasciuiunt, de quibus Psalmista commemorant. *Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus*. Sicut ergò qui proni sunt ad libidinem, equi appellantur, sic mulos iustè vocabimus, qui virgines sunt carne, & non spiritu, qui enuchizantur non propter regna cælorum, sed propter hominum voluptatem. Quum igitur isti muli & isti eunuchi versi fuerint in progeniem & spirituales filios procrearint, audient per Esaiam: *Hæc enim dixit dominus eunuchis qui custodierint sabbata mea* &c. Alias eidem Hieronymo mulus est Iudaicus populus. Exponēs enim quæ subnectuntur, Psalmistæ verba: *In camo & fræno maxillas eorum constringe*: Fræno (inquit) & camo moderationis suæ deus coartat impiorum superuacuas blasphemias. Hoc rogat ecclesia deum patrem, vt per frænum id est prædicationem populum gentilem, quos equos nominauit, de lata via & spatiosa sæculi huius, faciat ad se appropinquare & populum Iudaicum, quos mulos nominauit, qui piger est ad deum credendum, per camum, id est, per contritionem cordis faciat eum ad se venire. Et Cassiodorus. *In fræno & camo maxillas eorum constringe*: Hic iam generaliter humanum genus commonet, ne vagis subdatur erroribus. Sed perscrutemur, quare istæ comparationes sunt positæ. Equus sine discretione, sessoris seruit arbitrio, & à quocunque fuerit ascensus, excurrit. Mulus autem patiēter accipit sarcinas quibus fuerit oneratus, & pro hoc vterq; intellectum non habet, quia nec ille eligit, cui obediat, nec iste, quibus oneribus grauetur, intelligit. Prohibet ergò huiusmodi homines diabolicis fraudibus insidere, & vitiorum oneribus prægrauari, ne malè obediendo, superbiæ magis partibus addicantur. Verùm istis talibus, quid dicit esse faciendum? Scilicet quod animalibus imprudentibus. His enim comparationibus homines stultos veritati subdidit inuitos. Nam quod ait, in fræno, ad equum pertinet. Frænum enim à fero, id est caballo retinendo dictum est: In chamo verò ad mulum respicit. Ergo hæc duo animalia supradicta cohibent ista retinacula, vt ad arbitrium iubentis incedant, ne suis voluptatibus efferantur. Maxillæ verò adminicula sunt animalium quibus esca manditur, vt corporis vita procuretur. Ipsas ergò maxillas per figuram allegoricam dicit inobedientibus debere constringi, id est copias victuales parciùs dari, vt ieiuniorum necessitate conclusi, creatoris subdantur imperio. Et D. Hieronymus exponens rursus illud Zachariæ. *In die illa erit quod super frænum equi est, sanctum domino*: Sin autem (inquit) voluerimus,

Temperantia per mulū indicata.

Luxuriæ typus.

Psal. 31.

Superbia per equum indicata.

Lib. 31. Moral. 181.

Cap. 14.

Populus Iudaicus per mulam indicatus.

(vt lxx. tranſtulerunt,) frænum accipere ſermonem Dei, intelligamus in fræno, qui equos inſanientes libidine & mulos ſteriles & laſciuos refrænat à vitijs & coërcet & non patitur ire per præceps. E

PROVERBIA.

Cum mula peperit. ΕΠΕΑ`Ν ἡμίονοι τέκωσιν, cùm mulæ pepererint, dicitur (inquit adagiorum author) quoties ſignificamus aliquid nunquam futurum, atque adeò rarò ſolere accidere, vt improbum ac ſtultum videatur ſperare. Ortum videri poteſt, cùm ex Darij Babylonem capientis, vel etiam Galbæ res nouas molientis augurio, de quibus ſupradictum eſt. *Mutuum muli ſcabunt.* *Mutuum muli ſcabunt.* Vbi improbi atque illaudati ſe viciſſim mirantur ac prædicant. Tranſlatum multis qui ſicuti reliqua iumenta, ſeſe inuicem dentibus ſcabere ſolent. Citatur hîc titulus, *Muli mulum ſcabunt*: à Nonio Marcello inter reliquos Menippearum titulos M. Varronis, mirum ni prouerbialis. Auſonius in altera præfatione monoſyllabarum: *Sed, vt, quod per adagionem cæpimus, prouerbio finiamus: mutuo muli ſcabunt.* Meminit huius & Varro libro de lingua Latina tertio. Symmachus in epiſtola quadam; *Mutuum* (inquit) *ſcabere mulos, cui prouerbio ne videar eſſe confinis, præconium virtutum tuarum, preſſo dente reſtringo.* Non videtur autem adagium rectè accipi poſſe, niſi malam in partem: veluti ſi indoctum indoctus, deformem deformis, improbum improbus viciſſim laudaret. Cuiuſmodi fabulam memorat Horatius de duobus fratribus, qui ſe mutuum ſcabebant, ac mutuo officio alterum alter viciſſim efferebant laudibus: F

Frater (inquit) *erat Romæ, conſulti rhetor, vt alter*
Alterius ſermone meros audiret honores
Gracchus, vt hic foret illi, ſicut Mutius illi.

Idem poëtas indoctos notans, qui tamen inuicem recitantes audiebant, ac laudabant,

Diſcedo Alcæus puncto illius, ille meo quis?
Quis? niſi Callimachus.

Adrianus Turnebus in annotamentis ſuis in Varronis libros de lingua Latina huc pertinere putat antiquiſſimum atque adeo pulcherrimum argutiſſimumque epigramma in Caſcam adoleſcentem recitatum ibi ab illo authore: G

Lib. 6. *Ridiculum eſt, cum te Caſcam tua dicit amica*
Caſca, Philoptonis ipſa ſenex puerum.
Dic tu illam puſam, ſic fiet mutua muli,
Nam verè puſus tu, tua amica ſenexſt.

Ipſe autem Turnebus ſecundum verſum legit ſic:

Fili Petroni ſexſquiſenex puerum,

ſexquiſenex pro ſexquianus: & mox emendat alterum verſum & legit:

Dicit puſum puſa puella, hic mutua muli.

Fricantem refrica. Vide mox, vbi de vſu ad aratra dicemus. Eidem prouerbio confine eſt illud à Diogeniano relatum: τὸν ξύοντα ἀντιξύειν, id eſt, *fricantem refrica*, vel *ſcalpentem viciſsim ſcalpe.* Suidas ab aſinis metaphoram tranſlatam exiſtimat inuicem morſicantibus, & in vtramque partem dici poſſe, qui ſe mutuis officijs adiuuant, atque qui ſe mutuis contumelijs afficiunt. Ariſtides in communi defenſione quatuor oratorum: τὸν ξύοντα δ' ἀντιξύειν καὶ τοῖς ὄνοις ἡ παροιμία δήπου δίδωσι. Περικλέα δὲ κἂν τοῖς λέουσι μᾶλλον ἢ τοῖς ὄνοις εἰκάζειν φαῖεν ἂν Ὁμηρίδαι. id eſt, *Scalpentem inuicem ſcalpere etiam aſinis videlicet tribuit prouerbium. Porrò Periclem cum Leonibus magis, quàm cum aſinis eſſe conferendum dixerint Homerici.* Eiuſdem ſententiæ eſt Terentianum illud ex Phormione: *Tradunt operas mutuas*, de adoleſcentibus qui ſe viciſſim in peccatis defenderent. Et verſus Epicharmi: Ἁ δὲ χεὶρ τὴν χεῖρα νίζει (niſi malis κνίζει,) δός τι καὶ λάβε τι, hoc eſt: *Abluit* (vel *fricat*) *manum manus, da aliquid & accipe aliquid.* Item illud: *Senes mutuum fricant*, natum ex lepida quadam hiſtoria, quam Aelius Spartianus in Adriani Imperatoris vita recenſet: Adrianus in balneo veteranum quempiam ſeruuli penuria, ſeſe marmoribus affricantem conſpicatus, eum & ſeruulis aliquot & ſumptibus donauit. Quod reliqui veterani feliciter ceſſiſſe videntes, cœperunt & ipſi complures ſub oculis imperatoris ſeſe marmoribus affricare, vt hoc modo principis elicerent benignitatem: At ille euocatis ſenibus, iuſſit vt alium alius viciſſim defricaret, atque ita pueris nihil opus fore. Is iocus poſtea in vulgi fabulam ceſſit. Celebratur & Scipionis Aemiliani apophthegma: *Iumenta quod manibus carent, alieno egere frictu.* Quo ſignificatum eſt eos qui res egregias gerere non poſſunt, egere præcone, quo famam ſibi comparent. H

Senes mutuum fricāt.

Quanto aſinis præſtantiores muli.

Dicen-

A Dicendum, vbi quis longo interuallo præcedit. Refertur apud Athenæũ. Theognis id sic expressit: *Lib. 7.*

Σόιτ' εἴη καὶ ἐμοὶ σοφίης περὶ δηρησάντοιν,
Γνόιης χ' ὅσον ὄνων κρέσσονες ἡμίονοι. id est,

Tibiq; si esset & mihi de sapientia contendentibus
Cognosceres quantum asinis præstantiores sint muli.

Sumptum videtur ex Homero, cuius hæc sunt verba:

Α'λλ' ὅτε δήρ' ἀπέην ὅσον τ' ἐπίουρα πέλονται
Η'μιόνων. hoc est:

Verum vbi tantum aberat, quantum pars vltima sulci,
Mularum.

Mulum de asino pingere, dici potest, quando exemplar & res effictа non multum inter se distant, vel quando ineptiæ ineptijs repræsentantur, vel mendacia mendacijs astruuntur. Magna similitudo inter asinum & mulum est: refertur à Tertulliano. *Saluete equarum filiæ.* Apparet ioco vulgari (inquit adagiorum author) fuisse iactatum in eos, qui emolumenti gratia blandiuntur: refert Aristo- B teles libro tertio Rhetoricorum, in certamine mulorum, cùm is qui vicerat, dixisset exile pretium pro carmine, Simonides recusauit, indignans mulos celebrare suo poëmate, verùm vbi victor dedisset satis magnũ præmium, carmen tale fecit: χαίρετ' ἀελλοπόδων θυγατέρες ἵππων. Siluit enim quod essent ex asinis quoque nati, & quod honestius erat, expressit, equarum filias appellans. Nouo genere prouerbij (inquit Alexander ab Alexandro) in vsu venit, vt qui tam ad imperandum, quàm parendum iuxta paratus foret, quiq; non segniter mandata exequitur, mulus Marianus diceretur. Namque Marius quæcunque militibus mandauit onera, ipse inter infimos obiuit in primis; quamuis furculas, quibus sarcinas viatores gerunt, quas Marius primus commentus fuit, mulos marianos aliqui dictos velint. Author verò adagiorum mulos Marianos, vt supra diximus, ob eandem rationem, castrensi prouerbio dictos esse ait, varicosos milites, qui nempe ex Marij instituto in furca tabella interposita sua onera portare consueuerunt. Festiuius tamen adagium fore ait, si detorqueatur in hominem immenso studio aut perpetuis negocijs vehementer destrictum. Plutarchus in vita Marij originem adagij bifariam refert: Cùm Marius Imperator milites cursu, varijsque ac longis itineribus, gestandisque oneribus exerceret, atque illi iam assueti non grauatim tacitique ea ferrent, castrensi ioco ἡμίονοι Μαριανοί, id est, muli Mariani dicti sunt. Hinc trans- C latum est in quosuis, qui facile parerent imperatis. Sunt qui diuersam adagij originem referant. Quum enim Scipio Numantiam obsidens statuisset inspicere non arma modò militum, verum etiam equos, mulos & currus, Marium produxisse equum pulcherrimè ab ipso nutritum, præterea mulum habitudine corporis, mansuetudine ac robore longè cæteris antecellentem. Itaq; cùm Imperator Marij iumentis delectaretur, ac subinde faceret mentionem, tandem factum est, vt iocosa laude, qui in officio se præstaret assiduum, patientem ac industrium, mulus Marianus diceretur.

Mulum de asino pingere.

Saluete equarum filiæ.

Mulus Marianus.

VSVS IN SACRIS.

MVLVS (inquit Festus) *vehiculo Lunæ adhibetur, quòd tam ea sterilis sit quàm mulus; vel quòd vt mulus non suo genere, sed equis creetur: sic ea Solis non suo fulgore luceat.* Quod & Catullus noster (inquit Pierius) agnoscit, vbi, *Siue notho & lumine Luna*, dicit. Quod verò factum hoc ob sterilitatis similitudinem D dicunt, quod scilicet perinde sterilis sit atque mulus, dicere non ausim, qui acceperim à Cabalisticis, planetarum, stellarum atque adeò cæli totius vires, rerum omnium formas in vnum Lunare corpus, tanquam in matricem infundere, eamque postmodum parturientium in morem vi sua species nouatusque omnes conformare, factasque & adultas omnium oculis ostentare: quod si ita se res habet, ea sitne sterilis appellanda, viderint alij. Hac ille. Vtcumque est: In basi Iouis Olympij tum aliæ deorum imagines expressæ sunt, tum Luna, teste Pausania equo vt ipsi videtur, inuecta; quæ reuera sterilis non est: addit quidem Pausanias, mulo eam, non equo inuehi ab alijs dici, & ridiculam ab eis de mulo fabulam addi. Iam verò fortuitone an mysticè Aesculapius draconis induta specie Epidauro mulorum bigis ad Sicyonios perferretur, hactenus non obseruaui. Factum autem id esse opera Nicagoræ Sicyoniæ mulieris idem Pausanias alicubi tradidit. Alexander ab Alexandro Romanos scribit in Consualibus mulum immolasse, additque rationem quòd id genus quadrupedum primum quadrigis iunctum fuisse diceretur. Cæterùm huius assertionis authorem idoneum non habet. Apparet tamen ex Festo id transtulisse: sed is Ludos Consuales in Circo maximo mulis celebrari

Muli cur Lunæ sacri.

Eliacor. 1.

In Corynthiacis.

Lib. 5. c.

Alexandri ab Alex. error.

dicit, quia id genus quadrupedum primum putatur cœptum curru vehiculoque adiungi: de immolatione nihil habet. Falsum autem esse quod immolarentur, ex eo potissimum innotescit, quod & muli vnà cum equis & asinis eo die feriarentur, redimiti floribus capita, vt Dionysius Halicarnassæus testatur, necnon Plutarchus & alij, vt in equo ostendimus. E

STRATAGEMATA.

Mulos cur Bias saginarit.

FERTVR Biantem, (referente Diogene Laërtio) cùm ab Alyatte rege, Priene ipsius patria obsideretur, ex industria duos saginasse mulos, eosque in castra impulisse: eis autem conspectis obstupuisse regem, quòd bruta quoque animalia tam nitida haberent, ac de soluenda obsidione cogitantem, explorandi gratia nuncium in vrbem misisse. Biantem consilio regis explorato, magnos arenæ aceruos tritico operuisse, hominique ostendisse. Eo agnito regem cum Prienensibus pacem percussisse, moxque Bianti, vt ad se veniret, mandasse, dixisseque: equidem Alyatten cepas edere ac flere iubeo. F Aliud stratagema per mulas excogitauit Pisistratus Hippocratis filius tyrannidem Athenis affectans, quod refertur ab Herodoto. Is enim seipsum ac mulas cùm vulnerasset, bigam in forum agitauit, tanquam elapsus ex hostibus, quem rus proficiscentem illi prorsus interimere voluissent. Itaque populum orauit, vt aliquid custodiæ circa se habere permitteret.

Pisistrati astus. Lib. 1.

EPITAPHIA.

Elegantissimum, venustissimumque atque argutissimum mulæ suæ epitaphium posuit gratitudinis ergò P. Crassus, quod tale est:

DIS PEDIB. SAXVM.
CIVCIAE DORSIFERAE ET CLVNIFERAE
VT INSVLTARE ET DESVLTARE
COMMODETVR PVBL. CRASSVS MVLAE G
SVAE CRASSAE BENEFERENTI
SVPPEDANEVM HOC CVM RISV POS.
VIXIT ANN. XI.

Inscriptum erat suppedaneo cuidam in agro Tiburtino, vbi Thomas Porcachius sese reperisse tradit in libro de funeribus antiquorum. Legitur hodieque & aliud mulæ epitaphium Florentiæ in aula Pittorum, quæ nunc est magnorum ducum, sed sine vllo lepore.

Lecticam, lapides, & marmora, ligna, columnas,
Vexit, conduxit, traxit, & illa tulit.

APOLOGVS.

MVLVS quidam Lydus (inquit Aesopus apud Plutarchum in conuiuio septem sapientum) cùm imaginem suam in fluuio conspexisset, formam & magnitudinem corporis sui admiratus, ceruice rectâ equi instar in cursum se dedit: deinde, H asini filium se recordatus, mox cursum sistit, & hinnitum, animosque deponit. Apologus simili quidem sensu sed paulo aliter nunc inter apologos legitur qui Aesopi nomine circumferuntur, nempe hoc modo: Mulus hordeo saginatus, lasciuiebat, clamans ac dicens; pater meus est equus cursor, & ego ei totus sum similis: at cùm aliquando necesse fuit ei currere, vt à cursu cessauit, patris asini statim recordatus est. Apologus admonet, vt si quis ad gloriam aut dignitatem promoueatur, prioris suæ fortunæ non obliuiscatur, quoniam inconstans sit hæc vita.

NVMIS-

NVMISMATA.

HVBERTVS Golezius binos pingit Syracusanorum numos æneos,cum mulis ad bigas iunctis:quorum prior ab vna parte effigiem ostendit viri velato capite (Hieronis puto qui videlicet apenen,id est mulorum bigas primus ad certamen iunxit teste Pausania, ijsque primus vicisse dicitur,) cum quatuor delphinis & inscriptione ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ: ab altera apenen, cuius mulos flagro impellit idem,ni fallor,Hiero,Superuolat victoria ceu mulos coronatura. Alter aduerso latere Arethusæ nymphæ effigiem habet cum eisdem cetis & literis; auerso autem latere est superiori similis, sed sub ipsis mulorum pedibus expressus est serpens quispiam,nisi potius scolopendram marinam dicamus: Hispidum enim animal est. Anaxilas similiter Messeniorum dux,post quam in Olympijs mulabus vicisset,epulo ob victoriam Græcis exhibito,Messanam reuersus,numos cum binis iunctis mulabus signari iussit, quorum altera pars leporem continet:is autem additus est,proptereaquod cùm Sicilia prius lepores non gigneret, Anaxilas eos primus à se importatos nutrierit. Depingũtur ab codẽ Goltzio. In priore Anaxilæ numo mularũ cursum flagello molienti victoria in aëre suspensa sertum impositura conspicitur ab vno latere; ab altero lepus ad cursum incitatus, & sub eo equus Neptuni in piscem cetumúe finiens, cum inscriptione ΜΕΣΣΑΝΙΩΝ. Eademque inscriptio legitur ab vtraque parte alterius numi,sed differt etiam quia victoriæ icon deest: & sub mulis sunt duo delphini,& ab vtraque parte depicta est apis mellis symbolũ. Pingit denique & alium numum,in quo vna tantummodò mula bigam trahit, sub qua Iouis conspicitur fulmen; & ab altera parte sub lepore pecten cum literis ΜΕΣΣΑΝΙΩΝ. Depingit Aeneas Vicus in opere de matronis Augustis, Liuiæ siue Iuliæ (fuit enim in Iuliorum familiam ab Augusto adoptata) numum in quo carpentum expressum est cum inscriptione: S.P.Q.R. IVLIÆ AVGVST. Senatus consulto enim Liuiæ concessum,vt carpento veheretur, quod postmodum alijs Augustis matronis,Messalinæ,Agrippinæ,Domitillæ filiæ Vespasiani,Iuliæ Titi,Faustinæ alijsque fuit concessum,vt ex omnium earum matronarum excusis numis clarum est. Sebastianus Eritius æneum ostendit numum Neruæ principis, in quo ab vna parte muli conspiciuntur soluti,libereq; pascentes,cum fasciculo hastarum aliorumúe telorum,atq; ni fallor scutorum, cum literis, VEHICVLATIONE ITALIÆ REMISSA. S.C. ab altera, laureata imperatoris effigies, cum inscriptione, IMP. NERVA CAESAR AVG. P.M. COS. III. P.P. Constantinus Landus in opere de veterum numismatum miscellanea explicatione scribit sese hunc numum conspexisse apud Tiberium Decianum I.C. clarissimum Foroiuliensem, cùm esset Patauij, vbi ille ius ciuile tum profitebatur: se verò apud Dionem qui eius Imperatoris vitam scripsit, nihil de hac re legisse,nisi quòd equorum sustulerit cursus, quod tamen ad hanc (inquit) rem nihil facit. Cursus enim illi equorum potuerunt esse ludi vel aliud quid simile. Hoc autem de vehiculatione (quod tributum quoddam fuisse supicari licet,quod principi pendebatur,vt est rhedarium, vt est in iure,& iugum,) id puto illud esse,quod Iulius Capitolinus in Antonino Pio dicit inter cętera beneficia,quæ reip.Rom. contulit, illud fuisse, quod vehiculariũ cursum summa beneuolẽtia subleuauit. Aelius Spartianus in Adriano ait, Adrianũ cursum fiscalẽ inhibuisse. Sed an hoc huc faciat,non satis mihi liquet. Hinc etiam temonarium inductum fuisse crediderim quod tributi genus quoddam est,quod à Iustiniano in codice refertur L.Senatorum Substan. de dignitatibus lib. 12. c.& l.iubemus. de proximis sacrorũ scri.& l.de cubiculis.de priuil.eorum qui in sacr. pal.nul. C.lib. 12.etsi aliqui telonarium legant,quod non renuo. Ego tamen de temonario alias in meis iuris ciuilis exercitationibus plenius disserui cum Accursio sentiens, etsi de telonijs vectigalibus in lib. 2. feudorum scio fieri mentionem,vbi de regalijs agitur,vbi hęc sunt verba, vectigalia quæ vulgò dicuntur telonia. quod aut suprà de iugo dixi,idem puto esse, quod temonarium onus,nempe tributum quod ab Ammiano Marcellino traditur,& à diuo Maioriano in lib. nouellarum legum, titulo primo refertur,vbi exigi omnem canonem per rectores prouinciarum,binos per iugum vel millenos solidos & semissem solidi per singula iuga præcepit. Carrucarium etiam vectigal memini me legere aliquãdo in iure, sed nunc nõ subit memoriæ locus. Voluit igitur intelligere Nerua per illas mulas liberè pascẽtes, quòd onera illa quæ per vehicula solui solebãt,sustulisset ac rempub. liberasset,ab illo canone. Nec video cur aliqui malint ibi in illo numo Neruæ fuisse equas,cum mulas fuisse constans sit opinio,à quibus tamẽ non dissentio. Aeneam tamen Vicum Parmensem summũ antiquariũ habeo mecũ sentientẽ hac in re,in eleganti numismatũ veterũ libello quẽ superiore anno edidit materno sermone Italicaq; lingua scriptũ ad Cosmũ Medicẽ Florentinorũ Ducem. Hæc itaq; Lãdus. Pierius Valerianus,qui imprudẽter equos esse credit, de tributo numũ illũ accipiẽdũ esse iudicat,quod Italia omnis in vehiculationes exoluebat, vt & Magistratuũ sarcinę & exercituũ

Syracusanorum numi.
Messeniorũ numi.
Liuię numus cum carpẽto.
Neruę numus cum mulis solutis ejusque explicatio.
Equorum cursus sublatus.
Temonariũ quid.
Carrucariũ vectigal.

& alia huiusmodi publica transportarentur, quod tributi genus (inquit) Nerua onerosum nimis Italiæ remiserit vniuersæ: Idem tradit Eritius, qui opinionem hanc eodem quodammodo numo corroborat, fasciculum illum armorum qui præterea in eo expressus est, typum esse inquiens eorum quæ belli temporibus muli conducere solent. E

VSVS IN VECTIONE.

De nat. deor. LONGVM est (inquit Cicero) mulorum prosequi vtilitates & asinorum: vnde fortè ab Achile ponitur victoris præmium. Est enim, vt vtar verbis Plinij, animal viribus in labores eximium. Homerus equidem præ cæteris mulorum robur declarat Græcorum exemplo, qui inuitis Troianis, Patrocli cadauer eripiunt: eos enim mulis assimilat tanquam robustissimis animantibus: *Iliad. P.*

Οἱ δ' ὥς' ἡμίονοι κρατερὸν μένος ἀμφιβαλόντες
Ἕλκωσ' ἐξ ὄρεος κατὰ παιπαλόεσσαν ἀταρπὸν,
Ἤ δοκὸν, ἠὲ δόρυ μέγα νήϊον· ἐν δέ τε θυμὸς
Τείρεθ' ὁμοῦ καμάτῳ τε καὶ ἱδρῷ σπευδόντεσσιν. F

Hi autem tanquam muli validas vires assumentes
Trahunt ex monte per asperam viam
Vel trabem vel lignum ingens nauale; intus verò animus
Affligitur, simulq́; & labore & sudore festinantibus.

Festus author est id genus quadrupedum primum putari cœptum curru vehiculoque adiungi. Et Blondus asserit se vbique inuenisse, mulis, non equis vsos fuisse priscos ad vehicula: idque ex parte sic indicare Senecam tertia de nonagesima epistola his verbis: *Vehiculum, in quo positus sum, rusticum est: mulæ se viuere ambulando testantur; mulio excalceatus non propter æstatem. Quid, mulæ omnes saginatæ, omnes vnius coloris.* Et Aelium Lampridium de Commodo Imp. *Dedit & vasa aurea; & cum vnguentis alabastra: dedit & vehicula cum mulabus & mulionibus & iuncturis argenteis, vt ita à conuiuio redirent.* Idem & Heliogabalum tradit pro apophoretis mulos dedisse, basternas & rhedas. Verùm iunguntur item plaustris & aratris, pistrinisque, vt mox patebit. De vehiculorum & curuum generibus fusiùs dixi in equi historia, vbi quæ à mulis, quæ ab equis trahe- rentur, ostensum est, simulque dictum, mulas matronarum, equos virorum potius fuisse. Apud Homerum in Odyssea Nausiacæ vehiculum à binis trahitur mulis: In Iliade Priami currus ab equis & mulis, ab equis, quia vir erat, à mulis quia iam senex, & effœtus viribus. Viros tamen etiam mulis vsos fuisse constat. Vsus eis est Claudius Cæsar, qui vt Suetonius scribit, nunquam carrucis minus mille fecisse iter traditur, soleis mularum argenteis, canusinatis mulionibus. Similiter & Nero mulis argenteis soleis cum Poppæa vxore proficiscebatur. Eisdem vehebantur, ituri rus, Martialis: G

Mularum robur.

Lib. 3. Nausiacæ vehiculum.

Lib. 24. Priami currus.

Viros mulis vsos fuisse.

Li. 8. Epi. 6.

Sed sub vrbe rus habemus æstiuum,
Vehimurque mulis non vt antè conductis,
Quid imprecabor ò Seuere, liuenti?
Hoc opto, mulas habeat, & suburbanum.

Lib. 11. 80. Et rursus:

Ad primum decima lapidem quòd venimus hora,
Arguimur lentæ crimine pigritiæ.
Non est ista quidem, non est mea, sed tua culpa,
Misisti mulas qui mihi Pæte malas. H

Hinc mulos legimus meritorios, quibus itinera conficiebantur conductis. Ferebant & lecticas mulæ, qui mos hodieque durat, cæterum Romani proceres cælo sereno ducebantur per compita, pluuioso verò sub porticibus, vt docet Iuuenalis his versibus:

Lecticæ à mulis vectæ.

Saty. 7.

Balnea sexcentis & pluris porticus in qua
Gestetur dominus, quoties pluit, anne serenum
Expectes? spargatque luto iumenta recenti?
Hic potius: namque hic mundæ nitet vngula mulæ.

Aliàs enim vestes, atque ipsam lecticam facilè conspurcat, quod Martialis quoque hoc versu tetigit:

Vt lutulenta linat Tyrias mihi mula lacernas.

Ad clitellas aptitudo. Est autem mulus asino equoque clitellis aptior. Hi Græcis νωτεῖς, νωτοφόροι, νωτηγοὶ Arriano vocantur, & σωματηγοὶ apud Varinum & Hesychium: νοτισαῖσθαι enim teste eodem Hesychio dicitur, qui

A tur, qui dorso baiulat, non sub iugo vehit, homo, equus, asinus. De mulo clitellato Horatius ait:

Hinc muli Capuæ clitellas tempore ponunt.

Plauts in Mustellaria: *Muliones mulos clitellarios, magni sunt oneris: quicquid imponas, vehunt.*

VSVS IN AGRIS ET VRBIBVS.

OLIM, sicuti & nunc aliquot locis, bobus, asinis & mulis proscindebant arua. Hinc illa lex Mosaica, quæ vetat arandi gratia bouem & asinum sub idem iugum mittere. Quod autem à mulis trahitur aratrum, multò celerius peruenit ad sulci finem, vbi arator inuertit aratrum, quàm quod trahitur à bobus, vt testatur Homerus, cùm ait: *Deut. 22.* *Mulorum aratio qualis.*

B
Ἀλλ' ὅτε δὴ ῥ' ἀπέην ὅσον τ' ἐπίουρα πέλονται
Ἡμιόνων. αἱ γάρ τε βοῶν προφερέστεραί εἰσιν
Ἑλκέμεναι νειοῖο βαθείης πηκτὸν ἄροτρον. id est, *Iliad. K.*
Sed cum iam aberat, quantum interualla sunt scilicet longè
Mularum. hæ enim bobus præstantiores sunt
Ad trahendum in nouali profundo compactum aratrum.

Quem poëtæ locum Aristarchus referente Didymo ita interpretatus est: Quantum emisso simul ab aliquo tum mulorum, tum boum iugo anteuertuntur à mulis boues, tantum spatium sinentes isti heroes Dolonem progredi in via, conuersi persecuti sunt. Præuertunt autem muli boues arando, non quòd robustiores sint, sed quòd celeriores, si pariter emittantur, vt testatur etiam Columella: Vterque sexus (mulus & mula) & viam rectè graditur & terram commodè proscindit: nisi pretinm quadrupedis rationem rustici oneret, aut campus graui gleba robora boum deposcat. Cùm itaque idem poëta in Odyssea describit cursum pedestrem, & Clytoneum ait tantum præcurrisse, quantum muli solent in aruo arando, subaudiendi sunt boues. Eius verba sunt: *Odyss. Θ.*

C
Τῶν δὲ θέειν ὄχ' ἄριστος ἔην Κλυτόνηος ἀμύμων
Ὅσσον τ' ἐν νειῷ οὖρον πέλει ἡμιόνοιϊν,
Τόσσον ὑπεκπροθέων λαοὺς ἵκεθ', οἱ δ' ἐλίποντο
Horum currendo longè optimus erat Clytoneus inculpatus
Quantum in nouali terminus solet esse mularum
Tantum præcurens ad populum venit: alij verò relinquebantur.

Celebrat & Theognis arationem mulorum:

Οὐδέ μοι ἡμίονοι κύφων' ἕλκουσιν ἀρότρου
Τῆς ἄλλης μνηστῆς εἵνεκα ναυτιλίης.
Hei mihi muli collare trahunt aratri
Alterius promissæ causa nauigationis.

Præbent & alias operas in agris muli, nam & plaustra trahunt, vnde dicebat Cato, *Quot iuga boum, mulorum, asinorum habebis, tot plostra esse oportet.* Qui vsus apud agricolas desijt, & vrbanus quodammodo factus, quamuis tamen vel bobus vel equis sæpius vtantur, Martialis, dum ait: *Alij vsus in agris.*

Vixque datur longas mulorum vincere mandras, *Lib. 5.*
D *Quaque trahi multo marmora fune vides,*

significare videtur, Romæ quoque mulos plaustra traxisse: non enim hic mandra stabulum, sed ingens vehiculum significat, quo trabes portantur, quod Probus Græcè etiam μάνδρον vocari ait. Græci autem indifferenter boues vel mulos plaustris adhibebant, vti colligo ex Homero, apud quem Nestor Græcorum cadauera ad castra vehi curat bobus & mulis. Dantur & in pistrina muli, asinisque & bobus præferuntur, more etiam antiquo. Suetonius de Cæsare: *Deinde post solis occasum, mulis è proximo pristino ad vehiculum iunctis, occultissimum iter modico comitatu ingressus est.* *Mandra quid.* *Iliad. H.*

VSVS

VSVS IN EQVITATIONE.

QVITATIO quamuis propriè dicatur de equis, ideoque proceres generosiores magnique pretij equos alant ad pompam, habet tamen, habuitque semper regium nescio quid ipse mulus. Hos potius quàm equos equitant principes Ecclesiastici, Episcopi, Cardinales, atque ipse quoque summus Pontifex Romanus, quemadmodum & olim reges ipsi, regumque liberi, vt in sacris literis legimus, vbi Dauid inquit: *Ponite filium meum Salomonem in mulam meam.* Cardinales, vt aiunt, nunc mulos ferè quæeunt cinericei coloris, eosdemque magnos & caudatos. Olim verò parui erant in pretio, vt scribit Politianus in miscellaneis, in hoc versu Martialis:

Mulos equitare regium esse. *Reg. 3.* *Atlas nanus dictus.*

Non aliter ridetur Atlas cum compare gibbo,

legens pro gibbo mulo, tum quòd in vetustis quibusdam codicibus sic inuenerit, tum quòd Atlantem de Iuuenalis verbis, nanum quendam pumilumue fuisse temporibus illis haud ignoratum collegerit, per antiphrasim scilicet: sic enim (inquit) nanum cuiusdam Atlanta vocamus. Sed & muli pumili tum in pretio sunt, inque delicijs habiti. Erat autem procul dubio ridiculum hominem nanum, mulo similiter nano & compare sibi vehi. Iam verò & itinera mulis peraguntur meritorijs, locis potissimùm montanis asperisque, in quibus equis longè præferuntur, non solùm quòd minus cespitent, sed etiam quod per angustias viarum earumque præcipitia tutius sessores deducant. Nec recens meritoriorum mulorum vsus est, sed & Horatio notus: inquit enim:

Muli meritorij.

——Nunc mihi curta
Ire licet mula, vel si libet vsq. Tarentum.

Mula curta quid Horatio.

curta, id est, vt Petrus Nannius Alcmarianus interpretatur in suis miscellaneis, nimio onere attrita, non autem vt multi volunt, cui aliqua pars adempta est.

VSVS IN BELLO.

VLORVM Vsum in bello fuisse vel vnum illud quod declarauimus, Neruæ numisma testatur, ex quo etiam discimus arma peculiariter vexisse, (quòd alijs nunc regionibus equi præstant, in Italia boues,) indeque non exiguum reipub. cessisse tributum, quod vbi bonus ille Imperat. sustulit, mulos istos postmodum publicos fuisse conijcio. Inuenio enim apud Vopiscum, mulum nuncupari centuriatum, Mulum (inquit) centuriatum comiter curet. Hinc enim mulos apparet centurijs attributos fuisse, qui publici essent non priuati: vt videlicet mulum dicat centuriatum eo modo quo centuriatum militem dicimus, qui centuriæ attributus assignatusque est. Σκευοφόροι vocantur muli isti qui res ad iter bellumque necessarias ferunt. Notauit verò Cælius, esse ex Græcis qui angarum non pro operario tantùm accipiant ac ministro sed pro achthophoro item siue baiulo: indeque & mulos angaros dici compertum sibi esse. Erat & clitellariorum mulorum in bello vsus, vt notum est ex historia Rom. Liuius: *Mulos detractis clitellis cum cohortibus alaribus &c.*

Mulus centuriatus. *Muli scheuophori.* *Angarus.* *Muli clitellati.*

VSVS IN MEDICINA.

PONZETTVS Cardinalis veneno infectum si necessitas vrget, muli aut cameli recenter occisi ventri indi iubet: ita enim horum animantium calore venenum resolui, & membra & spiritus roborari. Bartholomæus Maranta tam diu includi debere putat, quoad calor animantis omnino euanuerit, tumque in alium eodem modo homini esse ingrediendum, rursusque in alium atque alium ac quo pluribus vsus fuerit mulis, eo tutius euasurum, fuisseque ait principes, quos triginta vel etiam quadraginta mulorum impendio certissimum mortis discrimen euasisse historiæ narrent. Puluerem in quo se mula volutauerit, corpori inspersum mitigare ardores amoris à quibusdam scriptum esse testatur Plinius. Partes verò mularum plerasque steriles reddere mulieres authores tradunt, inde sumpta occasione, quoniam sterile, vt dictum est, hoc animal est. Cor siccum & vino aspersum, datur (inquit Sextus) bibere post purgationem tricenariam, vt non concipiat mulier. Si duo testiculi muli (inquit Albertus) in pelle eiusdem corij

Veneni curatio. *Lib. 3. c. 8. method. cogn. simpl.* *Ad ardores amoris.* *Mulieres vt steriles redduntur.* *Cordis vires* *Testium.*

A corij constringantur, & super mulierem suspendantur, non concipiet, quàm diu ei adalligati fuerint. Testiculum muli combustum brachio mulieris pro atocio iubet Sextus apud Aggregatorem alligari: & si virgo ex eo biberit post primam purgationem, nunquam concipere ait. Dioscorides ait: *Cum muli rene si bibatur populi albæ cortex, conceptionem impedire, vel sterilitatem inducere tradunt*: sic enim vertenda sunt illa verba: ἱστορεῖται δὲ καὶ ἀτόκιος εἶναι, &c. Non abortiuum fieri tradunt, vt Ruellius transtulit. *Renum.* Matrix mulæ si decoquatur cum carne asinina aut alia, & inde comederit mulier ignorans, nunquam, vt Rasis pollicetur, concipiet. Si dentur occultè mulieri edendæ carnes, quibus incoctum fuerit aliquid de matrice mulæ, vel de ipsa matrice cocta, concepturam vnquam negat Kiranides, apud quem lego, Lampyridem vermiculum in matrice mulæ alligatum mulieri, etiam sterilitatem facere. *Carnis.* Sordes aurium mulæ alligatas in pelle ceruina & brachio suspensas post purgationem mulieris, Sextus efficere tradit, vt non concipiat: esse autem quæ lana alba alligant, esse item quæ ex aqua eas bibunt. *Sordium auris vires.* Rasis ait, si corio mulæ sordes aurium incluseris & appenderis mulieri, nunquam concipiet: idem præstare Kiranides scribit, si occultè propinaueris, in cibo nimirum vel potu: item si castoreum cum eisdem sordibus sumatur. Idem
B iubet vt semen pæoniæ operiatur illis, atque ita mulieri circumligetur. Si bibat mulier assam fœtidam magnitudine fabæ in vrina mulę, non concipiet authore Rase. *Vrinæ.* planè verò sterilescet si mulæ sudorem lana xylina exceptum pro pesso subdat. *Sudoris.* Hanc eandem sterilitatem faciendi vim Burdoni siue hinno inesse volunt, quia hic scilicet similiter bigener est & sterilis. *Burdo sterilis steriles facit.* Burdonis testiculum supra sterilem arborem combustum & extinctum de lotio spadonis Sextus alligatum pelli mulæ & post menstrua brachio suspensum conceptum impedire asserit: quem tamen locum aliter citat Aggregator his verbis: Tamarisci (quæ arbor sterilis est) carbones extincti in vrina cameli, in pellicula mulę brachio alligentur mulieris, ne concipiat. Sed priori lectioni astipulantur barbari quidam recentiores, vt ait Gesnerus, Aesculapij (hunc enim ferè pro Sexto citant) hæc verba adferentes, *Auriculæ mulæ & burdonis testiculi si gestentur à muliere, non concipiet.* Est tamen in mulis quod ad conceptum facit, imo ad conceptum violentum. *Vt mulier concipiat etiam inuita.* *Cogunt* (inquit Plinius) *concipere inuitas setæ ex cauda mulæ, si iunctis euellantur inter se colligatæ in coitu.* Nunc cæteras facultates recenseamus. *Cineris corij vis.* Aiunt mulorum pellis & similium cinerem locis igne adustis apponi, & vlcera calefacere, cùm non sint apostemata: vtilem etiam esse attritis calceorum iniuria pedibus & coxis, itemque fistulis, vt quidam ex Auicenna citant. *Vngularum* Vngularum muli vel mulæ cinis teste Plinio,
C ex oleo myrtino alopecias replet. Marcellus verò istiusmodi cinerem & oleum myrtinum, cum aceto & cum pice liquida mixta & imposita, etiam fluentes capillos continere scribit. Sextus pro vngulis muli aut mulæ ad idem remedium, ponit iecur Burdonis: *Iecoris burdonis vis.* Burdonis iecur (inquit) combustum cum oleo myrtino mixtum & illitum capiti, capillos fluentes continet & facit crescere, maximè si conorum cupressi cinis admisceatur, vt Matthiolus addit. Marcellus ait mulinæ vngulæ exustæ cinerem salubriter inspergi vitijs veretrorum, atqui Plinius formicationes & verrucas excipit, arietis pulmonis inassati sanie curandas. *Stercoris vis* Stercus mulinum cum oxymelle lienosis potui datum, dolores efficaciter tollit, vt Marcellus scribit. Hippocrates verò stercus hoc combustum, tusumque ac cribratum, vino dilutum bibere iubet, si muliere fluxus ex vtero oboriatur. *Lib. 2. de nat. mul.* Medicamentum ex vrina muli podagris vtile, describitur apud Aeginetam his verbis: *Vrinæ.* *Lib. 7.* *Vrinæ muli sextarij quatuor, argenti spumæ libræ duæ, olei veteris mystrum, trita diu omnia, vt strigmenti spißitudo fiat, incoquito donec digitos non inquinent.* Plinius vrinam cum suo luto illitam, clauos pedum sanare tradit: & aliàs ait: *Lichenem mulæ potum in oxymelite cyathis tribus, comitialibus morbis vtilem tradunt.* *Lichenis vis.* Marcellus verò, cùm dixisset, muli impetigines in vtroque crure super genua nasci, & veluti cutis aridæ modo inhærere: iubet eas incendi, & stranguriosum diuaricatum desuper po-
D ni, ita vt defumigationem illam expansis vestibus tegat, ne qua odor & fumus emanet, itaque efficacissimè incommodi eius vitio cariturum pollicetur. Ad suspiriosos remedium salutare ex eodem: *Spumæ ouis* *Spumam de ore mulæ collige, & in calicem mitte, atque ex aqua calida siue viro siue fæminæ quæ hanc molestiam patitur, continuò da bibendam: homo statim sanabitur, sed mula morietur.*

DE AST-

DE ASINIS CORNVTIS.

CAP. V.

Lib. 4. Asini cornuti Africani. Scythici. Li. 10. c. 40.

TRIBVS in locis cornutos asinos celebrari reperio, in India, Scythia, & Africa: cæterùm denturne, & si dentur, speciene differant, non habeo, quod dicam. Africanorum meminit Herodotus, *Apud Afros* (inquit) *qui Aratores cognominantur, asini cornuti reperiuntur.* De Scythicis verò sic Ælianus: *In Scythia asini cornibus præditi nascuntur, quorum cornua Arcadiæ fluminis Stygis aquam continent, quæ transmittit vasa omnia, etiamsi sint ex ferro. Hæc cornua à Sopatro apportata fuiße aiunt Alexandro Macedoni, & illum admiratum misiße Delphos, vt dedicarentur Pythiæ, additis his carminibus:* F

Hoc tibi Alexander Macedo mirabile cornu
Dedicat ò Pæan ex asino Scythico.

Lib. 4. c. 52. Asini Indici cornuti.

Idem & Indicos describit his verbis: *Syluestres asinos equis magnitudine non inferiores apud Indos nasci accepi, eosque reliquo corpore albos, capite verò purpureo, oculisq; nigris* (cæruleis vertit Volaterranus) *esse, cornuq; in fronte gerere vnicum* (Volaterranus addit sesquicubitale) *cuius superius puniceum, inferius autem album, medium verò nigrum sit: atq; non omnes quidem Indos, sed potentiores, cum tanquam armillis quibusdam brachia, sic cornua auro, certis spatijs ornarunt, ex his ipsis bibere solere.*

Cornu asini Indici facultates.

Ex hoc cornu bibentem ab insanabilibus morbis tutum fieri, neq; eum ipsum conuulsionibus corripi, neq; sacro morbo tentari, neq; venenis vllis ferunt. Quinetiam si quid prius pestilens biberit, tum id euomere, tumq; ad sanitatem redire. Cum autem cæteri asini, quibuscumq; in terris sint, tam domestici, quàm syluestres, tum solipeda animalia, talos non habeant, asinos Indicos cornigeros Ctesias inquit, talis primùm, ijsq; nigris præditos esse. Deinde si quis eos confregerit, interiora quoq; nigra deprehensurum esse: neque modò corporis velocitate longè multumq; cæteros asinos superare, sed velocitate eadem equis & elephantis præstare. Cum autem in viam se dederunt, tardiùs primò ingrediuntur, deinde paulatim tantum confirmantur ad contendendum iter, eos quidem vt sequi operosum sit, eorum verò cursum transcurrere nulli concedatur. G *Postea autem quàm fæminæ pepererunt, patres circum pullos à partu recentes summa custodia versantur, eorumque commorationes locis Indiæ desertißimis sunt.*

Amor erga fœtus.

Cum à venatoribus Iudis inuaduntur, pullos suos adhuc ætate infirmos à tergo suo pascentes habent, atq; pro eis propugnant: contra equites audent venire, eosq; ferire.

Fortitudo.

Tanto sanè hi robore existunt, vt nihil eis obsistere queat, quin statim & concidat, & perdatur, equorumq; in cursu latera discerpunt, ac lacerant, ac viscera disrumpunt, ex quo fit, vt ad eos equi appropinquare valdè metuāt, appropinquatio enim capitalem vtrisque mulctam miserabiliter infert. Ex eo namq; conflictu, non equi modo, sed & asini pereunt: pergrauiter calcibus pugnant: eorum morsus eatenus acerbiores sunt, vt quicquid comprehenderint, funditus diripiant: ex his verò qui sunt confirmata ætate incomprehensibiles sunt.

Li. 15. c. 15.

Carnes eorum quòd amarißimæ sint, haudquaquam esculentæ. Hæc itaque Aelianus, qui & alias regis Indorum certamina recensens, inter alia hos quoque cornutos asinos inuicem pugnare tradit: quæ omnia, breuius tamen repetit Philes, aitque Indorum regem ex createre de huius animalis cornu confecto bibere, splendidum eum vocans, & cubitalem esse dicens, potionem autem eam contra morbum sacrum, id est comitialem conferre. Adhæc feram ipsam inter solipedes solam & talum & bilis vesicam habere, vt perperam Volaterranus transtulerit, hanc feram H carere felle, & potionem ex hoc poculo ad ignem sacrum conferre.

Asini cornuti figura fera

Habes hic candide lector feram corpore auribusque asininis, binis armatam cornibus, quorum alterum, vt pictura ipsa ostendit, è narium, alterum è regione oculorum exit. Communicauit iconem doctissimus, pariter atq; excellentissimus reipub. Norimbergensis archiater Ioachinus Camerarius syluestris asini nomine. Cum verò solipes non sit, sed pedes in digitos findantur, asinus syluestris Indicus esse non potest: quamobrem quærendam Scythicusne fuerit, vel Africanus. Adhæc Indicus vnicornis est, non bicornis, vt testatur ipse Aristoteles his verbis:

Li. 3. part. 2.

Asinus Indicus licet solipes, corniger tamen est, sed singulare cornu gerit, & solus in solipedum genere talum poßidet. Idem testatur Plinius: *Cornigera* (inquit) *ferè bisulca: solida vngula & bicorne nullum: vnicorne asinus tantum Indicus, vnicorne bisulcum oryx. Talos asinus Indicus vnus solipedum habet.* Et rursus: *Cornua solipedum nulli excepto asino Indico, qui vno armatus est cornu.* Recentiores quidam obscuri, onagrum siue asinum syluestrem Indicum, magnam & crudelem feram esse scribunt, cornu vnico, duro, acuto & longo: robur ei esse tantum, vt ingentia de rupibus saxa euellat, idq; tantùm vim suam experiundi gratia.

gratia. Philostratus autem eadem ferè etiam quæ Aelianus & Philes scribit in vita Apollonij: sed quod de viribus dicitur, Apollonium refellere. *Asinos sylueſtres (inquit) in vicinis Hyphaſidi Indiæ fluuio paludibus multos capi dicunt: eſſe autem huiuſmodi feris in fronte cornu, quo taurorum more generoſè pugnant: & Indos ex illis cornibus pocula conficere: aſſeruntque nullis morbis illo die affici, qui ex huiuſmodi poculo potarint: neque ſi vulnerati ſint dolere, & per ignem etiam incolumes tranſire, neq; vllis venenis lædi quacumq; nocendi gratia in potu dantur. Iccirco regum eſſe eadem pocula, nec alij quàm regi eiuſmodi feræ venationem permitti. Apollonium itaque feram aſpexiſſe, eiuſq;* Lib. 3.

Apollonij dictum de cornu asini Indici.

eiusq; naturam cum admiratione considerasse ferunt. Interroganti autem Damidi, an sermoni, qui de poculo iam dicto ferebatur, fidem adhiberet: Adhibeo (inquit) si huius regionis regem immortalem esse intellexero. Qui enim mihi aut alteri cuipiam poculum ita salubre dare potest, nonne verisimile est & ipsum quotidiè illo vti, & ex eo cornu frequenter vel ad crapulam vsq; bibere? nemo enim vt puto calumniabitur eum, qui tali poculo etiam inebrietur. Hæc ille. Celebrabatur modo & alia fera in eadem India, quæ singulari quadam prærogatiua monoceros siue vnicornis ab vnico cornu, quod in fronte perhibetur gestare, nominatur, quæ nunquid etiam detur, nunquid cum hoc Indico asino vnicorni sit eadem, mox in sequenti capite patebit. E

DE MONOCEROTE SIVE Vnicorni propriè dicto. Cap. VI.

Opinionum de vnicorni varietas.
Thomæ Iordani opinio.

AN detur reuera monoceros siue vnicornis, nonnulli ambigunt, nonnulli planè negant, nonnulli omnino affirmant. Ego singulorum sententias lectoribus fideliter recitabo, vnicuique suum relicturus iudicium. Thomas Iordanus itaque de phænomenis pestis tractatu tertio cùm dixisset de lapide Bezoar: secundum locum (inquit) cornu monocerotis sibi vendicauit, cuius prope diuinæ recensentur operationes. Reges Indorum ex ijs cornibus crateres sibi conficiebant, asserentes illo die, quo quis ex illo poculo hauserit, immunem à morbis, vulneribus, flamma & toxicis fore. Hinc Angelus Bargæus in Cynægetico: F

------ vnoq; in fronte superbi
Cornu quod reges Indorum protinus aureis
Orbibus includunt, & vina liquentia potant.
Ac tum nec morbos tuti sentire feruntur,
Nec quæ inter mensas occulta hæsere venena.

Descriptio ex Cardano.

Reperiri autem circa Phasidem fluuium apud Colchos (in vicinis Hyphasidi fluuio paludibus,) vnũ cornu gestantes asinos & ferocissimè cum elephantis depugnantes author est Philostratus in vita Apollonij Thyanæi. Cardanus sic describit, esse animal rarum, equi magnitudine, pilo mustelæ simillimo, capite ceruino, in quo cornu crescit vnicum, cubitorum trium longitudine, media in fronte atque rectum, in imo autem amplum, tendens in aciem: collum illi breue, iuba rarissima, & in alteram tantùm partem tendens, crura veluti capreolo, tenuia; posteriorum tenuitor pars multo pilo villosa, vngulæ bifidæ. In vniuersum si quis aduertat, cerui naturæ non est absimilis, præter cornu illud, ferum valdè est. *Nascitur in Aethiopia inter solitudines, squalentemque terram atque inter serpentes, mirumq; in modum cornu eius venenis aduersari creditur.* Garzias ab Orto Proregis Indiæ medicus ait inter promõtoria bonæ spei & Capo de Currentes visum animal terrestre quod etiam mari delectaretur, caput & iubam equi haberet, cornu præditum duos palmos oblongo, mobili, quod modò in sinistrum & dextrum obuerteret, modò attolleret & demitteret. Id animal cum Elephante ferociter præliari, eiusque cornu aduersus venena laudari. Ludouicus Vartomannus duos Sultano ex Aethiopia missos Mechæ ad Mahumetis sepulchram se vidisse ait cancellis obseptos, minimè feroces, fortè longo iam carcere domitos. Idaith Aga orator Solymanni apud Maximilianum Imp. Marcus Scherer antè abiuratam religionem Christianam dictus, popularis meus Viennæ frequenti primariorum virorum corona, ausus est proloqui, se in Arabia deserta, vidisse gregatim obuersantes vt armenta, monocerotes. Vix tamen reperitur, qui teste veritate, tota orbis superficie adamussim iam cognita, se vidisse affirmare ausit. Diluuio vniuersali animalia perijsse, nunc terra erui ossa fabulantur plurimi, cùm maiori ex parte terræ visceribus recondita exhumari cernant. Philosophus asserit naturam non deficere in speciebus. Quotquot olim creatæ sunt à protoplasto, totidem ad finem sæculi duraturas persuasissimum esse debet, licet indiuidua numero plura, pauciorаue interdum comperiantur, quæ tamen minimè funditus intereant, adeò vt ne vestigia extent. Adde differentissimas corporum figuras, quæ non leuem ansam dubitandi pariunt. Ad Dionysij fanum prope Lutetiam integrum extat eximiæ proceritatis, magni quidem ponderis, ampliore base in conum progrediens, ambitu striatum sub ara quadam abscondita fornice, aqua extrema sui parte immersum: Cryptam subeuntibus potanda datur aqua; ea hausta subitò in copiosum sudorem exoluuntur, persuasione adiecta, virtutem sudorificam aquæ, à cornu monocerotis communicatam esse, qua etiam venena propulsare dicitur, cùm ratione naturali omnibus è calidiore aëre algidum intrantibus, appulsu repentino, ceu antiparistasi quadam, humore ad extima propulso, sudor erumpat, quod iter facientibus æstiuis ardori-

Cardani error. G

H

Fabula monocerotes diluuio vniuersali perijsse.
Dubium an extet Monoceros.
Cornu Sandionysiauũ.

A ardoribus familiare est, cùm sitibundi ad fontes aut riuulos potui indulgent; tum liquor frigidus
ventriculo neruoso, totique corpori æstuanti occurrens, è vestigio humorem per carnes & cutis
meatus extrorsum protrudit, vt nihil beneficij à monocerotis cornu aquæ collatũ meritò dici pos-
sit. Solemnibus Venetorum ferijs Sanmarciano delubro quæ publicè spectanda proponuntur, & *Venetorum cornu.*
magnitudine & figura his tam dissimilia, vt nihil cognationis habere prorsus dixeris. Eboris instar *Cornu Roman. Pont.*
splendens, læue, in gazis Pontificum summorum Romæ solus vidi & contrectaui, purpurea cru-
mena obductum, cuius (vix duûm palmûm erat) exilitatem ad risum fermè miratus, responsum
accepi, crebro vsu ita imminutum, neque de scabritie aliorum quæ videram, referri quid potuit.
Kereczenio Baroni ad Niclespurgũ brachij mei crassitie ingentis molis erat os è Pannonum (quẽ-
admodum is referebat) regis Matthiæ gloriosissimi thesauris asseruatum, quod comparatione cum
superioribus facta, ausus fui, & ipso vehementer indignante, balænarum potiùs esse os quàm mo-
nocerotis cornu, dicere. Fucus fit facilè, cùm in littora eiecti cetacei pisces, salo arenas propellente, *Ossa balenarum pro cornibus Monocerotis supponuntur.*
sæpe obruantur, post multa demum sæcula, cariosa, seu teredine erosa, rursus ex imis terræ visceri-
bus, cornu falsa simulachra referentia, eruantur persuasis spectatoribus credulis, diluuio submer-
B sa animalia ossibus superstitibus, nulla viribus derogata facultate, in medicum vsum trahi posse.
Fidem facit & ebur fossile, & mumia vulgaris. Addam & hoc. Venetijs commilitones mei Iudæum *Ebur fossile.*
negociatorem apud fabrum argentarium fortè conuenerunt. Hic ostenso monocerotis cornu hoc
experimento verum comprobauit. In mensa cornu circulum delineauit, scorpium prius, postmo-
dum araneum iniecit, qui nunquam transilire potuerunt ambitum cornu circumscriptum: de- *Experimentum de vi virtute monocerotis.*
inde palmi altitudine quouis reptantes bestias, vmbra ne aut vi emanante, intra quadrantis
horæ spatium ambas necauit. Aberam tum ipse, spectaculi visu gratissimi ignarus, neque sæ-
pius quæsitum reperire licuit recutitum Apellam, popularis tamen meus à meo discessu iconem
à pictore præstantissimo depingi curauit, Albertoq; Laskio Satrapæ Polono ablegauit, vt regi Sar-
matarum Sigismundo II. ex imagine innotesceret, si fortè eius sibi comparandi, quod permagno
æstimabatur, desiderium infligeret. Sunt qui genuinum ab adulterino discernant, sola in liquorem *Probatio vulgaris cornu monocerotis.*
quemcumq; iniectione, videlicet, si is humor statim feruescens, quasi bullas produxerit, quod om-
nibus in calcem aut cinerem, redactis corporibus ob ἐμπύρευμα proprium esse consueuit. Alij gal-
lo arsenicum exhibent, cani vel columbę, à cuius oblatione statim propinant monocerotis pulue-
rem, quo exanima restitui asseuerant. Figuram itaque tam animalis quàm cornu, huius magnitudi-
C nem, substantiam, læuorem vel scabritiem cum pondere si spectes, dubius animi eris & suspensus:
exploratio si virium instituatur & ea quàm fallax & coniecturalis? Quæ me eò deducunt, vt vel pa-
rum vel nihil de eo animali sentiam, tanta præsertim imposturarum fertilitate. Subscribo sententię
præceptoris Rondeletij, qui libro de dosibus medicamentorum inquit. Rasura vnicornis, quia ca- *Rondeletij sententia.*
rius emitur, minore pondere datur, vt alia medicamenta pretiosa, quanquam eius vis, neq; ma-
ior, neq; certior sit, ea quæ est eboris, aut cornu cerui. Diuitibus quibus nihil pretiosum esse potest
pręscribebat, inopibus substituendo non semper cerui cornua, verùm etiam ossa equina aut canum,
sæpe etiam myrabolanorum ossa. Liberum est tamen per me cuiq; quod velit sancire. Equidem in
variolis & morbillis infantium cum ab Imp. Maximiliano multi scobem vnicornis intempestiuè, & *Vsus cornu monocerotis*
importunè sæpe flagitarent, scio exhibitam rasuram cornu ceruini, eodem & certiore fortassis suc-
cessu, de cuius viribus inferius, plura afferentur. Vsus est per se drachmæ, aut semissis pondere in vi-
no aut aqua cordiali, rarò eam excedimus dosin, vel ob pretium, aut quia vix tantum ei fidere iu-
bemur, vt cæteris aspernatis huic soli miraculosam vim tribuamus. Alexicacis permixtum granorũ *Pondus quo exhibetur.*
pondere quoq; metimur, præsertim si vna vice velimus propinare, vt superius positis exemplis pro-
positum fuit. Hucusq; Iordanus. Fallopius quoq; non rectè cõstare tradit, quid reuera sit vnicornu,
D quamuis Ludouicus Romanus ipsum descripserit: se quidem genuina vidisse cornua in thesauro S.
Marci, prætereaque cùm esset in Gallia aliud in Ecclesia D. Dionysij, sed quod vel dentis, vel ossis *Fallopij sententia.*
quam cornu naturam referret. Vidisse & tertium apud D. de Brisach, qui id maximi faciebat. An ve- *De comp. med. c. 51.*
rò faciat ad venena se ignorare. Laur. Iobertus in lib. de peste antiquioribus medicis celebratum
huius cornu facultatem fuisse negat; recentiores verò maximè cardiacon esse testari, & quibuscũq; *Iuberti opinio.*
venenis resistere, cæterùm eius vice pauperiorẽ frui posse cornu ceruino, quia ei viribus parũ cedit. *Cap. 18.*
Sed & Antonius Ludouicus medicus Vlyssoponensis in libro de Empyricis & miscellaneis quibus- *Antonij Ludouici.*
dam à principio, quod à nullo antiquorum (quibus solis reuerentiam deferendam retur,) vis illa
aduersus venena sit relata, quamuis à multis affirmetur, sub dubio relinquit. Ioannes Goropius *Lib. 9. de Venetic. & Hyperbor.*
Becanus reginæ Vngariæ archiater, cum dixisset de gryphis, temerariumque esse iudicare in re-
rum natura non esse, quod ætas nostra non vidit: Monoceros (inquit) veterum scriptis iactatur,
& cornu quod eius esse fertur, pretio venditur ingenti, quale nunc Anteuerpiæ vltra septem pe- *Goropij opinio.*
des longum, venale prostat tam integrum vt ne illa quidem pars desit, qua fronti fuit infixa, citra
tamen spongiosam coronam, qua ad duos palmos & eo amplius cinctum fuisse videtur: dubitatur

Monocerotem malè à pictoribus pingi.

tamen, an fera iſtiuſmodi inueniatur, qualem pictores nobis oſtendunt. Illud equidem ex hoc, cuius mentionem facio, cornu didici, perperam ab eis cornu fronti adfigi. Nam cuiuſcumq; animalis cornu eſt, hoc ſaltem cerno, ſic capiti fuiſſe infixum, vt radix inferius, ſummitas in altum ſpectaret, ſecundum frontem dorſum verſus nonnihil tota longitudine declinante: ita vt ſi currendum eſſet, capite arrecto dorſo incumberet, vti in ceruis videmus: contrà ſi pugnandũ, caput ad pedes priores eſſet inclinandum, perinde vt in omnibus ferè cornupetis natura comparauit. De hoc ſententiam à mercatoribus rogatus, reſpondi tale eſſe, quale pro monocerotis cornu apud principes habetur; verùm diſplicere, quod Aelianus nigrum colorem tribuerit, cùm huius ſubalbidus eſſet, atq; illud præterea quod Cteſias Artaxerxis medicus aſinos ſuos feros ita deſcripſerit, vt cornu dederit cubitale duntaxat, & illud supernè puniceum & valde rubrum, cæteroqui in medio nigrũ, quę notę huic noſtro minimè quadrant.

De vnicornu Antuerpienſi opinio Goropij.

Islandia qualis inſula.

Suſpicatus aliquando ſum cornu hoc piſcis alicuius eſſe, quod in eo genere admiranda plurima reperiantur; & hoc cornu quod Antuerpiæ eſt, ex Iſlandia ſit allatum. Verùm rurſus in mentem venit, hanc inſulam non longè abeſſe ab illis locis, quæ ad Hyperboreos ſpectant, in quibus ferarum plurimum eſſe ob hominum ſolitudinem, non eſt abſurdum ſuſpicari. Eſt enim Iſlandia inſula Iſſedonũ nomen habens ab Is id eſt, glacie, & Lant quod ſignificat regionem. F Ex hac tria mea ætate, allata memini, quorum maximnm modò indicaui. Incertum tamẽ eſt, an poſt glaciale hoc mare, ad quod inſula hæc iacet, cõtinens ſit ad Polum vſq; ac deinde ad Aquilonem, an verò Gronlandia, id eſt, viridis regio butyri copia maioribus noſtris nobilis, mari ab Arimaſpis ſecludatur.

Joannis Aemiliani opinio.

Ioannes Aemylianus Ferrarienſis in naturali de ruminantibus hiſtoria, enumeratis & deſcriptis vnicornibus, quotquot apud authores exſtat mentio: Cum ergò (inquit) tot tantaq; ſint vnicornium genera, quod nam ſit illud tam celebre alexipharmacũ, tam ſalutare alexiterium, ac mirabile antidotum, nondum ſatis inter ſcriptores conſtat. Siquidem nonnulli ſuſpicantur eſſe monocerotis cornu ab Aeliano, Solino, Plinioque deſcripti: non defuerunt, qui illud eſſe aſini Indici, de quo meminerunt Ariſtoteles, Aelianus & plures alij: fuerunt & qui Indiæ equi ab eodẽ Aeliano commemorati, id eſſe exiſtimauerint: quibuſdam etiam in mentem venit, illud eſſe rhinocerotis cornu. Hiſtorici medicis altercandi anſam præbuerunt, ſcilicet quodnã ſit animal Gręcis antonomaſticè μονόκερως dictum, Latinis verò vnicorniũ ſiue vnicorne, & Italis alicornũ vel lioncornum: quæ quidem ſingulæ nomenclationes tum animali, tum eius cornu inditæ ſunt. Ambigunt inquam medici quodnam ſit illud mirabile cornu, quod omnes pernitioſos morbos fugat, quod ſæuas profligat ægritudines, quod imminentem veneni præcauet inclementiã, quod veneni coinquinamento peſtilenti labefactatos, languidos, examinatos, & propemodum mortis caligine obtenebratos, integræ valetudini ocyſſimè reſtituit incolumes: & deniq; quodnã ſit illud cornu adeò veneno infeſtum, vt illius præſentiam non admittat, non ferat, non patiatur, eamq; longè lateq; pandat, vel ſudore, vel aquæ feruore ac ſtridore, ſi in eam immergatur, mordicus litigant, & acerrimè inter ſe conflictantur medicorum ſectæ. Quocirca cùm tanta ſit inter ſcriptores de vnicornio diſcordia, accidit, vt in principum theſauris varia ac longè diuerſa vnicornium cornua quàm diligẽtiſſime reſeruentur. Apollonius philoſophus & plures alij eiuſmodi de vnicornio opinionem vanã prorſus eſſe, futilemq; ſuſpicati ſunt, quos ſecutus eſt inter neotericos Andræas Marinus Medicus: hic enim eam inanem eſſe pluribus rationibus conatus eſt oſtendere, tum aduerſariorũ argumenta infirmãdo, tum demonſtrationes aduerſus illam adducendo, quæ ſuadere videntur, vanã illorum eſſe ſententiã, qui tot tantaq; de eiuſmodi celeberrimo cornu prædicarunt. Etenim eiuſmodi cornu, quod tanti æſtimatur, parui penderent omnes, niſi Aeliani atq; Philoſtrati authoritates illius æſtimationi ſuffragatæ fuiſſent: quæ tamen ſi accuratiùs perpendantur, infirmæ admodum titubãteſq; apparebunt. Siquidem ipſi quæ ab alijs audierant, ſcriptis reddiderunt, & quæ paſſim rumore quodam circumferebantur, adnotarunt; vt ex eorum verbis facilè cuiq; compertum erit. H Quapropter vnicornis cornu nequaquàm maiori medicinæ faciendæ vſui eſſe, quàm cerui cornu conſtanter inquit Marinus, cuius ſententia vero conſonet, diſſonetue, ipſa iudex ſit experientia.

Andreæ Marini Libellus de vnicorni Latinè à me redditus.

Senſus incertos eſſe veritatis iudices.

Andreæ Marini tractatum de falſa de vnicorni opinione Italicè conſcriptum Latio à me ex tempore donatum in gratiam eorum qui eam linguam non intelligunt, huic loco inſerere placuit. Veritas (inquit) in rebus ipſis naturalibus tam altis ſæpenumero immerſa eſt tenebris, vt ab humano intellectu niſi raro & cum ſumma difficultate detegi queat. Cùm enim in inueſtigandi ea noſtris vtamur ſenſibus, qui ſuaptè natura imbecilli ſunt, & non ſemel de rerum ſubſtantijs ex accidentibus earum, quæ & ipſa quàm ſint fallacia omnibus notum eſt, diiudicent, neceſſe omnino erit, incertos eſſe veritatis iudices: vnde etiam factum eſt, quod de vna eademque re non diuerſi duntaxat authores, ſed priuati etiam nonnulli, diuerſas, quin & contrarias ſibi imbiberint opiniones. Nihil autem hucuſque vel dictum, vel ſcriptum eſt, de quo dubitari iure nequeat: indeque eſt, cur multi crediderint, omnia dependere ex opinionibus; nihilque eſſe, de quo dubitari non poſſit, aut cui nequeat aliquid opponi, poſteaquam in electione mediorum quilibet propter

imbecil-

A imbecillitatem vel intellectus vel sensuum exteriorum titubet, hæreat atq; vacillet. Hinc diuersa-
rum in qualibet arte sectarum origo, quæ propter ambitionem seu potiùs falsam scientiæ persua-
sionem quorundam (qui in ea quam semel ceu veram sententiam amplexi sunt, nō solùm sine vlla *Sectarum diuersitas vnde.*
veritatis indagatione pertinaciter perseuerant, verùm etiam pro viribus, alijs ceu veram & genui-
nam obtrudere conantur,) in quibuscumq; semper scientijs, & in rerum publicarum priuatarumq́;
gubernationibus pernitiosa semper fuit, medicinę verò in primis pernitiosissima, in qua vel ab illius
incunabulis ad hæc vsq; nostra tempora diuersæ sectæ fuere, illæq; cæteris præualuere, quæ profu-
sioribus pollicitationibus sequaces inescare calluere: indeq; est cur Arabum schola præ cæteris fre- *Scholæ Arabum.*
quentata, prælataq; alijs fuit. Hæc enim vt fundamenta quæ iecerat, admodum debilia, stabiliret,
paulatim vbi sese offerebat occasio, vt auram captaret popularem, sua vulgi opinionibus corrobo-
rabat, paucisq; annis totam artem diuersis adimpleuit vanitatibus; & quò maior ei haberetur fides,
non solùm vulgi erroribus assensit, sed & philosophis illis, qui eodem tēpore emersere, inter quo-
rum promissa illud fermè erat minimum, quòd senibus iuuentutem, ægris iam deploratis haud du-
biam sanitatem pollicebatur. Hæc est illa schola, quæ auri vsum medicinæ intulit, quæ gemmas, &
B quæ istiusmodi rerum occultis facultatibus nullum non morbi genus sanare polliceri non veretur.
Veruntamen cùm & aurum gemmæque passim prostarent venales, ne promissis æger frustaretur,
atque ita fraus detegeretur, rursus vsum introduxit aliorum orbium medicamentorum, inter quæ
lapidi Paxar siue vt ipsi vocant, Bezard & cornu monocerotis primas partes assignauit, siquidem
hæc vulgus aduersus omnia venena antidota indubitata, aduersusque omnes deploratos morbos
præsentanea remedia esse prædicabat, etiamsi non constaret quid essent, vbi prouenirent, & quan-
do, & à quo tam insignium, quas prædicabant, facultatum factum esset experimentū: estq; adhuc
opinio illa altissimè in animis non solùm vulgi, sed & principum insita, qui parui nunc faciunt gazas
suas, nisi & monocerotis cornu possideant: quod cùm aduerterent negociatores, varia ac diuersa
cornua lucro allecti pro illo eis obtruserunt, carissimeq; vendiderunt. Asserunt autem istiusmodi *Promissa de vnicornu.*
cornu omnes corporis nostri sanare affectus, præseruareq́; ab omni veneno, & si assumptum fuerit,
subinde expelli. Addunt & hoc miraculum quòd pręsente veneno per se sudet, & in aquam inie-
ctum bullas emittendo illud prodat. Præteribo interim cæteros abusus, ne in magnum aliquod vo-
lumen abeat oratio nostra, in hoc elaboraturus tantummodò, vt ostendam, quàm sit remotum,
non dicam à vero, sed ab omni verisimilitudine omne id quod ad hæc vsq; nostra tempora de cor-
C nu monocerotis, vulgò fertur, non gloriolæ cuiuspiam motus ambitione, nec vlla quoq; impulsus
indignatione, sed vno duntaxat desiderio, vt prosim rebuspub. taciteq; veritatem detegam eis qui
in emendis istiusmodi cornibus tam magnas inutiliter impensas faciunt, frustraq́; spem suam collo-
cant in re nullius penè facultatis, & fortassis remedia genuina ac natiua, quorum facultates sexcē-
tis experimentis comprobatæ sunt, negligunt. Animus itaq; in primis est demonstrare, incertā om- *Authoris intentio.*
nino ac lubricam esse quæ de monocerote habetur, notitiam: deinde, quòd si reuera haberetur, nō
posse eius cornu ijs præditum esse facultatibus, quæ vulgò ei attribuūtur. Monocerotis autem cor- *Cornu monocerotis quid.*
nu nomine vulgus intelligit cornu cuiusdam feræ exoticæ, vnico armatæ in fronte cornu, de qua
diuersæ sunt doctorum sententiæ. Alij enim monocerotem esse volunt descriptum à Plinio, Aelia-
no, & Solino, alij asinum syluestrem vnicornem memoratum ab Aristotele, & ab eodem Aeliano
alijsque: alij equum Indicum eiusdem Aeliani: nec defuere qui rhinocerotem esse crederent. Quæ
opinionum varietas non aliunde dimanauit quàm quòd nemo eorum oculatus esset testis, sed au-
riti omnes. Interest autem nosse, vocabulum hoc (monoceros siue vnicornis) commune esse om- *Monoceros quid significet.*
nibus animantibus, quibus vnicum cornu esset: quorum duo præcipuè sunt genera, vnum cui id in
fronte est, alterum cui in narium extremitate, quare rhinoceros Græcis nominatur, cùm illud mo-
D noceros dicatur eisdem, & vnicornis Latinis. Rhinocerotum inter quadrupeda vnica duataxat spe-
cies datur, cuius cornu in nulla prorsus habetur æstimatione, etsi nonnulli loco vnicornu vtantur,
cum monocerote rhinocerotem cōfundentes. Monocerotum verò siue vnicornium diuersæ ab hi-
storicis species describuntur. Pręterquā enim quod Albertus Magnus ferę meminit marinæ, quam
ab vnico in fronte cornu monocerotem vocat, sunt & aues & terrestria alia nō pauca vnicornia. Pli- *Monocerotū species.*
nius asserit authoritate Ctesię in India boues reperiri integris & indiuisis vngulis, vnicornes. Idem
referunt Aelianus & Oppianus de quibusdam tauris Aoniæ. Testatur Ludouicus Barthema se vi-
disse Zeilæ, quæ vrbs est Aethiopiæ vaccarum genus vnico cornu in fronte armatum, eoq; palmum
longo, dorsum versus inflexo: & apud Cæsarem legimus in Hercinia sylua boues reperiri vnicor-
nes: Est denique & oryx vnicornis. Cæterùm quemadmodum de hisce vnicornibus animantibus
nulla mouetur dubitatio, ita contrà, quæ sit terrestris illa fera quam κατ᾽ ἐξοχὴν Græci monoce- *Monoceros propriè dictus qui.*
rota (Latini vnicornem) dicunt, haud benè inter scriptores conuenit. Plinius feram ait esse
*asperrimam, reliquo corpore equo similem, capite ceruo, pedibus elephanto, cauda apro, vno cornu nigro
media fronte cubitorum duum eminente.* Aelianus eandem ferā describit, illud tantùm præterea ad-

 dens,

dens, quòd iuba piliſque ſit fulua, & quòd cornu eius non ſit læue, ſed verſuras quaſdam naturales habens & in acutiſſimum mucronem deſinens. Similiter depingitur & à Solino, præterquam quod admirabilem cornu dicat ineſſe ſplendorem. Scribit Ariſtoteles aſinum eſſe ſylueſtrem (Indicum) inſtar equi ſolipedem, ſolumq; inter ſolipedes vnico in media fronte cornu armari: & Aelianus ait, ſe intellexiſſe, hunc equi eſſe magnitudine, reliquo corpore albo, capite verò purpureo, oculis nigris: cornu habere ſuperius puniceum, inferius album, medium nigrum. Ex quibus verbis facilè innoteſcit, hoc genus aſini à monocerote Plinij diuerſum eſſe, eoq; magis cum de vtroq; ſeparatis locis Aelianus (& Plinius) agat. Aliter omnino monocerotem delineauit M. Paulus Venetus ex oculata fide. In regno Baſman (inquit) permulti reperiuntur vnicornes, paulo elephantis minores, pilis bubali, pedibus elephanti, caput habent, vt aper, & more porcorum in cœno morari gaudent, & alijs immundis locis. In medio frontis geſtant cornu vnum craſſum & nigrũ: Linguam habẽt ſpinoſam, eaq; lædunt homines & animalia. Hæ feræ meo iudicio, à nemine hactenus deſcriptæ fuerunt. Binos rurſus vnicornes Mechæ vidit Ludouicus Barthema, ſeptis aſſeruatos, quorũ alter magnitudine erat pulli equini triginta menſes nati, alter magnitudine pulli vnius anni: quorum color equi erat muſtelini, caput cerui, collum non oblongum, rariſſimæque iubæ ab altera tantùm parte dependentes; tibiæ tenues, eæque graciles admodum hinnuli modo, cæterùm plurimis pilis veſtitæ, vngulæ capræ: cornu prominebat in fronte vnicum ſed adultiori longitudine trium cubitorum, minori quatuor dedrantum. Multas habet hoc animal notas cum Plinij monocerote communes, differre tamen indicat vngularum diuiſura & lõgitudo ipſius cornu. Iam verò inter tot memoratos vnicornes ſiue monocerotes, aſini tantùm & equi Indicorum vnicornium ab Aeliano ex auditu deſcriptorum cornu in medicina commendatur, cæterorum tanquam inutilia ſilentio inuoluta ſunt. Fuerit itaq; verum vnicornu, quod apud vulgus in tanta habetur æſtimatione, ſiquidem de nullo aliotam admirandæ vires ab vllo idoneo authore conſcriptæ ſunt. Atqui noſtris hiſce temporibus, qui non ſolùm eas perluſtraruut orbis partes quæ antiquis erant cognitæ, ſed & illas præterea quæ diligenti nauigantium induſtria innotuere, nullibi iſtiuſmodi aſinos obſeruarunt, etſi in eadem India alios viderint inuſitatæ magnitudinis, perniciſſimoſq; ac pulcherrimos, excornes: & ſi obſeruauerint vnicornem quendam equo non abſimilem, incertum tamen adhuc eſt, nunquid is ſit qui ab Aeliano recenſetur, quandoquidem & animal ipſum & cornu ipſius inde ſcriptũ nobis propoſuit, ea videlicet tantùm de eo referens, quæ de viribus eius ab alijs acceperat, eoq; magis dubitandum eſt, quoniam & incolis ignotus eſt: quapropter facilè mihi perſuaſerim, omnes qui de eo ſcripſere auritos teſtes eſſe, oculatum verò neminẽ, id quod ipſimet non diffitentur, dum inquiunt ſe ita ex alijs intellexiſſe; licebitq; dicere vnicornem illum aſinum Ariſtotelis & Aeliani non aliter reperiri in India, quàm reperitur phænix in Arabia, vel dicendũ fuerit tam raros eos eſſe animantes, vt iam per centenos quin millenos aliquot annos non ſint amplius viſi. Adauget dubitationem tanta cornuum varietas, ac differentiæ, tam eorum quæ ab authoribus diuerſimodè deſcribuntur, quàm eorum quæ in principum theſauris faniſq; multarum vrbium aſſeruantur. Euidentiſſimum enim ſignum eſt, non vnius eiuſdemq; animantis diuerſorũ eſſe cornua. Pliniani monocerotis cornu longum eſt binos cubitos, colore nigro: Solini quatuor pedes & admirandi ſplendoris, quo ab illo potiſſimùm differt, etſi eandem interim ferã vterq; delineet. Cornu aſini Indici ſylueſtris ſecundum Aelianum triplici colore variat, & tantæ eſt craſſitudinis, vt ex eo crateres fieri poſſent, quod & Philoſtratus meminit: monocerotis verò eiuſdem Aeliani cornu nigrũ eſt, qui color & à Plinio mouoceroti ſuo attribuitur, ſed addit Aelianus ſuum naturaliter anfractuoſum eſſe & ſpiris conuolutum, cuius rei Plinius non meminit: quale verò ſit cornu equi vnicornis, nemo indicauit, ideoque de eo nulla coniectura datur, ſicut nec de monocerote marino. Rarum illud ac pretioſum quod in fano D. Dionyſij iuxta Pariſios conſpicitur, cum nullo prædictorum cornuum vllam habet ſimilitudinem: non enim nigrum eſt ſed eiuſdem ferè cum ceruino coloris: longum prope ſex cubitos, tam contrà exile, vt fabricandis poculis prorſus ſit inidoneum, cùm craſſiorem eius partem binis anterioribus digitulis liceat circundare: adhæc quinq; illæ verſuræ, quibus mirabiliter diſtinguitur ab imo ad ſummum vſque, multos viros doctos iudicioq; præſtantes impulere, vt crederent non naturale cornu eſſe, ſed arte effictum à peritiſſimo aliquo mangone & ex apta quadam mixtura ad deſcriptionem Aeliani efformatum, excepto colore, cuius nimirum vel non meminerit, vel temporis iniuria immutauerit. Huic ſimillimum eſſe audio, quod Argentorati, itẽ quod Metis aſſeruatur: quę verò in gaza oſtenduntur D. Marci, iam dictis prorſus differunt: Longiora enim ſunt ijs quæ ab antiquis deſcribuntur: verſuriſq; quas ſuo monoceroti Aelianus tribuit, carent, ſuntq; exilia, & cyathi ex ijs cõfici nequeunt. Vidi ego ſuperiori anno vnũ ſeptem dodrantũ longitudine apud mercatores quoſdam Germanos ſimile omnino cum ijs quæ Venetijs oſtendi dictũ eſt, colore tantùm excepto, qui erat fermè buxeus. Aiunt & illa quæ penes Poloniæ regem ſunt, omni ex parte his ſimilia eſſe præter craſſitiem, eſſe enim aliquanto maiora. Quod deſcribitur ab Alberto magno à cæteris omnibus

Monoceros verus qui.

De vnicornu Lutetiano iudicium.

E F G H

nibus

A nibus prorsus variat. Maximum (inquit) est & solidum instar ceruini, longum decem pedes, iuxta radicem crassum sesquidodrantem, quam longitudinem crassitudinemque nemo alius vel ex visu, vel auditu memorat. Habent & Heluetij quoddam cornu, quod similiter monocerotis esse sibi persuadent, repertum aliquando in ripa Arulæ fluuij iuxta Brugam oppidum, album sed in superficie subflauum, duos cubitos longũ, nullis tamen spirarum versuris, odoratũ tum alias, tum accensum instar moschi ferè, estque celebre propter odorem. Ex hac itaque etiam cornuum varietate vel quilibet videat, incerta esse omnia quæ de vnicornu, cuius vbique terrarum tantum nomen est, & fama, prædicantur; estque verisimile nullum ex omnibus commemoratis, etsi mille miracula eis affingantur, verum ac genuinum esse, quandoquidem nullum eorum cum Indico illo Aeliani asino similitudinem habet: in nullo enim tres illos distinctos colores reperias, album, nigrum & purpureum, qui verum sunt atque vnicum veritatis signum, inualidum alias atque incertum ad integram notitiam, cùm præterea nihil authores addiderint. Neque etiam affirmari potest, illorum aliquod equi Indici monocerotis esse ab eodem Aeliano celebrati ijsdem viribus quibus Indicus ille asinus: cùm ne ex auditu quidem habeatur, qualis ille sit: sin aliquod autem
B eorum simile sit cornu monocerotis eiusdem authoris, quale est Gallicum, Argentoratense & Meticum, non cogimur propterea fateri verum esse vnicornu, quandoquidem vires eas ei non ascribit, ascripturus procul dubio si ijs præditum eius cornu fuisset. Augent porrò dubitationem nunquid fera illa, cuius miraculosæ facultates in ore sunt omnium, fuerit vnquam alicui nota: cum Romani, qui tam longè lateque imperij sui pomeria extenderunt, & ex India alijsque remotissimis *Monoceros Romæ nunquam visus.* prouincijs elephantes, rhinocerotes, similesque exoticas feras alias Romam deferri curarunt, populoque in suis ludicris spectandas exhibuerunt, huiusce animantis, quæ præ cæteris omnibus celebrabatur, nullam vnquam notitiam acceperint. Haud possum itidem mihi persuadere, principes qui istiusmodi cornua possident, fidem adhibere quæ de viribus eorum vulgò prædicantur: Regum enim Indiarum exemplo pocula sibi inde conficerent, vt ab quocumq; morborum genere sese preseruarent, cùm tamen ceu inutilia, ostentationis solummodo causa ea inter cæteram gazam reseruent. In opulentioribus nobilioribusq, Angliæ ecclesijs, cùm id regnum S. Romanæ Ecclesiæ ad- *Vnicornua Anglica qualia.* huc obtemperabat, multa istiusmodi cornua ostendebãtur, quæ si ex me quæratur, ad quod genus animantium pertineant, non erubescam dicere, diuersorum, quia sibi inuicem differunt, animantiũ esse, cæterùm tantæ feritatis, vt nunquam videnda se offerant, cornua verò in locis syluisq; de-
C sertissimis exuant, quod & ceruos facere videmus, quæ postmodum reperientibus fiunt admirationi: Fieri item potest à mari, quod non pauca terrestrium similitudine animalia procreat, nonnulla eiusmodi cornua eijci, quale in primis esse arbitror, quod tam enormi longitudine ab Alberto describitur, cuius videlicet vastissimum elephantis caput minimè foret capax: quin rationi neutiquam fuerit dissonũ, si arguamus omnia illa Angulorum cornua marinorũ animantium esse (cùm in tota illa insula tales reperiri feras terrestres nulla vnquam testata sit historia) diuersisq; temporibus in littora ab Oceano eiecta, id quod indicat etiam soliditas, colorq; & forma ipsa cornuũ, quibus à cæteris enumeratis differunt. Cæterùm vt vnde digressa est, reuertatur oratio: dicamus itaque si ipsa fera ignota nobis est, quomodo dabitur & cognoscetur ipsum cornu? Dicet autẽ aliquis, nihil planè referre, etsi ignota sit ipsa fera, quãdo à doctis notæ sint præscriptæ, quibus vnicornu inter cętera animantium cornua dignosci queat. Cui responsum esse volo, fallaces omnino esse istiusmodi *An vnicornu cognosci queat.* notas, quandoquidem in paucis conuolutiones illæ conspiciuntur, & si quæ eas habent, artificiales esse suspicari licet. Adhæc tribuuntur ab Aeliano monoceroti, non autẽ equo & asino, ad quas, non ad monocerotem vires eas miraculosas refert. Durities quoq; multis alijs cornibus cõmunis est; itẽ & pondus ipsum. Experimentum autem quod fit per binas columbas venenatas, prorsus puerile
D est: etsi enim illa cui vnicornu præbetur, tardiùs moriatur, in viuis tamen seruari non potest, & arsenicum siue auripigmentum per quod fit experimentum, non est simpliciter loquendo venenum, sed medicamentum erodens, corrosiuum barbari dicunt, cui nullum resistit antidotũ, sed medicamenta potius emplastica & pinguia. Verum autem & genuinum experimentum quod fit per vipe- *Arsenicum quale venenum.* ram, quæ sua natura venenum morsu infligit & occidit, fucum fraudemq; non semel detegit: & licet columba, cui post oblatum arsenicum datum est vnicornu, tardiùs moriatur ea cui nihil oblatũ est, id fit ratione astrictionis & exiccationis, quę non sinunt arsenicum tam citò resolui, vt fit in altera: Idem enim præstant & cornu ceruinũ & bobus Armenus, similiaq; similiter exiccantia & astringentia, vt non semel sum expertus. Color buxeus in nullo vnicornu cùm ab antiquis tum à recentioribus describitur, imo verò legitimorum alterum tribus coloribus variat, alterius color ignoratur. Rectitudo etiam communis est cum alijs vnicornibus. Ebullitio illa fucus est agyrtarum atq; circumforaneorum: nam & ossa omnia exusta, & flaccida, multaque alia sua natura arida, vt terra sigillata, bobus Armenus, calx & mille alia similiter bullas excitant. Quæ cùm ita sint, videor mihi posse affirmare, non haberi, nec posse haberi certam notitiã tam cornu istius, quàm animantis, cuius

Vires vnicornu aſcriptas fabuloſas eſſe.

id eſſe dicitur; nec etiam dubito, quin & notas illas quas hactenus recenſuimus, ei affinxerint. E Cæterùm concedamus vulgo notiſſimum eſſe vnicornu, facillimè tamen & manifeſtiſſimis rationibus refellere poterimus omne id quod hucuſque dictum ſcriptumue de eo eſt, & quod ignarum vulgus iactitat, nugas aniles ſapere, cùm ne famæ eius extet manifeſta origo: quæ verò hiſtorici prodiderunt, adeo etiam à verò aliena, vt vel ipſos etiam pudeat affirmare: aiunt enim ſic vulgò dici, ita percrebuiſſe famam: imò verò qui inter illos rectiùs ſapiunt, vulgi eam opinionem ludibrio habere videntur. Aelianus ſcribens de equo illo vnicorni ait: *Terram Indiam equos & aſinos vno cornu præditos procreare ferunt. Horum è cornibus pocula conficiuntur, in quæ venenum mortiferum coniectum ſi quis biberit, nihil graue perpetietur, quòd cornu vtriuſq; horum vi veneno aduerſa polleat.* Sed de aſino etiam eodem aliàs ait, *Indos potentiores, cùm tanquam armillis quibuſdam brachia, ſic cornua auro certis ſpatijs ornarunt, ex his bibere ſolere. Ex hoc cornu bibentem ab inſanabilibus morbis tutum fieri, neque eum ipſum conuulſionibus corripi, neq; ſacro morbo tentari, neq; venenis vllis ferri, quin etiam ſi quid peſtilens prius biberit, tum id euomere, tumq; ad ſanitatem redire.* Loquitur vt vides Aelianus alieno ore, ore inquam gentium exoticarum, nihilque de ſuo addit: & cùm de forma agit ipſius feræ, clariſſimè oſtendit, eam ſibi prorſus eſſe incognitam; inquit enim *ita ab alijs ſe intellexiſſe*: nihilominus bonus iſte vir inter cæteros qui ſuper hac re ſcripſere, F maiorem fidem mereri videtur. Philoſtratus quidem maius adhuc miraculum de hoc cornu recitat in vita Apollonij, ſed quàm parum fidei adhibeat, oſtendit, inquiens: *Aſinos ſylueſtres in vicinis Hyphaſidi fluuij paludibus multos capi dicunt: eſſe autem huiuſmodi feris in fronte cornu, quo taurorum more geneross è pugnant, &c. Indos ex illis cornibus procula conficere, aſſeruntq; nullis morbis illo die affici, qui ex huiuſmodi poculo potarint, neq; ſi vulnerati fuerint, dolere, & per ignem etiam incolumes tranſire, neque vllis venenis lædi, quæcunque nocendi gratia in potu dantur: idcirco regum eſſe eadem pocula, nec alij quàm regi eiuſmodi feræ venationem permitti: Apollonium itaq; feram aſpexiſſe, eiuſq; naturam cum admiratione conſideraſſe ferunt: interroganti autem Dauidi, an ſermoni qui de poculo iam dicto ferebatur, fidem adhiberet; adhibeo (ait) ſi huius regionis immortalem regem eſſe intellexero, & quæ ſequuntur.* Ridet itaque prudentiſſimus ille philoſophus falſum illum vulgi errorem, quod aliorum verbis ac ſpecioſis ſæpe etiam mendacijs fidem adhibet priuſquàm rerum cernat euentum, aut cauſam perſpectam ſibi habeat. Hæc itaque ſunt, quæ ab antiquis de vnicornu tradita ſunt memoriæ, ſed tam à vero aliena, vt refelli non egeant. Sæpenumerò ſerio ſeduloque mecum perpendi, num vlla ratione cornu iſtud, ſi fortè daretur in rerum natura, ea G quæ de eo referuntur, præſtare poſſet, cæterùm ſi me Deus amet, nullam hucuſque inuenire potui, ideoque omnino aſſeuero, nec facultatibus ea poſſe præſtari manifeſtis, nec etiam proprietatibus occultis abſque caloris naturalis opera, qui neque calfacit, neq; concoquit, niſi prius, quod

Coloris naturalis opera

concoquendum eſt, amplectatur, ac aliquantiſper remoretur, quod profectè labris tantùm admotum præſtare non poterit, propter temporis paucitatem quo poculum ei admouetur; & venenum ſimiliter poculi aduerſam qualitatem imbibere nequit, niſi & calor idem interueniat: quod cùm Arabes aduerterent, decreuerunt, vt cornu ipſum vel in cibo vel in potu propinaretur, vt

Pæoniæ vis.

domitum à calore noſtro vim ſuam egerat more aliorum medicamentorum. Quod ſi verò obtruſerint mihi pæoniæ vſum, quæ à collo ſuſpenſa morbum ſacrum curat, etiamſi à colore vis eius non eliciatur, eodemque modo & vnicornu vires illas ſuas exercere poſſe, iam dicam me verè victum, dummodo concedant, vni tantùm id veneno remedio eſſe, non autem omni, vt paſſim

Medicamenta ſingularia omnibus venenis non prodeſſe.

blaterant. Qui enim id admittemus, cùm ſit notiſſima omnibus diuerſa multorum venenorum contrariaque natura & forma? Extant paſſim diuerſa remedia aduerſus varia venena, quæ nos manifeſtis interimunt qualitatibus, nec deſunt alia aduerſus ea venena, quæ occulta lædunt proprietate: differunt enim inuicem venena diuerſitate naturæ: nunquam autem admittet philoſophus H ab vno eodemque ſubiecto contrarios edi effectus, verbi cauſa, repugnare cicutæ & ſcamoneæ, quod etſi impoſſibile ſit, faciliùs tamen tolerari queat, quàm quæ de vnicornu nugantur. Quid verò etiam dicemus de vomitu accepti iam veneni? qua vi id coget euomi? falſum item quod ſequitur, quod bibendo ex hoc cyatho bibens ab omni incurabili affectu reddatur immunis. Hoc enim ſi verum eſſet, reges illi, qui eo vtebantur, etiamnum eſſent ſuperſtites, vt appoſitè argut eque Damidi reſpondebat Apollonius. Porro quod dixi de venenis, idem dico de corporis affectibus, nam & hi variant, inuicemque contrarij ſunt. Conuulſio fit nonnunquam à repletione,

Conuulſio vnde.

nonnunquam contrà ab inanitione: cui quæſo earum opitulabitur vnicornu? vtrique nemo dixerit; contraria enim vtriuſque cauſa eſt: anne vni ſoli? cui obſecro? Iam & illud quod aiunt incolumes ire per ignem qui ex iſtiuſmodi poculo biberint, adeo omni caret fide, vt refutatione nō egeat: & omni denique vanitate vanius eſt dicere, vulnerari poſſe aliquem, qui nullo afficiatur dolore, quia ex eo poculo potauit. Quibus veterum ſuperſtitionibus ſic breuiter refutatis, accedo ad neotericos. Hi autem tot tantaque promittere non fuere auſi: verebantur. n. ne ad tribunal experien-

tiæ dies

A tiæ dies ipsis diceretur: commenti tamen etiam nonnulla sunt, vt potentiorum sibi captarent auram, & cornu simul etiam authoritatem eandem conciliarent, sed & horum fraudem fraude, fucum fuco detegam. Aiunt illato vel quocumque veneno sudorem vnicornu edere, vel aquæ immissum bullas excitare. Vtramque autem hanc positionem falsam esse, experientia redarguit, multisque insuper rationibus refutare possumus. Fit enim sudor à facultate vegetatiua, quæ vel operatur, vt seipsam exoneret, vel cùm à facultate sensitiua stimulatur: priori modo sudamus in fine febrium, altero cùm insigni aliquo dolore torquemur: neutro autem modo vnicornu sudorem potest emittere: vtraque enim facultate illa caret: falsum igitur, quod de sudore iactitant. Nec mouere nos debet, quod nonnulla animalia venenum præsentiunt ac præcognoscunt, manifestentque, vt Perdix, aquilæ, pauo, psittacus, alia. Etenim actio hæc (dummodo quod supponimus, verum est: ego enim id non obseruaui,) corporis est vitam habentis, cuius anima fortassis occultam aliquam habuerit cum nostra natura sympathiam, quæ moueatur, vt nobis opituletur, quod de vnicornu dici non potest, quod iam ab ipso cuius erat, animante separatum, vita animaque caret: & si mihi obiecerint, marmora, aliaque læuia cornua, imo & ferrum nonnunquam sudare:

Recentioru de vnicornu figmenta.

Sudor vnde fiat.

Vnicornu non sudare illato veneno

B dicam id non esse sudorem, nec originem habere ab interna corporum eorum natura sed à vaporibus calidis & humidis, qui in corporibus densis & læuibus condensantur, & in guttas conuertuntur: sed & hoc argumento, suo se veluti gladio necant, fucumque detegunt: nam nisi calidis cibarijs cornu affigentes, sudorem eliciunt; sin inde auferatur, neutiquam id amplius præstare possunt. Cur modò in aqua bullas excitet, antea ostendi, atque ita vtramque fraudem detegi. Deinceps itaq; sermo erit de medicis, qui hoc cornu ad grauissimos periculosissimosq; morbos tãquam arcanum quoddam metaphysicum vsurpant, affirmantque in potu exhibitum ab omni veneno liberare, à febre item pestilenti, à morsu canis rabidi, ab ictu scorpionum, aliorumque animantium venenatorum, necnon à morbo comitiali, à fluxu ventris & lumbricis: cæterùm quod fluxus cohibeat, vermes eijciat, febribus pestilentibus prosit, id quidem cum cornu ceruino commune habere, reliquas autem enumeratas facultates vnicornu esse proprias inquiunt. Haud verè modo ascribi istiusmodi vires, hoc solo arguam argumento, quod nullus detur idoneus & fide dignus author, qui vel expertus eas fuerit, vel expertum se esse scripserit. Sola itaque illa, quæ semper fuit æstimatio, persuasit ignaris non solùm aduersus prædictos affectus, sed & cæteros omnes remedio esse posse, posseque hominem reuocare ab Orco. Fieri autem potest quoddam vnicornu

Cur bullas in aqua excitet.

Vires veræ & fictitiæ.

C curare morsum canis rabidi, quod & cancrum fluuiatilem præstare aiunt, etsi & huius quoque rei incerta sint testimonia: cùm verò cornuum, quæ vulgo vnicornia nominantur, tanta sit varietas, quis diuinauerit, quale ex ijs sit vel morsus canis rabidi, vel ictus scorpionis antidotum? Quis itidem certos non reddet; experimentum ita factum, vt oportuit? Omnibus autem venenis non posse vnicornu aduersari, ex eorum varietate, iam ostendimus. Deteguntur adhæc mendacia ex tam enormibus promissis. Morbo comitiali aliquando adiumento fuisse non negauerim, cùm videlicet à lumbricis oritur, vt in puerulis non semel contingit: aliàs frustrà eo multoties vsus sum. Quod verò prosit pestilentiæ, fluxionibus, & lumbricis, id quidem nullam habet admirationem, cùm & alia cornua idem præstent, vti in ceruino quotidiè experimur: resistunt enim putredini, frigida scilicet & sicca: putredo verò generat vermes, & pestilentiam: eademque qualitate fluxus sistunt, vlceraque intestinorum sanant sicuti multorum præclarissimorum virorum experimento constat. Vnicornu itaque non tam admirandis præditum est facultatibus, vt vulgus sibi persuadet. Atqui dixerit quispiam, antiquissimam esse eam famam, atque adeo fulcro nixam solidissimo, vt ad nostra vsque tempora perdurauerit: nec defuerint fortassis etiam, qui dicent, haud temerè ex vnicornu pocula sibi reges illos factitasse. Quibus omnibus diuersimodè possim responde-

D re, sed hoc duntaxat respondisse suffecerit, ex tantilla etiam causa summam & diutissimam alicui rei posse conciliari famam, cùm à principio causa ipsius vanitatis à magnæ aliquo authoritatis viro non detegitur: fuisse autem vanitatem indicabat Apollonius, cùm Damidi responderet, etsi vulgus mendacijs potius, nescio cuius quàm veritati, tantique philosophi authoritati fidem adhibere malit. Vnde enim ea fama orta sit, hactenus non constat; conijci tamen potest inde ortam esse, quod cùm nasutus quispiam videret regum pocula ex eo esse facta, sibi persuaderet, & mox cum alijs sententiam suam communicaret, præcauendi sibi à veneno causa ex ijs bibere, cui nimirum expositi sunt principes, maximè qui tyrannidem exercent: fierique potest, principibus gratissimum fuisse, vt vulgus ea crederet, quoniam hoc modo spem omnem venenandi eripiebant, id quod hodieque principes etiam facere solent. Videas enim in eorum mensis istiusmodi cornua, vel etiam linguam serpentinam vulgo dictam, finguntque, vel partim etiam sibi persuadent, si inferretur aliquod venenum, sudore suo illud proditurum, etsi tamen id nunquam sint experti. Iamque euanuisset rumor iste, nisi ab Aeliano & Philostrato foueretur, cùm tamen & ipsi vulgi narrent fabulas. Mirum autem esse non debebat, quod ex eo sibi pocula fabricarent reges, eximij enim

Fama vnde sæpe oriatur.

Cur ex vnicornu pocula à regibus facta.

enim splendoris erat, vt Solinus testatur, & rarò admodum ipsa fera capiebatur, adeò vt solis regibus venatio relinqueretur: solentque similiter nostri temporis venatores, si feram aliquam, quæ rarius capi solet, ceperint, vel voluptatis, vel ostentationis causa partem aliquam sibi reseruare: videasque nonnullos domi suæ ostendere pedes vrsorum, nonnullos dentes, alios aprorum rostra. In mentem etiam mihi venit, me aliquando legisse, incolas insularum Occidentalium, quæ nostro æuo detectæ sunt, pocula sibi conficere ex cranio humano. Transalpini verò populi galeas suas ferarum, quas ceperunt, exornant exuuijs, more antiquorum illorum heroum qui ad Troiam bellarunt. Mirum igitur minimè est, si ex tam insolentis feræ cornu pocula sibi reges illi conficerent. Ego verò miror summoperè, quomodo ex tam exili cornu, quale describitur & ostenditur nunc vulgò pro cornu asini vel equi Indici, ea confici possent, ideoque non semel dubitaui, num fierent ex cornu rhinocerotis, quod nimirum ad ea paranda non inidoneum est, vel forsan alterius feræ nobis hucusque incognitæ. Ex hisce itaque omnibus quæ hactenus dicta sunt, liquidò constat, vsum vnicornu, abusum esse, manifestumque dolum, cum nullum habeamus scriptorem classicum, idoneumque ac fide dignum, qui feram ipsam viderit, cumque & inter eos, qui se ex vulgi opinione de ea scribere non diffitentur, non bene conueniat; cùm denique incertæ sint ipsæ per quas dignoscas, notæ, si fortè fortuna ipsa iam ad nos perferretur fera. Quod si verò iam concedamus, vulgò notissimam esse, notissimumque ipsum cornu, nihilominus vana adhuc erunt, quæ de eo iactitantur miracula cùm ab antiquis, tum à modernis: nec plus poterit, quàm ceruinum. Relinquatur ergo posthac agyrtis ac circulatoribus pretiosissima hęc se dijs placet, gemma, restituãturque tutiora cum aduersus venena, tum aduersus corporis affectus remedia, quorum passim plena sunt classicorum authorum volumina. Hæc itaque omnia Marinus: à quo non dissentit Ambrosius Pareus Regis primarius & Parisiensis Chirurgus in libro quem edidit de venenis, qui operis sui est vigesimus. Permulti (inquit) hodiè sunt, qui egregiè se aduersum venena, veneficiaque omnia putant munitos, si cornu monocerotis puluisculum, vel certè infusum paratum & ad manum habeant. Itaque me operæ pretium factum putaui, si quantum veritatis inueterata hæc, & penitus animis hominum insidens opinio haberet, examinarem diligentius. Id quò fiat melius, tres mihi scopos ipse proponam, in quos omnes rationes comferam. Primus erit de significatione vocabuli vnicornis: Secundus, an aliquid sit huic nomini subiectum, quod reuera existat, an potius imaginarium sit, & tanquam Chymera aut Tragelaphus. Tertius, si id quod animalis huiusmodi dicitur esse cornu, aliquid virium aut facultatis habeat contra venena. Quod ad primum attinet, de dictione vnicornis obscuritas paulò maior est, quid significet apud Gallos quam apud Latinos aut Græcos. Recessit enim Gallica dictio longiùs à voce & significato: at apud Latinos quod dictione vnicornis, animal significetur vnico cornu instructum, tam clarum & perspicuum est, quàm vulgò notum idem illud portendi apud Græcos, dictione monoceros. Quod verò ad secundum scopum spectat, arbitror id animal quod vnicornis dicitur & vulgò intelligitur, imaginarium potius quid esse, quàm in rerum natura existens. In quam sententiam his coniecturis potissimùm ducor: quòd ex his qui terrarum orbem peragrarunt, nullus hodie sit, qui profiteatur, visum sibi eiusmodi animal. Profectò Romani domito orbe, omnia quæ rara adeoque pulchra essent inquisitores diligentissimi, si vspiam aliquo orbis in angulo talis latuisset fera, eius sibi copiam fecissent, & nummis suis aut armis insculpsissent: quemadmodum crocodilos, elephantes, aquilas, pantheras, leones, tigres, & alia his regionibus ignota animantia insculpserunt. Quod ad eos qui de vnicornu siue audita seu tradita, seu animo ad voluptatem & arbitrium concepta scripserunt, vix duos reperias qui sibi consentiant, seu in corporis, seu in morum & conditionum eius descriptione. Plinius scribit vnicornes reliquo corpore equo similes esse, id est, vt interpretatur Cardanus, equina magnitudine, capite ceruo, pedibus elephanto, cauda apro, vno cornu nigro media fronte, cubitorum duûm. Munsterus qui (vt ludit Matthiolus) vnicornes nunquam nisi pictas viderat, has contra non equina magnitudine esse prædicat, sed trimestris hinnuli, non pedibus elephantinis, sed fissis caprinorum in modum, cornu non duûm modo, & trium sæpe cubitorum altitudinis, colore mustelino, ceruice non admodum procera nec valdè crinita, rarioribus nempe & breuioribus pilis instructa, ex altero tantùm latere pendentibus, cruribus macilentis & tenuibus, natibus quidem arduis, sed valde pilosis. Cardanus ab vtroque dissentiens scribit cornu illi in media fronte tres tantùm digitos longum prominere. Andreas Theuetus meminit vnicornis, visi nobili cuidam Turcæ Sangeaco, quæ magnitudine semestrem aut quinquemestrem taurum æquaret, vnico verò cornu, non in media fronte, sed in summo capitis vertice gestaret, at cruribus & pedibus asininis esset, pilo tamen longiore, & auribus rangifero animali suppolaribus noto haud absimilibus: Tanta est de huius feræ effigie varietas. Sed non minor de moribus & ingenio. Plinius enim asperrimam esse feram monocerotem, mugituque graui scribit, itaque viuam nunquam capi. Asperitatis eius rationem reddit Cardanus, quòd scilicet indigena sit & incola

Ex quo cornu pocula fierent.

Ambrosij Paræi opinio Li. 20. c. 39.

Quid significetur nomine vnicornis. Quod vnicornis qualis dicitur fera non existat.

Lib. 8. 21. Munsteri de vnicornibus opinio.

To. 1. lib. 5. c. 5. Cosm.

A incola deſertorum Aethiopiæ regionis, ſquallidæ, fædæ, buffonibuſque & virulentis huiuſmodi feris obſitæ. Alij contrà ingenio illam mitiſſimo, omninoque amabili, & omnium facillimo prædicant, modò ne quis ipſam datâ opera offendat & inclementiùs tractet. Nam cum ex terra capite demiſſo paſtum non petat, quia cornu inde arcetur longitudine, neceſſe eſt, vt ex arboribus pendentes fructus decerpat, ex raſtris, è manu deniq; humana, è qua profectò fructuum oblata omnia genera, herbas, ſpicarum faſciculos, poma, pyra, arantia, legumina intrepidè & innoxiè legit. Eo verò vſque res proceſſit, vt fingant eam virginum amore capi, ipſarum pulchritudine delinita, adeò vt in earum contemplatione defixa, & blandimentis allecta, hoc ſæpe compendio à venatoribus capiatur. In hac ſententia eſt Ludouicus Vartomanus, negans feroces eſſe vnicornes: duas enim ait vidiſſe ſe ex Aethiopia miſſas ad Sultanum, qui eas in Mecha fælicis Arabiæ vrbe, Mahumetis ſepulchro nobili, cratibus concluſas continebat & alebat. Theuetus eouſque peregrinando iactat, diligentiſſimè ab incolis perquiſiuiſſe, quid ſentirent de eiuſmodi fera, nunquam tamen de ea reſcire quicquam potuiſſe. Ex quo videre facile eſt haud viſas fuiſſe noſtris, nec Vartomani temporibus eiuſmodi feras. Opinionum profectò tam diſſentientium tanta contrarietas facilè adducit me, vt credam vnicornis haud eſſe proprium animalis exiſtentis in rerum natura nomen,

Vnicornis vt pabulum petat.

Vartomani de vnicornium ingenio ſententia

B remque planè commentitiam eſſe à pictoribus & rerum naturalium ſcriptoribus ad legentium aut ſpectantium voluptatem pro arbitrio effictam. Vt enim via recta vna eſt, flexus verò multi: ſic veritatis vna eſt, ſibi perpetuò ſimilis & ſimplex oratio, mendacij multiplex, & quæ ſe opinionum repugnantia & diſſimilitudine, omnibus etiam tacentibus, facilè refellat. Quid igitur, dicet aliquis, cuiuſmodi animantium ſunt cornua, quæ toto genere à reliquis differre cernimus, ſi vnicornium non ſunt? Theuetus cenſet ea nihil eſſe aliud, quàm elephantorum oſſa, eò quòd cernimus artificio circinata & donata: ſic enim in Orientalibus regionibus ardeliones iſti & circumforanei homines, rohardi piſcis mari rubro & Aethiopico noti dentes, circumagunt, excauant, ſequaceſq; arte redditos arbitria voluntate producunt, & pro cornu vnicornis exponunt, venduntq; Certè id quod dicitur cornu vnicornis vſtum, ſimilem ebori odorem ſpirat. Aſſerit verò Cardanus elephantis dentes ſeu oſſa arte mollia reddita, quò & quantũ voluerimus ſequi & extendi bubulorũ cornuũ inſtar. Quid enim eſt in omni rerũ natura, quod nõ auri ſacra fames in huius aut illius effigiẽ ſimulata expreſſaque imagine adulteret? Sed tempus eſt, vt ad tertium ſcopum veniamus. Demus vnicornes eſſe, an propterea efficitur eorum cornua tantę aduerſum venena & veneficia eſſe efficaciæ?

Cuiuſmodi ſint vnicornium quæ iactantur cornua.

Lucri efficacia.

C Si experientia & rerum euentis agendum eſt, ſanctè hoc affirmare poſſum, pluries me tentaſſe, nunquam tamen quicquã ex cornu iſto quod pro vnicornis cornu iactatur, aduerſum venena feliciter ægris mihi cõmiſſis ſucceſſiſſe. Si teſtibus & authoritatibus pugnandum, magna pars melioris notæ medicorum iampridem hoc cornu valere iuſſit, & diuinas illi, admirandaſq; vires propter quas antea tantoperè expetebatur, detraxit, multis quidem iuſtis, ſed duabus potiſſimũ rationibus. Prima eſt Rondoletij, qui hoc in genere aſtruit, cornua nullo neque ſapore neq; odore eſſe prædita: itaque nihil virium in medicina poſſidere, niſi fortè ad deſiccandum. Nec me latet (inquit) plures facultates illarum prædicari ab ijs qui lucrum quæſtumque de eis faciunt, vt & raſuræ vnicornis quam auro pendunt, propterea quòd veneno & vermibus vt plurimum aduerſetur: quod non minus præſtare cornu cerui, raſuramque eboris exiſtimo: quod cauſæ eſt quod ad eundem morbum pauperibus elephanti dentem, diuitibus autem cornu vnicornis, quod vnum præ cæteris expetunt, pari ſucceſſu præſcribam. Hæc Rondoletij ſententia eſt, qui ſine diſcrimine pro vnicornis cornu ſolebat ſubſtituere non modò cornu cerui aut dentem elephantis, ſed etiam oſſa equina, canina, & myrabolanorum. Altera ratio eſt, quòd quicquid venenis reſiſtit, eſt cardiacum, id eſt, cordi, quod venena præſertim appetunt & oppugnant, roborando natum: at nihil

Lib. de ponderib. c. 19.

Cornua oſſa que nullas niſi deſiccãdi vires habent.

D roborandi cordis vim habet, niſi propter laudabilem ſanguinem & aërem, quia duo illa ſolùm cordi ſunt familiaria, vtpote ſanguinis arterioſi & ſpirituum vitalium officinæ. Conſeruantur enim omnia ſimilibus, vt deſtruuntur à contrarijs: ſingula verò quæ gignunt, gignunt ſibi ſimile: At cornu vnicornis, vt nullum odorem, ſic nec vllum in ſe aërem continet, totum terreſtre & aridum. Nec verò facultatis concoquentis vi in ſanguinem verti poteſt, quia vt exuccum, ſic & excarne eſt. Quare vt nec in chylum, ſic nec in chymum ſanguinemue faceſſere aptum eſt. Nulla igitur ſimilitudine aut familiaritate cordi iungitur. Iam verò apud Hippocratem & Galenum de cornu vnicornis ne verbum quidem vnum, qui tamen tot ſententijs cornu ceruinum commendarunt. Itaque Capellanus primarius Caroli noni regis medicus, crebrò dicere ſolebat, ſe perlubenter eum morem ſublaturum, de cornu vnicornis fruſto in pateram regiam demergendo, ni noſſet eam opinionem tam altè in hominum animis infixam eſſe, vt vereretur, ne non ratione expugnari poſſet. Adde quod (dicebat) ſi ſuperſtitioſum huiuſmodi remedium non prodeſt, certè nec admodum obeſt: niſi fortè eorum fortunis qui id auro redimunt, vel etiam ex euentu, quòd principes dum decantatis huius cornu viribus plus æquo confidunt, negligunt ſibi alijs conuenientioribus aduer-

Vnicornu non eſſe cardiacum.

Superſtitioſum remediũ

ſum

Ludouici Dureti opinio.

Quibus cordis paſsionibus cornu vnicornis vtile.

ſum venena remedijs cauere, Ita ſæpe incautos mors inopina rapit. Cùm aliquando ex Ludouico Dureto Regis Medico, & Profeſſore, propter excellentem, quam iure de eius doctrina docti omnes animo conceptam habent opinionem, quæſiuiſſem quid de eiuſmodi cornu ſentiret: reſpondit ille, nihil ſe ei virium attribuere. In cuius rei confirmationem rationem multis ante verbis expoſitam, pluribus ille & diſertiùs enarrauit: nec vereri ſe in auditorio ſuo, doctorum hominum vndique ad ipſum audiendum concurrentium theatro, id alta voce & explanata oratione prædicare. Quod ſi quando temporum & conſuetudinis vitio victus id cornu præſcriberet, non alio ſe id conſilio facere, quàm vt mederetur animi deliquijs, quæ contingunt ex ſeroſorum humorum in ventriculi orificio natantium copia, quæ incompoſitos homines facit, quod huic cum alijs pari facultate præditis mixto, vis inſit terreſtri ſua ſiccitate aquorũ humorẽ abſorbendi. At dicet aliquis, nullus neque Lemniæ, neque Armenæ terræ ſuccus ineſt, nullus item odor, aut ſpiritus aërius? certè quidem. Sed nec alia verè, ac propriè cardiaca dicuntur: at tantum ex euentu & accidente, quà ſcilicet aſtringendi vi qua pollent, obſeratis vaſorum ductibus, veneno ad cor aditum intercludunt. Hæc mea eſt de cornu vnicornis ſententia, quam ſi quis non probauerit, mihi gratiſſimum fecerit, ſi ſuam publicæ vtilitatis gratia candidè oppoſuerit, interim hoc quod nunc facio æqui bonique conſuluerit. Hactenus Paręus, Nunc Pet. Bellonij Cenomani opinionem audiamus.

Bellonij opinio.

Lib. 1. c. 19.

Oryx antiquis cognitum animal.

Hic itaque in ſingularibus ſuis obſeruationibus, cùm dixiſſet breuiter de Cretenſi ariete ſtrepticerote, capta occaſione de vnicornu diſceptationem inſtituit, quod nunc (inquit) in tanta æſtimatione & pretio eſſe conſpicimus, vt valdè mirandum ſit, præſertim cùm apud veteres in vſu medico nullius fuerit authoritatis: nam ſi quam habuiſſet, authores procul dubio eam non reticuiſſent. Ariſtoteles inter ea animalia quæ biſulcam vngulam habent, cuiuſdam meminit, quod oryx nominatur & vnicorne eſt: at facultatum cornu non meminit. Columellæ etiam fuit oryx cognita, quando ſcribit cum reliquis animalibus muro & viuarijs includi ſolere. Quod ſi Romani res exoticas plurimum æſtimantes, tam inſignes vnicornu (quales nunc illi tribuuntur) facultates intellexiſſent, haud quaquam eas ſilentio preſſiſſent. Non negamus quin vnicornu rarum & pretioſum æſtimarint, ſed non vt in medicamenta reciperetur, vt nunc fit. Eam ob cauſam vt ingenuè quod de eo nobis videtur, dicamus, comperimus vnicornu quod veteribus cognitum fuit, nigrum eſſe debere: id tamen quod apud nos in vſu eſt, candidum eſt. Quiſnam obſecro è veteribus cùm Græcis, tum Latinis fidem facit, rei incognitæ portiunculam, quam tamen plerumque ſcimus eſſe dentis piſcis quem Galli Rohart, Septentrionalis maris accolæ Morſs appellant, trecentis ducatis æſtimari debere? Etenim data nobis ſunt fragmenta inſpicienda, an agnoſceremus, quæ pro vnicornu trecentis ducatis empta fuerant, cum tamen orbiculi eſſent è dente piſcis rohart. (Hoc & ex Paræo diximus,) Vnus Aelianus author eſt vnicornu medicum vſum præſtare: attamen illud nigrum facit; cùm verò noſtrum alterius coloris ſit, dicemus ab eo quod veteres deſcripſerunt, diuerſum eſſe: præſertim cùm ipſe Aelianus ſcribat aſinum Indicum, cornu in fronte gerere, cuius inferior pars alba ſit, ſuperior phænicea, media verò planè nigra. Plinius Ariſtotelis verba expreſſit: *Vnicorne* (inquit) *aſinus tantùm Indicus ſolida vngula*: deinde paulò pòſt: *vnicorne biſulcum oryx*. Ex quibus verbis colligitur, duo eſſe animalium genera vnicornia, quorum alterum eſt aſinus Indicus ſolida vngula, alterum oryx biſulca: Cæterùm aſinos feros, qui Latinis (imo Græcis) onagri dicuntur, cornu carere: Neceſſario itaq; conſequitur, monocerata alicuius alterius eſſe animalis, cuius deſcriptionem non habemus. Sed cùm varijs locis vnicornua conſpiciantur, negari nequit, quin reperiantur: Etenim in noſtra Europa viginti integra inueniri queant, & totidem non integra, ſed confracta. Duo integra oſtenduntur in Diui Marci theſauro apud Venetos, ſeſquicubitalis vtraque longitudinis, craſſiora inferiore parte, quàm ſuperiore, craſſiore tamen parte tres pollices coniunctos non excedente, quæ notæ ſatis reſpondent ijs quas veteres aſini Indici cornu tribuunt; attamen reliquæ notæ non conueniunt. Scimus etiam ea quæ Angliæ rex habet, ſtriata & in gyrum caniculata eſſe, quemadmodum & illud, quod apud D. Dioniſij phanum eſt, quod omnium maximum exiſtimamus inter ea quæ hactenus conſpecta fuerunt. Maius præconium meretur, quàm aliud quoduis cornu, quod in animali procreatum viderimus. Naturale etenim eſt, haud artificiale, in quo omnes notæ, quæ alterius animalis cornu conueniũt, reperiuntur, & quoniam concauum eſt, exiſtimandum eſt non eſſe deciduum, vt nec caſellarum Chamoix, boue eſtain cornua, contrà quàm damis, ceruis, & hinnulis quibus decidunt. Nullus eſt proceræ quantumuis ſtaturæ, qui vix ad illius ſummitatem pertingere queat: ſeptem enim magnos pedes longum eſt. Decem & tres dumtaxat libras & vncias quatuor pendet: ſi quis tamen ſubleuet, plus quàm decem & octo libras pendere exiſtimet. Eius figura recta eſt inſtar cerei, inferiore parte craſſa, deinde paulatim vſque ad mucronem graciléſcens: eius etiam craſſitiem manus complecti nequit, cùm quinque digitos in diametro habeat: atque ſi quis funiculo craſſitiem metiatur, palmum & tres digitos inueniet. Inæquale nonnihil eſt ea parte quæ capiti inhæſit, tota deinde re-

Vnicornu noſtrum dens eſt rohart piſcis.

Duo tantum animalia vnicornia.

Vnicornu dari.

Vnicornu non eſt deciduum.

Vnicornu Pariſienſis deſcriptio.

liqua

A liqua parte læui & polita: Leuibus canaliculis striata est cochleæ in morem ab infima parte ad extremum mucronem, à dextera ad sinistram, omnibus strijs in gyrum vergentibus, quemadmodum in limacum testis, aut fuste quem periclymenum ambierit. Eius color non omnino albus est; nam temporis iniuria fuscum nonnihil redditum est. Integro pede cauum est, aut eo amplius infima parte qua ossi quod capiti firmiter adhæsit, insertum fuit. Hinc iudicare licet, minimè deciduum esse. Cùm porrò tantum onus animalis capiti incumbat, animal quod illud gestat, ingentis corporis, boue non minus esse conijciendum est. Gabriel Frascatus etiam in libris de aquis Returbij verum vnicornu alicubi esse se non negare ait, sed quod vbique venit, id non esse, certum se esse, cùm nec mercatores alicunde illud deferant, nec apud nos nascatur, nec historiographi neoterici Indiarum, Africæ aut noui orbis hoc animal describant, aut compertum fuisse referant: cùm alioqui quotannis Insubria (inquit) sola libras consumat & vbique prostet: Vnde igitur? (Gesnerus quoque nunc apud pharmacopolas suos exigua tantùm fragmenta reperiri scribit, & ex ijs medullam dici, quæ rotundiora, albiora, molliora que sunt: exteriorem verò partem ceu corticem, quæ durior asperiorque laminarum palmam refert, colore ruffo ex candido. Videri sane sibi, tum colorem istum, tum substantiam nimium si mandas, friabilem, non lentam vt cornuum, adulteratum quippiam indicare, alterius fortassis animantis cornu igne vstum, & odoribus quibusdam adiunctis adscititia quadam aromatica suauitate imbutum, fortassis etiam ignitum in liquoribus odoratis extinctum. Curandum esse vt recens habeatur & odoratum (si modò natiuus odor ille sit) non vel ætate exoletum & frequentibus poculis exhaustum. Diuites enim frustula (inquit) huius cornu poculis suis sæpe inijciunt, vel præueniendi quosdam morbos vel curandi gratia, quasi verò multis annis quantumcunque in vino macerati vis eadem perdurare possit. Sed quod vinum imbiberit, fuscum colorem trahere, candore amisso. Plerosque ad remedia ex eo promissa cornu simpliciter vti iubere, alios medullam præferre. Nebulones quosdam nescio quam miscellam, quam Venetijs vidit (calcis & saponis vt audiebat, aut fortassis terræ vel lapidis alicuius, quæ itidem ebullire solent) pro cornu monocerotis vendere; ideoque tutius esse, vel de integro cornu, si fieri posset, vel maioribus frustis, & quæ cornu speciem probè referant, emere, quam fragmenta minora, vbi dolum minus deprehendas.) Iam verò Andreas Baccius integro de vnicornu Italicè conscripto volumine, reuera dari hoc animal, veraque esse, quæ de viribus eius dicuntur, asserit. Feci igitur & hoc Latinum, sed nonnullas digressiones, quæ parum mihi ad hoc argumentum pertinere videbantur, rescidi ac præterij, & ipse per parenthesin quædam inserui. Si ad trutinam quod aiunt, examinemus (inquit) quot quantisque difficultatibus obruamur, non tam respectu rerum intelligibilium quàm imbecillitatis intellectus nostri, clarè videbimus verissimam esse quorundam sapientissimorum virorum sententiam, quæ de paucissimis rebus exactam veramque haberi scientiam voluit, bonamque eorum quæ noscimus, partem ex opinione potiùs dependere, quàm ex vera certaque & indubitata proficisci scientia. Omnium enim quæ intellectui nostro subiacent, duo sunt extrema, vnumque medium: quorum alterum essentia constat cælesti, quales sunt substantiæ separatæ & immateriales, quarum idea, vt ait Aristoteles, non aliter percipitur ab intellectu nostro, quàm Solis splendor à noctua: alterum substantia constat terrena, quales sunt materia, & certa rerum prima elementa, quæ tamen & ipsa propter essentiæ suæ paucitatem, nullàm ferè sui ideam in intellectu nostro efformare possunt, ideoque & ipsa non comprehenduntur, intelliguntur que à nobis. Medium modò extremorum illorum species occupant materiales rerum mixtarum, sensibusque nostris expositarum: quæ etsi aliàs velut propria sunt scientiæ nostræ obiecta, binas tamen ob causas, exactè à nobis cognosci nequeunt: primò, quia in omni re interiores latent differentiæ, nonnullæque proprietates, ad quas imbecillus noster intellectus penetrare non potest, nisi per coniecturas: secundò, quia cùm omnis nostra scientia originem habeat à sensibus, qui non semel propter insitam imbecillitatem decipiuntur, intellectum quoque nostrum falli sit necesse. Prætereo modò & aliam difficultatem, quæ fortè præcedentibus non est minor, fraudem nimirum quorundam nequam hominum, qui in omni re veritatem adumbrantes, legentium animos confundunt. Cùm igitur tot difficultatibus tantisque obruatur noster intellectus in rebus quæ subiectæ sunt nostris sensibus, qualem dicemus haberi notitiam earum quæ sunt extra illos? verbi causa, quæ nascuntur in regionibus remotis, in locis desertis, aut quæ sua natura raræ sunt, aut quæ nunquam visæ, aut cùm quæ de ijs habemus, habemus ex alijs, ijsque indoctis & barbaris, quique etiam facilè decipere nos potuere, falsaque pro veris obtrudere: id quod in aromatis, multisque euenit animalibus & alijs rebus admirandis, quæ passim dicebantur reperiri in India & apud antipodas, cùm mox tempus ipsum, quo omnis vbique veritas detegitur, maximè nostra hac ætate, qua tot hominum nauigationibus totus penè innotuit terrarum orbis, multas ita fabulosas esse ostenderit, vt sintne reuera in rerum natura, nunc omnino dubitemus: de quibus in lucubrationibus meis de proprietatibus occultis cùm agerem, nonnullas tanquam prorsus fabulosas præterij,

Gabrielis Frascati opinio. Lib. 3.

Fragmenta qualia in officinis.

Andreæ Baccij liber de vnicornu, in quo id dari, & vires approbat.

Cur multa exactè non assequamur.

præterij; quandoquidem nihil refert, nunquid reuera dentur, an non, quales sunt phœnix, salamandra, basiliscus, satyri, centauri, similesque aliæ: nonnullas verò, de quibus etiam dubitabatur nonnihil, quales sunt bona pars aromatum, lapis bezuar, vnicornu, aliæque id generis rariores & pretiosæ, quantum licuit, sedulo cognoscere sategi, & in hac modò Magni Hetruriæ ducis aula, quam verè dixeris florentissimam esse omnium virtutum academiam, nonnulla quæ aliàs animum semper suspensum tenuerunt, in vnicornis historia, vera esse reperi: quapropter non vnam ob causam digna ea mihi visa est diligenti examine ac consideratione, eoque magis cùm & vtilis sit hominibus, & perquàm scitu necessaria, vulgoque insuper grata & principibus, apud quos in summa semper æstimatione fuit, adeò vt vix sit medicus, qui non inter cætera naturæ miracula, eximiaque aduersus venena remedia, vnicornu recenseat, ceu præsentaneum & perfectissimum antidotum: cæterùm id cùm minus sit vulgatum & ferè in principum duntaxat gazis conseruetur, multi lucro inuitati diuersa, & peculiariter quosdam lapides ignaris hominibus pro illo obtruserunt: in quibus cum nullæ quæ de vnicornu prædicantur, facultates obseruarentur, multis & mihi etiam in primis ansam præbuerunt dubitandi, nunquid & vnicornu similiter spem nostram fallerent, qui tam mira hactenus prædicauimus. Quamobrem veram deinceps, nisi fallor, decreui historiam posteris tradere, principibus ea in re, ad quos hæc cura potissimum pertinet, & vulgo etiam gratificaturus, propter communem quam paritura est, & si quæ sunt difficultates, eas hoc ordine declarabo: Quæram primò, an reuera detur vnicornu: in qua quæstione multæ adducentur rationes elegantissimæ cùm negatiuæ, tum affirmatiuæ, & tandem ostendetur, reuera dari: mox indicabitur quale animal sit ipse monoceros siue vnicornis, vbi audietur, quàm diuersarum gentium authores tam antiqui, quàm moderni de eo scripsere, & quale cornu pro genuino sit eligendum: tertiò ac postremò tradam, cur sit, & non quid aduersus venenum proprietatem habeat, & qua ratione queat affirmari vires ei esse miraculo plenas. In omni itaque re dubia atque incerta, de qua disserendum est, primùm quæritur, an sit: quo concesso, iam tuto disputare licet, quid sit, quomodo sit, & cur sit. Ad primam igitur quæstionem quod attinet, vulgus vnicornis nomine feram intelligit exoticam, & in hoc nostro orbe ignotam, vnico in fronte armatam cornu, cuius summa apud principes propter mirificas aduersus venenum facultates est æstimatio: Græci monocerotem, Latini vnicornem dicunt, Itali alicorno & Lioncorno: cæterùm quæ ea fera sit, haud facilè definiri potest: nec desunt, qui prorsus dubitant, nunquid reuera detur, & nunquid potius figmentum sit alicuius, qui animi gratia, vt lucubrationes suas rebus adornaret admirabilibus, ea quæ de illa traduntur, literis mandarit; vel etiam alterius qui lucri auidus rumores eos de viribus ignaro vulgo fraudulenter obtruserit. Quod autem nugis plena sint, rumorque ille planè plebeius, non vna ratione asseri potest. Primò etenim nomenclatura ipsa dubitationem quandā præ se fert: nam cùm ea feram indicari dicant peregrinam & incognitam, quæ nascatur in India, vel vt alij volunt, in Aethiopia vel vt alij, in nouo orbe, aduertendum est, exiguam illam quæ de ea hucusque in tota Europa habita est, notitiam, hominibus rudibus ac planè barbaris, acceptam referendam esse qui tamen & ipsi illud duntaxat dictitant, feram esse, quæ gignitur in deserto, solitariam, & quæ in locis degit asperrimis, ad quæ accessus fiat difficilis, vnde rarissimè compareat: quare & ipsos apparet, vix affirmare, suspectosque nos reddunt, nunquid hoc modo Chimæram aliquam delineare tentauerint: sed & authores, qui primò de ea scripsere, haud magnæ sunt authoritatis: siquidem Ctesias, quantum ex Plinio constat, primò de vnicorni scripsit; (quem manifestè Aristoteles fide indignum esse testatur) & mox ex eo alij, atq; ipse etiam Aristoteles & Plinius: sed & alij quoque qui de hac fera scripsere, non omnino merentur fidem, vt Philostratus inter posteriores Græcos, nugas solitus, & mirabilia animi causa enarrare, & Aelianus etsi præ cæteris accuratius, vtpote priuatim de animalibus tractans, de ea agere videatur, ipse quoque hæsitans & incertus, aliorum tantummodo verbis vtitur, id quod manifestat, dum ait, ita vulgò fertur, ita fama est. Nec aliunde euenit, quod & ipse, alijque qui post ipsum vixerunt, & nostri denique æui scriptores diuersimodè de ea scribant. Cùm enim nihil extaret de ea certi, omnesque ex aliorum qui inter se non conueniunt, narratione scriberent, non potuit fieri, vt inuicem conuenirent, cùm alij alijs, vt dicebam, vsi sint authoribus. Sed & nostræ ætatis scriptoribus, etsi oculatis testibus, fidei parum adhibēdum esse apparet: nam & inter ipsos non magis benè conuenit, quàm inter antiquos, quorum alij equum esse inquiunt, alij asinum, alij animal non absimile ceruo, alij elephanto: alij speciem esse ab illis diuersam, animalque sui generis. Rursus nonnulli vnicornem solipedem siue vnumguem faciunt instar equi, alij bisulcum instar capræ, alij digitatum, sed elephantis instar indiuisis digitis. Adhæc in describendo cornu dissentiunt: cùm alij nigrum esse dicant, alij superius puniceum, inferius album, medium nigrum: rursus alij læue describunt & politum, alij asperum ad instar ceruini; alij simplex: & vndiquaq; sibi simile, alij striatum versurisque cochleatim dispositis decoratum, ac pulcherrimè quasi elaboratum. Nec eadem quoque ab omnibus

longitudo

Marginal notes: *Aulæ Magni ducis laus.* — *Vnde ortum quod vnicornu negetur.* — *Prima pars historiæ.* — *Vnicornis qui.* — *Nomina.* — *Rationes contra vnicornu.* — *Lib. 8. c. 21.* — *Ctesiæ parua authoritas.* — *Descriptionis varietas.*

Section letters in right margin: F, G, H

A longitudo & crassitudo ascribitur. Iam verò & eædem ferè differentiæ in ijs obseruantur cornibus, quæ vnicornu nomine in principum thesauris ostenduntur, partimque cum notis ab antiquis attributis conueniunt, partim etiam discrepant, quæ res doctos nostri temporis summopere torsit. Adhæc tam enormes qui de viribus eius iactitantur, rumores, causam augent, cur vulgi potius figmentum esse multi existiment, quàm verum naturæ partum. Non enim (quod ferendum esset) simpliciter conuulsioni mederi dicunt & epilepsiæ,& veneno aduersari, sed omnium venenorum præsentissimum inquiunt esse antidotum: & vt principibus placeant, addunt insuper, haud necesse esse, vt intra corpus assumatur, more theriacæ, & vt alia assolent antidota, sed præsente tantùm ipso cornu venena prodi: importatis enim illis sudorem emittere, vel si aquis immergatur, bullas excitare. Quas tam admirabiles facultates, vt faciliùs persuadeant vulgo, veterum super eis adducunt authoritates; apud quos nimirum legimus, Indiæ reges ex vnicornu sibi confecisse pocula, & cùm ex his solis biberent, ab omni sese deplorato affectu illæsos fore, persuasum habuisse, & quod amplius est, eo quo ex ijs biberent die, nihil sibi aduersi euenere posse, adeò vt nec enses nec ignes nocere sibi posse crederent, similiaque ἀδύνατα alia iactitarent;

Cornuum quæ apud principes sunt diuersitas.

Quæ de vni cornu vulgò dicantur.

B quæ cùm nullam apud eruditos fidem mereantur, etiam effecere, vt cætera quoque, quæ de hoc cornu circumferuntur, non paucis similiter fabulosa esse videantur: imo verò haud defuere viri docti, qui non veriti sunt omnia quæ de fera eiusque cornu hucusque tradita sunt, inficiari, & quæ de viribus dicuntur, principibus qui hactenus parui faciunt suos thesauros, nisi & vnicornu possideant, à circumforaneis atque huius farinæ nequam hominibus alijs, fuisse persuasa affirmare. Postremò inter tot peregrinas feras, quas ex tam diuersis insulis, ex omni perè continentis angulo, latere, meditullio Romani proceres ad ludicrorum spectaculorumque suorum ornamenta Romam deferri curauerunt, numquam visus est vnicornis. In dedicatione amphiteatri Diocletiani (Domitiani) istiusmodi exoticarum ferarum numerus fuit plurimus, maior tamen tempore Gordiani, qui videlicet de Persis triumphaturus, ludosque celebraturus seculares, quos mox celebrauit Philippus, adduci curauerat elephantes, alces, Leones, Leopardos, hyenas, camelopardalos, onagros, equiferos, multasque id genus feras rariores alias; sed monoceros nunquam comparuit, cùm tamen eius ferocia eo tempore in omnium ore esset, dignusque ipse præ cæteris haberetur, vt ea adornaret spectacula. Non enim rhinoceros est, vt quispiam nominis vicinitate deceptus sibi persuadeat. Hic autem etsi aliàs etiam peregrinus & rarus, Romæ aliquo-

Vnicornis non est rhinoceros.

C ties in ipsis spectaculis visus est. Apparet itaque clarissimè omnino affirmari posse, vnicornem fabulosum esse. Placuit autem istiusmodi de vnicornu mouere dubitationes: quoniam hæ in omni re viam parare solent ad veritatem; ideoque qui ante me de eo scripserunt, omni quantum ego iudicare posium, laude digni sunt, dummodo non peruicacia quadam aduersus vulgi de eo opinionem hucusque vbique locorum celeberrimam sese opponant, sed solo sciendi, quod omnibus insitum est, desiderio moti, alijs quoque disputandi, veritatemque indagandi ansam præbere voluerint, id quod ego deinceps pro virili præstare satagam. Quantum ergo ad primam quæstionem in primis attinet, an scilicet sit: dubitatur enim. Esse autem aliquid, sapientissimorum hominum iudicio, magno argumento est vox populi, communis, inquam, & vniuersalis omnium de eo opinio atque fama, maximè verò si & rationibus & classicorum authorum authoritate fuerit stabilita: sicuti euenit in hac de vnicorni historia, quem quidem feram esse peregrinam, & in remotisimis degere regionibus, esse tamen reuera vetustisima fama est, omniumque gentium consensu dicitur: frustraque quis obiecerit, fuisse eam fortè ex ignaro fideque indigno vulgo ortam: quæ enim inde oritur, breui interire solet, cùm hæc omni semper ætate perdurarit vigueritque, & cum à sacris, tum à profanis scriptoribus, iisdemque præclaris-

Respondetur præcedentibus rationibus.

An detur.

D simis celebrata fuerit, paulatimque maiorem adhuc veritatis certitudinem sibi acquirit. Sicuti autem in omni fama, cùm eorum quæ vel dicuntur, vel scribuntur, posint vel vera esse, vel falsa, is qui subinde vera esse affirmat, parum valet iudicio, ita etiam temeritati ascribendum erit, si quis ea quæ iam diu admissa sunt tanquam vera à doctis, pro falsis, & ex sola vulgi opinione dependentibus exploserit, eoque magis, cùm verum & falsum, vt ex principijs moralis philosophiæ habemus, cùm de alterutro dubitatur, triplici discernatur coniectura, videlicet vel ex re ipsa quæ dicitur, vel ex dicendi modo, vel ex ipso authore. Quantum ad primam coniecturam, certum est, in qualibet re sua esse extrema, suumque medium, & in ijs præsertim, quæ dependent ex vulgi opinione, alia sunt vera, alia velut allegorica, alia superstitiones vulgi, alia fabulæ, meræque nugæ: quæ omnia qui nescit discernere, facilè impingit in scopulos confusionis, & ex vno genere imprudenter transit in aliud, vnde mox ineptisimas ponit conclusiones: atq; hoc fortasis modo multa de vnicornu dicta sunt, non magis veriora habita quam quæ de aureo Apulei asino, Homerique Sirenis & de Minotauro, similibusq; figmentis alijs memoriæ prodita sunt, quæ tamen cum ijs quæ de vnicornu dicuntur, nihil commune habent, sed

Veritas & falsitas vt discernãtur.

non ſine inuentorum ignominia, (etſi alioqui pulcherrima ſub eorum cortice ſignificata lateant,) E
ceu planè fabuloſa exploduntur; cùm quæ de vnicornu traduntur, ceu hiſtorica & vera ab om-
nibus huculque ſint habita, quamuis obſcura ſint, & inſolentia. Nec mouere nos debent al-
latæ rationes, quandoquidem quibuſlibet alijs etiam rebus, de quibus, an ſint, nemo dubitat,
opponi etiam poſſunt, ſicuti deinceps in ſingularum refutatione fiet manifeſtiſſimum : in qua ſi
diffuſiori vſus fuero ſermone, viri docti, rogo, ignoſcent, cùm ferè talem & reſponſiones, &
maternus noſter ſermo potiùs quàm breuem requirere videantur. Ex prima ratione qua diceba-

Reſponſio ad primam rationem, et oſtenditur vnicornem reuera dari, etſi ſit incognitus.

tur vnicornem feram eſſe prorſus incognitam, non rectè concluditur, propterea non dari. Idem
enim etiam euenit in multis alijs rebus, quæ etſi in remotiſſimis locis ad nos perferantur, aut in
locis naſcantur deſertiſſimis & inuijs, aut quæ ſua natura raræ ſunt, eſſe tamen concedimus, &
communiter etiam ijs vtimur. Quid quæſo hoc noſtro tempore in frequentiori vſu eſt aromati-
bus? quid rhabarbaro? ligno aloes? ambra? vt cætera iſtiuſmodi pretioſiora prætercam. Ni-
hilominus cùm & de his Dioſcorides, Plinius & Galenus, qui ex profeſſo de iſtiuſmodi rebus pere-

Rhabrbarū

grinis ſcripſere, haud verè ſcripſerint, de hiſce quoque non pauci dubitarunt. Rhabarbari etſi
iam multo tempore inueſtigarint quæ ſit planta, etiamnum tamen ignoratur, & qua in regione, F

Lignum aloes.

Pontone, an in Oriente proueniat, nemo huc vſque exactè tradidit. De ligno aloes nihil quo-
que habemus certi, niſi quod in locis deſertis, ad quæ non datur acceſſus, proueniat, ipſa verò ar-
bor omnino ignoratur, & fruſta tantùm fluuiorum inundationibus, quæ quotannis Gangi,
Indo, alijſque Indiæ fluminibus accidunt, ad ripas propelluntur. Ambram (griſeam) in Arabia

Ambra.

naſci inquiunt, fluminibuſque marinis littoribus proximis innatare, ſed quid ea ſit, mirum eſt
hodieque latere. Alij enim naſci ibi fungorum modo inquiunt, alij bituminis volunt eſſe ſpe-
ciem (ſicuti & ego oſtendi in libris de thermis) alij piſcis cetiue eſſe excrementum, qui ex eſu
fructus cuiuſdam herbæ eo in littore naſcentis, certo anni tempore abſceſſum in ventre generet,
idque eo rupto aquis innatari & more electioris ambræ colligi, vel è mortuo & ad littus eiecto
animante eximi. Omnino verò mireris, de ambra illa coronaria, omnium vulgatiſſima, quæ-

Succinum ſiue ambra coronaria.

que in noſtris ferè regionibus & in Germanici maris littoribus colligitur, non ſolùm temporibus
Plinij, ſed & noſtro etiamnum haud ſatis conſtare, bituminiſne genus ſit, aut alterius ſucci, co-
ralli more in mari condenſati ac congelati, aut gummi arboris cuiuſpiam in ſyluis illis Septen-
trionalium & deſertis ſponte per ſe decidens, & aquarum vi tandem ad littora marina propulſum.
Sunt verò & alia multa, quorum itidem obſcurus planè ortus eſt, quæ tamen quotidiè mani- G
bus terimus & eſſe fatemur. Quid ni itaque & vnicornem dari fatebimur? Ignotus quidem
& ipſe nobis eſt, quia ſcilicet fera eſt alpeſtris, ſoliuaga, & vt omnes vnanimiter tradunt, nun-
quam viuus capitur. (Mihi iſtiuſmodi exempla nihil probare de monocerote videntur; nam etſi

Authoris contra Baccium argumentatio.

multorum aromatum, rhabarbarique, & ligni aloes plantæ ipſæ ignorentur, & obſcura ſit vtriuſq;
ambræ origo, aromata tamen ipſa ſibi ſemper ſimillima habentur, quia eadem; ſibi ſemper ſimile
rhabarbarum, lignum aloes, ambra : quod de vnicornu minimè dici poteſt, nec Baccius quoque
dixerit, cùm vt partim dictum eſt ex Marino, alijſque, partim etiam ex ipſomet Baccio dicetur,
vix duo reperias in tota Europa cornua (quæ vnicornu nomine in ſummo habentur pretio, ſibi ſi-
milia.) Eodem dicendi modo cæteris rationibus reſponderi poterit. Haud alter enim hoc ani-

Ad ſecundā rationem, cur vnicornis non integra ſed confuſa habeatur notitia. Cur obſcura ſit vnicornis cognitio. Arcana naturæ.

mal nobis innotuit quàm reliqua alia ſolent. Primò ſiquidem ab authoribus incognitis & nullius
penè authoritatis nomen eius fuit diuulgatum, mox de natura eius nonnulla confusè conſcri-
pta ſunt, tandem adimpleuerunt volumina. Cur verò obſcura confuſaque ſemper fuerit cogni-
tio, binæ ſunt eædemque veriſſimæ cauſæ, cùm quòd fera ſit exotica & nunquam ſub hoc cælo
viſa, tum quia, etſi reuera detur, rariſſima, rariſſimeque videndam ſe præbeat : degit enim
in locis, vt dictum eſt, deſertis & ſolitarijs : vbi duo præcipuè naturæ arcana conſideranda H
veniunt : quorum alterum eſt, quòd quædam præ cæteris omnibus præſtantiſſima, rara &
ferè ſingularia eſſe voluit, pauciſſima ſcilicet contenta procreaſſe eius ſpeciei indiuidua, reſque
per ſe clara eſt, & multis confirmata exemplis, Deum Optimum Maximum, ad maiorem
operationum ſuarum gloriam & ſplendorem in omni re infinitæ potentiæ ſuæ ſpecimen ma-
nifeſtare voluiſſe : & vt admirandam huius mundi machinam prætereamus, cælorumque mo-
tus, ſtellarum curſus, elementorumque mixtiones, quomodo item terra velut in aëre ſu-
ſpenſa hæreat, ac quomodo denique maria terminauerit, voluiſſe ipſum eiuſque miniſtram
naturam in quarundam rerum aliarum procreatione admirandos etiam ſe præbere, quales in
primis ſunt lapides, marmora, gemmæ & metalla, quæ nempe in abditiſſimis montium
generauit viſceribus : animalia autem quæ operas noſtras erant iuuatura, numeroſa; quibus
verò minus indigemus, quæque nobis erant futura pernitioſa, vt ea minus nocerent, non
ſolùm pauca numero creauit, ſed vt & nos aliaque manſueta animantia inſtinctu quodam
naturali fugerent, voluit, qualia ſunt Leones, Tigrides, Dracones, Baſiliſci, ſimileſque
feræ

A feræ aliæ, quas ideò locis ablegauit desertis, & ab humano consortio remotissimis: iam & nonnullis admirandos prorsus tribuit ortus, vt moscho, Zibeto & holoserico, quæ nimirum cùm sint pretiosa, ex animantium tamen fermè immundorum putredine quadam oriuntur: quædam item ob corporis molem admiranda fecit, qualia sunt elephanti & cete marina: nonnulla contrà ab paruitatem, qua præ cæteris à Virgilio celebratur culex, animalculum scilicet tantæ *Culex.* paruitatis, vt cùm penè conspiciatur, sibi ipsi tamen equus est, eques & tubicen, Perseus & Pegasus: In quibusdam denique admirabilis haberi voluit propter raritatem, inter quæ & phœnix fortassis fuerit, quam inter Arabiam nempe & Aegyptum visam fuisse nonnulli scribunt, Q. *Phœnix.* Plautio & S. Papinio Coss. Balsamum autem quod nemo dari negauerit, in toto terrarum orbe *Balsamum.* inter Syriam duntaxat Palæstinam & Aegyptum, sed nec vbique illic, sed quadraginta tantum stadiorum spatio prouenit, & frustra Imperatorum temporibus alio translatum est teste Plinio cùm nihil planè diligentia posset humana, nihil assiduus hominum cultus, nihil aëris cælique alterius clementia. Similiter summus ille & admirabilis architectus vnicornem rarum esse voluit, *Vnicornis* & cornu eius, vt & balsamum & gemmas, rarioraque alia, viribus præditum esse ineffabilis ad- *raritas.* mirationis. Raritatis autem signum est, quod naturali quodam instinctu soliuagus sit, & in

B deserto solus oberret, locaque ab alijs frequentata fugiat, vt mirum videatur, si aliquando cornu eius reperiatur; fierique potest vt quod de ligno aloës diximus, hic quoque locum habeat, & nisi aquarum similiter vi in proxima flumina & inde ad littora expellatur. Vnde tametsi & ipse apud quos nascitur, obscurissimè de eo tradiderint, manifestè tamen constat, reuera id dari, præ- *Respondetur* sertim cùm omni semper tempore apud principes illos modò hoc, modò illud vnicornu conspice- *tertiæ rationi, cur qui* retur. Quemadmodum ergò omnium rerum rariorum notitia paulatim innotescere solet, ita *de vnicorni* quoque à vero non est alienum, vnicornu apud proximiores primum nationes, moxque ad alias *scribunt, in-* penetrasse famam, & hanc rursus pedetatim vires sibi acquisiuisse veritatis, & tandem ab alijs quo- *ter se variet,* que fuisse receptam, & ab authoribus annotatam memoriæque proditam: apparetque Chal- *& cur ipsa* dæos omnium primos de hoc animali (Romena vocant) scripsisse, cùm quia omnium primi scien- *etiam cor-* tias posteris tradiderunt, tùm quia Indiæ erant proximi, & ab his dimanasse ad Hebræos (non *nua inuicem* semel enim in sacris litteris eius fit mentio) quibus simili quodammodo voce Remim siue *dissimilia.* Reem appellatur, vt in altera historiæ parte fusiùs declarabitur, & eorum mox exemplo alios cæ- *Qui primi* teris curiosiores, dum adhuc rudes ferè haberentur rerum scientiæ, de eo tanquam memoriæ di- *de vnicorni*

C gno suis in historijs meminisse. Verisimileque est hosce quamuis homines rudes, quales ferè ea *meminere.* tempora dabant, multa quidem fabulosa, qualia Ctesiæ etiam imputantur, cæterùm quædam etiam vera prodidisse. Ita enim pedetentim veritas illuxit, vt mox veridici de eo scriberent authores, ac inter alios ipse etiam Aristoteles, qui nisi certo credidisset, reuera dari vnicornem, nullam eius fecisset mentionem. Is autem vt de ijs tantùm quæ reuera inueniuntur, summo cum iudicio scribit, & de alijs præterea Indicis animalibus notitiam habere potuit, adiutus (vt ait *Vnicornis* Plinius) à Magno Alexandro, ita de Minotauro, Centauris, similibusque fabulosis alijs nullam *Aristoteli* omnino mentionem facit, sed tanquam commenta hominum nugacium præterit. Quia verò & *notus* eius ætate parum tantùm esset notus vnicornis, solo duntaxat ipsum nomine celebrauit. (Aristoteli, vt & ipse etiam Baccius profitetur, monoceros siue vnicornis vox est adiectiua, & asinus Indicus ipsi tantùm vnicornis est.) Plinius verò & qui post eum vixere alij, cùm iam notior esset factus, fusiùs de eo scripserunt. Tametsi modò in delineatione inter eos non conueniat, non est tamen propterea arguendum, falsum, imo nec incertum esse, an reuera detur. Istiusmodi enim *Cur diuer-* diuersitas non aliunde dimanauit, quàm quòd diuersa de eo narrari audirent aut legerent. At- *simodè de-* qui diuersitas ista narrationum necessaria etiam fuit propter diuersas vnicornium species, vt ex *scribatur.*

D Aristotele & Aeliano colligitur; Fieri enim potest, vt alius de alio loquatur, immo verò quispiam minimè sibi contradixerit, si non eodem semper modò de eo agat, nam & ipse diuersis locis de diuersis vnicornibus agere potest. Falli itaque necesse est illos, qui fabulosè ideo de eo scribi arguunt, quòd alij aliter de eo scribant. Distincta enim & è medio sublata æquiuocatione neutros fabulosos esse conuincitur: eodemque modo inuicem etiam conciliabuntur neoterici, qui etsi ex oculata fide de vnicorni loquuntur, non conueniunt tamen, quia alij alium nobis depingunt. Vnum describit Paulus Venetus, visum à se in Tartaria; duos vidit & describit Barthema Hispanus, vnum Cadamustus obseruatum in ea noui orbis parte, quæ Indiæ con- *Indiuidua* tigua est, vt suo pòst loco distinctiùs indicabimus. Adhæc non est à ratione alienum indi- *vt inuicem* uidua eiusdem speciei inuicem differre; idque vel ratione loci, vel pabuli, vel aëris, vel e- *differant.* tiam ætatis, cuius nimirum mutatione mutantur pilus, color, & quadamtenus ipsa insuper forma: possuntque magis adhuc differre ratione cornuum, quædam enim citiùs, quædam tardiùs ea emittunt, & mox non vno omnibus animantibus illa crescunt modo; vt

minus miremur, ſi vnicornua, quæ in principum gazis aſſeruantur, inuicem varient; fierique poteſt, vt eorum alia ſint naturalia, alia à mangonibus diuerſis modis concinnata: quæ omnia niſi quis obſeruet atque aduertat, facili negocio decipietur. Sequitur modò quartum argumentum, quod cum cæteris quas diluimus, rationibus coniunctum, non exigui videtur eſſe momenti, rectè verò intellectum, nullius redditur efficaciæ. Nitebatur id hoc præcipuè fulcro: promittuntur de vnicornu, quæ extra omnes poſita ſunt veritatis limites, omnique fide indigna, ideoque & ipſum videri rem fabuloſam, minimeque naturalem. Quæ profectò inductio falſa eſt. Sint enim quæ de eo perhibentur, maiora adhuc, magiſque vero diſſona, nemo tamen negauerit, quin vel tantillum verum eſſe poſſit. Secundum autem logicos non valet argumentum, quod refutata aliqua alicuius rei parte, totum propterea refutari, quodque ſublatis accidentibus ſimul & ſubſtantiam auferri arguit, etiamſi reuera quædam ſint tam admirandis prædita facultatibus, vt fruſtrà rationes earum inueſtigemus, qualibus paſſim plena ſunt multorum lucubrationes, & nos quoque quotidiè alias, aliaſque obſeruamus, cur igitur quaſdam quæ vnicornu aſcribuntur, veras eſſe negabimus? verbi cauſa quòd venenis aduerſetur, quod præſentibus eis ſudorem emittat, quod in humore bulliat? Cæterùm concedamus iſthæc cæteraque quæ de viribus referuntur, falſa eſſe, inualida adhuc erit argumentatio, ergò non dari ipſum animal: non enim, ablatis accidentibus, vt dicebam, ſimul etiã aufertur ſubſtantia. De iſtiuſmodi admirandis operationibus earumq; cauſis fuſiùs dicêmus in tertia parte: hæc verò ad argumenti illius ſolutionem ſufficerint. Si modò nouiſſima argumenta, vt in omni re affirmanda aſſolent, efficaciora fuerint, euidentioribuſq; nitantur rationibus, demõſtrationibuſq; procul omni dubio affirmari poterit, reuera dari ipſum vnicornem. Arguebant itaq; cur, ſi datur, nõ vnà cum rhinocerote alijſq; id genus rarioribus feris in Roman. triumphis ſpectaculiſq; fuerit aliquando oſtenſus. Id autem non ſolùm nullam in ſe habet admirationem, ſed triplicem etiam admittit reſponſionem, totidemque euidentiſſimas rationes: diximus enim animal ipſum vitam viuere ſolitariam, eamque in deſerto, lociſque aſperrimis, & ad quæ vix vlli patet aditus, tantæque mox dicemus eſſe feritatis, vt nunquam viuus capi queat: & ſi viuum capi concedamus, nihilominus ſi regionis in qua generatur, quæ cum Antipodis ferè contigua eſt, diſtantiam ob oculos ponamus, cur numquam allatus fuerit, minimè mirabimur, nam vt feritatem prætereamus, tot cælorum, aërum, pabulorumque varietates, per tam diuerſas regiones, ad nos vſque deferri non permiſiſſent: videmuſque non pauca animalia, licet è propinquioribus regionibus huc perferantur, noſtrum tamen cælum ferre non poſſe, breuique interire, & ne longius exempla petantur, teſtatur Petrus Gyllius dominum de Armonte Galliarum Regis apud Solimannum Turcarum Imperatorem legatum, elephantem, etiamſi nihil non tentaret, vt viuum regi ſuo offerret, Syriæ tamen finibus educere non potuiſſe: redditque eius rei rationem Aelianus his verbis: *Abſtracti à ſuis elephanti ſedibus patrÿs, quamuis vinculis primùm ac fame, deinde varÿs cibariorum blandimentis manſuefacti ſint, tanta tamen naturalis ſoli illecebra tenentur, vt patriæ memoria eis obſcurari & euaneſcere nequeat. Quare cum horum plerique grauiſsimo mærore ſuſcepto conficiuntur, tum verò quidam ex his vberrimè flentes, tantam lachrymarum vim profundunt, vt oculorum ſenſibus capiantur.* Similiter & cætera animalia & plantæ, ſi ex natiuis locis ad alia transferantur, patiuntur, licet alia minus, alia magis: aut enim omnino & ſtatim aut mox intereunt, aut manifeſtè degenerant. Eſt & alia ratio, cui nullo pacto reſponderi poteſt, quæque cunctis qui vel à limine tantum hiſtoriographos ſalutarunt, notiſſima eſt, quod videlicet Romanorum imperium non ſolùm nunquam couſque pertigerit, ſed & multa adhuc miliariorum millia ſuperanda fuerint: notiſſimumque eſt, Parthos nunquam domare potuiſſe, etſi pluries eos vincerent, deque ijs triumpharent, vixque Euphratem ſuperaſſe, & Parthorum fines vidiſſe, tantum abeſt, vt vltra Gangem & Indum, vbi vnicornes habitant, imperium extenderint. (Iuſtus Lipſius longè latius imperium fuiſſe oſtendit cùm aliorum, tum potiſſimum Taciti authoritate, cuius hæc verba: *Ventum inde Elephantinem & Sienen, clauſtra olim Romani imperÿ, quod nunc rubrum ad mare pateſcit.* Ait enim Lipſius in Taciti & aliorum veterum verbis in hoc nomen venire mare Indicum, vaſtum illud & magnum, quod ab extremo ſinu Arabico, ſiue ab Africa ea, in auream Ptolomæi Cherſoneſum ſe protendit. Itaque Pomponium Melam, duos ſinus in mari rubro agnoſcere, Arabicum & Perſicum. Et Senecam Tragicum, Tigrim in mare rubrum exonerare, atque immittere: Curtium Indum & Gangem, quos certum eſt in magnum illud mare, longè à ſinu Arabico, euolui. Hæc vera & clara eſſe: promotos igitur terminos ad mare Rubrum ſiue Indicum, per Arabas adiectos. Eandemque mentem eſſe Græci ſcriptoris in Suida: qui terminos imperij ad Orientem facit Indos & mare Rubrum, & Nili cataractas & lacum Mæotin. Ita & Appianum capiendum, cùm in præfatione operis ſui, diſtinctè Romanum imperium limitat: *Tendit* (inquit) *ab Occaſu & illo*

Ad quartã rationem, de viribus & enormibus promiſſis de vnicornu.

Ad quintam rationẽ, cur vnicornis Romam nunquam perlatus fuerit.

Li. 10. c. 17. Elephantus patriæ amantiſſimus.

Romani imperij dimenſio. Lib. 1. de magnitudine Ro. c. 3.

A *& illo Oceano occiduo, ad Caucasum montem, & flumen Euphratem, & ad Aethiopas superiores, per Aegyptios & Arabas, ad Orientalem Oceanum.* Hunc Oceanum Orientalem, non aliud esse *Oceanus Orientalis*
quàm mare Rubrum siue Indicum iam dictum. Sed quid si affirmemus Romanos ipsos in Indiam *mare rubrũ*
nauigasse, mercâturamque exercuisse? Audi quæso Bacci Plinium de India loquentem. *Postea à est.*
Syagro Arabiæ promontorio Patalem Fauonio, quem Hypalum ibi vocant, peti certissimum videbatur *Lib. 7. c. 23.*
XIII. XXXII. M. pass. æstimatione. Secuta ætas propriorem cursum, tutioremq. indicauit, si ab eo-
dem promontorio Zizarum amnem portum Indiæ peteret. Diuq. ita nauigatum, donec compendia inue-
nit mercator, lucroq. India admota est. Quippe omnibus annis nauigatur. Nec pigebit totum cursum ab
Aegypto exponere, nunc primum certa notitia patescente. Digna (Indigna, Lipsius*) res nullo anno im-*
perij nostri minus H-S. quingenties exhauriente India, & merces remittente, quæ ad nos centoplicato
veneant, &c. Atqui hinc, dices non constat, Romanos eo adnauigasse. Non negabis Aegyptum
fuisse Romanorum prouinciam, atque per Aegyptios negociatores, aliosque si rhinocerotis cor-
nua, vt suo loco patebit, deferrentur, cur non & vnicornis? Scribit verò etiam Strabo, olim qui-
dem pauculas naues extra sinum Arabicum ire ausas, at nunc (hoc est suo tempore, claruit autem *Lib. 17.*
B tẽporibus Augusti & Tiberij,) maximas classes nauigare in ipsam vsq; Indiam & ad vltima Aethio- *Geogr.*
piæ, &c. & rursus tradens Ciceronem in oratione quapiam scribere, tributa ex Aegypto redijsse
Ptolomæo illi qui Cleopatræ pater fuit, talenta annua duodecim millia & quingenta. Si igitur (in-
quit) rex negligenter & ignauè imperans, tantum redegit: quid nunc censendum est, cùm omnia
tanta diligentia & ordine administrantur, itemq; Troglodytica & Indica nauigatione sic aucta?
Nisi itaque ipsi in Indias nauigarent, saltem notissima erat nauigatio, & si datus fuisset ibi mono-
ceros, haud dubio ad sua spectacula inde petijssent. Inualidum igitur hoc Baccij de distantia argu-
mentum, inualidum etiam quod de aëris immutatione adfert. Elephantes enim, equiferos, Ory-
ges, Camelos, Camelopardalos, Pardos, Leones, Rhinocerotes, Hyænas, multasque feras pere- *Concluditur*
grinas alias non semel Roma vidit.) Apud quos modò responsiones nostræ cariturae sunt fide, ego *Vnicornem*
eos dixero carere intellectu, pertinacesque appellauero, qui ipsum non erubescunt negare sensum, *dari.*
cùm tot passim apud principes vnicornua ostendantur. Sed inquient, non videri vnius eiusdemque
animalis, cùm & omnia inuicem differant, & nullum ex omnibus cum notis antiquorum conue-
niat. Suprà quidem huic quoque obiectioni respondimus, facileque responderi denuo potest,
dummodo argutas illas suas cauillationes relinquant. Satis est enim viris doctis, si aliqua saltem
C conueniant, cùm & indiuidua nonnunquam, vt diximus, in quibusdam non conueniant. Differre *Cornuum*
autem inuicem possunt, ratione cæli, aëris, educationis, ætatis, &c. Videmus enim ipsa cornua *eorundem*
cùm prius pullulant, exilia esse & læuia, deinde post biennium aut triennium in ramos se diffun- *diuersitas*
dere, fierique aspera, pedetentimque magnitudine, crassitieque & figura variare: quapropter *vnde.*
nemo etiam dubitauerit, quin istiusmodi varietates vnicornu quoque accidere possint, & præci-
puè coloris, versurarum, aliorumque exteriorum accidentium. Taceo interim nonnulla repiriri,
quæ etsi naturaliter eadem sint, ars tamen mangonum differre fecit: minimeque negauerim,
quædam eorum quæ in principum gazis sunt, etsi pro genuinis ostendantur, nequaquam genui-
na esse. Certum enim est, & nulli non notum res omnes pretiosiores & genuinas haberi & facti-
tias vel saltem mangonizatas: virique periti est vtrasque inuicem distinguere; non autem quia
quædam artificiales sunt, omnes propterea tales esse iudicare. Sic ergò videor rationes eorum
qui vnicornem dari negabant, satis superque refutasse: quamobrem hac priore operis parte ad cal-
cem perducta, affirmabimus omnino dari hoc animal, & neutiquam negari posse: & vt clarior
appareat rei veritas, mox quale illud sit, euidenter declarabimus.

Tametsi diuersis authoritatibus, manifestisque rationibus asseruerimus extra omnem contro- *ALTERA PARS.*
D uersiam dari vnicornem, obiterque aliquid tetigerimus de eius natura, raritate, loco natali, nec- *Quale ani-*
non etiam de cornu eiusdem, quo scilicet in honore semper fuerit, ideoque videri fortassis possit, *mal sit Vni-*
latissimum iam nobis esse campum demonstrandi certò dari: nihilominus cùm proprium genus at- *cornis.*
que definitio ipsius animantis accipenda sit ab authoribus antiquis & neotericis, quos de eo di-
uersimode scripsisse in priori parte diximus, haud ita facilè definiri determinarique potest. Ideo-
que opus etit, vt quàm diligenter authoritates illas examinemus, historiasque quæ de eodem á-
gunt, vt ex hisce veritatem eliciamus, testimonijsque quorundam qui nostro tempore testes ocu-
lati de eo scribunt, corroboremus, simulque etiam cum ipsissimis quæ apud principes sunt, corni-
bus conferamus. Dico igitur omnium antiquissimam de vnicorni memoriam esse in sacris biblijs,
vbi non semel eius fit mentio, & quamuis ibi non declaretur, clareque demonstretur, ex quo a- *Vnicornis*
nimantium sit genere, colligi tamen ex sensu verborum illorum potest, animal esse indomitæ fe- *quale sit a-*
rocisque naturæ. In textu Chaldæo legitur Remena, in Hebraico voce quodammodo inde deriua- *nimal.* *Remena.*
ta Reem & Remin, etiamsi D. Hieronymus sacrarum literarum & rerum etiam naturalium peritis- *Reem.*
simus, non nullis in locis pro Reem transferat rhinocerotem, vt Deut. 33. *Quasi cornua rhinocerotis* *Remin.*

cornua eius, vbi aliàs impropriè reddidiſſet, monocerotis ſiue vnicornis: etenim non vnum aut E
ſingulare ſed plura indicabantur. Et Remin apud Pſalmiſtam Pſal. 22. *Libera me domine ab ore Leonis, & à cornibus vnicornium humilitatem meam.* Et Pſal. 29. Reem. *Dilectus quemadmodum filius vnicornium.* Et Pſal. 92. *Et exaltabitur cornu meum ſicut vnicornis.* Citatur eadem vox ſymbolo fortitudinis apud Eſaiam cap. 39. *Deſcendent vnicornes &c. quaſi viri fortes.* Et apud Iob c. 29. Arabibus, vt tradit Andreas Bellunenſis, qui noſtra ætate Auicennam diligenter admodum interpretatus eſt, ait Alcherchedam animal eſſe, vnico in fronte armatum cornu, cuius vis ſit aduerſus venenum. Iſtiuſmodi autem authoritates non ob alium recitaui finem, quàm vt oſtenderem antiquiſſimam de vnicornu extare memoriam, vulgoq; olim creditum fuiſſe, animal eſſe ferociſſimum, & indomabile. Iam verò ſi ex quo ſit genere, indagemus, rurſus ſuſpicari poterimus, an idem ſit cum rhinocerote, primò propter nominis ſimilitudinem, & eiuſdem quodammodo ſignificationis, cùm monoceros ſiue vnicornis animal indicet, cui vnicum tantùm cornu eſt: rhinoceros, cui id in naribus: ſecundò quia & D. Hieronymus modò rhinocerotem, modo vnicornem vertit: tertiò quia negociatores Luſitani, medicique doctiſſimi, qui in India non exiguo tempore obuerſati ſunt, cùm de genuina multorum aromatum natura eſſentiaque, atque ipſius quoque F
vnicornu cognoſcendi diligentiſſimè & pro viribus elaborarent, profitentur, ſe ex incolis nihil expiſcari potuiſſe aliud, quàm quòd coniiciant, cornu eſſe rhinocerotis, reperirique priuatim in Bengala, ibique in magna haberi æſtimatione, & antidotum credi contra venenum, ſeſe tamen huius rei incertos eſſe: vt minus miremur Cardanum, qui nuperrimè vnicornem Rhinoceroti eundem fecit. Quamuis verò Rhinoceros ferocitate celebris ſit, à monocerote tamen differt; & Plinius ſeparatis locis de eis tanquam de diuerſis ſpecie animalibus egit, & Pauſanias præ cæteris id quoque indicat, dum bina rhinoceroti cornua tribuit, vnum nimirum iuxta nares, magnum: paruum aliud ſed acutiſſimum in ſummitate humerorum. Atque Feſtus vulgò credi quibuſdam, eundem eſſe boui Aegyptiaco. Niſi autem ſpecie differrent, omnis iam lis & controuerſia eſſet extincta. Fuit enim non ſemel Romæ viſus & oſtenſus rhinoceros, primùm à Pompeio Magno, mox in ludis aliorum pugnare cum elephanto. Rariſſimum tamen etiam erat animal, ideoque Diocletianus (Domitianus, vt ex ſequentibus patebit) numum edidit, qui ab vno latere rhinocerotis habebat imaginem, qua multorum periſſimorum virorum iudicio magnanimitas fortitudoque regia indicabatur, vel etiam quod ipſe rhinoceroti ſe aſſimilaret, qui tardè lenteque quidem iraſcitur, iratus verò nunquam placatur. Vtrumque ſignificatum Martialis egregie ſemper ab Imperatore honoratus binis luſit epigrammatibus; quorum nempe altero feritatem roburque animantis, G
altero iracundiæ tarditatem oſtendit. Primùm ergò eſt tale:

Alcherchedam. — *Cardani error.* — *Rhinoceros non eſt vnicornis.* — *Rhinoceros in numo pictus quid ſignificet.*

Præſtitit exhibitus tota tibi Cæſar arena,
Quæ non promiſit prælia rhinoceros.
O quàm terribiles exarſit pronus in iras,
Quantus erat cornu, cui pila taurus erat.

Altero ſic canit:

Solicitant pauidi dum rhinocerota magiſtri,
Seq, diu magnæ colligit ira ſuæ.
Deſperabantur promiſſi prælia Martis
Sed tamen is rediit cognitus antè furor.
Namque grauem gemino cornu ſic extulit vrſum
Iactat vt impoſitas taurus in aſtra pilas.

Viſus poſtremò in Europa eſt rhinoceros noſtris temporibus, anno poſt partum ſalutiferum 1535. cùm Emanuel rex Luſitaniæ Vlyſſiponi ſpectaculum ederet, in quo elephas ei pugnans ſuccubuit. H
Qui tunc eum videre, eum deſcribunt ſimilem elephanto, eiuſdemque fermè magnitudinis, minoribus verò tibijs, vngulis ſolidis bifidiſque, capite porci, corio per tergus duriſſimo & ſquammoſo, binis cornibus, vt dictum eſt, ne verò vllus mihi relinqueretur dubitandi ſcrupulus vtrumque cornu beneficio ac fauore Magni Hetruriæ principis inuicem contuli, totoque cælo differre obſeruaui. Eſt enim rhinocerotis cornu nigrum, craſſitie & longitudine bubali, cæterùm neque cauum, ſed ſolidum ponderoſumque; neque contortum, præterquàm in extremo, quod inſigniter acutum eſt, iuxta verò exortum ſetis obueſtitum, nigris & aſperrimis: contrà monocerotis cornu album eſt, maioremque præ ſe fert maieſtatem, aliaſque continet differentias, vt idoneore loco apparebit: quapropter fateri oportet, vtrumque ſui generis eſſe animal. Cur verò D. Hieronymus in interpretatione ſacrarum literarum non diſtinxerit, rationem etiam obiter tetigimus, ſiquidem alicubi erat ſermo de pluribus numero, ineptumque fuiſſet dicere, libera me domine de cornibus vnicornis: & quamuis etiam mercatores illi & medici qui in India vixere, non alium agnoſcant vnicornem quàm ipſum rhinocerotem, nec hoc quoque negocium faceſſere poteſt, cùm vel ipſi,

Rhinoceros deſcribitur.

vt dictum

A vt dictum est, opinionis suæ incerti sint. Accedentibus igitur nobis ad naturalem monocerotis historiam, indicanda primùm erit vocis homonymia, quæ non paucis imposuit, vt rem ipsam percipere non potuerint. Dupliciter autem ea vsurpatur, vel adiectiuè, vel substantiuè: priore modo omne significat animal, cui vnicum duntaxat cornu est; altero speciem specialissimam. Aristoteles nunquam eam hoc secundo modo vsurpauit, sed semper adiectiuè, quo modo Græcè δίκερος & τρείκερος, Latinis bicorne & tricorne animal est, cui bina, cui tria sunt cornua, quemadmodum manifestè colligitur ex ca. 3. lib. 2. vbi agit de animalibus cornigeris. *Asinus Indicus* (inquit) *licet solipes, corniger tamen est, sed singulare cornu gerit.* Et subdit: *Est & oryx monoceros siue vnicornis, sed bisulcus.* Mox autem lib. 6. cap. 36. meminit onagri, id est asini syluestris, de quo & M. Varro agit in secundo de re rustica, sed neuter cornutum facit, vt vel inde sit manifestum Onagrum siue asinum syluestrem asino Indico monoceroti differre. Reperio tamen solum Philostratum, asinum vnicornem (licet fortè non sine lapsu) onagrum nuncupare: Inquit enim *in vicinis Hyphasidi Indiæ fluuij paludibus asinos syluestres degere, cornuq. suo taurorum more generosè pugnare*: constatque palam ex hisce authoribus tria sui generis animalia esse, asinum Indicum, asinum syluestrem & orygem, quorum tamen nullum verus est monoceros siue vnicornis quem hic intelligimus.

Monoceros siue vnicornis quotupliciter accipiatur.

Onager.

B Oryx, secundum nonnullos & Plinium quoque ex capris est syluestribus Libycis, cornu ferrea duritia, colore nigro. Similiter vulgari significatu rhinocerotem nominat Plinius lib. 8. 20. & 22. boues Indicos vnicornes & tricornes: additque insuper syluestres tauros esse atrocissimos & campestribus maiores: dari item in India boues solipedes & vnicornes: atque ita interpretari debemus Oppianum in libris de venatione & Strabonem, dum aiunt in India reperiri equos & asinos vnicornes, necnon & Aelianum, cùm ait in Aethiopia tauros esse & vaccas monocerotes. His authoribus consentiunt alij, Plinio verò priuatim Solinus in suo polyhistore: eosdemque sequitur Isidorus, & partim etiam Albertus, qui copiosè admodum de animalibus scripsit, inter quæ, multa terrestria, multa item aquatilia recenset vnicornia: recenset & serpentes vnicornes, bicornes, tricornes & multicornes. A cornibus nomen accepit cerastes, serpens perquam maleficus & pestilens: cornutum etiam dicunt ipsum aspidem, cenchrim item & ammoditem. Recenset & volatilia insecta vnicornia & bicornia, quale est illud quod ceruum volantem dicunt, quia cornua similiter vt cerui ramosa habet, quæ occulta quadam proprietate spasmo mederi ex viris fide dignissimis accepi, si tantùm manu retineatur.

Oryx.

Tauri syluestres.

Boues vnicornes.

Animalia vnicornia multa.

Ceruus volans.

Vides igitur vocabulum hoc monoceros siue vnicornis commune esse

C multis animantibus, vt equis, bobus, asinis, capris, belluis marinis, serpentibus, alijsque quibus singulare cornu est, sicut bicornis de bicornibus, tricornis de tricornibus dicitur. Quemadmodum verò in omni re illud quod in suo genere præstantius est, generis nomen sibi vendicat: ita etiam monocerotis siue vnicornis nomine propriè & sigillatim apud authores intelligitur animal (quadrupes) vnico quidem & singulari cornu præditum, cæterùm præ cæteris pretiosissimo, etsi interim nonnulli authores melioris notæ æquiuocatione nominis decepti, facultates, quas huic monoceroti propriè dicto debebant, modò equo, modò asino vnicorni, modò etiam rhinoceroti attribuerint. Quæ igitur deinceps dicentur, de vero & propriè dicto monocerote siue vnicorni intelligi volo. Possit interim hic moueri dubitatio, cur non & asinus Indicus & equus vnicornis possint dici, haberique veri & genuini monocerotes, cùm non solùm Philostratus, sed & Aelianus, qui diligentissimum se & præ cæteris eximij iudicij scriptorem profitetur, illis, non monoceroti propriè dicto vires omnes adscribant aduersus venenum, morbosque deploratos & incurabiles, ideoque Indiarum regulos ex illis sibi conficere pocula, auroque certis spatijs, exornare & ex eis bibere solere. Huic quæsito dupliciter responderi potest: primò etsi hoc vocabulo monocerotis alia etiam indicentur animalia, vt ostensum est, non est propterea necesse, vt concedamus, omnia eiusdem

Asino Indico perperam vires contra venenum ascribi.

D esse prærogatiuæ, sed vnum eorum erit verus monoceros, alij suppositītij, quibus tamen ab ignaris, aut à negociatoribus eædem facultates perperam tribuuntur, id quod in multis etiam medicamentis euenit, & in quibusdam etiam cornuum frustis, quæ pro vnicornu ostenduntur, & magni admodum fiunt, cùm tamen cum vero & legitimo vnicornu nihil habeant commune, vt suo pòst loco clariùs demonstrabitur. Secundò responderi etiam poterit, non abhorrere à vero, diuersas illas monocerotis species, ad vnam tantùm pertinere. Aelianus enim, alienis vtens verbis, facilè decipi potuit, & modò similem equo, modò asino, modo ceruo eum describere, quod diuersa animalia esse crederet: quemadmodum & nos synonyma sæpe fallunt, præsertim ea quę à similitudine rerum imponuntur: verbi causa, cùm monoceros nobis Italis dicatur Liocorno vel etiam Lionfante nomine vt apparet à Leone detorto, non defuere qui Leonis aliquod genus esse suspicarentur. Quod autem Aelianus alijque monocerotem modò equi, modò asini, modò cerui nomine potuerint intelligere, vel indè licet colligere, quòd & Aristotelis & aliorum testimonio constet, animal esse rarissimum, & quod rarissimè capitur: id quod illi quoque asseuerant, qui nostro tempore Indiam perlustrarunt. Quod si autem diuersæ veri monocerotis darentur species, iam plurima etiam

Monocerotes equi, asinique ijdem qui veri monocerotes.

E

ma etiam darentur cornua, & eiſdem pleni eſſent principum theſauri. Vt igitur clarior euadat hæc noſtra oratio, nunc illud affirmabimus, etſi vnicornis vna & ſingularis ſit tantum ſpecies, confuſionem facilè euitari poſſe authorum, qui aliàs equo, aliàs aſino, aliàs ceruo aſſimilarunt: cùm notum ſit, omne genus, obſcurum licet ſit, ex proprijs aliquando agnoſci differentijs: quas deinceps ex ſingulis qui de eo ſcripſerunt, colligemus, & ex ijs cæteriſque quæ de vnicorni prodita ſunt, definiemus, quid reuera ſit, vbi reperiatur, quæ denique facultates & prærogatiuæ ei aſcribantur. (Hæc ferè opinio Geſneri eſt, cuius nomen Baccius diſſimulat. Mihi, inquit ille, recitatis Plinij & Aeliani de monocerote verbis, omnino Plinius & Aelianus vnam eandemque beſtiam deſcripſiſſe videntur, ſed nec aliam Philes ſimia Aeliani. Quinetiam aſinum ſiue onagrum Indicum, ſi non idem, inter vnicornia tamen animalia iam deſcripto omnium proximum eſſe dixerim. Conueniunt ſanè præter cornu vtrique vnicum in media fronte, locus natalis India, equi magnitudo, vngulæ ſolidæ, celeritas, vita ſolitaria, robur inexpugnabile, & quod confirmata ætate nulli capiuntur. Colore tantùm differre videntur: cùm aſinus Indicus albus ſit reliquo corpore, ſed capite purpureo: monoceros fuluus, qui color etiam rhinoceroti à quibuſdam tribuitur, ſic & cornu color non idem: monoceroti enim ſimpliciter nigrum Plinius tribuit; aſino Indico Aelianus medium tantùm nigrum, inferius album, ſuperius puniceum: ſed forſitan omnes iſti colores in corpore potiùs quàm in cornibus ſpectantur, caput purpureum, media corporis pars nigra, poſtrema alba. Philes quidem cornu totum nigrum eſſe ſcribit, excepto mucrone. Hæc Geſnerus.

Geſneri de vnicornibus quadrupedibus opinio.

F

Plinius certè etſi ſeparatis locis de aſino Indico & monocerôte agit, inuicem tamen meo iudicio vel non diſtinxit, vel ſuo ſe proprio gladio iugulat; nobis enim alicubi author eſt, ſolum aſinum indicum ex ſolipedis vnicornem eſſe, ſed verba eius recitabo: *Cornigera ferè biſulca: Solida vngula & bicorne nullum: Vnicorne aſinus tantùm Indicus; Vnicorne biſulcum, oryx. Talos aſinus Indicus vnus ſolipedum habet*: Et alibi rurſus: *Cornua ſolipedum nulli, excepto aſino Indico, qui vno armatus eſt cornu.*) Tres igitur ex antiquis monocerotem deſcribunt, Philes, Aelianus, & Plinius, Philes plenam nobis dedit deſcriptionem: (quæ talis eſt ex traductione doctiſſimi Ioacchimi Camerarij, archiatri Norimbergenſis reipub.)

Aſinus Indicus ſolus vnicornis.

Monoceros deſcribitur.

Eſt vnicornis Indiæ fera cognita
Horrenda viſu, calcium quibus ferit
Armis timenda: ſed ore ſi quem proruens
Momorderit, vix Pæonis ſolers manus
Præſens leuarit vulneris periculum.
Hæc inſolenter verticis motans iubam,
Longumque noxiumque cornu porrigit:
Quod frontis enatum ſub ipſo tubere
Non eſt cauum, nec more cornuum leue,
Nec compari vndiquaque conſtat germine,
Limaque ferri viſitur mordacius;
Gyris in orbem conuolutum iugibus.

G

Hæc itaque breuis ipſius animantis, eiuſdemque cornu eſt deſcripto, cum qua alij quoque conueniunt, ac potiſſimum Aelianus (quid mirum, cùm omnia ſua ex Aeliano Philes tranſcribat, vnde etiam ſimia Aeliani paſſim nuncupatur) qui lib. 16. cap. 20. pulchram de eo hanc tradit hiſtoriam, quam cùm ad noſtrum omnino faciat propoſitum, integram hic recenſere non fuerit incongruum. Montes (inquit) *eſſe dicunt in intimis regionibus Indiæ aſperrimos & feris refertos; vbi quæ apud eos beſtiæ domeſticæ ſunt, feras eſſe aiunt, vt oues, capras, canes, boues & per ſe & ſua ſponte errare ab omni cura paſtoritia exolutas. Earum quidem ferarum innumerabilitatem, infinitatemque & hiſtorici & Indorum ſapientes teſtantur: inter quos Brachmanes etiam numerandi, qui hoc idem ſentiũt. In ijs monocerotem, quem vocant Cartazonon numerant, eumq; magnitudine ad confirmatæ ætatis equum accedere dicunt iubaq; præditum & pilis fuluis eſſe; pedum bonitate, & totius corporis celeritate excellere, atq; ſimiliter vt elephantes pedibus inarticulatis eſſe, apri caudam habere, inter ſupercilia cornu vno, eodemq; nigro, non læui quidem, ſed verſuras quaſdam naturales habente, atque in acutiſſimum mucronem deſinente ornatum exiſtere, omniumque maximè animalium abſonam vocem & contentam emittere, & ad alias quidem beſtias ad ſe accedentes manſueſcere, cum verò gregalibus ſuis pugnare; neque modò mares inter ſe naturali quadam contentione diſſidere, ſed contra etiam fæminas certare, pugnamque vſque ad mortem victi ingraueſcere: nam & reliqui corporis maximo robore præditus eſt, & cornu imprimis inexpugnabili armatur: deſertiſſimas regiones perſequitur, ſimul & ſolitarius errat. Coitus tempore ad fæminam manſuetè manſueſcit & pariter paſcuntur. Cùm hoc tempus tranſierit, & ventrem ferre fæmina cœperit, rurſus efferatur, & ſolus vagatur. Praſiorum regi illius pullos etiamnum teneros aiunt deportari eoſdemque feſtis & panegyricis diebus ad pugnam*

Monoceros vbi habitet.

H

committi,

A *committi, ad robur ostendendum. Nam integræ ætatis & perfectæ nullam vnquam quisquam meminit captum fuisse.* Hæc itaque omnia Aelianus, cui astipulatur Plinius, & maiorem adhuc lucem addit lib. 8. cap. 21. Cùm enim de admirandis Indiæ rebus, & de rhinocerote, deque boue alijsque Indicis animalibus vnicornibus & de axe præterea, cuius corium Libero patri erat sacrum, dixisset, subiungit: *Orsei Indi venantur asperrimam feram monocerotem, reliquo corpore equo similem, capite ceruo, pedibus elephanto, cauda apro, mugitu graui, vno cornu nigro media fronte cubitorum duum eminente. Hanc feram viuam negant capi.* Quo loco per Orseos meo iudicio intelligit Nysæos, quorum oppidum plerosque Indiæ ascribere ait lib. 6. cap. 21. montemque Merum, Libero patri sacrum, vnde origo fabulæ (inquit) Iouis semine editum. Conijcio id autem ex antiquissimo quodam numo, quem videre mihi contigit apud Pyrrhum Ligorium antiquitatum studiosissimum simul ac peritissimum, ducisque Ferrariensis antiquarium, in quo monoceros siue vnicornis exprimitur, tali planè qualem iam diximus, figura, cornu cantharo Bacchi inserens, cum inscriptione, ΝΥΣΣΕΩΝ. Quo symbolo significabant se Bacchum colere, gloriarique tam pretiosi rarique animantis venatione: fueritque fortassis Alexandri Magni numus: Græca enim inscriptio est, isque solus Indiam superauit. Superato enim Dario Persarum Rege, toti Orienti fuit terrori, & ad Herculis vsque columnas, quæ vltra Gangem sunt ad Nysiam oppidum peruenit, ibique Herculi & Baccho solenniter litauit. Cùm verò post debellatos populos, victoriarum suarum trophæa, arcus, altariaque & pyramides erigeret, qualia apud Ptolomæum legimus in montibus Riphæis fuisse, ad mare item Caspium, & apud Sogdianos, & in India ad ripam Hipasis, Solinus & nostri temporis scriptores, aras Alexandri nominarunt: ita quoque verisimile est, ad maiorem victoriarum suarum laudem famamque, nummum illum, percussisse. Vtcumque autem est, numus ipse figuram monocerotis solumque natale verè & pulcherrimè expressit. Cæterùm ne isthæc iudicia memoriæque destituantur testimonio, vtque nonnullæ quæ apud authores occurrunt, controuersiæ decidantur: iam descendemus ad magis modernos, & ad eos qui oculati testes de monocerote scribunt. Aeneas Sylvius Piccolominus, qui postmodum fuit Pius secundus Pontifex Maximus, libro de Asia cap. 10. tradit authoritate cuiusdam Nicolai Veneti, in extremis Asiæ partibus in quadam prouincia nomine Macino inter montes Indiæ, & Cataium, vbi vulgò creditur habitasse Sericos, reperiri animal capite porci, cauda bouis, singulari in fronte cornu, colore magnitudineque elephantis, cum quo naturaliter diffideat, cornuque ibi haberi in

Orsei Indi qui.

B

Alexander Magnus Indiam vicit.

Testimonia recentiorum de vnicornu

C maximo pretio aduersus venenum. Idem testatur M. Paulus Venetus, qui longo tempore Magno Cham Tartarorum Imperatori inseruiunt, cùm sibi iter faciendum esset longissimum per Indiam anno circiter M. C C C. quamobrem vulgò magni fiunt eius scripta, inter cætera memoria digna narrat in regno Basman, cuius incolæ omnino barbaræ sunt, reperiri vnicornes, esse autem paullò minores elephantis, pilis bubali, pedibus elephanti, capite apri, tanti ponderis, vt id semper habeat reclinatum, more porcorum in cœno morari gaudere: In media fronte cornu gestare vnum, crassum & nigrum, linguam habere spinosam, eaque lædere homiues & animalia: Vt verò modò dicam quod sentio, non ausim affirmare, etsi alioqui scriptores fide dignos existimem, num hoc animal ab ipsis descriptum, reuera sit verus ac genuinus monoceros: recedunt enim à descriptione quam iam antè pro vera accepimus. Nihil enim habet similitudinis vel cum equo, vel cum ceruo, sed est potius animal inusitatæ magnitudinis, neque agilis est & velox, sed piger potius & porcorum more volutabro & cœno gaudet: quæ monocerotis naturæ aduersantur: differt & cornu colore, quod nimirum nigrum esse aiunt: quamobrem cùm & asini ibi dentur, vaccæ item & tauri capræque vnicornes, hanc quoque vnicornem sui generis esse, nec à ratione alienum esse existimo, in toto Oriente à monocerote propriè & per excellentiam dicto cæteras eas animantes similiter vnicornes, accepto nomine indigitare, quoslibetque suam veram esse sibi persuadere.

An recentiorum monocerotes sint veri.

D Quantum verò ad Monocerotem Pauli Veneti, nemo puto vitio mihi verterit, si rhinocerotem esse iudicauero; non malè enim congruunt, quas ei ascribit, notæ, magnitudo videlicet ad elephantum accedens, deformitas, pigritia, & caput porci, quibus ferè notis rhinocerotem antea delineauimus. Inter eos verò qui nostra ætate de monocerote agunt, Aloysius Cadamustus nauigationis suæ capite quinquagesimo scribit, in quadam noui orbis parte reperiri vnicornes, capique viuos; cæterùm cum de forma eorum nihil addat, nullumque de eis ferat iudicium, descriptionem mutuabimur à Ludouico Berthema Hispano, qui describens iter suum, quod fecit per Aethiopiam, & mare Erythreum, animal hoc exactè describit, omnesq; quas suo monoceroti veteres, notas tribuit. Mecha (inquit) quæ ciuitas est Arabiæ, portuque per totum Orientem nobilis, septa habet siue claustra regia, in quibus vnicornes gemini asseruantur, quos miraculi loco ostentant populo, nec ab re; res est miratu dignissima. Sunt autem eiusmodi. Alterum eorum quem constat natu maiorem esse, pullo equino triginta menses nato haud absimilem crediderim. Prominet in fronte cornu vnicum, longitudine trium cubitorum. Longè natu minor est alter, vt-

Monoceros Pauli Veneti qui.

Monocerotes à Berthema visi.

pote

pote anniculus ac equino pullo simillimus: eius cornu quaterni palmi (quatuor palmorum, dodrantes intelligo) longitudinem haud excedit. Coloris est id animal equi mustelini, caput cerui instar: collo non oblongo, rarissimæque iubæ, ab altera parte solùm dependentis. Tibias habet tenues, easdemque graciles admodum, hinnuli modo. Vngulas anteriorum pedum bifidas habet, caprinos pedes fermè referentes. Tibiarum posteriorum pars exterior villosa est, pilique plurimi. Sanè id animal ferum videtur; verùm ferociam nescio qua comitate condiuit. Eos vnicornes quispiam Sultano Mechæ dono dedit. Aduecti sunt ex Aethiopia ab Aethiopum rege, vt eo munere necessitudinem cum Sultano Mechæ præfecto coniunctissimè iniret. Hactenus ille, exactissimè quidem animal ipsum describens, eget tamen declaratione; binæ ternæue enim notæ cum Plinio & Aeliano non conueniunt. Præterit in primis colorem ipsius cornu, læueque ne sit, an asperum, an item amfractuosum & spiris conuolutum, vel non. Plerumque autem euenire solet, vt nonnulla vel propter scribentis incuriam, vel propter rerum, quæ describuntur, imperitiam, ferè prætereantur, quæ omnino annotasse oportuisset. Quod autem ad versuras illas spirasque attinet, monendus est lector, ne simul etiam cauitates, vt in columnis quibusdam videmus, necessariò requiri existimet: Sufficit enim vt vestigia tantùm earum appareant, qualia in genuinis cornibus conspiciuntur, ab imo ad summum vsque cornu simul cum spiris versurisue ambientia. F

Versuræ siue conuolutiones vt in vnicornu intelligendæ.

Minus verò ei condonandum est, quòd colorem cornu non expressit, præcipuè cum Philes & Plinius id nigrum esse dixerint. Atque hic rursus lectorem moneo, nigrum colorem non intelligi, qualem in cornu rhinocerotis & bubali cernimus, cæterùm respectu ipsius substantiæ, quæ tota candicat, intelligi itaque fuscum, qualis conspicitur in cornu cerui, etsi etiam vsu & temporis diuturnitate natiuus ille splendor exterior perdatur, & in castaneum ferè abeat, vt minus mirari debeat, si Solinus, alijque purpureum id esse dixerint. Differt præterea à cæteris in vngularum descriptione: nam bifidas esse profitetur more caprarum, cùm Plinius & Aelianus integras esse dicant, similesque elephantinis. Sed & in hoc tueri potest, dicendo assimilationes dari pro exemplis, non autem quòd totæ tales sint: quin minor adhuc proportio existit, si dixerimus pedes habere omnino elephantinis similes, si animal ipsum equum magnitudine non superet. Et licet etiam pedes elephantorum callosi sint & rotundi, videntur tamen vngulas habere nonnihil diuisas, eaque in re à solipedis differt, eamque differentiam annotare voluit Barthema cum æquiore proportione, dum caprinis eis assimilaret vngulis. Sed cur nos circa has differentias exercemus? Ecquæ datur alicuius rei, siue ea ex fossilibus sit, aut plantis, aut animalibus, descriptio, quæ non apud diuersos qui eam describunt, variat? Ecquis item ille est qui non aliquando decipitur & in ijs maximè, quæ nunquam vidit? Nunquam autem antiquis visum fuisse vnicornem (qui de eo scripserunt) sed ex aliorum narratione scribere, pro indubitato mihi persuadeo. Vnde natum est, quod quæ de hoc animali prædicantur, fabulosa ferè habeantur, & à nobis propter narrationis diuersitatem, difficillimè inuicem concilientur, quare summo isthæc cum iudicio à lectore examinanda erunt. G

Color niger vnicornu vt intelligendus.

Elephantorum vngulæ

Antiqui vnicornu non viderunt.

Si enim dixerimus eapropter aliquid fabulosum esse, quia diuersimodè de eo ab authoribus scribitur, omnes etiam historias, etsi vero alioqui veriores, falsas etiam esse concedendum foret, quandoquidem & in earum enarratione non semel variant historici. Sufficit enim, vt quæ dicuntur, conueniant in ijs, quæ sunt maioris momenti, magisque essentialia. (Iulius Scaliger quoque Vartomani incuriam tacitè modesteque tangit exercitatione CCV. Cardanum exagitans, qui imprudenter rhinocerotem cum monocerote confuderat. Nequeo tibi, Cardane, (inquit) opitulari, qui monocerota sub rhinocerotis nomine pinxisti, quum duæ sint belluæ longè diuersissimæ. Rhinocerotis eius picturam vidimus, cuius cadauer eiectum est in Tyrrhenum littus. Capite suillo, tergore munitus scutulato. Cornu gemino, altero pusillo in fronte, altero in nare robustissimo, quo audacissimè, pugnat, ac vincit elephantum. Vt iam desinant nugari Grammatici de gemino cornu apud Martialem. Monocerotis autem figuram ex Vartomani facetissima narratione huc scribemus. Vnicornibus equi magnitudo; Crura, pedes, caput, cerui, pili color balius. Equi iuba, rarior, breuior. Coxæ villosæ. Cornu vnum integrum Niceæ vidimus: alia alibi: subfuluum vnum, vnum subluteum, accedens maximè ad buxeum; vnum subpuniceum. Etiam habemus frustum candidum. Negat Vartomanus ferocem esse: contrà quàm ab alijs vulgò acceperamus. Tametsi cæteram quoque historiam animaduertas à multorum narrationibus discrepantem. *Sed Vartomano, viro optimo, qui sese duos vidisse scribit, habenda fides est.* Quidam recentiorum, qui alienis operis suas interpolant merces, orygem atque monocerotem eundem esse arbitrati sunt. Credo quod legerent, ὄρυγα μονοκέρωτα. Cæterùm hoc eius epitheton est. At huic nostro, de quo agimus, nomen proprium. An sit asinus Indicus, in Aristotelis commentarijs est à nobis explicatum. Iidem maiore cum flagitio cum Gazella orygem confudere.) Etsi igitur qui de pretiosissimo hocce cornu scripsere, non omnino inuicem consentiant, nihilominus meo iudicio nunquam tanta eius extitit notitia, quàm hoc nostro tempore, quo videlicet diligenti multorum H

Scaligeri de monocerote sententia.

Vnicornu color varius.

De genuinis & veris vnicornibus Principum.

A multorum nauigatione in Indiam multarum etiam aliarum rerum cognitio detecta est. Vixque videas in hac nostra Italia principem, vt alios taceam, qui non vel integrum, vel truncum saltem possideat. Nec dubitandum quoque, quin iam breui & ipsum animal, etsi in locis degat desertis & inuijs, simus cognosciturі: ideoque pro vero asseremus reuera istiusmodi cornu haberi apud nos posse, si consideremus tot pretiosissima cornua, quæ nunc in principum thesauris asseruantur; de quibus tamen ex allatis antea distinctionibus ferendum est iudicium, præcipuè de fragmentis, necnon & de integris, quorum naturalis immutata forma est. Illud itaque in primis quod in templo D. Dionysij Parisijs ostenditur, planè genuinum est, & omnibus notis, quæ ab Aeliano, Plinio & Ludouico Barthema recitantur, ad amussim respondet. Asperum enim est, vergit in nigredinem more ceruini, (alij album esse dicunt,) longum est quinque aut sex vlnas, rectum, versuris spirisue ad summum vsque conuolutum. Similia ei sunt quæ ostenduntur Metis & Argentinæ in Germania, item quod apud Polonorum Regem est, crassitudine insigni. Argentinense quidam Germanus, qui id se manibus suis contractasse asserit, hominis tradit esse altitudine, crassitie quanta manu vna circundari queat, solidum, absque vlla rima, si exiguas illas strias excipias, quæ

Vnicornu Parisiense genuinum.

B magnam ei vndique venustatem conciliant, tanti ponderis, vt mireris, quomodo ab ipso animali ferri queat, odoris omnis expers, colore eboris, quod vetustate iam ad flauum declinauit. Quæ si ita se habent, ne tantillum dubito, quin & hoc sit genuinum & omni ex parte verum vnicornu, & ad hoc cętera esse conferenda & exanimanda. Illa verò quę sunt Venetijs in thesauro diui Marci, etsi superioribus aliàs non sint absimilia, olim tamen la uigata sunt, detractaque est exterior illa, quæ ab Aeliano alijsque memoratur, cuticula, vt sic dicam, aspera cum suis spiris. Sribunt quidam Germani circa annum salutis 1520. in margine Arulæ fluminis Heluetiæ iuxta Brugam oppidum, repertum fuisse cornu, idque monocerotis esse ab illis creditum; quod sanè mihi minimè videtur; nam vt notas illas taceamus, quas à vero cornu differentes habet, album enim esse inquiũt, sed in superficie subflauum, duos longum cubitos, nullisque spirarum versuris, odoratum tum aliàs, tum accensum instar moschi ferè, cùm natiuum cornu odoris saporisque sit expers: nisi dicamus & hoc cornu ita mangonizatum aliquando fuisse. Cæterùm imaginari omnino non possum, qui fieri potuerit, vt res tam pretiosa eo in flumine reperiretur, cum Indiam id animal mittere certo certius sit, à qua plurimis cælis Heluetia distat. Si in littore marino id fuisset inuentum, iudicare non erubescerem, marinæ cuiusdam feræ esse. Minus etiam affirmauerim, quod tradit Alber-

Vnicornu in Arula fluuio repertũ.

C tus Magnus, vidisse se vnicornu crassitudine sesquidodrantis, longitudine verò decem pedum, sine spiris, cætera ceruino simile. Tantæ enim longitudinis & crassitiei cornu: caputque quod id ferre debet, ad animal pertinere videbuntur, quod magnæ molis nauem aliquam adæquet, tantum abest, vt elephanti assimilari possit, tantoque minus equo aut ceruo, quorum ferè magnitudo vero monoceroti tribuitur. Crediderim itaque illud cornu monstri potius cuiusdam marini fuisse, qualibus Oceanus ille Germanicus abundare solet, qualia etiam nonnunquam in nostris maribus, etsi multò minoribus apparent: authoremque habeo Paulum Diaconum tempore D. Gregorij Papæ per Tyberim qui cuncta inundabat, balęnam immensæ molis per totam vrbem trepidante populo enatasse, tandemque extinctam spectaculo omnibus fuisse, cuius hodieque costa in ecclesia B. Virginis, cui à populo nomen est, cuiuis summæ est admirationi, longa pedes decem, crassa quantum longitudo requirit. Ex istiusmodi itaque ossibus diuersa à fraudulentis lucrique auidis hominibus confici verisimile est, & nonnunquam etiam quædam ad cornuum similitudinem, quæ postmodum ab ignaro vulgo pro vnicornibus accipiuntur: Poculumque illud quod superioribus diebus Magno Hetruriæ duci Cosmo donabat D. Aluarius Mendecius Lusitanus, acceptum à Narsingæ rege, non est meo iudicio (dictum hoc esto cum bona illorum venia,) ex cornu

Vnicornu ab Alberto memoratum nō esse genuinũ

Balæna in Tyberi Romæ visa.

Vni cornu supposititiũ.

D monocerotis, neque is quoque id ausus fuit affirmare, sed potiùs ex eorum animalium cornu, quæ modò ex Paulo Veneto describebamus, & in Basma & Macino Tartariæ regionibus reperiri diximus, magnitudine ferè elephantis, nigra & immuuda, cornu in media fronte nigro, quo ibi tanquam vero ac genuino vnicornu vtuntur (vt aiunt) aduersus venena. Poculi enim illius diametrum erat quantum vix vtraque manus ambire posset: color illi liuidus, plumbeusue & obscurus: maculam habebat in fundo atram, erat læue, minusque quàm alia cornua densum: spurium autem esse didici manifestissimè, cùm id cum veri & genuini, conferrem trunco, cuius videndi copiam faciebat idem Serenissimus dux. Cur modò hunc truncum genuini vnicornu esse mihi persuaderem, impellebant notæ, quas omnes habebat cum ijs communes, quæ a Solino & Aeliano enumerantur. Erat enim substantia densa & solida, vniforme, album, quibusdam spiris conuolutum ab imo ad summum, vt videbatur vsque, crassitudine mali Aurantij, vt ex medio ipso cornu exemptum esse sit suspicandum, quare & exiguam quoque habet cauitatem, qualem in omni genuino vnicornu esse iudico. Vidi & alium truncum in Vaticano inter alia quæ ibi asseruantur, rariora: nec non & alium apud illustriss. Cardinalem Tridentinum. Vterque crassiusculus est, bubali fermè

Vnicornu genuini truncus vbi.

bali fermè instar, foris rudis, colore pallido, striatur, substantia densa & æquali. Sunt enim cornu ipsius exordia. Hisce denique respondet pretiosissimum illud poculum Illustriss. & Reuerendiss. Cardinalis Alexandrini donatum à Lusitaniæ rege, quod vel ex solo intuitu ingenuitatem præ se fert, confectumque apparet ex cornu splendidissimo & adinstar eboris læui: colore est ex albo pallescens, largum, quantum bini anteriores digiti vtriusque manus circumdare possunt. Audio & alia celebrari partim frusta, partim & integra, atque præ cæteris illud quod in ditissimo Sereniss. Mantuæ Ducis specu asseruatur: (Huius, sicuti & quod in thesauro Regis Poloniæ conseruatur, iconem dabo in fine capitis.) Aliumque truncum Florentiæ apud Robertum Ricium, quæ tamen breuitatis causa indescripta relinquo: & suffecerit dixisse, omnia quæ reperiuntur genuina superioribus esse assimillima; licueritque ex hactenus dictis affirmare, quale animal sit monoceros & quæ eius sit natura, eiusque cornu, & ex distinctionibus allatis iudicari poterit, quæ genuina & principibus digna, quæque fictitia sint habenda. Nunc ergo de viribus & singularibus eorum proprietatibus dicetur deinceps in tertia operis parte.

TERTIA PARS.

De facultatibus vnicornis.

Superest modò vt dicamus de facultatibus & occultis vnicornu proprietatibus: de quibus multa referuntur, partim vera & principijs innixa naturalibus, partim etiam falsa & fabulosa, ita tamen ipsi immixta historiæ, vt etiamsi omnes excedant fidei limites, non solùm ceu vera passim habeantur, sed etiam velut maxima quædam arcana, quemadmodum etiam in alijs rebus, quibus in medicina vtimur, euenire non semel assolet. Nam cùm prius diuersis experimentis colligerentur rerum virtutes ac facultates à vulgò maxima ex parte, verisque vt fit, vbi minus valet iudicium, falsa affingerentur, coacti fuere viri docti etiam nonnulla ex ijs inuicem permixta memoriæ prodere, lectorisque iudicio submittere. Quo modo nimirum legimus, helleborum ingenium acuere, amentes sanare, senes ad iuuentutem reducere, lapidem lazuli & Armenum senectutem remomari, vitamque facere beatam: scillam pro foribus suspensam maleficia arcere, lapidem bezoarticum, dummodo attingatur, omne genus veneni pellere, alijsque pretiosis lapillis nihilnon admirandum promitti, si à nobis tantùm ferantur, fortunatos scilicet nos reddere, benignos, apud alios gratiosos, diuites, victoriarum compotes, & quod adhuc amplius est, præstare ne ab alijs videamur: siue vt vulgus loquitur, inuisibiles nos efficere: similiaque alia de ijs promittuntur, vt apud Plinium & Solinum non semel est legere, & aliquoties etiam apud Dioscoridem: adeo vt Galenus, qui pòst vixit, scripturus de simplicium medicamentorum facultatibus, coactus fuerit, in multos animaduertere. Alios enim prolixitatis arguit, alios quod veris falsa permiscuerint, & inter cæteros in Pamphilum præcipuè fuit inuectus, quod inter facultates plantarum, incantamenta, veneficiaque & similes aniles superstitiones alias immiscuisset, quibus postmodum ignarum, iudicioque carens vulgus fidem præstat, & tanquam miracula quædam recenset, vt interim taceam, à quibusdam in malam partem vsurpari. Et quamuis Dioscoridem laudaret, quòd præ cæteris veriora scriberet, in eo tamen quædam quoque censura indigere aduertit: nec desunt etiam nostro æuo viri iudicio præpollentes, qui in omnibus medicamentis cùm simplicibus, tùm compositis facultates examine diligenti indigere contendunt: Multa enim vtentes decipiunt, vnde postmodum cæteris nulla fides adhibetur. Cùm itaque de omnibus medicamentis semper aliquid superstitiosè sit scriptum dictumque: quid mirum si idem nostro vnicornu euenerit, quod hucusque præter vulgus & tempus quo paulatim tenebris inuoluuntur omnia, etiamsi alias luce clariora, alium censorem non habuit. De hoc autem præ cæteris fabulosa, figmentaque tradi potuere, quandoquidem rarum semper fuit & in summo pretio, & ab omnibus expetitum ac desideratum: istiusmodi enim pretiosis rebus, vt carius vendantur, nonnulla plerumque admiratione digna affingi solent. Declaraturi igitur rei ipsius veritatem, omnes simul facultates examinabimus, manifestissimasque quasdam distinctiones afferemus, quibus veræ proprietates istiusmodi, quo de agitur, cornu aperientur, & quomodò tot eius encomia & prærogatiuæ, admirandæque vires sint interpretandæ, enucleabimus. Nulli itaque dubium est, quin operationes facultatesque omnium rerum nitantur, orianturque à sua forma, cuius sedes, vt ita dicamus, in medio est siue centro earum; & ab illa etiam differentiæ formales dimanent, illius videlicet ministræ quodammodo, etsi interim aliæ alijs sint interiores, centroque propinquiores, & quædam etiam ad qualitates elementorum, & ad accidentia exteriora vsque se extendant, adeò vt omnium operationum, quæ dantur in quacunque re, aliæ vtpote nobiliores & secretiores, immediatè dependeant ab ipsa forma tanquam primo agente & regina omnium operationum, aliæ ab eius differentijs, quæ eò sunt quoque nobiliores, quò principio suo sunt viciniores: aliæ denique dimanant à qualitatibus elementorum, suntque manifestæ, vt calidum, humidum, frigidum & siccum, quas in omnibus mistis est inuenire. De hisce autem facultatibus, quæ à qualitatibus elementorum proueniunt immediatè, tutò iudicium ferri potest: ingenio enim doctrinaque eas nostra assequi possumus, quia sensibus nostris manifestæ sunt. Omne enim calidum aptum esse

constat

Cur quandoq; falsa à bonis authoribus referantur.

Virtutes superstitiosæ.

Galenus quid in Dioscoridem animaduerterit.

Fulcra facultatum in omnibus rebus.

De quibus facultatibus tuto iudicare liceat.

A constat calfacere, frigidum refrigerare, siccum siccare, humidum humectare; & per consequens, prout quatuor istæ qualitates inuicem miscentur, operari secundum diuersa, quæ inde oriuntur, temperamenta: Sed cum intellectus noster scrutatur eas, quæ dependent à differentijs internis, non paucis obruitur difficultatibus: quo enim magis recedunt à sensibus nostris, qui velut manu intellectum ducunt ad scientias, propiusque contrà ad principia formarum accedunt, & nobis operationes & causæ earum redduntur obscuriores, adeò vt illæ quæ immediatè ab intima forma dimanant, planè nobis sint incognitæ, vt inde occultarum facultatum nomenclaturam sibi vendicarint, nec alia nobis ratione innotescant, quàm quatenus nos ad eas ducit experientia.

Virtutes & proprietates occultæ.

Nullam siquidem rationem dari nouimus, verbi gratia, cur magnes trahit ferrum, nisi quia talis ei inest natura, facultasque formalis & intrinseca. Sicuti modò in manifestis qualitatibus, vtpote sensibus expositis, nemo decipitur, ita contrà ab occultis huiusmodi proprietatibus omnes ferè dimanant superstitiones ac figmenta. Cuiuscumque enim rei facultatem, dummodo non excedant limites ipsorum sensuum, vel quilibet experimenti adiumento, causam inuestigare potest, videlicet calidane sit, an frigida, humida, an sicca, sed perscrutando B vlterius, iam intellectus suo paulatim destituitur duce, illiusque more qui per tenebras tactu viam sibi parat, necessariò cogitur vti coniecturis, vt eas assequatur: quibus modò si viri vtantur eruditi, iudicioque vigentes, nonnunquam ad intimas vsque rerum notitias penetrant:

Coniectura virorum doctorum quid possit.

sed quia longe maior copia est, qui ob iudicij sui imbecillitatem varijs figmentis veritatem obnubilant, fit vt in immensas confusiones incidamus, adeò vt etiam docti, magnique iudicij viri, multis fabulosis sæpe fidem adhibere cogantur, (quia alijs occultis proprietatibus ita immixta sunt, vt distingui inuicem nequeant,) vel simul omnes inficiari: id quod in hoc nostro euenit vnicornu, de quo nimirum variæ ac diuersæ enumerantur virtutes, partim inter occultas referendæ proprietates, partim planè manifestæ, partim item morales, partim denique omnino superstitiosæ: quas omnes inuicem discernere nouisse plurimum refert. Ostendimus itaque primùm, vnde euenerit, cur tot tantaque de huius cornu viribus prædicentur, mox facultates veras rationibus corroborabimus, & tandem aliàs etiam enarrabimus, quæ veræne sint an falsæ, nec affirmabimus, nec inuestigabimus, sed qualiter ab alijs referuntur, quodammodo repetemus. Proprietates igitur vnicornu singulares & præ cæteris excellentes esse, inde in primis constat, quòd à mundi ipsius penè exordio Chaldæi & mox Hebræi eius

Moralia de vnicornu.

C mentionem fecerint, venustissimas inde allegorias desumentes: inter quas tria reperio præcipua significata, fortitudinem, æquitatem & exaltationem. Omnes autem quas ex sacris literis recitauimus authoritates, fortitudinis & ferocitatis huius animantis symbola quædam indicat, nominatim ex Psalmist. 21. Vbi dicitur, *Salua me Domine ab ore Leonis, & à cornibus vnicornium humilitatem meam:* Et Esaiæ 34. Vbi loquitur de ira Dei aduersus Idumeos & Assyrios populi sui persequutores: *Vnicornes cum eis & tauri cum potentibus.*

Fortitudinis typus.

Et Iob 39. indicantis animal esse indomitum & ferociens: *Nunquid volet rhinoceros seruire tibi, aut morabitur ad gregem tuum, aut alligabis rhinocerota ad arandum?* Aequitatem & integritatem indicabant Moses, vigesimo octauo, Deuteronom. cùm tribu benediceret, iam iam interituro. *Sicut primogenitus tauri pulchritudo eius, & quasi cornua monocerotis cornua eius.*

Aequitatis Integritatis.

Exaltatio autem & prærogatiua significatur Psalmist. nonagesimo primo. *Exaltabitur sicut cornu vnicornis cornu meum:* Et vigesima octaua. *Dictus Dominus quemadmodum filius vnicornis.* Et septuagesimo septimo. *Aedificauit sicut vnicornium sanctuarium suum in terra.*

Exaltationis.

Emblemata

Iuxta huiusmodi significata intelliguntur etiam nonnulla emblemata symbolaque, quæ & ipsa singularem aliquam proprietatem vnicornis indicant: inter quæ illud præcipuum simul & antiquissi- D mum, quo ipsum animal in gremio virginis alicuius depingitur & continentiæ castitatisque typus habetur. Etenim teste Plinio viuum capi nequit, & vt alij referunt, nisi virginis alicuius auxilio capitur, cui naturæ quodam ductu sese submittens, in gremium eius sese dimittit, moxque ibi quiescens dormitansque à venatoribus capitur. Author est huius historiæ Albertus Magnus, ex Isidoro ni fallor, qui libro duodecimo Etymol. cap. vndecimo tradit talem vnicornis naturam esse à multis pro iurato affirmari, reueraque haud alio modo capi, domarique dum tenera adhuc est ætas. Veruntamen falsa omnino istiusmodi de castitate eius allegoria est, & historia ipsa à vero abhorret, naturæque ipsiusmet animantis aduersatur.

De castitate falsa dici.

Nam vt Aelianus testatur, fæmellas suas odit, & nisi coitus tempore mansuetè ad eas accedit & gregalis fit; & mox rursus, cùm ventrem illæ ferre cœperint, efferatur, & solitarius obuagatur per deserta, & inuia hominibus loca. Rectiùs itaque & significantius istiusmodi emblema significabitur vis amoris, nam quemadmodum hæc fera sua natura asperrima, & à fæminarum consortio abhorrens, finit se tandem ab illo vinci ac domari, sic multò minus nos resistere ei posse, qui & deorum superbiam depressit, & Herculis in primis ferociam leniuit, rigiditatem demulsit Xenocratis,

Vis amoris typus.

Numisma Nisæorum quid indicet & sapientiam contaminauit Salomonis: Numisma etiam Nisæorum, cuius suprà quoque meminimus, pulcherrimi emblematis significationem habet. In eo vnicornis qualis à Plinio describitur, inclinans caput, cornu in cantharum Liberi patris inserit: inscriptum ei ΝΙΣΕΩΝ. Indicant namque gloriari se istiusmodi feram, quæ toto terrarum orbe ob cornu sui contra venena præstantiam celebratur, solos possidere, suæque regionis proprium esse, & fortassis Bacchum deum eorum tutelarem vinum eo consacrasse. Vt autem ad nostra tempora descendamus, aliquot Pontifices nominatim Clemens VII. & Paulus III. vnicornem vsurparunt in suis symbolis, indicaturi exaltationem, fortitudinem, iustitiam, aliasque virtutes suas consimiles. *Symbola cũ pictura vnicornis.* Similiter emblema antiquissimæ ac nobilissimæ Criuellorum Mediolanensium familiæ, quam primò illustrauit Celestinus Papa III. & nostro tempore illustrissimus Cardinalis Criuellus, ab huius quoque feræ natura ac virtute acceptum est. Eam enim pingebant hoc addito lemmate Gallico, quia à Gallorum Rege id acceperant, POVR SAVVER LEAVTE. Eo namque modo & ingenij sui vires, & integritatem erga regem suum indicabant. *Aluiani emblema.* Manifestior verò significatio fuit emblematis Bartholomæi Aluiani, quod à Iouio celebratur inter emblemata aliorum clarorum virorum. Pingebat hic vnicornem cornu suum in riuulum quendam aquarum immergentem, cum verbis, VENENA PELLO. Pinxit denique & Sambucus hoc animal inter alia emblemata, cum elemmate PRETIOSVM QVOD VTILE. Vbi indicatur, ea quæ vitæ nostræ præcipuè conducunt, & viros etiam ingenio & doctrina præstantes, maximis cohonestandos esse præmijs. Tam ex allatis itaque problematibus, quàm ex communi hominum consensu licebit affirmare, immensas esse vnicornis facultates, sicuti nunc deinceps clariùs etiam demonstrabimus. *Manifestæ facultates vnicornis.* Proprietatum eius igitur naturalium, alias vulgares esse & à manifestis qualitatibus dimanare, (quales sunt quæ vim habent siccandi, astringendi, similesque alias,) alias occultas, nemo equidem dubitat. Est autem cornu huius animantis, sicuti antea ex Phile potissimum ostendi, & sicuti etiam ex fragmentis, poculisque quæ videre mihi licuit, conijcere potui, ebori & colore & substantia non absimile, *Vnicornu descriptio.* foris nimirum pallescens, coloreque ferè buxeo, solidum, densum, ponderosum, qualia ferè etiam sunt aliorum animalium cornua, quare & horum more limari potest, atque radi, odoris saporisque omnis expers. Vis ei moderatè desiccans & astringens, vnde multa, omnia nempe quæ cornu ceruinum, præstare potest, quæque ebur. Duo tamen circa vsum sunt annotanda non parui ponderis, primò quòd nullum ex antiquis sit reperire, nec classicum alium authorem, qui id vel simpliciter, vel vstum, vel in puluere propinarit, aut propinari dixerit. *Vnicornu olim non sumebatur intra corpus.* Sed hoc ideo factum quia genuini semper perexigua fuit notitia, & ad manifestas illas facultates, satis erat ebur, & cornu ceruinum, quorum vbiuis copia est. Cùm verò prærogatiua illa vnicornu dependeat à proprietatibus occultis, quæ postmodum, vt historiæ testantur, in eo diuersis hominum experimentis, obseruatæ sunt, pretiumque eius adauxerunt, non pauci capta inde occasione non sine grandi lucro id adulterare studuerunt, *Vnicornu vitiatur.* fragmenta alterius cornu vsti pro eo ignaris emptoribus obtrudentes, & ne fraus fucusque detegereretur, multa de facultatibus eius aduersus vermes & venena affingentes. Subitque mirari, cur multi nostri sæculi, qui tamen simplicium aliàs cognitionem non parum illustrarunt, hunc fucum non solùm non detexerint, sed & vsum istiusmodi suppositorum fragmentorum aduersus venena febresque malignas concesserint, cùm alioqui, si paullò diligentius examinentur, vel quilibet videat fragmenta esse eboris, aut aliorum etiam ossium vstorum, feræ fortassis cuiusdam marinæ, (Vide suprà quæ ex Belonio & Paræo, scripsimus,) aut etiam petræ fossilis. *Maxilla pro vnicornu vẽdita.* Vidi ego maxillam feræ cuiusdam grandissimæ ad viginti ferè vlnas è terra loco glareoso erutam, quæ fortè per aliquot centenos annos ibi sepulta iacuerat, tota namque exceptis dentibus iam erat facta lapidea, quæ postmodum, vt audio, pro vnicornu vsurpata fuit, priuatim autem contra vermes: erat enim sapore exiccante & astringente, & in aqua ebulliebat. Audio & lapidem quendam ab agyrtis & circumforaneis pro vnicornu venundari, id quod & Brasauolus, in examine suo simplicium aduertit, dum ait, omnes penè pharmacopœos lapidem loco vnicornu vendere: *Lapis pro vnicornu venditus.* idque & ego testari possum ex fide aliquot almæ huius Vrbis dignissimis ciuibus, qui affirmant erui istiusmodi lapides non vno loco, nominatim verò in Calabria, indeque à circumforaneis ad alia loca deportari, proque vnicornu omnibus obtrudi: emptores autem facilè decipi, quoniam lapis ipse ossibus vstis est vndiquaque simillimus, squammatim compactus, siccus, aquæ immissus, bullas excitans, quod euidentissimum & infallibile synceritatis vnicornu signum esse vulgus vbique credit. Et quamuis modo istiusmodi frusta, siue lapidum, siue ossium vstorum, vsurpari possint, vbi opus est exsiccatione, astrictioneque, vt aduersus lumbricos, more cornu cerui vsti, eborisque & spodij, non propterea vnicornu esse dici possunt, *Occultæ proprietates vnicornu.* quòd hoc non propter manifestas, sed propter occultas tantùm facultates proprietatesue vsurpari

pari

A pari assolet, idque modò per se, modò alijs simplicibus immixtum, quæ communiter con-
tra venena, & in febribus mali moris exhibentur, vt bolus Armenus, terra sigillata, frag-
menta lapidum pretiosorum, lapis lazuli, cornu cerui, corallum & id genus alexiteria alia,
de quorum facultatibus non alia ratio assignari potest, quàm quòd tales esse experientia vsusque
ostenderit, nisi & eruditis quibusdam coniecturis easdem assequamur. Cùm enim rarissimè repe- *Coniecturæ*
riatur istiusmodi fera, & nisi summo cum labore, singulares imprimis, sublimesque eius cornu vi- *doctæ de vi-*
res inesse conijcimus, quoniam natura in istiusmodi pretiosissimis gignendis parcissima potius, *ribus occul-*
quàm copiosa esse solet, id quod metallorum præstantissimorum, lapidumque pretiosiorum e- *tis.*
xemplo omnibus notissimum existit: nam quemadmodum principes, peritique œconomi thesau-
ros suos occultant, resque suas pretiosiores septis claustrisque abdunt, alijsque locis secretiori- *Pretiosa na-*
bus, ita & illa aurum, argentum, lapidesque pretiosos terræ altissimis visceribus, margaritas *tura occul-*
in imo maris abscondidit, nonnulla etiam, vt & monocerotem in locis dedit desertis, aditque *tauit.*
asperrimis. Iam & ex substantia de proprietatibus aliquid conijci potest: quæ si in gemmis mar-
garitisque examinetur, apparebit in mixtione earum exuperare formam, materiæ contrà inesse
B parum quidem, sed quantulacumque illa est, puram esse, & splendidam, stellarumque natu- *Gemmarum*
ræ non absimilem, vt vel ideo cælestibus planè viribus præditas esse nemo audeat inficiari, immo *natura.*
verò eruditi asserunt æquè operari parua quantitate, quàm si magna vsurpentur, nonnullas ap-
plicatas tantùm, non aliter quàm magnes ferrum assolet, venenum & quodcumque aliud naturæ
nostræ inimicum ad se allicere. Fitque præterea coniectura virium istiusmodi ex signis exteriori-
bus, densitate, læuore, odore, sapore, & colore. Densissimum autem est hoc cornu, & si quod
aliud ponderosum, album, purum, vniforme, & in quolibet vnicorni vnicum. Admiranda
insuper est ea vis (vt doctissimè differit Auicenna in libello de viribus cordis) quæ calfacit cum *Vires quæ*
ipsa non sit calida, quæque refrigerat, cùm ipsa non sit frigida, & quæ ea præstat, ad quæ natu- *præ cæteris*
raliter valet, nullo adiuta artificio, non videlicet vsta, non lota, aut alio modo præparata, vt in *admiranda.*
cornu cerui fieri solet; adeo vt cum Aeliano & Philostrato cæteri quoque authores in eo conue-
niant, antiquos illos Indiarum reges, apud quos primùm hoc cornu innotuit, ex eo pocula sibi
fabricasse; exque ijs bibisse, quòd aduersus omne venenum, quoddam velut antidotum præ-
stantissimum esse nossent, præsensque remedium aduersus ebrietatem, spasmum, epilepsiam, a-
liosque morbos incurabiles, quales nunc sunt febres malignæ. (Fieri potest reges illos vulgo per-
C suasisse, quod ob allatas à Baccio rationes ex ijs cornibus biberent, vt sic minus veneno è medio
tollerentur, cui aliàs quàm maximè sint expositi, non aliam tamen ob causam, quàm cur nos ex *Cur reges*
vitro, bibisse arbitror. Ex cornibus enim pocula conficere antitissimum esse inuenio. Athenæus *ex vnicornu*
lib. 11. tradit antiquos ex cornibus bouillis bibere solitos fuisse, & idcirco Dionysium (hunc a- *biberent.*
pud Indos cultum fuisse ipse etiam *Baccius* profietur in explicatione numismatis Nyseorum) *Ex cornu bi*
κερατοφυῆ cornutum fingi, & Taurum à pluribus nuncupari, & ταυρόμορφον id est, taurina facie *bere mos an*
conspici in Cyzico. Eiusdem moris ex cornibus bibendi, id quoque est indicio, quod & vinum *tiquissimus*
aqua miscere κεράσαι dicatur, & vas ipsum, in quo mixtio huiusmodi fiebat, κρατὴρ appelletur *est.*
ἀπὸ τοῦ κέρας, quasi κρατὴρ ἀπὸ τοῦ εἰς κέρας ἐγχεῖσθαι τὸ πόμα, id est quòd potus in cornu in-
fundatur. Hinc Ambrosius quoque, *cornu*, inquit, *in medio vini plenum*. Addit Athenæus
ibidem, nostris quoque temporibus cornuum apparatus cernitur, quæ rhyta nonnulli appellant.
Profert etiam exempla Centaurorum, Thracum, Paphlagonum, Perhæborum, Philippi Re-
gis Macedonum, regum Pœoniæ, qui ex cornibus, quorum labra nonnunquam vel auro vel ar- *Rhyta quæ.*
gento operiebant, bibere consueuerunt. Athenienses autem argentea cornua facientes ex ijs
bibebant. Poëtæ præterea multi antiquos inducunt ex cornibus bibentes. Aelianus author est
D Ptolomæo secundo cornu bibulum ex India allatum, quod tres amphoras caperet. Quidam au-
tem cornua aurea vsurpabant, alij osculum poculi aureum vel argenteum faciebant. Pæonios
aiunt boues educare, qui cornua gestent tantæ magnitudinis, vt capere possint tres, aut quatuor *Boues Pæonū*
choas, & idcirco ex ijs facere pocula, quorum labra auro, argentoue circundabant Athenæo
teste. Samogithas vrorum cornibus pro poculis vti, testis est Sigismundus Baro in commento
rerum Moscouitarum. Hieronymus Mercurialis libri primi de gymnasticis cap. 11. antiquissi-
mum triclinium marmoreum depingit, in quo accumbentium vnus ex istiusmodi corneo poculo *Triclinium*
bibit, indeque vetustissimum illum lapidem esse arguit. Vidit eum Patauij in ædibus Rhamnu- *antiquissimū*
sianis, post curiam vrbis præfecti, in vico Patriarchæ, ad Diui Petri. Audioque & in inferiori
Germania; vbi more Græcorum *conuiuia paruis poculis inchoant, magnis verò claudunt*, cùm
ex potu incaluere, inter alia maiora pocula, bubula quoque cornua vsurpare, quòd cùm pede
(vt sic dicam) careant, bibentes ex eo per se exsiccare cogantur. Testatur & Ioann. Gulielmus
Stuckius libro tertio antiquitatum conuiuialium hodiè (apud superiores scilicet Germanos) li-
cet rariorem eorum vsum esse, seseque vidisse huiusmodi cornu bouinum ingens, cuius labrum

argento erat obductum : conuenienſque profectò eſſe cornupetis illis Bacchi mancipijs, hu- E
iuſmodi poculi genus. Non me latet interim multos viros doctiſſimos, vt Mercurialem lib. 1. Lect.
Var. & Ioan. Langium in epiſtolis medicinalibus epiſt. 39. opinari, veteres corneis poculis vſos,
quòd ea ſalubriora crederent, quam tamen ſententiam non alio quàm Aeliani & Philoſtrati teſti-

Inſtrumenta medicorũ cornea.

monio aſtruunt. Sed & veterum medicorum inſtrumenta fuerunt cornea. Cornibus enim liquo-
res menſurabant, cornibus in ſcarificatione pro cucurbitulis modò ex aurichalco, vel etiam vitro
conflatis, vtebantur; cornibus clyſteria adminiſtrabant, teſte Galeno lib. 1. & 2. de compoſit. me-
dicament. & lib. 13. Meth.) Hiſce hiſtorijs accedit medicorum experimentum, qui eo, cùm ſe of-
fert occaſio, feliciter vtuntur. Taceo interim multorum nomina, quia hoc in ſingulis deſidera-

Vnicornu felix ſucceſſus.

bam, vt rationem quare vterentur, reddidiſſent. Ferè autem omnes qui de venenis ſcribunt, &
febribus peſtilentibus, vſum eius commendant & approbant, atque inter alios doctiſſimus Mar-
ſilius Ficinus de eo agit primùm in libro de vita cælitus comparanda, vbi vires ei attribuit planè ab-
ditas & cæleſtes, quàs pòſt rurſus aſtruit ex communi medicorum experimento in libro de anti-
dotis aduerſus peſtem. Approbat id etiam Braſauolus, niſi me memoria fallit, dummodo verum
ac genuinum nanciſci liceat. Et à Matthiolo recenſetur inter antidota aduerſus venena; alij præ- F
terea, nominatimque Aloyſius Mundella aduerſus morſum canis rabidi, aliorumque animalium
maleficorum, & vermes quoque, eorumque ſymptomata : nihil tamen audet aſſerere, quando-
quidem id nunquam viderat. Haud prompto animo eodem vtuntur medici Romani propter ge-
nuini inopiam, & impenſam : vnde etiam fit, quod id ferè nunquam præſcribatur, niſi cùm ægri
eo non amplius egent, vel ipſum iuuare amplius non poteſt : Tam ingens autem eſt huius cornu

Pretium vnicornu.

pretium, vt planè regia futura ſit impenſa, ſi quotidiè eo vti velimus. Superioribus annis merca-
tores quidam Germani venale vnum (ex ijs fortaſſis, quorum antea memini) Romam ad princi-
pes quoſdam attulere, pretio nonaginta millium coronatorum. Iulius tertius, vt maximos illos
imitaretur Imperatores, Antoninum, & Seuerum pharmacopæam erexit in Vaticano, pretioſiſ-
ſimis opulentans medicamentis, inter cætera etiam fragmentum mercatus eſt vnicornu duode-
cim millibus aureorum à mercatoribus quibuſdam Epidaurijs; quo non ſemel Auguſtinus Ric-
chus Pontificius tunc temporis archiater feliciſſimè vtebatur, modò ſcrupuli, modò decem gra-

Vnicornu Pontificiũ.

norum pondere, ex vino ſi febris non aderat, ſin aderat, ex aqua aliqua cordiali, multoſque à gra-
uibus & periculoſis affectibus liberabat, quorum nonnulli hodieque ſunt ſuperſtites. Illuſtriſſ. &
Reuerendiſſ. Cardinalis Tridentinus truncum poſſidet vnicornu pulcherrimè diuerſis exornatum G
gemmis & auro, in quo omnes, vt antè quoque indicaui, notæ veri ac genuini vnicornu conſpi-

Vnicornu Cardinalis Tridentini.

ciuntur, eſt enim natiuum ipſius cornu, quo capiti annectitur, principium, brachij humani craſſi-
tudine, foris pallidum, intus album, totum denſum & eboris inſtar ponderoſum : de cuius viri-
bus, etſi iam ſplendidiſſimus ille princeps eas perſpectiſſimas ſibi haberet, multoties enim vſum
eius liberaliſſimè quàm plurimis conceſſerat, placuit mihi periculum facere in duabus columbis,
quibus cùm arſenicum propinaſſem, illa cui mox raſuram cornu illius exhibueram, ſuperuixit,
cùm altera duarum tantùm horarum ſpatio extingueretur. Exhibuitque id poſtea ſæpiſſimè, vbi
metus erat ſuſpitio ve de veneno, contra fungos, in exanthematibus, in febribus peſtilentibus,
cum feliciſſimo ferè ſemper ſucceſſu, qualem ab omni genuino vnicornu ſperare poſſumus, dum-
modo apto tempore & loco propinetur, & cum iudicio, recteque aſſociatum cum vomitorijs,
alijſque euacuantibus, vt periti medici facere aſſolent. Cæterùm tametſi tot veterum recentio-

Superſtitiones quæ dicuntur de vnicornu.

rumque de pretioſiſſimi iſtius cornu proprietatibus authoritates ſint rationibus experimentiſque
comprobatæ, vt vel quilibet ijs acquieſcere debeat, tanta tamen humani generis eſt imbecilli-
tas corruptelaque, vt & mille præterea de eo vanitates atque nugæ dicantur, & vulgò credan-
tur, & olim etiam dictæ ſint & creditæ apud Indos; cùm enim reges principeſque ſuos cerne- H
rent tanti iſtiuſmodi facere cornua, vt ex ijs ſibi crateres facerent & ferè ex his ſolis biberent,
nouas quotidiè ijs vires affinxere (vulgus enim opinionibus ſuis magis quàm rationibus duci ſo-
let,) cœpereque etiam credere & alijs prouulgare omnia illa mirabilia quæ tandem à Philoſtrato
memoriæ tradita ſunt, quod nempe ex iſtiuſmodi poculo bibens, illa die nullo affectu præter na-
turam corripi poſſit, & ne ebrius quidem effici, ſique vulnerari contingat, nullo dolore torqueri,
nullis denique venenis, quæ nocendi cauſa inferantur, offendi, & quod omnium maximum eſt,
per medios ignes incolumes tranſire. Peruenitque fama iſthæc vulgaris ad noſtra tempora, &
adhuc creditur : non eſſe neceſſe, vt intra corpus aſſumatur, vt alia antidota aſſolent, cæterum
ſatis eſſe, ſi tantummodò portetur, aut præſens habeatur : hoc enim modo duo præſtare, ſum-
ma planè digna admiratione, illato nempe veneno ſudorem emittere, & ſi vel aquæ vel vino
immergatur, bullas excitare. Hæc itaque & ſimilia alia cum de eo blaterent circumforanei,
alijque homines vulgares, maximam illis ſuis fragmentis authoritatem conciliarunt, nam
cùm in aqua aliove humore bulliant, etſi vel oſſa ſint vſta, vel lapides, vt oſtendimus, igna-

A ro tamen vulgo, cui id indubitatum bonitatis synceritatisque signum est, pro vero vnicornu obtrudunt, carissimeque venditant. Vt modò inter hasce, quas referunt, miraculosas facultates, suum quoque veritati locum assignemus, tres opus fuerit, dubitationes diluere, videlicet an verum sit, cornu hoc omni veneno resistere, si illato veneno sudet, aut in aqua aut vino bullas excitet, & quid denique tam enormibus pollicitationibus credi debeat. Quod ad primam dubitationem, equidem haud facilè defendi potest, vnucornu, aut quoduis aliud medicamentum siue antidotum omnibus venenis conferre posse: impossibile enim id esse videtur, & ab omni ratione alienum. Nam aut operabitur qualitatibus suis manifestis, vel proprietatibus occultis: si qualitatibus manifestis, verbi causa, quia calidum, proderit tantùm venenis frigidis, non autem calidis: sin proprietate occulta, operabitur vel per antipathiam, vel per sympathiam, atqui hanc vel illam habebit cum hoc, non cum illo veneno: alioqui namque si admittimus vnam eandemque rem aliarum rerum effectibus inuicem contrarijs aduersari, iam totius naturæ ordo inuertetur. Nihilominus etsi istiusmodi argumenta sint inuiolabilia, si tamen rectè intelliguntur, non aduersabuntur, minimeque obstabunt, & vt paucis intercidatur controuersia, aliud fuerit dicere, antidotum naturaliter, & directiuè, vt vulgus loquitur, omni veneno aduersari, aliud tantoperè cor ipsum roborare, vt venenis omnibus resistere queat. Admittetur igitur argumentum, si dixerimus, nullum antidotum propria vi resistere omni veneno, calido scilicet, frigido, erodenti & calorem nostrum destruenti: contrà si dixerimus, antidotum naturaliter roborare cor, actioneque secundaria, vt loquuntur medici, efficaciam habere aduersus quodlibet venenum, id rationi minimè repugnabit. Torsit autem & veteres diu istiusmodi quæstio, & ab vtraque parte suæ afferebantur rationes, Mithridatiumque quod tunc cæteris præferebatur antidotis, parum efficaciæ habere arguebant aduersus morsus viperarum aliorumque animantium virulentorum, vt vel ideo theriacam excogitarit Andromachus celeberrimus tempore Neronis medicus, quam & olim multi, additis etiam elogijs, & Galenus quoque, & nostri denique temporis medici, tantam vim habere asserunt, roborandi nobilissimum istud viscus, vt omne venenum repellere possit. Quid ni itaque id de vnicornu dici posse concedemus? Quemadmodum n. quispiam egregiè vndique armatus, optimè se ab oppugnantibus tuetur, similiter ipsum cor hocce antidoto roboratum, à nullo veneno, siue id sit calidum siue frigidum oppugnari opprimique se sinit. Hoc ergo sensu intelligendum erit, cùm dicitur, vnicornu omni veneno resistere.

An omnibus venenis aduersari possit.

B

Vt vnicornu omni veneno prodesse sit dicendū.

C (Probandum hic erat vnicornu cor roborare. Negat enim id Parçus, vt suprà scripsimus.) Altera quæstio erat, num vnicornu illato veneno sudorem, vel in humore bullas excitet: ad quam quod attinet, legi apud non paucos scriptores, & illos etiam, qui dari reuera id affirmant, à verò prorsus & ratione illud alienum videri, quandoquidem sudor fit ab intrinsero, & à potentia sensitiua ac vegetatiua, quod de vnicornu dici non potest: vel si tamen vulgo concedamus illud sudare, sudare dicemus per accidens, quo modo alia etiam læuia, vt vitrum, specula, marmora vel tantilla aëris humiditate infecta, sudorem emittere videntur, id quod manifestiùs adhuc euenire videmus in mensis, propter vapores qui à calidis & humidis obsonijs eleuantur. Falluntur tamen qui isthæc aduersus cornu nostrum obijciunt. Cùm enim vis atque efficacia rationum suarum in eo consistat, quod sudorem dicant animæ operationem esse, reique vitam habentis, inuerto ego hoc dictum, atque inquio, vnicornu caret vita, ideoque propriè dictum sudorem non edit, nec à principio mouetur intrinseco, sed quia læue est & frigidum, foris ab aëre & vaporibus exudationem sibi acquirit, quæ sudoris similitudinem obtinet, & sudoris nomenclaturam sibi vendicauit. Siue ergò ab occulta proprietate, siue à principio extrinseco, siue à qualitate veneni, quod aërem insiciens læuitatem ipsius cornu contaminare potest, quo modo nimirum à menstruata muliere inficitur speculum, siue ab occulta quauis alia causa fiat, parum refert, dummodo verum sit, quod vulgò de istiusmodi sudore fertur. Equidem Petrus de Abano quem Conciliatorem dicunt, in libro de venenis asserit, cornua cerastis similiter præsente veneno sudorem emittere, ideoque principes manubria cultrorum suorum inde conficere, & in mensa vsurpare. Idem quoque affirmant de iaspide quodam cineritij coloris, quem linguam serpentinam vulgò nuncupant, aut linguam viperinam, quam sagittæ modo efformatam principes inter alia pretiosiora hanc potissimùm ob causam asseruare obseruaui. Quamobrem omnino colligo id verè quoque vnicornu conuenire posse, cùm non sit reuera sudor, sed sudoris tantùm sibi nomen acquisiuerit. Eodem prorsus modo à ratione non est alienum, bullas præsente veneno excitare. Quamuis enim videamus facere omnia vsta siue ea sint cornua siue ossa, siue calx, lapides, alia, negatur tamen conclusio, ergo & vnicornu non id facit simpliciter: Imò verò non solùm id est verissimum, sed à multis etiam classicis scriptoribus signum habetur euidentissimum præcipuumque veri ac genuini vnicornu, quandoquidem videre est apud quosdam mercatores Parisienses præter integrum illud, quo de diximus, quædam fragmenta, quæ etsi non sint vsta, tamen vino imposita

An illato veneno sudet aut humore bulliat.

Sudor vnde fiat.

Vnicornu vt sudare dicatur.

D

Carastis cornuum vis

Lingua serpentina.

An in humore bulliat illato veneno.

ſita bullas emittunt; Dicemus igitur vnicornu cum oſſibus vſtis commune eſſe, quod in humore bullait, ſed ab illis in hoc differre, quod illa niſi vſta, hoc id faciat ſimpliciter & minimè vſtum: quare etiam cognoſcimus manifeſtam ei ineſſe vim exiccandi, qua putredini egregiè reſiſtat, efficaciamque habere aduerſus lumbricos, venena, exanthemata, inſtar boli Armeni, aliorumque alexiteriorum, quibus ob ſimilem deſiccandi facultatem vtimur. Sed ſiue modò ſudet, ſiue non, id tamen, vt & alia quæ vulgò de eo dicuntur, credere non erit inutile, veritatique nullum affert præiudicium, & in primis intereſt rebus publicis, vt nemo mentis compos ea deinceps impugnauerit, ſed tolerauerit potius, & in gratiam principum admiſerit, quos æquum eſt, vt in hac vtili ſententia ſibipſis placeant; imò verò tenemur eandem diuulgare, vulgoq; perſuadere, vt eo modo multis metum incutiamus, proditos iri, ſi præſente vnicornu venenare aliquem aggrederentut. Hæc itaque omnia Baccius. (Ferdinandus Ponzettus falſum eſſe ſcribit, quod superueniente veneno ſudet. Sudat fortaſſis (inquit Geſnerus) aliquando, vtpote ſolidum, durum & læue corpus, vt ſaxa etiam & vitra, vapore externo circa ea concreto: ſed hoc nihil ad venenum.) Cùm igitur tantopere inter ſe inuicem certent viri docti, & adhuc ſub iudice lis ſit, ego quæ de eo paſſim tradunt theologi, moralia myſticaque, nequaquam recitabo.

DE ZE-

Vnicornu DVCIS MANTVÆ, nu. 1.

Vnicornu SIGISMVNDI REGIS POLONIÆ, nu. 2.

DE ZEBRA INDICA.
CAP. VIII.

VI de Congi dictá regione ſcribunt, inter alia quadrupeda, vnum habere teſtantur; quod Zebra vocetur mulo per omnia ſimile, niſi quod partu fœcundum ſit: fimbriatis autem lineatiſque pilis miro aſpectu videri. Etenim à dorſi ſpina ad ventrem vſque pictas habere lineas, triplici colore, nigras nempe, candidas ac fuluas, iuſta proportione diſpoſitis fimbrijs ac tres ferè digitos latis, figura quæ in libro Romæ impreſſo patet. Beluæ huiuſmodi annuæ, vt aiunt, multiplices paſſim ſunt, ſylueſtres cunctæ, ac pernici curſu inclytæ, velocitate Zebræ in prouerbium Luſitanorum accepta. Cicurata Zebra in equi locum ſuccedere poſſet, in bello, vehendo, & trahendo, vt naturæ inde ſolicitudo circa neceſſaria conſiderari poſſit. At cùm terra hæc equis careat, ipſique incolæ cicurandæ Zebræ artem ignorent, boumque adiumentis vti nequeant, licet magna ijs in locis ſint, homines beluarum vicem implent, qui per vicorum angulos diſpoſiti, ſellas variè ſubeunt, aut lecticas geſtant, more qui in Romano libro imaginibus oſtenditur. Iccirco quibus celeritas itineris neceſſaria eſt, ſubinde mancipia commutant, & velut veredis adiuti, quàm citiſſimè iter conficiunt. Fuerit fortaſſis mula fœcunda Ariſtotelis, de qua ſuo loco.

Zebræ deſcriptio.

Vſus.

Homines iumentorum vice vbi.

F

G

H

DE ELE-

A

B

C

D

DE ELE-

DE ELEPHANTO. CAP. IX.

Ordinis Ratio.

OLIPEDIS cur inter quadrupeda primum locum assignauerimus, non vna à nobis suo loco reddita est ratio. Ea sequatur Elephas & ipse solipes potius, si pedes spectes, quàm digitatus: etsi enim vngula eius in digitos videatur efformari, hi tamen indiuisi sunt: si magnitudinem, eo nullum aliud vastius ac portentosius rerum natura tulit: si animi dotes, ipsum dixeris genus humanum (quod sanctius animal poëtæ canunt,) ab hoc bruto in omni vitę tenore si non superatum, certè lacessitum videri ac pari conditione decertare. In eo enim excellit elephas, quòd à se natura suggerente & morum & virtutum documentum præbeat, quod homines nisi doceantur, vix assequi posse videantur: Sed multa sunt, quæ ab eo tanquam à morum idea homines desumere & imitari coacti fuerint. Est enim elephas ingenita munificentia nobilis, temperantia insignis, æquitate summa conspicuus, præcipuus declinator insaniæ, vaniloquentiæ hostis, cultor pietatis, & ea celebris mansuetudine, vt alienam etiam crudelitatem abhorreat, contra minus validas feras pugnare dedignetur, in iram aut nunquam efferatur, nisi acerbitate iniqua, enormiq; aliqua iniuria concitatus, denique regalem ipse animum, ne omnia hic accumulem, in omnibus referre videtur., hominis amantissimus item, heroque fidelissimus, & acerrimus, vbi necesse est, protector, & qui hostes ab amicis optimè distinguit. Si verò corporis robur examines, cæteris iumentis longè præualet, trahendo, arando, onera ferendo; quamobrem ingens vbique terrarum elephantis est pretium, etiam apud Indos, vbi tamen copia: authoremque habeo Vartomannum, in quibusdam regionibus pretium eius esse ducatos (denarios siue drachmas pondere nummi aurei) quingentos, in alijs mille, & alibi ad summum bis mille interdum: nec aliud ob pretium Indicas matronas, alioqui castissimas, quàm ob elephantem pudicitiam venalem habere reperio, idemque Vartomannus tradit, apud quosdam pro summo haberi honore, si regem membro elephantino donauerint. Sed & ipsis elephantis diuersis regibus, principibusque sæpenumerò donatos fuisse legimus. Sic Ludouicum Francorum Regem scribit Polydorus Virgilius dono misisse anno 1256. Henrico tertio Anglorum Regi Elephantum, animal scilicet post hominum memoriam rarissimè in Anglia visum: & Emanuel Lusitaniæ Rex referente Orosio anno 1513. Leoni X. P. O. M. misit Elephantum Indicum miræ magnitudinis, qui non solùm Romæ (vbi homines post inclinatam Romanæ maiestatis amplitudinem illud animal nunquam oculis aspexerant) sed quacumque gradum inferebat, nemo circumfluentem vndique turbam admiratione obstupefactam, submouere poterat. Testatur etiam Sigonius Isaacem Iudæum anno D. DCCCI. Regis Persarum nomine ex Africa elephantem adduxisse, immanemque belluam vniuersæ Italiæ spectaculo fuisse.

Homo sanctius animal dictus. — *Li. 16. Hist. Angl.* — *Lib. 2.* — *Lib. 4. de regno Italiæ*

ÆQVIVOCA. SYNONYMA. ETYMVM.

Vnde dictus

LEPHANTEM (inquit Isidorus apud Vincentium Bellunensem) à magnitudine corporis vocatum putant; eò quòd formam montis præferat. Græcè enim mons elephon (fortè ὁ λόφος, id est collis) dicitur. Ad quod etymum respexisse mihi videtur Oppianus, dum canit:

Φαίης κεν ἰδὼν ἐλέφαντα, κορυφὴν ἐπὶ χέρσον ὁδεύειν

Vt si illum videas dum immania corpora versat
Excelsi montis procera cacumina credas.

Elephas mons.

De Elephante autem monte hæc reperio apud Ortelium: Elephas mons ad Aualitum finum in Aethyopia sub Aegypto, Ptolomæo authore. Est & mons elephas prope Hydaspidem fluuium, vt tradit Plutarchus in libro de montium & fluuiorum nominibus: vbi & Solis montem describit ad Indum fluuium, qui & ipse elephas dictus fuit, quòd in eo elephas, qui Porum regem, ne contra Alexandrum Magnum arma sumeret, monuerat, interierit. Etymologo autem ἐλέφας dicitur quasi

A tur quasi ἐλέβας: παρὰ τὸ ἐν ἕλει ἐπιβαίνειν τῇ θηλείᾳ; id est quòd in paludibus mas fœminam conscendere soleat: ἢ παρὰ τὸ ἐλεφαίρω τὸ βλάπτω. βλαπτικὸς γὰρ, id est, vel à noceo, lædo, damno afficio: est enim noxius. ἢ παρὰ τὸ ἑλίσσω, οἷον ἐλίφας, ὁ ἐλιγμένην ἔχων ῥῖνα. aut à voluendo aut vertendo, quòd narem habeat versatilem. ἢ παρὰ τὸ λευκὸς γίνεται λεύκας, καὶ τροπῇ καὶ πλεονασμῷ ἐλέφας, πάνυ γὰρ ἐστὶ λευκὸν τὸ ὀστοῦν αὐτοῦ: id est, aut ab albo colore per pleonasmum: valde enim album est eius os. Gesnerus elephantem ab Hebræorum dephil (de quo mox) deriuari arbitratur, id est ab ebore, siue dentium candore; quo modo elephas etiam inter belluas marinas dici videtur, dentium nimirum candore, ac præterea magnitudine elephantem referens, (vt notum est ex Plinio,) vsumque ad gladiorum manubria, vice eboris præbens. Galli Rohart vocant, alij rosmarum, alij morsum. Elephanti verò locustarum (astacorum potius) generis descripti ab eodem Plinio, nigri, pedibus quaternis bisulcis, brachijs præterea duobus (quæ chelæ dicuntur) binis articulis, singulisque forficulis denticulatis, à magnitudine sic mihi appellari videntur, vti & poculum quoddam tricongium, de quo Damoxenus in Autopenthûnte, id est, in ipso lugente apud Athenæum:

Elephas marinus. Lib. 9. c. 5. & lib. 32. cap. vlt.

B Εἰ δ' οὐχ ἱκανόν σοι, τῶν ἐλέφαντ' ἥκει φέρων *Lib. 11. c. 5. Elephas poculum.*
Ὁ παῖς. τί δ' ἐστὶ τοῦτο πρὸς θεῶν; Ῥυτὸν,
Δίκρουνον ἡλίκον τι τρεῖς χωροῦν χόας,
Ἄλκωνος ἔργον. προὔπιεν δέ μοι ποτὲ
Ἐν κυψέλοις ἡδέως. id est,
Idoneum nisi tibi elephantem puer
Ferat. Quid est hoc per Deos? est poculum
Magnum, choarum quod trium sit capax:
Alconis est opus, mihi quo præbibit
In Cypselis Adæus.

Meminit eiusdem poculi in supposititijs apud eundem Epinicus;
Καὶ τῶν ῥυτῶν τὰ μέγιστα τῶν ὄντων τρία. *Cap. 16.*
Πίνειν δεήσει τήμερον πρὸς κλεψύδραν
Κρουνιζόμενον, ἀμφότερα δ' οἰωνίζομαι.
Ἔστι δ' ἐλέφας, ἐλέφαντα περιάγει ῥυτὸν
C Χοροῦντα δύο χόας, ὃν οὐδ' ἂν ἐλέφας ἐκπίοι.
Ἐγὼ δὲ τοῦτο πέπωκα (τουτό γ' ἐκπέπωκα) πολλάκις.
Οὐδὲν ἐλέφαντος γὰρ διαφέρεις οὐδὲ σύ. id est,
Maiora sunt ex his tria quæ præsentibus
Rhytis bibisse oportet hodie ad clepsydram
Torrentis instar aurigabor vtraque
Est autem elephas. Elephantos attrahit rhytum
Quod congios capit duos, elephas neque
Hauriret, ipse sæpius sed ebibi.
Elephante differs tu nihil.

Πηρίωσας Hesychio & Varrino est elephas. Vt autem θὴρ pro Leone κατ' ἐξοχὴν, ita θηρία interdum de elephantis dici Suidas annotat. Lego in Plutarcho καὶ ὡς τῶν θηρίων τοὺς πύργους ἄνω, καὶ τὰς πορφύρας εἶδον, ὅσπερ ἐν αὐτοις κόσμος εἰ μάχην ἀγομένοις, &c. id est, *& vbi ferarum id est elephantorum turres sursum & purpuras viderunt, quod erat eorum ornamentum, cùm ad prælium ducebantur*; item in Polybio; θηρία μεμονωμένα καὶ ψιλὰ τῶν Ινδῶν: id est, *feræ Indorum*
D *relictæ siue desertæ & nudæ.* Idemque denotatur de Latinorum bellua. Plinius: *Nondum pretio ex cogitato belluarum cadaueri.* In hoc tamen qui ex Terentio adfertur loco: *Eone es ferox quia habes imperium in belluas?* animaduertendum factam iam fuisse elephantorum mentionem. Martialis addidit colorem:

In Eumene. Fera. Bellua. Lib. 6. 33.

Non aliter monstratur Athlas cum compare mulo (aliàs gibbo)
Quaque vehit similem bellua nigra Libyn.

Et aliàs simpliciter belluam dicit.

Nigro bellua nil negat magistro.

Plinio etiam pecus vocatur: *Qui cum elephante* (inquit) *congressus, gemino ictu pecudem exanimauit.* Martiali pecus Indicum lib. 5.

Nec modo politum pecudis Indicæ dentem,
Nucesque primas, Liliumque non tectum.

Veteres, poetæ potissimum boues Lucas vocabant: Lucretius:

Inde boues lucas turrito corpore, tetros *Boues lucæ.*

Anguina-

 E

Anguimanos, belli docuerunt vulnera Pœni
Sufferre.

Auſonius in epiſt. ad Tetrad.

In Hippolyto.

Cur me propinquum Satonorum mœnibus
Declinas, vt lucas boues.
Olim reſumpto præferoceis prælio
Fugit iuuentus Romula?

Seneca:

Amat inſani bellua Ponti Lucæque boues.

Vbi tamen quidam legunt, boues luci, id eſt, in ſylua incædua verſari ſoliti: doctiores verò pro elephantis accipiunt; ſenſumque eſſe inquiunt, maximas etiam quaſque belluas, tum in mari, vt cete, tum in terra, vt elephantos amore vinci: Vtitur eodem nomine etiam Silius Italicus in ſexto ſui operis:

Iam prouectus equo moderantem cuſpide Lucas
Maurum in bella boues ſtimulis maioribus ire, F
Ac raptare iubet Libycarum armenta ferarum.

Lib. 6. Boues Lucæ cur ſic dictæ.

Cur autem boues Lucæ dicantur, alij alias rationes reddunt. M. Varro in opera de lingua Latina opinionem refellit eorum, qui putant boues Lucas ſiue boues Lucos à Lucanis dictos, ab eo quòd Romani, cùm maximam quadrupedem quam ipſi haberent, vocarent bouem, in Lucania Pyrrhi bello primùm elephantos apud hoſtes vidiſſent, & eorum qui à Libycis dictas volunt. Ad extremum autem ait, ſe arbitrari, boues Lucas à luce potiùs dictas eſſe, quòd longè relucebant, propter inauratos regios clypeos, quibus eorum turres erant ornatę. Plinius tamen prioribus illis aſſentiens ſic ſcribit: *Elephantos Italia primùm vidit Pyrrhi regis bello, & boues Lucas appellauit in Lucanis viſos anno Vrbis cccclxxij*, Cuius ſententiæ etiam eſt Ioſephus Scaliger in appendice ad coniecturas ſuas in Varronem: Fortaſſe (inquit) & Scarabæi illi, quos vulgò in Gallia ceruos volantes vocamus, Lucæ dicti ſunt, non Lucani, vt eſt ſcriptum apud Plinium: Nam ait Lucanos vocari à Nigidio: quanquam, vt verum fatear, idem puto eſſe Lucam & Lucanum, quicquid refragatur Varro: nam Lucana armenta maxima & validiſſima olim in Italia fuerunt, teſte etiam Lucillio:

Lib. 8.

Li. 11. c. 28.

Quem neque Lucanis oriundi montibu' tauri G
Ducere pro telo validis ceruicibu' poſſent.

Quo modo λαρινοὶ βοές pro magnis apud Græcos, ita & Lucæ apud Romanos. Nam primis temporibus videntur Lucas non Lucanos populum illum dixiſſe. Quod autem opponit Varro, Vrſos non dici Lucas, ſed Lucanos, fruſtra eſt: nam etiam ſine adiectione vrſus dicitur: at bos, cùm ſignificat elephantem, non ſine adiectione dicitur, nam dicitur bos Luca. Hactenus Scaliger. Author verò adagiorum in adagio, *Larinum verbum*, tradit Latinos veteres Lucam dixiſſe pro grandi, & in adagio: *Prius Locuſta bouem pariet*, Lucas (inquit) Latini boues appellabant ob magnitudinem; haud ſcio ex quo authore. Iſidorus elephantem apud Indos à voce barrum vocari ſcribit, indeque etiam vocem eius barritum dici: alij verò barrum appellari volunt lingua Sabina; vnde & ebur appellatum putat Seruius tanquam à barro: & barrire quoque dicuntur elephanti à ſono per onomatopœiam, vt Feſtus author eſt. Punica verò lingua elephas nominatur Cæſar, vnde Cæſares poſtmodum dictos fuiſſe ait Alexander ab Alexandro, quòd auus C. Cæſaris elephantem occidiſſet, cuius ſymboli numiſmà ſe habere profitetur Mantua Bonauidius Patauinus in analyſi variarum quæſtionum. At Feſtus, Cæſarem à cæſarie dictum eſſe ait, quia ſcilicet cum cæſarie natus eſt: alij etiam Cæſarum nomen aliunde deriuant. Accipiunt verò nonnunquam poëtæ dentes ipſos pro ipſiſmet animalibus, vt notum eſt ex hoc Martialis: H

Barrus.

Lib. 12. c. 2.

Cęſar.

Lib. 1. c. 9.

Lib. 13. Epi.

Pulcher adeſt onager, mitti venatio debet
Dentis erythræi, id eſt, elephantis.

Behemah.

Cap. 40.

Iam verò apud Hebræos behemah, quamuis beſtiam propriè, ſiue belluam ſignificet, ſunt tamen qui pecus, ſunt qui iumentum interpretantur. R. Moſes pro behemot (plurali numero) apud Iobum, commune vocabulum omnium iumentorum exponit: R. Abraham eodem in loco mirabile aliquod vel monſtroſum animal eſſe putat. Verba Iobi ſunt: *Ecce nunc behemoth, quem ego feci tecum*: Plerique (inquit Pagninus) tam noſtrorum, quàm Hebræorum elephantem eſſe exiſtimant, à mole corporis, qua cæteros quadrupedes ſuperat. Pluraliter effertur ad ingentem belluam ſignificandam, ſicut & Pſal. 73. 22. Se dicit fuiſſe apud Deum behemoth non beſtiam tantùm ſed inſtar plurium beſtiarum, vel ingentem beſtiam. Animæ facultatem quam αἰσθητικὴν, id eſt ſenſitiuam Græci dicunt, Iudæorum ſcriptores nephesch habehemit dicunt, quaſi animam irrationalem dicas, vt per vocem behemah brutum omne intelligatur, Chaldæus in Deuteronomio pro

A mio pro behema generali vocabulo vertit beira, Arabs behiz, Persa behad, Septuaginta κτήνη. *Cap. 14.*
D. Hieronymus animal. Idem Chaldæus alibi, vbi Hebraicè Schen id est ebur, legitur, vocem phil vsurpat, & cum articulo dephil, vnde Græcos elephantis nomen traxisse Gesnerus retur. Author dictionarij trilinguis pro elephante quoque phil vsurpat, & pro ebore schen dephil. Schen quidem Hebræis aiunt simpliciter dentem significari: accipi verò per excellentiam pro ebore, id est elephanti dente. Arabicè elephas Cenalfa vocatur, in Decan & Guzarate ati, in Malauar amme in Canara azete, Aethiopibus ytembo. Italis elephante, leofante, vel (vt alij scribunt) lionfante: Hispanis elephante: Gallis & Belgis elephant, Germanis helfant, Anglis olifant, Illyricè sion.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

Forma. Descriptio.

B

ELEPHAS sui generis quadrupes, cum nullo alio similitudinem habere videtur. Triplex eius genus Philostratus & Aelianus esse tradunt, palustre, montanum & campestre. Esse autem palustrium elephantorum dentes liuidos, raros, tractuque difficiles, & in plerisque partibus eorum foramina: in alijs verò partibus quasi grandinis grana tumores quosdam insurgere, & arti minimè obtemperare: montanorum autem esse minores, verùm & sufficienter albos, & nihil in eis difficile reperiri: optimos verò omnium esse dentes campestrium elephantorum; maximos enim, albissimosque & sectu faciles, vt nullo labore in quamcumque manus voluerit partem deducantur: rursus elephantes in paludibus captos dementes leuesque esse ab Indis dici; montanos verò peruersos & insidiosos, & nisi alicuius rei indigeant, minimè erga homines fidos: Campestres autem benignos haberi & mansuetos & imitationis amatores. Scribit & Aloysius Cadamustus in suis nauigationibus in regno Senegæ Nigritarum elephantes syluestres quàm plurimos, non domari, vt alijs in locis, ideoque gregatim, vt apud nos apros incedere, & vix cicures ibidem reperiri, maximè iuxta Gambram fluuium. Tanta denique in moribus harum belluarum penes loca differentia est, vt Libyci Indorum neque vocem, neque odorem ferre queant, sicuti ostendit Polybius agens de prælio, quo Ptolomæus cum Antigono dimicauit de Syriæ regno: *Verum maxima pars elephantorum* (inquit) *Ptolomæi prælium formidabat, quod plerumque accidere Libycis elephantis solet. Odorem enim & vocem Indorum non patiuntur: præterea magnitudinem & vires, vt mihi videtur, timentes, Indicos statim fugiunt, vti eò tempore accidit: subito enim in fugam conuersi & ordines suorum perturbantes, maximam in phalange Ptolomæi stragem fecere.* Testatur & Plinius Indicos elephantos à Mauris timeri, nec contueri se audere quoniam maior Indicis sit magnitudo: quod Solinus sic repetijt: *Indicos elephantos Mauri timent, & quasi paruitatis suæ conscij aspernantur ab his videre.* Quanto autem equo Nysæo maior est Libycus elephas, tanto Libycis elephantis maiores Philostratus ait esse Indicos. Non sunt tamen in India omnes eiusdem magnitudinis: nam Solinus duo Indicorum elephantonum genera esse tradit: nobiliores indicari magnitudine, minores nothos dici. Quærendum igitur, num hi Aeliano Taxilæ vocetur: *Indici* (inquit) *elephanti nouem cubitorum altitudine, latitudine verò quinque habentur. Maximi illic qui Prasij appellantur: secundi verò ab his existimantur Taxilæ nuncupati.* An itaque Prasij illi sunt insulæ Maidegascar, quibus Indos cedere ex nauigatoribus scribit Scaliger? Sed & Solinus affirmat Taprobanam insulam Indicam ferre maiores multò elephantos, quàm ferat in continente India. Iam verò Strabo Onesicriti & aliorum testimonio, si latinam versionem sequamur, elephantos Libycos & maximos & valentissimos esse ait: Sed Græcè legitur, μάζους δὲ τῶν λιβυκῶν καὶ ἐρρωμενεστέρους, id est, Libycis maiores & robustiores, apparetque deesse vocem Ἰνδοὺς, quæ nisi addatur, sensus erit imperfectus. Quamuis autem Libycis Indi sint maiores, non propterea tamen Cicero priuatim de his intelligi debet, cùm elephanto belluarum nullam vastiorem esse scribit, sicut nec Plinius, dum ait: *Terrestrium maximum elephas*, & Oppianus magnitudinem eius admiratus:

Dentium varietas.

Ca. 29. & 43.

Lib. 5. Hist. Rom.

C (margin letter beside "riri, maximè iuxta Gambram fluuium")

D (margin letter beside "bus Indos cedere ex nauigatoribus")

Horrenda sed enim membrorum bellua mole
Nititur, atque feras longè supereminet omnes,
Vt si illam videas dum immania corpora versat
Excelsi montis procera cacumina credas
Aut atrum cogi per flammea sidera nimbum,

Qui largos imbres tempeſtateſque refuſas E
Inferat agricolis, prolapſus ab æthere ſummo.

Quamobrem Cardanum, cùm non maiorem faciat elephantem, quàm vt homo erectus expanſis
manibus eum æquet, facetiſſimè perſtringit Scaliger, his verbis: Ergo bellatoris equi Calabri au-
res, inquit, non exuperet: quanquam, vt videas tuam loquendi legem, non expanſis attinget,
ſed elatis manibus. Paſſa enim brachia nihil aliud, quàm paſſum efficiunt, id eſt, pedes quinq;
ſiue palmos octo circiter. Quod ſanè ridiculum eſt. Vidi equidem vnum dentem me longè procerio-
rem. Itaque Aloyſius Muſtus octonum pedum agnoſcit longitudinem. Eorum quoque molem è
pondere deprehendas. In Indicis hiſtorijs ſcriptum eſt, duos elephanti dentes pependiſſe pondo
trecenta vigintiquinque. At tam paruum animal, quod ſeptenos vix impleret pedes, veriſimile
non eſt, in mandibula inferiore tantum oneris geſtare poſſe. Ex eius item veſtigio cæteri corporis
vaſtitatem coniectare licet. Obſeruatum enim eſt: cuius linea dimetiens eſſet palmorum trium &
pollicis. Quanta latitudo tergi in maximo equo rara eſt, aut nulla. Igitur ſenum denum pedum ex-
cedere proceritatem legimus apud eoſdem nauigatores. Tam vaſti dentis igitur ima cuſpis quam
in partem ictum infligeret? Deinde qui fieri poſſet, vt tam latum pectus tam paruæ cederet di-
ſtantiæ, quanta à primore mandibula proficiſcitur? Nam & eorum flexus & colli breuitas effeciſ- F
ſent, vt aut pectori infigerentur, aut inter crura ſubtus ipſum pectus tegerentur. Hæc & alia ille.
At Gillius etiam ad Cardinalem Armaignacum memorat menſum ſe eſſe Conſtantinopoli e-
lephantis altitudinem quindecim pedum & ſemipedis: ab oculo ad extremum tergum vn-
decim pedes, ab oculo vſque ad extremam promuſcidem octo pedes, quo loco cuiuſlibet
partis præterea menſuras exponit. Variam tamen eorum proceritatem eſſe, nam alios ad duo-
decimum, alios ad decimum tertium dodrantem excelſitate procedere, alios ad decimum
quartum. Idem & Vartomannus ſcribit. Ait item Aloyſius Cadamuſtus ſe elephantum
vidiſſe, qui etſi perquam eſſet mediocris, plus tamen haberet carnis, quàm tauri noſtrates
quinque. Indici nouem cubitorum altitudine ſunt, vt Aelianus refert. In omni genere fæ-
minis mares excelſiores ſunt, vt Auicenna & nauigatores referunt. Cauſa modò tantæ ma-
[*Lib. 3. de part. cap. 2.*] gnitudinis eſt, vitæ protectio, vt tradit Ariſtoteles, vbi docet, cur quadrupedum alia cornibus
ſint prædita, alia non, & quæ ad corporis tutelam ſingulis natura conceſſit. *Quibus autem cornua*
(inquit) *natura non dedit, eorum ſaluti præſidijs conſuluit alijs, vt pernicitate corporis equis opitula-*
ta eſt, magnitudine camelis; magnitudinis enim exuperantia ſufficit ad necem arcendam, quod ca- G
melis contingit, atque etiam melius elephantis. Etſi verò tantæ molis animal ſit elephas, auem ta-
men eſſe inquiunt multò maiorem, vtpote quæ eum vnguibus comprehenſum in ſublime abri-
[*Cap. 65.*] piat. Ruch vocant in inſula diui Laurentij ſiue Magaſcar. Quin & populos quoſdam in India adeò
proceros eſſe Solinus aſſerit, vt elephantos velut equos facillima inſultatione tranſiliant. Differunt
præterea à Libycis elephantis Indici, quoniam mares horum ſoli dentati ſunt, cùm vterque Liby-
corum ſexus dentibus ſit præditus, vt Amyntianus tradit in libro de elephantis, (vt citant Scholia
in Pindarum) vbi etiam dicit, hoc Libycis cum Aethiopicis commune eſſe. Iam verò & à quibuſ-
[*Elephantes Aethiopici, vt ab Indis differant.*] dam Aethiopicis differunt colore. Indici enim nigri & murini coloris eſſe dicuntur, in Aethiopiæ
autem quadam regione ad meridiem, ſiue vt Scaliger ait, ad torridam plagam, omnes albi. Vbi
(inquit Scaliger) eſt ſubtilitas albedinem conſtare præter aliorum locorum naturam, in æſtuoſa
regione. Quod verò ad colorem attinet, ſunt & Afri ſiue Libyci nigri, & fortaſſis omnes præter il-
[*Color.*] los Aethiopicos, vnde poëtis elephantes nigri vocantur; Sidonius: *Vltima nigrantes incedunt præ-*
[*In Epo. Od. 12.*] *da elephanti.* Horatius: *Quid tibi vis mulier nigris digniſſima barris?* Sic & de eiſdem prius dictum
erat: *It nigrum campis agmen.* Vnde etiam nigram belluam vocauit Martialis:
[*Lib. 6.*]

Non aliter monſtratur Atlas cum compare mulo, H
Quæque vehit ſimilem bellua nigra Libyn.

[*Dentes quales.*] Dentes habent vtrinque quatuor, quibus, vt ait Ariſtoteles, conficiunt cibum, atque in farinæ
[*Lib. 2. Hiſt. 6.*] ſpeciem moliunt. Duo eodem philoſopho teſte, præterea prominent grandes, eoſque mares gran-
diores reſimatoſque habent; fæminæ minores, & contrà quàm mares; vergunt enim, inquit, de-
orſum pronique deuiant. Quod & Plinius ſic breuiter tranſcripſit: *Elephanto dentes intus ad man-*
dendum quatuor: præterque eos qui prominent, maſculis reflexi, fæminis recti atque proni. Addit au-
tem Ariſtoteles, ſtatim cùm natus eſt elephantus, dentes habere, cæterùm grandes illos non illico
perſpicuos obtinere. Iſtiuſmodi duos exertos dentes præter elephantos, etiā aper habet, item Hip-
popotamus, vt Plinius tradit: Sunt tamen in apro ſitu cōtrario, huic enim in ſublime feruntur, ele-
[*Apri dētes.*] phantis verò deorſum retorquentur. Differunt ætate: Iuuenculis enim candidiores & molliores,
vt in omni animalium genere dentes, ſenibus grandiores, duriores, ſicciores, nigriores: optimi ad
opera quæq; in adultis. Quomodo autem dentes paluſtrium elephantorū, montanorumq; & cam-
peſtriū differant, antea ex Philoſtrato dictū eſt. Siti ſunt iſtiuſmodi dentes in ſuperiore mandibula,
vt Varto-

A vt Vartomannus obseruauit, qui insuper tradit visos sibi in Sumatra insula duos dẽtes, qui ambo ap- *Dentium situs.*
penderint libras trecentas & triginta sex: libram autem quantã accipiat, non exprimit. Vidisse se &
Aloysius Cadamustus scribit, aliquando elephantem occisum perquam mediocrem, cuius dentiũ
amplitudo palmos ternos excedebat, eminebant ad duos palmos, verùm palmus, inquit, conte-
ctus carne maxillæ immergebatur, vt totus occultaretur, vt sunt aliorum radices dentium; & quo- *Senectæ dignotio.*
niam eorum senecta dentibus cognoscitur, aiebant argumento dentium amplitudinis feræ despi-
cabilis, ipsum haud quaquam annosum fore, si conferretur alijs procerioribus, quorũ dentes tantæ
sunt magnitudinis, vt vicem postium suppleant, & pro palis sæpes muniant teste Plinio, & vt Ni-
gritæ referebant, nonnullis eo amplitudinis crescunt dentes, vt duodecim palmorum mensuram *Dentium magnitudo.*
excedant. Plinij de dentium magnitudine verba sunt: *Magnitudo dentium videtur quidem in tem-
plis præcipua. Sed tamen in extremis Africæ, qua confinis Aethiopiæ est, postium vicem in domicilijs
præbere, sæpesq́ in ijs & pecorum stabulis pro palis elephantorum dentibus fieri Polybius tradit, autho-
re Gulussa regulo.* Idem & Gillius memorat, sæpeque ad longitudinem decem pedum augescere.
Innominatus quidam, cuius liber de terra sancta Italicus extat, scribit se vidisse dentem elephanti
B à Veneto quodam mercatore ducatis sex & triginta emptum, longitudine dodrantum ipsius qua-
tuordecim, crassitudine dodrantum quatuor; tanto pondere, vt humo tollere non potuerit. Sed *Eneid. 7. l. 7*
& Sabellicum authorem habemus, fuisse Firmo, quem in Aegypto rebellantem Aurelianus vi-
cit, duos elephantinos dentes tam enormi magnitudine, vt Aurelianus pro miraculo Romam de-
portandos curaret, eo consilio, vt dicunt, (inquit) vt si totidem ea magnitudine reperti essent, ex
ijs Ioui sellam constitueret; horum autem longitudinem denum fuisse pedum. Iam verò quos nos
dentes hucusque vocauimus, alij cornua vocant, vt constat ex hoc Plinij: *Prædam ipsi in se expeten-
dam sciunt solam esse in armis suis, quæ Iuba cornua appellat: Herodotus tantò antiquior, & consue-* *Lib. 8.*
tudo melius dentes. Ipse vero alicubi, *Elephantos & Arietes* (inquit) *candore tantum cornibus assi-* *Dentes, an cornua.*
mulatis, in Santonum littore reciprocans destituit Oceanus. Ad cuius loci declarationem sic scribit *Lib. 9.*
Massarius: Quoniam autem de ambabus belluis, scilicet elephantis & arietibus simul loquitur,
dentes elephanti marini Plinius hic cornua videtur appellasse, ne si dentes dixisset, arietes, de *Plinij locus declaratus.*
quorum cornibus, non dentibus sermo est, ab appellatione cornuum exclusisse videretur. Nam si
dentes elephantorum dixisset, opus fuisset, arietum quoque cornua expressisset: sed tolerabilius
Plinio visum vtrisque animantibus seruiendo cornua appellare; quod alibi etiam hac de causa fe-
C cisse videtur, dentes elephanti cornua impropriè nuncupando, vt libro decimoctauo, quando ait:
Atq́ cum in arbores exacuant limentq́ cornua elephanti, & duro saxo rhinocerotes: ne si dentes ele-
phanti dixisset, rhinocerotes quod cornua non dentes exacuunt, similiter exclusisset. Sed quando
de solis elephantis loquitur, dentes propiè appellat, vt libro octauo (vnde eius verba paulò antè
recitaui.) Dentes quoque Aristoteles secundo de historia appellauit, & tertio de partibus anima-
lium elephanto cornua negata dixit, quòd magnitudinis ipsius exuperantia ad necem arcendam
sufficeret. Hucusque Massarius. Cæterùm præter Iubam, quem citat Plinius, fuit & Varronis opi-
nio eadem; inquit enim: *Quos dentes multi dicunt, cornua sunt.* Idem & Aelianus postmodum cre- *Lib. 3. de ling. Lat.*
didit, qui & cornuum medullam in elephantis edendo esse tradit. Medullam autem habere scri-
bunt Monachi in Mesuem. Et Oppianus elephantem inter cornuta animalia describit, & cur cor-
nua, nam dentes dici debeant, edocet his versibus:

Deinceps immensos elephantes, Diua, canamus,
Cornibus armatos immanibus antè reflexis,
Namque duo tollunt ingentia spicula malis
Ad cælum, exertis omnino dentibus æqua,
D *Quæ vulgus resecans dentes existimat esse.*
Non sic appellare placet, sed cornua dici,
Cornea cum virtus illis videatur inesse:
Quanquam perpaucis (ni fallor) signa probantur.
Nam quæcumque feris tendit propago supernè,
In summis adnata genis, id nuncupo cornu.
Sin minus à malis vergat propago deorsum,
Dens appellari, non cornu debuit illa:
His verò gremium cornu radicibus altis
E cerebro deriuatis, primum arboris instar
Et fagi, capitis fulcitur vertice vasto.
Hinc varios trahit anfractus per tempora repens
Sub cute, tum malas subit, hinc apparet ab ore
Ardua contorquens apices ad sidera summos,

Pluribus hoc dentis fallacem præbuit anſam, E
Eſt tamen hoc multo quoque clarius argumentum:
Dens omnis rigidus manet intractabilis arte,
Non aſtus, non artificis ſolertia prodeſt.
Nam ſi dilatare velis, parere recuſat,
Si violare pares, in fruſta abrumpitur vltrò:
At validis curui fiunt è cornibus arcus,
Quæque illi dentes vocitant, eborarius illa
Perpolit, exercet, varioſque reflectit in vſus.

Lib. 1. Eliacor. Quæ argumenta Oppianus à Pauſania accepiſſe videtur, quicumque (inquit hic) elephantum oſ-
ſa, quod ex ore promineant, dentes potius quàm cornua eſſe putant, conſiderare debent alces ma-
Alcis cornua. res (fæminæ enim ijs carent) ſua habere cornua in ſupercilijs: Aethiopicos verò tauros in naſo ſi-
Tauri Aethiopici. ta: vt non valdè mirum ſit eadem elephanto ab ore prominere. Accedunt & hæc argumenta aſſer-
tioni noſtræ: Cornua annorum circuitu animalibus quibuſdam decidunt & renaſcuntur, in quo
genere, vt ceruos & dorcades eſſe conſtat, ſic nos etiam elephantos ponimus: Dentes certè ani- F
malium adultorũ nulli ſolent renaſci. Quomodo igitur renaſcerentur hæc elephanti oſſa, ſi dentes,
non cornua eſſent? Sed igni etiã dentium natura non concedit, at cornua, vt boum, ſic elephantorũ,
ex rotundis fieri plana & in alios verti figuras vi ignis poſſunt. Hippopotamis & apris dentes exer-
tos inferior maxilla profert: at cornua non videmus ex maxillis naſci. (In Græco, inquit Geſne-
rus non legitur negatio, ſed videtur deeſſe, quamuis Cælius ſine negatione verterit; Gillius diſ-
ſimulanter præterijt,) Sciendum eſt autem cornua elephanti à temporibus ſupernè deſcendere, &
ita foras tendere: quod quidem non auritus ſed oculatus teſtis ſcribo. Nam cranium elephantis
accurratè conſideraui in Campania in templo Dianæ, quod triginta plurimum ſtadijs diſtat à Ca-
pua metropoli Campaniæ. Elephas itaque vt magnitudine & ſpecie corporis à cæteris animali-
Lib. 2. de vita Apollonij. bus permultum differt, ſic diuerſum etiam & peculiarem ſibi cornuum habet exortum. Hæc ita-
que Pauſanias. E contrario modò Philoſtratus interprete Alemano Rhinuccino aduerſus eam
ſententiam refutatis Iubæ rationibus, ſic ſcribit: Iuba dentes elephantorum, cornua eſſe arbitra-
tur, eo quòd à temporibus naſcantur: acuere autem ipſa elephantes dicuntur, quod nulli alij in-
eſt animalium, permanere eadem etiam quæ primitus naſcuntur, nec decidere, ac rurſus naſci:
ego autem his rationibus nequaquam aſſentior. Cornua enim etſi non omnium animalium, cer- G
uorum ſaltem decidunt, ac renaſcuntur: (Aelianus quoque in Mauritania vt quotannis ceruis, ſic
Cornua quibus animalibus. decimo quoque anno elephantis excidere dici ait:) aliorum quoque animalium nulli contingit, vt
dentes cæteris eminentiores quas ſannas vulgò dicimus, aut gemini etiam ſpontè cadant, quod ſi
fortè violentia quadam coacti ceciderint, non renaſcuntur: armorum inſtar natura maxillis illos
inſeruit. Inſuper cornua lineam quandam veluti torno impreſſam ſingulis annis circa radices ob-
ducunt: quod oues etiam, capræ, boueſque teſtantur: dens autem leuis polituſque oritur, & niſi
violenter frangatur, talis permanet, materiam enim ſubſtantiamque lapidis Parthici parere vi-
detur. Cornua inſuper ea tantum habent animalia quibus duplex bifidaque eſt vngula: Elephas
verò quinque habet vngulas, & plantam multipliciter ſciſſam, ne altius pedes imprimat, ſi quan-
do in humido ſolo fortè conſtiterit: prætereа natura cornutis omnibus animalibus perforata & in
medio vacua oſſa ſupponens, ſupra quæ extrinſecus cornu producitur: elephantorum autem ple-
na & per omnes partes ſimilia oſſa ſunt, quod ſi illud extrinſecus quis apertum inſpiciat, in medio
An mutentur. tenue foramen inueniet, ſicut in dentibus eſſe videmus. Nunquid verò iſtiuſmodi ſiue dentes ſi-
Lib. 10. de ſubtil. ue cornua mutentur, Cardanus incertum eſſe ait, & ſi mutantur, ſemel omnino tantùm mutari
neceſſe eſſe. Idem iſtiuſmodi inter Philoſtratum & Pauſaniam diſputationem pulchram quidem, H
ſed inutilem eſſe ait, ipſe tamen recitatis vtriuſque rationibus, duas pro Pauſania firmiores adij-
Cardani de dentibus elephanti opinio. cit, primam quòd elephantorum dentes teretes ſunt, exacteque rotundi, abſque acie, quod om-
nibus (inquit) proprium eſt, nam dentes omnes mucronati ſunt, vt apri & canum & omnium
aliorum. Elephas etiam dentibus, vt dictum eſt, caret in anteriore parte, non ſolùm ſuperio-
re mandibula, ſed inferiore etiam, quod proprium eſt ſolis cornigeris animantibus. Elephan-
ti igitur cornua illa (inquit) erunt. Mox verò rationem primam dicentium cornua eſſe, adeò
ait eſſe abſurdam, vt oppoſita ſuppoſita aſſumant ad idem concludendum. Alter enim, ſcilicet
Iuba, vult nunquam mutari elephantorum dentes, Pauſanias vult mutari: nec ſi alterutrum
concedatur, quicquam concludere poteſt, cùm tam dentium quàm cornuum quædam muten-
Cornua non omnia caua. tur, quædam nunquam, vt in cornibus cerui mutantur, boum non mutantur. Illud verò ſtu-
poris ingentis argumentum, quod Philoſtratus dicit, dentes elephantorum ob id mereri dentes
appellari, quòd ſolidi ſint, non inanes, vt cornua: primum quod non omnia cornua ſunt ina-
nia, imo pleraque ſolidiora, vt caprarum & ceruorum, inania ſunt boum & bubalorum.

Deinde

A Deinde quod maius est, quodque illum arguit in scribenda illa fabella negligentem & oscitantem vt nunquam ne dentem elephantis viderit, cuius semper maxima fuit copia, vt audeat dicere, elephantorum dentes, non esse intus vacuos, cùm manifestissimè sint vacui, at aprorum fulmina tota illa parte, qua tempori inseruntur. Sed neque dentes omnes solidi sunt, quod ille præsupponit, cùm dentes, vt dixi aprorum, qui prominent tota illa parte, qua mandibulę iunguntur, sint inanes & vacui. Itaque pudet iam tactæ stupiditatis illorum; tum verò qua situm illud nullius propemodum vsus, & quod à substantia rei quærendum erat: nam duobus verbis res absolui potest. Constat enim esse dentes: nam substantia est alba, minimè perspicua, nec flecti sponte apta, sed si cogatur, rumpitur. Ecce quod habes quæsiti propriam dissolutionem, atque perutilem. At igne tamen ducitur, concedo; docebimus & igne ossa duci, sed non adeo faciliter, vt cornua. Hactenus Cardanus; cui etsi quidem etiam concedi potest, ebur verum, cùm in terram cadit, facilè frangi, non tamen propterea planè dentem vocabimus, cùm id arte deposita natiua duritie, mollescat, vt clarissimè testatur Ouidius, de statua loquens eburnea in puellam immutata: *Dentes non omnes solidi*

Tentatum (inquit) *mollescit ebur, positoque rigore* *Metam.10*
B *Subsedit digitis, ceditque, vt Hymettia Sole*
Cera remollescit.

Φῦκα vocatur ab Aetio, vt ait Gorræus, potus, in quo ebur aliquandiu maceratum ceræ instar emollescit, flexileque in opus quodcumque domito rigore tractatur. Quamobrem cùm & situ, & natura à cæteris dentibus & cornibus differant, multa tamen vtrisque communia habeant, si quid ex vtrisque compositum esse dixero, nemo puto vitio daturus est, dentes tamen aptiùs quam cornua debere vocari. Siquidem ex poëtis antiquis, qui cornua vocant, vnicum tantùm in promptu habeo Martialem, de Aegle edentula, ideoque dentibus vtente eburneis:

Sic dentata sibi videtur Aegle, *Lib.13.*
Emptis ossibus, Indicoque cornu.

Cæteri ferè dentes nuncupant. Iuuenalis:

Dentibus ex illis quos mittit porta Syenes, *Sat.11.*
Et Mauri celeres, & Mauro obscurior Indus,
Et quos deposuit Nabatheo bellua saltu
Iam nimios capitique graues. Silius:
C *Nunc auri ferrem, niuei nunc munera dentis.* *Lib.16.*

Ouidius:

Dentes æquantur dentibus Indis.

Hoc enim, vt Plinij verbis vtar, solum ebur est. Sed & Virgilius dentes existimasse videtur, de eburnea porta, per quam Aeneas ab ipso emissus fingitur, loquens: *Eburnea porta.*

Sunt geminæ somni portæ, quarum altera fertur
Cornea, quæ veris facilis datur exitus vmbris:
Altera candenti perfecta nitens elephanto,
Sed falsa ad cælum mittunt insomnia manes.
His vbi tum natum Anchises, vnaque Sybillam
Prosequitur dictis, portaque emittit eburna.

Hunc enim locum exponens Seruius. Vult (inquit) intelligi falsa, quæ dixit. Physiologia verò hoc habet: Per portam corneam oculi significantur, quòd & cornei sint coloris & duriores cæteris membris, nam frigus non sentiunt, sicut etiam Cicero dixit in libris de natura deorum. Per eburneam verò portam os significatur à dentibus, & scimus quod quæ loquimur, falsa esse possunt, D & quæ videmus, sine dubio vera sunt, ideo Aeneas per eburneam emittitur portam. Est & alter sensus. Somnum cum cornu nouimus pingi, & qui scripserunt de somnijs, dicunt ea quæ secundum fortunam & personæ possibilitatem videntur habere effectum, & hæc vicina sunt cornu: vnde cornea vera fingitur porta, ea verò quæ supra fortunam sunt, & habent summum ornatum, vanamque iactantiam, dicunt falsa esse, vnde eburnea quasi ornatior porta fingitur. De vtilitate modò ac vsu horum siue dentium siue cornuum, quam præstant ipsi animanti, sic differit Cardanus: Vt tutus esset à Leonibus, dentes illos effecit, nam cornua (in vertice capitis scilicet) inepta fuissent propter duas causas; tum quia coguntur collum inflectere, tum quia hostem non tam bene viderent: At colli flexura longitudinem expostulat: vt igitur esset robustissimum, collo breui opus fuit, ac minimè flexili: vnde & Leones ceruicem raro ac parum flectunt. Estque id etiam signum in hominibus, si à natura fit, roboris & fortitudinis. Dentes igitur illos antè fixit vt essent robustissimi & commodi, non iam mandibulæ inferiori, imo nec superiori, sed temporibus inseruit. Nam mandibula sola inferior edendo mouetur, dentes superiores nunquam; quamuis plurimi hoc nec in seipsis aduertant. Si igitur dentes in inferiori mandibula fuissent insiti, robur *Porta cornea.* *Dentium siue cornuum vtilitas.* *Mandibula inferior edēdo solùm mouetur, superior semper quiescit.*

ob illius paruitatem habere non potuiſſent, & periculum luxationis in magno niſu attuliſſent, & E
comedendo mirum in modum fatigaſſent & tardaſſent elephantem. At quia materia dentium o-
pus erat ad tam prægrandes dentes fingendos, ſuſtulit dentes omnes anteriores tam ſuperiores
quàm inferiores, vt ex his illos conficeret. At dentibus illis impediebatur, ne os in terram ex por-
rigere poſſet, ſimul ac breuitate colli, & quia dentibus anterioribus careret, ob id neque cibum
ex terra, neque potum è fontibus haurire poterat, his omnibus longa ipſa proboſcide & inani, &
ad modum manus comprehendente omnia &c. ſuccurrit. Hæc ergò ille. Iſtiuſmodi proboſcidem
Græci ſimiliter προβοσκίδα dicunt, Ariſtoteles verò μυκτῆρα, tum in hiſtorijs, tum in ſecundo de
partibus id eſt, naſum, eſt enim elephanti naſus, ſeu potius pars à naſo porrecta demiſſaque in
terram verſus: Potuit autem ita vocare aut quia ea naſi in omnibus animantibus appellatio eſt,
aut quia inde ſonum edit, vt μυκασμὸν, quocirca tubam quoque noſtrum vulgus nominat. Vo-
catur autem proboſcis, quòd ea ante ſe extenſa paſcatur, hoc eſt, cibum potumque ori admoueat.
In Plinij codicibus recentioribus etiam promuſcis legitur: & Cælius promuſcidem à nobis vocari
Promuſcis: Lib. 3. c. 30. dicit, ratione qua h. quandoque tranſit in m. Vtitur autem & Vitruuius eo nomine, & Gaza in ſua
tranſlatione. Satis autem conſtat à muſcarum ligula dictam eſſe. Philoſtratus alijque Græci ea- F
dem ratione προνομαίαν, eandem partem vocant, quibus videlicet νέμεσθαι idem ſignificat, quod
βόσκειν id eſt paſci. Προνομαία (inquit Varinus) καὶ προβοσκὶς ἡ τοῦ ἐλέφαντος ῥὶς, id eſt, Prono-
Pronomæa. mæa & proboſcis, eſt elephanti naris. Proboſcis tamen in alijs quoque animantibus celebratur;
Proboſcis quibus propria. quin & Athenæus author eſt, proboſcida quidem & pronomæam elephantum eſſe, propriè tamen
de muſca & loligine proferri, necnon & de ſepia quoque, vt idem alicubi annotauit. De muſca
vſurpaſſe Lucianum conſtat, & Varro vt Nonius citat, ſe ericium inueniſſe cum proboſcide ſcri-
bit. Cardanus examinans proboſcidem elephantis, cum proboſcide culicis, naturam ait, dum cu-
licem conderet, meditatam fuiſſe elephantem, quamobrem mirè à Scaligero exagitatur his ver-
bis: Nemo vnquam melius prouerbium expreſſit vetus. Quanquam haud è muſca, ſed è culice
Exerc. 293. 6. feciſti elephantum. Ais enim: Dum culicem natura conderet, elephantum meditatam. Vbi ne-
ſcio, vter ineptior, tunè quem referre non pudeat; an ego quem refellere non pigeat. In piſtri-
num tamen quando meum me fatum impulit, molendum eſt. Quin etiam argutemur. Natura
cùm elephantum meditaretur; eius formulam, quod & pictores & architecti ſolent, in culice pro-
poſuit, quaſi ichnographiam, vt ectypum faceret. Muſcæ promuſcis propior elephanti manui eſt:
quare ſuper ea, non ſuper culice, priſci prouerbium condidere: quin promuſcis à muſca ad ele- G
phanti naſum deſignandum tranſlata credi poteſt. Quid elephanto cum beſtiola ſenum crurum,
quæ ſimul & valgia ſunt & vaccia: quorum poſtrema longiſſima, contrà quàm elephanto. Præ-
terea promuſcide pro manu & calice vtitur elephas, non pro ore, ſicut culex. Similior elephanto
ſus: quàm ob cauſam, vt opinor, ſtultiſſimus ſimul atque nequiſſimus impoſtorum omnium Ma-
homet; in arca Noæ, ſuem ortum ex elephanti ſtercore blaterat. Nihil alioquin elephanto infe-
ſtius quàm ſus. Eius enim ſtridore ſolo, quod facere tela nequeunt, in fugam vertitur. Macte
culex Cardanice, cuius idea elephantus eſt. Iam te aſſertorem video Platonicorum exemplarium,
Ariſtotelicis iſtis nugatoribus, pernitiem minitantem. Muſcæ proboſcidem ἐπιβοσκίδα vocat
Philoſophus in quarto de partibus. Aloyſius Cadamuſtus à ſuillo roſtro in hoc differre ait, quod
elephanto proboſcis volubilis eſt ad nutum, vt modò vibrare, modò retrahere poſſit. Adde quod,
vt Gillius ait, intus concaua eſt, ex Oppiano nimirum, qui ſic canit:

Τῶν δ' ἤτοι (ὀφθαλμῶν) μεσηγὺς ὑπεκπροθέει μεγάλη ῥὶς,
Λεπτήτε, σκολιήτε, προβοσκίδα ἣν καλέουσι
Κείνη θηρὸς ἔφυ παλάμη, κείνῃ τὰ θέλουσι
Ῥηϊδίως ὀρέγουσιν. id eſt,
Inter quæ (lumina) *porrecta canalis prominet ingens,*
Pertenuis, flexoque anfractu, dicta proboſcis.
Quòd veluti manus eſt illi, quaq; omnia prenſat.

Lib. 17. de vſu part. c. 1 Habet (inquit Galenus) elephas, quo loco alijs eſt naſus, partem quandam pendentem, angu- H
Proboſcidis deſcriptio, & vſus. ſtam ac longam, adeò vt ad terram pertingat. Hac pro manu vtitur, & extrema eius parte ſic om-
nia tractat, atque ita rebus apprehendendis applicat, vt ne minima quidem numiſmata ipſum
effugiant, quæ etiam ſublata proboſcide (ſic eam partem vocant) rectori inſidenti tradit. In fi-
ne perforata eſt, & animal ipſum per foramina illa velut per nares reſpirat. Poſtquam autem mor-
tuo elephante vſque ad radicem partis ipſius diſſecans, meatus quia foraminibus ſurſum feruntur,
reperi non aliter quàm in nobis exitum habere duplicem; vnum quidem qui ad ipſum cerebrum
perueniebat, alterum autem in os perforatum, impenſius adhuc naturæ artificium ſum admira-
tus. Vbi autem etiam didici ipſum animal, cum fluuium aut lacum profundum traijcit, vt totum
ipſius corpus demergatur, per ſublatam in altum hanc proboſcidem reſpirare, naturæ prudentiam
intellexi,

A intellexi, non in eo duntaxat, quòd partes omnes ipsius animalis pulchrè construxerit, sed quod ipsum etiam eis vti docuerit. Hæc ille, ex Aristotele, ni fallor, apud quem similiter legimus: *Habet elephas talem tantamque narem, vt ea manus vice vtatur, quippe qui non nisi ad os illam admouens & bibat & edat: suo etiam rectori eam erigit, atque offert: & arbores quoque eadem prosternit: & quoties immersus per aquam ingreditur, ea ipsa edita in sublime reflat atque respirat. Aduncíuscula parte sua postrema, naris hæc est, sed flecti non potest: cartilaginea enim, & proinde rigidiuscula est.* Alibi rursus de eiusdem partis vsu ait: *Elephantis prolixa, validaque naris augetur, eiusque vsus idem qui manus; ea namque cibos tam siccos quam humidos colligunt, capiunt, & ad os admouent soli animantium omnium.* Et rursus: *Elephas prioribus pedibus non vtitur loco manuum sed nare sua.* Quamobrem Cassiodorus eleganter & perquam appositè hanc partem, nasutam manum appellauit, Plinius aliquando simpliciter manum, vt cùm ait: *Mandunt ore: spirant & bibunt, odoraturque haud impropriè appellata manu*; aliquando promanum. Manum autem etiam vocauit Cicero: *Manus etiam (inquit) data elephantis, quia propter magnitudinem corporis difficiles aditus habebant ad pastum.* Præ cæteris verò appositissimè Lucretius elephantes inde anguimanos vocabat. probo-
B scidem enim flectit, reflectit, contrahit, porrigit, lubricat & incuruat. Est enim tortilis, flexilis, lubrica, volubilis serpentis in morem. Cur verò prominentem habeat istiusmodi promuscidem, inter alios rationem etiam reddit D. Ambrosius in Hexamero, quia cùm sit eminentior cunctis, se inclinare ad pascendum non potest: itaque promuscidis ad colligendum cibum vtitur ministerio. Ea immani bestiæ largi potus infundit humorem, ideoque concaua est, quo ad restinguendam tantæ beluæ sitim plenos lacus hauriat, aut collecto flumine possit vndare potantem. Similiter D. Basilius quærens, quid sibi vult proboscis elephanti? Quoniam (inquit) tantæ molis hoc animal & omnium terrestrium maximum ad stuporem admirationemque obuijs incutiendam productum est, oportebat carnulentum esse, & obeso corpore distractum. Huic si grande pro rata membrorum inferiorum pedumque ratione exæquatum collum adiunctum fuisset, inatractabile penitus esset exuperante pondere semper ad humum deuergens. Nunc autem caput quidem per colli paucas admodum vertebras spinæ dorsi counitur. Proboscidem autem habet officium subeuntem, munusque colli, qua planè tum pabulum sumere quàm potum etiam adhaurire solet, & ad se sustollere. At enim pedes ipsi sunt inarticulati, quo quasi columna couniti, vastam illam corporis molem suffulciunt. Namque si artus tanto corpori sustinendo molliores & qui facile flecterentur, es-
C sent substrati; creberrimæ fierent emotiones articulorum, fera in humum modò genua inclinante, modò se attollente ex humo. Neque enim alleuandæ tantæ moli satis essent. Nunc verò paruus talus pedi subijcitur elephanto, nec tamen in teretem figuram, neque in genu commissuram dearticulatus est aut distinctus. Neque enim ad lapsum prona articulorum lentitudo carnulentam illam tanti animalis molem ferre posset, tanta adeò confunditur copia carnium, vt continenter intremiscat, ruinamque videatur interminare. Quæ cùm ita sint, opus elephanto fuit porrectiore illo naso, qui ad pedes vsque demitteretur. Non vides in bellis, quod perinde ac turres quædam animatæ vniuerso agmini viam muniunt ac prægrediuntur? At certè veluti colles quidem concretione carnium condensati, intolerabili facto impetu constrictas constipatasque hostium acies distringunt & dissecant? Quod si partes infernæ minus decenti proportione responderent, reliquæ moli corporis, nullo animal tempore persisteret. Arrianus in expeditione Alexandri tantam elephanto vim in proboscide esse ait, vt homines armatos tanquam flagello, implexos in sublime attollat. Facilè verò eam amputari, Pyrrhi præliorum experimentis patuisse Plinius author est. Os, vt tradit Cadamustus, habent in pectore, atque hoc non proboscide sugunt, teste Aeliano & Aristotele, qui & linguam eis esse scribit perquam exiguam, atque interius positam
D quàm sit in cæteris, ita vt vix eam videre possis. Cur autem talem natura fecerit, rationem hanc attulit nobis Cardanus: At cùm lingua (inquit) sit ob dentes, elephas autem dentibus anterioribus careat, lingua parua & intus recondita opus fuit, quoniam dentibus molaribus inseruire debuit. Simul si magna fuisset, impedimentum afferret, ne proboscis cibum vsque ad dentes molares porrigeret. Sed quia opus erat ad vitæ longitudinem optima masticatione, & quia etiam cibus à dentibus nullis anterioribus dissecari poterat, molares adeo robustos & tam commodè fabricauit, vt quemadmodum testatur Aristoteles, cibum omnem confestim redigat in farinam. Oculos habet magnos, sed pro tanti corporis portione exiguos, vt canit Oppianus:

——— ἀτάρ ὀφθαλμοι τελέθουσι
Μείονες, ἢ κατὰ ἐκεῖνο δέμας, μέγαλοι περ ἐόντες.
——— *Et flammea lumina versat,*
Magna quidem, verùm pro tanto corpore parua.

Cassiodorus etiam oculos quidem paruos esse ait, sed grauiter se mouentes. Fuisse autem elephanto paruitatem oculorum datam idem Cardanus asserit, vt cùm non recondi possent, tutiores

forent

Li. 10. Var. *Manus nasuta.* *Lib. 2. de nat. deor.* *Lib. 2.* *Lib. 6. c. 5.* *Pedes.* *Lib. 6.* *Vis in proboscide.* *Os.* *Lingua.* *Oculi cur exigui.* *Lib. 10. Variar.*

forent ab ictibus. Recondi autem non potuisse, quia à lateribus positi, non vidissent ea, quæ antè E
occurrerent: necessariumque fuisse, vt essent à lateribus, ne ob nixum dentium & proboscidis propinquitatem læderentur, atque ita animal ante senium cæcum efficeretur, tum maximè quia longissimæ vitæ futurum erat. Cumque ob robur ac dentes caput magnum efficere natura cogeretur, informe, vt ita dicam & sine rotunditate: qualiscumque enim additio ad ornamentum facta capiti, ipsum in immensum auxisset: ob id valdè deforme caput habent elephantes. De capitis elephantis magnitudine & enormitate sic meminit Oppianus:

Caput cur deforme.

Ἴφθιμον δὲ κάρηνον, Vertit interpres

Immensum caput ille gerens, & pondere vastum.

Aures. Strabo author est, spiramentum quoddam habere secundum tempora, per quod mas pingue quid emittit tempore coitus, & fæminæ tunc eundem meatum apertum esse. Aures quoque pro corporis portione exiguæ eodem Oppiano attestante. Qui eas dimensi sunt, quaquauersum gemini palmi magnitudine esse inquiunt, nec id vsque minore aut maiore, vt assolet, proceritate, sed pro magnitudine latas. Quidam obscurus author tradit, auriculas habere, quales draconum pinguntur, aut vespertilionum alis similes. Notum ex historia Romana locum esse iuxta aures, F
quo vulnerato facilè intereunt. *Iussit* (inquit Frontinus) *ferocissimum elephantem sub aure vulnerari.* Clarissime Liuius: *Scalpro inter aures ictu mallei adacto interficiuntur.* Ea breuis via reperta est, ad tantam beluæ molem subitò conficiendam. Liuius id Hasdrubalis inuentum esse credidit.

Cap. 43. *Lib. 6. c. 30.* Est verò etiam vbi planè auribus carere dicuntur. Scribunt enim Solinus & Plinius apud Sambros Aethiopiæ populos nullam esse auritam quadrupedem, nec elephantos quidem. Quod tum ad soli dispositionem, tum ad cæli qualitatem referendum censent.

Cutis. Cutis in tantam duritiem solidatur, vt putes, inquit Cassiodorus, esse osseam. Hæc nullo transmittitur telo, nulla ferri acumine penetratur. Ideoque Persarum reges hanc beluam ad bella traxerunt, quæ & nullis ictibus pulsata cederet, & aduersarios sua mole terreret.

Lib. 17. *Lib. 7. de re mil. c. 7.* *Scuta ex corio elephantis.* Strabo author est pellibus pro clypeis vti Mauros, sed & Robertus Valturius loquens de Numidis, cum dixisset, eos scuta elephantorum corio extento ac durato habilia ac tuta gestare, bello inutilia indicat, eam esse eorum naturam tradens, vt acceptum imbrem tanquam spongia imbibant, & per hoc intractabilia repentino pondere fiant. Cur autem humorem sibi imbibant, ratio est, quia cutis eorum vlcerosis vallibus exaratur, vt loquitur Cassiodorus, siue vt Plinius, cancellata est, hoc est, quasi tessellatim efformata, vt exponit Stephanus Aqueus, siue lignorum transuersorum modo efformata contextaque. Ligna enim G
inter se modicis interuallis (inquit) in transuersum retis instar inuicem annexa, cancellos vocant:

Cancellata cutis. hinc cancellata cutis, quo diximus, modo compacta. Sic & Calepinus cancellatam cutem interpretatur, quibusdam cancellis distinctam, hoc est, tessellatim (inquit) quadratam, & in modum capsularum factam: sed & ipse Plinius vsum istiusmodi cutis assignans, similiter exponit; vt modò patebit. Ob eandem tamen corij duritiam homines in regno Pegu pellem elephantis, armorum loco ferunt. Hinc autem Lucanus de Sceua fortissimo illo Cæsariano loquens, qui vnico scuto omnes sustinuit Pompeianos, eum elephantino corio assimilauit appositissimè:

Par pelagi monstris, Libycæ sic bellua terræ
Cetulus densis elephas oppressus ab armis
Omne repercussum squalenti missile tergo
Frangit, & hærentes mota cute discutit hastas:
Viscera tuta latent penitus, citraque cruorem
Confixæ stant tela feræ, tot facta sagittis
Tot iaculis vnam non explent vulnera mortem.

Quamuis autem cutis duritie simpliciter commendetur, eà tamen in dorso, quàm in ventre durior est, vt idem Plinius, & ex eo Solinus testantur: *Durissimum* (inquiunt) *dorso tergus, ventres* H
molles. Pilosane setosaue, an nuda sit ipsa cutis, non satis clarè ex authoribus colligas.

Cutis an pilosa. Cardanus non solum nudam ait, sed etiam cur talis esse debuit, simul & durissima, rationem reddidit his verbis. Sed cum ibi maior copia sit harum infelicitatum (quæ fuit à muscis, crabronibus, alijsque istiusmodi insectis) quàm vt cauda & proboscide possit omnes excutere, simul etiam propter loca quædam, quæ neque cauda neque proboscis commodè potest attingere, his incommodis natura duobus modis succurrit, primùm cute cancellata, qua illas comprehensas collideret: secundum vt cutis esset durissima & crassissima, quod etiam ad arcendas iniurias aëris & ad securitatem tum leonum, tum aliorum grandiorum ferarum fuit non solùm vtilissimum, sed etiam necessarium. Quo factum est, vt tanta & tam dura cute non fuerit commodum edere pilos; nam materia pilorum in cutem translata duriorem illam efficit, & minus etiam erant pili ob id necessarij, qui tamen si adfuissent, magnum incommodum attulissent in aquis & paludibus versanti: vnde sic semel excusso tergore, totus nitet, & celerrimè siccescit. Quidam etiam obscurus elephantum totum

nigrum

A nigrum esse scribit, & glabra cute, sine pilis, & Solinus nullas ei setarum hirsutias esse tradit, ex Plinio, qui cùm dixisset durissimum dorso tergus esse, ventres molles, addit, *setarum nullum tegumentum, ne in cauda quidem præsidium abigendo tædio muscarum (namque id & tanta vastitas sentit,) sed cancellata cutis & inuitans id genus animalium odore. Ergo cùm extenti recepere examina, arctatis in rugas repente cancellis, comprehensas enecant. Hoc ijs pro cauda, pro iuba, pro villo est.* Alicubi verò cùm reprehendisset illos, qui subtilitatem animi constare non tenuitate sanguinis putant, sed ea magis bruta esse, quibus crassior cutis est, subdit; *Elephantorum quoque corpora impenetrabiles setas habent, cùm tamen omnium quadrupedum subtilitas animi perhibeatur illis.* Hic vbi setas legitur, vetus lectio (inquit Hermolaus) erat scacetias; quæ vox cùm sit deprauata, & Plinius lib. 8. neget setas elephantis vllas esse, fieri potest, vt scribendum sit, quasi setas; non enim setæ ibi sunt, sed quasi setæ. Nicolaus Leonicenus in opere de erroribus Plinij legit, elephanti quoque tergora impenetrabilia sagittis habent. Nam si elephanti durissimum (inquit) tergus habent, vt ille scribit, cur non idem sit sagittis impenetrabile, hoc est, cum difficultate penetrabile? Eodem ibidem teste Plinij patronus multò licentiùs (quàm Hermolaus nimirum) ex vno verbo

Li. 11. c. 39.

Plinij locus consideratus

Lib. 3. c. 19.

B duo fecit, hoc est, loco setas, scripsit pro setis, ita vt aliud (inquit) verbum supplere sit necessarium, si sensus debeat esse integer, sic legendum totum: Elephantorum tergora pro scutis homines habent, sed probandum erit ex historijs, homines non solùm ad gestanda propugnacula aliquando vsos fuisse in prælijs elephantis, sed etiam eorum tergora habuisse pro scutis; alioquin vt opinor, nemo tàm violentam admittet emendationem; Hæc Leonicenus, illius quem Plinij patronum vocat, correctione non intellecta, nam pro scutis dixit, id est quasi scutorum loco. Alij itaque pro setas legunt cetras, quod probo. Neque etiam verum esse puto, quod idem Leonicenus ait, Plinium, cùm elephanto nullum setarum tegumentum esse ait, Aristoteli consentire, nam etsi Aristoteles elephantum in quadrupedum genere minimè hirtum esse scripsit, tamen in quinto de generatione testatur elephantos & boues tenuiore quàm sues pilo integi. Habet itaque pilos, id quod & Plinius alicubi ceu sui oblitus manifestò profitetur; quem locum miror ab alijs non animaduersum. *Indi (inquit) mirè gaudent longitudine eorum (smaragdorum) solosque gemmarum esse prædicant, qui carere auro malint; ob id perforatos elephantorum setis religant.* Testaturque Cadamustus sese pilos ex elephante euulsisse, qui (inquit) nigricabant, & quasi duorum palmorum mensuram excedebant, erantque amplitudinis non contemnendæ. Quin Gillius quoque pi-

Lib. 2. Hist. cap. 1.

Lib. 33. c. 5.

Cap. 43.

C los eorum ex nouo orbe deportatos vidisse se profitetur, qui ad duorum palmorum magnitudinem procederent. Sed nec illud quoque omnino verum est, quod paullò antè ex eodem Plinio de cauda dicebamus, nullum in ea præsidium esse abigendo tædio muscarum. Nam pilis ea omnino non caret, vt scribit Vartomannus his verbis: Caudam habent similem bubalis, trium fortè dodrantum longitudine, paucis in extremitate pilis. Inuenio autem in descriptione Guineæ, istiusmodi caudis muscas ab idolis arcere mulieres. Malleolos posterioribus imis cruribus teste Aristotele possidet. Sed de crurum flexu alij aliter etiam tradunt; nam non solùm authores obscuri elephantos crura sine nodis articulisque habere tradunt, & ossa solida & inarticulata, ideoque crura tibiasque flectere non posse, & si cadant, non posse surgere: hincque esse quod dormientes non recumbant; sed defessi magnis arboribus se applicent, verùm etiam classici nonnulli, vt Cassiodorus, ex antiquis Strabo, & Diodorus Siculus, vt in capiendi ratione dicemus. Genua, inquit Cælius, non flectunt, vti Ambrosius prodit; quia rigidiore crurum vsu opus fuit, quo velut columnis tanta posset membrorum moles fulciri: Calcaneum modò leuiter inflectunt, rigent cætera pedum à summo ad imum. Aliàs verà ita scribit: De communi animalium gressu prodit Aristoteles, diuturna hominum famà celebratum, elephantos nullo crurum inflexu moueri; quæ tamen

Cauda.

Lib. 4. c. 10.

Crura.

Lib. 16.

Lib. 4.

Lib. 4. c. 12.

Li. 13. c. 18.

D falsò confirmata sit, cùm id genus animalium inflexu vel in scoptulis opertis, vel in clunibus adducto sese moueant. Quomodo autem crura flectat, docet Plinius his verbis: *In posterioribus elephanto articuli breues: Idem poplites intus flectit hominis modo, cætera animalia in diuersum,* ex Aristotele, qui elephantum, non vt aliqui retulerunt, agere scribit, sed considendo, crura inflectere: non posse tamen præ nimio pondere, vtrumque in latus æquilibrio quodam vergere; sed aut læuo incubare, aut dextro, aut eo in ipso habitu requiescere: flectere hunc certè suos posteriores poplites modo hominis: Et aliàs quoque cæteras quadrupedes, elephanto excepto, contrario modo quàm homines sua ait membra inflectere. Vartomannus ait articulos crurum non tam sublimes habere, vt aliæ animantes, sed humiliores terram versus. Sunt autem crura priora multò posterioribus longiora, vt idem philosophus meminit, necnon Plinius & Aelianus, & Oppianus:

Vt crura flectat.

------- Ποδῶν γε μὲν οὐκ ἴσα μέτρα:
Ὑψόθι δὴ πρόσθεν πολὺ πλεῖον ἀείρονται, id est,
Nec mensura pedum par est, siquidem altiùs antè
Exuperant multò, breuioraque crura videntur.

Cur

Cur pedes anteriores robuſtiores. Cur autem anteriores ei pedes maiores validioreſque ſint, rationem reddit Albertus. **Pedes eiuſ-** E
dem cum equinis ſunt rotunditatis, ſed ampliores, vt planta, inquit Gillius, quoquo verſum ad
binos dodrantes accedat: Vartomanus rotunditatem eorum, magno orbi menſario aſſimilat; eos
Lib. 2. tract. 1. c. 1. ex callo conſtare aiunt nigerrimo & ampliſſimo. Ariſtoteles elephantem animal multifidum eſſe
aſſerit, digitoſque habere indiuiſos, ac leuiter formatos, nec vngues omnino eſſe, ſingulis pedi-
Pedes. bus quinque haberi indiuiſos & leuiter diſcretos: quæ omnia ſic Plinius tranſcripſit: *Omnia digi-
tos habent, quæ pedes, excepto elephanto: huic enim informes, numero quidem quinque, ſed indiui-
ſi, ac leuiter diſcreti, vnguliſque non vnguibus ſimiles.* Aelianus hinc factum eſſe ait, vt animal ſit
minimè ad notandum habile. Cur verò quinque vngues habeant, & pedem multipliciter ſciſſum,
Gillius cauſam eſſe credit, ne ſi quando in humido ſolo conſtiterint, altiùs pedem imprimant. A-
riſtoteles prioribus potiſſimum pedibus corporis pondus ſuſtineri putat, nam cùm dixiſſet, ele-
Lib. 2. Hiſt. 16. phantos non biſulcos, non ſolidos habere pedes, ſed digitatos, ſed quoniam (inquit) corporis
magnitudo vaſta, ponduſque ingens eſt, ideo ſuſtinendi tantummodo gratia pedes habent prio-
res, nec ad vllum alium vſum vtiles, propter tarditatem flectendi atque ineptiam. Eodem te-
Lib. 2. Hiſt. 3. ſtante Ariſtotele mammas duas habet, ſed non in pectore, & paulò citrà. Aliàs clariùs earum ſi- F
Mammæ. tum locumue indicat, inquiens, elephanto mammæ ſunt ſub armis duæ tam mari quàm fæminæ,
Lib. 4. de partib. c. 10. perquam exiguæ, nec pro corporis vaſtitate, ita vt eas à latere conſpicere propemodum nequeas.
Et rurſus alibi, elephas, inquit, duas tantùm habet mammas, eaſque ſub armis: cauſa cur duas
habeat? quòd vniprolis eſt; cur non inter femora? quòd multifidum eſt: nullum enim inter fe-
mora habet, cui pedes diſcreti in digitos ſunt: cur ſuprà ſub armis? quod in ijs quæ plures obti-
nent mammas, & primæ ſunt, & plurimum hauriant lactis, quæ ea parte continentur. Argumen-
to eſt quod ſcrofæ facere aſſolent: porcis enim editis primis, mammas præbent primas. Ergo cui
vnum eſt, quod primum in lucem prodit, id primas habeat, neceſſe eſt. Primæ autem quæ ſub
armis habentur, elephas hac de cauſa duas, eodemque loco mammas habet. Quæ autem multi
prola ſunt, hæc toto ventre extuberant, &c. Plinius quoque iſthæc quàm breuiſſimè reddidit, *Ele-
phas*, inquit, *tantum mammas ſub armis duas habet; nec in pectore, ſed citrà in alis occultas. Nulla
in feminibus digitos habentium.* De partibus generationi deſtinatis idem philoſophus ſic ait: Ele- *Genitalia.*
phantus genitale equo ſimile habet, ſed paruum, nec pro corporis magnitudine. Plinius genitalia
auerſa eſſe ait, auerſoſque coire. Teſtes item non foris conſpicuos, ſed intus circa renes conditos
habet, quocirca initum celeriùs agit. Fæmina genitale, vt cæteræ, inter femora habet. Alibi etiam G
teſtes intus ad aluum necti tradit. Cauſam item aliàs reddit, cur teſtes intus occultarit natura, ob
cutis ſuæ nimirum duritiem, cùm ex ea ſcrotum non poſſit fieri. Albertus tamen aliam rationem
huius neceſſitatis adfert, aſſerens teſtes intus habere propter pondus ſui corporis, idque vt ſit ve-
Lib. 2. de generat. c. 2. locioris coitus, addit autem etiam tempore coitus eos emittere, quod mihi veriſimile non ſit. Cte-
ſiam teſtatur philoſophus mentiri, ea quæ de huius animantis ſemine prodidit; id videlicet vſque
Ventres. adeo indurari ſicceſcens, vt electro, id eſt ſuccino ſimile efficiatur, quod nunquam fieri ipſe exi-
Li. 11. c. 37. ſtimat. Magis enim alterum altero ſemen eſſe terrenum neceſſe eſt, inquit, & præcipuè tale eo-
Pulmo. rum eſt quorum in corpore multum materiæ terrenæ habetur: craſſum autem albumque eſt ſpiri-
tus miſtione. Plinius elephanto quatuor ventres eſſe tradit, cætera ſuibus ſimilia: pulmonem
quadruplo maiorem bubulo. Cur verò quatuor ventres habeat, rationem nullam adfert. Ariſto-
Lib. 2. de Hiſt. 17. teles verò quadrupeda, quibus tot ventres ſunt, cornigera eſſe ſcribit, & ruminantia, ſed vel ipſo
Plinio teſte, non ruminant, quibus dentes ſunt vtrimque: elephantis autem vtrimque quatuor
Li. 10. c. 37. dentes eſſe, præter duos illos magnos, ex Ariſtotele notum eſt: qui elephanto inteſtinum ita ſi-
Inteſtina. Li. 2. hiſt. 5. nuoſum (συμφύσεις ἔχον) vt aluos habere quatuor videatur, ſcribit, inque hoc etiam cibum repe-
Lib. 2. de generat. c. 7. riri: nullum enim conceptaculum cibi aliud ſeparatim adeſſe. Galenus inteſtinum eius latiſſimum H
dicit, & equo ſimillimum. Exta quoque eidem ſuillis proxima eſſe ait, ſed maiora. Iecur enim
Exta. quadruplo maius eſſe bubulo, & reliqua pari ratione, excepto liene; hunc enim ex proportione
Iecur. eſſe minorem. Plinius verò pulmonem, vt citauimus, non iecur bubulo quadruplo maiorem fa-
Fel. cit. De ſitu fellis diſcrepant veteres. Aelianus non ad iecur, ſed ad pectus ſitum habere dici tra-
Li. 2. hiſt. 15 dit. Ariſtoteles verò iecur quidem ſine felle eſſe aſſerit; inciſa tamen parte, qua fel adhærere ſo-
let, humorem felleum effluere plus minus. E contrario Galenus: quæ, inquit, iecur habent, ijs
Lib. 6. de adminiſt. anatom. c. 8. & lien omnino ineſt, & meatus bilis receptores: etſi veſicam, quæ amaram bilem colligit, haud
omnibus ideo conceſſerit natura. Non tamen vera dicunt, qui de omnibus ea carentibus ſcripſe-
re, quemadmodum & Meſitheus de elephanto prodidit: huic ſiquidem & veſica in iecore ineſt,
Cor. proportionalem toti viſceri magnitudinem obtinens. Docet item Galenus, quomodo ex elephan-
Lib. 7. de admin. anat. ca. 10. ti diſſecti corde magnum os exemerit; & quòd duos tantùm ventriculos cor eius habeat, contra
Ariſtotelem, qui magnis animantibus tres attribuit. Clarior, inquit, in magnis cordibus eſt ſpe-
culatio, quoniam & ipſius os, quod magnis ineſſe animalibus arbitrantur, atq; his non omnibus,

etiam

A etiam alijs omnibus inest, haud tamen os vniuersis, sed chartilago. Sic enim in totum se habet in cunctis animantibus: & membranæ, quas trisulcas diximus appellari, & arterialium vasorum radix substantiæ duræ omnino appensa est, sed non in omnibus æquè dura, quoniam in minutis leuiter cartilaginosa est, in grandioribus exacta cartilago, in valde grandibus cartilago ossea; & quanto animantis genus corporis mole vastius fuerit, tanto plus osseæ substantiæ chartilago sortita est. Et in maximis, vbi plus osseæ substantiæ gignitur, conuenit ipsam tum appellare os cartilagineum, non cartilaginem osseam. Quod enim in his animalibus producitur, nõ cartilaginis adhuc exactæ naturam, sed corporis ex neruo & chartilagine conflati repręsentat. Nullum verò miraculũ est in minutis ipsum animantibus consectionum rudes penitus ignorare, cùm & in grandioribus frequenter ipsos lateat. At quid dico in grandioribus? Nuper elephanto maximo Romæ iugulato, plerique medici ad ipsius dissectionẽ conuenerãt, discendi gratia duosne cor haberet vertices, an vnũ; & vẽtriculosne duos an tres. Ego autẽ vel ante ipsius consectionẽ asserebam eandem cordis structurã, cum alijs omnibus animaliũ aërem spirantiũ inuentum iri: quæ etiam ipso diuiso apparuerunt. Item os ipsius sine negocio reperi, vnà cum familiaribus digitos admolitus: at inexercitati sperantes id, B quod in alijs animantibus apparet, ita in magno se inuenturos, ne elephanti quidem cor os habere putabant. Ego autem ostensurus ipsis eram, nisi familiares risissent, quod attonitos illos ac sensus expertes propter loci ignorantiam conspicerent, & cum adhortarentur, vt indicarem, subticui. Corde verò à Cæsaris coquis exempto, misi aliquem ex familiaribus in huiusmodi exercitatis rogatum coquos, vt os ipsius eximi sinerent, atque sic factum est. Seruatur idem apud nos etiam hodie eximiæ adeo magnitudinis, vt ab ijs qui intuentur, nullo modo credi queat tantum os medicos latuisse. Ita sanè & maxima in animantibus particularum inexercitatis ignorantur. Ac miri nihil est, si etiam in alijs multis (quod ad anatomen spectat) Aristoteles errauerit, qui triplicem sinum cor habere in magnis animalibus existimat, &c. Ex qua item elephantini cordis dissectione etiam innotescit, quod de duplici corde nonnulli somniarunt, cuius sic meminit Aelianus: *Duplici tum corde, tum sensu animi elephantus esse dicitur, & altero quidem ira incendi, altero mitigari & leniri Maurorum sermonibus peruagatum.* Atque hactenus de partibus cùm internis, tum externis elephantis. Addo & integram descriptionem, eamque ex Cardano, & aliam ex Goropio Becano. Altitudo (inquit Cardanus, multa philosophica in sua descriptione referens, & quæ ad superiorum declarationem etiam pertinent,) tanta erat, vt homo erectis manibus non attingeret dorsum &

Elephantis anatome.

Aristotelis error.

Cor duplex.

C erat iuuenculus. (Scaliger hinc nunquam Cardano visum elephantem obijcit.) Crassities duorum boum: sed adultis & maximis (nam & in his, velut equis, alijsque animalibus non exiguum discrimen secundum regiones & stirpes,) pro xxv. quandoque bobus corporis moles est. Altitudo maximis vsque ad decem cubitos; quod facile est etiam coniectari ex dentium magnitudine; huic enim cum tactus esset, dentes cubitum cum dimidio non excedebant, cum tamen viderim ego non semel qui fermè sex cubitos vel incurui æquarent: qui si recti fuissent, longiores planè fuissent septem cubitis. Narrat enim Ludouicus Vartomannus vidisse duos, qui pondus ccxxv. librarum æquabant. Potest vnusquisque secum reputare, quanta debuerit esse animalis illius magnitudo. Sed ad ordinem reuertor. Longitudo elephantis minimè altitudini respondet. Est enim multò altior, quàm pro longitudinis ratione. Crura habet teretia, ac ad columnarum modum, atque in his iuncturas. Coxę rectæ descendunt, nec in anteriorem partem, vt bobus exporriguntur: hocque ideo contingit, quòd iuncturæ genuum sunt æquales, atque adeo æquales, vt nisi flectere crura videas, iunctura carere credas. Inde natam existimo opinionem, quòd iuncturis careant: quam suspicionem auxit illius incessus; nam distentis cruribus, ac si iuncturis omnino careat, ambulat. Sunt autem illius crura anteriora posterioribus longiora. Porrò incessus ille cruribus distentis, maD ximi roboris argumentum est; & causa velocioris incessus: nam difficilius mouetur, quod à longiore spatio, vt in hastis, quæ difficiliùs mouentur ex imo, quàm ex medio: & æqualis angulus tantò maius spacium intercipit, quanto cruris suprema pars à genu ipso longiùs destiterit. Pedes rotundi in quinque digitos diuisi, sed diuisio ea obscura est. Sunt autem plani & absque munimento vllo, vnde excogitata ratio secandi pedes securibus à Romanis: sunt enim lati, vt orbes plumbei quibus ad vescendum vtimur. Masculus maximum habet membrum genitale, quod fermè vsque ad terram attingit, licet alij hoc negent. Fæminæ duæ mammæ tantùm, atque adeò paruæ, vt sub alis latitent. Cauda vt Suis pro ratione, sed fermè absque pilis vllis, & prælonga, adeo vt à terra imum eius ne palmo distet. Cutis quoque, imo corium durissimum & similiter absque pilis, rarissimus enim est, vt vnus aut alter hinc inde colligatur; cancellis verò toto contexta videtur. Pilosus est dorsi suprema parte; quæ etiam aliqualiter iuxta renes in gibbam ascendit; & auribus ipsis, quæ prægrandes sunt, ac quasi duorum palmorum, absque forma aurium, sed quasi quadratæ sunt: his in duobus locis frequens pilus est, ac vt cæteris animalibus. Color toti corpori vnus, scilicet fuscus cinereo immixtus, ita vt non alter ab altero distingui queat. Collum breue. Caput vix

Elephanti integra descriptio.

Magnitudo.

Dentium magnitudo.

Longitudo.

Crura.

Coxa.

Incessus.

Pedes.

Penis.

Mammæ.

Cauda.

Cutis.

Pili.

Color.

Caput.

Collum.

à collo

à collo diſtinguitur. Oculi valde parui, ſed tamen acutè cernit. E ſuprema parte frõtis naſus expor- E
Proboſcis. rigitur, non vt in alijs animalibus iunctus capiti, ſed diſiunctus, qui vſq; ad terrã exporrigitur, vt tãta ſit fermè eius longitudo, quanta animalis altitudo: proboſcidẽ vocant, aliqui etiã promuſcidẽ, pleriq; manum. Hanc, vt dixi, nariũ loco eſſe nemo dubitat, poſtquã diuiſa eſt, vt naris, & ea reſpirat elephas, atq; odorat. Imum eius quaſi porci naſus, color, rotunditas, diuiſio. Sed ſubſtantia proboſcidis multũ à naſi ſubſtantia differt: vſus verò multiplex. Nam tota neruea eſt & coreacea, adeo vt eam colligat atq; remittat, quomodo libet: breuẽ enim quandoq; adeo facit, vt vix cubitũ ſuperet, atq; tunc latiſſima eſt: quandoque verò ita extendit, vt anguſta deſcendat ad terram, non craſſior fermè humano brachio: eſt tamen mollioris ſubſtantiæ, quàm reliqua cutis, atque ideo Romani præſcindere eam aggrediebantur. Circumuoluit eam vndique, atque maxima cum celeritate:
Os. ſi bibit, ea haurit potum, cibum quoque capit, & in os mittit, nam promuſcide non edit, ſed ore: nec ore edere aut bibere poteſt abſque promuſcide. Os itaque latitat ſub capite, ſimile ori Suis: ſed dentibus omnibus tam ſuperioribus quàm inferioribus caret, nudaſque habet gingiuas, nec vllos habet alios dentes, quàm molares, quibus edit, & duos illos prælongos, qui altrinſecus prominent, è mandibula naſi ſuperiore, & verſus terram deſcendentes, proboſcidemque in medio habentes. F Atque hi ita deſcendunt, vt caua dentis pars anterior ſit: quæ verò animal reſpicit, gibba. Ideoq; acies ipſa ſurſum reſpicit, vt ſi caput eleuet, facilè in ſinu dentium poſſit trabem aut tranſuerſum hominem ſuſtinere. Porrò proboſcidi tantum roboris ineſt, vt arbores quas viginti homines euertere nequeunt, proboſcide circundata vno vel altero ictu proſternant. Hæc & plura Cardanus. Go-
In Giganto machia. li. 2. ropius quoque viſum Antuerpiæ elephantum maſculum, ſed octo duntaxat annorum delineat, in quo omnia Ariſtotelis deſcriptioni egregiè conſentire ait; niſi quod virgam genitalem non infra corporis magnitudinem habere videretur, quod Cardano conſentit. Fuiſſe autem corporis longi-
Longitudo & altitudo. tudinem, per directum à ſincipite ad caudæ exortum acceptam octo pedum, cui altitudo quoque reſponderet, à terra ad ſummum dorſi computata, ita vt par longitudo & altitudo eſſet. Huius menſuræ ab imo ventre ad ſummum dorſi corporis diametrum, inquit, continebat: reliquum pedibus & cruribus tribuebatur: frons quadrata ab oculo ad ſummum ſui duos pedes habebat, vt
Front. Promuſcie. hinc de cerebro & ingenio liceat arbitrari: ab oculis item ad extremum promuſcidis, quatuor pedes numerabantur, qua tam commodè vtebatur, vt nummos in terram proiectos tolleret, atque seſſori ſuo porrigeret: ſcutellam quoque vino plenam ita ab humo eleuaret, vt citra effuſionem ſeſſori daret ebibendam: atque eadem ſibi vna vice plures quàm ſedecim vini libras bibendas infunderet, quod toties iterabat, vt menſuram potus ab Ariſtotele proditam facilè æquaturus vide- G
Coxæ: retur. Coxæ ad mediam vſque flexionem genuum ad duos pedes tenebant. A genu ad imam flexionem, pes ferè vnus cum triente. Calcis ſiue plantæ imæ diametrus, pedis vnius, & duorum
Cauda. paulò plus minus, digitorum erat. Cauda valde glabra, porcinę ſimilis pendebat, ſub qua pellis inter crura tam laxa erat, vt ſubligaculis nauticis, quibus nunc etiam, Moria ridente, nobiles vtuntur, ſimillima prorſus eſſet. Dentium exertorum longitudo pedum duorum erat & dimidiati. Quæ de ingenio feruntur, omnia veriſſima in eo comperiebantur &c.

L O C V S.

ROPRIVM (inquit Aelianus ex Ariſtotele,) elephantorum eſt naturæ, roſcida & paluſtria amare & amnes amplecti, vbi verſari maximè ſtudent, vnde
Quæ loca ament. etſi fluuiatiles non ſint, riparios dicere poſſumus. Plinius quoque gaudere amnibus maximè tradit, & circa fluuios vagari, ſed propter magnitudinem nare H non poſſe. Ariſtoteles verò non ſimpliciter, non nare poſſe ait, ſed non ſatis poſ-
Li. 9. Hiſt. ca. 46. ſe propter pondus ſui corporis. Adhæc non vbique talia loca amant, ſed in calidioribus tantùm regionibus, frigoris enim admodum impatientes ſunt, teſte Ariſtotele, quo fit, vt in India maximè & Africa inueniantur, quæ regiones ſunt calidiſſimæ: Indi autem multo robore & mole corporis antecellunt, quia India aquis abundat: Africa autem ari-
Cur in India & Africa. dior eſt. Indiam ſanè plurimos maximoſque elephantes habere robore & magnitudine præſtantes, præter Diodorum Siculum, alij etiam paſſim teſtantur. Cedrenus tam copioſos ibi ac nume-
Lib. 2. roſos haberi ſcribit, vt armenta tota ſimul paſcantur: quod & Lucretius cecinit:

Nam quod rara vides magis eſſe animalia quædam,
Fæcundamq; minus naturam cernis in illis,
At regione locoque alio, terriſque remotis,
Multa licet genere eſſe in eo, numerumque repleri:
Sicut quadrupedum cum primis eſſe videmus

In genere

A *In genere anguimanos elephantes, India quorum*
Millibus è multis vallo munitur eburno,
Vt penitus nequeat penetrari, tanta ferarum
Vis est; quorum nos perpauca exempla videmus.

Solinus author est Indos omnes, qui regia præditi sunt potestate, non siue maximo elephantorum numero, militarem agitare disciplinam. Sed præstat reges, regionesq; tum has, tum alias enumerare. Nouissima gente Gangaridum Calingarum regio, Parthalis appellatur (inquit Plinius de Indiæ gentibus loquens,) Regi LXX. millia peditum, equites mille, elephanti DCC. in procinctu bellorum excubant. Insula in Gange est amplæ magnitudinis, gentem continens vnam, Mogodalicam nomine. Vltra siti sunt Modubæ, Molindæ, vbere cum oppido eiusdem nominis magnifico, Galmodroesi, Preti, Calissæ, Sasuri, Passalæ, Colubæ, Orxulæ, Abali, Taluctæ. Rex horum peditum L. millia, equitum tria millia, elephantos CCCC. in armis habet. Validior deinde gens Andaræ plurimis vicis, triginta oppidis, quæ muris turribusque muniuntur, regi præbet peditum C. M. equitum II. M. elephantos mille. Sed omnium in India propè, non modò in hoc tractu, potentia B claritateque antecedunt Prasij, amplissima vrbe ditissimaque Palibrota: Vnde quidam ipsam gentem Palibrotos vocant, imo verò tractum vniuersum à Gange. Regi eorum peditum sexcenta M. equitum XXX. M. elephantorum IX. millia: per omnes dies stipendiantur: vnde coniectatio ingens opum est. Hæc itaque Plinius, quæ Solinus ferè omnia repetijt. Vbi & Caucasus mons est, elephantos esse ex hoc Philostrati constat: Montem transgressis viri occurrerunt, qui elephantis vehebantur. Hi autem sunt qui regionem colunt inter Caucasum montem & fluuium Cophenam iacentem, homines planè inculti, & armentorum equites, curatoresque. Plinius Indi fluuij è iugo Caucasi montis orti, accolas recensens, cùm dixisset gentes montanas inter eum & Iomanem Cesos, Cetribonos syluestres esse: deinde, inquit, Megallæ, quorum regi quingenti elephanti, peditum equitumque numerus incertus: Chrysæi, Parasangæ, Asangæ tigri fera scatentes. Armant peditum XXX. mil. elephantos CCC. equites DCCC. Et mox: Ab his (qui Capitaliam montem accolunt,) Oraturæ, quorum regi elephanti quidem decem, sed amplæ vires peditum: Varetatæ qui sub rege elephantos non alunt, fiducia equitum peditumque: Odonboetæ, Salabastræ, Horatæ vrbe pulchra, fossis palustribus munita, per quas crocodili, humani corporis auidissimi, aditum nisi ponte non dant. Et aliud apud illos laudatur oppidum Automola, impositum C litori quinque amnium in vnum confluente concursu, emporio nobili. Regi eorum elephanti M. CCCCCC. peditum CL. M. equitum quinque M. Pauperior Charmarum rex elephantos LX. paruasque reliquas vires habet. Ab ijs gens Pandæ, sola Indorum regnata fœminis. Vnam Herculi sexus eius genitam ferunt, ob idque gratiorem perpetuo regno donatam. Ab ea deducentes originem imperitant CCC. oppidis, peditum CL. M. elephantis quingentis. Idem Plinius in Taprobane insula (quam in India omnium maximam esse ferunt) festa venatione absumi testatur, gratissimam autem eam tigribus elephantisque constare. Aliàs etiam ex Onesicrito classis Alexandri Magni præfecto, elephantos in Taprobane insula maiores bellicosioresque quàm in India gigni scribit. Aelianus verò etiam in hac celeberrima insula permultorum & valdè grandium elephantorum pastiones vigere inquit: hosque insulanos elephantos, animi robore & virtutis indole & corporis magnitudine, eis qui in continenti degunt, præstantiores existimari, ideoque magnis nauibus in continentem transportatos Calingarum regi (de quo suprà) vendi, vnde etiam est, quod hæc insula Alexandro, qui Lychnus cognominatus est, πληθυῖα dicatur εὐῤῥίνων ἐλέφαντων. Vartomannus eam nunc Sumatram dici conijcit, quoniam hic multi & maximi habeantur elephantes. Sed & Ioannes Metellus in Zeilana insula maximos & optimos omnium totius Indiæ, summique D ingenij & quibus reliquos obedientes esse ferunt, elephantes progenerari scribit; quod nomen cùm apud antiquos etiam non inueniatur, superiori insulæ fortassis conuenire potest. Inuenio verò apud Orosium Indiæ insulam Zeilandam, quam Ptolomæo Cori dictam conijcit, esse admodum fertilem, & non solùm varijs frugibus abundantem, verùm & herbis & plantis odore mirifico redolentibus egregiè vestitam, quæ sine vlla cultura proueniunt; miram elephantorum copiam nutrire: quæ autem & hæc sit, non explicat. Idem aliàs etiam refert Siamensem regẽ in India duodecim millia elephantorum habere dici, è quibus quatuor millia semper ad subitos bellorum casus armata sint. His addam, quæ in libris nauigationum in Indiam obseruaui. Plurimi sunt in regno Pegù, & in Carangora regione: Quinquaginta millia sub imperio regis regni Mogor, totidemque millia equorum: plena est Bornay insula, vt ait Franc-Lopez. Vartomannus in Monzambrich insula armenta eorũ se offendisse ait, & in Bonamotapa Ioan. de Baros. Lego & apud Paulum Venetũ conuenire ad insulã Zanzibar multos mercatores eboris emẽdi causa, nã plurimos ibi esse elephantes. Christiani qui vrbẽ Calechut incolunt, equitãt elephantes, inquit Cadamustus, quoniã ea regio ijs abundat. Rex cùm aliquò tẽdit, trahit secũ innumeram peditũ multitudinem, nõnulli verò elephantis

Marginalia: *Populi & regiones Indorum elephantis abũdantes.* *Lib. 6. c. 19.* — *Cap. 65.* *Lib. 6. c. 22.* *Lib. 6. c. 20.* — *Lib. 6. c. 22.* — *Maximi & optimi vbi.* — *Lib. 4. rer. Emanuel.* — *Lib. 7.* — *Lib. 3. c. 41.* *Cap. 58.* *Regis Calecuthensium magnificentia.*

elephantis vecti, regem concomitantur: rex verò humeris hominum nobilium fertur. Additque E
etiam potiſſima illius regionis animalia eſſe elephātos: vendi tamen ingēti pretio: alios in exercitu
Elephantorū honor. ad bella ducere elephantorum M. DCCC. alios pauciores: Fuiſſe autem Indis etiam olim in maximo pretio elephantos, inter alios Arrianus docet libro rerum Indicarum. Vehuntur, inquit, pleriq; Indi camelis, equis & aſinis. Regium enim apud Indos eſt elephāto vehi: proximus huic honor quaternis equis, tertius camelis, vno equo vehi vile eſt. Mulieres apud eos caſtæ admodum ſunt, neque vlla mercede, quàm elephanti corrumpi ſe patiuntur: Elephantum danti copiā ſui faciunt, neq; hoc turpitudini vertitur, ſi elephanti mercede adducta mulier conſuetudinem cum quoquā
Lib. 8. c. 11. habeat: quin potius honorificum ſibi ducunt, formæ ſuæ pulchritudinem elephanto dignam haberi. Atq; hactenus de India. Plinius cùm dixiſſet Indiam elephantes ferre, ſubiungit: item Africa
Africa.
Lib. 5. c. 14. vltra Syrticas ſolitudines, & in Mauritania: Aethiopes quoq; & Troglodytæ. Aliàs, pòſt Syrtes
Cap. 1. (inquit) in Africa excipiunt ſaltus repleti ferarum multitudine, & introrſum elephantorum ſolitudines. Et ante: Mauritaniæ oppidum eſt Sala eiuſdem nominis fluuio impoſitum, iam ſolitudinibus vicinum, elephantorumque gregibus infeſtum. De elephantis Afris & Mauris plenæ ſunt Romanorum hiſtoriæ. Hinc Africam frumento & ebore abund us vocat Claudianus: F
Lib. 6.

Lib. 1. c. 25. *Tum ſpicis & dente comas illuſtris eburno Et calido rubicunda die ſic Africa fatur.*

Celebratur & Libya. Hermippus apud Athenæum:

Sat. 10. *Plurimus eſt elephas Libycis demiſſus ab oris.*

Necnon Getulia, à qua Getulus cognominatur Iuuenali.

O qualis facies & quali digna tabella, Cum Getula ducem portaret bellua luſcum, id eſt Hannibalem.

Lib. 4. Similiter & Marmaricum dicunt, à Marmarica regione Africæ Nilo proxima teſte Ptolomæo, ab occaſu Cyrenaica prouincia, à Septentrione Aegyptiaco pelago terminata, ab Oriente Aegyptum habens, ab Aegypto interioris Libyæ partem, quæ Aegypto contermina eſt. Hodiè Barcha dicitur. Plinius Mareotidem vocat, incolas ipſos Marmaridas. Vtitur eo epitheto Sidonius:

Lib. 5. c. 6. *Nam ſi qua arboreas trabes refractis Roſtris Marmarici dedere Barri.*

Samnes traditur teſte eodem Plinio, oppidum Libyæ circa Nilum, ad Africæ latus, vnde elephāti incipiant. Qui proximos Athlanti monti Mauritaniæ ſaltus inhabitant, refertos elephantorum, ferarumq; & ſerpentium omni genere Canarios appellari Suetonius Paulinus citante eodem tradit, & prope Athon montem incolas elephantis vehi apud Philoſtratum legitur. In eadem Mauri-
Lib. 2. c. 29: tania oppidum eſt Sala, iam ſolitudinibus vicinum, elephantorumq; gregibus infeſtum: ex eodem G
Plinio. Symbari populi ſunt feri inter Arabiæ montes & Nilum incolentes, elephantorumq; vena-
Lib. 6. c. 30. tu victitantes, vt ex Plinio citat Calepinus, ſed Plinius: Inter montes & Nilum, inquit, Symbari ſunt, Phalanges, in ipſis verò montibus Aſachæ multis nationibus. Abeſſe à mari dicuntur dierum quinq; itinere. Viuunt elephantorum venatu. Tingitana prouincia Mauritaniæ, qua porrigitur ad internum mare exurgit montibus ſeptē, qui à ſimilitudine fratres appellati freto imminent. Hi mō-
Lib. 5. c. 2. tes (verba ſunt Solini) elephantis frequentiſſimi ſunt. Plinius verò Tingitaniam prouinciam mon-
Lib. 9. c. 9. toſam eſſe ait ab Oriente, & ferre elephantos. Leo Baptiſta Albertus in opere ſuo de re ædificatoria tradit, ab Appiano Alexandrino ſcriptum eſſe, apud Carthaginem ſtabula fuiſſe elephantorum trecenta, & equorū quadringenta. Mons quidam Arabiæ in mare expoſitus, elephas vocatur, vt Stra-
Lib. 16. bo ait, neſcio an ab elephantorum copia, vel figura. Aethiopiam modò ait Herodotus interprete
Lib. 3. Valla vaſtos ferre elephantos prominentibus vtrimq; dentibus, ſed Græcè legitur tantùm ἐλέφαντας ἀμφιλαφέας, id eſt magnos, ſiue conſpicuos. Teſtaturq; ibidem Aethiopes Perſis vſq; ad ſuam memoriam tributi nomine pendiſſe, binos ſemodios auri rudis, ducentos faſces ebeni, quinoſque
Lib. 12. c. 4. Aethiopes pueros, & vicenos grandes elephantorum dentes. Quod Plinius ſic repetit de ebeno lo-
quens: *Herodotus eam Aethiopiæ intelligi maluit, in tributi vicem regibus Perſidis è materiè eius centenas phalangas tertio quoq; anno penſitaſſe Aethiopas cum auro & ebore, prodendo. Non omittendum id quoq;, vicenos dentes elephantorum grandes, quoniam ita ſignificauit, Aethiopas eadem cauſa pendere* H
Lib. 6. c. 29. *ſolitos.* In Aethiopia Ophioph gorum, vt idem Plinius prodidit, Ptolomæo Philadelpho Aegyptiorum rege condita eſt venatus elephantorum, ob id epitheras cognominata: Et mox: Inſula Daphnidis, oppidum Adulit n. A egyptiorum hoc ſerui profugi condiderunt. Maximum hic emporium Troglodytarum, etiam Aethiopum. Abeſt à Ptolomaide quinque dierum nauigatione.
Lib. 16. Deferunt plurimum ebur, rhinocerotum cornua, hippopotamorum coria &c. Philothera eſt Heroum vrbs, inquit Strabo, nauiganti iuxta Troglodyticam à ſorore ſecūdi Ptoloma i appellata, Satyri opus, qui ad Troglodyticam & elephantū venationē perſcrutandā miſſus eſt: Et rurſus: Arabij ſinus pars quę Troglodyticam ſpectat, ad dexteram eſt, vbi nauigantibus ab Heroum vrbe vſq; ad elephantū venationē & Ptolom aidem, ſtadiorū ſunt nouē millia ad meridiē & pabulū ad Orientem. Et alibi eodem etiam libro: Poſt Stratonis inſulam ſequitur portus Saba, & elephantum venatio. Et paulò pòſt: Vlterius eſt vrbs Daraba, & elephantum venatio, quæ ad puteum nominatur, eam

Elephan-

A Elephantophagi habitant (à quibus quomodo elephanti capiantur, suo loco recitabo.) Sunt & aliæ quædam elephantum venationes & vrbes ignobiles &c. Alicubi & Licham elephantum venationem esse ait. Sunt & Asachæi Aethiopum populi, qui captos venatibus elephantos deuorant, vt scribũt Solinus & Plinius, qui Asachas quoque alicubi legit pro eisdem. Iam verò apud Hesperios Aethiopes elephantes nascuntur, & qui rhizes vocantur, magnitudine & pugnandi viribus elephantos referentes, vt ex Iphicrate Strabo recitat. *Lib. 16.*

NATVRA. MORES. INGENIVM. DOCILITAS.

ELEPHANTI, inquit Plinius, gregatim semper ambulant, minimè ex omnibus soliuagi. Quamuis autem amnibus, vt ex eodem & Aristotele diximus, gaudeant, & circa fluuios vagentur, ab aquis tamen summoperè abhorrent, id quòd B illorum in primis exemplo docemur, quos Hannibal secum in Italiam traxit. Refert enim Frontinus vaferrimum illum, reiq; militaris peritissimum ducem, cùm ad Rhodanũ transeundũ elephantos non posset pellere, & nauium aut materierũ, quibus rates construerentur, copiam non haberet, iussisse ferocissimũ elephantũ sub aure vulnerari, & eum qui vulnerasset, transnatato statim flumine procurrere: elephantum itaq; exasperatum ad persequendum authorem doloris sui, (sunt enim vt mox patebit, vindictæ auidissimi) tranauisse amnem, & reliquis idem audendi dedisse exemplum. Polybius verò ratibus quidem ab Hannibale traiectos fuisse tradit; ab aquis tamen sibi metuere elephantos etiam innuit. Elephantorum traijciendorum, inquit, consilium fuit huiusmodi: Compluribus paratis ratibus, duas inuicem copulatas à terra in amnem porrigebant, latas pedes quinquaginta: his alias duas à parte ripæ adijciebãt, quas vt secunda aqua deferentur, compluribus retinaculis validis ad arbores parte ripæ superiori eminentes alligabant. Erat earum longitudo ad ducentos pedes: posthæc alias duas rates, quæ reliquis longè maiores erant, extremis illis leuiter annectebãt, qua haud difficulter solui possent. Ab his pendebant funes aliqui, quibus ab actuarijs nauibus, postquàm dissolutæ à cæteris ratibus essent, trahi C in vlteriorem ripam valerent. Postremò eas omnes humo tegebant, vt beluæ per eas sine pauore veluti per solum progrederentur. Hoc apparatu facto elephanti, qui Indis vbique præterquam in vndis, parere consueuerant, per stabilem ratim tanquam per viam prægredientibus duabus fœminis agebãtur. Qui vbi in extremas rates applicati transgressi essent, extemplo resolutis, quibus leuiter annexæ erant, vinculis, ab actuarijs nauibus pertrahebantur, nihil sanè trepidantes, donec continenti agebantur. Vbi verò soluta à cæteris rate in altum se vehi cernebant, vndique capti, cedentibus ab aqua extremis, aliquantum turbationis edebant. Quietem tamen timor ipse faciebat, omni ex parte aquam circumspicientibus feris. Ita primis expositis, alij deinde repetiti, traiectique sunt. Quidam timore sæuientes, in flumen deciderunt, qui tamen peremptis rectoribus incolumes euaserunt: siquidem & pondere ipso stabiles & magnitudine prominentium extrà narium, quibus emittere, si quid ebiberant, ac respirare poterant, pedetentim vadis progressi, ad vlteriorem ripam recti peruenerunt. Hæc Polybius, cui Liuius subscribere videtur. Cum enim dixisset elephantorũ traijciendorum varia consilia fuisse se credere, quoniã varia est rei actæ memoria, quosdam ait congregatis ad ripam elephantis, tradere ferocissimum ex ijs irritatum à rectore suo, cùm refugientem eum in aquam natantem sequeretur, traxisse gregem, vt quemq; timentem altitudinem destitue- D rat vadum, impetu ipso fluminis in alteram ripam rapiente: magis, inquit, constat ratibus traiectos, id vt tutius consilium ante rem foret, ita acta re ad fidem pronius est. Ratem vnam ducentos longã pedes, quinquaginta latam, à terra in amnem porrexerunt; quam ne secunda aqua deferretur, pluribus retinaculis validis parte superiore ripę religatam, pontis in modum, humo iniecta constrauerunt, vt belluæ audacter, velut per solum ingrederentur: altera ratis æquè lata, longa pedes centũ, ad traijciendum flumen apta, huic copulata erat, & cum elephanti per stabilem ratem, tanquam viam, prægredientibus fæminis acti, in minore applicata transgressi sunt, ea extemplo resolutis, quibus leuiter annexa erat, vinculis, ab actuarijs aliquot nauibus ad alteram ripam pertrahebatur. ita primis expositis, alij deinde repetiti ac traiecti sunt: nihil sanè trepidabant, donec continente velut ponte agerentur: primis erat pauor, cùm soluta ab cęteris rate in altum raperentur: ibi vrgẽtes inter se, sedẽtibus extremis ab aqua trepidationẽ aliquantulũ edebant, donec quietẽ ipse timor circũspicientibus aquã fecisset: excidêre etiam sæuientes quidã in flumen: sed põdere ipso stabiles, deiectis rectoribus, quęrendis pedetẽtim vadis in terrã euasere. Aelianus tradit, in naues immitti, põte vtrimq; ramis frõdescentibus adũbrato ad fallenda istiusmodi animalia: hoc enim ipsum cũ vidẽt se per ter-

Aquam timere. *Lib. 17.* *Hannibalis astus.*

Lib. 3. hist. Rom.

Lib. 21.

Euripus cur in ludis Cæſaris factus. Lib. 2. c. 7. Cur aquam timeant.

per terram, quia eis hæc mare videndi facultatē adimāt, etiā nūc iter facere arbitrari. Lego & apud Plinium elephantos Puteolis aquarum metu auerſis veſtigijs è naui abijſſe: Quāobrem Beroaldus noſter Euripum in Circo additum fuiſſe exiſtimat, id eſt tenuem aquarum fluuium in Euripi ſpeciem deductum, ludis videlicet Cæſaris, in quibus elephanti, vt ſuo mox loco dicetur, viceni pugnarunt. Attamen L. Cælius Metellus iunctis dolijs per Siculum mare eos tranſmiſit, cùm naues deeſſent. Cauſa modò cur aquam timeant, duplex, ni fallor, ſtatui poteſt. cùm quod nandi imperitū corpuſq; ad id ineptum habeant. (Nare, inquit Plinius ex Ariſtotele, propter magnitudinem corporis non poſſunt, non vt Aelianus ait, quia digiti pedū indiuiſi ſunt & leuiter diſcreti, quia & equus ſimiliter non nataret,) tum ob viſam in aqua tanquam in ſpeculo imaginem propriam. Hac enim conſpecta ſupra modum perturbari ac perhorreſcere, inde conſtat, quòd niſi turbidam bibunt: atq; hinc Indorum populi, ſi quos fluuios cum his tranare parant, illunes nubilaſque noctes obſeruare conſueuerunt. Interdiu tamen etiam flumina tranſmittere, quaque ſolertia in traijciendo vtantur, ſubinde recitabo. Cùm autem incedunt per aquam, eatenus mergi ſcribit Ariſtoteles, quatenus eius promuſcis ſuperat: reflat enim (inquit) per eam, & ſpiritum accipit & reddit. Hyemis ac frigoris eodem teſte impatiens hoc animal eſſe dicitur, quare niſi in calidiſſimis locis reperiri oſtendimus, nunquid autem multis morbis obnoxij ſint, vt Strabo ait, an præter alui inflationem nullum aliud malum ſentiant, vt vulgò dici philoſophus annotauit, proprio loco indagabimus. Fæminam mare multò robuſtiorem, alacriorem, magiſque magnanimam eſſe; fæminaſq; quaſdā in hoc genere planè viriles eſſe Vartomannus teſtatur: & Gillius aſſerit, non modò fæminas maribus ferociores, ſed ad onerum vectiones etiam fortiores exiſtimari. Cæterùm vtriq; refragantur Ariſtoles & Plinius. Differunt, inquit ille, inter ſe elephantes mirum in modum robore atque animo. Sunt apud Indos in vſu rei bellicæ, non ſolùm mares, ſed etiam fæminæ: veruntamen fæminæ pauciores ſunt, & longè timidiores. Quantùm autem ad vires; nūquam ſe Cato apud Ciceronem ait, cùm adoleſcens eſſet, vires tauri aut elephanti deſideraſſe, quod dubio procul indicat, inter bruta tauros & elephantos viribus alia omnia antecedere. Sanè vnus animalium omnium, vt maximus, ita & robuſtiſſimus eſſe videtur. Euertit, vt refert Ariſtoteles, ædificia, dentes admouens magnos: palmas verò ſua fronte impellit, donec declinet, tum pedibus inculcās proſternit in terram. Oppianus ſcribit ſylueſtres elephantes, fagos, oleaſtros, & palmas dentibus ſubuertere radicitus: ſed verſus eius Latinè redditos recitabo:

Vt per aquā incedant.

Fæmina an mas robuſtior.

Robur.

Nonnunquam ingenti perterret robore ſyluas,
Deyciens altas concuſſo ſtipite fagos, Excelſaſq́; ſolo palmas radicitus æquans
Atq́; oleaſtros & quercus, alnoſq́; fatigans, Tales in ſyluis elephas dat corpore ſtrages.

Lib. 4. c. 10.

Vartomannus vidiſſe ſe teſtatur ab elephanto arboris truncum proſterni, tantæ quidem vaſtitatis, vt ipſi viginti quatuor ſimul mouere illū non poſſent: præterea ternos elephātos maximam Liburnicam in ſiccum pertrahere. Dum ego, inquit, apud Canonor vrbem agerem, nonnulli Mahumetani hunc in modum nauem in ſiccum trahebant, ſeruata Chriſtianorum conſuetudine, verſa naui. Expoſita prora verſus continentem, ſubiectis ternis trabibus, tres elephanti genibus innixi, capiteque in humum connixo nauigium in terram trahunt. Strabo Libycos elephantos maximos eſſe ait, & valentiſſimos, qui ſolo rictu propugnacula deijciant, & arbores radicitus euellant, in poſteriores pedes erecti: ſed quantum proboſcide valeant, partim dictum eſt, partim deinceps ſuis locis dicetur: ſicuti etiam de turribus, quas armatis hominibus onuſtas dorſo ferunt. Pugnant inter ſe vehementer, vt tradit Ariſtoteles, & dentibus alter alterum ferit, qui autem victus fuerit, adeò animū amittit, vt ne vocem quidem victoris toleret. Plinius mirum namq; ait pudorem eſſe, victumq́; vocem fugere victoris, terram ac verbenas porrigere. Herbam autem victori à victo tradi ſolitam, vel ex prouerbio conſtat. Antipater author eſt duos Antiocho regi in bellicis vſibus celebres etiam cognominibus fuiſſe Aiacem & Patroclum. Antiocho vadum fluminis experienti renuit Aiax, alioqui dux agminis ſemper. Tum pronunciatum eius fore principatum qui tranſiſſet, auſumq́; Patroclum ob id phaleris argenteis, quo maximè gaudent, & reliquo omni primatu donauit. Ille qui notabatur, inædia mortem ignominiæ prætulit. Eſt tamen quando pro illata ignominia fortiſſimè pugnā ineunt, vt ex iſtiuſmodi hiſtoria, quæ apud Aelianum legitur, innoteſcit: Elephantum quamuis rarò amare ferunt, quoniam libidinum moderatione temperatus ſit: tamē ipſe illud admirabile, amore plenum audiui, quod conſequitur: Vir venandi elephantos haud imperitus, ſcribit ſe, cùm ab Imperatore Romano cum poteſtate in Mauritaniam ad venandos elephantos allegatus eſſet, ex elephantino genere, adoleſcentē formoſam vidiſſe coēuntem cū elephanto & adoleſcente & pulchro: alterùm verò ſeniorē, quia huius ſiue amator ſiue maritus eſſet, vt ſe ſpretū, ignominiæ loco hoc tuliſſe, quare acriter animo incitatū impetum feciſſe, vt nihil propius factum fuerit, quam nos, inquit, omnes perderet, ſicque incurriſſe in illum riualem ſuum, pugnamq; ediſſe tanquam cum qui de amica ſibi erepta doloribus acerrimis premitur, adeoque infeſtis animis vtrumque cum altero pugnam commiſiſſe, vt ex impetu cornibus ambo mutilarentur. Neutrum ideo non viciſſe, quod multa ver-

Pugna mutua.
Pudor.

Ignominiæ vindicta.

A tá verberatione eos venatores distraxerint. Postea autem quàm amissis armis in posterum inutiles ad conferendam quasi manum inter se facti essent, riualitatem amantium conquieuisse. Hæc ille. Equidem & apud alios quoque elephantos læsos, legimus non solùm offensam meminisse, sed & longo tempore post iniuriam vindicare. Narrat Christophorus Acosta in lib. de aromatibus Indię, cùm miles quidam in vrbe Cochin, cocci siue Indicæ nucis putamine domesticum elephantum petijsset, eumque in fronte attigisset: elephantum putamen collegisse, & cùm eo tempore iniuriam vlcisci minimè posset, in os recondisse, donec elapsis aliquot diebus militē in platea quadam deambulantem conspiceret, tum demum promuscide nucis putamen ore exemisse, militique viciniorem factum, in ipsum coniecisse, deinde abisse, veluti lætum, quòd iniuriam sibi illatā vltus esset. Quomodo verò cauponis fraudem vlciscatur his verbis ostēdit D. Ambrosius: Ferunt promuscide haurire aquæ plurimum, eosdem tamen ad sedandam sitim moderato potu esse contentos: sed si fortè ab aliquo caupone fuerint mercede fraudati, indignantes, replere concauum promuscidis, non vt bibant, sed effundant, atq; ita momentarijs inundationibus irrigare eius tabernam. Iam verò non solùm illatam sibi ipsi iniuriam vindicat, sed & hero suo, siue magistro aut altori, cuius compendia, *Lib. de Elia & ieiunio c. 17.*

B vt vtar verbis Cassiodori, sua putat alimenta, quamobrem motu corporis ab diuersis postulat, quod ei porrigat; quodsi autem aliquis præbere, inquit, contempserit postulata, vesicæ collectaculō patefacto, tantam dicitur alluuionem egerere, vt in eius penatibus quidam fluuius videatur intrasse, contemptum vindicans de fœtore. Miles quidam in vrbe Cochin referente eodem Acosta elephāto suum rectorem iniuria affecisse visus est, quòd ei in via minimè cedere voluisset, eam iniuriam vlcisci cupientem rector vetuit. Post aliquot dies ministeria aliquot in litore Mangate fluminis (quod vrbem Cochin alluit) absente suo rectore obiens, militem cum alijs quibusdam sermones conferentem conspicit, promuscide eum corripit, nec eorum, qui ipsum rogabant, vt militem dimitteret, voces moratus, aliquoties flumine mersit, subinde eum in altum subleuans, & aquam qua madebat, defluere sinens: deinde cùm iniuriam suo rectori illatam probè vltus sibi visus esset, militem quo comprehederat loco, denuo in pedes sistit. Insignis equidem & nunquam satis prædicanda elephantorum est erga rectores gratitudo, beneficiorumque memoria. *Officia* (inquit Seneca) *etiam feræ sentiunt, nec vllum tam insuetum animal est, quod non cura mitiget, & in amorem suum vertat. Elephantorum feritatem vsq; in seruile obsequium demeretur cibus: adeò etiam quæ extra intellectū atq; æstimationem beneficij sunt posita, assiduitas tamen meriti pertinacis euincit.* Strabo author est *Lib. 10. Variar.* *Amor erga rectorem.* *Lib. 1. de benefic. c. 3.*

C à quibusdam elephantis aurigas suos, qui in certamine ceciderant, ex prælio exemptos, alios ab alijs seruatos, cùm anterioribus pedibus vtero suo subiectos seruassent: quodsi verò quem ex curatoribus per iram interfecerint, adeo illum desiderare, vt prę mœrore à cibo abstineant, interdum etiam ad mortem obdurent. Sed & Arrianus testatur à nonnullis rectores suos in bello cæsos, sublatos ad sepulturam delatos esse, ab alijs iacentes propugnatos, aliquos pro sessoribus lapsis sese obiecisse, quosdam cùm per iram rectorem suum occidissent, pœnitentia & mœrore se confecisse. Elegans in primis de elephante rectorem suum nunquam deserente, sed & protegente ac vindicante historia refertur ab Aeliano: Indorum rex ab Indo quodam sibi munere mitti elephantem poposcerat, is cùm eum miro amore diligeret, negauit se daturum, ac cum elephante perfugit in desertissimam regionem. Rex ferens istud ægrè ad eum insequendum misit, qui bestiam Indi auferrent: aggressi igitur qui missi fuerant, vt cōprehenderent, homo quidem lapidibus eos appetebat, elephantus verò, vti insigni iniuria accepta, impetum illorum repellebat: occumbente tandem ictibus altore & ductore suo, elephantus more hominum armis se acerrimè tuentium pro suo nutritio pugnauit, tùm etiam ex inuadentibus partem occidit: partem in fugam dedit, atq; nutritium promuscide circūplexus, ad stabula portauit, ac tanquam amicus permansit fidelis amico etiam defuncto. Cum *Lib. 15.* *Lib. 3. c. 44.*

D Pyrrhus vrbem Argos irrupisset, elephantem ait Baptista Campofulgosus inter alios vnum Victoris cognomento, in vrbis porta, magistrum à quo regebatur, mortuum præsentisse, eiusq; rei dolore percitum, sine discrimine amicos hostesq; vrgendo inter hostes progressum, prius non destitisse, quàm magistri corpus adinuenisset: captumq; proboscide ac dentibus retrò in tutum ab hostibus locum intulisset. Porum Indorum regem cùm Macedones spoliare vellent, tum bellua inquit Sabellicus, iterum sæuiens, hostem procul destinebat, leuatumq; humo regem, proboscide suo tergo imposuit. At Plutarchus in libro de solertia animalium ait; Poro illo vulneribus confecto, elephantum sensim ac leniter multa spicula promuscide retraxisse, & ipsum iam malè affectum, non prius tamen procubuisse, quàm sentiret regem exanguem delabi, tum demum, ne corrueret, paulatim se demisisse, vt rex commodiùs se ad solum inclinare posset. Accidisse in Goa, in qua legati regis Lusitaniæ, qui regiam potestatem obtinent, degere solent, narrat Acosta, vt vnus ex elephantis, qui istic erat ad regis seruitia, furore correptus, vincula & catenas (nam solent, inquit, ferreis catenis constringi, & loco quodam concludi, donec morbo liberentur) disrumperet & per vrbem vagaretur, fugientibus verò omnibus, mancipium quoddam in vlnis *Li. 5. exēpl.* *Enneid. 4. lib. 6.* *Etiā furiens homini amicus.*

filiolum gestans in platea obuium habuit, quod conspecto elephanto exterritum, ad suas ædes E
celeri cursu confugit, quas vt aperiret, filiolum humi ante ianuam exponit, moxque ædes ingressum ianuam occludit, præ metu filioli oblitum; elephas puerum conspiciens, promuscide leniter subleuans, in proximum humile tectum, quòd è regione istarum ædium erat, collocat, atq; aspicit, an puer istic sine damno consistere queat: deinde furibundus vlterius progreditur. Beneficij memorem, tametsi furens, sese ostendit hic elephas, qui puerum non necauit, sed agnouerit filiolū esse eius mulieris, quæ eas ædes inhabitabat, quæq; illi & alijs domesticis elephantis, quotiescumque istac transirent, panem, aut fructus dare solita erat: nam huiusmodi cibos & alia edulia ante suas ædes venalia exponebat. Aliud denique gratitudinis exemplum refert idem Acosta. In eiusdem vrbis foro, inquit, vagabatur huiusmodi furijs agitatus elephas: vir quidam æger effugere cupiens, pronus cadit, elephas minimè ei nocens promuscide comprehendit & in scamno quodam deponit. Aiebat hic vir eodem loco, illi ipso elephanto, antequam in morbum incideret, magnum quendam fructum Iaca incolis appellatum sua manu præbuisse. Apparet autem naturaliter elephantes hominibus amicos esse, idque veteres etiam credidisse, manifestissimè nos docet Cicero, dum ait: *Atque opinio eiusmodi esse quandam illi belluæ cum genere humano societatem.* Scribit Cadamustus hominem, nisi lædatur, non lædere, vbi verò eum lædit, proboscide ceu manu comprehensum iacere in sublime vltra arcus iactum. Philostratus ait, vbi semel ad hominem adsuescit, ab eo omnia pati, ex eoque morum similitudinem in se transferre, neque aliter quàm paruos canes ex hominis manu gaudere cibum sumere, atque ad se accedentem promuscide complecti, cumque caput intra fauces immittere facilè tam diu pati, quoad homini libitum fuerit: hoc enim in eorum pastoribus nos fieri obseruare. At dicetis ollaris omnino, & ventris causa est istiusmodi amicitia, nec aliam esse nobis innuit Plutarchus in libro de solertia animalium, nam cùm dixisset solum delphinum hominem amare, vt homo est, subijcit: terrestrium animalium alia nullum hominem, mansuetissima tantùm vtilitatis gratia eos, à quibus aluntur, vt canis, equus, elephas. Cæterùm tametsi rectores præ cæteris amare facilè admiserim, cum cæteris tamen occultam quandam amicitiam esse, vel ex eo constare potest, quod etiam cum furiunt & insaniunt (quo tempore quemuis vt inimicum accipientes, proterere, proculcare & prosternere Appianus Alexandrinus tradit, & ob hanc causam à quibusdam communes hostes esse appellatos;) seruasse nonnullos sint visi. Apud vrbem Cochin quidam elephas referente Christophoro Acosta, furijs huiusmodi agitatus in lacuna quadam hærebat, ad quam cùm fortè accessissent nonnulli pueri, elephante conspecto omnes diffugerunt præter vnum, qui istic perstitit: eum accedit elephas adblandiens quodammodo & promuscide demulcens, leniter eum corripit, suoque dorso imponit, & per lacunam expatiatur, deinde illum reponit, quo apprehenderat loco, veluti lætabundus. Cùm ea quæ ipsi accidissent, puer narraret, multi viri eum comitati sunt, sed procul à lacuna remanentes, arbores conscenderunt, vt è tuto specterent, quid ageretur. Puerum propius accedentem elephas velut antè corripit, dorsoque imponit & expaciatur. Id sæpius à puero est repetitum, donec blandis verbis (quemadmodum edoctus fuerat) elephantum denuo mansuetum redderet & in vrbem pelliceret. Quantoperè autem puellos amet, docemur ex alia historia, quam Athenæus ex libro vigesimo Phylarchi recitat: Cum hoc, inquit, elephante fæmina elephas nutriebatur, quam appellabant Niceam. Huic elephanti cùm ministrabat Indi mulier filium suum qui tum trigesimum diem agebat, apposuit. Postea verò mortua muliere miro quodam amore pueri belua capta fuit, neque enim seorsum esse ab infante patiebatur, ac nisi puerum videret, molestè ferebat admodum. Cùm igitur nutrix ipsum infantem lacte saturauisset, illum inter pedes ferè in scapha ponere consueuerat, quod nisi fecisset, elephas pabulum capere nolebat, ac postea per totum diem calamis ac pabulis sibi appositis eo præsente vescebatur. Cum dormiret infans, muscas abigebat, vbi verò lugeret, scapham promuscide motabat, puerumque dormire faciebat sæpius. Sed & Aelianus indicaturus, quàm memoria sint bona, quamque diligenter præceptum officij aduersus præcipientes teneant, quàm simul eorum qui quippiam eis committunt, vel expectationem vel fidem non fallant, disertissimè eandem historiam enarrat, cùm Antigonus (inquit) Megarensem vrbem obsideret, mulier simul cum vno de elephantis bellatoribus versabatur, hæc enim illius qui elephantum aleret vxor, infantem puerum pepererat, quem huic elephanto, lingua vtens Indica, quam elephanti intelligunt, credidit: Vt verò is primum sibi creditus est, illum diligebat, & custodiebat, exque eo proximè adiacente magnam voluptatem capiebat; cùm ploraret, oculos tum auertebat, tùm verò ab eo dormiente muscas abigebat. Arundines ei pro pabulo obijciebantur, quas & omnem cibum, nisi puer adesset, reijciebat. Nutrix igitur necesse habebat posteaquam eum lacte compleuisset, elephanto curatori apponere, vel omnino elephantus non parum iracundia incitabatur, ac nonnunquam in verbera erumpebat. Interdum etiam cùm vagiret infans, cunas vbi iaceret, mouebat: sicque eidem ipsi ex hoc motu oblectamenta & solatia sicut nutrix, afferre solebat.

Beneficij memoria.

Amicos esse homini.

Lib. 7. Epi. 1. Cap. 29.

Lib. de bello Hisp.

Vt puellos ament.

Memoria.

F

G

H

A solebat. Capitur verò etiam amore puellarum. Plutarchus in prænominato libro, cùm dixisset, amores multorum animantium existere, alios sæuos & furiosos; alios habentes non inhumanam elegantiam, neque inuenustam consuetudinem, talem ait fuisse amorem Alexandriæ elephanti, riualem se Aristophani Grammatico exhibentis. Amabant enim ambo puellam corollas vendentem, & non minus euidenter elephas. Nam per forum pomarium transiens semper ei poma adferebat, diuque adstabat, proboscideque manus instar intra vestem inserta pectus sensim contrectabat. Meminit eiusdem amoris Plinius: *Traditur*, inquit, *vnus amasse quandam in Aegypto corollas vendentem: ac ne quis vulgariter electam putet, miretur gratam Aristophani celeberrimo in arte Grammatica*. Præter hanc aliam quoque mulierem corollas similiter vendentem in Antiochia Syriæ vrbe cicurem elephantum amasse aiunt, de quo sic narrat Aelianus, qui alicubi etiam mulieris forma non solùm capi hoc animal tradit, sed & hebescens ad eius pulchritudinem, remittere furorem animi sui. Hunc audio, cùm ad pastiones iret, mulierem corollas vendentem, cùm quàm suauissimè aspexisse, tùm verò etiam quàm libentissimè in illius aspectu acquieuisse, atque huius faciem promuscide tersisse, suauiterque contrectando illi blanditum fuisse: mulierem vicissim ex B suo artificio illecebras amatorias, corollas videlicet ad tempus ita contexuisse, vt cotidiè illi quidem sumere operæ pretium, huic verò etiam opus largiri esset. Postea autem quàm mulier excessit è vita, elephantus nec pristinæ consuetudinis compos, nec quam amaret, amplius mulierem videns, tanquam amans qui amasiam amiserit, sic eam desiderabat, animoque incitabatur, ac qui antè mansuetus fuisset, humanitate expulsa feritatem induebat, tanquamque homines ex tristitia ac mœrore laborantes, de potestate animi exeunt, sic is furens ferebatur. Tradit insuper Plinius authoritate Iubæ vnguentariam ab elephante dilectam: additq; omnium amoris fuisse argumenta, gaudium à conspectu, blanditiasque inconditas, stipesque quas populus dedisset, seruatas & in sinum effusas: Nec mirum, esse amorem, quibus sit memoria. Ex his itaque quæ hucusque dicta sunt, elephantum constat hominum consuetudine vnicè frui exoptare, illique in omnibus, modò blandiùs compellatur, nec acerbiùs instes, obsequi, atque ad quoduis paratum esse eisdem suis quibusque locis constat. Timent tamen etiam naturaliter hominem, si verum est, quod scribit Plinius: *Mirum*, inquit, *in plerisq; animalium scire, quare petantur, sed & per cuncta quid caueant. Elephas homine obuio fortè in solitudine & simpliciter oberrante, clemens placidusq; etiam demonstrare viam creditur. Idem vestigio hominis animaduerso, priusquam homine, intremiscere insidiarum me*C*tu, subsistere ab olfactu circumspectare, iras proflare, nec calcare, sed erutum proximo tradere, illum sequenti, nuncio simili vsque ad extremum, & tunc agmen circumagi, & reuerti, aciemque dirigi; adeò omnium odori durare virus illud maiore ex parte, ne nudorum quidem pedum*. Amant igitur homines, sed insidias eorumdem timent, libertatis amore, quem mansuefacti etiam conseruant; Noctu enim suam seruiendi conditionem deplorare dicuntur, (vt ex Philostrato Gyllius refert,) non contento barritu, quo sæpe alias vtuntur, sed luctuosa vocis suppressione miserabiliter immurmurantes. Quod si quis ita occultè gementi & lamentanti interuenit, verecundia quadam moti, querelis suis moderantur & gemitus facere desistunt. Alioqui etiam malè ab hominibus habiti, clementer admodum iniuriam vindicant, cum aliàs vindictæ sint studiosissimi. Plutarchus interprete Pet. Gyllio, affert elephantum Romæ, vnum ex pueris, qui promuscidem eius stilis pupugissent, sublimem corripuisse, vt statim in sublime, quantum maximè posset, iacularetur. (Comprehensum autem vbi lacessitus est ad teli iactum aliàs iaculari, vt sæpe antequam terram contigerit, moriatur, idem Gyllius tradit,) At enim sublato eorum, qui aderant clamore, sensim & moderatè rursus humi deposuisse, existimantem tanto metu iniecto, satis illum pœnarum dedisse: vbi pro his verbis, vbi statim eum in sublime iacularetur, Græcè legitur, ἐπίδοξος ἦν ἀποτυμπανί-D σειν: Grynæus verò simplicius vertit, arreptum atque sublatum confecturus videbatur. Celebrat verò inter cæteros elephantorum erga genus humanum clementiam Seneca his verbis: *Ferarum clementia nec generosarum quidem præmordere & vrgere proiectos. Elephantes leonesque transeunt, quem impulerunt*. Ostendunt eandem quoque clementiam erga imbecilliora animantia, vt apud Solinum legimus: *Inest illis* (inquit) *clementia bonum, quippe si per deserta vagabundum hominem fortè viderint, ductus vsque ad notas vias præbent: vel si confertis pecoribus occursitent, itinera sibi blanda & placida manu faciunt, ne quod obuiam animal interimant*. Atque hinc est quod clemens passim à poëtis nuncupetur, & placidus. Fabulosa itaque scribere Gabinium Romanorum scriptorem Strabo asserit, cùm dicit elephantos cum hominibus certare, & speculatores præmittere, & cùm illos viderint, fugere: cumque vulnera acceperint, ramos vel herbam, vel puluerem supplices prætendere, etiamsi de venatoribus isthæc intelligantur, nam vt testatur Philostratus, in venationibus sibi mutuò ferunt auxilium, ita vt si quis eorum labore deficiat, alter pro eo se opponat. Aelianus ait, cùm à venatoribus, tanquam milites in bello, funduntur & fugantur, non alios ab alijs separatim, sed omnes simul & communiter in fugam se dare, ac simul inter se prementes ad grega-

Puellas amat.

Vnguentariam amasse

Vt & cur hominem timeant.

Libertatis amor:

Vt iniurias vindicent. Lib. vtra animal.

Lib. 1. de clement.

Clementia erga homines.

Lib. 17.

Amor mutuus.

Lib. 2. c. 18.

ad gregales ſuos adhæreſcere. Horum autem qui iam ſunt firmata ætate & integra, reliquos ſic E circumcludere, tanquam pugnaciſſimos propugnatores totum agmen circummunire: qui verò longiùs ſunt ætate prouecti, atque matres ſub ſe quaſque ſuos pullos ita occultare, vt perrarò hi paruuli videantur ſubtermedium obtinere locum. Hæc ille, ex quo fortè Tzetzes: Amor (inquit) mutuus intercedit; & cùm fugiunt venatores, robuſti & florentes ætate, extrema tenent, in medio verò vetulos & matres cum pullis recipiunt. Sed de iſtiuſmodi militaris rei peritia pòſt. Scribit idem Aelianus nunquam elephantum à reliquorum agmine ſecerni, niſi aut filiorum ſuorum aut ægrotantium cauſa: pro his nimirum nihil non molientem, inexpugnabilem manere. Ait item pullos ſuos adhuc à partu recentes, nunquam deſerere: at ſanè in illis à periculo tuendis conſtantiſſimè permanere, priuſque animam amittere, quàm ſuos catulos deſerant. Aliàs rurſus quantus matrum in hoc genere in ſobolem ſuam ſit amor, multis (inquit) etiam aliundè argumentis conſtat, hoc verò præcipuè: Cùm in foueam pullum ſuum incidiſſe mater perſpexiſſet, ne minimam quidam moram interpoſuit, nec eius curſum vlla ad pullum conſequendum ſegnitia tardauit, quin vehementi dolore affecta, quanto maximo poſſet incitato curſu, in delapſum filium præceps ageretur, amboque eodem caſu morte occumberent: hic quidem materno pondere preſſus contereretur, illa verò præcipitata, caput diffringeret. Sed hæc fœminis potiſſimum adſcribendum fuerit: F nam maribus vix ſobolis curam eſſe aiunt. Ait denique Aelianus cùm ſunt in catulorum metu, infeſtiſſimos eſſe. Cùm videret Apollonius elephantos Indum flumen tranſeuntes (erant autem circiter triginta, & duce vtebantur eo, qui inter ipſos minimus erat: maiores verò ipſorum ſuper dentium eminentias teſte Philoſtrato, pullos geſtabant, promuſcide tanquam vinculo ipſos complectentes) hæc inquit, ô Damis nullo iubente ex ipſis naturali quadam prudentia ac ſapientia faciunt. Vides enim quo facto ſarcinarum vectores imitati ſuos deferant pullos, vinculis (ne fortè cadant) eos complexi. Video inquit Damis prudenter ſapienterque ipſos operari. Quid igitur ſibi vult inſana quorundam ſolicitudo inaniter quærentium, naturaliſne ſit an non erga filios beneuolentia? hoc enim etiam elephanti clamant à natura ipſis talem beneuolentiam datam. Neque enim id ſicut alia quædam ab hominibus didicere. Hi namque cum hominibus non vixerunt, ſed natura ducuntur, vt ament quod pepererunt, propterea illis prouident, eoſque nutriunt, &c. Cæterùm vt ad amorem, quo totum ſuum genus proſequuntur, reuertamur, ſocietatis tuendæ ac prudentiæ etiam exempla Iuba referente Plutarcho ſcribit ab elephantis exhiberi. Venatores enim foſſas, quas ad ipſos capiendos faciunt, leuibus ſarmentis & terra vili iniecta obtegunt. Cum ergò elephantorum vnus (nam multi ſimul ambulant) in foſſam incidit, reliqui materiam congerunt, & lapides ingerunt, vt illapſus facilè exire poſſit. Clemens Alexandriuus verò, cùm dixiſſet Platonem exiſtimaſſe, rationis expertium animantium dialectos eſſe, quæ ſunt eiuſdem generis: Cùm itaque in cœnum, inquit, ceciderit elephas & clamauerit, præſens aliquis alius id contemplatus reuertit paulò pòſt, & ſecum ducit gregem elephantum & eum ſeruat, qui ceciderat. Ait Aelianus eum qui prius aliquam prædam (cibum videlicet,) repererit, regredi, vt & ſuos gregales aduocet, & in prædę communionem deducat. Bartholomæus cognomento Anglicus ſcribit meminiſſe ſe legiſſe de elephante in libro phyſiologi, elephantem eſſe animal, quod magnitudine inter omnia animalia quadrupedia præcellit, intellectu & memoria multum vigens: nam elephantes inter alia eorum facta nunquam dormiendo totaliter ſe inclinare, ſed quando feſſi ſunt arbori & maximè palmæ quietis gratia accubare, eorum verò quieti homines inſidiantes occultè arborem concauare, elephantes autem ſeſe applicantes, fraudis ignari, pondere corporis arborem dum proſternunt, ipſi ſimul proſternuntur, ac ſuccumbunt, & cùm caſum ſuum cognoſcant irreparabilem, barrire ac rugire, moxque eo exaudito iuuentutem elephantorum accurrere, & paulatim ſeniores pro viribus, vt ſurgant, & à lapſu releuentur, elaborare. Quondam profe- H ctò elephantos dormituros non recumbere, defeſſos verò arboribus magnis ſe applicare, hiſque ſuccifis cùm cadunt, ſurgere non poſſe, alij etiam crediderunt, eiuſdemque rei rationem aſſignarunt: quæ nunquid vera ſit ſuo loco ventilabimus. Iam verò cadauera etiam ſui generis ſepeliunt, quod Aelianus & Tzetzes tradunt; quorum ille Aethiopum ait ſermonibus peruagatum eſſe, elephantum, cùm alterùm perſpexerit mortuum, non præterire, quin humum promuſcide hauſtam, velut ſanctam & myſticam injiciat, communemque naturam miſeratum, mortuo parentare, ne quid aliquid impiè committat: nam hocquidem ipſum non agere, execrabile ducere. Parentes iam ſenio confectos iuniores & honorant, & alunt inſuper, iiſdem teſtantibus. Sed verba Aeliani recitabo: Aetate affectis iuniores de legitimo cibo cedunt, eoſdemq; ſumma etiã obſeruantia colunt, & à periculis ſeruant. In foſſam delapſos iniectis fruticum faſcibus ſubtrahunt, quibus tanquam ſcalis ſenectute graues aſcendentes, liberantur. Et rurſus: Iuniores, vel labores vel pericula ſuſcipiunt, & antecedentibus ætate, de cibo & potione concedunt, propter obſeruantiam per quam cultu quodam & honore natu maiores dignandos exiſtimant. Nunquam enim neque ex

Amor erga fœtus.

Lib. 2. c. 7.

Lib. de ſolert. animal.

Li. 18. c. 44

Cadauera ſepeliunt.

Parentes venerantur.

ſenectute

A senectute infirmum,neque eum qui morbo teneatur, sui gregales deserunt, sed & fidissimi ei per-
manent, eiusque cùm cæteris in rebus student incolumitati, tùm verò etiamsi ipsi insectatione vr-
geantur, pro eo propugnant, & saucios & fesios curant: ac integri à vulneribus hastas & iacula è
corpore sauciorum, tanquam chirurgi periti extrahunt, vt ne homines quidem scientiùs. Quanta *Iustitia.*
autem cum iustitiæ obseruatione se cum socijs suis gerant, Gyllius se suis deprehendisse oculis as-
serit. Quàm iustum (inquit) animal sit elephas, cùm ex alijs illius actis deprehendi, tùm ex eo
quod non semel vidi. Cùm equi vicini auenam & fœnum edisset, postea ex sacco, quem fortè in
angulo stabuli inuenit, promuscide auenam iterum & sæpius deportauit, equoque obiecit eden-
dam, similiter fœnum sibi datum promuscide comprehendens equo obtulit, sensimque gradiens,
ne equum terreret, equique fœnum oblatum comedentis supra dorsum promuscidem posuit, ei
blandiens. Sed & Antipater diuinationem quandam iustitiæ elephantis inesse tradit, vt Plinius
annotauit. Nam cùm Bochus rex triginta elephantis, totidem in quos sæuire instituerat, stipiti- *Diuinatio.*
bus alligatos obiecisset, procursantibus inter eos qui lacesserant, non potuisse effici, vt crudelita-
tis alienæ ministerio fungerentur. Homines verò Christiani id diuino nutu factum dicerent, nam
B & Iosephus tradidit Ptolomæum Physconem, mortuo patre Ptolomæo Philometore, cùm Cleo- *Lib.2.contra Appionem.*
patram matrem vnà cum filijs regis imperij occupandi ergò expellere conaretur, Onias verò Iu-
dæus Philometoris dux bellum pro Cleopatra susciperet, omnes Iudæos in oppidis comprehensos
cum filijs & vxoribus nudos atque vinctos elephantis vino ebrijs conculcandos obiecisse: elephan-
tos verò diuina vi agitatos, Iudæis illæsis impetu in spectatores regis amicos facto, multos ex ip-
sis interimisse. Contrà transfugas & delinquentes omnes cum L. Paulus Aemilius Persa rege de-
uicto obiecisset, conculcando obtriuerunt, vt scribit Valerius Maximus. Estq; certè admirandum,
vt in elephanto cuius curam ipse per longissima itinera habuerat, Gillius obseruauit, quod igno- *Lib.2.c.2.*
tos homines, leues, insolentes, petulantes, ad se accedentes internoscit à moderatis & grauibus. *Homines malos à bonis dignoscit*
Inter cæteros autem malos ac improbos, mœchos adulterosque adeo odit, vt de eis pœnas sumat.
Quantopere autem aduersetur adulteria, pulcherrimis aliquot historijs docet Aelianus: Elephas *Adulteria vt oderit.*
quidam (inquit alicubi) cùm vxorem sui domitoris & altoris stuprari manifestò deprehendisset,
ambos & eum qui stuprum inferebat, & eam quacum id faciebat, interfecit, & in stragulis con-
stupratis & lecto adulterato reliquit: Vt verò primùm elephanti rector venisset, & manifestò ne-
farium facinus, & huius vindicem cognouit. Hoc quidem factum ab India ad nos huc manauit. At
C Romæ aliud simile euenisse audio; præterquam quod addunt, ibi elephantum non vtrumque
modò occidisse, sed & stragula veste eos texisse, & nutritio aduenienti stragulam reiecisse, & re-
texisse, & proximè inter se iacentes demonstrasse. Ita ille tum facilè iniuriam illatam sibi fuisse in-
tellexit, tum etiam maximè facinus liquebat, vbi cornu quo ipsos confecisset, cruentum perspe-
xit. Et rursus. Cùm quidam cicuris elephanti moderator, coniugem non illam quidem amabilem,
sed sanè diuitem haberet, amoris oculos primùm ad aliam adiecit: deinde eam vxorem ducere
studens, alteram priorem strangulauit, ac propè ab elephanti præsepi homo præcipiti consilio non
defodit modò, sed alteram quam amaret, in matrimonium duxit. Elephantus autem cùm tanti fa-
cinoris conscientia incitatus, tùm verò suapte natura à malis abhorrens, nouam vxorem eo per-
duxit, vbi humata altera iaceret, cadauerque dentibus refodiens & denudans, quæ dicere nequi-
ret, ex ipsis operibus mulieri hæc ostendere conabatur; eam edocens, quibus moribus esset præ-
ditus is, cui ipsa nupsisset. Hactenus Aelianus. Videamus modò num elephantes, qui tantopere
mœchos mœchasque puniunt, ipsi inter se castitatis sint studiosi. Equidem Plinius & Solinus adul- *Castitas.*
teria ignorari ab ipsis profitentur, nec vlla propter fæminas inter ipsos prælia esse, vt fit in cæteris
animalibus, quibus etiam pernicialia sunt, non quia, inquiunt, desit illis amoris vis: de qua sic
D Aelianus, cùm libidinis furore ardent, incursu parietes euertunt, & similiter ac aries frontis vi at-
que impressione palmas prosternunt. Ait verò etiam Aristoteles ad coitum ita efferari solere, vt *Amoris vis.*
apud Indos ijs haudquaquam permitti initium vulgò dicatur: quoniam libidine agitati casas pro-
sternant male conditas, pluraque alia incommoda faciant. Ab omni tamen immoderata libidine
castissimos esse idem Aelianus affirmat: nunquam enim neque vt constupratores, neque vt item
valdè lasciuos societatem Veneris cum fæmina facere, sed tanquam generis successione carentes,
liberis procreandis dare operam, sic hos, sua stirps vt non deficiat, complexu venereo iungi: ne-
que id sanè plusquam semel in vita, & eo duntaxat tempore, cùm se iniri fæminæ patiuntur. Idem
etiam alicubi tradit, vt quisque vxorem impleuit, eam non amplius attingere, id quod etiam A-
ristoteles asseruit. Nicolaus Lyrensis tùm in Mattheum cap. 19. tùm in priorem D. Pauli episto-
lam ad Corinthios, scribit elephantem nunquam inire matrem suam, vt citat Tiraquellus de lege
connubij 7.47. & cùm id obuelato capite fecisset, prorigam interimisse. Estque in ipso coitu pu-
dor ac verecundia. Coituri enim petunt solitudines, inquit Aristoteles, sed præcipuè secus flumi-
na & qua pasci consueuerunt: id quòd Vartomannus etiam profitetur. Apertè ac palam inquit
Aelianus,

Aelianus, in aliorum oculis non coëunt, sed secedentes, aut sese in arbores densas & frequentes E occultant, aut in concauum locum & profundum, ad occultandos eos facultatem habentem, se abdunt. Meminit & Plinius quàm breuissimè, inquiens: *Pudore nunquam nisi in abdito coëunt.* Quamuis verò & pudor iste sit in coitu, & insignis in libidine moderatio, tamen ipse (inquit Aelianus) illud admirabile, amore plenum audiui, quod consequitur. Vir venandi elephantos haud imperi-

Zelotypia.

tus scribit se, cùm ab Imperatore Romano cum potestate in Mauritaniam ad venandos elephantos ablegatus esset, ex elephantino genere, adolescentem formosam vidisse, coëuntem cum elephanto & adolescente & pulchro; alterum verò seniorem, quia huius siue amator, siue maritus esset, vt se spretum vidit, ignominiæ loco hoc tulisse, quare acriter animo incitatum impetum fecisse, vt nihil proprius factum fuerit, quàm nos, inquit, omnes perderet, sicque incurrisse in illum formosum riualem suum, pugnamque edidisse tanquam eum, qui de amica sibi erepta doloribus acerrimis premitur: adeoque infestis armis vtrumque cum altero pugnam commisisse, vt ex impetu ambo cornibus mutilarentur. Neutrum ideo non vicisse, quod multa verberatione eos venatores distraxerint. Postea autem quàm amissis armis in posterum inutiles ad conferendam quasi manum inter se facti essent, riualitatem amantium conquieuisse. Hæc ille, indicans, nisi mutilati cornibus F

Gloriæ cupiditas.

fuissent, riuales in perpetua lite pugnaque permansuros, cùm insita sit his feris natiua quædam gloriæ cupiditas, cuius causa interdum mira alia facinora præstare conspiciuntur. Refert Christophorus Acosta in litore vrbi Goa vicino quendam crepuisse medium, dum solus magnum æneum tormentum bellicum subleuare cupit, quoniam ipsius rector grauibus verbis obiurgasset & contumelia affecisset, ostendens ei duos elephantos iuniores aduentantes illius ænei tormenti tollendi gratia. Mirum modò etiam est, quantoperè patriam ament. Aelianus refert, abstractos à suis

Amor patriæ.

sedibus patrijs, quamuis vinculis primùm & fame, deinde varijs ciborum blandimentis mansuefacti sint, tanta tamen naturalis soli illecebra teneri, vt patriæ memoria eis obscurari & euanescere nequeat: quare cum horum plerosque grauissimo mœrore suscepto confici, tùm verò quosdam ex his vberrimè flentes (vt Tzetzes etiam scribit) tantam lachrymarum vim profundere, vt oculorum sensibus capiantur. Quin, si Plinio credimus, alienæ quoque regionis intellectu creduntur maria transituri non antè naues conscendere, quàm inuitati rectoris iureiurando de reditu. Certè id quoque asserit Solinus: maria (inquit) transmeaturi naues non prius subeunt, quàm de reditu illis sacramentum luatur. Cum quinque dierum spatio in theatro Pompeij quingenti Leones conficerentur, elephantique octodecim cum armatis depugnantes, partim in ipsa pugna, partim G

Lib. 39.

paulò pòst morirentur, populus teste Dione aliquos etiam inuito Pompeio miseratus est, cùm vulnerati a pugna destitissent, circumeuntesque ad cœlum proboscidibus lamentarentur, ita vt sermoni occasionem præberent, non id ab ipsis temerè aut casu fieri, sed iusiurandum quo persuasi ab Africa traducti erant, implorantibus, suique vindictam deos poscentibus. Fertur enim (inquit Dion) haud prius eos in naues ingressos esse, quàm à ducentibus iuramento sibi cautum esset de omni iniuria. Id verum sit, necne, non scio. Certè hoc quoque memoriæ proditum est, prætorquam quòd elephanti sermonem patrium percipiunt, rerum quoque eos cælestium intelligentia esse præditos. Hinc in nouilunijs, antequam in conspectum hominibus Luna perueniat, eos ad aquam perennem accedere, eaque sese lustrare. Sed hac de re postea; Quod verò nisi magnis persuasi pollicitationibus naues ascendant, transfretarique sese sinant, Pierius Valerianus verissimum

Lib. 2. Hierogl.

esse ostendit hac historia. Minimè hoc loco, inquit, dissimulandum, quod super eiusdem Hannonis (sic elephanto erat nomen) ingenio Michaël Syluius regis sui ad summum Pontificem orator, summæ, vt nosti, integritatis fideique sanctissimæ, atque alij narrauere, remque multorum testimonio comprobauere. Cùm destinasset Emanuel rex eum Romam Pontifici Maximo donum ire, H naui quam inscenderet, iam instructa parataque ad profectionem, nullo vnquam pacto per aliquot dies fieri potuisse, vt Hanno vel duci se ad nauim, vel si quo modo adductus fuisset, eam vellet inscendere, vsqueadeo auersabundus profectionem huiusmodi reformidabat. Cumque rex ea re super solicitus admodum esset, magnisque pollicitationibus vnumquemque inuitaret, qui deducendi asportandique Hannonis negocium suscepissent, neque quisquam nomen profiteretur suum, insusurratum est demum regijs auribus, eius belluæ magistri dolo hæc fieri, quippe qui puellæ cuiusdam amore perditus, ægrè ferret, se in tam longinquas regiones ablegari, proindeque Hannoni persuasisset, ne se adduci pateretur abuehendum: quippe eum in loca sterilia, inamœna & barbara, vbi ludibrio contumelijsque omnibus, tanquam hosticæ terræ animal afficeretur, neque victui, neque ornatui eius vel necessaria, vel commoda suffectura: longum adhæc iter & incommodum, & vastum maris æquor arandum, vt satius esset, in qua tunc erat terra quàm primùm contrucidari, quàm per tot viarum difficultates, ad ærumnosissimam denique vitam peruenire. Rex hac re cognita magistrum Hannonis ad se quàm primùm accersiri iubet, seque dolos eius comperisse dicit, ageret itaque vt intra triduum Hanno in nauim imponeretur, idque ni prope-

A perè fieret, interminatus est actutùm se hominem extremo supplicio affecturum, vt alijs exemplo esset, qui mandatis regijs fucum facere ausi essent. Hac regis asperitate territus elephanti magister, cùm nullam in cunctatione salutem intueretur, discipulam belluam aggreditur, docet se maleuolorum quorundam fraude subornatum, qui & felicitati vtriusque inuiderent, & regi optimo malè obtemperantes essent; longè autem secus se rem habere, quàm illi mentiti essent. Siquidem non ad immania & effera loca profecturi erant, sed ad vrbem orbis terrarum dominam, amœno loco sitam, vbi rerum deliciarumque omnium, quotquot vel auidissimi cuiusque cupiditate expeti possent, copia fertilissima redundaret. Ibi esse principem, cui totus penè terrarum orbis assurgeret: apud quem is in delicijs habendus esset, & tanquam Lusciniæ pullus, lautitiarum, blanditiarumque affluentia nutricandus: proinde bono animo esset, secumque primo quoque tempore lætus & alacer nauem inscenderet, affuturos nauigationi deos, & cursum omnem incredibili felicitate prosecuturos. Ita Hannonem ab eodem magistro in aliam sententiam deductum, vbi signa data sunt, vltrà nauem conscendisse, neque vlla vnquam imperia toto itinere detrectasse. Quod verò historicus Dion pergere elephantes ad aquam perennem (πρὸς ὕδωρ ἀένὸν) ait, Cælius considerandum relinquit, an Plinius ἀένον ex authore aliquo ceu proprium nomen transtulerit, qua voce deprauata Anulum librarij scripserint. Dignum, inquit, perpensione, quod scribit Plinius, elephantos in Mauritaniæ saltibus ad quendam amnem, cui nomen Anulo, misescente Luna noua, descendere, ibique se purificantes aqua circumspergi. At historicus Dion pergere elephantes ait πρὸς ὕδωρ ἀένὸν, id est perennem aquam. Verba Plinij hæc sunt: *Authores sunt in Mauritaniæ saltibus ad quendam amnem, cui nomen est Anulo* (aliàs Amilo) *nitescente Luna noua greges eorum descendere, ibique se purificantes solemniter aqua conspergi, atque ita salutato sydere in syluas reuerti, vitulorum fatigatos præ se ferentes.* Sanè Solinus, aliàs simia Plinij nulla vel Amili vel Anuli facta mentione, *Luna*, inquit *gregatim amnes petunt, mox aspersi liquore, Solis exortum motibus, quibus possunt, salutant, deinde in saltus reuertuntur.* Hinc illud Sannazari: *Religio.* *Li. 13. c. 18.*

B

Dimmi qual fera è di si mente humana
Che s'ingenocchi al raggio della Luna?
E per purgarsi scende à la fontana?

Verebar autem, ne illud pro Solis legendum esset Lunæ, sed vtrumq; sydus ab elephantis venerari idem Plinius tradit. *Religio illis*, inquit, *syderum quoq;, Solisq; ac Lunæ veneratio.* Et Iuba quoq; referente Plutarcho scribit elephantos dijs vota facere, cùm se nemine docente mari lustrent, solemque orientem adorent, proboscide manus loco sursum erecta. Itaque etiam hoc animal dijs esse carissimum, vt Ptolomæus Philopater testatum fecit. Idem & Aelianus scribit, qui præterea ab interlunio recrescente Luna, elephantos ait se intellexisse, quadam naturæ recondita notione, ex sylua primùm, vbi pascuntur, ramos decerpere, eosque deinde sublimes ferre, tùm verò ipsos ad Lunam suspicere, ac leuiter mouere, tanquam supplicationem quandam Lunæ prætendentes, eis ipsa vt propitia existere velit. Adhæc Plinius asserit visos esse, cùm fessi sunt ægritudine, quando videlicet & illas moles infestant morbi, herbas suspinos in cælum iacere, veluti tellure precibus alligata: (aliàs allegata.) Aelianus autem id eos moribundos facere scribit, eum etiam ad se sermonem permanasse inquiens, elephantos cùm ex vulnere siue id in bello, siue in venatione acceperint, vicini sunt ad moriendum, aut obuiam herbam, aut fortuitò obiectum puluerem alleuantes, in cælum suspicere, eumque puluerem herbamue iacere, & simul voce sua propria lamentari, & miserabiliter supplicare, tanquam Deum ob ea, quæ iniustè & indignè sustinent, obtestantes. Attamen idem hoc in ægritudine aliqua facere, verisimile est. Sunt enim teste Strabone multis morbis obnoxij elephantes, ijsque curatu prorsus difficilibus, & iuxta sensum humanum intellectum habent, memoria pollent, & syderum seruant religionem & venerationem, vt Plinius ait: multaque alia quod ad solertiam, indolem, docilitatemque cum homine communia habere ex ijs quæ deinceps dicentur, patebit. Tantam autem huic belluæ cum genere humano societatem, tamque propè accedere ad hominis ingenium recentiores asserunt, vt Cicero, inquiunt, non vereatur affirmare, non paruam nationem hominum sensu ac ingenio esse multò inferiorem. Ego quidem hoc apud Ciceronem non reperio. Dicit tamen elephanto belluarum nullam prudentionem esse, quamuis figura nulla sit vastior. Et aliàs nos ait elephantorum acutissimis sensibus ad vtilitatem nostram abuti. Testatur verò etiam Vartomannus se quosdam vidisse elephantos, qui prudentiores sibi videbantur, quàm quibusdam in locis homines. Multa in primis de miro belluæ ingenio Plinius. Non solùm enim omnium quadrupedum subtilitatem animi præcipuam illis perhiberi scribit, sed aliàs etiam animal esse ait proximum humanis sensibus: quippe intellectum illis esse patrij sermonis, & imperiorum obedientiam, officiorumque quæ didicere memoriam: amoris & gloriæ voluptatem: imo verò etiam quæ in homine rara, probitatem, prudentiam, æquitatem. Sed & Aristoteles elephantos sensu plurimum valere asseuerat, & reliqua sagacitate ingenij excellere:

C *Lib. de solert. animal.*

Lib. 5. c. 49.

D

Societas cũ genere humano.

Lib. de diuinat.

Lib. 2.

Ingenium.

cellere: & alicubi ait elephantum omnium ferarum mitissimum & placidissimum esse, quippe qui permulta officia & erudiat & intelligat. Ita & Strabo, elephanti, inquit, sunt natura mites & mansueti, vt ad ratiouale animal proximè accedant. Vnde est, quòd Plinius eorum opinionem ridet, qui ex cutis duritie ingenij arguebant imbecillitatem. *Sunt*, inquit, *qui subtilitatem animi constare non tenuitate sanguinis putent, sed cute operimentisq; corporum magis aut minus bruta esse, vt ostrea & testudines, boum tergora, setas suum obstare tenuitati immeantis spiritus, nec purum liquidumque transmitti: sic & in homine, cùm crassior callosiorue excludat cutis, ceu verò non crocodilis & duritia tergoris tribuatur & solertia. Hippopotami corij crassitudo talis, vt inde tornentur hastæ, & tamen quadam ingenio medica diligentia. Elephantorum quoq; tergora impenetrabiles cetras* (alias setas) *habent, cùm tamen omnium quadrupedum subtilitas animi præcipua perhibeatur illis.* Alicubi etiam elephantum inter animalia sapientissima censuri asserit, quia frugibus victitet. Non sunt tamen omnes æque ingeniosi. Cùm enim tria sint genera, vt ex Philostrato ostendimus, palustres, montani & campestres, nouissimi hi præ cæteris sunt eodem teste mansueti, lenes & imitationis studiosi. Sed & in hoc genere vero simile esse videtur, vt alij alios ingenio superent. Tardi tarditatem suam diligentia superare student: Plinius. n. author est, certum esse vnum tardioris ingenij in accipiendis quæ tradebantur, sæpius castigatum verberibus, eadem illa meditantem noctu inuentum. Testatur idem quoque Plutarchus his verbis. Alij in elephante hæc admirantur, quæ discens & condocefactus in theatris ostentat: figurarum formas, inquam, & immutationes tanta varietate & subtilitate, non facilè vt humana meditatione, retentione ac memoria possint æquari. Ego autem magis ex his, quos à sua natura & nulla à disciplina habet hoc animal, motibus cùm animi tum corporis, tanquam synceris & meris intellectum ei inesse animaduerto. Romæ cùm non ita pridem multi docerentur institutiones admirabiles, gyrosque facere explicatu difficiles, quidam reliquis omnibus minus docilis, ob idque crebrò increpatus & castigatus, deprehensus est noctu sua sponte ad lunam se exercens atque discens. Cæterùm examinemus modò, in quibus ingenij illorum subtilitatem tantoperè veteres celebrent. Pulchrè in primis nouerunt, cur à venatoribus petantur: vt ex hoc Plinij discimus: *Prædam ipsi in se expetendam sciunt solam esse in armis suis, quæ Iuba cornua, alij melius dentes appellant: quamobrem deciduos casu aliquo, vel senecta, defodiunt*, sic ille, tanquam inuidia quadam aut potius vindicta aduersus hominem ducti id faciant, indicans. Quod autem abiecta cornua defodiant, & qua arte defossa à venatoribus inueniantur, docet Aelianus: In Mauritania quemadmodum quotannis ceruis, sic decimo quoque anno cornua elephantis excidere solere aiunt. Itaque hi cornua incumbentes, vsque adeò ea impellunt & defigunt in terram expositam in planitiem, quoad illa ipsa occultauerint. Nam præ cæteris camporum patentium æquora & palustria amant. Et alibi: Locum, inquit, in quem abstruserunt & reposuerunt cornuum thesaurum pedibus exæquant & complanant. Terra autem quòd sit feracissima, pòst paulùm herbam proferens, abditorum cornuum aspectum viatoribus adumbrat. Eorum vestigatores, qui sanè ad illorum insidias & astus prudentes sunt, in eum locum, in quem cornua defossa suspicantur, vtribus aquam deportant, & verò alium aliò ex vtribus dispertiunt & disponunt, atq; ibi commorantur. Alius quidam dormiens, alius potans, alius cantiunculã canens suos amores meditatur. Quod si cornua alicubi prope defossa, quadam mirabili illecebra ex vtribus sic aquam eliciunt, vt vasa exiccent, & exinaniant. Ij autem qui cornua exquirunt, statim sine canibus sagacissimè prædam odorati, locum illum perfodiunt, & optatum consequuntur: si verò vtres permanserint pleni, eos inde transferentes, aliò se conferunt. E contrariò quomodo venatorum illi insidias herba euulsa per manus tradita sibi inuicem prodant, docet idem Aelianus his verbis: Tum sagacissimè odorantur, tum acerrimis sensibus existunt: tum verò ex his partim aggredientes, partim subsequentes, ordinatim eunt, atque horum primus narium sagacitate herbam ante pedes suos positam sentiens humanis vestigijs (à quibus maximopere sibi timere dictum est,) esse transitam, eam euellit, & ei, qui à tergo proximus est, odorandam tradit; is rursus alteri, qui post eum stat: ac deinceps per omnium quasi manus sagaciter contractatur; quoad ad illum ipsum qui extremum agmen ducit, peruentum fuerit: is simul ac olfecerit, barritum vastum edens, quasi signum ad fugam dat. Hi tunc in conualles profundas, aut in loca concaua & palustria, vel si minus id concedatur, in nemorosa campestria, ab eo loco iter auertunt, prorsusque se totos auertunt ab his locis, quacumque frequentes homines iter facere solent, quod ab hominibus, vt animalibus sibi infestissimis, timeant. De calliditate ipsorum elephantorum, qua vtuntur, cùm premuntur à venatoribus, vel in foueas ab eis factas inciderunt, ex eodem authore dicemus suo loco. Vt verò vnde digressa erat, reuertatur, oratio quòd scilicet non ignorent, cur petantur à venatoribus, Plinius rursus alicubi, clarissimè id testatur: *Circumuenti*, inquit, *à venantibus primos constituunt, quibus dentes illi exerti sunt minimi, ne tanti prælium putetur: postea fessi impactos arbori frangunt, prædaq; se redimunt.* Sic & Solinus: *Cum venatu premuntur, pariter confringunt vtrosq;, vt ebore damnato non requirantur.*

Li. 11. c. 39.

Cutis duritia quid præstet.

Li. 22. c. 29.

Lib. de solert. animi.

Discendi promptitudo.

Noscunt cur petantur.

Cornua defodiunt.

Vt venatorum insidias fallunt.

Noscũt cur petantur.

F

G

H

Hanc

A *Hanc enim causam periculi præsentiunt.* Aelianus verò etiam ac si aciei instruendæ haud essent imperiti, elephantos tradit causam cur petantur prænoscentes, ex sese qui dente inutili sunt ante cæteros in prima acie constituere, ad primum hostium impetum sine magna iactura excipiendum; reliquos qui in subsidijs manent, dentium robore integri, auxilium fessis ferre. Eandem peritiam indicat Plinius, inquiens; *vbi equitatu circumuenti sunt, infirmos aut fessos in medium recipere; ac velut imperio ac ratione, per vices subire:* quem locum puto transcribens Solinus infirmos interpretatur vulneratos. *Conflictu mutuo si quando*, inquit, *pugnatur, non mediocrem habent curam sauciorum, nam fessos vulneratosque in medium receptant.* Alicubi etiam idem Aelianus scribit hāc feram motus quosdam bellicos edere, quasi ostendat, quod hanc etiam disciplinam seruet. Adhæc si quæ ad militarem scientiam pertinentia ignoret, ea edocta optimè exercet: adeo enim mansuescere seam Nearchus tradidit teste Strabone, vt lapidem ad scopum iacere, & armis vti, & optimè natare ediscat, ideoque maximam possessionem existimari elephantorum currum. Et Plinius vulgare fuisse ait per auras arma iacere non auferentibus ventis, atque inter se gladiatorios congressus edere aut lasciuiente pernicitate colludere.

Belli peritia.

Indorum regem hostibus bellum inferentem refert B Aelianus, bellatorum elephantorum triginta millia antecedere; tum verò maximorum & fortissimorum tria millia subsequi, ad hostiles muros ipso incursu euertendos institutorum: cùm enim rex iuberet, euertere: idque se Ctesiam audiuisse scribere: necnon & vidisse se Babylone, palmas ab ijs ad moderatoris sui iussum violentissimo impetu extirpatas. Iussa enim faciunt, vt Plinius ait. Iam verò viginti quatuor elephanti Indorum regi referente eodem Aeliano, permanent custodes, alternis vigilijs alij alijs in stationem succedentes tanquam cæteri custodes homines. Sapientia item quadam Indici ad vigiliarum disciplinam erudiuntur, ne inter custodias somnum capiant. Hi igitur ad vigilias agendas præstantissimi excubitores, & à somno inuictissimi & secundum homines illic fidissimi sunt.

Custodiunt reges.

Discunt præterea reges honorare atque adorare. Aristoteles enim, cùm dixisset elephantum permulta officia & erudire & intelligere, quasi id parum esset subiungit; & regem adorare condiscit; & Plinius quasi hoc insigne magnumque sit docilitatis argumentum: *Quod ad docilitatem*, inquit, *attinet, regem adorant, genua submittunt, coronas porrigunt.* Iosephus Barbarus in suo itinerario in Persiam, describens quoddam conuiuium Persarum, cui ipse interfuit, tradit inter spectacula aliorum animalium duos etiam productos fuisse elephantes, qui cùm in conspectu Assambei regis Persarum venissent, ad certa quædam ductoris verba, re-C ctà ipsum intuebantur & quadam grauitate non indecenti caput inclinabant, reuerentiam illi exhibere simulantes. Cum Pontifex Leo X. è fenestra spectaret Indicum illum elephantum miræ magnitudinis, quem Emanuel rex Lusitaniæ anno 1513. ei dono miserat, ille ter genibus flexis & demisso corporis habitu venerabundus salutauit, quod non mediocrem admirationem (inquit Orosius) spectantibus incussit. Tum proboscide in dolium ingens aqua refertum immissa, aquam hausit, qua omnes quæ in fenestris altioribus insidebant, aspergebat. In plebem deinde conuersus, eam aqua, quasi ludum exhibere vellet, immodicè perfudit. Cassiodorus asserit, quòd omnem intelligentiam quadrupedum superat, non dubitare elephantem primo aspectu adorare, quem cunctorum intelligit rectorem esse, & si tyrannus appareat, inflexum permanere, nec imponi ei posse, hoc & malis pendere, quod à se nouit bonis principibus exhibere. Quamobrem seu Cæsaris adulator sic de elephante ipsum adorante Martialis cecinit:

Reges cognoscunt. *Lib. 9.* *Lib. 10. Var.*

Quod pius & supplex elephas te Cæsar adorat,
Hic modò qui tauro tam metuendus erat;
Non facit hoc iussus, nulloque docente magistro,
Crede mihi numen sentit & ille tuum.

D Doceri autem etiam elephantem, vt regem adoret, testem habemus Aelianum: Elephantus (inquit) Indorum regem ad forum euntem, primus adorat. Huic præest rector, qui illum huius instituti commone facit, ipsique memoriam disciplinæ instrumenti, quo illum moderatur, pulsu atq; voce Indorum propria renouat, cuius natura quadam admirabili recondita elephantes intelligentes sunt. Idem Aelianus ait non solùm sua eos nouisse nomina, sed & linguam Indicam intelligere. Atqui Ioannes Metellus testatur elephantis Zeilanæ insulę in India omnium maximis & optimis, summique ingenij & quibus reliquos obedientes esse ferunt, non modò vernaculam, sed etiam peregrinas linguas si doceantur, intelligere. Adhæc Mutianus ter consul author est, referente Plinio, elephantum quendam & literarum ductus Græcarum didicisse, solitumque perscribere eius linguæ verbis: Ipse ego hæc scripsi & spolia Celtica dicaui. Quæ verba si Græcè scribantur, versus heroicus, vt Sipontinus citat, constituitur hoc modo. Αὐτὸς ἐγὼ ταδ' ἔγραψα λαφυρήτε Κέλτ' ἀνέτηκα. Similiter quoque Aelianus testatur se vidisse elephantum, qui rectè & ordine in tabula quadam Latinas literas scriberet, cùm tamen docentis manus subijceretur ad literarum figuram & linamentum instituens ipsum animal: cumque elephantus scriberet, animaduertisse quòd eius oculi

Regem adorare docetur. *Linguam patriam intelligunt.* *Legunt & scribunt.*

immoti essent & deiecti, vt grammaticum quendam diceres. Peruagatum etiam esse tradit Oppianus, elephantos inter se loqui,

Φθογγὴν ἐκ στομάτων μεροπηΐδα τονθρύζοντας:

Funambuli.

Eorum verò locutionem non omnibus quidem sed solis domitoribus notam esse: hodieq; in prouincia Malauar vulgo credi Acosta affirmat, elephantos mutuo sese intelligere, fuisseq; aliquando quendam ex ijs locutum. Admiramur nos passim homines funambulos seu funerepos, vt Terentius, Messala & Apuleius vocant, Græci σχοινοβάτας, dicunt, quales tamen olim apud Romanos fuisse elephantos legimus, & non solùm per funes incessisse, sed quod maximè mirum, & aduersis (Plinij verba sunt) quidem funibus subiere, sed regredi magis vtique pronis. Quam rem velut incredendam & fabulosam non sine risu (inquit Petrus Crinitus) quidam exceperunt, maioribusque sibilis contempserunt. Quod ego apud ignaros homines, sordidisq; & vilissimis officijs occupatos, pro tempore dissimulandum existimaui. Sed in tanta rerum, animantiumq; varietate, nihil tam summum, aut tam mirum videri debet, quin & esse id possit, & credi iure optimo oporteat, (vt est author Aristoteles) pro mirifica & singulari naturæ maiestate, quod in his præsertim accidere par est, quæ optimis quidem authoribus ac honestis testimonijs nituntur. Nam quod elephantes ipsi per funes incedere, atque ambulare discant, non alijs quidem verbis à nobis probari debet, quàm Annæi Senecę, qui ad hunc modum in epistolis, *Leonibus* (inquit) *manus magister inserit, osculatur tigrim suus custos, elephantem mimus Aethiops iubet subsidere in genua, & ambulare per funem*. C. verò Plinius & aduersis funibus eos subire testatur, & regredi magis pronis. Hæc ille, sed & alij veteres meminerunt, vt Suetonius in Galba: *Honoribus* (ait) *ante legitimum tempus ipsius missis, prætor commissione ludorum Floralium nouum spectaculi genus elephantos funambulos edidit*. Meminit & Fl. Vopiscus in vita Carini. *Memorabile maximè & Carini & Numeriani hoc habuit imperium, quod ludos Romanos nouis ornatos spectaculis dederunt, quos in palatio circa porticum stabuli pictos vidimus, in quo elephantes funambuli introducebantur*. Sed & Dion Cassius in Nerone, ait hoc principe in honorem matris ludos Romæ faciente, introductum fuisse elephantum in theatrum, eumq; conscendisse in summum fornicem, atque inde etiam cùm sessorem rectoremq; suum humeris ferret, paratum ibi funem, omni spectante populo, inambulauisse, vti (inquit) fuerat edoctus, non aliter atque inambulent homines, quos funambulos appellamus. Illa verò vel ad ridiculè insaniendum spectatorem inducere possint, inquit Aelianus, in theatri arena humiles lectos spectare, vario stragulo textili, & magnificis operibus picto ornatos: lauta item pocula & argẽteas crateras, aureasque, permulta aqua repletas, mensasq; magnificas, tãto pane & carnibus extructas, vt vel edacissimorum animalium ventrem implere potuissent: omnibus ita rectè apparatis, conuiuæ intromissi sunt elephantes mares sex, virili veste induti, totidemq; fæminæ, stola muliebri ornatæ, decorè epulis accubuere, ac in mensam promuscides tanquã manus porrexerũt, summaq; cũ modestia epulati sunt: neq; ex ijs quispiã visus est vorax, neq; maioris partis rapax. Cùm esset bibendum, vnicuiq; cratera exhibebatur, & hi quidẽ promuscidibus potionẽ haurientes, moderatè bibebant: deinde circũstantes leuiter & festiuè, sine contumelia aspergebãt. Est itaq; in tanta corporis mole admiranda agilitas, sed quæ longè maior videbitur, si ex Plinio dixerimus plenis hominum triclinijs accubitu, iisse per lectos, ita libratis vestigijs, ne quis potantium attingeretur. Idem tradit lecticis quoque tulisse, quaternos scilicet singulos puerperas imitantes. Ac tandem cùm sit beluarum maximus aspectuque admodum terrificus, & pedibus insuper crassissimis, choreas tamẽ etiam saltationesque egregiè didicisse, idque ad numerum legimus. Ad numerum saltare (inquit) Aelianus, tibiæ auditione demulceri, cursum tardare ad soni tarditatem, seque remittere ad remissionem tibiæ: rursus cùm acutè sonans impellit, festinare, discendo assequi perfectè elephantus solitus est. Neque verò natura modò illum summa ex omnibus animalibus magnitudine ornauit, sed & disciplina mansuetum & tractabilem edidit. Elephanto ad morum consuetudinem & facilitatem erudito, nihil mitius, nihil ad id quod volumus, obtemperantius est. Cum Tiberij Cæsaris nepos Germanicus gladiatorum spectaculum edidit, plures iam grandes vtriusque sexus elephanti Romæ erant, è quibus alij plerique generati extiterunt, quorum artus interea dum committebantur, & confirmabantur, & membra infirma conglutinabantur, peritus vir ad pertractandos eorum sensus, animosque, nunc eos disciplina mansuetiori, nunc terroris & mirificæ verberationis plena excipiens, erudiebat. Primùm enim eos maxima lenitudine & mollitudine, cibos nimirum illecebris & varietate suauium inuitamentorum refertos indulgens, ad disciplinam informabat, vt si quid esset agreste, expelleret, ex feritate ad mansuetudinẽ, & quasi ad humanitatẽ quandam transformaret: sicque eis moderabatur, vt feritate expulsa disciplinis & musicæ studio operam darent, tympanorum sono nihil exterrerentur, pedum ingruentium strepitum cantumq; miscellaneum ferrent: eos præterea exercebat ad non formidandam hominum multitudinem. Illa verò virilis disciplina, non ad grauem plagarum ictum excandescere coactos membrum aliquod ad saltandum flectere,

Lib. 5. c. 13.

Conuiuãtur humano more.

Agilitas mira.

Choreas ducunt.

A ætere, non rabiosè (cùm essent maximo robore præditi,) incitari. Cum magister elephantorum spectaculum edidit, ij tempore suo specimen dederunt, se rectè institutos esse, illumque in seipsis erudiendis non operam perdidisse ostenderunt: nam duodecim numero theatrum ingressi, composito gradu incedebant, ac toto corpore diffluebant, tãto ornatu, nimirum stolis saltatorijs induti, solaque magistri significatione vocis ordinatim instructi, vt ferunt, gradiebantur. Ac verò rursus, si illis hoc imperaretur, in orbem saltabant, eundemque orbem ad imperantis vocem repetebant, atque nunc flores pauimentum ornabant spargentes, nunc modestè pedibus terram pulsantes musica moderatam saltationem vna consensione obibant. Hucusque Aelianus. Meminit quoque harum chorearum Martialis, cùm ait: *Lib. 1.*

Et molles dare iussa quòd choreas
Nigro bellua nil negat magistro.

Iam & ipsi elephanti mimi, magistriué officium exhibent, & alijs salientibus, choreasq; ducentibus præcinunt, dum modò verum est, quod Arrianus se vidisse testatur. Vidi ego (inquit) aliquando elephantum cymbalum pulsantem, alijs saltantibus duobus cymbalis ad anteriora crura appensis, B alioque ad proboscidem alligato. Ipse alternatim proboscide cymbalum in numerum ad vtrumq; crus pulsabat: reliqui in gyrum choreas ducebant, & sublatis flexisq; prioribus cruribus in numerum etiam procedebant, prout is qui cymbalum pulsabat, sono præibat. Sunt autem suapte natura musicæ apprimè studiosi. Certè ex Strabonis doctrina (inquit Cælius) didicimus, elephantos cantu mulceri & tympanorum sono: & Porphyrius in tertio eorum librorum, quibus deterruit ab abstinendo à carnibus, affirmauit & equos & elephantos demulceri fistulis & tibijs. Tradit autem Arrianus elephantos cùm præ dolore & vulnere pabulo abstinent, ab Indis circumstantibus, tympanorum ac cymbalorum pulsu, cantuq; exhilarari, & demulceri: imo verò Indicos aiunt omnium ferocissimos, adeò vt difficulter cicurari possint, ad instrumenti musici pulsationem cantilenarumq; modulationes animum intendere, auresq; ad audiendum arrigere, atque hinc ita demulceri, vt nullo alio commento efficacius comprimant ferocitatem. Cæterùm quantopere musica afficiatur, in domandi ratione præcipuè apparebit. Iam verò & medicinam, quæ manibus administratur, exerceri ab hisce feris tradunt, vt Plutarchus refert, Vulneratis enim adstantes contos, lanceas & sagittas facilè & absque damno aut laniatione euellunt: qualequid de Poro rege etiam recitauimus. In venationibus, si quis eorum fuerit vulneratus, cæteri aloes lachrymas vulneribus illinen- C tes, tanquam medici ægrotantibus assistunt, vt scribit Philostratus; sunt verò sibi ipsis etiam medici, chamæleonte enim concolori fronde deuorato, occurrit teste Plinio, oleastro veneno suo: quod remedium homines ab eis accepisse innuit his verbis Solinus: Si quis casu chamæleontem deuorârit, vermem elephantis veneficum, oleastro sumpto pesti medetur. Cum verò à sole æstus admodum intenditur, vt fit in æstate, tum ad calorem frangendum inter se crasso aiunt cœno perfundi, quo partim vim caloris depellant, partim vel vmbrosis speluncis, vel arboribus, quæ ramorum frequentia eos opacare possint, refrigerentur. Aelianus etiam tradit apud Indos tractum esse, cui nomen sit Phalarus, quasi latinè caluus, cumq; ita appellari, quòd qui herbam in eo nascentẽ gustauerit, & pilos & cornua amittat: itaq; elephantos nisi cogantur, non accedere ad locum illum, imò verò propè cùm accesserint, perinde atque homines prudentissimos, ab omni illius loci germine refugientes, pedem referre. Idem ait, cùm ab Indis hominibus arborem radicitùs extrahere cogûntur, non prius ad eam extirpandam aggredi, quàm quatefecerint ac tremefecerint arborem: sic periclitantes, euerti ne possit, an omnino inuictam ab impetu se sit præstatura. Effodiunt autem arbores vno dente tantum. Nam si eidem Aeliano fidem adhibemus, dentium alterũ acutum ad propulsandas iniurias seruant, altero radices effodiunt, & arbores extirpant. Cùm verò, vt idem D Aelianus ait, omnia bene olentia ament, vnguentorumque & florum odore permulceantur, flores eis dari alicubi etiam narrat, necnon & in prata ad legendos flores, quia suauitatem odorum amplexentur, agi: ipso enim odore flores internoscentes colligere, atque etiam hos lectos in calathum inferre, quem eorum rector sustinet. Postquam hunc floribus compleuerint, tanquam vindemia facta, lauatione similiter atque homines lautos, delectari. Vt verò ea vsi reuerterint eò, vbi quasillum floribus plenum reliquerint, expetere: quodsi rector afferre tardauerit, barritum edere, neq; prius cibum sumere, quàm eis quispiam quos collegerint flores, attulerit, eos allatos de quasillo tollentes sui præsepis labra ornare. Hanc nimirum cibo suauitatem ex his bene olentibus comparantes, stabulum, vbi diuersantur, floribus permultis sternere. Celebratur præterea in transiliendis fossis calliditas: Cum enim transeunt profundas & difficiles superatu, is qui inter cæteros robustior fuerit, & maior (inquit Tzetzes) stans medius tanquã pons, trãsmittit oẽs: alij autem ingerẽtes deinde sarmẽta multa fossę, seruãt eum, per quẽ traiecti sunt. Idẽ quoq; Aelianus memorat his verbis. Cũ elephãti fossã trãsilire nõ queũt, de his vnus aliquis in hãc sese demittit, & trãsuersus fossæ stãs, partim vacuitatẽ occupat, partim põtis se vicariũ pręstat. Cęteri supra hũc gradiẽtes trãsmittũt,

Margin notes: *Alijs præcinunt.* — *Musicam amant.* — *Lib. 9. c. 2.* — *Medici sunt.* — *Lib. de solert. anim.* — *Vt calorem vitent.* — *Noxia sibi noscunt.* — *Vt arbores extirpet.* — *Floribus delectantur.* — *Vt fossas transiliant.*

& euadunt, simul & eum, qui pontis loco erat, hoc modo ex fossa conseruant. Superiore enim ex E
loco quispiam porrigit pedem, quem is, qui intra est, prom uscide circumplicat, reliqui autem vir-
gultorum fasces deijciunt, ad quos ille, cùm fortissimè, tùm crassissime pedibus adnitens, celeri
Lib. de so- ascensu subtrahitur. Plutarchus hinc mutuum eorum amorem colligens: Societatis & commer-
lert. animal. tij, inquit, vim non absque intellectus sensu elephantos ostendere, Iuba author est: fossa ducta,
eaque fruticibus paruis & humo leui obtecta, venatores his struunt insidias. Huc igitur quoties de-
cidit aliquis, cæteri quicumque comitantur, congestam vndique syluam saxaque inijciunt, dum
Vt fluuios cauo fossæ expleto egressus captiuo detur. In traijciendis amnibus non minorem quoque solertiam
tranent. ostendunt, nam vt ibidem Plutarchus scribit; Traraijcit prior, cæteris hoc sese dans, natu simul &
mole minimus: cæteri interea ad ripam astant, quantumque flumen ille magnitudine superet, spe-
culantur: quæ res exercitui reliquo non dubiam ad traijciendum spem facit. Meminit etiam huius
solertiæ Plinius, sed clariùs rem enarrat. *Amnem* (inquit) *transituri minimos præmittunt, ne ma-
iorum ingressu atterente alueum, crescat gurgitis altitudo.* Vt verò ad mansuefactos reuertamur, hi
Pabuli con- nõn solùm consuetam quantitatem pabuli qualitatemq; & callẽt & meminerũt, sed si vel diminu-
sueti quan- tum vel vitiatum fuerit à curatore, egregiè, mirabilique astu id hero indicare nouerũt: super qua re F
titatem agno luculentissimas hasce historias recenset Plutarchus: In Syria elephantum, inquit, scribit Agnon,
scit. cùm in ædibus cuiusdam aleretur, ac seruus, qui additus curator erat, de demenso quotidiè sub-
traheret, dimidioque belluam fraudaret: sed enim hero iam aliquando præsente considerante que
demensum totum solueret, toruè tuentem, ac promuscida contrahentem, hordei partem addi-
tam repulisse, ac quàm exactissimè seperauisse, serui iniuriam hoc nimirum pacto ad herum defe-
rentem. Alium verò cùm lapides & terram magister ad explendam mensuram pabulo miscuisset,
ipsum ex foco correptum cinerem in ollam magistri, elixis iam carnibus iniecisse. Narrat hanc ean-
dem etiam historiam Aelianus, sed paulo aliter. Cùm is, inquit, qui hordeum huic admetiendi
procurationem habebat, hordei partem subtraxisset; illiusque in locum lapidibus suppositis ipsi de-
bitam tamen mensuram cumulatè seruasset, vt dominum vtriusque, si quando vidisset, falleret:
elephantus videns eum, qui sibi debitum fraudabat, polencam coquere; primùm promuscide pa-
bulum collegit, deinde in ollam infudit, sicque solerter iniurijs iniurias sibi illatas vltus est. Hæc
ille, quæ minus mirabimur, si verum est, quod scribit obscurus quidam, videlicet farinam
minutissimo pulueri permixtam optimè separare, ita quod farinam in pastum colligens nihil admit-
tit de puluere. Idem cùm ipsius rector hora constituta illi cibum non præberet, de mora conque- G
stus est, vt tradit Acosta; rector verò id accidisse aiebat, quod lebes, in quo cibum illi coquere so-
lebat, pertusus esset, proinde eũ ad cacabarium deferret resarciendum: fert eum elephas: cacaba-
rius eum negligentius reparat; rector elephantum obiurgat, eumque contumeliosis verbis afficit,
atque ad cacabarium cum lebete remittit, vt diligentiùs resarciat: is verò de industria lebetem re-
parare simulans, rimam auget, & elephanto reddit, qui lebetem promuscide sumens ad flumen
defert & aqua implet, quam dum effluere conspicit, magis pertusum lebetem esse intelligit, &
ante cacabarij ædes refert, magno barritu intonans: concurrunt regiorum negociorum præfectus
& alij multi; cacabarius blandis verbis veniam ab elephanto petens lebetem probè reparat, eique
restituit: ille verò minimè ei fidens, in omnium conspectu ad flumen redit, aquamque haurit,
quam dum videt non effluere, lebetem ostendens astantibus, quasi eos rei testes esse cuperet, ad
rectorem suum refert. Atque isthæc sunt, quæ hucusque de elephantorum moribus, ingenio, do-
cilitate ac solertia ex diuersis authoribus collegi, quibus modò cum ex diametro opponitur vetu-
stissimum adagium, ἐλεφαντος διαφ'ρεις ὐδὲν, id est, *ab elephante differs nihil*, quod videlicet dice-
batur in magnos & stupidos, nihil vel tantillum saltem præiudicij facit: nam præterquam quod
præcipuam ingenij laudem ita ei attribuant veteres, vt inter bruta, corporis moles & formæ fœ- H
ditas adagio locum fecit. Ad quod allusisse videtur Palestrio Plautinus, qui herum suum elephan-
In Pseudo. ti corio circumtectum ait, non suo, nec plus habere sapientiæ quàm lapidem: & apud eundem Ar-
In milite totrogus parasitus Pyrgopolicem militem gloriosum vocat elephantum, quasi magnam bestiam,
glor. & quod sit stolidus & hebes:

Eceum ædepol, vel elephanto in India
Quo pacto pugno perfregisti brachium

Atque ita quoque Philostratus intelligi debet, dum neque elephanto, neque dentibus eius quic-
quam cum iyra esse dixit, neque quidem cum peritis viris, cuius hæc Amphione verba sunt, quæ
quidem ideò græcè ponere libuit, quòd in impressis exemplaribus corrupta legantur: ἐλέφας ὐδα-
μῦ τῆς λύρας ὔπω οἱ ἄνθρωποι εἰδότες ὔτε αὐτῷ τῷ τηρίῳ, ὐδ' ὅτι τοῖς κρέασι αὐτυ χρήσονται. Sic
& Tertull. elephantum vocat bestiam insulsissimam.

DOMAN-

A

DOMANDI ET CAPIENDI RATIO.

LEPHAS senex teste Aeliano efferacior est iuuene, & haud facilè capitur; & minores quoque natu capere operosum est, quandoquidem à maioribus, qui eos tuentur, non facilè relinquuntur. Quàm diuersis tamen modis capiantur, ex ijs quæ subinde recitabimus, manifestum euadet. Nonnulli Aethiopiæ vicini absq; vllo discrimine elephantos arte superant, (inquit Diodorus Siculus) Consueuit hoc animal cùm à pascuis plenum redit, dormitum proficisci, plurimum natura ab reliquis quadrupedibus diuersa. Non enim genu corpus flecti ad terram potest, sed arbori hærens dormit. Arborem elephantis adhæsione tum attritam, tum sorde plenam aduertentes incolæ iuxta humum secant, vt tamen nisi impulsa cadat. Deinde sui accessus vestigia ad ea loca delent, subitò abeuntes priusquam bestia ad somnum redeat. Elephas vesperi cibo plenus ad notum cubile profectus, omnique mole secta hærens arbori, statim vnà cum ea ad terram prosternitur. Resupinus tota nocte iacet, cùm se erigere nequeat. Aethiopes die ad locum accedentes, absque periculo bestiam occidunt, tabernaculisque ibidem erectis moram trahunt, quoad animal sit absumptum. Sic ille. Sic autem capi etiam Strabo meminit: Nonnulli, inquit, arbores notant, quibus elephanti accumbere solent. Accedentes itaque ex altera parte truncum recidunt, cui cùm bestia inhæserit, pariter cum arbore ruit; cumque surgere nequeat, propterea quòd crura continuum & inflexum os habeant, ex arboribus desilientes illum obtruncant. Sed & D. Ambrosius, cùm dixisset ceruicem minorem esse, quàm poscat tanti corporis moles, ne ea quoque oneri magis esset, quàm vsui: ideoque (inquit) nec genua flectunt, quia rigidioribus opus fuit cruribus, quò velut columnis tanta posset machina sustineri. Calcaneum leuiter inculcat, rigent cætera pedum à summo vsque ad imum. Nec sicut in anchylas nos sæpè imponimus, ita se etiam bestia potest tanta inflectere, meritoque non voluit se, neque recubandi vsum cum cæteris animantibus potest habere communem. Fulcitur hinc inde trabibus maximis, vt in somnum aliquantulum sine periculo reflectatur, quia pedes eius nulla artuum cōiunctione distinguuntur. Mansuetis igitur veluti quædam fulcra eorum, quibus hic vsus est, parantur ingenio: feris autem & agrestibus quia nemo huiusmodi, quibus sustentari queant, fulcra substernit, hinc venit vsus periculi. Namque arbori innixi aut costas fricant, aut in somnum sese relaxant: hæc nonnunquam victa atque inflexa tanto corpore frangitur: ille verò qui sese in eandem refuderat, corruit, nec erigere atque eleuare se potest, ibique iacens interit, aut gemitu suo proditus sternitur, dum ventre cæterisque iuxta mollioribus ad vulnus patet. Nam dorsum eius cæteraque exteriora non vlla facilè solent tela penetrare. Sunt autem qui propter ebur has illis insidias parent, vt arbores eas, quibus se applicare consueuerint, ex alia parte, qua infrequentior vsus eis sit, aliquantulum recidant, vt reflectente se elephanto pondus membrorum eius sustinere non possint, ruinamque eis arcessant. Sed si quis ista reprehendit, reprehendat etiam altitudines ædificiorum, quæ citius grauem minantur ruinam, & difficiliùs rupta reparantur. Similiter Cassiodorus seu potius Theodahadus rex scribens Honorio Romanæ vrbis præfecto, vt æneum elephantum, qui Romæ ruinam minabatur, reficeret, aluum quoque, inquit, demissam subdito pariete, corroboret: ne illa magnitudo mirabilis soluatur turpiter in ruinam. Nam & viuis ipse casus aduersus est: qui dum ingenijs cubationis arte hominum suceisis arboribus ingentia membra commiserint, toto pondere supinati, nequeunt proprijs viribus surgere, quos semel contigerit corruisse: scilicet quia pedes eorum nullis articulis inflectuntur, sed in modum columnarum rigentes, atque incurabiles iugiter perseuerant. Ibi tanta mole prostrati sunt, vt tunc magis metallicos possis credere, cùm se viuos aspicias non mouere. Iacent superstites similitudine cadauerum: mortuos putes, quos viuos esse non dubites, & more cadentium fabricarum, nesciunt locum sponte relinquere, quem suis membris potuerint occupare. Magnitudo illa terribilis, nec formicis minutissimis par est, quando beneficium non habet naturæ, quod vltima animalia videntur meruisse, Sic ille. Quantoperè autē musica delectentur elephanti, iam dictum est, & mox etiam dicetur. Hæc eisdem quandoq; perniciem affert, dūmodo verū est, quod Physiologus quidam, vti recitat Bartholomæus Anglicus, scribit his verbis: Apud Aethiopes in aliquibus regionibus sic venātur. Accedunt ad deserta, vbi duæ virgines omnino nudæ habitant, & crinibus resolutæ, quarū vna fert alueolum; alia gladiū: incipiunt autē altè cātare, quarū cantū audiens bestia venit ad eas & lingit earū māmas; de dulcedine autē cantus mox obdormit elephas, & tunc vna perforat gladio guttur, vel latus, altera verò colligit sanguinē eius quo tingitur pānus qui purpura appellatur. Alterius verò ac planè diuersę venationis scitè admodū meminit Strabo, elephantorū venatio, inquit, hoc modo fit: locum aliquē purgatū quatuor aut quinq; stadiorū, pro-

Margin notes: *Lib.4.c.3.* (beside "Consueuit") — B *Vt dormientes capiātur.* — *Lib. 6. Hexam. ca. 5.* — C — *Elephas Eneus.* — D — *Musica capi.* — *Li.18.c.44.* — *Lib.14.*

Vt elephantes cicures capiāt feros. profunda foſsā circumdant, tum ingreſſum ponte anguſtiſſimo iungunt, deinde tres aut quatuor elephantes fæminas ex manſuetis immittunt, ipſi in tigurijs occulti inſidiantur, per diem: ſyluestres non accedunt, per noctem autem ſingulatim introeunt, quibus ingreſſis venatores clam aditum occludunt: poſtea nonnullis ex domeſticis certatoribus fortiſſimos inducentes cum illis pugnant, ſimul etiam eos fame macerāt. Quum verò iam defeſſi fuerint, aurigarum audaciſſimi clam deſcendentes, quiſque ſui elephantis vterum ſubeuntes, compedes illis inijciunt, quo facto domeſticos exhortantur, vt victos verberent, quouſque in terram cadant, poſtquam ceciderint, bouillis loris illorum colla cum domeſticis alligant, & ne aſcenſores excutere poſſint, colla circumcidentes in cæſuris vincula imponunt, vt præ dolore vinculis cedant, & quietem agant. Nam collum circumacturis vulnus fune atteritur. Proinde agnoſcentes infirmitatem ſuam vincti ducuntur à manſuetis. Eorum autem, qui ſunt ætate vel infirma vel exacta, dimittunt, reliquos in ſtabula abducunt, & pedibus inuicem iunctis & collo ad columnam validam, fame domant, deinde aut herba aut viridi arundine paſcunt. Hi moleſtia afflicti, pabula recuſant ſumere: illi verò cantibus eos & tympanis & cymbalis demulcent ac deliniunt. Hæc itaque Strabo, quæ omnia ſimiliter leguntur apud Arrianum. Rex Peguanus etiam pulcherrimam habet capiendi elephantos rationem, vt ſcribit Gaſparus Balbus Venetus in itinerario ſuo in Indiam Orientalem. In vrbe Pegù, inquit, ingens eſt ſeptum, elephantis capiendis ſolummodo deſtinatum, ex arborum caudicibus conſtans duris, robuſtiſque, columnarum craſſitudine, inuicem non omnino contignis, ſed elephantis, vt egreſſum vel ingreſſum prohibeant, homo verò & ingredi & egredi queat. Tertio ab vrbe lapide ſylua eſt ingens, elephantis feris abundans: ad quos capiendos, Rex elephantos fæminas aliquot cicures, & venationis huius peritas, & quæ humanum ſermonem pulchrè intelligunt, mittit, odorifero prius quodam oleo perunctas. Illi enim harum amore capti & illecebris, quo ducuntur, proſequuntur. Hæ itaque præeuntes pedetentim per arborum denſitatem, in qua venatores etiam deliteſcentes, eas quid agendum ſit, docent, vrbem petunt. Interea ciuibus, vt ſeſe domibus abdant, iamque adduci feros elephantos, & ad vrbem appropinquare, ſono aliquo edito ſignum datur. Hærent primò feri, iam ſyluas egreſſi, & tanquam inſidias metuentes ſubſiſtunt; tandem verò dum credunt, propinquam eſſe aliam ſyluam, iter proſequuntur, præeuntibus ſemper fæminis; quæ vbi ad ſeptum peruenere, per portam introeunt, ſequuntur illi, & cùm ingreſſi ſunt, cataracta portæ ab alijs venatoribus in ipſo ſepto occultatis dimittitur. Mox fæminæ captatrices ſtabula huic rei deſtinata, & ea magnitudine, vt ſingulas ſingula capiant, occupant, & dimiſſis cataractis à feris ſeparantur: qui vbi eluſos ſe captoſque agnoſcunt, præ dolore inſanientes, duabus ternisue horis continuis, flent, plorant, mugiunt, modoque in hunc, modoque in illum venatorem impetum faciunt, nocere tamen non poſſunt, quando ille per columnarum ſepti ſpatia, quæ propter anguſtiam elephantos arcent, vt dictum eſt, effugit, & elephantos fallit; quare in ipſos ſtipites ſæpenumerò tam fortiter irruunt, vt dentes ſuos etiam confringant. Tandem labore delaſſati, ſudoreque madidi, necdum tamen animum deſpondentes, cùm ſe lædere illos non poſſe vident, proboſcide ori indita, tantum aquæ ex corpore ſuo hauriunt, vt circumſtantes omnes inundent. Ita delaſſatis rurſus fæminas obijciunt, ſinguli à ſingulis in ſtabula pertrahuntur, quæ cùm niſi vnicum elephantem capiant, fæminæ præeuntes intrant, & per aliam portam exeunt, mares demiſſis vtrobique cataractis detinentur, atque vinciuntur. Hactenus ille. Albertus (ex Auicenna, ni fallor) tradit accepiſſe ſe ex ſene quodam fide digno, Indos facere foueas, in quas eſca illiciente (vtor eius verbis,) elephanti aliquando incidant, illapſum venatorum aliquis accedens flagro vehementer afficit: tandem alius ſuperuenit, qui ſe elephanto oſtendens percuſſorem illum tanquam cum increpatione & violentia ab elephanto reijcit, & mox elephante in fouea relicto diſcedit: redit percuſſor, & rurſus flagellans ab altero ſuperueniente repellitur. Hoc ſæpius iteratur, ita vt elephas tandem agnito liberatore ſuo, conſpectu eius gaudeat: quo animaduerſo aperitur ei via fodiendo, qua poſſit egredi de fouea: egreſſus ſequitur liberatorem ſuum, eique paret. Et hoc idem (dicit) narrauit mihi vir fide dignus, qui regionem illam peragrauerat, addens percuſſorem elephanti horribili colore faciem & caput pingere, & habitu vti alieno, ne poſtea ab elephante cicurato agnoſcatur, & in periculo vitæ ſit. Sed & Africa teſte Plinio foueis elephantos capit, in quas deerrante, inquit, aliquo protinus cæteri congerunt ramos, moles deuoluunt, aggeres conſtituunt, omnique vi conantur extrahere: qua de re ſuprà etiam ex Aeliano dictum eſt. Nigritæ autem elephantos venaturi poſt arbores deliteſcunt, ac prætereuntibus elephantis ſagittas & venabula infigunt, ſaliuntque miro modo de loco in locum, vt refert Cadamuſtus, ab vna arbore ad aliam, donec feriant elephantum, qui cum maxima mole prægrauatur, nequit inſidiantis ictus velociſſimos deuitare. Si tamen id tentarent in locis apertis & patentibus, in eis potiſſimum, vbi nullæ ſunt arbores, non euaderent vires, inquit, elephantorum, quandoquidem nullus homo tantæ pernicitatis reperitur, quem mox elephas non comprehendat, etiā non currens, ſed gradatim incedens.

Vt in Pegù capiantur.

Nigritæ vt elephantos capiant.

E F G H

A dens. Qui capiendi modus non omnino diuersus est ab eo, quem his verbis recitat Strabo de elephantophagis: Elephantophagi huiusmodi venationem exercent: Elephantorum gregem per syluam delatum ex arbore aliqua cernentes, eum minimè adoriuntur, sed ad eos qui ponè gradiuntur, clam accedentes, neruos incidunt, nonnulli eos sagittis interficiunt, serpentum felle tinctis. Sagittatio per homines tres perficitur, quorum duo arcum tenent, & vltra progrediuntur, tertius verò neruum trahit. Eundem vel similem saltem capturam memorat Diodorus Siculus loco suprà citato. Ab hac, inquit, regione qui occasum versus plurimum distant Aethiopes, cum elephantis certant. Habitantes enim in syluestribus & arboribus refertis locis, elephantorum ingressus atque exitus ex præaltis arboribus obseruant. Multos vnà incedentes non aggrediuntur, omni spe vincendi remota. Singulis inijciunt manus, mirabili audacia freti: Nam cùm incedens bestia arbori appropinquat, in qua speculator occultus latet, ex ea desiliens, manibus apprehensa cauda, pedibusque ad dextrum femur oppositis, securi quæ ex humero pendet, leui, vt quæ vnica manu tractari queat, & acie acutissima, dextra manu apprehensa, neruos dextri poplitis crebris ictibus amputat: sinistra manu regens agile corpus, belluæ conatus magna velocitate effugit. In eo namque certamine versatur vtriusque salus, mortis discrimine in alterius vita posito. Elephas neruis abscissis, quandoque, quia hoc facilè se vertere potest, inclinatus in latus saucium, in terram cadit, Aethiopemque secum trahens interficit. Quandoque ad arborem aut saxum hominem allidens, ipso pondere, quoad animam exhalet, comprimit. Quidam elephantes dolore moti, cùm insidianti obesse nequeant, diffugiunt per campos, quoad continuis securis ictibus ab insidente cæsi decidunt. Tum concurrunt Aethiopum cœtus, & adhuc viuentis bestiæ posterioris partis carnes abscissas edunt. Describit & Plinius hunc eundem modum belluas istiusmodi capiendi, & Troglodytis eum attribuit, inquiens: Troglodytæ contermini Aethiopiæ, qui hoc solo venatu aluntur, arbores propinquas itineri eorum conscendunt. Inde totius agminis nouissimum speculati, extremas in clunes desiliunt. Læua apprehenditur cauda, pedes stipantur in sinistro femine. Ita pendens alterum poplitem dextra cædit; ac præacuta bibenni hoc crure tardato profugiens, alterius poplitis neruos ferit, cuncta præceleri pernicitate peragens. Alij ex Troglodytis Aethiopiæ conterminis, vt idem Plinius testatur, tutiore genere, sed magis fallaci, intentos ingentes arcus defigunt humi longiùs. Hos præcipui viribus iuuenes continent, alij connixi pari conatu tendunt, ac prætereuntibus sagittarũ venabula infigunt, mox sanguinis vestigijs sequuntur. Quomodo verò etiã venenatis sagittis interficiãtur apud elephãtophagos docet Strabo: Nonnulli (ex Elephantophagis) sagittis eos interficiunt serpentium felle tinctis. Sagittatio per homines tres perficitur, quorum duo arcum tenent & vltra progrediuntur, tertius verò neruum trahit. Legitur porro & alia venandi ratio apud Aristotelem, quæ talis est: Conscendunt, inquit, mites aliquos animososque elephantos, qui venantur cursuque insequuntur feros: quos cùm occuparint, ferire præcipiunt suis, dum fatigent, viresque dissoluant: tum rector in defatigatum illum insilit, regitque falce: pòst breui tempore fera mitescit atque obtemperat. Quàm diu insidet rector, mitem se quisque exhibet: cum descenderit, alij mansuetudinem seruant, alij suam repetunt feritatem: itaque immitecentium crura priora præpediunt vinculis, vt quiescant: capiuntur & natu iam grandes & pulli. Repetit & hoc Plinius admodum succinctè. *Capiuntur in India vnum ex domitis agente rectore, qui deprehensum solitarium abactumue à grege, verberat ferum; quo fatigato transcendit in eum, nec secus ac priorem regit.* Mirum verò viscum dari, quo elephanti capiantur, de quo nimirum sic Gillius ex Aeliano. In Caspio lacu oxyrinchi pisces capiuntur; horum exempta viscera excoquunt, vnde ad permultos vsus accommodatum fit glutinum: nam non modò ad quæcumque applicatum fuerit, adhærescit, sed & firmissimè retinet, vt & decem diebus madefactum nunquam postea dissoluatur; & eo ad elephantos comprehendendos venatores vtuntur, & pulchra facinora edunt. Docet idem Aelianus, quomodo Elephanti, ne in foueas incidere cogantur, aduersus venatores tum armis, tum ignibus resistentes pugnent. Insidiæ, inquit, quas elephantis venatores instruxerint, non eos facilè latent. Nam cùm ad foueam, quàm contra eos suffodere venatores solent, proximi accesserunt, seu naturali quadam intelligentia, seu retrusa & abdita præsentione, & scientia rerum futurarum, à progrediendo vlterius se sustiuent: ac quam mox itinere conuerso, in venatores inuadunt, vique & impressione sese in medios insidiatores incitant, simul & eos euertere conantur, fuga, vt salutem contra insidias superiores facti adipiscantur. Id igitur temporis cùm atrox pugna, tùm verò vel hominum vel elephantorum cædes & occisio fit multiplex. Huius pugnæ ratio talis est. Homines quidem eminus hastas & iacula intorquentes ac collimantes, ictu directo eos feriũt. Contrà elephanti, ex hominibus si quem cecidisse animaduerterint, statim violenter & corripiunt, & ad terram à se abiectum proterunt & conculcant: simul & cornibus (sic enim eorum dentes appellantur) tam diu profligant, quoad miserabili & referta acerrimis doloribus morte, hunc proiectum affecerint. Cùm autem huiusmodi animalia inuadunt, tanquam vela ex animi incitatione

quàm

Margin notes: Lib. 16. Elephantophagi. — Nerui poplitis vulnerantur. — Troglodytæ. — Vt sagittis interficiantur. — Visco capi. — Elephantũ & venatorum pugna.

Section letters: A (line 1), B (Eo namque certamine), C (etiã venenatis), D (uatur; & eo ad elephantos)

quàm contentissimè aures, quas habent patulas, intendunt & pandunt more magnarum struthionum, qui vel dum fugiunt, vel dum inuadunt, explicatis alis feruntur. Itemque promuscidibus sub cornua redactis & contractis, quemadmodum rostra nauium plenissimis velis repulsa, sic elephanti vehementi impressione irruentes, multos mortales funditus euertunt. Tumque perinde vt tuba belli classicum sonans, clamores vastissimos edunt. Humi porrò prostratorum & genibus contritorum & ossibus obtritorum, tantus est strepitus, vt vel illinc longissimè exaudiatur: necnon sæpius elisis oculis, naribus distractis, fronte disrupta, facieique forma amissa, non vel à proximis cognatione sibi noscuntur. Iam ex ijs nonnulli ad hunc modum inopinatò seruantur. Quamuis enim sanè venatorem beluæ cursus celeritate comprehenderit, præ tamen vehementi impetu, hunc transcurrens, genibus in terram præcipitibus actis, cornua aut in radicem, aut in quippiam aliud tale compingit: ex quo retinetur, ac vixdum se retraxit, cum venator elapsus iam salutem fuga est consecutus. In hac igitur pugna, elephanti sæpe vincunt, sæpe item varijs terroribus iniectis vincuntur. Tubarum enim clangor vastum clamorem efficit, ipsique homines armis concrepantes, clypeos videlicet hastis contundentes, & vlulatum tollentes, strepitu vndique omnia circumsonare faciunt: tum verò partim in terra ignem incendentes, partim in sublime tollentes, ac tanquam funda cum contorquentes, partim ignitos torres iaculantes, atque etiam longas faces in ferarum oculos magna vi inferentes & intrudentes, eis hæc omnia ægrè intuentibus, timorem afferunt. Vnde adeo impelluntur, exterrenturque, vt interdum in foueam, quam antè declinabant, detrudantur & compingantur. Hactenus ille, & rursus, quomodo à venatoribus in fugam acti, incensis tandem syluis, ab ea cohibeantur describit his verbis: Qui venandi elephantes scientiam tenent, nobis testantur, hos insectatione venatorum pressos, cum robore immenso, tum impetu effrenato atque præcipiti, & quem sustinere possit nemo, sic quidem per maximas arbores, tanquam per segetes excurrere, easque tanquam spicarum calamos, vbi cursum ramorum proceritate retardari vident, perfringere: vbi verò ipsi ex arboribus eminent, & prouceriores existunt, tum omni neruorum contentione currere, tum viam insequentibus præcidere: nec mirum, locorum enim consuetudinem tenent. Cùm autem se ex insectatorum suorum conspectu eripuerint, eosque maximis processibus itineris longè & retrò positos senserint, tum ex fuga recipiunt animum, simul & tanquam periculo liberati, insistunt: ibique tum metus solicitudine expulsa, ex immenso labore requiescunt: his interea ad cibi cogitationem memoria excitatur, iuncos & hederas per arbores erraticis implicationibus serpentes depascuntur, atque palmarum tenera cacumina, & aliarum plantarum adolescentiores truncos. Quod si rursus insectatores ad eos propiùs adsint, hi etiam iterum sese in fugam impellunt. Cumque ab his multam viam absunt, sese ex fuga colligentes, requietem curarum ex itineris labore habent. In sequentes autem præcipitante sole debilitati, syluam incendunt, & viam illis obstruunt: quod ipsum sentientes elephanti, se sustinent à progrediendo. Ignem non minus quàm Leones extimescunt. Hæc omnia Aelianus. Iam verò quemadmodum variæ sunt capiendi rationes, ita etiam diuersimodè domantur & cicurantur: sed fame potissimum, vinculis, verberibus, & blanditijs, siue illecebris, tum musicis, tum alijs: Dixi ex Aristotele elephantos à venatoribus elephantis defatigatos à rectoribus, qui in illos insiliunt, falce regi, indeque breui tempore mitescere & obtemperare, & quamdiu insident rectores, mitem se quemlibet eorum exhibere, cumq; descenderint, ab alijs mansuetudinem seruari, ab alijs suam repeti feritatem: itaque immitescentium crura priora præpediri vinculis, vt quiescant: capi autem & natu maiores & pullos. Tradit & Aelianus Indicum elephantum, si robore ætatis confirmatus capiatur, ex feritate ægrè traduci ad mansuetudinem: & quod desiderio libertatis teneatur, ideo cædes facere; ac si vinculis deuinciatur & constringatur, magis incitari animo, neque vllam seruitutem perpeti: ideoque Indos varijs & multiplicibus cibariorum illecebris eum delinire studere: illum tamen nihil de acerbitate sua remittentem, nihilque ab ijs blandicijs mitescentem, ijs præclarè contemptis, pergere ijsdem infestus esse. Tum Indos instrumento quodam musico vernaculam cantiunculam ei canere, elephantum animum attendere, auremque ad audiendum erigere, & suauitate illius demulceri, animi incitationem comprimi. Tum paulatim in obiectum cibum respicere, & tametsi omnibus vinculis exoluitur, tamen cantu deuinctum non amplius ad pristinos mores à mansuetudine deficere. Aliàs etiam idem Aelianus, quid elephantis, postquam capti sunt, faciant domitores, vt mansuescant, his verbis refert: Primò in syluam non ita longo interuallo ab ea fossa, vbi comprehensi sunt, distantem, sic eos strictè constrictos funibus trahunt, vt ne permittant quidem, neue hi præcurrant, neue rursus retrahantur: deinde certo & dimenso spatio horum quemque ad maximam arborem alligantes, vt neu in anteriorem partem insilire, neu rursus admodum in posteriorem resilire queant, neue ipsis ex funis laxitate facultas sit ad inferendum iniuriam, victus tenuitate & fame, horum robur frangunt. Postea verò quàm eorum domitores duritiam animi tamdiu paulatim molliuerunt, quoad pristinæ inexpugnabili feritatis eos cæ-

Vt incensis syluis cohibeantur.

Igne terrentur.

Vt domentur.

Vt mansuescant.

A eos ceperit obliuio, de manu cibum sumendum dant. Hi necessitate pressi, cùm non malitiosè iam, tum verò hilarioribus oculis & mansuetioribus, quàm essent soliti, intuentur. Horum autem qui sunt ætate robusti, vinculis ruptis, cùm dentium robore, tùm verò promuscide arbores reuellunt, & frangunt, vixque serò admodum partim fame, partim ciborum illecebris, partim verberibus mansuefiunt. Alicubi rursus inquit: Indi homines licet permulti & magna machinati, non elephantos iam ætate procedente confirmatos facilè comprehendere queunt. Quare ad loca fluminibus proxima (roscida enim & palustria pascua frequentant) venatores profecti, eorum catulos tantùm capiunt. Hos cùm adhuc ætate infirmos & teneros ceperunt, ciborum blanditijs & assentationibus ad parendum informant, ac instituunt, blandiloquentiaque mansuefaciunt: Hominum enim indigenarum linguam elephanti intelligunt. Breuiter perinde illos quasi infantes pueros alunt, partim cibaria eis largientes, partim disciplinas tradentes: quæ res efficit, vt ipsi ad obediendi facilitatem transferãtur, & exuta feritate humanitatem induant. Hæc itaque omnia Aelianus. Strabo verò etiam Indos tradit ex captis elephantis eos, quos nec senectus nec iuuentus inutiles facit, in stabula ducere, & pedibus inuicem vinctis & collo ad columnam bene compa- *Lib. 15.*
B ctam, fame domare, deinde herba vel arundine viridi reficere, dehinc obtemperare docere, alios oratione, alios cantu aliquo, vel tympani sonitu delinire. Raros esse qui non facilè mansuescant: esse enim natura mites & mansuetos, & ad rationale animal proximè accedere. Facilè autem mansuescere elephantos posse etiam Aristoteles testatur; qui & alias inquit mites & mansuetudini eos addictos esse. Plinij verba de domandi ratione eruditis suspecta sunt. *Domantur* (inquit) *rabidi fame & verberibus, elephantis alijs admotis, qui tumultuantem catenis coërceant*: Gesnerus quærendum nobis proponit, an rectè hic legatur catenis, ipse interim mauult plagis, ex Aristotele, id est, inquit, verberibus, quam vocem Plinius etiam proximè antè posuit: alij verò viri docti scribunt non elephantis, sed elephantarchis, (vt annotauit Baptista Pius noster in commentarijs suis in quintum Lucretij:) sic vocant magistros, admotis: adduntur enim magistri domandis elephantis, qui tanquam mansuetarij illos exuere feritatem docent. Ipse autem Pius re diligentissimè perpensa, nihil immutandum arbitratur, quando Arrianus & Albertus libro de animalibus octauo produnt elephantum ferum aduentu cicuris mansuefieri, quod quo pacto fiat, te (inquit) authores instruent. Quòd elephantis alijs, non elephantarchis legendum sit, Pliniana verba in præcedenti capite te docere possunt. *Capiuntur* (inquit Plinius) *in India, vnum ex domitis agente recto-*
C *re, qui deprehensum solitarium abactumue à grege verberat ferum.* Concinunt Arriani hæc verba: *Vehemens ineunt mansueti cum indomitis certamen elephanti. Vincuntur haud ægrè, vt par est, feri & agrestes, fame iam ante ac siti domiti deficientibus animis. Descendunt elephantes venatores, summos pedes agrestium nihil vltra reluctantium colligant, tum mansuetis iubent multis eos plectere verberibus, donec victi & fatigati malis in terram cadant, stratorum collis laqueos induunt, iacentesq́; conscendũt.* Apud Plinium illa verba: *tumultuantem catenis coerceant*, ne intelligas, quòd elephas coerceat catenis tumultuantem: sed quòd domesticus coorcet ferum & nuper captum elephantum tumultuantem in catenis, quibus vt tradit Arrianus pedes & colla stratorum impediuntur. Dictio namq; catenis verbo illi tumultuantem, annectitur. Hactenus Pius, Arriani verbis, vel malè intellectis, vel nimis præcipitanter citatis, nõ enim elephantes venatores descendere, & summos pedes agrestium nihil vltrà reluctantium colligare scribit, vt ille citat, sed venatores homines intelligit, quemadmodum suprà etiam ex ipso diximus: cui etiam Strabo consentit his verbis: cùm iam defessi fuerint, rectorum audacissimi clam descendentes, quisque sui elephantis vterum subeunt, atque hinc subito syluestrium vterum subeuntes, compedes illis injciunt. Quamobrem ego eorum probo sententiam, qui elephantarchis legunt. Nam & Gesneri restitutio nulla est: quid enim attinebat ad-
D dere domari plagis, cùm iam dixisset Plinius, domari fame & verberibus.

Natura mites esse. *Plinij locus expensus.* *Pij error.*

CIBVS. POTVS.

ELEPHANTI palustribus herbis non parum affici, ostendit Diodorus Siculus loquens de quibusdam Aethiopiæ populis, *Accedunt* (inquit) *ad eos ex superiori plaga elephanti allecti (vt quidam tradunt) fertilitate loci, pastusq́; suauitate: Paludes enim mirandæ à ripis fluuij manant, in quibus multi varijq́; vt alga & arundines, nascuntur cibi, quos cùm degustant, libenter in his locis morantur, consumentesque vt plurimum nutrimenta hominum compellunt ad alia loca fugere.* Aloysius Cadamustus ait eos arborum folijs viuere, indeq; esse, quòd arbores deuastent, nam si stipitem natura illa manu amplexi fuerint, quantumcunque ingentem ab arbore diuellere. Sed & truncos ipsos gratissimo in cibo habent, vt Plinius & Solinus aiunt; palmasq́; excelsiores fronte prosternunt,

Herbæ palustres. *Lib. 4. cap. 1* *Arborum folia.* *Trunci.*

Fructus. Poma. Melones. nunt, atque ita iacentium aſſumunt fructum. Amant & aliarum arborum fructus, & poma potiſſimùm, quorum tantum deuorabat elephas ille, quem ex Goropio depinximus, vt modij quatuor excederentur. Quantoperè autem melonibus delectentur, annotauit Hermolaus in Dioſcorid. Luſitani regis (inquit) Liburnicæ inter alia meridianæ illius nauigationis miracula, melones in Aethiopia nobiliſſimos haberi prædicant, quorum odorem elephantes ſagaciſſimi olfactus animal, de longinquo ſentiant; aduolanteſq; cucumeraria tota depopulentur & proterant. Chriſtophorus Acoſta gratum eis pabulum eſſe ſcribit, radicem muſæ: veſci item radicibus ficus Indicæ, & ramis *Radices.* eiuſdem; quapropter veriſimile eſt, non tantummodò cùm cætera pabula defecerint, radices effodere, vt Aelianus aſſerit, ſed alijs etiam temporibus: nam & ipſe ibidem addit, eum qui primus ex radicibus prædam reperit, regredi, vt & ſuos gregales aduocet & in prædæ communionem deducat. Diximuſq; ex eodem elephantos dentium alterum acutum ad propulſandas iniurias ſeruare, altero radices effodere, & arbores extirpare. Cicuribus præter alios cibos hordeum datur, vt *Hordeum.* ſupra etiam meminimus. Ariſtoteles eodem paſtu modios Macedonicos eius frumenti nouem edere poſſe profitetur: tantũ dare tamen periculoſum eſſe: ſex autẽ aut ſeptem dediſſe modios, in vſu frequenti ſatis eſſe, ſed farinæ non plus quàm quinque. Oportuiſſe autem elephãtos, vt plantis, fructibus & herbis veſcerentur, Cardanus aſſerit, nam aliter probum animal eſſe non potuiſſe, *Cur plantis veſcantur. Lib. 10. de ſubtil.* quandoquidem omnia animalia quæ carnibus veſcuntur, ſunt iracunda, fraudulenta, crudelia & ſuperba. (Plinius quidem ſapientiſſimos eſſe ait, quia frugibus veſcuntur.) Accedere, quod tantæ moli plurimus fuiſſet neceſſarius cibus, vt vel perpetuo eſurire, vel animalia cuncta deſtruere cogeretur. Fuiſſe etiam neceſſarium, vt in perpetuo motu ad perſequendas feras eſſet, quod tantæ moli fuiſſet incommodum. Sed herbas tamen cùm exigui ſint nutrimenti, breuem vitam fuiſſe effecturas, vt inquit Hippocrates: quam ob rem oportuiſſe eum truncis arborum & fructibus veſci. At his cum terræ plurimum admiſceatur & lapillorum quandoque, ob id neceſſarium fuiſſe, *An lapides, & terrã impunè edat.* vt illius corpus à talium eſu haud offenderetur, aliàs perpetuò ægrotaturum. Non igitur terra, aut lapidibus deuoratis offendi. (Ariſtoteles ægrotare elephantes ſcribit, ſi comedant terram, niſi ea frequenter vtantur: nam ſi frequenter, (inquit) nihil ſentiunt mali: lapides etiam interdum deuorant. Sic & Plinius: *& terram ediſſe ijs tabificum eſt, niſi prius mandant: deuorant autem & lapides.*) At fructus & rami arborum cùm perſæpe altiores ſint, quàm vt animal efficere poſſet tantæ magnitudinis, quod poſſet illos attingere; duritie igitur capitis proboſcidiſq; & dentibus illum mu*Proboſcidis vtilitas.* niuiſſe naturam ad euertendos arbores. Adiuuare & proboſcidis longitudinem ad decerpendos fructus & ramos, ne vniuerſas arbores euertere cogeretur, quod illi laborioſum fuiſſet, atque damnoſum, nec ſolùm ipſi, ſed alijs ſublato alimento in poſterum. Aelianus tradit elephantos poſtquam cicures euaſerunt, panibus maximis, hordeo, caricis, vuis, allijs, iunco, palma, hederaceis folijs *Potus.* veſci. Quod attinet modò ad potum; idem Aelianus prodidit, claræ & nitidæ aquæ potionem elephanto inimiciſſimam eſſe, nec prius bibere, quàm conturbarit; turbidam enim & ſordidam ei ſua*Aqua turbida.* uiſſimam eſſe: proinde cùm ad flumen aut lacum acceſſerit, cœnum pedibus perturbare. Huius rei cauſam Simocatum adferre, quòd in aqua pura ſuam ipſe vmbram extimeſcat: ideoque ſolere Indos, cùm traijcienda eſt aqua, obſcuram & illunem obſeruare noctem. Idem ait elephantum gregarium aſſuefactum, aquæ vti potione: ei verò qui ad bellum certat, non modò ex vitibus confecti, ſed etiam ex oryza factitij vini vſum indulgeri. & alicubi refert potionem, qua Indi pro vino *Vinum.* vtuntur, ideo ipſis largiri, vt ad prælium audaciores reddantur. Vini autem potu gaudere habemus ab Athenæo, qui ex libro Ariſtotelis de ebrietate, elephãtes & Simias vini potu inebriari prodidit. Legimus modò etiam apud Ariſtotelem, bibi ab elephanto vini quinque mares, quæ menſura heminas continet ſex. Elephas ille, de quo diximus ex Goropio, vna vice plures quàm ſedecim vini libras bibebat, idque toties iterabat, vt menſuram potus à philoſopho proditã facilè æqua*Sitis patientia.* turus videretur. Sitis ſunt perquam patientes, tradit enim Aelianus ſine potione octo dies ferre.

COITVS. PARTVS.

LEPHANTVS tam mas quàm fæmina incipit (inquit Ariſtoteles) coire, anno ætatis vigeſimo: Et rurſus: Elephantus fæmina incipit coire anno, aut *Quando incipiant coire.* duodecimo, cùm celerrimè, aut quintodecimo cum lentiſſimè. Mas quinque aut ſex annos natus ſuperuenit ineunte vere. Quod poſtremum Plinius videtur recepiſſe, *Mas* (inquit) *coit quinquennis, fæmina decennis*. Solinus affirmat mares ante quinquennium, fæminas ante decennium, coitum neſcire. Adeo de tempore, quo primò coitum exercent iſtiuſmodi feræ, variant authores. Strabo aſſerit, mari tempus coẽundi eſſe, cùm domi detentus fuerit, & ſæuierit: tuncq; pingue etiam quiddam emittere per ſpira-

A spiramentum quod ei secundum tempora est; fœminis verò cùm hic idem meatus apertus fuerit. Arrianus quoque Venerem appetere ait verno tempore, more bouis & equæ cùm fœminis spiracula quædam circa tempora adaperta spirant. Similiter de coitus modo variare authores reperio. Elephantos etenim, camelos, tigrides, lynces, rhinocerotes, auersè coire testatur Solinus ex Plinio, qui, vt suo loco annotauimus, auersa eis genitalia esse adijcit. Ad quem coeundi modum allusisse Horatium Porphyrio credidit, cùm de Canida canit: *An auersè coëant.*

Quid tibi vis mulier nigris dignißima barris?

Indicare nimirum poëtam tantæ deformitatis, tantique fœtoris libidinosam illam mulierculam esse, vt nullus possit cum illa concumbere, nisi auersè, more barrorum, id est, elephantorum: *Horatius explicatus.* cui expositioni fauet Hermannus Figulus Hirsfeldianus: Digna, inquit, quæ cum elephantis rem habeat, non cum viris. Hoc autem ideo dicere videtur, quod elephanti rarò & auersi coeant, & propterea deformitatem eius videre nequeant; Addit tamen etiam intelligi posse, comparatione facta ad elephanti deformitatem. Iacobus verò Cruquius barros hic dici posse putat gerulos adustos perpetuo sole valido & succulento corpore, ideoque eos vocare nigros, non etiam analogia ab

B elephantis accepta, vt habet, inquit, commentator, qui vt magno erant animi stupore, ita nullo nitore corporis, nulla munditia gaudebant, homines plebeij & moribus planè impoliti, vnde & barros amaros illos & insuauis conuersationis homines, quorum meminit in satyris Horatius, dictos autumat, nisi etiam de ijsdem hic poëtam agere quis malit. Inquit autem ibi Horatius: *Barri qui.*

------ Adeo sermonis amari *Li. 1. Sat. 7.*

Sisennas, barros vt equis præcurreret albis.

Vbi Porphyrio barros ait fuisse maledicentissimos, & esse poëtæ sensum. Persius tanta erat amaritudine orationis, vt de Sisennis & Barris petulantissimis & nobilissimis conuitiatoribus triumphum ageret. Ita & Adrianus Turnebus Horatium de anu loqui scribit deformissima & turpissima fœdissimisque & nigerrimis digna amatoribus, quales (inquit) erant Romæ Barri, de quibus *Li. 14. c. 28.* citat deinceps eundem, quem iam recitauimus, poëtæ versum: & postmodum, non perinde, inquit, placet de elephanto, qui & barrus Latinè dicitur, intelligi: quod si placet, tot enim interpretum consensum vereri decet, cùm elephas animal sit inconditum, incompositum, informis molis, turpissimum & deformissimum spectaculum, dignam tali deformitate amatoris intelligimus. Albertus Magnus elephantum fœminam ait in coitu sedere, hoc est, se submittere, marem superuenire, *Coëundi modus.*

C siue vt ille loquitur, super eam equitare: ideoque fœminam descendere in foueam aliquam, vt mas commodiùs superueniat: præcipuè verò in aqua iniri desiderare; indeque tam fœminæ quàm mari maximè commoditatem accedere, quoniam is & coiturus per aquam faciliùs tollitur, & post coitum facilius descendit. Lego & apud Etymologum: Coëunt non in terra propter corporis grauitatem, sed in aqua palustri, quod leuiores nimirum fiant, aqua attollente corpus maris, conscensuri fœminam. Cæterùm habemus ex Aristotele, subsidere fœminam, clunibusque submissis insistere pedibus ac inniti: marem superuenientem comprimere, atque ita munere venereo fungi. Contingit aliquando, vt ait idem Albertus, ex Auicenna, marem coire cum fœmina in regione, quæ dicitur Virgea de Caureryuyz: quod quidem mirum videbatur, cùm alias extra terram natalem suam, hoc est, Indiam, coire non soleant. Tum temporis verò extra Indiam in regionem Corascenorum & finitimam educti coibant. Mas fœminam saliens culmo (Gesnerus proboscidem intelligere conijcit, cùm in singulari numero proferat: nam alibi dentes eius siue cornua barbari culmos appellant) caudam eius remouit. Nugatur quidam physiologus siue author de natura rerum, elephantos operam proli daturos, Orientem versus pergere ad proximum Paradiso locum, ibique inuentam mandragoram primò gustari à fœmina, deinde persuasum ab ea marem, *Locus.*

D sicque misceri & fœminam concipere. Diodorus Siculus interprete Pogio, ait elephantes coire, non sicut quidam putant promiscuè, sed velut equi & reliquæ quadrupedes. Quid autem per promiscuum coitum intelligat, ex Græco textu peti debet, quo ego destituor. Tempore coitus teste Plinio (ex Aristotele) maximè efferantur, & stabula Indorum dentibus sternunt, quapropter arceri coitu, fœminarumque pecuaria separari. Est nihilominus & pudor in coitu, & temperantia: *Furiunt tĕpore coitus.* pudore enim nunquam nisi in abdito coire suo loco diximus: & mas coitum triennio interposito *Pudor.* repetit, vt refert Aristoteles, fœminamque quam grauidam reddidit, eandem præterea nunquam *Temperantia.* patitur. Fœminam iniri dici tradit Plinius quinis cuiusque anni diebus, nec amplius, sexto perfundi amne, non ante reduces ad agmen. Idem etiam legimus apud Solinum: Biennio, inquit, coëunt quinis, nec amplius in anno diebus, non prius ad gregarium numerum reuersuri, quàm viuis aquis abluantur. Cùm igitur apertè & in aliorum oculis non coëant, sed secedentes, fit, vt quàm diu in *Quandiu vterum gerat.* vtero gerat, non satis constet: id quod Aristoteles quoque fatetur his verbis: Ferendi vteri tempus alij annum & sex menses, alij triennium statuunt: causa quamobrem hoc incertum sit, quod non pateat coitus. Ipse autem philosophus naturæ rerum consultissimus, vterum biennio gerere asserit:

asserit: Strabo mensibus, vt minimum, sexdecim, vt plurimum, octodecim, cui Diodorus Siculus & Arrianus assentiunt. Aelianus dubius, cui debeat subscribere: biennium, inquit, gerere vterum audio; alij sesquiannum tantùm grauidas esse aiunt. Alij etiam ex veteribus octauo a coitu anno, alij decimo parere crediderunt. Hinc apud Apuleium lego: *Et vt cuncti numerant, octo annorum onere misella illa velut elephantum paritura distenditur*: quæ tamen verba etiam de enormi ventris tumore intelligi possunt. De decennali partu Plautus ait: *Auditur hoc sæpe vulgò dicier, solere elephantum grauidam perpetuo esse decem annos.* Ait & Plinius, decem annis gestare vterum vulgus existimare. Opinio eadem fuit Onesicriti apud Strabonem, vbi tamen interpres pro κυοχονται δεκαέτιαν, id est, decennio grauescunt vtero, non bene transtulit, concipiunt decimo anno. Partus, vt Aelianus annotauit, in caput procedit in lucem. Parit autem teste Aristotele, enitens posterioribus cruribus, & subsidens, cum dolore. Quot verò vnico partu pariat, alij rursus aliter tradunt. Plinius animalia quo maiore sunt corpore, eò minus fœcunda esse ait, & singulos parere, & inter ea enumerat elephantos, camelos, equos. Sic & Diodorus Siculus, fœtum edere vnicum scribit equarum more. Sed & Aristoteles singulos parere testatur, viuiparum namque animal esse. Quem locum Plinius aliter quàm nunc legitur, repetit: *Decem annis*, inquit, *gestare in vtero vulgus existimat. Aristoteles biennio, nec amplius quàm semel gignere, pluresue quàm singulos.* Aduerbium autem illud semel apud Aristotelem non legitur, quod & Scaliger aduertit: Putabam, inquit, temere additum a librarijs: adij oraculum, id est, Hermolaum: nihil respondit: ergò Solinum consulimus; eadem suo more reposuerat fidelis plagiarius. Quid igitur tandem? Nam si binis parentibus vna succedit soboles, necesse est ad nihilum tandem. Non solùm verò plus semel parit, verùm etiam plures singulis: Sic Scaliger, qui iam etiam dixerat, & ternos & quaternos parere. Ad summum verò quaternos vno partu excludere Aloysius Cadamustus attestatur. Partus magnitudo secundum Aelianum est instar porci integræ ætatis & iustæ magnitudinis, vel secundum Aristotelem magnitudine vituli: Idem alibi clariùs, bimestris aut trimestris vituli magnitudine esse scribit. Plinius verò, *Elephanti*, inquit, *vt diximus, pariunt singulos, magnitudine vituli trimestris.* Aelianus quodam operis sui loco anniculum vitulum magnitudine adæquare ait: quæ tamen magnitudo impar parentibus comparata eidem videtur: ait enim alio loco elephantum in quadrupedum genere ex minimo maximum euadere; vt ex aquatilibus crocodilum, ex volucribus, magnam Struthionem. Plutarchus in libro Vtra animalium prudentiora &c. Latinè reddito tradit, elephantorum fæminas proximè vias, quò carniuoras bestias minimè accedere sciunt, fœtus comprimis edere, sed falsus est interpres, cùm hoc ἐλάφων, vt in melioribus codicibus legitur, id est ceruorum, non elephantorum naturæ conueniat: etsi mirus interim sit elephantorum erga fœtus amor, vt suo loco indicauimus. Nugacissimum etiam esse arbitror, quod scribit author de natura rerum, elephantem parturientem aquam ingredi vsque ad vbera, illicque parere metu draconis, qui extra aquam parienti fœtum deuoret. Marem præterea à pariente non recedere, propter serpentem, qui inimicus sit eius, sicut draco. Fœtus statim vt natus est, cernit & ambulat, teste Aristotele, & ore sugit, non promuscide. Lactant vsque ad annum octauum, vt refert Arrianus in Indicis.

Lib. 1. — *In Sticho.* — *Pariendi modus.* — *Quot pariat.* — *Non semel parere.* — *Cap. 29. Partus magnitudo.*

GRESSVS.

Velocitas.

GRADATIM ambulat elephas, propter corporis nimirum grauitatem. Neminem tamen esse aiunt tantæ pernicitatis, quem suo incessu non comprehendat, & assequatur. De elephantorum incessu hæc ferè Aristoteles prodidit. In libro de communi animalium gressu ait, *Accidit quoque motum præstari, etiamsi nullus crurum flexus agatur, quemadmodum pusiones serpere videmus. Quinetiam elephanti ita se mouere diuturna hominum fama celebratur; quæ tamen falsa confirmata est, cùm id genus animalium inflexu & in scoptulis opertis vel in clunibus adducto sese moueant.* Et alicubi: *Elephas non, vt aliqui retulerunt, agit, sed considendo crura inflectit, nequit tamen præ nimia pondere vtrumq. in latus æquilibrio quodam vergere, sed aut læuo incubat, aut dextro, atque eo ipso habitu requiescit. Flectit certe hic suos posteriores poplites modo hominis.* Et rursus: *Flectunt cæteræ quadrupedes, elephanto excepto, contrario modo quàm homines sua membra.* Sic & Plinius: *Inde posterioribus elephanto articuli breues. Idem poplites intus flectit, hominis modo, cætera animalia in diuersum.* Ex Vartomanno autem etiam ni fallor dictum est, articulos crurum non tam sublimes habere, vt aliæ animantes, sed humiliores, terram versus. Vnde fortassis est, quod facessat insidentibus eos negocium; nam vt ipse & Cillius scribunt; insueti insidendi in eis, non aliter quàm ij, qui in mari nauigant, in nauseolam incidunt, neque insistere possunt. Quod tamen de proue-

ctioribus

A ætioribus intelligi debet. Siquidem vel iisdem attestantibus ex adolescentium molli gradu sessor tantoperè delectatur, vt si mula veheretnr gradaria. *Differentia gressus pro ætate.*

V O X.

ΣΥΡΙΓΜΟ'Σ quamuis magis propriè homini tribuatur & serpentibus, vt constat ex hoc Aristotelis: ὅσα μὲν ὠοτόκα ἐςιν, ἀφίησι φωνὴν, ἀσθενῆ μέντοι. καὶ τὰ μὲν συριγμὸν, ὥσπερ οἱ ὄφεις. τὰ δὲ συριγμὸν μίκρον, ὥσπερ αἱ χελῶναι. Vertit Plinius: *Oua parientibus sibilus, serpentibus longus, testudini abruptus*: aliquando tamen de elephante etiam dicitur, vt apud Arrianum in expeditione Alexandri: ὡς δὲ καματηρὰ τε τὰ θηρία καὶ οὐκ ἔτι αὐτῷ ἐρρωμέναι αἱ ἐκδρομαὶ ἐγίγνοντο ἀλλὰ συριγμῷ μόνον διαχρώμενα, ὥσπερ αἱ πρύμναν κρουόμεναι νῆες, tantum barrientes & rudentes. Barrire ait Festus, atque hinc barrum vocari dictum est, vocemque barritum: qua item cla- *Sibilus.* *Barrire.*
B morem militarem intelligi, quem Romani cum hostibus congressuri edebant, legimus. Galli item & Romani, quibus inconsulta ira & furor est, quando cum hoste congredi parant, dissono & truci cantu, prælia inibant, quem quoque barritum vocatum fuisse Alexander ab Alexandro scribit, ex Tacito nimirum, cuius hæc sunt verba in libro de moribus Germanorum: *Sunt illis quoque carmina, quorum relatu quem barritum vocant, accendunt animos, futuramque pugnam ipso cantu augurantur.* Meminit huius quoque vocis Vegetius, *Clamor autem* (inquit) *quem quidam barritum vocant, prius non debet attolli, quàm acies vtraq; se iunxerit.* Frustra itaque nonnulli pro barritus legunt barbaricus, propterea quod Festus istiusmodi clamorem vocat barbaricum, quod eo genere barbari vtantur: apparetque nomen inde ortum, quoniam terribilis fit in pugna elephantorum stridor, vt suo loco ex Marcellino dicetur. *Lib. 4. c. 7.* *Lib. 3. c. 18.* *Barbaricus clamor.*

AFFECTVS, EORVMQ. CVRA.

C ELEPHANTOS (inquit Aristoteles) cæteris malis immunes aiunt; inflatione autem alui infestari: Plinius addit alui profluuium: *Frigoris*, inquit, *impatientes sunt: maximum hoc malum, inflationemque & profluuium alui, nec alia morborum genera sentiunt.* Atqui non solùm inflatione laborant, sed iis præterea affectibus, qui inde dependent, quod testatur idem Aristoteles his verbis: *Morbis inflatione contractis laborant; quo fit, ne possint excrementum vel vesicæ vel alui reddere.* Profluuii verò etiam meminit philosophus, quem in eis affectum Niphus colicum esse conijcit. Quo cùm vires languerint, curantur potione aquæ calidæ, inquit, & cibo fœni melle imbuti; vtrumque enim id sistit profluuium alui. Iam & ex Aeliano discimus, oculorum affectionibus corripi. Ait enim: In oculorum morbis, bubulum lac tepefactum infundunt, quo hi remedio oculos aperiunt, & magno cum voluptatis sensu sicut homines, vim medicinæ agnoscunt. Idem Aelianus post mentionem de vulneribus eorum & oculorum morbis factam; cęteris quibus tentantur, inquit, morbis, vinum nigrum medetur. Quod si hac medicina ex morbo non liberantur, insanabiles sunt. Quæ omnia ferè etiam apud Aristotelem est legere, necnon & apud Arrianum. Scribit item Aelianus Indos captis elephantis, eorum vulnera aqua primùm tepida eluere: deinde si hæc ipsa luculenter sunt alta, butyro vngere, postea inflammationem lenire, suillam
D carnem recenti sanguine madentem & calidam admouentes. Hoc & Strabo breuiter scripsit: Vlcera suillis carnibus fouent. Aristoteles etiam ait, cùm humeri dolent, carnibus suillis assis iuuari. Furor eorum (eo enim tentari aliquando, ac potissimùm tempore coitus, antè dictum est, sed & Aelianus ait, ex cursu furiis incitato,) fame & verberibus domatur, elephantis aliis admotis, qui tumultuantem feriant, vt scribit Aristoteles, vel qui cæteris coërceant, vt Plinius. Quotannis autem in furias agi reperio, tuncque nemini parcere, sed obuium quemque proterere. Antè verò quàm huiusmodi ægritudine & amoris furore corripiantur, à suis rectoribus in agros deduci, atque istic validis firmisque catenis ferreis constringi solere: furoris enim indicium agnoscere, ex quadam oleosa materia, quæ ex illorum auribus effluit. Medicari autem huic ægritudini ipsorum rectores, grauiter illos obiurgando, & rationibus demonstrando, vilis & degeneris esse animi ob amorem ita in furias agi: deinde certa quædam medicamenta illic vsitata adhiberi: maximam eorum castigationem esse, grauibus verbis illos obiurgare: tametsi interdum anteriores pedes sublevare eos iubeant, plantasque cum hamulis feriant, dicentes sese eos vti pueros castigare ob stultitiam. Hæc ferè Christophorus Acosta. *Furor.*

ÆTAS. E

Quot annos viuant.

LONGISSIMAE vitæ eſſe elephantos vero verius eſſe video, cæterùm quot
annis viuant, affirmare non auſim, quando alij plures, alij pauciores (multos tamen omnes) ei tribuunt. *Viuunt plerique* (inquit Plinius) *quantum longæui homines: quidam ad ducenteſimum perueniunt annum. Ariſtoteles viuere ducentis annis & quoſdam trecentis exiſtimat.* Sed apud Ariſt. hæc legimus: *Elephantos alij annos ducentos viuere aiunt, alij trecentos.* (Hoc & Aelianus tradit,) & rurſus: *Viuere elephantos mares alij annos ducentos, alij centum & viginti aiunt: fæminas ferè totidem.* Arrianus ait, *vt longiſsimum, annos circiter ducentos viuit: ſed multi ante hoc tempus morbo pereunt.* Solinus quaſi pro affirmato viuere aſſerit, in annos trecentos. Et Oneſecritus recitante Strabone dicit eos ad trecenteſimum annum viuere, raros ad quingenteſimum: circiter ducenteſimum robuſtiſſimos eſſe, Tradit & Baſilius, ſuo quoq; tempore fuiſſe, qui certò ſcirent, viuere elephantum annos trecentos, atq; adeò his tanto plures: cauſamq; aſcribere inarticulatæ membrorum compagi, nec vllis diſtinctæ articulis.

In Hexam. homil. 9.

Diſcimus verò etiam ex Philoſtrato de elephantorum ætate, quod longiſſimæ vitæ ſunt, ab alijs pluribus ſcriptum eſſe: veruntamen qui habitant apud vrbem Taxilam, omnium vrbium Indię maximam, elephantem inueniſſe perhibere, quem vittis & myrteis coronis indiginæ ornabant, aſſerentes vnum ex ijs eſſe, qui pro rege Poro aduerſus Alexandrum pugnauerat: quem propterea quòd in pugna promptiſſimè verſatus eſſet, Alexāder Soli dedicauit. Eſſe autem illi torques aureos circa dentes, ſeu potiùs cornua libeat appellare, & in torquibus literas Græcas inſculptas, hæc verba referentes: *Alexander Iouis filius Aiacem Soli.* Hoc enim Aiacis nomen ipſe elephāto impoſuit, magnum magno nomine exornans. Conijcere autem indigenas annos quinquaginta ſupra trecentos, ab ea quam diximus, pugna ad ea tempora interceſſiſſe, cùm tamen ſcire non poſſint, quot fuerit natus annos, quando pugnæ interfuit. Iubam verò quondam regem Libyæ in ſcriptis retuliſſe, equites Libycos quandoq; elephantis inſidentes inter ſe pugnaſſe, fuiſſeq; alteri elephantorum parti turrim dentibus inſculptam, alteri verò nihil, cumq; nox pugnantes occupaſſet, partem quæ turrim in dentibus geſtaſſet, ſuperatam in Athlantem montem confugiſſe, ſe verò poſt id tempus annos quadrigētos ex ijs vnum cepiſſe, qui aufugerant, & inſigne illius dentibus inſculptum inueniſſe, quaſi nuper fabricatum, nullaq; ex parte conſumptum. Hæc Philoſtratus. Iuba etiā rex, vt refert Aelianus, elephantum ſcribit patri ſuo fuiſſe, qui multa ſęcula vixiſſet, nempe qui emanaſſet, & per manus traditus fuiſſet, vſq; ab huius alta ſtirpe. Et Ptolemæo Philadelpho Aethiopē elephantem fuiſſe, qui vel multas ætates vixiſſet, vel ex hominum conſuetudine, vel inſtitutione manſuetiſſimum: atq; idem ipſe ait, ſe vidiſſe elephantum Seleuci, cognomine Nicanoris, qui vſq; ad Antiochorum poſtremam expugnationem vixiſſet.

Lib. 2. c. 6. F

Elephas Aiax dictus. G

Ceruí viuacitas.

Pauſanias autem ceruum elephanto viuaciorem eſſe ait, illius ceruæ exemplo, quam dominam appellabant, deæ ſacræ, quam Leocydes vidit, cum torque, in quo inciſæ erant literæ: *Hinnulus excipior ſoluente Agapenore Troiam.*

Cauſa longæ vitæ.

Plinius tradit, iuuentam eorum à ſexageſimo incipere: ex Ariſtotele, qui, florere, inquit, circa ſexageſimum narrant. Ex dentium quantitate ætatem futurã cognoſci referunt: Scribit enim Cadamuſtus, ſeſe vidiſſe aliquando apud Nigritas occiſum perquam mediocrem, cuius dentium amplitudo palmos ternos excedebat: eminebant, inquit, ad duos palmos, verùm palmus contectus carne maxillæ, immergebatur, vt totus occultaretur, vt ſunt aliorum radices dentium, aiebant autem argumento dentium amplitudinis feræ deſpicabilis ipſum haud quaquam annoſum fore, ſi conferretur alijs. Cur modò longioris vitæ ſit elephas, rationes audiamus Cardani: ſed quia opus erat ad vitæ longitudinem optima maſticatione, & quia etiam cibus à dentibus nullis anterioribus diſſecari poterat, molares adeo robuſtos & tam commodè fabricauit, vt quemadmodum teſtatur Ariſt. cibum omnem confeſtim redigat in farinam. Simul etiam conſulit, vt diu geſtaretur catulus in vtero, tum propter vitæ longitudinem, tum etiam ipſius vitæ longitudo cauſa fuit, vt quamuis biennio fæmina in vtero ferat, multos tamen poſſit generare. Neq; enim vllum animal, quod parum in ventre matris geſtatur, longæ vitæ eſſe poteſt. Dixerat etiam animalia in aqua degentia, ob humidũ liquidius, tam diu viuere poſſe; nec aues ob paruitatē: nec quadrupedi alij meliorem temperaturam conceſſam eſſe. H

Exercit. 204 2.

Cæterùm Scaliger quum duo, inquit, genera excludebas, auium & piſcium? Quin de piſcibus mirum, quum mortui fluitent, nulla eorum cadauera inueniri. Et eſt ratio. Non. n. in aqua, ſicut in aëre mutationes impreſſionum ſunt. Tamen haud repugno. Eſto ab alijs cadauera deuorētur. At de auibus non aſſentior. Etenim paruitas non eſt cauſa corruptionis. Inter lapillos diutius adamas quàm ſaxum durat. Et viuit vtrũq; in tua ſchola. Adhæc boues canibus maiores minus diu viuunt. Coruis nemo veſcitur. Corui nullum vnquã inuentũ eſt cadauer. Neq; fauet ratio. Magnāq; moles pluribus indiget inſtrumentis. Sed vt redeamus, vbi ſtatues hominē? Nã neq; vt piſcis, humidus: neq; paruus, vt auis: neq, magnus, vt elephas. Huic igitur optimo tēperamento, quare nō

& vita

A & vita longissima? Optimo namq; optimũ debetur. Demonstratio hæc est: si optimo inter quadrupedes tẽperamento cõstitutus elephas, iccircò viuit diutissimè: igitur aut optimũ tẽperamentũ simpliciter, est causa longæ vitæ: quare homini non optimũ, quia vitæ non longissimę. Aut si in quadrupedũ solo genere optimũ temperamentũ longæ vitæ causa est: non erit simpliciter causa, sed forma ipsa, conseruans id, quod sibi comparauit. Hoc autem non est optimum in natura, diutissimè viuere, sed sapientissimè. Hominis enim vita non hæc est, sed via ad vitam, quæ æterna est. Alijs animantibus quod adest, suum ipsorum. Homini quod adest, est propter id, quod abest. Abest, enim quod suum ipsius est: Haud eo inficias, temperamentum esse, quasi instrumentum formæ ad cõseruationem: sed nego esse per se causam. Non est igitur elephanto optimum temperamentum ad viuendum diu: quia esset optimum in olea, aut palma, aut vlmo, quæ diutius viuunt. An verò temperamentum optimum attribuat suillo generi Galenus, propterea quòd humanis simillimas carnes illas iudicarit: in commentarijs nobilium exercitationum satis disputatum est. Neq; magnitudinẽ, neq; paruitatem agnoscit Philosophus vitę longę, breuisue causas, in libro super ea re peculiari. Hęc ille.

B SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

ETSI elephas homine obuio fortè in solitudine & simpliciter oberrante, clemens placidusq; viam etiam demonstret, vt antè ex Plinio diximus, ab eodem tamen, dum vestigia hominis animaduertens priusquam hominem, intremiscit insidiarũ metu, subsistit ab olfactu, circumspectat, iras perflat, his & alijs inditijs quæ ibidẽ subneximus ex eodem naturali historico, hominem timeri hoc maximè, sed vnde timeatur, haud facile à nobis posse comprehendi, apparet. Plin. sanè id non declarat, quamuis inquirat & innuat. Apollonius verò, dum Pharaotis regis Bactrianorum elephantibus duceretur ad Brachmanos, cùm vidisset paruulum vnco quodam elephantis ceruici infixo, ducere ipsum ingens animal, tentauit Damum eius indiuiduum comitem, vnde esset hæc tam vasti animalis erga puerum obedientia, & ignoranti & doceri exoptanti Damo dixit: Id est ex terrore quodam actiuo, homini ab opifice immisso, quem præsentiẽtes inferiores & animalia omnia ipsum hominem timent, & reuerentur. Ipsi autem elephanti formidantur ab equis. Cardanus cùm dixisset C elephantorum vocem ab Aristotele vocari spirabundam: Palam est, inquit, hanc ad affectus exprimendos & maximè ad commiserationem esse accommodatam: ob id nil mirum equos nõ tam animal quàm vocem vtramq; formidare. Mox verò elephantum illum, quem hic vidit, non adeo formidari ab equis ait, vt mulæ alioqui timidissimæ ad eum accederent; quamobrem de iratis elephãtis & in pugna ac de voce ipsa id intelligendum esse retur. Quoties equi elephantorum & aspectu & nidore consternati & in fugam sint coniecti, testantur non pauci historici, idq; etiã mox constabit in vsu in bello. Cyrus cum aduersus Derbices expeditionem suscepisset, quorum rex erat Amoræus, Derbices ex insidijs produxerunt elephantos, equitesq; Cyri fugarũt & Cyrus ex equo cecidit. Semiramidem refert Sabellicus indigam elephantorum elephantinas effigies bubulis multifariam corijs magno numero exstruxisse, easq; bellatoribus supernè sedentibus, equitibus velut in acie obiecisse, inanium belluarum occursu futurum ratam, vt in vera pugna equi minus ac minus formidarent. Inter alios hostes præcipuum habet rhinocerotem, quocum atrox ipsi pugna est, succumbitq; non semel. *In ludis Pompeij Magni visus est rhinoceros. Alter hic genitus hostis elephãto*, inquit Plinius, *cornu ad saxa limato præparat se pugnæ, in dimicatione aluum maximè petens, quam scit esse molliorem: longitudo ei par, crura multo breuiora.* Et alibi. *In arbores exacuunt, limantq́ cornua elephanti, &* D *saxo rhinocerotes.* De pugna vtriusq; sic ait Aelianus. Rhinoceros licet humilior inferiorq; elephanto, cornu tamen (quod in summa nare validissimum gestat, adeo vt ne ferro quidem robore concedat,) saxis exacuto, elephanti crura suo rictu subiens, discerpit & lacerat: isq; effuso sanguine decumbit. Pugna eorum est de pastionibus, pro ijsq; tuendis multi mori dicuntur, ac si aluum non præoccuparit rhinoceros, sed in aliam elephanti partem aberrarit, elephantinis dentibus distrahitur: ac tametsi eius pellis ea existat firmitate, vt ægrè iaculo penetrari queat, tamen tam violentus est elephanti impetus, vt eam reijciat. Meminit eiusdem pugnæ Strabo, & Oppianus, sed paucis:

Elephas quando hominem timet

Lib. de subtil.

Equi elephãtem timent.

Enneid. 1. lib. 1.

Rhinoceros.

Lib. 16.

Sæpe etiam validos elephantes Marte lacessens,
Semineces tandem diffusa sternit arena.

Non bene etiã conuenit inter elephantes & Leones. Author enim est idem Aelianus; cùm elephanti in venatione fugantur, si eos sic frequentes coactos Leones perspiciant, alios aliò in fugam tanquã hinnulos, ab elephantis sibi incredibiliter timentes, conijci. Et Iphicrates scribit referẽte Strabone apud Hesperios Aethiopes Leones elephantorum pullos aggredi, quos cùm vulnerarint, iã matribus succurrentibus fugere: illas verò cùm filios sanguine maculatos viderint, eos interficere: leones

Leones.

Tigris. poſtmodum reuerſos cadaueribus veſci. Pugnant & cum tigri. Euſtathius neſcio cuius authoritate, E
Tauri ſylueſtres. tigridem ait elephanto eſſe robuſtiorem. Arrianus verò ait inſilire tigridem in caput elephantis, faciléq; ſuffocare. Syluestribus tauris etiam infeſtum eſſe aiunt elephantem teſte Alberto, noſq; mox in vſu in ſpectaculis pugnam elephantis cum tauris ex Martiale recitabimus. Si verò ipſe elephantus feritate effertur, ſtatim ad arietis conſpectum manſueſcere tradunt, nimirum ex Plutarcho, qui ſic ait : Erant qui naturales rerum diſſentiones iactarent, & multa huius generis commemorarent:
Aries. nimirum elephantem furentem conſpecto ariete inſania ſolui. Aelianus ait elephantem arietis ex-
Sympoſ. 2. q. qu. 7. horreſcere cornua: aliàs verò etiam aſſerit, à Romanis (quoniam non cornua modò arietis, ſed etiam ſuilli pecoris grunnitum oderunt) Pyrrhi Epirotarum regis elephantos in fugam dici verſos, victoriamque amplam ex eo bello relatam fuiſſe. Quamobrem Volaterranus, cùm ait Elphantum ex animalibus maxima exhorrere hircum, ceraſtem, porcum, iiſq; machinamentis à Romanis elephantos Pyrrhi regis primum fugatos, perperam pro ariete cornuto, hircum ceraſtem reddiderit. Meminit eiuſdem vel ſympathiæ vel antepathiæ Orus Apollo, vt ſuo loco patebit, & ex neotericis
Porcus. Gillius elephantum ait, cùm feritate effertur, ſtatim ad arietis conſpectum manſueſcere. Quod verò de grunnitu porci ait Aelianus, idem & Strabo tradit, & Seneca, necnon & Aeliauus rurſus alicubi, cùm ab Antipatro Magarenſes circumſederentur, acerrimeq; Macedones incumberent, primò ſcribit in ſues pice oblitos incendium Megareos excitaſſe, deinde ſic incenſos in hoſtes immiſiſſe: Sues itaque furore inflammatos, cum in elephantorum agmina incurrerent, tum clamantes, quod igni flagrarent, quaſi quibuſdam furijs elephantos incitaſſe, & grauiter perturbaſſe, adeo vt nullum neq; ordinem tenerent, neq; amplius, quãuis à primo ætatis tempore domiti, manſuefacti eſſent: ſiue quòd ſua quadam recondita natura à ſuillo pecore longè abhorreãt, grauique in id odio ſint : ſiue etiam quia horum abſonũ vocis acumem pertimeſcant : cuius rei non ignaros educatores generis elephantini, vnà cum ſuibus pullos alere, ex conſuetudine eos vt minus horreant. Zoroaſtres quidem huius antipathiæ etiam meminit, ſed à porcelli recens nati voce exhorreſcere elephantum ſcribit. Et apud Suidam lego : porco ſtatim de turre ſuſpenſo, periculum quod ab elephanto imminebat, effugiſſe . . . . . . quod is grunitum ſuis tetrum moleſtè ferens recedebat.
In κεκραγμὸν. Reperio item mures adeo odiſſe, vt ſi pabulum ab eis attingi viderit aut ſenſerit elephas, faſtidiat ac reſpuat. Non magis (inquit D. Baſilius) admiror elephantem ob magnitudinem, quàm mu-
Mures. rem qui horrendus eſt elephanto. Sunt nihilominus qui id falſum eſſe dicunt, erroremq; inde na-
In Hex. homil. 9. tum, quòd pro ὗς id eſt ſus, legerent μῦς id eſt mus : vt ait Conſtantinus Gryphes tradit Aelia- G
Gryphes. nus cum alijs animantibus certare eaque vincere, contra Leones autem & elephantos nequaquam ſtare. Elephantorum anima referente Plinio ſerpentes extrahit, ceruorum item vrit. Id ta-
Lib. 11. c. 53 men alij ceruis aſcribunt, notumque eſt hoc Lucretij:

Naribus alipedes vt cerui ſæpe putantur Ducere de latebris ſerpentia ſæcla ferarum.

Itaque cerui dicuntur ἔλαφοι παρὰ τὸ ἕλειν τοὺς ὄφεις, id eſt, quia capiunt ſerpentes ; vel παρὰ τὸ
Serpentes. ἐλαν τοὺς ὄφεις, id eſt, quia agitant & abigant ſerpentes. Aut itaq; dicendum vtriſque id conuenire,
Dracones. vel Plinium nominis ſimilitudine deceptum. Tradunt verò quidam, vt Diodorus Siculus ait, in
Lib. 4. c. 1. deſertis ac efferis locis ſerpentes magnitudine numeroq; admirabiles eſſe, & cum elephantis propter aquas pugnare : aſſurgentes enim complicare corpus, annixoſque viribus, elephantorum crura connnectere pluribus ſpiris adeò arctè, ſummaque vi, vt ſpumantes beſtias natura graues ad caſum compellant: tum plurium concurſu facto, beſtiam haud facilè mobilem depaſci : omiſſis ad aſſuetos verti paſtus. Dracones puto intelligit, nam & Aelianus ait Dracones elephas enhorreſcit: & rurſus: Aethiopia (inquit) dracones ad longitudinem triginta paſſuum progredientes generat, & nomen proprium non habent, ſed duntaxat elephantorum interfectores ipſos nominant & proueniunt ad ſummam ſenectutem : item alibi : Apud Indos, ſicut audio, graueis inter ſe gerunt inimi- H
citias draco & elephantus. Quare dracones haud inſcij imperitique ex arboribus elephantos ramos decerpere in paſtus ſuos ſolere : in has ipſas arbores primo ſerpũt, poſtea eam ſui corporis partem dimidiam, quæ ad caudam pertinet, arborum folijs circumtegunt, alteram partẽ anteriorem funiculi inſtar appenſam demittũt: eò cùm acceſſit elephantus ad arboris cacumina colligenda, draco in huius ipſius oculos inſiliens effodit, & conſtrictum tenens, inuſitato & nouo quodam laqueo ſtrangulat. De eadem pugna Plinius, *India* (inquit) *fert elephantes, bellanteſq; cum eis perpetua diſcordia dracones, tantæ magnitudinis, vt & ipſos circumflexu facili ambiant, nexuq; nodi præſtringant. Commoritur ea dimicatio : victuſq; corruens complexum elidit pondere. Mira animalium pro ſe cuiq; præcipua ſolertia eſt, vt ijs* (draconibus) *vna ſcandendi in tantã altitudinem difficultas. Draco tiaq; iter ad pabula ſpeculatus excelſa ſe arbore inijcit. Scit ille imparem ſibi luctatũ contra nexus: itaq; arborum aut rupium attritum quærit. Cauent hoc dracones, ob idq; greſſus primũ alligant cauda. Reſoluũt illi nodos manu. Athi in ipſa nare caput condunt, pariterq; ſpiritus præcludunt, & molliſſimas lancinant partes. Iidem obuij deprehenſi, in aduerſos erigunt ſe, oculoſq; maximè petunt. Ita fit, vt plerumq; cæci*

ac fame

A *ac fame & mœroris tabe confecti reperiantur. Quam quis aliam tantæ discordiæ causam attulerit, nisi naturæ spectaculum, sibi paria componentis? Est & alia huius dimicationis fama Elephantis frigidissimum esse sanguinem, ob id æstu torrente præcipuè à draconibus expeti. Quamobrem in amnes mersos insidiari bibentibus: arctatisque illigata manu in aurem morsum defigere, quoniam is tantùm locus defendi non possit manu. Dracones esse tantos, vt totum sanguinem capiant. Itaque elephantos ab ijs ebibi, siccatosque concidere & dracones inebriatos opprimi, commoriq́.* Hactenus Plinius: ex quo etiam Solinus eandem discordiam repetit: *Inter elephantes & dracones*, inquit, *iugis discordia: deniq́, insidiæ hoc astu præparantur. Serpentes propter semitas delitescunt, per quas elephanti assuetis callibus euagantur, atque ita prætermissis prioribus postremos adoriuntur, ne qui antecesserint, valeant vltimis opitulari. Ac primùm pedes nodis alligant, vt laqueatis cruribus impediant gradiendi facultatem*, sic ille, & reliqua quæ Plinius: & subinde. *Itaq́, cum ebiberint sanguinem, dum ruunt belluæ, dracones obruuntur. Sic vtrimque fusus cruor terram imbuit, fitque pigmentum, quicquid soli tinxerit: quod cinnabarim vocant.* Sed & hoc à Plinio accepit, qui *milton*, inquit, *vocant Græci minium, quidam cinnabari. Vnde natus error Indico cinnabaris nomine. Sic enim appellant illi sanguinem draconis elisi* *Minium.*
B *elephantorum morientium pondere, permixto vtriusq́, animalis sanguine, vt diximus. Neque alius est color, qui in picturis propriè sanguinem reddit.* Sed de hoc colore suo loco. Ioan. Tzetzes nescio ex quo, pugnam illam paulò aliter refert, his verbis: *Taprobana maxima Indorum insula elephantos alit, & serpentes, qui omnium serpentium naturam superant. Hi elephantos aggressi, pedes eorum suis implicant spiris, & in terram deiectos vorant. Sæpe tamen pondere illorum obruti commoriuntur. In horum draconum capitibus multi pretiosissimi lapides reperiuntur, quorum natiua sigilla sunt, ita vt vni huius generis currum fuisse insculptum multi se vidisse affirment, vt Posidippus alicubi in suis carminibus testatur.* Lego item apud obscurum quendam authorem de rerum natura, elephantem fæminam parturientem, aquam ad vbera vsque ingredi, ibique parere metu draconis, qui si extra aquam pareret, fœtum deuoraret: marem quodque parturienti adsistere, opitulaturum scilicet, si necesse fuerit. Cæterùm Strabo dracones tradit pullos elephantorum aggredi in Libya, & cùm vulnerarint, matribus iam succurrentibus, fugere. Est & sangisuga elephantis terrori, si enim in *Sanguisuga.* potu eam hauserint, in ipso animæ canali affixa intolerando afficit dolore. Eosdem ad potum venientes, vt Plinius ex Statio Seboso affert, in Gange Indiæ, vermes brachijs binis, sexaginta cu- *Lib. 9.c.15.* bitorum, cærulei, qui nomen, inquit, à faciè traxerunt, mordicus comprehensa manu eorum ab-
C strahunt. Visis item quibusdam coloribus efferuntur, & ad iracundiam incitantur. Plutarchus *Quibus coloribus visis irascantur.* author est in oratione, in qua connubilia contexuit præcepta, qui se admouent elephantis, vestem claram non gestare, nec puniceam, quod illa animalia ijs coloribus maximè efferantur. Et in libro de fortuna Alexandri ait, elephantorum conspectum vitare, qui candidas vestes gestant, quod ijs coloribus irritentur istiusmodi beluæ. De rubro colore mentio in sacris Literis: Ostenso vuarum *1 Macha.6.* mororumque sanguine ad prælum à veteribus accendebantur. Franciscus Vallesius his verbis con- *Cap. 82. sacra philosoph.* stare ait, Persas qui elephantis vtebantur in prælijs, consueuisse illos irritare, posito ob oculos succo vuarum & mori: atque ijsdem verbis insinuari, illos ob similitudinem sanguinis censuisse, elephantos succis illis irritari quasi conspectu sanguinis sæuientes. Nam dicitur, *ostenderunt sanguinem, vuæ & mori*, hoc est, succum vuæ & mori sanguini effuso similem. An verò vana esset hæc consuetudo, an ratione naturali fulciatur, dignum esse consideratione: certè multarum gentium opinione constare; pugnaces feras intuitu rerum rubrarum irritari, nam & in Hispania, qui tauros agitant, rubris tunicis indutos in forum prosilire consueuisse, quasi illos magis ita irritaturi sint. Atqui quod multarum gentium constat consensione, æquum esse, censeri esse ita, atque vt *Sanguinis intuitusquid præstet.* confirmatum experimento recipere, & causam inuestigare, eam esse vulgus censere, quòd sangui-
D nis effusione prouocentur. Ei verò ea causa non placet. Nam ira, inquit, est feruor sanguinis, quem ciet appetitus vindictæ. Quæ autem causa est, vt sanguinis effusi phantasia, appetitum inferat vindictæ? Hunc enim appetitum nihil nisi imaginatio contemptus, vel acceptæ iniuriæ, in animantibus quibus honoris est sensus, aut honoris illati, vel prohibitionis rei expetitæ in omnibus inferre potest. In obiectu autem sanguinis nihil horum esse videtur, quapropter multò magis placet ratio illa, quæ non incipit ab imaginatione, sed à propria sanguinis natura. Nimirum sanguis intuitu rerum rubrarum commouetur, is commotus, præsenti præcipuè iræ causa, vt in prælijs facilè feruet. Quo furore, accedente eo quem præsens irritatio ciet, verisimile est plurimum iras increscere. Agitari verò ac commoueri ita sanguinem, receptissimũ est à medicis omnibus, qui proinde, spuentem aut fundẽtem ex naribus sanguinem, vetant ipsum sanguinem & res alias omnes rubras intueri, & ad cærulea aut nigra potius iubent oculos cõuertere. Contra exanthematis secundũ cutẽ laborãtes, iubent rubris indumẽtis operiri, atq; cubiculi, in quo decũbunt, parietes, rubris tapetibus tegi, vt scilicet rubra despectẽt. In illo quidẽ timẽtes, ne sanguis amplius agitatus erũpat, in his sperantes fore, vt ita abũdãtius ad cutẽ emergat. Galen. libello de subfiguratione empyrica ita inquit:

Coloris rubei vis. Preterea color rubeus ſanguinem expuentes irritat, in reliquis verò paſſionibus & ſymptomatibus ipſa etiam experientia atteſtante planè inutilis & ſuperuacaneus eſt. Itaque Galenus eo loco dicit, experimento conſtare irritari ſanguinem conſpecto colore rubro, cauſam verò qua irritetur, non dicit, quia arbitror, illic de Empyrica ſubfiguratione differebat, opus eſt ergò vt à me dicatur. Hanc ego arbitror præcipuè eſſe in ſpiritibus. Nã hi tenues & maximè mobiles cùm ſint, adeò vt ab Hippocrate iccirco vocentur impetum facientia, & in venis & in arterijs cum ipſo ſanguine miſti abundent, faciantque eam fluxilem eſſe, alioqui concreturum, atque vt Ariſtoteles cenſet, futurum etiam frigidum, ni ſpiritibus caleſceret, conſentaneum eſt, eos allici ſplendore illo ſimili ſplendori ſanguinis, in quo volutantur naturaliter: ad oculos præcipuè, quæ partium omnium externarum maximè ſpirituoſa eſt, deinde & ad totam cutem accurrere, & per quancumque venæ, aut arteriæ rupturam, aut laxitatem effluere. Cùm præcipuè, vt medicorum opinio fert, ſpiritus vitales ex ſanguine, & animales (duplices enim ſpiritus eſſe autumant, niſi etiam triplices) ex vitalibus generentur. Omnes ergò hæ ſubſtantiæ, ſanguis dico & duplices ſpiritus, proximam habere naturam eſt neceſſe, atque adeo ſpirituum naturalem fulgorem cum fulgore rubro ſympathiam, ob quam illo alliciantur, ſecumque ſanguinem commoueant. Sunt certe alia quàm plurima quæ longè occultiores habent ſympathiæ cauſas, in quibus tamen acquieſcunt philoſophi, alijs euidentioribus deſtituti. Quapropter non videtur mihi eſſe hæc valde longè petita. Vtcumque verò de cauſa ſentias, res certò ipſa multis neque ineuidentibus conſtat experimentis. Noui quendam, qui oculos in rem quampiam cum rubore ſplendentem aliquantiſper attentiùs intendens, non aliter oculis ac toto vultu afficiebatur, ac ſi vino æſtuaret, aut eryſipelate corripi inciperet. Id verò quoniam non æquè accidit omnibus, conſtat accidere magis, quibus ſint cum ſanguine ſpiritus agiliores (ob hęc ſymptomata dicit vulgus eſſe quibuſdam ſanguinem leuiorem) aliquantiſper verò accidere omnibus, nam & qui faciei eryſipelate laborant, & qui ophthalmia, vel ſuffuſione cruenta, ſplendoris rubei conſpectu plurimum læduntur. Mulieres verò quibus pulchritudinis eſt cura, ſiquidem albulæ ſunt, purpureis vtuntur indumentis & ſpectris, non ſolùm quòd ſpecierum attemperatione apparens quidam rubor exoriatur, ſed etiam quòd hunc apparentem inſequatur verus color incitatis ſpiritibus, ac cum eis ſanguine; quæ eadem eſt cauſa furoris excitandi in belluis, vbi alioqui eſt præſens iræ occaſio. Hæc itaque omnia Valleſius. Terret denique elephantos ignis, id quod Elephantorum Hannibalis exemplo docuit Liuius, qui per ignem in Capuana obſidione exacti ſunt. Quomodo autem à venatoribus in fugam acti incenſis tandem ſyluis ab ea cohibeantur, ſuo loco ex Æliano recitauimus. Et Marcellinus ait: *Elephantis vi magna propulſis, quos flammis coniectis vndique circumnexos, iam corporibus tactis, gradienteſq́ retrorſus, retinere magiſtri non poterant.* Vartomannus tradit, cùm contigerit, vt obiecto igne pauore icti fugam arripiant, nulla re adduci poſſe, vt gradum reuocent. Indos enim mira arte vbi libuerit, ignes torrendis belluis excitare. Hos enim id animal pauere, vt nulla magis alia re terreatur: ob idque viſis ignibus effuſiſſimè diffugere. Et aliàs etiam ſcribit, cùm in inſula Monzambrich ſibi cum ſocijs ab elephantis timeret, à duce itineris monitos fuiſſe, vt flagrantibus facibus belluis occurrerent, pauentibus ſuapte natura ignes elephantis, nihilominus vſu eueniſſe, vt ternos elephantes nuperrimè pullos enixas, igne minime perterrefacere potuerint. Inperterritas nimirum perſequentes, donec montem quendam nacti, ſeſe contra earum impetum tutari poſſent. Rectè itaque Strabo Gabinium Romanum ſcriptorem fabuloſa quædam de elephantis ſcribere aſſerit, ac inter cætera, dum ait, cæteras feras ignem fugere, elephantes verò ei reſiſtere, ac repugnare, propterea quòd ſyluam conſumat.

Ignis. *Dec. 3. li. 6.* *Lib. 19.* *Lib. 4. c. 10.* *Lib. 3. c. 3.* *Lib. 17.*

AVGVRIA. PORTENTA.

VTHOR eſt Flauius Vopiſcus, elephantum qui Aureliano multò ante eius imperium donatus eſt, in oſtentis regiæ magiſtatis ſignum habitum fuiſſe, quòd tunc ſolus omnium priuatus elephanti dominus eſſet. Sed & Scandrocotto Indo homini humili genere nato, quem Alexander Magnus ob linguæ procacitatem interfici iuſſerat, pernici fuga elapſo, cùm mox latronibus contractis aduerſus Alexandri præfectos bellum moliretur, Indiam ab eorum dominatione liberaturus viſendæ magnitudinis elephantus ferus vltrò ſe obtulit, & velut domita manſuetudine cum integrum ſubſtulit, quod eum regem futurum portento fuit, nec fefellit euentus. Siquidem oppreſſis Alexandri præfectis, Indiæ ſibi regnum aſſeruit, eaque authoritate polluit, vt Seleucus Alexandri ſucceſſor in Perſide, cùm Indiam affectaret, regno illi relicto, cum eo componere ſatis habuerit. Plinius tradit Alcippen mulierem elephantum peperiſſe, idque inter oſtenta eſſe. Lycoſthenes

Regnum portendit. *Elephas ex muliere natus.*

A sthenes in libro de prodigijs contigisse hoc annotauit post partum salutiferum inter initia belli Marsilici: Et Plutarchus refert Marcello inter alia prodigia nunciatum fuisse, quòd infans esset natus & superstes cum capite elephantis. *In Marcello.*

MYSTICA.

DICIT Eucherius elephantos, quia forma truces sunt, odore graues & mole terribiles, symbolum esse immanis peccatoris. Iacobus de Vitriaco S.R.E. Cardinalis de elephante alteri suppetias adferente, istiusmodi desumpsit allegoriā: Cecidit elephas magnus primus pater, innixus arbori vetitæ & à nullo releuari potuit, nisi à modico & humillimo elephante. Dicunt autem qui naturas animalium cognoscunt, quòd venatores arborem latenter incidunt, cui cùm innixus fuerit elephas, vt quiescat, corruit, nec valet surgere, quia non habet in pedibus iuncturas, vt tibias possit flectere. Dum autem circa ipsum alij elephantes contristantur & lugent, sed ei succurrere non valent, modicus elephas seipsum illi supponit, & ita magnus elephas resurgit. Ita Deus in filij sui humilitate, iacentem mundum erexit. Christus enim paruus & humilis, vt nos eleuaret, sese exinaniuit, & nobiscum in foueam huius miseriæ descendit, suscipiens omnes defectus nostros, quos & suscipere conueniebat & nobis expediebat. Ipse modo elephas castitatis typus est Bedæ explicanti hæc Dauidica verba: *Domus eburnea, cor innocentissimum & castissimum*: In ebore enim (inquit) est candor, & per candorem designatur innocentia, quia vbi candor est, nulla macula est: similiter vera innocentia, quia à Deo est sine macula, vt nec sibi, nec alteri noceat. Rursus animal illud, cuius os ebur est: castissimum est, quia nec cognoscit nisi vnam vxorem, & illam temperatissimè, atque ea mortua nunquam aliam cognoscit. Rectè ergò per ebur designatur castitas & innocentia.

Peccatoris typus. *In Vigilia Pascha.* B *Castitas.* *Psal. 44.*

HIEROGLYPHICA.

C

ÆGYPTII (inquit Pierius Valerianus) hominem, in primis opulentum, suis quippe viribus pollentem, aliorum nihil indigum, qui dicere tutò possit, *in me est omnis spes mihi*, qui sibi conducentia olfactu quasi quodam enanciscatur, per animal hoc, imo per vnam tantùm eius promuscidem, hieroglyphicè significabant, in eam scilicet admirationem adducti, quòd talem tantamque habeat, vt ea vna officijs ferè omnibus illi oppidò sufficiat. Iidem & regem per elephanti simulachrum intelligebant, non ea tantùm de causa, quòd cùm gregatim semper ingrediantur, is qui maximus est natu, gregem ducit, quod in regibus eligendis multarum nationum & gentium mos fuit, vt id muneris senioribus demandaretur: verùm propterea quòd habet hoc animi regij peculiare, vt genua non flectat adeo notabiliter, vt animalia reliqua, calcaneum verò leuiter incuruet. Nam genua non flectere, dubio procul ostendit supplicabundum: flectere verò calcaneum, humanitatem, qua maximè præditus est, indicat. Nam apud philosophos morum institutores, pes indicium est affectus illius, qui humilioribus applicatur. Penes verò quem sit rerum potestas, decet quidem eum humanum esse, humanisque rebus commoueri: genua verò flectere non oportere manifestum est. Præterea scriptores rerum, assiduum cum serpentibus certamen gerere tradunt elephantos, vt diximus, serpentes inter alia significata loco suo disposita, terrarum orbem, prouincias & regiones pro vario picturæ gestu significare suo loco apparebit: eas verò qui domitari voluerit, viribus in primis esse præditum oportet, abundare opibus, vt quæ bello necessaria sunt, facilè comparet, & cum ipsis prouincijs arma semper exercere. Quapropter, vt mihi (inquit Pierius) videtur, natura ipsa rerum humanarum cognitionem hoc exemplo descripsit, quippe quæ elephantum suis viribus optimè præmunierit, & quæ regem addeceant, adiecerit ornamenta, moresque & virtutes etiam regias vni illi ante omnia bruta elargita sit. Est autem inter virtutes regias etiam illa, quæ solet aliàs populorum beneuolentiam conciliare, munificentia: hac ostentanda magni principes elephanto plurimùm vsi sunt, vt ex numis antiquis, quos idoneore loco, referemus, idem Pierius ostendit, & quamuis ea munificentia in numis tribuatur imperatoribus, qui eos excuderunt, nihilominus si ad eorum quoque animalium liberalitatem trahere volueris, sanè munificos hos & liberales iuuenias, siue ij curatoribus suis, siue etiam puellis, quarum amore se captos ostendere, munera elargiri soliti sunt: quandam enim admirandam eorum erga homines beneuolentiam, gratumque in educatores animum ex Aeliano ostendimus.

Homo nihil indigens. *Rex.* *Humanitas.* D *Serpentes quid significent.* *Munificentia.*

Iam

Temperantia. Iam verò temperantiæ quoque ſignificatum, aut eius qui ſeruare modum in rebus norit, per elephantum exprimebant: Aſſuetus enim certæ pabuli menſuræ, ſi quid largius opulentiuſque appoſueris, tantum aſſumit, quantum quotidiè paſcere eſt inſtitutus. Eſt illud verè regium inſanos & dementes homines euitare: quapropter ijdem Aegyptij hominem tali prudentia præditum, vt nihil ſibi cum ſtultis & fatuis eſſe vellet, oſtendere cùm ſtuderent, elephantum & caprum hieroglyphicè ponere ſoliti ſunt. Cauſam picturæ huius eſſe inquiunt, quòd elephantus inſpecto capro quàm primùm fugit, tantum eſt inter eos naturæ morumque diſſidium, vt virtus vitium nullo poſſit pacto tolerare. Cùm verò vaniloquum genus hominum regi cuipiam deſpectui habitum ac ſedulò euitatum oſtendere curaſſent, elephantum & porcum adpingebant. Elephas. n. porci audito grunnitu, in fugam ſe proripit eueſtigio, non ſecus ac generoſiores equi, præſertim Scythici, aſinorum ruditum impotenter admodum exhorreſcunt, quod exemplo Darij oſtendimus. Nihil porrò quicquam tam conueniens regi, quàm dicacitatem vaniloquentiamque ab ædibus ſuis procul ſummouere, eamque inimicam ſibi conſtituere, vt adagio receptum ſit, fidem regiam aſſeruando in ijs, quæ omnino credi volumus atteſtari. Quia verò cornua animalium nulli maiora neque ſpecioſiora quàm elephanto, hac ipſa etiam de cauſa regem oſtendit: cornua enim dignitatis & ſublimium honorum ſignificatum habent. Hominem igitur Aegyptij ampliori aliqua dignitate tituloque honeſtatum, qui tamen nulla vel maieſtatis vel decori ratione habita viliſſima quæque ſectaretur, fordeſque omnes perſcrutaretur, ſignificare ſi vellent, hieroglyphicum elephanti qui mures venaretur, proponebant, indignus quidem tam vaſtæ molis labor. Eſt & illud regum ferè omnium proprium, vt ipſi ad ſuam (quod aiunt) vmbram expaueſcant: ita potentiæ comes additus vniuſcuiuſque rei metus. Elephantum autem conſternationis hieroglyphicum eſſe, manifeſtum, ſi præſertim ij ad ſtagna limpidæ aquæ, vnde ſeſe tanquam in ſpeculo contemplari queant, deducti pingantur, quam ſpeciem ſupra modum reformidant, aut certè abhorrent & auerſantur: eaque de cauſa turbidam omnino bibunt. Eſt & illud apud Horum celebre hieroglyphicum ſuper elephanto, vt ſi hominem frugi & de victus ratione ſolicitum indicare vellent, elephantum pingerent dentes ſuos terra condentem. Eum ſiquidem aiunt ſimul ac caducos dentes ſuos intellexerit, ſponte auellere, & terra infodere. Verùm ego crediderim (inquit Pierius) potius vitæ ſuæ proſpicientem, quàm victui legendum, Philippumque ipſum deceptum aliqua forſitan Aegyptij vocabuli æquiuocatione. Manifeſtum enim eſt ex receptorum authorum probatione, elephantos dentes ſuos nonnunquam in venatu alliſos arboribus excutere, ſcientes ſe eorum cauſa peti, vt ita præda derelicta vitæ ipſi ſuæ proſpiciant: Et ne indicio ſint venatoribus, quotiens præ ſenecta deciderint, eos etiam tum humo condunt.

Margin notes: *Inſanos euitans.* *Vaniloquentia deſpectus.* *Rex.* *Viliſſima ſequens.* *Conſternatio.* *Homo frugi.* E F G H

DENOMI-

A

B

C

D

DE NO-

DE NOMINATA.

Elephantiæ ſerpentes. Elephantia morbus.

ELEPHANTIAS ſerpentes ſic appellant, vt quidam ex Solino citant, quòd is quem momorderint, eiuſdem nominis morbo afficiatur. Elephantia autem, ſiue quod idem eſt Aeginetæ Paulo, inquit Hermolaus, elephantiaſis & elephas, vt in Plinio quoque poſſis defendere, ſicubi elephantis pro elephantijs ſcriptum eſt. Eſt autem id ceu lepræ quoddam genus, elephantorum cuti ſimile, crebris ſumma corporis parte maculis ac tumoribus, rubore paulatim ſe in atrum vertente: ijs non ora modò atque manus, ſed ſuræ ac pedes inflantur, vt hinc recentiorum plerique non alios eſſe putent elephantiacos, quàm quibus crura ſic intumeſcunt, vt pedes elephantorum habere videantur. Origo morbi ex atra bile, non quidem omni, ſed retorrida: morbus inexpugnabilis, atque vt cancer vnius partis, ſic elephas totius corporis quaſi cancer exiſtimatur. Caſſiodorus, cutis (inquit) animalis elephanti vlceroſis vallibus exaratur, à qua tranſportaneorum nephanda paſſio, nomen accepit. Hæc Hermolaus in gloſſematis Plinianis. Idem in caſtigationibus Plinij lib. 20. cap. 18. reprehendit medicos recentiores, qui elephantiam vocant morbum, quo pedes & crura vehementer intumeſcunt. Aetius elephantiaſim à quibuſdam Leontiaſim vocari ait, ab alijs ſatyriaſin. Elephantiaſin quidem à magnitudine & diuturnitate affectionis nomen accepiſſe, imò & propter cutis aſperitatem, quæ in nonnullis apparet: Leontiaſim autem appellari, cùm frons ægrorum cum quodam tumore laxior redditur, ad ſimilitudinem pellis flexilis ſuperciliorum Leonis. Satyriaſin verò, propterea quod malæ faciei iſdem cum rubore attolluntur, & muſculis maxillaribus veluti conuulſionem patientibus, mentum ipſum dilatatur, quemadmodum etiam ridentibus euenire ſolet, ſimilitudine quadam ad picturas ſatyrorum: quin & alacritas vehemens ad coitum ipſis adeſt, quemadmodum & de ſatyris fertur. Eſt autem grauis morbus, & propè ex eorum numero, qui incurabiles exiſtunt. Plinius elephantiaſin ante Pompeij Magni ætatem non accidiſſe in Italia ait, & ipſam à facie ſæpius incipientem, in nare prima veluti lenticulam: mox inualeſcente per totum corpus, maculoſam, varijs coloribus, & inæquali cute, alibi craſſa, alibi tenui, dura, ceu ſcabie aſpera; ad poſtremum verò nigreſcente, & ad oſſa carnes apprimente, intumeſcentibus digitis in pedibus manibuſque. Aegypti peculiare hoc, inquit, malum, & cùm in reges incidiſſet, populis funebre. Quippe in balineis ſolia temperabantur humano ſanguine ad medicinam eam. Et hic quidem morbus celeriter in Italia reſtinctus eſt. Galenus in definitionibus & therapeuticis ad Glauconem, elephantem tradit affectum eſſe, qui cutem craſſam & inæqualem reddit, liuorem adeſſe tum cuti, tum oculorum albis, exedi partes manuum ac pedum ſummas, exque ijs ſaniem liuidam ac fœtidam emanare: apparere etiam in huiuſmodi partibus affectis venas nigro craſſique ſanguine plenas. Qui plura de hoc morbo volet, Celſum conſulat, & Manardum in epiſtolis, & alios recentiores, quorum diuerſæ quidem opiniones ſunt: ſed plures & doctiores ferè in hoc conueniunt, morbum qui in ſacris literis lepra vocatur (alia enim eſt quem Græci medici lepram vocant, non adeò difficilis curatu) & ſimiliter hodie vulgò, non alium quàm elephantem eſſe. Quod verò Plinius malum ait eſſe Aegypto peculiare, id & Lucretius ante ipſum dixerat:

Lib. 13. c. 120. Leontiaſis. Satyriaſis.

Lib. 26. c. 1.

Lib. 3. c. 35.

Et elephas morbus qui propter flumina Nili
Gignitur Aegypti in medio, neq; præterea vſquam.

Elephantis inſula. Elephantine Lib. 16 c 21 Lib. 17.

De Elephante monte ſuprà diximus. Elephantis verò Nili inſula eſt, intra nouiſſimum cataracten, nauigationis nouiſſimæ finis, &, vt Plinius ait, ibi Aethiopicæ conueniunt naues. Elephantine eidem Thebaidis oppidum, vbi nulli arbori decidunt folia. At Straboni Elephantina eſt inſula ſpatio ſemiſtadij, cum ciuitate qui Cnuphidis templum habet, & Nilometrio. Et rurſus: Nilus Aegyptum & ſolus, & totam, & in rectum permeat, à minore catarace ſupra Syenem & elephantinam incipiens, qui ſunt & Aegypti & Aethiopiæ fines, vſque ad Nili oſtia in mare. Etymologus cùm dixiſſet elephantinam vrbem diſtare à Thebis Aegyptijs viginti & octingentis ſtadijs, de hac (inquit) ſcribit Appion, quòd Onychina dici debuiſſet; quemadmodum enim onyx, id eſt, vnguis reſectus, iterum creſcit, & quod demptum eſt, reſarcit: ſic Nilus pro conſumptis inundatione per agros aquis, quotannis rurſus paulatim colligitur & rurſus inundat. Celebratur verò etiam elephantis, quæ & elephantine interdum à Græcis nominatur, laſciuiſſima mulier, quòd varia concubituum genera deſcripſerit. Meminit eius Tatianus Aſſyrius in libro aduerſus gentes, & Suidas, Martialis quoque & Plinius. Latini quidam, alioqui literati, falsò marem putarunt. Eum qui elephantis præeſt, ducitque, Ariſtoteles elephantiſten, Plutarchus Elephantarchen teſte Cælio vocat. Sed fortè elephantiſtes is eſt, qui inſidet tantùm elephanto, etiam priuatus: elephantarches

Elephantis mulier.

A tarches autem, qui imperat in bello, non ipsis belluis, sed militibus, qui elephantis inuehuntur. Elephantarchas quidam sedecim elephantis præesse scribunt, & munus ipsum elephantarchiam vocari Aelianus, ni fallor, asserit: ductor elephanti, elephantagogus teste Polluce dicitur, & qui eis præficitur, elephantarches. Ἐλεφαντοτόμους apud Horatium eborarios interpretatur interpres Andagauensis, ita vocans fabros eboris, vt appellat Horatius: *Elephantarcha.* *Eborarius.*

Marmoris aut eboris fabros aut æris amauit.

Isidorus cinnabarim tradit à dracone & barro id est, elephanto cognominatam, propterea quòd aiunt draconum esse sanguinem, dum implicant elephantos. Ruunt enim (ait) belluæ & dracones obruuntur, quorum fusus cruor terram inficit, fitque pigmentum, quicquid solum tinxerit. Est autem puluis coloris rubri. Alia verò est cinnabaris Galeni & Theophrasti, lapis scilicet fossilis, rubens, non extrema duritie, quamobrem alijs gleba & arenula potius dicitur, ponderosissimus tamen, & non rarò argento viuo ita farctus, vt sponte extillet, haud aliter quàm arte, & vi ignis elicitur. Hæc planè venenata & exitiosa existit. Alia rursus Dioscoridis, ille scilicet succus, quem sanguinem draconis in lachrimis officinæ nuncupant. Elephantini libri nominantur à Vopisco in Tacito, qui in Vlpia bibliotheca erant conditi in armarijs & senatus consulta continebant ea B quæ ad principes pertinebant, qui vt opinari se ait Turnebus, sic appellati sunt, quod eburnei forent, vt & alij quidam libri erant lutei. Alij verò teste Cælio elephantinos libros veteribus nuncupatos esse putant ex ratione amplitudinis. De salsamento elephantino dicam aliàs: apparet autem sic dictum ab eburneo colore: quemadmodum etiam vnguentum elephantinum apud Celsum in tertio. *Li.19.c.17.* *Cinnabaris.* *Lib 30. Ad. uers. c.20.*

APOPHTHEGMA.

L. FABRITIVS Lucinus legatus missus ad Pyrrhum regem, cùm ille experiundæ fortitudinis Fabritij causa post aulæa occultatum elephantum ex improuiso barritum edere fecisset, nihil planè territus, id solum subridens dixit: neque aurum tuum me heri, ô rex, nec hodie elephas tuus perterrefecit, vt refert Plutarchus in apophthegmatibus. *Fabritij fortitudo.*

C PROBLEMATA.

CVR animantium alia parere plura, alia pauciora consueuerunt? (inquit Alexander Aphrodisiensis:) Censendum naturam sic statuisse, vt quæ breui tempore viuerent, hæc partu essent numerosiore; videlicet ea de causa, vt vitæ breuitas, partus copia compensaretur. Genera huiusmodi sunt sues, canes, aues complures, pisces omnes. Quæ autem diu viuerent, hæc pauca procrearent: quippe cùm temporis amplitudo posset rei quam natura spectaret, satisfacere. Sunt hoc in genere elephanti, serpentes, cornices, cerui. Quærit verò etiam Antonius Ludouicus, cur cum insita sit parentibus erga natos naturalis beneuolentia, elephanti pullos suos cùm flumina pertranseunt, præmittunt? An, vt si hostes, inquit, à tergo irruperint, scutum & munimen sint natis? An verò vt profunditatis aluei coniecturam capiant? Non enim certiores esse possent, si qui sunt proceriores, facilè superarent, tranarentque flumen, an paruuli transmeauerint. Vtrum ne si grandiores præcedant, alueum profundiorem, & foueas lacunalesque pedum crassitie & ingenti D pondere, vastaque corporis mole efficiant: quibus natu minores submergi & periclitari contingat. *Lib.2.probl. 64.* *Lib.1.probl. sect. 5.3.* *Cur pullos in transitu fluuiorum præmittant.*

EMBLEMATA.

EMBLEMATA Alciati in illaudatã laudantes: *In illaudata laudentes.*

Ingentes Galatum semermi milite turmas,
Spem præter trepidus fuderat Antiochus,
Lucarum cum sæua boum vis, dira proboscis,
Tum primum hostiles corripuisset equos:
Ergò trophæa locans elephantis imagine pinxit
Insuper & socijs occideramus ait,
Bellua seruasset ni nos fœdissima barrus,
Vt superasse iuuat, sic superasse pudet.

De sum-

Desumptum est hoc emblema ex Zeusi siue Antiocho Luciani, cuius verba suo loco adferam. Aliud eiusdem in pacem. E

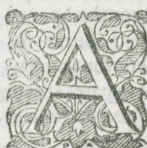
In pacem.

Turrigeris humeris, dentis quoque barrus eburni,
Qui superare ferox Martia bella solet;
Suppo∫uit nunc colla iugo, stimulisque subactis
Cæsareos currus ad pia templa vehit.
Vel fera cognoscit concordes vndique gentes
Proiectisque armis munia pacis obit.

Habes simile carmen libro secundo Epigrammatum Græcorum, titulo, εἰς πόλεμον. Epigramma est Philippi.

PROVERBIA.

Elephantem ex musca facis.

AB Elephantis magnitudine sumpta aliquot habemus veterum adagia: quale imprimis est; *Elephantum ex musca facis*, id est, res exiguas, paruique momenti verbis attollis atque amplificas. Legitur adagium apud Lucianum in Muscæ encomio: Πολλὰ δ᾽ ἔτι ἔχων εἰπεῖν, καταπαύσω τὸν λόγον, μὴ καὶ δόξω κατὰ τὴν παροιμίαν, ἐλέφαντα ἐκ μυίας ποιεῖν: id est: multa adhuc supererant mihi dicenda, cæterùm sermoni meo finem impono, ne videar iuxta adagium ex musca facere elephantum. Adagium refertur à Suida; meminit etiam Apostolius. Angelus Politianus simili sensu, *è culice elephantum* fieri ait in epistola ad Bartholomæum Scalam: Non enim satis (inquit) mihi digna videntur, in quibus opera diutius ponatur, videlicet ne fiat elephantus è culice. F

Lib.12.Epi.

Culicem elephanto conferre.

Culicem verò *elephanto conferre* dicuntur, qui minima maximis comparant, Libanius ad Casilum: τὸ δὲ ἐμὸν τοιοῦτον, οἷον κώνωψ ἐλέφαντι παραβαλλόμενος: id est, Ego verò perinde sum quasi culex cum elephante collatus. Est & aliud de culice & elephanto adagium, quod tamen non ad molem corporis belluæ, sed ad cutis duritiem pertinet: Κώνωπος ἐλέφας Ἰνδὸς οὐκ ἀλεγίζει, id est, *Culicem haud curat elephantus Indus.* Refertur prouerbium in epistolis, quæ Phalaridis nomine circumferuntur. Vsurpari poterit, quoties significabimus excelsis animis leues & vulgares iniurias esse negligendas. Dictum est ob singularem duritiem cutis elephantinæ, quæ fertur etiam iacula excutere, tantum ab est, vt culicis morsu possit offendi. Prouerbialiter à Luciano quoque dictum videtur in Domo, ἢ μύρμηκα ἐπ᾽ ἐλέφαντος ἢ καμήλου δείκνυοι, id est, aut formicam in elephante aut camelo spectandum exhibeat. Θᾶττον ἂν πέντε ἐλέφαντας ὑπὸ μάλης κρύψειας, ἢ ἕνα κίναιδον, id est, *Citius quinque elephantos sub alis absconderis, quàm vnum cinædum.* Legitur adagium apud Lucianum in libro aduersus indoctum. Dicitur de ijs, qui dissimulari nullo pacto possunt, quin notis aliquibus prodant animi morbum. Elephantum per foramen acus, adagium Hebræorum, vt citat Baronius in annalibus. *Prius Locusta elephantum pariet*; de re impossibili. M. Varro ex Ennio refert hunc versum: G

Culicem non curat elephantus Indus.

Elephantos sub alis abscondere.

Elephantum per foramen acus.

Li.3.de ling. Lat.

Atque prius pariet Locusta Lucam bouem.

Prius Locusta elephantem pariet.

Festus hunc versum Næuio tribuit. Ab eodem poëta Ennio prouerbialiter etiam effertur:

Denique vi magna quadrupedes equus atque elephanti
Proÿciunt sese.

Elephas nō capit murem

Ἐλέφας μῦν οὐκ ἁλίσκει: *Elephas non capit murem*, id est, generosus & excelsus animus negligit prædas viles ac lucella minuta. Vir egregiè doctus non insectatur minutulos istos literatorum simios. Homo præpotens non offenditur iniuriolis tenuium. Gesnerus in Apostolij collectaneis rectiùs legi putat, Ἐλέφας μῦν οὐκ ἀλεγίζει, id est, Elephantus non curat mures, quod Græci carminis heroici, inquit, hemistichium est, ἐπὶ τῶν τὰ μίκρα καὶ φαῦλα ὑπερορώντων. Obiecerit tamen aliquis, huic prouerbio id quod suprà docuimus, elephantem odisse mures, & pabulum ab eis contactum aspernari. *Celerius elephanti pariunt*: Sunt quibus hoc quoq; (inquit adagiorum author) inter adagia videtur adnumerandum, quod scriptum est apud Plinium secundum in præfatione mundi: *nam de Grammaticis, inquit, semper expectaui parturiri aduersus libellos meos, quos de grammatica edidi: & subinde abortus fecere iam decem annis, cum celerius etiam elephanti pariant.* Hactenus Plinius. Itaque cunctationem immodicam & quorundam nimis lenta molimina, his verbis licebit significare. Licebit etiam in hanc vertere formam. Quando tandem pariet obsecro, quod tot iam annis parturis, vt nec elephanti diutius? *Elephanto stipem offerre*, rectè dicetur, cùm quis donaturus donandum timet. Dictum Augusti, vt annotauit Suetonius: *Promiscuis salutationibus admittebat & plebem tanta comitate adeuntium desideria excipiens, vt quendam ioco corripuerit, quòd sic libellum porrigere dubitaret, quasi elephanto stipem.* Quintilianus in sexto, in capite de H

Citiùs elephanti pariunt.

A pite de risu sic inquit. *Adhibetur similitudo interim palam, serio interim, sed & parabolæ, cuius generis id Augusti, qui militi libellum timidè porrigenti, noli, inquit, dubitare, tanquam assem elephanto des.* Qui enim assem, hoc est, nummum elephanto dabat, cum pauore & formidine porrigebat. De hoc eodem Augusti ioco Macrobius in secundo Saturnalium: *Augustus cùm quidam libellum trepidus offerret & modò proferret manum, modò traheret: putas, inquit, te assem elephanto dare?* Οὐδὲν ἂν ἐλέφας ἐκπίοι, *ne elephas quidem ebiberet.* Dicetur (inquit author adagiorum) in librum insulsum ac loquacem, quem ne patientissimus quidem perlegere sustineat. Equidem magnos stupidosque elephantorum nomine etiam intelligebant, vt ostendimus, vel hoc etiam Græco suffragante adagio: Ε'λέφαντος διαφέρεις οὐδὲν, *nihil ab elephante differs*, etiamsi enim prima ingenij laus tribuatur his belluis, tribuitur tamen inter bruta: corporis verò moles & formæ fœditas, adagio locum fecit. Refertur à Diogeniano. Legitur etiam apud Suidam & Apostolium: ἐπὶ τῶν μεγάλων καὶ ἀναισθήτων, παρόσον τὸ ζῶον τοιοῦτον. Apud Epinicum in Hypoballomenis, cùm iactaret quidam se elephantum poculum tricongium, quod ne elephas quidem ebiberet, sæpius exsiccasse, subijcit quidã οὐδὲν ἐλέφαντος γὰρ διαφέρεις οὐδὲ σύ. Vt suprà ex Athenæo recitaui.

Ne elephas ebiberet. *Nihil elephante differs.*

B

VSVS IN CIBIS ET MEDECINA.

ELEPHANTOPHAGI teste Strabone, à belluis, quas venantur eduntque, dicti, à Nomadibus immundi vocantur. Et proximè ante hæc verba, Sabæ, inquit, ciuitas maxima est, quam Eumenis lucus sequitur: Vlterius est vrbs Draba & elephantum venatio, quæ ad puteum nominatur, eam elephantophagi habitant. Plinius quoque Troglodytas conterminos Aethiopiæ, solo elephantorum venatu ali tradit, & Asachas (Asachæos vocat Solinus) montes habitare (in Africa) viuere elephantorum venatu: item contra Meroën esse Magabaros, vel Adiabaras dictos, partemque eorum Nomades esse, qui elephantis vescantur. Horum quoque mentio est apud Philostratum: Aethiopes, inquit, qui Nomades appellantur, ciuitates in curribus positas habent: Proximi autem illis sunt, qui elephantos venantur, illosque in frusta diuisos vendunt, vnde cognomen adepti, elephantophagi nuncupantur. Caro eorum teste Rasi C ponderosa est, frigida, pinguis & abominabilis. Sed Aelianus ex tanta elephanti mole nihil esculentum esse ait, præter promuscidem, labra, & cornuum medullam: at tamen Gillius tradit Aethiopes elephantum in venatione captorum posteriores partes comedere: apparetque renes cæteris omnibus partibus præferri, siquidem apud Vartomannum lego, vidisse ipsum in quibusdam regionibus ferculum omnium pretiosissimum æstimari, & regi apponi solitum, renes elephanti. Qui gustat de carne elephanti cum aqua & sale cocta, cum seminibus asquesim (id est ferulæ, si rectè Albertus transtulit,) sanat tussim antiquam, vt Rasis ait: decocta & liquefacta cum aceto & semine, eiusdem ferulæ, si prægnans gustauerit decoctionem, proijcit, quicquid habet in vtero. Sepum elephantis eodem testante illitum capiti dolenti prodest. Legimus verò etiam apud Aelianum elephanti adipem, contra omnium ferarum venena remedio esse, eoque inunctum, licet nudus contra efferatissimas bestias procedat, illæsum discedere: quærendum an hoc potius ad elaphon, id est ceruum pertineat, vt & illud quod author quidam de naturis rerum scribit, elephanti ossa & pellem, vbicumque incenduntur, serpentes fugare, nec vllum animal venenosum accedere: sed videtur eadem vis vtriusque animalis partibus iam dictis contra serpentes inesse. *Adipe ceruino elephantinoq́ perunctos*, inquit Dioscorides, serpentes fugiunt. Certè viuum quoque D vtrumque animal serpentibus infestum est: & ea quæ vruntur, omnia ferè, si fumi mordacitati odoris grauitas accedit, vt maximè fit in ossibus, pilis & corijs, serpentes fugant. Sic & fumo, qui fit ex vngula & pilis elephantis, animalium quælibet venenata fugantur, vt Isidorus refert. De proboscide legimus apud Plinium: *Proboscidis tactu capitis dolor leuatur, efficacius si & sternuat.* Dextra pars proboscidis cum Lemnia rubrica adalligata, impetus libidinum stimulat. Iecur eodem teste comitialibus morbis prodest. Eiusdem visceris extremitas comesta cum aqua sumac, & folijs citranguli, hepati dolenti medetur, vt Rasis scribit. Fel per nares immissum, iuuare aiunt, inquit Albertus, contra morbum caducum, Rasis æquale pondus adijcit: Fel autem ad pondus aurei Albertus infundi ait, sed aliàs legitur alkisat, fortè alcirat, id est ceratium, id est, tertia pars oboli. Iidem tradunt, fimo elephantis, si illinatur cutis pediculosa, & in ea resiccari permittatur, pediculis liberatam iri: item si eodem suffiatur domus aut alius locus, cniphes (aliàs culices) fugere atque mori. Hali ait, si suffiatur eo venter febricitãtis, prodesse; si verò supponatur (cum lana submittatur) mulieri, conceptionem prohibere. Hoc & Auicenna memorat.

Lib. 16. *Elephantophagi.* *Lib. 15.* *Caro qualis.* *Renes.* *Ad tussim.* *Adeps.* *Lib. 2. c. 86.* *Iecur.* *Fel.* *Fimus.*

VSVS IN SPECTACVLIS.

Lib. 2. c. 24. *Lib. 2. Epi. 1.*

GRATISSIMOS in Romanorum ſpectaculis elephantos fuiſſe, inde colligit Alexander ab Alexandro, quòd non modò ludiones, ſed ipſi etiam elephanti à populo collatione ſtipis & aſſibus donarentur. Sed & ex Horatio diſcimus, cùm poëtæ recitarent in ſcena ſua carmina, vel dum ageretur comœdia, populum ad tres vel quatuor horas, conuertiſſe oculos ſuos ad alia ſpectacula, quæ in theatro exhibebantur, deinde exoraſſe beſtiarum magiſtros, vt adducerent in theatrum aut camelopardalim, aut elephantem album, eoque ſe conuertiſſe itidem nobiliores; quin nonnullos præterea præcepiſſe, vt ceſſaret carminum recitatio, aut comœdia intermitteretur. Is enim ſenſus eſt Horatij, dum canit:

Si foret in terris, rideret Democritus, ſeu
Diuerſum confuſa genus panthera camelo, F
Siue elephas albus vulgi conuerteret ora,
Spectaret populum ludis attentiùs ipſis
Vt ſibi præbentem mimo ſpectacula plura.

Spectacula ex elephantis. *Lib. 7. Epi. 1*

Diuerſa autem ſpectacula in theatris, Circoque edidiſſe Romæ legimus, venationes, pugnas, & ludicra, vt choreas & funambulationes. De venationibus mentio apud Ciceronem: *Reliquæ* (inquit) *ſunt venationes binæ per dies quinq́, magnificæ, nemo negat. Sed quæ poteſt eſſe homini polito delectatio, cùm aut homo imbecillus à valentiſsima beſtia laniatur, aut præclara beſtia venabulo transuerberatur: quæ tamen ſi videnda ſunt, ſæpe vidiſti, neq́ nos qui hæc ſpectauimus, quicquam noui vidimus. Elephantorum extremus dies fuit, in quo admiratio magna vulgi atque turbæ, delectatio nulla extitit, quin etiam miſericordia quædam conſecuta eſt, atq́ opinio eiuſmodi eſſe quandam illi belluæ cum genere humano ſocietatem.* Ad huiuſmodi venationem alluſit puto etiam Martialis dum canit:

Lib. 13.

Pulcher adeſt onager, mitti venatio debet
Dentis Erythræi.

Lib. 8. c. 7. *Pugna contra milites.*

De pugna verò contra milites, & tauros, ſic ſcribit Plinius: Romæ pugnaſſe Feneſtella tradit primum omnium in Circo Claudij Pulchri ædilitate curuli, M. Antonio, A. Poſthumo Coſſ. anno vrbis ſexcenteſimo quinquageſimo quinto. Item poſt annos viginti, Lucullorum ædilitate curuli aduerſus tauros. Pompei quoque altero conſulatu, dedicatione templi Veneris victricis pugnauere in Circo viginti, aut vt quidam tradunt, ſeptemdecim, Getulis ex aduerſo iaculantibus, mirabili vnius dimicatione, qui pedibus confoſſis repſit genibus in cateruas, arrepta ſcuta iaciens in ſublime, quæ decidentia voluptati ſpectantibus erant in orbem circumacta, velut arte, non furore beluæ iacerentur. Magnum & in altero miraculum fuit vno ictu occiſo. Pilum ſub oculo adactũ, in vitalia capitis venerat. Vniuerſi eruptionem tentauere non ſine vexatione populi, circundati clauſtris ferreis. Qua de cauſa Cæſar dictator, poſtea ſimile ſpectaculum editurus, Euripis arenam circundedit: quos Nero princeps ſuſtulit, equiti loca addens. Sed Pompeiani amiſſa fugæ ſpe, miſericordiam vulgi inenarrabili habitu quærẽtes ſupplicauere, quadam ſeſe lamentatione complorantes, tanto populi dolore, vt oblitus imperatoris, ac munificentiæ honori ſuo exquiſitæ, flens vniuerſus conſurgeret, diraſque Pompeio, quas ille mox luit, pœnas imprecaretur. Pugnauere & Cæſari dictatori tertio conſulatu eius, viginti contra pedites quingentos: iterum totidem turriti cum ſexagenis propugnatoribus, eodem quo priores numero peditum, & pari equitum ex aduerſo dimicante. H Poſtea ſinguli, principibus Claudio & Neroni in conſummatione gladiatorum. Hæc Plinius. De Cæſaris verò pugna Suetonius paulò aliter: *nouiſsimè* (inquit) *pugna diuiſa in duas acies quingentis pedibus, elephantis vicenis, tricenis equitibus hinc & inde commiſsis.* De Pompeio etiam meminit Plutarchus in eius vita: Romæ, inquit, venationes exhibuit, quibus quingenti Leones cæſi, elephantes deinde, horrendum quippe dirumque ſpectaculum. Aſconius Pedianus pugnam eorum in Circo primum omnium dediſſe Pompeium tradit ludis, quibus à ſe factum theatrum dedicauit: atqui Plinius cùm dixiſſet elephantos Italiam primùm vidiſſe, Pyrrhi regis bello, & boues Lucas appellaſſe in Lucanis viſos anno vrbis quadringenteſimo ſeptuageſimo ſeptuageſimo ſecundo: *Roma autem in triumpho*, inquit, *ſeptem annis ad ſuperiorem numerum additis. Eadem plurimos anno quingenteſimo ſecundo victoria L. Metelli pontificis in Sicilia de Pœnis captos. Centum quadraginta duo fuere tranſuecti ratibus, quas doliorum conſertis ordinibus impoſuerãt. Verius eos pugnaſſe in Circo, intrfectosq́ iaculis tradit penuria conſilij. Quoniã neq́ ali placuiſſet, neq́ donari regibus. L. Piſo inductos duntaxat in Circum, atq́ vt contemptus eorũ increſceret ab operarijs haſtas*

Quando primùm Romæ pugnarint.

A *præpilatas habentibus, per Circum totū actos: Nec quid deinde ijs factum sit, authores explicant, qui non putant interfectos.* Apud Indos, sibi inuicem pugnare cogi annotauit Aelianus: Magnus, inquit, Indorum rex quotannis diem vnum proponit, tum hominum, tum bestiarum certaminibus: committuntur autem pugnaturæ inter se & aliæ bestiæ & elephanti. Iam verò Romæ cum alijs etiam animalibus pugnare visus est, ac imprimis cum tauro, cuius pugnæ sic meminit Martialis in libro de spectaculis:

Qui modò per totam flammis stimulatus arenam,
Sustulerat raptas taurus in astra pilas,
Occubuit tandem cornuto ardore petitus,
Dum facilem tolli sic elephanta putat.

Pugna cum tauris.

Et alicubi rursus:

Grandia taurorum portant qui corpora, quæris
An Libycas possint sustinuisse trabes?

Lib. 14.

Pugnare rhinoceroti occulto quodam odio suprà ostendimus. Pugnam hanc hoc sæculo in Europa visam meminit Laurentius Surius in commentario sui temporis anno Domini 1515. Hoc anno (in-B quit) Lusitaniæ rex Emanuel Vlisbonæ dedit insigne spectaculum elephanti cum rhinocerote certantis. Est vtrumque animal immani corporis vastitate, sed longiora crura sunt elephanto. Naturale illis inest odium alterius in alterum, idque propter meliora pascua, vt quidam scribunt, quæ sibi inuicem præripere nituntur. Rhinoceros teste Pausania, duo habet cornua, alterum insigni magnitudine de naribus extans, alterum quod supernè erumpit, exiguum quidem, sed validissimum: Fuit huiusmodi bestia viua allata regi Portugalliæ Emanueli 1513. ex India colore buxeo, siue vermiculato, testis clypeatis tecta, omnique ex parte armata. Cùm autem certamen initurus esset rhinoceros cum elephante, cui genitus est hostis (vt inquit Plinius) cornu ad saxa limato, aluum maximè petit, quam scit suis ictibus peruiam esse. Porro elephantus dentibus maximis & fortissimis cutem rhinocerotis, quantumlibet duram, & vix iaculo peruiam, validissimo ictu lacerat, dentibusque dilaniat. In eo certamine, quod hoc anno (vt diximus) Vlisbonæ fuit, elephantus succubuit. Elephantum choreas ducere doceri, antea quoque diximus; Has quoque iubente magistro ducebant in theatris; vt constat ex epigrammate hoc Martialis inscripto de spectaculis:

Cū rhinocerote.

C
Picto quòd iuga delicata collo
Pardus sustinet, improbæque tigres
Indulgent patientiam flagello:
Mordent aurea quòd lupata cerui
Quòd frenis Libyci frenantur vrsi.
Et quantum Calydon tulisse fertur,
Paret purpureis aper capistris,
Turpes essedа quòd trahunt bisontes,
Et molles dare iussa quòd choreas
Nigra bellua nil negat magistro:
Quis spectacula non putet deorum?

Choreas ducunt in theatro.
Lib. 1. Epig. 105.

Longè tamen maius & admirabilius est, quod de funambulis elephantis recitauimus. Nero referente Xiphilino ludos magnos & magnificentissimos in honorem matris suæ fecit: Quo tempore elephas introductus in theatrum, in summum eius fornicem conscendit, atque inde vehens hominem, in fune ambulauit.

Funambuli.

D

VSVS IN TRIVMPHIS.

IODORVS Siculus author est Dionysium, primum omnium triumphasse elephante Indico euectum, & apud Athenæum legimus Ptolomæum Philadelphum, triumphum eum fuisse imitatum: At in alio curru, qui Dionysij peregrinationem continebat, erat Dionysius duodecim cubitorum, qui veste purpurea indutus super elephanto considebat, coronamque habebat ex hedera & pampinis auream, &c. Elephas ipse ornamentum habebat aureum, coronamque auream hederaceam circa collum. Mentio est istiusmodi triumphi apud Claudianum, qui sic canit:

Lib. 5. c. 5.

Talis Erythreis intextus nebrida gemmis
Liber agit currus, & Caspia flectit eburnis
Colla iugis.

Lib. 12. Paneg.

Romæ quoque non pauci elephantis triumpharunt; at qui primus is fuerit, haud certò constare E
Lib. 7. L. Metellus videtur. Sabellicus Lucium Metellum, qui quindecim vir fuit, magister equitum, bis consul,
pontifex maximus, elephantos ait primum in triumpho duxisse, ex Plinio, ni fallor, quem mirũ est
(inquit Cælius) libro septimo scribere, L. Metellum elephantos primum bello Punico primo du-
xisse in triumpho, cùm tamen libro idem octauo tradat, elephantes Italiam vidisse primum Pyr-
rhi bello, & boues Lucas appellasse in Lucanis visos, anno Vrbis quadringentesimo septuagesi-
mo secundo. Romam autem in triumpho, septem annis ad superiorem numerum additis. Ean-
dem plurimos anno quingentesimo secundo, victoria L. Metelli in Sicilia de Pœnis. Sed in septi-
mo forsan de ijs sentit, qui modò in Carthaginenses depugnarunt, sicuti meminit libro decimo-
nono ab vrbe condita Liuius. Certè author est Seneca in libro de breuitate vitæ, principem om-
Curius Dentatus. nium Curium Dentatum elephantes duxisse in triumpho. Sed & mox paulò: Idem, inquit, enar-
rabat, Metellum, victis in Sicilia Pœnis, triumphantem vnum omnium Romanorum ante cur-
Lib. 18. c. 3. rum centum & viginti captiuos elephantes duxisse. Eutropius ait, victo Pyrrho Manium Curium
Dentatum in consulatu triumphasse, & Romam primum elephantes quatuor duxisse. Idem & Cu-
spinianus testatur. Conciliabimus fortassis authores, quod alter currui iunxerit, alter ante currum F
duxerit. Procedente mox tempore Pompeius Magnus triumpho Africano, vt ait Plinius, & D.
Pompeius. Lib. 8. c. 2. Cæsar. Cæsar Gallico, vt Suetonius, elephantis quoque triumpharunt. De Pompeio sic Plutarchus: O-
ptans Pompeius grauiori eos molestia afficere, conatus est curru quatuor elephantibus ducto triũ-
phum ducere, inter alia quæ ex Africa adduxerat: horum nonnullos captiuos duxerat, angustiori
tamen porta vrbis prohibitus equis vsus est. Cæsarem verò ait Suetonius imitatione Pompeij, ve-
ctum fuisse elephantis quadraginta, dextra læuaque lychnos gestantibus. Sed & Gordianus Imp.
(sub quo Romæ elephanti triginta duo, quorum ipse duodecim miserat, Alexander decem) suo
quoque in triumpho elephãtis vectus est, vt tradit Iulius Capitolinus. At Alexander Seuerus cùm
de Persis triumpharet, non curru triumphali, sed pedibus sequente curru quatuor elephantorum
palatium ascendit, referente Aelio Lampridio in eius vita, his verbis: Posthæc cum ingenti gloria,
comitante Senatu, atque omni populo circumfusis vndique mulieribus & infantibus, maximè mili-
tum coniugibus, pedes palatium conscendit, cùm retrò currus triumphalis à quatuor elephãtis tra-
Gordianus. heretur. Leuebatur manibus omnium Alexander, vixq; ille per quatuor horas ambulare permissus
Alexander. est, vndique acclamantibus, Salua Roma, quia saluus est Alexander. Subactis Sarmatis quoque G
Domitianus Domitianum elephantis triumphasse, sic canit Martialis:

Hic gemini currus numerant elephanta frequenter
Sufficit immensis aureus ipse iugis.

Cornificius. Cornificius verò, quòd aliquando milites seruasset, tantum sibi tribuisse fertur, vt quoties post-
modum foris cænaret, elephanto domum reuehi vellet.

VSVS IN BELLO.

ELEPHANTOS ad bellicum vsum aptos esse testatur Aristoteles. Sunt, (in-
quit) apud Indos in vsu rei bellicæ non solùm mares, sed etiam fæminæ, verun-
Lib. 9. Bello apti sunt. tamen fæminæ pauciores sunt, & timidiores. Istiusmodi belluas Romanis secun-
do bello Punico ita fuisse terrori ait Cuspinianus (ex Polybio) vt biennio neq;
in Africa, neque in Sicilia ausi sint cum Pœnis æquo Marte dimicare, eoq; mi-
Romani elephantos timuerunt. litum animo animaduerso, continuo latum esse decretum, vt noua classis ad bel-
lum instrueretur, mox eos astu à L. Cecilio Metello victos. Vegetius ait, elephantos contra Ro-
Lib. 3. manum exercitum, primum in Lucania (vide etiam suprà) Pyrrhum regem eduxisse, postea
Hannibalem in Africa: qua de re sic Plutarchus in eius vita: *Cessere Romani ea potissimum parte, qua* H
Pyrrhus ipse hostibus repugnabat; maximè autem elephantorum robore & impetu, cum propter eos vir-
tute sua vti non possent, sed veluti fluctu aut terræmotu ingruente cedendum sibi intelligerent. Lucre-
Lib. 5. tius verò Pœnis eam laudem tribuit, dum canit:

Inde boues Lucas turrito corpore, tetros,
Anguimanos, belli docuerunt vulnera Pœni
Sufferre, & magnos Martis turbare cateruas.

Vtcumque est fuisse Romanis longo tempore terrori est certissimum. Hinc Carthaginensibus non
eripuere tantùmmodo illos, sed etiam vsum interdixere. Sic enim in legibus pacis, quam
victi petierant, nominatim cautum fuisse historia testatur, vt & quos haberent domitos traderent,
& alios deinceps non domarent. Appianus author est, cùm Antiochus definitum numerum,
excederet, legatos fuisse missos, qui elephantos interficerent: & in nona Ciceronis Philippa.
legimus,

A legimus, eam fuisse legationem Octauij, vt nepotem regis Antigoni, eius qui cum Romanis bellum gesserat, classes habere, elephantos alere prohiberet. Iam verò & ipsi elephantis vti cęperũt, & non mediocrem insuper fiduciam in ijsdem collocarunt, id quod Metellus inter alios imperatores præcipuè nobis significauit: Cùm enim vtramque Hispaniam, consul prius, deinde proconsul penè iam subegisset, postquam cognouit Cn. Pompeium consulem inimicum suum successorem sibi mitti, elephantis consueta dari cibaria vetuit, vt scribit Valerius Maximus. Cæpere verò ijs vti in bello Macedonico, si Liuio credimus, apparetque semper accreuisse numerum, nam circa Seueri & Bassiani tempora trecentos ad bellũ instructos habuisse reperio. Cæterùm belluas istas ex Europę principibus ante alios Alexander Poro rege & Indis deuictis in potestate habuit, inquit Pausanias in Atticis: quo mortuo & alij reges, & plurimos Antigonus sibi comparauit. Pyrrhus verò in pugna, quam cum Demetrio commisit, aliquot cepit. Ij cùm ad Tarentum in mediam irripuissent aciem, non parum Romanos exterruere, plerisque aliud quàm belluas esse existimantibus. Ebur enim hominum opere & arte priscis temporibus expoliri solitum norãt haud dubio multi, bestias autem ipsas, priusquam Macedones in Asiam traijcerent, præter Indos & Libijas, finitimosque illis populos, nulli viderant. Quod ipsum ex Homero facile conijcias, qui cùm regum B lectos & opulentiorum inter hosce domos ebore ornatas dixerit, belluæ tamen nuspiam mentionem facit, quòd si aut elephantem vidisset, aut de eo quicquam audisset, antiquius opinor duxisset, hoc quàm Pygmæorum & gruum pugnam commemorare; Hactenus Pausanias. Quanta autem elephantorum in bello sit vtilitas, ex ea maximè victoria innotuit, quam deuictis Galatis Antiochus consecutus est, Narratur à Luciano in Zeuxi siue Antiocho, his verbis. Cum non ignoraret Antiochus Soter & corporis viribus & audacia Galatas esse præditos, insitatamque illorum multitudinem videret, tum phalangem fortiter coniunctam: à tergo verò æneis thoracibus indutos bellantes: præterea in profundum semper armatos viginti quatuor ordinatos. In vtrumque autem cornu equitatum, qui viginti millibus equitum constabat, dispartitum esse. Porro è medio octoginta currus falcatos erupturos, ac cum illis bigas bis totidem. Hæc, inquam, cum videret, spem valdè malam animo concipiebat potiundæ victorię, tanqnam si cum inuictis esset agendum. Siquidem ipse modicè instructo exercitu, neque ampliter, neque pro belli dignitate & apparatu, aut magnitudine, sanè perquam paucis comitatus aduenerat, ac illis quidem vt plurimum scutatis & nudis. Sed enim ex his, qui nudi erant, plus quàm dimidia pars exercitus numerabatur. Itaque iam de petendo fœdere, ferendisque pacis conditionibus & bello conuenientissimè com-C ponendo secum agebat. Atqui Theodatus Rhodius vir excelsi & generosi animi, instruendæ aciei non imperitus, cùm præsto esset, regem perturbato animo esse non sinebat. Et erant Antiocho vndecim in exercitu elephantes. Hos Theodatus iussit interea haberi quàm occultissimos, ne ex acie apparentes conspicui fierent hostibus: vbi verò tuba signum dedit & manus conserendæ forent, ac hostium equitatus impressionem faceret, & Galathæ aperta phalange currus immitterent, tunc vnà cum quatuor elephantis vtrinque equitibus esse occurrendum docebat. Octo autem reliquos aurigis & curribus esse immittendos. Hoc enim facto, inquit, illorum equi perterrebuntur, ac retro fugientes in ipsos Galatas illapsi impetum facient, nec opinionem eius rei prædictæ euentus fefellit. Cum enim antea nullum elephantum vidissent cùm ipsi Galatæ, tum equi illorum, adeo nouo & inopinato elephantorum spectaculo animis consternati sunt, vt longè adhuc à belluis constituti, postea quam solùm rugientes audissent, dentesque candore relucentes vidissent, veluti ex toto nigro corpore, tum etiam proboscides, ad prædam direptionemque faciendam sublatas, priusquam ex arcubus tela extorsissent, versis retrò habenis, nulloque seruato ordine aufugerunt. Sed enim pedites aliquantisper alterna cæde semet hastis confodientes concul-D cabantur ab equitibus in illorum ordinem illapsis. Currus autem subuersi, & illi, deinceps denuo in suos non citra sanguinem ferebantur, ac planè iuxta illud Homeri,

Subuersi currus passim iacuere supini.

At verò equi posteaquam semel à recta via auersi declinassent, elephantorum impetum non sustinentes, sessores dorso excutiebant. Currus strepebant proscindentes acutis falcibus quoscumque ex amicis comprehendissent: Non pauci verò, vt in tali tumultu eiecti prosternebantur. Hos elephanti insequebantur, pedibus proterentes atque conculcantes, simulque in altum proboscidibus proijcientes, ac dentibus correptos transuerberantes. Ad extremum illi summa ope nitentes Antiocho victoriam pepererunt. Cęterùm Galatæ alij quidem dimicando occiderunt, ingenti clade edita: alij viui capti in victoris potestatem peruenerunt. Perpauci fuga in montes semet abdiderunt. Porrò autem Macedones quicumque cum Antiocho in prælium descenderant, Pæana canebant, simulque clamore irruentes, regem coronabant victorem. At ille profusis, vt fertur, lachrymis; pudore afficimur, inquit, ô milites, quibus salus in hisce vndecim stetit belluis: adeo vt nisi spectaculi nouitas hostium animos perculisset, quid nos erga illos fuissemus? In trophæum

Romani quãdo elephãtis vsi.

Lib. 9. c. 3.

Lia. 31.

Vtilitas in bello.

Antiochi cum Galatis pugna.

nihil aliud quàm elephantum iussit sculpere. Hęc omnia Lucianus. Heliodorus libro nono Aethiopicorum, in prælij cuiusdam Aethiopum aduersus Persas descriptione de elephantis hæc scribit: Mediam autem aciem Persici exercitus, cùm elatam esse robore audisset, se illi & elephantos turritos, qui circa ipsum erant, opposuit Hydaspes &c. Hic autem initio tardius obuiam procedere iubebat, gradum gradu lentè permutantes, hac ratione & elephantis, ne desereretur à propugnatoribus prospiciens, & simul impetum equitum, qui erant in medio ante conflictum consumens ac dissoluens. Cum autem à sese ad teli iactum distarent, & cataphractos equos irritare ad inuadendum Blemmyes animaduerterent, ea quæ imperata fuerant ab Hydaspe, faciebant, & Scribus vt essent præsidio elephantis, relictis: ipsi longè ante ordines prosiliunt, & quanta celeritate poterant, ad cataphractos contendunt, furoris speciem intuentibus præbentes, quòd tam pauci contra plures & ita armatos procurrere auderent. Persæ autem magis etiam tum quàm prius citatis equis inuehebantur, in lucro ponentes illorum audaciam: & eam spem concipientes, quasi illos continuò & primo conflictu essent rapturi. Tum Blemmyes, cùm iam ad manus venissent, & propemodum in hastis hærerent, subito & quasi ad vnum signum subsidunt, & equos subeunt, genu quidem altero terræ innixi, caput verò & tergum equis subijcientes sine vllo detrimento, nisi quod calcationem sustinere cogebantur. Cæterùm rem incredibilem & præter omnium opinionem faciebant, & lædebant equos, ventrem illis in transitu suffodientes. Quamobrem cadebāt non pauci, equis propter dolorem frenum aspernantibus & sessores excutientibus. Quos aceruatim iacentes, Blemmyes sub femoribus dissecabant. Immobilis est enim Persarum cataphractus, si ductore careat. Quicumque autem integris equis euaserant, ad Seres ferebantur. Illi autem, statim vt appropinquabant, post elephantos se recipiebant, ad animal tanquam ad tumulum aut propugnaculum aliquod confugientes. Ibi magna cædes & propemodum ad internecionem vsque accidit equitibus. Equi enim ad insuetatam elephantorum speciem subitò nudatam & magnitudinem peregrinam ex conspectu formidinem incutientem, alij retrorsum fugientes, alij inter sese permixti & coarctati, ordinem phalangis celerrimè turbarunt. Et hi qui erant in elephantis cùm sex singulas turres occuparent, & bini ab vnoquoque latere iacularentur, sola parte supra caudam vacante adeo continuè & directè ad scapum è turribus tanquam ex arce tela mittebant, vt densitas iaculorum nubis speciem Persis exhiberet &c. De eadem belluarum istarum in bello vtilitate sic scribit

Li. 6. Hex. 5 D. Ambrosius: Hæc in elephantis quoque probare debemus, qui magnum rebus bellicis vsum ministrant. Inde gens Persarum ferox bellis, valida sagittis, omniumque telorum iactu, quia de superioribus ad inferiora validiore nisu tela torquentur, acies eorum velut gradientibus turribus septa procedit. In medijs campis tanquam de muro dimicant, & velut in arce quadam & specula collocati, spectant magis bella quàm subeunt. Ita alieni à periculo videntur, tuti molibus bestiarum. Quis enim eos adire audeat, cùm desuper iaculis facilè figatur, inferius elephantorum conteratur incursu? Denique cedunt illis acies & armatorum cunei, & castra illa quadrata soluuntur. Intolerabili namque impetu in hostes ruunt, vt nullo agmine bellatorum, nulla constipatione militum, nullo clypeorum retardantur obiectu: velut quidam mobiles montes versantur in prælijs, & vt colles alto eminent vertice, mugitus fragore omnium perturbant confidentiam. Quid hic faciat pedes, quamuis lacertis validus & manu promptus, cùm sibi septus armatorum populis gradienti murus occurrit? Quid faciat eques, cùm equus eius perterrefactus tantæ bestiæ immanitate diffugiat? Quid faciat sagittarius, cùm desuper ferrata virorum corpora iaculi ictum sentire non possint: bestia quoque nec nuda facilè penetrabilis ferro fit, & munita loricis obuias sine sui periculo acies secet & conterat turmas? Itaq; vti immensa ædificia, ita elephanti fundamentis validioribus sustinentur, alioquin imparibus fulti pedibus intra breuem laberentur ætatem. Et quid miraris si vestiti armis timentur, quandoquidem dentibus suis tanquam naturalibus spiculis semper armati sunt? Promuscide sua quicquid inuoluerint, frangunt: pede quicquid compresserint, velut quodam lapsu ruinæ ingentis exanimant. Hactenus Ambrosius. Est autem idem elephantorum in bello vsus nostro adhuc tempore apud Indos. Nam vt Vartomannus tradit; bella inituri clitellas elephāto imponunt: sunt, inquit, clitellæ huiusmodi, cuiusmodi in regno Ausoniæ vtuntur muli: clitellas subtus aluum cingunt geminæ ex ferro catenæ: supra clitellas hinc & hinc domus, vel si mauis turrim aut caueam ligneam appellare: collo iungunt caueas, assamenta nescio quæ crassitudine medij palmi: singulas caueas terni homines ingrediuntur: inter vtrasque dorso belluæ insidet Indus, qui belluam alloquitur. Illis est enim patrij sermonis intellectus officiorumque memoria. Septem autem sunt homines, qui elephantum bella inituri conscendunt loricati, ferentes arcus, lanceas, enses & peltas. Promuscis elephanti, quam manum appellant, loricatur; illi alligatur exertus ensis longitudine duorum cubitorum, crassitudine verò ac latitudine palmæ humanæ, sicque instructi præliantur. Vbi progrediendum aut retrocedendum est, monet domitor, cuius vocem callet elephas. Aloysius Cadamustus ijsdem belluis Calecutenses bella conficere tradit, turres quasdam

Clitellæ elephantorum.

imponere

A imponere eis, capaces trium aut quatuor hominum, qui de turribus huiusmodi præliantur. Et in insula Zanzibar, licet non habeant equos, tamen cum elephantis & camelis referente M. Paulo Veneto, ad bella procedunt, extruentes castella lignea super elephantes, quæ tanta sunt, vt quindecim vel sexdecim viri muniti ex vno pugnent portatili castro. Porro quando ad bellum procedere volunt, exhibent, inquit, potum elephantis, quem ipsi pro vino bibunt, quò audaciores sint in bello. De regibus & regionibus Indiarum, vbi elephanti ad belli vsum alebantur antiquitus, iam antea dictum est. Quod verò militares elephanti olim quoque turres armatorum plenas ferrent, passim veteres attestantur. Plinius, *turres armatorum in hostes ferunt*. Plutarchus. *Et vbi ferarum*, id est elephantorum, *turres sursum & purpuras viderunt, quod erat eorum ornamentum, cum ad prælium ducebantur*. Aelianus: *Militaris elephantus dorso suo vel nudo tres bellatores fert, alterum dextra, alterum sinistra pugnantem, tertio retro versus bellantem, ac simul quantum manibus moderamina tenentem: sicque illis beluam dirigentem tanquam nauem clauo nauicularum, reique nauticæ peritum*. Philostratus: *Pugnant onusti turribus, quibus decem aut etiam quindecim homines Indici superstant, qui ex turribus tanquam propugnaculis in hostes iaculantur, aut arcu sagittas torquent*. Hinc & Iuuenalis.

Lib. 3. c. 41.

Turres olim etiam ferebant.

Lib. 8. 9.

In Eumene.

B

Nec latio haud vsquam nostro sub sidere talis
Bellua concipitur sed furua gente petita
Arboribus Rutulis & Turni pascitur agro
Cæsaris armentum nulli seruire paratum
Priuato, siquidem Tyrio parere solebant
Annibali & nostris ducibus, regique Molosso,
Horum maiores & dorso ferre cohortes
Partem aliquam belli & euntem in prælia turmam.

Vsus itaque idem nunc qui olim, præterquam quòd visos nostra ætate dicant, qui gladium duorum cubitorum ad promuscidem alligatum gestantes, atrocissimas in bello cædes ederent. Sed & Massamicos maioris Indiæ populos Iulius Ferretrius in libro de antiqua instauranda & illustranda militia, ait instruere elephantes ordine facto acierum in cornibus more militiæ, limitatoque numero bestiarum & hominum ducentum equitantium illas, talem esse eorum equitatum. Et ex Polybio quoq; discimus ipsas belluas sibi inuicem pugnare, vt in illo prælio quo cum Antigono Ptolomæus conflixit. *Hic igitur bellicum* (inquit) *canentes primum cum elephantis se mutuò inuadunt. Pauci ex ijs quos Ptolomæus habebat, in aduersos feruntur. Ex quibus sanè optimam faciebant milites pugnam, iacientes hastas, & se inuicem crebris vulneribus afficientes. Longè tamen meliorem feræ ipsæ faciebant, ingenti impetu se inuicem impetentes & faciem facie verberantes. Est enim hic elephantorum mos, vt inter se congressi, & mutuis se dentibus impetentes, acerrimè pugnent: simulatque verò vulnus aliquod acceperint, non secus in omnes dentibus sæuiant, quàm tauri cornibus.*

C

Lib. 5.

Inuicem pugnare.

Vt igitur inutilis in certamine redderetur elephantorum vsus, diuersa à diuersis imperatoribus stratagemata excogitata & adinuenta fuerunt, In eo bellico apparatu, in quem Semiramis triennium absumpsit, elephantorum indiga, quo affatim præsidio vtuntur Indi, ne ea virium parte inferior esset hoste, rem commenta est memoratu dignam, vt refert Sabellicus, elephantinas effigies bubulis multifariam copijs magno numero astruit, habuitque in occulto id consilium, ne ad hostes eorum, quæ pararentur, fama peruenire posset. His prius quàm in Indos moueret, camelos inclusit: quos cùm bellatoribus supernè sedentibus repente equitibus velut in acie obiecit, inanium belluarum occursum futurum rata, vt in vera pugna elephantos equi minus ac minus formidarent. Nec in hunc vsum solùm vana illa belluarum species quæsita, sed ad virium, inquit, ostentationem, vt cùm in hostium conspectum acies in procinctu staret, inane illud ludibrium in subsidijs locatum verorum procul elephantorum terribilem præ se ferret aspectum. Verùm nihil postea res ista Assyrijs adiumento fuit, non magis quàm multis pòst ætatibus Perseo Macedonum regi, qui eo bello, quod cum populo Romano gessit, eodem vsus machinamento prælio superatus est. Hæc itaque Sabellicus ex Diodoro Siculo, ni fallor, qui rem tamen aliter narrat, cuius hæc sunt verba: *Semiramis contra Indos suscepta expeditione, inferior elephantorum apparatu, rem excogitauit, qua terreret Indos, cogitantes nequaquam extra Indiam elephantos esse. Occisis trecentis boum millibus, carnes operarijs concessit, coria insui fecit elephantorum instar: quæ postmodum fœno referta, veri elephanti speciem præ se ferebant. Intus hominem camelumq;, super quo sedens formam belluæ duceret, inclusit. Hæc in loco semoto occultoq; acta, ne quæ exterius emanare possent, vtq; Indi improuisa re perculsi veras beluas existimarent. Admirantibus Indis, vnde tanta illi elephantorum copia suppeteret, quidam ex Semiramidis exercitu noctu capti rem prodidere. Semiramis simulatis elephantis aduersus equites præmissis, initoq; certamine regios equos fudit: assueti enim veris elephantis equi, noua forma olfactuq; insueto turbati sunt*. Sic Diodorus, non

Vt inutiles reddantur.

Elephanti ficti.

Enneid. 1. lib. 1.

D

Lib. 2. c. 5.

non fuere itaque inutiles ficti elephanti, ſed victoriam Semiramidi pepererunt. De Perſeo autem E
Lib. 4. Macedonum rege ſic quoque ſcribit Polyæus: *Romanis elephantos ducentibus partim ex Libya, par-*
Perſei aſtus. *tim Indos ab Antiocho Syriæ rege, Perſeus, ne noua ac formidabilis equis bellua primo aſpectu exiſte-*
ret, præcepit opificibus lignea ſimulacra fabricari elephantorum figura atq; colore, & virum cum tuba
per hos horribilem ſonum emittere, vt equi Macedonum elephantorum fremitum & aſpectum ferre di-
Damis. *ſcerent.* Cæſar pugnaturus cum Scipione in Africa, ne militibus terrori eſſent elephantes, hoc
inuenit remedium, vt Hirtius refert; Elephantos in Italiam tranſportari iuſſit, quo & miles ſpe-
ciemque & virtutem beſtiæ cognoſceret, & qua parte corporis nuda ſine tegmine relinquere-
tur, præterea vt iumenta beſtiarum odorem, ſtridorem, ſpeciem, conſuetudine capta, non refor-
midarent. Quibus ex rebus largiter erat conſecutus, nam & milites beſtias manibus pertracta-
bant, earumque tarditatem cognoſcebant, equiteſque in eos pila præpilata conijciebant, atque
in conſuetudine equos patientia beſtiarum adduxerunt. Egregium verò ſtratagema Damidis re-
cenſet Diodorus his verbis: *Polyſperchon Megapolita deiectis muris cum elephantis expugnare pu-*
tabat. Megapolitanorum dux Damis, qui fuerat cum Alexandro & naturæ vſuſq; elephantorum peri-
tiam habebat, complura magna oſtia denſis clauis confixit, & in humilibus foueis conſtrauit, tectis F
quæ extabant cuſpidibus, atque ita per ea aditum in vrbe reliquit. Et à fronte quidem nullum militem
collocauit, ſed oblique à lateribus multitudinem conſtituit iaculatorum & ſagittariorum & catapulta-
rum, quibus tela iaciuntur. Iam Polyſperchonte totum ruinæ locum expurgante & vniuerſis belluis per
eum locum aditum parante, accidit hoc inopinatum elephantibus. Nemine enim occurrente belluis, In-
di in vrbem irrumpere cogebantur. Elephantes verò magna mole incedentes, incidebant in confixa ſti-
mulis oſtia. Cumq; eorum pedes clauis vulnerarentur & propter corporum grauitatem ſtimulis perfo-
rarentur, neq; vlterius progredi, neque reuerti propter mouendi difficultatem poterant. Cumq; ſimul
omne telorum genus in eos ex obliquo ferretur, Indorum pars moriebatur, alij vulnerabantur, atq; ita
ad negocium inutiles reddebantur. Beluæ verò partim propter telorum multitudinem, partim propter
ictus clauorum cùm dolore cruciarentur, per amicos reuertebantur, eorumq; multos conculcabant. Tan-
dem earum fortiſsima ac terribiliſsima cecidit: reliquarum pars prorſus inutilis reddita eſt: pars mul-
Megarenſes *tis ſuorum mortem intulit.* Maior fuit aſtus Megarenſium, qui, vt Aelianus refert, cùm Antipa-
Li. 16. c. 36. ter Macedonum rex, illos bello adortus, elephantorum copia facilè ſuperior eſſet, porcos pice obli-
tos & igne iniecto ardentes in elephantorum agmen immiſerunt; qui partim grunnitu (quo natu-
raliter, vt dictum eſt, perterrentur vaſtiſſima iſthæc animalia) partim incendio turbati, in fugam G
verſi, præclaram Megarenſibus peperere victoriam. Obſeruatum igitur deinceps vnà cum ele-
phantorum pullis porcos alere, vt conſuetudine naturam vincerent, & grunnitui porcorum aſſue-
ſcerent. Polyæus verò hoc tribuit Antigono. Fuere verò etiam vel ob hoſtium virtutem, vel alias
Suis ſæpe etiam ob cauſas ſuis ſæpenumero damno. Appianus de bello Hiſpanienſi ait Fuluium Nobiliorem
fuiſſe damno cùm decem elephanti à Maſaniſſa auxilio miſſi eſſent, in pugnam cum hoſtibus progreſſum, ele-
phantes poſt exercitus terga ordine occultauiſſe: pugnaque incœpta extemplo viam aperuiſſe ele-
phantis, quos cùm Celtiberi viderent, ipſos & eorum equos territos, intra mœnia confugiſſe, im-
peratorem itaque elephantes ad mænia produci iuſſiſſe: cumque ſic vtrimque fortiter dimicare-
tur, vnus elephantorum graui percuſſus ſaxo de muro caput, currere atque effrenatè furere cœpit,
inque amicos horrendo cum clamore furens ſe coniecit, quemuis obuium trudens ac proterens,
amicorum & inimicorum nullo diſcrimine habito: ſimiliter reliqui elephantes illius clamoribus ex-
territi, idem fecerunt, milites Romanos proterentes, proculcantes ac proſternentes: quod qui-
Cur commu- dem ſæpenumerò ſolent, inquit, elephantes cùm inſaniunt, quemuis vt inimicum accipientes: ob
nes hoſtes quam eorum perfidiam à quibuſdam communes hoſtes appellati. Non abſimile quid de Cecilio
dicti. Romanorum conſule Panormi agente ſcribit Polybius his verbis: *Poſtquam igitur elephantos om-* H
nemq; exercitum (Aſdrubalis) *appropinquantes videt &c. quoſdam ex ijs qui maximè agiles atq; expe-*
diti erant, pro mænibus ſupra foſſam conſtituit, iubetq; vt contra elephantos, ſi illi accederent, teliſq;
verubuſq; eminus pugnent: quodſi iratæ pecudes cum impetu contra ipſos ferantur, in foſſas ſe dimit-
tant, inde rurſus elephantos telis petant, &c. Simul ac igitur pleno impetu pugnare cœptum, magiſtri
elephantorum qui cupidine gloriæ ſibi attribui victoriam cupiebant, beluas in expeditos concitant: illi
ſicuti eis à conſule iuſſum fuerat, ſtatim terga vertunt, infeſtiuſq; inſequentibus belluis, in foſſas ſe
dimittunt. Beluæ cùm primum ad aggerem foſſarum peruenere, vno tempore & à multitudine vrba-
na ex mœnibus & à militibus ex foſsis, ſagittis teliſq; multifariam feriuntur. Cumq; vltra progredi
non poſſent, neceſſario terga vertentes, in ſuos ruunt, agmina perturbant, magnam ſuorum ſtragem fa-
ciunt, &c. Illi iam pridem à beſtijs turbati, & tunc tumultuario impetu à Conſule oppreſsi facilè pro-
fligantur: pars eorum trucidatur, cæteri fuga ſalutem quærunt. Elephanti cum Indis decem capti: re-
Cæſar. *liqui diſiectis Indis, finito prælio, omnes in poteſtatem conſulis peruenere.* Cæſare quoque pugnatu-
ro Scipioni in Africa, præter præcitatum inuentum: à dextro cornu funditores ſagittarijque con-

cita tela

A cita tela in elephantos frequentes coniecere, vt Hirtius narrat: quo facto bestiæ stridore fundarum lapidumque perterritæ sese conuertere & post se frequentes stipatosque proterere & in portas valli semifractas ruere contenderunt. Non est autem prætermittendum de virtute militis veterani quintæ legionis: nam cùm in sinistro cornu elephantus, vulnere ictus & dolore concitatus, in lixam inermem impetum fecisset, eumque sub pede subditum, deinde genu innixus pondere suo, proboscide erecta vibrantique, stridore maximo premeret atque enecaret: miles hic non potuit pati, quin se armatum bestię offerret, quem postquam elephantus ad se telo infesto venire animaduertit, relicto cadauere, militem proboscide circundat, atque in sublime attollit armatum. Qui in huiusmodi periculo cùm constanter agendum sibi videret, gladio proboscidem, quo erat circundatus, cedere quantum poterat, non destitit: quo dolore adductus elephas, milite abiecto maximo cum stridore cursuque conuersus ad reliquas bestias se recepit. Clara etiam est alterius è Romanis dimicatio aduersus elephantum. Cùm Hannibal captiuos Romanos dimicare inter se (inquit Plinius) coëgisset: namque vnum qui superaret, obiecit elephanto, & ille dimitti pactus si interemisset, solus in arena congressus, magno Pœnorum dolore confecit. Hannibal cum famam eius dimicationis contemptum allaturam belluis intelligeret, equites misit, qui abeuntem interficerent. Sic & Eleazarus Iudæ Machabæi frater in pugna, quam Iudas contra Antiochum Eupatorem commisit, conspicatus excellentem elephantum ornatum phaleris regijs & ratus in eo regem inuehi, magno animo in eum fecit impetum & occisis prius multis, quàm ad eum penetraret, cæteris verò metu cedentibus, succedens sub eius ventrem, confodit belluam, & ipse simul pondere eius illabentis oppressus est, vt narrat Iosephus ex sexto Machabæorum. Vt verò vnde sumus digressi, reuertamur: cùm Hannibal cum Scipione dimicaturus, octuaginta elephantos, quot nunquam aliàs, in aciem produxisset, ad eorum vsum inutilem reddendum sic militum ordinem Scipio distinxit, vt eos primo inter manipulos velitesque receptos coniectæ vndique hastæ non tantùm ex Romana acie eiecerint, verùm etiam in Pœnos telis prope confossos egerint, quod hostibus fugæ initium fuisse, maximè est perspicuum. Idem accidit elephantis Asdrubalis; *Eodem* (inquit Liuius) *versi elephanti, qui primo impetu turbauerant antesignanos, etiam signa mouerant loco: deinde crescente certamine & clamore, impotentius iam regi, & inter duas acies versari, velut incerti quorum essent, haud dissimiliter nauibus sine gubernaculo vagis*: Et mox. *Elephanti plures ab ipsis rectoribus quàm ab hoste interfecti: fabrile scalprum cum malleo habebant: id vbi sæuire belluæ ac ruere in suos cœperant, magister inter aures positum ipsa in compage, qua iungitur capiti ceruix, quanto maximo poterat ictu adigebat. Ea celerrima via mortis in tantæ molis bellua inuenta erat, vbi regendi spem vicisset.* Similiter in Persarum exercitu aduersus Iulianum, elephantorum fulgentium formidandam speciem & truculentos hiatus vix mentes pauidæ perferebãt, (inquit Ammianus Marcellinus paullò post initium libri vigesimi quinti) ad quorum stridorem odoremque & insuetum aspectum magis equi terrebantur: quibus insidentes magistri, manubriatos cultros dexteris manibus illigatos gestabant, acceptæ apud Nisibin memores cladis: & si ferocius animal vires exuperasset regentis, ne reuersum per suos, vt tunc acciderat, collisam sterneret plebem, vertebram quæ caput à ceruice disterminat, ictu maximo terebrabant. Exploratum est enim aliquando ab Hasdrubale Annibalis fratre ita citius vitam huiusmodi adimi belluarum. Eo prælio quo Alfonsus Albuquercius, Indiæ prætor, regem Malacensem vicit & Malacam vrbem expugnauit, rex castello, quod elephantus ingens tergo gestabat, cum aliquot è suis domesticis vehebatur. Hunc alij elephanti similiter instrati & armati sequebantur. Tela è castellis frequentia (verba sunt Osorij) decidebant. Elephanti enses dentibus alligatos gestabant, tantaque ferocia in Lusitanos irruebant, vt antesignani pellerentur. Fernandus tamen Gomesius Lemius & Vascus Fernandus Coutigus, minimè ea re perturbati, resistunt: cùm vterque eorum in opposita vitæ latera, qua elephantus gradum violenter inferebat concessisset, aditum ei liberum reliquerunt. Vtrimque deinde latera illius hastis perfodiunt. Bellua quamuis in principio certaminis sit immanis & efferata, est tamen doloris impatiens & facilè in suos quouis vulnere sauciata conuertitur. Itaque cùm elephantus transfixus vtroque latere fuisset, rectorem qui illi insidebat, proboscide deturbatum conculcat. Exanimare deinde (sanguis enim illi vtrimque profluebat) mirificè cœpit. Rex eo metu confestim desiluit. Elephantus in suos conuersus reliquorum elephantorum aciem perturbauit. Omnes exterriti in fugam versi sunt, neque rursus vllis rectorum monitis aut minis in prælium compelli potuere. Cùm itaque suis sæpe damno sint elephanti, id ne fieret, Scipio prospicere olim conatus est, sicuti legimus apud Hirtium: *Scipio*, inquit, *interim elephantes hoc modo condocefacere instituit: duas instruxit acies, vnam fundatorum contra elephantos, quæ quasi aduersariorum locum obtineret, & contra eorum frontem aduersam lapillos minutos mitteret: deinde in ordinem elephantos constituit; post illos autem aciem suam instruxit; vt cum ab aduersarijs lapides mitti cœpissent, & elephanti perterriti se ad suos conuertissent, rursus à sua acie lapidibus missis eos conuerterent aduersus*

Marginal notes: *Miles vnus elephantum occidens.* (beside "veterani quintæ legionis") — *Eleazari virtus.* (beside "Eupatorem commisit") — *Li. 12. c. 14.* (beside "Vt verò vnde sumus") — *Scipio vt inutiles reddiderit.* (beside "Scipio distinxit") — *Lib. 7. rer. Emanuel.* (beside "verba sunt Osorij") — *Ne suis sint damno.* (beside "neque rursus vllis rectorum")

Section letters in the left margin: A (first line); B (beside "eius dimicationis"); C (beside "re in suos cœperant"); D (beside "tigus, minimè ea re").

uersus hostem: quod ægrè tardeq; fiebat: audere enim elephanti multorum annorum doctrina vsque E
vetusto vix edocti, tamen communi periculo in aciem producuntur. Iam verò, vt alacriori animo ad prælia ferrentur, potus humanus eis indulgebatur: quòd Aelianus meminit, inquiens: Elephantis pugnaturis non modò ex vitibus confecti, sed etiam ex oryza factitij vini vsus indulgetur. Porro si quis eorum fortitudine cùm animi, tùm corporis alios in bello vinceret, is peculiari nomine ab alijs distinguebatur. Antipater (inquit Plinius) author est duos elephantos Antiocho regi in bellicis vsibus celebres, etiam cognominibus fuisse, Aiacem & Patroclum: etenim nouere ea: (de quibus antè.) Certè Cato, cùm imperatorum nomina annalibus describeret, eum qui fortissimè præliatus esset in Punica acie, Sutrum tradidit vocatum, altero dente mutilato. De Aiace Alexandri suprà dictum est. Cæterùm vtilitas eorum in campestribus intelligi debet, nam vt Polybius scribit, in montibus, vt & equi, inutiles sunt. E contrario Libycum institutum est, referente Cælio, vt quos in venatione vel pugna elephantes attriuerint, magnificè sepeliant, ac hymnos præterea concinant: quorum id sit, inquit, argumentum, *ἀγαθοὺς ἄνδρας εἶναι τοὺς ἀντιπάλους γενομένους θηρίῳ τοσούτῳ*, id est, viros esse bonos, qui tam atroci belluæ ex aduerso steterint, quòd mors gloriosiùs comparata *ἐνθαφίον* sit *τῷ θαπτομένῳ*. Causam modò vtilitatis in bello duplicem statuit F
Cassiodorus, cutis nimirum duritiem & corporis molem, quòd hac hostibus essent terrori, illa ictum non admitteret. *Cutis* (inquit) *vlcerosis vallibus exaratur qua in tantam duritiam solidatur, vt putes esse osseam cutem. Hæc nulla vi transmittitur, nullo ferri acumine penetratur: ideoq; Persarum reges hanc beluam ad bella traxerunt, quæ & nullis ictibus pulsata cederet, & aduersarios sua mole terreret.* Ad hanc corporis duritiam alludit quodammodo Plautus: *Pol siquidem connixus esses, per corium, per viscera, perq; os elephanto brachium transmitteres.* In regno Mogor nihilominus frons eorum laminis armatur ferreis, aut corio durissimo. Habebat & alium vsum in bello elephas, in traijciendis nempe fluminibus, id quod Hannibalis exemplo constat. Eo enim in Hetruriam descendente, Arnus vehementer excreuerat; quare tantum exercitum secum trahens, euitare non potuit, quin ingentem hominum ac iumentorum iacturam faceret: ipse quoque etsi elephanto, qui vnus ex multis superat, eminens veheretur, plurium dierum ac noctium intemperie vigilijs confectus, alterum oculum amitteret. Ad quod allusit Iuuenalis, dum canit:

Ut incitentur ad pugnam. — *Li. 18. c. 18.* — *In Milite gloriosa.* — *Vsus ad amnes traijciendos.* — *Sat. 10.*

O qualis facies & quali digna tabella,
Cum Getula ducem portaret bellua luscum. G

VSVS IN SACRIFICIIS.

Li. de solert. animal.

SCRIBIT (inquit Plutarchus) Iuba elephantos dijs vota facere, cùm se nemine docente, mari lustrent, solemque orientem adorent, proboscide manus loco sursum erecta. Itaque etiam hoc animal dijs esse carissimum, vt Ptolomæus Philopater testatum fecit. Cùm enim victo Antiocho vellet dijs honorem splendidè habere, præter alia ob partam prælio victoriam, sacrificia, quatuor etiam elephantes immolauit: nocturnis autem territus insomnijs, quòd numen ei ob sacrificium illud inusitatum comminaretur, cùm multis vsus est piaculis, tum quatuor æreos elephantos pro occisis posuit.

Elephanti immolati.

NVMISMATA. STATVÆ PICTVRA. H

IN C. Cæsaris nummo videre est elephantum surrecta promuscide, aduersus quem serpens quasi concertaturus insurgit: in altero videas serpentem ipsius elephanti pedibus obtritum, in quo inscriptio est CAESAR. Potes ex illo (inquit Pierius) lacessitum bello, ex hoc, confectum intelligere. Neque verò me fugit, elephantum Maurorum lingua Cæsam appellari solitum, quod Spartianus in Aelio Vero tradit, primumque Cæsaris cognomine nuncupatum, qui elephantum occiderat. Sed inepta hæc inscriptionis causa mihi videtur: crediderim autem potius ad munificentiam spectare, qua Cæsar elephantos exhibuerit. Quem verò elephantum in Q. C. Marij nummo compereris, ibididus adiectis, hieroglyphicum id Africam prouinciam ab eo domitam, ditionemque imperij in Aegyptum vsque propagatam significare crediderim

Cæsaris nummus. — *Marij nummus.*

A derim. Elephanti porrò Pompeij Magni currum subiere Africo triumpho; & in nummo argenteo admodum pulchro Scipionis Imp. inscriptio, cuius galea elephantini capitis speciem habet, infernè aratrum, antè spica posita est: quæ omnia ad Africæ triumphum & annonam inde largiter aduectam, spectant. Inscriptio, Q. METELLVS. Augusto currum ex quatuor elephantis, S. P. Q. Romanus in nummis decreuit, quòd, vt puto, spolijs Orientis onustus imperatorium inde triumphum duxerit. Id honoris T. Cæsar post adeptum imperium patri deferendum curauit, quod ipsa testatur inscriptio, quæ sic habet: TI. CAESAR DIVI AVG, F. AVGVST. P. M. TR. PO. XXIIX. DIVO AVGVSTO S. P. Q. R. Eundem honorem Claudius auiæ Liuiæ Circensi pompa, currum quippe elephantorum Augustæo similem decernendum curauit. Sed & D. Augusto Vespasiano currus ex quatuor elephantis in nummo est, cuius latus alterum inscriptionem habet ad reliquos honores tertij consulatus: nam qui sua virtute ad Imperatorij fastigij culmen euectus erat, re in Oriente bene gesta, paribus cum Augusto honoribus honestandus fuit: ità elephas iunctus, prouinciam patriam subiugatam hieroglyphicè significabat. Est & Philippi Imperatoris nummus, in quo elephantus gradiens sub magistro cum inscriptione AETERNITAS AVG. Vartomannus author est in insula Sumatra siue Taprobana numos haberi, qui

Scipionis numus. *Augusti currus in numo.* *Vespasiani numus.* *Philippi.*

B ab vna parte cælatum habent caput cacodæmonis, ab altera carpentum, quod ab elephantis trahitur. Cùm verò veteres signis & annulis varias imagines expressas præ se ferentibus obsignarent tabellas, inter has à Plauto celebrari reperio elephantem. *C. Quæso tune is es Lyco trapezita? L. Ego C. Multam me tibi salutem iußit Therapontigonus dicere. L. Mihine? C. Ita. cape, signum nosce, nostin? L. Quidni nouerim; Clypeatus elephantum vbi machæra dißicit.* id est, dissecat, vt Puteanus & Lambinus exponunt. Fuisse porrò etiam Romæ æneam elephanti statuam, ex hisce verbis Cassiodori discimus, in epistola Theodahadi regis ad Honorium Romanæ vrbis præfectum: Relationis vestræ tenore comperimus, in via sacra quam multis superstitionibus ditauit (aliàs dicauit) antiquitas, elephantes æneos vicina omnimodis ruina titubare; & qui solent in carnali substantia supra millenos annos viuere, occasum videantur proximum in simulacris æneis sustinere. His prouidentia vestra reddi faciat propriam longæuitatem, vncis ferreis hiantia membra solidando. Aluum quoque demissam subdito pariete corroboret, ne illa magnitudo mirabilis soluatur turpiter in ruinam. Nam & viuis ipsis casus aduersus est. Et mox post enumeratam belluæ magnitudinem. Quapropter habere eorum vel formas gratissimum est, vt qui viuam substantiam non viderunt, opi-

In Curcul. *Lib. 10. Va.*

C natum animal tali imaginatione cognoscant. Et ideo non patiaris perire; quoniam Romanæ dignitatis est, artificum ingenijs in illa vrbe recondere, quod per diuersas mundi partes cognoscitur diues natura procreasse. Sed & apud Pausaniam lego de elephanti sculptura: Aedificium è candido marmore, quod in medio quasi foro attollit trophæum (apud Argos) de Pyrrho Epirotarum rege est, vt ipsi prædicant Argiui: quo enim in loco cadauer eius concrematum est, ibidem etiam illi fuisse erectum monumentum, in quo cùm alia, quibus in prælijs vtebatur insculpta, tùm verò erant elephanti.

In Corynthiacis.

DE EBORE. CAP. X.

Synonyma. Etymologia.

D NON totus elephanti dens propriè ebur vocatur, sed illa præcipuè pars, quæ extra os est, id quod inter cæteros Plinius nos docuit. Loquens enim de dentibus exertis, *hoc*, inquit, *solum ebur est*. Franciscus Apollo tamen omnia ipsius animantis ossa ebur vocari asserit. Dicebatur aliàs ebor, vnde eboreus. Vtramque vocem, quasi à barro, id est, elephanto productam Seruius testatur. Græci ἐλέφαντα vocant antepenultima acuta, per synechdochen, vt caput pro homine. Sunt qui vltimam acuant, & elephantina, id est, ex ebore facta interpretentur, vt in hoc Homeri versu:

Ebur quid propriè. *Ebor.*

Ὡς δ' ὅτε τίς τ' ἐλέφαντα γυνὴ φοίνικι μιήνῃ
Μῃονὶς ἠὲ Κάειρα, παρήϊον ἔμμεναι ἵππων, id est, *Iliad. 4.*
Veluti quando aliqua ebur mulier tinxerit
Mæonia, vel ex Caira, maxillare vt sit equorum.

Sed Varinus, Πριστὸς ἐλέφας (ebur serra diuisum) os elephantinum: sic, inquit, ebur per excellentiam vocant Græci: additur autem πριστὸς ad ipsius belluæ differentiam. Similiter Latini etiam elephantum quandoq; pro ebore siue dente elephantis ponunt, vt Virg. in Georgicis: *Lib. 3.*

Elephas pro ebore.

In foribus

Lib. 6. *In foribus pugnam ex auro ſolidoque elephanto:*

Et in Aeneide.

Altera candenti perfecta nitens elephanto.

Dens Indus. Non ſemel etiam poëtis dentem Indum vocari reperio. Et quia varia ex ebore fierent vtenſilia, pro his quoque ebur dicebatur, Horatius:

Lib. 3. Car.

Non ebur neque aureum
Mea renidet in domo lacunar.

Orat. 4. Cicero in Verrem:

Vt omne ebur ex ædibus ſacris auferret.

Iam verò ob eximium candorem, accipitur pro iſtiuſmodi colore. Martialis:

Lib. 12. Ebur pro cãdore.

Nolueram Polytime tuos violare capillos,
Sed iuuat hoc precibus me tribuiſſe tuis:
Talis eras modò tonſe Pelops, poſitiſq; nitebas
Crinibus, vt totum ſponſa videret ebur.

Lib. 13. Et alicubi:

Dum Tyburtinis albeſcere collibus audit,
Antiqui dentis fuſca Lycoris ebur.

Plinius: *Merulis anniculis roſtrum in ebur transfiguratur, duntaxat maribus.* Hinc & eburneus color idem qui candidus: Ouidius; de Narciſſo:

Lib. 3. Met.

Et dignos Baccho digitos & Apolline crines,
Impubeſq; genas & eburnea colla, decuſque
Oris & in niueo mixtum candore ruborem.

Lib. 4. Et rurſus:

------ Pueri rubor ora notauit,
Neſcit quid ſit amor, ſed & erubuiſſe decebat,
Hinc color aprica pendentibus arbore pomis,
Aut ebori tincta eſt, aut ſub candore rubenti
Cum fruſtra reſonant æra auxiliaria Lunæ.

Et rurſus:

------ Dentes æquantur dentibus Indis.

Lib. 8. Lib. 10. Item de Atalanta:

Tergaq; iactantur crines per eburnea.

Idem in epiſtola Acontij ad Cydippen:

Hoc faciunt flaui crines & eburnea ceruix.

Et rurſus in Epiſt. Sapph. ad Phaonem.

Hunc Venus in cœlum curru vexiſſet eburno.

Li. 3. Amor. Ac denique alibi:

Illa quidem noſtro ſubiecit eburnea collo
Brachia.

Similiter emplaſtrum elephantinum dicitur à Celſo, quaſi percandidum ſiue eburneum.

Lib. 5.

PRETIVM. NATVRA. VSVS.

Ebur pro tributo.

FVIT etiam olim in maximo pretio vbique terrarum ebur. *Herodotus prodit, Aethiopas tributi vice regibus Perſidis vicenos dentes elephantorum grandes,* (inquit Plinius) *tertio quoque anno cum auro & ebeno pendere ſolitos. Tanta eboris authoritas erat vrbis noſtræ trecenteſimo decimo anno; tunc enim author ille hiſtoriam eam condidit Thurijs in Italia.* Et rurſus: *Dentibus ingens pretium, & deorum ſimulachris laudatiſſima ex ijs materia.* Tradit & Aelianus Libycos homines venari elephantos, non alia magis quàm dentium gratia: & apud Athenæum legitur, Antiochum qui inſanus cognominatus fuit, in ſua pompa octingentos elephantorum dentes duxiſſe, Ptolomæum verò Philadelphum ſexcentos. Dedicabatur & in templis deorum, id quod Valerius Maximus indicat, dum ſcribit Maſaniſſam Numidarum regem eburneos dentes quos dono aceeperat; reſtituiſſe, cum ex templo Iunonis, ſurreptos intellexiſſet. Quanti autem ebur fieret, eleganter oſtendit Plutarchus his verbis: Ad ſe trahebant me ebur & argentum. Qui horum poſſideret plurimum, mihi fælix & dijs charus videbatur homo, ſiue Phryx eſſet, ſiue Car, & vel Dolone ignobilior, vel Priamo calamitoſior. Fuit ergò eboris vſus ad luxuriam. *Exquiritur* (inquit

Lib. 5. c. 4. c. 6.

In Gryllo.

A (inquit Plinius) *à senatoribus, luxuriæ causa, quæ vis in his est efficacißima.* Est item vulgò notum patritios & qui nobilitate præstabant, quique honestè geniti, & liberaliter educati erant, apud Romanos, bullam in pectore, lunulas in pedibus habuisse: fuisse autem fibulas eburneas corniculantes instar lunæ: id quod à Numa institutum ferunt, vt senatores, eorumque posteri, nigris calceis lunulas annecterent. Plutarchus ab Arcadibus deductum esse profitetur, vt se proselinos designarent, vel vt amplissimum nobilitatis testimonium ferrent. Quippe in calceis Senatorum lunam adscripsisse, centenum, inquit, numerum designauit, quo tunc Senatores continebantur: vnde Lunata pellis Martiali: & apud Satyricum poëtam legimus: *Lib. 5. 1. Nobiles Romani vt cognoscerentur In qu. Rom. Lunata pellis quid.*

Appositam nigræ lunam subtexit alutæ.

Cùm verò apud priscos moris esset, abeuntes hospites non tantùm bonis verbis, sed muneribus etiam prosequi, ebur inter hæc non postremum habuisse locum discimus ex hoc scientissimi poëtæ versu: *Pro munere datum.*

Dona dehinc auro grauia, sectoq́ elephanto,
Imperat ad naues ferri.

B Sed & dijs offerebatur immortalibus, vt beneuoli redderentur, vti constat ex hoc Polemonis: *Dijs oblatū.*

Si sacra faciens Pamphile Deo quispiam
Hœdosque mactans, vel boues quamplurimos,
Chlamydeue quæ sit purpurea vel aurea,
Ebore vel vllo, vel smaragdo denique
Sibi reddidisse beneuolum numen putat,
Errat, &c.

Q. Calaber ait in pyram Aiacis iniecisse Græcos pretiosum ebur & argentum. Et Diodorus Siculus, signa ex ebore, auroque alijsque rebus pretiosis ab omnibus ducibus & amicis Alexandri facta, Hephæstione Babylone mortuo. Fuisse autem penes diuites, proceresque tantummodo ebur, facilè etiam Seneca, in pauperis delineatione significat: *Nec fulget*, inquit, *illis splendidum tectis ebur:* Nihil non enim ebore resplendebat in ditiorum ædibus: mensarum in primis pedes. Plinius, *Excogitatæ sunt* (per luxuriam) *& ligni bracteæ, nec satis: Cœpere tingi animalium cornua, dentes secari, lignumq́ ebore distingui, mox operiri.* Et rursus: *Venditur ebur pondere: sunt qui tabellas aut segmenta eboris, præsertim in operibus inde factis, vt pectinibus, capulis, alijsque cetaceorum piscium* C *ossibus adulterent. Distingui audio, quòd è piscibus leuiora sint, minus per ætatem pallescant. Ex arbore & simulacra numinum fuere, nondum pretio excogitato belluarum cadaueri, antequam vt à dijs nato iure luxuriæ, eodem ebore numinum ora spectarentur, & mensarum pedes.* Huc pertinet illud Iuuenalis: *Lib. 17. Mensa eburnea.*

----- Latos qui sustinet orbes
Grande ebur.

Item illud Martialis:

Tu Libycos Indis suspendis dentibus orbes.

Et aliàs:

Vt Mauri Libycis centum stent dentibus orbes
Et crepat in nostris aurea lamma toris.

Et rursus:

Inde satur mensas & opertos exuit orbes,
Expositumque altè pingue poposcit ebur.
Et testitudinem mensus quater hexaclinon,
Ingemuit citro non satis esse suo.

D Et iterum:

Grandia taurorum portant qui corpora, quæris
An Libycos poßint sustinuisse trabes? *Lib. 14.*

Erant & lecti tales: Suetonius de Cæsare: *Lectus eburneus auro & purpura stratus, in quo Cæsar mortuus positus.* Apuleius: *Frequens ibi numerus epulonum, & vtpote apud primatem fœminam flos ipse ciuitatis; opipares citro & ebore nitentes lecti, aureis vestibus intecti.* Clarè admodum Propertius: *Cap. 84. Lib. 2.*

Nec mihi tunc fulcro sternatur lectus eburno.

Varro in Prometheo. *Eboratus lectus ibi in quinquatribus.* Et rursus: *Lectos omnes haberemus domi ad vnam formam aut cum fulcro, aut sine eo &c. Neque potius delectaremur supellectile; quæ esset ex ebore, alijsque rebus &c.* Horatius:

Tracta super lectos canderet vestis eburnos. *Lib. 2. serm.*

Alij sunt, quos Plautus eburatos vocauit. Lambinus exponit enim ebore extrinsecus ornatos, aitque non dixisse eburneos sed eburatos siue eboratos, quoniam eburneum est totum ex ebore con- *In Stich.*

Tripodes eburnei. cretum & conflatum, eboratum verò, ebore extrinsecus ornatum. De tripodibus eburneis sic E
meminit Clemens Alexandrinus, vt superfluos esse diceret, necnon & lectos argenteos haben-
Lib. 2. Pædag. 3. tes pedes, & ex ebore compactos. De rhyto poculo ex ebore suprà facta est mentio. Fiebant & ex e-
Loculi. bore loculi, in quibus res seruabantur pretiosiores. Iuuenalis de gemmis:

------ Gemmaq; princeps
Sardonycus, loculis quæ custoditur eburnis:

Martialis de moneta aurea:

Hos nisi de flaua loculos implere moneta
Non decet, argentum vilia ligna ferant.

Ouidius de herbis pretiosis:

Gramina continuò loculis deprompsit eburnis.

Capuli cultrorum eburnei. Fieri præter alia etiam ex ebore, cultrorum capulos reperio, eosdemque à quibusdam in mensa præsente veneno sudare credi. Flagra Corcyræa κώπας ἐλεφαντίνας, id est, ex ebore manubria habebant, vt Hesychius annotauit. Erat & ex ebore manubrium clauis Penelopis; Homerus:
Clauis Penelopis.

Εἵλετο δὲ κληῖδ' εὐκαμπέα χειρὶ παχείῃ F
Καλὴν, χαλκείην, κώπη δ' ἐλέφαντος ἐπῆεν, id est,
Accepit autem clauem benè flexam manu forti
Pulchram, æream, manubrium autem eboris inerat.

Enses eborati. Item enses eburneis ornabantur capulis. *Ebore & argento* (inquit Plinius) *ornantur manubria gla-*
Metam. 7. *diorum.* Ensis Pelopis capulo auro & ebore elaborato in thesauro Olympiæ spectabatur, teste Pausania, secundo Eliacorum. Ouidius de Theseo:

Sumpserat ignara Theseus data pocula dextra,
Cùm pater in capulo gladij cognouit eburno,
Signa sui generis.

Apparet autem, quòd postmodum apud Romanos vilescerent ita elaborati gladij, Plinins enim
Lib. 33. c. 12. ad ipsos vsque milites peruenisse vsum innuit his verbis: *Vidimus & ipsi Arellium Fuscum motum equestri ordine ob insignem calumniam, cum celebritate affectarentur adolescentium scholæ, ex argento annulos habentem: Et quid hæc attinet colligere, cum capuli militum ex ebore, fastidiato celentur* G
Vaginæ eburneæ. *argento.* Sed & gladiorum vaginæ erant eburneæ, Virgilius:

Aeneid. 8. *-------- Humero simul exuit ensem*
Aeneid. 11. *Auratum, mira quem fecerat arte Lycaon*
Gnosius, atque habilem vagina aptarat eburna.

Et rursus:

-------- Clypeumque ex ære sinistræ
Subligat, atq; ensem collo suspendit eburnum.

Id est, eburnam viginam, vt Seruius exponit. Huc pertinet illud Diogenis: qui videns, vt refert Laërtius, adolescentem indecorè loquentem, non erubescis, inquit, ex eburnea vagina plum-
Pharetræ. 8. Metam. beum emittere gladium? Similiter pharetræ decorabantur: Ouidius:

Ex humero pendens resonabat eburnea læuo
Telorum custos.

Erantque eburnea sceptra. Idem de sceptro Iouis:

Sceptra. 1. Metam. *Celsior ipse loco, sceptroque innixus eburno,*
Terrificum capitis concussit terque quaterque
Cæsariem.

Lib. 6. Quamobrem ebur pro sceptro dixit Claudianus: H

Talibus inuitat donis, dextraque regendum
Diua simul porrexit ebur.

Lib. 12. Robertus Valturius eburneum scipionem siue Iouis Opt. Max. sceptrum inter triumphantium si-
Nartethium gna fuisse asserit. Fiebant magno pretio, vt Liuius scribit: quare in eorum locum succedebat nartethium, quod genus est ferulæ leuissimæ, vnde senum fiebant scipiones, cuius rei meminit Martialis in apophoretis:

Artis ebur medicæ narthetia cernis habere
Munera, quæ cuperet Pactius esse sua.

Scribit Alexander ab Alexandro milites benemeritos à Romanis donatos scipione eburneo, nec-
Lib. 4. c. 18. non & eburneis curulibus sellis. Sella autem curulis ob eam causam appellatur, quòd curru ho-
Sella curulis noris gratia soliti erant in curiam Senatores, qui curulem magistratum hoc est, maiorem honorem gessissent, vehi soliti essent, in quo curru sella erat, supra quam considebant. Erat autem
Lib. 1. Epist. ex ebore. Horatius:

A
Cuilibet hic fasces dabit, eripietque curule
Cui volet importunus ebur

Ouidius: Lib. I. de Ponto.

Signa quoque in sella nossem formata curuli,
Et totum Numidæ sculptile dentis opus.

Et aliàs:

Iam noui præeunt fasces, noua purpura fulget,
Et noua conspicuum pondera sentit ebur.

Sed & domus regum teste Plinio ebore ornabantur. Inter Salomonis, vt legimus in sacris biblijs diuitias, thronus fuit ex ebore grandis vestitus auro fuluo, cui operi vix minus triginta millibus talentorum attribui potest, &c. vt Robertus Cenalis computat. Erat & apud alios antiquos mos solemnis, operosè & ambitiosè templorum portas ebore exornare: Virgilius id quoque attestatur, dum ait: Reg. 3. 10. Thronus Salamonis. Portæ eburneæ. Georg. 3.

In foribus pugnam ex auro solidoq; elephanto
Gargaridum faciam.

B Alludit credo ad Phidiæ opus, & commendationem, qui Mineruæ statuam egregiè fabricauit, amplitudine cubitorum viginti sex, quæ ex ebore & auro constabat, in cuius scuto Amazonum prælium cælauit, deorumq. & gigantum pugnam. Homerus de Menelai regia ait:

Aurique electriq; & argenti, & eboris, Menelai regia.
Iouis sanè talis est Olympij intus aula.

Ouidius quoque talem describit aulam Apollinis:

Regia Solis erat sublimibus alta columnis
Clara micante auro, flammasq; imitante pyropo, Regia Solis.
Cuius ebur nitidum vestigia summa tegebat,
Argenti bifores radiabant lumine valuæ.

De eadem Bargæus: Li. 2. Syriad.

Substructam Delphis mendacis Apollinis ædem
Aedem auro & gemmis nitidam, sectoque elephanto
Conspicuam.

C Erant autem valuæ templi Apollinis Palatini ex ebore nitidissimo, in quibus exsculpta Dei illius prælia, atq; victoriæ contra Brennum ducem Gallorum, & contra Nioben Thebanorum reginam: Easdem puto & Propertius intelligit:

Auro Solis erant supra fastigia currus
Et valuæ Libyci nobile dentis opus.

Statius de Adrasto: Li. 1. Theb.

------ Idem ipse superbis
Fulgebat stratis, solioque effultus eburno.

Claudianus de Stilicone:

Seu circum trabeis fulgentibus aureus intres
Seu celebres ludos, solio seu fultus eburno
Cingas iure forum.

Habebant porrò eburneas etiam caueas, vel saltem ebore elaboratas. Martialis de passere Catulli: Caueæ eburneæ. Lib. 14.

Si tibi talis erit, qualem dilecta Catullo
D *Lesbia plorabat, hic habitare potes.*

Nam virgæ argenteæ ebori insertæ caueam faciebant, qualem describit Papinius:

At tibi quanta domus rutila testudine fulgens,
Connexusque ebori virgarum argenteus ordo.

Idem Martialis etiam eburneorum pugillarium meminit, qui dabantur senioribus & lippis, vt apertior his esset visus ad scribendum: Pugillares.

Languida ne tristes obscurent lumina ceræ.
Nigra tibi niueum litera pingat ebur.

Innuit & ab edentulis hinc sibi dentes concinnasse, dum canit: Dentes ex ebore.

Sic dentata sibi videtur Aegle
Emptis ossibus Indicoque cornu.

Commendabantur præterea instrumenta musica istiusmodi ornamentis condecorata. Hinc Lyra barbithon vocatur, quòd ebore ornaretur, quod à barris dicitur, vt ostendimus. Ouidius: Instrumenta musica. Metam. 11.

Distinctamque lyram gemmis & dentibus Indis.

Lib. 2. de raptu Proſerp.

Papinius: *------- Numeroque comanti*

Facundum ſuſpendis ebur.

Claudianus:

Tum patriæ feſto lætatus tempore vates
Deſuetæ repetit fila canora lyræ,
Et reſides leni modulatus pectine neruos
Pollice feſtiuo nobile duxit ebur.

Lib. 15. 21. *Pecten eburneum.*

Vtinam (inquit apud Athenæum quidam) pulchra lyra eſſem, elephantis ac me ferrent formoſi pueri in chorum Dionyſiacum. Ita & pectem eburneum dicitur, Virgilio:

Iamq́, eadem digitis, iam pectine pulſat eburno.

Quod Ouidius ſic expreſſit:

Siue chelym digitis, & eburno verbere pulſans.

Et ſic Seneca:

Hæc canit aurato pectine eburna chelys.

Tibiæ. *Lib. 1. poët.* *Lib. 4. 24.*

Tibias eburneas ad prælia memorat Trypho (inquit Scaliger) & Cicero, atque Virgilius. De Tryphone locus eſt apud Athenæum: Tibias, inquit, quas elephantinas appellant, primùm à Phænicibus pertuſas fuiſſe Tryphon tradit. Virgilius autem ebur vſurpauit pro eburneis tubis: F

Inflauit cùm pinguis ebur Tyrrhenus ad aras.

Tabulæ eburneæ.

Tabulas eburneas decem à Solone Athenienſibus datas fuiſſe fertur, ad imitationem duarum Hebraicarum. In titulo de origine iuris legitur, *in ebore ſcriptæ leges*: quo loco eruditi legere malunt in ære, quoniam in hoc metallo incidi ſoleant leges: ac ne eius rei conquirantur argumenta, Ouidianum carmen idoneum & locuples ad fidem eius rei faciendam, vt rentur, afferunt.

------- Nec verba minantia fino
Aere ligabantur

Ebur enim (inquiunt) vt ornamento ſatis eſſet, diuturnitate tamen non ſufficeret, cùm ætatem æquè ferre non poſſit, temporique cedat: Libri itaque illi elephantini, in quibus Senatus conſulta perſcribebantur, quæ ad principem pertinebant, vt Vopiſcus ſcribit, ex ebore potius ornati fuerint, quàm vt ſenatuſconſulta ebori inſcripta fuiſſe arbitremur: ridiculum eſt autem dicere, ab operis magnitudine eſſe dictos, quaſi elephantorum proceritas nominis anſam illis dederit. Quod autem ex ebore pectines fiant, tam notum eſt, vt referre pigeat: ijs ante prandium pectinari caput vapores viſum impedientes, extrahere, poroſque cutis aperire medici profitentur. Naues auro & ebore diſtinctas fuiſſe Neroni in Achaiam nauigaturo, vt fidicinam artem oſtentaret, Corn. Tacitus dicit, citante Blondo in nono de Roma triumphante: & in Philopatris naui eburnea fuiſſe ornamenta Athenæus teſtatur. Inuehitur in hunc luxum Seneca: *Nauis bona,* inquit, *dicitur, non quæ pretioſis coloribus picta eſt, nec cui argenteum aut aureum roſtrum eſt, nec cuius tutela ebore cælata eſt.* Et apud Pacatum legitur in panegyrico: *Quis annalium ſcriptor, aut carminum, tuas illas Cleopatra claſſe & eburata nauigia & purpurea cum ratibus vela tractauit?* Habebat etiam Nero eburneos currus, vt meminit Suetonius his verbis: *Sed cùm inter initia imperÿ eburneis quadrigis quotidiè in abaco luderent.* Exiſtimo tamen hoc referendum eſſe ad luſum puerilem: Mos enim puerorum eſt, vt quadrigas ex aliqua materia conficiant & ludant, atque oblectentur. Neronem autem, vtpote puerum initio principatus cùm ſtudio equorum immodico teneretur, quadrigas habuiſſe eburneas conſtat, quibus ſuper abacum id eſt menſam vaſis eſcarijs potorijſque continendis accommodatam ludebant. Lego & apud Plinium currum ex ebore factum cum quatuor equis, tantæ exilitatis, vt muſca alis operiret. Habuiſſe interim nobiles Romanos ex ebore adornatos currus, certo eſt certius. Ouidius:

In Tacito. — G
Naues eboreæ. *Lib. 5. 6.* *Epiſt. 77.*
Currus eburnei.
Ad Liuiã. — H

Regaliq́, habitu, curruq́, ſuperbus eburno:

In Aulularia.

Clariſſimè Plautus:

Iſtas magnas factiones, animos, dotes, dapſileis
Clamores, imperia, eburata vehicula, pallas, purpuram
Nihil moror, quæ in ſeruitutem ſumptibus redigunt viros.

Oppida eburnea. *Lib. 6.* *Simulacra deorum.* *In Eliacis.*

In Cæſaris verò triumpho eborea oppida tranſlata Quintilianus tradit. Potiſſimùm deorum ſimulacra ex ebore fiebant. Pauſanias liberales propterea ac magnificos, minimeque parcos in peculijs circa diuinum cultum Græcos extitiſſe ſibi videre ait, quandoquidem ab India vſque & Aethyopia ebur ad concinnanda ſimulacra aduehi ſibi procurarent. Sed & Romæ erant. Virgilius id oſtendit, oſtenta enumerans, quæ mortem Cæſaris præceſſere: Ait enim.

Et mæſtum illachrymat templis ebur, æraq́, ſudant.

Iouis ſimulachrum.

Celeberrimum eſt ſimulacrum Iouis à Phidia factum, quem dijs quàm hominibus effingendis, meliorem artificem fuiſſe ferunt, in ebore verò longè citra æmulum, vel ſi nihil, inquit Quintilianus

A lianus præter Mineruam Athenis, aut Olympium Iouem in Elide fecisset, cuius pulchritudo adiecisse aliquid etiam receptæ religioni videtur, adeò maiestas operis Deum æquauit. De hoc Iouis simulacro sic meminit Strabo: *Præcipuum extitit solidum ex auro Iouis simulachrum à Cypselo Corynthiorum tyranno donatum. Ingentior his omnibus Iouis statua fuit, quam Phidias Carmeni Atheniensis filius fabrefecit ex ebore, opus magnitudine tanta, vt ædes sacra sit amplissima, ipse artifex non symmetriam videtur annotasse, sedentem effingens, tectum verò verticem pertingentem.* Meminit huius statuæ Propertius: *Lib. 8.*

Phidiacus signo se Iupiter ornat eburno.

Iuuenalis etiam elegantiam artificiumque eius indicans:

Phidiacum viuebat ebur:

Id est, tanto succussu erat sculptum, vt viuere videretur. Quare aiunt Iouem, vt gratum sibi fuisse hoc simulachrum indicaret, fulmine declarasse: ad quod alludit etiam Martialis laudaturus effigiem Domitiani:

Quis Palatinos imitatus imagine vultus,
Phidiacum Latio marmore vicit ebur?
B *Hæc mundi facies hæc sunt Iouis ora sereni,*
Sic tonat ille Deus, cùm sine nube tonat.

De hoc simulacro frequens est mentio apud Plinium. Damophon quoque referente Pausania Olympiæ Iouem solutis iam eboris compagibus ad vnguem exactissimè coagmentauit, quare ei sunt ab Eleis honores habiti de Pallade ab eodem ex ebore facta, sic Lucianus in volumine de imaginibus: Ego verò te ô præstans animi mulier nequaquam deabus comparaui, sed eximiorum artificum monumentis atque operibus ex lapide aut ebore confectis. Iam ea quæ hominum elaborantur industria, hominibus assimilare, impium esse non arbitror: nisi fortè tu Mineruam esse suspicata sis simulachrum illud, cuius author atque opifex extitit Phidias. Meminit & Ouidius: *Palladis simulachrum.*

Arcis vt Actææ vel eburna vel ærea custos
Bellica Phidiaca stat dea facta manu.

Quo autem in templo ea locata esset statua, colliges ex hoc Pausaniæ: In eadem via (qua Pellenem itur) propius vrbem est Mineruæ templum, lapide extructum vernaculo, deæ signum ex ebore & auro: artificem Phidiam fuisse dicunt: atque hanc quidem Mineruam elaborasse illum, antequam vel Atheniensibus eam, quæ in arce collocata est, vel suam Platensibus Mineruam fecisset. *In Atticis.*
C Fuere & aliæ Mineruæ eboreæ, Idem Pausanias, Mineruæ Aleæ signum Romanos positum habuisse ait, in eius fori aditu, quod est ab Augusto dedicatum. Fuisseque simulacrum id ex ebore totum. Endium opus fecisse: Item Mineruæ Panachæidis statuam ex ebore & auro factam. Eiusdem denique cum Neptuno pugnantis de Attica signum similiter ex ebore & auro factum. Ait præterea Argis in templo Castoris & Pollucis exigua ex ebore simulacra esse. De thesauro autem Selenūtinorum loquens: ij, inquit, ante suam calamitatem thesaurum suum Ioui Olympio dedicarunt, in quo est liber pater ore, pedibus & manibus eburneis. At in Metapontinorum thesauro (nam & hi suum iuxta Selenuntinorum thesaurum dedicarunt) Endymion est. Signi eius præter vestem ex ebore sunt omnia. De Iunonis eboreo simulacro meminit Statius: *In Arcadiis* *In Athaicis.* *In Atticis.* *In Corynth.* *Bacchi simulachrum.* *Li. 10. Thebaid.*

Hoc tunc Argolicæ sanctum velamine matres
Induerant ebur & lachrymis quæstuq; rogabant. *Apollo eboreus.*

Erat verò Romæ etiam eburneus Apollo, vt meminit Plinius, cùm ait: *Eques Romanus ante Apollinem eburneum, qui est in foro Augusti, mortuus est subito.* Ouidius Pygmalionem fabulatur ex ebore virginis simulacrum fecisse, eiusque amore captum à Venere impetrasse, vt in veram viuamque D virginem verteretur. Ptolomæus Philadelphus patri suo ac matri statuas ex ebore posuit, vt canit Theocritus. Quamuis modo tam pretiosum esset ebur, totque ac tanta ex eo pretiosa fierent, Aeliano tamen teste, fertur cornua fæminæ quàm maris maius pretium in hoc genere habuisse. Omne autem ebur temporis vetustate nigrescit: præterquam in agro Tiburtino, vbi etiam posita nigredine candor reparabatur; hinc iocus Martialis in Lycorim, quæ Tibur migrauerat, vt alba redderetur, sed nigra, vt erat, reuertebatur. *Metam. 10.* *Puella ex ebore.* *Eidil. 17.*

Dum Tiburtinis albescere collibus audit
Antiqui dentis fusca Lycoris ebur:
Venit in Herculeos colles, quid Tiburis alti
Aura valet: paruo tempore nigra redit.

Alicubi etiam ebur ibi candorem recuperare meminit hoc versu:

Lilia tu vincis & adhuc delapsa ligustra
Et Tiburtino monte quod albet ebur.

Vnde fortassis inuentus est, tingēdi mos ebur. Tingebatur autē purpureo potissimū colore; Hom. *Ebur cur tingeretur.*

Ὡς δ' ὅτε

 E

Ω'ς δ' ὅτε τίς τ' ἐλέφαντα γύνὴ φοίνικι μιήνῃ
Μηονὶς, ἠὲ κάειρα, παρήιον ἔμμεναι ἵππων, id eſt,
Sicut autem quando aliqua ebur mulier purpura tingit
Meonia, vel Caria, frenum futurum equorum.

Lib. de Ei ad Delphos. Plutarchus hunc locum citans, tingere interpretatur contaminare: *Vnum* (inquit) *quod eſt, ſyncerum eſt, & mixtionis purum: alterius quippe cum altero mixtione res contaminantur: quo pacto Homerus inquinari ait puniceo colore ebur tinctum: & infectores colorum mixtos corrumpi dicunt, & mixtionem corruptelam vocant.* Virgilius poëæ verſus ad verecundiorem ſenſum reddidit, de Lauinia pudore ſuffuſa; & tingere vertit violare:

Accepit vocem lachrymis Lauinia matris
Flagrantes perfuſa genas, cui plurimus ignem
Subiecit rubor & calefacta per ora cucurrit:
Indum ſanguineo veluti violauerit oſtro
Si quis ebur, vel miſta rubent vbi lilia multa
Alba roſis, tales virgo dabat ore colores. F

Lib. I. Ouidius tingendi verbum retinens, eundem Homeri locum imitatus eſt, dum canit de Proſerpina:

Senſit adeſſe deas, imperfectumq́; laborem
Deſerit, & niueos infecit purpura vultus,
Per liquidas ſuccenſa genas, caſtiq́; pudoris
Illuxere faces; non ſic decus ardet eburnum
Lydia Sidonio quod fæmina tinxerit oſtro.

Eandem ad Virgilij ſublimitatem aſſurgere Statius quoque conatus eſt:

Lactea Maſſagetæ veluti cùm pocula fuſcant
Sanguine puniceo, vel ebur corrumpitur oſtro.

Li. 2. Amor. Ad eandem rem faciunt etiam hi Ouidiani verſus, ex quibus præterea habemus tingendi cauſam:

Quale roſæ fulgent inter ſua lilia miſtæ,
Aut vbi cantatis Luna laborat aquis.
Aut quod (ne longis flaueſcere poſſit ab annis) G
Mæonis Aſſyrium fæmina tinxit ebur.

Si modò habere voles ebur vel oſſa rubro ceruleoue colore, aut quouis alio intincta, purga ea in primis, inquit Mizaldus, deinde coque in aqua aluminis: tum demum mitte in vrina vel calcis aqua, in qua diſſolutum ſit verzinum vel rubrica, aut cæruleus color, aliuſue, qui tibi arridebit, & vnà iterum coque, perfringerataq; extrahe, & perbellè tincta videbis. Idem ebur, & oſſa quæuis viridi colore tingi ait ad hunc modum: Sume aquam fortem, qua tantum æris, quantum fieri poterit, creditur: in ea oſſa quibus formis viſum erit, elaborata, per noctem ſine, & ita veros ſmaragdos colore imitatura promittit. Patitur ebur etiam cariem: id quod Plinius innuit, dum remedium præſcribit: *Vetus oleum*, inquit, *exiſtimatur ebori vindicando à carie vtile eſſe.* Gaudet autem humido & è contrario ſiccitate offenditur, ſi locus, in quo ſeruatur, nimia ſiccitate laboret, vt oſtendit Pauſanias ſimulacri Iouis Olympij exemplo, circa quod in luco, quem Altin appellant, pauimentum fuiſſe ait ex lapide nigro, proximè verò circa ſtatuam baſim, è Pario lapide, vt oleum ſtatuæ infuſum illic exciperetur: Conducere enim ſtatuæ illi ebur, & ne quid vitij ex vligine loci accidat, efficere: cæterùm Athenis in arce Palladis, quam Parthenon vocant, ſimulachrum eburneum, non oleum ſed aquam iuuare. Nam cùm locus valde æditus, ſiccus, ſqualiduſque ſit, aquam & rorem inde naſcentem deſidere. At in Epidauro quærenti ipſi, qui fieret, quòd Aeſculapij ſimulachrum nec aqua, nec oleo rigaretur, reſpondiſſe, ipſum & ſolium cui inſidet, ſuper puteum ſitum eſſe. Alias etiam agens de ſimulacro Palladis, quod Phidias fecit; aiunt (inquit) Pellenæi ſub ipſa deæ baſi altè deſcendere aditum, atque ex eo humidum halitum efflare; qui ſit ebori tuendo peridoneus. Sed de hac eboris natura conſule lector Nic. Leonicum in varia hiſtoria. Democritum inueniſſe aiunt, vt refert Seneca, quemadmodum ebur molliretur. Dioſcorides Zythum potionis genus eſſe ait, quod ex hordeo fit, quo madefactum ebur in omne genus tractile redditur: Græcè legitur, ἐυεργὴς δ' καὶ ὁ ἐλέφας γίνεται βρεχόμενος αὐτῷ. Hinc apparet Plinium ex Græco aliquo authore iiſdem aut ſimilibus verbis vſo, Zythum reddidiſſe hordei ſuccum, & pro elephante homonyma voce non ebur, vt debuerat, ſed ipſum animal. Plutarchus aliter emolliri poſſe negat in commentariolo, An ad infelicitatem ſatis ſit vitium: Cinere & aceto (inquit, interprete Marcello Virgilio,) madens os licio (ſiue acia malis dicere) ſecatur, & ebur Zytho mollitum flectunt & conformant: aliter autem non poſſunt. Certè ipſa vox ἐυεργὴς apud Dioſcoridem operi facilem & tractabilem materiam ſignificans, neque de animali; neque de elephantiaſi

Vt tingatur rubro aut cæruleo colore, & viridi.

Patitur cariem.

Lib. 14. Epi. 91.

Vt emolliatur.

H

A phantiasi morbo (vt ridiculè dubitat Marcellus) verba eius accipi posse conuincit. Accedit ratio, ebur scilicet macerari, mollirique Zytho, quoniam is acorem & vim aceto similem, quæ solidissima quæque penetret, in se contineat: facilè enim acescit aqua, in qua hordeum aut aliquæ fruges aliquandiu macerantur. Acetum etiam ex Zytho & similibus, vt cereuisia, potionibus fieri constat. Aceti feruidi vis tanta est, vt saxa penetret, cum cinere ossa emolliat, teste eodem Plutarcho: non igitur mirum, si Zythus etiam acorem in se continens & facilè acescens, eadem facultate eboris soliditatem remittit. Zythum Symeon Sethi φυκᾶν vocat. Elephantina ossa (inquit) in Zytho aliquandiu macerata, ceræ instar molliuntur: addit & reliqua, quæ Dioscorides de Zytho: sed hac quoque de re in elephantis historia dictum est. Quod si quis Plinio patrocinari voluerit, dixerit fortè fieri posse, vt pariter vtrumque verum sit, & ebur Zytho emolliatur, & eiusdem potu mitigetur elephas animal: nam cùm vino delectetur, vel ad ebrietatem, vt supra diximus, Zythum quoque libenter ab eo admitti verisimile esse, præsertim cum hordeo gaudeat, ex quo conficitur. Politur, vt ligna, ac potissimùm squatina, vt idem testatur Plinius: nitor verò hebetatur mensibus muliebribus. Habet modò & alios vsus. Ex eo conbusto atramentum ab Apelle adinuentum B esse aiunt, id elephantinum vocari, idem tradit. Ebur tota substantia corroborare & conceptum iuuare à practicis, inquit Syluius, scribitur, frigidum & siccum primo gradu. Hoc si vratur, vt decet, spodium vocatur, pro quo tamen alia quoque animalium ossa, bouis, arietis, canis obtrudantur. Ebori vis astringens, vt Dioscorides & Serapio tradunt, quæ tamen gustu non percipitur, sed emplastica potiùs, & absque morsu siccans: quare suspicandum est Dioscoridi vim siccandi imposuisse: non enim si quid fluxiones siccat, statim astringit. Huius scobe illito, paronychia sanantur, eodem teste; idem apud Plinium quoque legere est; qui & ramentis eius cum melle Attico, nubeculas in facie tolli, vulgò credi ait; sed & Sextus asserit, ebur cum melle contritum & impositum, maculas mirè sanare. Mulier (inquit idem) si quotidiè de puluere eboris faciem suam fricauerit, plagas mundabit; per plagas, vt exponit Humelbergius, intelligens, quas priore curatione maculas, Plinius nubeculas vocat. Ebur item & cornu ceruinum quidam miscent aduersus lumbricos. Ioannes Agricola scribit, medicum quendam scobem eboris vino aut liquore alicuius herbæ obstructione liberantis chymistarum fornace extracto maceratum, ieiunis ictericis propinasse, non absque successu. Conducit, inquit, hoc remedium obstructionibus diuturnis egregiè, & remouet insuper stomachi dolores supra alia pharmaca, quæ in hunc vsum comparantur. Exhibe- C tur etiam cum mulsa valde insigni facultate in comitialibus. Qui post ægritudines aliquas, vt lethargum aut pestilentiam, in obliuionem deciderint, eos maximè iuuat (inquit Aetius,) hiera Ruffi, & castoreum cum oleo occipiti illitum. Post purgationem hieræ, scobem dentis elephantis circiter drachmam vnam è mulsa potam non parum iuuare creditur; & castoreum similiter post purgationem drachmæ pondere cum melicrato. Ad elephantiasin ex eodem; Eboris & cornu ceruini ramenta cochlearij mensura sæpe ad prædictam mensuram (pharmaci ex cedria quod sic fit; acetum optimum, cedria, & succus brassicæ singula cyami mensura miscentur, & ieiunis mane præbentur) ammiscentur. Nam & per seipsum vnumquodque eorum potatum vtilissimum existit. Est autem spodij frequentior quàm eboris vis; quamobrem eius præparatio nequaquam præteriri debet. Hæc apud recentiores medicos præscribitur istiusmodi; Eboris in partes secti libram fictili crudo impone, & operculum luto circumquaque obline & agglutina, sic cremari finito, donec fictilia percocta sint; deinde exemptum ebur in tenuissimum puluerem terito & cribrato, mox in patina vitrea liquoris stillatitij rosacei affundens siccato. Vbi verò iam tertio contriueris, admiscebis liquori rosarum camphoræ subtilissimæ tritæ drachmas quatuor; & pariter conteres in tabula marmorea durissima: fingesque pastillos, & in denso aliquo vase, ne expirent, repones. Quod si D ebur defuerit, cornu ceruinum similiter præparabis, est enim hoc quoque efficax medicamentum ad multa, præsertim contra venena. Alij monent ebur aperto fictili cremandum esse, sic candidum fieri, secus nigrescere. Emplastrum elephantinum cur sic sit dictum, suprà ostensum est.

Aceti vis. *Vt poliatur.* *Atramentũ ex ebore* *Eboris vsus in medicina.* *Spodium quid.* *Lib. 28. c. 8.* *Spodij præparatio.*

MYSTICA.

ANGELOMVS Monachus ad hæc sacræ paginæ verba; *Fecit autem Salamon thronum de ebore magnum &c.* Solium (inquit) ecclesia sancta intelligitur, in qua pacificus noster regnans, iudicia sua facere dignoscitur, quia anima iusti sedes est sapientiæ; & bene de ebore illud factum esse memoratur, quod non ad solas diuitias intelligamus aptatum, sed quoniam elephas, cuius hæc ossa sunt, nimiæ castitatis asseritur, qui inter quadrupedia, & sensu plurimum valet, & temperanter miscetur fæminæ suæ, & coniuge secunda non vtitur. Hoc pudicis animabus decenter aptatum est,

3. Reg. 10. *Castitas indicata.*

Psal. 44 tum est, quia illæ ebur fuisse noscuntur, quæ per castitatem Christi domini secutæ sunt. Ita & Innocentia. Beda in explicatione horum Psaltis verborum: *Domus eburnea, cor innocentissimum & castissimum*; in ebore, inquit, est candor & per candorem designatur innocentia, quia vbi candor est, nulla macula est: similiter vera innocentia à Deo est sine macula, vt nec sibi nec alteri noceat. Rursus animal illud, cuius os ebur est, castissimum est, quia nec cognoscit, nisi vnam vxorem, & illam temperatissimè, atque ea mortua nunquam aliam cognoscit. Rectè ergo per ebur designatur castitas & innocentia: Et rursus alicubi: Ebur non ad solas diuitias, intelligamus aptatum, sed quoniam elephas cuius hæc ossa sunt, nimiæ castitatis asseritur, qui inter quadrupedia & sensu plurimo valet, & temperanter miscetur fæminæ suæ, & coniuge secundaria non vtitur: hoc pudicis fæminis decenter aptatum est. Sed & doctores (inquit Angelomus adhæc verba; *deferebantur Salamoni dentes elephantorum*) fortes propter nitorem sapientiæ designari possint, de quibus, inquit, sponsæ dicitur; *Collum tuum sicut turris eburnea.*

Castitas.

3. Reg. 10.

PROVERBIA.

Eburnei rastris solum vertere. Lib. 2.

EBVRNEIS *rastris solum vertere*, dicitur, qui re insigni & præclara abutitur, vt si quis eruditione pollens, in ea rebus vanis, inutilibus & famosis abutatur. Vtitur hoc aduerbio Prudentius contra Symmachum;

Haud aliter quàm cum rastris quis tentat eburnis
Canosum versare solum.

Ἐν ἐλεφαντίνῳ κολεῷ τὸ μολύβδινος ξίφος, id est, *In eburnea vagina plumbeus gladius.* Natum ex Diogenis Cynici apophthegmate, quod ante recitauimus. Dicetur, vbi res per se præclara illi adhibetur, vbi minimè addecet, vt si stulto contingant opes, fatuæ forma, genus ignauo eloquentia viro improbo, magistratus imperito. His enim rebus non modo ornantur, sed magis ridiculi fiunt. *Ebur atramento candefacere*, est genuinæ formæ cultum atque ornatum externum inducere, quo decus illud natiuum obscuretur magis quàm illustretur. Proinde læna Plautina puellæ naturali forma præditæ, tamen cerussam ad oblinendas malas postulanti; *Vna*, inquit, *opera ebur atramento candefacere postules.*

In eburnea vagina plũbeus gladius

Ebur atramento cande facere.

FINIS.

PARALIPOMENA.

De equis Hispaniæ quædam.

D locum Martialis de Bibili citatum à nobis folio 51. A. Ita omnes habent codices, (inquit Franciscus Ferdinandius de Cordoua Cordubensis in sua multiplici didascalia,) & omnes agnoscunt interpretes, vnico excepto Radero è Societate Iesu; is enim ex authoritate Hieronymi Zuritæ, *non equis & armis*, sed potius *aquis & armis nobilem*, legendum dicit. Quæstio certè non mediocris difficultatis est: nam & vetustorum codicum longæua authoritas, & Hispanorum equorum non inanis, aut recens laus antiquam tuentur lectionem: tum Biblitanarum Salonis fluuij aquarum celebre nomen, & probatissimum Zuritæ ingenium in contrariam nos, vel nolentes traducere possint sententiam. Et quidem Mela de Hispania hæc inter alia: *Viris, equis, ferro, plumbo, ære, argento, auroque tam abundas.* Citat deinde alias veterum de equorum Hispanorum pernicitate authoritates, quas nos suis quasque locis recitauibus. Ipse verò non tam ob Zuritæ, quàm etiam Gasparis Barreyri eruditissimi æquè ac iudiciosissimi viri authoritate hanc correctionem probat, non leuibus (inquit) adductus coniecturis. Constat enim plus satis celebrem fuisse ac nobilem Salonis fluuij aquis Bilbilim, cùm è contrà Bilbitanos equos à nullo vnquam laudatos certò sciamus. Imo neq; pernices nimium equos gignere alta & scopulosa loca (qualem scimus fuisse Bilbilim) deprehensum est, quantumuis labori perferendo aptissimi sint. Hispanos tamen equos, vt plurimum, pedum potius velocitate & alacritate animi, ac corporis forma, quàm robore pollere quis non videt? ac ne quid intactum relinquamus, Bilbilim in alto loco sitam, ac proinde non eam esse quæ hodiè Calataiud, vt vulgus credit, apertè ostendit Martialis ipse, cùm eam altam vocitet: Cap. 48. Locus in Martiale expensus.

Municipes Augusta mihi, quos Bilbilis acri
Monte creat, rapidis quos Salo cingit aquis,

vt ex Barreyro legit Ortelius, vel (vt alij codices habent) *alto monte*, quamuis perperam in pluribus codicibus, *agri monte* legatur: sed ego quid sit agri monte non video. Simile illi indidit cognomen, *alta* nimirum, Sidonius Apollinaris.

Quid celsos Senecas loquar, & illum Quem dat Bilbilis alta Martialem?

Idem Ferdinandius adductis Varronis aliorumque de Lusitanis equabus, earumque ex vento conceptione, de qua nos agimus fol. 90. & 91. huic ait subscripsisse sententiæ ex recentioribus Florianum de Ocampo non vno in loco, ac Ludouicum Viuem: Resendium verò hanc opinionem, nimirũ an equæ ibi ita concipiant, nec improbare, nec approbare: referrre tamen quærentem se à quodã hospite suo agri Beneuentani iuxta Tagum, ecquid hac de re ipse sciret? hæc ab illo accepisse: nunquam scilicet hæc se aut vidisse aut audiuisse, habuisse tamen pulchram quandam equam, quam vt melius proximis nundinis vendere posset, in insula quæ in medio Tago est, solam inclusisset, vt pabuli abundantia saginaretur, eamque post duos menses grauidam reperisse, cùm nullus illic accessisset admissarius; Septimo deinde mense enixam esse, non quidem animal, sed concreti sanguinis informem materiam, abortumque suspicatum. Maiolus verò id pro certo retulit. Et simile quidem ex Solino (vt ait Viues) Diuus Augustinus affert de Cappadociæ equis, eas nimirum affirmans vento concipere, sed non hac de causa id verum esse dicendum est: in ijs enim quæ fidem nostram non tangunt, sacris doctoribus (quod pace eorum, dixerim) ea duntaxat fides adhibenda est, quæ ijs, ex quibus illi suam desumpsere narrationem adhiberetur. Aelianus certè id affirmans, equas, ait, vento concipere pastores testantur, quibus assentiunt Homerus & Aristoteles, qui ipsas dicit Venere stimulatas ad Boream aut Notum aufugere. Hanc autem narrationem primus in lucem misisse creditur, à quo accepere cæteri, M. Varro, diligens certè vir, sed qui in multis etiam (homo quippe) verum non est assecutus, & id etiam suorum temporum æqualis Vergilius, licet non de Hispanis (vt Varro) de equis tamen in communi eleganter suo more decantauit. Credo tamen alterum aut vtrumque illorum fabellam hanc mutuatum esse ab Homero. (Poëtarum horum versus suo loco attulimus.) Fabulosum verò esse hoc totum & authoritate & ratione & experientia patet: authoritate quidem summi viri Aristotelis, qui hominem & equum coitu duntaxat generari ait in problematibus, cuius rei rationem reddit: quæ enim animalia vel coitu, vel sponte naturæ generantur, cùm tempus suæ generationis breuissimum habeant, possunt à qualibet ca sa generari, quæ diuturnum generationis tempus vt decem vel duodecim mensium, ea certe vel ex coitu, vel nullo pacto (vt ipse Lib. 4. c. 5.

inquit

inquit) procreantur necesse est; & hoc, quia plurimis & perfectis illis quidem dispositionibus animalia hæc, quæ longo tempore in vtero perficiuntur, vtpote perfecta, indigeant. Perperam autem Aelianus, & alij recentiores authoritate Aristotelis ad hanc fabellam astruendum vtuntur: ille enim solum ait, equas dum equiunt, ni retineantur, currere non in Orientem aut Occidentem versus, sed ex aduerso Aquilonis aut Austri; nec appropinquare quenquam pati, donec vel defatigatæ desistant, vel ad marem deueniant. Non ergo illę Zephyrum ore excipientes, ore ingrauidantur ex Aristotele, sed potiùs currentes marem quæritant. Cur autem potius contra Austrum & Aquilonem, quàm versus aliam partem currant, nec explicauit Aristoteles, nec me assecutum esse adhuc ingenuè fateor. Hoc duntaxat ex eodem authore certò scimus: *Pastorum doctrina statutum interesse ad maris ac fæminæ pecoris fœturam, non solùm si ita accidit, vt initus Aquilonijs, Austrinisue flatibus fiat, sed etiam si cùm pecus coit, spectat ad Aquilonem aut Austrum.* Experientia verò id falsum esse satis constat: non enim vllus vnquam se hoc vidisse affirmauit: quin & nos qui aliquot ab hinc annis totum illum tractum Olyssiponensis vrbis, Hispanarum, ne dicam Occiduanarum maximæ & opulentissimæ oculis perlustrauimus, nihil vnquam simile ab aliquo homine, quantumuis vrbano, quantumuis rustico audiuimus. Quod autem Resendius narrat (si modò illi vera retulit hospes) accidere potuit, vel equi alicuius admissione, qui parum obseruatus flumen tranarit, vel sanguinis ipsius equæ pabuli copia saginatæ superabundantia, partum enim illum fuisse nec ipse hospes certò asseruit. Quòd si ex authoritate Lactantij grauissimi viri, aliqui putent credendum esse hoc, falluntur planè, is enim sic: Quod si animalia quædam vento & aura concipere solere omnibus notum est, cur quisquam mirum putet, cùm spiritus Dei, cui est facile quicquid velit, grauatam esse Virginem dicimus? Illa enim verba non de equarum conceptu, sed ostrearum potius, quæ aperto ore auram excipientes (vt naturales asserunt) grauidæ fiunt, intelligenda procul dubio sunt, neque etiamsi explicitè id affirmaret de equis, aliquid nobis negocij faceret: sancti enim (vt alibi diximus, cùm de Phænice ageremus) communi vulgi opinione, veluti argumento ad hominem validissimo, quod illis satis erat, sæpe contra Gentes vsi sunt. Iudiciosissimus itaque author Trogus Pompeius, siue eius abbreuiator Iustinus, qui natione creditur Hispanus, hanc de Lusitanorum fœcunditate equarum narrationem iure retulit, vt fabulosam, atque eius non inelegantem reddidit rationem. In Lusitanis, inquit, iuxta fluuium Tagum equas vento concipere multi authores prodiderunt: quæ fabulæ ex equarum fœcunditate & gregum multitudine natæ sunt, qui tanti in Gallatia & Lusitania ac pernices visuntur, vt non immeritò ipso vento concipi videantur. Hęc ille: vera quidem narrans de gregum multitudine, quæ quidem fabulæ causa, in hoc tamen cum cæteris omnibus lapsus, quòd Lusitanos aut Calleicos equos pernicissimos esse Hispanorum omnium crediderit, cùm tamen certò certius sit Bœticos, Cordubenses præcipuè (dicto absit inuidia) reliquos omnes & pedum velocitate & corporis pulchritudine longè anteire. Hucusque ille.

Lib. 4. de generatione animal ca. 2.

Lib. 4. c. 11.

Lib. 44.

DE CENTAVRIS QVÆDAM EX eodem, addenda sententiæ Francisci Floridi Sabini fol. 197.

CENTAVROS etiam esse affirmare videtur Apuleius, licet dubitanter de Hippocentauro grauissimus author Hieronymus (eius verba nos suo loco citauimus) scriptis mandauit; quemadmodum & ex vetustissimis scriptoribus Xenophon malè ab aliquibus pro contraria citatus sententia; aliquando enim dubitat, aliquando verò potiùs videtur affirmare, eius verba hæc. *Quò fit vt maximè ex omnibus animalibus adamem Hippocentauros, si fuerunt; quippe qui tum hominis vterentur ante rem consultandi prudentia, & manuum artificio, tùm haberent equi & velocitatem & vires.* Et inferius. *Itaque hoc sanè melius est, quàm Hippocentaurum esse natum: Hippocentauros enim arbitror multis carere bonis, quæ ab hominibus sunt inuenta, vt ijs scilicet est vtendum: multis enim carere voluptatibus equis innatis, quonam pacto ijs frui oportet. At ego si equitare didicero, cùm in equo fuero, agam scilicet quæ Hippocentauri sunt; cùm ex equo descendero, & canabo & induar, & me quieti dabo, quemadmodum alij homines. Quare quid aliud sim futurus quàm diuisus Hippocentaurus, ac rursum compositus? Insuper his etiam rebus Hippocentaurum antecebo: nam*

Lib. 4. Asini aurei.

bo: nam ille duobus prospiciebat oculis, duabusq; auribus audiebat: at ego oculis quatuor coniectabo; & quatuor auribus præsentiam: aiunt enim equum manifestare hominibus multa, quæ oculis prospicit; ac multa significare auribus, quæ ante auditu percepit, &c. Ita Chrysantes apud Xenophantem. Sed quid per emendicata (vt ita dicam) suffragia huius opinionis quæritem authores? ipsamet id tenet scriptura sacra apud Esaiam. *Et oriuntur in domibus eius spinæ & vrticæ, & paliurus in munitionibus eius, & erit cubile draconum, & pascua struthionum: & occurrent dæmonia, Onocentaurus, & Pilosus clamabit alter ad alterum. Ibi cubauit lamia, & inuenit sibi requiem, &c.* Vbi aduertendum, (inquit Ferdinandius,) quòd antiquissimus quidam meus bibliorum liber ante centum triginta quatuor annos Venetijs excussus, aliter legit, nimirum, *& occurrent dæmonia Onocentauris:* ad modum ferè versionis Septuaginta virorum, quæ quidem sæpius in hoc loco Onocentaurorum fecit mentionem: nam ab eo, in quo nostra habet; *& extendetur super eam mensura;* ita legunt Septuaginta: *Et immittetur super eam funiculus Geometriæ deserti, & Onocentauri habitabunt in ea, principes eius non erunt: reges enim & magnates eius erunt in perditionem, & pullulabunt in ciuitatibus eorum spinea ligna, & in munitionibus eius: & erit caula Sirenum & atrium Struthionum & occurrent dæmonia onocentauris: & clamabunt alter ad alterum: illic requiescent Onocentauri, inuenientes sibi requiem: ibi nidificauit eritius, & saluauit terra filias eius cum securitate.* Ecce tibi non vno in loco Septuaginta viros Onocentauri facientes mentionem, quamuis verum sit paraphrastem Chaldæum pro *Onocentauris, Cattis* vertere; quam lectionem Benedictus Arias Montanus secutus, animalia dicit Hæbreo ibi nomine significari rapacia & ferocia, veluti syluestres Cattos, seu potius feles, nobis (Hispanis) Gattos monteses: Verumenimuerò vulgatæ nostræ irrefragabilis fides, & Septuaginta virorum maxima authoritas plus satis huic suffragantur opinioni. Qua quidem perpensa & cum superiori, quæ illi aduersari videtur, collata, duo procul dubio statuenda iudicat; primum, fabulosum esse, dicere centaurorum populos, qui ex parte homines, ex parte equi essent, aut asini, rationeque & equina simul vterentur natura, vllibi gentium vnquam extitisse; idque vel poëtarum fuisse inuentum, vel Thessalorum certè ab effectu cognomen. Plinius de rerum agens inuentoribus. *Pugnare ex equo Thessalos, qui Centauri appellati sunt, habitantes secundum Pelium montem.* Qua de re omnino videndi Seruius & Palephatus. Secundò, tenendnm dicit, tam verum esse quàm quod verissimum, extitisse & existere posse hodie in rerum natura Hippocentauros, aut onocentauros, id est monstra quædam, & ferocia animalia rationis expertia, quæ ex equina partim, partim ex humana constarent forma. (Formæ autē nomine figuram, inquit, intelligo.) Idque ratione conuinci, & exemplo: ratione nullam enim in se monstrum hoc inuoluere contradictionem: neque vel tantulum vrgere Lucretij & aliorum argumentationes in contrarium à duplicitate naturæ, seminis diuersitate, disparitate membrorum, ætatum & pastus: Non enim duplicitatem admitti naturæ; hoc enim impossibile futurum, imo verò vnicam naturam & formam Hippocentauri scilicet, aut Onocentauri. Neque seminis diuersitatem, aut disparitatem membrorum obstare, sed neque ætatum, aut pastus. Centauri enim, ait, cum ex partialibus equi & hominis constent formis, temperata ex vtriusque animalis vita fruentur ætate, non enim tam citò senescent, vt equi, neque tam longo tempore, quanto homines viuent, vescenturque vel herbis, vel arborum fructibus, qui pastus multis mortalium cum belluis communis est. Quemadmodum ex equa & asino, vel è conuerso, mulus, ex cane & vulpe vulpicanes, ex lupo & cane lyciscos nasci videmus, ita monstra hæc Onocentauros, ex hominis & equæ, seu asinæ commixtione nasci posse credere par est, quemadmodum & in India accidere refert Plinius ex Duri. Duris Indorum quosdam cum feris coire, mistosque & semiferos esse partus. Vnde bene Plutarchus in Gryllo; *Quando & capris tentauerunt viri & serophis & equis illudere, mulieres quoq; in bestiarum mares insanierunt: ex huiusmodi enim nuptijs Minotauri vobis & ægipanes, & meo iudicio sphinges suppullulant, & centauri:* Maximè cùm ex Obsequente constet, Tiberio Graccho, M. Iuuentio Coss. Cere porcum humanis pedibus & manibus natum, mulierem item serpentem peperisse viuum, L. Scipione, C. Norbano Coss. cuius & Plinius meminit, sicut & Alcipæ partus, quæ quidem elephantem peperit. Xerxi regi vulpem ex equa natam, Alexandro ex muliere monstrum, quod superioris corporis partes hominis, sed mortuas habuerit inferiores diuersarum bestiarum, sed viuentes, ex muliere quoque vitulum natum affirmat Isidorus. Sed qui multa alia prodigiosorum partuum velit exempla, Franciscum de Bouistam Launai dominum consulat. Sic ferè ille. Cæterùm ridicula planè sunt, & à vero aliena quæ de ratione ait, & exemplo: propterea quod semen humanum (vt cætera taceam) maturum est mense nono, equinum duodecimo; quam rationem maximi facit Aristoteles, & exempla pleraque quæ affert, nulla sunt. Quis enim dixerit Alcipen, quæ elephantem peperit, cum elephante rem habuisse?

Cap. 34.

Hippocentauros dari vt dicendū.

buiſſe? quis equam cum lepore, quia leporem peperit? Quare & ipſe Ferdinandius velit, nolit, ſubiungit. Verùm neceſſe non eſt ex adulterina & nefanda commixtione natos eſſe Hippocentauros aſſeuerare, cùm monſtra hæc vel caſu naſci, vel aliqua talis poſſit ſpecies, quemadmodum & ſatyrorum, vt inferius dicetur, Cynamolgorum in Aethiopia, & India, canina habentium capita, hominum cætera, ex Plinio, Solino, Iſidoro, Hippopodum qui ſeptentrionalium quarundam inſularum accolæ, de quibus Mela. In his eſſe Oonas qui ouis auium paluſtrium & auenis tantùm alantur. Eſſe equinis pedibus Hippopodas. Quem conceptis verbis ſecuti Plinius, Solinus, Iſidorus noſter, quorum etiam meminit Dionyſij interpres ſeu Priſcianus in Periegeſi.

Poſt Hippomolgi ſunt, Hippopodeſq́; potentes.

Vnde concludendum dicit ſanctos patres & I. C. ità conciliari poſſe, vt qui priorem ſecuti ſententiam Hippocentaurum dari negent, de eo intelligendi ſunt loqui, qualem deſcribunt nobis poëtæ, nimirum, & ratione, & equi etiam natura prædito: hoc enim quis non videt maximam inuoluere contradictionem? non verò contradicant ſecundæ dari poſſe affirmanti monſtra hæc, quæ formam ſimul equi ex parte, & humanam ex parte (rationem ſemper excipio,) in ſe contineant. Sicut & ſecundæ opinionis authores nullo modo concedere voluiſſe credendum poſſibilem eſſe gentem illam, cùm tamen monſtra hæc conſtanter aſſeuerent. Quod ſenſiſſe, inquit, dixerim Seruium Grammaticum, dum ad illud ſexti Aeneidos, *Centauri in floribus ſtabulant: Bene in foribus*, inquit, *quia ea quæ contra naturam poſſunt creari, ſtatim pereunt. Vbi contra naturam*, id eſt prodigij loco, & præter aſſuetum naturæ ordinem intelligendum. Eſſe namque monſtra hæc ambigendum minimè ex ſupra allatis, ratione nimirum, exemplo (de his quæ dicit, non admiſimus) & authoritate oculatorum teſtium, Plinij & Antonij Magni, cui ne ſpectrum aliquod ſub Centauri forma ſeſe videndum obtuliſſe credamus, ſed verum potius Hippocentaurum, argumento id erit, quod Hippocentaurus ille in vaſtiſſimis Aegypti ſolitudinibus viſus, vnde allatum fuiſſe Claudio Imp. Hippocentaurum, quem ipſe vidit, teſtatus eſt Plinius. Deſerta enim & inuia loca (ſed præcipuè eremus illa Aegyptia, vt & Africana) monſtruo-
In vita Pauli ſorum animalium feraciſſima ſunt (vt ait Hieronymus) quemadmodum in ijs Onocentauri reperiuntur, ac Satyri, ex quorum numero alterum in illo itinere Antonius, alterum ſe vidiſſe ipſemet retulit Hieronymus. Atque ita Eſaias propheta loco ſuperiùs adducto, Onocentauros & Piloſos (quo nomine Faunos & Satyros intelligunt interpretes, ego verò (inquit Ferdinandius) palace illorum, ſimias potius aut Cynocephalos crediderim ſignificari,) habitaturos eſſe Hieruſalem prædixit, non ex eo quòd reuera animalia iſthæc illa deberent incolere loca, quemadmodum neque ſtruthiones, ſed quod ad eam redigenda eſſet ciuitas quondam populoſa vaſtitatem ac ſolitudinem, vt deſertum potius, & draconum cubile, ſtruthionum paſcua, onocentaurorum & Piloſorum ſedes, quàm vrbis alicuius veſtigium videri deberet. Atque ita locum illum ex Di-
In Eſaiam. ui Hieronymi doctrina bene interpretati ſunt Arias Montanus, Ribera, atque alij nonulli re-
In Apocal. centiores. Hæc ferè ille cap. 8. ſuæ didaſcaliæ multiplicis.

Ex eodem de Monocerote quædam.

IDEM Franciſcus Ferdinandius recitatis cùm veterum, tum recentiorum ſuper monocerote teſtimonijs, quæ, tribus exceptis, Pauli Iouij & Ioannis de Heſe presbyteri Traiectenſis, quem alioqui mendacem eſſe profitetur, & Nicolai de Comitimus recitauimus, miratur ſanctiſſimũ æquè atq; eruditiſſimũ virum Ambroſium ſcripſiſſe aliquando; *Cornua quomodo poſuit vnicornuũ, cum ipſe vnicornus*
Lib. 11. de benedictionibus. *inter generationes ferarum (vt periti aiunt) non inueniatur.* Cùm tamen certò certius ſit, non modò animal prædicta forma, peculiari nomine vnicorne dictum, exiſtere in rerum natura; verùm pleraque etiam alia vnicornua animalia, veluti boues vnicornes Indici, de quibus Plinius: *In India & boues vnicornes ſolidis vngulis vnicornes.* Solinus, *ſunt præterea boues vnicornes ſolidis vngulis, nec bifidis.* Sicut & in Aonia, quæ montana Bœotiæ pars. Op-
Lib. 1. de Venat. pianus de tauris agens:

Solipedes ſunt Aonÿ varium genus vnicornes
Et ex media cornu exitioſum attollunt fronte.

Lib. 6. de bel. Gall. Boues item in Hercinia Germaniæ ſylua, quos ita deſcripſit Cæſar. *Cerui figura, cuius è media fronte inter aures vnum cornu exiſtit celſius magiſque directum his, quæ nobis notæ ſunt, cornibus; ab eius ſummo ſicut palmæ ramique latè diffunduutur.* Sunt & aſini Indici vnicornes; ſunt &

rhinoce-

rhinocerotes: non ergo possunt vnicornua animalia inter generationes ferarum non inueniri; sed cur dixerit isthæc sanctissimus doctor, si nos (fortè quia infirmioris sumus iudicij) adhuc latet, alijs elatioris ingenij scriptoribus perscrutandum relinquere satis erit. Sic ille. Nunc quæ de Monocerote Iouius, & Ioannes de Hese scribunt, recitemus. Hic itaque in suo itinerario (quod tamen totum, inquit Ferdinandius, innumeris ac portentosis scatet mendacijs fabulisque) de quodam agens fluuio, qui à Sinai monte quatuor dierum itinere distat, isthæc inuita & crassa (vt aiunt) Minerua (verba sunt Ferdinandij) refert. *Et adhuc hodiernis temporibus, vt dicitur, animalia venenosa intoxicant illam aquam post occasum Solis, sic quòd bouina de illa bibere non possunt. De mane verò post ortum Solis venit vnicornus, ponens cornu suum ad prædictum fluuium, expellendo venenum ex illo, vt in die cætera animalia sumant potum, quod idem ipse vidi.* Nicolaus de Comitibus Venetus, venenatis rebus remedio esse Monocerotis cornu affirmat, illudque animal reperiri in Mangi Orientalis Indiæ prouincia. Paulus verò Iouius elegantissimus scriptor, de regno agens Gogiano, quod supra Nili ortum in extrema penè Africa iacet, excelsis montibus, ac densissimis syluis immanium omnis generis belluarum plenis abundante; *idem (inquit) affirmant de monocerote, quod animal vnicorne à nostris appellatum, pulli equini forma, colore cinereo, iubata ceruice, hircina barba, bicubitali cornu armatam frontem præfert, quod læuore candoreque eburneo, & pallidis distinctum spiris ad obtundenda, hebetandaq; venena mirificam potestatem habere dicitur: cornu enim immisso, & per limphas circumducto fontes expiare perhibent, vt salubriter viuat, si inde virosæ bestiæ præpotarint, id viuo animali non detrahi, cum vllis insidijs intercipi nequeat; cornu tamen sponte decisum in desertis reperiri, vt in ceruis accidere videmus, qui ex senectæ vitijs renouante natura, vetus cornu exuunt, venantibusq; relinquunt: Hoc cornu regijs impositum mensis, toxica si qua sunt epulis indita emisso statim admirabili sudore conuiuis prodere narrant. Ex his duos vidimus bicubitales brachiali ferè craßitudine: primum Venetijs, quod postea Senatus Solymanno Turcarum Imperatori dono misit: alterum pari propè magnitudine, sed præcisa cuspide argenteæ basi insertum, quod Clemens Pontifex Maßylian profectus, pro insigni munere ad Franciscum regem detulit. Cæterum de vi tantæ dotis in hac animante nihil plus affirmauerim, quàm quod eulgata fama credentibus suadet, cum antiquorum authorum nemo, quod legerim præter vnum Aelianum Græcum, quicquam de hac Monocerotis admiranda potestate memoriæ prodiderit.* Hucusque Iouius. Nicolaus de Comitibus Venetus in suo itinerario cuiusdam meminit portentosi animalis (fortè illud asinus Indicus, quale enim sortitum sit nomen, non declarat hic author, licet Maiolus Rhinocerotem nominasse aliud agens dicat, cum quo tamen aliquam videtur habere similitudinem.) Hic igitur scriptor, Mangi Orientalis Indiæ describens prouinciam. *Est ibi etiam*, ait, *quoddam animal caput habens porcino simile, caudam bouinæ, quamuis brachio longius, color illi & proceritas velut elephanti, cum quo illi perpetuum bellum, cornu illud omni dicitur venenatæ rei remedio esse, qua de causa magno est in pretio.* Vulgò certè creditur ab omnibus cornu huic vnicornij dicti talem inesse naturalem vim, vt venena à cibo expellat, vel potu, & ideo in magno vbique gentium æstimatione est. Vidimus nos Romæ duo, Clementis VIII. P. O. M. B. alterum, alterum verò ipsius nepotis illustrissimi principis Petri Cardinalis Aldobrandini, quæ quidem inter pretiosam vtriusque supellectilem non minimo habebantur in pretio: vtrumque bicubitali longitudine, brachiali crassitudine. Videramus iam prius aliud Toleti in pharmacopolæ illius taberna, cui regio munere concessum, vt theriaca solus conficiat; quod tamen multò erat breuius; vix enim palmum cum semisse implebat, & nigrius alijs, acutæ quidem cuspidis, sed adeo crassum, qua parte erat resci ssum, vt vix tribus posset palmis orbis eius circumscribi. Hoc verò cornu ingenuè fassus mihi est pharmacopola vnicornij non esse; talem ei inesse naturalem virtutem experimento se comperisse affirmauit, vt præsentem contra venena omnia vim haberet; qua de causa illud ipse sibi ad conficiendum theriaca comparauerat: cuius rei fides sit penes authorem: Et quicquid sit de medica asini Indici virtute, (Vnicornij enim propriè dicti cornu haud puto talem inesse potestatem; non enim tot latuisset veritatis & arcanorum naturæ diligentissimos indagatores antiquos) cornua certè, quæ sub hoc nomine circumferuntur, neque monocerotis neque Indici asini, sed neque rhinocerotis etiam esse puto, sed vt plurimùm piscis potius cuiusdam, qui in Septentrionali plaga reperitur, Monocerotis dicti, eò quòd vnicum in fronte maximum cornu habeat, de quo Olaus Magnus. Monoceros est monstrum marinum, habens in fronte cornu maximum, quo naues obuias penetrare possit, ac destruere, & hominum multitudinem perdere, sed in hoc pietas diuini numinis nauigantibus prouidit, cùm ferox sit hæc bellua, tarditas sua quam habet maximam, præuisa timentibus eius accessum fugam concedit. Cuius etiam piscis meminit in monocerote Albertus Magnus, & alij qui de piscibus copiosè tractarunt. Non itaque nos circulatores cornua venditantes Monocerotis circum-

Hist lib. 18.

Dier. Canicul. 1. p. col. 7

Li. 21. c. 10.

tis circum-

tis circumueniunt, ſi huius venditant piſcis cornua: ab illorum tamen emptione ſenſatus quiſque, ni ſuas in caſſum abire pecunias velit, abſtineat, neceſſe eſt. Hactenus Ferdinandius, qui itidem pulcherrimè examinatis de monocerote & rhinocerote ſcriptorum authoritatibus, num monoceros rhinoceroti idem ſit, diſputat, vt in rhinocerotis hiſtoria Deo concedente apparebit.

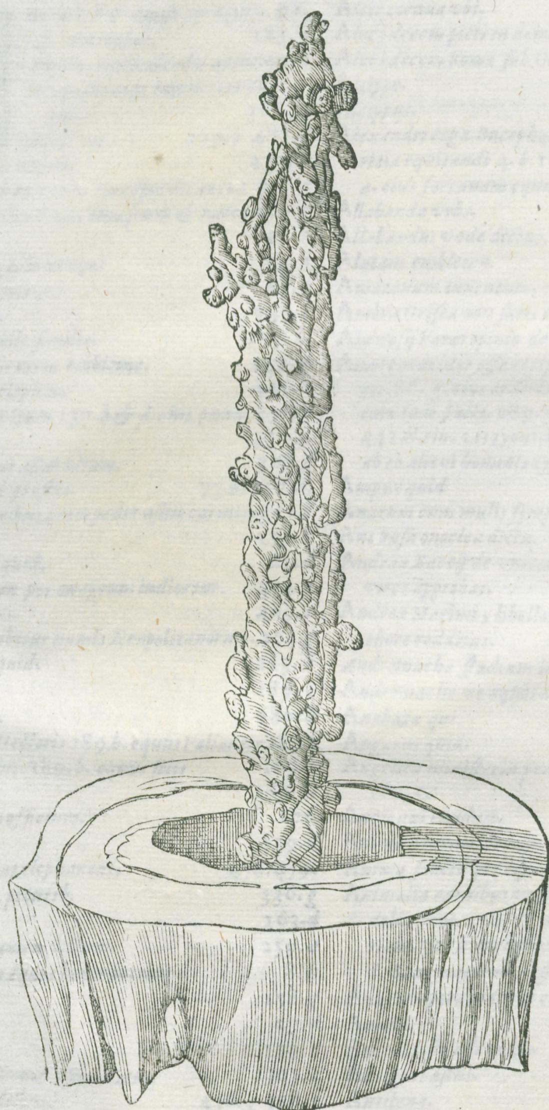
APPENDIX ALIA AD HISTORIAM de Elephante.

INTER cætera quæ habeo in muſæo rariora, fragmentum eſt dentis elephantini, ſed longè durioris ſubſtantiæ, coloriſque non vt cæteri dentes, albi, ſed ferè buxei. Donabat id Vir fide dignus, idemque aliquot editis de re medica operibus eruditiſſimis clariſſimus D. Ioannes Cecchius, in hoc almo gymnaſio profeſſor publicus, atque archiater pontificius; qui non dentis partem eſſe affirmabat, ſed catarrhum in tam duram ſubſtantiam conuerſum cùm è capite elephantis deſtillatione laborantis in dentis concauitatem (qua enim capiti dens inſeritur, cauus eſt) exciperetur, id quod ſtillæ ipſæ inſtirias ijs non abſimiles, quas brumali tempore ex tectis pendere cernimus, immutatæ, mihi aliiſque, quibus catarrhi diuerſi effectus non ignoti ſunt, facilè perſuadent, ipſaque pictura intuentibus indicat.

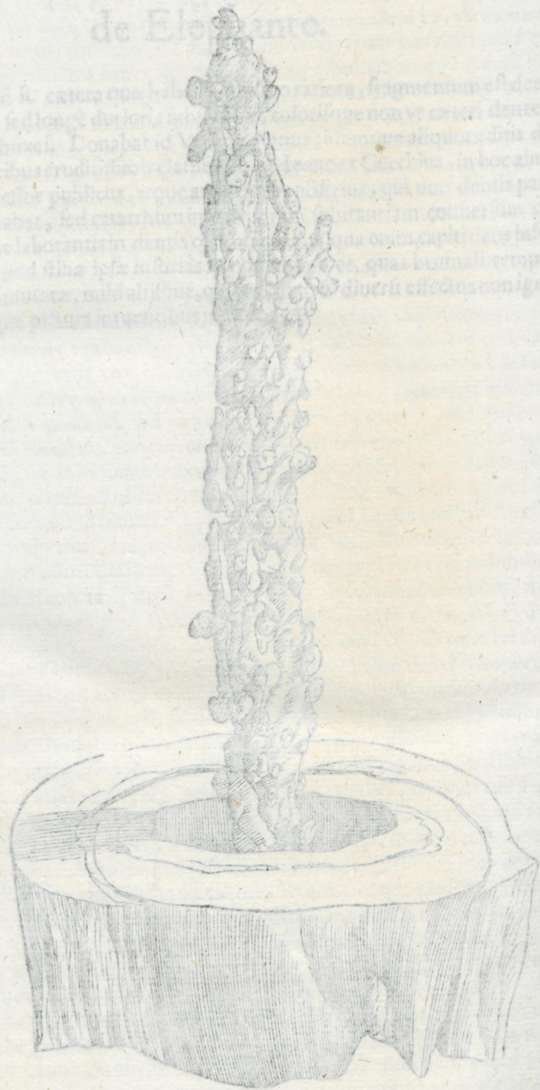
CATAR-

CATARRHVS ELEPHANTI lapidescens.

INDEX

CATARRHVS ELEPHANTI lapidescens.

INDEX

INDEX RERVM, ET VERBORVM, NECNON DIVERSARVM Linguarum locupletissimus.

ministri

B

C

INDEX.

Claudij

in numo

E

Empori-

mas

INDEX.

F

G

H

Haretici

Hippo-

M

Manus

INDEX.

N

O

P

Q

R

S

Trisip-

X

Z

GRAECA.

A

B

Γ

Δ

INDEX.

Νάννος

INDEX.

INDEX.

BOE-

INDEX.

MENDA LECTOR AMICE SIC EMENDA.

In eodem, lege, in eosdem f. 3. d. ὀρνίθιον, l. ὀρνίθων. 13. c. comprehẽsem. l. cõprehensam. 24. e. χάι-
την. l. χαίτην. ibid. prebentur. l. probentur. 25. b. quasit. l. quatit. 30. g. oblenga. l. oblonga. 32. c. bonorũ
oculorum & pilosæ caudæ. l. bonos oculos & pilosam caudam. 35. a. veberetur. l. veheretur. 39. a. ha-
mus. l. hactenus. 47. d. Sttabo. l. Stradano. 53. b. verbetibus. l. verberibus. 78. f. Bellephorontis. l. Belle-
rophontis. 80. e. incundam l. ineundam. 89. d. ductu l. dictu. 90. g. optimam. l. optimum. 109. e. fremi
l. freni. 103. b. curilibus. l. curulibus. 107. d. fiet. l. fiet. 108. f. animosi. l. annosi. 110. g. in margine. sonoa-
tes. l. sonantes. 111. e. Mardacitatem. l. mordacitatem. 114. e. grandarij. l. gradarij. 117. a. stimul. l. sti-
muli. 119. b. equotum. l. equorum. 124. g. Pertinax victus fuit, dele victus. 128. h. requirisse. l. requisi-
uisse. 129. d. acderet. l. accederet. 131. a. diuendubant. l. diuendebant. 136. e. hon. l. hoc. 138. f. cunt. l.
eunt. 141. d. ocdicit. l. occidit. 144. e. macesset. l. macrescit. 144. f. multa l. multo. 147. b. Pheicippides. l.
Pheidippides. 157. in margine. deuorandum. l. deuorandam. 157. d. ἱπποογνώμων. l. ἱππογνώμων.
158. e. duruum l. durum. 168. f. infermi. l. inferni. ibid. regi. l. rei. 172. f. ocrusset. l. occurrisset. 173. c.
Sole. l. solere. 176. g. Etimolugus. l. Etimologus. 178. f. Hippocromius. l. Hippocronius. 180. e. quod
l. quos. 183. d. meliora l. meliore. 191. c. firmem. l. firmam. 193. b. antiquam. l. anticam. 198. g. argen-
te. l. vrgente. 201. b. Tragidi. l. Tragici. ibid. d. donatio. l. donato. 205. a. equas l. equus. ibid. b. capitolo
l. capite 207. d. aut l. autem. ibid. Hermaleo. l. Hermolao. 208. f. miseri. l. misceri. 209. c. contractionem.
l. contractione. 2. a. loco. l. loca. 214. e. ducit. l. ducunt. ibid. g. possit. l. possunt. ibid. locuplex. l. locuples.
215. a. temones. l. temone. ibid. c. annullis. l. annulis. 216. h. Grocopius. l. Procopius. 218. f. lolocutus.
l. locutus. 219. d. Chlamydie. l. Chlamide. 223. b. Calandis l. Calamidis. 226. h. in margine. astens. l. a-
stans. 229. d. grypho l. gryphe. 232. g. desultoribus. l. desultorijs. 240. f. suum. l. suorum. 241. c. desulto-
riarum. l. desultoriorum. 257. c. Comitus. l. Comicus. 262. f. logunrium. l. longurium. ibid. foror. l. fu-
ror. 271. a. imper. l. impiger. 276. e. nisi. l. misi. 278. g. alijq; l. alijsque. 281. a. Taurios. l. Tauricos. 287. d.
facere. l. faceret. 289. d. b. ius. l. eius 297. d. multummos. l. multinummos. 299. c. discerneant. l. discer-
nant. 300. g. dolcturum. l. doliturum. 305. a. ex hoc salutis sibi pabulum spernere & ad aquam pro-
parare, dele omnia. 309. c. nuncupantur l. nuncupatur. 213. c. asina. l. anima. 319. c. in simul l. in boue
simul. 322. h. insideret. l. insideret. 327. c. vtrisque. l. vtrosq; 329. c. omnis. l. ominis. 334. f. hububus l.
hi bobus. ibid. g. quidem l. quidam. 337. a. elexisse l. elegisse 349. a. vtilis. l. vtile. 350. h. libinis l. li-
bidinis. 354. h. modestiam l. modestam. 360. f. bobus l. bolus. 389. d. Dauidi l. Damidi. 390. f. coloris.
l. caloris ibid. g. in margine. alter l. aliter. 398. inseruiunt l. inseruiuit. 405. e. striatur. l. striatum. 408
e. & l. eo. 409. a. Cetulus l. Getulus. 428. h. verò l. vero. 429. a. notandum l. natandum. 430. e. Ari-
stoles l. Aristoteles 436. f. accedissent l. accidissent. 438. g. specterent. l. spectarent. ibid. mitescente
l. nitescente. 443. b. contignis l. contiguis 450. f. coorcet l. coërcet 453. c. coeundi mundus l. modus.
455. b. in margine. Cillius. l. Gillius 456. d. picibus. l. piscibus. 456. d. quodque l. quoque 461. b. cras-
sique. l. crassosque 466. g. vitæ. l. viæ 477. d. eburnei l. eburneis 488. f. in margine.

REGISTRVM.

✠ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp

Qq Rr Sf ✠✠ Tt Vu Xx Yy.

Omnes sunt Terni, exceptis ✠ Sf ✠✠ Tt Vu Xx, & Yy, qui sunt Duerni.

BONONIÆ,

Typis Victorij Benatij Impressoris Cameralis.

SVPERIORVM PERMISSV. M. DC. XVI.

Sumptibus Hieronymi Tamburini.

